Folded prints. Story of rebellion of Batavers (Claudius Civilis)

592, 594, 596, 600, 650, 652

[670, 672] "Germanic customs"

Frauberendaal
1863

P: J: Vloers
28: 5bris 1791

ALLE DE
WERKEN
VAN
C. CORNELIUS TACITUS,
VERTAELT DOOR
P. C. HOOFT.

ALLE DE

WERKEN

VAN

C. CORNELIUS TACITUS,

VERTAELT DOOR

P. C. HOOFT.

C. CORNELIUS TACITUS

JAARBOEKEN

EN

HISTORIEN,

OOK ZYN

GERMANIË,

EN 'T LEEVEN VAN

J. AGRICOLA,

In 't Hollandtsch vertaalt door den Heer

PIETER CORNELISZOON HOOFT,

Ridder van St. Michiel, Drossaardt van Muiden, en Baljuw van Goylandt.

T' AMSTERDAM,

By HENDRIK BOOM, en de Weduwe van DIRK BOOM, Boekverkoopers, MDCLXXXIV.

Met Privilegie.

PRIVILEGIE.

DE *Staten van Hollandt ende Weſtvrieſlandt, Doen te weten: Alzoo Ons vertoont is by* Aernout Hooft, *Out-Schepen der ſtadt Amſterdam, hoe dat ſijn Vader Zalr.* Pieter Cornelisz. Hooft, *Droſt van Muyden, verſcheide Werken met grooten arbeidt hadde geſchreven, die ten deele in't licht waren gebracht, ende ten deele noch ſtonden uitgegeven te worden; beſtaande in Hiſtorien, Gedichten, Brieven, Politicque aanmerkingen, en Overſettingen uit verſcheide treffelyke Schryvers, gelyk ook onder hem waren beruſtende aanmerkelyke verbeteringen ende vermeerderingen van eenige alreets gedrukte Werken: alle welke Werken hy Suppliant wel geneegen zoude zyn op nieuws door den druk gemeen te maaken; doch alzoo het zelve zonder groote moeiten en koſten niet zoude konnen geſchieden, ende hy Suppliant beducht was, dat door baatzoekende menſchen met het nadrukken der zelver Werken, de voorſz. zyne moeiten en koſten moghten vruchteloos gemaakt worden, en dat ook zommigen voordeezen onderſtaan hadden eenige der zelver Werken zeer vitieuſelyk en ongezien naar te drukken, ja dat ook anderen zigh verſtout hadden Schriften op zyn Vaders name uit te geven, die by den zelven voor de zyne niet wierden erkent, maar verworpen; zoo keerde hy Suppliant zich onderdaanighlyk aan Ons, verzoekende Octroy voor vyftien jaren, ten einde niemandt eenige der voorſz. Werken binnen Onzen Lande van Hollandt ende Weſtvrieſlandt in't geheel ofte ten deele, in groot of klein formaat zoude mogen drukken ofte doen drukken, of elders gedrukt zynde, binnen den voorſz. Lande te brengen ofte verkoopen, op zulke boeten als het Ons gelieven zoude daar op te ſtellen:* ZOO IS'T, *Dat wy de zaake ende 't verzoek voorſz. overgemerkt hebbende; ende geneegen weezende ter beede van den Suppliant, uit onze rechte wetenſchap, ſouveraine macht ende authoriteit, den Suppliant geauthoriſeert ende geoctroieert hebben, authoriſeeren ende octroyeeren den zelven midts deezen, ten einde hy de voorgeroerde Werken, van zyn ooverleeden vader* Pieter Hooft, *alleen zal mogen doen drukken, uitgeven ende verkoopen, Verbiedende allen ende een yegelyken dezelve Werken in Onzen Lande van Hollandt ende Weſtvrieſlandt in eeniger manieren, binnen den voorſz. tydt van jaren naar te drukken, ofte elders naargedrukt, in den zelven Lande te brengen, te verhandelen ofte verkoopen, op verbeurte van de naargedrukte, ingebraghte, verhandelde ofte verkochte Exemplaren, ende een boete daarenbooven van ſeshondert gulden, t'appliceeren een derde van dien ten behoeve van den Officier die de calangie doen zal, het andere derdepart voor den Armen van de plaatze daar de zaake zal voorvallen, ende het overige derde voor den Suppliant, Laſtende allen ende yegelyken die 't aangaan magh hem daar na te reguleeren. Gedaan in den Hage, onder Onzen grooten zegele hier aan doen aanhangen, den vij December, in't jaar Ons Heeren en Salighmaakers duiſent ſes hondert acht ende tſeſtigh.*

JOHAN de WITT vt.
1668.

Ter Ordonnantie van de Staaten.
HERBERT van BEAUMONT.
1668.

DEN EDELEN GROOTACHTBAAREN

HEERE

M^R. GEERAARDT BORS VAN WAVEREN,

BURGERMEESTER

EN RAADT

DER STADT

AMSTERDAM,

En Bewindthebber der Ooſtindiſche Maatſchappye.

Edele, grootachtbaare Heer,

DAt de verſtandighſte volken der bekende werelt, inzonderheit in Europe, 't edelſte gedeelte, de ſchriften van den Roomſchen Burgermeeſter Kornelius Tacitus, om d'aanmer-

kelyke geſchiedeniſſen, doorzichtige ſtaatkunde en volknutte regeerleſſen, daar in begreepen, in hooge waarde hielden en noch houden, gaf my vertrouwen dat dit uitneemend werk ook den inboorlingen onzes vaderlandts in 't Nederduitſch zouw behaaghen.

Te meer, naardien het den Heere Droſſaard Pieter Korneliszoon Hooft, dien ſchrandren Opbouwer onzer taale, voor deezen luſtte dien wyzen Hiſtoryſchryver voor tolk te dienen.

Ook om dat de ſtof, die zich daar in voordoet, niet alleen op zommige plaatzen den Batavieren, onze voorouderen, betreft, maar daarenboven dikwils ſtrekt om den gemoederen eenigen indruk te geven van iet, dat

met

met den Batavierſchen aardt wonderlyk over een komt: dewyl hy nergens meer op ſcheen toe te leggen, dan om zynen leezer een afkeer van ſlavernye en liefde tot vryheit in te boezemen.

Met dat ooghmerk verhaalt hy wat de Romeynen van hunne tyrannen moſten lyden, toen ze tot het uiterſte der ſlavernye vervielen: en pooght doorgaans de waardy der vryheit ten toon te ſtellen. Hy laat den Batavier Klaudius Civilis, of Burgerhart, die de waapenen tegens de Romainſche dwingelanden, roovers der wereldt, dorſt opneemen, deeze taal voeren, *Syrie magh ſlooven en Aſie, en 't Ooſten, gewendt tot Koningen.. De vryheit is uit der natuur ook den ſtommen dieren gegeven.*

ven.. De Heldt Arminius, voor de vryheit der Germaanen, of oude Duitſchen, ſtrydende, voert hy ten ſchouburghe der onſterflykheit in, vereert hem met den tytel van *Verloſſer van Germanië*, en getuight, *dat hy niet den eerſten opgangk van 't Roomſche volk, gelyk andere Koningen en Overſten, maar het ryk in zyn meeſte bloeyen* (onder Auguſtus en Tiberius) *tergende, in 't ſtryden zyn beurt van winſt en verlies gehadt heeft, en in 't oorlog niet werdt overwonnen*. En elders zeght hy, *dat de vryheit der Germaanen ontſaghlyker was dan 't ryk van Arſaces* of der Parthen.. *dat men de Germaanen in hunne eige woonplaatze nooit ongeſtraft beſtookte, en over hen meer triomfeerde dan hen verwon*. Dus verhief hy de glory der aaloude Duyt-

Duitſche vryheit: op dat de naakoomelingen de vaderlyke voetſtappen moghten naavolgen.

Maar men leidt hem te laſt, dat hy de heerſchappy van Tiberius beſchryvende, ook de geheimſte liſten leerdt, die den weg ter ſlavernye baanen, en den dwingelanden voor raadtsman verſtrekt. Doch ook in 't ontvouwen van zulke dingen waarſchouwt hy de vrye volken, en ontdekkende wat hun te myden ſtaat, wyſt hy ze de tegenmiddelen aan. Nooit pryſt hy 't ſnoode. Altydt verfoeit hy de vleyers, die den tyrannen, uit eigenbaat, te ſlaafs involgende, den Staat verrieden. Overal geeft hy de deugt haaren prys. Nergens vindt men hem gereeder dan ontrent het ophaalen van den lof der

doorluchtigen, die met woorden of daaden de dwinglandy tegenſtonden. Zulks dat het grootſte deel zyner boeken voor de vryheit ſchynt geſchreven.

Dat ik dan dit doorwrocht en zinryk werk van dien ſtaatwyzen Schryver, my voorheenen ter handt gekoomen, mynen landtsluiden, in krachtig en bondig Hollandtſch vertolkt, mededeele, kan hun niet qualijk gevallen: inzonderheit nu 't, met deeze opdragt, onder de ſchaduw van Uw Ed. Grootachtb. naam te voorſchijn komt.

Met recht en reeden, mijns oordeels, gebruik ik deeze vryheit. Want Tacitus, weleer tot het Burgermeeſterſchap der ſtadt Roome, het hooft des aard-

aardboodems, verheven, behoort immers, nu hy Hollandtſch ſpreekt, een' Burgermeeſter van de grootſte ſtadt in onzen vryen Hollandtſchen Staat tot een beſchermer te hebben: en zulk een' Burgermeeſter, die de vryheit, in de ſchriften van Tacitus zoo hoogh geſtelt, recht waardeert, en ruſtigh voorſtaat.

Ik verzoek dan dat Uw Ed. Grootachtb. my deeze vrymoedigheit ten goede houde: en bidde, op dat vertrouwen, dat de goede Godt Uw Ed. Grootachtb. (nevens des zelfs hooghaanzienlyke amptgenooten) noch veele jaaren in ſtadts en Staats regeering wil zeegenen: op dat 's Landts diergekochte vryheit altydt gehandthaaft werde, en nooit, onder eenig uit-

heemſch geweldt, oft inlandtſche twiſt, bezwyke. Met welken wenſch ik my in Uw Ed. Grootachtb. gunſte beveele, en blyve,

Edele grootachtbaare Heer,

Uw' Ed. Grootachtb.ts.

In Amſterdam den 20 van Auguſtus MDC LXXXIII.

Onderdaanige en ootmoedige dienaar

G. BRANDT.

GEERRAARDT BRANDT

AAN DEN

LEZER.

INdien ooit Hiſtorie by de verſtandigen in waarde wierdt gehouden, 't was die van Kornelius Tacitus, den Burgermeeſter van Roome, die onder de Latynen uitſteekt, gelyk Thucydides en Polybius onder de Grieken. Want in zyne doorwrochte werken oopent zich een hooge ſchool van wereltwysheit, en regeerkunde. Hier vindt men byna zoo veel leſſen als regels, en zoo veel ſpreuken als woorden. Zyn verhaal is 't oogh der voorzichtigheit, en voorzienigheit, de mondt der bondigſte welſpreekentheit, en 't orakel der burgerlyke ſtaatkunde. Hy vertelt niet alleen de voorvallen en 't beleidt der oorloghen, het winnen der veldtſlaagen, het veroveren der ſteeden, maar ook het belaagen der onnoozelen, het bannen en ombrengen der doorluchtigen, en de geheime ſtreeken der liſtigſte tyrannen. Het allerverborgenſte vorſcht hy uit, en ondekt het, met onvermoeide naarſtigheit, en doordringend oordeel. De toeleg, d'oorzaak, 't oogwit, reeden, en raadt, wegh en wyze van allerhande bedryf ontvouwt hy, voor elk, dien 't aan geen oogen noch verſtandt ontbreekt. Zyn oneenzydigheit ſchryft buiten gunſt of ongunſt, liefde of haat: nooit verzwyght hy de deught, of laat ze ongepreezen, en altydt beſtraft hy booze woorden en ſnoode daaden. Nergens wykt hy willens of weetens van de waarheit, oft miſt, in zaaken van eenigh gewichte, door lichtgeloovigheit: indien men alleen uitzondere 't geen hy van de goddelyke voorzienigheit en regeeringe aanroert, en van den oorſprongk en godtsdienſt der Jooden en Chriſtenen verhaalt: ontrent die ſtukken werdt dat overeedel vernuft,

door 't Heidenſch vooroordeel, al te jammerlyk verblindt en misleidt. Ontrent alle andere zaaken ſchuwt hy de valsheit, en ſtaat de waarheit altydt ten dienſte. Ook voeghde hy zich ten dien einde wyſlyk naar den tydt: want de booze tyden, toen 't pryzen van Thraſea en Helvidius halzen koſtte, braght hy met zwygen over: maar ſchreef in d'eeuwe van Trajaan, een tydt van zeldſaam geluk, *toen 't vry ſtondt te gevoelen wat men wou, en te zeggen wat men gevoelde*. Een geluk dat weinige Hiſtoriſchryveren magh gebeuren. Toen moght zyn geeſt gaan weiden zonder vreeze of omzien voor tyrannen. In zulk een eeuwe ſchryvende, vertoont hy zich in al zyne werken overal verwonderlyk en onnaavolghbaar. En op hem paſt dit heerlyk byſchrift van Vondel, onzen Hollandtſchen Dichter:

Het Roomſche raadthuis ſtondt op diamante ſtylen,
Toen 't overoudt gezagh van bondelen en bylen
Kornelis Tacitus eerbiedighlyk beſcheen,
Daar met den tabbaardt aan hy naar den Raadt quam treên.
Geen zilver beeldt hem uit zoo leevende als zyn blaaden,
Met wereltwys geſternt van ſpreuken ryk gelaaden,
En regelen van ſtaat, welſpreekentheit, gepropt
Met wysheit, heerelyk, en bondig, en beknopt.

Om zoo veel uitmuntentheden van dien uitneemenden Schryver beval weleer de Keiſer Markus Klaudius Tacitus, die uit zynen bloede roemde geſprooten te zyn, dat men zyn beeldt in alle boekkaamers zou plaatzen, en zyne boeken jaarlyks tienmaal uitſchryven, en in de gemeene Kanceleryen ſtellen; op dat ze niet zouden verlooren worden. Koſmus de Medicis, eerſte Groothertogh van Toskanen, een van de wyſte Vorſten van ganſch Italië, en als ter regeeringe geſchaapen, plagh geen andre Hiſtorie met meer vermaak te leezen, en zocht zyn helder verſtandt aan dat zuiver licht meer en meer t'ont-

ſtee-

ſteeken. Doch 't optellen der groote mannen, die dezen doorluchtigen Schryver hoogh waardeerden, waar zonder einde.

Maar hoe hoogh ook zyne glory opſteeg, men vondt echter noch eenigen, die vlekken in zynen lof vonden, en zyn' ſtyl van duiſterheit betichtten. Dan men hoore hier op den geeſtigen Owenus in 't bekende Latynſche byſchrift:

Veracem fecit probitas, natura ſagacem:
Obſcurum brevitas: te gravitasque brevem.

'T welk op deezen zin uitkomt,

Natuur maakt ſchrander, deught waarachtig, kortheit duiſter:
Maar deftigheit ſchryft kort, en geeft de kortheit luiſter.

Ook kan men 't dus vertaalen,

Deez', ſchrander van natuur, dien deught ter waarheit leit,
Door kortheit duiſter is, en kort door deftigheit.

En mooghelyk ſchynt hy ons ook op zommige plaatzen duiſter, om dat wy, een anderhalf duizend jaaren te laat gebooren, daar door onkundig zyn van veele zaaken, zeeden, gewoontens, en ampten: 't welk ons verſtandt bedwelmt, en 't gezicht benevelt, ontrent dingen die anders klaar zouden zyn in zich zelve.

Ondertuſſchen is 't ten hoogſte te beklaagen, dat van dien overdierbaaren arbeid, door 't verloop en de rampen der tyden, of door d'achteloosheit der onverſtandigen, zoo veele boeken zyn vermiſt. In 't vyfde jaarboek ontbreekt het verhaal van ontrent dry jaaren bedryfs, de doodt van Sejanus en andere geſchiedeniſſen: voorts is het VII, VIII, IX, X, en een gedeelte van 't XI boek, geheel verlooren: behelzende 't gebiedt van Kaligula, en de zes eerſte jaaren van Klaudius. In of naa 't XVI boek ontbreeken de twee leſte jaaren, en 't einde van Nero. Uit zyne Hiſtorien is het grootſte deel wegh geraakt: het meeſte be-

dryf

dryf van Veſpaſianus, en 't leven van zyne zoonen Titus en Domitianus is verlooren, een verhaal van in de twintigh jaaren. De vyf boeken der Hiſtorien, die ons noch overſchieten, begrypen alleen de geſchiedeniſſen van ontrent een enkel jaar: en zyn eerſt ten tyden van Paus Leo den tienden te Korvey aan de Weezer, in 't klooſter der Benedictyner Monniken, door Philippus Beroaldus gevonden, en den Paus overgelevert, die den vinder met vyfhondert ſtukken goudts beſchonk. Van 't vinden der overige Jaarboeken heeft men geen recht beſcheidt.

Maar naa dat al 't overige uit de verwoeſtinge der duiſtere tyden was geberght, en door den druk in 't licht gebracht, werden nooit ſchriften met meer genoegen ontfangen, en grooter luſt geleezen. D'uitſteekenſte verſtanden zyn door de treflykheit van dat werk zoo bekoort, dat niet min dan dertigh pennen zich afſlooſden om dien grooten Schryver met uitleggingen te verklaaren, en den diepen zin zyner ſtaatgeheimen met Aanteekeningen t'ontvouwen. Andreas Alciatus, Beatus Rhenanus, Fulvius Urſinus, Juſtus Lipſius, Kurtius Pichena, Markus Antonius Muretus, Joſias Mercerus, Janus Gruterus, Hugo Grotius, Johannes Freinshemius, Johannes F. Gronovius, en andere groote lichten hunner eeuwen, hebben veele van hunne daagen en nachten hier aan beſteedt.

Ook bleef zyn glans niet beſlooten binnen de paalen van de Latynſche taale. De meeſte volken der verſtandighſte wereldt vonden Schryvers, die zyne ſchriften hun ten dienſte vertaalden. Dees voortreffelyke Schryver werdt voordeezen meer dan eens in 't Italiaanſch, voorts in 't Spaanſch, in 't Engelſch, en tot drymaal of mooghelyk meermaalen in 't Franſch, en in verſcheide andere taalen, te veel om te melden, overgezet.

Doch dewyl dees Schryver geen volk ter wereldt meer verplichtte dan de Germaanen, dat zyn d'oude Duitſchen, en de Batavieren, daar de Hollanders en hunne bondtgenooten uit zyn geſproo-

ſprooten: naardien hunne helden, de Germaniſche Arminius, en Klaudius Civilis, de Batavier, die voor de vryheit ſtreeden, alleen door zyne pen herleven, zoo behooren voor al de Duitſchen en Hollanders zyne Jaarboeken en Hiſtorien in hunne eige taale te leezen, en te verſtaan. Onze landtsluiden de Hollanders, om van de Duitſchen niet te ſpreeken, hadden wel voordeezen de vertaalingen van Johannes Fenacolius, en Johan van Groenewegen, d'eerſte voor zevenentſeſtig en de tweede voor dryenvyftig jaaren aan den dagh gegeven. Maar dat Hollandtſch geleek in veele deelen weinig naar 't verwonderlyk Latyn. D'eerſte werdt laf door zyn langkheit, en week dikwils van den zin: maar de tweede, die (dit moet men bekennen) meer lofs verdiende, en den Latynſchen Schryver beter verſtondt, was t'eenemaal onſmaakelyk, door zyn ſchorre en afgebrooken kortheit. Hy werdt derhalven van weinigen geleezen, en van minderen verſtaan.

Sedert heeft men op een beter vertaaling gewacht; maar lang vergeefs. Dat niemant vremdt dunke: want gelyk 'er zelden zulke Schryvers te voorſchyn quaamen, zoo was 't noch zeldtzaamer een' overzetter te vinden, bequaam om zyne hooge gedachten in onze taale uit te drukken. Hier werdt te veel toe vereiſcht: niet alleen grondige geleerdtheit in beide de taalen; maar ook in 't byzonder een ſtyl zoo geoeffent en krachtig in 't Hollandtſch, als de zyne in 't Latyn: en een diepe ſtaatkunde, om den zin zyner ſtaatgeheimen recht te vatten. Ook valt hier 't overzetten te meer bezwaarlyk om dat in dit werk ſomwyl zaaken voorkoomen, die door langkheit van tydt, meenighvuldig omſukkelen van handt tot handt, uitgewiſcht, gevlakt of verbaſtert zyn. Men bejeegent plaatzen, die zoo duiſter zyn als raadtſels, waar over d'uitleggers noch met zich zelven, noch met anderen overeenſtemmen, en in 't uitleggen als heemel en aarde verſchillen. Zelf als de zaaken al klaar zyn, is 't noch groote kunſt dat men 't Latyn in Duitſch verandere. Men moet den zin van d'ee-

ne taale uitdrukken, zonder d'eigenſchap van d'andre te quetſen. Het vertaalde Duitſch moet niet veraarden naar 't Latyn, maar zyn ſpreekwyzen behouden. En hoe zelden kan de Vertaaler 't geen zoo wel werdt voorgeſprooken, even wel naaſpreeken? Van d'eene taale in d'andere, of door eenen engen hals iet over te gieten, wil zelden zonder plengen gelukken. 'T was dan bezwaarlyk een' bequaamen tolk te vinden voor zulk een' Schryver.

Maar eindelyk had Hollandt, en in Hollandt Amſterdam, het geluk, dat 'er iemandt uit de hunnen te voorſchyn quam, die dat werk kon en dorſt beſtaan, en loflyk uitvoerde. Dit was de Ridder Pieter Korneliszoon Hooft, Droſſaart van Muiden, het Hooft der Hollandtſche Dichteren en Hiſtoriſchryveren, dien de Fenix der geleerden Hugo de Groot met groot recht *Ingeniorum noſtratium Princeps*, *den Vorſt der Hollandtſche vernuften* noemde: in wien de geeſt van Tacitus ſcheen verreezen, en die, door zyn Nederduitſche ſchriften, al zyn tydtgenooten voorbyſtreevende, den tytel verdiende van den tweeden of den Hollandtſchen Tacitus. Van hem wordt getuight, dat hy de boeken van Tacitus twee-envyftigmaal hadt uitgeleezen: dat die groote Schryver met zynen aardt wonderlyk overeenquam: dat hem dat ernſtigh, dat kort, dat ingebonden, dat afgeſneeden, dat naau opmerken, diep denken en doorgronden, dat krachtig uitdrukken en inboezemen van zaaken, daar Tacitus in uitmunt, t'eenemaal eigen was. In ſtyl van ſchryven en kracht van taale behoefde zyn Neederduitſch voor Tacitus Latyn niet of naaulyx te wyken. In allerley ſtaatkunde was hy uitgeleert, en hier door magtig den diepen zin van den Schryver uittevorſchen. 'T welk den Hollandtſchen Dichter, Vondel, bewoogh om zyne beeltenis, door J. Sandrart geſchildert, met dit byſchrift te vereeren.

Het brein, geſpitſt op 't roer der Staaten te regeeren,
En 's werelts Oceaan met kloekheit te braveeren,

Den

Den geeſt, die Tacitus en d'oudtſte Dichters tart,
Beſloot natuur in't Hooft, herbooren uit Sandrart;
Die't hooft-en hals-cieraat des Ridders heeft vergeeten,
De Duitſche lauwerkroon, en Franſche Koningskeeten.

Dees was de man, die, naa dat hy door zyn' eige ſchriften een' doorluchtigen naam hadt verworven, dees vertaaling by der handt nam: en dat by zeekre gelegentheit, hier, uit de beſchryvinge van zyn Leven, te melden. Zyn zwaager, de Heer Juſtus Baake, die hem in 't uitſchryven zyner Nederlandtſche Hiſtorien, met groote gedienſtigheit en vaardigheit, de handt boodt, hadt hem, uit een edele nieuwsgierigheit, verzocht, dat hy ſomtydts eenige ſtukken van Tacitus, hem ten gevalle, zou verduitſchen. Om hem dan te believen, en zyn gedienſtigheit te vergelden, werdt die vertaaling al in den jaare MDC XXX, of noch vroeger, by hem aangevangen: eerſt uitkiezende 't geen hem beſt geviel, of bequaamſt was zich naar onze taal te buigen. Doch als Baake daarna aanhieldt, om ook al 't andere en de t'zaamenhechting der zaaken vertolkt te zien, met beede zoo veel luttel van de woorden te wyken als reedelyker wyze geſchieden kon, heeft hem de Droſſaardt ook daar in te wil geweeſt, en ſomtydts eenigen tydt afgebrooken en aan dat vertaalen te koſt geleit: tot dat hy allengs dat geheele werk, Jaarboeken en Hiſtorien, het Boeksken van de Germaanen, en 't Leven van Agrikola, ten einde bragt.

Naa 't vertaalen kon men ſomtydts eenige verſcheidenheit van ſtyl beſpeuren, die min of meerder vloeide, naar dat hy zich wat ſtip aan de weezentlyke gedachten en woorden van den Schryver bondt, of daar van eenighſins, om de Latynsheit te myden, afweidde. T welk leſte hem, hoewel laſtiger, nochtans, zoo hy betuighde, luſtiger viel, dan zich te naauw, op zyn zwaagers verzoeck, aan de woorden te houden. Doch hy kon 't quaalyk van zich zelven ver-

werven, dat zyn geeſt wat te veel vryheits zoude neemen. Sommige plaatzen hadden hem door haare duiſterheit byna doen zweeten. Hy vondt ook in 't Latyn veele zoo kerk- als ſtaatzeeden, en aanwyzingen van ampten en zaaken, die in onze Landen, ja nergens, geen gebruik meer hebben, ook die 'er ſchimmeligh van overoudtheit uitzaagen, en daar hy, by gevolgh, bezwaarlyk Hollandtſche woorden of ſpreekwyzen toe kon uitvinden. Eenige plaatzen heeft hy, naa 't vertaalen, herkauwt, verſtelt, of verandert: en ſomtydts verklaart, dat hy by ondervinding merkte, hoe 't gezicht van 't vernuft, door te veel ſtaaroogens, even zoo doof werdt als 't uiterlyk oogh. Ook beleedt hy, dat de geeſt niet altydt even vlytigh en gelukkigh in 't treffen was, en kon zich zelven ſomwyl niet wel voldoen: klaagende dat de ziel van 't werk wakker was, maar dat het lichaam quynde. Doch hy verſtondt met eenen, dat het geen aan den ſtyl ontbrak, door het gewicht der zaaken, het zinlyk beſeffen van des Schryvers inbeeldingen, diepe inzichten, en 't merg der geſchiedeniſſen vergolden zou worden.

Dan wat gevoelen hy zelf van zyn werk moght gehadt hebben, 't is niettemin, myns oordeels, zeeker, dat nooit vertaaling meer verdiende den dagh te zien: dewyl 'er zoo lang Hollandt Hollandt geweeſt is, niemant miſſchien geleeft heeft, die Tacitus meer hadt geleezen, beter verſtaan, en bequamer was om hem te verduitſchen.

Willen evenwel de laakzieke tongen van zommige ſmaalers, die door hunne Latynſche laatdunkenheit alles verachten wat van anderen komt, hier een ander vonnis vellen, men moet het gedoogen; verzeekert dat het ryk der onreede en onkunde van zelf zal vervallen. Maar vindt iemant in dit groot en moeilyk werk, (dat de vertaalder, door zyn onleede en doodt belet, niet genoegh naar zynen zin kon overzien) met reeden te beriſpen, 't is billyk dat men, de misſlaagen erkennende, zich erinnere hoe de Droſſaardt

in

in zyn leven verzocht: *dat men zyne gebreeken, zoo wel die voor hem verborgen waaren, als die hy zagh, en niet en zagh te beeteren, weezende misschien de minste meenighte niet, zou ten goede houden: naadien men niet alleenlyk moght, maar ook most missen*; ziende op de natuurlyke zwakheit van 't menschelyk verstandt.

Ondertusschen zullen de rechte liefhebbers der Hollandtsche taale my dank moeten weeten, dat ik deeze Vertaaling, my door een gelukkig geval ter handt gekoomen, als uit den graave verreezen, daar ze by de vyftig jaaren lagh opgeslooten, nu te voorschyn brenge, en den vaderlande schenke: den Leezer verzeekerende, dat men zich in 't drukken van dit werk van des Drossaardts eigen handtschrift heeft gedient: en dat de veranderingen, die zommigen voorgeven in zeeker afschrift te vinden, het werk is van byzondere persoonen, dat men, voor zoo veel 't met dezen druk moght verschillen, den vertaaler niet magh toeschryven.

Onder elk bladt vindt men verscheide Latynsche of Nederlandtsche woorden die de Drossaardt nevens zyne vertaaling hadt aangeteekent: te kennen gevende, hoe hy die woorden vertaalde of zou konnen vertaalen, en dat ook zommige in 't Latyn op verscheide wyzen werden geleezen. Het *Kantschrift*, dat den inhoudt der Geschiedenissen aanwyst, heb ik by 't werk gevoegt; ook *het* Leven des Historyschryvers, uit het Latyn van Justus Lipsius vertaalt of gevolght: voorts de *Tydtbeschryving* des geheelen werks, gepast op de jaaren naa Christus geboorte, en naa 't stichten der stadt Roome; *de Geslagtboomen* van den Huize van Augustus, en van Livia, of der geenen die zynen stamme door vermaaghschapping en weldaadt van verzooninge zyn ingelyft; met *de Verklaaringe* van zommige volken en steeden, die in 't werk voorkoomen; en eindelyk een' wydtluftigen *Bladtwyzer* der verhaalde zaaken.

Van dit alles heb ik u, waarde Leezer, niet onbewust willen laaten, en verzoek voor 't lest, dat gy de drukfeilen, die, niet tegen-

ſtaande alle vlyt ontrent dit werk aangewendt, door onkunde of misverſtandt, onder veele beezigheden, zijn ingeſloopen, ten goede houdende, dees voortreffelijke vertaaling t'uwen beſte, en ten dienſt des vaderlandts wilt gebruiken. In Amſterdam deezen xx van Auguſtus, des jaars MDC LXXXIII.

C. PLI-

C. PLINIUS SECUNDUS getuighenis van TACITUS.

In den eerſten brief van 't eerſte boek zyner Brieven.

Verginius werdt van den Burgermeeſter Kornelius Tacitus gepreezen. Want dit quam noch by den hooghſten top van zyn geluk, dat hy den welſpreekenſten pryzer hadt.

De zelve PLINIUS in den XVI brief van 't VI boek zyner Brieven.

Gy begeert dat ik u myn ooms uitgank overſchryve, op dat gy ze den naakoomelingen te beter naar waarheit moogt naalaten. Daar voor dank ik u. Want ik zie dat zyn doodt, indien ze van u werdt vermeldt, een onſterffelyke glory te wachten heeft.

J. V. VONDELS getuighenis van P. C. HOOFT en TACITUS.

In 't eerſte deel zyner Poëzy in den jaare 1682 uitgegeven, p. 625.

*Gy zult hem * groeten duizendmaal,* * Hooft.
Wiens deftig koningklyk verhaal

Den

Den Amſtel geeft geen' mindren moedt
Als Roomes Zwyger † aan den vloedt, † Tacitus.
Die door de Zevenberghſche ſtadt * * Roome.
Gaat bruizen, op zyn oudtheit prat.

D'UYT-

KAJUS KORNELIUS TACITUS

L E V E N.

Uit het Latyn van

JUSTUS LIPSIUS.

KAjus Kornelius Tacitus, dien gemeenlyk den voornaam van Publius werdt gegeven, is niet uit dat raadtsgeſlacht der Kornelien, maar uit een ander min doorluchtig huis gebooren, en dat, mijns bedunkens, in de tyden van den Keiſer Tiberius Claudius. Of zyn vader en grootvader tot eerampten en ſtaatbediening zyn gevordert, of niet, is een zaak door haar aaloudtheit onzeeker, daar ik niet van zou derven vaſtſtellen. 'T is niet onwaarſchynlyk dat hy zelf het recht der beelteniſſen en d'eerampten allereerſt in zyn huis, dat weinig luiſter hadt, heeft ingevoert. Onder Veſpaſianus quam hy eerſt tot ſtaet, die hem, naar 't getuighenis van Plinius, tot Voorzorger van 't Belgiſch Gallie heeft geſtelt: zoo dat hy des Vorſten middelen of inkomſten bezorgde: een waardigheit die van oudts alleen by de Ridderſchap werdt

bekleedt. Van daar te rugh gekeert, heeft hy, zoo ik meene, van Titus het Schatmeesterschap verkreegen. Dat Vespasianus zyne waardigheit eerst oprechtte, en Titus die vermeerde, staat hy zelfs in zyne Historien bekent: 't welk te verstaan zy van het Schatmeesterschap, of misschien Bouwmeesterschap: dewyl hy tot het Schoutschap eerst ten tyde van Domitianus veertiende Burgermeesterschap is gevordert. Hier steekt dan een geleerdt man * in een merkelijke doolinge, als hy Tacitus Schout stelt, toen Domitianus ten negenden, en Verginius Rufus ten tweeden maale Burgermeesters waaren. Want hy zeit zelf wel uitdrukkelyk in zyn elfde Jaarboek, dat hy, met het Vyftienmanlyk Priesterdom begiftight, en op dat pas Schout, over d'eeuwspeelen van Domitianus heeft gestaan. Dat nu deeze eeuwspeelen van Domitianus in het DCCC XLI jaar naa 't stichten der stadt Roome zyn vertoont, dat is wel vyf jaaren laater dan Vertranius stelt, wordt uit d'oude gedenkenissen klaar beweezen. Veele penningen zyn noch met dit opschrift te vinden, IMP. CÆS. FLAV. DOMITIANUS. AUG. GERM. PONT. MAX. TR. POTEST. VIII. COS. XIV. LUD. SÆC. FEC. Dat is, *Veldtheer Cæsar Flavius Domitianus Augustus Germanicus, Opperpriester, de Gildthooftmansche moogentheit ten achtsten jaare bekleedende, en ten veertien-*

* *Marcus Vertranius Maurus.*

tienden maale Burgermeeſter, heeft d'eeuwſpeelen vertoont. Tot het Burgermeeſterſchap is hy lang daarna, geduurende de regeering van Nerva, gekoomen, in 't DCCC L jaar naa 't ſtichten der ſtadt Roome. Hy werdt geſtelt in de plaats van den overleeden T. Verginius Rufus, de zelve die 't oppergebiedt, hem van de Germaniſche keurbenden opgedraaghen, ſtandtvaſtig en ruſtigh verſmaadde, en dien Tacitus, naar zyn overlyden, met een lykreede in d'openbaare ſpreekplaats heeft gepreezen. Zommigen hebben gemeldt, dat hy onder Domitianus in ballingſchap hadt geleeft: daar meer in volgende, zoo ik meene, den ſleur van 't graauw, dat groote mannen gaarne groote rampen toedicht, dan dat ze daar eenig zeeker bewys van hadden. Ik heb met alles te doorleezen niet anders kunnen vinden, dan dat hy zich etlyke jaaren buiten de ſtadt Roome heeft onthouden, en dat ook op den zelven tydt toen zyn ſchoonvaader Julius Agrikola overleedt, en Pompeius Kollega en Kornelius Primus Burgermeeſters waaren: niet zoo zeer, myns oordeels, door noodt van ballingſchap, als door 't verdriet van die tyden, en begeerte tot ruſt. Want dat die zelve luiden, op dat hun naaukeurige vlyt in 't naavorſchen der zaake zou blyken, noch ſchryven, dat hy tien jaaren balling was, en ten leſte, naa dat men Domitianus hadt verbeden, zou herſtelt zyn, acht ik, om rondt te ſpreeken, een louter verdicht-

ſel : maar geloove dat die luiden, toen ze dit ſchreven, van den Trojaanſchen krygh droomden, en van daar hunne tien jaaren haalden. Ook blykt uit alle wakkere en bezaadigde Schryvers, dat Domitianus, naa zyne eeuwſpeelen, daar Tacitus, als Schout, te Roome buiten twyffel opzicht over hadt, niet meer dan zeven jaaren leefde, en dat hy in 't achtſte jaar door 't eedtgeſpan der zynen werdt omgebracht. Dit is 't geen zyn leven in den Staat betreft. In zyn huiſſelyk bedryf ſtaat dit volgende te melden. In den jaare D C C C X X X naa 't ſtichten der ſtadt, toen Veſpaſianus d'achtſte reyze, en K. Julius Agrikola Burgermeeſters waaren, is hy aan Agrikolaas dochter getrouwt, en heeft in dat huwlyk, tot in zyn hooghſten ouderdom, ſtil en vreedzaam met haar geleeft. Kinders heeft hy buiten twyffel naagelaten : uit welke, indien myn giſſing my niet bedrieght, naa lang verloop van tydt, een naaneef M. Klaudius Tacitus is geſprooten, die naamaals Keiſer werdt, en, gelyk Flavius Vopiskus verhaalt, onzen Tacitus zynen vader plagh te noemen. Tot het ſchryven der Hiſtorien begaf hy zich eerſt in zynen ouderdom: naa dat hy zyn meeſte leven in de vierſchaare en met pleiten hadt doorgebracht. Uit Plinius brieven zien wy, dat Tacitus ook onder de voornaamſte Reedenaars werdt gehouden, en eenige reedeneeringen * in 't licht gaf. Tot tydtgenoo-

* *Orationes.*

genooten hadt hy Fabius Quinctilianus, beide de Pliniën, oom en neef, Julius Florus, Secundus, Maternus. M. Aper, Eprius Marcellus, en Vipſanius Meſſalla. Zyn Hiſtorien, ſedert Neroos aflyvigheit tot de heerſchappy van Nerva toe, heeft hy eerſt geſchreven: daar naa zyn jaarboeken ſedert Auguſtus doodt tot het einde van Neroos leven. Doch wat boeken en deelen daar uit verlooren zyn, en de ſchaade hier by geleeden, wordt elders gemeldt. Fulgentius Planciades maakt ook gewagh van eenige boeken met den tytel van Boerteryen by hem beſchreven. Van zyn ſterftydt kan ik niet zeekers zeggen: maar zyn geboortejaar heb ik bykans gevonden, en uit een' brief van Plinius den neef, in zyn VII boek, uitgevorſcht. Want hy zeght uitdrukkelyk, dat hy bynaa even oudt was, als Tacitus. Maar Plinius ging, gelyk hy zelf zeght, ten tyde toen de berg Veſuvius brandde, daar zyn oom in ſneuvelde, in zyn achtiende jaar. Plinius was dan buiten twyffel geboóren (want die brandt ontſtondt in het tweede jaar van Titus) in 't DCCC XVI jaar naa 't ſtichten der ſtadt, onder 't Burgermeeſterſchap van Memmius Regulus en Verginius Rufus. Doch Tacitus, gelyk Plinius in dien zelven brief getuigt, was wat ouder. Hy is dan gebooren in 't einde van Klaudius leven, of in 't begin van Neroos heerſchappye, en heeft, myns bedunkens, tot de tyden van Hadrianus geleeft. Want dat hy zyn Hiſtorien naa Nervaas

doodt begoſt te ſchryven, is klaar en zeeker: dewyl hy in 't eerſte boek zyner Hiſtorien Nerva den vergooden noemt, een eertytel die geen Vorſten, dan naa hun doodt, werdt gegeven.

D'UYT-

D'UYTGEVER

AAN DEN

LEZER.

DAt de tydtreekening, of de kenniſſe der tyden en jaaren wanneer de zaaken der geſchiedeniſſen zyn voorgevallen, groot licht kan geven ontrent het verſtaan der Hiſtorien, hebben alle ſoorten van geleerden t'allen tyden erkent en betuight. Ook noemden ze de Chronologie, of Tydtreekening, het oogh der Hiſtorie. *'T is het Oogh dat de Hiſtorie in zich zelve verlicht, en ook 't Oogh, daar de Lezer klaarder door ziet in d'omſtandigheit der verhaalde voorvallen. Dees reeden bewoogh weleer Carolus Aubertus, om by den druk van Tacitus Werken in den jaare* MDC VIII, *met d'uitleggingen van eenentwintig geleerde mannen, door hem uitgegeven, ook een korte Tydtbeſchryving te voegen: behelzende den inhoudt van zommige geſchiedeniſſen, door Tacitus beſchreven; met aanwyzing van de jaaren naa Chriſtus geboorte, en naa 't ſtichten der ſtadt Roome. Naar dat voorbeelt is de volgende Tydtwyzer geſchikt: doch met etlyke voornaame zaaken vermeerdert, en wyder uitgebreidt. Ook zyn hier de jaartallen naa Chriſtus geboorte geſtelt naar de tydtreekening van Sethus Calviſius, Dionyſius Petavius, en andere vermaarde Tydtbeſchryvers, die de zelve met de meeſte zeekerheit uitreekenden, en beſchreeven: met byvoeging van de naamen der Roomſche Burgermeeſteeren, in 't begin van elk jaar verkooren, of aangekoomen. Dees tydtreekening zal hier met weinig woorden voor oogen ſtellen wat op elk jaar is geſchiedt, en, door haar beknoptheit, het verſtand konnen dienen, om een' zeer breeden handel uit weinig bladen te konnen begry-*

begrypen: eeveneens gelyk men in een kleene kaart wydtſtrekkende landen met een opſlag van 't ooghe aanſchout. Boven dien zal dit ſtrekken tot behulp der geheughenis, die uit dit kort begrip den draadt en 't vervolgh der Hiſtorien veel lichter kan onthouden, dan uit een wydtloopigh verhaal van zaaken. Gebruik dit dan, waarde Leezer, voor een kleen ontwerp van groote zaaken, en trce, naa die inleiding, tot het leezen van des Hiſtoryſchryvers werken. In Amſterdam den xx van Auguſtus, des jaars MDC LXXXIII.

TYDT-

TYDTREEKENING

OVER

DE JAARBOEKEN EN HISTORIEN

VAN

C. CORNELIUS TACITUS.

De letter J. beteekent de Jaarboeken, H. de Hiſtorien, A. 't Leven van Agricola. Het eerſte getal het boek, en 't tweede het capittel of afdeeling des boeks.

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Chriſtus geboorte.
767.	SEXTUS POMPEJUS, EN SEXTUS APULEJUS BURGERMEESTERS. J. I. 7.	XIV.
	Cæſar Auguſtus ſterft te Nola in Campagnie (den 19 van Auguſtus.) J. I. 5.	
	In zijn plaats volgt	
	Claudius Tiberius, ſtiefzoon van Auguſtus, die ſtrax na 't aanvaarden der heerſchappye Agrippa Poſtumus laat dooden. J. I. 6.	
	Sextus Pompejus en Sextus Apulejus Burgermeeſters doen allereerſt den eedt aan Tiberius Cæſar. J. I. 7.	
	Percennius ſtookt muitery onder de Pannoniſche keurbenden, die, door een ſchielijke verduiſtering der maane verſchrikt, zich eindelijk laaten ſtillen. J. I. 16-29.	
	De Germaniſche keurbenden ſlaan insgelijks aan 't muiten, en worden door 't wys beleidt van Germanicus Cæſar, verzendende zijn huisvrouw Agrippina en zoon Caligula, geſtilt. J. I. 31. 32. 33. *&c.*	
	Julia, dochter van Auguſtus, om haar onkuisheit van haaren vader gebannen, ſterft door gebrek, en uitteering. J. I. 53.	
768.	DRUSUS CÆSAR, EN C. NORBANUS FLACCUS BURGERMEESTERS. J. I. 55.	XV.
	Germanicus Cæſar oorlogt in Germanië, ſtrijt tegens Arminius, of Herman, Overſten der Cheruſcen, en krijght zijn huisvrouw gevangen, in het ſesde jaar na den nederlaag van Quinctilius Varus. J. I. 50. 51. 55.	

Jaren naa 't stichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Christus geboorte.
768.	*In Spanje wordt ter eeren van Augustus een tempel gebout.* *J.* I. 78.	XV.
	De honderste penning der ventbaare goederen, die na de burgerlijke oorlogen op de baan gebracht was, grijpt op nieuw weêr standt. *J.* I. 78.	
769.	T. STATILIUS SISENNA TAURUS, EN L. SCRIBONIUS LIBO BURGERMEESTERS. J. II. 1.	XVI.
	Begin van den Partischen oorlogh. *J.* I. 2. 3. 4.	
	Germanicus vaart met een vloot door de meiren en zee naar de Eems, en over de Wezer gezet, levert Arminius en de Germanen, die den oorlog vernieuden, slagh. *J.* II. 8. *&c.*	
	Het leger van Germanicus, door de stroom van de Eems in den Oceaan vaarende, wordt door storm en schipbreuk byna verdelgt. *J.* II. 22.	
	Beschuldiging en doodt van Libo Drusus. *J.* II. 27. 28.	
	De Wiskunstenaars, of Waarseggers, uit de stadt gedreven. *J.* II. 32.	
	Overleg op het besnoeijen van den overdaadt en pracht. *J.* II. 33.	
	Een slaaf, zich voor Agrippa Postumus uitgevende, wort gevangen en gedoodt. *J.* II. 39. 40.	
770.	C. CÆLIVS RVFVS, EN L. POMPONIVS FLACCVS BVRGERMEESTERS. J. II. 41.	XVII.
	Germanicus triomfeert den 26 van May over de Cheruscen, Catten, en andere Germanische volken. *J.* II. 41.	
	Archelaus, Koning van Cappadocië, sterft, en zijn rijk wordt tot een wingewest gemaakt. *J.* II. 42.	
	De tweehonderste penning van de ventbaare goederen wordt te Roome opgestelt. *J.* II. 42.	
	Syrië en Judæa bidt om afflagh van schattingen. *J.* II. 42.	
	Beroerte in 't Ooste daar zich Tiberius van dient om Germanicus van de handt te zenden. *J.* II. 43.	
	Oorlogh tusschen Maroboduus en Arminius, die voor de vrijheit strydt. *J.* II. 46.	
	Twaelf steeden van Asië door aardtbeving vergaan. *J.* II. 47.	
	Tacfarinas, een Numidier, verwekt oorlogh in Afrika, en wordt door Furius Camillus geslaagen. *J.* II. 52.	
771.	TIBERIVS CÆSAR, EN GERMANICVS CÆSAR BVRGERMEESTERS. J. II. 42.	XVIII.
	Germanicus reist naar Asië: *J.* II. 54.	
	Bezoekt Drusus in Dalmatië:	
	Be-	

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Chriſtus geboorte.
771.	*Bezichtigt Actium:* *Komt t' Atheenen:* *In Eubœa:* *Te Lesbos:* *Te Colophon.* *J. II. 54.*	XVIII.
772.	M. JVNIVS SILANVS, EN L. NORBANVS BALBVS FLACCVS BVRGERMEESTERS. J. II. 54. *Germanicus bezichtigt Ægypten tot Elephantine en Syene toe.* *J. II. 60. 61.* *Maroboduus, Koning der Marcomannen, wordt verdreven, neemt zijn toevlucht tot de Romainen, en onthoudt zich te Ravenna.* *J. II. 62. 63.* *Germanicus komt in Syrië, wordt van Cn. Piſo, meent men, vergeven, en ſterft.* *J. II. 69. 72.* *Livia de vrouw van Druſus, den zoon van Tiberius, baart tweelingen.* *J. II. 84.* *Arminius, de Veldtheer der Cheruſcen, ſterft in het* XXVIII *jaar zijnes ouderdoms.* *J. II. 88.*	XIX.
773.	M. VALERIVS MESSALLA, EN M. AVRELIVS COTTA BVRGERMEESTERS. J. III. 2. *Agrippina komt met de lijkaſch van Germanicus te Brunduſie, en van daar te Roome, en wordt met groot betoog van droefheit en misbaar ontfangen.* *J. III. 1-4.* *Cn. Piſo, ter zaake van zijn doodt beticht, doodt zich zelven, (of wordt gedoodt.)* *J. III. 9. 15. 16.* *Druſus doet zijn intreede brallende, of met den kleenen triomf, binnen Roome.* *J. III. 19.* *Vipſania Agrippina, zijn moeder, ſterft.* *J. III. 19.* *Tacfarinas vernieuwt den oorlogh in Afrika, en wordt eindelijk overwonnen en in de woeſtijnen gedreven.* *J. III. 20. 21.* *Nero, zoon van Germanicus, trouwt met Julia, Druſus dochter.* *J. III. 29.* *L. Voluſius en Salluſtius Criſpus overlijden.* *J. III. 30.*	XX.
774.	TIBERIVS CÆSAR, EN ZYN ZOON DRVSVS BURGERMEESTERS. J. III. 31. *Tiberius begeeft zich naar Campanië.* *J. III. 31.*	XXI.

Jaaren na 't stichten van Roome	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Christus geboorte.
774.	*In den Raadt wordt onderzocht of de Mjestraatspersoonen in de wingewesten van hunne echtgenooten zouden verzelt worden.* J. III. 33-35.	XXI.
	Tweedraght en oproer in Tracië. J. III. 38.	
	De Gallen in groote schulden steekende, rechten deswegen wederspannigheit aan, onder de Oversten Julius Florus en Julius Sacrovir. J. III. 40. 46.	
	P. Quirinius Sulpicius, (in 't Euangelium van Lucas Cyrenius genoemt) overlijdt. J. III. 48.	
	C. Lutorius Priscus, een Poëet, wordt ter zaake van een gedicht verweezen en gedoodt. J. III. 49-51.	
775.	C. SVLPITIVS GALBA, EN D. HATTERIVS AGRIPPA BVRGERMEESTERS. J. III. 52-55.	XXII.
	Beraadtslaging over 't intoomen der overdaadt en verquisting. J. III. 52. 55.	
	C. Silanus, Voorburgermeester van Asië, wordt beschuldigt, en op 't eylandt Cythera gebannen. J. III. 66-69.	
	Vervolgh van den Oorlogh in Afrika tegens Tacfarinas. J. III. 73. 74.	
	Asinius Saloninus en Capito Antejus overlijden, en Capito wordt by Antistius Labeo vergeleeken. J. III. 75.	
	Junia, weduw van C. Cassius, en zuster van M. Brutus sterft, in 't 64 jaar naa den strijdt te Philippen. J. III. 76.	
776.	C. ASINIVS POLLIO, EN C. ANTISTIVS VETVS BVRGERMEESTERS. J. IV. 1.	XXIII.
	Ælius Sejanus, Overste der hofbenden, bekoort Livia, gemaalin van Drusus, tot overspel, en doet Drusus door den arts Eudemus vergeven, welk schelmstuk in het achtste jaar daarnaa wordt ontdekt. J. IV. 3. 7. 8-11.	
	Overreekening van de magt der Romainen, vlooten, keurbenden, en Koningen tot bondtgenooten. J. IV. 5.	
	Gestalte der regeering onder Tiberius. J. IV. 6.	
	Seja-	

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Chriſtus geboorte.
776.	*Sejanus toelegh tegens de kinderen van Germanicus en haar moeder Agrippina.* J. IV. 12. *Tempel ter eeren van Tiberius in Aſie geſticht.* J. IV. 15.	XXIII.
777.	CORNELIVS CETEGVS, EN L. VISELIVS VARRO BVRGERMEESTERS. J. IV. 17. *C. Silius wordt door zijne beſchuldigers onderdrukt, en voorkomt het vonnis met een willige doodt.* J. IV. 19. *Calpurnius Piſo wordt beticht, doch niet verweezen, met zijn tijdige doodt.* J. IV. 21. *De ſtraf van den balling Caſſius Severus wordt verzwaart, en hy op de Seriphier klip gebannen.* J. IV. 21. *Plautius Silvanus doodt zijn' huisvrouw Apronia, en wordt daar over aangeklaagt, en geperſt te ſterven.* J. IV. 22. *Tacfarinas de Numider wordt door Dolabella overwonnen, en eindelik verſlaagen.* J. IV. 25. *Q. Vebius Serenus wordt van zijn' eigen zoon van majeſteitsſchennis beſchuldigt.* J. IV. 34. 35.	XXIV.
778.	CORNELIVS COSSVS, EN M. ASINIVS AGRIPPA BVRGERMEESTERS. J. IV. 34. *Cremutius Cordus, de Hiſtoriſchrijver, wordt over 't prijzen van Brutus en Caſſius beſchuldigt, en eindigt zijn leven met vaſten.* J. IV. 34. 35. *Sejanus verzoekt Livia, weduwe van C. Cæſar, en lief van Druſus, by geſchrift ten huwelijk, 't welk Tiberius door een omwegh af wijſt.* J. IV. 39. 40. *Zijn liſtige raadt om Tiberius buiten Roome te doen leven.* J. IV. 41. *Cn. Lentulus, L. Domitius Ænobarbus, grootvader van Nero, en L. Antonius overlijden.* J. IV. 44. *L. Piſo wordt door een akkerman gedoodt.* J. IV. 45.	XXV.
779.	CN. CORNELIVS LENTVLVS, EN C. CALVISIUS SABINUS BURGERMEESTERS. J. IV. 46. *Poppæus Sabinus, de Thraciërs overwonnen hebbende, worden triomf teekenen toegekeurt.* J. IV. 46. *Domitius Afer, Schout, en welſpreekent Redenaar, beſchuldigt Claudia Pulchra.* J. IV. 52.	XXVI.

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Chriſtus geboorte.
779.	*Agrippina, de weduwe van Germanicus, vaart tegen Tiberius uit.* J. IV. 52. *Verzoekt dat men haar een' man geeve.* J. IV. 53. *Wordt door Sejanus misleit.* J. IV. 54. *Tiberius vertrekt uit de ſtadt Roome, en onthoud zich elf jaaren daar buiten, tot zijne doodt toe.* J. IV. 57. *Sejanus, Coccejus Nerva de Rechtsgeleerde, en Curtius Atticus, en etlijke geleerde Grieken, verzellen Tiberius.* J. IV. 58. *Wonderlijke voorzegging over zijn uitblijven.* J. IV. 58. *Aſinius Agrippa, en Q. Haterius overlijden.* J. IV. 61.	XXVI.
780.	L. LICINIUS CRASSUS, EN L. CALPURNIUS, PISO BURGERMEESTERS. J. IV. 62. *De ronde Schouburgh te Fidene, door Atilius gebouwt en niet wel bezorgt, ſtort neder daar 50000 menſchen door verplet of verminkt worden.* J. IV. 63. *Tiberius verſteekt zich in 't eylandt Capreën.* J. IV. 67. *Laat Agrippina en haar zoon Nero van ſoldaaten bewaaren.* J. IV. 67.	XXVII.
781.	M. JUNIUS SILANUS, EN P. SILIUS NERVA BURGERMEESTERS. J. IV. 68. *Titius Sabinus, de vriendt van Germanicus, wordt ſchelmachtig verraden en ter doodt gebracht.* J. IV. 68-70. *Julia, de nicht van Auguſtus, ſterft, naa dat ze twintig jaaren te vooren op het eylandt Trimetus om overſpel was gebannen.* J. IV. 71. *De Friezen trachten 't juk der Romainen met de waapenen af te werpen, overwinnen hunne verdrukkers in verſcheide ſtrijden, en hun naam wordt vermaardt by de Germaanen.* J. IV. 72. 73. *Agrippina, Dochter van Germanicus, trouwt met Cn. Domitius Ænobarbus.* J. IV. 75.	XXVIII.
782.	C. RUBELLIUS GEMINUS, EN C. FUSIUS GEMINUS BURGERMEESTERS. J. V. 1. *Julia Auguſta, of anders Livia, weduwe van Auguſtus, moeder van Tiberius, overlijdt in 't vijftiende jaar na de doodt van Auguſtus oudt*	XXIX.

Jaaren naa 't stichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren na Christus geboorte.
782.	oudt LXXXVI jaaren, en wordt van Cajus Caligula, haaren achterneeve, met een lijkreede geprezen. J.V. 1.	XXIX.
	Tiberius begint strenger gebiedt te voeren, en tegens 't huis van Germanicus fel te woeden. J.V. 3.	
	Agrippina en Nero, weduw en zoon van Germanicus, worden beschuldight. J.V. 3.	
	Sejanus hitst Tiberius tegens hen op. J.V. 4.	
	Hier is een groot verlies in de Jaarboeken van Tacitus, en ontbreeken de geschiedenissen van by na dry jaaren tijdts tot het 784 jaar van den opbou der stadt Roome, en het XXXI na Christus geboorte, toen Tiberius en L. Ælius Sejanus Burgermeesters waaren, in welk jaar Sejanus werdt omgebracht.	
784.	Naa 't omkoomen van Sejanus worden verscheide groote personaadjen ter zaake van zyn vriendtschap beticht, en een der zelve, zich met een bondige reede hebbende verdeedight, doorsteekt zich zelven. J.V. 6. 7.	XXXI.
	P. Vitellius en Pomponius Secundus worden beschuldight. J.V. 8.	
	Vitellius doodt zich zelven. J.V. 8.	
	Een zoon en onnoozel dochterken van Sejanus worden gedoodt, na dat het dochterken eerst door den beul was geschonden. J.V. 9.	
	Imant geeft zich uit voor Drusus, zoon van Germanicus (die door last van Tiberius in gevankenis werdt gehouden) als of hy der hechtenis ontslipt was: doch hy werdt door Poppæus Sabinus achterhaalt, en gevangen. J.V. 10.	
785.	C. DOMITIUS ÆNOBARBUS, EN M. FURIUS CAMILLUS SCRIBONIUS BURGERMEESTERS. J.VI. 1.	XXXII.
	Anderen schrijven dat Cn. Domitius en A. Vitellius dit jaar Burgermeesters waaren, doch dat, Domitius stervende, Camillus Scribonianus in zijn plaats werdt gestelt. Sueton. Vitel. 2. cap.	
	Tiberius naadert Roome, doch hy keert weder naar Capreën, daar hy zich in uuike onkuisheit verloopt. J.VI. 1.	
	De vonnissen tegens Sejanus en Livia worden uitgesprooken. J.VI. 2.	
	Tiberius schrijft een brief aan den Raadt, en laat zijn knaagend geweeten, en de verborge straf der tyrannen, daar in blijken. J.VI. 6.	
	Eenige vrienden van Sejanus worden beticht. J.VI. 7.	

M. Te-

Jaaren na 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren na Chriſti geboorte.
785.	*M. Terentius beſchuldight weegens zijn vriendtſchap met Sejanus, ſtaat die bekent, en verdeedight zich met een treffelijke reede.* J. VI. 8.	XXXII.
	Sextus Veſtilius, ook beticht. doodt zich zelven. J. VI. 9.	
	Een groote hoop doorluchtige mannen teevens beticht. J. VI. 9.	
	Vitia wordt, om dat ze haaren zoon Fuſius Geminus hadt beſchreit, gedoodt. J. VI. 10.	
	Veſcularius Flaccus, en Julius Marinus worden ter doodt gedreven. J. VI. 10.	
	L. Piſo, Prieſter, ſterft zijn eigen doodt, oudt LXXX *jaaren.* J. VI. 10.	
786.	SER. SULPICIUS GALBA, EN L. CORNELIUS SULLA BURGERMEESTERS. J. VI. 15.	XXXIII.
	Druſilla en Julia, dochters van Germanicus, worden uitgehuwlijkt: d'eerſte aan L. Caſſius en de tweede aan M. Vinicius. J. VI. 15.	
	De woekeraars worden aangeklaaght en wetten op 't woekeren geſteit. J. VI. 16.	
	Tiberius beveelt alle die in de gevangkenis laagen, beſchuldigt van maatſchappy met Sejanus, te dooden, 't welk op een gruwlijke wyze wordt uitgevoert. J. VI. 19.	
	C. Caligula trouwt met Claudia, dochter van M. Silanus. J. VI. 20.	
	Tiberius voorſpellingh aangaande Ser. Galba, en zijn heerſchappy. J. VI. 20.	
	Aſinius Gallus ſterft door gebrek van ſpijze. J. VI. 25.	
	Druſus, de zoon van Germanicus, wordt in de gevangkenis uitgehongert, naa dat hy zich, knaauwende 't vulſel van zijn bedde, tot den negenden dagh hadt onderhouden. J. VI. 23.	
	Agrippina, zijn moeder, weduw van Germanicus ſterft, het zy willends, of 't zy dat men haar voetſel onthielt, op den achtienden van October, op den zelven dagh dat Sejanus haaren vyandt twee jaaren te vooren was omgekoomen. J. VI. 25.	
	Coccejus Nerva, de Rechtsgeleerde, beſluit te ſterven en brenght zich zelven, hoewel Tiberius hem van zijn voorneemen pooght af te trekken, door onthouding van ſpijze om 't leven. J. VI. 26.	
	Plancina, weduw van Piſo en vyandin van Germanicus en Agrippina, doodt zich zelve. J. VI. 26.	
	Julia, dochter van Druſus trouwt met Rubellius Blandus. J. VI. 27.	
	Ælius Lamia, en Manius Lepidus overlijden. J. VI. 27.	

PAU-

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren na Chriſtus geboorte.
787.	PAVLVS FABIVS PRISCVS, EN L. VITELLIVS NEPOS BURGERMEESTERS. VI. 28.	XXXIV.
	De vogel Phœnix wordt in Ægypten gezien. *J. VI.* 28.	
	Pomponius Labeo ſterft door 't afſnijden der aderen, daar hem zijn echtgenoodt Paxæa in volgt. *J. VI.* 29.	
	Mamercus Scaurus, over 't ſchrijven van een treurſpel aangeklaaght, doodt zich zelven, en zijn huisvrouw Sexitia verzelt hem in zijn doodt. *J. VI.* 29.	
	Men pooght Lentulus Gætulicus, Overſte in 't bovenſte Germanië, om 't maaghſchap met Sejanus, in lijden te brengen, maar door zijn ſtout ſchrijven aan Tiberius ontkomt hy 't gevaar. *J. VI.* 30.	
788.	C. CESTIVS CAMERINVS, EN M. SERVILIVS RVFVS BVRGERMEESTERS. VI. 40.	XXXV.
	De Gezanten der Parthen koomen te Roome en eiſchen Phrahates tot hunnen Koning. *J. VI.* 31.	
	Parthiſche krijgh. *J. VI.* 33-37.	
	Fulcinius Trio doodt zich zelven: *J. VI* 38.	
	Ook Martianus en anderen. *J. VI.* 38. 39.	
	Paconianus vvordt om 't maaken van eenige dichten vervvorght. *J. VI.* 39.	
	Poppæus Sabinus ſterft. *J. VI.* 39.	
789.	Q. PLAVTIVS, EN SEX. PAPINIVS GALLIENVS BURGERMEESTERS. VI. 40.	XXXVI.
	L. Aruſejus wordt gedoodt. *J. VI.* 40.	
	Vibuleneus Agrippa beticht, neemt vergift in, en wordt voorts verworgt. *J. VI.* 40.	
	Tigranes, eertijdts Koning van Armenië, wordt verwezen en gedoodt. *J. VI* 40.	
	C. Galba en twee Blæſien dooden zich zelve. *J. VI.* 40.	
	Æmilia Lepida, weduw van den jongen Druſus, maakt een eindt van haar leven. *J. VI.* 40.	

Jaaren naa 't stichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Christus geboorte.
796.	CN. ACERRONIVS PROCVLVS, EN C. PONTIVS NIGRINVS BURGERMEESTERS. VI. 45.	XXXVII.
	L. Arruntius besluit te sterven uit verdriet der booze tijden, en geeft reeden van zijn voorneemen. *J. VI.* 48.	
	Tiberius sterft den zestienden van Maart in 't LXXVIII *jaar zijns ouderdoms.* *J. VI.* 50.	
	Hier ontbreeken etlijke jaarboeken, die verlooren zijn: de geschiedenissen van tien jaaren: te weeten 't geen onder 't gebiedt van C. Caligula, en in de zes eerste jaaren van Claudius Cæsar is voorgevallen.	
800.	CLAVDIVS CÆSAR, EN L. VITELLIVS BVRGERMEESTERS.	XLVII.
	Valerius Asiaticus, door de valsche treeken van Messallina, gemaalin van Claudius, aangeklaaght en onderdrukt, sterft door aaderlaaten. *J. XI.* 1-3.	
	Eeuwspeelen te Roomen vertoont. *J. XI.* 11.	
	Messallina met een dulle min op C. Silius ontsteeken. *J. XI.* 12.	
	De Cheruscen verzoeken een' Koning van Claudius, en Italus, broeders zoon van Arminius, werdt hun tot Koning gegeven. *J. XI.* 16.	
	Corbuto beoorlooght de Chaucen, en laat een graft graven tusschen Maas en Rijn. *J. XI.* 18. 19. *en* 20.	
801.	A. VITELLIVS, EN L. VIPSANIVS POPLICOLA BURGERMEESTERS. J. XI. 23.	XLVIII.
	Eenige der Gallen verwerven 't recht om eerampten te Roome te moogen bekoomen. *J. XI.* 25.	
	Claudius maakt de volkreekening, die geschat wordt op negenentsestig hondert en vierenveertig duizent burgers. *J. XI.* .	
	Messallina, raazende van minne, trouwt oopentlijk met C. Silius. *J. XI.* 26. 27.	
	Wordt gedoodt. *J. XI.* 38.	
802.	C. POMPEJVS LONGINVS GALLVS, EN Q. VERANNIVS BVRGERMEESTERS. J. XII. 5.	XLIX.
	Claudius Cæsar trouwt met Agrippina, dochter van Germanicus zijnen broeder, en moeder van Domitius Nero. *J. XII.* 7.	
	Agrip-	

Jaaren naa 't stichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Christus geboorte.
802.	*Agrippina verwerft ontslagh van ban en 't Schoutschap voor Seneca, en stelt haaren zoon Nero onder zijn leermeesterschap en opzight* J. XII. 8.	XLIX.
	De Gezanten der Parthen verzoeken Meherdates tot een Koning, 't welk hun van Claudius wordt toegestaan, en Cassius de Rechtsgeleerde, Overste van Syrië, geleit den nieuwen Koning naar de grenzen van 't Parthisch rijk. J. XII. 10-12.	
	Lollia Paullina wordt, door haat en nydt van Agrippina, uit Italië gebannen, en korts daarnaa ter doodt gedreven. J. XII. 22.	
	De Jooden en Ituræën worden naa 't overlyden der Koningen Agrippa en Sohemus aan 't wingewest Syrië verknocht. J. XII. 23.	
803.	C. ANTISTIVS VETUS, EN M. SVILLIVS RVFVS BVRGERMEESTERS. J. XII. 25.	L.
	Domitius Nero wordt van Claudius tot een zoon aangenomen. J. XII. 25.	
	Agrippina, de gemaalin van Claudius zendt om haar maght ook by de bondtgenoodtsche volken ten toon te stellen, een bouwtroep naar de stadt der Ubiën, daar ze geboren was, en die naa haaren naam genoemt werdt. J. XII. 27.	
	L. Pomponius wordt wegens zijn krijgsbedrijf tegen de Katten, in 't veertighste jaar naa de Variaansche nederlaaghe, triomfelijke eere toegekeurt, maar de glory zijner gedichten geeft hem noch grooter vermaardtheit. J. XII. 28. 29.	
	Caractacus, Koning en Veldtheer onder de Britannen, van de Romainen, onder het beleidt van P. Ostorius, Voorschout in Brittannië, in een slagh overwonnen, en door Cartismandua overgelevert wordt naar Roome gevoert, daar hem Claudius, op zijn rustige aanspraak, vergiffenis verleent. J. XII. 33-37.	
	P. Ostorius sterft. J. XII. 39.	
804.	CLAVDIVS CÆSAR, EN SER. CORNELIVS SCIPIO ORFITVS BVRGERMEESTERS. J. XII. 41.	LI.
	Nero trekt den mannelijken tabbaart aan, wordt Vorst der jeught genoemt, en in alles boven Britannicus Claudius eigen zoon gestelt. J. XII. 41.	
	De hongersnoodt onder Claudius (daar in de Handelingen der Apostelen gewagh van wordt gemaakt) neemt zijn aanvang. J. XII. 43.	
	Rhadamistus bedrieght zijn oom en schoonbroeder Mithridates, Koning van Armenië, schendighlijk, en beneemt hem nevens zijn vrouw en zoonen 't leven en 't rijk. J. XII. 44-47.	

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Chriſtus geboorte.
804.	*Quadratus Landtvooght van Syrië laat hem begaan.* *J. XII.* 48. *Maar Vologeſes Koning der Parthen, drijft hem uit Armenië..* *J. XII.* 50.	LI.
805.	P. CORNELIVS SVLLA FAVSTVS, EN L. SALVIVS OTHO BVRGERMEESTERS. J. XII. 52. *Furius Scribonianus wordt in balling ſchap verdreeven.* *J. XII.* 52. *Een raadtskeur wordt gemaakt om de Wiskonſtenaars, of Waarzeggers, uit Italië te verdrijven, en een ander tot ſtraffe der vrouwen die zich met ſlaaven moghten vermengen.* *J. XII.* 53. *Antonius Felix, (van wien in de Handeling der Apoſtelen in't 24 capittel wordt geſprooken) Stadthouder in Judea, ſtelt daar alles in rep en roeren, en plaaght de Jooden. H V.* 9. *J. XII.* 54. *Ventidius Cumanus, Stadthouder van Galilea, verloopt zich insgelijks in alle ſnoodtheit.* *J. XII.* 54.	LII.
806.	JVNIVS SILANVS, EN Q. HATTERIVS ANTONINVS BVRGERMEESTERS. J. XII. 58. *Nero, zeſtien jaaren oudt trouwt met Octavia, Claudius dochter, en pleit voor d' Ilienſen, en voor de Bononienſer bouwſtadt.* *J. XII.* 58. *Statilius Taurus, door konſtenary van Agrippina beticht, doodt zich zelven.* *J. XII.* 59.	LIII.
807.	M. ASINIVS MARCELLVS, EN M. AGILIVS AVIOLA BVRGERMEESTERS. J. XII. 64. *Domitia Lepida wordt, door nijdt en bedrijf van Agrippina, ter doodt verweezen, daar zich Narciſſus tegens kant.* *J. XII.* 64. 65. *Claudius Cæſar, van een ziekte aangetaſt, en door zijn gemaalin Agrippina, met hulpe van de vergiftmengkſter Locuſta en den Arts Xenophon, vergeven, ſterft den* XIII *van October.* *J. XII.* 66. 67. *Dimitius Nero bekomt de heerſchappy.* *J. XII.* 69. *M. Junius Silanus, Voorburgermeeſter van Aſië wordt, buiten weeten van Nero, door bedrogh van Agrippina vergeven.* *J. XIII.* 1. *Burrhus en Seneca ſchutten veel quaadts.* *J. XIII.* 2.	LIV.

Neroos

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Chriſtus geboorte.
807.	*Neroos beginſelen zijn goedt.* J. XIII. 4. 5. *Hy zendt Corbulo naar Armenië, en tegens de Parthen.* J. XIII. 7. *Hy toont zich dankbaar ten opzicht van zijn vader en van zijn vooght.* J. XIII. 10. *Draaght zich vry burgerlijk en genaadig.* J. XIII. 10.	LIV.
808.	CLAUDIUS NERO, EN L. ANTISTIUS VETUS BURGERMEESTERS. J. XIII. 11. *Neroos zachtmoedigheit wordt ten toon geſtelt door verſcheide redeneeringen, die Seneca, om te toonen hoe eerlijke leeringen hy hem gaf, hem laat opzeggen.* J. XIII. 11. *Agrippinaas moogentheit wordt allengskens geknakt.* J. XIII. 12. *Pallas, te vooren doen en laaten over 't rijk, wordt uit het bewindt gezet.* J. XIII. 14. *Nero laat Britannicus, Claudius zoon, door vergift ombrengen.* J. XIII. 15. 16. *Agrippina werdt, door 't bedrijf van Junia Silana, beticht als of zy een toeleg op 't rijk hadt.* J. XIII. 19. *Nero beſluit haar te dooden, maar wordt door Burrhus geſtuit.* J. XIII. 20. *Zy verdeedigbt en zuivert zich, en Silana wordt gebannen.* J. XIII. 21. 22.	LV.
809.	Q. VOLUSIUS SATURNINUS, EN P. CORNELIUS SCIPIO BURGERMEESTERS. J. XIII. 25. *Nero bedrijft met zijn nachtloopen vuile dartelheit en baldaadigheit.* J. XIII. 25. *L. Voluſius overlijdt, hebbende 93 jaaren met grooten lof en zeldtzaam geluk geleeft.* J. XIII. 30.	LVI.
810.	CLAUDIUS NERO, EN L. CALPURNIUS PISO BURGERMEESTERS. J. XIII. 31. *Nero ſticht den ronden Schouwburg by 't veldt van Mars.* J. XIII. 31.	LVII.

Jaaren na 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Chriſtus geboorte.
810.	*Tot veiligheit der Heeren en ſtraf der ſlaaven wordt een raadtskeur gemaakt.* J. XIII. 32.	LVII.
	Pomponia Græcina (een Chriſte vrouw) wordt beſchuldight en vry geſprooken. J. XIII. 32.	
811.	CLAUDIUS NERO, EN VALERIUS MESSALLA BURGERMEESTERS. J. XIII. 43.	LVIII.
	Corbulo verovert en vervvoeſt Artaxata, hooſtſtadt van Armenië. J. XIII. 41.	
	P. Suilius, weleer een ſnoodt wroeger, wordt over veel zaaken beticht en gebannen. J. XIII. 42. 43.	
	Nero verſlingert op Sabina Poppæa, en Otho haar man wordt verſtooten. J. XIII. 46.	
	Cornelius Sulla, by Nero in 't oogh geraakt, wordt naar Maſſilie verzonden of gebannen. J. XIII. 47.	
	Nero twijffelt of hy al de tollen wilde afſchaffen. J. XIII. 50.	
	De Catten worden door de Hermunduren overwonnen. J. XIII. 57.	
812.	C. VIPSANIVS POPLICOLA, EN L. FONTEJVS CAPITO BVRGERMEESTERS. J. XIV. 1.	LIX.
	Nero, door zijn byzit Poppæa opgehitſt, neemt een opzet van zijn moeder om te brengen. J. XIV. 1-3.	
	Hy poogt haar te Bajen door een bedriegelijk ſchip van kant te helpen, doch, ontkomt ter naeuwer noodt, en merkt het bedrogh. J. XIV. 4-6.	
	Zy wordt door Anicetus, op haar zoons bevel, gedoodt, welk einde haar van de Chaldeën was voorzeit. J. XIV. 8. 9.	
	Nero bevroedt de grootheit van 't ſchelmſtuk, is vol ſchriks, en de moedermoordt ontruſt zijn gemoedt. J. XIV. 10.	
	Hy begeeft zich tot d'oeffening van ſchandelijke ſpeelen, klimt op 't tooneel en ſpeelt op den cyther. J. XIV. 14. 15.	
	Domitius Afer, de Reedenaar, en M. Servilius ooverlijden. J. XIV. 19.	

CLAU-

Jaaren na 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren na Chriſtus geboorte.
813.	CLAVDIVS NERO, EN COSSVS CORNELIVS LENTVLVS BVRGERMEESTERS. J. XIV. 20.	LX.
	Het vijfjaarigh ſpel, naar de wijze der Griekſche ſtrijdtoeffening, wordt ingeſtelt. J. XIV. 20.	
	Staartſtar verſcheenen. J. XIV. 22.	
	Rubellius Plautus, door zijn deught by Nero in 't oogh, moet naar Aſie vertrekken. J. XIV. 22.	
	Domitius Corbulo, Veldtoverſte der Romainen, bemaghtight gantſch Armenie. J. XIV. 23-26.	
	Laodicea ſtort door aardtbeeving ter needer. J. XIV. 27.	
814.	CÆSONIVS PÆTVS, EN C. PETRONIVS SABINVS BVRGERMEESTERS. J. XIV. 39.	LXI.
	De geweldenary der Romainen in Britannie verroozaakt den afval der Icenen. J. XIV. 31.	
	Londen, door meenighte van koopluiden en lijftocht vermaardt, wordt van de Romainen verlaaten en door de Britannen ingenoomen. J. XIV. 33.	
	Tzeventigh duizent Romainen van de Britannen verſlaagen. J. XIV. 33.	
	De Britannen worden door Suetonius Paulinus in een veldtſlagh overwonnen, en Boudicea, Koningin der Icenen, doodt zich zelve. J. XIV. 3[illegible].	
	Pedanius Secundus, Overſte der ſtadt, wordt door zijnen ſlaaf omgebracht, en 't gantſche gezin van vierhondert ſlaaven daar over met de doodt geſtraft. J. XIV. 42-45.	
	Memmius Regulus overlijdt. J. XIV. 47.	
815.	P. MARIVS CELSVS, EN L. ASINIVS GALLVS BVRGERMEESTERS. J. XIV. 48.	LXI.
	Antiſtius wordt, om 't ſchrijven van dichten tegens Nero, van Majeſteitſchennis beticht, en op een eylandt gebannen. J. XIV. 48. 49.	
	Burrhus, Overſte der hofbenden, en vriendt van Seneca, ſterft. J. XIV. 51.	

Sene-

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Chriſtus geboorte.
815.	*Seneca wordt met verſcheide beſchuldigingen aangeranſt, en zoekt zijn ſtaat te verminderen, en ſtaat naar ruſt.* J. XIV. 53-56.	LXII.
	Cornelius Sulla wordt te Maſſilië, en Rubellius Plautus in Aſie, door Neroos bevel, omgebracht. J. XIV. 57-59.	
	Nero verſtoot zijn gemaalin Octavia, en trouwt zijn byzit Poppæa. J. XIV. 60.	
	Octavia op een eylandt gebannen, wordt door Neroos bevel gedoodt. J. XIV. 63. 64.	
	Pallas, de vryling, om zijn groote rijkdom, door Neroos laſt, door vergift omgebracht. J. XIV. 65.	
	Volegeſes, Koning der Parthen, tracht zijn' broeder Tiridates in 't rijk van Armenië te herſtellen. J. XV. 1-5.	
	De Romainen onder Pætus worden van Volegeſes belegert, en geperſt tot een ſchandelijk verdragh. J. XV. 11-16.	
816.	C. MEMMIVS REGVLVS, EN L. VERGINIVS RVFVS BVRGERMEESTERS. J. XV. 23.	LXIII.
	Poppæa baart Nero een dochter, die binnen de vierde maandt ſterft. J. XV. 23.	
	Corbulo wordt den oorlogh tegens de Parthen bevoolen. J. XV. 25.	
	Tiridates, Koning van Armenie, leit zijn ſluierkroon voor Neroos beeltenis neder, zullende die niet weder aannemen dan van Neroos handt. J. XV. 20.	
817.	C. LECANIUS BASSUS, EN M. LICINIUS CRASSUS BURGERMEESTERS. J. XV. 33.	LXIV.
	Junius Silanus Torquatus, wordt beticht, en ſterft door 't affnijden der aderen. J. XV. 35.	
	Nero verloopt zich in d'allerſnoodtſte onkuisheit. J. XV. 37.	
	Schrikkelijke brandt te Roomen den 19 van Julius ontſtaan, die zes daagen duurt. J. XV. 38-41.	
	Nero om d'opſpraak, als of de brandt door zijn laſt geſticht was, t'ontgaan, laat de Chriſtenen deswegen beſchuldigen, en met onmenſchelijke wreedtheit door honden verſcheuren, aan kruiſſen ſlaan en verbranden. J. XV. 44.	

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Chriſtus geboorte.
818.	P. SILIVS NERVA, EN C. JVLIVS ATTICVS VESTINVS BVRGERMEESTERS. J. XV. 48.	LXV.
	Tegens Nero wordt een geweldige t'zaamenzweering aangegaan ter gunſte van C. Piſo. *J. XV.* 48..	
	De toelegh wordt aan Nero gemeldt, daar de gevangkenis en 't ombrengen der voornaamſte eedtverwanten op volgt. *J. XV.* 53...	
	C. Piſo ſterft door bloedtlaating. *J. XV.* 56.	
	L. Annæus Seneca wordt de doodt aangezeit, en hy laat zijn aderen openen. *J. XV.* 61-63..	
	De Burgermeeſter Veſtinus ontfangt de tijding des doodts, en ſterft hertigh. *J. XV.* 69.	
	M. Annæus Lucanus, de Poëet, wordt omgebracht. *J. XV.* 70.	
	Nero ſpeelt openlijk op den Cyther. *J. XVI.* 4...	
	Poppæa, zwanger gaande en van Nero met een voetſchup bezeert, ſterft. *J. XVI.* 6.	
	C. Caſſius en L. Junius Silanus Torquatus worden om hunne doortuchtigheit en deughden beticht, en in ballinghſchap verdreven: doch Silanus wordt ſtrax daarna omgebracht. *J. XVI.* 7-9.	
	L. Antiſtius Vetus, door zijn' vryling beticht, ſterft met zijn ſchoonmoeder Sextia en zijn dochter Pollutia zeer kloekmoediglijk, door affnijding der aderen. *J. XVI.* 10. 11.	
	Roome wordt met peſt geplaaght. *J. XVI.* 30.	
819.	C. SVETONIVS PAVLINVS, EN L. PONTIVS TELESINVS BVRGERMEESTERS. J. XVI. 14.	LXVI.
	P. Antejus en Oſtorius Scapula worden ter doodt gedreven. *J. XVI.* 14. 15.	
	Daarnaa ook Rufus Criſpinus, Annæus Mella, vader van Lucanus, Cerialis Anicius, en C. Petronius, welke leſte, door zijn vuile ſchriften bekent, op een zorgelooze en oneerlijke wijze zijn leven eindight. *J. XVI.* 19.	
	Nero pooght, zoo veel als in hem is, de deught zelfs uit te roeyen met het ombrengen van Bareas Soranus en Traſea Pætus. *J. XVI.* 21.	

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Chriſtus geboorte.
819.	*Thraſea wordt beſchuldight, ook Soranus en zijn dochter Servilia, die van haar vader wordt verſchoont.* J. XVI. 22. 23. 28. &c. 32. *Zy worden alle dry verweezen en men geeft hun keur van doodt.* J. XVI. 33. *Helvidius Priſcus, ſchoonzoon van Thraſea, en Paconius worden uit Italië gebannen.* J. XVI. 34. *Thraſea laat zijne aderen openen, en ſterft geruſt en ruſtigh.* J. XVI. 35. *Hier ontbreekt het vervolg van Neroos heerſchappy, en 't verhaal van zijn doodt.*	LXVI.
821.	C. SILIVS ITALICVS. EN M. GALERIVS TVRPILIANVS. of GALERIVS TRACHALVS, BVRGERMEESTERS. *Ser. Galba, Neroos naavolger in 't gebiedt van 't Roomſche rijk, is om zijn ouderdom en gierigheit quaalijk gewildt.* H. I. 5. *Begint zijn heerſchappy met groote wreedtheit.* H. I. 6.	LXVIII.
822.	SER. GALBA, EN TITVS VINIVS BVRGERMEESTERS. H. I. 1. H. I. 11. *Galba, gehoort hebbende de tyding van den afval der keurbenden in Hoogh-Germanië neemt Piſo Licinianus tot zoon en naazaat aan.* H. I. 14 *Den tienden van Januarius maakt Galba de verzooning in 't leger bekent.* H. I. 14. *Otho, dien de hoope der verzooning was gemiſt, ſtaat naar de gunſt der ſoldaaten, en 't rijk.* H. I. 21. 26. *Galba wordt den 15 van Januarius onder 't offeren voor een laage gewaarſchout.* H. I. 27. *Otho tot Vorſt opgeworpen.* H. I. 28. *Galba en Vinius gedoodt, ook Piſo.* H. I. 41-43. *Den tweeden van Januarius wordt A. Vitellius t' Agrippine door Fabius Valens en etlijke benden, van Galba afgevallen, tot Veldtheer of Vorſt verkooren.* H. I. 57. *C. Civilis, de Batavier, van 't heir ter lijfſtraf gevordert, wordt door Vitellius van 't gevaar verloſt.* H. I. 59. H. IV. 13.	LXIX.

Otho

Jaaren na 't ſtichten van Roome.

GESCHIEDENISSEN

Jaaren na Chriſtus geboorte.

822. LXIX.

Otho verzendt Cornelius Dolabella uit ſtaatnijdt naar Aquina. H. I. 89.

Een valſche Nero in Aſië opgeſtaan, wordt achterhaalt en gedoodt. H. II. 8. 9.

Othoos heir vvordt van de Vitellianen by Bedriacum geſlaagen. H II. 41-44.

Zijn ſoldaaten en Krijgsoverſten trachten hem moet te geven om den ſtrijdt te hervatten. H. II. 46.

Maar hy, afkeerig van krijgsberaadingh en meer bloedtſtorting der heiren, doodt zich zelven. H II. 47-49.

Lucejus Albinus wordt met zijn gemaalin gedoodt. H. II. 59.

Maricus geeft zich uit voor eenen Godt, en wordt omgebragt. H. II. 61.

Cornelius Dolabella vvordt, door laſt van Vitellius, gedoodt. H. II. 63. 64.

T. Flavius Veſpaſianus, Veldtoverſte tegens de Joden, wordt tegens Vitellius door L. Mucianus en anderen tot Vorſt opgeworpen; en de keurbenden t' Alexandrië worden den eerſten van Julius onder zijnen eedt gebraght en den derden het Judaiſch heir, gevolgt van die van Syrië en anderen. H. II. 79-81.

Vitellius doet zijn intreede binnen Roome. H. II. 89.

De troepen van Veſpaſianus koomen in Italië onder 't beleit van Antonius Primus. H III. 6.

Het leger van Vitellius wordt by Bedriacum geſlaagen H. III. 16.

Julius Manſuetus wordt van zijn' eigen zoon, uit onkunde, in den ſtrijde gedoodt. H. III. 25.

De Flaviaanen overweldigen het Vitelliaanſch leeger voor Cremone. H. III. 29.

Cremone wordt door de verwinnaars overvallen, geplondert, uitgemoordt, en verwoeſt. H. III. 33.

Junius Blæſus, uit een geringe oorzaak bevroegt, wordt, door laſt van Vitellius, met vergift gedoodt. H. III. 38. 39.

De Britannen ſteeken 't hooft op, en beoorloogen de Koninginne Carthiſmandua, onder 't beleit van Venuſius. H. III. 45.

De volken van Dacië bemaghtigen de Romainſche winterlegers, en maaken zich meeſter van beide de zijden des Donaws. H. III. 46.

Ontrent dezen tijdt begon de beroerte in Germanie, en d'oorlogh der Batavieren, voor de vryheit, tegens de Romainen, onder 't beleidt van Claudius Civilis, gevoert. H. III. 46. IV. 12. 13. 14. 15.

Jaaren na 't stichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren na Christus geboorte.
822.	*Civilis verovert de winterlegers van twee regimenten.* H. IV. 15.	LXIX.
	Hy slaat de Romainen, en pooght de Gallen tot zich te trekken. H. IV. 16. 17.	
	Brenght de zijnen onder den eedt van Vespasianus. IV. 21.	
	Bestormt het Romainsch leger. IV. 23.	
	Zijn verder bedrijf. IV. 28-36	
	Anicetus roert de wapenen in Pontus. H. III. 47.	
	Fabius Valens omgebracht. H. III. 62.	
	Flavius Sabinus, Vespasianus broeder, het Capitolium ingenoomen hebbende, wordt van de Vitelliaanen daar belegert, en bestormt. H. III. 69. 71.	
	Het Capitolium wordt verbrandt, en Sabinus gedoodt. H. III. 71. 74.	
	Het heir van Vespasianus komt te Roomen en doet zyn intreê door geweldt, en verscheide strijden. H. III. 79-84.	
	A. Vitellius wordt smaadelijk ter doodt gesleept en omgebracht. H. III. 85.	
	Zijn broeder, L. Vitellius, geeft zich over, en wordt echter gedoodt. H. IV. 2.	
823.	T. FLAVIUS VESPASIANUS, EN TITUS VESPASIANUS, ZYN ZOON, BURGERMEESTERS. H. IV. 3. H. IV. 38.	LXX.
	Calpurnius Galerianus, zoon van C. Piso, wordt door last van Mucianus gedoodt. H. IV. 11.	
	Mucianus laat L. Piso, Voorburgermeester van Afrika, neef en schoonvader van Calpurnius Galerianus, ombrengen. H. IV. 48. 50.	
	Het Capitolium wordt te Roomen herbouwt, en 't erf door den Schout Helvidius Priscus met Zoghschaapstieroffer gezuivert. H. IV. 53.	
	Claudius Civilis verklaart zich opentlijk vyandt der Romainen, en de Batavieren en Germaanen vvorden door den brandt van 't Capitolium gemoedight. H. IV. 54.	
	C. Civilis verbindt zich met de Treveren en Lingoonen. H. IV. 55.	
	Vocula wordt door last van Classicus, den Trever, gedoodt. H. IV. 59.	
	Zijn krijgsbenden doen den Gallen eedt. H. IV. 59.	

823. | LXX.

De keurbenden te Vetera belegert, en door honger geperſt, doen den zelven eedt. H. IV. 60.

De winterlegers der Romainen worden uitgerooit. H. IV. 61.

Julius Tutor wordt met de Treveren verraden, en verſtrooit. H. IV. 70.

Petilius Cerialis, nevens Gallus Annius, tot Overſte van den oorlogh tegens Civilis verkooren, ſlaat de Treveren, en krijght Valentinus hunnen Overſte gevangen. H. IV. 68. H IV. 71.

Hy wordt van Civilis en Claſſicus overvallen en bynaa geſlaagen, maar drijft eindelijk de Germaanen te rugh. H. IV. 79.

A. Vitellius zoon wordt te Roomen gedoodt. H IV. 80.

Veſpaſianus geneeſt, zoo men voorgeeft, t' Alexandrio een blinde en een lamme. H. IV. 81.

Titus Veſpaſianus beſtrijdt en belegert Hieruſalem. H. V. 11. 13.

Civilis legert zich by Vetera, en ſtrijdt met voorſpoedt tegens de Romainen. H. V. 14. 15.

Men ruſt zich weêr ten ſtrijde, die eerſt tot naadeel der Romainen uitvalt, doch de Batavieren, door een overloopen verraaden, moeten wijken. H. V. 18.

Civilis wijkt op 't eylant der Batavieren. H. V. 19.

Beſtookt de bezettingen der Romainen aan vier zijden tot hun merkelijke afbreuk, doch hy wordt eindelijk afgedreven. H. V. 20. 21.

Cerialis wordt belaaght en bynaa gevangen. H. V. 22.

Hy valt in 't eylandt der Batavieren, en loopt door 't waſſen van 't herfſtwater met zijn heir groot gevaar. H. V. 23. 24.

Hy noodight de Batavieren tot vrede: H. V. 24.

Die naa zijn aanbieding luiſteren. H. V. 25.

Civilis komt met hem te woorde, daar de vreede op volght. H. V. 26.

De Batavieren blijven in eere en by 't teeken des aalouden bondtgenoodtſchapt. G. 29.

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren na Chriſtus geboorte.
	HET LEVEN, EN BEDRYF VAN J. AGRICOLA.	
832.	VESPASIANVS, EN TITVS ZYN ZOON BURGERMEESTERS.	LXXIX.
	Cn. Julius Agricola, tot Overſte van Britannië gemaakt, komt in dat vermaarde eylandt, en bedwingt de Ordovicen. *A.* 18.	
	Tracht het eylandt Mona te vermeeſteren, 't welk zich aan hem overgeeft. *A.* 18.	
	Pooght d'oorzaaken des oorloghs wegh te neemen en vermindert de laſten. *A.* 19.	
	Veſpaſianus ſterft den XXIV *van Junius, en zijn zoon Titus volght hem in 't gebiedt.*	
833.	TITVS VESPPASIANVS, EN ZYN ROEDER FLAVIVS DOMITIANVS BVRGERMEESTERS.	LXXX.
	Agricola brenght, door kracht en goedtheit, veelen onder 't gebiedt der Romainen, en van hun gyzelaars ontfangende, omvanght ze met bezettingen. *A.* 20. 21.	
	Traght ze handelbaarder te maaken, en door 't bouwen van tempelen, markten, huizen, en 't oeffenen van konſten, tot ruſt en leedigheit te gewennen. *A.* 21.	
834.	M. PLAVTIVS SILVANVS, EN M. ANNIVS VERVS POLLIO BVRGERMEETERS.	LXXXI.
	De Romainen, onder 't beleidt van Agricola, ontdekken nieuwe geſlaghten van Britannen, en verwoeſten de volken tot Taus toe. *A.* 22.	
	Ook laat Agricola verſcheide blokhuizen bouwen, en gebruikt groote voorzichtigheit in 't uitkiezen der plaatzen. *A.* 22.	
	Titus Veſpaſianus ſterft den XIII *September, en zijn broeder Domitianus volght hem in 't rijk.* *A.* 2[illegible].	

FLA-

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Chriſtus geboorte.
835.	FLAVIVS DOMITIANVS, EN T. FLAVIVS SABINVS BVRGERMEESTERS.	LXXXII.
	Agricola beſlaat het geen hy doorloopen hadt. A. 23.	
836.	FLAVIVS DOMITIANVS EN T. VERGINIVS RVFVS BVRGERMEESTERS.	LXXXIII.
	Volken, tot dien tijdt toe onbekent, heeft Agricola, met ſcheepen overvaarende, getemt. A. 42.	
837.	FLAVIVS DOMITIANVS EN AP. JVNIVS SABINVS BURGERMEESTERS.	LXXXIV.
	Agricola drijft den oorlogh te lande en ter zee voort. A. 2[illegible].	
	De volken van Caledonie begeven zich in de waapenen, en biſtaan de blokhuizen der Romainen aan te vechten. A. 25.	
	Aricola ſlaat ook op wegh, verdeelende zijn heir in driën. A. 25.	
	De negende keurbende wordt by nacht overvallen, doch deor Agricola ontzet, die de Caledoniers op de vlucht drijft. A. 26.	
838.	FLAVIVS DOMITIANVS EN T. AVRELIVS FVLVIVS BURGERMEESTERS.	LXXXV.
	Agricola verlieſt zijn zoon, en ruſt zich ten oorlogh om de Britannen 't hooft te bieden. A. 28.	
839.	FLAVIVS DOMITIANVS EN SER. CORNELIVS DOLABELLA BURGERMEESTERS.	LXXXVI.
	De vloot wordt door Agricola voor uit gezonden. A. 29.	
	En hy trekt met zijn heir te lande naar den bergh Grampius, dien de vyanden hadden bezet. A. 29.	
	De Britannen hadden zich onderlingh verbonden, en een geweldigh heir verzaamelt, onder den Veldtoverſte Galgacus. A. 29.	
	Agricola levert den Britannen ſlagh, en overwint ze, maar zijn voorſpoedt verwekt nijdt en droefheit in Domitianus. A. 35-39.	

FLA-

Jaaren naa 't ſtichten van Roome.	GESCHIEDENISSEN.	Jaaren naa Chriſtus geboorte.
840.	FLAVIVS DOMITIANVS, EN A. VOLVSIVS SATVRNINVS BVRGERMEESTERS. *Domitianus ontbiedt Agricola t'huis, die naa negen jaaren verblijf in Britannië, by nacht in de ſtadt komt.* *A.* 40.	LXXXVII.
846.	SEXT. POMPEJVS COLLEGA, EN CORNELIVS PRISCVS BVRGERMEESTERS. *A.* 44. *Agricola wordt door den mondt der gemeente tot Overſte geëiſcht, en ſterft den* XXIII *van Auguſtus, niet zonder vermoeden van vergift.* *A.* 41-43..	XCIII.

C. COR-

AV. sculp.

C. JULIUS CÆSAR.

Dit's Romens roem en plaag, die quam, die zag, die won,
Zoo wel van pen als van de kling zich dienen kon.
Dees schond de vryheit, en hielt Brutus eedt gespan
Bestreedt de tyranny, maar trof 't echts den tiran.

G. Brandt.

HET
EERSTE JAARBOEK
VAN
C. CORNELIUS TACITUS,
Seedert Auguſtus aflyvigheit.

KORT BEGRIP DES EERSTEN BOEKS
Uit Juſtus Lipſius Latyn vertaalt.

AUguſtus ooverlydt te Nola. Tiberius komt in zyn plaats, traaghelyk en ontveinzende zyn' begeerlykheit. Drie Pannoniſche keurbenden gaan een zwaare muiterye aan. De zelve wordt, door 't derwaarts zenden van Druſus, zoon van Tiberius, ter naauwer noodt geſtilt. Gelyke beweeghenis in Needer-Germanie, dewelke zitten gaat, niet zonder bloedt en moordt. Germanicus Cæſar trekt teeghens den vyandt: en in die tocht zyn de Marzen, Tubanten, Bructeren, Uſipeeten verwoeſt of geſlaaghen. Julia, dochter van Auguſtus endight haar leeven tot Rhegie. Gezellen ter eeren van Auguſtus, en de ſpeelen Auguſtalien ingeſtelt. Germanicus zet weederom oover den Ryn, trekt teeghens de Catten, verwoeſt, brandt, ſlaat, akkers, huizen, menſchen. Segeſtes van Arminius beleeghert, wordt verloſt. Hierom is Germanicus Veltheer gegroet. Daarnaa oorlogh teeghens de Cheruſcen gevoert. Het ooverſchot der gebeenten van Varus en de ſoldaaten by een geleezen, en hun uitvaart gehouden. De Romainen op het weederkeeren loopen gevaar onder den Hooftman Cæcina. De vyandt nochtans wordt met gelukkigen uitval gebrooken, en in de vlucht gedreeven. De wet der Majeſteit weeder voortgebracht, en ſcherpelyk geoeffent. De Tiber vloeit oover. Oproer in de Schouburgh, en uitgedrukte keuren der vroedtſchappe, te dier oorſaake om de ſpeelende gezellen te bedwinghen. Ten laatſten gehandelt van't waater den Tiber t'onttrekken. Ende daar

oover de klaghten en bezendinghen der ſteeden van Italie. Al dit bedreeven ontrent in twee jaaren: Burghermeeſters zynde

SEXTUS POMPEIUS EN SEXTUS APULEIUS
NERO CLAUDIUS, DRUSUS CÆSAR EN C. NORBANUS.

1 De ſtaat des Roomſchen volx,

DE ſtadt Rome heeft in den beginne onder Kooninghen geſtaan. De vryheit en 't Burghermeeſterſchap is van L. Brutus opgebracht. 'T hoogh gezagh [1] werdt maar als 't pas gaf [2] gegeeven, de maght der Tienmannen heeft ook booven twee jaaren niet, en het Burghermeeſterlyk recht der Kryskornellen eenen korten tydt geduurt. Langh en ſtondt nocht Cinnaas, nocht Sullaas heerſchappy, en de mooghenheit van Pompeius en Craſſus is haaſt aen Cæſar, de waapenen van Lepidus en Antonius aan Auguſtus toegevallen: die alles, door de burgheroorlooghen afgemat, op den naam van Vorſt onder zyn gebiedt ontfangen heeft. Maar de voor- en teeghenſpoedt van den ouden Staat is van doorluchtighe Schryvers te boek geſtelt: om ook te verhaalen 't geen toen geſchiedt is, en heeft het den tydt van Auguſtus aan geen fraaye vernuften ontbrooken, tot datze, door 't aangroeien der vlaaierye, bedorven. De regeeringh van Tiberius, Caius, Claudius, en Nero zyn, terwyle zy bloeiende waaren [3], uyt vreeze ter quaader trouwe, naa hunnen ondergank met heeten haat vermeldt. Dus ben ik te raade geworden, weenigh van Auguſtus, en 't uitterſte te verhaalen: thans het vorſtendoom van Tiberius, en de reſt zonder gunſt oft gramſchap, waar toe ik, als zoo veel laater koomende, geen oorzaak heb.

Tot Auguſtus toe, die eerſt Vorſt werdt genaamt.

Stoffe van dit ſchryven.

2 Naa dat Brutus en Caſſius verſlaaghen zynde, nu geen krysvolk meer voor den Staat [4] hieldt; Pompeius by Sicilië verdelght; door, 't ontwaapenen van Lepidus, ombrenghen van Antonius, zelfs der Juliaanſche parthye geen ander Veldtheer dan Cæſar ooverſchoot, begon hy, afſtaande den naam van *Drieman* [5], maar voorgeevende dat hy Burghermeeſter was [6], en om de gemeente te handthaaven met het recht [7] van Gildthooft te vreede, naa dat de zoldaat door ſchenkaadjen, 't volk door goêkoop koorens, alleman door de zoetheit der ruſte bekoort was, allenskens te ryzen, de ampten der Vroedtſchap [8], der Wethouderen, der wetten aan zich te trekken, zonder yemandts teeghenſtant; gemerkt

Treeken en weeghen van Auguſtus om tot het ryk te koomen.

1 *Dictatura.* 2 *Ad tempus: voor een tydt.* 3 *Bloeiden.* 4 *Republyk.* 5 *Triumviri.*
6 *Voorgeevende maar Burgermeeſter te zyn.* 7 *Tribunitio jure.* 8 *Senatus.*

gemerkt de braafſten in 't velt, oft door den moortban waaren omgekoomen: d'andere edelen, hoe elk gewilligher ter dienſtbaarheit was, met eer en rykdoom hoogher verheeven werden: en by de nieuwe regeeringe gevordert, liever hadden zich aan 't geen veiligh en voorhanden was te houden, dan aan het oude, dat groot gevaar in hadt, te vergaapen. De verooverde Landtſchappen [1] vonden ook geen weêrſmaak in deeze geſtaltenis der dinghen, hebbende quaadt oogh op de heerſchappye van de Vroedtſchap en 't volk, om de tweedracht der grooten, en gierigheit der Majeſtraaten [2]: WEEZENDE de wetten van quaaden toeverlaat, als " die door geweldt, door gunſt [3], en entlyk door geldt, te loor geſtelt " werden. Voorts Auguſtus, tot onderſtut zyner heerſchappye, verhief Claudius Marcellus zyn zuſters zoon, maar een aankoomend' jonghelingh zynde, door het Prieſterdoom en Ritfabrykmeeſterſchap [4], M. Agrippa oneedel van afkoomſt, maar een goedt oorlooghsman en zyn metgezel in de zeeghe, door twee Burghermeeſterſchappen achter elkander: thans Marcellus ooverleeden zynde, namp hem tot zynen ſchoonzoon: vereerde Tiberius Nero, en Claudius Druſus zyne ſtiefzoonen met den tytel van Veltheer, al eer hy door ſterven eenigh af brek aan zynen huize leedt. Want Caius en Lucius zoonen van Agrippa hadt hy den gezinne der Cæſaren inghelyft: ende hen, voor 't verleggen van 't geborduirde kinderkleedt, *Vorſten der jeughd* te doen noemen; en tot Burghermeeſters te verordenen, onder ſchyn van weigheren met groote vierigheit begeert. Naa dat Agrippa uit den leeven verſcheiden, L. Cæſar in 't gaan naar de Spaanſche leegers, Caius in 't koomen uit Armenië, en quynende aan een quetzuure, haaſtelyk, 't zy door eighe doodt, oft door laaghe van de ſtiefmoeder Livia, weghgerukt; Druſus ook voor een' wyle uit der tydt geweeſt zynde, Nero alleen van de ſtiefzoonen te lyve gebleeven was: begon daar heenen alles te hellen. Deez' werdt tot zoone, tot ſtoelbroeder des ryks, tot metgezel der Gildthooftmanſchap opghetooghen, en door alle leeghers ten toon omgevoert: niet, als eertyts, door bewimpelde treeken zyner moeder, maar op haar oopenbaar aanraaden. Want den ouden Auguſtus hadt zy zoo verre binnen, dat hy zynen eenighen neef Agrippa Poſtumus in 't eilandt Planaſië verſtiet: die zeeker ruw en in eerlyke konſten ongheoeffent was, en op de krachten zyns lichaams lompelyk fors, nochtans op geenderley laſter bevonden. Maar Germanicus den zoon van Druſus, heeft hy, by Hercules [5],

3 Verſcheide perſoonen tot zyn navolgers in 't Ryk geſchikt, Marcellus: Agrippa.

Caius en Lucius, zoonen van Agrippa.

Entlyk Tiberius Nero.

En dat ter gunſte van zyn moeder Livia. Agrippa Poſtumus verzonden:

1 *Provinciæ.* 2 *Overheeden.* 3 *Ambitu, kuipery.* 4 *Curuli Ædilitate.* 5 *Hercule:*
Dit 's een bywoort 't welk gebruikt wert om iet te verzeekeren en te beveſtigken, en zoo veel als zeeker . . .

Germanicus Druſus zoon, tot Ooverſte aan den Ryn gemaakt.

Overſte van acht keurbenden aan den Ryn gemaakt, en Tiberius bevoolen, hem door verzooninghe [1] in te lyven, alhoewel die zelf eenen jonghelingh van een zoon hadt: maar ten einde hy te meer ſteuns moght hebben om zich op te veſten. Geen oorlogh was'er te dien tyde meer, dan dat teeghens de Germanen: 't welk meer gevoert werdt om de ſchande te verwinnen van 't verlies des heirs onder Quintilius Varus, dan uit begheerte van 't ryk te verbreiden, oft om eenighen prys van waarde. T' huis was alles in ruſte. De Majeſtraaten hadden hunne gewoonlyke naamen. De jonghſte waaren naa de Actiaaſche zeege, de ouden zelf meeſt alle geduurende de burgherlyke oorlooghen gebooren. Hoe veele dan moghten der zyn, die de gemeene regeeringe geſien hadden? De ſtaat der ſtadt dan omghekeert zynde, en vondt men nerghens iet van de ouwde en onbedorve zeden: de gelykheit hadt uit, en yder het oogh maar op 's Vorſten welghevallen: zonder anxt voorshandts, zoo langh als Auguſtus in de kracht zyns ouderdooms zynde, zich zelven, zyn huis, en den pais heeft ſtaande gehouden. Naa dat hy tot hooghen ouderdoom gekoomen was, en met een weekelyk lichaam gequelt werdt, en dat door zyn genaakend eindt nieuwe hoopen ontwaakten, begon d'een en d'ander de gelukzaalighe-den der vryheit, dat doch ydel was, op te haalen; veelen voor oorlogh te vreezen, anderen daar naar te haaken: de verre grootſte hoop, haalden met verſcheiden achterklap oover de Heeren die hun booven 't hooft hingen: *dat Agrippa wrevel was, en verbittert door den hoon, nochte ouderdoom nochte ervaarentheit van zaaken hadt, om zulk eenen laſt maghtigh te zyn. Tiberius Nero was ryp van jaaren, beproeft in den oorlogh: maar hadt die ouwde en den geſlaghte der Claudiën in den aard zittende hoovaardye oover zich; en dat 'er veele blyken van wreedtheit, al zocht hy die in te houden, uitborſten. Dat deez van zyn eerſte kindtsheit af in 't heerſchend huis was opgevoedt: Burghermeeſterſchappen, triomfen, waaren hem noch jongeling zynde te gemoete gedraaghen: jaa zelfs, alle die jaaren, dat hy te Rhodes, onder ſchyn van ruſt in een vergheeten hoek te zoeken, genoeghzaam als ballingh leefde, en hadt hy zyn zinnen niet dan op toorn, geveinſtheit en verholen luſten geſcherpt. Daar zoude dan noch zyn moeder bykoomen, met die onbedwinklykheit, een eighenſchap der vrouwen: een wyf hadt men ten dienſte te ſtaan, en daar en booven twee jonghelinghen, die ondertuſſen den Staat drukken, en entlyk eens ſcheuren zouden.* Terwyl men 't vaſt dus ooverleide, verzwaarde de

Standt der zaaken onder Auguſtus.

Bekommeringen des volks op inzichten des tydts naa Auguſtus.

Hun geſprek en oordeel van Agrippa en Tiberius.

Livias heersheit gevreeſt.

1 *Per adoptionem.*

de ziekte van Auguſtus. Ende zommighen hadden een quaadt oogh op zyne gemaalinne. Want daar gingh gerucht, dat weinigh maanden te vooren Auguſtus, gekooren hebbende etlyken dien hy 't geheim vertrouwde, met Fabius Maximus alleen tot zyn gezelſchap, zich naar Planaſië hadt doen voeren, om Agrippa te bezoeken. Dat aldaar veel traanen ter wederzyden geſtort, en tekenen van liefde[1] beweezen werden, en daar uit hoop geſchept dat de grootvaader den jongelingh weder in zyn huis zoude neemen. 'T welk Maximus zyner gemaalinne Marcia, en deeze weeder aan Livia geopenbaart hadt. Dat Cæſar dit te weeten was gekoomen: en, onlanx daar naar, Maximus ooverleeden zynde, (men twyfelde dat hy zich zelven verdaan hadt) men in zyn uitvaart, Marcia had hooren kermen, zich beſchuldighende *dat zy oorzaak geweeſt was van de doodt haares mans*. Hoe 't dan zy met die zaake, Tiberius, effen in Illyrië gekoomen, werdt door ſchielyk ſchryven zyner moeder te rugh ontbooden. Ende heeft men weenigh zekerheits, oft hy buiten de ſtadt Nola Auguſtus noch leevende, oft reede doodt gevonden heeft. Want, met ſcherpe wacht hadt Livia het huis en alle de weeghen bezet: en liet men zoo lange blyde tydinghen loopen, tot dat in alles verzien zynde 't geen de tydt vorderde, de roep teffens op gingh, dat Auguſtus verſcheyden, en Nero meeſter van den Staat was. Voor 't eerſte ſchelmſtuk des nieuwen Vorſtendooms werdt Agrippa omgebracht, dien onverſien en ongewapent, de Hondertman, al hoewel geſtyft van moede[2], ter naauwer noodt afmaekte. Van dat werk en heeft Tiberius geene woorden in den Raadt gemaakt. Hy veinſde zich als oft het zyns vaaders bevel geweeſt waare, die den Kornel hem in bewaaringh hebbende belaſt had, *zonder marren Agrippa ter doodt te brenghen, zoo haaſt als hy zyn leeven zoude geëindight hebben*. Auguſtus, 't is waar, had in 't breede oover de wreede manieren van Agrippa klaagende, te weeghe gebracht, dat zyn ballinghſchap by raadſlot der Vroedſchap beveſtight was: doch is hy nooit tegens jemant van de zynen tot doodens toe verhardt gebleeven. Ende was ongheloofly k, dat hy zynen neef hadt willen doen ſterven voor de veiligheit van zyn' ſtiefzoon. Beeter geleek het, dat Tiberius en Livia, hy uit vreeze, deeze uit ſtiefmoederlyken haat, de moort van den verdachten en benyden jonghelingh verhaaſt hadden. Als de Hondertman, naar krysghebruik, quam aandienen, *dat 't geen hy gebooden hadt beſtelt was*, was zyn antwoort, *dat hy 't niet gebooden hadt, ende 't ſtuk voor de Vroedſchap te verantwoorden ſtondt*.

De ziekte van Auguſtus verzwaart, met naadenken op Livia:

Als duchtende dat hy zich met zynen neeve Agrippa zoude verzoenen.

Tiberius word ſchielyk te rugh ontbooden

Livians lift in 't bedekken van 's Vorſten doodt.

6

Agrippa wordt omgebracht.

Welken doodtlagh Tiberius van zynen hals tracht te ſchuiven.

1 *Signa caritatis.* 2 *Firmatus animo.*

'Twelk toen het Salluſtius Criſpus, dien hy zyn geheim betrouwde (deez hadt den laſtbrief aan den Kornel gezonden) vernam: duchtende aan recht geëiſcht te werden, om een zaake, waar in 't eeven hachelyk was de waarheit te heelen oft te hanthaven, vermaande hy Livia, *men hadde de verborghent heeden van den huize, den raadt der vrienden, de dienſten der ſoldaten niet aan 't licht te geeven: nochte Tiberius de kraft des vorſtendooms te breeken, met alles in de Vroedſchap te brenghen,* HET HEERSCHEN *gingh op zulk eenen voet, dat de reekeningh nemmer effen uit quam, ten waar ze van eenen wierde opghenoomen.* Maar te Rome draafden Burghermeeſters, Raaden, Ridderſchap, ter dienſtbaarheit. Hoe yder doorluchtigher, hoe dat hy valſcher en voorbarigher was, en met een aanſchyn alzoo ſtaande dat ze nocht blyde om den doodt des Prinſſen, nochte te droevigh om de aankoomſt van den nieuwen en ſcheenen, menghden ze traanen, vroolykheit, klachten, gevlaay onder elkanderen. Sextus Pompeius en Sextus Apuleius, Burghermeeſters, waaren d'eerſte die eedt aan Tiberius Cæſar deeden: en 't hunnen ooverſtaan Seius Strabo en C. Turranius: hy Ooverſte der hofbenden, deeze van de koorenzaaken zynde. Thans de Vroedſchap, de ſoldaat, en 't volk. Want Tiberius vingh alles door Burghermeeſteren aan, als of het in den ouden ſtaat, en hy in twyffel van te zullen regeeren geweeſt waare. Zelf de verkundinghe, waar by hy de Raadtsheeren op 't ſtadthuis ontboodt, en liet hy niet geſchieden dan onder tytel van de Gildthooftmanſche maght, onder Auguſtus ontfanghen. De woorden der verkundinghe waaren weenigh en van zeer inghetooghen zin. *dat hy zoude raadtſlaan oover de eeren zynen vaader te bewyzen: en geſtaadigh by 't lichaam bleef: van alle de ampten der regheeringhe dit alleen op zich neemende.* Maar mits dat Auguſtus geruſt was, hadt hy als Veltheer, de looze [1] aan de hofbenden gegheeven, ſchiltwachten, krysvolk, en 't geen meer 't hof aankleeft, dat had hy. Gingh hy op de markt, gingh hy op 't ſtadthuis, 't was met een wacht van ſoldaaten; aan de heiren heeft hy, als tot het vorſtendoom gekoomen zynde, brieven afgheveerdight: nerghens zukkelende, dan als hy in den Raadt ſprak. De voornaamſte oorzaak hier af was bedeeftheit, dat Germanicus, die zoo veele keurbenden, geweldighe hulpkrachten van de metghezellen in handen, wonderlyke gunſt by 't volk hadt, liever 't ryk hebben, als daar naar wachten zoude willen. Ook docht hem 't gerucht wel beſteedt, dat hy veel eer van den Staat beroepen en gekooren moghte ſchynen [2], dan

Salluſtius reede aan Livia.

7

Alle vlyden ze zich ter dienſtbaarheit.

Den nieuwen Vorſte wordt eedt gedaan.

Tiberius arghliſtighe ſchoorvoetingh.

En d'oorzaak daar van.

1 *De leus: Het woordt.* 2 *Ambitum.*

dan door 't kuipen van een wyf, en des ouwden mans verzooninghe inghekroopen. Naaderhandt heeftmen vernoomen, dat hy zich ook van deeze twyfelzinnigheit heeft willen dienen, om de geneeghentheeden der grooten te doorgronden. Want hunne woorden en gelaat misduidende op oeveldaadt, ſtak hy op in zynen boezem. Den eerſten 8
dagh en leedt hy niet, dat 'er in de Vroedſchap iet anders gehandelt werdt, dan 't geen de doodt van Auguſtus aangink, wiens uiterſte wil, inghebraght door de maaghden van Veſta, voor zyne erfgenaamen verklaarde Tiberius en Livia. Livia werdt den geſlachte der Juliën, en haar den naam van Auguſta toegheëyghent. By hunne voorafly vigheit hadt hy zyne neeven en achterneeven [1] tot erven geſtelt, en in den derden graadt de treffelykſten der ſtadt, daar hy meeſt al een nydt op hadt: maar 't was hem te doen om een gloory, en eer van goedtdaadigheit by de naakoomelinghen in te legghen. De bezondere maakinghen [2] waaren niet booven burgherlyk, uitgezeit dat hy den volke en gemeente vierhondertvyfendertigh, den ſoldaaten der hof benden yder duizendt, en den regementen der keurbenden van Roomſche burghers dryhondert penninghen [3] hooft voor hooft toeleide. Daarnaa werdt geraadſlaaght, wat eeren men den dooden te bewyſen hadt. Ende ſchee- D'eere van
nen d'uitmuntendſte *dat het lyk de triomfpoort door geleidt werde*, zyn Lykſtaacye.
't welk Gallus Aſinius, *de tytels der wetten van hem gegheven, de naamen der volken van hem verwonnen, daar voorghedraaghen werden*, 't welk L. Arruntius geſtemt hadden. Meſſala Valerius deedt 'er by, *datmen alle jaaren den eedt aan Tiberius vernieuwen zoude*. Ende zoo hem Tiberius vraaghde, *of hy door zyn bevel zulks geſtemt hadt*, antwoordde, *dat hy 't uit zich zelven gezeit hadt, nochte de man was, om, in zaaken den Staat betreffende, anders dan naar zyn eighen gevoelen te ſpreeken, alwaar 't ook met gevaar van ondank te begaan*. Deeze zoort van vlaajen ſchoot 'er alleen noch oover. Alle de Vroedſchappen riepen, *het lichaam behoorde op de ſchouderen der Raadsheeren ten vuure gedraaghen te werden*. Cæſar liet het toe met een vermeete rekkelykheit: en vermaande 't volk by verkundinghe, *dat, gelyk zy in voortyden de uitvaart van den vergooden Julius door al te grooten yver geſteurt hadden, zy Auguſtus alzoo niet liever op de markt, dan in 't velt van Mars gelyk beſlooten was, zouden willen verbrandt hebben*. Op den dagh der uitvaart werdt de plaats met ſoldaaten, als tot beſchermingh, bezet: daar dapper om gelacht werdt van de geenen die zelf gezien, oft D'uiterſte wille van Auguſtus.

van

1 *Pronepotes.* 2. *Legata.* 3 *Nummos.*

van hunne ouders hadden hooren verhaalen dien dagh der onrype ſlaavernye, en der ongelukkelyk hervatte vryheit, op den welken de Hooghgezaghhebber [1] Cæſar omgebracht zynde, zommighen dat voor een ooverſnoodt, anderen voor een ooverloflyk ſtuk oordeelden, *dat nu een oudt Vorſt, van zoo langhduurigh een mooghenheit, die zelfs zyn' erfgenaamen van maght teeghens den Staat verzien hadt, quanſuis hulp van krysvolk t'zyner verdaadighingh behoefde, op dat hem een geruſte begraffenis gebeuren moghte.* Daarnaa was'er van Auguſtus zelf veel ſpraaks:

9 Naaſpraak en oordeelen oover hem, Eerſt van 't gemeene volk.

't meerendeel der menſchen zich verwonderende oover 't geen niet om 't lyf hadt: *Dat een zelve dagh eertyds de aanvangh zyner heerſchappye en de uiterſte zyns leevens geweeſt was. Dat hy te Nola in 't zelve huis en ſlaapkaamer, daar zyn vaader Octavius, het leeven hadt geëindight. Van't getal zyner Burghermeeſterſchappen werdt ook opgegeeven, waar in hy Valerius Corvinus en C. Marius te zaamen achterhaalt hadt: dat hy zeevenendertigh jaaren aan elkander de Gildthooftmanſche mooghenheit [2] had gevoert; eenentwintigh maal den naam van Veldtheer verworven: en van andere eeren vermenighvuldight, oft nieuwe.* Maar by de verreziende werdt zyn leeven verſcheidener wyze verheeven oft beſcholden. Deeze braghten by, *dat hy uit eerbiedigheit [3] t'zynen vaader en noodt van den Staat, daar toen geen plaats voor de wetten was, tot de burgherlyke waapenen werdt gedreeven,* DIE DOOR *eerlyke weeghen nochte te bekoomen,* "*nochte te voeren waaren. Dat hy om wraak van de doodſlaaghers zyns* "*vaaders te neemen, veel aan Antonius, veel aan Lepidus hadt toegegeeven. Naa dat dees in onachtzaamheit verouwt was, die door zyn dertelheeden onder de voet geſneeten, en hadt tot het tweeſpaltigh vaaderlandt geen' ander raadt geweeſt, dan dat het door eenen alleen geregeert werde. Dat nochtans niet onder naam van kooningkryk oft hooghgezagh, maar onder dien van Vorſte, den Staate ſtal gegeeven was, het ryk afgeheint met den Oceaan oft verre geleegene ſtroomen. De keurbenden [4], verooverde landtſchappen, vlooten, alles aan elkander geknocht: recht gepleeght onder de burghers, zeedigheit teeghens de metgezellen [5]: de ſtadt zelf met heerlyk ſieraadt verbeetert: zeer weenigh zaaken met geweldt gehandelt, om de reſt in ruſt te houden.* Daar teeghens werdt gezeit, *men hadt zich van d'eerbiedenis [6] t'zynen vaader, en de quaade tyden*

Daarnaa van de verſtandighſten. Van zommighen geprceezen;

Maar van de meeſten en beſten gelaakt.

10 *tot bewimpelinghe gedient: Voorts uit beluſtheit op de heerſchappye door ſchenkaadjen d'oude ſoldaaten opgeruit, een ampteloos jonghelingh heir-*

1 *Dictator.* 2 *Tribunicia poteſtas.* 3 *Pietate: Trouwhertigheit, kinderplicht.*
4 *Legiones: Regementen.* 5 *Socios: Bondtghenooten.* 6 *Pietatem.*

A. Vaillandt. Sculp.

OCTAVIUS CÆSAR AUGUSTUS.

Gy werdt in 't Drevmanschap uit Staatzucht een tyran.
De besten Sneuvelden door 't woeden van uw' ban.
Maar 't Orst geworden hebt gy beter naam verworven.
Men wenschte u nooit geteelt, of nimmermeer gestorven.

G.Brandt.

heirkracht gelicht, de keurbenden der Burghermeesteren omgekocht, geveinst den zoon met de Pompejaaner parthye. Thans door besluit van den Raade in de bundels en 't schoutrecht gedronghen, naa de doodt van Hirtius en Pansa ('t zy hen de vyandt, 't zy 't vergiften der wonde Pansa, ofte de soldaaten Hirtius, aan de zyde geholpen hebben, en Cæsar dat bedrogh gebrouwen) hy beider heirkrachten aan zich getooghen hadt. Hoe 't Burghermeesterschap den Raade teeghens dank was afgeperst, en de waapenen, die hy teeghens Antonius ontfanghen hadt, teeghens den Staat gewendt. Hoe men de burghers ter moordt verschreeven hadt, de akkers omgedeelt, 't welk nooit van de geenen die 't zelf deeden gepreezen werdt. Zeeker het ombrenghen van Cassius en der Bruten moght men der vaaderlyke vyandschap toegeeven, (alhoewel het BILLYK *is den bezonderen haat den gemeenen beste te vergeeven) maar dat Pompeius onder schilderye [1] van pais, Lepidus onder schyn van vrundschap waaren bygebracht. Daarnaa Antonius door het Tarentynsch en Brunduſyns verdragh en 't huwlyk zyner zuster ingeluidt, had de straf der droghheelende vermaaghschappinghe met der doodt bekocht. Pais was het zonder twyfel sedert geweest, maar bloedigh, de Lolliaansche en Variaansche neederlaaghen, te Roome Varroos, Egnatiën, Julen omgebracht.* Nochte men en onthieldt zich van 't geen binnen 's huis was omgegaan. *Hoe Nero zyn gemaalin was afgetrouwt; en met de Priesters ter spot geraadspleeght, oft haar, met d'ontfanghen en noch ongebooren vrucht, vry stondt te huwen. D'ooverdaadt van Q. Atedius en Vedius Pollio: entlyk Livia een bittere moeder voor den Staat, een bittere stiefmoeder voor 't huys der Cæsaren. De Gooden en hadden niet voor haar eere behouden, dewyl hy met kerken en beelden, door Paapen en Priesters wilde geviert zyn. Jaa Tiberius was door geen liefde oft zorghe voor den Staat tot naazaat opgetooghen: maar hy hadt zyne hoovaardye en wreedtheit doorzien, en, door de snoodtste vergelykinghe, gloorie gezocht.* Want Augustus weenigh jaaren te vooren als hy van den Raadt de Gildthooftmansche mooghenheit weederomme voor Tiberius verzocht, hadt, alhoewel met een eerlyke reede, eenighe zaaken van zyn manieren, dracht, en aanstellen uitgeslaaghen, die hy als verschoonende scheen te verwyten. Voorts de uitvaart naar gewoonte gehouden zynde, werden hem kerk en heemelsche ceremonien [2] toegekeurt. Daarnaa keerde men zich tot Tiberius met smeeken. Ende hy sloegh nu dit dan dat voor, van de grootheit des ryx, zyne ingetooghenheit. *Dat het ver-*

Zyn huiselyke vlekken.

11 Men stelt hem onder de Goden.

1 *Imagine*: *Schyn, dekmantel.* 2 *Religiones*: *Kerkzeeden.*

Tiberius ſchynt het ryk te willen verwerpen.

nuft van den vergooden Auguſtus alleen maghtigh was zoo groot een geveirt te behelzen: dat hy van hem tot een gedeelte dier zorghen beroepen,
„*door ondervindingh geleert hadt, hoe* HARDT *en hachlyk viel dat pak*
„*van alles te beſtieren. Derhalven in een ſtadt, die zoo veel doorluchtighe mannen t'haaren onderſteun hadt, en zouden zy aan eenen alles niet ſtel-*
„*len.* EEN TAAMELYK *getal, mits d'een den anderen in den arbeit te hulpe*
„*koomende, waare om de dienſten van den Staat te verrichten.* Deeze reede hadt meer aanzienlykheits dan ernſts in: ook ginghen de woorden van Tiberius, zelfs in zaaken die hy niet zocht te verberghen, 't zy dat hy 't in den aardt oft aangewendt hadt, altydts maar ten halven zin, en duiſter: dies op dat pas, als hy zich pynde zyne meeninghen op 't diepſte te bedekken, verwarden zy zich noch bet in twyffelingh en ongewisheit. Maar de Raadsheeren, welker eenighe vreeze was dat zy hem moghten ſchynen te verſtaan, begonden tot klachten, tot traanen, tot bedeloften uit te vallen: tot de Goden, tot het beelt van Auguſtus, tot zyne kniën hunne handen uit te ſtrekken: als hy 't boexken beval voort te brenghen en te leezen. De maghten des ryx waaren daar in vervaat, 't getal van burghers en metgezellen die waapenen droeghen: hoe veele vlooten, koningkryken, verooverde landtſchappen, ſchattinghen, loopende middelen, ook de behoeftighheeden en ſchenkaadjen. Al 't welk Auguſtus met eighenen handt volſchreeven hadt: ende daar by gevoeght geraaden te zyn, dat men de heerſchappye binnen die grenzen beſlooten hielde. Oft dit uit vreeze, oft nydt geſchiedde, is onzeeker. Ondertuſſen de Vroedſchap tot d'alderootmoedighſte gebeeden knielende, liet zich Tiberius ontvallen, *dat, gelyk hy den heelen Staat niet maghtigh, alzoo ooverboodigh was de vooghdye t'aanvaarden van zulk een deel, als men hem opleggen zoude.* Aſinius Gallus, daar op, *ik vraagh u*, zeide hy, *Cæſar, wat deel van den Staat ghy wilt dat men u oplegge?* Bedodt door d'onverziene vraaghe zweegh hy een luttel, daarnaa zyne zinnen verzaamelt hebbende antwoordde: *dat het geenzins zyner eerbaarheit voeghde, iets te kiezen oft te ſchuuwen uit het geene waar van hy in't geheel liefſt verſchoont waar.* Gallus weederom (want uit het gelaat had hy zyn ſteurnis geraaden) *'t en was daarom niet gevraaght*, zeid' hy, *op dat men ſcheiden zoude, 't geen niet gedeelt kon werden, maar op dat door zyn' bekentenis, beweert werde dat het lichaam van den Staat een was en door 't gemoedt van eenen geregeert moeſt werden.* Hy voeghd'er by een lofreede van Auguſtus, en maakte Tiberius indachtigh de zeeghen, van hem be-

Syn reede is zeer verwardt en duiſter.

De Raadt bidt dat hy 't ryk aanneeme.

Hun vuile vlaayery en ſlaafsheit.

Het ſtaatboexken van Auguſtus wordt voortgebraght en geleezen.

12 Voorgeeven van Tiberius.

Steekelige vraagh daar op van Aſinius Gallus.

Tiberius verleeghenheit, en loos antwoordt.

Gallus pooght zyn ſteurnis wegh te neemen.

bevochten, en al wat hy treffelyx, zonder waapenen[1], zoo veele jaaren door hadt uitgerecht. Doch heeft hy daar meede zyn gramschap niet verzacht, die hem van oover een wyle afgunst droegh, als oft hy ten huuwelyk genoomen hebbende Vipsania, dochter van M. Agrippa, die eertyds gemaalin van Tiberius geweest was, op meer dan doen van burghers uit was, en de forsheit van zynen vaader Pollio Asinius in den aardt hadt. Waarnaa L. Arruntius met een reede luttel van die van Gallus verschillende, eeven aanstootelyk viel. Alhoewel Tiberius geenen ouden haat op Arruntius hadt, maar ryk, wakker, fraay in handel en wandel[2], en voor zulk een bekaamt zynde, was hy hem in 't oogh. Naamelyk Augustus in zyne uiterste reedenen, als hy ooverleide, wie bequaam zynde tot het Vorstendoom, waaren om het te weigheren, ofte te zwak zynde lust daar naa hadden, oft maght en wil beide moghten hebben: hadt gezeit, *dat M. Lepidus de man wel was, maar afkeerigh daar af: Gallus Asinius graagh, en te kleen*[3]*: L. Arruntius des niet onwaardigh, en, zoo 't 't slaagh quam, het hart hebben zoude.* Van de eerste is men 't eens, voor Arruntius hebben zommighe Gn. Pizo gestelt: en zyn zy alle, uitgezeidt Lepidus, in verscheide halsklaghten, door 't belaaghen van Tiberius, verstrikt geworden. Q. Haterius ook, en Mamercus Scaurus hebben dat arghwaanend gemoedt een schrab gegeeven. Haterius met te zeghen, *hoe langhe zult ghy lyden, Cæsar, dat de Staat zonder hooft zy?* Scaurus om dat hy gezeidt hadt, *het was te verhoopen, dat de gebeeden der Vroedschappe niet verlooren zouden zyn, om dat hy uit krachte van het gildthooftmanlyk recht den voorstel van Burgermeesteren niet geschortst hadt.* Teeghens Haterius is hy daatlyk uitgevaaren; dat van Scaurus, op wien hy onverzoenlyker vergramde, liet hy stilzwygend heene gaan[4]. Ende 't roepen in 't gemeen, het aanverghen van yder in 't bezonder loof zynde, gaf hy 't allenghskens zoo ver op, dat hy niet bekende 't ryk t'aanveirden, maar afhield, van weigheren, en zich te laten bidden. 'T gaat vast, dat Haterius om hem te verbidden ten pallaize gegaan, en aan Tiberius, die wandelende was, te knie[5] gevallen zynde, bynaa van de soldaaten doodtgheslaaghen werdt, om dat Tiberius by geval, oft belemmert van zyne handen, quam te vallen. Nochtans en is hy echter door 't gevaar van zulk eenen man niet verzacht, voor dat Haterius Augusta gebeeden heeft, en door haar uitbondigh smeeken beschut werdt. Het gevlaay der Raadsheeren, Augusta aangaande, 14

Doch vergeefs, zynde ook by hem uit andre oorzaaken in 't oogh.

13 Insgelyks Arruntius, die een zeer voortreffelyk man zynde, verdacht was om zyn bequaamheit en waarde.

Het oordeel van Augustus aangaande die geenen die ten gebiede bequaam waaren.

Haterius en Scaurus woorden van Tiberius quaalyk opgenoomen.

Haterius in groot gevaar.

Word daar na van Livia verbeeden.

1 *In togâ. in dentabbaart.* 2 *Artibus egregiis.* 3 *Geringh.* 4 *Doorgaan.* 5 *Te voete.*

De Raadt vlaait Livia, 't welk Tiberius benyt en teegenſpreekt.

was ook groot. Eenighe ſtemden, datze behoorde *de vaaderin* [1], andere *de moeder des vaderlandts* genaamt te worden: 't meeſte deel dat men by den naam Cæſar, *Juliaas zoon* te ſchryven hadt. Hy zeggelende [2], *dat men de eere der vrouwen behoorde te maatighen, en de zelve inghetooghenheit te willen gebruiken in degeene, die men hem zoude toevinden* [3]: voor de reſt bedeeſt van nydigheit, en de vrouwelyke hoogheit t'zyner vernederinghe duidende, en heeft zelfs niet geleeden, dat men haar eenen lyfknecht toekeurde: en 't oprechten van een altaar der verzooninghe, met andere zaaken van die ſoorte, verbooden. Maar voor Germanicus Cæſar heeft hy 't voorburghermeeſterlyk gebiedt [4] verzocht, en zyn gezanten heene geſchikt om het hem op te draaghen, mitsgaaders in zynen rouw, oover den doodt van Auguſtus te trooſten. Dat het zelfde niet voor Druſus verzocht werdt, quam door dien Druſus gekooren Burghermeeſter en jegenwoordigh was. Naaſtanders [5] van 't Schoutſchap heeft hy twaalf genoemt, een getal van Auguſtus ingeſtelt: ende als de Vroedtſchap hem porde dat te vermeerderen, verplichtte hy zich by eede daar niet booven te zullen gaan. Als toen is eerſt de wetkeur, uit den velde, in den Raadt gebracht, want tot dien dagh toe, alhoewel 't geen van meeſten verlank was by goetdunken des Prinſſen toegink, zoo werden nochtans eenighe zaaken door de gunſte der gilden afghedaan. Ende 't volk heeft oover het recht hun benoomen niet geklaaght dan met een ydel morren: en de Vroedſchap ontſlaaghen van 't ſchenken en verwerpelyk bidden, is daar wel meê beholpen geweeſt, Tiberius zich alzoo maatighende, dat hy niet booven vier naaſtanders aanprees, om zonder afſlaan en aanzoek verkooren te werden. Onder 't handelen van welke zaaken, de Gildtooverluiden [6] der gemeente verzochten, op eighe koſten te mooghen uitvoeren zeekere ſpeelen, die naar den naam van Auguſtus, in de getyboekken [7] geſtelt, *Auguſtaale* zouden geheeten worden. Maar daar is geldt uit de ſchatkaamer toeghekeurt, mitsgaaders dat zy op de renbaane in triomfelyken kleede zouden verſchynen. Op waaghen te vaaren werdt hun niet toegheſtaan. Thans heeft men het jaarlyx pleeghen der zelve aan den Schout geſtelt, dien de rechtſpraak tuſſen burghers en vreemde te beurte zoude gevallen zyn. Aldus ſtondt het met de zaaken der ſtadt, als de Pannoniſche keurbenden muiterye oovergink [8]: niet uit eenighe nieuwe oorzaak als om dat de veranderingh van Vorſte hun een vryheit van oproer te

Germanicus Voorburghermeeſter gemaakt.

15 Orde der wetkeure, die de gemeente wordt benoomen.

D'Auguſtaalſche ſpeelen ingevoert.

16 Muitery des krysvolks in Pannonië,

1 *Parentem*: Parens *is een der ouderen vaader of moeder. Hier word het* vaaderin *vertaalt; om ook te toonen met wat verſcheide woorden, doch van gelyken zin, de Raadsheeren Livia vlaaiden....* 2 *Dictitans.* 3 *Toeleggen.* 4 *Proconſulare imperium.* 5 *Candidatos.* 6 *Tribuni plebei.* 7 *Faſtis.* 8 *Aanvingh.*

te maaken, en hoop van voordeel uit de burgheroorlogh te haalen zien liet. In eenen zoomerleegher waaren drie keurbenden by elkander, onder 't bewindt van Junius Blæſus: die, het eindt van Auguſtus en aankoomſt van Tiberius verſtaan zynde, mits de rechtſtaakingh oft blyſchap, de gewoonlyke plicht geſchorſt hadt. De ſoldaat door dit beginſel ſloegh aan de dertelheit, aan 't twiſten, aan 't neighen der ooren naar den klap van de ſnoodſten, en quam zoo verre dat hem naar ooverdaadt en leedighheit luſtte, van tucht en arbeidt den walghe ſtak. In 't leegher was een zeeker Percennius, eertyds hooft van de arbeiders der ſchouwburghen, daarnaa ſlecht ſoldaat, ſnapprigh van tonge, en die, door de partyſchap der ſpeelende gezellen, geleert hadt t'zaamenrottinghen te maaken. Deez beſtond die gemoeden, onervaaren en twyffelende wat voor eenen krysdienſt zy, naa 't ooverlyden van Auguſtus, hebben zouden, allenskens door ſpraakhoudinghen in der nacht [1], oft als de dagh ten avondt liep, gaande te maaken, en als de beſten verſchooit waaren, de ſnoodſten by een te doen ſchoolen. Ten laatſten, nu andre ſtookebranden meer der muiterye veirdigh zynde, vraaghde hy hen redeneerender wyze. *Waar toe waaren ze als ſlaaven een kleen getal van Hopluiden, kleender van Kornellen onderdaan? Wanneer zouden ze't hart hebben om lichtenis te verzoeken, 't en waare zy zich tot den nieuwen en noch waggelenden Vorſt met gebeeden oft waapenen keerden. Men had zoo veele jaaren langh genoegh met ſlapheit verbeurt, dat zy dertigh en veertigh jaaren in dienſt geweeſt zynde, tot hooghen ouderdoom gekoomen, en meeſtendeel kreepel van quetſuuren, noch gedult naamen. Jaa als men ſchoon ontſlaaghen was, hadt men noch niet uitgedient; maar men hieldt ze by't vendel, om onder anderen naam de zelve laſten te draaghen. En was'er iemandt die zoo veel gevaarlykheeden ooverleefde, dien ſleepte men hier en daar in vremde landen, daar ze't veen der moeraſſen, oft de hey der berghen ontfinghen, en dat moeſten akkers heeten.* DAT WAARACHTIGH *de krygh zelf bezwaarlyk en van geen voordeel was, lyf en ziel op tien grooten daaghs gereekend werd. Hier af gingen kleederen, waapenen, tenten, hier meede kocht men de wreedtheit der Hopluiden en ſlaaverny van werken af. Maar, by Hercules, ſlaaghen, en wonden, harde winters, afgeſloofde zoomers, bitter oorlogh oft vruchtelooze vreede hadt men eeuwigh zonder endt. En geen ander uitkoomſt dan dat men op zeekere voorwaarden den dienſt aangingh. Dat men voor ſoudye trok een denier zoo ze gemunt was; dat het ſeſtiende jaar 't laatſt' waare; dat men hen echter niet onder 't vendel hielde, maar in't zelfde lee-*

Uit leedigheit ontſtaan,

En door eenen Percennius, een ſlecht ſoldaat, geſtookt.

17

Zyn oproerige reedenaan de ſoldaaten.

Hy ſcheldt op de langduurigheit van den krysdienſt,

Op d'ai muede,

En hardigheit.

[1] *Nachtſpraak.*

gher de belooningh in gelde betaalt werde. Oft de Hofbenden, die twee deniers ontfinghen, die om de zeſtien jaaren t'huis moghten trekken, meer hachlykheits uitſtonden? Zy hadden't op de gemaklykheit van de ſchiltwachten der ſtadt niet, eevenwel zaaghen uit de hutten by vreeſſelyke volken hunnen vyandt onder de ooghen. 18 Het graauw ſchreeuwde daar op door verſcheide prikkelinghen. Deeze de ſtreepen der ſlaaghen, andere hunne gryze hairen, 't meeſtendeel hunne verſleete kleederen en naakte lichaam den Bevelhebberen verwytende. Entlyk quaamen zy tot die raazerye, dat zy zich onderwonden drie keurbenden onder een te menghen. Geſtuit door naaryver, om dat elk die eere voor zyne keurbende zocht, vanghen zy wat anders aan, en ſtellen de drie aarenden met de teekens der hoopen op een plaats. Teffens brenghen zy zooden by een, bouwen een vierſchaar, op dat de plaats bet in 't ooghe waare. Daar zy zich waaren haaſtende quam hun Blæſus by, die begraauwde en hielt een voor een vaſt, roepende, *Verft liever uwe handen in myn bloedt. Met minder misdaadt ſult ghy eenen Steedehouder ombrenghen, dan den Vorſte afvallen. Oft ik zal behouden 's lyfs de trouw der regementen behouden, oft om hals raakende dienen om ze tot ſpoedigh berouw te brenghen.* 19 Men droegh niettemin zooden aan den dyk, en ze hadt de hooghte van mans borſt, als zy entlyk verwonnen door zyn ſtyf aanhouden uit hun voorneemen ſcheidden. Blæſus met zeer konſtryke welſpreekenheit zeide hun, *dat men de begeerten der ſoldaaten niet by weeghe van muiterye en oproer Cæſar hadt voor te draaghen. Nochte d'ouden hadden op de voorighe Ooverſten, nochte zy luiden op den vergooden Auguſtus alzulke nieuwigheeden ooit verzocht, en dat men quaalyk te tyde de aanvanghende zorghen des Prinſen belaſtte. Indien ze nochtans uitwaaren om in tyd van paize t'onderſtaan, 't geen die in de burgherkryghen d'ooverhandt hielden nooit geëiſcht hadden, waarom leiden zy't, teeghens de zeede der gehoorzaamheit, teeghens de billykheit der tucht, op gewelt aan? Zy zouden gezanten uitmaaken, en dien, by zyner kenniſſe, laſt geeven.* Daar op riepen zy, *de zoon van Blæſus, die Kornel was, zoude dat gezantſchap bedienen, en verzoeken dat de ſoldaaten, naa zeſtien jaaren van den dienſt ontſlaaghen zouden werden. De reſt zouden zy hem belaſten, als't eerſte hun gebeurt waer.* Naa 't vertrek van den jonghelingh was het taamelyk ſtil: maar de ſoldaat ſtak de borſt op, om dat de zoon des Ooverſten, voor gezant hunner gemeene zaake dienende, genoegh blyken deedt, hoe door noodt uitgeperſt was, 20 't geen zy met zeedigheit niet verworven hadden. De rotten[1] daarentuſſen voor den aanvangh der muiterye naar Nauport gezon-

De ſoldaaten worden gaande.

Blæſus poogt hen te ſluiten en te ſtillen.

Hy raadt hun een bezendingh aan Tiberius te doen.

Zy zenden den zoon van Blæſus aan Tiberius.

1 *Manipuli.*

zonden, om de weeghen en bruggen, en andere oorbaarlykheeden, als zy verſtonden hoe 't leegher in roere was, rukken de vendels onder de voet: en naa 't berooven der naaſte dorpen en Nauport zelf, dat zoo goedt was als een behandtveſte ſtadt [1], vallen zy de Hondertmans, die hen zochten in toom te houden, met laſter en uitlachen, ten laatſten met ſlaaghen, aan: het hebbende booven al op den Leeghermeeſter Aufidienus Rufus gelaaden. Den welken van den waaghen gerukt, zy een hoop pakken op den hals leggen, en in den voortoght voortdryven, vraaghende ſpotsgewyze, *hoe 't hem al luſte, zoo ooverzwaar een laſt te draaghen, en zulke einden weeghs te voeteeren?* Want Rufus langhen tydt rotgezel, daarnaa Hondertman, thans Leeghermeeſter geworden, braght het oudt en hardt krysgebruik weeder op, onverwinlyk [2] in werken en arbeiden, en des te ongenaadigher om dat hy 't zelf hadt uitgeſtaan. Door de koomſt van deeze gingh 't op een nieuw aan met muiten, voorts op een loopen en plonderen der omleggende plaatzen. Blæſus beveelt eenighe weinighe meeſt met buit gelaaden, tot ſchrik van anderen, met ſlaaghen te ſtraffen, en in de gevankenis te ſluiten. Want tot dien tydt toe waaren noch de Hondertmans en de beſte der rotgezellen den Ooverſte gehoorzaam. Zy getrokken werdende zetten zich 't ſchoor, greepen de omſtanders naar de kniën, riepen nu den eenen en anderen by zynen naam, nu elk zyn honderdy [3], daar hy rotgezel af was, zyn vendel, zyn keurbende, ſchreeuwende [4], *dat hun allen het zelfde oover 't hooft hingh*, te gelyk ſlaan ze hoopen laſteringhen uit teeghens den Ooverſte, den heemel en de Goden beſweerende [5]. Zy zetten al by wat zy konnen, om nydt, meedooghen, vreez, en gramſchap te verwekken. 'T loopt al toe wat 'er is, en de kerker opgebrooken zynde, ontſluiten zy de boeyen: en koomen zoo verre dat ze verlaaters en ter doodt verweezenen onder zich vermengen. Toen ontſtak de baldaadigheit bet, meer hoofden kreegh de oproer en een zeeker Vibulenus ſlecht ſoldaat, voor de vierſchaare van Blæſus op gebeurt met de ſchouderen der omſtanderen, onder den ontſtelden hoop, die nyverlyk verwachtte wat hy voor moght hebben, *Gyluiden* zeid' hy, *hebt wel deeze onnoozele en ooverellendighe weeder aan licht en aadem geholpen, maar wie helpt mynen broeder weeder aan zyn leeven, my aan mynen broeder? Den welken aan u gezonden van 't Germaniſch heir om van 't gemeene nut te handelen, hy, in den naaſte nacht om hals ge-*

Het oproer berſt op nieuw uit, door etlyke by koomende rotten.

Nauport en andre plaatzen geplondert.

Den Hondertmannen en den Leeghermeeſteren geweldt aangedaan.

21

Blæſus pooght met het vangen van eenigen hen in te toomen, maar vergeefs.

De kerker wordt opgebrooken.

22

Vibulenus betight Blæſus valſchelyk.

1 *Municipii inſtar.* 2 *Invictus: Andere leezen* vetus *veroudt.* 3 *Centuriam.* 4 *Clamitantes.* 5 *Obteſtantur.*

gebracht heeft door zyne ſchermers, die hy houdt en waapent, om de krysluiden te moorden. Antwoordt my Blæſus, waar hebt ghy 't lyk ge-
» *ſmeeten?* ZELF *de vyandt benydt eenen de begraffeniſſe niet. Naa dat*
» *ik met kuſſen, naa dat ik met traanen myn droefheit zal verzaadight hebben, zoo beveelt my meede doodt te ſlaan. Als wy maar niet om eenigh ſchelmſtuk, maar oovermits wy 't nut der regementen behartighden, om-*
23 *gebracht zynde, van deeze begraaven worden.* Dit blies hy op met ſchreyen, en ſlaande met de handen op zyn' borſt en aanſchyn: daarnaa weghſtootende de geenen die hem op de ſchouders geheeven hielden, ſtorte voor oover en zich werpende voor yders voeten, maakte zoo veel verſleeghenheits en haats gaande, dat een deel der ſoldaaten de ſchermers, die onder de ſlaaven van Blæſus waaren, een deel de reſt van zyn gezin in boeyen ſloeghen, andere uitvlooghen om 't lyk te zoeken. Ende ten waare ſpoedelyk bekent geworden waar, dat 'er geen lyk altoos gevonden werdt, en de ſlaaven gepynight den doodtſlagh ontkenden, dat hy ook nooit broeder gehadt hadt, 't ſcheelde luttel of zy hadden den Stadthouder afgemaakt.

'T welk meer verwoedtheits verwekt, en Blæſus in groot gevaar des leevens brengt.

De Kornellen worden uitgeſtooten.

De kornellen nochtans en de Leeghermeeſter ſtieten ze ter poorten uit. De pakkaadje der vluchtelinghen werdt buit gemaakt. Ende de Hondertman Lucillius wordt doodtgeſlaaghen, dien zy uit kryskluchtighheit, den naam van *Wyk een ander'* gegeeven hadden: om dat hy eenen wynſtok op de rugh van een' ſoldaat gebrooken hebbende, een' anderen, met luider ſtemme, en weeder eenen anderen eiſchte. De reſt verſchool zich, uitgezeit dat ze Clemens Julius alleen by zich hielden, die bequaam gehouden werdt om de boodſchappen der ſoldaaten oover te draaghen, gemerkt zynen wakkeren geeſt. Dat meer is twee keurbenden de achtſte en de vyftiende ſtonden om aan elkander te geraaken: mits dat de achtſtenaars 't leeven van eenen Hondertman gebynaamt Sirpicus eiſchten, de vyfthiendenaars hem beſchermden: hadde de ſoldaat der neeghenſte keurbende, hen niet met bidden en dreighementen, teeghens de geenen die 't verſmaadden, geſcheiden.

Lucillius doodtgeſlaaghen.

De muiters twiſten onderlingh.

24 Deeze dinghen ter ooren van Tiberius koomende, alhoewel hy zich bedekt en alle droeve maaren op 't meeſte verborghen hieldt, hebben hem zoo verre gedreeven, dat hy zynen zoon Druſus met de treffelykſten der ſtadt en twee Hofvendels derwaarts zondt, zonder eenigh welzeeker bevel, om naar geleeghentheit te raaden. Ende de vendels werden met uitgeleeze ſoldaaten booven gewoonte geſterkt. Daar neevens trok een groot deel van de Hofruiterye, en 't pit [2] der

Druſus wordt van Tiberius gezonden om 't opzoer te ſtillen.

[1] *Ceds alteram.* [2] *Robera: 't pnik.*

Ger-

Germaanen, die toen den Vorſte tot lyfknechten dienden: te gelyk de Ooverſte der Hofſoldaaten Ælius Seianus, zynen vaader Strabo in dat ampt tot meedegenoot bygevoeght, van grooten aanzien by Tiberius, aan wien de jonghelingh eenen vooght[1] hadt, en anderen zien moghten, hoe men zich te wachten, en wat belooninghen daar uit te verwachten hadt. Druſus als hy genaakte, quaamen hem, quanſuis plichtsweeghen, de keurbenden te gemoet: niet vroolyk, gelyk de gewoonte is, oft blinkende met hunne vendelen, maar met een leelyke ongehaaventheit, en een gelaat, dat alhoewel zy de droeven ſpeelden, bet naar de weederſpannigheit ſtondt. Als hy binnen den wal gekoomen was: ſterken zy de poorten met wachten, beveelen cenighe hoopen gewaapende, op zeekere plaatzen van 't leegher ſtal te houden. De reſt omringht met eenen geweldighen drom de vierſchaar. Druſus ſtondt, teeken met zyn handt doende dat men zwyghen zoude. Zy, waar ze 't oogh op hunne meenighte keerden, ſtaaken op met felle woorden; waar ze weederom Cæſar zaaghen, beefdenze. Een onzeeker morren, een bitter ſchreeuwen, en terſtont weeder ſtilte. Met verſcheide beweegheniſſen van gemoedt, ſchrikten ze, oft maakten ſchrik. Entlyk breekende 't geraas, leeſt hy zyn vaaders brieven op. In de welke oovergeſchreeven was, *hoe hem de oovervrooome keurbenden booven alle ter harte ginghen, met de welke hy d'aldermeeſte oorlooghen hadt uitgeſtaan. Zoo ras zyn geeſt tot bedaaringh van de rouwe quaame, zoud' hy hun verzoek voordraaghen in den Raadt. Dat hy daarentuſſen zynen zoon gezonden hadt, om, zonder uitſtel, in te willighen, 't geen op ſtaande voet, verleent kon werden: met de reſt moeſt men de Vroedtſchap laaten bewarden, in de welke men billyk denken moeſt dat nochte genaadigheits nocht ernſtigheits gebrek zoude gevonden worden.* Daar werdt geantwoordt door de vergaaderingh, *de Hondertman Clemens hadt laſt te verklaaren wat de boodtſchap was.* Die heft aan *van de ontſlaaningh naa zeſtien jaaren: van de belooninghen des voleindighden krysdienſts: dat het zolt een denier daaghs zoude zyn: dat de ouwelinghen[2] het vendel niet langer zouden volghen.* Hier op als Druſus het goedtdunken van den Raadt en zynen vaader voorwende, wordt hy met ſchreeuwen geſteurt. *Waar toe was hy gekoomen, als 't was nochte om de zoudye der krysluiden te verbeeteren, nochte om hunnen arbeidt te verlichten, entlyk zonder eenighe maght van weldoen? Maar by Hercules ſlaan en ombrenghen yder eenen geoorloft was. Dat Tiberius ouwlingh, onder naam van Auguſtus de keurbenden als ze iets verzochten plagh te leur te ſtellen.*

Dien Seianus tot een meedegenoot en raadtsman wordt bygevoeght.

Druſus wordt van de Keurbenden koel ontfanghen.

25

De briet vanTiberius wordt hun voorgeleezen.

26

Hunne eiſchen.

Druſus zoekt uitſtel.

Daar ze teeghens opſtuiven.

1 *Rector: Beſtierder.* 2 *Veterani.*

ſtellen. Dat Druſus met de zelve treeken aanquam. Oft 'er nemmermeer andre dan zoonen des huisgezins tot hen zouden koomen? Dit was heel wat nieuws, dat de Ooverſte, noopende't nut van den ſoldaat, zich op den Raadt beriep. Den zelven Raadt moeſt men dan hooren op het onthiet van ſtraffe te doen ofte ten ſtrydt te gaan. Oft ſtondt het loonen aan de heeren, 't ſtraffen vry [1]? 27 Ten laatſten verlaaten ze de vierſchaar, en dreighden met ſlaaghen wie hun van de Hofſoldaaten oft Cæſars vrienden te gemoet quaamen, het war en de waapenen zoekende. Meeſt waaren ze gebeeten op Cn. Lentulus, om dat hy, anderen in ouderdoom en oorloghseere te booven gaande, gelooft werdt Druſus te ſterken, en die laſteren van den krysdienſt voor al te verfoeyen. Onlanghs ook daarnaa, als hy van Cæſar af treedende, en ziende 't gevaar koomen, zich op wegh gaf naar't winterleegher, omringhen z'hem vraaghende, *waar hy heenen wilde? Naar den Vorſt oft naar de Vroedtſchap toe? Om daar ook teeghens de welvaart der keurbenden te dwersdryven?* Met eenen vlieghen ze toe, werpen naar hem met keyen. En reede gequetſt van een ſteenworp, jaa zich voor een' dood' man houdende, is hy door toeloop van eenen hoop die met Druſus aanquam, beſchut.

Cn. Lentulus aangerandt en in groot gevaar.

28 De grimmende [2] nacht geſchaapen tot ſchelmſtuk uit te berſten, werdt door eenen toeval geſtilt. Want de maan aan den klaaren heemel ſcheen ſchielyk quynende te worden. Dat nam de ſoldaat onweetende van de reeden, tot een voorſpook op van de jeeghenwoordighe zaake, en zyne zwaarigheeden, by d'onmaght daar de ſtar [3] in viel gelykende, *verhoopte een goede uitkoomſt van zynen toelegh, indien de Godin haaren glans en klaarheit weederkreege.* Zy dan aan 't gerucht maaken met klank van kooper, en 't ſteeken der trompetten en hoornen teffens, verblyden oft bedroefden zich naa dat zy klaarder oft duiſterder werdt. En naa dat d'opgekoome wolken hun 't gezicht der zelve benaamen, en gelooft werd dat ze in donkerheit bedooven was (gelyk DE EENS verſlaaghe gemoeden beweeghlyk zyn tot oovergeloof [4]) klaaghen zy *dat dit een voorſpook was van hunne onentlyke ellende, en de Goden eenen afkeer hadden van hunne ſchelmſtukken.* Cæſar achtende dat men zich van die nyginghe te dienen, en 't geen 't geval verſchafte, tot wysheit te bekeeren hadt, belaſt van tent tot tent te gaan. Men haalt 'er den Hondertman Clemens, en alle andere die om hunne geſchikte bequaamheit [5] wel met de gemeente ſtonden: die ſteeken [6] zich onder de waakers, de ſchildwachten, de poort-

Het oproer wordt door een vremdt toeval geſtilt:

Het graan door 't duiſter worden der maane, als een quaadt voorſpook, verſchrikkende.

Van welke geleeghenheit zich Druſus dient,

waar-

1 *An præmia ſub dominis, pœnas ſine arbitro eſſe*: Oft hadde men om te loonen de Heeren, om te ſtraffen niemandt te kennen. 2 *Minacem*: Dreighenentvallighe. 3 *Sideris*. 4 *Ad ſuperſtitionem*. 5 *Bonis artibus*. 6 *Iuſerunt*: Menghen.

waarders, bieden hoop, en jaaghen hun vrees aan. *Hoe langhe zullen wy 's Vorſten zoon beleeghert houden? Wat zal 't eindt van den ſtrydt zyn? Zullen wy Percennius en Vibulenus eedt doen? Percennius en Vibulenus den ſoldaaten betaalingh, den uitgedienden akkers verſchaffen? Entlyk in ſteede van Neroos en Druſen de heerſchappy des Roomſchen volx aanveirden? Wat, waarom en zyn wy, als de laaſte in 't misdoen, niet liever d'eerſte ter boetvaardigheit? 'T* GEEN *in 't gemeen verzocht wordt, komt lankzaam by: een by zondere gunſt wordt flux verdient, flux verworven.* De gemoeden hier door beweeght zynde. En zich onderlingh verdacht, zoo ſcheiden zy den nieuwelingh uit den ouwelingh, keurbende van keurbende. Toen quam allenskens de liefde der gevolghzaamheit weeder booven: zy verlaaten de poorten, brenghen de ſtanders, die in den aanvank der muiterye op een plaats verzaamelt waaren, weeder daarze behoorden. Druſus, als 't dagh geworden was, en de vergaaderingh beroepen, alhoewel hy zich in geen' welſpreekentheit geoeffent hadt, met een aangebooren' eedelheit, laakt het voorgaande, pryſt het jeeghenwoordighe: zeit, *dat op hem met geen' ſchrik oft dreighementen iet te winnen was: indien hy hen tot zeedigheit gewendt zagh, hen hoorde ſineeken, zoo zoude hy zynen vaader ſchryven, ten einde die met ongeſteurden gemoede de gebeeden der keurbenden aannaame.* Als zy echter baaden, worden de zelve Blæſus, en L. Apronius Roomſch Ridder, uit het vendel van Druſus, met Juſtus Catonius Hondertman van de voorneemſte orde, aan Tiberius gezonden. Daarnaa dreef yder zynen zin, d'een verſtaande, *dat men de weederkoomſt der gezanten moeſt afwachten, en ondertuſſen den ſoldaat met beleeftheit ſtreelen:* andere, *dat men ſterker middelen by de handt hadt te neemen.* '*Dat* HET GRAAUW *van geen maatigheit weet, vreeſt oft vervaart maakt: en als 'er de ſchrik recht in is, zonder gevaar verſmaadt wordt. Dewyle 't met het oovergeloof*[1] *belaaden was, moeſt men 'er de vreez van den Ooverſte opleggen, de hoofden des oproers van kant helpende.* Druſus was uit den aardt veirdigh tot ſtrengheit. Vibulenus en Percennius geroepen zynde beveelt hy te dooden. Etlyke ſchryven, dat ze binnen 's Ooverſten tente zyn omgebracht, anderen dat de lichaamen buiten de wal ten toon geworpen zyn. Daarnaa zyn ze, naar dat elk de meeſte muitmaaker geweeſt was, opgezocht. Ende een deel is 'er, buiten 't leegher verſtrooit loopende, van de Hondertmans oft ſoldaaten der lyfwacht verſlaaghen: etlyke zyn door de rotten, tot bewys hunner trouwe, geleevert. De bekommeringh der ſoldaaten was

Hy doet ze door Clemens en anderen tot hunnen plicht vermaanen.

Zy laaten zich beweeghen.

29

Druſus aanſpraak.

Gezanten aan Tiberius gezonden.

Beraadtſlagingh over 't geen wyder te doen ſtondt.

Druſus ſtrengh van aard, neight naar de zyde der ſtrengheit.

30

Vibulenus, Percennius en andere muitmaakers worden gedood.

1 *Superſtitio.*

was te grooter door den zeer vroeghen winter, zynde de reeghen zoo gestaadigh en fel, dat ze niet een voet buiten de tenten zetten, nochte vergaaderingh houden, naaulyks de standers behoeden konden, die van den dwerrelwint en 't waater wegh gerukt werden. Ook hingh hun de schrik der heemelsche gramschap aan, en *dat niet om niet*[1] *de sterren doof werden, de stormen teeghens de godtloozen stortten. Dat 'er geen ander lichtenis van ellende was, dan zoo zy het ongelukkigh en bezoedelt*[2] *leegher verlaatende, zich yder, gezuivert van den schuldt, in zynen winterleegher begaave.* Eerst is de achtste, daarnaa de vyftiende keurbende gekeert. De soldaat van de neeghende hadt geroepen, *dat men de brieven van Tiberius verwachten moest.* Thans door 't vertrekken der andere zich alleen vindende, heeft hy den genaakenden noodt uit zich zelven verhoedt. Ende Drusus zonder de weederkoomst der gezanten te verwachten, is, om dat de zaaken genoegh waaren gaan zitten, naar stadt gekeert. Ontrent ten zelven daage, ter zelver oorzaak, zyn de Germanische keurbenden ontroert, zoo veel te heftigher als zy sterker van getal waaren: en met groote hoope dat Germanicus Cæsar de heerschappye eens anderen niet zoude konnen verdraaghen, en zich met de keurbenden scheepen, die daar waaren, om zich alles door haar geweldt achter naar te sleepen. Twee leeghers waaren der aan den oever van den Ryn. 'T geen dat den naam hadt van 't boovenleegher, stondt onder den Steedehouder C. Silius; het neederleegher was aan A. Cæcina bevoolen. Het opperste gebiedt stondt aan Germanicus, beezigh dat pas met de schattingh der Galliën. Maar de geene die van Silius bestierdt werden, zaaghen twyffelzinnigh aan hoe den anderen het muiten gelukken zoude. De soldaat van 't neederleegher is tot razerye uitghevallen, zynde de aanvangh gesprooten van de eenentwintiglinghen en vyvelinghen, zich naasleepende ook de eerste en twintighste keurbende. Want zy laaghen in een' zoomerleegher in Ubiën, leedigh oft luttel te werke gestelt. Gehoort hebbende dan dat Augustus uit der tydt was, begon d'ingeboore meenighte, die onlanx binnen der stadt verkoozen was, gewendt tot dertelheit, den arbeidt niet duldende, de ruuwe zinnen der anderen op te ruyen. *Dat de tydt gekoomen was, voor de ouwelinghen om tydigh ontslagh, voor de*[3] *jonghelinghen om beeter zoudy, voor hen al te zaamen om maatighingh der ellenden te verzoeken, en de wreedtheit der Hondertmannen te wreeken.* Geen eenes mans doen was dit, gelyk onder de Pannoonische keurbenden dat van Percennius, nochte by beteuterde ooren

Het heir wordt gescheiden, en Drusus naar Rome.

31 Oproer der Germanische benden.

Twee leeghers aan den Ryn.

Het neederleegher begint te muiten.

Onderlinge opruijingh.

1 *Vergeefs.* 2 *Temerata.* 3 *Nieuwelinghen.*

van

van ſoldaaten, die 't oogh op andere maghtigher heirkraften hadden; maar veele monden, veele ſtemmen had de muitery. *Dat het Roomſche ryk in hunner handt ſtondt, door hunne zeeghen de Staat vermeerdert werdt, naar hen gebynaamt werden de geenen die de heerſchappye te verwachten hadden.* Ook ſteld''er zich de Steedehouder niet teeghens. 32
Want de dulligheit van zoo groot een' hoop benam hem 't hart. Ylings, als verwoedt vallen ze de Hondertmans[1] aan met getooghe zwaarden. Dat is 't geen daar het de haat der ſoldaaten van ouds af gewoon is op te neemen, en 't beginſel van 't woeden: zy verleemen de neederghemeſmeetenen met ſlaaghen, met hun t'ſeſtigen op eenen, om met het getal der Hondertmannen effen uit te komen. De geteeſde[2], getornde, en halfdoode werpen zy voor de wal, oft in den Rynſtroom. Septimius, als hy tot de vierſchaar zyn' toevlucht genoomen hadt, en zich voor de voeten van Cæcina geworpen, werdt zoo langhe geëiſcht, tot dat hy ten bederve geleevert werdt. Caſſius Chærea, die thans, door de doodt[3] van Cajus Cæſar, eenen gedenkwaardighen naam by de naakoomelingen verworven heeft, alstoen een jonghelingh en fors van moede zynde, heeft onder de teeghenſtanders en gewaapende, zich met yzer den wegh geoopent. Geen Kornel langher, geen Leeghermeeſter, die zyn recht behouden moght. De waake, de ſchildtwachten, en 't geen de jeeghenwoordighe geleeghenheit anderzins vereiſchte, verdeelden zy zelf onder zich. Dat naamen de geenen, die de kryghsgemoeden ten diepſten doorgrondden, voor teeken van een' groote en onſtilbaare beweeghenis, dat zy niet hier en daar, niet door inſteeken van weinigen, maar teffens opbrandden, teffens ſweeghen: met zulk een' gelykheit en geſtaadigheit, dat gy zeggen zoudt zy werden geregeert. Daarentuſſchen werdt aan Germanicus, de ſchattingh door Gallien ontfanghende, gelyk wy gezeit hebben, geboodſchapt, *dat Auguſtus overleeden was*. Hy had getrouwt zyn naanichte Agrippina, en ettelyke kinderen by haar. Hy zelf was gebooren uit Druſus, den broeder van Tiberius, neef[4] van Auguſta; maar angh om den heimelyken haat van zynen oom en grootmoeder op hem, welker oorzaaken onrechtvaardigh en des te heftigher waaren. Naamelyk Druſus had by 't Roomſche volk eenen grooten naam, en 't gevoelen naagelaaten, dat, waar hy tot het ryk gekoomen, hy de vryheit weeder ingevoert zoude hebben. Waar uit gunſte tot Germanicus, en de zelve hoope rees. Want de jonghelingh was van burgherlyken aardt, wonderlyk meêwaarigh, en heel 33

Wreedheit teeghens de Hondertmans.

C. Chæreaas kloekmoedighe daadt.

Alle gehoorzaamheit uitgeſchudt.

Germanicus Cæſar was toen in Gallië.

1 *Hopluiden.* 2 *Needergevelde.* 3 *Doodſlagh.* 4 *Kintskindt.*

Deez' Tiberius meer getrou dan hy verdiende, brenght de Sequanen en Belghen onder zynen eedt,

verſchillende van 't gelaat en ſpraak van Tiberius, die verwaant en donker waaren. Hier by quaamen de wyffelyke misverſtanden, door ſtiefmoederlyke bitterheeden van Livia teeghens Agrippina: en Agrippina zelve wat oploopende, uitghezeit dat zy met de kuisheit en liefde tot haaren man, haar alhoewel onghetemt gemoedt ten beſte keerde.

34 Maar Germanicus, hoe hy der hooghſter hoope naader was, zoo veel te meer leide hy zich te koſt aan 't draaghen van Tiberius. Hy brenght de naaſtgeleeghe Sequaanen, en de ſteeden der Belghen onder zynen eedt. Daarnaa gehoort hebbende den oproer der keurbenden, derwaarts ter vlucht getrokken, bejeeghent hy haar buiten 't leegher, en hielden zy haar' ooghen ter aarden needergeſlaaghen, als uit berouw. Naa dat hy binnen de wal getreeden was, begon men klaghten van verſchillendt geluidt te hooren. Ende zommighe grypende zyn' handt aan, quanzuis om te kuſſen, ſtaaken zyn' vingheren in hunne monden, om hem te doen voelen, dat ze leedigh van tanden [1] waaren: andere toonden hunne leeden gekromt van ouderdoom. De byſtaande vergaaderingh, om dat ze vermenghelt ſcheen, beveelt hy *zich aan rotten te ſcheiden:* men antwoordde, *dat ze zoo beſt hooren zouden: De ſtanders ten toon te voeren, op dat de benden ten minſten daar door onderſcheiden werden.* Traaghlyk hebben ze gehoorzaamt. Als toen *met eerbiedenis aan Auguſtus* opheffende, zwaaid' hy tot de *zeeghen en triomfen van Tiberius*, met voorneemſten lof ophaalende *de heerlykſte daaden, die hy by de Germanien met die keurbenden bedreeven hadt.* Daarnaa pryſt hy hooghlyk *de t'zaamenſtemmingh van Italië, de trouwe der Gallien, dat 'er nerghens iet oproerighs oft tweedraghtighs gevonden werdt.*

En trekt naar de muiters.

Pooght ze te ſtillen.

35 Zwyghende hoorden ze hem dus verre, oft met een maatelyke mompelingh. Als hy de muitery aanroerde, vraaghende, *waar de kryszeedigheit, waar de eer der oude tucht gebleeven was? waar toe zy de Kornellen, waar toe de Hondertmans verdreeven hadden?* ontblooten zy al t'zaamen hunne lichaamen, verwyten hem *de litteekens der wonden, de ſtreemen der ſlaaghen:* thans met ononderſcheidelyke [2] woorden *de koſten des werkvrydooms* [3], *deunheit der ſoldye, zwaarheit der werken*, en beſchelden met eighe naamen *wallen, graften, voeder, aarde, houthaalen*, en 't geen 'er meer is dat uit noodt, oft teeghens de leedigheit der leeghers gevonden werdt. Daar rees een fel gekrys der ouwelinghen, die dertigh dienſtjaaren oft daar oover tellende, baaden, *hy zoude den afgematten te hulpe koomen, en dat zy doch in de zelve ellenden*

Beſtraft hun baldadigheit.

Hunne klaghten en begeerten.

1 *Tandeloos.* 2 *Indiſcretis.* 3 *Vacationem: vrydom van werken.*

den niet ſterven, maar een eindt van zoo werkelyk een oorlogh, en geen behoeftighe ruſt bekoomen moghten. Daar waaren'er ook die naa 't geld, hun van den vergooden Auguſtus gemaakt, vereiſchten, alles goedts aan Germanicus wenſchende: en zoo hem 't ryk luſtte, zy toonden zich gereedt. Maar als toen, niet anders, dan oft hy met ſchelmerye bezoedelt werdt, ſprongh hy plompverlooren [1] van de vierſchaar af. Zoo hy deurgaan wilde ſchutten zy hem met de waapenen, dreighende, ten waar hy keerde. Maar hy roepende *liever te willen ſterven, dan zyn trouw te verwerpen*, rukte 't yzer van zyn' zyde, hief het op en uitgetrokken joegh het in zyn borſt, hadden de naaſtſtaande zyn gegreepen rechterhandt niet met kraft vaſtgehouden. D'uiterſte en dikt-zaamengedronghe hoop der vergaaderinghe, jaa zommighe enkele dicht by hem gaande, 't is naauwlyx te gelooven, porden hem, *hy zoude toeſtooten:* en zeeker ſoldaat, Caluſidius genaamt, boodt hem een bloodt zwaardt, daar by voeghende, *dat het ſcherper was.* Hoe raazende dat zy waaren, dit docht hun wreedt en ongeſchikt: en 't gaf zoo veel tydts, dat Cæſar van zyne vrienden in de tente gerukt wert. Daar werdt omgevraaght wat raadt. want men kreegh kundſchap, 36 *dat 'er gezanten afgeveirdight werden, om het boovenleegher in gemeenſchap hunner zaake te trekken: dat de ſtadt der Ubiën van hun beſlooten was uit te rooyen: en de handen de ſmaak des roofs wegh hebbende, tot plonderingh der Gallien zouden uitberſten.* De anxt was te grooter, door dien de vyandt verſtaan hebbende den Roomſchen oproer, zoo de ſtroomoever verlaaten wert, daar op invallen zoude. De hulpbenden en metgezellen teeghens de vertrekkende keurbenden te waapenen, was een burgheroorlogh aanvanghen. Strengheit was hachlyk, ſchenkaadje ſchandelyk. 'T waar men den ſoldaat in niets, oft in alles te wille was, de Staat ſtondt in gevaar [2]. De reedenen dan teeghen elkandre ooverwooghen zynde, werdt goedt gevonden, brieven uit's Vorſten naam te ſchryven, *waar by verlof gegeeven werdt, den geenen die twintigh jaar' gedient hadden; die zeſtien jaaren, werden onteedight, en by de vendels gehouden vry van alles, uitgezeidt om den vyandt te verdryven. De maakinghen, die zy geëiſcht hadden, zoude men voldoen en verdubbelen.* De ſoldaat rook dat dit naar den tydt geveinſt werdt, 37 en eiſchte 't daatelyk. Het ontſlaan werdt door de Kornellen geſpoeit, de ſchenkaadje wert uitgeſtelt: de vyvenaars en neeghentiendenaars trokken geenzins naa 't winterleegher, voor dat zy hun aan gelde, uit de reispenninghen van Cæſar en zyne vrienden, in 't zelve zoomerleegher

Eenighen bieden hem 't ryk aan.

'T welk hy heftelyk weighert, en wil liever ſterven.

Daar toe wordt hem een zwaard aangebooden.

Maar zyn vrienden rukken hem wegh.

Beraadtſlaaghingh over t middel om hen tot reeden te brengen.

Men vindt goedt hun toe te geeven, en te wil te zyn.

1 *Præceps.* 2 *Hingh aan een' dunnen draadt.*

gher betaalt was. De Steedehouder Cæcina heeft de eerſte en twintighſte keurbende weeder naa de ſtadt der Ubiën geleidt, met een ſchandelyke drift[1], daar de gelden den Veldtheer ontrooft, tuſſen de ſtanders en arenden gevoert werden. Germanicus naa 't boovenleegher gereiſt brenght zonder draalen de tweede, dertiende en zeſtiende keurbenden onder den eedt. De veertiendenaaren hadden wat getwyfelt: geldt en afſcheidt is hun, hoewel zy 't niet eiſchten, aangebooden. Maar in 't geweſt der Chaucen, hebben de vaanſoldaaten[2] der twiſtighe keurbenden, aldaar tot bewaarnis leggende, muitery aangeheeven, en zyn door vaardighe ſtraffe van twee ſoldaaten een weenigh needergezet. De Leeghermeeſter Mennius hadt dat gebooden, meer uit een goedt exempel, dan toegelaaten recht. Daarnaa de beweeghenis opwellende, voorvluchtigh en gevonden, dewyl de ſchuilhoeken onveiligh waaren, ſprak hy de ſtoutheit om hulp aan: *dat niet de Leeghermeeſter, maar de Veldtheer Germanicus, de Overſte Tiberius hier door geſchendt werdt*. Met eenen de geenen die hem weederſtonden verbaaſt zynde, heeft hy 't gerukte vendel naa den oever gewendt, en roepende, *zoo iemandt van den hoop ſcheide, dat die voor een' verlaater zoude gehouden werden*, heeft hen oproerigh en niet darrende, weeder in het winterleegher geleidt. Daarentuſſchen koomen de gezanten van de Vroedtſchap afgeſchikt nu al aan het altaar der Ubiën, by Germanicus. Twee keurbenden, d'eerſte en de twintighſte, en d'onlanx ontſlaaghe oumelinghen verwinterden daar onder 't vendel. Henluiden die 't geweeten ongeruſt en verwoedt maakte, gaat daar de vreez' aan, dat zy uit bevel van den Raadt quaamen, om te niet te doen 't geen zy door muiterye hadden uitgeperſt. Ende gelyk 's VOLKS MANIER IS, „ iemandt, al is 'er aan de zaake niet, den ſchuldighen man te maaken, „ zoo leggen zy Munatius Plancus, Oudburghermeeſter, hooft van de bezendinghe[3], te laſt, dat hy den Vroedtſchappe dezen raadt gegeeven hadt[4], en in der nacht als alles te bedde was, beſtaan de vaane, in 't huis van Germanicus beruſtende, te eiſchen: en eenen toeloop aan de poorte maakende, doen gewelt op de deuren: Cæſar uit zyn' bedtſteede getrokken, dwinghen ze met toedryven van de vreeze der doodt, de vaane te leeveren. Thans verſtrooit loopende by de weeghen, ontmoeten zy de gezanten, die de verſleeghenheit gehoort hebbende, naar Germanicus toe tooghen. Zy werpen hen ſcheldtwoorden toe, zetten

Bedryf in 't boovenleegher.

38

Eenighe muitende Vaanſoldaaten, door Mennius met ſtrengheit ter neêrgezet.

39

De Gezanten van de Vroedſchap koomen by Germanicus, waar oover twee keurbenden het oproer hervatten.

Gebruiken geweld teeghens Germanicus.

1 *Turpi agmine, met een ſchandelyk trekken.* 2 *Vexillarii.* 3 *Principem legationis.* 4 *Auctorem ſenatusconſulti.*

ten zich ſchrap ter moordt: voorneemelyk van Plancus, die door zyn eerteekenen [1] belet werdt te vlieden. Nochte en vondt hy geen' anderen uitkoomſt van 't gevaar, dan het leegher der eerſte keurbende. Aldaar de ſtanders en den arendt omvat hebbende, veilighde hy zich door de godtdienſtigheit: en hadt ook de Arentdrigh Calpurnius het uiterſte gewelt niet geweert, een gezant des Roomſchen volks, 't welk zelfs onder de vyanden zeldtzaam is, zoude in 't Roomſche leeger de altaaren der Goden, met zyn bloedt bekladt hebben. Ten laatſten als 't licht werdt, dat den Hooftman, de ſoldaaten, en 't bedryf ontdekte, Germanicus ten leegher ingetreeden, beveelt Plancus by zich te brenghen, en ontfanght hem in de vierſchaar. Als toen begraauwende *de raazery uit noodtlot* [2] *herkoomende, die niet door der ſoldaaten, maar der Goden gramſchap op nieuw ontſtak*, oopenbaart hy hun waar toe de gezanten gekoomen waaren: ontfermt zich met fraaibeleide [3] reeden, oover *'t recht des gezantſchaps, en het gevaar en onverdient ongeval van Plancus, mitsgaaders de groote ſchande, die de keurbende begaan hadt*. En de vergaaderingh meer verbaaſt dan geſtilt zynde, ſchikt hy de gezanten onder beſchut van de hulpruiters wegh. In deeze bedeeſtheit [4] beriſpte een yder Germanicus, *dat hy niet naa't boovenleegher toogh, daar gevolghzaamheit, en hulpe teeghens de weederſpannighen te vinden was. Men hadt zich genoegh met affcheidt, geldtgeeven, en leenighen* [5] *raadt misgaan: oft zoo hem zyn' eighene behoudenis onwaardt was, wat moght hy zyn kleen zoontjen, zyn' ſwanghere gemaalinne onder dien dullen hoop, en ſchenders van alle menſchelyke rechten, houden? die zoud' hy ten minſten hunnen grootvaader en den Staate weederleeveren*. Naa langh marren, alzoo zyn' huisvrouw zich afkeerigh toonde, getuighende *dat ze uit den vergooden Auguſtus geſprooten, nochte veraardt van hem, eenigh gevaar ſchreumde*, ten laatſten haaren buik en gemeenen zoon met veel ſchreyens omarmende, dreef hy haar zoo verre, dat zy doorgaan zoude. Daar gingh de wyflyke en erbarmelyke troep, de voorvluchtighe huisvrouw des Hooftmans [6], draaghende haaren kleenen zoon in den ſchoot, de gemaalinnen der vrienden rondsom haar kermende, die teffens heenen getooghen werden: bedryvende ook die daar bleeven geen' minder droefheit. Die vertooninghe niet van eenen bloeienden Cæſar in zyn eighen leegher, maar gelyk in een' verwonne ſtadt, dat geween, dat misbaar [7] heeft ook de ooren en

Pooghen Plancus te dooden.

Worden van Germanicus vergeefs vermaant.

40

Hy verzent zyn gemaalin en zoon uit het gevaar.

41

De vertooninghe van dat treurigh vertrek ver-

1 *Dignitas.* 2 *Fatalem.* 3 *Welſpreekende.* 4 *Metu: anderen leezen* motu, *beweeghenis.* 5 *Zachten.* 6 *Veltheers.* 7 *Planctus.*

wekt erbermingh en berouw in de ſoldaaten.

aangezichten der ſoldaaten derwaarts gewendt. Zy treeden ter gemeene hutten[1] uit. *Wat ſchreyendt geluidt, wat grooter droefheit dat waare, dat doorluchtighe vrouwen, zonder Hondertman tot beſchermingh, zonder ſoldaat, zonder eenighen ſchyn van een veldtheerlyk wyf, oft gewoonlyke ſleep, haaren wegh naamen naa de Trevirs, en volk van uitheemſche trouwe.* Toen quam hun ſchaamte en meedooghen oover, en haar vaader Agrippa, haar grootvaader Auguſtus, haar ſchoonvaader Druſus in de gedachten: zy zelve met haar' uitneemende vruchtbaarheit, beroemde kuisheit: booven dien het kindt in 't leegher gebooren, in 't gezelſchap der keurbenden opgevoedt, 't welk zy met eenen krysnaam CALIGULA noemden, door dien het om de gunſte der gemeente te lokken, doorgaands, zoodaanighe ſchoejingh droegh. Maar niet heeft hen zoo zeer gekreukt, dan de nydt op de Trevirs. Zy bidden, gaan in den weeghe ſtaan, *zy zoude weederkeeren, zy zoude blyven*: een deel Agrippina te gemoet, de meeſte hoop naa Germanicus te rugh loopende, ende hy, zoo vers in droefheit en gramſchap als

42 Reede van Germanicus tot de muitende benden.

hy was, heeft by d'omgevloeiden alzoo aangeheeven: *Vrouw ofte zoon zyn my niet waarder dan myn vaader en de Staat: Maar hem zal zyne Majeſteit wel, de ooverighe leeghers het Roomſche ryk beſchermen. Myn gemaalin en kinderen, die ik voor uwe gloorie gewilligh ten bederve zoude opofferen, ſchik ik, nu gy dus raazende zyt, verre van der handt, op dat al wat 'er van ſchelmerye genaakende is, met myn bloet alleen geboet werde: of dat de doodt van Auguſtus achterneeve*[2]*, de moordt van Tiberius ſnaar, uw ſchuldt niet verſwaare. Want wat is 'er deeze daaghen door u onbeſtaan ofte ongeſchendt gelaaten? Wat naam zal ik deeze vergaaderingh geeven? Zal ik u ook* ſoldaaten *heeten? Die den zoon uwes Ooverſten met wal en waapenen beleeghert hebt? oft* burghers? *Die d'achtbaarheit der Vroedtſchappe alzoo met voeten teeedt. Zelfs het recht der vyanden, en het heilighdoom des gezantſchaps, en de billikheit der volken hebt gy gebrooken. De vergoode Julius heeft de muiterye des heirs met een woordt bedwonghen,* Quiriten *heetende de geenen die zynen eedt weigherden. De vergoode Auguſtus heeft met aanſchyn en gezicht de Actiaſche keurbenden verſchrikt.* [3] *Ons gelyk noch niet de zelve, alzoo uit hun geſprooten zynde, indien de ſoldaat van Hiſpanië oft Syrië verſmaadde, wonder waar het noch, en wel een weederwaardigheit: d'eerſte en de twintighſte keurbende, daar ze haare ſtanders van Tiberius ont-*

1. *Contubernia.* 2. *Pronepos.* 3. *Indien ons, de zelve noch niet gelyk, doch uit hun geſprooten zynde, de ſoldaat van Hiſpanien oft Syrië verſmaadde.*

ontfanghen heeft, gy zyne gezellinne in zoo veele ſtrydengeweeſt, met zoo veel belooninghen verrykt zyt, betoont uwen Veldtheer eenen ſchoonen dank. Zal ik mynen vaader, alles goeds uit andere gewonne Landtſchappen hoorende, deeze miede [1] *brenghen? Dat zyne nieuwelinghen, dat zyne ouwelinghen, nochte door afdankingh, nochte door gelt verzaadt zyn. Dat men hier niet dan Hondertmans doodt ſlaat, Kornellen uitſtoot, gezanten opſluit? De leegers, de ſtroomen met bloedt geverwt* [2] *zyn? en ik een gebeedelt leeven onder de geſteurden leide? Want* 43
waarom trokt gy op den eerſten dagh der vergaaderinghe, het yzer dat ik voor hadt in myn borſt te drukken, te rugge? O onvoorzichtighe vrienden! Beeter en minlyker deed hy die my zyn zwaardt aanboodt. Ik zoude zeeker geſtorven zyn zonder't geweeten bezwaart te hebben met zoo veele laſterſtukken mynes heirs. Gy zoudt eenen Hooftman [3] *gekooren hebben, die myne doodt wel ongewrooken liete, maar die van Varus nochtans en der drie keurbenden wrooke. Want den Goden gelieve nemmermeer toe te laaten, dat der Belghen, alhoewel zy't aanbieden, die eere en vermaardtheit zy, den Roomſchen naam te hulpe gekoomen te zyn, en de volken van Germanië ingetoomt te hebben. Uw geeſt ten heemel opgenoomen, o vergoode Auguſtus, uw ſchyn, vaader Druſus, uwe heugenis, laat die met deeze zelve krysluiden, daar nu ſchaamt en gloory in komt, deeze kladde uitwiſſen, en de burgherlyke gramſchappen ten bederve der vyanden keeren. Gy ook, daar ik nu een ander gelaat, andre harten in zie, zoo gy den Vroedtſchappe de gezanten, de gevolghzaamheit uwen Veldtheer, zoo gy huisvrouw en zoon my weederleevert, ſcheidt u van de ſmette, en zondert d'oproerighen uit. Dat zal een geduurigh leetweezen baaren: dat een bandt der trouwe zyn.* Smeekende hierop, en belydende dat hun de waarheit verweeten werdt, baaden zy, *hy zoude de ſchuldighen ſtraffen, den geſtruikelden vergeeven, en naar den vyandt leiden: zyn gemaalinne zoude herroepen worden, d'opvoedelingh der keurbenden weederkeeren, en tot geenen gyzelaar aan de Gallen geleevert worden.* De weederkoomſt van Agrippina heeft hy ontſchuldight om den genaakenden baarens tydt, en den winter. *Zyn zoon zoude koomen, zy de reſt uitvoeren.* Verandert zynde loopen ze herwaarts en derwaarts, en ſleepen alle de voorneemlykſte muiters gebonden by den Steedehouder der eerſte keurbende C. Cetronius: die 't gerecht en ſtraffe oover yder, in deezer maniere gepleeght heeft. Voor de vierſchaare [4] ſtonden de keurbenden met uitgetrokke zwaarden. De aangeklaaghde werdt op

44 De benden belyden hunne ſchuldt,

En zy zelfs vorderen de ſchuldighſten ter ſtraffe.

1 *Nuntium.* 2 *Bezoedelt, beſmet.* 3 *Overſte.* 4 *Concione.*

't geſtoelte door den Kornel vertoont. Zoo zy opriepen *dat hy ſchuldigh was*, werdt hy van booven needer geſmeeten en om hals gebracht. En de ſoldaat verblydde zich in de doodtſlaaghen, als oft hy zich zelven daar door gezuivert hadde. Ook was 'er Cæſar niet teegens, naademaal zonder eenigh zyn bevel, de zelve die de wreedtheit beginghen ook den haat daar af hadden. De ouwelinghen dit exempel gevolght hebbende, worden onlanx daarnaa in Rhætië gezonden, onder ſchyn van dat veroovert landtſchap te beſchermen teeghens de Sueven, zoo naaby en duchtbaar [1] zynde; maar 't was om hen van 't leegher te ſcheuren, dat noch vol felligheits was; niet min oovermits de ſcherpheit der geneezinghe, dan door de gedachtenis der ſchelmſtukken. Daarnaa heeft hy de Hondertmanſchap [2] gekooren. Die van den Veldtheer ontbooden [3] was, verklaarde zynen naam, zyn' orde, vaaderlandt, getal van ſoldtjaaren, wat ſtrengheit hy in 't ſtryden getoont, oft hy eenighe en welke krysgiften verdient hadt. Indien de Kornellen, indien de keurbende zyne nyverheit en onnoozelheit preezen, behieldt hy zyn' orde. Indien zy eenſtemmigh hem van gierigheit oft wreedtheit beſcholden, zoo werdt hy van den krysdienſt ontſlaaghen. De teegenwoordighe zaaken dus beſlecht zynde, was 'er geen kleender zwaarigheit voor handen, oovermits de forsheit der vyfde en neeghentiende keurbende, by de tſeſtighſte mylpaal [4] (de plaats heet Vetera) verwinterende. Want zy hadden de muiterye eerſt aangevanghen. Allerley ſoorte van de gruwlykſte ſchelmſtukken zyn door de handen van deeze bedreeven. Ende zonder te tzaaghen door de ſtraf hunner ſpitsbroederen, ofte door leedtweezen bekeert te worden, volhardden zy in hunnen toorn. Cæſar derhalven reedt toe waapenen, vloote, metgezellen, den Ryn af te zenden, om met oorlogh te ſtryden, indien ze zyn gebiedt weigherden. Maar te Roome noch onbekent hoe 't in Illyrië afgeloopen was, en de beroerte der Germaniſche keurbenden gehoort zynde, begon de tzidderende burghery Tiberius te beſchuldighen, *dat terwyl hy de Raadsheeren en gemeente, die maghteloos en ongewaapent waaren, met geveinsde zukkelingh [5] te leur ſtelde [6], de ſoldaat daarentuſſchen twiſte, nochte door de noch niet volgroeide achtbaarheit van tweejonghelinghen kon ingetoomt worden. Dat hy zelf hadt moeten gaan, en de veldheerlyke Majeſteit ſtellen teeghens de geenen, die zwichten zouden, als zy eenen Vorſt van langhe ervaarenheit, en die in ontzaghlykheit en wel-*

Germanicus ſcheidt ze met liſt van elkanderen,

En kieſt nieuwe Hondertmannen.

45

Muiterye der keurbenden te Vetera.

Toerufting om hen te beſtryden.

46

De tyding der oproeren maakt te Rome groote ontſteltenis.

Opſpraak teeghens Tiberius, om dat hy zelf niet naar de muiters trekt.

1 *Imminentes.* 2 *Hopluiden oover Hondert.* 3 *Gedaaght.* 4 *Lapidem.*
5 *Cunctatione ficta*: te weeten, *hy veinsde 't Ryk te weigheren.* 6 *Ludificetur*, *droegde, om den tuin leide.*

weldaadigheit [1] *zyns gelyk niet hadt, in't gezicht kreeghen. Hadt Auguſtus, in afgematten ouderdoom, zoo dikwils heen en weeder naa Germanië konnen reizen; en zat Tiberius in de kracht van zyn' jaaren daar in de Vroedtſchap, de woorden der Raadsheeren bedillende. In de ſlaaverny der ſtadt was genoegh verzien: de krysgemoeden hadt men te ſtooven, op dat zy den pais gedooghen wilden.* Hecht en onwankelbaar, niet teeghenſtaande deeze opſpraak, bleef by Tiberius het opzet van 't hooft der dinghen niet te verlaaten, nochte zich en den Staat in de waaghſchaal te zetten. Naamelyk veele en verſcheidene inzichten maakten hem beanghſt: *maghtigher was het heir in Germanië, dit van Pannonië naader: dat op de middelen der Gallien ſteunende, dit Italië oover 't hooft hanghende. Welk zoud' hy dan voor laaten gaan? En moghten de minſtgeachten door de ſmaadt verhit worden. Maar dat ze door zyn' zoonen te gelyk verzocht werden, ongekreukter Majeſteit,* DAAR MEN *van verre de meeſte eerbiedenis aan bewyſt. Teffens konden de jonghelinghen zich ontſchuldighen met eenighe zaaken aan hunnen vaader te verzeinden: en de geenen, die naa Germanicus oft Druſus niet luiſterden, door hem bemurwt oft verkneuſt worden:* [2] *Wat toeverlaat was'er meer als zy den Opperveltheer zouden verſmaadt hebben?* Voorts, als op zyn vertrek ſtaande, koos hy gezelſchap, zoght reistuigh by een, ruſtte ſcheepen toe. Thans zich op den winter, oft nu d'een', dan d'andere voorvallende zaake beroepende, heeft hy eerſt de voorzichtighen, daarnaa de gemeente, allerlanghſt de verooverde landtſchappen [3] gemompt. Maar Germanicus, alhoewel het heir by een, en de wraak oover d'afvallighen ryp [4] was, echter goedtvindende hun noch wat tydts te geeven, oft zy miſſchien, door 't verſche exempel, hun eighen beſte verzorghen moghten, zeindt brieven voor uit aan Cæcina, *dat hy met maghtigher handt aanquam, en 't en waar zy hem de ſtraf der boozen ondergingen, een ſlaghtingh in 't hondert pleeghen zoude.* Die las Cæcina den Arendt- en Teekendraagheren, en zuiverſten deele des leeghers voor: hun aanraadende, *al den hoop van laſter, zich zelve van de doodt te bevryen. Want* IN VREEDE *werdt op recht en verdienſten acht genoomen; als't oorloogh ooverquam, raakten ſchuldigen en ontſchuldighen teffens om hals.* Zy lieden ondertaſt hebbende die zy dienſtigh waanden, ziende't meeſtedeel der keurbenden gewilligh tot hunnen plicht, ſtellen, by goedtdunken des Steedehouders, zeekeren tydt, om elk van de vuilſten en

47 Maar hy wil den ſtoel der regeeringh niet verlaaten.

En veinſt de reize te willen aanneemen.

48 Germanicus brieven aan den Stedehouder Cæcina, poogende d'oproerighen met dreigen te verbluffen.

1 *Ernſt van ſtraffen en beloonen.* 2 *Maar als ze d'achtbaarheit des Veltheers doorgebeeten waaren, wat toeverlaat was'er meer?* 3 *Provincias, winſtgeweſten.* 4 *Gereedt.*

De muiters worden van hunne makkeren geſtraft: 49

muitreedtſten met den zwaarde op 't lyf te vallen. Alstoen de looze elkanderen gegeeven hebbende, berſten zy ter hutten in, vermoorden d'onweetenden: niemandt, dan de metplichtighen [1], weetende waar de doodtſlagh uit ſproot, waar ze endighen wilde. Een vertooningh van burgherlyke waapenen, verſchillende van alle de geene die men ooit heeft zien voeren. Niet in eenen ſtrydt, niet uit teeghens elkander leggende leeghers, maar uit de zelve ſlaapplaatzen, [2] kiezen elk party, de geenen, die des daaghs t'zaamen gegeeten, 's nachts t'zaamen geruſt hadden, ſmyten toe met het geweer: gekrys, wonden, bloedt, zyn blykelyk [3], d'oorzaak verborghen. De reſt ſtaat op zyn beloop: en zyn eenighe der goeden verſlaaghen: naa dat, verſtaan zynde teeghens welke gewoedt werdt, de ſnoodtſte ook de waapenen in de vuiſt gegreepen hadden. Ook heeft nocht Steedehouder, nocht Kornel de maate geſtelt: den volke werdt alle ongebondenheit, wraak, en zyn zat toegelaaten. Germanicus thans ten leeghere ingetreeden, dat werk met veele traanen *geen geneezingh*, *maar een' neederlaaghe* noemende, beveelt *de lyken te bernen*. In de wreede [4] gemoeden ontſtak toen ook een' begeerlykheit om naa den vyandt te trekken, tot een verzoeningh der raazerye: als of de geeſten hunner ſpitsbroederen niet anders geſtilt konden worden, dan zoo zy in de godtlooze borſten eerlyke wonden ontfinghen. Cæſar volght de vierigheit der ſoldaaten, en een' brugh geſlaaghen, voert twaalfduizent mannen uit de keurbenden oover, zesentwintigh regementen der metgezellen, acht wieken [5] van ruiteren, welker zeedigheit in die muiterye onbevlekt gebleeven was. De Germanen waaren in blydtſchap, en niet verre van daar, dewyl wy door 't ſtil leggen [6] weeghens de doodt van Auguſtus, daarnaa door de tweedracht verhindert worden. Maar de Romein ſpoedigh aangetrokken ſnydt het Cæſier woudt, en de landtſcheidingh van Tiberius door, ſlaat zynen leegher op de landtſcheidingh, van vooren en achteren met een' wal, ter zyde met afgehouwen boomen beſchanſt. Daarnaa voeteert [7] hy de duiſtere boſſchen door, en beraadtſlaaght *oft hy van twee weeghen den kortſten en gewoonlyken volghen zal; oft den belemmerſten en onverzochten, waar voor zich dieshalven de vyandt minſt hoedde*. Het langhſte pad verkooren zynde, wordt met de reſt geſpoeit. Want de ſpieden hadden geboodtſchapt, *dat de Germaanen dien nacht feeſtelyk, met plechtigh banket en ſpel toebraghten*. Cæcina werdt gelaſt, voor te gaan

Ook eenighe goeden verſlaaghen.

Germanicus voert de benden naar den vyandt.

Trekt oover den Ryn. 50

Zyn Beraadtſlaagingh.

1 *Medeweeters.* 2 *Trekken elk huns weeghs.* 3 *In't oopenbaar.* 4 *Truces, wreevele, wranghe.* 5 *Alae.* 6 *Juſtitio: leedigken dagh houden.* 7 *Marcheert.*

gaan met de lichte regementen, en de beletſelen der boſſchen te baanen: de keurbenden volghen, mits een maatelyke ruimte tuſſchen beide geláaten zynde. De nacht diende wel met een ſtarlicht [1] weeder. Men quam tot de vlekken [2] der Marſen, en bezette met wachthoopen den vyandt, alstoen noch in de ſlaapplaatzen en om de taafelen leggende, zonder eenighe vreeze, oft ſchildtwachten uitgezet te hebben. Zoo zeer lagh alles verſpreit door achteloosheit, en hadt men geen anxt van oorlogh: jaa 't was 'er als in eenen pais, en die noch wel ſlap en los, onder de dronkaarts. Hy komt tot de Marſen.

51 Cæſar verdeelt de graage keurbenden, op dat de plonderingh wyder uitweidde, aan vier troepen. 'T begrip van vyftigh mylen verwoeſt hy met vuur en zwaardt. Nocht ſexe, nocht ouderdoom, baarde eenigh meedelyden. Zoo heilighe, als onheilighe plaatzen, en de vermaarſte tempel onder die volken, genaamt die van *Tanfank*, worden ter aarde geſlecht. Niet een was 'er gequetſt van de ſoldaaten [3], die de halfſlaapenden, ongewaapenden, oft wuftloopenden verſlaaghen hadden. Die neederlaagh maakte de Bructers, Tubanten, Uſipeten gaande: en ginghen zy in de boſſchen leggen, waar door het heir te rugge moeſt keeren. 'T welk den Hooftman [4] bewuſt was: dies hy gangh maakte in orde om wegh te vorderen en te ſlaan. Een deel der ruiteren, en de hulpregementen hadden de voortoght: daar op volghde d'eerſte keurbende: en met de pakkaadje in 't midden, ſlooten de neeghentiendenaars de ſlinke, de vyfdenaars de rechte zyde. De twintighſte keurbende ſtyfde de rugh, daarnaa de reſt der metgezellen. Maar de vyandt repte niet, voor dat de togt [5] door de boſſchen quam te ſtrekken; daarnaa de zyden en 't voorhooft met zinnen beſpringhende, liep met alle maght de laatſten op 't lyf. Ende werden de lichte regementen door de dichte ſtoeten [6] der Germanen verbyſtert, als Cæſar tot by de twintigenaars gereeden, met luider ſtemme dikwils riep, *dat dit de tyd was om de muiterye te verduiſteren* [7], *zy zouden voortsvaaren, zich ſpoeyen om de ſchuldt in eere te verwiſſelen*. Hunn' harten brandden op, en zy dryven den vyandt, met eenen torn doorſcheurt, in 't oope velt, en ſlaan hem. Met eenen zyn de troepen der voortoght ten einde der boſſen geraakt, en hebben 't leegher volveſt. Seedert hadt men een' geruſten wegh, en de ſoldaat, zich betrouwende op deezen verſchen dienſt, en 't ouwde vergeeten hebbende, wordt in 't winterleegher geleght. Deeze tydinghen baarden blydſchap, en zorghe in Tiberius. Verraſt en ſlaatze. Het wederkeerend heir werdt laaghen geleidt. Redt 'er zich door.

52 Hy

1 *De ſtarlichte nasht hielp.* 2 *Wyken.* 3 *De ſoldaaten waaren ongequetſt.*
4 *Overſte, of Veldtheer.* 5 *Agmen, drift.* 6 *Catervas, troepen.* 7 *Uit te wiſſchen.*

Hy verheughde zich door 't ſmooren der muiterye, maar dat hy door ſchenken van gelde, en verhaaſt afdanken, de gunſt der ſoldaaten gewonnen hadt, de krysgloory ook van Germanicus deedt hem anxt aan. Nochtans heeft hy de zaaken [1] door hem uitgevoert in de Vroedtſchap bekent gemaakt, en veel van zyne deught [2] vermelt; [3] met zoo groot een ſieraadt van woorden ten pronke, dat men niet geloofde zulks zyn gevoelen inwendigh te weezen. Druſus en de uitkoomſt der Illyriſche beroerte heeft hy ſchaarſſelyker gepreezen; maar met meerder aandacht en een' getrouwe [4] reede. Ook heeft hy al 't geen dat Germanicus gegunt hadt, ook aan de Pannoniſche krysheiren meede gehouden. In 't zelve jaar is Julia ooverleeden, om haare onkuisheit eertydts van Auguſtus haaren vaader in 't eilandt Pandateria, thans in de ſtadt der Rheginen, die aan de Siciliſche ſtraat woonen, gebannen. Zy hadt Tiberius ten huuwelyke gehadt terwyl Cajus en Lucius Cæſar waaren bloeyende, en hem, als haars gelyk niet zynde, verſmaadt: nocht geen ander oorzaak en hadt Tiberius in der daadt meer beweeght om zich te Rhodes te vertrekken. Aan 't ryk geraakt, heeft hy haar die ballinghe, eerloos, en naa 't ombrenghen van Poſtumus Agrippa, alle hoop ten einde was, door armoede en langhduirighe quyningh, doen ſterven, waanende dat de moordt, door de verheit [5] haars ballinghſchaps verduiſtert zoude blyven. Uit gelyke oorzaak ſproot zyne wreedtheit oover Sempronius Gracchus, die van eedelen huize, eunjer [6] van geeſt, en zyn' welſpreekenheit quaalyk gebruikende, de zelve Julia in 't huuwelyk van M. Agrippa geſchendt hadt. Ook was 't daar by niet gebleeven met de ritsheit [7]. Als zy aan Tiberius beſteedt was ruidde haar de eindthoudende [8] ooverſpeelder op, tot weederſpannigheit en haat, teeghens haaren man. Ende de brieven, die Julia, met laſteringh van Tiberius, aan haaren vaader Auguſtus geſchreeven hadt, hieldt men van Gracchus gedicht te weezen. Derhalven verdreeven in 't eilandt Cercina, heeft hy veertien jaaren het ballinghſchap geduldt. Toen hebben hem, niet vroolyx verwachtende, de ſoldaaten, ten doodtſlagh gezonden, op eenen uitham van ſtrandt gevonden. Op welker aankomſt hy *een korten tydt verzocht heeft, om zyn uiterſte bevel aan zyn huisvrouw Alliaria door brieven te zenden:* en zyn nek den doodtſlaagheren gebooden. In ſtantvaſtigheit van ſterven niet onwaardigh des Semproniſchen naams; want met zyn leeven was hy daar af verbaſtert. Zommighen hebben geſchree-

Tiberius pryſt en benydt Germanicus.

53 Julia, dochter van Auguſtus, ſterft door gebreck en uitteeringh.

Haar ooverſpeelder Sempronius Gracchus wordt ook omgebragt.

1 *Daaden.* 2 *Dapperheit.* 3 *Meer met woorden ten toon opgepronkt, dan dat hy zoo gelooft werdt inwendigh te gevoelen.* 4 *Stip naar de waarheit.* 5 *Lankheit.* 6 *Sollers, gaauw.* 7 *Libidini, luſt.* 8 *Pervicax.*

ſchreeven, dat die ſoldaaten niet van Rome, maar van L. Aſprenas, Voorburghermeeſter [1] van Afrika gezonden waaren, door orde van Tiberius, die te vergeefs gehoopt hadt, dat het gerucht van den doodtſlagh op Aſprenas zoude konnen geſchooven worden. In't zelve jaar zyn nieuwe ceremonien opgekoomen, door 't inſtellen van't prieſterſchap der Auguſtale gezellen, gelyk eertydts T. Tatius, om de heilighdoomen der Sabinen te behouden, de Titiſche gezellen ingeſtelt hadt. Uit de eerſtelingen der burgherye zynder by lootinghe eenentwintigh getrokken. Tiberius, en Druſus, Claudius ook, en Germanicus worden daar by gevoeght. De twiſt toen eerſt begonnen heeft de Auguſtiſche ſpeelen beroert, door den ſtrydt der ſpeelende gezellen [2]. Auguſtus hadt aan die manier van ſpel veel toegegeeven om Mæcenas te believen, die oovergeeven was in de minne van Bathyllus. Ook hadt hy zelf geenen afkeer van diergelyke oeffeninghen [3], en hieldt voor burgherlyk zich met de genuchten des volx te vermenghen. De zeeden van Tiberius gingen eenen anderen wegh. Maar de gemeente zoo veele jaaren met een' zaghte lyn gereeden, en darde hy noch niet beſtaan korter te houden. Druſus Cæſar, C. Norbanus Burgermeeſters zynde, werd aan Germanicus de triomf toegekeurt, geduurende 't oorlogh; 't welk, alhoewel hy teeghens de zoomer met alle maght toeruſtte, hy met den aanvang der lente en een ſchielyken inbrek op den boodem der Chatten, vervroeght heeft. Want hem gingh een' hoope aan [4], dat de vyandt tweedraghtigh was, oover de zyde van Arminius en die van Segeſtes, yder van de welke uitmunte in trouw oft ontrouw t'onswaart. Arminius hadt Germanië in roere geſtelt: Segeſtes dikwils t'anderen tyde *dat 'et op een muiterye lagh*, en zelfs op 't laatſte banket, waar naa men zich in waapen begaf, gewaarſchouwt, en aan Vaarus geraaden, *dat hy hem en Arminius, met d'andre hoofden, in hechtenis zoude neemen: dat het graauw niets beſtaan zoude darren, als de Vorſten van kant waaren, waar naa hem geen tydt gebreeken zoude om onderſcheidt tuſſchen ſchuldigen en onſchuldigen te maaken.* Maar 't noodtlot, en 't gewelt van Arminius hebben Varus verdelght. Segeſtes, alhoewel door eenſtemmigheit des volks in 't oorlogh geſleept, bleef twiſtende, zynde in 't bezonder hun onderlinghe haat geſcherpt, door dien Arminius zyn' dochter, verlooft aan eenen anderen, geſchaakt hadt; benydt zwaagher van vyandtlyken ſchoonvaader. Ende 't geen, onder d'eendraghtighen, tot eenen bandt van liefde ſtrekt, diende den verbitterden tot terghingh van

54 Het prieſterſchap der Auguſtaale gezellen ingeſtelt.

De twiſt der ſpeelende gezellen.

55 Germanicus trekt teeghens de Chatten.

Arminius een beſchermer van Duitslandt.

Segeſtes een verraader en aan de zyde der Romainen.

Wiens dochter van Arminius was geſchaakt.

E gram-

1 *Proconſul.* 2 *Hiſtrionum.* 3 *Studiis.* 4 *Men hadt hoop geſchept.*

56 gramschap. Derhalven geeft Germanicus vier keurbenden, vyfduizent hulpluiden, en de troepen der Germanen aan deez' zyde van den Ryn woonende, die terwyl gelicht waaren, aan Cæcina: neemt zelf even veel keurbenden, dubbel getal van metgezellen te leiden. Ende een' schans geleght hebbende, op den ouden grondtslagh [1] van de sterkte eertyds door zynen vader, op den bergh Taunus gesticht, rukt met het onbelemmert heir ter grenzen der Chatten in; L. Apronius tot bevestingh der weeghen en stroomen gelaaten hebbende. Want, 't geen in die lucht [2] zeldzaam is, mits de drooghte, en 't maatlyk waater der vlieten, hadt hy zonder weederstoot zynen wegh gespoeit, en vreesde op den aftoght voor slaghreeghen en ryzingh der stroomen. Maar den Chatten quam hy zoo onvoorziens oover, dat al 't geene swak was van ouderdoom oft sexe, terstont gevangen oft vermoort; de jeught over de stroom Adrana met swemmen getooghen zy: en keerden zy de Romeinen af, die een brugh begonnen. Daar naa door 't grof geschut [3] en pylen, verdreeven zynde, hebbende te vergeefs van vreedevoorwaarden onderstaan te handelen, naa dat etlyke aan Germanicus hunnen toevlucht genoomen hadden, liep zich de rest, verlaatende dorpen en vlekken, door de bossen verspreiden. Cæsar, Mattium (dat 's de hooftplaats van dit volk) aan brandt gesteeken, 't platte landt geplondert hebbende, wend' het naa den Ryn; zonder dat de vyandt de vertrekkende van achteren terghen darde; 't welk zyn' wyze is, zoo dikwils als hy meer uit list, dan uit vreeze aarzelt. De Cheruscen waaren van zin geweest, de Chatten te helpen, maar Cæcina braght 'er de vreez' in, van d'een op d'andere plaats, de waapenen omvoerende. Ende de Marsen, darrende aan den man koomen, heeft hy, met eenen gelukkighen strydt, ingetoomt. Ook zyn 'er, niet langh daar naa, gezanten van Segestes gekoomen, biddende om hulp teegens 't geweldt zyner landtsluiden, van de welke hy beleeghert was; Arminius meer by hen vermooghende, wanneer hy tot oorlogh riedt. Want by d'uitheemschen [4], hoe yder [5] voorbaarigher van stoutheit is, hoe hy getrouwer, en in tydt van beroerte waarder gehouden wordt. Segestes hadt by de gezanten gevoeght zynen zoon met naame Segimundus. Maar de jonghelingh gingh schoorvoetende, om zyns gewissens wil. Want in 't jaar als de Germaniën afvielen, zynde priester by 't altaar der Ubiën gemaakt, had hy de sluijers [6] gebrooken, voorvluchtigh naa d'oproerighen. Nochtans

Maght, verdeelingh en toght van 't heir van Germanicus.

Hy overvalt de Chatten, met een groote neederlaagh,

En verbrandt Mattium, hunne hooftplaats.

De Cheruscen gestuit, en de Marsen ingetoomt.

57 Segestes verzoekt door Gezanten hulp.

1 *Vestigia, fondamenten, grondtvest der ouden.* 2 *Cælo, geweest.* 3 *Tormentis, schietgevaart.* 4 *Barbaris.* 5 *Audaciâ promtus.* 6 *Vittas.*

tans tot hoope van de Roomſche genaade gebracht, heeft hy zyn vaaders bevel oovergedraaghen, en goedertierlyk ontfanghen, is onder geleide naa den Galliſchen oever gezonden. Het is voor Germanicus der pyne waardt geweeſt de togt te wenden. Daar werdt gevochten teeghen de beleggers, en Segeſtes met eenen grooten hoop maaghen en [1] volgelinghen uit den noodt gerukt. Daar waaren eedelvrouwen by, onder de welke de gemaalinne van Arminius, en de zelve dochter van Segeſtes, meer 't hart van haaren man dan van haaren vaader hebbende, nochte verwonnen tot traanen, nochte ſmeekende van taal, met gevouwen handen onder den boezem, haaren ſwangeren buik beooghende. Daar werdt ook gebracht de plonderingh der Variaanſche neederlaaghe, aan 't meeſtendeel van de geenen die zich toen oover gaaven, te buit geſchonken. Daar neevens was Segeſtes zelf oovergroot in 't oogh, en, door de gedenkenis der goede maatſchappye, onverſuft. Zyne woorden luidden in deezer maniere. *Deez' is my d'eerſte dagh niet van trouw en ſtandtvaſtigheit jeeghens 't Roomſche volk. Zint dat ik van den vergooden Auguſtus met het burgerſchap begiftight ben, heb ik in 't verkiezen van vrienden en vyanden, altydts op uw' nut gezien: en dat niet uit haat myns vaaderlandts (want* VERRAADERS *worden ook van de geenen, die zy booven de hunne zetten, benydt) maar om dat ik oordeelde den Romeinen en Germanen een zelfde zaake oorbaar, en de vreede beeter dan het oorloght te weezen. Derhalven heb ik Arminius, dien ontſchaaker myner dochter, dien ſchender van 't verbondt, voor Varus, die toen 't bevel oover 't heir hadt, aan recht gevordert. Op ter tuy gehouden [2] door traagheit des Hooftmans, heb ik, omdat in de wetten weinigh toeverlaats was, ernſtigh verzocht, hy zoude my en Arminius, met de geenen die van 't geheim wiſten, in boeyen ſlaan. Getuigh zy my die nacht, de welke, ach, waar ze my liever de jonghſte geweeſt! 't geen daar op gevolght is, kan beeter beſchreit, dan verdaadight worden. Voor de reſt, ik heb Arminius gekeetent, en van zyner parthye [3] 't zelve moeten lyden [4]. Nu zoo ras my heeft mooghen gebeuren tot u te keeren, kiez' ik het oudt voor 't nieuw, de ruſt voor de beroerte; niet om eenigh loon, maar om my van trouwloosheit te vryen: teffens den volke der Germaanen t'eenen bequaamen verzoener konnende dienen, indien 't meer tot berouw, dan tot zyn bederf geneeghen is. Voor de jonkheit en dwaalinghe van mynen zoon, bidt ik om vergiffenis. Myn' dochter, beken ik, door noodt, dus verre gebracht te zyn. U komt het toe te beraadtſlaan, wat zwaarder*

Germanicus ontzet hem.

Bekomt de gemaalinne van Arminius, die meer naar haaren man, dan naar haaren vaader aarde.

58

Segeſtes rede aan Germanicus.

1 *Clientium.* 2 *Dilatus.* 3 *Zyde.* 4 *Geleeden.*

Hy wordt gunſtelyk gehandelt.

weeght, dat ze by Arminius bevrucht is, oft uit my geteelt. Cæſar, met een genaadigh antwoordt, belooft zynen kinderen en maaghen de behoudenis, hem het oude winſtgeweſt[1], om zich needer te zetten. Het heir heeft hy te rugge geleidt, en, op voorſlaan van Tiberius, den naam van VELDTHEER[2] ontfanghen. De huisvrouw van Arminius heeft een' vrucht van manlyke ſexe gebaart: 't kindt tot Ravenne opgevoedt, hoe daar t'hans het ſpel der fortuine meede omgeſpronghen heeft,

59 zal ik t'zyner tydt, verhaalen. Uit de maare van 't oovergeeven en goedertierlyk ontfanghen van Segeſtes, werdt van yder, naa dat hy goedt oft quaadt oorloghs was, hoop oft verdriet geſchept. Arminius, booven zyn' ingeboore forsheit[3], werdt door 't rooven zyner huisvrouwe, en dat haar' zwangere buik onder ſlaavernye gebracht was, tot ontzinnigheit gedreeven: en vloogh hy door 't geweſt der Cheruſcen, waapen teeghen Segeſtes, waapen teeghens Cæſar eiſchende. Ook onthieldt hy zich niet van ſchelden: *Een fraay vaader, een groot Veldtheer, een vroom heir, die met zoo veele handen een wyfken hadden weghgevoert. Door hem waaren drie keurbenden, eeven veel Steedehouders geveldt. Want hy was geen man, die met verraadt, en teegens zwangere vrouwen, maar voor de vuiſt, en teeghens gewaapenden, oorlogh voerde. Noch zagh men in de wouden der Germaanen, de Roomſche ſtanders, die hy ter eere van de vaaderlyke Goden hadt opgehanghen. Segeſtes moght den verwonnen oever bouwen, zynen zoon weeder aan't prieſterdoom helpen. De Germaanen zouden dien menſch nemmermeer[4] ten vollen ontſchuldighen, dat zy tuſſchen Elf en Ryn, bundels en bylen, en den tabbaart hadden moeten zien. D'andere volken, mits d'onweetenheit der Roomſche heerſchappye, hadden geen' ervaarenis van hunne wreedheit[5], geen' kennis van 't ſchatten: Al 't welke naadien zy luiden van hunnen hals geſmeeten hadden, en Auguſtus onder de Godtheeden gewydt, en die verkoore Tiberius, hun hooft geſtooten, dat ze dan voor geen onervaaren jonghelinxken, voor geen oproerigh heir zouden ſchrikken. Indien zy vaaderlandt, ouders, voorgaanden ſtaat liever hadden, dan heeren en nieuwebouwersſteeden[6]: zoo ſtondt hun bet Arminius ter vryheit, dan Segeſtes ter ſchandelyke dienſtbaarheit voortrekkende[7] te volghen.* De Cheruſcen niet alleen, maar ook d'aangegrensde volken

60 zyn hier door opgeruit: en is op hunne zyde getooghen Inguiomerus, vaaderlyk oom van Arminius, in ouden aanzien by de Romeinen. Des was

Arminius vaart teeghens Segeſtes en de Romainen hevigh uit.

Trekt de Cheruſcen en anderen op zyn' zyde.

1 *Provincia, overwonne landtſchap.* 2 *Imperatoris.* 3 *Violentiam, geweldigheit, kraftigheit.*
4 *Anderen leezen, Genoegh beſchuldighen.* 5 *Supplicia.* 6 *Coloniæ.* 7 *Ducem, aanvoerende.*

was Cæsar in te grooter vreeze. Ende [1] om niet op een' plaats teffens van al 't oorlogh ooverstort te worden, zeindt hy Cæcina met veertigh Roomsche regementen oover de boodem der Bructeren, naa de Eemsstroom, om den vyandt van den anderen te trekken. Den ruiter leidt d'Overste Pedo, door de grenzen der Vriezen. Hy zelf heeft vier keurbenden te scheepe door de meeren [2] gevoert: en zyn te gelyk, voetvolk, ruitery, en vloot, by de voorzeide stroom, te gaader gekoomen. De Chauken, dewyl zy hulpe beloofden, zyn in krysgemeenschap aangenoomen. De Bructeren hunnen oordt in brandtsteekende, heeft Lucius Stertinius, van Germanicus gezonden zynde, met een' lichtgewaapende troep [3], verstrooit, en onder dooden en buit, gevonden den Arendt der elfde keurbende, met Varus verlooren. Daarnaa is 't heir geleidt tot op 't uiterste deel der Bructeren: en al verwoest wat tussen de stroomen van de Eems en de Lippe leght, niet verre van 't bos van Teutoburgh, daar men zeide 't gebeente [4] van Varus, en de keurbenden, onbegraaven te leggen. Dies werdt Cæsar met begeerte bevanghen, om den soldaaten en Overste den laatsten plicht te betaalen; zynde al 't heir dat daar jeeghenwoordigh was, tot meedelyden beweeght, door 't denken aan hunne maaghen, vrienden, endtlyk 't beloop [5] der oorlooghen, en lot der menschen. Cæcina voor uitgezonden zynde, om 't verborghenste der bosschen te doorvorsschen, ook bruggen en dykken in de vochte moerassen, en bedrieghelyke velden, te leggen, koomen zy gegaan, door de droeve plaatzen, heslyk voor ooghen en gedachten. De eerste leegherplaats van Varus betoonde, met den grooten ommegangh, en 't bestek der leegherhooftplaatzen [6], dat 'er een heir van drie keurbenden geleeghen hadt: daarnaa verstondt men, uit een' half vervalle wal, en ondiepe graft, dat zich daar, naa den geleeden afbrek, het ooverschot hadt needergeslaaghen. In 't midde van 't veldt, laaghen de witte [7] beenderen, verspreidt of te hoop, naa dat zy gevlucht oft stal gehouden hadden. 'T gebrooken geweer, en de leeden der paarden laaghen daar by, en stonden de troonyen voor aan de struiken der boomen gespykert. In de naaste bosschen vondt men de gruwlyke [8] altaaren, voor de welke zy de Kornellen en de Hondertmannen der eerste orden geslaght hadden. Ende die van die neederlaa-

Germanicus naar de Eems.

De Bructeren verstrooit.

Men komt tot by 't bos van Teutoburgh:

61

Ter plaatze daar Varus, en de drie keurbenden verslaaghen waaren.

Het deerlyk tchoutooneel van die neederlaaghe.

1 *Op dat het gewelt des oorloghs niet op eene plaats alleenlyk aanquaame:* 2 *Lacus, leeken.*
3 *Expeditâ manu.* 4 *Reliquiæ.* 5 *Casus.* 6 *Principiis. Principia, waaren de voorste en de heilighe plaatzen in de leeghers, om dat daar d' Arenden en krysteekenen, krysgoden der Romainen, bewaardt werden: ook hadt 'er de Veldtheer zyn' tent; men sprak 'er 't recht, en hieldt 'er raadt . . .*
7 *Albentia bleekende.* 8 *Barbaræ, uitheemsche.*

ghe oovergeſchooten, uit den ſlagh, oft de boeyen ontkoomen waaren, vertelden, *dat hier de Steedehouders verſlaaghen, daar de Arenden gerooft waaren; waar Varus met de eerſte wonden getroffen was; waar hy door rampzaalighe rechtehandt, en eighen ſteek aan de doodt geraakt was: op welke vierſchaar Arminius zich liet hooren: hoe veele galghen, hoe veel graaven voor de gevanghenen gemaakt waaren: hoe hy ook uit ver-*
62 *meetelheit, met de vendels en de Arenden ſpottelyk geſpeeldt hadt.* Al 't Roomſche heir dan dat daar teeghenwoordigh was, gingh, naa 't zeſte jaar der neederlaaghe, 't gebeente van drie keurbenden, niemandt weetende oft hy 't ooverſchot van vreemden oft van de zynen ter aarde deed, alle de dooden als vrienden, als maaghen, met verheffinghe hunner gramſchappe op den vyandt, droevigh te gelyk en verbittert, begraaven. Cæſar heeft d'eerſte zoode geleidt om een' tombe te bouwen, doende den ooverleedenen eenen ooveraangenaamen dienſt, en hieldt den byweezenden gezelſchap in hunne droefheit. 'T welk aan Tiberius niet geviel. 'T zy dat hy alles van Germanicus ten quaadtſten duidde; oft dat hy 't heir, door aanſchouwen der verſlaaghenen en onbegraavenen, geloofde traagher tot ſtryden, en vertzaaghder geworden te zyn: *dat ook een' Veldtheer, ter vooghelwichelarye*[1] *en d'alleroudſte ceremonien ingewydt, geen' doodtſche dinghen hadt behooren te handelen.*
63 Maar Germanicus hebbende Arminius, die naa buitenweeghſche plaatzen week, vervolght, zoo haaſt als 't de geleeghenheit leedt, beveelt de ruiters aan te ſtooten, en den vyandt het veldt dat hy in had t'ontneemen. Arminius hebbende den zynen gebooden[2] zich te ſluiten, en de boſſchen te naarderen, keerde ſchielyk om: thans gaf hy den geenen, die hy in de wouden verborghen hadt, teeken om voorts te berſten. Toen werdt de ruiter, door de nieuwe ſpits, in verwarringh gebracht, de regementen van toeverlaat[3] derwaarts gezonden, en door de drift der vluchtelinghen te rugh geduwt, hadden de verſleeghenheit te grooter gemaakt: en werden geſtooten in een moeras, kundigh den verwinnenden, ongunſtigh den wankundighen, 't en waare Cæſar de voortsgebraghte keurbenden in orde geſteldt hadt. Hier door kreegh de vyandt eenen ſchrik, de ſoldaat een vertrouwen, en ſcheidde men met gelyk voordeel. Thans het heir tot aan de Eems toe te rugh geleidt hebbende, brenght hy de keurbenden met de vloote, gelyk ze aangevoert waaren, weeder oover. Een deel der ruiteren werdt gelaſt, lanx de ſtrandt van den Oceaan, naa den Ryn te trekken. Cæci-

De doodtbeenderen verzaamelt en ter aarde gedaan.

Germanicus trouwhertigheit van Tiberius misduit.

Gevecht met Arminius.

Met gelyk voordeel geſcheiden.

1 *Auguratu.* 2 *Monitos: aangemaant.* 3 *Subſidiariæ cohortes.*

cina, die zyne ſoldaaten leide, alhoewel hy door bekende weeghen te rugh toogh, werdt vermaant de langhe bruggen op 't ſpoedighſt oover te trekken. Engh is dat padt, tuſſen woeſte moeraſſen, en eertyts van L. Domitius gedykt: de reſt was leemigh, kleefachtig van een zwaar ſlyk, oft ongewis, oovermits de beeken: rondom boſſchen allenskens dellende. De welke Arminius toen vol volx leide, hebbende door de korte weegen en 't ſnel aantrekken, den ſoldaat met waapenen en pakkaadje gelaaden zynde, voorby geſtreeft. Cæcina twyfelende hoe hy de bruggen, vergaan van ouderdoom, beſt herleggen, en teffens den vyandt verdryven zoude, vondt goedt zynen leegher op de plaatze te ſlaan; dat eenighen de werken, anderen den ſtrydt moghten beghinnen. D'uitheemſchen[1] zich pynende door de wachten te breeken, en den ſchanſſenden op 't lyf te vallen, terghen, omringhen, loopen hun teeghen. Daar gaat de kreet van de werkers en ſtryders mengelinx op, en was alles den Romainen eenpaarlyk teegen. 'T was in een diep veen, en daar men niet eenen voet vaſt zetten kon, ſlibberigh om voort te gaan, de lichaamen bezwaart met de harnaſſen, en konde men in 't waater zich niet t'ſchrap zetten om de pylen te zwenkken. Daarenteegens de Cheruſcen, gewendt in moeraſſen te ſtryden, hadden langhe leeden, geweldighe ſpietzen, zelfs om van verre te quetzen. De nacht endtlyk heeft de keurbenden, toen aan 't deizen zynde, uit het weederſpoedigh gevecht geholpen. De Germaanen onvermoeidt mits de voorſpoedt, zonder alstoen ook zich tot de ruſt te begeeven, wenden al het waater, dat uit d'omleggende heuvelen ſpruit, naa beneeden. Ende de aarde ondergeloopen, en 't geen dat 'er gemaakt was van de werken, ooverſtort zynde, werdt den ſoldaat zyn' arbeidt verdubbeldt. Cæcina ging toen in 't veertighſte jaar van zynen dienſt, voor ſoldaat, oft bevelhebber: weetende van voor- en teeghenſpoedt, en derhalven onverbaaſt. Overweeghende dan wat 'er ooverkoomen moght, vondt hy niet raadtzaamers, dan den vyandt binnen de wouden te ſluiten, tot dat de gequetſten, en alles wat 'er was van zwaargewaapende troepen, voor heen tooghen. Want in 't midden tuſſchen de berghen en moeren, ſtrekte zich een vlak veldt uit, dervoeghen dat het toeliet aldaar een dunne ſpits van ſlaghorde te ſchaaren. De vyfde keurbende werdt gekooren tot de rechte zyde, de neeghentiende[2] tot de ſlinke, d'eerſtelinghen tot de voortogh, de twintighſte teeghens den volghenden vyandt. Verſcheide gewoel ontruſte die nacht, dewyl d'uitheemſchen met feeſtelyk banketteren, vroolyken zangh, oft moorddaadigh geluidt

Cæcina, een deel van 't heir te rug leidende, wordt van Arminius kloekmoedigly beſprongen. 64

De Romainen lyden groote ſchade, en de nacht ſcheit den ſtrydt.

De Germanen dienen zich van 't waater en doen d'aarde onderloopen.

Cæcina draaght zich in de teegenſpoed daeper en voorzichtigh.

Zyn aftoght. 65

Onruſtige nacht.

1 *Barbari, de Barbaaren.* 2 *Lipſius leeſt de eenentwintighſte.*

luidt d'ondergeleeghe daalen, en galmende boſſchen vervulden: by de Romainen waaren flaauwe vuuren, gebroke roepen [1], leggende zy zelfs hier en daer geſpreit by de wal, doolende van tent tot tente, meer zonder ſlaap, dan doorwakker. Ende is de Overſte verſchrikt door eenen yſſelyken droom. Want hem dacht dat hy Quintilius Varus beſmeurdt [2] met bloed, en uit de moeraſſen opduikende, zach en hoorde, dat hy hem riep, dien hy nochtans niet volghde, maar de hand, die hy hem bood, afſloeg. 'T licht opgekoomen zynde hebben de keurbenden, die ter weederzyden geſchikt waaren, 't zy uit vreez' oft weederſpannigheit, hunne plaats verlaaten: het veldt ter yl ingenoomen zynde, was de reſt vochtigh. Arminius nochtans, al had hy eenen vryen aanloop, is terſtondt niet voortsgeborſten: maar toen de pakkaadje in 't ſlyk en de ſlooten bleef ſteeken, de ſoldaaten daar rondsom verbyſterdt, de orde der ſtanderden [3] onzeeker waaren, gelyk in zulk een getyde elk naa 't zyne loopt, en de ooren traagh heeft om naa bevel te luiſteren, gebiedt hy de Germaanen in te breeken, roepende, *Ziet daar Varus, en de keurbenden, door 't zelve noodtlot, weederom verwonnen.* 'T woordt hadt hy niet uit, oft hy ſpouwt [4], met een deel keurlinghen, de ſchaar, en dryft den paarden de meeſte wonden toe. Zy in hun eighen bloedt, en de ſlibberigheit der moeren neederploffende, de meeſters afgeworpen hebbende, verſtrooyen met ſlaan, wie zy gemoeten, vertreeden de geenen die gevallen laagen. Alderdrokſt [5] hadt men 't met de Arenden, die nochte den gevelden waapenen teeghens gevoert [6], nochte in de leemighe aarde gehecht konden worden. Cæcina, terwyl hy de ſpits ſtaande houdt, wordt het paardt onder zyn lyf gegrieft, daar hy afviel, en waar omringht [7] geweeſt, hadde d'eerſte keurbende zich niet voort ſchrap geſteldt. Wel quam ons te ſtaade 's vyands gierigheit, die laatende het doodtſlaan vaaren, naa den roof liep: en braghten 't de keurbenden, als nu den dagh ten avondt liep, zoo verre, dat zy 't oopen veldt en de harde kreeghen. Ook was dit noch het eindt der ellende niet. Men hadt wallen te leggen, aarde te haalen. 'T gereedtſchap om aarde te draaghen, oft zooden te ſtikken, was meeſtendeel verlooren: daar waaren geen' tenten voor de rotten, geen verbandt voor de gequetſten. Het volk, omdeelende de ſpyze met bloedt en ſlyk bezoedelt, kermde, dat de doodtſche duiſterheit, en nu maar een dagh leevens meer, aan
66 zoo veel duizent menſchen voorhanden was. By geval, heeft een paardt,

Droomgezicht aan Cæcina verſcheenen.

Arminius aanval.

De Romainen byna verwonnen.

1 *Voces: kreeten.* 2 *Bekladt.* 3 *Krysteikenen.* 4 *Snydt.* 5 *De meeſte moeyte.* 6 *Teeghens den haaghel van't werpgeweer aangevoert.* 7 *Bezet: gevangen.*

paardt, losgebrooken en op der loop zynde, verbaast door 't geroep, eenighen van de geenen die 't gemoette, verschrikt. Daar reez' zulk een' verslaaghenheit uit, onder de geenen die waanden de Germaanen ten leegher ingebrooken te zyn, dat zy alle vloogen naa de poorten toe, meest naa die van de tiendenaaren, als van den vyandt afgeleeghen, en veilighst voor de vliedende. Cæcina bevonden hebbende dat het ydele vervaartheit was, als hy nochtans, nochte door zyn' achtbaarheit, nocht met bidden, jaa zelfs met 'er handt niet, den soldaat stuiten oft teeghenshouden kon, heeft endtlyk, zich op den drempel der poorte neederwerpende, den wegh gestopt, door 't meedelyden der geenen, die oover 't lichaam des Steedehouders te treeden hadden. Met eenen quaamen de Kornellen en Hondertmans 't volk berechten, dat het een valsche vreeze was. Daarnaa hen hebbende doen vergaaderen in de leegerhooftplaats, en bevoolen naar zyn' woorden te luisteren, vermaande hy hen wat tydt en de noodt waaren eischende: *Dat hunne eenighe behoudenis in de waapenen geleeghen was, maar die met raadt te maatighen: en binnen 't leegher te blyven, tot dat de vyandt, op hoope van 't zelve te verooveren, onder de wallen quaame: als dan van alle kanten uit te berstten. Met dien uitval zoude men tot den Ryn toe geraaken. Indien zy de vlucht naamen, zoo stonden hun meer wouden, dieper poelen, de wreedtheit der vyanden te verwachten. Wat aanzien, wat gloorye zy behaalen, wat zy 't huis liefs, wat eere zy in 't leegher zouden vinden, deedt hy hun gedenken, zoo zy d'ooverhandt behielden.* Zoo niet, dat verzweegh hy. Daarnaa namp hy de paarden, de zyne voor eerst, van alle de Steedehouders der keurbenden, en Kornellen, zonder iemandt te vlaayen, en gaf ze aan de dapperste krysluiden: op dat zy, thans de voetknecht, den vyandt zouden aanranden. De Germaan vondt zich in geen minder onrust, mits de hoope, begeerlykheit, en 't geschil van verstandt onder de Hopluiden: Arminius raadende, *dat men ze zoude laaten buiten koomen, en alsdan weeder in de vochte en belemmerde plaatzen omringhelen:* Inguiomerus, met vreezelyker en den vyandt bet smaakenden voorslagh, *dat men de wal rondom met waapenen zoude aanvallen. Dat de verooveringh licht, de buit ongeschend, het tal der gevangenen grooter zoude zyn.* Derhalven, de dagh opgegaan zynde, vullen zy de graften [1], werpen 'er horden oover, grypen 't opperste der wal aan, daar de soldaat zeer gespraait, en als verstokt van anxt, op stondt. Toen ze vast waaren aan de weeren [2], werdt den vendelen teeken gegeeven, en de hoorens met de trompetten teffens geblaazen. Voorts omringhenze met gekrys en heevigheit de Germaanen

By nacht raakt 'er de schrik onder.

En Cæcina kan de vlucht naaulyks stuiten.

67

Zyn aanspraak tot de soldaaten, dien hy moedt en raadt geeft.

68

Beraadslaaging onder de Germaanen, die Arminius raad verwerpende, den wal van 't leeger onvoorzichtelyk bestormen.

En door te groote begeerte tot

1 *Proruunt fossas: storten zy de kanten der graften in.* 2 *Munimentis.*

d'overwinningh verliezen.

nen van achteren, hun verwytende, *dat hier geen boſſchen nocht moeren waaren, maar op eeven ſchoone plaats onpartydighe Goden*. De vyandt, zich hebbende een lichte verooveringh, weenigh volks en half gewaapent, ingebeeldt, wordt door de glans der waapenen, de klank der trompetten, hoe die onverwachter waaren, zoo veel bet verbaaſt, en werden zy, gelyk in voorſpoedt graagh[1], alzoo in weederſpoedt quaalyk op hunn' hoede zynde, verſlaaghen. Arminius met heele huidt, Inguiomerus naar een zwaare quetzuure, ſcheiden uit den ſtrydt. De gemeene man werdt vermoordt, zoo langh als de dagh en gramſchap duurde. De keurbenden entlyk in de nacht weederkeerende, hoewel hen meer wonden, en de zelve behoefte van ſpyze quelden, hebben kraft, gezondtheit, lyftoght alles aan de zeeghe gehadt. Daarentuſſchen was de kreet oover al, *hoe't heir bezet was, en de Germaanen getooghen quaamen om gewaapender handt in Galliën te vallen*. En 't en waare Agrippina verbooden hadt de brugh, die oover den Ryn geſlaaghen was, te ſloopen, daar waarender dien de vrees zoo ſtout maakte, dat ze zulk een ſchandelykheit zouden hebben beſtaan. Maar die vrouw van oovergrooten moede, heeft ten dien daaghen het ampt van Veldtheer oover zich genoomen, en den ſoldaaten, naa dat yder berooit, oft gequetſt was, kleederen oft verquikkingh bygezet. C. Plinius, ſchryver der Germaniſche oorlooghen, verhaalt, dat ze ſtondt voor aan de brugge, de weedergekeerde regementen met lof en dank ontfanghende. Dat heeft Tiberius naarder aan 't herte gegaan[2]: *Daar ſchool meer onder zulke zorghvuldigheeden: zy hoefde den ſoldaat op haar handt niet te gewennen, om hem teegens d'uitheemſchen te gebruiken. De Veldtheeren hadden uit, daar een vrouw de rotten gingh bezocken, zich by de vendels*[3] *vervoeghde, met ſchenkkaadjen beſtondt te ſpeelen, als oft zy't krysvolk niet genoegh vlaaide en zocht aan te haalen met des Veldtheers zoon, in ſlecht ſoldaats kleederen, door 't leegher te laaten loopen, hem willende* Cæſar Caligula *genaamt hebben. 'Dat Agrippina nu meer vermeght by t'heir, dan Stadthouders, dan de Hooftluiden: dat van een wyf neêrgezet was de muiterye, die de naam des Prinſſen niet hadt konnen ſtuiten*. Hier onder ſtookte Seianus, en maakte alles zwaarder, ervaaren in de zeeden van Tiberius, leggende eenen grondt van haat teegens toekoomende tydt, dien hy toedekken zoude, en met aanwas te voorſchyn brenghen. Maar Germanicus, van de keurbenden, die hy te ſcheepe overgevoerdt hadt, geeft hy de tweede en de veertiende aan P. Vitellius langhs den wegh te lande te leiden; op dat de vloot te lichter op de wattighe zee moghte vlooten, oft met de ebbe gaan zitten. Vitel-

Hunne neederlaaghe.

Agrippinaas kloekmoedigheit.

Van Tiberius misduidt.

70 Twee keurbenden in gevaar door 't opy en der zy.

1 *Avidi: vuurigh.* 2 *Dat gingh Tiberius dieper in* 3 *Standaarden.*

tellius in 't eerſte, mits dat de aarde droogh was, oft de vloedt maar maatelyk aanſpoelde, had eenen geruſten wegh. Thans door 't opſteeken van den noorden windt, en met eenen den ſtaat der zonne die dagh en nacht vereffent, wanneer d'Oceaan ten hooghſten komt te zwellen, werdt de troep gerukt en geſchudt. De landen liepen vol, zee, ſtrandt, veldt, hadden een aanſchyn. Nochte konden de weeke van de harde, de ondiepe van de diepe plaatzen onderſcheiden worden: zy worden gevelt van de golven, ingeſlokt van de maalſtroomen: beeſten, pakken, doode lichaamen dreeven tuſſchen beiden, en hun voor de borſt. De rotten raakten menghelingh onder een, thans ten monde, thans ter borſt toe boovenſtaande, zomtydts grondt verliezende werden ze verſtrooit oft overſtort. Geen' ſtem, oft onderlingh moedt aanſpreeken baate daar, overmits het teeghenſtreevendt waater. Daar was geen onderſcheidt tuſſchen den dapperen en den blooden, den wyzen, en den onvoorzichtighen, raadt en geval: alles werdt met eeven groot gewelt overtuimelt. Vitellius ten laatſten, tot op 't hooghaghtighe geworſtelt, heeft de troep daar ook op gekreeghen. Zy vernachtten zonder bezightuigh, zonder vuur, een groot deel met naakten oft bezeerden lichaame, in geen' minder ellende dan de geenen die van den vyand beleeghert zyn. Naamelyk dien magh noch een eerlyke doodt gebeuren, deeze verginghen zonder gloorie. Het licht leeverde hun 't landt weeder, en ſtreefden zy voorts tot aan de ſtroom, daar Cæſar met de vloot naa toegetooghen was. Daarnaa zyn de keurbenden geſcheept, loopende 't gerucht, dat ze verdronken waaren. Ook werdt haare behoudenis niet gelooft, voor dat zy Cæſar en 't heir zaaghen weedergekeert. Stertinius voor uitgezonden om Segimerus, broeder van Segeſtes, die zich oovergaf, in genaade t'ontfanghen, hadt nu hem en zynen zoon in de ſtadt der Ubiën gebracht. Beide kreeghen zy vergiffenis, Segimerus lichtelyk, traaghlyker zyn zoon; mits hem naagink dat hy 't lichaam van Quintilius Varus beſpot hadt[1]. Voorts om den afbrek des heirs te boeten, deeden de Galliën, Hiſpaniën, Italië, om ſtrydt hun beſt: elk wat hem gereedſt was, waapenen, paarden, goudt, aanbiedende. Welker yver Germanicus gepreezen, de waapenen en paarden tot het oorlogh alleen aanveirt, den ſoldaat met zyn eighen geldt geholpen heeft. Om ook de gedachtenis der neederlaaghe met heusheit te verzachten, bezocht hy de gequetſte, verhief yders daaden; bezightighende de wonden, ſtyfd' hy den eenen met hoop, den anderen met lof, hen allen met aanſpraak en verzorghingh, ten ſtryde, en getrouwheit t'hemwaarts. Aan A. Cæcina, L. Apronius, C. Si- 72

Maar raaken op 't hooge.

71 Segimerus met zyn' zoon in genaade aangenoomen.

1 *Spottelyk mishandelt hadt.*

lius, zyn in dien jaare, triomfteekens toegekeurt, om de zaaken met Germanicus uitgevoert. De naam van *vaader des vaaderlandts*, hem door 't volk dikwyls te gemoete gevoert, heeft Tiberius afgeslaaghen: nochte toegelaaten dat men zyne werken bezwoer, alhoewel de Vroedtschap zulkx was stemmende: verklaarende *dat alle menschelyke zaaken onbestendigh waaren, en hoe hy hoogher gesteeghen, hoe hem 't slibberen gereeder was*. Nochtans en werdt hierom niet gelooft dat hy van borgherlyken inborst was. Want de wet der majesteit hadt hy weeder te voorschyn gebraght, de welke by de ouden den zelven naam gehadt hadt, maar andere zaaken quaamen 'er in recht, te weeten, zoo yemandt het heir door verraadt, de gemeente door oproer, entlyk, door quaadt bestier van den staat, de majesteit des Roomschen volkx verkort hadt. De werken werden gewroeght, tot woorden stondt geen' straf. Augustus heeft eerst begonnen, onder schyn van deeze wet, te doen kennis neemen van de eerschennende boexkens, beweeght door de broodtdronkenschap van Cassius Severus, met de welke hy doorluchtighe mannen en vrouwen, door dertele schriften, in schandelyk gerucht gebraght hadt. Tiberius thans, als Pompeius Macer Schout raadt vraaghde, *oft men de zaaken van Majesteit te berechten hadt*, antwoordde, *dat de wetten te oeffenen stonden*. Zyne verbitteringh is ook gesprooten uit de dichten door onzeekere schryvers, onder 't volk gestrooit, op zyn wreedtheit, hoovaardye, en oneenigh hart met zyn' moeder. Ik zal my niet laaten verdrieten te verhaalen, met wat voorwenden van misdaaden men een proef gedaan heeft aan Falanius en Rubrius Roomsche Ridders van maatelyken staate: op dat men verstaa met welke beginselen, hoe groot een list van Tiberius, dit snoodtste bederf ingekroopen, daarnaa onderdrukt, entlyk aan 't branden geraakt zy, en alles ontsteeken hebbe. Falanius werdt van den aanklaagher beticht, *dat hy, onder de eerders van Augustus, die in alle huizen, op de wyze der makkeryen*[1], *gehouden werden, eenen zeekeren Cassius kluchtspeelder, oneerlyk van lichaam, hadt aangenoomen: dat hy ook met het verkoopen van zyne hooven, een beeldt van Augustus teffens opgedraaghen hadt*. Aan Rubrius werdt te last geleght, *dat hy met meineedigheit den naam van Augustus geschendt hadt*. Welke dinghen Tiberius vernoomen hebbende, schreef aan de Burgermeesters. *Zynen vaader en was den heemel niet toegeleit by raadtslot, ten einde dat die eere ten bederve der burgheren zoude strekken. Dat Cassius speelgezel, onder andere van de zelve konst, gewoon was in de speelen te dienen, die zyne moeder ter heughenisse van Augustus geheilight hadt.*

Tiberius geveinsde zeedigheit.

Hy brengt de wet der majesteitschennis weer te voorschyn, tot een ander einde als ze van oudts gebruikt was.

73

Men trekt die ook tot geringhe misdaaden.

Falanius en Rubrius beticht.

Tiberius schryven aan de Burgermeesters.

1 *Collegiorum.*

Dat

Dat het ook niet teegens den Godtsdienſt gedaan was, zyne beeltenisſen, gelyk de beelden van andere godtheeden, neevens hooven en huizen in eenen koop te laaten gaan. Den eedt moeſt men neemen, als oft hy Juppyns naam hadt misbruikt. HET ONGELYK *der Goden was der Goden zorghe bevoolen.* Ook heeft niet langh daarnaa Cæpio Criſpinus, ontfangher van Granius Marcellus Schout van Bithynië, den zelven oover majeſteitſchenderye aan recht geëiſcht, met onderteekeningh van Romanus Hiſpo. De welke een' manier van leeven aangegaan heeft, die naaderhandt, door d'ellenden der tyden en baldaadigheeden der menſchen, vermaart geworden is. Want behoeftigh, onbekent, onruſtigh, met de wreedtheit des Vorſten door heimelyke boexkens te bekruipen, thans alle luiden van helderen naame in gevaar te helpen, mooghenheit by eenen, haat by alle verkreeghen hebbende, heeft eenen wegh geweezen, waar door, de geenen die dien volghden, van arm ryk, van veracht vreeſſelyk geworden zynde, anderen en entlyk zich zelve op alle lyden gebracht hebben. Maar hy teegh Marcellus aan, *dat hy laſterlyke reeden van Tiberius gevoert hadt.* Een onverdaadighlyke misdaadt, gemerkt al 't ſnoodtſte van 's Vorſten zeeden door den aanklaagher uitgeleezen werdt, en den verweerder[1] opgeleidt, want om dat het de waarheit was, werdt ook gelooft dat het gezeit waare. Hiſpo hingh'er aan *dat het beeldt van Marcellus booven die van de Cæſars verheeven ſtondt: en op een ander beeldt, 't hooft van Auguſtus daar afgeknot zynde, de troony van Tiberius geſteit was.* Waar door hy der voeghe ontſtak, dat hy breekende zyne ſtilzwyghenheit ooverluide riep, *hy zelf zoude oover die zaake ook vonnis vellen, oopenbaarlyk en by eede, om anderen daar toe ook te benoodighen.* Daar zweefde op dat pas noch een' ſchaaduw van de verdwynende vryheit. Derhalven Cn. Piſo, *wanneer zult gy ſtemmen Cæſar?* zeide hy, *zoo gy voorgaat, ik zal weeten wat my te volghen ſtaat: zoo gy de laatſte zyt, ik vreeze door onweetenheit van u te verſchillen.* Hier door heel ontroert, en zoo veel te geduldigher door 't berouw oover zyn heevigh uitvaaren, als dat onbedachter geweeſt was, leedt hy dat de verweerder van majeſteitſchenderye vry geſprooken werdt: noopende de hereiſchte penninghen, gingh men aan de Hereiſchrechters[2]. Zonder ook verzaadt te zyn met de zaaken ter kenniſſe van de Vroedtſchap ſtaande, gingh hy zitten oover 't gerecht in den hoorn der vierſchaare, om den Schout uit zynen rolſtoel[3] niet te dryven: en zyn in zyne jeeghenwoordigheit veele keuren teeghens de gunſtjacht[4] en gebeeden der maghtighen gemaakt. Maar terwyl de waarheit[5] bevordert werdt, bedorf

74

Hiſpo, een ſnoodt bedraagher oft aanbrenger.

G. Marcellus oover quaadt ſpreken tegens Tiberius beſchuldight.

Tiberius berſt tegens hem uit in toorn,

En wordt van Cn. Piſo door een omwegh vrymoedelyk beriſpt.

Hy lydt dat men Marcellus vry ſpreeke.

75

Menght zich ook in de rechtzaaken.

1 *Gedaaghde.* 2 *Reciperatores.* 3 *Curuli, wielſtoel.* 4 *Ambitum, het kuipen.*
5 *Veritati. Eenigen leezen hier* ſeveritati, *dat is ernſtigheit, ſtrengheit.*

dorf men de vryheit. 'T welk geduurende riep de Raadtsheer Pius Aurelius met klaghte, *dat door den laſt des gemeenen weghs, en der waterleidinghe, zyn huizingh bouwvalligh gemaakt was*, de hulp der Raadtsheeren aan. Als de Schouten der ſchatkaamere zich daar teegens verzetten, quam hem Cæſar te baate, en betaalde Aurelius de waarde van zyn huis, graatigh van geldt ſcheidende, daar 't eerlyk beſteedt was, welke deughdt hem langh by gebleeven is, daar hy d'andere uitſchudde. Aan Propertius Oudtſchout, die weeghens armoede oorlof verzocht om zyn orde te verlaaten, ſchonk hy vyfentzeeventigh duizendt gulden[1], kennelyk genoegh zynde dat hem de behoeftigheit van zynen vaader herquam. Anderen op 't zelfde toeleggende, beval hy hunne zaaken by den Raadt te rechtvaardighen; hem gaande 't geen hy ook naar betaamen deedt, door 't trachten naar ernſtachtigheit, met een zuurigheit af. Waar door de reſt het zwyghen en de armoede kooren, voor 't belyden en de weldaadt.

Zyn mildaadigheit.

76 De Tiber, oovervloeyende, doet der Stadt groote ſchade.

In 't zelve jaar hadt de Tiber, door den geſtaadighen reeghen gewaſſen zynde, de vlakten der ſtadt oovervloeidt. Als hy weeder quam te vallen, zoo volghde daar op neederlaagh van huizen en menſchen. Derhalven ſtemde Aſinius Gallus, *dat men de boeken van Sibyllen hadt op te ſlaan*. Tiberius zeid'er neen toe, zoo wel goddelyke als menſchelyke zaaken toedekkende[2]. Maar aan Ateius Capito en L. Arruntius is bevoolen in 't bedwinghen der ſtroome te voorzien. Achaië en Macedonië, biddende om verlichtingh van laſt, is goedt gevonden voor dien tydt te verſchoonen van voorburghermeeſterlyk gebiedt, en aan Cæſar te leeveren. Oover 't vertoonen der ſchermeren, die hy uit zynen en zyns broeders Germanicus naam uitgebooden hadt, heeft Druſus het bewindt gevoert, te veel genuchts neemende in 't bloedt, alhoewel 't geringh was: 't welk den volke eenen ſchrik gaf, en zyn vaader gezeit werdt beriſpt te hebben. Waarom hy zelf het ſchouwſpel gemydt hebbe, werdt op verſcheidene oorzaaken geduidt: zommighen meenden, 't was uit onluſt der vergaaderinghe; anderen, uit zuurheit van aardt, en vreeze van met Auguſtus vergeleeken te worden, die daar met een aanminnigheit plaght te verſchynen. Dat het geweeſt zy om zynen zoone ſtof te geeven tot blyk zyner wreedtheit, en 's volks haat te behaalen, zoud' ik niet konnen gelooven, alhoewel dat meede gezeidt werdt.

Druſus heeft het bewind oover 't vertoonen der ſchermeren, maar te veel genuchts in 't bloedt.

77 D'ongebondenheit der ſchouwburghſpeelderen ingetoomt.

De ongebondenheit der ſchouwburghe[3] in 't naaſt voorgaande jaar aangeheeven, is toen zwaarder uitgeborſten, zynde niet alleen eenighe van de gemeente, maar ook ſoldaaten en een Hondertman doodtgebleeven, een Kornel van de Hofbende gequetſt, terwyl zy het ſchelden op de

1 *Decies ſeſtertium.* 2 *Verberghende.* 3 *Theatri.* Wet-

Wethouders en tweedracht des volks verbieden. Van dit oproer is in de Vroedtſchappe gehandelt, en werdt 'er geſtemt, *dat de Schouten recht zouden hebben om de ſpeelende gezellen met roeden te ſtraffen*. Daar teeghens verzette zich Haterius Agrippa Gildthooft des volks, en werdt door een' reede van Aſinius Gallus begraauwt, Tiberius ſtilzwyghende, die dit naabootzen der vryheit aan de Vroedtſchap toeliet. 'T verzetten [1] goldt nochtans, om dat de vergoode Auguſtus eertydts de ſpeelende gezellen *vry van ſlaaghen verklaart hadt* en Tiberius niet betaamde zyne woorden, te verachteren. Noopende de maate van 't ſpeelloon, en teeghens de dertelheit der gunſtdraagheren [2], werdt veel gekeurt: van 't welk het voorneemſte was, *dat geen Raadtsheer in't huis van eenighen allebootsmaaker [3] zoude koomen: dat hen op ſtraat geene Roomſche Ridders zouden mooghen omringhen: en zy nerghens dan in de ſchouburgh ſpeelende aanſchout zouden mooghen worden: en de Schouten zouden maght hebben, de wanzeedigheit der toekykeren met bannen te ſtraffen*. Den Spanjaarden is toegeſtaan hun verzoek van in de bouwſtadt [4] Terracon een' kerk voor Auguſtus te ſtichten; en daar mede een exempel gegeeven om van alle wingeweſten gevolght te worden. Den volke af biddende den honderſten pennink der ventbaare goederen, heeft Tiberius doen weeten [5], *dat de ſchatkaamer van oorlogh, op dit onderſtant ſteunde*. Met eenen, *dat de ſtaat zynen laſt onmaghtigh was, 't en waare men d'oudelinghen [6] ten twintighſten jaare ontſloegh*. Alzoo is de wanraadt der naaſte muiterye, waar by zy 't endighen van kryghsdienſt ten zeſtien jaaren hadden afgeperſt, voor den toekoomenden tydt afgeſchaft. In den Raadt is daarnaa van Arruntius en Atcius gehandelt, oft men, om 't oovervloeyen van den Tiber, de ſtroomen en lekken, waar door hy vermeerdert, te verleiden hadt. Ende zyn de gezantſchappen der behandtveſte [7] en bouwſteeden [8] gehoort, biddende de Florentinen, *dat de Clanis niet uit zyn gewoonlyk bedde in den Arnus geleidt werde, en zy daar door bedorven*. D'Interamnaten reedeneerden op den zelven zin, *dat de vruchtbaarſte velden van Italië zouden te gronden gaan, indien de ſtroom Nar* (want dit hadt men voor) *aan beeken verleidt, die quaame t'ooverloopen*. Ook zweeghen de Reatinen niet, weigherende het Velinſche lek [9], daar 't in de Nar uitſtort, te laaten ſtoppen, *want het op d'omleggende landen uitberſten zoude*. DAT DE *natuur de beſte zorgh voor de zaaken der menſchen gedraaghen hadt, die de ſtroomen haare monden, haar loopen, en*

78 Den Spanjaarden wordt toegeſtaan een tempel ter eeren van Auguſtus te bouwen. Men poogt vergeers den honderſten penningh af te bidden. 79 'T geen de muitende ſoldaaten hadden afgeperſt, wordt herroepen. Beraadſlagingh oover 't middel om 't oovervloeyen der Tibers voor te komen.

ge-

1 *Interceſſio*. 2 *Fautorum*. 3 *Pantomimorum*. 4 *Coloniæ*. 5 *Edixit, verkundight*. 6 *Veterani, oude ſoldaaten*. 7 *Municipiorum*. 8 *Coloniarum*. 9 *Lacum*.

gelyk haaren oorſpronk, alzoo ook haar eindt gegeeven hadt. Ook ſtondt 'er op de godtsdienſten der verwanten te letten, die heilighdommen en boſſchen en altaaren aan de ſtroomen hunnes vaaderlandts hadden toegegewydt. Jaa dat de Tiber zelf niet berooft van de aangrenzende vloeden met minder gloorie vloeyen wilde. Oft de gebeeden der bouſteeden, oft de zwaarigheit van 't werk, oft het oovergeloof heeft zoo veel vermooghen, dat het gevoelen van Piſo gevolght werdt, die geraaden hadt
80 niet te veranderen. Aan Poppæus Sabinus werdt de landtvooghdye oover 't wingeweſt Mœſië verlenght mitsgaaders Achaië en Macedonië daar bygevoeght. Dit heeft Tiberius voor een manier gehadt, de vooghdyſchappen te rekken, en etlyke perzoonen hun leeven langh in 't bevel oover een heir en in de zelve rechtspleeghingh te houden. Men geeft daar verſcheidene oorzaaken af. Eenighen meenden *dat hy, dien nieuwe zorgh verdroot, aan't geen hem eens gevallen was zich eeuwelyk hebbe blyven houden:* anderen, *dat het uit nydt geſchiedde op dat 'er te minder perzoonen af genieten zouden.* Daar is 'er die achten, dat gelyk hy ſchalk van vernuft, alzoo angh van oordeel was, want uitſteekende deughden zocht hy niet, en haatte weederom de gebreeken. Van de beſte vreesde hy zyn eighen gevaar, van de booſte, ſchande voor den Staat. Door welke haaperingh, hy ten laatſten zoo verre gekoomen is dat hy zommighen Landtvooghdyen bevoolen heeft, die
81 hy niet en was om te lyden dat zy uit der ſtadt zouden gaan. Van de daghvaarten der Burghermeeſterkeure, die toen eerſt onder dien Vorſt en daarnaa gehouden zyn, zoud' ik naauwlyks iet darren verzeekeren. Zulk een verſchil wordt dienaangaande niet alleen by Schryvers, maar in zyne reeden[1] gevonden. By wylen verzwyghende de naamen der naaſtanderen[2], beſchreef hy yders afkoomſt, leeven, en jaaren van kryghsdienſt, dervoeghe, dat verſtaan werdt wie zy waaren; ſomtydts deeze beteekeningh ook achterlaatende, de naaſtanders aanraadende zy en zouden de daghvaart door gunſtjacht[3] niet ſteuren, beloofde hy zelf zorghe daar voor te draaghen. Meeſten tydts verklaarde hy *dat zich de geenen by hem alleenlyk hadden bekent gemaakt, welker naamen hy den Burgermeeſteren hadt aangegeeven: dat andere zich ook bekent maaken moghten, indien zy zich op gunſt of verdienſten betrouwden.* Woorden van ſchoonen ſchyn, in der daadt ydelheit oft bedrieghelykheit: die hoe zy met grooter ſweemſel naar vryheit bedekt waaren, tot zoo veel bitterder ſlaavernye moeſten uitberſten.

Tiberius heeft voor een gewoonte de landtvooghdyen en 't gebiedt oover heiren te rekken.

D'oorzaaken daar van.

De verwarde orde van de dagvaarten der Burghermeeſterkeure.

1 *Orationibus.* 2 *Candidatorum.* 3 *Ambitu.*

HET

HET
TWEEDE JAARBOEK
VAN
C. CORNELIUS TACITUS,
Seedert Auguſtus aflyvigheit.

KORT BEGRIP DES TWEEDEN BOEKS.

Eenighe beweegheniſſen in't Ooſt. Vonones Koningh der Parthen wordt uit zynen troon en landen door Artabanus verdreeven: ende vluchtende naar d'Armeniers van hun ten ryke ontfanghen: thans daar uit gezet door Silanus Overſte van Syrië, om de vreeze en dreighementen van Artabanus. Maar Tiberius, onder ſchyn van't beroerde Ooſte, trekt Germanicus van de keurbenden af, die tot hem gewendt waaren. Dien deeze gehoorzaamt, maar traaghlyk. Want eerſt trekt hy tot Germaniën in, en een weldighe vloot gebouwt hebbende, voert het heir, door den Oceaan, op de Eemsſtroom, daar plondert en leidt hy de Angrivariën needer door den Hooftman Stertinius, verwint thans de Cheruſcen en Arminius, in eenen geweldighen ſtrydt. Ende was'er veel gloorie veroovert, 't en waare een' neêrlaaghe by geval op't weederkeeren die verduiſtert hadt. Want hy heeft het grootſte deel der ſcheepen en menſchen op den Oceaan verlooren, door de kraft des onweeders, en onervaarenheit van die zee. Daarentuſſchen wordt te Roome Libo Druſus, een aadelyk man, van toelegh op nieuwigheit bedraaghen, in den Raadt aangeklaaght; en eensdeels oovertuight. Vindende Tiberius verbittert en geen' hoop van vergiffenis, valt in zyn zwaardt. De beeden van M. Hortalus (deez was neef van Hortenſius) in oopenbaare armoede, verſmaadt van den Vorſte. Clemens ſlaaf van Poſthumus Agrippa, naa dat zyn Heer omgebraght was, lieght [1] zyn aanſchyn en naam naa. Ontroert den Roomſchen Staat. Heeft in't heimelyk veele meede-

1 *Bootſt.*

meedeweeters[1] *en gunſtenaars. Wordt nochtans, door dienſt en gaauwigheit*[2] *van Salluſtius Criſpus, zonder beroerte gevanghen, en tot Roome gebracht. Ontrent deezen tydt triomfeert Germanicus van de Chatten, Cheruſcen en andere volken. Archelaus, Kooningh van de Cappadociers, in ſtadt ontbooden, en onwaardelyk gehandelt, komt te ooverlyden. Zyn ryk tot een wingeweſt gemaakt. Germanicus kryght bewindt van't Ooſt, met opperheerſchappye, alomme daar hy koomen zoude: Cn. Piſo, van Syrië, met heimelyken laſt, (zoo men gelooft) teeghens Germanicus. Druſus gaat naar Illyricum, Hooftman teeghens de Germaanen, dewelke nochtans tweedraghtigh onder elkanderen, den Romainen ruſt en veiligheit verſtrekt hebben. De Cheruſcen, onder't beleidt van Arminius, verwinnen den maghtighen en ouden Kooningh Maraboduus, in eenen grooten en bloedighen ſtrydt. In Aſië zyn twaalf vermaarde ſteeden, door aardtbeevingh neêrgeſtort, oft verſlonden. In Afrike recht Tacfarinas oorlogh oft roovery aan: 't welk terſtondt door den Voorburgermeeſter Furius beſlecht*[3] *is. Germanicus komt in Armenië: ſtelt, naa't weghdoen van Vonones, Zeno oover hen, by hunnen wille, tot Koningh. Druſus lokt de Germaanen tot tweedragh. Maraboduus, door't geweldt van Catualda, ten ryke uitgedreeven, komt in Italië, en heeft zich achtien jaaren langh tot Ravenne onthouden. 'T zelfſte misval is thans aan Catualda oovergekoomen, en hy naar Forum Julium gezonden. Rheſcuporis, Koningh der Tracen, wordt door dienſt van Pomponius Flaccus in boeyen geſlaaghen: tot Rome gebracht. Germanicus bezichtight Ægypte, weedergekeert oeffent onvrundtſchap met Piſo en zeit ze hem aan. Maar weenigh daar naa van ziekte aangegreepen, ooverlydt hy te Antiochië, met maghtighe rouw van alle volken. Men vermoedde dat Piſo hem vergeeven hadt: dewelke trachtende Syrië met waapenen weeder te bekoomen, door Sentinus en andere vrienden van Germanicus belet wordt. Veele eeren aan den dooden Germanicus te Rome toegekeurt. Inzettingen teeghens de oneerbaarheit der vrouwen. Een Veſtaale maaght gekooren. Arminius in Germanien, door bedrogh, verſlaaghen. Al dit bedreeven in vier jaaren,*

Burgermeeſters zynde { T. STATILIUS SISENNA TAURUS, EN L. SCRIBONIUS LIBO, / C. CÆCILIUS RUFUS, EN L. POMPONIUS FLACCUS, / TIBERIUS CÆSAR AUGUSTUS TEN DERDEN, EN GERMANICUS CÆSAR TEN TWEEDEN. / M. JUNIUS SILANUS EN C. NORBANUS FLACCUS.

1 *Met verſtandighen.* 2 *Ingenio.* 3 *Verdelght, geſmoort.* Siſen-

Sisenna Statilius Taurus, en Libo Burgermeesters zynde rees beroerte in d'Oosterſche ryken en verooverde landtſchappen der Romainen; 't welk by de Parthen zynen oorſprongh nam, die hunnen Koningh van Rome gehaalt[1], en ontfanghen, al was hy uit den huize der Arſaciden, als eenen vreemdelingh verſmaadden. Die is geweeſt Vonones, dewelke van Phrahates aan Auguſtus te gyzel gegeeven was. Want Phrahates, nietteeghenſtaande door hem de Roomſche heiren en Hooftluiden[2] te rugh gedreeven waaren, hadt zich tot Auguſtus met allerley plicht van ootmoedt en eerbiedenis gekeert, en een deel van zyn geſlacht tot veſtingh der vriendtſchap oovergezonden: niet zoo zeer uit vreeze voor ons als om dat hy zich op de trouw zyner landsluiden niet betrouwde. Phrahates en de naavolghende Koninghen, door onderlinge moordtdaadigheit van kant geraakt weezende, zyn 'er Gezanten van de Vorſten[3] der Parthen in ſtadt gekoomen, om Vonones den oudtſten zyner kinderen, in 't ryk te haalen. Cæſar hieldt dat wat heerlyks voor zich, en heeft hem hooghlyk beſchonken. Ook ontfinghen hem de Barbaaren met blydtſchap, gelyk het gemeenlyk toegaat eer 't nieuw van de regeeringhen is. Thans gingh hun ſchaamt aan, *dat de Parthen veraardt waaren, en uit een' andre weerelt hadden weezen haalen eenen Koningh bezoedelt met de manieren*[4] *des vyandts. Dat nu de troon der Arſaçiden onder de Roomſche buitlanden gereekent en begeeven werdt. Waar was nu de gloorie der geenen die Craſſus verſloeghen, Antonius ten landt uit joeghen*[5]*? indien men een' ſlaaf van Cæſar, die zoo veele jaaren zich in dienſtbaarheit geleeden hadt, oover de Parthen den meeſter maaken liet.* Hy zelf ook ontſtak hunnen ſpyt, mits zich heel anders aanſtellende als zyne voorzaaten, zelden ter jacht gaande, luttel werks van paarden maakende, koomende gedraaghen in de kuſſenbaar, als hy door de ſtadt wandelde, met een walghe van de taafel zyns vaaderlandts. Men loegh 'er ook de Griekſche hoovelinghen uit, en dat, tot het geringhſte toe, alles in huis verzeeghelt werdt. Maar 't goedt gehoor, de beleeftheit, daar hy yder een' mede te gemoet quam, onbekende deughden, waaren nieuwe gebreeken by de Parthen: ende om dat het met hunne zeeden[6] niet oover een quam, naamen zy op het ſnoode en 't eerlyke gelyken haat. Zoo werd dan Artabanus weezende uit het bloedt der Arſaçiden, by de Dahen op-

1 Oorzaak en Begin van den Parthiſchen krygh.

Phrahates hielet Auguſtus te vriendt.

2 Zyn zoon Vonones in 't ryk gehaalt.

Die daar niet langh aangenaam is,

3 En van Artabanus verdreeven wordt.

1 *Petitum.* 2 *Duces.* 3 *Primoribus, Voorſten, voornaamſten.* 4 *Artibus, konſten, treeken.* 5 *Exturbantium, ſtommelden.* 6 Moribus, *anders* Majoribus, *dat is, met de zeeden hunner voorouderen.*

gevoedt, te voorſchyn gehaalt, en ten eerſten ſtoot in de vlucht geſlaaghen zynde, herſticht zyne krachten en wordt het ryk meeſter. Den verwonnen Vonones is Armenië zyn toevlucht geweeſt, 't welk dat pas zonder heer en waifelende was tuſſchen de Roomſche en der Parthen moogenheit, oovermits het ſchelmſtuk van Antonius; die Artavasdes Koningh van Armenië met ſchoon gelaat getroont, daarnaa in yzers en entlyk hadt doen doodtſlaan. Des zelven zoon Artaxias ter gedachteniſſe zyns vaaders op ons geſtoort zynde, heeft door 't gewelt der Arſaciden zich zelven en zyn ryk beſchut. Artaxias door laaghe zyner vrienden omgebracht zynde, heeft Cæſar den Armeniërs Tigranes tot Koningh gegeeven, en is hy ten ryke ingevoert door Tiberius Nero. De heerſchappy van Tigranes en duurde ook niet langh, nochte die van zyne kinderen, alhoewel zy, naar de uitheemſche wyze bedt en ryk t'zaamen hadden. Daarnaa is 'er, door bevel van Auguſtus, Artavasdes ingezet, en, niet zonder onze neêrlaaghe uitgeſmeeten. Toen werdt C. Cæſar gekooren om orde in Armenië te ſtellen. Die heeft Ariobarzanes uit Medië geſprooten, om d'uitneemende ſchoonheit van lichaam en zyn lofflyk gemoedt, by believen van d'Armeniers oover hen geſteldt. Ariobarzanes by geval ooverleeden zynde, zoo leeden ze zyn' ſtamme niet, en bezocht hebbende de regeeringh eener vrouw, die Erato genaamt was, en korts verdreeven werdt, zich vindende onzeeker en los, en bet zonder Heere dan in vryheit, ontfanghen zy den gevluchten Vonones in 't ryk. Maar toen Artabanus begoſt te drieſchen, en weinigh heils by d'Armeniers was, oft zoo men hem met ons geweldt verdaadighde, het oorlogh teeghens de Parthen te aanvaarden ſtondt, zoo ontboodt hem d'Overſte van Syrië Creticus Silanus, en deedt hem rondtom bewachten, behoudends de pracht en koninklyken naam, welk guichelſpel [1] hoe Vonones getracht heeft t'ontvlieden, wy t'zyner tydt verklaaren zullen. Voor de reſt, het geviel Tiberius niet quaalyk dat de ſtaat van Ooſten beroert werdt, op dat hy Germanicus onder dien ſchyn van de regementen moght ſcheiden, die aan hem gewendt waaren, en te gelyk hem oover nieuwe buitlanden ſtellende, op genaade van 't bedrogh en 't ongeluk doen dryven. Maar hoe de gunſt der ſoldaaten vuurigher t'hemwaarts, en 't hart van zynen oom bet van hem afgewendt was, hoe hy zich meer pynde de zeege te ſpoeyen, ooverleggende alle middelen van oorlooghe, en wat hem nu in 't darde jaar krygh voerende voorſpoedts oft teeghenſpoedts weedervaaren was. *Dat de Germaanen, in veldſlagh en plaatze zonder voordeel, ander laaghen; hulp*

Hy vlucht in Armenië.

Daar men veel veranderingh van Koninghen hadt gehad,

4

En Vonones aanneemt.

Doch wort uit vreeze voor de Parthen weêr afgezet.

5

Tiberius loos en boos voorneemen om Germanicus naar t Ooſten te zenden.

Die tracht de Germaniſche kryg ten einde te brenghen.

1 *Ludibrium, ſpot.*

hulp hadden aan de boſſchen, moeren, korten zoomer, vroeghen winter: zyn ſoldaat niet zoo zeer door de wonden, dan door de lankheit der weeghen, bederf[1] *der waapenen, geſleeten werdt: de Galliën moede waaren van paarden te verſchaffen: de langhe ſleep der pakkaadje geleegenheit gaf om belaaght te werden, en den verweerderen in den weeghe was. Maar zoo men op zee ſloegh, men konde met'er veirt in't bezit geraaken, daar de vyandt geen kennis af hadt: dat met eenen de krygh tydtlyker begonnen, ook keurbenden en voorraadt teffens gevoert zouden werden: de ruiters en de paarden ongemat, door de monden en killen der ſtroomen, midden in Germaniën weezen.* Derhalven heeft hy 't hier op aangeleght, afgezonden hebbende P. Vitellius en Cantius tot de ſchattingh der Galliën, Silius en Antejus en Cæcina werden gelaſt om de vloot te bouwen. Duizent ſcheepen ſcheenen genoegh te zyn, ook werden der andere korte in der yl opgemaakt, ſmal van voor- en achterſteeven, en breedt van buik, om te beeter teghens de baaren te mooghen: zommighe plat van boodem[2], dat ze zonder ſchaade moghten gaan zitten: etlyke met roers ten weedereinde, om by ſchielyk wenden van 't geroey, aan deeze of die kant aan te leggen: veele met bruggen gevloert, om 't grof geſchut[3] op te voeren, dewelke ook bequaam waaren om paarden en lyftoght te draaghen, handigh om te zeilen, ſnel op de riemen, werden ze door de luſtigheit der ſoldaaten te aanzienlyker in ſieraadt en ſchriklykheit. Het eilandt der Batavieren werdt tot verzaamplaats geſtelt, om 't gemaklyk aanleggen, en welgeleeghen om 't heir t'ontfanghen, en den krygh oover te ſcheepen. Want de Ryn, vlietende met eenen doorgaanden kil, oft maatelyke eilanden ommevloeyende, deelt zich aan 't begin van den Batavi ſchen akker aan twee ſtroomen, en behoudt zynen naam, en heftigheit van loop, daar hy Germanië voorby ſtreeft, tot dat hy zich met den Oceaan vermenght, lanx den Galliſchen oever breeder en zachter heene vloeyende, wordt hy met omgekeerden naame, van de bywoonders *de Waal* geheeten: thans verandert hy deezen naam meede in de ſtroom van *de Maas*, en komt door den geweldighen mondt der zelve, in den zelven Oceaan uitſtorten. Maar Cæſar, terwyl men de ſcheepen vergaadert, belaſt den Steedehouder Silius met een' vaardighe troep, ten lande der Catten in te breeken. Hy zelf, gehoort hebbende, dat de burgh op de ſtroom der Lippe geleght, beleeghert was, leidt zes keurbenden derwaarts. Doch Silius, oovermits de ſchielyke ſlaghreeghens, heeft niet anders bedreeven, dan dat hy

6 Doet een vloot toeruſten.

Geleegentheit van 't eilandt Batavië, daar de vloot verzaamt.

7 Oorloogh teeghens de Catten.

1 *Damno, ſchaade, zwaarte.* 2 *Carinis, kiel.* 3 *Tormenta, ſchietgevaart.*

maatelyken buit, en de gemaalinne met de dochter van Arpus, Koningh der Catten, roofde. Ook ſtonden de beleggers Cæſar niet ten ſtryde, verloopende op de tydingh zyner koomſte. De tombe evenwel, onlanx voor de keurbenden van Varus geſticht, en het oude altaar voor Druſus opgerecht, hadden zy om ver geworpen. Het altaar heeft hy herbouwt, en, zelf de voorſte [1] ter eere zynen vaader, met de keurbenden loopſpel gepleeght. De tombe te vernieuwen docht hem niet dienſtigh. Ende tuſſchen de burgh Aliſon, en den Ryn, is alles met nieuwe grenzen en dyken geveſtight. Nu was ondertuſſchen de vloote by een gekoomen, met de vooruitgezonde lyftoght, en naa dat de ſcheepen onder de keurbenden en bondtgenooten verdeilt waaren, de graft haaren naam van Druſus hebbende, ingevaaren zynde, en zynen vaader Druſus gebeeden hebbende, *dat hy hem, 't zelfſte beſtaande, goedtwilighlyk en genoeghende met het exempel en de heugenis van raadt en daadt wilde helpen*, vaart hy voorſpoedelyk voort, door de meiren [2] en den Oceaan, tot aan de ſtroom van de Eems toe. De vloot werdt aan de Eems gelaaten, de ſtroom ter ſlinke zyde [3]. Ende is een misſlagh geweeſt dat hy ze niet op deed vaaren. Hy zette den ſoldaat oover, die 't rechter-landt in te trekken hadt. Alzoo zynder etlyke daaghen, met maaken van bruggen, verſleeten. En de ruiter met de keurbenden zyn d'eerſte [4] watten, als de vloedt noch niet aanwies, zonder vreeze gepaſſeert: de laatſte troep der hulpluiden en de Bataviers in dat deel, terwyl zy den meeſter op 't waater maaken, en hunne konſt in 't zwemmen toonen willen, zyn ontordent, en zommighe verdronken. Cæſar, in 't leegherſlaan zynde, kreegh tydingh hoe de Angrivariën achter den rugh afgevallen waaren. Stertinius ter yl, met den ruiter en lichtgewaapenden derwaarts geſchikt, heeft de trouwloosheit met brand en moordt gewrooken. De ſtroom van de Wezer liep tuſſchen de Romainen en Cheruſcen heenen. Op den oever der zelve quam Arminius met d'andere hoofden ſtaan, en gevraaght hebbende *oft Cæſar gekoomen waar*, naa dat men hem geantwoordt hadt *dat hy daar was*, badt *dat men hem toelaaten wilde met zynen broeder te ſpreeken*. Die was in 't heir gebynaamt Flavius, kenlyk door zyn getrouwheit, en hebbende zyn oogh

Het Altaar van Druſus herbout.

8

Het Romainſch leger landt aan de Eems.

De Bataviers zyn zwemmers.

Der Angrivarien afval geſtraft.

9

1 *Princeps ipſe, zelf als Vorſt.* 2 *Lacus, lekken.* 3 *Lævo amne: Ter ſlinke zyde van de ſtroom. Om deeze ſlinke zyde maakt Lipſius veel waaters vuil, ſchynende te meenen dat de ſtroomen nocht rechte nocht ſlinke zyde hebben. Maer de mondt der ſtroome is 't voorſte en als het aangezicht, den welken lichtelyk ſlinke en rechte kan toegeſchreeven worden; ende alzoo zal de ſlinke zyde, die naar Batavie, nu Hollandt, toe zyn, van waar hy daarna moeſt overſcheepen, dat een groove misſlagh was. Maar ik acht dat hy gedacht heeft aan de rechte zyde veele brugghen van doen te hebben om de watten te paſſeeren, aan de ſlinke weinige. Doch had alles met op vaaren konnen voorkoomen.* 4 *Æſtuaria.*

oogh aan een quetzuur verlooren, weenigh jaaren geleeden, onder 't beleidt van Tiberius. Toen werdt het toegeſtaan, en hy voortsgetreeden, van Arminius gegroet, dewelke zyne lyftrauwanten hebbende doen afſtaan, verzoekt *dat de ſchutters, op onzen oever geſtelt, zouden weghgaan*, en naa dat ze vertrokken waaren, vraaghdt zynen broeder, *hoe hy aan dat geſchonden aanſchyn quam*. Als dees de plaats en den ſtrydt vermelde, vorderde die hem af *wat loon hy daar voor ontfanghen hadt?* Flavius verhaalt *dat zyn zoudye verbeetert, dat hy met keeten, kroon, en andere krysgaaven beſchonken was*, Arminius belachende de ſnoode betaalingh der ſlaavernye. Voorts heffen zy elk bezonder aan: deeze van *de Roomſche grootheit, Cæſars maght, en de zwaare ſtraffen der verwonnenen, dat hem, zoo hy zich overgaave, genaade oopen ſtondt; nochte zyn' gemaalinne en zoon vyandtlyker wyze gehandelt worden*. Hy van [1] *'t recht des vaaderlandts, d'ooverouderlyke vryheit, de Gooden van 't hart* [2] *van Germanië, zyne moeder die hem 't zelve badt, dat hy geen verlater en verraader van zyne bloedtvrienden en maaghen, jaa van zyn volk, liever dan hun Overſte wilde weezen*. Allengskens voort tot ſcheldtwoorden uitvallende, en werden zy zelfs door de tuſſchenloopende ſtroom niet belet, oft zy vinghen eenen ſtrydt aan: 't en waare Stertinius toeloopende Flavius vaſt gehouden had, die vol gramſchaps, *zyn paardt, en waapenen* eiſchte. Van d'andere zyde zagh men Arminius dreighen, en hem ten ſtryde ontzegghen. Want hy ſmeet 'er nu en dan iets in Latynſche ſpraake tuſſchen, als die in 't Roomſche leegher, voor Hopman oover zyne landsluiden, gedient hadt. 's Anderendaaghs ſtondt het heir der Germanen in ſlaghorde, aan geen' zyde van de Weezer. Cæſar niet Veldtheerlyk achtende, de keurbenden te waaghen, zonder brugghen te ſlaan en wachten te ſtellen, voerde den ruiter te wette over. 'T beleidt hadden Stertinius, en Æmilius een uit het getal der eerſte pyldraagheren, aanſtootende op verſcheiden legghende plaatſen, om den vyandt tot verdeelingh te brenghen. Daar de ſtroom ſnelſt was, brak Cariovalda, Hopman der Batavieren, door. Dien hebben de Cheruſcen veinzende te vluchten, getrokken in een vlak met boſſchen omheint: daar naa opryzende, en van alle kanten uitſpattende, ſtooten op de weederſtaande, houden aan op de wykende, en op de geene die zich aan een' kloot [3] verzaamelt hadden, treffen zy, ten deel van naaby, ten deel van verre, en doen hen verſtuiven. Cariovalda de wreedtheit der vyanden lange geſtuit hebbende, den zynen

Geſprek tuſſchen Arminius en zyn broeder Flavius. 10

Dat tot ſchelden en byna tot ſtrydt uitbarſt. 11

De Romainen zetten over de Wezer.

Dapperheit der Bataviſche bontgenooten.

1 *Fas*. 2 *Penetralis, van't binneſt*. 3 *In Orbem: ronden hoop*.

Hun Overſte Cariovalda en anderen ſneuvelen.

zynen moed aanſpreekende, om d'aanſtreevende troepen met een' ronden hoop [1] te breeken; en zelfs inberſtende daar 't dikſt was, mits de menighte van ſchichten, en 't blyven van zyn paardt, valt, en veelen der edellinghen daar neevens. De reſt is door hunne kracht, ofte de ruiters met Stertinius en Æmilius hun te baate koomende, uit het gevaar geholpen.

12 Een overlooper ontdekt den toelegh van Arminius.

Cæſar de Weezer gepaſſeert hebbende, verſtaat uit het aangeven eens overloopers, *dat Arminius een plaats gekooren hadt om te ſlaan, dat'er ook noch andere volken vergaadert waaren in't boſch aan Hercules geheilight, en zy beſtaan zouden het leeger by nacht te bevechten.* Den aanbrengher werdt geloof gegheeven, ook zagh men de vuuren, en de ſpiên hun naader ondergegaan hebbende, boodſchapten, *dat men de paarden hoorde brieſchen, en 't gemor van een ongemeete en ongeordende drift.* Derhalven d'uiterſte haghlykheit der zaaken voorhanden zynde, achtende dat het hart des ſoldaats te peilen ſtond, leyde hy by zich zelven oover, in welker maniere dat, zonder bedrooghen te werden [2], beſt geſchieden konde. *Dat de Kornellen en Hondertmannen dikwyler blyde dan zeekere maare brenghen, de vryelinghen van ſlaafſchen aart zyn; de vrienden met vlaayerye behanghen: zoo men 't volk te zaameninghe [3] riep, dat aldaar ook, 't geen weenighen aanheffen, van de reſt toegekreeten wordt. In den grondt moeſt men de gemoeden doorvorſſchen, als zy elk op zich zelven, en zonder gaâgeſlaaghen te zyn, onder de oorloghsſpyſen, hunne hoope oft vreeze uitſloeghen.*

13 Germanicus beproeft de gemoederen der ſoldaaten.

In 't eerſte der nacht, uit de wichelkapel getreeden zynde, door verborghe en den waakeren onbekende plaatzen, met eenen perzoon alleen verzelſchapt, de ſchouders bekleedt met het vel van een wildt dier, gaat hy aan de weeghen des leegérs, voeght zich dicht aan de hutten, en geniet

Bevint ze tot hem en tot den ſtrydt geneeghen.

zyne faam: terwyl d'een *den aadel des Ooverſten*, d'ander *zyn ſchoonheit* [4], het meeſtedeel *zyn gedult, zyn heuſcheit, zyn gelykmoedigheit in ernſt en jok*, loflyk ophaalden: belydende *dat men zich dankbaar daar voor in den ſlagh behoorde te bewyzen:* en teffens, *de trouweloozen en paisbreekers aan de wraak en gloorie te ſlaghten.* Een van den vyandt, ondertuſſchen, de Latynſche taale kennende, koomende te paarde tot aan den wal geſtooten, beloofde met luider ſtemme, uit den naam van Arminius, den geenen die overloopen zouden, *wyven, en akkers, en hondert ſtuivers* [5] *'s daaghs tot ſoldye, zoo langh als de krygh duurde.* Die ſmaadt [6] ontſtak de gramſchap der keurbenden. *De dagh quaame maar, men ſtondt hun ten ſtryde, de ſoldaat zoude der Germanen akkers aan-*

Arminius laat hun beloften voorſtellen, om ze tot overloopen te beweeghen.

Het leeger wordt by nacht beſprongen.

1 *Globo.* 2 *Incorruptum.* 3 *Concio.* 4 *Decorem.* 5 *Seſtertio.* 6 *Contumelia, hoon.*

aantaſten, hunne wyven weghſleepen, dat zy 't voorſpook aannamen, en de gemaalinnen, en 't gelt der vyanden, zich t'eenen roof toeſchikten. Ontrent de derde wacht, werdt het leeger beſpronghen, zonder ſchicht te werpen: naadien zy gewaar werden, dat'er veele regementen aan de veſten ſtonden, en nerghens ſlappe wacht was. Eenen blyden droom had Germanicus die nacht, en docht hem dat hy geoffert hebbende in een geborduurt kleedt [1] met heiligh bloedt beſprenkelt, een ſchoonder ontſingh uit handen zyner grootmoeder Auguſta. Waſſende in moedt door dit voorſpook, de wichlarye den aanſlagh toeſtemmende, roept hy 't heir ter zaameninge, en houdt hun voor 't geen wyſlyk overleit [2] en tot den aanſtaanden ſtrydt oorbaar was. *Dat de Roomſche ſoldaat niet in 't veldt alleen, maar ook in boſſchen en geboomte [3], mits op zyn ſtuk lettende, goedt was om te vechten. Want d'ongemeete ſchilden, en ongeſchikte ſpietzen der uitheemſchen waaren zoo handelbaar niet tuſſchen de ſtammen [4] der boomen, en de ſtrueelen uit der aarde geſprooten, als pylen, zwaarden, en 't harnas op 't lyf vaſt zittende [5]. Zy zouden ſlagh op ſlagh brenghen, met de zwaarden 't aanghezicht zoeken: de Germanen hadden noch ruſtingh nocht helm: zelfs hunne ſchilden waaren nocht met yzer nocht met peezen gehardt, maar van teenen gevlochten, oft dunne plankskens met verw geblanket. Het voorſte gelidt was 't al dat ſpieſſen voerde. De reſt ſcherpgebrande oft korte ſchichten. Voorts hunne lichaamen, gelyk zy daar wrevel uitzaaghen, en dapper waaren tot een korte ſtoot: alzoo kondenze geen' quetzuuren lyden. Dat zy zonder ſchaamte van ſchandelykheit, zonder op Hopluiden te paſſen, doorginghen, vlooden: vertzaaght in teeghenſpoedt: in voorſpoedt nocht om godlyke, nocht om menſchlyke rechten denkende. Wilden zy een eindt hebben van de verdrietighe weeghen, en de zee, door deezen ſlagh kond men 'er toekoomen. De Elve was hun nu naader dan de Ryn: en geen oorlogh meer oover, als zy hem, volgende de voetſtappen zyns vaaders en ooms, ſlechs in 't zelve landt, verwinner plantten [6].* Op de reeden des Overſten volghde de vuurigheit der ſoldaaten: en werdt het teeken van den ſlagh gegeeven. Arminius ook en d'andere hoofttakken der Germaanen, lieten niet elk den zynen in te ſcherpen: *Dat deeze Romainen de grootſte voorloopers [7] van 't heir van Varus waaren, die, om van den oorlogh ontſlaaghen te zyn, aan 't muiten geſlaagen waaren, welker een deel den rugh met wonden verladen hadden,*

14 Germanicus blyde droom.

Zyn aanſpraak tot het heir.

15 Arminius moedight ook de zynen.

1 *Prætexta.* 2 *Voorzien.* 3 *Saltus, wouden.* 4 *Struiken.* 5 *Sittende.* 6 *Leeverden.* 7 *D'eerſte in 't vlughten.*

een deel de leeden, door de golven en ſtormwinden gebrooken, zich wederom voor verbolghene vyanden, voor teghenpartydighe Goden quaamen werpen, zonder hoop van iet goeds. Naamelyk zy hadden zich op de vloote: en de buitenweeghen des Oceaans begeeven, op dat hun in 't koomen niemant bejeegenen, niemandt in't jaaghen vervolghen zoude. Maar als zy hantgemeen zouden zyn, waare dat van winden en riemen, den verwonnenen een ydele toeverlaat. Zy zouden maar gedaghtigh zyn der gierigheit, wreedtheit, hoovaardye: Wat hadden zy doch meer te doen, dan
16 *de vryheit te behoeden, oft te ſterven eerze ſlaven wierden?* Het volk, alzoo opgehitſt en om ſlagh roepende, voeren zy in't veldt *Idiſtavis* genaamt, dat zelve leidt midden tuſſchen de Weezer en de heuvelen, met ongelyke boghten, naa dat de kanten der ſtroomen daer van afwyken, oft de uithammen der berghen daar na toe ſtrekken. Achter den rugh was een opgaand boſch, met de takken om hoogh geſchooten, en een' zuiveren grondt tuſſchen de ſtammen der boomen. D'uitheemſche [1] ſlaghorde had het velt en 't voorſte van den houte [2] in: Alleen de Cheruſcen ſtelden zich op de hooghten, om den Romainen, als zy aan't vechten waaren, van bovenen op 't lyf te loopen. Ons heir quam aldus aangetooghen. De hulp-Gallen en Germanen in't voorſte: achter de welke, de ſchutters te voet [3]: daar naa vier keurbenden, en met twee hofregementen [4], en den uitgeleezen ruiter, Cæſar: daar naa eevenveel andere keurbenden, en de lichte waapeningh, met de ſchutten te paarde [5], en de reſt van de regementen der bontgenooten. De ſoldaat, aandaghtigh en gereedt, ſtelde zich in de zelve orde, als hy getrokken quam, t'ſchrap
17 om te vechten. Ziende de troepen der Cheruſcen, die van forsheit quaamen aangeborſten, gebiedt hy de dapperſte der ruiteren op zyde te treffen, Stertinius met d'andere benden [6] paarden om te trekken, en hen op den rugh aan te taſten, ſtaande zelf om daar by te zyn, als't tydt waar. Acht Aarenden daarentuſſchen, een ooverſchoon voorſpook, die men zagh naa de boſſchen, en daar in trekken; deeden den Veldtheer [7] hen gewaar worden. Hy roept luidt uit, *zy zouden toetreeden, de Roomſche vooghels volghen, eighen godtheeden der keurbenden.* Met eenen voert zich de ſlaghoorde van't voetvolk voorts, en de voorgezonde ruiter heeft d'achterſten en de zyden geſchokt. Ende, 't is wonder om zeggen, twee hoopen des vyandts, met verſcheide vlucht, ſtortten de geenen die zich in't boſch gehouden hadden, naa 't open veld, die

Slaghorde van beide de leegers.

Veldtſlagh tuſſchen de Romainen en Germaanen.

1 *Barbara.* 2 *Het Boſch.* 3 *Pedites ſagittarii, pylkraaghers te voet.* 4 *Prætoriis cohortibus.*
5 *Equite ſagittario.* 6 *Turmis, cornetten, vaanen.* 7 *Imperatorem.*

die in de velden geſtaan hadden naa de boſſchaadjen toe. De Cheruſcen midden tuſſchen deeze, werden van de heuvelen afgeſtooten; onder de welke Arminius uitſteekende, met handt, ſtemme, quetzuure, den ſtrydt onderſtutte. En gevallen zynde op de ſchutters zoud' hy daar door gebrooken hebben, 't en waare der Rhæten, Vindeliſche, en de Galliſche regementen hem hunne vaanen voor de borſt geworpen hadden. Mits 't aandringhen van zyn lichaam, en de heftigheit van zyn paardt, is hy daar nochtans doorgeraakt, het aanſchyn met zyn eighen bloedt beſmeurt hebbende, om niet gekent te worden. Zommighe hebben geſchreeven, *dat hy van de Chaucen, die onder de Roomſche hulptroepen waaren, bekent is, en doorgelaaten*. Eenerley deughdt oft bedrogh heeft Inguiomerus ook aan uitvlucht geholpen. De reſt is alomme verſlaaghen. En veelen, pooghende de Wezer oover te zwemmen, zyn van de toegeworpe ſchichten, oft kraft der ſtroome, entlyk van de zwaarte der afſtortende meenighte, en 't invallen des oevers, overſtolpt. Zommighen met een ſchandelyke vlucht in de toppen der boomen geſteeghen, en tuſſchen de takken ſchuilende, werden van de derwaartsgeſchikte ſchutters ſpelsgewyze geſchooten: andere werden van de omgeworpe boomen gekneppelt. Groot is die zeeghe, en niet bloedigh voor ons geweeſt. Van de vyfde uure des daaghs, tot de nacht toe duurde 't doodtſlaan der vyanden, die tienduizent ſchreeden met lyken en waapenen vervult hebben: zynde, onder den roof, keetenen gevonden, die zy als aan d'uitkoomſt niet twyfelende, teeghens de Romainen meedegebraght hadden. De ſoldaat heeft, op de plaats van den ſtrydt, Tiberius voor Veldtheer gegroet, en eenen dyk geſticht, en waapens daar op geſtelt, in forme van zeegenteekenen[1]; met de naamen der verwonne volken daar onder geſchreeven. Nocht wonden, nocht rouw, nocht uitroojingh heeft den Germaanen zoo geſmert en geſpeeten, als dit gezicht. Die thans zich gereedt maakten, om hunne woonplaatzen te verlaaten, en aan gins zyde van de Elve te trekken, willen vechten, grypen naa de waapenen: gemeente, eerſtelinghen[2], jeughdt, oudeluiden, vallen ſchielyk de Roomſche drift[3] aan, en ſteuren[4] die. Entlyk kiezen zy een' plaats beſlooten met ſtroom en boſſchen, binnen met een naauw en voghtigh vlak: de boſſchen waaren ook omringht van een' diepe poel, uitgenoomen, dat de Angrivarien, d'eene zyde met een' breeden dyk opgehooght hadden, om zich van de Cheruſcen te ſcheiden. Hier nam de voetknecht ſtandt, den ruiter dekten

Dapperheit van Arminius.

Neederlaagh der Germaanen.

18

Zeeghenteecken opgerecht.

19

De Germaanen, door dien ſmaadt geterght, keeren weederom tot den ſtrydt.

H 2 ze

1 *Trophæorum.* 2 *Primores: Verſten, voorneemſte.* 3 *Leeger.* 4 *Stellen die in 't war*

ze met dé naaſte boſſchaadjen, om de ingetrokke keurbenden van ach-
20 teren te zyn. Hier af was niets aan Cæſar onbewuſt: van hunnen raadt, de plaatzen, het oopenbaare, het verhoolen, hadt hy kennis, en deed de liſt der vyanden, t'hunnen bederve, gedyen. Aan Seius Tubero den Steedehouder, beval hy den ruiter, en 't veldt. De ſlaghorde der voetknechten heeft hy zoo geſchikt, dat een deel der zelve lanx den effen toegangh naa 't boſch trekken zoude, een deel teeghens den voor de borſt leggenden dyk opſtyghen. 'T kommerlyxt nam hy op zich zelven, de reſt liet hy voor de Steedehouders. Dien het effen toegevallen was, braaken gemakkelyk in: die den dyk te bevechten hadden, als oft zy een muur ondergínghen, werden met zwaare ſmeeten van boovenen getroffen. D'Overſte bezefte d'ongelykheit des gevechts van naaby, en doende de keurbenden een weenigh deizen, beveelt de ſlingherluiden, en werpers, 't geweer te doen ſpatten, en den vyandt verſtuiven [1]. De
Scherp gevecht. ſchichten werden ten grooven geſchutte uitgejaaght, en hoe de voorvechters meer in 't ooghe ſtonden, met zoo veel te meer wonden werden zy afgeſmeeten. Cæſar d'eerſte, met de hofregementen, den wal ingenoomen hebbende, deedt gewelt op de boſſchen. Daar vocht men voet by voet. De vyandt was van achteren met de poel, de Romain met de ſtroom, oft berghen beſlooten. Beide zaaghenze zich benoodight door de plaats, hunne hoop in de vroomheit, hunne behoudenis in de zeeghe.
21 Ook hadden de Germaanen geen minder moedt, maar in de manier van 't gevecht, en der waapenen, laagen zy onder: gemerkt de geweldige meenighte, in de enge plaatzen, d'ooverlange ſpeeren nocht uitſtrekken, nocht inhaalen kon, nochte zich met het beſpringen en de ſnelheit des lichaams
Het Germaaniſch voetvolk lydt de meeſte ſchaade. behelpen, gedwonghen zynde tot eenen vaſtſtendigen ſtryd: daarenteegens de ſoldaat, dien 't ſchildt teeghens de borſt aangedrukt, en zyn' handt in 't geveſt zat, de breede leeden, de bloote aangezichten der uitheemſchen grieſde, en eenen wegh, door de neederlaagh der vyanden, oopende: beginnende Arminius daar op te ſuffen [2], mits 't eene gevaar op 't ander quam, oft dat hem d'ontfanghe quetzuur traagh maakte. Jaa Inguiomerus ook alle de ſlaghoorde doorvlieghende, gebrak 't meer aan geluk dan aan vroomigheit. En Germanicus, om beeter bekent te zyn, hadt het dexel van den hoofde getrokken, en badt *zy zouden aanhouden met doodtſlaan, men hadt geen gevangenen van doen, dat het oorlogh niet dan met uitrooying* [3] *des gantſchen volks te eindighen was*. En de dagh nu ten aavondt loopende, trok hy een' keurbend uit de ſlaghoorde, om 't leegher te ſlaan, de reſt is, tot der nacht toe, met het bloedt der vyanden

1 *Preturbare*. 2 *Slappen, ſtaauwen*. 3 *Verdelghingh*.

den verzaadight. Wat ruiterye d'overhandt hadt, ſtondt in twyfel. Cæſar de verwinners voor de zaameninghe [1] gelooft hebbende, ſtichtte 22
eenen tros [2] van waapenen, met trotzen tytel: DAT HET HEIR VAN TIBERIUS CÆSAR, AFGEOORLOGHT HEBBENDE DE VOLKEN TUSSCHEN RYN EN ELVE, DIE GEDENKTEEKENEN, AAN MARS EN JUPYN, EN AUGUSTUS GEHEILIGHT HADT. Gedenkteeken der overwinning.
Van zich zelve ſteld' hy 'er niet by, uit vreeze van de nydt, oft achtende DAT HET geweeten der zaake genoegh was. Thans beval hy den krygh teeghens d'Angrivarien aan Stertinius, ten waare die zich ſpoedelyk oovergaaven. En zy met ootmoedt, niets afflaande [3], kreeghen vergiffenis van alles. Maar alzoo 't nu midtzoomer was, zyn eenighe 23
der keurbenden, te lande, weeder naa hunne winterleeghers gezonden, het meeſtendeel, op de vloote geſcheept, heeft Cæſar door de ſtroom van de Eems ten Oceaan ingevoert. En in 't eerſt, ruiſchte de ſtille zee, van 't roeyen van duizent ſcheepen, oft waaghde van 't zeilen: t'hans ſtorte daar een haagel tot een' zwarten kloot van wolken uit: voorts koomen 'er verſcheide buyen van alle kanten, zulks door de golven zonder orde, het uitzicht benoomen, het ſtuuren belet werdt: de ſoldaat ook vertzaaght, en zonder kennis van de vlaaghen [4] der zee, terwyl hy den bootsluiden in den weeghe loopt, oft t'onpas helpen wil, verbrodde den dienſt der geenen die zich des verſtonden. Hier naa ſloegh alle de heemel, alle de zee ten zuiden, welke windt [5], kraght kryghende van de bolle [6] landen, diepe ſtroomen van Germanië, een ongemeete ſleep van wolken, en te yslyker, mits de ſtraf heit van 't naabyzynde Noorden, de ſcheepen weghrukte, en verſmeet in de ruimte des Oceaans, oft aan eilanden, mits de ſteile klippen oft blinde banken gevaarlyk. De welke een weenigh en ter naauwer noodt, geſchuwt zynde, naa dat de ſtroom keerende eenen ſtreek met den windt quam te trekken, was 'er geen anker dat houden kon, nocht middel om 't overſlaande waater uit te hoozen [7]. Paarden, vee, pakken, zelfs waapenen worp men oover boordt, om 't hol [8] der ſcheepen te verlichten, die ter zyden waaterſchepten [9], en van de golven overvallen werden. Zoo veel als d'Oceaan geweldigher is, dan de reſt der zee, en Germanië uitmunt in felheit van lucht, zoo veel gingh die neederlaagh, in nieuwigheit [10] en grootheit, andere te booven, zynde de ſtranden rondsom vyandtſch, oft de zee zoo woeſt en diep, dat ze gelooft wordt d'uiterſte 24

Het meeſte heir werdt te ſcheep afgevoert,

En door een' zwaaren ſtorm byna verdelght.

1 *Concione.* 2 *Congerien.* 3 *Aanbiedende alles oover zich te laaten gaan.* 4 *Caſuum.* 5 *Te weeten die de zee naa 't Zuiden dreef.* 6 *Tumidis, heuvelighe.* 7 *Scheppen.* 8 *Alvei.* 9 *Doorlekten.* 10 *Vreemdigheit.*

terſte te zyn en zonder landt meer. Een deel der ſcheepen zyn verdronken, meerder getal is 'er aan veerder geleeghen' eilanden geſtrandt: en de ſoldaat, alzoo die van geene menſchen behaavent waaren, van honger vergaan, uitgezeit de geenen die by de lichaamen der paarden, ter zelver plekke aangeſmeeten, het lyf gehouden hadden. Alleene is de drieriem[1] van Germanicus, in den lande der Chaucen aangekoomen, den welken, alzoo hy zich alle die daaghen en nachten over, aan de klippen en uithammen, voor den handtdaadighen[2] aan zoo groot een' neerlaagh uitriep, zyne vrienden naauwelyx houden konden, dat hy zich niet in de zelve zee verdeede. Entlyk de eb te rugge zakkende, en de windt dienende, quaamen de reddelooze ſcheepen met berooit roeituigh, of uitgeſpannen kleederen, en zommighe van maghtigher voortgeſleept, weederom: dewelke in der yl hermaakt, hy gezonden heeft, om de eilanden te doorvorſſchen. Door die zorghvuldigheit zynder etlyke verzaamelt. D'Angrivarien onlanx in onze trouwe ontfanghen zynde[3], hebbender veele, van dieper inleggende volken geloſt en ons overgeleevert. Zommighen in Britanje aangedreeven, zyn van de Koninxkens overgezonden. Elk, naa dat hy van verre quam, vertelde wonderlykheeden, *van't gewelt der dwerrelwinden, en vooghels daar nooit af gehoort was, ondieren der zee, gemengelde formen van groote beeſten*[4] *en menſchen:* 't zy dat ze die gezien hadden, oft uit vreeze gewaant te zien. Maar gelyk de Germaanen, door de maare der neederlaaghe[5], zich met nieuwe hoope tot oorlooghen ſtelden, alzoo deedt Cæſar, om hen te bedwinghen. Hy gebiedt C. Silius, met dertigh duizendt knechten, drie duizent ruiters, tot de grenzen der Catten in te rukken, zelf breekt hy, met meerder maght, ten lande der Marſen in: welker Overſte Malouendus, onlanx in genaade aangenoomen, te kennen gaf, *dat in een bygeleeghen plaatze*[6], *een Arendt eener keurbende van Varus begraaven, door maatelyke wacht*[7], *bewaart werdt*. Daatelyk werdt een' troep gezonden, om den vyandt van vooren uit te lokken. Anderen quaamen van achteren om d'aarde te oopenen. Ende 't gelukte hun beiden. Des te wakkerder trekt Cæſar in, verwoeſt, rooit uit, den vyandt hem niet ſtaan darrende: oft zoo hy ſtal hieldt terſtondt verdryvende, en nooit vertzaaghder, naa dat men uit de gevangenen verſtondt. Naamelyk, zy riepen, *dat de Romainen onverwonnen, en door geenerley teeghenſpoedt t'onder te brenghen waaren, die naa't bederven der*

Germanicus met weinighen behouden.

't Overſchot werdt van alle kanten verzaamelt.

Het oorlogh hervat.

1 *Triremis*. 2 *Schuldighen*. 3 *In fidem accepti*, onze onderdaanen geworden zynde.
4 *Belluarum*. 5 *Fama claſſis amiſſæ*: de maare der verloorene vloote...
6 *Loco*, oft luco: boſch. 7 *Bezettingh*.

der vloote, naa't verlies der waapenen, naa't vloeren der ſtranden met lichaamen van mannen en paarden, met de zelfde vroomheit, gelyke forsheit, en als in getal gewoſſen, waaren ingeborſten. Daarnaa is de ſoldaat in de winterleegers geleidt, luſtigh gemoedt, dat hy de weederſpoedt der zee, met een' gelukkighe tocht, geboet hadt. Cæſar, daar neevens bewees hun een' groote miltheit, betaalende eenen ieghelyke de ſchaade, die hy verklaarde geleeden te hebben. En men ſloegh 'er geen' twyfel aan, of de vyandt zwichtte, raadzaam vindende pais te verzoeken, en zoo men 'er den naaſten zoomer toe beſteede, dat men een endt van 't oorlogh hebben konde. Maar Tiberius vermaande hem met brief op brief, *dat hy t'huis quaame tot de triomf, die hem was toegeleidt. 'T hadt nu hoogh en laagh genoegh gegaan: groote en gelukkighe ſtryden waaren van hem gevochten. Hy zoude ook gedenken de ſchaaden door windt en waater, buiten ſchuldt des Overſten, geleeden, die niet te min zwaar en bitter waaren. Dat hy zelf, neegenmaal van den vergooden Auguſtus in Germanië gezonden, meer met raadt dan met geweldt had uitgerecht. Dat daar door de Sugambren zich hadden overgegeeven, dat daar door de Sweeven en Koningh Maroboduus in verbondt van vreede gebracht waaren. Men kond ook met de Cheruſcen en andere weederſpannighe volken, naar dien voor de Roomſche wraake gezorght was, de inlandtſche tweedracht beworden laaten.* Germanicus biddende om een jaar tydts, tot uitvoeren der begoſte aanſlaaghen, zoo gingh hy zyne zeedigheit heftigher aan, met aanbieden van een anderde Burgermeeſterſchap, dat hy te Roome bedienen zoude. Met een knoopte hy 'er aan, *zoo daar noch te oorlooghen ſtondt, hy zoude doch aan Druſus zynen broeder ſtof laaten van gloorie, die, gemerkt men toen geenen anderen vyandt had, nerghens dan in Germanie den naam van Veldtheer en den lauwerkrans behaalen kon.* Langer niet draalde Germanicus, alhoewel hy zagh dat het blaauw quam, en men hem, uit nydigheit, deed van d'eere ſcheiden, die genoeghzaam gewonnen was. Ontrent den zelven tydt werdt Libo Druſus uit het huis der Scriboniën bedraaghen over brouwen van nieuwigheeden in de regeeringe. Begin, voortgank en eindt van dien handel zal ik van ſtuk tot ſtuk beſcheidelyker uitlegghen; om dat alstoen eerſt opgekoomen is, 't geen zoo veele jaaren langh den ſtaat geknaaght heeft. Firmius Catus Raatsheer, van Liboos innerlykſte vrienden, heeft den onbedachten jongelingh, zoet op ydelheeden, gebracht tot geloof in beloften van Chaldeen, heilighdoom van Maagen, jaa uitlegghers van droomen. Mits dat hy *op zyn oovergroot-*

26

Germanicus van Tiberius, uit nydigheit, t'huis ontboden.

27

Libo Druſus word bedraagen.

Die door 't aanraaden van Firmius Catus onbedachtelyk met de Chaldeen, of

vaadt

waarzeggers raadslaaght.

vaader Pompeius, zyn' moeye Scribonia, die eertydts echtgenoote van Augustus geweest was, de Cæsars zyn' zusterlinghen, het huis vol beelden stofte: hem opruijende tot ooverdaadt en opneemen van gelde, deelachtigh aan zyne dertelheeden, en behoeften, om hem des te wisser te
28 neemen [1] by meenighte van bewyzen. Tuighen genoegh hebbende en vernoomen welke slaaven meede van der zaake wisten, verzoekt hy toegangh by den Vorst, oopenbaarende de misdaadt en den man, door Flaccus Vescularius, Roomsch Ridder, die deuner doen met Tiberius hadt. Cæsar het aanbrenghen niet versmaande weigherde 't by een koomen. *Want 't geen te zeggen viel, kon, door den zelven Flaccus, oover en weeder gedraaghen werden.* En daarentusschen vereert hy Libo met het schoutschap, noodighthem ten eeten, zonder vervreemdingh van gelaat, zonder meerder heevigheit in spreken, (zoo zeer hadt hy zyne toorne verborghen) en daar hy alle zyne woorden en werken kon voorkoomen, hadt ze liever te weeten. Tot dat een zeeker Junius, gemoeit om helsche geesten door gedichten [2] te doen verschynen, sulx Fulcinius Trio heeft aangegeeven. Trio was vermaardt onder andere verklikkers, om de snoodheit van zynen aardt, en graagh naar quaaden naam. Terstont greep hy den beschuldighden aan, vervoeght zich by de Burgermeesters, verzoekt dat de Raadt kennis van der zaake neeme: en dien werdt de weete gedaan, mits daar byvoeghende *dat 'er oover een groote en grouwelyke zaake* te raadslaaghen stond. Libo daarentusschen, zyn kleedt verandert hebbende, gingh, verselschapt met de treffelykste vrouwen der stadt, van 't eene huis tot het ander, biddende zyne maaghen, en verzoekende voorspraak teeghens 't gevaar: 't welk een yder affloegh, onder verscheide dekmantels, uit een' zelve vreeze. Ten daaghe als de Raadt vergaadert was, quam hy, door vreeze en weemoedigheit afgemat, ofte, naa dat zommigen geschreeven hebben, zich krank veinzende, gedraaghen in een' bedbaare tot aan de poorte van 't Raadthuis, voorts steunende op zynen broeder, en zyne handen en smeekende stemme tot Tiberius strekkende, werdt van hem met onbeweeght aanschyn ontfanghen. Daarnaa las Cæsar de bewyzen [3] en naamen der getuighen [4], zich alzoo maatighende, dat hy niet en scheene de mis-
30 daaden lichter oft zwaarder te maaken [5]. Boven Trio en Catus aanklaagers hadden zich daar noch by gevoeght Fonteius Agrippa en C. Livius, en elk dongh naar 't recht van eisch neemen teegens den verweer-

En van Catus aan Tiberius wordt aangebraght.

Tiberius veinzingh teeghens hem,

Hy wordt voor den Raadt beschuldight.

Zoekt voorspraak.

1 *In te wikkelen.* 2 *Carminibus, tooveryen, of tooverdichten.* 3 *Libelles.* 4 *Auctores.* 5 *Leuire neve asperare: Te verzoeten of te verzuuren.*

weerder: tot dat Livius overmits zy d'een den anderen niet wyken wilden, en Libo zonder voorſpraak binnen gekoomen was, verklaarende, dat hy van ſtuk tot ſtuk de misdaaden zoude verhaalen, voortsbraght bewyzen zoo harſſeloos, dat Libo zoude geraadspleeght hebben, oft zyn rykdoommen zoo groot zoude zyn, dat hy den Appiaanſchen wegh tot Brunduſië toe, met geldt zoude konnen bedekken. Meer noch was'er in van deezen ſlagh, lomp, ydel; zoo gy't zaghter duidt, meedooghens waardigh. D'aanklaagher bewees [1] niettemin dat Libo met zyn eighen' handt by eenighe naamen van de Cæſaren, oft Raadsheeren moordtdaadighe oft heimelyke teekens gevoeght hadt. 'T welk ontkent zynde by den verweerder, werdt goedt gevonden zyne ſlaaven, die ze kenden [2], by pyne t'ondervraaghen. Ende oovermits by zeekere oude raadskeure verbooden was de ſlaaven te pynighen om zaaken hunnen heere aan den hals gaande, zoo beval de looze en nieuwe rechtsvinder Tiberius, de zelve aan den Stadtsrekenknechte in ſlaaverny te ſtellen, een voor een (naamelyk op dat de ſlaaven zonder quets der raadskeure teegens Libo ondervraaght werden) waar oover de verweerder uitſtel verzocht tot's anderendaaghs. Ende t'huis gekeert zynde, heeft hy P. Quirinius zynen naamaaghe, zyn' laaſte beeden aan den Vorſt bevoolen. Men antwoordde hem, *dat hy den Raadt zoude aanſpreeken*. Daarentuſſchen werdt zyn huis met ſoldaaten bezet, die ook gedruis maakten in 't portaal, zoo dat men ze hooren, en aanſchouwen moght. Libo, dien zelf het banket, dat hy 't zyner jongſte welluſt hadt doen aanrechten, een kruis was, begoſt om ymant te roepen, die hem ombraghte, de ſlaaven by de rechterhandt te vatten, en hun't zwaardt daar in te wringhen. Ende terwyl zy tzidderen, terwyl ze vlieden, en 't licht by de taafel ſtaande omſtooten, zoo heeft hy, zich vindende reeds in een duiſterniſſe die hem de doodt voor oogen ſtelde, twee ſteeken in 't ingewant gebracht. Op het ſteenen in het needervallen, quaamen zyn' vryelinghen toegeloopen, en de ſoldaat den doodtſlagh gezien hebbende tradt te rugge. D'aanklacht is nochtans voor den Raadt, met gelyk aanſtaan, volvoert, en heeft Tiberius gezwooren, *dat hy om zyn' leeven, alhoewel't verbeurt was, zoude gebeeden hebben, 't en waare hy zich tot een willighe doodt geſpoeit hadt*. Zyne goederen zyn onder d'aanklaaghers omgedeelt, en de geenen die onder hen van de orde van den Raadt waaren, zyn buiten orden met ſchoutſchappen begiftight. Toen heeft Cotta Meſſalinius geſtemt *dat de beeltenis van Libo in geene lykſtaatſien der naakoomelinghen ſoude meedegaan*: Gn. Lentulus *dat geen*

Zaaken t'zynen laſte.

Men wil zyne ſlaaven by pyne ondervraaghen.

Hy verzoekt uitſtel.

31

Valt in wanhoop, verzoekt dat men hem ombrenghe.

En doodt zich zelven.

32

Zyn bedichters worden beloont.

1 *Arguebat*. 2 *Agnoſcentes*.

En veel beſluiten teegens den dooden genoomen, met ſnoode vlaaiery.

van de Scribonien zoude den bynaam van Druſus voeren. Op goedtvinden van Pomponius Flaccus zyn beededaaghen ingeſtelt. L. P. en Gallus Aſinius en Papius Mutilus en L. Apronius beſlooten *dat men aan Jupiter, Mars, en d'Eendraght geſchenken zoude doen, en den dertienden* [1] *van September, op den welken zich Libo hadt omgebracht, voor eenen heilighen dagh houden.* Welker voorſtellen en vlaaijerye ik verhaalt heb, op dat men weete ZULKX EEN oudt quaadt in den Staat te weezen. Ook zyn 'er raadskeuren gemaakt, van de Wiskonſtenaars [2], en Magen uit Italië te verdryven: uit welker getal L. Pituanius van de klip afgeworpen is. P. Marcius is van de Burgermeeſters, buiten d'Esquiliner poorte, naa dat zy 't veldtgeſchrey hadden doen blaazen, op de wyze der voorouderen geſtraft. In de naaſte vergaaderinghe van den Raadt voeren Q. Haterius Oudburgermeeſter en Octavius Fronto, Oudeſchout dapper uit teegens d'ooverdaat der burgerye: en werdt gekeurt *datmen geen' vaaten om ſpys aan te rechten van louter goudt zoude maaken, dat geene mansperzoonen zich met zyde kleederen zoude onteeren.* Fronto gingh verder en verzocht *maat op zilverwerk, huisraadt, en gezinne.* Want het was toen noch zeer gebruikelyk dat de Raadsheeren, in plaats van te ſtemmen ter voorgedraaghene zaake, voorſloeghen 't geen zy den Staat oorbaar achtten. Daar en teeghen redeneerde Gallus Aſinius, *dat met den aanwas des ryks ook de byzondere middelen gegroeit waaren, en zulks niet nieuws was, maar van aller outheit af hadt het alzoo de manier geweeſt. Ander geldt was'er by tyde der Fabricien, ander by tyden der Scipionen geweeſt, en alles gingh naar geleegenheit van den Staat: met den welken als het deun geſtelt was, was't niet breed in de burgershuizen; nu die tot zulk eene ſtaatelykheit gekoomen was, zoo ſtak zich yder op. Nochte in gezin oft zilverwerk, of't geen ten gebruike dient, en was yet te veel oft te weynigh, dan ten aanzien van yders ſtaat. Men hadt onderſcheydt gemaakt tuſſen de begrootingh der goederen van Raadsheeren en Ridderen, niet om dat ze verſcheyden van aardt zyn, maar op dat ze in plaatze, orde, en waardigheit, voorginghen, en in andere dinghen, die tot ruſt van den geeſt oft gezontheit des lichaams worden toegeſtelt. Ten waare miſſchien dat yder hoe hy aanzienlyker was, zoo veel meer zorghen, en gevaarlykheeden hadt onderworpen te zyn; de verzachtingh der zorgen en gevaarlykheeden t'ontbeeren.* De toehoorders zich kennende beſmet met de zelve gebreeken en zyns gelyk te weezen, gaaven Gallus die ze met eerlyke naamen bekleedt hadt, lichtelyk hunne

De Wiskonſtenaars en Magen uit Italië verdreeven.

33

Ooverlegh op het beſnoeijen van de ooverdaadt, en pracht.

Die van Aſinius wordt voorgeſprooken.

Zyn reede wordt toegeſtemt.

[1] *Id Septemb.* [2] *Mathematicis, Magisque*: Hy verſtaat hier door Starrekonſtenaars en Waarzeggers.

hunne ſtemme, Tiberius voeghd'er by, *dat dat de tydt van zeedebeſtraffingh niet en was, en zoo daar in dat ſtuk iet verviel, 't en zoude niet gebreeken aan eenen die zich de beternis onderwonde.* 'T welk alzoo toegaande, verklaarde L. Pizo, (begraauwende *de gunſtjaght der pleitplaatze, de bedorvenheit des gerechts, de wreedtheit der Redenaaren*[1], *die met aanklaaghen dreighden*) *dat hy deurgingh en ter Stadt uitweek, om op eenighe verborghe en vergeleegene hofſtede te leeven*, met eenen tradt hy ten Raadhuize uit. Tiberius ontzette zich, en alhoewel hy Pizo met ſmydighe woorden geſtreelt hadt, heeft ook zyne maaghen geport, om hem met hunne achtbaarheit oft bidden, te houden, dat hy niet deur en ginghe. De zelve Piſo deedt thans bewys van een verdriet naar geen minder vryheit ſmaakende, met Urgulania in recht te roepen, die, door de vrundſchap van Auguſta, de wetten ontwaſſen was. Nochte Urgulania en is gehoorzaam geweeſt, zich doende voeren in Cæſars huis, Piſo verſmaadende; nochte liet hy 't daar by blyven, alhoewel Auguſta klaaghde, *dat men haar geweldt en kleenigheit aandeedt*. Tiberius burgerlyk achtende zyner moeder dus verre toe te geeven, dat hy zeyde, *zich te zullen vervoegen aan de vierſchaar van den Schout, om Urgulania by te ſtaan*, is ten pallaize uitgetreeden, den ſoldaaten bevoolen hebbende van verre te volgen. Hem, dien 't volk teegens liep, zagh men met bezaadight gelaat, en verſcheide reedenen, den tydt en den wegh overbrengen: tot dat Auguſta, gemerkt de maaghen van Piſo hem vergeefs pooghden te ſtillen, beval het geëiſchte geldt te berde te brenghen. Ende was het eind der zaaken zulks, dat 'er Piſo niet zonder gloorie af quam, en Cæſars faam te grooter werd. Voor de reſt de moogenheit van Urgulania was der burgerye zoo over de handt, dat zy zich te groot kende, om in zeekere zaake, voor de Vroedſchap hangende, getuighenis te koomen geeven. De Schout werdt gezonden, om haar t'huis t'ondervraagen: daar 't een oude manier plaght te zyn, dat de maaghden van Veſta, zoo vaake zy getuigenis gaaven, op de pleitplaats en in 't gerechte gehoort werden. Dat de gerechtszaken in dien jaare uitgeſtelt[2] zyn, zoud ik niet vermelden, 't en waare der pyne waart de ſtrydende meeningen, op dat ſtuk, van Cn. Piſo en Aſinius Gallus te verſtaan. Piſo, *al hadt Cæſar gezeit dat hy niet jeeghenwoordigh zoude zyn*, was van gevoelen, *dat men des te bet bezigh behoorde te weezen, op dat in 's Vorſten afzyn, de Raadt en de Ridders zich in hun beroep moghten quyten. 'Dat zou den Staate eerlyk zyn.* Gallus, om dat Piſo voor hem gereedt geweeſt was, met een voorſtel naar vry-

34 Vrymoedigh zeggen en dreighen van L. Piſo teegens de felle betichters.

Zyn daadt van gelyke vrymoedigheit teegens Urgulania, gunſtgenote van Livia, Tiberius moeder.

35 Geſchil over 't afdoen, of uitſtellen der gerechtszaken Cn. Piſo dryft dat men ze om 't afzyn van Tiberius niet zoude uitſtellen

1 *Oratorum*, *Advocaaten*. 2 *Dus leid J. Freinshemius het woord* Prolatas *uit, en wel te recht, zoo my dunkt.*

Asinius Gallus dryft het teegendeel.

vryheit zweemende, zeide, *dat 'er niets met behoorlyke luister, en naar eisch van de achtbaarheit des Roomschen volkx, als ten byweezen, en onder de ooghen van Cæsar, gehandelt werdt: ende derhalven de vergaaderingh van Italië en de toevloeyende wingewesten tot zyner teeghenwoordigheit toestonden uit te stellen.* Deeze dinghen werden, daar Tiberius het hoorde en zweegh, met grooten strydt ter weederzyden gedreeven.

36 Maar de zaaken werden uitgestelt. Ende Gallus is in twist geraakt teegens Cæsar. Want hy stemde *dat men verkiezingh zoude doen van de Magistraaten voor vyf jaaren: en dat de Stadthouders der regementen, die eer zy Schouten waaren geweest, dat oorlooghsampt bedienden, van dien tydt af tot Schouten zouden ingezet werden: de Prins zoude voor yder jaar twaalf perzoonen noemen, die naa 't Schoutschap te staan hadden.* 'T was buiten twyffel dat die voorslagh vorder zagh, en 't geheim des ryks betaslte [1]. Tiberius nochtans reedeneerde daar op als of het strekte tot styvingh zyner mooghenheit. *Zwaar viel het zyner gemaatightheit zoo veele persoonen te kiezen, zoo veele uit te stellen. Men ontgingh nauwlykx van jaar tot jaar het onbenoeghen, alhoewel het afstaan met de naabye hoope getroost werdt. Welk eenen haat hadt men te verwachten van deeze die men heele vyf jaaren verre worp? Hoe kond' men afzien wat yder in zoo langh een tydt voor zinnen, staat en geluk zoude kryghen? De menschen verhoovaardighen zich ook op de jaarlyke keure: wat zoud' het dan zyn, zoo zy vyf jaaren langh met de eere pronkten? Men maakte zoo doende de Magistraaten vyfdubbel, rooide de wetten uit, die hunnen tydt hebben gestelt voor de geenen die naar de ampten staan, tot oeffeningh hunner nyverheit, om ter eere te arbeiden oft te geraaken.* Met een aangenaame reeden in schyn, hieldt hy de kracht der heerschappye aan zich; en quam den middelen zommigher Raadsheeren te baate. Waar over te wonderlyke was, dat hy de beede van M. Hortalus, eedel jonghelingh, in oopenbaare armoede hoovaardigher wyze ontsingh. 'T was de neef van den Reedenaar Hortensius, bekoort door Augustus met mildtheit van vyfentwintighduizendt kroonen [2] om een vrouw te trouwen, kinderen te teelen; op dat dat doorluchtighste huis niet uit en storve. Derhalven vier zyner zoonen staande voor den drempel van 't raadthuis, heeft hy, in plaats van ter zaake te stemmen, terwyl in 't palais de Raadt vergaadert was, thans de beeltenis van Hortensius, die onder de Reedenaaren plaats hadt, thans die van Augustus aanschouwende, op deeze wyze aangeheeven, *Beschreevene Vaaders, deeze, welker getalen kindtsheit gy zien mooght, heb ik niet uit myn eigene wille*

'T welk tot styving van 's Vorsten mooghenheit schynt te strekken, maar van hem anders wordt ingezien, en verworpen.

Gallus stemt dat men de Magistraaten zoude verkiezen voor vyf jaaren.

Toont zich mildaadigh teeghens zommighe Raadtsheeren,

Maar hard tegens Hortalus, den neef van Hortensius.

Deez, recht zich met een rede aan den Raadt en den Vorst, bely-

1 *Aangaakte.* 2 *Decies sestertium.* geteelt,

geteelt, maar om dat 'er my de Prins toe vermaande: teffens hadden myne voorouders verdient naakoomelinghen te hebben. Want my, die mits 't verloop van den tydt nocht geldt, nocht gunſte by 't volk, nocht welſpreekenheit, dat erfgoedt onzes huis, hadt konnen verwerven oft bekoomen, was't genoegh zoo de deunheit myner dingen nochte my tot ſchaamte, nochte ymanden tot laſte ſtrekte. Door bevel des Overſten heb ik een vrouw getrouwt. Ziet daar de ſtamme en afkoomſt van zoo veele Burgermeeſters, zoo veele gezaghsmannen. Ende dat vermaan ik niet om nydt op my te laaden[1]*, maar om meededooghen te verwekken. Zy zullen, o Cæſar, terwyl gy in't bloeyen zyt, de eeren bekoomen, die gy hun geeven zult, daarentuſſchen beſchut de naaneeven van Q. Hortenſius, de voeyelinghen van Auguſtus teeghens armoede.* Door de toegeneeghenheit van den Raadt werdt Tiberius ontſteeken om hem des te meer teeghens te weezen, gebruikende, ten naaſte by, deeze woorden, *Indien het alles, wat 'er is van armen, begint hier te koomen en geldt voor hunne kinderen te eiſchen, nemmermeer zal yder van hun verzaadight werden, de ſtaat zal niet ſtrekken moogen. En zeeker onze voorouders hebben daarom niet toegelaaten te treeden buiten de voorgeſtelde ſtoffe, en in ſteede van ter zaake te ſtemmen openingh te doen van't geen ten gemeenen beſte dienen moght, op dat wy hier onz' eigen' dingen deeden, en onze middelen zochten te verbeeteren; tot haat van den Raadt en Vorſten, 't zy dat zy de gifte toeſtaan of afſlaan. Want dat en is geen bidden, maar wel een ontydigh en onvoorzien eiſſchen, als de Vaaders om andere zaaken vergaadert zyn, op te ſtaan, en met het getal en jongkheit zyner kinderen den Raadt zulks te perſſen, dat ze van eerbaarheit zich het weigeren ontzie; met het zelve geweldt my aan te vallen, en gelyk als de ſchatkaamer opbreeken: de welke zoo wyze door grootsheit*[2] *uitputten, door ſchelmeryen zal gevult moeten worden. De vergoode Auguſtus heeft u Hortalus geldt gegeeven, maar zonder daar om gemoeit te zyn, zonder verplichtingh ook van des altydt te geeven. Anders zal de nyverheit ſlappen, de onachtzaamheit toenemen, zoo men geen vreeze oft hoop op zich zelven heeft; en alzaamen zullen ze zorgheloos op by ſtandt van anderen wachten, vuidigh voor zich zelve, laſtigh voor ons.* Op deeze en dergelyke reede, gehoort met toeſtemmingh der geenen, die voor een wyze hebben al het doen der Vorſten, 't zy eerlyk oft oneerlyk, te looven, werdt van 't meeſte deel gezweeghen, oft binnen 's mondts ge-

dende zyne armoede, en verzoekende onderſtandt.

38 Tiberius ſluit zyn ooren en beurs, en ſlaat zyne beede ſmaadelyk af.

1 *Nec ad invidiam iſta. Dit verſtaan zommigen van nydt op anderen te laaden. Freinshemius, en een Franſche overzettingh.* 2 *Ambitione, gunſtjacht.*

mort. Ook werdt het Tiberius gewaar, en, na een weinigh zwyghens, zeide, *dat hy aan Hortalus geantwoordt hadt: voorts, zoo 't den Raadtsheeren goedt docht, hy zoude zyn kinderen tweehondert ſestertien*[1] *yder geeven, die van manlyke ſexe waaren.* Van d'anderen werdt hy bedankt: Hortalus zweegh 'er toe, 't zy uit anxt, oft dat de eedelheit zyner ouderen hem noch in de deunheit zyner fortuine bleef aanhanghen. Ook heeft zich Tiberius daarnaa nooit zyns ontfermt, alhoewel
39 het huis van Hortenſius tot ſchandelyke armoê quam te vervallen. In 't zelve jaar, zoude de ſtoutheit van eenen ſlaave, 't en waare men 'er tydtlyk in verzien hadt, met tweedraght en burgherlyke waapenen, den ſtaat ontſtelt hebben[2]. Een ſlaaf van Poſtumus Agrippa, Clemens genaamt, vernoomen hebbende dat Auguſtus uit der tydt was, heeft, met geenen ſlaafſchen moedt zeeker, een opzet genoomen om naar 't eilandt Planaſië te gaan, Agrippa met liſt oft geweldt te lichten, en naar de Germaniſche heirkrachten te voeren. Zyn beſtaan is geſtuit door de traagheit van het vrachtſchip. Ende alzoo midtlertydt de moordt volbraght was, keerde hy zich tot grooter en zorghlyker toelegh, ſtal de aſſche, en gevaaren zynde tot aan Coſa eenen uitham in Etrurië, verſteekt zich in onbekende plaatzen zoo langhe dat zyn hair en baardt uitwieſſen. Want van jaaren en gedaante was hy zynen meeſter niet ongelyk. Daarnaa deedt door zeekere perzoonen tot zulks bequaam, en die van 't geheim wiſten, de ſpraake wakkeren *hoe Agrippa in 't leeven was*, eerſt by mompelingh, gelyk het gaat in 't geen ongeoorloft is; thans met een wuft gerucht aan de graage ooren der onervaarenſte, oft weeder by onruſtzoekers en daar om naar nieuwigheit haakende. Maar in perzoon quam hy op 't duiſterſt van den dagh in de ſteedekens, liet zich ook in 't oopenbaar niet zien, nocht langh op een' plaatze. Maar
„om DAT DE waarheit door gezicht en marren, de valsheit door ylen
„en onzeekerheit toeneemt, zoo verliet hy de faam, oft quam haar
40 voor. Daarentuſſchen liep het heel Italië door, *dat door gunſte der Goden Agrippa behouden was*, 't werdt te Rome gelooft. Jaa hy was nu te Hoſtia aangekoomen, en werdt 'er van een groote meenighte geviert, insgelyks in ſtadt by heimelyke vergaaderinghen; als Tiberius tuſſchen tweederley zorghe ſtondt en waggelde, oft hy met kracht van ſoldaaten zynen ſlaaf zoude intoomen, ofte het ydele en lichtvaardigh gelooven door de tydt zelf laaten verdwynen. Twyffelachtigh tuſſchen ſchaamte en vreeze docht hem nu dat men niet in den windt ſlaan, dan, dat men niet alles vreezen moeſt. Ten laatſten geeft hy Salluſtius Criſpus den

Stout beſtaan van den ſlaaf Clemens,

Wiens eerſte toelegh mislukt zynde, beſtaat hy noch ſtouter aanſlagh,

En geeft zich uit voor Agrippa.

Tiberius beraadtſlaagingh daar over.

laſt

1 *Dat waaren, zeit Lipſius, 5000 Philippen of kroonen.* 2 *Perculiſſet.*

laſt daar af. Die kieſt twee van zyne aankleevers [1] (zommighen zeggen, dat het ſoldaaten waaren) en ſtyft ze om zich, in ſchyn van der zaake kundigh te weezen, by hem te vervoeghen, geldt aan te bieden, met belofte van trouw, en zich voor hem te waaghen. Zy voeren 't uit gelyk hun bevoolen was. Daarnaa beſpiedt hebbende eenen nacht, zonder wachte, geſterkt met eenen bequaamen hoop volks, ſleepten hem gebonden, met geſtopten monde, tot in 't palais. Men zeit dat hy, Tiberius hem vraagende, *hoe hy Agrippa geworden was?* geantwoordt heeft, *gelyk gy Cæſar*. Tot melden van zyne gezellen is hy niet te brengen geweeſt. Tiberius ook niet darrende zyn ſtraffe in 't oopenbaar beſtaan, beval hem in een' verborghene plaatze van 't palais om te brengen, en 't lichaam heimelyk wegh te draaghen. Ende alhoewel veelen van 't huis des Prinſen, Ridders ook en Raadtsheeren gezeit werden hem met middelen onderhouden, met raadt geholpen te hebben, daar werdt geen onderzoek op gedaan. Op het eindt van 't jaar werden de booghen, ontrent Saturnus kerk, om de ſtandaarts met Varus verlooren, onder 't beleidt van Germanicus, en 't opperbevel [2] van Tiberius weedergekreeghen zynde; en de kerk der ſterke Fortuine, by den Tiber, in de hoven, die Cæſar de Hooghgezaghebber den volke by uiterſten wille gemaakt hadt; de offerkappel voor 't geſlaght der Julien, en een beeldt voor Auguſtus by de Bovillen, gewydt. C. Cælius, L. Pomponius Burghermeeſters zynde, op den zesentwintighſten van Maymaandt heeft Germanicus Cæſar getriomfeert over de Cheruſcen, Catten, en Angrivariën, tzampt de andere volken, die tot de Elve toe woonen. Daar werden gevoert, roof, gevangenen, ſchilderyen van de berghen, ſtroomen, veldtſlaaghen: ende het oorlogh, mitsdien 't hem verbooden was te volvoeren, werd voor volvoert genoomen. Wydt werden de ooghen van de aanſchouwers [3], door den uitmuntenden toon van zynen perzoone, en dat de waaghen met vyf kinderen gelaaden was. Maar daar ſchool een heimelyk gruuwen, mits hun inviel, *dat de gunſt van 't graauw zynen vaader Druſus niet wel bekoomen was, dat aan de blaakende geneeghentheeden der gemeente zyn moederlyke oom Marcellus, voor 't eindt zyner jeughdt, ontrukt was, op de welke 't Roomſche volk een' korte en ongelukkighe minne gedraaghen hadt.* Voorts heeft Tiberius, uit den naam van Germanicus, der gemeente driehondert kleene ſeſtertien, den man gegeeven, en zich hem tot meedebroeder in 't Burgermeeſterampt bygevoeght. Daar meede echter niet verworven hebbende dat men hem toevertrouwde dit uit een oprechte liefde

Liſt gebruikt om den valſchen Agrippa te bedriegen.

Hy wordt gevangen.

Zyn ſtout antwoordt aan Tiberius,

Die hem in 't heimelyk laat dooden.

41 Triomfboogen en tempelen gewydt.

Germanicus triomfeert over de Cheruſcen en andere Germaniſche volken.

42 Maar word korts daarna onder ſchyn van eere van de hand geſonden.

1 *Clientibus.* 2 *Auſpiciis.* 3 *D'aanſchouwers konden zich niet zadt zien...*

liefde te doen, nam hy voor den jonghelingk, onder ſchyn van eere, van der handt te ſchikken, en verdichtte daar oorzaaken toe, oft greep de geene aan, die by geval voorvielen. De Konink Archelaus bezat Cappadocië in 't vyftighſte jaar, benydt van Tiberius, om dat hy hem, zich te Rhodes onthoudende, met geenerley eerbiedenis geviert hadt. Archelaus nochtans hadt het uit hoovaardye niet gelaaten, maar 't was hem van de geenen die beſt by Auguſtus ſtonden geraaden; om dat het onveiligh ſcheen vrundtſchap met Tiberius te houden, terwyl C. Cæſar in zyn bloeyen, en om de zaaken van het Ooſte te beſchikken gezonden was. Naa 't uitrooyen van de afkoomſt der Cæſaren, aan 't ryk geraakt zynde, lokt hy Archelaus uit, door brieven zyner moeder, welke niet bewimpelende de ſteurniſſen van haaren zoone, hem genaade aanboodt, indien hy daar om quam bidden. Hy geen ergh denkende, oft vreezende voor gewelt, indien hy 't ſcheen te denken, ſpoeit zich naar ſtadt: ende van den Vorſt ſtraffelyk bejeeghent, ook thans in de Vroedtſchap beſchuldight zynde, heeft, niet om de misdaaden, dat verziert werk was, maar uit anxt, teffens af zynde van ouderdoom, „ en mits DAT DEN Koninghen een ongewoont is, niet alleen d'uiterſte kleenigheeden te lyden, maar zelfs onder billykheit te ſtaan, 't zy het zyn eighen [1] oft Godts werk was [2], zyn leeven geëindight. Zyn ryk is tot een wingeweſt gemaakt, en Cæſar verklaarende, *dat uit het inkoomen des zelven de tol van den hondertſten penningh verlicht konne werden*, heeft, voor toekoomende tyde, den tweehondertſten opgeſtelt. Ter zelver tydt zyn door 't overlyden van Antiochus der Comagenen, Philopator der Cilikken Koninghen, die volken in beroerte gevallen, doordien zommighen de Roomſche, anderen de koninklyke regeeringe hebben wilden: ende de overwonne landtſchappen van Syrië en Judæa, gemat door de laſten, baaden om afflagh van ſchattinghen. Zoo heeft hy van deeze zaaken en 't geen ik booven van Armenië gedacht heb, in den Raadt geredeneert, bybrenghende *dat het beroerde Ooſte, niet dan door de wysheit van Germanicus in ruſt konde geſtelt worden. Want dat zyne jaaren aan 't afgaan waaren, Druſus noch volle jonk was.* Zoo zyn dan by beſluit van den Raade, aan Germanicus bevoolen de verwonne landtſchappen van over zee, en opperbevel alomme daar hy in perzoon zoude koomen, booven de geenen die 't bewint daar van hadden bekoomen by lootinghe, oft door den Prinſe gezonden waaren. Maar Tiberius hadt Creticus Silanus Syrië doen ruimen, die door vermaaghſchappingh aan Germanicus verknocht was, mits dat Silanus doch-

Archelaus Koningh van Cappadocië in ongunſt by Tiberius;

Die hem met bedrog naar Rome lokt,

Daar hy ſtraf bejeegent wordt, en beſchuldigt zynde, zyn leeven eindight.

Zyn ryk tot een wingeweſt gemaakt.

Andere beroerten in 't Ooſten,

43 Van welke Tiberius zich dient om Germanicus derwaarts te doen zenden.

Men geeft hem zeer breede maght,

1 *Sponte.* 2 *Fato.*

dochter aan Nero zynen oudtſten zoone verlooft was: ende hadt daar Overſte gemaakt Cn. Piſo, heevigh van aardt, en van geen gehoorzaamen weetende, dien de forsheit ingeplant was van zynen vaader Piſo, die in den burgherlyken oorlogh zich ſtrenghelyk gequeeten hadt, om de parthye in Afrika verryzende, weeder teeghens Cæſar op de been te brenghen. Thans Brutus en Caſſius gevolght hebbende, naa dat hem landtwinningh verleent was, heeft naar geenen ſtaat in de regeeringhe willen ſtaan, tot dat hy zelf aangezocht werdt om 't Burghermeeſterſchap hem van Auguſtus aangebooden t'aanvaarden. Maar booven de vaaderlyke moedigheit, verhieven hem noch de aadel en rykdom zyner gemaalinne Plancina 't harte. Naulyks dat hy voor Tiberius week, van de kinderen des zelven maakte hy geen ander werk, dan oftze verre zyn' minder waaren geweeſt: ook ſloegh hy 'er geen twyfel aan, oft hy en was tot de landtvooghdye van Syrië verkooren om de hoope van Germanicus in te toomen. Zommighen geloofden hem ook eenighen heimelyken laſt gegeeven te zyn van Tiberius: ende Auguſta heeft zonder twyffel Plancina ingeſteeken, dat zy Agrippina hadt te terghen, gelyk de vrouwen noode elkandere toegeeven [1]. Want het Hof was geſplitſt en tweedraghtigh door ſtilzwygende gunſt tot Druſus ofte Germanicus. Tiberius queekte Druſus als zynen eighen en van zyn bloedt zynde: de liefde tot Germanicus vermeerderde by anderen, door dien dat zyn oom vreemdt van hem was, en om dat hy van moeders zyde van doorluchtigher geſlaght was, hebbende M. Antonius tot zynen grootvaader, Auguſtus tot oudtoom. Daarenteeghen ſcheen Pomponius Atticus Roomſch Ridder, grootvaader van Druſus niet by de beelteniſſen der Claudien te paſſen. Ook gingh Agrippina, echtgenoot van Germanicus, in vruchtbaarheit en goeden naame Livia, gemaalinne van Druſus, te booven. Maar de broeders waaren 's uitneemelyk eenſch, zonder zich te keeren aan de twiſt van de geenen die om hen waaren. Niet langh daarnaa is ook Druſus in Illyrië gezonden, om tot den krygh te gewennen, en de gunſt van 't heir te winnen: met eenen waande Tiberius, dat de jonghelingh, door d'overdaadt der ſtadt, weelderigh wordende, beeter in 't leegher diende, en hy zelf bet verzeekert was, als beide zyne zoonen, de keurbenden in hun gewelt hadden. Maar 't hadt den naam dat het om de Sueven geſchiede, die om hulp teegens de Cheruſcen baaden. Want, mits het vertrekken der Romainen, der vreeze van buitenvyandt ontſlaaghen, hadden zy, volghens de gewoonte van dat volk, nu te meer uit naaryver van gloorie, hun-

Die van Tiberius wordt ingebonden met hem Cn. Piſo tot een teegenſtreever, fers en groots van aardt, by te voegen.

Met heimelyke laſt.

Germanicus heeft by veelen meer gunſt dan Druſus.

44 Druſus wordt in Illyrie gezonden.

De Germanen zyn tweedraghtigh, en een deel hanght Marobo-

1 *Muliebri æmulatione, met wyfſlyken naaryver.*

duus, een ander deel Arminius aan.

ne waapenen teeghens zich zelve gekeert. De kracht der volken, de dapperheit der Overſten was eeven groot. Maar Maroboduus was, om den naam van Koningh, benydt van zyn' landtsluiden; Arminius voor

45 de vryheit oorlooghende, hadt 'er de gunſt af. Derhalven traaden niet alleen de Cheruſcen en hunne bondtgenooten, oude ſoldaaten van Arminius, in oorlooghe: maar zelfs uit het ryk van Maroboduus vielen hem toe de Sueviſche volken, de Semnonen en de Langobarden. De welke hem bygevoeght, hadt hy de meeſte maght, ten waare Inguiomerus, met eenen hoop van zynen aanhangers, tot Maroboduus niet overgeloopen: uit geen' andere oorzaak, als dat hem, die oudt was en zyn oom van vaaders zyde, ſpeet onder 't gebiedt van eenen jonghelingh, zyns broeders zoone, te ſtaan. Men ſtelden de ſpitzen t'ſchrap, met eevene hoope, ter weederzyden, en dat niet gelyk de Germanen van oudts plaghten te doen, met elkanderen hier en daar wuft op 't lyf te loopen. Want door de lange oorlogh teeghen ons, waaren zy gewent de vendels te volghen, zich met toeverlaatsbenden [1] te ſtyven, op 't woordt der Veldtheeren te paſſen. Maar Arminius, alstoen te paarde alles bezichtighende, reedt van den eenen tot den anderen, roemende, *hoe de vryheit herwonnen, de regementen verſlaaghen waaren, en veelen van hun noch aldaar den buit en't geweer, den vyandt ontrooft, in der hand hadden. Daar teeghens* noemende *Maroboduus een' overlooper, die zich buiten den ſtrydt gehouden, en met de ſchuilhoeken van't Hercinier-woudt beſchermt hadt, thans met gaaven en gezantſchappen naa verbondt geſtaan, dien verraader des vaaderlandts, dien trauwant van Cæſar moeſt men met immer zoo felien moede op't lyf vallen, als men Varus Quinctilius hadt omgebracht. Zy zouden maar gedenken aan zoo veele ſtryden, by welker uitkoomſt, en gemerkt entlyk de Romainen verdreeven waaren, genoegh beweezen was, wie van tween d'overhandt van oorlogh behouden*

46 *hadt*. Maroboduus ook onthieldt zich niet van zich zelven te roemen, en zynen vyandt te ſchelden. Maar vattende Inguiomerus, verklaarde, *dat alle de eere der Cheruſcen in dat lichaam geleeghen, door zynen raadt alles uitgerecht was dat een gelukkigh eindt genoomen hadt. Dat Arminius dul, en zich nerghens op verſtaande, eens anderen gloorie zich toeſchreef: om dat hy drie onvolle keurbenden en den Hooftman, op geen bedrogh verhoedt, met trouwloosheit bedrooghen hadt: tot een' groote neederlaaghe van Germanië, en oneere van zich zelven, dewyl zyn gemaalinne, dewyl zyn zoon noch in ſlaavernye ſteeken. Maar dat hy, dien Tiberius met twaalf keurbenden opgekoomen was, de gloorie der Germa-*

Men ruſt zich ten ſtrydt.

Arminius moedight de zynen.

Ook Maroboduus.

[1] *Subſidiis.*

nen

nen onbevlekt hadt behoedt. Dat men daarnaa van elkanderen was geſcheiden, op voorwaarden even ſchoon ter weederzyden. Nochte hoefd' het hen te rouwen, dat in hunner handt ſtondt, met omgekrenkte krachten teeghens de Romainen te oorlooghen, zoo zy dat liefſt hadden, of vreede te houden zonder bloedt te ſtorten. De heirkraghten, door deeze woorden, opgeruidt, werden daarenbooven van bezondere oorzaaken geprikkelt. Dewyl van de Cheruſcen en Langobarden om d'ouwde eere en varſſe vryheit, en van d'ander zyde om de heerſchappye te vermeerderen geſtreeden werd. Geen treffen geſchach ooit, met grooter gewelt, oft twyfelachtigher uitkoomſt, zynde ter weederzyden de rechterwieken in de vlucht gedreeven: met hoope van weeder ſlagh te hebben, waare Maroboduus met zynen leegher niet op de heuvels geweeken. Daar aan zagh men, dat hy den moedt liet vallen. Voorts door 't overloopen allenskens ontbloot zynde, begaf zich naar de Marcomannen, en ſchikte gezanten aan Tiberius, biddende om hulpe. Men antwoordde, *dat hy onrecht hadt de Roomſche waapenen teeghen de Cheruſcen om hulp te roepen, dewyl hy de Romainen, den zelven vyandt bevechtende, met geenen byſtandt geholpen hadt.* Druſus nochtans, gelyk wy verhaalt hebben, werdt gezonden om den pais te veſtighen. In 't zelve jaar zyn twaalf vermaarde ſteeden van Aſië needergeſmeeten, door aardtbeevingh in der nacht. Waar door de ramp [1] te onvoorzienen en te zwaarder geweeſt is. Ook en holp niet de gewoonlyke uitvlucht in zulken geval, van naar't oope veldt te ſtreven, om dat ze van't geſpleetene aardtryk ingeſlokt werden. Men vertelt, *dat 'er geweldighe bergen zyn gaan zitten, ſteil is zien ſtaan 't geen vlak geweeſt was, 't vuur tot de breuken [2] uitgeſchittert hebbe.* De felſte plaagh over de Sardianen gegaan, heeft het meeſte erbarmen over de zelve verwekt. Want Cæſar beloofde hun tweehondertenvyftigh duizent kroonen [3], neevens quitſcheldingh van alles wat zy in vyf jaaren tot de gemeene middelen [4], oft aan's Vorſten ſchatkaamer [5], betaalden. De Magneten van Sipylo waaren de naaſte daar aan in de ſchande, en de 't verzet der zelve. De Temnien, Philadelphenſen, Ægeaten, Appollonienſen, en de geene die Moſcenen oft Hyrcaniſche Macedoniers geheeten worden, en Hierocæſarie, Myrina, Cyme, Tmolus, vondt men goedt voor gelyken tydt van ſchattingh te verlichten, en eenen uit de Vroedtſchap te zenden, om in perzoon de plaatzen te bezightighen, en te verquikken. Daar toe is M. Aletus Oudtſchout gekooren, op dat tuſſchen twee gelyken geen naary ver, en daar uit hin-

Felle ſtrydt.

Maroboduus wykt, en vlucht naar de Marcomannen.

Verzoekt hulp van Tiberius.

47 Twaalf Steden in Azië door aardtbeeving vergaan.

Tiberius doet den meeſt beſchaadighden onderſtandt en verguntze verlichting van laſten.

1 *Peſtis.* 2 *Ruinas.* 3 *Centies ſeſtertium.* 4 *Ærario.* 5 *Fiſco.*

dernis en reeze, dewyl de Landtvooght van Asië een Oudtburgermeester was. Deeze heerlyke schenkkaadjen aan gemeenten gedaan, heeft Cæsar vermeerdert met een miltheit die niet min aangenaam was, mits dat hy de goederen van Æmilia Musa, ryk en zonder uiterste wille overleeden zynde, dewelke voor zyn' schatkaamer geëischt werden, deedt uitreiken aan Æmilius Lepidus, uit wiens huis zy gekoomen scheen[1]: en d'erffenis van Patuleius ryk Roomsch Ridder, (alhoewel hy voor een gedeelte erfgenaam geleezen werdt) aan M. Servilius dien hy bevonden hadt in de voorgaande maakinghe, daar geen quaadt bedenken op viel, geschreeven te staan: met voorreede, *datmen hun beider edeldoom met geldt behoorde te baate te koomen*. Ook heeft hy niemands erffenis aanveirdt, zonder zulx met houden van vrundtschap verdient te hebben. Onbekende, die uit hak op anderen den Vorst hunnen erfgenaam maakten, en wild' hy niet luchten. Voorts gelyk hy den onnoozelen, in hunne eerlyke armoede, te baate quam, alzoo heeft hy Vibidius Varro, Marius Nepos, Appius Appianus, Cornelius Sulla, en Q. Vittellius, die verquisters, en door schandelyk veer voeren in behoefte vervallen waaren, uit de Vroedschap gezet, oft geleeden datze vrywilligh daar uit scheidden. Ter zelve tyden, heeft hy de kerken der Gooden, door ouderdoom, oft brandt verteert, en van Augustus begonnen zynde, gewydt. Aan Liber en Libera en Ceres by de grootste rybaan[2], die A. Postumius, Hooghgezaghebber zynde, belooft hadt te stichten: en ter zelver steede de kerk van Flora, door Lucius en Marcus Publicien, Bouwmeesters[3] opgerecht: ook eene tempel voor Janus, die by de moesmarkt gebouwt was van C. Duillius, dewelke d'eerste zeeghe der Romainen ter zee, en een scheepstriomf op de Poenen behaalt heeft. De kerk der Hoope werdt van Germanicus geheilight: deeze was van Atilius belooft, in de zelfde oorlooghe. Daar en tusschen gingh de wet der majesteytschenderye, hoe langher hoe meer, in zwangh. Ende Apuleia Varilia, welker grootmoeder een zuster van Augustus geweest was, werdt om majesteitschendery aan recht gevordert, om dat zy op den vergooden Augustus, t'zamt Tiberius en zyn' moeder, met lasterige redenen, geschimpt, en naamaaghe van Cæsar zynde zich in overspel verloopen hadt. *Het overspel belanghende, daar in scheen by de wet Julia genoegh verzien te weezen. De misdaat van majesteitschennis*, verzocht Cæsar, *datmen daar af zoude*

48 Hy toont ook zyn mildaadigheit jeegens eenighe bysondere persoonen.

En strengheid jeegens anderen.

49 Tempelen der Gooden door hem gewydt.

50 Varilia wordt van majesteitschendery, en overspel aangeklaaght.

1 *Dit 's te verstaan, dat zy oft haare ouders daar geslaaft hadden, en eighen geweest waaren.*
2 *Circus.* 3 *Ædilibus.*

de onderſcheiden, en haar verwyzen, zoo zy iet ongodsdienſtelyks van Auguſtus gezeidt hadt: willende geen kennis genoomen hebben van 't geene op hem geſchooten waare. Gevraaght zynde van den Burgermeeſter, *wat hy goedt vondt, noopende 't geen waar in zy beticht werdt zyner moeder te naa geſprooken te hebben*, zweegh hy daar op: ſeedert op den naaſten dagh der raadsvergaaderingh, badt ook uit haaren naame, *dat men niemandt, het waar ook wat woorden t'haarder ſmaadt moghten geſprooken zyn, de zelve voor een ſchelmſtuk zoude te laſt legghen.* Ende heeft hy Apuleia van de wet der majeſteitſchenderyen gevrydt. Zwaarder ſtraffe van overſpel afgebeden hebbende, riedt hy *dat men haar, naa de wyze der voorouwderen, door haare naamaaghen zoude doen vertrekken* [1] *buiten den tweehonderſten ſteen* [2]. Den overſpeelder Manlius is Italië en Afrike verbooden. Om 't verkiezen van eenen Schout in ſteede van Vipſanius Gallus, dien de doodt gehaaldt hadt, is een ſtrydt opgeſtaan. Germanicus en Druſus, (want zy toen noch te Roome waaren) droeghen Haterius Agrippa, naamaagh van Germanicus: veele daerenteeghens dreeven, dat de naaſtander behoorde voor te gaan, die 't meeſte getal van kinderen hadt, 't welk de wet geboodt. Met vreughde zagh Tiberius dat de Vroedſchap daarom twiſtte, oft zyne zoonen oft de wetten recht hadden. De wet, zonder twyfel, moeſt zwichten: maar zoo ten eerſten niet, ook by overſlagh van weinigh ſtemmen: in welker wyze de wetten ook, toen ze in haer kracht waaren plachten te zwichten. In 't zelve jaar rees in Africa het oorlogh, onder den Ooverſten Tacfarinas. Deeze in Numidië gebooren, in de Roomſche leeghers, onder de hulpſoldaaten, gedient hebbende, thans voor ſchelm deurgegaan, beſtondt in 't eerſt een deel landtloopers en afgerechte ſtraatſchenders op roof en buit te verzaamelen, daarnaa kryghsgewyze onder ſtanders en vendelen in orde te brenghen; entlyk voor Hopman, niet van een wanſchaapen mengeldrom, maar van de Muſulanen te gaan. Dat volk maghtigh en aan de woeſtyne van Africa grenzende, en noch als toen geene ſteeden bewoonende, zich in waapenen begeeven hebbende, ſleepte met eenen de Mauren hunne naabuuren in oorlogh. Deeze hadden ook eenen Mazippa tot hunnen Ooverſte. Ende verdeelde hy 't heir alzoo, dat Tacfarinas het uitgeleezen, volk op zyn Romainſch gewaapent, in een leegher by een hieldt, om hen tot tucht en gehoorzaamheit te gewennen: Mazippa met de lichte troepen het landt rondtom met brandt, moordt, en ſchrik vervullen zoude. Ook hadden zy de Cinithiën, een volk dat geenszins

51 Twiſt over 't verkiezen van een Schout.

52 Oorlogh in Afrika onder 't beleidt van Tacfarinas.

En Mazippa.

1 *Bannen.* 2 *Lapidem, mylpaal.*

Furius Camillus de Voorburgermeester stelt'er zich teeghens,

te verſmaaden was, tot het zelfſte gedronghen; als Furius Camillus, Voorburgermeeſter van Africa, de keurbende met alle de bondtgenooten onder ſtanders ſtaande, by een gebraght en naa den vyandt gevoert heeft. Een maar maatelyke maght, om by de meenighte der Numiden en Mauren te gelyken: maar men hadt voor al te verhoeden, dat zy uit vreeze, het oorlogh moghten te leur ſtellen. Door hoop van winnen zyn zy zoo verre gebraght, dat ze verwonnen werden. Zoo werdt dan de keurbende in 't midden, de lichte vendels met twee vleughels[1] in de hoorens geſtelt. Tacfarinas ook en weigerde geenen ſlagh. De Numiden raakten in de vlught, en de naam der Furien aan de glorie der ſtrydtbaarheidt, 't welk het eerſt was in langhe jaaren. Want zeedert dien weederwinner der ſtadt, en zynen zoon Camillus, waaren andere geſlaghten in 't bezit van den Veldtheerlyken lof geweeſt. En deez', van wien wy vermelt hebben, gink voor geen man die van oorlooghen wiſt, waar over Tiberius, met te beter geneeghenheit zyn bedryf in de Vroedtſchap geroemt heeft, en de Raadsheeren hem triomfteekenen toegeleidt. 'T welk Camillus, mits zyn ingetooghenheit van leeven, niet ontgolden heeft.

En overwint hem in den ſtrydt.

Camillus worden triomfteekenen toegeleidt.

53 In 't volghende jaar hadtmen Tiberius voor het derde, Germanicus voor 't anderdemaal Burgermeeſters, maar Germanicus is in die eere getreeden by de ſtadt Nicopolis, in Achajen, daar hy gekoomen was, door 't geweſt van Illyrië, zynen broeder Druſus die in Dalmatië lagh bezoght hebbende, en den teeghenſpoedt van 't weeder op d'Adriatiſche, thans op d'Ioniſche zee uitgeſtaan. Derhalven heeft hy weinigh daaghen aan 't hermaaken der vloote beſteedt, met eenen den inham[2] door d'Actiaſche zeeghe vermaardt, en den roof door Auguſtus geheilight, ook 't leegher van Antonius, met indacht zyner vooroudere bezightighende. Want gelyk ik verhaalt heb, Auguſtus was zyn moederlyke oom[3], Antonius zyn grootvaader, en die plaats als een ſchildery van groote droefheit en blydſchap[4]. Van hier quamp men t'Atheenen, en gink hy, ter eere van 't bondtgenootſchap der mergezellighe en oude ſtadt, maar met een trauwant by ſtraat. Met uitgeleezene eeren werdt hy ontfanghen van de Grieken, de daaden en ſpreuken hunner vooroudere ten toon ſtellende, om achtbaarder oogh aan de vlaaijerye te geeven. Van daar naar Eubœa getrokken, ſcheepte hy over op Lesbus, daar Agrippina in haar jonghſte kraam van Julia gelagh

Germanicus vordert zyn reize.

Bezoekt zynen broeder Druſus.

Bezichtight Actium.

Komt t'Atheenen.

54 In Eubœa. Te Lesbus.

1 *Ale: Kornetten paarden.* 2 *De bay.* 3 *In der daadt oudtoom.* 4 *Zulks dat alduar een' groote verſeuwingh van droefheit en blydſchap was.*

ligh. Daarnaa reiſde hy 't uiterſte van Aſië langhs, door Perinthen en Byſantië, ſteden van Tracien, thans tot de nauwte van Propontis en de mondt van Pontus in, uit luſt van d'oude en faamruchtighe plaatzen door te zien. Met eenen verquikte hy de wingeweſten, door inwendighe tweedraght oft ongerechtigheeden der Majeſtraaten afgemat. Ende als hy, in 't weederkeeren, zich pynde de heilighdoomen der Samotraciers [1], neevens 't geene aldaar eerwaardighs, noopende de veranderingh der fortuine, en onzen afkoomſt gevonden wordt, te bezightighen, dreeven hem de weederſtreevende noordewinden te rugh, derhalven voer weeder by de kuſt van Aſië lanx, en tot Colophon aan, om zich van de godſpraak [2] van Apollo van Claros te dienen. Geen wijf, gelyk te Delphos, maar een Paap, uit zekere geſlachten, en meeſt al van Mileeten gehaalt, neemt daar alleen kennis van 't getal en de naamen der raadspleeghenden: daarnaa in een hol gedaalt zynde, en waater uit een verhoole bron gezoopen hebbende, gemeenlyk nocht op letteren nocht op dichten zich verſtaande, brenght het antwoordt voort in gedicht geſtelt, op het geen dat iemandt by zich zelven in 't vernuft begreepen [3] heeft. Ende gingh de ſpraak, dat hy aan Germanicus, door omweeghen, gelyk de wyze der godtſpraaken is, een' tydighen [4] ſterfdagh geſpelt hadt. Maar Cn. Piſo, om te ſpoedigher zyn voorneemen in 't werk te ſtellen, de ſtadt van Athenen, door 't loopen met een byſtere ſleep [5], verbaaſt hebbende, begrauwt die met wreede woorden: overdwers Germanicus doorſtrykende, *dat hy teeghens de achtbaarheit des Roomſchen naams, niet d'Athenienſen, door zoo veel' neederlaaghen gedempt, maar dat mengelſchuim van verſcheide volken, met al te groot een heusheit geeert hadt*. Want deeze waaren de geenen die Mithridates teegens Sylla, Antonius, teegens den vergooden Auguſtus te hulpe geſtaan hadden. Oude dinghen ook verweet hy hun, 't geen zy t'hunner ſchaade teegens de Macedonien, 't geen zy geweldelyk teeghens hun eighe burghers bedreeven hadden, alzoo hy uit bezondere oorzaak van gramſchap ook op hen geſteurt was; om dat zy eenen Theophilus, in den Areopager gerechte om valſcheit verweezen, 't zyner beede niet ontſlaaghen hadden. Van daar gezwindelyk voorts vaarende, door de Cycladen en korte weeghen der zee, achterhaalt hy by [6] 't eilandt Rhodus Germanicus, wel verwittight van de ſcheldtreedenen, die op hem geſchooten

In Tracië, en Pontus.

Vaart langs de kuſt van Aſië, en gaat te Colophon met de Godſpraak van Apollo te raade.

Verhaal van de wyze der godtſpraake, daar ter plaatze.

55 Cn. Piſo t'Atheenen gekoomen, begrauwt d'ingezeetenen, niet zonder Germanicus overdwers door te ſtryken.

Vaart naar Rhodus.

waa-

1 *Dit 's vertaalt naar den zin van Lipſius, anders is de blaa[illegible]* 2 *Oraculo.* 3 *Ontworpen.*
4 *Maturum, vroeghen.* 5 *Turbido inceptu, [illegible]* 6 *Onder.*

Daar hy in gevaar van schipbreuk vervalt, en door Germanicus wordt geredt.

waaren: maar zoo groot een zaghtmoedigheit hadt hy over zich, dat als d'ander door een storm, die daar opstondt, teeghens de steilten aangerukt werdt, en d'ondergangh zyns vyandts aan 't geval toegeschreeven kon worden, hy drieriemde galeien zondt, om hem uit den noodt te helpen. Piso nochtans niet vermorwt, en naauwlyx 't gedult hebbende van eenen dagh by hem te toeven, scheidt van Germanicus, en vaart voor uit. Ende zoo ras hy zyn voet in Syrië zette en by de keurbenden quam, is met schenken, vlaaien[1], den slechtsten rotgesellen behulpigh te zyn, dewyl hy d'oude Hondertmans af-, en zyne aanhanghers[2] oft d'alderschoodtste, in hunne plaatzen zette, de luiheit in 't leegher, d'ongebondenheit in de steeden, de soldaaten ten platten lande met loopen en alle dertelheit, gewerden liet, endtlyk tot zulk een bedorvenheit, voortgevaaren, dat hy, door den mondt van 't graauw, *vaader der keurbenden*, genoemt werdt. Ook en hieldt zich Plancina, binnen de grenzen der vrouwelyke voeghlykheit niet, maar wild 'er by zyn, als de ruiters te paarde, de regementen met loopen, zich oeffenden: sprak smaalyk op Agrippina, op Germanicus: ook eenighe der goede soldaaten zich willigh toonende om hun in 't quaadt te believen, mits datter mompelendt gerucht omgingh, *dat dit niet teeghens dank van den Gebiedthebber[3] geschiedde*. Wel quam dit Germanicus ter ooren, maar bet perste hem de zorgh van eerst naar Armenië te rukken. Waiffelachtigh is dat volk van oudts, niet alleen van aardt, maar ook door de geleeghenheit des landts, als grenzende in 't breede aan onze wingewesten, en tot diep in Medië strekkende, zulx zy tusschen de grootste heerschappyen ingelascht, en dikwyls tweedraghtigh zyn, door haat teeghens de Romainen, en nydt op de Parthen. Geenen Koningh hadden zy te dien tyde, mits Vonones weghgeschikt was, maar de gunst des volks, neegh tot Zenon, zoon van den Pontischen Koningh Polemon, om dat hy van 't eerste zyner kintsheit af, de zeeden en kleedingh van de Armeniers naaryverende[4], met jaaghen, banketteeren, en anders, daar de uitheemschen groot werk af maaken, de grooten en 't graauw zich eeven zeer verplicht hadt. Derhalven Germanicus, in de stadt Artaxata, by toestemmingh der Edelen, in eenen ringh der toevloeijende meenighte, steld' hem het koninklyk teeken op zyn hooft. De rest den Koningh eerbiedenis bewyzende, groetten dien met den naam *Artaxia*, den welken zy hem gaaven naa dien van de stadt. Maar Cappadocië tot de forme van een wingewest gebracht, kreegh Q. Veranius tot eenen Stadthouder. Ende werden zommighe van

Vaart voor uit naar Syrië, daar hy de keurbenden bederft, en aan zich verbindt.

Zyn huisvrouw, spreekt onder de soldaaten smalyk op Germanicus en Agrippina.

56

Germanicus rukt naar Armenië,

En maakt Zenon Koningh.

Cappadocië wordt onder een Stadthouder,

1 *Ambitu*. 2 *Clientibus*. 3 *Imperatore*. 4 *Æmulatas*.

van de koninklyke ſchattinghen afgeſchaft, om hun van de Roomſche heerſchappye meer zachtigheits te doen hoopen. Q. Servæus wordt geſtelt over de Comagenen, die alstoen eerſt gebracht werden onder 't recht van een' Schout. Ende alhoewel Germanicus alle zaaken der bondtgenooten gelukkelyk vereffent hadt, zoo kon hy echter geen vreughdt hebben, mits Piſoos hoovaardye, die gelaſt zynde een deel der keurbenden zelf, oft door zynen zoon, naar Armenië te voeren, nocht op 't een nocht op 't ander gepaſt hadt. Entlyk zyn zy tot Cyrrus, by 't winterleegher der tiende keurbende, by elkandren gekoomen, Piſo met een aanſchyn teeghens de vreeze geſtyft, Germanicus in voeghe dat hy niet en ſcheene te dreighen. Ende was hy, gelyk ik vermeldt heb, vry zachtmoedigh. Maar zyn' vrienden, liſtigh om onvreede te ſtooken, de waarheit breedt uitmeetende, leugens daar aan hangende [1] betichten hem, en Plancina, en zyn' zoonen, op veelerley wyzen. Ten laaſten, weenighe van zyn' gemeenzaamſte vrienden daar over geroepen zynde, hief Cæſar aan, met zulke woorden als dan uit gramſchap en ontveinzingh ſpruiten [2]. Van Piſo werdt met een fors bidden geantwoordt. Ende waaren zy geſcheiden met ontwimpelden haat. Seedert ook liet Piſo zich zelden vinden in de vierſchaar van Germanicus; en zoo hy daar immermeer verſcheen, dat was met een bitter gelaat, en bewys doende dat hy 't anders verſtondt. Ook liet hy zich hooren, op een maaltydt, als by den Koningh der Nabateën goude kroonen van zwaaren gewichte aan Cæſar en Agrippina, lichte aan Piſo en d'anderen vereert werden, *dat dat banket aan eenen zoon van den Roomſchen Vorſt, niet van den Koningh der Parthen, gegeeven werdt*. Voorts ſmeet hy teffens de kroon daar heenen, en voer met veele woorden uit teeghens de overdaadt, 't welk Germanicus, hoewel 't hem zuur viel, nochtans met gedult opnam. Hierentuſſchen quaamen 'er gezanten van den Koningh der Parthen Artabanus. Die hadt hy afgeſchikt, om vermaan *van de vrundtſchap en 't verbondt te maaken, en dat hy begeerigh was de t'zaamenvoegingh der rechterhanden te vernieuwen* [3], *en aan Germanicus de eere toedraaghen zoude, van tot op den oever des Euphraats te koomen. Dat hy daarenbooven verzocht, men zoude Vonones in Syrië zich niet laaten onthouden, nochte door booden van zoo naa by de voornaamſten der volken tot tweedracht trekken.* Daar op heeft Germanicus, noopende het bondtgenoodtſchap der Romai-

en Comagenen onder een Schout geſtelt.

57

Piſo paſt niet op 't bevel van Germanicus.

Zy komen eindlyk te Cyrrus by elkandren.

Naa onderling geſprek ſcheidenze in vyandtſchap.

Piſo laat zyn haat openlyk blyken.

58

Gezanten om 't verbondt tuſſchen de Romainen en Parthen te vernieuwen.

Hun verzoek aangaande Vonones,

L

1 *Uit de gaat' haalende.* 2 *Met woorden naa ontveinsde gramſchap ſmaakende: Oft met woorden hem afgaande als eenen die de gramſchap inhoudt.* 3 *Renovari dextras.*

mainen en Parthen heerlyk; beroerende de herwaartskoomst des Koninx en eerbiedenis t'zichwaart, met voeghlyk- en zeedigheit geantwoordt. Vonones werdt uit den weege naa Pompeiopolis, een zeestadt van Cilicië, geschikt. Dit geschiedde niet alleen 's Koninx beede te geval, maar ook tot smaadt van Piso, dien hy overaangenaam was, om zeer veele gedienstigheeden en schenkaadjen, waar door hy Plancina verplicht hadt. M. Silanus, en L. Norbanus Burgermeesters zynde, zoo reisde Germanicus naar Ægypten, om kennis van d'aaloutheeden [1] te neemen. Maar 't heette dat het geschiede om den welstand van dat wingewest te verzorghen [2]. Ende heeft hy, met oopenen der schuiren, den prys der vruchten afgezet: ook veele dinghen gepleeght, om zich by de gemeente lieftalligh te maaken, als zonder soldaaten, ongeschoeit, en op zyn Griekisch gekleedt te gaan, naaryverende P. Scipio; dien wy verstaan, zich op gelyke wyze in Sicilië, zelfs geduirende den brandt van 't Punisch oorlogh gedraaghen te hebben. Tiberius zyne draght en maniere van doen, met leenighe woorden beschrapt hebbende, begraauwde ten heftighsten, dat hy teegens de orde van Augustus, buiten bewilligingh des Vorsten, tot Alexandrië zyn intreede gedaan hadt. Want Augustus, onder andere geheimenissen der heerschappye, den Raadtsluiden en doorluchtigen Roomschen Ridderen verbooden hebbende zonder verlof daar in te koomen, heeft Ægypten uit hunnen weeghe geleidt [3]: op dat de geene, die zich in dat wingewest, tzampt de sleutels van landt en zee, slechts met een geringhe bezettinghe, teeghens geweldighe heirkrachten, quaame te bevestigen, Italië met geenen honger benaauwen moghte. Maar Germanicus, noch geen kennis hebbende van 't beschelden deezer reize, voer den Nyl op, beginnende van de stadt Canopus af. Deeze is van de Spartanen gesticht, om dat 'er Canopus stierman van zeeker schip begraaven was, ten tyde als Menelaus, naa Grieken keerende, naa een verkeerde [4] zee en 't landt van Lybië, gedreeven werdt. Van daar quam hy aan den naasten mondt der stroome, zynde toegeheilight aan Hercules, den welken de landtzaaten staande houden by hen gebooren, en den oudtsten van allen te weezen, en dat de geenen, die naaderhandt hem in deughdt gelecken hebben, met deezen bynaam vereert zyn. Thans gingk hy de groote lidteekens [5] van 't oude Theben bezichtighen. Daar stonden in de opgebouwde geveirten, noch Ægyptische letters, meldende de voorgange mooghenheit: en zeeker Paap, van de oudt-

Die uit Syrie naar Pompeiopolis wort verzonden.

59 Germanicus reist naar Egypten, om kennis van d'aaloudtheeden te neemen.

Draaght zich zeer gemeenzaam.

't welk Tiberius quaalyk opneemt, ook zyn gantsche reize.

60 Germanicus, des onbewust, vaart dē Nyl op, en komt te Canopus.

Bezichtigt d'overblytzelen van 't oude Theben,

1 *Antiquitatis.* 2 *Cura provinciæ.* 3 *Uitgezondert.* 4 *Diversum.* 5 *Vestigia, overblyfzels.*

oudtſte, gelaſt zyn' vaaderlyke taale te vertolken, verklaarde *datter oulinx gewoont hadden zeevenhondert duizend mannen, van ouder doom bequaam tot de waapenen: en de Koningh Ramſes, met dat heir, Lybië, Æthiophië, de Meden, Perſen, Bactrianen, en Schytien, bemaghtight, mitsgaaders de landen der Syriers, Armeniers, en d'aangrenzende Cappadociers bewoont, van geen' zyde tot de Bithyniſche, van deez' tot de Lycier zee toe, beheert hadt.* Ook las men daar de ſchattinghen den volken opgeleidt, 't gewicht van goudt en zilver, 't getal van waapenen en paarden, de geſchenken van elpenbeen en reukwerk voor de kerken, voorts hoe veel voorraadts van kooren, en ander noodigh gereedtſchap, yder volk opbrenghen moeſt, dinghen van geen' minder heerlykheit, als nu ter tydt, door 't geweldt der Parthen oft de Roomſche moogenheit, gebooden worden. Voorts heeft Germanicus ook zyn' zinnen aan d'andere wonderen te koſt geleidt, daar de voorneemſte af waaren, het ſteenen beeldt van Memnon, ſlaande ſtemmelyk geluit, als 't van de ſtraalen der zonne geſteeken wordt: ook, tuſſen verſpreidt en nauwlyks doorreisbaar zandt, de Pyramiden ter hooghte van berghen opgeboudt, door den ſtrydt [1] en rykdoom der Koninghen: tzamt de lekken [2] in d'uitgegraaven' aarde, om den overvloeijenden Nyl t'ontfanghen: en elders enghten, en eindelooze diepten, die met geen peiltuigh, hoe langh het ook waare, te gronden zyn. Van daar quamp men tot Elephantine en Syene, daar ouwlinx het Roomſche Ryk meede plagh beſlooten te zyn, dat zich nu tot in de roode zee toe uitbreidt. Terwyl Germanicus dien zoomer in verſcheide wingeweſten toebrenght, heeft Druſus geen' geringhe eere behaalt, twiſt onder de Germaanen rokkenende [3], om niet op te houden eer de reeds gekneusde Maroboduus voorts in den grondt bedorven waare. Onder de Gotonen was een eedel jonghelingh, met naame Catualda, eertydts hebbende moeten vluchten voor 't geweldt van Maroboduus, en nu, uit die hachelykheit zyner zaaken, moedt tot wraake ſcheppende. De zelve rukt, met een maghtigh heir, tot de grenzen der Marcomannen in, en de treffelykſten tot bondtgenootſchap omgekoft hebbende, valt hem in zyn Hof, en zeeker Slot daar neevens geleeghen. Daar werdt d'oude roof der Sueven, en een deel zoetelaars en koopluiden uit onze wingeweſten, gevonden, die door 't recht der onderhandelinghe, voorts begeerte om gelt over te winnen, en ten

Welks voorleedene moogenheit beſchreeven wordt.

61 Daarnaa beſchouwt hy het beeldt van Memnon, Ook de Pyramiden en andere merkwaardige dingen.

62 Druſus bedryft in Germanie.

Catualda verdryft Maroboduus.

1 *Om ſtrydt, en mits den rykdom van de Koningen.* 2 *Lacus, meeren.*
3 *De Germanen tot tweedraght lokkende.*

laatſten vergeetelheit huns vaaderlandts, elk uit hunne woonſteede in
63 vyanden landt vervaaren waaren. Maroboduus van alle zyden verlaa-
Die zyn toevlucht neemt tot de Romainen, ten, vondt geen' andere toevlucht, als Cæſars genade. De Danauw gepaſſeert zynde, daar hy het Noriſch wingeweſt verby ſtroomt, ſchreef hy aan Tiberius, niet als een vluchtelingh, oft ſmeekvaardigh, maar als 't gevoelen zyner voorgaande fortuine niet verlooren hebbende [1]. *Want, dat hy eertydts een overnaamhaftigh Koningh, van veele volken aangeroepen zynde, de Roomſche vrundtſchap hoogher gezet hadt.* Hem werdt van
En van Tiberius, met een brief, heuſchelyk werdt bejegent. Cæſar geantwoordt, *dat hy een veiligh en eerlyk outhoudt in Italië hebben zoude, indien hy daar bleeve: zoo zyne zaaken iet anders oorbaar waare, zoude mooghen vertrekken, zoo vry als hy gekoomen was.* Voorts, hy heeft in den Raadt, met reeden, beweert, *dat nochte den Athenienſen voor Philippus, nochte den Romainen Pyrrhus oft Antiochus bet te duchten geſtaan hadden.* De reede [2] is noch voorhanden, in de welke hy *de grootheit des mans, de kraft der volken onder hem geſtaan hebbende, en hoe naagebuur een vyand hy voor Italië was, tzamt de kloekheit van zynen raadt, om hem te dempen, heeft uitgemeeten.* Ma-
Men houdt hem te Ravenna. roboduus voorts wert tot Ravenna gehouden, en wanneer de Sueven by wijlen de ooren opſtaaken, zoo liet men hem hun zien, als oft hy weder in zyn ryk zoude keeren. Maar in achtien jaaren quam hy uit Italië niet; en verouwde, met dapperen afbrek zyner doorluchtigheit, door al te groot een begeerte om te leeven [3]. Catualda had het zelfde ongeluk, en
Catualda werdt ook verdreeven, en van de Romainen in genaade ontfangen. geen ander uitvlught. Niet langh daarnaa verdreeven door de magt der Hermunduren en den Hooftman Vibilius; en ontfanghen zynde werdt hy gezonden naa de bouwlinghſtadt [4] Forum Julium, in 't Narbonifche Gallië. De uitheemſche den eenen en anderen verzelſchapt hebbende, op dat zy zich onder de geruſte wingeweſten mengende die niet ontroeren zouden, deed men aan geen' zyde van de Danauw, tuſſchen de ſtroomen van Marus en Cuſus nederſlaan, hun gevende Vannius, uit
64 den volke der Quaden, t'eenen Koningh. Teſſens geboodſchapt zyn-
Eere by Raadtbeſluit aan Germanicus en Druſus weeghens hun bedryf opgedraagen. de, *dat Artaxias, van Germanicus tot Koningh over de Armeniers geſtelt was*, zoo keurde de Vroedſchap *dat Germanicus en Druſus, brallende [5] hun intreê ter ſtadt zouden doen.* Ook zyn 'er booghen gebouwt, aan de zyden der kerke van Mars den wreeker, met de beelden der Cæſaren: zynde Tiberius bet in zyn ſchik, dat hy den pais met wysheit geveſt, dan oft hy een oorlogh door wapenwerk ter needer geleght hadt.

1 *Indaghtigh zyner eerſte fortuine.* 2 *Oratio.* 3 *Door dien hy 't leeven al te lief had.*
4 *Colonia.* 5 *Ovantes: met de kleene triomf.*

hadt. Derhalven gaat hy den Konink van Thracien, Rhefcuporis, ook met liſt aan. Dat heele volk hadt onder Rhœmetalces geſtaan: de welke overleeden zynde, zoo heeft Auguſtus een deel der Thracien aan Rhefcuporis des zelven broeder, een deel aan zynen zoone Cotys vergunt. In die deilinge zyn de bouwlanden en ſteden, t'zamt het geene Grieken naaſt leght aan Cotys: het ongehavende, forſe, en aan den vyandt verknochte geweſt aan Rhefcuporis toegevallen. Ook waaren de Koningen verſcheiden van aardt; hy zacht en geneuchelyk [1]; deez, fel, hebzuchtigh [2], en zyns gelyk niet lyden konnende. Ende in 't eerſt leefdenze, met een bedroghdekkende vriendſchap. Thans begon Rhefcuporis de grenzen t'overtreeden, aan zich te trekken 't geen aan Cotys gegeeven was, en hem als hy weederſtandt boodt, geweldt te doen; met omzien [3], onder Auguſtus, vreezende dat dezelve, uit wiens handt beide de ryken ontfangen waaren, die ſmaadt niet ongewroken zoude laaten. Maar de verandering van Vorſt vernomen hebbende, beſtont hy hem drommen van ſtruikroovers op te zenden, ſlooten uit te roeijen, oorzaak tot oorlogh zoekende. Geen dinck hielt Tiberius in grooter anxt, dan dat de zaaken uit de plooy der ruſte tot beroerte moghten geraaken. Hy koos eenen Hondertman uit, om den Koningen aan te zegghen, *dat zy hun geſchil door geene waapenen te beſlechten hadden*. Ende Cotys heeft terſtont het volk, tot hulpe aangenoomen, afgedankt. Rhefcuporis, met een gemaakte ingetooghenheit [4], verzoekt, *datmen t'zeener plaatze t'zaamen quaame, 't krakkeel waare by mondtgemeenſchap wel needer te legghen*. Voorts werdt niet lange gehaapert over den tydt, de plaats, en entlyk de voorwaarden; dewyl d'een uit rekkelykheit, d'ander op bedrogh alles onderlingh toegaaven, oft aannaamen. Rhefcuporis, om 't verbondt, zoo hy zeide, te beveſtighen, beſloot het met een maaltydt, en de vroolykheit ſleepend' houdende tot hoogh in de nacht, ſlaat Cotys, meer van goê cier maken en den wyn dan met achterdocht bevanghen, en, toen hy 't bedrogh gewaar werdt, *het heilige des ryx, de huisgoden van een zelve gezin, en de gaſtvrye tafels* aanroepende, in ketenen. Voorts meeſter van heel Thracië geworden zynde, ſchreef hy aan Tiberius *dat hem een' laaghe geleidt, en den laaghleggere een voordeel afgezien was*. Met eenen, onder dekſel van oorlogh, teeghens de Baſtarnen en Scythen, ſtyfde zich met nieuwe maght van ruiteren en knechten. Men ſchreef hem zachtelyk wederom, *zoo daar geen bedrogh mede* 66

Twiſt in Thracië tuſſchen de Koningen Rhefcuporis en Cotys.

Zynde zeer verſcheyden van aardt.

Rhefcuporis begint de vyandtſchap.

65 Tiberius laat hen tot vreede vermaanen,

Daar Cotys naa luiſtert: maar Rhefcuporis noodight hem geveinsdelyk tot een geſprek,

En neemt hem onder 't goedt cier maaken gevanghen.

Zyn ſchryven aan Tiberius.

1 *Amœnum*: *vermaakelyk vroolyk*. 2 *Avidum*. 3 *Conſtanter*: *traaghlyk*. 4 *Modeſtia*.

Antwoordt hem toegezonden.

gemengt was, dat hy zich op zyn onnozelheit vertrouwen moght, voor de reſt, dat nocht hy, nochte de Vroedſchap, zonder kennis van de zaake genoomen te hebben, onderſcheit tuſſchen recht en onrecht zoude maaken. Dies zoude hy Cotys leeveren en overkoomen, om hem in de haatelykheit van't ſchelmſtuk te ſtellen[1]. Die brieven zondt Latinius Pandus, Voorſchout van Moeſië, naar Thracië, by zekere ſoldaaten, dien men Cotys hadt over te leeveren. Rheſcuporis, een wyl tuſſchen vreeze en gramſchap gewaggelt hebbende, beſloot liever d'aanklaght over een volvoert dan over een begonnen ſchelmſtuk te verwachten, beveelt *Cotys om te brenghen, en gaat liegen dat hy zich zelven verdaan hadt*. Cæſar nochtans en liet daarom niet zich van d'eensgoedtgevonde konſtenarye te dienen, maar Pandus overleeden zynde, den welken Rheſcuporis dreef eenen hak op hem te hebben, heeft Pomponius Flaccus een oudt ſoldaat, in dichte[2] vriendſchap met den Koning ſtaande, en des te bequaamer tot bedrieghen, te deezen einde voorneemelyk Landtvooght van Moeſië gemaakt. Flaccus tot in Thracië getooghen, heeft hem, alhoewel beducht en zyn ſchelmeryen overdenkende, zoo verre met geweldighe beloften gebracht, dat hy zich tot binnen de Roomſche beſettingen begaf. Toen omringde men den Koning, quanſuis om der eere wil, met een wakkere troep volx, de Kornellen en Hondertmans met vermaanen en raaden, en hoe hy verder quam opentlyker wacht, hebben hem ten laatſten ziende dat het noodt deedt tot in ſtadt geſleept. Aangeklaaght zynde in de Vroedſchap, door de gemaalinne van Cotys, werdt hy verweezen, om verre van zyn ryk verbannen te blyven. Thracië werdt eensdeels zynen zoone Rhœmetalces, dien 't bleek teegens den aanſlagh zyns vaders geweeſt te zyn, eensdeels aan de kinderen van Cotys toegeleidt. Ende ſtelde men over hen, noch minderjaarigh zynde, Trebellienus Rufus Oudtſchout, om 't ryk daer en tuſſchen te regeeren, volghends 't exempel der voorouderen, die Marcus Lepidus tot vooght over de kinderen van Ptolomæus, naa Alexandrien gezonden hadden. Rheſcuporis tot Alexandrien overgevoert zynde, en aldaar beſtaande te vluchten, oft mogelyk datmen hem deeze misdaadt opdichte, werdt omgebracht. Ter zelve tydt heeft Vonones, dien ik verhaalt hebbe in Cilicië uit den weeghe gedaan te zyn, naa 't omkoopen van zyn' bewaarders, gepooght, onder ſchyn van ter jaght te gaan, naa 't geweſt der Armenien, voorts der Albaanen, en Heniochen, en den Ko-

Hy doet Cotys ombrenghen.

Pomponius Flaccus wordt van Tiberius gezonden, om die moordt te ſtraffen, en dient zich tot dien einde van een' Tiberiaanſchen trek.

Rheſcuporis wordt gevanghen,

Naar Roomen gebracht,

Aangeklaaght,

Verbannen,

En daarnaa gedoodt.

Vonones pooght uit Cilicië te vlieden.

[1] *Om de haatelykheit van't ſchelmſtuk op des anderens hals te ſchuiven, oft van zynen hals te ſchuiven.* [2] *Naauwe.*

Koningh der Scythen, hem in bloede beſtaande, te vlieden. De zeckant verlaatende, begaf hy zich naa de ongebaande boſſchaedjen, thans braght hy 't, mits de ſnelheit van zyn paardt, tot aan de ſtroom Pyramis toe, de bruggen der welke van de bywoonders gebrooken waaren, naa dat zy van 's Konings vlucht gehoort hadden. Ende zy was de wette niet te paſſeeren [1]. Des werdt hy op den oever der ſtroome van Vibius Fronto, Overſte van eenige ruiters, gebonden. Thans heeft hem Remmius Evocatus, die 't bevel over d'eerſte wachten des Koninx gehadt hadt, quanſuis uit gramſchap, met een zwaardt doorſteeken. Waar door te meer gelooft werdt, dat de zelve, zich ſchuldigh aan 't ſchelmſtuk kennende, uit vreeze voor meldingh Vonones om 't leeven gebragt hadt. Maar Germanicus, uit Ægypten wederkeerende, bevindt al wat hy onder de keurbenden, oft in de ſteeden bevoolen hadt, te niet gedaan, oft averechts uitgerecht. Hier over voer hy ſmaadelyk uit teeghens Piſo, die 't met geen minder bitterheit op Cæſar gelaaden hadt. Daarnaa nam Piſo voor zich uit Syrië te ſcheiden, thans, mits de ziekte des zelven, vertoeft hebbende, en verſtaande dat hy aan de beterhandt was, als men de beloften voor zyne behoudenis betaalde, ſtoot hy, door zyn' trauwanten de offerhanden by 't altaar ſtaande, de dinghen ten offer toegeruſt, en de feeſthoudende gemeente van Antiochië, om verre. Toen trok hy van daar naa Seleucië, verwachtende wat'er worden zoude van de ziekte die Germanicus weder overgekoomen was. De wreede kraftigheit der krankte was te heftigher, door dien hy zich vroedt maakte van Piſo vergeeven te zyn: gelyk'er dan gevonden en uit de aarde en wanten opgewroet werdt overſchot van menſchen lichaamen, gedichten, en overgiffeniſſen [2], ook de naam van Germanicus in loode plaaten gegraveert [3], half verbrande aſſche, en die met etter beſmeert, met ander toovertuigh, door 't welk men gelooft de zielen aan de onderaardſche godtheeden toegeheilight te worden. Voorts werden gewroeght de geene die daar van Piſo gezonden waaren, als oft zy quaamen om te beſpieden hoe quaadt het wel met zyn ziekte zyn moght. Geen minder gramſchap dan ſchrik quam Germanicus over, als hem deeze dinghen aangebraght werden; *zoo men hem tot aan den drempel beleeghert hieldt, zoo hy onder zyn vyandts ooghen zynen geeſt uitſtorten moeſt: wat zoude dan daarnaa zyner allerellendighſte bedtgenoote, wat zynen ſpraakeloozen kinderen [4] overkoomen? 'T vergif ſcheen al te traagh van werkingh [5]: haaſt hadt hy en drongh aan om*

Maar hy wordt achterhaalt en door Evocatus doorſteeken.

69

Germanicus uit Ægypten gekeert, verneemt nieuwe blyken van Piſoos weederwilligheit, En valt in ziekte. Piſoos ſtoute boosheit.

Germanicus weeder, inſtortende meent van Piſo vergeeven te zyn. Toovertuigh ontdekt.

70

Beklagh van Germanicus.

1 *Over te koomen.* 2 *Bevetsones, vervloekinghen.* 3 *Geſneeden.* 4 *Infantibus.* 5 *Sleepende.*

om 't wingewest, om de keurbenden alleen in zyn gewelt te hebben: maar dat Germanicus noch zoo naa niet wegh was, nochte de moordenaar om 't loon van de neêrlaagh te genieten. Hy dichtte eenen brief, *by den welken hy aan Piso zyn' vriendschap opzeidde.* Veele voegen'er by, *dat hy hem geboodt het wingewest te ruimen.* Piso ook, zonder langher te toven, heeft hy de scheepen los gemaakt, en hielt zyn vaart draagende, om te min weeghs te rugge te doen, indien hem Syrië door de doodt van Germanicus geopent werde. Cæsar, met een luttel hoope verquikt, daarnaa 't lichaam afgemat zynde, als 't eindt daar was, spreekt zyn bystaande vrienden aan, op deeze wyze. *Indien ik myn eigen' doodt storve, my zoude met recht qualyk genoeghen over de Goden zelf, dat zy my mynen ouderen, kinderen, vaaderlande, voor 't uitgaan myner jeughd en rypheit van ouderdoom* [1] *ontroofden. Nu my de schelmerye van Piso en Plancina myne daaghen kort, wil ik dat gy myne laatste beeden ter harten neemt; te weeten, dat gy aan mynen vaader en broeder overdraaght, met welke bitterheeden gescheurt, met welke laaghen bestrikt, ik het allerellendighste leeven met d'allersnoodste doodt heb afgeleidt. Alle die my aankleefden om de grootheit die my booven 't hooft stondt, oft door bloedtverwantschap, jaa zelfs de geene die my nydt droeghen in myn leeven, zullen beschreyen dat een perzoon eertyds zoo bloeyende, in zoo veele oorlooghen'er afgeraakt, door 't bedrogh van een wyf is omgekoomen. 'T zal u vry staan te klaaghen aan den Raadt, „ de wetten om hulp te roepen.* DE VOORNEEMSTE *plicht der vrienden „ leidt daar in niet, dat men den dooden met nutteloze klaghten naakermt, „ maar dat men gedenk wat zyn' wille geweest zy, volvoer dat hy gebooden „ heeft. D'onbekenden zullen ook Germanicus beweenen; ghy zult zyn leedt wreeken, zoo gy my meer liefde dan myner fortuine waart draaghende* [2]. *Stelt den Roomschen volke ten toon de nichte van den vergooden Augustus, de zelve ook myne gemaalinne: telt myne zes kinderen. 'T erbarmen zal oover de zyde der aanklaagheren zyn: en den geenen, die verzieren moghten eenighen schelmschen last te hebben, zullen de luiden niet gelooven, oft het hun niet te goede houden.* Zyne vrienden zwoeren hem aan zyn' rechterhandt, *eer uit den leeven dan uit de wraake te scheiden.*

72 Daarnaa gekeert t'zyner echtgenoote, *bad hy om zyner heugenisse, om der gemeene kinderen wille, zy zoude de forsheit laaten vallen, den moed doen duiken onder de woedende fortuine, nochte in stadt gekeert zynde haar' maghtigher tergen met om strydt de grootste te willen schynen* [3]. Dit vermaand' hy haar in 't openbaar, andere dingen in 't heimelyk, waar by hy

Hy schryft Piso zyn vriendtschap op.

Zyn leste woorden, op zyn doodtbedde, aan zyne vrienden gesprooken.

Beschuldight Piso en Plancina,

En beveelt zyn doodt te wreeken.

'T welk hem zyne vrienden zweeren.

Vermaant zyn echtgenoot tot deemoedigheit, en

1 *Door al te vroegen doodt.* 2 *Toedroeght.* 3 *Door naaryver van moogenheit.*

GERMANICUS.

Doorluchtig voorbeeldt van Romainsche trou en deught,
Zoo wys zoo dapper in uw mannelyke jeught,
Germanicus, voor wien Germaan en Parth most beven,
Uw glory stondt u dier: de nydt braght u om 't leven.

G. Brandt.

hy ſcheen te toonen vreeze voor Tiberius. Ook overleed hy niet langh daarnaa, tot geweldighe rouwe van dat gewonnen landſchap en omleghende volken. Wee heeft het gedaan den uitheemſchen volken en Koninghen. Zoo groot een meêwaarigheit was in hem teegens de bontverwanten, zachtmoedigheit over zyne vyanden: en in 't aanſchouwen oft in 't ſpreeken eeven eerwaardigh, ontgingh hy de hoovaardye en nydigheit, behoudens de majeſteit en ſtaatlykheidt der opperſte fortuine. De lykſtatie, zonder beelden en pracht gehouden, beſtont haar heerlykheit in den lof en gedachteniſſe zyner deughden. En daar waarender, die zyn' gedaante, ouderdoom, ſoort van doodt, ook ten aanzien dat de plaatze zyns overlydens zoo naa daar ontrent was, by 't noodlot van den grooten Alexander geleeken. *Want, dat zy beide van cierlyken lichaame, uitſteekendt geſlacht, weenigh booven hunne dertigh jaaren, door laaghen van den hunnen, onder uitheemſche volken waaren omgekoomen. Maar dat deez zacht teegens zyne vrienden, gematight in zyne welluſten, geleeft had met een huisvrouwe en zeekerheit van kinderen: ook geen minder krysmangeweeſt was, alhoewel zonder reukeloosheit, en hy belet geweeſt zy de Germanien, door zoo veele overwinninghen verbaaſt, met ſlaavernye t'onderdrukken. By aldien alles aan hem alleen geſtaan, zoo hy Koningks recht en naam gehadt hadt, dat hem d'eere der oorlooghe zoo veel reeder te genaaken zoude zyn geweeſt, als hy in genaadigheit, maatigheit en andere goede zeeden hem te booven gingh.* 'T lichaam, eer men 't verbrande, werdt ontbloot op de markt van Antiochië, welke plaats ter begraffeniſſe was beſtemt. Oft men daar teekens van vergift aan vernoomen heeft is niet wel zeeker. Want yder duid' het verſcheidelyk, naa dat hy met meedelyden over Germanicus, en quaadt vermoeden was ingenoomen, oft geneeghen tot de gunſte van Piſo. De Stadthouders en andere van den Raade, daar teegenwoordigh, hielden daarnaa raadt, *wie dat tot Landtvooght over Syrië te ſtellen waare.* Ende d'andere maar maatelyk aanſtaande, werdt'er langhe gehapert oft het Vibius Marſus, oft Gn. Sentius zyn zoude. Daarnaa week Marſus voor Sentius, die ouwder en ſtyver dringhende was. Ende die heeft een vrouw, Martina genaamt, berucht van vergifterye, en zeer bemindt van Plancina, naar ſtadt gezonden, op 't verzoek van Vitellius en Veranius en anderen, die gereedtſchap maakten tot aanklaght der miſdaaden, als oft zy nu al verklaart waaren voor de geene die te rechte moeſten ſtaen. Maar Agrippina alhoewel mat van droefheit, en quaalyk te paſſe, nochtans ongeduldigh in alle 't geen dat de wraake deedt marren, begeeft zich

ſterft, tot groote rouwe van veelen weegens zyne deughden.

73 Hy wordt by Alexander vergeleeken.

Zyn lyk eermen 't verbrandt ten toon geſtelt.

74 Geſchil over de Landtvooghdy van Syrië. Die Gn. Sentius bekomt. Een vergifter gevanghelyk naar Roome gezonden.

75 Agrippina begeeft zich

t'zee met d'aſſche en kinderen van Germanicus.

op de vloote, met d'aſſche en kinderen van Germanicus, yder eenen erbarmende, *dat een vrouw d'allertreflykſte van adel, onlanx in een overuitneemend huwlyk, gewoon op zich te hebben alle de ooghen van de geenen die haar met meer dan menſchelyke eerbiedenis en groete bejeegenden, toen het doodtlyk overſchot in haaren ſchoot droegh, onzeeker der wraake, angh voor zich zelve, en mits haar ongelukkige vruchtbaarheit der fortuine zoo meenighmaal onderworpen.* Daarentuſſchen achterhaalde de

Erbermingh over haar ellende.

Piſo kryght kennis van Germanicus doodt en kan zyne vreught niet inhouden, en noch min Plancina.

maare van Germanicus doodt Piſo by 't eilandt Cous. Waarinne zich niet konnende maatighen gaat hy offer ſlachten, de tempels bezocken, zonder zyn blydſchap in te toomen; en Plancina was noch bet uitgelaaten, die den rouw over 't verlies haarder zuſter toen eerſt in vrolyk ge-

76 waadt heeft verandert. De Hopluiden vloeiden hem toe, vermaanende *dat hy de regementen op zyn handt hadt, hy zoude weeder naa zyn landtvooghdye keeren, die hem buiten recht benoomen en leedigh was.*

Men raadt Piſo zich naar Syrië te begeeven, en de landtvooghdy aan te neemen.

Waar over alzoo hy zich beriedt, ſtemde M. Piſo zyn zoon, *dat men zich naa ſtadt hadt te ſpoeyen: daar en was tot noch toe niet onverzoenlyks bedreeven, en men hadt voor zwak vermoeden, oft de ydelheeden van't gerucht niet te vreezen. De twiſt teegens Germanicus moght haat verdient hebben, maar geen ſtraffe, en door't afzetten van zyn landtvooghdye was zynen vyanden voldaan. Indien hy wederkeerde, en Sentius zich daar teeghens ſtelde, zoo vinghmen een burgheroorlogh aan; ook zouden de Hopluiden en ſoldaaten in zyne parthye niet volharden, gemerkt by hen overwoegh de verſche heugenis van hunnen Overſte, en de liefde tot de Cæſars hun in't diepſt van't harte gehecht.* Daar teegens redeneerde Domitius

Zyn zoon M. Piſo raadt naar Romen te ſpoeijen.

77 Celer een van zyn innerlykſte vrienden, *men moeſt zich van't geluk dienen. Piſo niet Sentius was tot Landtvooghdt van Syrië geſtelt. Hem waaren de bundelen en't recht des Schouts, hem waaren de keurbenden gegeeven. Zoo daar iet vyandtlyx voorhanden was, wie zoude met beter recht de waapenen bieden, dan dien volmacht van Stadthouder en eighen*

Domitius Celer dringht op de reis naar Syrië, en raadt Piſo dat hy Sentius de landtvooghdy ontweldighe.

» *laſt gegeeven was?* MEN MOEST *den geruchte tydt geeven om te verou-*
» *wen.* DAT GEMEENLYK *d'onnooſle teegens de verſche nydt niet op*
» *moghten. Maar zoo hy 't heir in handen kreegh, in krachten toenaame, veele dinghen die nu niet af te zien waaren, zouden by geval ten beſte ſlaan. Wat haaſten wy ons om met d'aſſche van Germanicus gelyk te landen, op dat het kermen van Agrippina, en't onervaaren volk, u onverhoort en onverdaadight op 't eerſte geruckt'er uitrukken? Gy hebt het gewiſſe van Auguſta, de gunſt van Tiberius voor u, maar in 't verborghen: en die de meeſte boeha maaken over de doodt van Germanicus zyn'er allerblydſt om.*

Piſo,

Piſo, dien de forsheit reedt lagh, werdt zonder groote moeite tot dit verſtandt gebraght, en by brieven aan Tiberius geſchikt, beſchuldight Germanicus *van overdaadt en hoovaardye, en dat men hem verdreeven hadt, om nieuwigheeden plaats te geeven: dat hy de zorghe over 't heir weeder ginghaanvaarden, met de zelve getrouwheit, als hy 't eerſt geregeert hadt.* Teffens laſt hy Domitius, hem op een drieriemighe galaie ſtellende, *de kuſt der ſtranden te myden, en by de eilanden heenen door de ruime zee zynen wegh naa Syrië te vorderen.* De t'zaamenloopende verlaaters ſchaart hy aan rotten [1], waapent de zoetelaars, en de ſcheepen aan 't vaſte landt overgevoert hebbende, onderſchept een vendel nieuwlinghen [2], naar Syrië trekkende. Hy ſchryft aan de Koningskens van de Ciliciers, *dat zy hem volk te hulpe zoude zenden*; de jonghe Piſo zich wakker toonende in de dienſten der oorlooghe, alhoewel hy 't aanveirden van 't oorlogh hadt afgeſtemt. Hy dan langx de kuſt van Lycië en Pamphilië heenen vaarende, en de ſcheepen die Agrippina in hadden, hem bejeegenende, gelyk men ter wederzyde verbittert was, ſtelden zich in 't eerſt ſchrap met waapenen. Daarnaa, mits de vreez, zoo wel in d'eene, als in d'andere was, is 't hooger niet dan tot ſchelden geloopen. Ende Marſus Vibius heeft Piſo aangezeidt, *dat hy ſchikken zoude te Roomen te zyn, om zyn zaak te verantwoorden.* D'ander daar meede ſpottende, antwoordde, *dat hy verſchynen zoude, als de Schout die kennis van vergifterye nam, den betichten en aanklaagers dagh van recht geleght zoude hebben.* Daarentuſſchen als Domitius, tot Laodicea een ſtadt van Syrië gekoomen zynde, naa 't winterleegher der zeſte keurbende trok, om dat hy by de zelve, met zynen raadt tot nieuwigheit, beſt waande te weeghe te raaken, zoo ſchikte de Stadthouder Pacuvius voor hem daar te zyn. Sentius maakt dit Piſo door brieven bekent, waarſchouwende *dat hy zich wachten zoude, op 't leegher met verleiders* [3], *op 't wingeweſt met oorlogh toe te leggen.* Voorts rukt hy te zaamen, alle die hy wiſt dat Germanicus niet vergeeten konden, oft zyne vyanden quaalyk vermoghten, hun t'elken maale *de grootheit des Overſten* [4]. inſcherpende, ſamt *dat men aan den Staat het ſpits der waapenen boodt:* ende trekt op met een maghtighe troep, die gereedt was ten ſtryde. Ook en heeft Piſo, hoewel zyn aanſlaaghen naa wenſch niet uitvielen, niet verſuimt te doen 't geen hem voor 's handts veilighſt was. Maar hy neemt in een ſlot van Cilicië, dat Celenderis genaamt, en zeer wel geveſt was. Want van 't volk hem door de Koningskens van Cili-

78 Piſo volght Celers raadt.

Ruſt zich ten oorlogh teegens Sentius.

79 Ontmoet de ſcheepen die Agrippina in hadden.

Woorden tuſſchen Vibius en Piſo.

Sentius ſchikt zich tot teegenweer.

80 Een ſterk Slot in Cilicië by Piſo ingenoomen.

1 *Manipulos.* 2 *Tironum, nieuwe ſoldaaten.* 3 *Corruptoribus.* 4 *Imperatoris, des Veldheers.*

Cilicië te hulpe gezonden, mits daar onder menghende de overloopers, en den kortelingh onderſchepten nieuwlingh, tzampt zyne en Plancinaas ſlaaven, hadt hy het getal eener keurbende opgerecht. Ende oirkonde, *dat hy, die Cæſars Stadthouder was, uit het wingewest, hem door den zelven vergunt, geweert werdt, niet van de keurbenden, (want op haar verzoek was't dat hy quam) maar van Sentius, die zynen bezonderen haat met valſche ſchelmſtukken bedekte. Zy hadden zich maar in ſlaghoorde te ſtellen, alzoo de ſoldaaten niet vechten zouden, wen zy Piſo zaaghen, die eertydts* vaader *van hun genoemt, zoo men by weeghe van rechte gaan wilde, beſt geraakt*[1], *zoo by weeghe van waapenen, niet weerloos was.* Daarnaa breidt hy de rotten[2] uit, voor de veſten van 't ſlot op eenen ſteilen en afgebrooken heuvel. Want de reſt wordt van de zee omringht. Daar teeghens ſtonden de ouwelinghen[3], geſchaart met orden en troepen van toeverlaat[4]. Aan deez' zyde was ſcherpheit[5] van ſoldaaten, aan d'andere van plaatze; maar nocht moedt, nocht hoop, jaa zelfs geen geweer dan boerſch, en in der haaſt tot een behulp gemaakt. Als men handtgemeen werdt, haaperd' het langher niet, dan tot dat de Roomſche regementen den voet op het vlak kreeghen. De Ciliciërs laaten hun hielen zien, en ſluiten zich in de burgh.

Zyn voorgeeven.

Stelt zyn volk in ſlaghorde.

Maar wordt van Sentius in de vlucht geſlaagen.

81 Midlerwyl heeft Piſo vergeefs beſtaan de vloot, niet verre van daar vertoevende, te bevechten: daarnaa weedergekeert zynde, en zomwylen voor de muuren misbaar maakende[6], zomwylen elk by zynen naam roepende[7], met beloften noodende, ley hy toe op muiterye: jaa hadt zulk een ontroernis te weeghe gebracht, dat de Standtaartdraagher der zeſte keurbende den ſtandtaart tot hem overgevoert heeft. Toen beveelt Sentius, *de hoorens en trompetten daar teeghens aan te blaazen, zooden te haalen om eenen dyk te maaken, de ladders te rechten, en elk, naa dat hy willighſt was op te ſtyghen; anderen met ſpietſen, ſteenen en toortſen, uit het grof geſchut 'er op te ſchieten.* Piſo ten laatſten laatende zyn' ſtyfzinnigheit vallen, badt in de burgh, mits de waapenen overleeverende, te mooghen blyven, terwyl men Cæſar vraaghen zoude, wien hy Syrië toevoeghde. De voorwaarden werden niet aangenoomen, nocht hem iet anders toegeſtaan, dan ſcheepen, en veiligh naa ſtadt te mooghen trekken.

Leit toe om muitery te ſtichten.

Wordt in de burgh beſtormt.

Zoekt verdragh.

Hem worden alleen ſcheepen toegeſtaan om naar Roomen te vaaren.

82 Maar te Rome, naa dat Germanicus ziekte ruchtbaar werdt, en alles, gelyk 't geen van verre komt, grooter en quaader gemaakt, ontſtont rouwe, gramſchap; en borſt men uit tot klaghten. *Dat was't dan waa-*

Daar de tydingh van Germanicus ziekte groote ontſteltenis maakt.

1 *Potiorem, het meeſte recht hadde.* 2 *Manipulos.* 3 *Veterani.* 4 *Subſidiis.* 5 *Aſperitas, barsheit, ſchorheit.* 6 *Affligendo.* 7 *Cient.*

waarom men hem naar't einde der aarde verzonden hadt: daar was het heimelyk ſpreeken tuſſchen Auguſta en Plancina over uit geweeſt. Wel hadden d'ouwde de waarheit van Druſus gezeidt, dat de heerſchers geen gevallen hadden in den borgerlyken aard hunner zoonen, en die'er om geen andre oorzaak uitgerukt waaren, dan om dat zy voorgehadt hadden, door 't herinvoeren der vryheit, 't Roomſche volk te omhelzen met een regeeringhe daar yder gelyk recht in hebben zoude. Dit ſpreeken van 't volk is door 't hooren van zyn doodt zulks ontſteeken, dat men al eer 't van de Majeſtraaten gebooden werdt, eer 't de Raadt keurde, rechtſchorſſingh aanvingh, de vierſchaaren verliet, huizen toeſloot. Alomme zweegh men, en kermde, zonder dat het opgezet werdt, oft de boeha gemaakt was. Ende alhoewel zy niet en lieten de treurkleederen aan te trekken, noch hadden zy grooter rouw in 't harte. Eenighe koopluiden, die voor Germanicus overlyden uit Syrië gereiſt waaren, bragten by geval wat blyder tydingh van zyn' gezondtheit. Terſtondt werdt het gelooft, terſtondt ruchtbaar. Waar zy elkanderen bejeeghenden, al hadden zy niet veel beſcheidts gehoort, zy deelden 't den anderen meede, en die, door de blydtſchap, maakten 't grooter in 't voortzeggen aan meer anderen. Zy maaken een geloop door ſtadt, oopenen zelve de deuren der kerken. De lichtgeloovigheit werdt geholpen door de nacht, en door dien men in 't duiſter bet uitviel met veel zeggen tot de zaake. Ook verzette zich Tiberius teegens de valsheit niet, maar gafze tydt en bot om te verdwynen. Ende 't volk viel weeder aan heftigher rouwe, als of het hem noch eens verlooren hadde. Naar dat elk liefde tot Germanicus, oft kloek vernuft hadt, werden de vereeringhen bedacht en hem toegekeurt, *dat zyn naam in Saliariſch gedicht zoude gezonghen werden, geraaderde ſtoelen geſtelt op de plaatze der Auguſtale Prieſteren, en eike krauſſen booven op de zelve, zyn beeldt van elpenbeen voor de ſpeelen der loopbaanen gedraaghen werden, dat ook niemant Flamen oft Wickelaar, in ſtede van Germanicus zoude gekooren werden, ten waare uit het geſlaght der Juliën.* Daar by werden gevoeght triomf booghen, tot Rome en op den oever van den Ryn, en op Amanus, een bergh in Syrië, met opſchrift zyner bedreeve zaaken, en *dat hy voor 't vaaderlandt*[1] *geſtorven was*: zyn graf zoude tot Antiochië, daar hy verbrandt was; zyn vierſchaar tot Epidaphnen, daar hy zyn leeven geëindight hadt, opgerecht werden. Van de beelden en alle de plaatzen daar hy geëert zoude werden, zoude men quaalyk de reekeningh konnen maaken. Als hem toe-

En zyn doodt veel grooter droefheit.

Een gerucht van zyn gezondtheit maakt grooter blydtſchap.

Die, toen 't valſch bevonden werdt, in te grooter droefheit verandert.

Hem wordt veel eers in zyn doodt beweezen.

1 *Oh rempublicam.*

Een goude schilt hem onder de Redenaars toegeleidt.

geleidt werdt een schildt[1] van goudt en uitneemende grootte, onder de stichters[2] der welspreekenheit, verklaarde Tiberius, *dat hy hem een gewoonlyk, en even als die van anderen, zoude toewyen, gemerkt de fortuin geen onderscheidt in de welspreekenheit maakte, en doorluchtigh genoegh was, dat hy onder d'ouwde schryvers geteldt werdt.* De staat der Ridderschap heeft de beitel[3] van ruiterye, die te vooren der Juniën geheeten was, genoemt *dien van Germanicus*, en een wyze ingestelt, dat de benden paarden[4] op de Iden[5] van Julius, achter zyn' beeltenis zouden ryden. Veele deezer dinghen zyn noch in gebruik, zommige zyn terstont naagelaaten, oft door lankheit van tyde afgeraakt.

84 Livia de zuster van Germanicus, baardt twee zoonen.

Voorts de rouwe noch versch zynde, heeft Livia, de zuster van Germanicus die met Drusus getrouwt was, twee kinderen van manlyke sexe teffens gebaart. 'T welk zeldtzaam en ook blydtschap in maatelyke huizen gewoon zynde te maaken, zoo groot een vreughd' in den Vorste verwekt heeft, dat hy zich niet onthouden kon van in de Vroedtschap te roemen, *dat nooit onder de Romainen een man zulk eener hoogheit tweelinghen hadt voortgebracht*[6]. Want alles, ook 't geen by geluk toe quam, zocht hy tot glorie te duiden. Maar op zulk eenen tydt heeft dit ook den volke gesmart. Als oft Drusus met aanwas van kinderen het huis van Germanicus bet onderdrukte.

85 De geilheit der vrouwen wordt ingetoomt.

In 't zelve jaar is door zwaare keuren van den Raadt de geilheit der vrouwen ingetoomt, en verbooden, *dat der geene en zouden moogen gewin met haar lichaam doen, die haar grootvader, vader, oft gemaal, Roomsch Ridder geweest waare.* Want Vistilia, gebooren uit Schoutelyken huize, had by de Gebouwmeesters[7] haare ongebondenheit van boelen bekent gemaakt; na de wyze by de ouwden aangenomen, dewelke geloofden dat d'oneerbaare genoegh gestraft werden met de belydenis haarer schandelykheit. Ook werdt van Vistiliaas man Titidius Labeo afgevordert, *waarom hy over zyn' huisvrouwe, welker schult openbaar was, naagelaten hadt wraak te doen, volgens de wet.* En naardien hy voorwendde, *dat de tzestigh daagen, vergunt om zich over zulx te beraaden, noch niet om waaren*, werdt verstaan genoegh te zyn, dat men over Vistilia vonnis weeze: ende is de zelve in 't eilandt Seriphon verstreken. Ook is 'er gehandelt van de Ægyptische en Joodtsche godtsdiensten te verdryven: ende daar een besluit der Vroedtschap op gevolght, *dat vierduizent*

Vistilia om haar onkuisheit in 't eilandt Seriphon gezonden.

Ægyptische en Joodtsche Godtsdiensten verdreeven.

1 *Lipsius verstaat een schildt met een troonje, of beeltenisse.* 2 *Auctores.* 3 *Cuneum.* 4 *Kornetten.* 5 *Dat is den 15 van Julius.* 6 *Dat nooit te vooren eenen man van zulk een hoogheit onder de Romainen tweelingen waaren voortgebracht ...* 7 *Ædiles.*

zent van vryelinghſchen geſlachte, met dat overgeloof beſmet, die van bequaamen ouderdoom waaren, in 't eilandt Sardinië zouden overgevoert werden, om de ſtruikrooveryen in dwangh te houden, en zoo zy door de zwaare lucht quaamen t'overlyden, de ſchaade was kleen: *de reſt zoude Italië moeten ruimen, 't en waare zy binnen zeekeren dagh de heillooze zeeden verworpen*. Waar naa Cæſar voorgedraaghen heeft, *dat men een maaghdt moeſt ſtellen in de plaatze van Occia*, die zeevenenvyftigh jaaren langh, op 't alderheilighlykſte, het hooftampt [1] der heilighdoomen van Veſta bedient hadt: en dankte hy Fonteius Agrippa en Domitius Pollio, *dat zy met aanbieden hunner dochteren elk om ſtrydt den vaderlande pooghden dienſt te doen*. De dochter van Pollio gingh voor, nerghens anders om als dat haar moeder noch haaren eerſte man hadt. Want Agrippa hadt door twiſt zynen huize afbrek gedaan. Ende Cæſar heeft haar, alhoewel zy verworpen werdt, met een bruidtſchat van vyfentwintighduizendt kroonen [2] getrooſt. Alzoo de gemeente klaagde *over de bittere dierte van 't kooren*, zoo heeft hy eenen zeekeren prys op de graanen gezet, dien de kooper betaalen zoude, en belooft *twee penningen op yder mudde, tot behoef van den koopman, daar by te legghen*. Nochtans en heeft hy evenwel daarom den naam van *Vader des vaderlandts*, hem ook te vooren opgedraaghen, niet aangenoomen, en bitterlyk begraauwt, de geene die zyne *beezigheeden godlyk*, en hem *Heer* noemden. Waar uit een benaautheit en ſlibberigheit in 't ſpreeken volgde, onder eenen Vorſt die de vryheit vreeſde, de vlaaierye haatte. Ik bevinde by de ſchryvers en ouden van die tyden, dat in den Raadt geleezen zyn brieven van Adgandeſtrius, Vorſt der Catten, by dewelke hy beloofde *Arminius te doen ſterven, zoo men hem gift zonde om de moordt te volbrenghen*; en daar op geantwoordt te zyn, *dat het Roomſche volk niet met bedrogh oft in 't heimelyk, maar in 't openbaar, en met waapenen, zich over zyn' vyanden gewoon was te wreeken*. Met welke gloorie zich Tiberius den ouden Veldtheeren gelyk maakte, die verbooden hadden den Konink Pyrrhus te vergeeven, en dat uitgebracht. Voor de reſt Arminius, als de Romainen vertrokken waaren, en Maroboduus verdreeven, naa 't ryk ſtaande, vondt de vryheit zyner landsluiden daar teegens gekant: en met waapenen aangerandt zynde, naa dat hy met verſcheiden geluk geſtreeden hadt, is

Vierduizendt in Sardinië overgevoert, en de reſt dagh gezet om van hun gevoelen af te ſtaan of Italie te ruimen.

De dochter van Domitius Pollio wordt in plaats van Occia tot Opperprieſtereſſe der Veſtaalen verkooren.

Tiberius zet prys op de graanen.

Toont zich afkeerigh van hooge tytelen en eernamen.

Een Germaner, maar geen rechte Germaner, belooft den Romainen Arminius te doen ſterven, en eiſcht daar vergift toe.

Die trouwloosheit wordt verfoeit.

1 *Opperprieſterſchap.* 2 *Decies ſeſtertii.*

En echter wordt die zuil des vaderlandts door bedrogh der zynen omgebraght. Zyn lof.

is door bedrogh zyner naaſte vrienden omgekoomen, een bevryer buiten twyfel van Germanië, en die niet den eerſten opgank van 't Roomſche volk, gelyk andre Koningen en Overſten, maar het ryk in zyn meeſte bloeijen geterght heeft: in ſtryden zyn beurt van winſt en verlies gehadt hebbende, in 't oorlogh niet verwonnen. Zeevenendertigh jaaren leevens, twaalf van mooghenheit, heeft hy vervult. Ende noch zinghen de uitheemſche volken van hem, onbekent zynde in de jaarboeken der Grieken, die zich ſlechts over hun' eighe zaaken verwonderen: by de Romainen niet zoo zeer vermaardt, mits wy de ouwde dinghen verheffen, op de verſſche geen acht geevende.

HET

HET
DERDE JAARBOEK
VAN
C. CORNELIUS TACITUS,
Seedert Auguſtus aflyvigheit.

KORT BEGRIP DES DERDEN BOEKS.

AGrippine, komt met het overſchot van Germanicus te Brunduſië, en van daar tot Rome, dat wordt in de tombe van Auguſtus gebracht, en zyn' uitvaart gehouden. Druſus keert naa Illyricum. Cn. Piſo, te Rome gekeert zynde, wordt over vergif en majeſteitſchennis aan recht geëiſcht. Naa 't verantwoorden zyner zaake, alles op hem verbittert en gebeeten ziende ſlaat de handen aan zyn eighen lyf. Tacfarinas vernieuwt het oorlogh in Afriken: 't welk van L. Apronius Voorburghermeeſter gedempt wordt. Lepida Æmilia wordt van overſpel en vergif aangeklaaght en verweezen. De Papiër Poppæër wet te dien tydeſcherpelyk geoeffent, wordt geſmydight van Tiberius, en de knoopen der zelve ontknocht. Tacfarinas overloopt Afriken wederom: om't welk te beſchermen Junius Blæſus gekooren wordt. Etlyke Roomſche Ridders worden voor Majeſteitſchenders verweezen. De Galliën ſtaan teegens 't ryk op, onder't beleidt van Julius Sacrovir en Julius Florus; ongelukkelyk: om dat hunne troepen van de Germaniſche keurbenden verſlaaghen zyn, en zy tot het oude juk herſleept. C. Lutorius Ridder, verweezen voor Majeſteitſchender, is in den kerker ontzielt. De zorghe om d'overdaadt in te toomen aanveirt, en laat enghyen. Druſus ontfangkt de Gildemeeſterlyke maght. Den Dialen Flamen word verbooden om wingeweſt te looten. De Vryplaatſen der Grieken bezichtight en gezuivert. C. Silanus wordt om Majeſteitſchennis en hereisbaare penninghen verweezen. Junius ſtommelt Tacfarinas heruit, en vanght zynen broeder. Doodt

en uitvaart van Junia, doorluchtighe vrouwe. Al dit in drie jaaren bedreeven, Burgermeesters zynde

M. VALERIUS EN M. AURELIUS.
TIBERIUS DE VELDTHEER TEN VIERDEN EN DRUSUS NERO TEN TWEEDEN.
C. SULPITIUS, EN D. HATERIUS.

1 Agrippina komt te Corcyra.

AGrippina, onaangezien het winterweeder, spoeyende zonder ophouden haare reize door de zee, quam landen aan 't eilandt Corcyra, dat teeghens de stranden van Calabrië over leidt. Daar besteede zy eenige weenige daaghen om 't gemoedt te bezadighen, heftigh in haar rouwe, en van geen geduldt weetende. Daarentusschen quaamen, naa de stadt Brundusië haar gereedst en veylighst om aan te koomen, toegeloopen alle haare trouwste vrienden, mitsgaaders veele luiden van oorloghe, die onder Germanicus gedient hadden, veele onbekende ook uit d'omleggende steedekens, een deel meenende den Vorste daar meede te behaaghen, een grooter getal dat de zelve naavolghde. Ende zoo ras men van der hooghte [1] de vloot eerst opdeedt, werdt niet alleen de zeekant, maar ook de wallen en daaken der stadt, en alles van waar men veerst uitzien kon, vervult met den hoop der treurende luiden, d'een den anderen vraaghende *oftmen haar, als zy optradt, met stilzwyghen, oft met eenighe aanspraak zoude ontfanghen.* Ende men wist niet wel wat best op den tydt paste: wanneer de vloot allenskens voortsquam, niet, gelyk de gewoonte is, met een lustigh aanroeijen, maar alles aangeleidt naa de droefheit. Naa dat zy met twee van haare kinderen, en de doodtdooze in der handt, uit het schip getreeden, d'ooghen hadt needergeslaaghen; weende elk even zeer, en gy en zoudt geen vrienden van vreemden, nocht der vrouwen van der mannen misbaar hebben konnen onderscheiden, uitgezeidt, dat de geenen die haar te gemoedt quaamen, en versch waaren, den sleep van Agrippina door lange rouw afgemat, in droefheit te booven ginghen.

Te Brundusië koomen haare trouwste vrienden en veele anderen by een om haar t'ontmoeten.

Zy treedt uit het schip, en wordt met groot betoogh van droefheit, en misbaar ontfanghen.

2 Cæsar hadt twee hofbenden derwaarts gezonden, en de Majestraaten van Calabrië, Apulië en Campanië doen weeten, *dat zy der heughelijke van zynen zoone, den laatsten plicht zouden bewyzen.* Zoo werden dan de asschen gedraaghen op de schouderen der Kornellen en Hopluiden: voor heenen ginghen de ongesierde teekens, d'omgekeerde

1 Ex alto: uit het diep.

de bundels. En waar zy door de Bouwſteeden trokken, was 't volk in 't zwart, de Ridders in hunne lange tabberden [1], naa 't vermoogen der plaatſe, kleederen, reukwerk, en anders gebruiklyk op de lykſtaatſiën brandende. Die van de ſteedekens uit den weeghe geleeghen quaamen hun niettemin bejeeghenen, en offerhanden ſlachtende, altaars oprechtende voor d'onderaartſche Goden, getuighden met weenen en ſchreijen hunne rouwe. Druſus quam hun teegens tot Terracina toe, met Claudius den broeder, en de kinderen van Germanicus, die in ſtadt gebleeven waaren. De Burgermeeſters M. Valerius en M. Aurelius (want zy waaren nu in hunne Majeſtraat getreeden) en de Raadt, met een groot deel des volks vervulden den wegh: gaande geſpreit, en yder ſchreiende zoo veel hem luſte. Want daar en was geen vlaajen meede gemenght, alleman weetende dat Tiberius zyne blydſchap over de doodt van Germanicus quaalyk ontveinzen kon. Tiberius en Auguſta hielden zich 3 van ſtraat, achtende dat het hunne majeſteit te naa zoude gaan, zoo zy in 't openbaar kermden; ofte duchtende dat hunne valſcheit blyken zoude, zoo alle ooghen hun aanſchyn doorgronden. Nocht by de hiſtoriſchryvers, nocht in de ſchriften van 't dagelyks bedryf en vind ik dat zyn' moeder Antonia den dooden eenighen merkelyke plicht beweezen hebbe; daar nochtans, booven Agrippina, Druſus en Claudius, ook d'andere bloedtvrienden, van naam tot naam, beſchreeven ſtaan: 't zy dat zy door zwakheit zy verhindert geweeſt, oft dat haar gemoedt verwonnen van rouwe het gezicht van zoo groot een ſmart niet heeft konnen draaghen. Beſt zoud ik gelooven dat zy van Tiberius en Auguſta, die niet uit den huize gingen ingehouden is; op dat haare droefheit evengroot, en door 't exempel der moeder, ook grootmoeder en oom ſcheenen inne te blyven. De dagh, toen de aſchen in de 4 tombe van Auguſtus gebracht werden, was by wylen door 't zwygen, zoo ſtille, oft men in een woeſtyn geweeſt waar, by wyle onruſtigh door 't ſchreien: de weeghen der ſtadt waaren vol, de toortzen lichten elkander' toe in 't veldt van Mars. Daar riep de ſoldaat in zyn' waapenen, de Majeſtraaten zonder eerteekens, 't volk aan gilden vergaadert, *dat de Staat ter aarde lagh, en nu alle hoop uit was:* zoo rondt en met zulk een geneeghenheit, dat zy niet en ſcheenen te denken aan de geenen die de heerſchappy hadden. Niet gingh nochtans Tiberius naader als de yver der menſchen ontſteeken tot Agrippina; als zy haar *'t ſieraadt des vaaderlants, het eenighe bloedt van Auguſtus, het eenighe zweemſel der aaloudtheit* noemden, en gekeert tot den heemel en de Goden,

De Bouwſteeden en kleene ſteedekens betoonen t'haarer ontmoetinge groote deernis en rouw.

Druſus en de voornaamſte der ſtadt en veel volks gaan haar ſchreijende te gemoet.

Tiberius en zyn moeder poogen hunne blydſchap t'ontveinzen.

Antonia, Germanicus moeder, laat zich niet zien, 't zy door zwakheit en grooten rouw, of door Tiberius weêrhouden.

De lykaſch wordt in 't graf van Auguſtus gebracht.

Groote eere den overleeden beweezen.

Hertelyke geneegenheit tot zyn weduw en kinderen.

[1] *Trabeati.*

baaden, *dat zy haare kinderen immers behouden moght, en overleeven de*
5 *geenen die hun hardt vielen.* Daar was'er die vraaghden, *waarom geen*
Klachte des volks teegens Tiberius. *oopenbaare lykstaatie*, en hier by geleeken *all' wat Augustus eellyx en grootdaadighs aangerecht hadt, om de wille van Drusus, den vaader van Germanicus. Naamelyk dat hy zelf in 't strenghste van den winter tot Ticinen toe hem te gemoet getrokken was, en zonder van 't lichaam te wykken te gelyk in de stadt gekoomen: dat het bedt was omringht geweest met de beelden der Claudiën en Liviën, hy beschreit op de markt, gelooft voor de schipbekken: alles wat de voorouwders gevonden oft de naakoomelinghen bedaght hadden op elkander gehoopt. Maar dat Germanicus niet*
Die te spaarzaam was ontrent de lykeere. *slechts de gewoonlyke eeren, en die men yder edelman schuldigh is, hadden mooghen gebeuren. Zeeker het lichaam was, om de veerheit der weegen, in vreemde landen zoo wat heenen verbrandt: maar met zoo veel meer sieraaden waar billyk geweest hem thans te vereeren, als hem des d'eerste geleeghenheit geweighert hadt: dat hem zyn broeder niet dan een daghreize, zyn oom niet tot aan de poorte maar toe, bejeeghent waaren. Waar waaren die instellinghen der ouwden? Dat men de beeltenis plagh voor 't bedt op te rechten, gedichten te maaken ter gedachtenisse van de deughdt des overleeden, het looven en beweenen, oft naabootzen der droef-*
6 *heit.* Dit quam ter kennisse van Tiberius, en om 't volk den mondt te snoeren, heeft hy ze by plakkaate vermaant, *dat veele der doorluchtighe Romainen voor 't vaaderlandt gestorven waaren, nooit iemant met zoo vierigh een hartelykheit betreurt. 'T welk voor hem en eenen jegelyken tot groote eere diende zoo men daar maat in hieldt. Want 't geen middelbaare huizen en burgheryen wel stondt, paste niet alles Vorstelyken persoonen en den heerschenden volke. Op verscher droefheit hadt het betaamt rouwe te toonen en zich met treuren te troosten. Maar 't gemoedt stondt nu weederomme te styven, gelyk eertyts de vergooden Julius, in 't verlies zyner eenighe dochter, de vergoode Augustus toen'er zyn neeven uitgerukt werden, de droefheit verstooten hadden. Ouder exempelen waaren onnoodigh te verhaalen, hoe dikwils 't Roomsche volk stantvastelyk geleeden hadt, neederlaaghen van heirkrachten, blyven van Veldtheeren, uit-*
„ *rooyen tot in den grondt, van eedele geslachten,* DAT DE *Vorsten sterf-*
„ *felyk, de staat eeuwigh was. Des zouden zy tot hun hanteeringhe keeren: en*, dewyl de Megalenser schouwspeelen genaakten, *zich ook weeder tot*
7 *de wellusten begeeven.* Als toen de rechtschorssingh afgeschaft zynde,
[illegible] keerde men tot zyn beroep: en Drusius vertrok naa d'Illyrische leegers, alle gemoeden wachtende op de wraak van Piso te vorderen: met veel

klaa-

klaaghens, *dat hy daarentusschen speelen reizende door de geneughelykeplekken van Azië en Achajë, met een trots en arghlistigh sukkelen de blyken van 't schelmstuk verduisterde*. Want het gerucht gingh hoe Martina besprooken van vergifterye, gelyk ik gezeit heb, door Cn. Sentius overgezonden, aan schielyke doodt, tot Brundusië gestorven was, en vergif in den knoop van haar hair verborgen gevonden, zonder eenigh teeken van gezochte doodt aan 't lichaam. Maar Piso doende zynen zoon voor uit naa stadt trekken, met zeekeren last om den Prins te vermurwen, spoeit zich naa Drusus toe; dien hy hoopte niet zoo zeer verbittert door de doodt zyns broeders, als wel gevoeghlyker te vinden, door zyne verlossinge van eenen naaryveraar. Tiberius om te toonen dat hy zonder vooroordeel was, vereert den minlyk ontfangen jongelingh, met de miltheit gewoonlyk jeegens de zoonen van edele huizen. Drusus antwoordde Piso, *zoo 't uitgestrooide waar was, het gingh hem voor all' aan: maar liefst hadt hy dat het looghen en ydel nochte Germanicus doodt yemandts bederf waare*. Dit geschiedde in 't openbaar en schuwde hy in eenigh heimelyk gesprek met hem te koomen: ook twyffelde men niet, oft het was hem voorgeschreeven van Tiberius, gemerkt hy anderzins zonder loosheit en gulhartigh door de jeughd, zich alstoen met oude mans treeken beholp. Piso de Dalmatische zee gepasseert, laatende de scheepen by Ancona, achterhaalde door Picenen en thans de Flaminiër wegh, het regement, dat uit Pannonien naa stadt, en voorts tot bezettinge van Africa geleidt werdt. Van welk doen veel zeggens viel, *hoe hy zich in de troepen en op den wegh dikwils aan de soldaaten had laaten zien*. Van Narnia, om quaadt vermoeden voor te komen, oft „ overmits EEN bevreest hart quaalyk weet aan welken raadt zich te hou- „ den, koomende de stroom van Nar, en thans den Tyber afgedreeven vermeerde hy de gramschap des volx, om dat hy zyn schip deedt aanleggen by 't graf der Cæsaren; ook quam hy met een groote sleep van aankleeveren [1], Plancina met veel gezelschaps van vrouwen, op 't schoonst van den dagh, en dat de kaay vol volks was, met een fris gelaat aangetreeden. Onder anderen werdt de nijdt geterght, door 't feestelyk vercieren van zyn huis aan de markt staande, door een gastebodt en banket, van alle 't welk niet verhoolen bleef, overmits de plaats zoo zeer in 't ooge stondt. Des anderen daaghs vorderde Fulcinius Trio Piso voor Burgermeesteren. Daar teegens streefde Vitellius en Veranius, met d'anderen van Germanicus gezelschap, bybrenghende *dat Trio daar geen deel aan en quam, en dat zy luiden niet als aanklaaghers, maar als aan-*

wacht op wraak over Piso.

Martina de vergifster schielyk gestorven.

8

Piso spoeit zich naar Drusus om zich t'ontschuldigen, en zendt zyn zoon aan Tiberius,

Die den jongelingh beschenkt.

Drusus antwoordt aan Piso naar 't voorschrift van Tiberius.

9

Piso komt te Roome en toont frisch gelaat.

10

Wort van verscheydenen aangeklaaght.

1 Clientium.

brenghers en getuighen, de boodschap zouden doen, die hun van Germanicus bevoolen was. Hy laatende d'aanklaght van die zaake dryven, verworf oorlof *om zyn voorgaande leeven te beschuldighen:* en werdt den Prinsse verzocht, dat *hy zich de kennis der zaake wilde aanneemen*, daar de gedaaghde zelfs niet teegens hadt, vreezende den yver van 't volk en der Raadsheeren: dat in Tiberius daarteegens een groote dapperheit was om opspraak te versmaaden, en hy zelf behipt in de gewisse "zyner moeder: DAT OOK een eenigh rechter lichtelyker onderscheyden kan tusschen de waarheit en 't geen ten erghsten gelooft wordt: maar "DAT een breedt getal haat en nijt getroost is [1]. Wel wist Tiberius wat het berechten van zoo een zaak in hadt, en met wat achterklap men hem overhaalde. Derhalven met weenige zyner gemeenzaamste vrienden, daar over geroepen, hoorde hy de dreigementen der aanklaageren, en de beeden ter anderer zyde, en verzondt de zaake in haar geheel aan den Raadt. Ende midlertydt is Drusus keerende uit Illyrië, alhoewel de Raadt gestemt hadt, *dat hy brallende* [2] *aankoomen zoude om dat zich Maroboduus aan hem overgegeeven hadt, en ten aanzien der zaaken in den voorleeden zoomer verricht*, uitstellende die eere, in stadt gekoomen. Naa dat de gedaaghde *T. Aruntius, Fulcinius, Asinius Gallus, Æserninus Marcellus, Sextus Pompeius tot voorspraaken* verzocht hebbende, die 't op verscheide uitvlughten afsloeghen, t'zyner bystandt bekoomen hadt M. Lepidus, en L. Piso, en Liveneius Regulus, zynde de gantsche burgerye opgetooghen om acht te geeven, *hoe de gedaaghde gemoedt waar, oft Tiberius zyn meeninge genoegh bedwinghen en binnen houden zoude, oft uiteren*, zoo en heeft het volk, nooit t'anderen tyden met meerder yver op die dinghen lettende, zich meerder vryheit aangenoomen om in 't verborghen op den Vorst te spreeken, oft daar een zwyghen toe te doen dat vol quaadt vermoedens scheen. Ten daaghe dat de Raadt vergaadert was voerde Cæsar een' reede van voordachte gemaatightheit. *Dat Piso Stadthouder en vrient zyns vaaders geweest was, en door hem op goedtvinden van den Raadt, tot methulper aan Germanicus gegeeven, om de zaaken in 't Ooste te bestellen. Oft hy aldaar den jongelingh met weêrbarstigheit en dwersdryven verbittert hadt, en zich verheught in zyn' doodt, oft door schelmerye verdaan, stondt zonder ingenoomen gemoedt* [3] *te beoordeelen. Want indien hy Stadthouder de paalen van zyn ampt te buiten heeft gegaan teegens zynen*

Tiberius de beschuldigers en beschuldighde gehoort hebbende verzendt de zaak aan den Raadt. 11

Drusus keert in de stadt.

Voorspraaken van Piso.

12

Tiberius reede aan den Raadt, die seer arghlistigh en waarlyk Tiberiaansch is.

1 *Dat hy een breedt getal haat en nydt d'overhandt of kracht hebben.* 2 *Ovans, met de kleene triomf.* 3 *Zonder vooroordeel of partyschap.*

zynen Overſte, en zich in des zelven doodt en myne rouwe verblydt: ik zal hem haaten, en myn huis verbieden, wrekende het ongelyk my in't bezonder en niet als Vorſte gedaan. Maar indien daar blykt een ſtuk, dat in yder menſchen doodt te wreeken ſtaat: zoo hebt ghy lieden de kinderen van Germanicus, en ons zyne ouders te trooſten als naa rechte. Leght dat ook met eenen oover, oft Piſo de heirkrachten tot oproer en muytery heb opgeruit, door vleiery geſtaan naa de gunſt der ſoldaaten, door weeghe van waapenen getracht weder in't buitlandt te keeren: dan oft deeze dinghen valſchelyk vergroot zyn in't uitſtrooijen, door de aanklaaghers, welker te grooten yver my met reeden misnoeghen geeft. Want waar toe't lichaam gebloot, en aan 's volks oogen te taſten gegeeven, en geſtrooit zelf onder d'uitheemſchen, als oft hy aan vergift geſtorven waare, zoo zulx noch onzeeker en t'onderzoeken is. Ik beſchrey wel mynen zoon, en zal hem altydts beſchreyen: maar en verbiede den gedaaghden niet iets [2] by te brenghen, waar door zyn onnoozelheit geſtut, oft beweezen mooghe werden, is'er iet daar zich Germanicus in mishadt heeft: ende bidt u de aangetyghde misdaaden niet voor gebleeken aan te neemen, om dat de zaake met myne droefheit gevoeght is. Indien hem naabloedt oft getrouwe vrundtſchap aan eenighe voorſpraaken heeft geholpen, yder ſtaa hem voor, zoo veel als hy met welſpreekenheit en naarſtigheit vermagh. Den aanklaagheren ſpreek ik den zelven arbeidt, de zelve beſtendigheit aan. Laat ons dit alleen aan Germanicus booven de wetten verleenen, dat men liever op't ſtadthuis, als op de markt, liever voor den Raadt als voor de Rechters onderzoek over zynen doodt doe. De reſt werde met gewoonlyke zeedigheit gehandelt. Niemant zie de traanen van Druſus, niemant myne droefheit aan, nochte 't geen men miſſchien verziert t'onzen naadeel. Daarnaa werden twee daaghen verordent om hem de misdaaden aan te tygen, en dat zes daagen daar naa, de gedaaghde drie daaghen langh verdaadight zoude werden. Toen heft Fulcinius ouwde en ydele dinghen aan, *dat Spanjen ſtaatzuchtelyk en gierighlyk van Piſo geregeert was*, 't welk nocht beweezen zynde den gedaaghden letten konde, zoo hy zich van 't verſche zuiverde nocht verdaadight vryen moght, zoo hy in grooter gruwelen behipt was, naa den welken Servæus en Veranius en Vitellius, met gelyk een yver, maar Vitellius, met veel welſpreekenheits hem aanteeghen, *dat Piſo door haat tot Germanicus, en yver tot nieuwigheden't graauw der ſoldaaten, door toegeeven van ongebondenheit en 't verkorten der gezelle volken, zoo verre bedorven hadt, dat hem de ſnoodſte*, Vader der regementen *noemden: daarteeghens op alle de beſte, voorneemelyk de vrunden van Ger-*

13 Piſo wordt voor den Raadt van Fulcinius beticht.

Maar veel feller door d'andere aanklaagers.

[2] Cuncta, alles.

ma-

manicus gewoedt: entlyk hem door vergift en vervloeken omgebracht: voorts de wyinghen en gruwelyke offerhanden van hem en Plancina: de waapenen teeghens den Staat gewendt, en om hem aan recht te mooghen vorderen, hadtmen hem in eenen ſtrydt moeten verwinnen. Voor de reſt haaperde zyne verdaadigingh. Want het vleyen aan de ſoldaaten, nochte dat het buitlandt van de ſnoodſte der zelve hadt moeten lyden, jaa de ſpytigheeden zynen Overſte gedaan, en kond hy niet ontkennen: van d'oeveldaadt des vergifts ſcheen hy zich alleen gezuivert te hebben. 'T welk zelf de aanklaaghers niet genoegh en beveſtighden, bybrengende *dat op een gaſtgebodt van Germanicus, als Piſo boven hem lagh, de ſpyzen door zyn handen bezoedelt waaren.* Naamelyk het ſcheen ongerymt, dat hy zulx onder vreemde dienaars, en in't gezicht van zoo veele byſtanders, in teegenwoordigheit van Germanicus zelf, zoude hebben darren beſtaan. Ook boodt de gedaaghde zyn gezin, en verzocht de dienaars ter pijne. Maar de Rechters waaren uit verſcheidene oorzaaken onvermurwelyk: Cæſar om 't aantaſten des buitlandts met oorlogh: de Raadt als nimmermeer wel gelooven konnende dat Germanicus zonder bedrogh was omgekoomen[1]. Te gelyk hoorde men 's volx ſtemme voor 't ſtadthuis, *dat zy hunne handen niet houden zouden, indien hy 't vonnis der Raadsheeren ontquam:* en zy hadden de beelden van Piſo in de Gemoniën geſleept, en ruktenze aan ſtukken, waarenze niet door bevel des Prinſen beſchut en herſtelt geweeſt. Zoo werdt hy dan in de kiſſenbaar gezet, en van eenen Kornel der hofbende geleidt: met verſcheiden gerucht, oft hy hem volghde om zyn lyf te verzekeren, oft hem ter doodt te vorderen. Den zelven nydt hadt Plancina, meerder gunſt: waar door getwyfelt werdt, hoe veel dat aan Cæſar over haar vry ſtondt. Ende zoo langh als Piſo middelbaare hoop hadt beloofde *hem gezelſchap in allerley geluk, jaa zelf in der doodt, indien't daar toe quaame, te houden.* Naa datze door Auguſtaas heimelyke beeden vergiffenis bekoomen hadt, begoſt zy allengskens zich van haaren man af te zonderen, en op zich zelf te verdaadighen. 'T welk de gedaaghde bevroedende voor hem een doodtlyk teeken te zyn, en twyfelende of hy 't noch verder verzoeken zoude, ſtyft door aanſpreeken zyner zoonen den moedt, en gaat wederomme in den Raadt: daar hy 't vernieuwen der aanklaghte, de geſteurde woorden der Raadsheeren, alle bitterheit en tegenſpoedt geleeden hebbende, nerghens door meer verſchrikt

14 Zyn verdaadigingh haapert ontrent verſcheide betichtpunten. Maar van de misdaadt des vergifts ſchynt hy zich te zuiveren. Zyn verzoek. De Rechters zyn onvermurwelyk. En 't volk toont doodelyken haat.

15 Plancina haaren man Piſo eerſt groote trou belooft hebbende, ſcheidt haar zaake van de zyne. Hy pooght in den Raadt zyn verdaadigingh te hervatten. Maar vindt hy niemant gunſt.

[1] *Hier volght een reegel in 't Latyn die men gelooft dat uit zyn rechte plaats hier verkeerdelyk is ingeraakt. Deeze heeft de Vertaalder, als geen gemeenſchap hebbende met het geen voorgaat en volght, met voordacht onvertaalt gelaaten. Siet Lipſ. Comment...*

ſchrikt is, als dat hy Tiberius zonder meedooghen, zonder gramſchap, ſtyfzinnigh en zich dicht zagh houden, om geenerley hartstoght te laaten uitberſten. Weder t'huis gedraaghen zynde, als oft hy eenighe verweernis teegens's anderen daaghs toereede, ſtelt hy een weynigh by geſchrift, zeegelt het toe, en leevert het zynen vryelingh. Toen deedt hy 't geen hy gewoon was, noopende 't bezorghen des lichaams. Daarnaa hoogh in der nacht, zynde zyn gemaalinne uit de ſlaapkaamer gegaan, beval hy de deure te ſluiten: en werdt in den daagheraadt gevonden met afgeſteeken ſtrot, 't zwaardt op de aarde leggende. My gedenkt uit de ouwden gehoort te hebben dat dikwils in de handt van Piſo gezien werdt een boexken, 't welk hy niet uitgegeeven heeft, maar zyne vrienden zeiden, *'t waaren brieven van Tiberius, inhoudende zynen laſt teeghens Germanicus: en dat hy van opzet was om het den Raadsheeren te toonen en den Vorſt te betyghen, en waar hy van Seianus niet door ydele beloften gemompt geweeſt. Dat hy ook niet van zich zelven verdaan was, maar van eenen gezonden doodtſlaager.* 'T welk ik geen van beiden zoude darren verzekeren. Heb nochtans niet moeten verbergen 't geen dat daar af naagezeidt is van de geenen die tot den tydt onzer jeught geleeft hebben. Cæſar ſtellende zyn aanſchyn naa de droefheit, klaaghde *datmen hem door zoodaanigh een' doodt haatlyk had getracht te maaken, by den Raadt*, en onderzoekt met veel vraaghens *hoe dat zich Piſo den laatſten dagh en nacht gehouden hadt*. Ende alzoo de vryelingh op meeſt alles wyſſelyk, op zommighe dinghen onbedachtelyk antwoordde, zoo leeſt hy het boexken dat Piſo goelyk[1] op deezer manier hadt ingeſtelt. *Verdrukt door 't geſpan myner vyanden, en de haatlykheit der valſche misdaadt, naardien myn onnoozelheit nerghens plaats vindt, neem ik d'onſterffelyke Goden tot getuyghen, dat ik geleeft heb u Cæſar getrouw, en met gelyke deegelykheit my jeeghens uwe moeder gedraaghen, en u bidt ik, dat gy zorghe voor myne kinderen draaght. Van de welke Cn. Piſo niet gemeens heeft met myner fortuine, zy zy zoo ze zy, dewyl hy alle dien tydt zich in ſtadt heeft onthouden. M. Piſo heeft my 't hereisſchen van Syrië afgeraaden. Ende och oft ik liever den jongelingh mynen zoon, dan hy zynen ouden vaader gevolght hadt! Des te ernſtiger bidt ik dat hy ontſchuldighe de peenen myner boosheit niet en draaghe. Om de wille van vyf en veertigh jaaren gehoorzaamheits, van 't metbroederſchap in 't Burgermeeſterampt, daar my de vergoode Auguſtus uw vaader eertyds goedt toegeacht heeft, als uw vriend: en die naa deezen nooit meer iet op u zal verzoeken, bidt ik om de behoudenis myns*

Derhalven doodt hy zichzelven.

16 Ander verhaal van zyn omkoomen, tot naadeel van Seianus en Tiberius

Tiberius beklagh.

Piſoos uiterſte beſweerte op Tiberius.

[1] *Ten naaſten by.*

17 Die den jongen Piſo in de misdaadt des burgerkryghs zuivert. En ſpreeckt voor Plancina. Klaghten over Livia.

ongelukkighen zoons. Van Plancina niet een woordt. Waarna Tiberius den jongelingh gezuivert heeft van de misdaadt des burgerkryghs: naamelyk *'t was zyns vaaders bevel geweeſt: nochte de zoon hadt dat konnen af zyn:* zich met eenen erbarmende *over d'edelheit van't huis, en het zwaare ongeval van hem hoe dat hy 't ook verdient hadt*. Voor Plancina ſprak hy met ſchaamte en ſchandelyk, voorwendende de beede zyner moeder: teegens de welke de heimelyke klaghten van alle eerlyke luiden te meer ontſtaaken. *Zoo ſtondt het dan der grootmoeder vry, de moorderes van haaren neeve onder haare ooghen te laaten koomen, haar te woorde te ſtaan? 'T geen yder burgher door kracht der wetten verwerven kon, en hadt Germanicus alleen niet mooghen gebeuren! Door den mondt van Vitellius en Veranius was Cæſar beſchreit, van den Veldtheer en Auguſta, was Plancina verdaadight! Zy zoude derhatven 't vergift en de liſten waar van haar de proef zoo wel gelukt was, te werke leggen aan Agrippina, aan haare kinderen, en de fraaye grootmoeder en oom met het bloedt van dat rampzaaligh huis verzaaden*. Twee daaghen heeftmen deezen aangaande toegebracht met ſchyn van kennis te neemen van haare zaake: porrende Tiberius de kinderen van Piſo, *dat zy haare moeder verweeren zouden*. Aurelius Cotta Burgermeeſter eerſt gevraaght naa zyn gevoelen (want als Cæſar de voorſtel deedt, zoo was dat ook de plicht der Majeſtraaten) ſtemde *datmen den naam van Piſo uit de tydtboeken zoude ſchrappen: een deel zyner goederen verbeurt maaken ten gemeenen beſte: en een deel aan Cn. Piſo toeſtaan, die zynen voornaam te verandren hadt. Dat M. Piſo afgezet van zynen ſtaat, en ontfangende hondert vyfentwintighduiſent kroonen*[1], *tien jaaren gebannen zoude worden; Plancina vry gelaaten, om't voorbidden van Auguſta*. Veel is'er van dat vonnis verzacht door den Vorſt, *dat Piſoos naam niet op de tydtboeken zoude uitgedaan worden, aangezien daar inne bleeven ſtaan, die van M. Antonius hebbende oorlogh teeghens 't vaderlandt gevoert, en die van Julius Antonius, dewelke't huis van Auguſtus geſchendt hadt*. En hy ontſloegh M. Piſo van de oneere, hem toeſtaande zyn vaaderlyke goederen; ſtandtvaſtig genoegh, gelyk ik dikwils gemelt heb, teegens de bekooringhe van 't gelt, en alstoen te paeibaarder, door de ſchaamte van 't vrykennen van Plancina. Toen ook Valerius Meſſalinus ſtemde, *datmen een gulden teecken zoude ſtellen in de kerke van Mars den wreeker*, Cecinna Severus *datmen een altaar ter eeren van de wraake oprechten zoude*, verboodt hy 't een en 't ander, zeggende *datmen alzulke dingen heilighden om uit heemſche zeeghen, de huis-ellenden met droefheit ſtonden toe te dekken*. Meſſa-

Men ſpreckt vonnis teegens Piſo. De ſtem van Cotta.

18 Door Tiberius verzocht.

De ſtem van Valerius Meſſalinus. En van Severus.

[1] *Quingies ſeſtertio.*

linus

linus had 'er bygevoeght *dat men Tiberius en Auguſta, en Antonia, en Agrippina en Druſus bedanken zoude voor de wraak over Germanicus*, en had naagelaaten van Claudius te vermaanen. ende L. Aſprenas vraaghde daar op Meſſalinus in teegenwoordigheit van den Raadt, *oft hy hem weetende was voorby gegaan?* en als toen is 'er eerſt de naam van Claudius bygeſchreeven. My, hoe ik meer van oude oft nieuwe geſchiedeniſſen overweegh, komt zoo veel te meer de deun der ſterfelyke dingen in alle bedryf voor oogen. Naamelyk AAN ELK een werdt veel eer by gerucht, hoope, vieringhe, 'tryk toegeleidt, dan den geenen, dien toekoomenden Vorſt, de fortuine in 't verborghen hieldt.

Door Tiberius vernietight.

Meſſalinus gaat in 't voorſtel van bedankingh Claudius, die daarna Keiſer werdt, door vlaaizucht voorby.

19 Weenigh daagen daarnaa riedt Cæſar den Raadt, *Vitellius en Veranius en Servæus met Prieſterſchappen te begiftighen*. Aan Fulcinius belovende *zyn ſtemme om tot de eeren te koomen*, vermaande hy hem, *dat hy zyne welſprekenheit niet zoo heftelyk zoude doen voortſlaan*. Dit is het endt geweeſt van Germanicus doodt te wreeken, daar niet alleen by de menſchen dat pas levende, maar ook in de gevolghde tyden, verſcheiden gerucht van gegaan heeft. Zoo TWYFELIGH zyn alle de grootſte zaaken, terwyl eenige voor bekent aanneemen alles, hoe zy 't ook gehoort hebben, andere de waarheit omkeeren. Ende 't een en 't ander neemt toe, door ſleep van tyden. Maar Druſus uit der ſtadt getrokken zynde, om de veldtheerſchappy [1] te hervatten, deedt thans brallende [2] zyn intree. Ende weenigh daaghen daarnaa is zyn moeder Vipſania overleeden, d'eenighe van alle Agrippaas kinderen, aan een zachte doodt. Want van anderen is 't gebleeken dat van yzer, oft gelooft dat van vergif oft hongher geſtorven zyn. In 't zelve jaar heeft Tacfarinas, den welken ik vermelt heb in den voorganghen zoomer van Camillus verjaaght te zyn, het oorlogh in Afriken vernieuwt, eerſt met wufte verwoeſtinghen, die mits zyn' gezwintheit, ongewrooken bleeven: daarnaa begon hy dorpen uit te rooijen, ſlompen buits wegh te ſleepen, en heeft ten laatſten, niet verre van de ſtroom Pagida, een Roomſch regement beleeghert. Overſte van 't ſlot was Decrius, wacker ter handt, geoeffent in den krygh, en dat belegh voor eenen hoon [3] achtende. Deeze den ſoldaaten moedt ingeſprooken hebbende, *om in 't open veldt ten ſtryde te trekken*, ruſt de ſpits toe, buiten voor 't leegher. Ende het regement in 't eerſte treffen [4] in de vlucht gedreeven zynde, loopt hy metter veirt, midden door 't geweer, de vluchtelinghen [5] te gemoet, begraauwt de ſtandaartdraaghers, *dat de Roomſche ſoldaat*, *eenen*

Druſus doet zyn intreede met de kleene triomf in de Stadt.

20 Vipſania ſterft.

Tacfarinas vernieuwt het oorlogh in Afriken.

Slaat een Roomſch regement in de vlucht.

Decrius, d'Overſte, pooght de vlucht te

1 *Auſpiciis.* 2 *Ovans.* 3 *Flagitii: ſchande.* 4 *Impetu: heevigheit, aanval.* 5 *Vliedenden.*

eenen ongereegelden hoop, *oft verlaaters*, *den rugh toekeerde*. Met eenen etlyke wonden kryghende, en alhoewel hem zyn oogh uitgeſtecken was, ſtreefd'er, met het aanſchyn ten vyandt gekeert, op aan, zonder uit den ſtrydt te ſcheiden, tot dat hy verlaaten van de zyne, ter aarde viel. 'T welk naa dat het L. Apronius (want deeze was in de plaats van Camillus gekoomen) vernoomen hadt, zynde meer in de ſchande der zynen, dan in de gloorie des vyandts bekommert, doet hy, met een daadt, zeldzaam te dier tyde, en 't oogh op 't oudt gebruik ſlaande, den tienden man van 't eerlooze regement, by lootinghe getrokken, met den kneppel dooden. Ende is'er met die ſtrafheit zoo veel gevordert, dat een vaan ouwelinghen, niet ſterker dan vyf hondert in getal, de zelfſte troepen van Taſarinas, aantaſtende de bezettingh Thala genaamt, op de loop gebraght hebben. In welken ſtrydt Rufus Helvius, ſlecht zoldaat, de eere van de behoudenis eens burghers behaalt heeft, en van Apronius met halskeetens en ſpeere, beſchonken is. Cæſar voeghd'er een burgerkroon by, meer klaagende als quaalyk neemende, *dat Apronius*, *volghends 't voorburgermeeſterrecht*, *hem die ook niet toegeleght hadt*. Maar Taſarinas ziende de vrees in de Numiden, en dat ze aan geen beleegeren wilden, verſpreit het oorlogh: wykende als men aanbeet, en den aftrekkenden weeder op den rugh koomende vallen. Ende zoo lange als de uitheemſche op deeze wyze toeginк, ſteld' hy ongeſtraft den windtbreekenden en afgematten Romain te leur. Naar dat hy zynen keer genoomen hadt naa de zeeplaatzen, belemmert met den roof, bleef hy in zyn' leeger vaſt leggen. Ende Apronius Cæſianus, van zynen vader gezonden met den ruiter en de hulpregementen, daar hy de ſnelſte der keurbenden bygevoeghthadt, ſtrydt gelukkelyk teegens de Numiden en drijft hen in de woeſtynen. Maar te Rome werdt Lepida, over de welke, boven den luiſter van 't huis der Æmiliën, L. Sulla en Cn. Pompeius overgrootvaaders ſtonden, beticht, *dat zy een valſche vrucht opgedraaghen hadt aan P. Quirinius*, *die ryk en zonder kinderen was*. Men ſmeet'er by *dat zy overſpeelen bedreeven hadt*, *met vergift gewoedt*, *en de Chaldeen doen vraaghen tot laſt van't huis der Cæſaren:* de welke Manius Lepidus haar broeder verdaadighde. Quirinius mits haar naaſcheiden van 't huwelyk noch hart vallende, maakte dat men meededooghen hadt met haar, alhoewel eer-en deughdeloos. Niet lichtelyk zoud' yemandt den zin des Prinſſen in dat gerecht hebben konnen gronden: zoo zeer verwiſſeld' en ondermenghd' hy de teekenen van gramſchap en genaade,

ſchorſſen, quyt zich dapper, en ſneuvelt.

21 L. Apronius, Voorburgermeeſter van Afrikа doet den tienden man van 't regement by lootingh dooden.

Welke ſtrengheit en leiden tot dapperheit ontſteekt.

Taſarinas houdt het oorlogh ſleepende.

Maar wordt eyndelyk overwonnen en 22 in de woeſtynen gedreeven.

Lepida wordt over groote misdaaden beſchuldight.

Tiberius draaght zich ontrent haar

in 't

in 't eerſt den Raadt biddende *men zoude doch de misdaaden van Majeſteitſchennis laaten beruſten.* Thans bekoord' hy M. Servilius eenen der Oudburgermeeſteren, en andere getuighen, om te verklaaren 't geen hy quanſuis hadt willen gezweeghen hebben. Ook deedt hy de ſlaaven van Lepida, die in kryghsgevankenis waaren, in bewaarnis der Burgermeeſteren ſtellen: ende en gedooghde niet dat ze ondervraaght werden by pyne, op 't geen zyn huis moght belanghen. Ook vryd' hy Druſus gekooren Burghermeeſter van de plicht der voorſtemminghe. 'T welk eenighen burgerlyk achten, *op dat de reſt aan zyne ſtemme niet gebonden werde:* ſommighe tot wreetheit duidden: *want hy zoude van zyn ampt niet afſtaan*[1]*, 't en waare hy verwyzen in den zin hadt.* Lepida geduurende de ſpeeldaaghen, die hangende de zaake liepen, met de doorluchtighe vrouwen ten toonneele ingetreeden, met klaaghlyk ſchreyen, haare voorouders aanroepende, en Pompeius zelf, wiens gedachtenis en byſtaande beelden daar beſchout werden, maakte zoo veel barmhertigheits gaande, dat de gemeente uitberſtende tot traanen, *wreedtheit en gruwel* riep *over Quirinius, aan wiens onderdoom, kinderloosheit, en allerduiſterſte huis, zy die eertyds aan L. Cæſar tot gemaalinne, en aan den vergooden Auguſtus tot ſnaar was verlooft geweeſt, werdt overgelevert.* Daarnaa zyn door 't pynigen der ſlaaven de ſchandlykheden geopenbaart, en is gevolght het vonnis van Rubellius Blandus, van wien haar waater en vuur verbooden werdt. Met deezen heeft Druſus geſtemt, alhoewel anderen zachter geſtemt hadden. Thans gaf men, Scaurus te geval, die een dochter by haar geteelt hadt, haare goederen vry van verbeurtenis. Toen openbaarde Tiberius eerſt, verſtaan te hebben uit de ſlaaven van P. Quirinius, *dat zy met vergift naa zyn leeven geſtaan hadt.* De teegenſpoedt der doorluchtighe huizen (want onlanx naa den anderen hadden de Calpurnien Piſo, de Æmilien Lepida verlooren) is wat vertrooſt door dien 't geſlacht der Junien, D. Silanus wederkreegh. Zyn lot zal ik in 't korte verhaalen. Gelyk de vergoode Auguſtus een geweldighe fortuin gehadt heeft over den ſtaat, alzoo is zy hem binnens huis zeer dwars gevallen, door d'oneerbaarheit zyner dochter en nichte, die hy ter ſtadt uitdreef, haare overſpeelders met der doodt oft ballingſchap ſtraffende. Want gevende den bitteren naam van *gequetſte godsdienſt en geſchende majeſteit*; aan een misdaadt die een manier geworden was by mannen en vrouwen, gingh hy de genaadigheit der voorouderen, en zyne eigene wetten te buiten. Maar den ondergangh der anderen, met de reſt van dien tydt, zal ik vertel-

zaak zoo bedektelyk datmen zyn grondt zwaarlyk kan weeten.

23

Lepidas klachten maaken 't volk meedoogend, 'T welk op Quirinius ſcheldt. Maar zy wordt ſchuldigh bevonden en veroordeelt.

24

Silanus kryght verlof om uit zyn ballingſchap te keeren.

[1] *Zoude zyn plicht niet naalaaten.*

len, indien naa 't volvoeren van myn voorneemen, my leeven overschiet om my des wyder te moeijen. D. Silanus overspel met de nicht van Augustus bedreeven hebbende, alhoewel vorder niet tegens hem gewoedt en werdt, dan dat hem Cæsar zyn vrundschap opzeide, nam dat voor een vonnis van ballinghschap: zonder den Raadt oft Vorst eer te darren vergiffenisse bidden, als naa dat Tiberius aan de regeeringe geraakt was, en dat op toeverlaat der moghenheit van zynen broeder M. Silanus, die om zyn voornaamen adel en welspreekenheit in grooten aanzien was. Maar Tiberius, toen Silanus hem bedankte in de jeeghenwoordigheit van den Raadt, antwoordde *'t was hem ook lief dat zyn broeder van de verre reize t'huis gekeert was. 'T welk naa rechte vry stondt: om dat hy nochte door raads-keure, nochte door wet verdreeven was: maar hy hem nochtans niet en vergaf 't geen hy zynen vaader misdaan hadt: en door 't wederkeeren van Silanus niet te niete gedaan was, 't geen Augustus gewilt hadt.*

25 Voorslagh van de wet Papia te verlachten. Daarnaa werdt voorgedraagen van de wet Papia Poppæa te maatigen, die Augustus naa de Julische wetten gekeurt hadt, om de peenen teegens de ongehuwden te styven, en de schatkamer te verbeteren: zonder dat daarom het huwen en opvoeden van kinderen te bet gepleeght werdt, overmits de kinderloosheit van groot vermooghen was. Voorts de meenighte der geenen die gevaar liepen nam zeer toe, dewyl alle huizen, door de bediedenissen [1] der aanklaagheren werden bedorven. Ende gelyk men eertyds met de misdaaden verleeghen was, alzoo was men toen met de wetten. Die zaake vereischt, dat ik hooger ophaale den aanvangh der rechten, en hoemen tot deeze meenighte en verscheidenheit van wetten gekoomen is.

Uitweidingh aangaande de beginsselen en voortgangk der wetten. 26 D'oudste der menschen, weetende van geene booze lusten, leefden zonder schandelykheit, zonder schelmerye, en dienvolgende ook zonder straffen en bedwangh. Ook was het beloonen onnoodigh, dewyl men uit eigener aardt trachte naa 't geen dat eerlyk was; en daar zy niet begeerden dat teegen de zeede was, zoo diendemen zich van de vreeze niet om hun iets te verbieden.

„ Maar NAA DAT de gelykheit afnam, en in steede van zeedigheit en
„ schaamte, staatzucht en geweldt in zwangh gingh; quaamen de heer-
„ schappyen te voorschyn: en zyn veelen volken eeuwigh by gebleeven.

Zommighe van eerssten aan, oft naa dat zy de Koninghen zat waaren, verkooren de wetten. Deeze in 't eerst, zynde de verstanden der menschen noch onbesleepen, waaren eenvoudigh. Ende de Faam heeft meest vermaart gemaakt die van de Cretensen die Minos: die van de Lacedemoniers, die Lycurgus: en de geene die daarnaa Solon, nu

Deeze waren weinigh en eenvoudigh, ingesteelt door Minos,

[1] *Interpretationibus: uitleggingen.*

keu-

kenrigher en meer in getal, den Athenienſeren heeft beſchreeven. O- Lycurgus,
vèr ons had Romulus naa zynen luſt geregeert: daar naa verknochte Solon,
Numa het volk aan den godtsdienſt en 't goddelyk recht; ook is 'er iets Numa,
bygevonden van Tullus en Ancus: maar Servius Tullius is de voor- Tullus,
naamſte keurder geweeſt van wetten, waar aan ook de Koninghen had- Ancus, en
den gehoorzaam te zyn. Tarquinius verdreeven zynde, zoo heeft S. Tullius.
het volk veel toegeſtelt, teeghens de lyntrekkerye [1] der Raadsheeren, 27
en om d'eendraght te veſtighen: en zyn de Tienmannen gekooren,
zulx, naa datmen alles t'zaamen gehaaldt hadt, wat iewers uitneemends Daarnaa
was, de twaalf taaffels geſticht zyn, waar meede het billyk recht heeft zyn te Roo-
uitgehadt. Want de naavolgende wetten, alhoewel zomtijdts uit oor- men de
zaake der misdaaden teeghens de booswichten, zyn nochtans meer- wetten der
maals, door twiſt der ordenen, en om aan ongeoorlooſde eeren te ge- XII. taaffels
raaken, oft deurluchtighe mannen te verjaaghen, met gewelt doorge- geſticht.
dreeven. Zeedert hadtmen daar de Grachen en Saturninen, opruiers Allenghs-
der gemeente; en Druſus immers zoo grof een geever van weeghe den kens zyn de
Raadt, en werden de metgezellen der Tribuinen [2] door hoope bedor- wetten ver-
ven, oft door raatſlotſtaakingh [3] te leur geſtelt. Jaa en heeftmen zelfs meerdert,
in 't Italiſch en daarnaa in 't burgerlyk oorlogh niet gelaaten veele en ver- meeſt door
ſcheiden' keuren te maaken; tot dat L. Sulla gezaghebber afſchaffende partyſchap,
oft veranderende het ouwde, mits meer daar by voegende [4], ruſt in dit haat en eer-
ſtuk, voor geenen langhen tydt, te weeghe bragt, overmits de mui- zucht.
tighe keuren van Lepidus daar daatlyk op volghden. Ook werdt niet Sulla
langh daar naa den Tribuinen weeder verleent d'ongebondenheit om tracht daar
't volk te dryven werwaarts dat zy wilden. Ende daar werden als toen teegens te
niet voor 't gemeen, maar keuren gemaakt tot laſte van den eenen voor, voorzien,
den anderen naa, in 't byzonder, en in 't bedorvenſte van den ſtaat
hadtmen de meeſte wetten. Daarna Gn. Pompeius ten derden Burger- 28
meeſter gekooren om de zeeden te beteren, bezwaarlyker vallende met Ook Pom-
zyn raadtſchaffen, dan de misdaaden, mitsgaaders zelf ſtichter en uit- peius.
roeier zyner wetten te gelyk, verloor met waapenen 't geen hy met
waapenen verdaadighde. Daarnaa is twintigh achtervolghende jaaren
langh tweedracht geweeſt, geen wys [5], geen recht, de meeſte ſnoodt-
heeden ongeſtraft; en veele eerlyke werken bederffelyk. In zyn zeſte Eindelyk
Burgermeeſterſchap, entlyk, heeft Cæſar Auguſtus, zyner mogen- heeft Au-
heit zeeker, afgeſchaft 't geen hy in zyn driemanſchap bevoolen hadt, guſtus rech-
en ten inge-
voert,

1 *Partyſchappen.* 2 *Gildthoofden.* 3 *Interceſſionem: tuſſchenſpreeken.* 4 *Als hy by de voorige, die afgeſchaft oft verandert waaren, meer gevoeght haat.* 5 *Mos: gewoonte.*

en rechten ingevoert waar naa wy ons in vreede, en onder eenen Vorst, hadden te schikken. Zedert werdt men naauwer gebonden, opzienders ingestelt, en door de wet Papia Poppæa, met belooninghen getroont, zulx dat, zoo men de voordeelen der ouderen liet vaaren, het volk als vaader van allen, genieten zoude de leedighe goederen. Maar men gingh wyder in dit stuk, aangrypende de stadt, en Italiën en alle wat elders was van burghers: zulx meenigh man zyn staat werdt uitgerooyt, en yder eenen vreeze aangejaaght: 't en waare Tiberius om daar teeghens te verzien, vyf Oudburgermeesters, vyf Oudeschouten en gelyk getal uit den Raade by lot getoogen hadt. Door dewelke de meeste banden der wet ontknocht zynde, voor dien tydt tot maatelyke verlichtenis hebben gedient. In den zelven tydt heeft hy Nero, een van Germanicus kinderen, nu in zyn jongelinghschap getreeden zynde, der Vroedschappe bevoolen, en verzocht, *dat hy zoude ontslaagen zyn van voor twintigh man te moeten dienen, en vyf jaaren eerder dan de wetten toelieten, naa't penninghmeesterschap zoude mooghen staan*; waar af de toehoorders zich niet zonder lachen houden konden, hy gaf voor, *dat hem en zynen broeder, 't zelfste toegekeurt was, ter begeerte van Augustus.* Maar ik zoude niet twyffelen, oft daar zynder dat pas ook wel geweest, die met zoodanighe beeden in 't heimelyk de spot dreeven. En nochtans nam toen de hoogheit der Cæsaren haar' eersten aanvangh, ook stondt d'oude zeede bet in 't oogh, en de stiefzoon was den stiefvader zoo naa verwant niet, als de neef den grootvaader. Daar by werdt gevoeght het Priesterdoom, en op den dagh als hy eerst de markt betradt een schenkaadje aan de gemeente, die haar hart ophaalde, datze nu de stam van Germanicus, tot manlyke jaaren gekoomen zach. Voorts vermeerderde de blyschap door 't huwelyk van Nero met Julia Drusus dochter. En gelyk hier afgunstelyk gesproken werdt, alzoo is 't den volke teegens de borst geweest, te verstaan datmen Sejanus tot schoonvaader aan Claudius zoon toeleide. Zy scheenen den adel van 't geslaght bezoedelt, en Sejanus, reedts verdacht van te hoogh een hoope, zelf verheeven te hebben. Op het eindt des jaars zyn overleden L. Volusius en Sallustius Crispus, aanzienlyke mannen. Volusius was van ouden geslachte, dat niet nochtans booven Schoutschap gesteeghen was. Hy zelf heeft 'er 't Burgermeesterschap ingebracht, ook bedient hebbende de maght van schatter[1] in 't kiezen van de benden der Ridderen, en d'eerste verzaamelaar der Rykdoomen, waar in dat huis uit der maate gebloeit heeft. C. Sallustius, die allertreflykste[2] beschryver der Roomsche zaaken heeft Crispus,

Ook de wet Papia die zeer strengh was.

En nu door last van Tiberius wordt verlicht.

29 Nero, zoon van Germanicus wordt van Tiberius der Vroedtschappe bevoolen,

Verkryght het Priesterdom,

Trout met Julia, Drusus dochter.

30 L. Volusius en Sallustius Crispus sterven. Hunne beschryvinghe.

1 *Censoria potestate.* 2 *Florentissimus: allerblyenste.*

Criſpus, zynde van Ridderlyken afkoomſt, en neef zyner zuſter, zynen naam toegeëighent. Ende dees, alhoewel hem de wegh tot verwerven der eeren open ſtondt, naaryverende Mecenas, heeft zonder raadsheerlyke waardigheit veele triumphale en burgermeeſterlyke perzoonen in moogenheidt overtroffen. Verſchillende van de wyze der ouden in titzigheit en nettigheit, en met zyne breedtheit en ruimte van ſtaatvoeren niet verre van d'overdaadt. Nochtans ſchool 'er een vaagh [1] van gemoedt, hebbelyk tot geweldigh bedryf, zoo veel ſtrengher [2], dan hy meer voor ſlaaperigh en achteloos wilde aangezien zyn. Derhalven was hy by 't leeven van Mecenas de naaſte, thans de voorneemlykſte, daar de geheimeniſſen der Vorſten op ruſten; en bewuſt van 't ombrenghen van Poſtumus Agrippa, heeft op zynen hoogen ouderdoom, meer den ſchyn dan de kracht van 's Vorſten vrindtſchap behouden. 'T zelve was ook Mecenas gebeurt: door noodtlot der moogenheit, DIE zelden geduurigh is: 't zy dat oft zy luiden verzaadt worden, naa dat zy alles gegeeven hebben, oft deeze, als 'er niet meer over is om te begeeren. Volght het vierde burgermeeſterſchap van Tiberius, het tweede van Druſus, merkkundigh [3], door 't ſtoelbroederſchap [4] van vaader en zoone. Want de gemeenſchap van dezelve eere tuſſchen Germanicus en Tiberius, twee jaaren te vooren was den oom niet vermaakelyk, nochte van natuure zoo zeer verknocht geweeſt. In den aanvank van 't jaar, heeft zich Tiberius, quanzuis om zyn gezontheit te ſterken, naa Campanië begeeven: ontwerpende allenskens in zynen geeſt een langh en geſtadigh afweezen, ofte op dat Druſus, zyn vaader van der handt zynde, den plicht van 't burgermeeſterſchap alleen volvoeren zoude. Ende by geval, heeft een kleyne zaak op eenen grooten ſtrydt uitkomende, den jongelingh, ſtof verſchaft, om gunſt te behaalen. Domitius Corbulo, het ſchoudtſchap bedient hebbende, viel klachtigh aan den Raadt over L. Sulla, jongh edelman [5], *om dat hy geweighert hadt in de ſchouwſpeelen der ſchermeren voor hem uit zyn plaats op te ſtaan*. Voor Corbulo waaren zyn ouderdoom, de vaaderlyke zeede, en de yver der bedaaghden: daar teegens kantten zich Mamercus Scaurus, L. Aruntius en andere bloedtverwanten van Sulla. Men ſtreed 'er met reedenen [6], en haald'er op *d'exempelen der voorouderen, die d'oneerbiedigheit der jeught met zwaare keuren geſchandteekent hadden*. Tot dat Druſus, met bequaame reedenen de gemoeden needer zette, en Corbulo voldaan

De moogenheit in de hoven is zelden 31 geduurigh.

Tiberius begeeft zich naar Campanië.

L. Sulla wordt van Corbulo, voor wien hy niet wyken wilde, over onzeedigheit beklaaght.

Het geſchil wordt ly geleidt.

P werdt

1 *Vigor*. 2 *Wakkerder*. 3 *Inſignis*. 4 *Collegio*. 5 *Nobili juvene*: een eedel jongelingh. 6 *Orationibus*: redenecringen.

werdt, door Mamercus, die teffens vaderlyk oom tzamt ſtiefvaader van Sulla, en de ſpraakrykſte der Redenaaren [1], van dien tydt was. De zelve Corbulo, roepende *dat zeer veele weeghen van Italien, door d'ontrouwe der aanneemeren* [2] *en achteloosheyt der Majeſtraaten, gebrooken en ondoorreisbaar waaren*, heeft het uitvoeren van dat werk gewilligh op zich genoomen. 'T welk niet zoo zeer tot gemeen gerief gedeeghen is, als tot bederf van meenighen, teegens welker goederen en faame [3]
32 hy met verwyzen en verbeurt maaken woedde. Niet langh ook daarnaa heeft Tiberius, by brieven aan den Raadt gezonden, den zelven bericht, *dat Afriken wederom door inval van Tacfarinas ontroert werdt; en de Vroedſchap met oordeel uit te kiezen hadt eenen Voorburgermeeſter, zich verſtaande op den krygh, kloek van lichaam, en 't werk van den oorlooghe machtigh*. 'T welk Sextus Pompeius opneemende tot een oorzaak om zynen haat teegens M. Lepidus te uiten [4], heeft hem *als een ſlof, behoeftigh en een ſchandvlek zyner voorouderen, die daarom ook van de lootinghe van Aſiën behoorde verſteeken te werden*, beticht, teegens de borſt der Vroedſchappe, die 't daar voor hieldt, dat Lepidus meer zachtmoedigh dan vuidigh [5], en hem meer eer dan ſchande was, dat hy zoo ſlechtelyk van zynen vaader gelaaten weezende, zynen adelyken ſtaat onbeſpreekelyk [6] uitvoerde. Derhalven is hy in Aſië gezonden. Ende Afriken aangaande, werdt gekeurt, dat Cæſar yemandt
33 kiezen zoude, die men 't bevaale. Onder welke dinghen Severus Cæcina ſtemde, *dat geenen Majeſtraat, dien een wingeweſt te beurte gevallen waar, zyn' echtgenoot verzellen zoude*: te vooren in 't breede verhaalt hebbende, *dat zyne gemaalinne wel eens met hem was, en moeder van zes kinderen: en dat hy 't geen hy goedt vondt voor 't gemeen in zyn huis onderhouden hadt, haar niet hebbende uit Italië laaten gaan, alhoewel hy in verſcheide wingeweſten, veertigh volle jaaren zoldaat was geweeſt. Want niet te vergeefs hadtmen ouwlingh goedt gevonden geen vrouwen naa de bondtgenooten oft uitheemſchen landen meede te ſleepen. Dat aan 't gezelſchap der wyven altydts iet vaſt was, 't welk den pais door overdaat, den oorlogh door vreeze, hinder deed, en 't voortrukken der Romainen verkeerde in een gelykeniſſe van het trekken der Barbaaren. Die ſexe* [7] *was niet alleen zwak en den arbeidt onmaghtigh; maar zoo men ze uitliet* [8], *wreedt, ſtaatzuchtigh, graagh naa maght, gingh wandelen onder de ſoldaaten, verkeeren met de Hopluiden. Onlanx had 'er*

Corbulo wordt het bezorgen der gebrooke weeghen aanbevoolen, daar hy ſtrengelyk in handelt.

Tiberius brieven aan den Raadt neopende de beroerte in Afrike.

M. Lepidus t'onrecht beſchuldight, Wordt Voorburgermeeſter in Aſie.

S. Cæcina beweert met een bondighe redeneeringhe dat een Magiſtraat dien een wingeweſt te beurt valt, van zyn echtgenoot niet magh verzelt worden.

1 *Uberrimus Oratorum.* 2 *Mancipum.* 3 *Naam.* 4 *Agitandi: te werk te ſtellen.* 5 *Ignavus.* 6 *Onbeſprooken.* 7 *Dat geſlacht.* 8 *Si licentia adſit.*

'er een vrouw zitten opzicht neemen op d'oeffeningh der benden, het loopen der regementen. Zy zelve hadden te denken, wanneer iemant aangeklaaght werdt van de volken geſchooren te hebben, dat het zwaarſt der wyven geweeten werdt, dat de ſnoodſten der buitlanderen terſtondt haar aanhinghen: van haar de zaaken aangenoomen en uitgeright werden: dat het uitgaan van twee geviert werdt, dat'er tweederley Hof gehouden werdt: handthaavende de vrouwen haar bevel, met meerder eindthoudenheit en onbedwinghlykheit, de welke, ouwlingh, door de wetten van Oppius en anderen, ingetoomt, nu, de banden los gemaakt zynde, huizen, markten, jaa ook leegers regeerden. Dit werdt 34
met toeſtandt van weenighen gehoort; 't meeſte deel knorde daar teegens, dat de zaak niet voorgedraaghen, nochte Cæcina een waardigh Zeedemeeſter [1] over zoo groot een' zaak was. Thans heeft Valerius Meſſallinus, wiens vaader Meſſalla geweeſt, en daar een zweemzel der vaaderlyke welſpreekenheit in was, geantwoordt, *dat de hardtheidt der voorouderen, in veele dingen, gebeetert, en daar op een vroolyker wyze gezet was. Want de ſtadt, gelyk ouwelinx, was met geen oorloogen beleeghert, nochte had men de wingeweſten te vyandt. En men liet der vrouwen behoefte weenigh dingen toe, die zelfs den huisgezinne hunner gemaalen, niet, veelmin, den bondtgenooten laſtigh vielen. De reſt was gemeen met de mannen, en daar in geen verlet van de vreede geleegen. Ten oorlooghe had men zonder eenighe belemmeringh te trekken: maar die van dien arbeidt wederom quam, hoe kon hy zich eerlyker, dan met zyn' huisvrouwe verquikken? Maar zommighe waaren der tot gunſtjaght [2] oft gierigheit vervallen. Hoe gingh 't den Majeſtraaten zelf, en waaren niet veelen van hun, aan verſcheide begeerlykheeden onderwaarigh? Nochtans liet men daarom niet iemandt in de wingeweſten te zenden. Dikwyls waaren de mans, door de ſnoodtheeden hunner huisvrouwen bedorven: waaren daarom dan alle ongehuwde deegelyk? De wetten van Oppius had men wel eer goedt gevonden, als het de tyden van den Staat alzoo vereiſchten: daar naa had men die ſtrengheit wat geviert, en verzacht, om dat het oorbaar was. Te vergeefs gaf men onze vuidigheit eenen anderen naam. Want het was den man zyn' ſchult, zoo 't wyf de maat te buiten gink. Het was doch geen beſcheidt, om de zwakheit van des eenen of des anderen gemoedt, den mannen de maatſchappy [3] van voor- en teegenſpoedt te beneemen; waar meede te gelyk, die ſexe [4], weekelyk uit de natuure [5], verlaaten bleef, en ter ongenaade, door haar eighe*

Meſſallinus teeghenreede.

1 *Cenſorem.* 2 *Staatzucht.* 3 *Conſortia.* 4 *Dat geſlacht.* 5 *Van aardt.*

geldheit', *van eens anders luſten ſtaan. Quaadt genoegh, dat men de huwelyken, met zyn jeegenwoordige wacht*[2], *ongeſchendt hielde: wat zoud' het worden, indien men die, veele jaaren, gelyk als met echtſcheidingh, uit de gedachten ginghwiſſen. Zy hadden 't geen elders misdreeven werdt der wyze voor te koomen, dat zy ook dachten aan de ſchandelykheeden die in ſtadt omginghen.* Druſus voeghd' 'er een luttel by van zyn huwelyk: *Want den Vorſten ſtondt dikwyls, op vergeleeghe plaatzen des ryx te reizen. Hoe menighmaal was de vergoode Auguſtus naa Weſten en naa Ooſten getooghen met Livia tot gezellinne? 'Dat hy ook naa Illyrië getrokken was, en zoo 't oorbaar waare, naar andere volken toe reizen zoude, niet altyds wel te vreede, indien hy van zyn' allerliefſte huisvrouwe, en de moeder van zoo veele gemeene kinderen,* 35 *werdt afgeſcheurt.* Alzoo is Cæcinaas gevoelen te leur geſtelt. Ende op den dagh van de naaſte vergaaderingh den Vroedſchappe, Tiberius de Raadsluiden, met eenen dwersſteek, door brieven beſtraffende, dat zy alle zorghe op den Vorſt ſchooven, heeft Manius Lepidus en Junius Blæſus genoemt, uit dewelke een Voorburgermeeſter van Afriken zoude gekooren worden. Daar hoorde men hen beide ſpreeken, Lepidus zich ſtyver verſchoonende, dewyl dat hy *de weeklykheit zyns lichaams, d'ouderdoom zyner kinderen, zyn huwbaare dochter* voorwendde: ook daarenbooven verſtaan werdt, 't geen hy zweegh, dat Blæſus moederlyke oom was van Seianus, en daar door veel vermoght. Blæſus antwoordde met eenen ſchyn van weigeren, maar niet zoo ſtyf, 36 en werdt met een t'zaamenſtemmingh van vlaaieryen gehoort. Daarnaa werdt voortgebraght, 't geen veelen, met inwendighe klaghten, verborghen hielden. Want yder van de ſnoodſten quam tot die ſtoutheit[3], dat zy ongeſtraft eerlyke luiden met ſcheldtwoorden en nydt belaſten, mits Cæſars beeldt in den arm neemende; jaa de vryelinghen en ſlaaven ook, als zy hunnen meeſter[4] of heer, oft met den mondt, oft met de handt dreighden, werden noch gevreeſt toe, derhalven heeft de Raadsman C. Ceſtius geredeneert, DAT ZEEKER *de Vorſten* " *eeven als Gooden waaren: maar zelfs van de Gooden niet dan de recht-* " *veerdighe gebeeden der ſmeekenden gehoort werden, nochte iemandt tot* " *het Capitolium, oft andere kerken der ſtadt zynen toevlucht nam, om zich van dat onderſtandt tot bedryf van zond en ſchandt*[5] *te behelpen. Uit hadden de wetten, en was 'er t'eenemaal meê omgekoomen, daar Annia Ruſilla, die hy aan recht van bedrogh overwonnen hadt, op de markt*[6] *aan den*

Die van Druſus en anderen wordt toegeſtemt.

Misbruik van 's Vorſten beeldtenis, 't welk de ſnoodſten voor een ſchildt hielden.

C. Ceſtius ſtelt 'er zich weeghen.

1 *Luxus*: overdaadt. 2 *Waake*. 3 Ongebondenheit. 4 *Patrono*. 5 Schelmſtukken. 6 *Foro*: pleitplaats.

den drempel van't hof met ſchelden en dreighen teeghens hem quam opſtuiven, zonder dat hy 't recht verzoeken darde, om dat zy 't beeldt des Veldtheers tot een ſchild gebruikten. Andere ſchreeuwden van gelyke, en zommighe van feller ſtukken, biddende Druſus, *daar over wraak t'eenen ſpiegel te doen*: tot dat hy haar hebbende doen haalen, en overtuighen, geboodt in ſtadts [1] hechteniſſe te ſtellen. Ook zyn Conſidius Æquus en Cœlius Curſor Roomſche Ridders by raadt des Vorſten en keure der Vroedſchappe geſtraft, om dat zy met verzierde misdaaden van Majeſteitſchenderye den Schout Magius Cæcilianus hadden aangeranſt. Het een en 't ander werdt Druſus tot eere geduidt: *dat van hem in ſtadt onder 't gezelſchap en t'zamenſpreeken der menſchen verkeerende, de bitternis van zyns vaders eenzaamheit verzoet werdt.* Ook was d'overdaadt [2] in den jongelingh niet zoo mishaaghelyk. *Beter dat hy zich hier toe begaave, den dagh met ſchouwſpeelen [3] te geeven, de nacht met banketteeren verſleete, dan eenzaam, en zonder eenighe uitſpanningh van welluſten, een droevigh waakhouden en bittere zorghvuldigheit pleeghde.* Want nochte Tiberius, nochte de wroeghers en werden eenighzins moede. Ende Ancharius Priſcus hadt Cæſius Cordus Voorburgermeeſter van Creten aangeklaaght over afperſſingh van penninghen, daar by voegende de misdaadt van Majeſteitſchenderye: 't welk daar de voltooyingh van alle betichtinghen was. Cæſar heeft Antiſtius Vetus, een der voorneemſte van Macedonië, naa dat hy van overſpel vrygeſprooken was, met beriſpingh der rechteren weeder voor de vierſchaar betrokken, om zich van Majeſteitſchennis te verantwoorden, als die oproerigh zynde, in den toelegh van Rheſcuporis geplenſcht hadt [4], ten tyde als die, naa 't dooden van Cotys zyns broeders zoon, oorlogh teegens ons in den zin hadt. Zoo is dan den beklaaghden *waater en vier* verbooden, en daar by gevoeght, *dat hy in een eilandt gehouden zoude werden, dat nochte voor Macedonië, nochte voor Thracië welgeleeghen waare.* Want Thracië verdeelt onder Rhœmetalces en de kinderen van Cotys, die om haarer jonkheit wille Trebellienus Rufus tot momber hadden, ſtondt in tweedraght, mits dat het onze regeeringhe ongewoon was, en niet min ook Rhœmetalces, als over Tribellienus klaagende, dat zy de landtzaaten, elkanderen verongelykende, ongewroken lieten. De Cœlaleten, Odruſen, en andere maghtighe volken geraakten in waapenen, onder verſcheide Overſten, elkander gelyk in oneedelheit, 't welk oorzaak was dat zy zich tot geenen

En 't misbruik wordt geſtuit.

37 Æquus en Curſor valſche wroegers geſtraft.

Druſus over 't een en 't ander gepreezen.

38 Cæſius Cordus beſchuldight.

Antiſtius Vetus verweezen.

Tweedraght in Thracie.

Daar oproer op volght,

1 *Publico.* 2 *Luxus: weelde.* 3 *Editionibus: anders ædificationibus: met timmeren.* 4 *Zich gemengt hadt.*

nen fellen oorlogh vereenighden. Een deel ſtelde zyn geweſt in roeren, andere trokken over den bergh Hemus, om de veergeleeghe volken op te ruien. De meeſte hoop, en die beſt in orde waaren, beleegeren den Koninck en de ſtadt Philippopolis, door Philips van Macedonien ge-
39 bouwt. 'T welk vernoomen zynde van P. Vellejus (deeze geboodt over 't naaſte heir) zoo zeindt hy den wiekruiter, en de lichtſte der regementen den geenen op den hals, die roofpleegende, oft om hulp te verzaamelen zich verſtrooit hadden. Zelf toogh hy met het puik der voetknechten om de beleegeringh te ſloopen. Ende werdt alles teffens gelukkelyk verricht, mits 't verſlaan van de ſtroopers, den twiſt onder de belegghers gereezen, den tydtlyken uitval des Koninx, en de koomſte der keurbenden. Ende en zoud' het niet paſſen een' ſpits of ſtrydt te noemen, daar half gewaapende, en verſtrooider hoop vermoort zyn,
40 zonder bloedt van de onzen. In 't zelve jaar hebben de ſteeden der Galliën, uit zaake van de groote ſchulden daar zy in ſtaaken, weederſpannigheit aangevanghen: waar af de heftighſte opruier Julius Florus onder de Treviren, Julius Sacrovir onder de Æduen was. Eedel waaren zy alle beide, en goede dienſten door hunne voorouders gedaan, waar over hun 't burgerſchap van Romen ouwlinx geſchonken was, toen zulks zelden, en niemandt als tot belooningh der deughd gebeurde. Deeze, door heimelyk geſprek houden, alle de forſte aan hun' koorde gekreeghen hebbende, ofte de geenen dien 't om hunne behoeftigheit en vreez' voor ſtraf van ſchelmſtukken, de meeſte noodt deedt te zondighen, overquaamen, dat Florus de Belgen, Sacrovir de naadergeleeghe Gallen zoude ophitſen, derhalven voerden zy oproerighe reedenen, in de rotteryen [1] en vergaaderinghen, *van 't duuren der ſchattinghen* [2], *ſnydingh des woekers, wreetheit en hoovaardye der regeerderen. En dat de zoldaat twiſtigh was, door 't hooren van de doodt van Germanicus. Dat het een ſchoone tydt was, om de vryheit te hervatten, zoo zy, die in 't bloeien waaren, overdachten, hoe arm Italië, hoe onſtrydbaar het ſteedſche graauw, en dat 'er geen kraft in de heiren,*
41 *dan by de uitheemſchen, gevonden werdt.* Naaulyx eenighe ſtadt [3] is van 't zaadt dier beroerte zuiver geweeſt. Maar de Andecaven en Turoniën borſten eerſt uit, van de welke d'Andecaven, door Acilius Aviola Stedehouder, met d'opontbode keurbende, die tot Lugdunum in bezettinghe lagh, bedwonghen zyn. De Turoniën zyn van den ſoldaat der keurbenden, dien Viſellius Varro, Stadthouder van Nedergermaniën, gezonden hadt, verdelght, onder 't beleidt van den zel-

Door P. Vel'eius gedempt.

Grooter oproer in Galliën onder 't beleidt van Julius Florus en Julius Sacrovir.

d'Andecaven en Turoniën door Aviola bedwonghen.

1 *Conciliabula.* 2 *Tributorum: verpondinghen.* 3 *Burgerye.*

ven

ven Aviola, en eenighen der treflykſten van de Galliën, die hem te hulpe quaamen, om hun' eighen afval te ontveinzen, en het te tyde te doen uitbreeken. Men zagh zelf Sacrovir, met ongedekten hoofde, voor de Romainen ten ſtryde ſtreeven, *om zyn vroomheit* [1], zoo hy zeide, *te toonen*: maar de gevangenen betichtten hem, *dat hy zich kenbaar gemaakt had, om van't geweer gemydt te worden.* Tiberius hier op om raadt aangeſprooken, heeft de kundſchap verſmaadt, en het oorlogh met zyn twyffelingh gevoedt. Daarentuſſchen vervolghde Florus zynen toclegh, trachtte de vleugel ruiteren, die van de Treviren beſchreeven [2], in onze kryghsoeffeningh en tught, gehouden werdt, te bekooren, dat zy met doodſlaan der koopluiden het oorlogh beginnen zouden. En een kleen getal der ruiteren is bedorven, het meeſte deel bleef by zynen plicht. Het ander graauw van de geenen die in ſchulden ſtaaken, oft zyn' aanhanghers [3] waaren, begaf zich in waapen: en toogen naa de boſchaadjen, die *Arduenna* genoemt worden; als de keurbenden van beide de heiren, die Viſellius en C. Silius, door teegens elkander aanloopende weeghen, hun voor de borſt geworpen hadden, hen quaamen keeren. Ook werdt met een' uitgeleeze troep, voor uit gezonden Julius Indus, zynde van de zelve ſtadt, maar in geſchil met Florus, en des te gratiger om goeden dienſt te doen, de welke dien noch ongehavenden hoop verſtrooit heeft. Florus in onzeekere ſchuilhoolen de verwinners te leur geſtelt hebbende, is entlyk ziende de ſoldaaten, die d'uitvluchten bezet hadden, door zyn eigen' handt omgekoomen. Ende dit is 't eindt van den Treviriſchen oproer geweeſt. By de Æduen, ontſtont zoo veel maghtigher ongemak, als de ſtadt ryker was, en de hulp, om het te dempen, verder van der handt. Sacrovir had Auguſtodunum, de hooftſtadt van dat volk, met gewaapende regementen ingenoomen, vaſthoudende d'eedelſte ſpruiten [4] der Galliën, aldaar ter ſtudie legghende, om door dat pandt, hunne ouders en maaghen op zyn zyde te trekken. Teffens deeld' hy heimelyk geſmeede waapenen onder de jeughd om. Veertigh duizent zyn zy ſterk geweeſt, het vyfde part met keurbendelyke waapenen, de reſt met jaghtſpeeren, meſſen, en ander geweer dat de jaagers gebruiken. Men voeghd'er by van de ſlaaven, de geene die tot het ſchermen verſchikt waaren, die, naa de wyze dies volks, heel in 't yzer ſtaaken, (zy heetenze *Crupellarien*) onbequaam om ſlagh of ſteek te brenghen, ongerief baar ook van eenigh ſcherp. Dit heir werdt geſtyft, wel met geen openbaar toeſtemmen der gebuurſteeden, maar

Veinzingh van Sacrovir.

42 Florus vervolght zyn toclegh.

Zyn aanhangh verſtrooit en hy bezet zynde,

43 doodt zich zelven.

Sacrovirs bedryf by d Æduen.

Hy verzaamelt een groot heir.

met

1 *Onvertzaaghtheit.* 2 *Te rolle geteekent.* 3 *Clientium.* 4 *Sobolem.*

met den vaardighen yver der burgheren man voor man[1]; en door de twist der Roomsche hooftluiden, dewyl men in twyffel stondt, wie 't bewindt van den oorlogh hebben zoude, dat zy beide eischten[2]. Thans heeft Varro zwak van ouderdoom, het aan Silius, die fris was, opgegeeven. Maar te Rome werdt gelooft, *dat niet alleen, de Trevi-*

44 'T welk te Rome omzien baardt.

ren en Æduen, maar vierentzestigh steeden der Galliën afgevallen waaren, bondtgenoodschap met de Germanen was opgerecht'[3], *de Hispaniën wankelden*, alles (GELYK de wyze van 't gerucht is) booven de waarheit. De vroomen bedroefden zich, bekommert met het gemeene beste: veelen waaren 'er, die, uit haat van den jegenwoordighen standt der zaaken en begeerte van veranderingh, zich in hun eighe gevaarlykheeden verheughden, knorrende op Tiberius, *dat hy in zoo groot een beweeghenis van zaaken, zyn' vlyt aan de beticht schriften*[4] *der aanklaageren te kost leide. Oft Julius Sacrovir, over Majesteitschendery, voor de vroedschap te recht staan zoude? Entlyk waaren 'er mannen gevonden, die de bloedighe brieven met waapenen wisten in dwangh te houden.* DAT

Men mort 'er op Tiberius.

» *een' ellendighe vreede zelfs aan een oorlogh niet quaalyk gewisselt werdt.*

» Hy des te styver zyn gelaat naa d'onbekommertheit zettende, heeft nocht plaats nocht aangezicht verandert, maar zich naa zyne gewoonte alle die daaghen gehadt[5]: uit hoogheit van moede, oft had hy vernoomen dat de zwaarigheit maar maatelyk was, en minder dan de roep. Silius daarentusschen, met twee keurbenden op de been, hebbende een hulptroep voor uit gezonden, verwoest de dorpen der Sequanen, die op hun' uiterste palen, en aan de Æduen grenzende, met hun in maatschappye van waapenen getreeden waaren. Thans trekt hy naa Augustodunum, met een' spoeijende drift, de standerddraaghers elk om stryt aantreedende, en morrende zelfs de gemeene soldaat, *dat hy de gewoonlyke rust, de heele nachten niet zoude uitwachten: men broghte 't maar zoo verre, dat zy de weederstanders zien, en van hun aanschouwt moghten worden.* Dat was genoegh tot de zeeghe. By den twaalfden mylpaal zyn Sacrovir en zyn troepen in een oopen veldt verscheenen. In 't voorhooft had hy de geyzerden, in de hoornen de regementen, achter den rugh de half gewaapenden gestelt. Hy zelf, onder de treflykste, reed op een uitneemend paardt, van den eenen tot den anderen, ophaalende *d'oude glooriën der Gallen, en hoe bangh zy 't den Romainen gemaakt hadden: wat eere de verwinners met de vryheit bo-*

Die den onbevreesden speelt.

45 Silius trekt de Gallen te gemoet.

Sacrovir stelt zyn volk in slaghorde, en moedight ze tot den stryt.

1 *In 't byzonder.* 2 *Daar zy beide naa donghen.* 3 *De Germanetn in bondgenootschap aangenomen.*
4 *Libellis accusatorum.* 5 *Doorgebraght.*

behaalen zouden, hoe veel ondraaghelyker de ſlaaverny hun vallen zoude, zoo zy weeder verwonnen werden. Dit duurde niet, 't werdt ook met 46
geen vreughde gehoort. Want de ſpits der keurbenden genaakte. Den onbehaavenden, en zich des oorloghs niet verſtaanden ſteêluiden vergingh hooren en zien. Silius daarenteeghens, alhoewel de reeds geſchepte hoop 't vermaanen noodeloos deed vinden, riep nochtans; *hoe 't hun, die de Germaniën verwonnen hadden, een' ſchande was teeghens de Gallen, als teeghens vyandt, gevoert te worden. Een regement heeft onlanx den Turonier, een wiek den Trevir, weenigh kornetten van dit heir de Sequaanen in der vlucht gedreeven. Deeze Æduen, hoe ryker en weeligher, hoe onſtrydbaarder, bindt ze maar, en vlieght den vluchtenden op 't lyf.* Daar op volghde een geweldigh ſchreeuwen, en de ruiter omſlingherdze [1], en de voetknecht viel 'er van vooren op aan. Aan de zyden werdt ook niet gezukkelt. De geyzerden maakten wat marrens, mits dat de plaaten aan pylen en zwaarden wederſtonden. Maar de ſoldaat greep bylen en houweelen aan, hakkende op harnas en lichaamen, als oft zy eenen muur doorhouwen zouden. Zommighen velden, met ſtaaken [2] oft vorken, 't onhebbelyk [3] geveirt ter aarde. D'omgeworpen geen weer konnende doen om op te ſtaan, liet men voor doodt legghen. Sacrovir pakte zich eerſt naa Auguſtodunum, maar toen hy voor overgift begon te vreezen, met zyne getrouwſten, naa een' hoeve daar dichte by geleeghen. Daar is hy, door zyn' eigen' handt, d'anderen zich wiſſelinghs wondende, omgekoomen. De hoeve, boven hen ontſteeken, heeftze al t'zaamen verbrandt. Toen heeft Tiberius 47
eerſt teffens aan den Raadt geſchreeven, *dat het oorloogh opgeſtaan [4] en needergeleght was.* Ook heeft hy der waarheit af-nocht bygedaan; maar *dat het de Stadthouders met trouw en vroomigheit, hy met raadt beſchikt hadden.* Met eenen voeghd' hy 'er by de oorzaaken waarom nocht hy; nocht Druſus, tot dat oorlogh getrokken waaren; verheffende *de grootheit des ryx. Dat ook zulks de Vorſten niet en paſte, als 'er een' ſtadt oft twee muitte, met verlaaten van Roome, daar men den toom der regeeringe over alles had. Dat hy nu, als van geen vreeze gedreeven, zelf gaan zoude, om in perzoon de geleegenheit te bezichtighen, en orde te ſtellen.* De Vroedſchap heeft beedeloften, voor zyn weederkoomſte gekeurt, met ommeganghen [5] en andere eeren. Dolabella Cornelius alleen, trachtende d'anderen t'overtreffen, is in een' onge-

Zoo doet ook Silius.

De Gallen worden geſlaaghen.

Sacrovir doodt zich zelven.

Tiberius ſchryven aan den Raadt.

Veinſt naar Gallië te willen reizen.

1 Omcingelde ze. 2 Trudibus: ſtaaven, gaarden. 3 Lomp. 4 Begonnen.
5 Supplicatiuen: biddinghen.

rymde vlaaierye getreeden, met ſtemmen, *dat hy brallende*[1] *uit Campanië in ſtadt koomen zoude*. Derhalven volghden daar Cæſars brieven op, by de welke hy verklaarde, *niet zoo ongeſtoffeert van gloorie te weezen, dat hy, naa 't voldwingen van zoo forſſe volken, 't aanneemen oft verſmaaden van zoo veel triomfen in zyn' jeught, nu, op zyn daaghen zynde, naa 't ydele loon van een' reize effen buiten der ſtadt behoefde te ſtaan*.

48 Quirinius naa zyn doodt met een uitvaart van ſtadts weeghe vereert. Wat hy voor een was geweeſt.

Ontrent den zelven tydt heeft hy aan de Vroedſchap verzocht, *dat de doodt van Sulpicius Quirinius, met een uitvaart van ſtads weeghe*[2] *zoude vervolkrykt*[3] *werden*. Quirinius beſtondt het ouwde en Raadsmanlyk geſlacht der Sulpiciën in 't minſte niet, zynde gebooren by de Roomſchburgereerhebbende ſtadt[4] Lanuvium: maar wakker in den oorlogh, het burgermeeſterſchap onder den vergooden Auguſtus, thans door 't verooveren der Homonadenſen, in Cilicien, de triomfteekenen verworven hebbende, en tot beſtierder over C. Cæſar in de landtvooghdy van Armenië geſtelt, hadt hy Tiberius, tot Rhodus zich toen onthoudende, geviert. 'T welk hy toen in den Raadt geopenbaart heeft: lovende zyne eerbiedeniſſen hem beweezen, met beſchuldigingh van M. Lollius, dien hy betichtte, *als C. Cæſar tot booſheit en tweedraght opgeruidt hebbende*. Maar d'anderen en verheughden zich niet in de gedachtenis van Quirinius om 't gevaar dat hy, gelyk ik verhaalt heb, voor Lepida gebrouwen hadt, tzampt zynen bezoedelden[5] en overmatighen ouderdoom.

49 C. Lutorius Priscus beſchuldigt ter zaake van een gedicht.

Op 't endt des jaars werdt C. Lutorius Priscus, Roomſch Ridder, zynde voor een vermaardt gedicht, waar mede hy 't overlyden van Germanicus beſchreit hadt, door Tiberius met geldt beſchonken, van den verklikker aangeranſt, die hem te laſt leide, dat hy 't geduurende Druſus ziekte gemaakt hadt, om, zoo hy 't beſtorven waare, op hoop van grooter beloninge, uit te geeven. C. Lutorius hadt dat ten huize van P. Petronius, in byweezen van de ſchoonmoeder des zelven, en veele doorluchtige vrouwen, uit ydele pronkzucht met zyn' welſprekenheit[6], geleezen Als zich nu de verklikker openbaarde, kreeghen d'andere zulk een' ſchrik, dat zy geen getuigenis darden weigheren, uitgezeit Vitellia, die verklaarde niet gehoort te hebben. Maar die 't hem opzeiden werden beſt t'zynen bederve gelooft. Ende by ſtemme van Haterius Agrippa, gekooren Burghermeeſter, werdt d'aangeklaaghde tot d'uiterſte

Haterius Agrippa wil dat hy ſterve,

50 ſtraffe verweezen. Manius Lepidus heeft daar en teegen aldus aangeheeven.

1 *Ovans. Ovatio was een kleene Triumph, over zaaken ten gemeenen beſte, gelukkelyk, zonder merkelyk bloedtvergieten, verricht.* 2 *Publicis.* 3 *Frequentaretur* 4 *Municipium: Behandt veſte ſtadt.* 5 *Sordidam: gierighen.* 6 *Vaniloquentiam.*

heven. *Indien wy, beſchreeve vaaders*[1], *daar op zien willen, met hoe overſchelmſch*[2] *een ſtemme Lutorius Priſcus zyn gemoedt en de ooren der menſchen bezoedelt heeft; nocht kerkers, nocht ſtrop, nocht zelfs de ſlaafſche pyningen, zyn genoegh om hem te doen boeten. Maar indien de laſter en ſchelmſtukken uit alle kerve gaan, de ſtraffen en boeten, door 's Prinſſen gemaatightheit, tzampt d'exempelen der voorouderen, en d'uwe beſnoeit worden, en d'ydelheden van de boosheden, de woorden van de misdaaden verſchillen; zoo is'er plaats voor een vonnis, volgends 't welk zyn breuke*[3] *niet ongeſtraft blyve, zonder dat ons nocht onzer genaadigheit, nocht onzer ſtrengheit berouwe. Dikwils heb ik onzen Prins hooren klaaghen, als iemandt, met zich zelven te dooden, voor zyne barmhertigheit gereedt geweeſt was. Laat het leven van Lutorius in zyn geheel, die nochte behouden zynde hachelyk voor den ſtaat weezen, nochte omgebracht tot eenighen ſpiegel dienen kan*[4]. *Zyne ſtudien gelykze vol onverſtande zyn, alzoo zynze ydel en niet dan rook*[5]. *Ende en heeftmen niet deftighs oft ernſthaftighs te vreezen van den geenen, die, zelf zyn eighe laſterſtukken uitbrengende, niet de gemoeden der mannen, maar van de wyfjens, bekruipt. Dat hy nochtans de ſtadt ruime met verbeurte zyner goederen, onder verbodt van water en vuur. 'T welk ik eeven zoo ſtemme, als oft hy teegens de wet der Majeſteit gezondight hadt.* Van Oudburgermeeſteren ſtemde Rubellius Blandus alleen Lepidus toe. De reſt volghde 't gevoelen van Agrippa. Zulks Priſcus in den kerker geleidt, en terſtont gedoodt werdt. Dit is van Tiberius in de Vroedſchap, door zyn' gewoonlyke omweeghen, beriſpt, mits hy hoogh zette, *de trouwhertigheit*[6] *der geenen, die over het ongelyk, maar maatelyk zynde, den Prinſſen gedaan een heftighe wraake naamen*, en daar en teeghen badt, *datmen met ſtraffen over woorden zoo haaſtigh niet voort voere:* pryzende Lepidus, Agrippa niet beriſpende. Derhalven werdt een raadtſlot gemaakt, *datmen de keuren der Vroedſchap niet voor den tienden dagh in de ſchatkamer zoude brengen, en de doodt der verwezenen zoo langhe uitſtellen.* Maar de Raadt hadt de vryheit niet om tot berouw te komen, nochte Tiberius wordt door vertrek van tydt vermorwt. Volghen C. Sulpitius, en D. Haterius Burgermeeſters. Dit jaar, zonder beroerte van uitheemſche zaaken, was 't huis vol verdachtheits van ernſtighe ſtraffe over de overdaadt, die zonder maate uitgeborſten was, tot alles daar geldt

Redeneering van Lepidus, om hem van de doodtſtraffe te bevryden. 51

Priſcus wordt gedoodt.

Raadtsbeſluit ſtellen de tydt tuſſchen 't verwyzen en het dooden 52

d'Overdaadt zeer aangegroeit zynde,

1 *Patres*: *Vroedtſchappen*. 2 *Nefaria*. 3 *Misdaadt*. 4 *Zal*. 5 *Fluxa*: *verdwynende, vervliegende, vergankelyk*. 6 *Pietatem*.

tracht men daar teegens te voorzien.

in verquist kan worden. Maar d'andere onkosten, alhoewel zwaarder zynde, werden meestentydt door 't ontveinzen van den prys verborgen; maar 't geen men voor buik en keel toeruste, door 't stadigh gekal ruchtbaar weezende, deedt vreezen, dat een Vorst van d'oude spaarzaamheit daar in wel eens met een harde straffe verzien moght. Want naa dat M. Bibulus aangevangen hadt, zoo was ook van de Gebouwmeesters[1] vertoont, *hoe de wet der kostlykheit versmaadt werdt, en de verbode prys van bezightuigh*[2] *daagelyks rees: en dat dit door geen maatelyke middelen gestuit kon werden.* Waar over de Vroedschap om raadt gevraaght zynde, hadt de heele zaak aan den Vorst verzonden. Maar Tiberius dikwils by zich zelven overwoogen hebbende, oft zoo grondelooze begeerlykheden te bedwingen waaren; oft het bedwingen ook grooter schade aan den staat zoude doen; hoe wanvoeghlyk waare zich t'onderwinden 't geen men niet uitvoeren konde: oft uitgevoert werdende den doorluchtige mannen naam en faam kosten moest, heeft entlyk eenen brief aan den Raadt gedicht, waar van den zin op deezer wyze was luidende. *In andere zaaken, beschreeve Vaders, waar 't moogelyk dienstiger, dat in myner jeegenwoordigheit gevraagt wierde, en stemde 't geen my docht den staat oorbaar te weezen: in 't voordraaghen deezer stoffe is 't beter geweest myn ooghen t'zocke te maaken, op dat, terwyl gyluiden 't gezicht slaat op het gelaat en bevreestheit der geenen die van schandelyke overdaadt overtuight werden, ik ook de zelve niet en zaaghe, en genoeghzaam betrapte. By aldien de Gebouwmeesters, dappere mannen, met my eerst te raadt gegaan waaren, ik en weet niet oft ik hun zoude geraaden hebben, liever geweldige en volwosse ondeughden te laaten vaaren, dan dit hier meè te winnen, dat aan den dagh quame, tegens welke schandelykheden wy niet op moogen. Maar wat hen belanght, zy hebben hun ampt betracht, gelyk ik wenschte dat ook d'andere Majestraaten zich in hun beroep moghten quyten. Maar my is 't nocht eerlyk te zwygen, nocht gereedt het myne daar toe te zeggen, om dat nochte 't werk van Gebouwmeesters, nocht van Burgermeesters, nochte van Schout, het myne is: iet grooters en verheveners wordt van den Vorste vereischt, en* » DAAR *yder zich den dank, van 't geen naa behooren verricht wordt, toeëi-* » *gent, komt de haatlykheit van aller mishandelingh op hem alleen aan. Want wat zal ik eerst bestaan te verbieden, en, naa d'ouwde wyze, te besnoeien? dat onentlyk begrip van hoeven, het getal van gezin, en die heele volken*[3]*, het gewicht van goudt en zilver? de wonderen van kooper*[4] *en schilderyen? de kleederen zoo den mannen als vrouwen gemeen? en 't geen*

Men verzendt de zaak aan Tiberius.

53 Zyn brief daar over aan den Raadt geschreeven, waar in hy 't geneesmiddel afraadt.

Dewijl de gebreeken d'overhandt hadden genoomen.

1 *Ædiles.* 2 *Utensilium: huisraadt.* 3 *Te weten, van slaaven.* 4 *Kopere beelden.*

den

den wyven eigen is, waar door onze gelden, om der gesteenten wille, naa uitheemsche oft vyandtlyke volken gevoert worden. Ook en is my niet onbekent dat men op maaltyden en in straatkout daar onder roept, en maat daar in eischt. Maar zoo iemant daar een wet tegens invoert, boeten op stelt, die zelfste zullen kryten, dat men de burgerye[1] uitroit, alle de heerlykstleevende bederft[2], en niemandt vry van misdaadt is: maar zelfs DE OUWDE *en door den tydt gesterkte zickten des lichaams, zyn niet dan door harde en scherpe middelen te verwinnen.* HET *bedorven teffens en bedervende, het weekelyk en blaakende gemoedt, staat door geen' lichter raadt te blusschen, als de lusten heet zijn, daar't meede ontsteeken is. Van zoo veele wetten, door de voorouwders gevonden, zoo veele die de vergoode Augustinus heeft ingestelt, die door vergetelheit, deze (dat lasterlyker is) door versmaadenis uit gebruik geraakt, hebben d'overdaadt te bet uit de zorge geholpen. Want* ZOO MEN *iets wil dat niet verbooden is, men vreest dat het verbooden zal worden. Maar zoo men't verbooden straffeloos overtreedt, daer en is nocht vreez nocht schaamte meer Hoe quam't dan, dat ouwlinx de zuinigheit in zwangh gink? Om dat elk zich zelven maatighde: om dat wy burgers van eene stadt waaren. Zelfs zoo langh wy maar binnen Italië heerschten, en waaren de bekooringen zoo groot niet. Met d'uitheemsche zeegen hebben wy geleert ander lieden goedt, met de burgerlyke ook het onze door te brengen. 'T geen de Gebouwmeesters vertoonen, wat heeft het doch om't lyf? Hoe geringh is't, zoo gy naa andere dingen omziet? Maar by Hercules, niemant vertoont dat Italiê uitheemsche hulpe behoeft. Dat het leven des Roomschen volks op d'onzeckerheit van zee en onweeder gewentelt wordt. Ende ten zy de lyfeygh der wingewesten den heeren en slaaven en akkers te baate komt, zoo zullen ons, denk ik, onze bosschaadjen en speelhoeven den mondt open houden. Deeze zorg, beschreeve Vaaders, heeft de Vorst op den hals, deze verzuimt zynde, zal den staat in den grondt trekken. Tot de rest moet men raadt in't harte zoeken. Dat de schaamte ons, de noodt de armen, de zatheit de ryken, tot beteringe brenge. Oft zoo iemant van de Majestraaten zoo groot een ny verheit en ernst belooft dat hy't weet te stuiten, dien prys ik, en beken van een gedeelte van mynen arbeidt ontlast te worden. Maar zoo zy de ondeughden beschelden willen, en als zy de gloorie daar af verworven hebben, d'onminne vlieden, en voor my laaten, gelooft, beschreeve Vaders, dat ik ook niet gratigh ben na ondank. Van den welken, gemerkt ik gewichts genoegh, en gemeenlyk buiten reede, voor't gemeene beste op my laade, alzoo bidt ik met recht af de ydele vergeefschen en die nocht my nocht u te staade konnen ko-*

54

En om dat 'er grooter zaaken te bezorgen waaren.

1 Stadt. 2 Zoekt te bederven.

55 *men*. De brieven van Cæſar gehoort zynde, werden de Bouwmeeſters van die zorge ontſlaagen [1]; en d'overdaadt des taafels, van't einde der Actiatiſche oorloge tot het voeren der waapenen waar door Ser. Galba meeſter van den Roomſchen ſtaat geworden is, met uitgeſtorte koſten, hondert jaaren langh in zwank gegaan hebbende, is allenskens afgeraakt. Het luſt ons de oorzaaken van die veranderingh naa te vorſſen. D'oulyx ryke oft in vermaartheit uitſteekende geſlachten, quaamen door yver tot grootdaadigheit te vervallen. Want het alstoen ook noch vry ſtont de gemeente, de bondtgenooten, de koninkryken [2] t'onthaalen, en van hun onthaalt te worden. Hoe yder in ryklykheit, huiscieraadt, aanzienlyker was, hoe hy door verwaantheit en aanhank [3], doorluchtiger gehouden werdt. Seedert dat men met moorden begoſt te woeden, en de grootheit van faame ten bederve te ſtrekken, heeft de reſt zich tot wyzer leeven bekeert. Met een hebben nieuwopgekome luiden uit de amptmaatige [4] en bouwſteeden [5], mitsgaaders uit de wingeweſten, dikwils in den Raadt getooghen zynde, hunne huiſlyke ſpaarzaamheit ingebracht. Ende alhoewelder veele door geluk oft nyverheit tot een' geldtryken ouderdoom quaamen, zy hielden nochtans het eerſte hart. Maar de voorneemlykſte invoerder van deunder wyze is Veſpaſianus geweeſt, zelf volgende d'overouwden in kleedingh en koſt. Het trachten daar uit om den Vorſte te believen, en de geneegenheit om hem naa te yveren, was ſterker dan de peene der wet, oft de vreeze. Ten zy miſſchien ALLE dingen hunne loop en weêrloop, gelyk in 't ronde hebben, zulx dat, gelyk de beurten der tyden, alzoo ook der zeeden zyn omdraaiende. Nochte hebben de voorzaaten alles op zyn beſt gehadt, maar onze eeuwe is ook vruchtbaar geweeſt van veele loflyke zaaken, en konſten, die der naakoomelingen ſtaan naa te volgen. Maar laat

56 ons in deezen ſtrydt om de eere teegens de voorouders al blyven. Tiberius hebbende eenen naam van gemaatigtheit verkreegen, om dat hy hadt doen zwichten de verklikkers, die zich t'ſchrap ſtelden, zondt brieven aan den Raadt, waar by hy *de Gildthoofdelyke* [6] *moogenheit* voor Druſus verzocht. Dien naam der hooghſte Overigheit hadt Auguſtus gevonden, op dat hy den tytel van Koningh nocht Hooghgezaghebber aan en naame, en nochtans met eenige beteekeningh booven alle ander gebiedt uitſtaake. Daarnaa heeft hy M. Agrippa tot medegezel in die moogenheit, en naar zyn overlyden Tiberius Nero gekooren, op dat men in geene onzeekerheit en ſtonde, wie zyn naazaat te zyn hadt. Alzoo oordeelde hy

Men laet dat werk dan ſteeken.

Maer d'overdaedt wordt allengskens vermindert en de zeeden verbeteren van zelve.

D'oorzaak van die veranderingh naagevorſcht.

D'exempelen waaren ſterker dan d wetten.

Tiberius eiſcht de Gildthooftdelijke moogenheit voor Druſus.

1 *Remiſſa*: *Ontſlaagen. Dit's de zin van Lipſius, en de myne, andere vertolken't dat de zorghe aan hen geſtelt werdt.* 2 *Koningen.* 3 *Clientelas.* 4 *Municipiis*: *behandtveſte.* 5 *Coloniis.* 6 *Tribuniciam.*

hy dat de ſnoode hoope van anderen werdt ingetoomt: zich vertrouwende te gelyk op de ingetoogenheit [1] van Nero, en zyn eige grootheit. Naa welk exempel Tiberius als toen Druſus tot het hoogſte bewind vorderde: daar hy by 't leeven van Germanicus de uitſpraak van dit vonnis tuſſchen hen tween geſchorſt gehouden hadt. Maar in 't begin van den brief, naar eerbiedenis den Goden beweezen, op dat zy zyne raadſlaaghen ten gemeenen beſte gedyen lieten, heeft hy met maatigheit, en zonder op te geeven tot valsheit toe, iet van de zeeden des jongelinx verhaalt. *Dat hy een gemaalin hadt en drie kinderen, ook dien ouderdoom in den welken hy zelf eertyds van den vergooden Auguſtus tot het aanveirden van dit ampt geroepen was. Dat hy ook nu niet op een bot, maar naa't neemen eener proeve van acht jaaren tyds, 't neêrleggen van muiteryen, 't beſlechten van oorlooghen, hem, die de triomf verdient hadt, en tweemaal Burgermeeſter geweeſt was, tot medehulp in den bekenden arbeidt nam.* De Raadsmannen hadden in hun hart van te vooren wel gegiſt wat hy zeggen zoude. Waar over 't gevlaai t'uitgeleezener [2] geweeſt is. Nochtans en werdt niet anders verziert, dan dat zy keurden, *men zoude beelden der Vorſten, altaaren der Goden, kerken en booghen oprechten*, en andere gewoonlyke dinghen. Uitgezeit, dat M. Silanus uit de ſmaadt des burgermeeſterſchaps eere voor de Vorſten gezocht heeft, en voor zyn gevoelen gezeidt, *dat men op de gemeene en bezondere geſtichten, tot gedachtenis der tyden, niet de naamen der Burgermeeſteren zoude ſchryven, maar van de geenen die de gildehooftmanlyke moogenheit voerden.* Maar Q. Haterius als hy geſtemt hadt *dat men de raadskeuren van dien dagh met goude letteren in 't raadthuis zoude hechten*, deedt zich belachen, zynde een ouwt man, die met zoo leelyk een vlaaierye niet dan ſchande te winnen hadt. Ende alzoo met eenen aan Junius Blæſus de landtvooghdy van Afriken verlenght was, zoo verzocht Servius Maluginenſis Diaal Flamen [3] dat hem by lootinghe Aſië zoude werden toegeſtaan, zeggende, *zonder grondt uitgeſtrooit te weezen* [4], *dat het dien Dialen ongeoorloft was buiten Italien te trekken. En de zyn recht eenerhandt was, als dat van de Martiale en Quirinale Prieſters. Derhalven, indien deeze om wingeweſten geloot hadden, waarom was't den Dialen verbooden? Dat men daar geen keur van't volk, nocht iet in de boeken der ceremonien* [5] *en vondt, dat dikwils de Paapen* [6] *de Diale godsdienſten* [7] *hadden aangenoomen, als de Prieſter door ziekte oft*

57 Zijn begeerte wort met veel gevlaais der Vroetſchappen ingewilligt.

58 Servius Maluginenſis Diaal Flamen ſtaet naer 't beſtier over Aſië.

1 *Modeſtiæ*: zeedigheit. 2 *Quæſitior*: te zinlyker, te keuriger. 3 *Prieſter van Jupiter*.
4 *Een ſtraatmaar zonder grondt*. 5 *Kerkzeeden*. 6 *Pontifices*. 7 *Sacra*.

oft dienſt der ſtadt verhindert was, dat'er in twee-entzeventigh jaaren, naa den doodſlagh van Cornelius Merula niemandt in zyn plaatze geſtelt was, en nochtans daarom de godsdienſten niet ſtilgeſtaan hadden. Indien hy nu zoo veele jaaren hadt konnen ongekooren blyven, zonder naadeel van den godtsdienſt, hoe veel lichter moght hy een jaar uit zyn om 't Voorburgermeeſterlyk gebiedt te oeffenen? het krakkeelen tuſſchen bezondere perzoonen was ouwlinx oorzaak geweeſt, dat de Opperprieſters hun verbooden in de wingeweſten te reizen. Dat nu, door de genaade der Goden, de Opperprieſter ook de opperſte der menſchen was, nocht aan naaryver, nocht haat, nocht eighen hartstochten onderworpen. 59 Waar teegens, alzoo de wichelaar Lentulus en anderen verſcheide reeden voortbraghten, quam 't daar toe, *datmen des Opperprieſters gevoelen zoude afwachten.* Tiberius uitſtellende de kennis van 't recht des Flamens, heeft de ceremonien, die om de gildthooftmanlyke moogenheit van Druſus gekeurt waaren, gemaatight, met naame berispende *de ongewoonlykheit van de zinſpraak*[1], *en de goude letteren, teegens de wyze des vaaderlands*[2]. De brieven van Druſus ook geleezen zynde, alhoewel zy naa ingetoogenheit neighden, werden voor overhoovaardigh genoomen. *Dat alles hier toe gekoomen was*[3], *dat zelfs een jongelingh, hebbende zoo groot een' eere ontfanghen, zich niet voor de Goden der ſtadt en quaame vertoonen, nocht in de Vroedſchap verſcheene, jaa d'inwydinghe*[4] *ten minſten ter plaatze zyner geboorte aanvinghe. Naamelyk hy was door oorlooghe oft in verre landen verlet, die op dat zelve pas zyn meeſte werk maakte van de ſtranden en meeren van Campanië te doorreizen, dit gafmen den regeerder des menſchelyken geſlachts met het zogh in*[5], *dit was 't eerſte dat hy leerde van 't geen hem zyn vaader was raadende*[6]. *Zeeker d'oude Overſte moght eenen afkeer hebben van 't gezicht der burgeren, en zich op zynen afgematten ouderdoom, en uitgeſtaane arbeidt beroepen: Druſus, wat verhinderde hem anders dan verwaantheit?* 60 Maar Tiberius zich 't hecht der heerſchappie in der handt veſtende, paaide de Vroedſchap met eenen ſchyn van den ouden tydt, 't verzoek der wingeweſten aan de kenniſſe der Raadsluiden ſtellende[7]. Want in de Griekſche ſteeden nam toe de ongebonden- en ſtraffeloosheit van vryplaatzen[8] te ſtichten. De kerken werden met de ſnoodſte der ſlaaven vervult. In de zelve wyken[9] werden de ſchuldenaars[10] teegens hunne vertrouwers, en de verdachten van halszaaken geberght.

Daar zich anderen tegens ſtellen.

Druſus hovaardy.

Die overdwers word berispt.

Ongemak in de wingeweſten, uit het vermeenighvuldigen der vryplaatzen ontſtaan.

Ende

1 *Sententiæ.* 2 *Der ouderen.* 3 *Tot hier toe vervallen was.* 4 *Auſpicia: d'inwichelaryt.* 5 *Imbui.* 6 *Uit de leſſen zyns vaders.* 7 *Zendende.* 8 *Aſyla.* 9 *Subſidio.* 10 *Creditores.*

Ende geene Overheit hadt maghts genoegh [1] om den oproer des volx te bedwinghen, dat de lasterstukken der menschen als ceremonien van Goden verdaadighde. Derhalven werdt goedtgevonden, dat de steeden hunne gerechtigheeden by gezanten zouden overschikken. Ende zommighe hebben 't geen zy zich valschelyk toegeëigent hadden van zelf laaten vaaren. Veele verlieten zich op oudt overgeloof, oft diensten den Roomschen volke gedaan. Ende is't een dagh van grooten aanzien geweest, op den welken de Vroedschap van de weldaaden der vorouderen, overkoomsten [2] der bondtgenooten, keuren ook der Koninghen, die voor de Roomsche moogenheit in kracht geweest waaren, en de dienst [3] der Goden zelve kennis genoomen heeft, met een vryheit als ouwlinx om te bevestigen oft te veranderen. D'Ephesiers waaren d'eerste die verscheenen, verhaalende, *dat niet, gelyk de gemeene man gelooft, Apollo en Diana tot Delos gebooren zyn: dat by de stroom Cenchrius een' plaats* [4] *is Ortygia geheeten, daar Latona zwangher om te baaren, en steunende teegens eenen olyfboom, die toen noch in weezen was, die godtheeden ter wereldt gebracht heeft: en dat het bos, door vermaaninge der Goden geheilight is. Dat ook Apollo zelf, naa 't dooden der Cyclopen, Juppyns toorne aldaar ontweecken is. Dat thans vader Liber overwinner in oorlogh aan de Amazoonen, die zich, ootmoedelyk op 't altaar gezet hadden, vergiffenis heeft gegunt. Dat daarnaa door toestandt* [5] *van Hercules, als hy Lydië beheerde, de tempel van cerimonien* [6] *vermeerdert was: nochte onder de regeeringhe der Persen de gerechtigheit vermindert. Dat ze daarnaa by de Macedoniers, voorts by ons gehanthaaft was.* De Magneten naast daar aan stonden op d'instellinghen van L. Scipio, en L. Sulla. Van de welke, hy Antiochus, deez Mithridates verdreeven hebbende, de trouw en vroomigheit der Magneten daar meede vereert hebben, *dat de toevlucht van Diana Leucophryna geen gewelt gedaan zou mooghen worden.* D'Aphrodisienſen daarnaa, en Stratonicenſen braghten voorts de keur van Cæsar den Hooghgezaghebber, om d'oude verdienſten aan de party, tzamt de verſche van den vergooden Augustus, hen loovende *dat ze den inval der Parthen, zonder eenighzins in haare stantvastighe trouw tot het Roomsche volk te waggelen, hadden uitgestaan.* Maar de burgery der Aphrodisienſen stondt den godsdienst van Venus voor; die van de Stratonienſen dien van Juppyn en Trivia. De Hierocæsarienſen ver-

'T geschil daar over werdt voor de Vroedtschap gebraght.

61 D'Ephesiers beweeren het recht van hunnen tempel.

62 Zoo doen ook de Magneten,

D'Aphrodisienſen, Stratonicenſen,

Hierocæsarien,

haal-

R

1 *Geen bevel was sterk genoegh.* 2 *Pacta.* 3 *Religiones: heilighdoommen.* 4 *Locum. Anderen leezen lucum, een woudt.* 5 *Toelaatingh.* 6 *De ceremonien van den tempel.*

haalden van hooger af, *dat by hen een Perſiſche Diana was, een kerk onder den Koningh Cyrus gewydt*. Ende ſpelde men de naamen van Perperna, Iſauricus, en veele andere Veldtheeren, die niet alleen aan den tempel, maar aan tweeduizent ſchreeden de zelfſte heiligheit toegevoeght hadden. Daarnaa quaamen de Cypriotten met drie kerken, d'oudſte der welke gebouwt is door Ærias den ſtichter[1] voor de Paphiſche Venus, de tweede door zynen zoon Amathus, voor d'Amathuſiër Venus, de derde voor den Salaminiër Jupyn, door Teucer voorvluchtigh van den toorn zyns vaaders Telamon. Ook zyn de gezantſchappen der andere ſteeden gehoort. Door de meenighte der welke de Raadsluiden moede gemaakt, mitsgaders om datter met gunſtdraaghen geſtreeden werdt, hebben den Burgermeeſteren de zaak in handen geſtelt, *om yders recht, en of 'er eenighe onbillikheit onder ſchool, ingezien zynde, weder heel in de Vroedtſchap gebracht te worden*. Burgermeeſteren, boven de ſteden, die ik vermelt heb, droegen voor *dat 'er noch een vryewyk[2] van Æſculapius by Pergamum gevonden was: dat de reſt op duiſterheit van oorſpronk, mits den ouderdoom, ſteunde. Want dat de Smyrneërs voortbraghten het orakel van Apollo, door wiens gebodt zy eenen tempel aan de Stratonicider Venus gewydt hebben: de Teniërs een gedicht[3] van den zelven, waar by hun bevoolen werdt een beeldt en kerke aan Neptunus toe te heiligen. Dat het de Sardianen van zoo verre niet haalden, zeggende die gaaf van den verwinner Alexander te hebben. Dat de Mileſiërs niet min op den Koningh Darius ſteunden. Maar yders Godsdienſt was Apollo en Diana te vieren[4]. De Cretenſen verzochten 't zelfde voor 't beeldt van den vergooden Auguſtus*. Ende daar zyn raadskeuren gemaakt, by de welke, met grooter eere, nochtans maate werdt voorgeſchreeven, en hun bevoolen *in de kerken zelf altaren te maaken, om de heugenis deezer zaake te heilighen, en dat zy onder ſchyn van godsdienſt tot geen gunſtjaght[5] vervallen zouden*. Ten zelven daaghe heeft de felle krankheit van Julia Auguſta den Vorſt benoodight ſchielyk naa ſtadt te keeren: zynde de eendracht tuſſchen moeder en zoon, als toen noch oprecht, oft de haat verborghen. Want niet langhe te vooren als Livia een beeldt aan den vergooden Auguſtus, niet verre van de ſchouwburgh van Marcellus, toewydde, hadt zy den naam van Tiberius achter den haaren geſchreeven. Ende werdt gelooft, dat hy dit, als ſtrekkende tot vernederinge van 's Vorſten Majeſteit, met zwaare en

Cypriotten,

63
En anderen.
De zaak wordt aan de Burgemeeſteren gebracht, om die naarder t'onderzoeken.
Die aan veele ſteeden 't recht der vryplaatzen toewyzen.

Raadskeuren op dat ſtuk gemaakt.

64
Krankheit van Julia Auguſta, of Livia, Tiberius moeder.

1 *Auctor. Het ſchynt dat deez Ærias d'eerſte Venus vergoodt heeft.* 2 *Aſylum.* 3 *Carmen.*
4 *Venerandi.* 5 *Ambitionem.* 6 *Vorſteken.*

en ontveinsde ſteurnis heeft opgeſteeken[1]. Maar toen werdender biddinghen[2] tot de Goden, en groote ſpeelen by de Vroedtſchap gekeurt, die de Prieſters en wichelaars, en vyftienmannen, teffens met de zevenmannen en Auguſtale gezellen zouden uitruſten. L. Apronius hadt geſtemt, *dat ook de Fecialen*[3] over die ſpeelen zouden zitten. Cæſar zeid'er teeghens, onderſcheidende 't recht der prieſterſchappen, en verhaalende d'exempelen, tzamt *dat de Fecialen nooit zoo veel Maajeſteits gehadt hadden. Dat 'er dierhalven de Auguſtaalen bygevoeght waaren, om dat het een eigen' prieſterſchap was van 't huis waar voor de beedeloften te betaalen ſtonden.* Ik en heb niet voorgenoomen andere zinſpraaken[4] bekent te maaken, als die door iet eerlyks uitmunten, oft merkelyk geſchandtvlekt zyn: 'T WELK my 't voorneemſte ampt der jaarboeken dunkt, op dat de deughd niet verzweeghen blyve, tzamt op booze woorden, en werken een' vreeze voor de naakoomſt en quaaden naam, geſtelt werde. Voorts die tyden zyn zoo beſmet, en vuil van vlaaierye geweeſt, dat niet alleen de treflykſten der ſtadt, die hunne doorluchtigheit met aan de handt gaan[5] beſchutten moeſten, maar alle Oudburgermeeſteren, een groot deel der geenen die 't Schoutſchap bedient hadden, ook veele Voet-Raadtsluiden[6] om ſtrydt opſtonden, raadende dinghen die leelyk waaren en te hoogh liepen. Men geeft uit tot een gedachtenis, dat Tiberius zoo dikwyls hy van 't Stadthuis quam, deezen zin in Griekſche woorden plagh uit te ſpreeken, O MENSCHEN GEREEDT TER SLAVERNYE! Naamelyk hem ook, die geen' gemeene[7] vryheit wilde, verdroot zoo verwerpelyk een gedult der ſlaavenden. Hiernaa traaden zy allenskens van 't ſchandelyke tot het ſchadelyke over. C. Silianus Voorburgermeeſter van Aſië, over hereiſchbaare[8] penninghen, door de bondtgenooten aangeklaaght zynde, werdt van Mamercus Scaurus, een der Oudburgermeeſteren, Junius Otho Schout, Brutidius Niger Gebouwmeeſter, teffens aangegreepen, en hem te laſt geleght, *dat hy de godtheit van Auguſtus geſchendt, de majeſteit van Tiberius verſmaadt hadt.* Mamercus met d'oude exempelen ſtoffende, *hoe L. Cotta van Scipio Africanus, Ser. Galba van Cato den zeedemeeſter, P. Rutilius van M. Scaurus betight waaren.* Naamelyk[9] Scipio en Cato gingen diergelyke dinghen wreeken, oft die Scaurus den welken zynen overgrootvaader zynde, deeze

Bedeloftes en ſpeelen om haarent wil gehouden.

Verklaaringh des Schryvers van zyn voorneemen en plicht.

De vuile vlaaierye nu in zwangh gaande.

Van Tiberius zelfs verfoeit.

66 C. Silanus wordt beſchuldight

Wie en hoedanige zyne beſchuldigers waaren.

R 2 Ma-

1 *Verſteeken.* 2 *Supplicia.* 3 *Herauten.* 4 *Sententias.* 5 *Gevolghzaamheit.* 6 *Pedarii Senatores. Deez hadden geen' ſtem, maar traaden in de plaats van den geenen wiens ſtem zy toeſtonden.* 7 *Publicam.* 8 *Repetundarum: te hereiſchen.* 9 *Videlicet, &c. quanſuis als oft Scipio en Cato diergelyke dingen gingen wreeken, oft die Scaurus, &c.*

Mamercus een ſchandvlek zyner voorouderen, met dien laſterlyken dienſt onteerde. Junius Otho hadt zich van oudts met letterſchoolhouden geneert, t'hans door de maght van Seianus Raadtsman geworden, bezoedelde voort zyn duiſter opkoomen met onbeſchaamde ſtoutigheeden. Brutidius, die vol van eerlyke konſten, en zoo hy den rechten wegh volghde, om tot allerleie eere te geraaken, was, dien prikkelde de haaſt, terwyl hy zyns gelyken, daarnaa zyn' meerder, eindtlyk
„ zyn' eigen' hoop verby zoekt te zeilen. 'T WELK zelfs veele goede lui-
„ den onder de voet geholpen heeft, die verſmaadende 't geen traaghlyk
„ met veiligheit bykomt, naa vroeghrype verheffingh, jaa met hunnen
67 „ ondergank, ylen. 'T getal der wroegeren hebben vermeerdert Gel-
Alles valt hem teegen. lius Poplicola, en M. Paconius: die Rekenmeeſter van Silanus, deez zyn Stadthouder. Ende daar werdt niet getwyfelt, oft de beſchuldighde was aan wreedtheit, en neemen van geldt vaſt. Maar men droegh 'er veel toe, dat zelfs d'onnoozelen in gevaar brenght, daar hy, booven zoo veele Raadtsluiden hem teegen zynde, aan de welſprekenſten van Aſië, en derhalven uitgekooren zynde tot de aanklacht, en van geen woordt voeren weetende, alleen antwoordde, in zyn eighen vreeze,
Zelfs Tiberius. „ DIE ook een geoeffende welſprekenheit zwakt: Tiberius zich niet maatigende, oft hy viel op hem met woorden, met gelaat, met zelf hem zeer dikwils te vraagen: en daar en was geen weederleggen, nocht ontlegghen[1] teeghens. Jaa dikwils moeſt hy ook iet bekennen, op dat d'ander niet vergeefs gevraaght en hadde. De ſlaaven ook van Silanus hadt de Stadtsbewindtsboode[2] in eigendoom aangenoomen, op datze met pyne ondervraaght wierden. Ende op dat niemant zyner naamaaghen hem in zynen laſt byſtonde, zoo liet m'er de misdaadt van Majeſteitſchennis onderloopen, tot eenen muilbandt en noodt om te zwygen. Derhalven verzocht hebbende, eenighe daaghen tuſſchentydts, liet hy zyn verdaadigingh vaaren, wel darrende boexkens aan Cæſar zen-
68 den, waar in hy haatlykheit en beeden onder een menghde. Tiberius, op dat het geen hy teegens Silanus voor hadt, onder exempel met te beeter ontſchuldingh aangenoomen wierde, beval de boexkens[3] van den vergooden Auguſtus over Voleſus Meſſalla, Voorburgermeeſter van 't zelve Aſië, en de raadskeur teeghens hem gemaakt op te leezen. Toen vraaght hy L. Piſo zyn gevoelen. De zelve, naa een
De ſtemmingh tot zyner verwyzingh. lank verhaal van de zachtmoedigheit des Vorſten, ſtemde, *datmen Silanus waater en vuur t'ontzeggben, en hem in 't eilandt Gyarus te bannen hadt*. 'T zelfde volghden anderen, behalven dat Cn. Lentulus verſtondt,

1 *Eludere*. 2 *Actor publicus: Stadsfactoor*. 3 *Codicillis*.

ſtondt, *men zoude de moederlyke goederen van Silanus uitzonderen, (naamelyk hy was van een andere moeder geboren) en die den zoone weedergeeven*, dat Tiberius toeſtondt. Maar Cornelius Dolabella, terwyl hy zich dieper in de vlaaierye begeeft, naa 't begraauwen van Silanus zeeden, hingh'er aan, *dat niemant van ſchandelyk leeven, en met opſpraak betooghen, om eenigh wingeweſt looten zoude. Waar van het oordeel aan den Vorſt hadt te ſtaan. Want van de wetten werden de misdaaden geſtraft. Hoe veel zachter zoud het hun vallen, hoe veel vorderlyker den bondtgenooten, zoo men verzorghde dat'er niet gezondight wierdt.* C. Dolabellaas ſlinkſche vlaaiery.

Waar teeghens Cæſar geredeneert heeft: *dat hem wel niet onbekent was, wat Silanus naagink, maar men mocht op't gerucht geen vonnis vellen. Dat veelen zich in de wingeweſten anders dan men van hun hoopende oft vreezende was gedraaghen hadden.* DAT *eenighen door de grootheit der dinghen tot beterſchap opgewekt, anderen daar door bedot werden.* OOK *kon de Vorſt alles met zyne weetenſchap niet bevatten, nochte was het oorbaar dat hy van eens anders ſtaatzucht gedreeven*[1] *wierde.* DERHALVEN *werden de wetten teegens volbrachte daaden geſtelt, om dat de toekoomende in onzeekerheit ſtonden. Het was een inzettingh der voorouderen, dat zoo't misdryf voorgingh de peene te volghen hadt. Men zoude onverandert laaten, 't geen wyſſelyk gevonden, en altyds goedt gekent was. De Vorſten hadden genoegh aan hunnen laſt, aan hunne moogenheit meede.* DAT HET *recht afnam wanneer de maght meerderde.* ENDE *was't hooghgebiedt van geenen noode, daar men't met de wetten beſtellen kon.* Hoe de burgerlykheit[2] zeldzaamer was in Tiberius, met zoo veel te blyder herten werdtze ontfangen. Ende hy verſtandt hebbende van maatighen, zoo hem geen eighe gramſchap dreef, voeghd' 'er by, *dat het eilandt Gyarus bar, en zonder haaveningh van menſchen was; zy zouden den geſlachte der Junien, en eenen man eertyds hun ſtaatverwant*[3], *vergunnen dat hy zich liever op Cythera begaave. Dat dit ook het ernſtigh verzoek was van Torquata Silanus zuſter, een maaght van d'ouwde heiligheit.* Dit vonnis is men ingegaan. Daarnaa werden de Cyrenenſen gehoort, en Cæſius Cordus op aanklachte van Ancharius Priſcus, over hereiſchbaare penningen, verweezen. L. Ennius Roomſch Ridder van Majeſteitſchenderye beſchuldight, om dat hy 't beelt des Prinſſen tot gemeen gebruik van zilver bekeert hadt, is van Tiberius vrygeſprooken: daar Ateius Capito opentlyk op ſmaalde, quanſuis uit vryheit. *Want hy en behoorde der Vroedſchap de maght van 't wyzen*[4] *niet te*

69 Dien Tiberius teegenſpreekt. Die ook het vonnis der anderen verzacht. Silanus op Cythera gebannen.

70 Cæſius Cordus verweezen. L. Ennius vrygeſprooken. Capitoos dienſtbaare vryheit.

1 *Getrokken.* 2 *Popularitas.* 3 *Ordinis ejuſdem: ampt genoot.* 4 *Vermiſſen.*

ontneemen, en ſtondt zoo groot een misdaadt niet ongeſtraft te laaten. Dat hy zyn eighen leedt zacht opnam, zeer wel voorwaar[1]*: van't ongelyk den Staat gedaan en hadt hy niet milt te zyn.* Dit verſtondt Tiberius meer zoo 't was, dan zoo 't gezeidt werdt, en voer voort met het ſchorſſen der zaake. Capito heeft des te grooter ſchande behaaldt, om dat hy, in alle godtlyke en menſchelyke rechten ervaaren, de gemeene[2] eer, en zyne loflyke konſten in 't bezonder, bezoedelt hadt. Daarnaa bevingh de betrachtingh van den godtsdienſt de harten, om t'overleggen in wat kerke de gifte behoorde geſtelt te worden, die van de Roomſche Ridders by bedelofte voor de gezontheit van Auguſta toegezeit was aan de Ridderfortuine. Want alhoewel 'er veele kerken van die Godin in ſtadt waaren, geen van allen en voerde dien bynaam. Men vondt[3] dat 'er by Antium eene was alzoo geheeten, en *dat alle ceremonien, templen, en beelden der Goden in de Italiaanſche ſteeden onder 't Roomſch recht en gebiedt ſtonden.* Alzoo werdt de gaaf by Antium geſtelt. Ende dewylmen van de Godsdienſten handelde, braght Cæſar voort het onlanx uitgeſtelt antwoordt teeghens Servius Maluginenſis Flaamen Diaal: en las op de keure der Prieſteren. *Zoo dikwils als den Flaamen Diaal eenighe ziekte overquam, dat hy, by goedtvinden des hooghſten Prieſters, niet meer dan twee nachten zoude moogen uit zyn: mits dat het ook op geenen dagh van gemeene offerhande, nochte boven tweemaal in 't zelve jaar waare.* Het welk toen Auguſtus Vorſt was gekeurt zynde, genoegh uitwees, dat jaarigh afweezen, en 't regeeren der wingeweſten den Diaalen niet toegelaaten was. Ook haaldemen op het exempel van L. Metellus hoogen Prieſter, die den Flamen Aulus Poſtumius t'huis gehouden hadt. Alzoo werdt de lootingh van Aſië vergunt aan den geenen, die van Oudtburgermeeſteren naaſt aan Maluginenſis volghde. Ten zelven daagen heeft Lepidus aan den Raadt verſocht, *dat hy de Koninxburgh*[4] *van Paulus, een gedachtenis der Æmilien zynde, met zyn eighen geldt zoude moogen herveſtighen en vercieren.* Alstoen noch was de mildaadigheit[5] voor 't gemeen in gebruik. Ende Auguſtus hadt Taurus, Philippus, Balbus niet beriſpt[6], om dat zy den roof op den vyandt gehaalt, oft hunnen overvloeijenden rykdoom aan 't ſieraadt der ſtadt, en gloorie hunner nakoomelinghen beſteedden. Naa 't exempel van de welke Lepidus, alhoewel maar maatelyk by gelde, de praal zyner voorouderen weeder ter eere gebracht heeft. Maar de

71 Overlegh in wat tempel de gift der Roomſche Ridderen voor de gezondtheit van Livia, aan de Ridderfortuine toegezeit, moeſt geſtelt worden.

Tiberius antwoordt teeghens Servius Maluginenſis, en de keure aangaande de Diaalen.

72 Verzoek van Lepidus om 't palais van Paulus, de gedachtenis der Æmilien, te moogen herveſtigen, toegeſtaan.

Tiberius belooft Pompeius Schouw-

1 *Dat gink'er mee heene.* 2 *Publicum.* 3 *Bedacht.* 4 *Baſilicam*: Zommigen verſtaan daar door een tempel, maar t'onrecht: 'T is eigentlyk een heerlyk of koninklyk gebou, een palais... 5 *Grootdaadigheit.* 6 *Oft belet den roof te beſteeden.*

de ſchouwburgh van Pompeius, by ongeval door brandt verſlonden zynde, heeft Cæſar belooft *dat hy die opbouwen zoude, om dat niemant van't geſlacht maghtigh was die te hermaaken, laatende die nochtans den naam van Pompeius behouden.* Met eenen verhief hy den lof van Seianus, *als oft het by zynen arbeidt en wakkere toezicht gekoomen waar, dat zoo groot een geweldt van vuur met die eene ſchade geſtuit was.* Ende heeft de Vroedtſchap Seianus een beeldt toegekeurt, dat by de ſchouwburgh van Pompeius geſtelt zoude worden. Niet langh ook daarnaa, als Cæſar Junius Blæſus met triomphelyke cieraaden verhief, zeid' hy, *zulx te doen ter eere van Seianus*, daar Blæſus van moeders zyde oom over ſtondt. Ende nochtans waaren de daaden van Blæſus zulke verheerlykinghe wel waardigh. Want Tacfarinas, alhoewel dikmaals verdreeven, hebbende in 't binnenſte van Africa zich van hulpe geſterkt, was tot die verwaantheit gekoomen, dat hy gezanten aan Tiberius ſchikte, en *jaa*[1] *een plaats om needer te ſlaan voor zich en zyn heir eiſchte, oft met een ondoorreddelyk oorlogh dreighde.* Noit hoon hem, oft den Roomſchen volke gedaan, moght, zoo men zeidt, Cæſar bet ſmarten, dan *dat een verlaater, een ſtruikroover, al ſtaatlyk voor eenen vyandt wilde gereekent zyn*[2]. *Dat men Spartacus zelfs, naa de neederlaaghvan alle de Burgermeeſterlyke huizen, t'ongewrooken Italië verbrandende, alhoewel de ſtaat door de weldighe oorlooghen van Sertorius en Mithridates bezweek, niet zoo veel te wille geweeten hadt, datmen hem by verdragh veiligheit beloofde. Men liete ſtaan, dat, in de alderheerlykſte hoogheit des Roomſchen volks, de ſtraatſchender Tacfarinas met pais en vergunnen van akkers zoude werden afgekocht.* Hy geeft orde aan Blæſus, *dat hy weld' anderen met hoope van de waapenen, zonder dat hun misſchieden zoude, needer te legghen, te bekooren hadt, maar den Hooftman*[3] *zelf, 't waar hoe 't waar, in handen te krygen.* Ende veelen[4] zynder op die vergiffenis overgekoomen[5]. Thans heeft men teegens de treeken van Tacfarinas op gelyke wyze het oorlogh gevoert. Want, mits dat hy in kracht van heir te kort koomende beeter op dieverye afgerecht, met verſcheide troepen inviel, en ons te leur ſtelde, met eenen op leggen van laaghen uit zynde: zoo werden van onzer zyde ook driederly tochten, eevenveel hoopen toegeſtelt. Van de welke Cornelius Scipio Stadthouder geboodt over den geenen, die darwaarts trok daar de Leptinen het rooven leeden, en d'uitvlucht[6] tot de Garamanthen open ſtondt. Aan een andere zyde, op dat de vlekken der Girtenſen niet

burgh te herbouwen.

Pryſt Seianus,

Dien de Vroedſchap een beeldt toekeurt

73 Vervolgh van 't oorlogh in Africa.

Tacfarinas ſtoute eiſch, en dreigingh.

Van Tiberius euvel genoomen.

Orde aan Blæſus gezonden.

74 Die zich teeghens de treeken van Tacfarinas met gelyke treeken dient,

Hem beſtrydende met verdeelde kryghshoopen.

1 *Zelfs.* 2 *Zich als een vyandt hieldt.* 3 *Overſte.* 4 *De meeſte.* 5 *Aangenoomen.* 6 *Toevluchte.*

niet zonder ſtraffe geplondert wierden, heeft Blæſus de zoon zyn' eighe troep geleidt. De Hooftman zelf met het uitgeleezen volk, in 't midden ſchanſſen en ſterkten op bequaame plaatzen leggende, hadt het den vyandt alomme naauw en bangh gemaakt: mits dat, werwaarts hy zich keerde, hy altyds een deel der Roomſche ſoldaterye, van vooren, van ter zyden, en dikwils van achteren hadt. Ende veele zynder op die wyze verſlaaghen oft omringelt. Daarnaa ſpreide hy het aan driën gedeelde heir, noch aan meer hoopen, daar over ſtellende Hondertmans van beproefde vroomigheit: nochte, gelyk de manier geweeſt was, trekt hy naa 't eindighen van den zomer de troepen te rugh, oft heemeltze[1] op in de winterleegers van 't oude wingeweſt: maar de ſchanſſen als op den drempel des oorlooghs geſtelt hebbende, dryft hy overrompelende voorts[2], met licht gewaapenden en volk der woeſtyne kundigh, Tacfarinas, die ſteets van akkers[3] wiſſelde: tot dat hy, zynen broeder gevanghen hebbende, weederkeerde, haaſtigher nochtans dan den bontgenooten oorbaar was, mits dat'er een deel overbleeven, door de welke de krygh verryzen kon. Maar Tiberius, het uitleggende voor volvoert, heeft aan Blæſus dit ook vergunt, dat hy van de keurbenden voor *Veldtheer* gegroet werde: met een oude eere der Hooftluiden, die den Staat goeden dienſt gedaan hebbende, door de blydſchap en vierigheit van 't gezeegent heir alzoo werden uitgekreeten. Ende waarender veele Veltheeren, zonder d'een boven den anderen te zyn. Den zelven naam heeft ook Auguſtus eenighen toegeſtaan, en Tiberius toen aan Blæſus voor 't laaſte maal.

Veele vyanden verſlaagen.

Het heir in noch meer hoopen verdeelt.

Die Tacfarinas ſcherp vervolghen.

Zyn broeder wordt gevanghen, en Blæſus keert weeder.

Eere hem weegens zyn dienſten toegekent.

75 Overleeden zyn in dezen jaare de doorluchtighe mannen Aſinius Saloninus, uitſteekende mits M. Agrippa en Pollio Aſinius zyne grootvaaders, Druſus zyn broeder was, en hy gekooren tot man eener dochtere van Cæſars zoon: en Capito Ateius van wien ik vermelt heb, door de burgerlyke ſtudien de Vorſtelyke plaats onder de burgerye verworven, maar tot zynen grootvaader Sullanus eenen Hondertman, tot zynen vaader eenen Oudeſchout gehadt hebbende. Tot het Burgermeeſterſchap hadt hem Auguſtus ylinx opgetoogen, op dat hy door die waardigheit Antiſtius Labeo zoude te boven gaan, die in de zelve konſten treffiyk uitſtak. Want die eeuw heeft twee ſieraaden van den pais teffens gedraaghen. Maar Labeo is een man van onbedorve vryheit en daarom van loflyker faame[4] geweeſt: het aan de handt gaan van Capito geviel bet den geenen die de heerſchappye hadden. Hem, om dat hy niet hoogher dan tot het Schoutſchap geraakte, gedeegh dat ongelyk tot lof; d'ander, om dat hy tot het Bur-

Twee doorluchtige mannen overleeden.

Aſinius Saloninus.

En Capito Ateius.

Capito vergeleeken met Labeo, wiens lof hier uitblinkt.

1 *Leidt ze.* 2 *Proturbat.* 3 *Mapalia.* 4 *Vermaarder van faame.*

ger-

germeesterschap gesteegen was, won daar meede een nydt over, daar haat uit rees. Ook heeft Junia, in 't vierentzestighste jaar naa den 76
strydt van Philippen, haaren laatsten dagh vervult, die Cato haar moe- Junia we-
derlyke oom geweest was, gemaalin van C. Cassius, zuster van M. duwe van C. Cassius
Brutus. Van haar uiterste wille viel onder de gemeente veel te kallen: en zuster
om dat zy, in haaren grooten rykdom, meest alle de treffelykste der van M.
stadt eerlyk bedacht hebbende, Cæsar overgeslaagen heeft. 'T welk hy Brutus
niet anders nam, dan als waar hy een burgher geweest, zonder te belet- sterft.
ten dat men met lofreeden voor 't gestoelte der schipbekken, en andere
plechtigheeden, de lykstaatsie vereerde. De beelden van twintigh over- Haar lyk-
doorluchtighe geslachten werden voor de baar gedraaghen: Manliën, staatsie.
Quinctiën, en andere naamen van gelyken adel: maar Cassius en Brutus
blonken uit, zelfs door dien hunne beelden niet aanschouwt werden.

HET VIERDE JAARBOEK VAN C. CORNELIUS TACITUS,

Seedert Auguſtus afly vigheit.

KORT BEGRIP DES VIERDEN BOEKS.

Aardt en zeeden van Ælius Seianus, Overſte der Hofbenden. Die ſteekt naar de heerſchappy: en om daar toe te koomen, helpt Druſus, zoon van Tiberius, met vergif wegh, by handtryken van des zelven gemaalinne Livia, die hy eerſt vleeſchelyk bezoedelt hadt. Ten zelven einde gebiedt hy te Rome een hofleegher te bouwen, en den ſoldaat op eener plaatze t'zaam te brengen. Van deezen tydt af zyn's ryks zaaken vervallen. Ende vertelt derhalven Tacitus ter rechter ſtonde, wat getal van regementen en keurbenden, en op wat plaats, alstoen onderhouden werden. Maar Druſus nu doodt zynde treedt de Vorſt ten raade in: en ſpreekt den zelven moedt aan in de rouw: doet twee zoonen van Germanicus binnen ſtaan, en beveelt hen, als erfgenaamen des ryks, aan de Vroedtſchap. Seianus, om tot zynen toelegh te geraaken, bewroeght Agrippina liſtelyk, en ſtrooit zaadt van toekoomenden haat teegens haar en haare kinderen. Tiberius hoort de bezendingen en aanklaghten eeniger ſteeden en wingeweſten. Verdryft de ſpeelende gezellen, oft bootzemaakers [1], uit Italië. Een nieuwe wet gemaakt noopende den Flaamen Diaal, en't maatigen zyner ceremonien. De Prieſters, in't plechtigh beedewenſchen [2], hadden ook Druſus en Nero aan de Gooden bevoolen. Quaalyk nam Tiberius dit, en't is't begin van hunnen bederve geweeſt. C. Silius, een van Germanicus vrienden wordt verweezen. Cn. Piſo, C. Caſſius, Plautius Silvanus aangeklaaght oft verweezen. In Afriken is't oorlogh teegens Tacfarinas geëindight, door P. Dolabella. Tacfarinas zelf is verſlaaghen. Zaadt van ſlaaffſche beroerte in Italië,

1 Pantomimos. 2 Votis: bedeloften.

maar

maar terſtont verſtikt. Q. Vibius Serenus wordt in den Raadt bewroeght van zynen zoone, en tot Amorgos gebannen. P. Suilius en anderen worden verweezen: onder de zelve Cremutius Cordus Hiſtoryſchryver, om dat hy Brutus en Caſſius gelooft hadt; en zyne boeken verbrandt. Den Cyzicenen wordt de vryheit benoomen. Tiberius verwerpt[1] *de eere van eenen tempel, hem door de Spanjaarden aangebooden. Seianus, vloeijende 't geluk noch naar zyn' wenſch, leit op hoogher dingen toe: en verzoekt Livia van den Vorſt ten huwelyk. Deez' weighert het zeedighlyk, voegende d'oorzaaken daar by. Maar d'ander, om zyn' moogenheit te ſtyven, en Tiberius bet naar zyn handt te kryghen, port hem tot vertrek uit der ſtadt: en doet hem zulks, onlanghs daarnaa goedtvinden. Daaren tuſſchen zyn te Roome de bezendinghen der Grieken gehoort, noopende't recht der vryplaatzen. In Spanje wordt de Schout L. Piſo van zeekeren landtman omgebracht. In Thracië weigeren de Bergh-Thraciërs de kryskeur; neemen de waapenen aan. Hen heeft Poppæus Sabinus verwonnen en triomfelyke eerteekens gekreeghen. Claudia Pulchra te Roome van overſpel aangeklaaght en verweezen. Agrippina eiſcht zich eenen man en kryght'er geenen. Elf ſteeden van Aſië ſtryden in welke van haar men een kerk voor Tiberius te ſtichten hadt. Die van Smyrna ſtaan boven. Tiberius ten laaſten, zynen raadt niet langher uitſtellende, vertrekt zich uit der ſtadt in Campanië, daar hy in zeeker hol, door't ſchielyk inſtorten der ſteenen gevaar loopt: maar wordt door Seianus behouden. 'Twelk 't vertrouwen op deezen geſterkt heeft. Dies ranſt hy Nero den oudtſten van Germanicus kinderen aan, en brenght hem door verſcheide liſten en achterklap ten val. Door 't invallen der ronde ſchouburgh tot Fidenen worden veele duizenden van menſchen verleemt of verdelght. Een geweldighe brandt beſchaadighte te Roome den bergh Cælius. De Vorſt zet over op het eilandt Capreën, en verbergbt zich daar. Titus Sabinus, door leelyk bedrogh verlokt, wordt aangeklaaght en verweezen, zelfs op den eerſten dagh van't jaar. Julia de dochters dochter ſterft. De Frieſen wederſpannen: om de welke te zwichten, L. Apronius Voorſchout van Nedergermanië eenen tocht gedaan heeft die niet gelukkigh was. Cn. Domitius kryght Agrippina Germanicus dochter ten wyve. Al dit is in ontrent zes jaaren bedreeven. Burgermeeſters zynde*

C. ASINIUS EN C. ANTISTIUS.
CORNELIUS CETHEGUS EN VISELLIUS VARRO.
COSSUS LENTULUS EN ASINIUS AGRIPPA.
C. LENTULUS GETULICUS EN C. CALVISIUS.
M. LICINIUS CRASSUS EN L. CALPURNIUS.
AP. JUNIUS SILANUS EN P. SILIUS NERVA.

1 *Spernit: verſmaadt.*

1 C. Asinius en C. Antistius Burgermeesters wordende, gingh 't met Tiberius in 't negende jaar van den welstandt zyns ryx en 't bloeien zynes huis: (want de doodt van Germanicus rekend' hy voor geluk) als schielyken de fortuin begon den voet dwers te zetten, hy zelf te woeden, oft anderen tot het baaren hunner verwoetheit kracht te verschaffen. D'aanvangh en oorsprongh hier van quam by Ælius Seianus, Overste der hof benden, toe: van wiens vermoogenheit ik boven gewaaght heb. Nu zal ik zyn afkoomst, zeeden, en by weeghe van wat schelmstuk hy op de heerschappye toegeleit hebbe, ontfouwen. Gebooren tot Vulsinië, van eenen vader Seius Strabo geheeten, Roomsch Ridder, en in zyn aankoomende jeught, C. Cæsar den neef van den vergooden Augustus gevolght hebbende, niet zonder opspraak, dat hy zyn lichaam om geldt, van Apicius, die ryk en een doorbrengher was, tot schande hadt laaten misbruiken; heeft hy thans Tiberius, door verscheide konsten, zoo verre versnoert[1], dat deez, wiens grondt van anderen niet te tasten was, met hem zonder omzien, en in alle rondigheit handelde[2]. Niet zoo zeer door schranderheit (want hy is met de zelve konsten t'ondergebracht) als door de gramschap der Goden op[3] den Roomschen Staat, dien beide zyn hoogheit en val, ten bederve gedeegen zyn. Een lichaam hadt hy dat arbeidt uitstaan kon, een stout hart, bedekker van zich zelven, bedraager van anderen, teffens met hoovaardy, en vlaaiery behanghen: uiterlyk een' zeedighe mydentheit, van binnen eenen brandt om 't alderhooghste te bejaaghen: zich dienende te dien eynde, zomtyds van schenken en overdaadt,
„ meermaals van nyverheit en wakkerheit, DIE IMMERS zoo schaade-
2 „ lyk zyn, als ze gebootst[4] worden, om aan 't ryk te geraaken. De maght te vooren maatelyk van 't gebiedt over de hofsoldaaten, heeft hy gestyft, door 't verzaamen der benden[5], te vooren door de stadt verspreit, in een leegher; op dat ze alle teffens 't bevel ontfanghen moghten, mitsgaaders, door 't getal, kracht, en onderlingh gezicht, bet op zich zelve betrouwen, en meer schrix onder andren maaken. Zyn voorwenden was, *dat de gespreide soldaat in dartelheit leefde, dat, zoo men iet schielyx op den hals kreegh, d'eenpaarighe hulp den meesten klem hadt en zy zich stemmiger[6] draagen zouden, indien men een wal stichte omhen van de bekoorlykheeden der stadt af te zonderen.* Als 't leeger volbouwt is

Tiberius verandert in ergher.

Daar Seianus oorzaak van is.

Deez wordt naader beschreven.

Laat zich misbruiken van Apicius.

Raakt in gunst en vertrouwen by Tiberius.

Zyn booze zeeden.

Hy is d'aanraader dat de verspreide Hofbenden binnen de stadt in een leeger verzaamelt worden.

1 *Verknocht, betovert.* 2 *Zich voor hem nieuwers hoedde, nocht iets verholen hieldt.* 3 Over. 4 *Finguntur.* 5 *Cohortes.* 6 *Severius: tuchtiger.*

is begint hy allenskens de krysgemoeden te bekruipen, van zelf by den eenen en den anderen komende, zich geſpraakzaam toonende; te gelyk zelf de Hondertmans en Kornellen te kiezen, ook ſpaand' hy zich niet van de raadsheerlyke gunſtjaght, vercierende zyne volgelinghen [1] met eeren en landtvooghdyen, zynde Tiberius hem zoo te wille en toegeneeghen, dat hy hem voor een' *makker zyner moeite*, niet alleen in daagelykſche reeden, maar in de Vroedſchap en by den volke roemde, mitsgaaders toeliet zyne beelteniſſen in ſchouwburghen, op markten, en in de kapellen [2] der keurbenden, te eeren. Voor de reſt, het huis vol Cæſaren, een jongelingh van een zoon, aankoomende [3] neeven belemmerden hem den wegh om t'zyner begeerte te komen. Ende om dat het onveiligh was zoo veele teffens met geweldt aan te ranzen, vereiſchte 't bedrogh tuſſchentydt van ſchelmſtukken. De heimelykſte wyze geviel hem nochtans beſt, en aan Druſus te beginnen, teeghens wien hy van verſche gramſchap werdt aangeſchendt [4]. Want Druſus niet konnende lyden dat hy zyns gelyk wilde zyn, en haaſtigh van moede, hadt Seianus met opgeheevene handt gedreight, en, alzoo hy zich ter weer ſtelde, hem op den bek geſlaaghen. Derhalven alles overleit hebbende, vondt hy 't gereedtſte zich tot Livia te keeren. Dewelke zynde een zuſter van Germanicus, in 't eerſt van haare jaaren ongezien van maakzel geweeſt, maar in groote ſchoonheit opgewoſſchen was. Deeze heeft hy, als ontſteeken met minne, tot overſpel bekoort. Ende in 't eerſte laſterſtuk tot zyn vermeeten geraakt zynde, gelyk EEN vrouw die de eerbaarheit overgekoomen is, zich geene dinghen ontziet, heeft hy haar tot hoope van houwelyk, maatſchappye des ryx, en moordt haars mans opgeſtookt. Ende zy die Auguſtus tot moederlyken oudoom, Tiberius tot ſchoonvaader, by Druſus kinderen hadt, bezoedelde zich zelf, en voorouders en nakomelinghen, met eenen overſpeelder uit amptmaatighe [5] ſtadt gebooren, om voor eenen eerlyken en jeegenwoordighen ſtaat, eenen ſchandelyken en onwiſſen te verwachten. Men openbaarde 't ſtuk aan Eudemus vriendt en artz van Livia, die onder dexel van zyn konſt, gewoon was, met haar dikwils in 't heimelyk te handelen. Seianus dryft ten huize uit zyne gemaalinne Apicata, daar hy drie kinderen by geteelt hadt, op datze der boele niet in 't ooge waare. Maar de grootheit des oeveldaadts braght vreeze, uitſtel, en zomtydts verſcheidentheit van raadt meede. Daarentuſſchen heeft in den

Tracht de gunſt der ſoldaaten te winnen.

En helpt zyn volghelinghen aan ampten.

3

Zyn toelegh op het ryk.

Ten welken einde hy Druſus pooght van kant te helpen:

En dat door zyn gemaalin Livia, die hy tot overſpel bekoort.

Ook dient hy zich van Eudemus.

Verſtoot zyn gemaalinne.

4

1 *Clientes*. 2 *Principia*. *Ziet d'aanteekeningen over 't 1 boek § 61*. 3 *Adulti*: *volwaſſe*.
4 *Gedreeven werdt*. 5 *Municipali*.

Druſus, zoon van Germanicus, trekt den manneljken tabbaardt aan.

aanvank van 't jaar, Druſus de zoon van Germanicus den manlyken tabbaart aangetooghen, en 't geen de Vroedſchap ter eere van zynen broeder Nero gekeurt hadt, werdt weeder verhaalt. Cæſar voeghd'er een reede by, met grooten lof van zynen zoone, *dat hy zyns broeders zoonen een vaaderlyk hart toedroegh*. Want Druſus (alhoewel MOOGENHEIT en eendracht overzwaarlyk t'zaamen huishouden konnen) was, zoo men hieldt, den jongelinghen goedigh, oft immers niet dwers. Daarnaa braght men weeder voorts het ouwde, en dikwils gevainsde voorneemen van naa de wingeweſten te reizen. *De meenighte der oude ſoldaaten* werdt van den Veldtheer voorgewendt, *en dat men de heiren met preſten moeſt vol maaken. Want het ontbrak aan willighe krysluiden. Als men ze ook bekoomen kon, zoo en droeghen zy zich zoo vroom nocht tuchtigh niet, om dat gemeenlyk armen en behoeftighen zich van zelf ten oorlogh begeeven*. Ende overrekend' hy ter loop, 't getal der keurbenden, en welke wingeweſten zy beſchermden. 'T welk ik oordeel, dat my meede ſtaat te verhaalen, hoe veel volx de Romainen alstoen in waapenen hadden, wat Koninghen tot bontgenooten, hoe veel ſmaller de heerſchappye geweeſt zy. Italië was met twee vlooten, by Miſenum en Ravenna, en de naaſte ſtrandt van Gallië met de genebde ſcheepen bezet, die Auguſtus in de Actiaſche zeeghe verovert hebbende, in de ſtadt Forum Julium gezonden hadt, met kloeke roeiers. Maar de voorneemſte kracht beſtondt in acht keurbenden by den Ryn, tot gemeenen toeverlaat teegens Germaanen en Gallen. De Hiſpanien, verſchelyk voltemt, werden met drie gelyke benden gehouden. De Mauren hadt Koningh Juba tot een ſchenkaadje des Roomſchen volks ontfanghen. De reſt van Afrike hadder twee, en Ægypten gelyk getal. Daarnaa, beginnende van Syrie, tot de ſtroom Euphrates toe, al 't geene met dien geweldighen boezem aardbodems omvat wordt, werdt van vier keurbenden bedwonghen: daar de Hyberiſche, Albaanſche, en andere Koninghen aan grenzen, die door onze grootheit beſchut worden, teegens d'uitheemſche heerſchappyen. Rhæmetalces ook en de kinderen van Cotys hielden Thracië: twee keurbenden in Pannonië, twee in Mœſien den oever der Donauw in toom: zynde gelyk getal by Dalmatië geleeghert, die naa de geſtalte des geweſts, achter de rugh der andere, en, zoo Italië haaſtighe hulpe van doen hadt, niet verre te haalen waaren. Alhoewel de ſtadt haaren eighen ſoldaat inhadt, drie ſteedſche, neeghen hofregementen, meeſt al uit Etrurië en Umbrië geleezen, oft uit het ouwde Latium, en de ouwde Roomſche bouw-

Overreckeningh van de maght der Romainen.

5 Hunne vlooten:

Keurbenden in Germanië,

In Hiſpanië,

In Afrike,

In Ægypte,

In Syrië,

In Pannonië,

In Mœſië,

In Dalmatië,

Krysbenden binnen de ſtadt Rome.

bouwſteeden [1]. Maar op de geleeghene plaatzen der wingeweſten hadt-men de galeien der bondtgenooten, wieken [2] en hulpvolk van de regementen; die luttel minder van krachten waaren, maar wat onzeeker te verklaaren; mits datze, naar eiſch van tyde, herwaarts en derwaarts tooghen, toenaamen in tal, en ſomwyls vermindert werden. Ik zoude gelooven dat het hier niet quaalyk paſſen zal, ook d'andere deelen van den Staat aan te wyzen, en op wat wyze, zy tot dien dagh toe gehandelt zyn; dewyl dit jaar d'eerſte veranderingh der regeeringhe van Tiberius ten quaadſten heeft meedegebracht. Nu voor eerſt werden de gemeene zaaken en de grootſte der bezondere by de Vroedſchap geſleeten. Ende ſtondt den vorſtelinghen [3] vry hun gevoelen uit te legghen, dewelke tot vlaaierye vervallende, van hem zelf ingetoomt werden, en ter eeren gevordert met inzicht van den adel hunner voorouderen, vermaartheit in den oorlogh, en der KONSTEN, die in paiſe doorluchtigh maaken, zulks genoegh bleek, dat geene anderen dies bet waardigh waaren. De Burgermeeſters, de Schouten hadden hunnen luiſter [4]. De kleene Majeſtraaten oeffenden ook hunne maght, en waaren de wetten, zoo men 't betighten met majeſteitſchenderye daar uit zonderde, in goeden gebruik. Maar de handel van 't kooren, en de tolgelden, met de reſt des gemeenen inkoomens, werdt by de maatſchappyen der Roomſche Ridderen gedreeven. Zyn eighe dingen deedt Cæſar door de gezienſte die'er waaren regeeren, zomtydts ook door onbekenden, op den goeden naam dien zy hadden: en werden de geenen die eens in 't bewindt quaamen, daar in gehouden, zonder eenige maate, gemerkt zommighen, tot den ouderdoom toe, in de zelve zaaken gebeezicht bleeven. Wel is waar dat het een benauwde tydt was voor de gemeente, mits de dierte van graanen: maar de Vorſt hadt daar geen ſchult aan. Jaa deedt hy teegens d'onvruchtbaarheit der aarde, en bitterheit der zee, zoo veel als met koſten en naarſtigheit moogelyk was, en droegh zorghe dat de wingeweſten door geen' nieuwe laſten ontſtelt wierden, en datze d'ouwde, zonder vrek- oft wreedtheit der Majeſtraaten, moghten draaghen: van iemandt met ſlaagen aan 't lyf te koomen, goederen verbeurt te maaken, niet. Luttel waaren Cæſars landen in Italië; zeedigh zyn' ſlaaven; zyn huis in 't bewindt van weenigh vryelinghen, en zoo hy zomtydts met amptelooze luiden geſchil kreegh, de toevlucht tot vierſchaaren gerecht ſtondt open. Al 't welke, alhoewel met geen minlyke maniere, maar met een barsheit en dik-

Galeien en hulpbenden der bondtgenooten. 6

Geſtalte der regeeringh onder Tiberius, gelyk die tot noch toe was geweeſt. 7

1 *Coloniis.* 2 *Alas.* 3 *Primoribus: de voorneemſte.* 4 *Species.*

dikwils ſchriklykheit, hy nochtans onderhieldt, tot dat het door de doodt van Druſus verkeerde: want geduurende zyn leeven hadt het duur; om dat Seianus, in de geboorte zyner moogenheit, zich voor ten beſten raadende [1] wilde vermaart maaken, en vreesd' hy de wraake van den geenen, die zynen haat niet verhoolen hieldt, dikwils klaagende, *datmen, by leevenden lyve van eenen zoon, eenen anderen meedehulp tot het bewindt des ryx riep. En hoe veel gebrak'er aan, dat hy geen ryx-*
„*genoot* [2] *genoemt wierdt?* DAT *d'eerſte hoop om heerſchen veel aanſtoots*
„*leedt: maar 't ſpits afgebeeten zynde, vondtmen gunſt en volghers. Nu was'er een leeger uit eighen bedryf des Overſten geſticht, de ſoldaaten in zyner handt geſtelt. Men aanſchouwde zyn beeltenis, in de gedachteniſſen* [3] *van Cn. Pompeius: dat hy gemeene naaneeven met het huis der Druſen hebben zoude. Men hadt de zedigheit te bidden, dat hy zich voortaan vernoeght moght houden.* Nocht zelden nocht by weenighen ſloegh hy zulke dinghen uit, en, mits d'ontrouw zyner gemaalinne, werden zelfs zyne geheimeniſſen gemeldt. Derhalven Seianus oordeelende datmen ſpoeijen moeſt, koos zeeker vergif uit, dat hem allenskens bevangen zoude, op dat de ziekte by geval ſcheene te koomen. Dat werdt aan Druſus ingegeeven door Lygdus den gelubden, gelyk acht jaaren daarnaa gebleeken is. Voorts Tiberius, alle de daaghen zyner krankheit door, bewees nooit eenighe vreeze, moogelyk om de ſteevigheit zyns gemoedts te toonen, jaa is ook, als hy overleeden en noch niet begraaven was, in 't raadthuis gekoomen: Ende heeft hy de Burgermeeſters, zynde by manier van rouw in gemeene zeetels gaan zitten, vermaant wat hun eer en plaats was, mitsgaaders de Vroedſchap ſmeltende in traanen, met bedwinghen van zyn eighen kermen, en een ongebrooke reede, trooſt ingeſprooken. *Dat hem niet onbekent was, hoe't misduidt moght worden, dat hy in zoo verſch een droefheit, onder de ooghen der Vroedſchap quam: dat de rouwdraagende meeſt al naulyx d'aanſpraak hunner maagen leeden, naaulyx den dagh aanſchouwden. Wel moeſt men hen daarom met geen zwakheit betichten: dat hy nochtans ſterker trooſt uit het omhelzen van den Staat gehaalt hadt.* Ende zich erbarmende *over den uiterſten ouderdoom van Auguſta, de ruwe jonkheit zyner neeven, 't zampt zyn' afgaande jaaren*, begeerde, *datmen de kinderen van Germanicus, als d'eenighe lichtenis der jeegenwoordighe ellenden, zoude binnen brengen.* De Burgermeeſters buiten getreeden, de jongelinxkens met aanſpraak geſtyft hebbende, braghten ze binnen, en ſtelden ze voor Cæſar. Dewelke hy aangegreepen hebbende, *beſchreeve*

Druſus klaghte teegens Seianus,

Zyn geheimeniſſen gemeldt. 8

Seianus doet hem door Lygdus vergeeven.

Tiberius komt, toen hy overleeden was, in 't raadthuis.

Zyn reede aan de Vroedſchap.

Laat de kinderen van Germanicus binnen brengen,

1 *Door goeden raadt.* 2 *Medeverſt.* 3 *Monumentis.*

ſchreeve vaaders, deeze, zeid' hy, *hunnen vaader verlooren hebbende, heb ik hunnen oome overgeleevert, en hem gebeeden, alhoewel hy zelf kinderen hadt, dat hyze, niet anders als zyn eighen bloet zoude queeken en opbrenghen, en veſtenze tot ſteun van zich zelf en de nakomelinghen. Druſus ons onthaaldt zynde, wend' ik t'uwaarts myn' gebeeden, en bezweer u voor de Goden en 't vaaderlandt, de achterneeven van Auguſtus, uit overdoorluchtighe voorouders geſprooten, neemtze aan, ſiertze, volvult uwen plicht en den mynen! Deeze zyn u, Nero en Druſus, in plaatze van ouwders. Derwyze zyt gy gebooren, dat uw heil en onheil den Staat betreffen.* Met veel ſchreiens, en voorts wenſchen van geluk, werdt hier naa geluiſtert, en zoo hy zyn' reede gemaatight hadt, hy hadt de gemoeden der toehoorderen, met barmhartigheit t'zichwaarts, en met zyn gloorie opgevult. Weeder voortskoomende met de ydele en dikwils belachte dinghen van den Staat in vryheit te herſtellen, en dat de Burgermeeſters, oft iemandt anders, de regeeringh aanvaarden zouden, maakte hy dat ook 't geen waar en eerlyk was niet gelooft werdt. Der gedachteniſſe van Druſus werden de zelfde eeren toegekeurt, die Germanicus gebeurt waaren, en veel daar by gevoeght, gelyk de laatſte vlaaiery gemeenlyk gaarne doen wil. De uitvaart is in praal van beelden uitneemende doorluchtigh geweeſt; dewyl men daar den oorſpronk van 't geſlacht der Julien, Ænæas, en alle der Albaanen Koningen, en ſtichter der ſtadt Romulus, daar naa den Sabynſchen adel, Attus Clauſus, met d'andere boodſeerſels der Claudien, op een lange rye, aanſchouwde. In 't verhaalen van de doodt van Druſus, heb ik bygebracht het geen dat van de meeſte en geloofwaardighſte ſchryvers vermelt is. Maar kan ik niet overſlaan zeeker gerucht van dien tydt, zoo ſterk, dat het noch niet uit de luiden wil. *Dat Seianus hebbende Livia ten ſchelmſtuk bedorven, zich ook het hart van Lygdus den gelubden, door misbruik zyns lichaams, verknocht hebbe; om dat deeze Lygdus door zyn jeughdt en ſchoonheit, zynen heere lief, en onder de voorneemſte dienaars was. Dat hy daarnaa, als onder de kennishebbers van 't ſtuk, plaats en tydt, om 't vergif te werk te ſtellen, beſtemt was, tot zulk een' ſtoutheit voortgevaaren zy, dat hy toegink, en waarſchoude Tiberius hy hadt zich voor den eerſten dronk te hoeden, dien men hem ſchenken zoude, als hy by zynen zoon ten bankette waar. Dat d'oude man voorts door dit bedrogh, naa dat hy zich ter maaltydt gevoeght hadt, d'ontfange kroes aan Druſus geleevert hebbe, en doordien hy nergens af weetende[1] en jongelinghſcher wyze daar een goede teugh uit deedt, 't ver-*

Begeerende en beveelende dat de Vroedtſchap voor hen zorgh zou draaghen.

9

Zyn voorgeeven van den Staat in vryheit te willen ſtellen, maakt dat men hem ook ontrent andre zaaken niet gelooft. Lykeere van Druſus.

10

Verhaal van zeeker gerucht aangaande 't omkoomen van Druſus.

1 *Ignaro.*

moeden gewoſſchen zy, als oft hy, uit ſchaamt en vreeze, zich zelven
11 *den doodt deedt, dien hy zynen vaader gebrouwen hadt.* Deeze dingen
'T welk geen zeekerheit, nocht waar ſchynlykheit heeft.
onder de gemeente uitgeſlaaghen, behalven datze door geenen zeekeren zeghsman beveſtight worden, heeft men licht te weederleggen. Want wie doch van maar maatighe voorzichtigheit, ik laat ſtaan Tiberius in zoo groote zaaken geoeffent, zoude zynen zoone ongehoort de doodt te gemoete draaghen, en dat met zyn' eighen' handt, zonder achterdeur ten berouwe open te houden? Immers zoud' hy liever den aandiender van 't vergif doen pynighen, en uitvraaghen van wien het herquam [1]: Entlyk, in den aardt hebbende taſtelinks [2] en voet voor voet zelfs teeghens vreemden te gaan, niet min doen jeegens eenen eenigen zoon, die nooit te vooren op eenigh laſterſtuk bevonden was. Maar om dat Seianus voor vondtryk in alle ſchelmeryen [3] gehouden werdt, zoo deeden d'al te groote liefde van Cæſar, en de haat van alle de anderen teegens hen beiden, dat deeze dinghen alhoewel beuzelachtigh
„ en overyſlyk, voor vol werden aangenoomen: GELYK ALTYDTS
„ een faam van groote gruwlykheit het eindt der heerſchenden naagaat.
Het beleidt des moorts door Apicata uitgebraght.
Anderzins, hoe 't ſchelmſtuk beleidt zy, door Apicata, Seianus huisvrouw, uitgebraght zynde, is door 't pyninghen van Eudemus en Lygdus in 't licht gekoomen. Ende geen ſchryver zoo verbittert is 'er gevonden die het aan Tiberius verweeten heeft, daar zy alle andere dinghen opzochten en ten breedtſten uitmaaten. Ik ben tot het verhaalen en
Waarſchouwingh teeghens de lichtgeloovigheit.
weederlegghen van dit gerucht beweeght, om, met dit klaar exempel, de valſcheeden, ſpruitende uit hooren zegghen, af te weeren, en op de geenen, dien onze zorghvuldigheit [4] ter handt komen magh, te begeeren, dat zy geen uitgeſtroide en ongelooflyke dinghen, graaghlyk aangenoomen [5], willen zetten, booven waarachtighe, en die niet ver-
12 valſt zyn om voor wat anders te mooghen gaan. Aangaande de reſt, als Tiberius zynen zoon voor de ſchipbekken [6] loofde, heeft de Vroedſchap en 't volk een droefheit van gelaat en woorden getoont, die
De Vroedſchap en 't volk draaght groote gunſt tot de kinderen van Germanicus,
meer uit geveinſtheit, dan uit 'er harten quam, zich verblydende in 't heimelyk, dat het huis van Germanicus begon te verryzen. Welke aanvangh van gunſt, tzampt hunne moeder Agrippina, haar hoope quaalyk dekkende, hunnen ondergank verylt hebben, Want Seianus als hy de doodt van Druſus, zonder wraak over de moordenaars, zonder rouw der gemeente ziet afloopen, overmoedigh in zyn boosheit, mits hem

1 *Authorem.* 2 *Cunctatione.* 3 *Eenen ſchepper van ſchelmeryen.* 4 *Cura: arbeidt.*
5 *Avide accepta.* 6 *Roſtris.*

hem 't eerſte wel gelukt was, begint by zich zelven t'overlegghen, in wat manier hy de kinderen van Germanicus moght uitroeijen, die buiten twyfel de naaſte tot het ryk waaren. Onmoogelyk was het hen alle drie t'eenenmaal te vergeeven, zynde hunne wachters uitneemende getrou, en de kuiſcheidt van Agrippina om alle proven uit te ſtaan. Derhalven leid' hy 't aan op een laſteren haarder hardnekkigheit, een opruijen van den ouden haat van Auguſta, en 't ontruſten van 't verſch gewiſſe [1] van Livia, op dat zy Cæſar in 't oore bliezen, *dat de hoovaardye op kinderzaligheit [2] ſteunende, met de gunſt der gemeente naar de heerſchappye ſtak*. Ende deedt hy dit door liſtighe achterklappers, onder de zelve verkooren hebbende Julius Poſtumus, die, door zyn overſpel met Mutilia Priſca, een van de geenen dien de grootmoeder meeſt vertrouwde, en tot zyn voorneemen wonderlyken bequaam was: om dat Priſca krachtigh in 't hart van Livia ſtaande, het oude wyf, uit eighen aardt angh voor haare moogenheit zynde, weerbarſtigh [3] teegens haar ſchoondochter maakte. Ook troonde men de naaſte vrienden van Agrippina, om haaren heevighen geeſt met prikkelen op te jaaghen [4]. Maar Tiberius zonder ruſten in de zorghe der zaaken, bezigheeden tot trooſt gebruikende, moeide zich met het recht der burgheren en beeden der bondtgenooten. Ende werden op zyn' voordraaghen raadskeuren gemaakt, *dat men der Cibyratiſche ſteede by Aſië, en der Ægirenſe by Achaajë, door aardbeevingh gekrenkt zynde, te baate koomen zoude, met quytſcheldingh van drie jaaren ſchattings*. Ook werdt Vibius Serenus Voorburgermeeſter van 't veerſte van Spanje, als zich overbitterlyk gedraaghen hebbende, ter peene van openbaar geweldt verweezen zynde, op 't eilandt Amorgus gebannen. Carſius Sacerdos aangeklaaght als oft hy den vyandt Tacfarinas met kooren geholpen hadt, werdt vrygeſprooken; en van de zelve misdaadt C. Gracchus: deez, noch een zeer jonk kint zynde, was van zynen vaader Sempronius in 't eilandt Cercina, tot gezelſchap in zyne ballinghſchap meedegebraght. Aldaar opgewaſſchen onder d'uitlandighen, en luiden zonder kennis van eerlyke konſten [5], onderhieldt hy zich daarnaa met wiſſelen van ongeachte waaren, door Afrike en Sicilië. Ende nochtans en is hy de gevaarlykheeden eener groote fortuine niet ontvlooden. Zoo dat ten waare Ælius Lamia en L. Apronius, die 't gebiedt over Afrike bekoomen hadden [6],

'T welk Seianus te meer gaande maakt om hen uit te roeijen.

'T arghliſtigh beleidt van zyn toelegh en laaghen: poogende eerſt haar moeder Agrippina ten val te brenghen.

13

Tiberius doet eenige ſteeden te baate koomen.

Vibius Serenus op 't eilandt Amorgus gebannen.

Carſius Sacerdos beticht, maar vrygeſprooken.

Ook C. Gracchus, een onnoozel ballingh, die veel gevaars uitſtondt.

T 2 den

1 Recentem conſcientiam: *Verſch gewiſſe, ten aanzien van Liviaas ouden haat, dien Seianus op nieuw gaande maakt. Conſcientia of* meedeweeten *beteekent hier een gemeenſchap der ſchelmeryen, daar meer dan een weetenſchap van heeft...* 2 *Fecunditate: vruchtbaarheit.* 3 *Inſociabilem.* 4 *Op te ſtutzen.* 5 *Adelyke oeffeninghen.* 6 *Qui Africam obtinuerunt.*

den onnoozelen beſchut hadden, hy waar, door de doorluchtigheit van 't ongelukkigh geſlaght, en de teegenſpoedt zyns vaaders, weghgeſleept. In den zelven jaare, zynder ook gezantſchappen van de Griekſche ſteeden gekoomen, verzoekende de Samiers *de beveſtigingh van 't oude recht eener vryplaatze* [1] *voor de kerk van Juno*, die van Cos *het zelfde voor die van Æſculapius*. De Samiers ſteunden op het vonnis [2] der Amphictyonen, die de voorneemlykſte rechtſpraak over alle zaaken hadden, ten tyden als de Grieken, ſteeden in Aſië geſticht hebbende, der zeekuſte meeſter waaren. Ook weeken hun die van Cos in oudtheit niet, behalven datze een' merkelyke verdienſte, daar ter plaatze geſchiedt, wiſten by te brenghen. Want zy hadden de Roomſche burgers in den tempel van Æſculapius geborghen, toen zy, door bevel des Koninx Mithridates, in alle eilanden en ſteeden van Aſië om hals gebraght werden. Voorts heeft Cæſar, naa verſcheide en dikwils verloore klaghten der Schouten, entlyk voorſtel *van de wanzeedigheit der toonneelſpeelderen*, gedaan. *Dat 'er veel oproerigheits van hun teegens den Staat, veel leelykheits van huis tot huis werdt aangerecht. Dat het Oſciſche ſpel, eertydts van kleene vermaakelykheit voor 't volk, tot zoo groot een ſchandelykheit en kracht gekoomen was, dat men 't door d'achtbaarheit* [3] *der Vroedſchappen hadt in te toomen.* Toen werden de Toonneelſpeelers uit Italië verdreeven. Het zelve jaar heeft Cæſar ook met een ander verlies bedroeft, mits het overlyden van eenen der tweelingen by Druſus naagelaaten: en niet min door de doodt van eenen vrundt. Deeze was Lucillius Longus, dewelke in alle verdriet en blyſchap zyn meedemakker geweeſt was, en d'eenighe raadsheer, die hem, in zyn verſchuil [4] tot Rhodus, gezelſchap gehouden hadt. Derhalven is hem, alhoewel eenen man zynde die 't van niet opgebraght hadt [5], Zeedemeeſters lykſtaatſie, en een beeldt, by de markt van Auguſtus, op ſtadts koſten, door de Vroedſchap toegekeurt: by de welke noch, op dat pas, alles verhandelt werdt: zoo verre dat de Bewintsman [6] over Aſië, Lucillius Capito, op aanklaght van 't wingeweſt, zich daar verdaadight heeft [7], op ſterke verklaaringhe des Vorſten, *dat hy hem geen recht, dan over de ſlaaven, en 't geldt van zynen huize, gegeeven hadt.* Waar't *dat hy zich Schoutsmaght aangenoomen, en de handen der ſoldaaten gebeezight hadt, daar inne was zyn bevel verſmaat geweeſt, en ſtondt hun voor den bondigenooten gehoor te geeven.* Alzoo werdt de betichte naa

14 De Samiers verzoeken de beveſtigingh van 't recht eener vry plaatze, Ook die van Cos. De reedenen van hun verzoek.

Tiberius voorſtel aangaande de toonneelſpeelderen, die uit Italië worden verdreeven.

15

Lucillius Longus, de vriendt van Tiberius, overleeden, en met een treffelyke lykſtaatſie en beeldt vereert.

1 *Aſyli.* 2 *Decreto.* 3 *Authoritate.* 4 *Seceſſus.* 5 *Novo homini.* 6 *Procurator.* 7 *Cauſam dixerit.*

naa kennis der zaake verweezen. Om welke wraake, en mits in den voorleeden jaare C. Silanus geſtraft was, de ſteeden van Aſië aan Tiberius, zyne moeder, en den Vroedſchappe eenen tempel toegekeurt hebben, den welken hun veroorlooft is te ſtichten. Ende Nero heeft daar over de Raadsheeren en zynen grootvaader bedankt, onder blyde beroerniſſen der toehoorderen, die, mits de verſche heugenis van Germanicus, zich dunken lieten, dat ze hem aanſchouwende, hem hoorende waaren. Ook was de jongelingh begaaft met een' zeedigheit en gedaante eenen Vorſtelyken perſoon voegende, die hun, om den bekenden haat van Seianus en 't gevaar dat hy liep, te waarder voorſtonden. Ontrent den zelven tydt, heeft Cæſar geredeneert, *van iemant in plaatze van den overleeden Flaamen Diaal, Servius Maluginenſis, te kiezen, mitsgaaders van een nieuwe wet te maaken. Want men was gewoon drie Raadsheerlyke perzoonen uit geconfarreëerde*[1] *ouders gebooren, teffens te noemen, uit de welke een gekooren zoude werden, naa d'ouwde wyze: en datmen zulk een ruimte niet en hadt als ouwlinx, zynde de gewoonte van't confarreëeren naagelaaten, oft by weenighen onderhouden. Waar af hy veele oorzaaken aanwees, en dat de voorneemſte was de achteloosheit der mannen en vrouwen. Daar beneevens de ceremonie zelf veel' zwaarigheeden in hadt, die met voordachten raade geſchuwt werden. Ende wanneer zoude hy van de vaaderlyke vooghdye ontſlaagen worden, die dat Flaminium verkreegh, en de vrouwe die door houwlyk zich in de handt van den Flaamen ſtelde? derhalven moeſt men 't beteren door keure van den Raadt oft eenighe wet; gelyk Auguſtus zommighe dinghen van die ſchorre aaloudtheit, naa 't jegenwoordigh gebruik, geboogen hadt.* De godsdienſtlykheeden derhalven verhandelt zynde, werdt goedt gevonden, *niets van de inſtellinghe der Flaminen te veranderen.* Maar men maakte een' wet, *dat de Diaale Flaminica, voor zoo veel't heilighdoom aangingh, in't gewelt van haaren man zoude zyn, voor de reſt, het gemeene recht der vrouwen genieten.* En werdt de zoon van Malugi-nenſis, in zyns vaaders ſteede geſtelt. Op dat ook d'eerwaardigheit der Prieſteren aanwieſſche, en zy van te gewilliger harte de ceremonien ter handt trekken moghten, is der maaght Cornelia, die in plaat-

Lucillius Capito verweezen.

Tempelin Aſië ter eeren van Tiberius.

16

Reedeneeringh over 't verkiezen van een Flamen Diaal, of Prieſter van Jupiter.

Wet tot voordeel der Diaale Flaminica of Prieſterin van Jupiter.

ze

T 3

[1] Confarreatis parentibus, *Ouders, die door Confarreatio waaren getrouwt.* Confarreatio *komt van 't woordt* Far, *dat graan, tarw, en fijn meel beteekent, 't welk eerſt in de beveſtigingh van alle huwelyken en daarnaa alleen van dat van den Flamen en Flaminia, Prieſter en Prieſteres, werdt gebruikt. Want men braght een tarw-of meelkoek voor de bruidt, die de nieuwgetrouwden deelden en aaten: en de plechtige Confarreatie, die men deedt, werdt met tarw of tarwenmeel, daar zout in was gemenght, beſprenght. Ziet Boethius in Topica, lib. 2. Ulpian. tit. 9. en voorts het geen M. Vetranius Maurus, Marcellus Donatus, A. Alciatus, J. Lipſius en Lud. d'Orleans op deeze plaats hebben aangeteekent...*

Vereeringh aan de maaghd Cornelia.

ze van Scantia genoomen werdt, L L. S. X X.[1] toegekeurt, en *dat Auguſta, zoo vaake zy in de ſchouwburgh*[2] *verſcheen, tuſſchen de zeetels*
17 *der Veſtaalen zoude zitten*. Cornelius Cethegus en Viſellius Varro Burgermeeſters zynde, zoo hebben de Prieſters, en volghends hun exempel, d'andere Paapen, als zy beedeloften *voor 's Vorſten welvaart* deeden, ook *Nero* en *Druſus*, den zelven Goden bevoolen: niet zoo zeer uit liefde tot de jongelinghen, als uit vlaaierye, die het, ten tyde van bedorve zeeden, eeven gevaarlyk is, te zeer oft niet altoos te pleegen. Want Tiberius, nimmer den huize van Germanicus zacht, heeft het als toen boven al ongeduldelyk verdrooten, *dat men de jongelingen eeven hoogh met zynen ouderdoom was zettende:* en heeft hy d'ontboode Prieſters afgevraaght, *oft zy hier in de beeden oft dreigementen van Agrippina plaats gegeeven hadden*. Ende zy alhoewel zy 't loochenden, zyn maatelyk overgehaalt (want het meeſtedeel waaren van zyne naamaagen, oft de voorneemſte der ſtadt:) voor de reſt, hy vermaande met zeekere reede in den Raadt, *dat niemant voortaan de wankele gemoeden der jongelinghen, door vroeghrype*[3] *eere, te verheffen hadt*. Naamelyk Seianus hieldt aan met ſchelden, *dat de ſtadt in een burgerlyk oorlogh geſplitſt was, dat'er waaren die zich van de parthye van Agrippina noemden: ende't en waare men'er zich teegens ſtelde, dat'er meer zouden zyn. Ende dat'er geen ander raadt tot de groeijende tweedraght was, als een oft twee van de geenen, die d'ooren meeſt opſtaaken, te gronde te helpen*.

De Prieſters doen ook openbaare beedeloften voor Nero en Druſus, zoonen van Germanicus.

'T welk Tiberius quaalyk opneemt.

Zyn reede tot de Prieſters,

En tot den Raadt.

Seianus hitſt hem op teegens de vrienden van Germanicus.

18 Ter zelver oorzaake gaat hy C. Silius en Titius Sabinus aanranzen. De vrundſchap van Germanicus was 't bederf van den eenen en den anderen. Van Silius ook[4], om dat hy zeeven jaaren langh een weldigh heir geregeert, en, naa 't behaalen van triomfelyke eere in Germanië, het oorlogh van Sacrovir gewonnen hebbende, hoe hy met grooter ſmak quam neêr te ſtorten, de ſchrik zich zoo veel te wyder over anderen hadt uit te breiden[5]. Veelen hielden 't daar voor, dat de ſteurnis door zyn ongemaatightheit vermeerdert was: mits hy al te zeer daar op ſtofte, *dat zyn ſoldaat in gehoorzaamheit volhardt hadt, als d'andere tot muiterye vervielen: en dat Tiberius 't ryk niet en zoude behouden hebben, by zoo verre die keurbenden ook luſt tot nieuwigheit gehadt hadden*. Dit docht Cæſar tot afbrek zyner fortuine te ſtrekken,
„ en dat zy teeghens zoo groot een verdienſte niet op moght. Want DE
„ WELDAADEN zyn zoo langhe lieffelyk, als ze vergeldbaar ſchynen: wan-

C. Silius aangeranſt.

1 *L L. S. X X. Dat is twintigh Seſtertien ...* 2 *Theatrum.* 3 *Ontydighe.*
4 *Daar beneevens.* 5 *Zoo veel meer ſchriks zich over anderen hadt uit te breiden.*

wanneerze verre daar booven loopen, keertmen haat uit in plaats van dank. Silius hadt te wyve Sofia Galba, benydt van den Prinſſe, om datze waardt by Agrippina was. Deeze vondt men goedt aan te vallen, met Sabinus voor eenen tydt verdragh neemende, en werdt hun Varro de Burgermeeſter op 't lyf geſchendt, die onder dexel van zyne vaaderlyke vyandtſchappen, t'zyner eigene oneere, den haat van Seianus te wille was. Als de gedaaghde *om een weinigh uitſtel badt, tot dat den wroeger zyn burgermeeſterſchap uitginghe*, ſloegh Cæſar het af: *naamelyk de Maajeſtraaten waaren in gewoonte de ampteloozen te verdaaghen. Nochte behoorde men 't recht des Burgermeeſters te kneuzen, op wiens waake het aanquam, dat de Staat geen hinder en leede.* Dit was een eigenſchap van Tiberius, de nieulyx gevonde ſchelmeryen met ouwde woorden te bedekken. Derhalven, met veel zeggens[1] tot de zaake, quanſuis oft met Silius naa rechte gehandelt werdt, oft Varro Burgermeeſter, oft dat de vrye regeeringh[2] waar, worden de Raadsheeren vergaadert: doende de gedaaghde een zwygen daar toe, oft, zoo hy de verweeringhe aanvingh, niet verbergende van wiens haat hy verdrukt werdt. Mits *het geweeten*[3] *van 't volvoeren der oorlooghe overtuight, zaghmen't ſtuk van Sacrovir langhe over't hooft*[4], *het bezoedelen der zeeghe met gierigheit, en zyn huisvrouw Sofia* werden beſcholden. Ende zonder twyffel waaren ze in miſdaadt van hereiſchbaare penninghen, behipt. Maar alles werdt op den naam van Majeſteitſchenderye gedreeven, en Silius is het genaakend verwys met een willigh eindt voorgekoomen. Men woedde nochtans teeghens zyn' goederen, niet om de ſoldaaten aan hunne gelden te helpen, die niemandt der zelve en hereiſchte: maar de miltheit van Auguſtus hadt uit, wordende van ſtuk tot ſtuk reekeningh gemaakt van 't geene men tot 's Vorſten kiſte was eiſchende. Dat is d'eerſte keurigheit[5] geweeſt, die Tiberius, over eens anders geldt gehadt heeft. Sofia wordt in ballinghſchap verdreeven, naa vonnis van Aſinius Gallus, die geſtemt hadt, *datmen het eene deel haarder goederen verbeurt maaken zoude ten behoeve van de gemeene ſchatkaamer, het ander aan haare kinderen laaten.* Daarenteeghens heeft M. Lepidus *het vierdepart den aanbrengeren, naa de nootwendigheit der wet, de reſt den kinderen toegeleidt.* Deezen Lepidus bevind ik te dier tyden, eenen deftigen en wyzen man geweeſt te zyn. Want hy dikwils den ſlagh der wreede vlaaierye van anderen gebroken, en ten beſten gewendt heeft:

Varro beticht hem ten gevalle van Seianus.

Hy voorkomt het vonnis met een willige doodt.

Maar men woedt teegens zyne goederen.

Sofia zyn gemaalin gebannen.

Stemmingh over zyne goederen.

M. Lepidus gepreezen.

1 *Multa adſeveratione.* 2 *Reſpublica.* 3 *Conſcientia: gewiſſe.* 4 *De Franſche overzettingh van Le Maiſtre en Freinshemius leggen dit dus uit. Dat Silius als meêwuſtigh van 't oorlogh, het bedryf van Sacrovir langhe ontveinſt hadt.* 5 *Diligentia.*

heeft: zonder dat het hem nochtans aan gemaatightheit ontbrak, gemerkt hy, in eenpaarighe achtbaarheit en gunſt by Tiberius gebloeit „ heeft. WAAR over ik gedwongen word' te twyffelen, oft door het „ nootlot en 't geluk der geboorte, gelyk in andere dingen, alzoo ook ge„ beurt, dat de Vorſten den eenen toegeneight, aan den anderen gear„ gert zyn; oft dat'er onze voorzichtigheit iet in vermagh, en ons open „ ſtaat, tuſſchen een bruske weerbarſtigheit, en eene verfoeielyke[1] on„ derworpenheit heenen, eenen wegh, zonder gunſtjaght[2] en gevaar, te „ volghen. Maar Meſſalinus Cotta uit ouderen van geen minder doorluchtigheit geſprooten, maar van andre inborſt, ſtemde *datmen by raadskeur te verzien hadt, dat zelfs d'onnoozele, en van de ſchult van anderen geen kennis hebbende Majeſtraaten, over misdaaden by hunne huisvrouwen in de wingeweſten bedreeven, even als om de hunne zouden geſtraft werden.* Daarnaa werdt gehandelt van Calpurnius Piſo, die

21 Piſo wordt beticht,

een edel en fors man was. Want deez, gelyk ik verhaalt heb, hadt in de Vroedſchap overluide geroepen, *dat hy de ſtadt wilde ruimen, om de rotteryen[3] der aanbrengeren:* en, zonder op de moogenheit van Auguſta te paſſen, Urgulania darren aan recht vorderen, en uit 's Vorſten huis daagen. 'T welk Tiberius, voor dien tydt, burgerlyken genoomen hadt. Maar in het hart d'oude gramſchappen erkouwende, bleef, alhoewel de heevigheit der ſteurniſſe was gaan zitten, de heugenis kraftigh: en heeft Granius Piſo bedraaghen *over heimelyke reden teegens de Majeſteit[4] gevoert.* Daar hy noch aanhink, *dat Piſo vergif in zyn huis hadt, en met een zwaart op zyde in 't raadthuis quam.* 'T welk, als te grouwelyk om gelooft te werden, verby gegaan werdt: om de reſt, wantmen veel te hoop haalde, werdt hy als ſchultplichtigh aangenoomen, doch niet verweezen mits zyn tydighe doodt. Ook werdt'er voorgedraaghen van den ballingh Caſſius Severus, die van ongeachte afkoomſt, van boozen leeven[5], maar dapper ter taale, met onmaatighe vyandtſchappen te voeren gemaakt hadt, dat hy, by oordeel van den gezwooren Raadt, van kant, naar Creeten, geſchikt was: en met aldaar het zelffte te pleegen, heeft hy den ouwden en verſſchen haat verwekt: waar over uit zyn goedt gezet zynde, met verbodt, van vuur en waater, hy op de Seriphier klippe, zynen tydt verſleeten heeft[6]. Ten zelven tyde heeft Plautius Silvanus Schout zynde, zonder dat men d'oorzaak weet, zyn huisvrouw Apronia van boven needer geworpen; en

Doch ſterft voor de verwyzingh.

De ſtraf van den ballingh Caſſius Severus wordt verzwaart.

22 Apronia door haar man geoodt.

1 *Wanvoeghlyke.* 2 *Ambitione.* 3 *Factiones.* 4 *De wet van Majeſteitſchennis.* 5 *Boosdaadigh.* 6 *Verouwt is.*

en van zynen schoonvaader L. Apronius voor Cæsar getrokken zynde, met een beteutert [1] gemoedt geantwoort, al alleens, *oft hy vol vaaks, en daar door onwetende van der zake geweest waare en zyn' huisvrouw, uit eigen' wille, zichzelven verdaan hadde.* Tiberius zonder daar op te stoffen, neemt zynen wegh naar 't huis, bezichtigt de slaapkamer, daarmen aan de voetstappen speuren kon, hoe zy hem weederworstelt hadt [2], en voortgedronghen was. Dit draaght hy der Vroedschap voor, en rechters tot der zaake gelast zynde, zoo heeft Urgulania grootmoeder van Silvanus, haaren neeve eenen dolk gezonden. 'T welk al eens verstaan werdt, als oft het door vermaan des Vorsten geschiedde, om de vrundtschap van Augusta met Urgulania. De gedaaghde, te vergeefs het yzer verzocht hebbende, boodt zyne aderen aan, om geopent te werden. Numantina thans, zyn' voorighe huisvrouw, beticht *dat ze met beleezen en vergif haaren man zyn' zinnen benoomen hadt*, werdt onschuldigh geoordeelt. Dat jaar heeft eerst het Roomsche volk van de lange oorloghe teegens Tacfarinas ontslaaghen. Want de voorgaande Oversten, als zy genoegh waanden verricht te hebben om triomfteekenen te verwerven, lieten den vyandt vaaren. Ende waaren 'er nu drie gelauwerde beelden in stadt, terwyl Tacfarinas Afrike noch bleef stroopen, gesterkt met de hulpe der Mauren, die, mits dat Ptolomæus, de zoon van Juba, uit jonkheit op zyn' dingen geen acht sloegh, voor de slaafsche heerschappye van 's Koninx vryelinghen, een oorlogh gewisselt hadden. De Koninghder Garamanten was de geen, daar hy zynen buit by berghde, zyn makker in 't plonderen; niet dat hy met een heir getoogen quam, maar eenighe lichte troepen zandt, van de welke van verre een grooter maare gink: en zelfs uit het wingewest, naar dat jemant beroit van have, muitens gewoon was, vielen ze hem des te vaardigher toe, om dat Cæsar, naa de zaaken van Blæsus uitgevoert, quanzuis oft 'er geen vyanden meer in Afrike waaren, de neegende keurbende bevoolen hadt van daar te lichten: nochte P. Dolabella Voorburgermeester van dien jaare, en hadt ze darren daar houden, 't gebodt des Vorsten meer dan d'onzeekerheit [3] der oorlooghe vreezende. Derhalven Tacfarinas gerucht uitstrooiende, *dat het Roomsche ryk, ook van andere volken verscheurt, en Afrike daarom allenskens geruimt werdt, en dat men de rest omringen* [4] *kon, zoo alle de geenen, die de vryheit booven slaavernye zetten, daar teffens op aanvielen*, vermeerdert zyn krachten, en beleegert met opgeworpe schanssen de stadt Thubuscum. Maar Dolabella, by een getoogen

'Onderzoek op de moordt.

Silvanus wordt geperst te sterven, en laat zijne aderen openen.

23 De leste oorlogh tegens Tacfarinas.

Die voortvaart in zyn strooperyen, van de Mauren en anderen geholpen.

24 Zijn uitstrooying.

Hy belegert Thubuscum,

V

1 *Verbaast.* 2 *Zich t'schoor gezet hadt.* 3 *De hachlykheit.* 4 *Beknellen.*

toogen hebbende wat'er was van ſoldaaten, was zoo ras niet op de been,
maer moet zyn heir opbreeken, door d'aankomſt van Dolabella.
oft hy heeft door de ſchrik van den Roomſchen naam, en overmits de Numiden teegens geen ſlaghoorde van voetvolk moogen, het leegher doen opbreeken, en de geleegentſte plaatzen ſterk gemaakt. Met eenen deedt hy de Vorſten der Muſulamen, op afval toeleggende, met de byl ſtraffen. Daarnaa mits men door veele tochten teegens Tacfarinas wys geworden was, dat de wufte [1] vyandt met geenen zwaaren | en eenen aanloop t'achterhaalen ſtondt: opgevordert hebbende den Konink Ptolomæus, met zyne landsluiden, maakt hy vier ſchaaren gereedt, die den Stedehouderen en Kornellen bevoolen werden: en de rooftroepen werden van d'uitgeleeze Mauren geleidt. Hy zelf was over al by met
25 toeraaden. Ende niet langhe daarnaa quam 'er tydinge, *hoe de Numiden by zeeker half vervallen ſlot, eertyds by hen in brandt geſteeken, dat Auzea genaamt is, hunne hutten geſlaagen hebbende, waaren gaan leggen: zich verlaatende op de plaats, om dat ze rondsom met woeſte boſſchaadjen beſlooten was.* Toen rukt men op ſnellen tredt voorts met de
Die de Numiden met verdeelde benden overvalt en ſlaat.
onbelemmerde regementen en wieken, zonder dat ze wiſten naa wat oordt zy geleit werden. Ende teffens gingh de dagh op, en waaren zy, met t'zaamenklank [2] der trompetten, en een fel geſchrei den halfſlaapenden uitheemſchen [3] op het lyf: zynde de paarden der Numiden belemmert, oft dolen gaande, door verſcheide weiden. Van de Roomſche zyde, was de dichtgeſloote voetknecht, de ruitery [4] geſchikt, alles op den ſtrydt verzien. De vyandt daarenteeghens, nergens af weetende, had nocht waapenen nocht orde, nocht raadt, maar werdt gelyk een hoop beeſten, geſleept, geſlaagen, gevangen. De ſoldaat verbittert, door 't gedenken zyns kommers, en hoe dikwyls hy, wenſchende teegens hen ten ſtryde te komen, te leur geſtelt was, gaf zich zyn zadt van wraak en bloedt. Het loopt van rot tot rot voort, *dat zy altzaamen Tacfarinas, door zoo veel ſtryden bekent, hadden naa te trachten: dat zonder des Hopmans doodt het oorlogh geen ruſt hebben zoude,*
Zelfs Tacfarinas wordt verſlaagen.
Maar hy met uitgeleeze trauwanten omringht, zyn zoon reeds gebonden zynde, en de Romainen van alle kanten op hem ſtortende, is, ſtreevende in 't geweer, de gevanklykheit, met geen' ongewrooke,
26 doodt, ontvlooden. Hier meede is 'er een endt van de waapenen gemaakt. Als Dolabella de Triomfteekenen verzocht, heeft ze hem Ti-
Dolabella worden de triomfteekenen ontzeit.
berius ontzeit, ten gevalle van Seianus, op dat de lof van zynen oom Blæſus niet zoude verdonkeren. Maar Blæſus en is daarom te doorluchtigher niet geweeſt, en de geweigerde eere heeft deezen zyn' gloorie

1 *Vagum.* 2 *Concentu.* 3 *Barbaros.* 4 *Turmæ.* ge-

geſtyft. Naamelyk, hy hadt met kleender heir voortreffelyke gevangenen, de doodt des Overſten, en de faame van 't volvoeren des oorloghs daar afgebraght. Daar op volghden ook de gezanten der Garamanten, zelden in ſtadt gezien, die dat verſleeghen geſlacht [1], overtuight in 't gemoedt van zyn ſchuldt, naa dat Tacfarinas omgekoomen was, gezonden hadt om den Roomſchen volke te voldoen. Daarnaa verſtaan zynde met wat yver zich Ptolomæus in dien krygh gequeeten hadt, werdt de maniere der outheit opgehaalt [2], en een van de Raadsheeren derwaarts gezonden, om hem met een' elpe ſtaf, vermaalden tabbaart, d'ouwde giften der Vroedſchappe, te beſchenken, mitsgaaders *Konink, bondtgenoot en vriendt* te noemen. De ſpruiten van eenen ſlaavenkrygh door Italië gezaait, heeft in den zelven zoomer het lot [3] verſtikt. Aanrechter des oproers is geweeſt T. Curtiſius, eertydts ſoldaat onder een van de hofregementen. Eerſt in heimelyke zameningen, by Brundiſië en d'omleggende ſteden, thans door ſchriften in 't openbaar aangeſlaagen, riep hy ter vryheit de eighe boeren, van veer geleeghe boſſchen, en forſſe ſlaaven: wanneer als uit gunſte der Goden, aldaar aangekomen zyn, drie tweeriemighe galaien, tot gerief van den reizenden man in die zee. Ende vondt zich Curtius Lupus Ontfanger [4] aan den zelven oordt, dien naa d'ouwde gewoonte het wingeweſt Cales toegevallen was. Deze de troepen der bootsluiden in orde ſtellende, heeft het vloekverwantſchap [5], als toen voorneemelyk aangaande, om verre geſmeten. De Kornel Stajus ook, van Cæſar met een kloeke bende in der yl derwaarts geſchikt, heeft den Overſte met de voorbaarighſte in der baldaadigheit in ſtadt geſleept, die reedts vertaaghtwas, om de meenighte der dienſtboden, die geweldigh aanwies, daar 't welboore graauw daaghelyks minderde. Ten tyde der zelfde Burghemeeſteren viel 'er een grouwlyk exempel voor, van ellenden en wreetheit, hebbende een vader moeten te recht ſtaan, op aantygen van zynen zoone. Beide genaamt zynde Q. Vibius Serenus, zyn zy in den Raadt gebraght; daar de vader uit den ballinghſchappe te rugh geſleept verſcheen, met vuilnis en kladden bedekt, en noch op dat pas aan eenen keten gebonden, terwyl zyn zoon het woordt tegens hem voerde. De jonghman toegemaakt met veel pronks, met vroolyken aanſchyn, zeid' hem op, *dat hy den Vorſte laaghen geleidt, ſtichters van een oorlogh in Gallië gezonden hadt*, ſtrekkende aanbrengher en getuigh te gelyk; en knoopt' 'er aan, *dat Cæcilius Cornutus, Oudeſchout, hem daar geldt toebeſteldt hadt*. Dewelke mits hem het zorghen verdroot, en dat het ge-

De Koonigh Ptolomæus met giften en eernaamen vereert. 27

Beginſel van een ſlaavenkryg,

Die in zyn geboorte wordt verſmoort

28

Grouwlyk exempel.

Q. Vibius Serenus moet te recht ſtaan op d'aantygingh van zyn zoon.

Des zoons betichtingh.

1 *Geus.* 2 *Vernieuwt.* 3 *Het geluk.* 4 *Quæſtor.* 5 *Conjurationem.*

vaar voor zeeker bederf geacht werdt, zich ter doodt geſpoeit heeft. Maar de beſchuldighde daarenteeghens zich t'zynen zoone keerende met ongekneusden moede, ſchudde [1] de boeien, riep *de Goden om wraak aan, dat ze hem wel weder aan 't ballinghſchap wilden helpen, daar hy verre waar van zulx te zien pleeghen, maar zynen zoone ten laatſten zyn ſtraf lieten overkoomen*. Ende, zeid' hy, met ſtyve kaaken, *dat Cornutus onnoozel was, en voor de valſcheit gevreeſt hadt. 'T welk licht om verſtaan was, indien d'anderen gemeldt wierden: want hy en kon, op de moordt des Prinſſen, en 't ontſtellen van den Staat [2] met eenen makker niet toegeleidt hebben*.

Des vaders antwoord.

29 De wroeger beticht noch anderen.

Toen noemde de wroegher *Cn. Lentulus, en Seius Tubero:* met groote beſchaamtheit van Cæſar, dat de treflykſten der ſtadt, zyn' aldergrootſte vrienden, Lentulus oudt en afgeleeft, Tubero verſleeten [3] van lichaam, met vyandtlyken oproer, en ontruſting des ryks, betight werden. Ende zoo veel als henlieden aangingk, zy werden terſtondt vry gekent. Om den vader te bezwaaren werden zyn' ſlaaven uitgevraagt. Ende hunne belydenis gink den aanklaagher teegens. Dewelke uitzinnigh van ſchelmerye, teffens door 't raazen der gemeente verſchrikt, die hem *met d'eike rechterplaats* [4], *de klip, of ſtraffen der vadermoorderen* dreighden, de ſtadt ruimde. Ende van Ravenna, te rugh geſleept, werdt gedwongen de aanklaght te vervolgen: Tiberius niet verbergende zynen ouden haat teegens den ballingh Serenus. Want naa 't verwyzen van Libo, hadt hy, by brieven aan Cæſar gezonden, hem verweeten, *dat zyn yver alleen vruchteloos geweeſt was*, en eenighe dingen daar by gevoeght met meerder batſigheit, als vailigh was, voor hovaardighe en belghzuchtighe ooren. Dezelve heeft Cæſar, acht jaaren daarnaa, opgehaalt, bewroeghende verſcheidener wyze, den tydt, die tuſſen tweën geleden was; alhoewel het pynighen, door de hartnekkigheit der ſlaaven, recht anders uitgevallen was.

Sirenus ſlaaven vergeefs uitgevraaght

Tiberius ouden haat tegens Sirenus.

30 De vonniſſen daar naa gevelt zynde, *om Serenus naa de manier der voorouwderen te doen ſtraffen*, heeft hy, om den haat te verzachten zich daar teegens geſtelt. Gallus Aſinius ſtemde *dat men hem in Gyarus oft Donuſa bannen zoude*. Dat verworp hy ook, ſeggende „*dat beide die eilanden waater gebrek hadden*, ENDE MEN *de noodt-*
„*druft des leevens gunnen moeſt, den geenen dien men't leeven toeſtondt*.
Alzoo werdt Serenus weeder naa Amorgus toe gedreeven. Ende om dat Cornutus van zyn' eighen' handt geſtorven was, werdt 'er gehandelt

Sirenus wordt verordeelt en weder in ballinghſchap gedreven.

1 *Klepte of klonk met de boeyen.* 2 *Res novas.* 3 *Swack, gebreklyk.* 4 *Robur.*
Anderen verſtaan daar door gevankenis....

delt *van de belooninghen der aanklaagheren af te ſchaffen, als iemandt met Majeſteitſchennis betight, zich zelf, voor't voltrekken des oordeels, 't leeven zoude benomen hebben*. En 't gingh 'er op een toeſtemmen van dezen voorſlagh, ten waare Cæſar, met eenige driftigheit, en teegens zyn' manier, openbaarlyk de parthy der wroegheren houdende, geklaaght hadt, *dat dat de wetten te leur, de Staat op een ſchup gezet was. Zy moghten liever de rechten uitroeien, dan de zelve van hunne hoeders ontblooten*. Alzoo werden de VERKLIKKERS, een ſlagh van menſchen, tot bederf der gemeente gevonden, en dat nooit genoegh door peenen ingetoomt was, door loon aangelokt. Onder deze zoo geſtaadighe en zwaare droefheden liep een maatelyke blydtſchap, dat Cæſar aan C. Cominius Roomſchen Ridder, bevonden zynde een ſaamroovend gedicht van hem gemaakt te hebben, ter beede van zynen broeder, die Raadsheer was, genaade gaf. Waar oover te vreemder gevonden werdt, dat hy, dien 't beſte wel bewuſt was, en wat eere de genaadigheit naagaat, zich liefſt aan de bitterheit hieldt. Want hy uit geen' onachtzaamheit zondighde: en blykt genoegh, wanneer het doen der Veldtheeren uit 's harten grondt, oft wanneer het met een gebootſte blydtſchap geroemt wordt. Jaa hy zelf, dien anderzins, met een ſtrak [1] gemaakt weezen, en zyn' woorden als weederſporligh [2] afginghen, was onbelemmerder en vaardigher van uitſpraak, zoo dikwils als hy iemant begunſtighde. Maar daar P. Suilius eertydts Schatmeeſter [3] van Germanicus in rechte verwonnen van met geldt tot wyzen van een vonnis omgekoft te zyn, uit Italië geweert was, heeft hy geſtemt, *dat men hem behoorde op een eilandt te bannen*; met zoo groot een ſtyfmoedigheit, dat hy ook by eede vaſt maakte, *den Staate daar aan geleeghen te zyn* [4]. 'T welk voor dien tydt hardt gevonden, thans t'zyner gloorie gedeegen is, als Suilius weedergekeert was: den welken de naavolgende eeuwe heeft gezien zeer vermoogende, omkoopelyk en zich van de vrundſchap van Claudius langhen tydt gelukkelyk, nimmermeer naar behooren, dienende. Tot de zelve ſtraffe werdt Catus Firmius Raadsheer zynde verweezen, *als hebbende met valſche* [5] *misdaadt van Majeſteitſchenderye gezocht zyn' zuſter te belaaghen*. Catus, gelyk ik verhaaldt heb, hadt Libo met liſt bekoort, daar naa met zyn' aanbrenghen in laſt gebraght. Tiberius gedachtigh aan dien dienſt, maar andre dingen voorwendende, heeft het ballinghſchap afgebeeden: maar niet belet hem

Het loon der verklikkers of betichters door Tiberius beveſtight. 31

C. Cominius, een gedicht tegens Tiberius gemaakt hebbende, verkryght ter bede van ſijn' broeder genaade.

P. Suilius wordt op het aandringen van Tiberius op een eylandt gebannen.

Catus Firmius ter zelver ſtraffe verweezen, wordt door Tiberius van het ballingh-

1 *Compoſitus*: gezet. 2 *Uitworſtelende*. oorbaar te zyn. 3 *Quæſtorem*. 4 *'T zelve 's lands* 5 *Verdickte*.

ſchap verſchoont, maar uit de vroedtſchap gezet.

De Schryver ontſchuldight zich wegens 't verhaalen van geringe dingen.

32 uit de Vroedtſchap te dryven. Dat veele van de dinghen, die ik verhaalt heb, en die ik verhaalen zal, geringh en van kleenen gewichte, om naa vertelt te werden, zullen ſchynen, is my niet onbewuſt. Maar niemandt en gelyke onze jaarboeken, by de ſchriften der geenen, die d'ouwde dinghen des Roomſchen volks te boek geſtelt hebben. Geweldige oorlooghen, 't winnen van ſteden vechtenderhandt, het in de vlucht ſlaan en vanghen van Koninghen, hebben zy; oft zoo zy zich ſomwylen, tot de binnenſteedtſche zaaken keerden, de tweedracht der Burgermeeſteren teegens de Gildemeeſters, de akker- en kooren-wetten, de ſtryden der gemeente en der vorſtelinghen [1], met eenen ruimen ſchoot zeilende vermeldt. Onze arbeidt is nau bepaalt, en zonder gloorie. Want het was een ongerepte ofte effen aangetokkelde pais, de ſtadt in droeven ſtaat, en de Vorſt zich met geen' uitbreidingh des ryx bekreunende. Echter zal het niet onoorbaarlyk zyn, de dingen door de huidt te zien, die ten eerſten aanſchouwen lichr ſchynen, daar dikwils beweegheniſſen [2] van groote zaaken uit ſpruiten. Want alle
33 geſlachten [3] oft ſteden worden van den volke, oft van de vorſtelinghen, oft van eenen perſoon geregeert: een kiesbaare en welgeſtelde forme van Staat uit deeze, kan beeter gepreezen worden dan gebeuren, oft indien ze gebeurt, niet geduurigh weezen. Derhalven, gelyk men ouwlinx, 't volk geweldigh zynde, oft als de Raadtsheeren vermoogende waaren, den aardt der gemeente kennen moeſt, en in welker wyze zy beſcheidelyk te handelen was; en de geenen, die in den inborſt der Vroedtſchap en vorſtelinghen diepſt geleert waaren, zich verſtaande op den tydt [4], en wys gehouden werden: alzoo nu de Staat omgekeert is, en niet anders geſtelt, dan om door eenen alleen beheert te worden, zal het dienſtigh zyn deeze dinghen t'zaamen te zoeken,
„en voor te ſtellen: om dat WEINIGEN uit voorzienigheit, het eer-
„lyke van 't ſnooder, het nutte van 't ſchaadelyke onderſcheiden: de
„meeſte door 't geen dat anderen gebeurt geleert worden. Voor de reſt, gelyk ze vorderlyk zyn, alzoo dienen ze luttel om iemant te verluſtigen. Want de geleegenheeden der volken, verſcheidenheeden der ſtryden, doorluchtighe dooden der Hooftluiden, houden aan, en ververſchen de geeſten van de leezers. Wy ſtellen de wreede gebooden, geſtaadighe wroeginghen, bedrieghlyke vrundtſchappen, bederf der onnoozelen, en de eighene oorzaaken met den uitgangk by een; daar men

1 *Grooten.* 2 *Berichtingén tot groote zaaken.* 3 *Nationes.* 4 *Verſtandt hebbende van den tydt, of tydtkavelende.*

men alomme een gelykheit en zaadtzaamheit van zaaken in zynen wegh vindt. Daar beneevens hebben d'ouwde ſchryvers weenigh dwersdryvers, en niemandt leidt'er aan, oft gy de Roomſche oft de Puniſche ſpitſen luſtiger ten toon verheft: maar de naakoomelinghen van veelen, die onder de regeeringh van Tiberius ſtraf oft ſmaadt geleeden hebben, zyn noch in 't leeven. Ende genoomen dat de geſlachten nu uitgeſtorven zyn, GHY zulter vinden, die om de gelykheit van zeeden, « zich dunken laaten, dat hun de misdaaden van anderen verweeten wor- « den. DE GLOORY ook en deughde zyn aanſtootelyk, gemerkt een « vroom gemoedt den boozen voor ooghen geſtelt, hun met het teeghen- « deel beticht. Maar ik keer tot myn aangevanghen werk, Cornelius 34
Coſſus en Aſinius Agrippa Burgermeeſters zynde, werdt Cremutius Cordus beſchuldight met een nieuwe en toen eerſt gehoorde misdaadt, *dat hy in zyn' jaarboeken uitgegeeven en M. Brutus gelooft hebbende, C. Caſſius den laatſten der Romainen genoemt hadt.* Hem klaaghden aan Satrius Secundus en Pinarius Natta onderworpelinghen[1] van Seianus. Dit was 't bederf van den betichten, mitsgaaders dat Cæſar met een wreevel aangezight de verdaadigingh ontfink[2], dewelke van Cremutius, als beſlooten hebbende 't leeven te laaten, in deezer wyze werdt aangeheeven. *Myn' woorden, beſchreeve Vaders, worden gewroeght: zoo onnoozel ben ik van werken. Woorden noch die niet den Vorſte, oft zynen moeder teegensgaan, dewelke onder de wet van Majeſteitſchennis begreepen zyn. Men zeidt my op, dat ik Brutus en Caſſius gelooft heb. Welker bedryf, daar't veelen te boek geſtelt hebben, van niemandt zonder eere vermelt is. Titus Livius, in welſpreekenheit en trouwe voorneemelyk uitblinkende, heeft Cn. Pompeius met zoo groot eenen lof verheeven, dat hem Auguſtus eenen Pompeiaan heette. En echter heeft dat hunne vrundſchap niet gedeert. Scipio, Afranius, deezen zelfſten Caſſius, deezen Brutus, noemt hy nerghens kneevelaars, en vadermoorders, welke naamen men hun nu is geevende, maar dikwils als voortreffelyke mannen. De ſchriften van Aſinius Pollio zyn hunne gedachtenis heerlyk ophaalende. Meſſala Corvinus hadt de mondt vol van zynen Veldtheer Caſſius: en zoo wel d'een als d'ander hebben in rykdoom en eere ten uiteinde toe gebloeit. Op het boek van Marcus Cicero, waar meede hy Cato ten hemel toe opheurt, wat heeft 'er de Hooghgezaghebber Cæſar anders dan met een teeghengeſchreeve reede, gelyk by de rechters, opgeantwoordt? De brieven van Antonius, de reedeneeringhen van Brutus houden wel valſche laſteringhen van Auguſtus, maar met veel bitterheits in. De dich-*

Cremutius de Hiſtoriſchryver wordt beſchuldigt over 't pryzen van Brutus en Caſſius.

Zyn vrymoedige verdaadigingh en reede aan de Vroedtſchap gedaan.

1 Clientes. 2 Zyn tanden toonde teegens de verdaadiging.

ten

ten van Bibaculus en Catullus, gepropt met beſcheldinghen der Cæſaren, worden geleezen. Maar de vergoode Julius zelf, de zelfſte vergoode Auguſtus hebben dat verdraaghen en in weezen gelaaten; 't welk oft het meer by hunne gelykmoedigheit oft hunne wysheit toegekoomen zy, ik niet lichtlyk zoude konnen zegghen. Want DIE *dinghen verdwynen als men ze niet acht,* [1] DIE *daar gram om wordt, ſchynt 'er kennis aan te hebben.*

35 *Ik roer de Grieken niet aan, welker vrÿigheit niet alleen, maar dartelheit ook ſtraffeloos geweeſt is, oft zoo zich iemandt des aangetrokken heeft, die heeft woorden met woorden gewrooken. Maer booven al heeft het vry geſtaan, en onbedilt geweeſt, te ſchryven, van de geenen,* DIE, DOOR *de doodt, buiten haat en gunſt geſtelt waaren. Gaa ik dan met de gewaapende Caſſius en Brutus, in de Philippiſche velden geleegert zynde, 't volk door redeneeringhen tot eenen burgherkrygh opſtooken? oft genieten zy luiden, over de t'ſeventigh jaaren omgebraght zynde, gelyk ze door hunne beelden bekent gemaakt worden, de welke zelf de verwinner niet vernielt heeft, een deel der heugheniſſe, by de ſchryvers?* YDER EENEN *wordt door de naakoomſt zyn eere betaalt. En zy zullen 'er niet gebreeken, zoo men vonnis teegens my velt, die niet alleen van Caſſius en Brutus, maar mynes ook zullen gedachtigh zyn.* Daarnaa ter Vroedtſchap uitgetreeden heeft hy zyn leeven met vaſten geëindigt. De boeken, werdt by de Raadtsheeren geſtemt, dat door de Gebouwmeeſters verbrandt zouden worden. Maar zy zyn behouden onder de handt, en uitgegeven. Waar over my luſt om de onbedachtheit der geene te lacchen, die waanen door hunne teegenwoordighe maght ook de gedachtenis der naavolgende eeuwen te kunnen uitbluſſchen. WANT ten tegendeel groeit de achtbaarheit der geſtrafte vernuften. Nochte d'uitheemſche Koninghen, en anderen, daar de zelve wreedtheit afgepleeght is, en hebben iet anders dan ſchande voor zich zelven, en gloorie voor hunluiden gewonnen.

Hy eyndigt zyn leven met vaſten.

Zyn boeken worden verbrandt maar vergeefs en tot vermeerderingh zyner eere.

36 Voorts heeft het aanklaaghen der gedaaghden, al dit jaar door, geduurig in zwank gegaan, zoo dat Calpurnius Salvianus, in de Latynſche vierdaagen, den Overſte der ſtadt Druſus als hy om zyn ampt te beginnen, ter vierſchaar quam, gemaant heeft om recht te doen over Sextus Marius. 'T welk van Cæſar in 't oopenbaar begraauwt, oorzaak geweeſt is, dat Salvianus gebannen werdt. De Cyzicenen werden oopenbaarlyk [2] beſchuldight *met achteloosheit in de ceremonien van den vergooden Auguſtus, mitsgaaders met een geweldenaarye teegens Roomſche bur-*

Salvianus gebannen.

1 *Die 't zich aantrekt, ſchynt daar ſchult aan te hebben.* 2. *Publicè, van der gemeente zake wegen.*

burghers bedreeven. Ende hebben zy de vryheit verlooren, die zy in 't Mithradatiſch oorlogh, beleeghert zynde, verdient hadden, toen zy niet min met haar' eigne volſtandigheit, als by hulpe van de bezettinge hun door Lucullus ingeſchikt, den Koningh verdreven. Maar Fonteius Capito, die Voorburgermeeſter zynde Azië geregeert hadt, werd vrygeſprooken, mits men bevondt, dat de misdaaden, hem te laſte geleit, door Vibius Serenus verziert waaren. 'T welk nochtans Serenus niet gedeert heeft, dien de gemeene haat tot meerder vaſtigheit diende. Want hoe overgegeevener wroegher, hoe hy als heilheiligher was; de geringhe, ongeachte, werden geſtraft. Ter zelver tydt heeft het uiterſte Hiſpanie, door gezanten aan den Raadt geſchikt, gebeeden, *dat het volghends 't exempel van Aſië, een kerk voor Tiberius en zyn' moeder moghte ſtichten*: by welke geleeghenheit Cæſar, die doch anderzins hartigh was in 't verſmaaden der eeren, en goedt vondt te antwoorden, op het uitſtroeien der geenen, van de welke hy beriſpt werdt, zich tot eerzucht geneigt te hebben, dusdaane reede heeft aangeheeven. *Ik weet, beſchreeve Vaaders, dat van veelen gevraaght wordt, waar myn' ſtantvaſtigheit gebleeven is, om dat ik my teegens de ſteeden van Aſië, als zy onlanx het zelfſte verzochten, niet verzet heb. Daarom me zal ik teffens verklaaren 't geen tot verdaadingh van myn voorgaande zwyghen dient, en hoe ik beſlooten heb, hier in voortaan te handelen. Dewyl de vergoode Auguſtus niet verbooden hadt zich en der ſtadt Rome eenen tempel by Pergamum op te rechten, zoo heb ik, als die alle zyne woorden en werken, gelyk een' wet, gaadeſlaa, het reedts behaaghde exempel te vaardigher gevolght, om dat het vieren* [1] *der Vroedtſchappe met myn' eere gepaart was. Voor de reſt, gelyk zulks eens aan te neemen, vergiffenis waardt moght zyn; alzoo waar het eerzucht en hoovaardye zich in alle wingeweſten by godtlyke beelt eniſſe te laaten heilighen. En zal de eere van Auguſtus verdwynen* [2], *indien men ze, door vlaijeryen, zonder onderſcheidt gemeen maakt. Dat ik, beſchreeve Vaders, ſterflyk ben, en 't ampt van menſchen doe, en my genoegh laat zyn, dat ik de Vorſtelyke plaats bekleede, verklaar ik voor u, en wil dat het de naakoomelingen gedenken. die myner heugenis genoegh en ruim't haare zullen geeven, zoo zy 't daar voor houden, dat ik myner voorouderen waardigh, zorghdraaghende voor uwe zaaken, ſtantvaſtigh in gevaar ben, en niet ſchreume eenighen haat, voor't gemeene nut, op my te laaden. Deeze zullen my kerken in uwe harten, deeze d'allerſchoonſte beelden zyn, en duur hebben. Want de geene die men van ſteen ſticht, zoo 't oor-*

De Cyzicenen verliezen hunne vryheit.

Fonteius Capito, door Serenus beticht, wordt vry geſprooken

37

Het uiterſte Hiſpanië verzoekt verlof om een tempel voor Tiberius te moogen ſtichten.

Tiberius reede in de Vroedſchap, waer by hy de aangebodene eere afſlaat.

38

1 *Veneratio*. 2 *Verydelen*.

deel der naakoomelinghen tot haat gedyt, worden voor graaven verfoeit Derhalven bid ik, bondtgenooten, burgers, en Goden, en zelfs Godinnen: deeze, dat zy my, tot het eindt myns leevens toe, verleenen een bedaart en bequaam vernuft om godtlyk en menſchelyk recht te verſtaan; hen, dat zy, zoo wanneer ik verſcheiden zal zyn, met lof en goede gedachteniſſen, myne werken, naam en faame, geleiden. Ende heeft hy, zelf in heimelyk geſprek, ſedert geſtaadelyk zich afwyzigh van die ſoorte zyner vereeringe getoont. 'T welk zommigen duidden op zeedigheit; veelen dat hy daar aan wantrouwde, anderen als ſpruitende uit
„ een onaardigh[1] gemoedt. Want, zeiden ze, DE BESTEN *der men-*
„ *ſchen trachten naar 't allerhooghſte. Alſoo waaren Hercules en Liber by de Grieken, Quirinius by ons op de lyſt der Goden geſtelt. Beeter hadt Auguſtus gedaan met daar op te hoopen. Dat de Vorſten terſtondt aan al de reſt geraaken: naar een dingk onverzaadelyk te ſtaan hadden, 't welk was*
„ *een gezeegende gedachtenis. Want* DOOR *verſmaaden der faame quam*
39 *de deughdt in verſmaadtheit.* Maar Seianus zinneloos door 't al te groote geluk, en daarenbooven door de vrouwelyke begeerlykheit ontſteeken, mits dat hem Livia om't beloofde huwlyk maande, dicht zeekere boexkens[2] aan Cæſar. Want het was toen de wyze, ook de jeegenwoordigh zynde, by geſchrift aan te ſpreeken. Het zyne was aldus ingeſtelt: *Hoe hy door de gunſte van zynen vader, Auguſtus, en thans door veelerley bewys van eerlyk gevoelen, 't welk Tiberius van hem hadt, alzoo gewendt was, dat hy zyn hoop en wenſchen, niet eer voor de Goden, als ter ooren van de Vorſten braghte. Ook nooit om eenighen glans van eeren gebeeden hadt: en lievers als een van de ſoldaaten, voor de behoedenis des Vorſten, ſchildtwacht, en arbeidt uit te ſtaan. Niettemin dat hy die allerhooghſte eere verworven hadt, van waardigh gehouden te zyn, om zich met Cæſar te vermaaghſchappen. Van hier hadt zyn' hoop haaren oorſpronk. En gemerkt hy gehoort hadt, dat Auguſtus, in't beſteeden zyner dochter, ook ietwes op Roomſche Ridders gedacht hadt: alzoo, indien men eenen man voor Livia zocht, badt hem te peinzen om eenen vriendt, die op geen ander genot zagh dan de eere der vermaaghſchappinge. Want hy verſtondt niet zich van't opgeleide ampt t'ontſlaan: zich genoeghende aan't ſtyven van zyn huis, teeghens d'onbillyke ſteurniſſen van Agrippina. En om dat om zyner kinderen wille Want hy zoude veel en 't over hebben, aan 't leeven, dat hy met zulk eenen*
40 *Vorſte quaame te eindighen.* Tiberius hier op, hebbende de deegelykheit[3] van Seianus gelooft, en zyne wel daaden teegens hem maatighlyk

Seianus verzoekt Livia ten huwelyk.

1 *Oneedel.* 2 *Codicillos.* 3 *Trouwhartigheit.*

lyk overgeloopen, naa dat hy tydt, als tot een' volkoome beraadingh, geëïscht hadt, voeghd'er dit by: DAT DE *raadt van de reſt der menſchen daar op liep, wat zy zich meenden oorbaar te weezen: 't lot der Vorſten verſchillende was, die de voorneemſte hunner zaaken, naa de faame te richten hadden. Dies nam hy zyn' uitvlucht niet, tot het geene dat gereedt om herſchryven was: als dat Livia zelf beſluiten kon, oft zy naa Druſus te herhuwen, oft in't zelve huis zich te lyden hadt: dat haare moeder en grootmoeder haar naader raadsluiden waaren. Rondelyker zoud hy handelen. Voor eerſt van de vyandtſchappen van Agrippina; die veel heftigher branden zouden, zoo 't huwelyk van Livia het huis der Cæſaren, als aan parthyen ſloopte*[1]. *Dat zelfs op deezen voet, noch de naaryver der vrouwen uitbrak, en door die tweedracht zyne neeven van elkanderen gewrikt*[2] *werden. Hoe dan, indien de ſtrydt geſtyft wierdt door zulken huwelyk? Want gy bedrieght u Seianus, zoo gy waant in den zelven ſtaat te zullen blyven, en dat Livia, die aan C. Cæſar, thans aan Druſus gehuwlykt geweeſt is, van zinne zyn zal haar leeven met eenen Roomſchen Ridder te verſlyten. Genoomen ik zaagh het aan, meint gy dat het verdraaghen zullen de geenen, die haaren broeder, die haaren vader en onze voorouders, in d'opperſte regeeringen gezien hebben? Gy wilt u wil binnen die plaatſe bepaalt houden. Maar die Majeſtraaten*[3] *en Vorſtelinghen, die u, teeghens uwen dank, aan boordt vallen, en op alles raadt vraaghen, zeggen openlyk genoegh, dat gy over lange den ridderlyken top oversteeghen, en de vrundtſchappen myns vaders verre verby geſtreeft zyt, en hebben 't, uit nydt teeghens u, zelfs op my gelaaden. Maar Auguſtus heeft overleidt van zyn' dochter aan eenen Roomſchen Ridder te geeven. 'T is wonder, by Hercules, dat hy aan alle kanten van zorghen getobt zynde, en voorziende dat de geene, dien hy, door zulk een vermaaghſchappingh, verheffen zoude, booven maate zoude koomen te ryzen, van C. Proculeius en zommighen geſprooken heeft, die uitmuntende in ſtilligheit van leeven, en met geene zaaken van den Staat gemoeit waaren. Maar zoo wy ons aan't twyfelen van Auguſtus keeren, hoe veel meer moet het gelden, dat hy haar aan M. Agrippa, thans aan my heeft beſteedt? En heb ik deeze dingen, naa den eiſch onzer vrundſchap, niet willen verhoolen houden. Voor de reſt, ik zal my nochte teegens uwen toelegh, nochte teegens dien van Livia kanten. Wat ik zelf in mynen geeſt overleidt heb, met welke vermaaghſchappingh ik toereede u my zelven in te lyven*[4]*, zal ik voor deez' tydt laaten te zeggen. Dit alleen zal ik verklaaren, dat 'er niet is zoo uitſteekende, 't welk zoodaanige deughden,*

" 't Welk Tiberius door een " omwegh weigert " toe te ſtaan.

1 *Spliſte.* 2 *Convelli.* 3 *Primores.* 4 *Immiſcere.*

den, en dat hart te mywaarts, niet verdienen. En, als't pas geeft, zal
41 *ik't noch in den Raadt, nocht in de zaameningh*[1] *verzwyghen.* Seianus weederom, niet zoo zeer voor't huwelyk, als dieper voor't verborgen achterdenken duchtende, badt *dat hy hem teeghens den klap der gemeente, en den genaakenden nydt, wilde beschutten.* En om, door't afkeeren van den gestaadighen loop t'zynen huize, zyn' mooghenheit niet te zwakken, oft door't gedooghen van dien, den lasteraar een oopen[2] te geeven, wendd' het oover deezen boegh, dat hy Tiberius dryven zoude, tot zyn leeven, verre van Romen, op geneughlyke plaatzen te leiden. Want veele dingen zagh hy koomen. Dat hy alle toegangen[3] in zyner handt zoude hebben, en met het meeste deel der brieven zynen zin mooghen doen, dewyl ze door de soldaaten over en weeder gedraaghen werden: dat Cæsar, nu van ouderdoom afgaande, en door't geheim der plaats mak geworden, thans het bewint des ryx te lichter zoude laaten dryven[4]: dat ook de nydt, die men hem droegh, door't weghdoen van de meenighte die hem quam begroeten, zoude minderen, en hy, by't afschaffen der ydelheeden, in waare mooghenheit toeneemen. Derhalven gaat hy allenskens d'onleede der stadt, den aanloop van't volk, het toevloeijen der meenighte berispen[5], hooghlyk loovende *de rust en eenzaamheit*; DIE VRY *van verdriet en steurnis*
42 " *waaren, en bequaamst om d'allertreflykste zaaken te verhandelen*[6]. Ende't recht, by geval, ten dien daaghe over Votienus Montanus, een' man van vermaarden geest, gehouden, heeft Tiberius, zoo hy was sukkelende, voorts zoo verre gedreeven, dat hy best vondt de zaameningh en woorden der Raadtsheeren te schuwen, die dikwils waarachtigh en hardt zynde, hem in't aanzicht geworpen werden. Want Votienus aan recht geëischt zynde, *over smaadelyk spreeken van Cæsar*, terwyl Æmilius, welke getuigh een krysman was, uit yver om te bewyzen, alles ophaalt, onder de geenen, die hem teegenschreeuwden, zyn zeggen des te styver gestandt doet, zoo heeft Tiberius lasteringhen gehoort, waar door hy in't verhoolen gereeten[7] werdt. 'T welk hem, dervoeghe verstoegh, dat hy riep *zich oft terstondt oft in rechte te zullen zuiveren:* ende door bidden der naasten, vlaaien van alle d'anderen, traaghlyk tot bedaaringh van gemoedt quam. Ende zoo veel Votienus belanght, die moest de straf van Majesteitschennis draaghen. Cæsar aan d'ongenaade over de gewroeghden, hem verweeten, zich des te styfzin-

Listige raadt van Sianus strekkende om Tiberius buiten Rome te doen leeven.

Zyn ooghmerk in dat te raaden.

De reeden die Tiberius aandryft om Rome te verlaaten.

Votienus beticht.

Zyn stoute vrymoedigheit teegens Tiberius.

Die zich des weegen zeer ontstelt.

Verwyzingh van Vatienus.

1 *Concione.* 2 *Geleegenheit.* 3 *Aditus.* 4 *Tramissurum.*
5 *Laken, lasteren.* 6 *T'overweegen, te betraghten.* 7 *Geschcurt.*

zinnigher houdende, heeft Aquilia van overſpel, met Varius Ligur, beklipt zynde, alhoewel haar Lentulus Getulicus gekooren Burgermeeſter, naa de wet Julia, verweezen hadt, met ballinghſchap geſtraft: en Apidius Merula, om dat hy 't bedryf van den vergooden Auguſtus niet bezwooren hadt, op de lyſt der Raadtsheeren uitgeroeit. Hiernaa werden de gezanten van de Lacedæmoniers en de Meſſeniers gehoort, noopende 't recht der kerke van Diana Limenetis, dewelke die van Lacedæmon uit de gedachtenis der jaarboeken en gedichten der Poeten, beweezen, *van hunne voorouderen en in hun landt gewydt te weezen. Maar dat het hun door de waapenen van Philips den Macedonier, met wien zy geoorlogt hadden, benoomen, en daarnaa by vonnis van C. Cæſar en M. Antonius, weedergegeeven was.* Daarenteeghen braghten Meſſeniers voort *d'ouwde deilinghe van Peloponeſus, tuſſen de naakoomelinghen van Hercules, gedaan, en dat hunnen Kooning, de Dentheliatiſche akker, daar dat Godtshuis op ſtondt, toegevallen was: waar af de gedachtenis in ſteen en 't ouwde kooper gegraaveert noch in weezen bleef. Indien men zich op de getuigheniſſen der Poeten en jaarbocken beriep, dat zy der meer en breeder hadden. Ende was het vonnis van Philips niet op maght, maar op waarheit geveſt. 'T zelfſte hadt de Kooningh Antigonus, 't zelfſte de Veltheer Mummius geoordeelt. Alzoo hadden 't de Mileſiers, aan de welke 't de gemeenten verbleeven waaren, en ten laaſten Atidius Geminus Schout van Achajen gekeurt.* Alzoo gink de uitſpraak dien van Meſſeenen meede. De Segeſtaanen ook hebben verzocht *het herbouwen van Venus tempel, by den bergh Erix, vervallen van ouderdoom:* verhaalende dinghen die wel bekent waaren, en van Tiberius met blydtſchap gehoort. Gewilligh nam hy die zorghe aan, als bloedtvriendt zynde. Toen werdt'er gehandelt van 't verzoek der Maſſilienſen, en 't exempel van Rutilius goedt gevonden. Want alzoo deeze wettelyk uit den lande verdreeven was, hadden die van Smirna hem tot burger aangenoomen. Op welk recht Volcatius Moſchus balling, by die van Maſſilien ontfanghen zynde, zyne goederen aan hunne ſteede, als zynen vaaderlande gemaakt hadt. In dit jaar zyn overleeden d'eedele mannen Cn. Lentulus en L. Domitius. Aan Lentulus booven 't Burgermeeſterſchap, en de triomfteekenen op de Getulen behaalt, was tot glorie gedeegen zyn' welgedulde armoede, daarnaa grooter middelen onnozelyk gewonnen, en zeedighlyk bezeeten[1]. Domitius is door zynen vaader vereerlykt, die in 't burgeroorlogh de zee in zyn gewelt hadt[2]: tot dat hy zich met de parthy van Antonius, thans met die

Aquilia om overſpel gebannen.

Merula uit de Vroedtſchap gezet.

43

Geſchil tuſſchen de Lacædemoniers en Meſſeniers over 't recht van een tempel.

De Meſſeniers winnen 't pleit.

Verzoek der Segeſtanen toegeſtaan.

Gelyk ook 't verzoek der Maſſilienſen.

44

Cn. Lentulus en L. Domitius overleeden.

Lot van Lentulus.

En van Domitius.

1 *Gebruiks.* 2 *Meeſter der zee was.*

van Cæſar vermenght heeft. Zyn grootvaader was in de Pharſaliſche ſpitze voor de vorſtelinghen [1] gevallen. Hy zelf was verkooren tot den geenen dien men de jonghſte Antonia, uit Octavia gebooren, ten huwelyk geeven zoude. Naaderhandt is hy met zyn heir de ſtroom van Albis gepaſſeert, dieper in Germanie getooghen zynde als iemant te vooren. Ende heeft hy met het verrichten dier zaaken de triomfteekenen verworven. Ook is overleeden L. Antonius uitneemende in groote maar ongelukkighe doorluchtigheit van afkoomſt, want zyn vader Julius Antonius, om 't overſpel met Julia, metter doodt geſtraft zynde, heeft Auguſtus deeze neef zyner zuſter, als hy noch een jongelingh van weinigh jaaren was, in de ſtadt der Maſſilienſen, uit den weeghe geſchikt, om aldaar den naam van ballinghſchap onder ſchyn van ſtudien te dekken. Nochtans is hem d'uiterſte eere beweezen, en zyn gebeente in 't graf der Octavien gebracht, door keure van den Raadt.

Ook ſterft L. Antonius.

45 Onder de zelve Burgermeeſters is, in 't herwaartſte Spanje, een gruwlyk ſtuk bedreeven, van zeekeren Akkerman des Termeſtinſchen volks. Deeze heeft L. Pizo Schout van dat wingeweſt, zorgeloos als in tyde van pais, onverziens op den wegh aangeranſt, en met een' wonde ter doodt toe gequetſt: en voorvluchtigh op een ſnel paardt, 't welk hy, aan de boſchachtighe plaatzen gekoomen zynde, los liet, heeft door de ſteilten, en 't ongebaande, de vervolghers te leur geſtelt. Doch bleef hy niet langh verborghen, want het paardt gegreepen en door de naaſte dorpen omgeleit zynde, werdt men wys wien 't toequam. Ende gevonden zynde, als men hem met pynigen dwonk om zyn metverwanten te melden, riep hy met luider ſtemme, in zyn' moederlyke [2] taale, *dat men hem te vergeefs vraaghde, de bondtgenooten [3] zouden by koomen en toezien, geen kracht der pynen en zoude zoo groot zyn, dat ze hem de waarheit zoude uitparſſen*. Ende de zelve als hy 's andrendaaghs weeder ter pyningen getrokken werdt, ontſpatte met zulk een heftigheit den bewaarderen, en klonk het hooft teegens een kaayzelſteen, dat hy 't terſtondt beſtorf. Maar men houdt dat Pizo, door laagen der Termeſtinen omgebracht is: die de gelden, den gemeene borze ontlorſt, ſcherpelyker was innende dan de uitheemſchen verdraaghen konden.

L. Piſo Schout in Spanje door een akkerman gedoodt.

De doodtſlaager wordt gevangen, en weigert met wonderbaare beſtendigheit zyn metverwanten te melden.

Zyn einde.

46 Lentulus Getulicus, C. Calviſius Burgermeeſters zynde, werden aan Poppæus Sabinus triomfteekenen toegekeurt, om dat hy de volken van Thracië gekneuſt hadt, die woeſt zynde en op de hooghte der berghen woonende, zich des te forſſer aanſtelden. D'oorzaak der beweegniſſe was, neevens den aardt der menſchen, dat zy weigerden de kryskeur te gedooghen, en

Oorlogh in Thracie.

Des zelfs oorzaak.

1 *Optimatibus*. 2 *Patrio: vaaderlyke*. 3 *Socii: Makkers: metgezellen...*

't puik

't puik huns volks tot onzen oorloghsdienſt te leeveren; zynde zelfs niet gewendt hunnen Kooningen, wyder dan 't hun luſt, te gehoorzaamen, oft zoo zy eenighe benden tot byſtandt zonden, hun eigen' hopluiden daar over te ſtellen, en alleenlyk teegens de aangegrensde te oorloogen. Ende was 'er alstoen gerucht loopende, dat zy verſpreit, en onder andere volken gemengt, naa verſcheide geweſten zouden geſleept werden. Maar eer zy de waapenen aanveirden, hebben zy gezanten overgeſchikt, om *de voorgaande vrundtſchap en gehoorzaamheit* te vermelden, *en dat ze duur hebben zouden indien men hen met geen nieuwe laſten quelde. Zoo men hen daar en teegens als verwonnen in ſlaaverny ſtellen wilde*, *'t gebrak hun aan yzer noch jeughdt, noch aan hart dat reedt was om de vryheit oft de doodt te kiezen*[1]. Met eenen vertoonden ze *hoe hunne ſlooten op klippen geveſt ook hunne ouders en wyven derwaarts gevoert waaren*, drieſchende met *een oorlogh, dat kommerlyk, ſtrengh, en bloedigh vallen wilde*. Maar Sabinus, tot dat hy de heirkrachten by een braght, hun zoetelyk beſcheidt geevende, terwyl Pomponius Labeo met de keurbende uit Mœſië, de Kooningh Rhœmetalces met de hulpen der landtsluiden die hunne trouwe niet omgekeert hadden, op koomenden weghe waaren: daar by voeghende zyn' jeegenwoordighe troepen, trekt naa den vyandt zich nu in de enghten der boſſaadjen gevlijdt hebbende. Zommighen lieten zich ſtoutelyker zien op de bloote heuvelen. De welke de Roomſche Overſte in ſlaghorde beklimmende, zonder groote moeite verdreeven heeft, met maar maatelyk ſtorten van 't uitheemſch[2] bloedt, overmits zy hunnen toevlucht by der handt hadden. Thans hebbende zyn leeger op de plaatze geveſt, neemt hy met een' kloeke ſchaare eenen bergh in, die naauw, en met een effene rugge, ſtrekkende was tot aan de naaſte burgh, dewelke by groote kracht van gewaapent doch ongeordent volk beſchermt werdt. Met eenen zendt hy eenige uitgeleezen ſchutters teegens de forſten, die voor de wal, naa de wyze van 't geweſt, met gezangh en danſſen hippelden. De ſchutters zoo langh zy van verre troffen, gaaven hun wonden op wonden; naader aantrekkende werden zy door eenen ſchielyken uitval verbyſtert[3], en van den toeverlaat[4] des Sugambriſchen regements ontfanghen, het welke gereet om zich in gevaar te werpen, en immers zoo kroes met gebaar van zangh en waapenen, door den Romein niet verre van daar in orde geſtelt was. Daarnaa is het leeger dichte by den vyandt gebragt, mits laatende in de eerſte ſterkte de Thraciers, die ik verhaalt heb dat

Bezendingh der Thraciers aan de Romainen. Hun voorſtel.

47 Sabinus geelt hun goede woorden tot dat hy zyn hair by een-braght. Overvalt en ſlaat de voorſten. Dringht naarder op hen aan.

48

ons

1. *Dat reedt was ter vryheit of ter doodt.* 2 *Barbarorum.* 3 *Turbati.* 4 *Subſidio.*

ons ter hulpe ſtonden, en is deezen veroorloft *te verwoeſten, branden, roof te haalen, mits het plonderen aan den dagh bindende, en des nachts binnen 's leegers in veiligheit goede waake houdende.* Dat werdt in't eerſt achtervolght: thans ſlaande ter overdaadt, en verrukt[1] door de vulte, beginnen ze de ſchiltwachten naa te laaten, door de dartelheit der ſlempen, den ſlaap en den wyn te verluyen. De vyandt derhalven, van hunne zorgeloosheit verkundtſchapt, ſtelt twee hoopen toe: van de welke d'eene de plonderaars zoude beſtooken, d'ander 't Roomſch leeger aanvechten: niet op hoope van het in te krygen, maar op dat door 't gekrys en de waapenen, elk met zyn eigen gevaar te doen hebbende, 't gerucht van den anderen ſtrydt niet vernoomen wierde. Daarenbooven koozen zy de duiſterheit, om den ſchrik te vermeerderen. Maar die 't op de wal der keurbenden voorhadden, werden lightelyk afgedreeven. De hulpbenden van de Thraciers, door den ſchielyken aanloop verbaaſt, gemerkt zy ten deel by de wallen neederlaaghen, de meeſte hoop buiten om voeraadje uit was, zyn met des te meer ſtilligheits doodtgeſlaagen, om dat zy *voor overloopers en verraaders, die de waapenen tot 's vaderlandts en hunn' eige ſlaavernye droeghen* geſcholden

49 werden. Des anderen daaghs heeft Sabinus het heir op een effene[2] plaatze vertoont, oft de uitheemſchen, door 't geluk van den nacht gemoedight, den ſlagh zouden darren waaghen. Ende naardien zy zich uit het ſlot en aanleggende heuvelen niet en begaaven, begon hy 't belegh, met ſchanſſen, die hy reedts ter geleegener plaatze was ſterkende: daarnaa heeft hy een graft en wal van vier duizendt ſchreeden ommeganks doen trekken. Toen begon hy allenskens, om hun waater en voeder af te ſnyden, de beſluitinghe in te leggen, en den ringh te naauwen. Voorts wert 'er een dyk gemaakt, om met ſteenen, ſchichten, vierwerken, den benaaderden vyandt te bewerpen. Maar niet dat hun zoo mat maakte, dan de dorſt; naardien een maghtige meenighte van ſtrydtbaar, onſtrydtbaar volk, maar eenen bron t'hunnen behoeve over hadden. Teffens en even zeer begon het vee (gelyk de wyze der uitheemſchen is) neevens hen beſlooten zynde, mits gebrek van voeder te ſterven: legghende daar by de lighaamen der menſchen die van wonden, die van dorſt vergaan waaren: alles van etter, ſtank, vermengingh[3] beſmet wordende, en is tot de verloope zaaken, HET uitterſte quaadt, de tweedracht geſlaagen: d'eene toereedende om zich over te geeven, d'anderen om te ſterven, en zich onderlingh te quetſen. Ook waarender die tot geen wraakelooze doodt, maar eenen uit-

De Thraciers die getrouw gebleven waren en de Romainen ten dienſte ſtonden, worden door hunne zorgloosheit verraſt en geſlaagen.

Sabinus beleegert de vyanden in een ſlot en d'aan eggende heuvelen.

Snydt hun 't waater en voeder af.

't Welk hen zeer benauwt.

Sy raaken in onderlinge twiſt: zommige willen zich overgeven.

1 *Capti.* 2 *Æquo: daar geen van beiden voordeel hadt.* 3 *Contactu.*

val

val rieden: die niet oneedel waaren alhoewel van gevoelen verschillende. Maar Dinis der Hopluiden een van hoogen ouderdom, en hebbende door langhduurighe verzoghtheit de Roomsche kracht en genaade leeren kennen, dreef *dat men de waapenen neederleggen moest, en dit d'eenighe baat* [1] *was die den ellendighen te verwachten stondt* [2]. Ende is hy d'eerste geweest, die zich met vrouw en kinderen aan den verwinner heeft overgegeeven. Hem volghden de zwakken van ouderdoom oft sexe, en de geenen die meer lust tot leeven, dan tot gloorie hadden. Maar onder de jeughdt rees scheuringh, om ten deel Tarsa, ten deel Turesis te volgen. Beider opzet was, met de vryheit te sterven. Maar Tarsa roepende *om een spoedigh eindt, en dat men hoop en vreeze teffens moest afhakken*, gingh hun voor met zyn exempel, duuwende 't yzer in zyn borst. Ook en ontbraaken 'er geen' die zich op de zelve wyze ombraghten. Turesis met zyn' troepe verbeidt den nacht, niet zonder kennis van onzen Overste. Derhalven zyn de schildtwachten met dikker drommen gestyft. Ende de nacht quam aan met een felle reegenbui, en de vyandt dan met een bulderigh [3] gekrys, dan met een woeste stilte, de beleegeraars in onzeekerheit: als Sabinus rondtom gaande hen bestondt te vermaanen, *zy hadden, op het twyffelachtigh gerucht oft geveinsde stilte, den belaagenden geen open tot inval te geeven, maar yder op zynen plicht te passen, zonder de schichten verlooren te werpen*. D'uitheemschen daarentusschen loopende herwaarts en derwaarts by schaaren worpen nu handtsteenen, stokken door 't vier gescherpt, afgesneede eike takken teegens de wal: nu vulden ze de graften met takken, en horden, en doode lighaamen. Zommighe braghten bruggen en ladders, die zy te vooren gemaakt hadden, teegens de bolwerken aan, de zelve aangrypende, aftrekkende, en aandringende teegens de weederstanders. De soldaat daarenteegen, van naa by, stiet hen met schichten van booven needer, dreef hen met de bolderschilden [4] af, muurpylen [5], gewicht van vergaaderde steenen, neederwentelende. Deeze werden door de hoope der verworve zeeghe, en des te leelyker laster, zoo zy weeken; d'andere, door dien 't hun laatste heil goldt, mitsgaaders door hunne moeders en gemaalinnen, die veel' al daar by waaren, en haar geklagh, gemoedight; de nacht quam den zommigen tot stoutheit, den anderen tot bloodigheit te pas. 'T onzeeker treffen, d'onverziene wonden, mangel van onderscheit tusschen vriendt en vyandt, en de stemmen

't geen andere 50 tegenspreken.

Dinis een oudt Hopman raadt tot overgeven,

En is de eerste die 't doet,

Ook werkt hy van eenigen gevolgt.

Tarsa doodt zich zelven.

Turesis wacht tot de nacht, en pooght door te breeken.

51

Hun aanval op het Romainsch leeger.

Harde stryd.

Y door

1 *Unum remedium.* 2 *Dat deeze uitkomst alleen den ellendighen open stondt.* 3 *Turbido.* 4 *Umbonibus.* 5 *Pila.*

door de holte[1] van eenen bergh te rugh gekoatst als van achteren komende, hadden zulk een verwarringh van alles gemaakt, dat de Romainen eenighe schansſen voor doorbrooken verlaaten hebben. Nochtans en zyn daar geenen van den vyandt door ontkoomen, weinig' uitgezeidt. De reſt, alzoo de wakkerſte doodt oft gequeſt waaren, hebben zy als nu de dagh aanquam, tot op den top van den burgh gedreeven. Alwaar zy 't entlyk door dwangh hebben opgegeeven, en de naaſtgeleegen plaatzen zyn van den vyandt vrywilligh geleevert. Dat de reſt nocht door geweldt, nocht door belegh t'ondergebracht werden, was dat hun de vroege en wreede winter van den bergh Hæmus te hulpe quam.

De Thraciers moeten wyken, En zich opgeven.

52 Maar te Roomen's Prinſſen huis aan't ſchudden zynde, op dat de keeteningh[2] van't toekoomende bederf over Agrippina aanvinghe, werdt Claudia Pulchra haar nichte in rechte betrokken, en van Domitius Afer aangeklaaght. Deeze man verſch Schout geworden, van maatelyker waardigheit, en ylende om door wat ſtuk het ook waare zich vermaardt te maaken, betichte haar met *misdaadt van onkuisheit*, *den overſpeelder Furnius*, *vergif voor den Vorſt bereidt*, *en tooverye*[3] *om hem der doodt toe te eigenen*. Agrippina altydts fel, en alstoen noch door 't gevaar haarder naamaage ontſteeken, ſtrykt naa Tiberius toe, en heeft hem by geval gevonden dat hy zynen vaader offerhandt deedt. 'T welk tot een aanheffen der haatlykheit opneemende, *'t was*, zeide zy, *eens zelven mans werk niet*, *offer voor den vergooden Auguſtus te ſlachten*, *en zyne naakoomelinghen te vervolghen*. *Dat de Godlyke geeſt niet in de ſtomme beelden*[4] *overgegooten was*; *maar de waare beeltenis, uit het heemelſch beeldt geſprooten*, *verſtondt wat dat ſcheelde*[5], *dat de hoon hier vatten aan hadt*. *Vergeefs gaf men 't den naam van Pulchra*, *die nergens om bedorven werdt*, *als dat zy wel zottelyk Agrippina te vieren*[6] *verkooren hadt*, *zonder aan Sofia te denken*, *die ter zelver oorzaak*, *vertreeden*[7] *was*. Het hooren deezer reede, heeft der bedekte borſt, dat zelden beurde, een' ſtem doen ſlaaken, en hy haar berispende met een Grieksch veirs, te gemoete gevoert, *hoe't ongelyk dat zy leedt*, *was dat ze niet heerſchte*. Pulchra en Furnius worden verweezen. Afer werdt een van de voornaamſte reedenaars geacht, zynde zyn vernuft ruchtbaar geworden, en veel daar toe gezeidt by Tiberius, die hem *welſpreekende in zyne rechten* noemde. Thans het aanklaagen der betichten ter handt trekkende, oft de zelve verdaadigende, is hy gelukkiger in eere van welzeggen, dan van zeeden geweeſt. Behalven dat ook

Claudia Pulchra, nicht van Agrippina, wordt te Rome door Afer aangeklaaght, weegens overſpel met Furnius, en toelegh op den Vorſt.

Agrippina vaart daar over hevigh uit teegens Tiberius.

Zyn antwoordt.

Pulchra en Furnius verweezen.

Afer een der voornaamſte Redenaars geacht,

1 *Anfractu: kromte.* 2 *Series.* 3 *Devotiones.* 4 *Bootſeerſels.* 5 *Wat gevaar zy leedt.* 6 *Tot haaren hoſheidigh.* 7 *Afflictæ.*

ook in zyn' uiterſte ouderdoom zyn' welſpreekentheit zeer gekrenkt is; dewyl hy met een afgemat vernuft, in ongedult van zwyghen voihardt. Maar Agrippina met haar' gramſchap deur willende[1], en in een' ziekte des lichaams beſtrikt, als Cæſar haar bezocht, naa een langh ſtorten van traanen, en ſtilzwygen, begon thans, met reedenen naa verwyt ſmaakende, te bidden, *hy zoude haarder eenzaamheit te hulpe koomen, haar eenen man geeven. 'Dat haar jeughdt noch hebbelyk was, en* VOOR *de deegelyke, geen ander trooſt, als die van't huuwelyk: dat 'er wel yemandt in ſtadt was, die zich verwaardigen zoude de gemaalinne van Germanicus, en zyne kinderen aan te neemen.* Maar Cæſar wel bezeffende, naa hoe groot een deel van den Staat dit geſtaan was; om nochtans geen' ſteurnis oft vreeze te laaten blyken, heeft haar, hoewel zy aanſtondt, zonder antwoordt verlaaten. Dit niet vermelt zynde van de ſchryvers der jaarboeken heb ik gevonden in de gedenkſchriften van Agrippina de dochter: dewelke, weezende's Vorſten Neroos moeder, haar leeven, en 't geen den haaren is overgekoomen, den naakoomelinghen vertelt heeft. Voor de reſt, Seianus heeft de bedroefde en onvoorzichtige noch een dapperder dreef gegeeven[2], uitmaakende luiden, die haar, onder ſchyn van vrundtſchap, waarſchuwden, *dat men vergif voor haar reedt, en zy zich te hoeden hadt van by haaren ſchoonvader t'eeten.* Ende zy, die van geen vainzen wiſt, by hem ter taafel leggende, en keerde zich aan gelaat nocht woorden[3], zonder ſpyze aan te roeren; tot dat Tiberius des gewaar werdt, oft hy 't miſſchien gehoort hadt. En om daar af ſcherper proeve te neemen, pryzende zeeker ooft, gelyk 't aangerecht ſtondt, heeft het zelve zyner ſchoondochter met zyn handt gegeeven. Hier uit wies de arghwaan van Agrippina, en heeft zy dat, zonder mondt daar aan te ſteeken, den ſlaaven overgereikt. Tiberius nochtans en liet zich in 't openbaar niet hooren, maar zich t'zyner moeder wendende, zeide *dat het geen wonder waare zoo hy yet ſtrengh tegen haar voornam, die hem voor een vergifgeever wilde aangezien hebben*[4]. Hier uit rees gerucht, *dat men op haar bederf uit was*: *'t welk de Overſte*[5] *niet openlyk beſtaan darrende, men in 't heimelyk zochte te werke te leggen.* Maar Cæſar om deeze faame af te wenden, verſcheen dikwils in den Raadt, en heeft tot verſcheide daagen, de gezanten van Azië, twyfelende *in wat ſtadt de kerke te ſtichten ſtondt*, gehoort. Elf ſteeden ſtreeden 'er om, met eeven groote gunſtjacht[6], maar on-

heeft meer eer van welzeggen dan 53 van zyn zeeden.

Agrippina, in haar ziekte van Tiberius " bezocht, bidt hem dat hy haar eenen man geeve

Maar kryght geen antwoordt.

54 Seianus boos bedrogh tegens haar, haar doende wysmaaken dat Tiberius haar wilde vergeven. Waar door zy by hem ter maaltyd zynde weigert te eeten, 'T welk hy oevel opneemt.

55 Twiſt over den Tempel van Tiberius, die men in Aſie zoude bou-

1 *Endtſhoudende in haar' gramſchap.* 2 *Swaarder ſlagh gebraght.* 3 *Hieldt zich ſtuurigh van gelaat en woorden.* 4 *inſimularetur.* 5 *Imperatorem: Veldtheer.* 6 *Ambitione.*

wen, daar elk ſteden om ſtryden. Redenen van elk by-gebraght.

ongelyk in vermoogen. Ook was bynaa van eenen doen, 't geen zy vermelden, *van oudheit van afkomſt, yver*[1] *tot het Roomſche volk, geduurende de oorloge van Perſeus en Ariſtonicus, ſamt der andere Kooninghen.* Maar de Hypæpenen, en Trallianen, met de Laodicenen en Magneeten, werden voorby gegaan, als kleen van middelen zynde[2]. Zelf de Ilienſen, die van Troje, *als moeder der ſtadt Roome* opgaaven, alle hunne treffelykheit beſtondt in de eenige gloorie der aaloudtheit. Men twyfelde een lutsken noopende de Halicarnaſſiers, om dat ze ſtyf en ſterk zeyden *dat hunne woonplaats, in duizent en twee hondert jaaren, door geen aardt beevingh geknikt hadt, en aldaar een zelfwoſſchen klip was, om den tempel op te gronden.* De Pergamenen (deez' ſteunden op de zelve reeden) verſtondt men, mits de kerk van Auguſtus daar geleegen was, genoeghverworven te hebben. d'Epheſiers en Mileſiers, deez' met Apolloos, die met Dianaas cerimonien, ſcheenen haar' ſteeden beſlaagen[3] te hebben. Dies quam 't beraadtſlaan aan op de Sardianen en Smyrnæers. De Sardianen verhaalden 't gezet[4] van Hætrurië, als bloedtvrienden. Want, *dat Tyrrhenus en Lydus, zoonen des Koonings Atys, het volk, om de meenighte, gedeelt hadden. Dat Lydus zich in zyns vaaders landen hadt needergezet; aan Tyrrhenus toegeſtaan was, nieuwe woonſteeden te bouwen, en dat de zelve, naa de naamen der leutsmannen, genoemt waaren, die in Azië, deez' in Italië: dat ook 't vermoogen vande Lydiers, vermeerdert was, by 't zenden der volken in Grieken, dat thans na Pelops genoemt is.* Met eenen vermelden zy *de brieven der Veltheeren, en de verbonden met ons geſlooten, in 't Macedoniſch oorlogh, ook de vruchtbaarheit hunner ſtroomen, de gemaatightheit der lucht, zampt, de ryke*
56 *landouwen rontſom hen leggende.* Maar de Smyrnæers hunne oudtheit verhaalt hebbende, *'t zy dat hen Tantalus uit Jupiter geſprooten, oft Theſeus ook van goddelyke ſtam, oft eene der Amazonen geſticht hadde*; zyn overgeklommen tot de dienſten den Roomſchen volke gedaan, daar zy zich meeſt op betrouwden, hebbende zeekrysheiren overgeſtuurt, niet alleen tot de uitheemſche oorlogen, maar ook tot de geene daar men in Italië meede belaſt was: *en dat zy aldereerſt der ſtadt Roomen eenen tempel geſticht hadden, als M. Porcius Burgermeeſter was, en de maght des Roomſchen volks nu welgroot, maar nochtans niet op 't hoogſte verheeven was, ſtaande noch de Puniſche ſtadt, de Kooningen in Azië geweldigh zynde.* Teffens braghten zy *L. Sulla tot getuigh by*[5], *hoe dat, als 't heir in overzwaar gevaar was, mits de bitterheit des winters, en*

ge-

1. *Studio.* 2. *Als luttel maghts hebbende.* 3. *Occupaſſe.* 4. *Decretum.* 5. *Naamen zy L. Sulla tot getuigh.*

gebrek[1] *van kleedingh, en zulx tot Smyrna in de zaameningh*[2] *geboodtschapt werdt, alle die daar jegenwoordigh ſtonden, zich het dekzel van't lyf getoogen hadden, en aan onze keurbenden gezonden.* Derhalven de Raadtsluiden naa hun gevoelen gevraaght, hebben verſtaan dat die van Smyrna zouden voorgaan. Ende heeft Vibius Marſus geſtemt, *dat aan M. Lepidus, dien dat wingeweſt toegevallen was, booven 't getal yemandt*[3] *toegevoeght zoude worden, om de zorge der kerke aan te neemen.* Ende om dat Lepidus uit zeedigheit weigerde zelf eenen te kiezen, is Valerius Naſo een der Onderſchouten by lootinghe derwaarts gezonden.

Die van Smyrna ſtaan boven.

'T welk zich aldus toedraagende, zoo heeft Cæzar, naa langh overleggen, en dikwils uitſtellen van zynen raadt, zich entlyk naa Campanië begeeven, onder ſchyn van eenen tempel van Jupyn by Capua, aan Auguſtus by Nola, te wyen; maar beſlooten hebbende zich verre van der ſtadt te onthouden. De oorzaak van zyn vertrek, alhoewel ik, volgende de meeſte ſchryvers, die op de konſten van Seianus geleidt heb, om dat hy nochtans, naa 't uitvoeren zyner moordt[4], zes jaaren achter elkanderen zich alzoo afgezondert gehouden heeft, wordt ik dikwyls van twyffel beweeght, oft niet waarachtiger zy hem zelven dit toe te ſchryven, als die de wreedtheeden en gailigheeden door zyn doen uitgebraght[5], met de plaats zocht toe te dekken. Daar was'er die geloofden, dat hy zich ook in den ouderdoom de geſtalte zyns lichaams geſchaamt hebbe. Want hy had een zeer ranke en kromme reizigheit[6], de kruin naakt van hair, het aangezicht met zweeren[7], en gemeenlyk met ſmeerzel[8] geplekt. Ende was hy in de eenzaamheit tot Rhodus gewendt de vergaaderingen te ſchuwen, zyn luſten te verberghen. Ook wordt'er gezeit, dat hem d'onmaght[9] zyner moeder, in 't breidelen haarder zinnen, naa buiten dreef, die hy tot geen' metgezellinne der heerſchappye lyden, nochte verſtooten kon; dewyl hy de heerſchappye zelf van haar te geef ontfangen hadt. Want Auguſtus hadt getwyffelt, oft hy Germanicus, neef zyner zuſter, en van yder gepreezen, over den Roomſchen ſtaat zoude ſtellen: maar door bidden zyner gemaalinne verovert, heeft hy Tiberius zich zelven, Germanicus aan Tiberius tot zoone ingelyft[10]. Ende dit verweet hem Auguſta, en eiſcht het weederom[11]. 57

Tiberius verlaat Rome, en vertrekt naar Campanie.

Daar werden, behalven de konſten van Seianus, verſcheidene oorzaaken van zyn vertrek voorgeſtelt.

Dat hy zyne wreedtheden en gailigheden zocht te dekken.

Of zich te Rome zyn leelyke geſtalte en gedaante heeft geſchaamt.

Of om 't gezelſchap zyner moeder t'ontwyken, met wie hy niet wel over een quam.

Zyn reis is in kleen gezelſchap geweeſt. Een Raadtsheer gink 'er meê 't Burgermeeſterſchap bedient hebbende. Cocceius Nerva, die 58

1 *Armoede.* 2 *Concione.* 3 *Een Steedehouder booven 't gewoonlyk tal.* 4 *Na het doen van zynen doodtſlagh.* 5 *Uitbreekende.* 6 *Proceritas.* 7 *Puiſten.* 8 *Medicaminibus.* 9 *Impotentia.* 10 *Aſciuit.* 11 *Wild' het erkent hebben.*

in de wetten ervaaren was, behalven Seianus, een Roomsch Ridder van de doorluchtige, Curtius Atticus. D'anderen in eerlyke weetenschappen geleerdt, waren meest al Grieken, om hem met gesprek te verquikken.

Wonderlyke voorzeggingh over zyn uytblyven.

D'ervaarenen in heemelsche zaaken, zeiden *dat Tiberius onder zulk eenen gank der sterren, uit Roomen gescheiden was, dat hem 't weederkeeren geweigert werdt*. 'T welk veelen oorzaak van hun bederf geweest is, die gissingh maakten, en onder 't volk strooiden, dat zyn leeven op het einde liep. Want zy wisten zoo ongelooflyk een' oorzaak niet af te zien, waar door hy elf jaaren langh, vrywilligh zyn vaderlandt derven zoude. Thans is gebleeken hoe dicht de kunst en leugen aan elkandre gegrenst zyn, en met welk een' duisternis de waarheit bedekt was. Want *dat hy in stadt niet weederkeeren zoude*, was niet by geval gezeit: van de rest zyn zy onweetende geweest, dewyl hy op 't naabyleggendt landt, oft strandt, en dikwils dicht by de muuren der stadt verblyvende, den uitersten ouderdoom vervult heeft[1]. Ende zeeker hachelyk gevaar, Cæsar ten dien daaghen by geval overgekoomen, heeft d'ydelheit van dit gerucht doen toeneemen, en hem stof gegeeven, om der vriendtschap en stantvastigheit van Seianus bet te vertrouwen. Zy aaten in de hoeve *Spelonke* genaamt, tussen de Amuclaner zee, en Fundaner bergen, in een zelfwossen hol. De mondt des zelven heeft, met het vallen der kaaisteenen, eenighe dienaars overstolpt. Hier uit quam de vreez onder den hoop, en de vlucht der geenen die de maaltydt waaren houdende. Seianus 't lyf, op knien, en aanzicht, en handen, over Cæsar heenen schorssende, stelde zich teegens 't geene dat 'er gevallen quam, en is in die gestalte gevonden van de soldaaten, die ter hulpe quaamen. Grooter werdt hy geeert, en zelfs in 't raaden van bederfelyke dingen: als die voor zyn eigen perzoon niet bangh was, met vertrouwen gehoort. Ook speeld' hy de rol van eenen rechter teegens de stamme van Germanicus, uitmaakende anderen, die zich met den naam van aanklaagers bekleeden, en voornemelyk het gelaaden hadden op Nero, die de naaste naazaat[2] was, en alhoewel een zeedigh jongelingh zynde, nochtans doorgaans vergat, wat des tydts oorbaar was: dewyl hem vryelingen en aanhangers[3] ylende om de moogenheit in handen te hebben ophitzen, *om zich braaf, en een' rustighe moedigheit te toonen: dat het Roomsche volk zulks hebben wilde: de heirkrachten 't zelve begeerden. Dat ook Seianus 't hert niet hebben zoude, zich daar teegens te verzetten, die nu 't gedult des ouden mans, en de slappigheit des jongelinks eeven dartelyk met voeten*

59 Tiberius loopt gevaar van in een hol beetelpt te worden, Daar Seianus hem groote trouw betoont, en onvertzaagdelyk poogt te beschutten.

Toelegh om Nero, zoon van Germanicus, die zich wat onvoorzichtelyk droegh, van kant te helpen.

1 *Behaalt.* 2 *Naazaat tot het ryk.* 3 *Clientibus.*

ten tradt[1]. Het hooren van deeze en gelyke reedenen, baarde wel geen' booze gedachten in hem, maar deed 'er zomtydts weederſpannighe en reukelooze woorden uitkoomen: uit dewelke, van de bygevoeghde gaaſlaaghers opgenoomen, en groover gemaakt, overgedraaghen, zonder dat Nero geleegentheit hadt om zich te verantwoorden, verſcheidene formen van bekommeringhen reezen. Want d'een ſchuwde zyne bejeegening, zommighen keerden zich ſtraks, naa 't doen der groetenis, van hem af, meeſt elk brak d'aangevange t'zaamenſpraak af, daar de goedtgunners van Seianus hen tot voortsvaaren vermaanden[2], en uitloeghen. Naamelyk Tiberius, een donker[3] gezicht oft valſch gelaat van lach[4], daar toe doende: ſprak de jonghman, oft zweegh hy; zyn zwyghen, zyn ſpreeken was een oeveldaadt[5], zelfs de nacht was onveiligh voor hem, dewyl zyn' gemaalin zyn waaken, zyn ſlaapen, zyn zuchten, aan haar' moeder Livia, en deez' aan Seianus meldde. De welke ook Druſus, den broeder van Nero, in zyn' parthye getrokken heeft, hem lokkende met de hoop der voorſte plaatze, indien hy zynen ouder broeder, nu reedts aan 't vallen zynde, voorts de ſchup gaave. Het fel gemoedt van Druſus, werdt booven de graagheit naa maght, en den gewoonlyken haat tuſſchen de gebroeders, door nydt ontſteeken: om dat de moeder Agrippina, bet tot Nero geneegen was[6]. Nochtans queekte Seianus ook Druſus der wyze niet, oft hy ſcherpte zyn zinnen evenwel, om 't zaadt zyner toekoomende bederffeniſſe te zaayen: weetende dat hy overfors en lichtlyker in een' laage te brengen was. Op het eindt van 't jaar zyn overleeden de treffelyke mannen Aſinius Agrippa, meer uit doorluchtighe dan oude voorzaaten geſprooten[7], ook niet veraardt van leeven, en Q. Haterius van Raadtsheerlyken huize, van vermaarde welſpreekenheit zoo langh als hy geleeft heeft: de gedachteniſſen zyns vernufts, en worden zoo zeer niet in weezen behouden. Want zyn dapperheit beſtont meer in vierigheit[8] dan in vlyt[9]: ende gelyk der anderen betrachtingh[10] en arbeidt naaderhandt kracht kryght, alzoo is die zangerighe vloeijentheit van Haterius met hem teffens verdweenen. M. Licinius, L. Calpurnius Burgermeeſters zynde, heeft een onvoorzien quaadt zoo groot een neerlaagh gewroght, als geweldighe oorlooghen. Dat begon en eindighde teffens. Want een zeeker Atilius van vryelinghſchen geſlachte,

60 Zyn woorden worden opgenoomen en aan Tiberius overgedraagen.

Zyn gemalin helpt hem verraaden.

Ook laat zich zyn broeder Druſus door Seianus tegens hem ophitzen.

61 Aſinius Agrippa en Q. Haterius overleeden.

62.

1 *Inſaltet.* 2 *Inſtientibus.* 3 *Zuur.* 4 *Gemaakte lach.* 5 *'T was al oudeegh hoe hy 't maakte.* 6 *'T kwart meer over Nero hingh.* 7 *Van doorluchtighe dan oude af koomſt zynde.* 8 *Impetu.* 9 *Arbeidtzaamheit, doorwroghtheit.* 10 *Keurigheit.*

Atilius sticht te Fidenen een ronde Schouburgh om gewins wil, Maar verzorght ze niet wel.

slachte, heeft in 't aanvanghen van een ronde schouwburgh, by Fidenen, om een schouwspel van schermers te vertoonen, nochte den grondtslagh op vasten boodem daar onder geleit, nochte het houten gespan met styf verbandt daar op gesticht; als die niet uit overvloedt van geldt, nochte gunstjacht, in de amptrechthebbende steeden omgaande, maar om verfoeilyk [1] gewin, dien handel gezocht hadt. Daar vloeiden toe de graatighen naa zulke dinghen, onder de regeeringh van Tiberius verre van de wellusten gehouden zynde, manlyke en wyflyke sexe, allerley ouderdoom, te scheutigher, om de naabyheit der plaatze. Waar door de pest [2] te zwaarder geweest is, zynde 't geveirt gevult, daar naa gescheurt, mits het binnen instort, oft buiten uitbarst: en een' ontallyke kraft [3] van menschen, drok in 't toekyken, oft die daar rondtom stonden, steil neederrukt en overstelpt. Ende de geenen die de aanvangh der slachtingh [4] ter doodt toe getroffen hadt, zyn althans ('t welk in zulk een geval noch geluk was) de pyne ontvlooden. Erbarmelyker waaren ze die een deel van 't lichaam verlooren hebbende, noch van 't leeven niet verlaaten waaren: die 's daaghs by 't gezicht, 's nachts by 't huilen en kermen, hunne eegenooten en kinderen kenden. D'anderen nu door 't gerucht derwaart gedaaght, beklaaghden d'een zyn' broeder, d'ander zyn' naamaagh, d'ander zyn' ouders. De geenen ook welker vrunden oft bekenden [5] om andere zaaken van der handt waaren, vreesden nochtans: en zoo langh men geen kennis hadt, wie datter al van dit gewelt getroffen waaren, liep de anxt veerder, overmits d'onzeekerheit. Als men begon 't bestelpte [6] wegh te doen, was 'er een toeloop tot de dooden, met omarmen, met kussen: en dikwyls een strydt, zoo eenigh quaalyk onderscheidbaar aanzicht, en gelyke form, oft ouderdoom, de kennisneemers doolen deedt. Vyftigh duizent menschen, zyn door dien val verminkt, oft versleetert [7]. Ende is by raadtslot verbooden, *dat voortaan niemandt, onder de veertigh duizendt gegoedt, schouwspel van schermers zoude vertoonen moogen, nocht eenighe ronde schouwburgh gebouwt worden, 't en waar op een grondt van bekende vastigheit*. Atilius werdt gebannen. Voorts, dewyl de neerlaagh versch was, stonden de huizen der vorstelinghen open, verbandt [8] en artzen waaren alom ten besten. Ende heeft de stadt, alhoewel droef van aangezicht, te dien daaghen naa de zeeden

Die stortze in met een schrikkelyke neêrlaagh van menschen.

63

Atilius gebannen.

1 *Vuil.* 2 *De plaagh oft quaadt ...* 3 *Menighte.* 4 *Stragis: neêrlaagh.* 5 *Necessarii.* 6 *Obruta.* 7 *Obtrita: verplet, vermorselt.* 8 *Fomenta: stoossel.*

den der ouwden gezweemt, die naa de groote veldtſlaagen de ge-
quetſten, met miltheit [1] en gerak, onderhielden. Die neêrlaagh was 64
noch niet, vergeeten, wanneer gewelt van vuur de ſtadt, booven ge-
woonte de geneepen heeft [2], met het verbranden van den bergh Cæ-
lius. Ende riepen ze *dat het een vervloekt* [3] *jaar, en de Vorſt, by wee-
derſtreevend voorſpook* [4], *den raadt van vertrekken ingegaan was*, ge-
lyk des volks manier is, tot ſchult duidende 't geen by geval quam;
't en waare Cæſar het geſtuit hadde, met uitdeelen van geldt, naa
beloop der ſchaade. Waar voor hy, van de doorluchtighen in de
Vroedtſchap, by de gemeente met faame bedankt is; om dat hy,
zonder gunſtjaght, oft voorbeede van vrienden [5], ook d'onbeken-
den en van zelfs geroepen met weldaadigheit [6] geholpen hadt. Daar
neevens werdt geſtemt, *dat de bergh Cælius, voortaan Auguſtus zou-
de geheeten worden: gemerkt dat, als alles rondom in brandt ſtondt,
alleen het beeldt van Tiberius, geſtelt in 't huis van den Raadtsman
Junius, ongeſchendt gebleeven was. Dat dit ouwlingks aan Claudia
Quinctia gebeurt was, en haare beeltenis, tweemaal de krachт des
vuurs ontſlipt, van de voorouders by de kerk van de moeder der Goo-
den, geheilight. Dat de Claudien heiligh en wel by de Gooden gewilt
waaren: en de ceremonie der plaatze te vermeerderen ſtondt, daar de
Gooden den Vorſte zoo groot een eere beweezen hadden.* 'T en zal niet 65
ongerymt zyn, te verhaalen, dat die bergh aalouwlinks *Querque-
tulanus* [7] gebynaamt geweeſt is, om dat hy met zulk bos zeer begroeit,
en des draghbaar was: daar naa *Cælius* geheeten is, van Cæles Vi-
benna, dewelke, Overſte van 't Hetruriſche volk, geroepen, de hulp-
troepen geleidt hebbende, die woonplaatze van Tarquinius Priſcus
ontfanghen hadt; oft dat hem iemandt der andere Kooningen die ge-
geeven heeft: want de ſchryvers zyn 's niet eens. De reſt is buiten
twyffel, dat die groote heirkrachten, ook in de vlakte, en dicht by
de markt, gewoont hebben, en daar af de *Tuſciſche wyk*, naar den
naam der inkoomelinghen [8], genoemt is. Maar gelyk de yver [9] der 66
Vorſtelinghen, en de miltheit des Vorſten tot trooſt in 't ongeluk
gedient hadden, alzoo gingh het gewelt der wroegeren, daagelyks
grooter en vinnigher wordende, zonder lichtenis woeden [10]. Ende
hadt Domitius Afer Varus Quinctilius, ryk en Cæſars naamaagh
zynde, aangegreepen, wiens moeder Claudia Pulchra, door zyn

Zwaare brandt te Rome op den bergh Cælius.

Tiberius deelt geldt uit aan de beſchaadighden

Zyn beeldt was in den brandt ongeſchendt gebleeven.

D'oorſprongk van den naam van Cælius.

Varus Quinctilius wordt aangeklaaght.

Z toe-

1 *Largitione: giften.* 2 *Adfecit.* 3 *Feralem: rampzaligh.* 4 *Omnibus adverſis: ter quader uure.*
5 *Naaſten.* 6 *Milddaadigheit.* 7 *De eikenboſſighe.* 8 *Advenatum: aankoomelinghen.*
9 *Studia.* 10 *Graſſabatur.*

toedoen verweezen was; niemandt zich verwonderende, dat hy, naa langhduurighe behoeftigheit, en misbruik [1] van 't loon onlanks verworven, zich tot meer laſterſtukken ſchrap ſtelde. Voor wonder werdt gehouden, dat Publius Dolabella zyn gevoeghde in der wroeginghe was, om dat hy uit doorluchtighe voorouders geſprooten, en met Varus vermaaghſchapt zynde, zelf zyn' eigen eedeldoom, zyn eigen bloedt, gingh uitrooyen. De Vroedtſchap ſtondt het nochtans teegens, en oordeelde *dat men naa den Overſte* [2] *te toeven hadt*: 't welk voor een tydt d'eenighe toevlucht was teegens dringhende
67 zwaarigheeden. Maar Cæſar, naa 't wyen der kerken in Campanië, alhoewel hy by plakkaate verbooden hadt, *dat niemandt hem in zyn ruſt zoude koomen vallen*, en de toeloop der ſteêluiden, met uitgezette ſoldaaten belet werdt; haatende nochtans de amptmaatige ſteeden [3], de bouwſteeden, en alles dat op 't vaſte landt geleeghen was, heeft zich in 't eilandt Capreën verſtecken, dat met een' enge zee, van drie mylen, van 't uiterſte des Surrentynſche uithams is afgeſcheiden. Myns bedunkens, zal hem booven al de eenzaamheit deszelven behaaght hebben, om de zee rondtsom haavenloos, en aldaar te nauwer noodt berghingh voor maatelyke ſchеepen. Ook kon daar niemandt aankoomen, zonder kennis der wachters. De geſtalte [4] des luchts is 'er 's winters zacht, mits het beſchut van eenen bergh die de wreedtſte winden afkeert. Des zoomers leit het oopen teegens 't weſt, en zeer geneuchelyk, ontdekkende rondtsom de zee, en hadt het uitzicht op eenen overſchoonen inham, eer dat de bergh Veſuvius beginnende te branden, het aanſchyn der plaatze veranderde. Het gerucht vermelt, dat de Gricken dit geweſt bezeeten hebben gehadt, en Capreën van de Theloboërs bewoont geweeſt is. Maar Tiberius hadt het alstoen met den naam, en het geveirt van twaalf hoeven beſlaaghen [5]; zynde, hoe hy zich eertydts bet met de zorghen van de ſtaat bekommert hadt, nu zoo veel te dieper [6] in dartelheit [7] en ſnoode leedigheit verzoopen. Naamelyk hem bleef by die lichtvaerdigheit van arghdenken en gelooven, en Seianus ook in ſtadt gewoon zynde die te vermeerderen, ontſtelde ze heftelyker, nu niet langer Agrippina en Nero, in 't heimelyk belaagende. Dewelke van den ſoldaat bewaart werden, die gelyk als te jaarbock ſtelden, wie hun iet boodtſchapte, wie daar ingingh, wat 'er in 't open-

Tiberius begeeft zich op het eylandt van Capreen.

Beſchryvingh van dat eylandt

Twaalf hoeven.

Seianus gaat voort met het belaagen van Agrippina en Nero.

1. *Verquiſtingh.* 2 *Veldtheer.* 3 *Municipia.* 4 *Gemaatigtheit.* 5 *Inſiderat.* 6. *Occultior*: te verholener. 7 *Luxus*; overdaadt.

openbaar, wat 'er in 't heimelyk geſchiede, en maakte men der van zelf uit, die hen vermaanen zouden, om naa de Germaniſche heirkrachten te vlieden, oft op het volſte van de markt de beeltenis van den vergooden Auguſtus in den arm te neemen, en 't volk en Vroedtſchap te hulpe te roepen. 'T welk van hun afgeſlaaghen, hun, als oft zy daar op toeleiden, werdt voorgeworpen. Junius Silanus 68
en Silius Nerva Burgermeeſters zynde, nam het jaar eenen leelyken aanvank, werdende Titius Sabinus doorluchtigh Roomſch Ridder, naa de gevankenis geſleept, om de vriendtſchap van Germanicus. Want hy en hadt niet naagelaaten zyn huisvrouw en kinderen te volleeren, hen t'huis aanhangende, hen op ſtraat verzelſchappende, alleen van zoo veel' volghers[1]; en daar over by de vroomen gelooft, den boozen ondraaghlyk zynde. Deezen gaan Latinius Latiaris, Porcius Cato, Petilius Rufus, M. Opſius, die 't Schoutſchap bedient hadden, aanranzen, uit begeerlykheit van 't Burgermeeſterſchap; daar niet dan door Seianus toe te geraaken was: en de gunſt van Seianus was niet dan door ſchelmerye te verwerven. Zy zetten het t'zaamen op, dat Latiaris, die maatelyke gemeenzaamheit van ommegangh met Sabinus hadt, het bedrogh zoude ſtichten[2], zy tot getuigen dienen: daarnaa de wroeghingh beginnen. Latiaris derhalven gingh eerſt, van hier en gints wat kouts uitſlaan: daarnaa zyn ſtantvaſtigheit pryzen, *dat hy niet gelyk de anderen, een vrundt van 't bloeiendt huis geweeſt zynde, 't zelve in de noodt*[3] *verlaaten hadt:* met eenen eerlyk van Germanicus ſpreekende, erbarmde zich over Agrippina. Ende naa dat Sabinus, gelyk D'ELLENDE den menſch week in den boezem maakt, quam traanen te ſtorten, zyn' klaghten daar by te voegen, valt hy nu ſtoutelyker uit teegens Seianus[4], zyn' wreetheit, hoovaardy, hooge hoop: jaa onthoudt zich niet van Tiberius te ſchelden. Ende deeze t'zaamenſpraak, als oft zy yet verboodens met elkanderen uitſtaande hadden, baarde eenen ſchyn van deune[5] vriendtſchap. Dies gingh nu Sabinus van zelfs Latiaris zoeken, quam t'zynen huize, hem, als zynen getrouwſten, zyn hartzeer aanbrengen. De geenen, die ik vermeldt heb, raadt- 69
ſlaan, in welker wyze deeze dinghen beſt van meer hoorders moghten beluiſtert worden. Want de plaats der byeenkoomſte diende de ſchyn van eenzaamheit te houden, en zoo zy achter de deur

Titius Sabinus de getrouwſte vriendt van Germanicus, wordt gevangen

Vuil bedrogh teegens hem gepleeght, om ſtof tot betichtingh te vinden.

1 *Clientes.* 2 *Aanlegghen. Seianus.* 3 *Afflictam.* 4 *Bezwaart by nu ſtoutlyker* 5 *Bondige, naauwe.*

gingen ſtaan, was te vreezen, dat hy hen zien, hooren, oft by gegeval eenigh achterdenken kryghen moght. Tuſſchen het dak, en 't welfzel, gaan zich drie Raadtsperzoonen, in niet min ſchandelyk een ſchuilhoek, als met vervloekt bedrogh, verſteeken; houden het oore dicht voor de gaaten en ſpleeten. Daarentuſſchen Latiaris hebhebbende Sabinus op ſtraat gevonden, quanzuis oft hy hem yet nieuwlyks vernoomen te vertellen hadt, ſleept hem met zich naar huis, en in zyn ſlaapkaamer; en haalt het voorgaande, het aanſtaande, daar ſtof toe over was, met nieuwe vreeſlykheeden te hoop. 'T zelve doet hy ook, en maakt het noch langher, dewyl
» DE GEENE die van droefheit eens uitbarſt, quaalyker aan 't zwy-
» gen kan koomen. Toen voer men voort met de betichtingh, en hebben zy, by brieven aan Cæſar gezonden, de orde van 't bedrogh, en hun eige ſchande vertelt. Te geenen anderen tyden is de ſtadt [1] anxtvalligher, ſchrikkender, bedekter voor naaſte vrienden geweeſt. Byeenkoomſt, t'zaamenſpraak, bekende en onbekende ooren werden geſchuwt. Zelfs naa de ſtomme en leevenlooze dinghen, daaken, en wanten, zagh men om. Maar Cæſar, in eenen brief, eerſt pleghtelyk, als op den eerſten van Januarius, een gelukkigh nieuwjaar gewenſcht hebbende, worp zich daarnaa op Sabinus, hem te laſt leggende, *'t oinkoopen van eenighe vryelingen, dat hy zelf bevonden hadt* [2], en verzocht de wraak met geen' duiſtere reedenen. Ook werdt daar toe, zonder marren, geſtemt. Ende werdt de gedoemde heenen gerukt, roepende, zoo luide hy 't, beſtopt met zyn kleedt, en met toegewronge keel, uitzetten kon, *dat men aldus het jaar outgon, dusdaane offerhanden voor Seianus geſlaght werden*. Waar hy zyn ooghen heenen ſloegh, waar zyn woorden ſlagh maakten, was vlucht, en woeſtyn. Straaten, markten liepen leégh [3]. Ende zommighen keerden weêrom, en quaamen zich vertoonen, bangh zynde ter zaake dat ze gevreeſt hadden. *Want, wat dagh kon 'er zonder peene doorgaan, daar men, onder 't offeren en beedeloften, op eenen tydt dat men gewoon was zich ook van heillooze* [4] *woorden te ſpeenen, met boeien en ſtrop voorts quam. 'Dat Tiberius niet zonder voordaght, zoo zwaar een' haat op zich gehaalt hadt: maar gezocht en uitgeſpeurt* [5], *hoe hy 't daar toe brenghen moght, dat men gelooven zoude*

70

Tiberius bezwaart Sabinus, en verzoekt ſtraf.

Sabinus wordt verweezen. Zyn geroep in 't gaan ter doodt.

1 *Burgery.* 2 *Et peritum ſe.* 3 *Anderen leezen Et petitum ſe: Dat het op hem gemunt was...* 'T volk veeghde van ſtraaten en markten. 4 *Profanis: werelt ſche.* 5 *Meditatum.*

de niets in den weeghe te zyn, waar door de nieuwe Majeſtraaten, even als de kerken en altaaren, alzoo ook de gevangkenis zouden laaten t'ontſluiten. Daarenbooven volghden 'er brieven op, waar by hy hun dank zeide, *voor dat zy dien menſch, verbittert teegens 't gemeene beſte, geſtraft hadden*: daar by voeghende, *dat hy 't leeven in tzidderingh leide, de laaghen zyner vyanden verdacht hadt*, zonder iemandt met naame te melden. Men twyfelde nochtans niet of hy hadt het op Nero en Agrippina gelaaden. Ende waare myn opzet niet, elke geſchiedenis op haar 71
jaar te brenghen, 't hart jookte my om over te ſlaan, en ſtraks te vertellen, wat eindt Latinius en Opſius, met d'andere uitvinders[1] van dat laſterſtuk, gehadt hebben, niet alleen naa dat C. Cæſar de dinghen in zyn gewoudt gekreeghen heeft, maar terwyl Tiberius noch op zyn beenen ſtondt: dewelke, gelyk hy de bewintsluiden der ſchelmeryen van anderen niet uitgherooit wilde hebben, alzoo gemeenlyk hunner zat zynde, en verſſe tot den zelven dienſt gevonden hebbende, d'ouwde en hem zeer teegens de borſt zynde[2], verdelght heeft. Maar deeze en andere peenen der misdaadighen, zullen wy t'hunner tydt voordraaghen. Toen heeft Aſinius Gallus geſtemt, over wiens kinderen Agrippina moeye ſtondt, dat men op den Vorſt begeeren zoude, *hy wilde zyn vreeze der Vroedtſchappe belyden en toelaaten dat men ze hem quyt maakte*. Tiberius en hadt geene van zyn' deughden, gelyk hy waande, zoo lief als t'ontveinzen. Dies nam hy te qualyker[3] dat men ontdekte 't geen hy verbeet[4]. Maar Seianus heeft hem verzacht, niet ter liefde van Gallus, maar op dat 's Vorſten ſukkelinghen uitbraaken[5]: weetende dat hy taay in 't wrokken was, en, als hy uitborſt, aan bittere woorden felle werken knoopte. Ter zelver tydt is Julia der waereldt overleeden, dewelke, overtuight van overſpel, by haaren grootvader Auguſtus verweezen, en in 't eilandt Trimetus, niet verre van de Appuliſche ſtranden leggende, verſtooten was. Daar heeft zy twintigh jaaren ballinghſchap geleeden, onderhouden door hulpe van Auguſta: die, als zy haar' bloeijende ſtiefkinderen, in 't heimelyk, ten val gebracht hadt, in 't openbaar haar barmhertigheit over de verſtootelingen ten toon ſtelde. In 't zelve jaar hebben de Vriezen, een over- 72

D'uitvinders van dat laſterſtuk teegens Sabinus hebben een quaadteindt gehadt

Tiberius neemt qualyk dat men zyn meeninghen toeleegh wil ontlekken.

Julia, de nicht van Auguſtus, in haar ballinghſchap overleeden.

1 *Repertores*. 2 *Pragraves*. 3 *Viel't hem te bitterder*.
4 *inhieldt: verborgh*. 5 *Ut cunctationes Principis aperirentur*.

De Vriezen, van de Romainen met een zwaar juk geperſt wordende, trachten zich door de waapenen vry te maaken.

rynſch volk, den pais verworpen, meer door onze gierigheit, dan uit ongeduldt van gehoorzaamheit. Druſus hadt hun tot een maatighe ſchattingh opgeleit, naa de geringheit huns vermoogens, *dat zy ten behoeve der ſoldaaterye, oſſenhuiden*[1] *zouden opbrenghen*. Zonder dat iemandt daar naauw op acht gaf, wat vastigheit oft maate dat ze hadden. Tot dat Olennius, een van de Voorpyldraagers[2], tot het regeeren der Vriezen gelaſt, ruggen van wilde oſſen uitgeleezen heeft, naa de forme der welke zy zouden ontfanghen worden. Dit zynde ook zwaar voor andere volken, viel den Germaanen laſtigher, als hebbende wel boſſchen vruchtbaar van weldige dieren, maar by huis niet dan maatelyk vee. Ende leeverden zy in 't eerſt de oſſen zelf, thans de akkers, entlyk de lichaamen van wyven en kinderen ter ſlaavernye over. Hier uit rees gramſchap en klaghte. Ende ongeholpen blyvende, naamen zy 't oorlogh te baat. De ſoldaaten, bezigh met het innen der ſchattingh, grypen zy by den hals, en hangen ze aan de galghe. Olennius is den verbitterden, met vlieden te gaauw geweeſt, ontfanghen in een' ſlot dat *Flevum* genoemt wordt: en een' troep van burgers en bondtgenooten, die niet te verachten was, hieldt aldaar de ſtranden van den Oceaan bezet.

73 L. Apronius trekt met zyn krysmaght naar Vrieslandt.

'T welk van L. Apronius, Voorſchout van Needergermanië, vernoomen zynde, zoo heeft hy de ſtandaarts der keurbenden uit het boovenwingeweſt, en de keurlinghen der hulpvoetknechten en ruiteren by zich ontbooden, en teffens beide de heiren, den Ryn afgevoert, in Vrieslandt geworpen: zynde nu het ſlot van de beleegeringh ontſlaaghen, en de weederſpannighen vertrokken, om 't hunne te beſchermen. Derhalven ſtyft hy de naaſte watten[3] met dyken en brugghen, om de zwaarſten hoop over te brengen. Ende daarentuſſchen doorwaadtbaare grondt gevonden hebbende, beveelt hy de vleugel der Caninefaten, en al wat 'er van Germaanſch voetvolk onder d'onzen diende, den vyandt van achteren t'omringhen: dewelke nu in ſlaghorde geſtelt, de ruiterbenden der bondtgenooten, en de ruiters der keurbenden, hun te hulpe gezonden, in de vlucht dryft. Toen zyn hen drie lichte regementen, en weederom twee, eenighe tydt daarnaa de ruiter heftigher opgezonden. Deeze kloek genoegh, indien zy eenpaarlyk daar op gevallen waaren, d'een' een' wyl naa d'andere aantrekkende, en hadden den ontordenden geenen moedt gemaakt,

Dapperheit der Vriezen, die de vyanden in de vlucht dryven.

1 *Oſſenleer.* 2 *Primipilaribus.* 3 *Æſtuaria: zeearmen.*

en

en werden door de verſchriktheit der vluchtelinghen wegh geſleept. Hy gaf de reſt der hulpbenden aan Cethegus Labeo, Steedehouder der vyfde keurbende. Ende die, mits de zaaken der zynen hachelyk ſtonden, in gevaar getooghen, aanriep by afgezonde booden de hulpe der keurbenden. De vyfſtelinghen [1] ſpatten voor d'anderen uit, en, den vyandt met eenen ſtrenghen ſtrydt verjaaght hebbende, ontfanghen de regementen en vleughels mat van quetzuuren. De Roomſche Hooftman nochtans en heeft geen' wraake gaan vorderen, nochte de lyken begraaven: alhoewel daar veele Kornellen en Overſten en braave Hondertmans gebleeven waaren. Thans vernamp men uit de overloopers, dat'er neegen hondert van de Romainen, by 't wout dat zy *Baduhenna* heeten, naa 't rekken van 't gevecht tot des anderen daaghs, waaren afgemaakt, en een anderen troep van vierhondert, die de hoef van Cruptorix, eertydts in ſoudy geweeſt zynde, ingenoomen hadden, naa dat 'er voor overleevering [2] gevreeſt werdt, door onderlinghe wonden waaren omgekoomen. Sint werdt de Vrieſſche naam vermaart by de Germaanen: dewyl Tiberius de ſchaade ontveinsde, om niemant het oorlogh te beveelen. Ende kreunde 's zich de Vroedſchap niet, oft d'uiterſte grenzen des ryks te ſchande gemaakt werden. De binnelandtſche [3] ſchrik hielt hunne harten verovert, tot raadt teeghens de welke, men zich met vlaayen beholp. Alzoo, hoewel hun goedtdunken op verſcheide [4] zaaken gevordert werdt, keurden zy, *datmen der genaadigheit een altaar, der vrundtſchap een altaar, en de beeltenisſen van Cæſar en Seianus daar neevens oprechten zoude*: en ſmeekten zy hun, met bidden op bidden, *om middel van hen te moogen aanſchouwen*. Zy nochtans hebben zich nocht in ſtadt, nocht onder de ſtadt begeeven. Het docht hun genoegh, dat zy uit het eilandt ſcheidden, en zich in 't naaſte geweſt van Campanië zien lieten. Daar heenen tooghen Raadtsperzoonen, Ridderſchap, een groot deel der gemeente, met anxt hoe zy zich te draaghen hadden teeghens Seianus; by wien zwaarelyker toegangh te kryghen was, en derhalven, door gunſtjaght, en met plichtigheit van toelegh, gezocht werdt. 'T gingh vaſt genoegh, dat hem het zien van die vuile ſlaafsheit in 't openbaar, de verwaantheit hadt doen waſſchen. Naamelyk te Roomen is men 't ge-

Dubbele neederlaage der Romainen.

74 Die Tiberius ontveinſt.

Hy komt ontrent doch niet binnen Rome.

Veelen poogen hem en Seianus vergeefs te ſpreeken.

De verwaantheit van Seianus groeit aan

1 *Quintani*. 2 *Proditio*: *verraadt*. 3 *Internus*: *inwerlyke*. 4 *Heel andere*, *verſchillende*.

't geloop gewendt: en mits de grootheit der ſtadt, onzeeker, om wat boodtſchap, elk zynen wegh neemt. Daar laagenze in 't veldt oft op ſtrandt, zonder onderſcheidt, naght en dagh, de gunſt zoo wel als de trotsheit [1] van deurwaarders duldende [2]. Tot dat dit ook verbooden werdt. Ende keerden verſleeghen in ſtadt, die hy zich niet verwaardight hadt te ſpraak te ſtaan, eens aan te zien: etlyken met een ongelukkighe blydtſchap, dien de bittere uitgangh der rampzaalighe vrundtſchap was naakende. Voorts heeft Tiberius zyn' kleendochter [3] Agrippina, die uit Germanicus geteelt was, in zyner jeegenwoordigheit, aan Cn. Domitius beſteedt, en de bruiloft in ſtadt bevoolen te pleeghen [4]. In Domitius hadt hy, booven de oudtheit van 't geſlacht, op het naabloedtverwantſchap der Cæſaren gezien: want hy met Octavia tot een grootmoeder, en door haar met Auguſtus tot eenen oom praalde.

75 Agrippina trouwt met C. Domitius.

1 *Faſtus*: *grootsheit*. 2 *Perpetiebantur*: *uithardende, uitſtaande, moetende verdraaghen*.
3 *Neptis*: *Nichte*. 4 *Celebrari*: *te houden, te vieren*.

HET

HET VYFDE JAARBOEK VAN C. CORNELIUS TACITUS,

Seedert Auguſtus aflyvigheit.

KORT BEGRIP DES VYFDEN BOEKS.

Livia Auguſta ſterft en wordt daar door de moogenheit van Seianius. Agrippina en Nero worden by 's Vorſten brieven beſchuldight: en niet langh daarnaa Seianus zelf, mits 't ontdekken zyner begeerlykheit naar 't ryk, te niet gebracht: met een groote neerlaagke zyner vrienden. (al't welke, door Tacitus ſtukwys vermeldt, door den tydt is uitgewiſcht) Een valſche Druſus vertoont zich by de Cycladen: maar wordt, door vlyt en liſt van Poppæus Sabinus, gevangen. Al dit bedreeven in omtrent dry jaaren. Burgermeeſters zynde

C. RUBELLIUS GEMINUS EN C. FUSIUS GEMINUS.
M. VINUCIUS QUARTINUS EN C. CASSIUS LONGINUS.
TIBERIUS CÆSAR TEN VYFDEN EN ÆLIUS SEIANUS.

RUbellius en Fuſius Burgermeeſters zynde, die beide den bynaam van Geminus voerden, is Julia Auguſta der werelt overleeden, die tot den uiterſten ouderdoom gekoomen, en als uit het huis der Claudiën geſprooten, door verdochteringh [1] den Liviën en Juliën ingelyft, van overdoorluchtighen [2] adel was. Eerſt heeft zy Tiberius Nero ten huwelyk en kinderen by hem gehadt: die, door 't Peruſiniſch oorlogh voorvluchtigh, naa 't treffen van de vreede tuſſen Sextus Pompeius en de Drymannen, in ſtadt gekeert is. Cæſar daarnaa, door haar ſchoonheit bekoort, ontneemt haar aan den man, met twyffel oft het teegens haaren dank was, zoo haaſtigh, dat hy haar, zonder tydt te geeven om te baaren, zwanger in zyn huis gevoert [3] heeft. Geen

1 Julia Auguſta, oft anders Livia, weduw van Auguſtus, en moeder van Tiberius, ſterft.

Beſchryvingh van haar perſoon, en leeven.

1 *Adoptione.* 2 *Den alleropperſten.* 3 *Gebracht.*

vrucht heeft zy naaderhandt ter werelt gebracht, maar den bloede van Auguſtus, door 't gemaalſchap van Agrippina en Germanicus, aangehecht, gemeene achterneeven gehadt. In heiligheit van huishoudingh is zy naar d'oude wet [1] geweeſt, veel heuſcher [2] dan d'aaloude vrouwen hadden konnen goedtvinden, een moeder [3] van onbedwinklyke heersheit, gedweeghe huisvrouw, en met de konſtenaaryen haars gemaals, de geveinſtheit haars zoons wel over een ſchoeijende [4]. Haar uitvaart is met maatelyke ſtaatſie gehouden, haar uiterſte wil langh te leur geſtelt. De lofreede over haar is, voor de ſchipbekken [5], van haaren achterneeve C. Cæſar gedaan, die namaals meeſter der dinghen geweeſt is

Haar uitvaart.

2 Maar Tiberius om dat hy zyner moeder d'uiterſte plicht te bewyzen, en geenzins zyn weelderigh leeven gelaaten hadt, ontſchuldighde zich by brieven, met de grootheit der bekommeringhen: ende heeft de eere haarer gedachteniſſe, door den Raadt ruimelyk toegekeurt, quanſuis uit ingetoogenheit [6], beſnoeit, alleenlyk weenighe daar af aanneemende, en daar by voegende, dat men haar geenen heemelſchen godtsdienſt zoude toekeuren. Dat zy 't zelf zoo liefſt gehadt hadt. Jaa ſmaald' hy in zeeker lidt van den brief, op de wyflyke vrundtſchappen, den Burgermeeſter Fuſius overdwars een ſtreek geevende. Deezen was de gunſt van Auguſta zyn bloeijen geweeſt, als bequaam zynde om vrouwen harten te trekken. Ook was hy een quakkelaar [7], en gewent Tiberius met bittre boertreedenen te belachchen, die luiden van overmaght langh in den krop [8] blyven ſteeken. Voorts heeft hy van die tyd

Tiberius toont noch zyn afgunſt teegens zyn' doode moeder.

3 af de heerſchappy met meerder ſtrengheit geknelt [9]. Want by 't leeven van Auguſta, was 'er noch eenighe uitvlucht: om dat Tiberius een oude plooy genoomen hadt van zyner moeder te believen, nochte Sejanus zich booven 't gezagh eener moeder verheffen darde. Toen zyn ze, als ontſlaaghen van den breidel, uitgeſpat [10]: ende brieven gezonden teegens Agrippina en Nero, die 't volk geloofde al voor een' wyle overgebraght geweeſt te zyn, maar van Auguſta opgehouden: want zy niet lange naa haaren doodt geleezen [11] werden. Woorden ſtonden 'er in van uitgezochte vinnigheit [12]. Maar hy en leid' zynen neeve geen waapening oft toelegh op nieuwigheeden, dan minne van jongelinghen en oneerbaarheit te laſt. Zyn' ſnaar, die hy van zulks ook niet opdichten darde, be-

De heerſchappye wordt nu erger.

Agrippina en Nero beſchuldight.

Misdaaden hun te laſt geleit.

1 *Morem*: zeede. 2 *Comis ultrà quam*: veel minlyker. 3 *Mater impotens*: meeſtermaakende heerſchzieke moeder. 4 *Compoſita*: geveinſt. 5 *Roſtris*. 6 *Modeſtiam*: zeedigheit. 7 *Dicax*: van veele woorden. 8 *Memoria*: 't gedenken. 9 *Caterum ex eo prorupta jam & vergens ad minatio*. Voorts is van der tydt af, de heerſchappye ſteil, en als dreigende over te ſtorten, geweeſt. 10 Uitgeborſten. 11 *Recitatæ*. 12 *Aſperitate*: ſchorheit.

beſchuldighde hy met vermeetelheit van mondt, en eenen ſtyfzinnigen geeſt, daar de Vroedtſchap zich grootelyks in verſloegh, en een zwyghen toe deedt: tot dat weinighen, die geen hoop op iet eerlyks ſtellen, en, elk voor zich zelf, uit de gemeene ellende, geleegenheit tot gunſtwinſt trekken, verzocht hebben, dat men 't ſtuk voor zoude draaghen, zynde Cotta Meſſalinus de veirdigſte van alle, met een fel vonnis. Maar anderen uit de voorneemſten [1], inſonderheit de Majeſtraaten, waaren beteutert [2]: gemerkt Tiberius alhoewel bitterlyk uitgevaaren, de reſt in twyffel gelaaten hadt. In den Raadt was Junius Ruſticus, van Cæſar gekooren om 't bedryf [3] der Vroedtſchappe by geſchrift te ſtellen, dien men derhalven toevertroude, diep in zyn zinnen te zien. Deez, 't zy dat het hem Godt ingaf [4] (want hy en hadt nooit te vooren eenighe proef van deftigheit [5] beweezen) oft uit ſnoode eunjerheit [6], zonder aan 't genaakende te denken, voor 't onzeeker vreezende, beſtondt zich te ſteeken tuſſen de geen' die daar twyffelden, en de Burgermeeſters te doen omzien [7], dat zy de voordraght niet aanvinghen: en vertoonde dat in een korten ſtondt [8] het onderſte booven keeren kon, dat men den ouden man wat bots geeven moeſt, om tot berouw te koomen. Met eenen quam 't volk voerende de beeltenisſen van Agrippina en Nero, 't ſtadthuis bezetten, roepende met toewenſchingh van veel geluks aan Cæſar, dat de brieven valſch waaren, en, buiten weeten des Vorſten, naar 't bederf van zynen huize getracht werdt. Alzoo is 'er dien dagh niet droefs bedreeven. Ook liepen 'er, onder naamen van eenige Oudburgermeeſters, verzierde vonniſſen teegens Seianus, dewyl dat veelen in 't verhoolen, en derhalven te dartelder, hunnen weeldrighen geeſt te werk ſtelden. Waar door zyn verbolgenheit te geweldigher werdt [9], en hy aan ſtof tot wroegen geraakte. *Dat 's Vorſten leedt* [10] *van de Vroedtſchap verſmaadt, het volk afvalligh was: dat men nu hoorde en las nieuwe preeken* [11], *nieuwe keuren der Raadtsheeren* [12]. *Wat was 'er anders over, dan dat zy 't geweir in de vuiſt naamen? en de geenen, welker beelden zy als ſtanders* [13] *gevolght hadden, tot hooftluiden en Veldtheeren verkooren?* Derhalven Cæſar 't geen hy te vooren zynen neeve en ſnaar verweeten hadt verhaalt, de gemeente by plakkaat begrauwt, in de Vroedtſchap geklaaght hebbende, dat door 't bedrogh van eenen Raadtsperſoon, de veldtheerlyke [14] Majeſteit in 't openbaar te ſpot gemaakt

Het 'oordeel der Vroedtſchap ſtaat in twyfel.

4 'T welk tot zachtigheit wordt geneight door Ruſticus:

En door de gunſt des volks.

Seianus geterght.

Hitſt Tiberius op.

5 Die zyn misnoegen te kennen geeft.

Aa 2

[1] *Primoribus* 2 *Sidderden.* 3 *Actis.* 4 *Fatali motu quodam*: door een beweeghenis die weezen wilde. 5 *Conſtantiæ*: van ſtandtvaſtigheit. 6 *Solertia*: Schalkheit. 7 *Movere*: bevweegen. 8 *Brevibus momentis*: in weinigh oogenblikken. 9 *Te heftigher ontſtak.* 10 *Verdriet.* 11 *Conciones.* 12 *Patrum.* 13 *Vexillis.* 14 *Imperatoria.*

maakt was[5], heeft nochtans begeert dat men alles, voor hem, in zyn geheel zoude laaten. Ende heeft men zonder langher beraadt, wel niet het uiterſte vonnis geweezen, want dit verbooden was, maar verklaart[6] met hooge woorden tot wraake bereidt en door kracht van den Vorſte verhindert te zyn. . . . . *

Daar op toont zich de Vroedtſchap bereidtwilligh ten quaade.

6 . . . . . Vierenveertigh reeden[7] zyn over die zaake gevoert, van de welke weinige om der vreeze wil, meerder getal uit gewoonte. . . . *

Een ſtuk van een reede gevoert by eenen, ter zaake zyner vriendſchap met Seianus beticht,

Ik heb geoordeelt dat het my beſchaamt oft Seianus haatlyk zoude maaken. . . . . De fortuin is gekeert, en hy die hem tot amptgenoot en ſchoonzoon zich bygevoeght hadt, houdt het zich zelven wel te goede. D'anderen, die zy met ſchandelykheit gequeekt hebben, vervolghen zy als ſchelmen[8] *. . . . . * Of het ellendigher is om vriendtſchappe wil beſchuldight te worden, oft zynen vriendt te beſchuldighen, zaagh ik niet t'onderſcheiden. . . . . niemandts wreedtheit, niemandts . . . . . genaade zal ik verzoeken*[9]*, maar vry, en van myn eigen gemoedt goedt gekent, voor 't gevaar reedt zyn. Op u luiden begeer ik ernſtelyk*[10]*, dat gy my eer in vroolyke dan droeve gedachtenis houden wilt, en onder de geenen tellen, die met eenen* 7 *loffelyken uitgangk de gemeene ellenden ontvlooden zyn.* Toen heeft hy elk, naar dat zy gezint waaren hem by te blyven oft aan te ſpreeken, aanhoudende, oft afſcheidt geevende, een deel van den dagh doorgebraght, en 't gezelſchap noch groot zynde, ook yder zyn onvertzaaght aanſchyn[11] aanſchouwende, als die waanden dat 'er noch een' wyle tot zyn uiterſte was, is hy in 't zwaardt, dat hy in den boezem verborgen hadt, gevallen. Ende Cæſar heeft met geenerlei misdaadt oft laſter den overleeden vervolght, daar hy Blæſus langh en leelyk beſchuldight hadt. Daarnaa is 'er voorgedraaghen van P. Vitellius en Pomponius Secundus. Hem tyghden zy op, dat hy de ſleutel der ſchatkaamer, 8 daar hy over geſtelt was, en 't kryghsgeldt aangebooden had tot ſtichtingh van nieuwigheit: deezen werdt van Conſidius, die 't Schoutampt bedient hadt, de vriendtſchap van Ælius Gallus te laſt geleidt, die naa de ſtraffe van Seianus, naar de hoven van Pomponius, als zyn getrouwſte toeverlaat, gevlooden zoude zyn. Ende hebben zy in hunnen

Die zich zelven door-ſteekt.

P. Vitellius en Pomponius beſchuldight

1 *Eluſa*: te leur geſtelt. 2 *Teſtamentur*. 3 *Orationes*. * *Een groot glop der Hiſtorie: daar ſchorten bynaa drie jaaren bedryfs, vervaatende de doodt van Seianus en andre geſchiedeniſſen door langkheit en ongeluk des tyds verlooren, of vergaan.* 4 *Cum ſcelere*: ſchelmachtigh. 5 *Experior*: beproeven. 6 *Vos obteſtor*: *u luiden bezweer ik.* 11 *Vultum*: weezen, gelaat.

nen noodt, geen andere hulp gehadt, dan de kloekmoedigheit hunner broederen, die zich borghen voor hun ſtelden. Vitellius thans, door uitſtel op uitſtel, de hoop even ondraaghlyk [1] als de vrees vindende, heeft met een ſcherpmes, quanſuis tot behoef zyner ſtudien geëiſcht, een' kleene openingh in de aderen gemaakt, en 't leeven met hartzeer geëindight. Maar Pomponius van uitneemendt zinlyke zeden, en doorluchtigen verſtande, heeft, door 't gelykmoedigh dulden van 't dwerſche geluk, Tiberius overleeft. Hiernaa werdt goedtgevonden, *dat men ſtraf over de reſt van Seianus kinderen doen zoude*; alhoewel de gramſchap der gemeente verdween, en de meeſten, door de voorgange ſtraffen vermurwt waaren. Derhalven draaght men in de gevangkenis eenen zynen zoon, zoo veel verſtandts hebbende dat hy bezefte wat hem naakende was, een meisken zoo kindſch [2], dat het dikwyls vraaghde, *om wat misdryf en werwaarts zy geſleept werdt? dat zy 't ook niet meer doen zoude, en met de kinderroede geſtraft kon worden*. De ſchryvers van dien tydt vermelden, dat, overmits nooit gehoort was van maaghdt, met dry manlyke peene [3] geſtraft, zy van den beul, de ſtrop gereedt hebbende [4], bekroopen [5] is: daarnaa werden de lichaamen van zulk een' jonkheit, met verſtikte keelen, in de Gemonien geworpen. Ter zelver tydt zyn Aſië en Achaië verſchrikt, meer met een heftigh dan duurzaam gerucht, dat Druſus, de zoon van Germanicus, by de eilanden Cycladen, daarnaa op 't vaſte landt gezien was. Ende daar was een jongelingh van geen' ongelyken ouderdom, dien eenige Cæſars vryelingen quanſuis kennende werden, en uit bedrogh [6] verzelſchapten. Zy werden door de vermaartheit van den naame aangelokt, zynde de geeſt der Gricken tochtigh [7] naar nieuw en wonder. Naamelyk, dat hy, der hechtenis ontſlipt, zich naar de heiren zyns vaders ſpoeide, zynde om in Ægypten oft Syrië te vallen, verzierden en geloofden zy teffens. Nu viel de jeught, en de gunſt des volks hem openbaarlyk toe van veele zyden, en maakte hy zich blyde, met het geen hy daar reeds af hadt [8], en met hoope van ydele dingen; als Poppæus Sabinus dat gehoort heeft: de zelve dat pas het bewint van Macedonië hebbende, droegh ook zorgh voor Achaië. Derhalven om 't voor te koomen, zonder aan te zien of het waar oft valſch moght zyn, is hy in aller yl, den Toronæer en Thermæer inham, thans Eubœa, een eilandt der Ægæiſche zee, en 't Pyræum der Attiſche oorde [9], daarnaa de Corinthiſche ſtrandt, en de naauwte van den Iſthmus ten einde; en

Vitellius doodt zich zelven.

Pomponius zyn tegenſpoedt geduldigh draaghende blyft by t leeven.

De kinderen van Seianus gedood;

Maar zyn dochterken eerſt van den beul geſchonden.

Een valſche Druſus werpt zich op, en krygt aanhangh.

Hy wordt van Poppæus Sabinus achterhaalt en gevangen.

1 *Juxta gravatus: eeven zwaar.* 2 *Neſcia: onweetende, onnoozel.* 3 *Triumvirali ſupplicio.* 4 *Laqueum juxta: neevens de ſtrop, met de ſtrop gereedt.* 5 *Compreſſam: verkracht.* 6 *Per dolum: op bedrogh uit zynde.* 7 *Promptis: haakende, ſnakkende.* 8 *Præſentibus: het jeegenwoordighe.* 9 *Oræ: der kuſte.*

en door d'andere zee binnen Nicopolis Roomſche bouwſtadt geraakt. Daar verſtaat hy entlyk . . . . [1]. Hem ſchranderlyk [2] gevraaght hebbende, *wie hy was?* Hy zeide *van M. Silanus geteelt te zyn*, en veele van zyn' naavolgers afgedroopen weezende, dat hy t'ſcheepe gegaan was als oft hy naar Italië wilde. Ende heeft hy dit aan Tiberius geſchreeven. Nocht ons en is van den oorſprongk, oft einde deezer zaake, wyder niet
11 gebleeken [3]. Ten uitgang van 't jaar is de tweedraght der Burgermeeſteren, die van langer handt toegenomen hadt, uitgeborſten. Want Trio weinig werks maakende van vyandtſchappen t'aanveirden, en in 't pleiten geoeffent, had Regulus, *als ſlap in't verdrukken van Seianus dienaars*, over dwers doorgeſtreeken [4]. Hy zich binnen de zeedigheit houdende, 't en waar men hem terghde, heeft niet alleen zynen amptgenoot weeder op den duim geklopt [5], maar wilde hem in rechte betrokken hebben, *als ſchuldigh aan 't vloekverwantſchap*. Ende alhoewel hen veele der Raadtsluiden baaden, hunnen haat ter zyde te ſtellen, die ten bederve leidde, zy zyn in verbitteringh en drieſchen voortgevaaren, tot dat zy van de Majeſtraat afginghen.

Tweedragt der Burgermeeſteren.

1 *Hier ontbreekt het verhaal hoe en waar de valſche Druſus werd achterhaalt en gevangen.* 2 *Sollertius.* 3 *Dio ſchryft dat hy aan Tiberius werdt gezonden.* 4 *Oblique perſtrinxerat: eenen dwerſchen ſchraap gegeeven.* 5 *Retudit.*

HET

HET SESTE JAARBOEK VAN C. CORNELIUS TACITUS,

Seedert Auguſtus aflyvigheit.

KORT BEGRIP DES SESTEN BOEKS.

DE heimelyke en vuile luſten van Tiberius. Veeler aanklaghten, en daar onder die van M. Terentius, Roomſch Ridder, wiens vrye en wel fraaije verdaadigingh hier ingevoeght is. Doodt en uitvaart van L. Piſo, Overſte der ſtadt: en by die geleegenheit de oorſprongk en voortgangh van dat ampt verhaalt. Beraadingh noopende't aanneemen van de gedichten der Sibullen: en waar men zich daar inne voor te hoeden hadt[1]. *Oproer te Rome om de dierte van 't kooren. Twee dochters van Germanicus ten huwlyk gegeeven, aan L. Caſſius en M. Vinicius. De woekeraars aangeklaaght. De woeker ingetoomt, en veeler geloof door Cæſars mildaadigheit herſtelt. Weederom aankloghten van Majeſteitſchennis, en by een eenigh plakkaat alle de metweeters van 't vloekverwantſchap van Seianus gedoodt. C. Cæſar Caligula kryght Claudia te wyve. Zyn zeeden en liſtigh veinzen jeegens zynen grootvader. Wat Tiberius van Sergius Galba voorzeide: ende te dier zaake iets van de Starrekonſtenaars en Traſullus. D'erbarmelyke doodt van Druſus, zoon van Germanicus: desgelyks van Agrippina. Neraa rechtsgeleerde overlydt aan willigen honger. Etlyke dooden van andere doorluchtigen. De Phœnix in Ægypte gezien, en der ouden vertellinghen en oordeelen noopende dien vogel. Verſcheide aanklaghten en dooden. De gezanten der Parthen koomen in ſtadt, om eenen nieuwen Kooningh te verzoeken. Ende Tiberius heeft 'er eenen, daarnaa eenen anderen gezonden. L. Vitellius Overſte van 't Ooſten gemaakt: ende zyn aardt. Stryden tuſſchen d'Armeniers en Parthen. Artabanus ten ryke uit-*

1 *Wat dien aangaande verhoedt is.*

uitgeſchupt, en vliedt in Scythië: in wiens plaats Tiridates geſtelt wordt, door raadt en waapenen van Vitellius. Maar te Rome worden de doorluchtigen bewroeght en gedoodt. De Cliten in Cappadocië, teegens hunnen Kooningh, opgeſtaan, worden gedwongen. Kooningh Tiridates wordt door tweedracht der Grooten verdreeven, en Artabanus weeder in't ryk gehaalt. Felle brandt te Rome: den welken Cæſar, met zyn mildaadigheit, verzacht heeft. Overlegh van Tiberius, noopende zynen naazaat: ſampt zyn' ziekte en doodt. Al dit bedreeven in ontrent zes jaaren. Burgermeeſters zynde

C. DOMITIUS, EN M. FURIUS CAMILLUS.
S. SULPICIUS GALBA EN L. CORNELIUS SULLA.
PAULUS FABIUS PERSICUS EN L. VITELLIUS.
C. CESTIUS GALLUS EN M. SERVILIUS RUFUS.
Q. PLAUTIUS EN SEX. PAPINIUS.
CN. ACERRONIUS EN C. PONTIUS.

1 Tiberius naadert Rome.

CN. Domitius en Camillus Scribonianus waaren in 't Burgermeeſterſchap getreeden, als Cæſar gepaſſeert hebbende de zee die tuſſchen Capreën en Surrenten vloeit, by de kuſt van Campanië heenen voer, twyffelende oft hy in ſtadt koomen zoude: ofte, om dat hy het teegendeel voorgenoomen hadt, den ſchyn van koomen veinzende. Ende dikwils zich naaby vervoeght, de hooven neevens den Tiber verzocht hebbende, is hy weeder naar de klippen en eenzaamheit der zee gekeert, uit ſchaamte zyner ſchelmſtukken en booze luſten: met de welke hy zoo verwoedelyk ontſteeken was, dat hy, op zyn Koningſch, de welgeboore jeughdt met onkuisheit bezoedelde. Ende werdt hy niet alleen door de gedaante oft ſchoonheit des lichaams, maar door de zeedighe kindtsheit van eenighen, de adelyke afkoomſt [1] van anderen ter begeerlykheit verwekt [2]. Ende zyn alstoen eerſt gevonden de voormaals onbekende naamen van zeetelkaamers en ontfonkelinghen, naar de leelykheit der plaatze, en veelvoudighe verdraaghzaamheit. Ook zyn daar ſlaaven toegelaſt, die hen zoeken zouden, en derwaarts ſleepen, die den gewillighen beſchonken, de weigerenden dreighden, en indien hen iemandt der maagen oft ouderen vaſt hieldt, zoo pleeghden zy geweldt, roof, en boeten 'er hunn' eige luſt aan [3], als waaren 't gevangenen geweeſt. Maar te Roome, in den aanvangk van 't jaar, als oft de laſterſtukken van Livia verſch aan den dagh gekoomen en niet al over een

Keert weder naar Capreën,

Daar hy vuile onkuisheit bedryft.

2

1 *Imagines majorum: de beelden der voorouderen.* 2 *Geprikkelt.* 3 *Dien ontſchaakten zy ze met gewveldt en deeden 'er hunn' eigen vvil meede.*

een wyle geſtraft waaren, werden felle vonniſſen geſprooken, ook over haare beelden en gedachtenis. Toen hebben Burgermeeſteren [1] voorgedraaghen, dat de goederen van Seianus der gemeene ſchatkaamer onttoogen, in die van den Vorſte zouden gebracht worden . . . . . [2] Vonniſſen teegens Livia en Seianus.

De Scipioos en Silanen en Caſſien ſtemden dit bynaa met de zelve, oft luttel veranderde woorden; als ſchielyk Togonius Gallus, terwyl hy zyn' oneedelheit tuſſen die groote naamen wil inklampen [3], met lachchen gehoort werdt. Want hy badt den Vorſt eenighe Raadtsluiden te kiezen, uit de welke twintigh by lootingh getrokken, en met geweer gegordt, zoo dikwils hy op 't raadthuis quaame, zyn leeven beſchermen zouden. Naamelyk hy gaf den brieve geloof, waar by een van Burgermeeſteren t'zyner byſtandt verzocht werdt, op dat hy vailigh van Capreën naar de ſtadt moght reizen. Tiberius nochtans gewoon ſpot met ernſt te mengen, heeft de Raadtsluiden voor hunne goedtwilligheit gedankt: *maar wie kon men verbygaan? wie uitkiezen? altyds de zelve? oft van tydt tot tydt anderen? de geenen die eerlyke ampten bedient hadden? oft jongelingen? amptelooze oft uit de Majeſtraaten? Daarnaa wat ſchyn dat het hebben zoude, op den drempel van 't raadthuis 't zwaardt op zyde te hanghen? ende dat hem zyn leeven zoo waardt niet was, moeſt men 't met waapenen beſchermen.* Dit verklaard' hy teegens Togonius, en matighde zich in woorden [4], zonder nochtans tot vernietingh zyner ſtemminghe te raaden. Vlaaijingh van Togonius Gallus. Van Tiberius teegengeſprooken.

Maar Junius Gallio, die geſtemt hadt *dat de hofſoldaaten, naa't uitdienen hunner bezoldinghe [5] recht hebben zouden om in de veertien orden te zitten*, heeft hy heftelyk begraauwt: hem vraagende en hervraagende [6], als oft hy daar jeegenwoordigh geweeſt waar, *wat hem de ſoldaaten roerden? die 't billyk was, dat van den Veldtheer bevel oft belooningh ontſinghen. 'T was veel dat hy bedacht hadt 't geen de vergoode Auguſtus nooit voorzien hadt. Oft was hy moogelyk, als een trauwant van Seianus, op tweedraght en oproer uit? waar door hy d'onervaare gemoeden, onder naam [7] van eere, tot bederf der kryghszeeden, moght ophitzen.* Dit loon won Gallio met zyn ſpitsvondigh vlaaijen, wordende terſtondt ten ſtadthuize, daarnaa uit Italie gedreeven. Ende mits men hem betichte met kleene zwaarigheit, die hy in 't ballingſchap maaken zoude, hebbende 't vermaardt en luſtigh eilandt van Lesbos verkooren, zoo wordt hy weeder in ſtadt geſleept, en in de huizen der Majeſtraaten bewaart. Met den zelven brief, heeft Cæſar aan Sextius Pa- 3 Gallio heftelyk beſchrobt, En geſtraft.

Sextius Paconianus door Tiberius beſchuldight.

1 Naar den zin van Lipſ. 2 Hier ontbreekt iet. Lipſ. 3 Dien grooten naamen zoekt in te enten. 4 Matgemaatigde woorden. 5 Van hunnen tydt. 6 Rogitans 7 Schyn.

Paconianus Oudeſchout den ſlagh gegeeven, tot groote vreughdt der Raadtsluiden, die ſtout, boosdaadigh, yders geheim doorgrondende, en van Seianus verkooren was, om met zyn hulp; een' laagh aan C. Cæſar te leggen. 'T welk openbaar geworden weezende, zoo is de haat over een' wyl, op hem gevat, uitgeborſten, en gingh men met het uiterſte vonnis voort, 't en waar hy verklaart hadt, anderen te willen melden. 4 Maar toen hy Latinius Latiaris aanranſde, waaren beide wroeger en betichte als even benydt [1], een overaangenaam ſchouwſpel. Latiaris, gelyk ik verhaalt heb, eertydts de voorneemſte om Titius Sabinus, in 't net te brenghen, is toen ook d'eerſte geweeſt in't betaalen der ſtraffe. 'T welk zich alzoo toedraaghende, heeft Haterius Agrippa de Burgermeeſters van 't voorgaande jaar aangevallen, *hoe 't quam, dat zy zich met onderlinge wroegingh gedreight hebbende, nu ſtilzweegen? dat 'er niet anders en was, als de vreez', en't quaadt gewiſſe, hun tot verbondt ſtrekkende, maar dat den Raadtsluiden niet te heelen ſtondt, wat zy gehoort hadden.* Regulus antwoordde *dat 'er noch tydt van wraake liep, die hy in teegenwoordigheit des Vorſten vervolgen zoude:* Trio, *dat de nayver tuſſen amptgenooten, en zoo zy in de tweedracht yets hadden uitgeſlaaghen, beſt verduiſtert diende.* Als Agrippa daar op drongh, heeft Sanquinius Maximus, een van de Oudtburgermeeſteren, den Raadt gebeeden, *dat men de zorghen des Veltheers daarenbooven met geen t'zaamengezochte bitterheeden zoude vermeenighvuldigen: dat hy genoeg was om raadt te ſchaffen.* Dit 's de behoudenis van Regulus, en een uitſtel van Trioos bederf geweeſt. Haterius is te haatelyker geweeſt, om dat hy vunſtigh van langhſlaapen, oft gail waaken, en, mits zyn' ſlaphartigheit, den Vorſt, alhoewel wreedt, niet vreezende, op 't bederf der doorluchtighe mannen, in 't bordeel en hoereeren, zyn' zinnen ſcherpte. 5 Daarnaa werdt Cotta Meſſalinus aanheffer [2] van alle wreede vonniſſen, en daar over van oudts in den haat ſtaande, zoo ras de geleegentheit voorviel, beticht met verſcheide dinghen: als die gezeit zoude hebben, dat het in twyffel ſtondt, oft C. Cæſar een man waar, en ten geboortdaage van Auguſtus, onder de Prieſters banketteerende, dat zelfſte *een neegendaagigh avondtmaal* genoemt: dat hy klaagende over de moogentheit van Manius Lepidus, en L. Arruntius, met de welke hy om geldtzaaken pleite, daar by gevoeght zoude hebben, *doch hen zal de Vroetſchap wel, my myn Tiberiusken beſchermen.* Ook werdt hy niet traaghlyker van de treflykſten der ſtadt overtuight: en alzoo zy daar op aanhielden, heeft hy de zaak voor den Veltheer betrokken [3]. Ende niet

Hy beticht Latinius Latiaris.

De wroeger en betichte beide geſtraft.

Haterius beſchuldigt de Burgermeeſteren.

Regulus en Trioos antwoordt.

Maximus verwerft uitſtel.

Haterius om zyn vuil bedryf zeer haatelyk.

Cotta Meſſalinus wort van verſcheide zaakenbeſchuldight.

1 *Laviſo: haatlyk.* 2 *Aanraader.* 3 *Appellavit: zich tot den Veltheer beroepen.*

laugh

langh daarnaa quam 'er een brief, in den welken, hy, verdaadigingh-wyze verhaalt hebbende *den aanvangk der vrundtſchap tuſſen hem en Cotta*, met vermelding zyner veelvoudige gedienſtigheeden, verzocht heeft, *dat men geen' woorden ten quaade verdraait*, nochte *d'eenvoudigheit*[1] *der taafelpraat, tot oeveldaadt trokke*[2]. Merkwaardig ſcheen 't begin deezes briefs van Cæſar. Want hy hief aan met deeze woorden, *Wat ik aan u te ſchryven, beſchreeve Vaders, oft hoe ik het te ſchryven, oft wat altoos ik niet te ſchryven hebbe, te deezer tydt, zoo moeten my alle de Goden en Godinnen erger doen vergaan, als ik daagelyks gevoel dat ik vergaa, indien ik het weet*. TOT zulk een' peene waaren ook hem zelven zyne ſchelmeryen en laſterſtukken geworden. Ende is niet vergeefs het puik der wysheit gewoon vaſt te ſtellen, DAT die den dwingelanden de borſt ontſloote, aldaar zoude moogen aanſchouwen hoe zy verſcheurt en gehakt worden; dewyl, gelyk het lichaam door ſlaaghen, alzoo door wreetheit, booze luſt, oevelen toelegh, het gemoedt gereeten wordt. Naamelyk Tiberius en vondt die bergingh in zyn' fortuin[3], nocht in de eenzaamheit niet, oft hy moeſt zelf belyden, hoe zyn gewiſſe gepynight en geplaaght werdt. Voorts den Raatsluiden toegeſtaan zynde over den Raadtsman Cæcilianus, die zeer veel teegens Cotta voortgebracht hadt, te vonniſſen, werdt goedtgevonden *hem de zelve ſtraffe op te leggen, die Aruſeius en Sanquinius, de betichters van L. Arruntius gedraagen hadden*. 'T welk de meeſte eere was die aan Cotta gebeuren kon, die wel edel, maar arm uit overdaadt, leelyk beſprooken van laſterſtukken, by d'allerheilighſte zeeden van Arruntius, door de waardigheit der wraake, geleeken werdt. Daarnaa zyn Quintius Servæus, en Munitius Thermus voorts gebracht. Servæus hadt het Schoutampt bediendt, eertydts in Germanicus gezelſchap geweeſt zynde. Munitius was uit de ridderſchap geſprooten, en hadt zich zeedighlyk in de vrundtſchap van Seianus gedraaghen, 't welk te meerder ontfermingh over hen baarde. Tiberius daarenteegen hen voor de voorneemſte aandryvers der ſchelmeryen ſcheldende, vermaande C. Cæſtius den vaader, *dat hy der Vroedtſchappe te zeggen hadt, 't geen hy hem hadt geſchreeven*; en heeft Cæſtius de wroegingh aanveirt. 'T welk het bederffelykſte geweeſt is, dat die tyden hadden, als de eerſtelinghen van den Raadt, ook de geringhſte betichtinghen pleeghden, eenigen in 't openbaar, veelen in 't verborghen: en komen geen onderſcheidt maaken tuſſen vreemden en maagen, vrienden en onbekenden: wat ſchielyk toegekoomen, oft door oudtheit, duiſter was: oft yemandt op

Beroept zich op Tiberius,

Die hem in een brief begunſtight en verſchoont.

6

Aanmerkelyke belydenis van Tiberius,

« Strekkende tot klaar bewys van zyn ongeruſt en « knaagend geweeten. « Verborge « ſtraf der Tyrannen.

7

Cæcilianus de beſchuldiger van Cotta wordt zelt verweezen.

Q. Servæus en Thermus worden hetelyk beticht.

Ellendige toeſtandt deezer tyden door 't veelvuldigh betichten.

1 *Openhartigheit*. 2 *Misduide*. 3 *Staat*.

markt, oft maaltydt, 't waar van wat zaak het waare, geſprooken hadt, hy werdt aangeklaaght, gelyk yder voor den anderen gereedt zocht te zyn, en hem ſpoeide in rechte te trekken: een deel tot hun eigen onderſtandt, de meeſte hoop als bezoedelt met een' quaal en ſmet. Maar Munitius en Servæus verweezen zynde, begaaven zich onder 't getal van de aanbrengers. Ende zyn in 't zelve ongeval getrokken Julius Africanus van Santonen, een Galliſche ſtadt; en Seius Quadratus: van zyn afkomſt heb ik niet vernoomen. Ook is my niet onbewuſt dat van veele ſchryvers de gevaarlykheeden en ſtraffen van veelen zyn overgeſlaaghen; mits hun d'overvloedt verveelt, oft dat zy gevreeſt hebben, door dien 't hun uit de kerf te gaan en te droevigh docht, de leezers met gelyken verdriet te moeyen[1]. Ons zyn veele weetenswaarde dinghen

8 voorgekoomen, alhoewel by anderen niet vermelt. Want ter zelver tydt, als anderen de vrundtſchap van Seianus valſchelyk verloochenden, heeft een Roomſch Ridder M. Terentius, daar oover aan recht gevordert, de zelve opentlyk darren bekent ſtaan, in deezer maniere voor de Vroedtſchap aanheffende: *Naar den ſtaat daar ik in ben, waar 't miſſchien zoo oorbaarlyk niet de misdaadt te bekennen, dan te loochenen. Maar hoe de zaak ook uitvallen mooge, ik zal belyden dat ik een vriendt van Seianus geweeſt ben, en gewenſcht heb het te worden, en my verblyd, toen ik 'er toe geraakt was. Ik had hem gezien amptgenoot zyns vaders in 't regeeren der Hofregementen, daar naa 't bewindt van ſtadt en oorlooge teffens bedienen. Zyne maagen en naaſten werden tot eeren verheeven: hoe ieder grooter[1] met Seianus was, zoo veel te meer vermoght hy om Cæſars vriendtſchap te gewinnen. Daarenteegen die hem t'onvrundt hadden, werden van vreeze en weederwaardigheit beſtreeden. En brengh ik niemandt tot exempel voorts, maar zal ons alle, die in den laatſten toeleg niet geplenſcht hebben, op myn gevaar alleen verdaadighen. Want niet Seianus van Vulſinië, maar een lidt van't huis der Claudiën en Juliën, dien hy door vermaaghſchappingh ingelyft was, uw ſchoonzoon, Cæſar, uw metgezel in't Burgermeeſterſchap, die uwen plicht in den Staat ter handt trok, was de geen dien wy vierden. 'T ſtaat ons niet toe te ſchatten wien, en uit wat oorzaaken, gy iemandt boven d'anderen verheft. U hebben de Goden het opperoordeel[2] der zaaken gegeeven: ons is de gloorie der gehoorzaamheit gelaaten. Wy zien, jaa, 't geen zich in't openbaar vertoont, wie door u verrykt, vereert wordt, wie de meeſte maght hebben, om te helpen oft te ſchaaden. 'T welk niemandt ontkennen zal, dat*

M. Terentius beſchuldight weegens zyn vriendtſchap met Seianus, ſtaat die bekent, en verdeedight zich met een treffelyke reede.

1. *Bezwaaren.* 2. *Intimus.* 3. *Opperrechter der zaake gemaakt.*

dat Seianus gehadt heeft. 'S PRINSSEN *bedekte zinnen, en wat hy in 't verborgen toereedt, naa te vorſſen, is ongeoorloft, hachelyk: zonder zekerheit evenwel van daar achter te raaken. Overpeinſt niet, beſchreeve Vaders, den laaſten dagh van Seianus, maar zyn' zeſtien jaaren. Satrius ook en Pomponius zyn van ons met ootmoedt geëert*[1]*: by zyne vryelinghen en deurwaarders bekent te worden, was voor eerlyk gehouden. Hoe dan? zal men deeze verdaadingh zonder onderſcheidt en vermengelt doen? Immers laat ze by gerechtighe paalen afgedeelt worden. Dat men 't belaagen van den Staat, de aanſlaagen op 's Veltheers moordt, ſtraffe: noopende de vrundtſchap en dienſten hem beweezen, laat het zelffte wit, u Cæſar, en ons vryſpreeken.* De ſtandtvaſtigheit der reede, en dat 'er een gevonden was die voortsbraght 't geen zy alle in de gedachten hadden, hebben zoo veel vermoogen, dat zyne wroegers, mits daar by gevoeght zynde 't geen zy te vooren misdreeven hadden, met ballinghſchap oft doodt geſtraft werden. Hier naa volghden Cæſars brieven teegens Sextus Veſtilius Oudeſchout, den welken van zynen broeder Druſus zeer bemindt, hy in de bende zyner vrienden overgedraagen hadt. D'oorzaak zyner geſteurtheit teegens Veſtilius is geweeſt, dat hy yets van C. Cæſar, als onkuis gedicht hadt, oft dat het verziert en gelooft werdt. Ende derhalven hem 's Prinſſen gezelſchap[2] verbooden zynde, naa dat hy met zyn' oude handt het yzer verzocht hadt, heeft zyn' aderen gebonden: voorts door een briefken om genaade gebeeden hebbende, en ſtraf antwoordt gekreegen, opend' hy zyn aderen. In troep, daar naa, worden Annius Pollio, Appius Silanus, teffens met Scaurus Mamercus en Sabinus Calviſius van majeſteitſchennis aangeklaaght, en Vicinianus by Pollio zynen vader gevoeght, vermaardt van geſlacht, en zommigen ten top der eeren verheeven. Ende gingh der Vroedtſchap een ſchrik aan. Want wie doch moght 'er zyn, dien oft het maaghſchap oft de vrundtſchap van zoo veel' doorluchtige mannen niet en raakte? 't en waare dat Celſus, Kornel van een hofregement, alstoen een van de aanbrengers, Appius en Calviſius, uit het gevaar hadt geholpen. Cæſar heeft de zaak van Pollio, Vicinianus, en Scaurus uitgeſtelt, om zelf, met den Raadt, daar kennis af te neemen; laatende eenigh bitter bewys teegens Scaurus blyken. De vrouwen zelf niet vry van gevaar, werden, door dien men haar niet te laſt leggen kon naa de heerſchappy geſtaan te hebben, *om haare traanen* beſchuldight. Ende is Vitia, een oudt wyf, moeder van Fuſius Geminus, gedoodt, om dat zy haars zoons doodt beſchreit hadt. Dit gingh 'er in den Raadt

9 Zyn wroegers geſtraft.

Veſtilius van Tiberius beticht.

Doodt zich zelven.

Daar werdt een groote hoop doorluchtige mannen' teevens beticht.

10

Moederlyke deernis duur geboet.

1 *Venerabamur*. 2 *Tanfel*.

Twee van Tiberius oudtſte vrienden ter doodt gedreeven.

om. Ende niet genaadelyker werden by den Vorſt Veſcularius Flaccus, en Julius Marinus ter doodt gedreeven, die van de oudtſte zyner gemeenzaame vrienden, hem tot Rhodus gevolght waaren, en in Capreën ſtaagh onder zyn zyde geweeſt. Veſcularius hadt in 't belaagen van Libo tuſſen beiden gegaan: by hulpe van Marinus hadt Seianus, Curtius Atticus verdelght. Waar over met eenige blydtſchap vernoomen werd, dat zulken raadtsluiden hun eigen exempel op den kop gedroopen was.

L. Piſo ſterft.

Ter zelver tydt is L. Pizo, Prieſter, 't welk zeldzaam was in zulk een' vernaamtheit [1], zyn' eigen doodt geſtorven: die nooit eenigh ſlaafſch

Zyn lof.

gevoelen uit zich zelven [2] voorgedraaghen hadt, en, als de noodt perſte, een wyze maatigingh gebruikte. Dat zyn vader Zeedemeeſter geweeſt was, heb ik vermelt. Zyn ouderdoom heeft het tachtighſte jaar behaalt. In Thracië hadt hy de triomfelyke eere verdient. Maar zyn' voorneemſte gloory is daar uit geſprooten, dat hy, voor 't jonghſte [3], Overſte der ſtadt, die geduurighe moogentheit, en laſtiger door d'on-

11

gewoonte van 't gehoorzaamen, wonderlyk gemaatight heeft. Want

Het ampt van Overſte der ſtadt, en hoe dat is ingevoert.

te vooren, als de Kooningen, en daarnaa de Majeſtraaten van huis reisden, op dat de ſtadt niet zonder gebiedt en bleeve, werdt'er, voor zekeren tydt, een gekooren, om recht te doen, en op ſchielykheeden te verzien. Ende zeit men dat van Romulus, Dentres Romulius; daar naa van Tullus Hoſtilius, Numa Marcius; en van Tarquinius Superbus, Spurius Lucretius in dit bewint geſtelt zyn. Naaderhandt gaaven Burgermeeſters deezen laſt; en blyft daar noch een zweemzel af, wanneer, om de Latynſche vierdaaghen, iemandt gelaſt wordt, die 't Burgermeeſterampt pleeght. Auguſtus voorts in de burgerlyke oorlooghen

Cilnius Mæcenas.

heeft Cilnius Mæcenas, zynde van de Ridderlyke orde, over al 't geen in Roome en Italië te verrichten was geſtelt. Thans meeſter van den Staat geworden, heeft hy, om de grootheit des volks, en traaghe hulpe der wetten, eenen van Oudtburgermeeſteren genoomen, die de

Meſſalla Corvinus.

ſlaaven te bedwinghen hadt, en het deel der burgeren, dat door ſtoutheit onruſtigh is, 't en zy 't kraft vreeſt. Ende heeft Meſſalla Corvinus eerſt deeze maght, doch binnen weenigh daagen zyn afſcheit gekreegen, als die niet weetende te oeffenen. Toen heeft Taurus Statilius,

Taurus Statilius.

alhoewel in hoogen ouderdoom, dit ampt braaf uitgevoert. Pizo daarnaa eenpaarlyk twintigh jaaren langh, daar goedt toe bevonden, is by raadtſlot der Vroedtſchappe met uitvaart [4] tot ſtadts koſten vereert.

12

Daarnaa is der Vroedtſchap voorgedraagen door Quinctilianus Gildemeeſter der gemeente, van 't boek van Sibulla, 't welk Caninius Gallus

1 *Luiſter.* 2 *Vrywilligh.* 3 *'T laatſte.* 4 *Lykſtaatſie.*

Vyf-

Vyftienman verzocht hadt dat men onder d'andere werken der zelve Propheteſſe zoude aanneemen, en daar op een' raadtskeur maaken. De welke, door ſcheidtgangh [1] gemaakt zynde, heeft Cæſar brieven gezonden, de Gildemeeſter zachtelyk beſtraffende *over zyn' onkunde der oude wyze, mits zyn' jongkheit*: aan Gallus verweet hy, *dat hy oudt zynde van weetenſchap, en in de ceremonien, zonder zeekeren voorſteller* [2], *voor 't vonnis van 't amptgenootſchap* [3], *zonder dat, volghens 't gebruik, de gedichten door de meeſters geleezen en geſchat waaren, by den zeer onvollen Raadt gehandelt hadt*. Met eenen vermaand' hy: *dat, overmits veele ydelheeden onder den vermaarden naam werden uitgegeeven, Auguſtus gekeurt hadt, binnen wat dagh men die aan den Stadtsſchout hadt te brenghen, en ongeoorloft zyn zoude voor amptelooze luiden die onder zich te houden*. 'T welk van de voorouders ook gekeurt was, naa 't verbranden van 't Capitoolie in den burgerkrygh, als tot Samos, Ilium, Erythren, door Afriken ook en Sicilië, ſampt d'Italiſche bouwſteeden, opgezocht werden de gedichten van Sibulla, 't zy dat 'er eene oft meer geweeſt zyn; met laſt aan de Prieſters, om, zoo veel met menſchelyke maght doenlyk viel, de waarheit t'onderſcheiden. Derhalven is toen ook dat boek aan de kenniſſe der Vyftienmannen onderworpen. Onder de zelve Burgermeeſters is 't, door de dierte van 't kooren, tot op de kant van een' muitery gekoomen. Ende is dapper, en tot verſcheide daaghen, in de ſchouwburgh [4] daar om geroepen, met grooter ongebondenheit [5], dan men gewoon was teegens den Veltheer. Waar door beweeght, hy de Majeſtraaten en Raadtsperzoonen beſchulden heeft, *dat zy het volk niet met d'achtbaarheit der Overheit* [6] *hadden ingetoomt*: en voeghd 'er by, *uit welke wingeweſten, en hoe veel meerder meenighte van kooren hy deedt overvoeren dan Auguſtus*. Dies werdt 'er, tot beſtraffinghe des volks, een raadtskeur gemaakt, met d'ouwde ſtrengheit [7]. Ook hebben de Burgermeeſters geen geringher afkundingh gedaan. Zyn zwyghen werdt niet voor burgerlyk, gelyk hy gelooft hadt, maar voor hoovaardye genoomen. Op 't eindt van 't jaar zyn Geminius, Celſus, Pompeius, Roomſche Ridders omgekoomen, om misdaadt van vloekverwantſchap. Van de welke Geminius, door 't verquiſten zyner middelen, en 't leiden van een wyvelyk leeven [8], vriendt van Seianus geworden, geen man tot yet ernſtighs was. Ende Julius Celſus Kornel, in de banden de gerekte en omgewondene ketten

Voorſlagh en raadtskeur aangaande een boek van Sibulla,

Door Tiberius beſtraft en verworpen.

13 Begin van oproer door dierte van 't kooren.

Door een raadtskeur geſtuit.

14 Geminius Celſus, en Pompeius, ter zaake van vloekverwantſchap, omgekomen.

1 *Per diſceſſionem: door overgangk* 2 *Auctore.* 3 *Collegii.* 4 *Theatro.*
5 *Stoutmoedigheit.* 6 *Publica authoritate.* 7 *Severitate: ernſthaftigheit.*
8 *Mollitiâ vitæ: ſlap leven.*

kettingh ter weederzyden ſpannende, heeft zich zelven de nek gebrooken. Maar Rubrius Fabatus, als oft hy wanhoopende van de Roomſche zaaken, zyn' toevlucht tot de barmhartigheit der Parthen nam, is in handen van bewachters geſtelt. Hy gezondt gevonden zynde by de enge zee van Sicilië, en te rugh geſleept door eenen Honderdtman, braght geene ſchynhebbende reedenen zyner verre reize voort. Hy is nochtans behouden gebleeven, meer door vergetenis dan uit genaade.

15 Servius Galba en L. Sulla Burgermeeſters zynde, heeft Cæſar, naa langen overlegh wie dat hy aan zyne nichten te man zoude toeſchikken, naardien de jaaren der maaghden het vorderden, L. Caſſius en M. Vinicius gekooren. Vinicius zyn geſlacht was uit een buiteſtadt[7]. Hy was gebooren tot Cales, zyn vader en grootvader Burgermeeſters geweeſt, voor de reſt van Ridderlyken huize, zacht van inborſt, en van een' gepronkte welſpreekentheit. Caſſius was van geſlacht uit de gemeente tot Rome, maar 't zelve oudt en eerlyk, en onder de ſtrenge[8] tucht zyns vaaders opgevoedt, werdt meer gelooft om zyne rekkelykheit, dan om zyn' nyverheit. Deeze heeft hy Druſilla, aan Vinicius Julia, dochters van Germanicus gebooren, bygevoeght. Ende op dit ſtuk heeft hy der Vroedtſchappe geſchreeven, met maatelyke eere der jongelinghen. Daarnaa bygebracht hebbende zeer wufte[9] oorzaaken van zyn afweezen, nam hy eenen zwaay tot deftiger dinghen, en den haat, om 's gemeenen beſten wille gelaaden: en verzocht *dat d'Overſte Macro, met eenighe luttel Kornellen en Hondertmans, met hem moghten binnenſtaan, zoo dikwils als hy in 't raadthuis koomen zoude*. Waar op een' breede raadtskeur gemaakt zynde, zonder bepaalingh van ſoort oft getal, heeft hy nooit de daaken der ſtadt, veel min den gemeenen Raadt genaakt, twyfelende zyn vaderlandt te verzoeken, en den wegh derwaarts ſchuwende. Daarentuſſchen is 'er groote kracht van wroegers uitgeborſten, teegens de geenen die hun gelden door woeker vermeerderden, teegens de wet van Cæſar den Hooghgezaghebber, waar by verzien wordt, *noopende de wyze van geldt uit te zetten, en goedt te bezitten, in Italië*; „ dewelke ouwlinghs naagelaaten was, mits dat EIGEBAAT voor 't ge„ meene nut gaat. Zeeker het woekerquaadt is oudt in ſtadt, en meenigmaals oorzaak van oproer en twiſt geweeſt: daar over werdt het ingetoomt, ten tyde der oude en min bedorve zeeden. Want eerſt is by de twaalf taafelen gekeurt, *dat niemandt hooger dan teegens twaalf ten hondert*[1] *in 't jaar zoude woekeren*, daar te vooren de ryke luiden zoo veel

Tiberius geeft twee dochters van Germanicus ten huwelyk.

Druſilla aan L. Caſſius, en Julia aan M. Vinicius.

Geveinsde wantrouwen verzoek van Tiberius.

16 Woekeraars aangeklaaght.

De woeker veroorzaakte veel quaadts, en werdt van tydt tot tydt ingetoomt.

zes

1 *Opidanum*. 2 *Severa*: *deftige*. 3 *Geraapte*: *vergehaalde*. 4 *Den penningh twaalf*.

naamen als't hun luste. Daarna is 't by keure der Gildemeesteren, op zes ten honderdt [1] gebraght: entlyk alle woeker verbooden. Ende heeft men, door veele keuren der gemeente 't bedrogh gestuit, dat, zoo dikwyls onderdrukt, door wonderlyke listen weeder oprees. Maar alstoen heeft Gracchus de Schout, dien die rechtspraak te beurt gevallen was, zich bezwaart vindende in de meenighte, die gevaar liepen, de zaak der Vroedtschappe voorgedraagen. Ende de Raadtsperzoonen verbaast (want niemandt was vry van schult in deezen) hebben vergiffenis aan den Vorst verzocht: dewelke de zelve toestaande, zoo is voor 't toekoomende een jaar en zes maanden verleent, binnen welken tydt yder zyne huisreekeningen naa 't bevel der wet zoude voeghen [2]. Hier uit quam gebrek van geldt, mits allemans schulden teffens geroert werden; en mits dat door 't verwyzen van zoo veel luiden, en 't verkoopen hunner goederen, het gemunte zilver in 's Vorsten oft stadts schatkaamer vast gehouden werdt. Daarenbooven hadt de Vroedtschap verordent, *dat elk twee deelen van den woeker aan akkers in Italië zoude besteeden*. Maar de uitdoenders spraaken hunne schuldenaars voor 't geheel aan. Ende 't voeghde d'aangesprookenen quaalyk hun geloof te verachteren. Daar uit volghde eerst een t'zaamenloopen en bidden, daarnaa 't geschreeuw aan der Schouten vierschaar. Ende 't geen tot baate ter handt genoomen was, verkoopen en koopen, sloegh om ten teegendeel; om dat de woekeraars alle 't geldt in 't koopen van akkers verslolten hadden. Op d'overvloedt van 't geen dat te koop quam volghde afflagh, zulks elk hoe hy dieper in schuldt stak, quaalyker verkoopen kon. Ende geraakten 'er veele om hunne middelen, 't verloop der huiszaaken deedt waardigheit en faame van booven neederstorten. Tot dat Cæsar hulpe boodt, leggende vyfentzeeventigh hondert duizent gulden in de banken, met verlof om daar af te leenen voor dry jaaren, zonder woeker, mits dat de heffer den volke borgh stelde voor 't dubbelt. Alzoo is 't geloof herschaapen. Ook zyn 'er allenskens bezondere [3] perzoonen gevonden, die geldt uit deeden. Nochte en is 't koopen van de akkers niet te werke gestelt, naa de forme der raadtskeure, gelyk gemeenlyk zoodaanighe dinghen in 't begin ernstigh aangebonden, in 't eindt versloft worden. Daarnaa quam d'oude schrik weeder, werdende Considius Proculus van majesteitschenderye aangeklaaght: die zonder eenige vreeze, vierende den dagh zyner geboorte, naa 't raadthuis gesleept, teffens verweezen en omgebraght is. Zyner zuster Sancia ook is waater en vuur verbooden, op aanklaghte van Q. Pomponius. Deeze

Wetten en orde op het woekeren.

17 Uit d'orde ontstaat onorde die 't quaadt vergert.

Groot verloop van middelen, Daar Cæsar met een milde leeningh teegens voorziet.

18 Considius beticht, verweezen en gedoodt.

1 *Den penning vierentwintigh.* 2 *Instellen.* 3 *Privati.*

Snoodtheit van Pomponius. onruſtigh van zeeden, wendde voor *dat hy dit en desgelyk bedreef, om gunſt by den Vorſt te winnen, en daar door zynen broeder Pomponius Secundus uit gevaar te redden.* Teegens Pompeia Macrina werdt ook vonnis van ballinghſchap geweezen, welker man Argolicus, en ſchoonvader Laco, zynde van de treffelykſten der Achæën, door Cæſar gekrenkt[1] waaren. Haar vaader ook een doorluchtigh Roomſch Ridder, en haar broeder Oudtſchout, hebben zich zelve, als 't verwyzen genaakte, omgebracht. Hun was te laſte geleidt, *dat Theophanes van Mitylenen, hun overgrootvader, een van de getrouwſte vrienden van Cn. Magnus geweeſt was: en dat de Griekſche vlaayerye den overleedenen Theophanes heemelſche eere toegekeurt hadt.* Waar naa Sextus Marius de rykſte der Hiſpaniën, bedraaghen werdt, *zyn' dochter met bloedtſchande bezoedelt te hebben*, en van den Tarpeiſchen ſteen afgeworpen. Ende op dat men niet te twyffelen hadde dat het quaadt hem van zyn groote geldt herquam, heeft Tiberius ook zyne goudtmynen, alhoewel die der gemeene ſchatkaamer toegeweezen waaren, voor zich zelven ter zyde geſtreeken. Voorts verwoedt door het ombrenghen, beveelt hy alle die in de gevangkenis laagen, beſchuldight van maatſchappye met Seianus, te dooden. Daar lagh een geweldighe meenighte van lyken, van allerlei ſexe, allerlei ouderdoom, doorluchtighen[2], oneedelen, verſtrooit oft by hoopen. Zonder dat men hunnen maagen oft vrienden toeliet hen by te ſtaan, te beweenen, jaa langh t'aanſchouwen, maar ſteld''er bewaarders rondtsomme, die yders rouwe gaasloegen, en de verrotte lichaamen vervolghden, tot dat ze in den Tiber geſleept werden. Alwaar zy vlottende, oft aan den oever ſpoelende, van niemandt gebrandt, van niemandt aangeroert werden. Het gebruik der menſchelyke gemeenſchap was vervallen, door de kraft der vreeze; en hoe de wreedtheit meer wies, hoe de barmhartigheit meer geweert werdt. Ontrent den zelven tydt, heeft C. Cæſar in 't gezelſchap van zyn' grootvader naa Capreën getrokken, Claudia, de dochter van M. Silanus, ten huwelyk gekreeghen; zyn woedigh gemoedt met valſche zeedigheit bedekkende, zonder, dat het verwyzen zyner moeder, het bannen zyner broederen, hem den mondt opbrak, zyn gelaat en ten naaſten by zyn' woorden ſchikkende, naa dat Tiberius op dien dagh dan te moede ſcheen. Waar door thans het ſchrander zeghswoordt van den reedenaar Paſſienus vermaardt geworden is, *dat 'er nooit beeter ſlaaf nocht ſnooder heer uitquam.* My en ſtaat niet ongemelt te laaten het waarzeggen van Tiberius, noopende Sergius Galba toen Burgermeeſter, den

Pompeia gebannen.

Felheit teegens haar man en naaſte maagen.

Misdaat van kleenen gewichte hun te laſt geleidt.

19

S. Marius ter zaake van bloedtſchande, of om zyn groote rykdoom gedoodt.

Grouwlyke wreedtheit.

D'erbermingh over maagen en vrienden wordt geweert.

20

C. Cæſar trouwt Claudia.

Ontveinſt zyn boozen aardt.

1 *Afflixerat: gekneuſt.* 2 *Edelen.* wel-

welken hy hebbende doen by hem haalen, en met verſcheide reedenen ondertaſt, entlyk met Griekſche woorden van deezen zin heeft aangeſprooken: *ende gy Galba zult ook t'eenigher tydt eens aan een' kant van't ryk lekken*[1]: Beteekenende een' laate en korte moogentheit: uit de kenniſſe van de konſt der Chaldeën, om de welke te leeren, hy leedighen tydt tot Rhodus, en Traſullus tot meeſter gehadt heeft, naa 't verzoeken zyner ervaarenheit, in deezer maniere. Soo dikwils hy op eenige zaake raadtspleeghde, diend' hy zich van eenen hooghen oordt van 't huis, en met geweeten[2] eenes vryelinghs. De zelve onweetende van letteren, kloek van lichaam, ging door ongebaande[3] en ſchorre[4] wegen (want het huis hanght over de klippen) voor den geenen heenen, wiens konſt Tiberius voorgenoomen hadt te verzoeken: en zoo daar vermoeden viel van ydelheit oft bedrogh, ſtiet hem op 't weederkeeren van booven needer in de zee, die daar onder lagh; op dat hy 't geheim niet uit en braghte. Traſullus derhalven op de zelve rotzen geleidt, naa dat hy den vraagenden ontroert hadt, hem het ryk, en de toekoomende dinghen eunjerlyk openbaarende; wordt gevraaght, *oft hy van de uure zyner eige geboorte ook kennis hadt, wat jaar dat 'er toen, wat dagh voor hem liep?* Hy hebbende de ſtanden der ſtarren, en de wydtte tuſſen haar afgemeeten, begon eerſt te zuffen[5], daarnaa te tſaaghen, en hoe hy alles bet inzagh, hoe hy meer beteutert ſtondt van verwonderingh en vreeze. Entlyk roept hy uit, *dat hem een hachelyk en bynaa't uiterſte gevaar was naakende*. Tiberius alstoen hem omhelzende, verblydt zich met hem, *die voorkennis van de gevaarlykheeden, en behouden te blyven hadt*: en aanneemende 't geen hy gezeit hadt in ſteede van een orakel[6], houdt hem onder zyn vertrouwſte vrienden. Maar ik, hoorende deeze oft diergelyke dinghen, vindt myn oordeel in onzeekerheit, oft de zaaken der ſterffelyken door beſcheer[7] en onveranderlyke noodt, oft by lot gewentelt worden. Want gy zult onder de wyſten der ouwden, en die hunne gezintheit naayveren, geſchil vinden: en aan veele der zelven een gevoelen ingegriffyt, *dat de Goden zich nocht met ons begin, nocht met ons eindt, jaa met de menſchen ganſchlyk niet bekommeren. Dat daarom dikwyls de meeſte droefheit den goeden, blydtſchap den ſnoodtſten overkomt*. Anderen daarenteegens meenen *dat 'er een noodtbeſcheer op de dingen paſt, doch niet ſpruitende uit de wuſte ſtarren, maar geleeghen in de oorſpronkelykheit en knoopen der natuurlyke*

Tiberius voorſpellingh aanghaande Galba.

Zyn oeffeningh in de konſt der Chaldeëa.

Traſullus werdt van hem op de proef geſtelt.

Traſullus voorzeggingh.

Hy meldt het gevaar daar hy in ſtondt.

Twyfelingh des Hiſtoryſchryvers over de reedeningh der menſchelyke zaaken, en of alles door noodtlot of by geval geſchiedt.

1 *Deguſtabis imperium.* 2 *Conſcientia.* 3 *Avia: buitenweegen.* 4 *Derupta.* 5 *Hærere.* 6 *Goddelyk waarzeggen.* 7 *Fato: noodtbeſcheer: het zeggen, d'uitſpraak oft gewyſde Godts.* 8 *Dwaalende.*

oorzaaken: ende nochtans laaten zy ons de keure[1] *des leevens, dewelke naa dat gy verkooren hebt, al dan d'orde, van't geene gemaakende is, vaſt*
„*gaat:* NOCHT *dat goedt oft quaadt is't geen de gemeene man daar voor*
„*houdt:* DAT *veelen, die met teegenſpoedt ſchynen te worſtelen, geluk-*
„*zaaligh zyn: en veelen, alhoewel in grooten rykdoom, overeilendigh:*
„*indien die de laſtighe fortuin ſtandtvaſtelyk draaghen, en deezen door quaa-*
„*den raadt de gelukkighe misbruiken.* Voor de reſt, men kan den meeſten hoop der ſterflelyken niet beneemen't geloof, *dat, ten oorſprongk van een yder, het toekoomende beſchooren wordt: maar dat eenighe dingen anders uitvallen als zy voorzeit waaren, door't bedrogh der geenen die zeggen't geen zy niet en weeten. Dat daar door gekrenkt wordt het geloof der konſte*, daar d'aalouwde en onze eeuwe klaar bewys af heeft voortgebraght. Naamelyk hoe door den zoon van den zelven Traſullus't ryk aan Nero voorzeit is, zal t'zyner tydt gemelt werden, op dat ik nu niet te verre van mynen aanvangk loope. Onder de zelfſte Burgermeeſters quam de doodt van Aſinius Gallus onder't volk, die men niet en twyfelt, dat door gebrek van ſpyze verdaan is: oft uit eigen wil, oft uit nood, werdt onzeeker gehouden. Ende als men Cæſar raadt vraaghde, *oft hy toeliet hem te begraaven*, heeft hy zich niet geſchaamt het zelve te verloorlooven, en daarenbooven te klaaghen *over't ongeval dat den beſchuldighden wegh genoomen hadt, eer hy openbaarlyk in recht verwonnen was.* Te weeten, in drie jaaren, ondertuſſchen verloopen, hadt het aan tydt gebrooken, om te rechte te ſtaan eenen Oudtburgermeeſter, vaader van zoo veele Oudtburgermeeſters. Druſus werdt daarnaa gedempt, naa dat hy zich met een deerlyk[2] voedtzel, knaauwende't vulſel van zyn bedde, tot den neegenden dagh toe onderhouden hadt. Zommighen hebben vermelt, dat Macro aangeſchreeven was, indien Seianus beſtondt de waapenen te proeven, dat hy den jongelingh, getrokken uit de bewaarnis (want hy werdt in 't palais vaſt gehouden) den volke tot een Hooftman zoude geeven. Thans, om dat 'er gerucht rees, *dat het gebeuren zoude, dat Cæſar zich met zyn' ſnaar en neeve verzoenen zoude*; heeft hy de wreedtheit liever dan 't leedtweezen gehadt. Jaa ook uitvaarende teegens den overleeden, heeft hy hem *onkuiſheit des lichaams, een hart bederffelyk voor de zynen, verbittert teegens den Staat*, verweeten: en bevoolen *zyn' woorden en werken, van dagh tot dagh beſchreeven, op te leezen.* 'T welk't alderfelſte ſcheen dat men bedenken kon. Dat hy zoo veel jaaren langh gaageſlaaghen was, van de geenen, die zyn gelaat, geſteen, ook zyn heimelyk morren hadden aan te teeke-

23 De doodt van Aſinius Gallus.

Het deerlyk omkoomen van Druſus, Germanicus zoon.

24 Die ook na zyn doodt van Tiberius wordt geſcholden.

1 *Verkiezingh.* 2 *Erbarmelyk.*

teekenen. Ende dat de grootvader dit hadt konnen hooren leezen, onder't volk doen brenghen, was nauw gelooflyk; en hadden de brieven van Actius den Hondertman, en Didymus den vryelingh, de naamen der slaaven niet vermelt, en hoe elk Drusus, als hy uit zyn' slaapkaamer quam, geslaaghen, en vervaart gemaakt hadt. De Hondertman had'er ook bygevoeght, als wat fraais, zyn' eige woorden vol wreedtheits, en de stemmen van den zieltyghenden [1], met de welke hy, eerst zich veinzende buiten verstandt te zyn, quansuis uit byzinnigheit, de moordt [2] aan Tiberius, thans, toen hy ten einde aller hoope zyns leevens was, gedichte en met voordacht beraamde rampwenschen toevloekte [3]: *dat hy, gelyk hy zyn swaar, zyns broeders zoon, neeven, en alle't huis met neederlaaghen vervult hadt, alzoo aan den naam en't geslacht zyner voorouderen, en aan de naakoomelinghen, boete betaalen moeste.* Wel riepen de Raadtsluiden daar teegens aan, in schyn van eenen gruwel daar af te hebben. Maar schaamte en verwonderingh doorsneeden hen, dat hy die ouwlinghs zoo schalk en duister plaght te zyn, om zyne schelmstukken toe te dekken, tot deeze getrooftheit [4] gekoomen was, dat hy, als de wanten van den huize openende zynen neef ten toon gingh stellen, onder den geesel des Hondertmans, tussen de slaagen der slaaven, te vergeefs om 't uiterste voedtzel zyns leevens biddende. Deeze droefheit was noch niet gesleeten, als men van Agrippina vernam. Dewelke ik waane, dat, door't ombrenghen van Scianus, met hoope gevoedt zynde, haar leeven verlenght heeft: en naardien de wreedtheit niet altoos af en nam, willends gestorven is. 'T en zy men, by weigeringh van voedtzel, haar eindt eenen schyn gegeeven heeft, als oft het van zelfs gezocht waar. Want zeeker Tiberius is met overvuile betichtinghen in arren moede uitgevaaren, haar beschuldende *van onkuisheit, en dat Asinius Gallus d'overspeelder was, en zy door zynen doodt tot verdriet des leevens gedreeven.* Maar Agrippina geen billykheit [5] dulden konnende, tochtigh naa't heerschen, hadt met manlyke bekommeringhen der vrouwen gebreeken uitgeschudt. Cæsar voeghd'er by *dat zy twee jaaren, naa dat Scianus zyn straf ontgolden hadt, op den zelven dagh overleeden was, en daar af heugenis te houden stont*: en heeft 'er roem af gedraagen, *dat zy niet met den strop geworght, nochte in de Gemonien geworpen was.* Hier voor heeft men dankzeggingh gedaan, en gekeurt, *dat op den achtienden van October, dagh van beider doodt, alle jaaren een schenkaadie*

Beveelende zyn woorden en werken op te leezen.

Zynde jaaren langh gangeslaagen en alles aangeteekent.

Rampwenschen van Drusus op zyn doodtbedde Tiberius toegevlockt.

25 De doodt van Agrippina weeduw van Germanicus.

Tiberius vaart met felle betichtingen teegens haar uit.

1 *Zieltoogenden:* 2 *Funesta.* 3 *Meditatas diras imprecatur: met voordacht beraemde vloeken toewenschte.* 4 *Confidentiæ:* 5 *Æqui: gelykheit.*

26 *aan Jupiter zoude toegeheiligt worden.* Niet langh daarnaa heeft Cocceius Nerva, dien de Vorſt altydt aan zyn' zyde hadt, in alle godlyke en menſchelyke rechten ervaaren, met ongekrenkten ſtaat, onbezeert lichaam, raadtzaam gevonden te ſterven. 'T welk als Tiberius verſtondt, gingk hy by hem zitten, d'oorzaaken vraaghen, gebeeden daar by voegen, entlyk belyden, *dat het zwaar voor zyn gewiſſe, zwaar voor zyn faam zoude zyn, indien de naaſte zyner vrienden, zonder eenige reeden om te ſterven, het leeven vlooden.* Nerva een' af keer toonende van zyn' woorden, onthieldt zich met eenen van ſpyze. Daar werdt gezeit, van de geenen die zyn' gedachten bewuſt waaren, dat hy, hoe hy d'ellende van den ſtaat naader inzagh, uit gramſchap en vreeze, terwyl hy noch in zyn geheel ſtondt, en eer men yet teegens hem aanvingk, een eerlyk eindt gewilt heeft. Voorts heeft de ondergangk van Agrippina, het welk naauw geloofflyk is, Plancina met zich geſleept. Deeze eertydts getrouwt met Cn. Pizo, en zich openbaarlyk verheught hebbende in de doodt van Germanicus, was, als Piſo viel, door beeden van Auguſta, en niet min door de vyandtſchap van Agrippina verdaadight. Toen haat en gunſt uit hadden, goldt het recht. Ende beſtreeden met misdaaden, die niet onbekent waaren, heeft zy met haar' eigen handt meer een' laate dan onverdiende ſtraffe betaalt. Steekende de ſtadt in doodtrouw, door zoo veele droefheeden, is't een deel der treurigheit geweeſt, dat Julia dochter van Druſus, eertydts gemaalinne van Nero, getrouwt is in 't huis van Rubellius Blandus, wiens grootvader van Tibur, het welk veelen noch heughde, een Roomſch Ridder geweeſt was. Op 't uiterſte van 't jaar is de doodt van Ælius Lamia met zeedemeeſterlyke lykſtaatſie geeert, die entlyk ontſlaaghen van den ſchyn van Syrië te bedienen, Overſte van de ſtadt geweeſt was. Zyn geſlacht was ſierlyk, zyn ouderdoom leevendigh, en 't weigeren van 't wingeweſt, hadt hem zyn' achtbaarheit vermeerdert. Zynde daar naa Flaccus Pomponius, Voorſchout van Syrië, overleeden, zoo werden Cæſars brieven geleezen, by de welke hy klaaghde, *dat alle d'uitneemenſten, en bequaamſten om de heiren te regeeren, dat ampt afſloegen: en hy door die noodt tot gebeeden gedwongen werdt, door de welke eenigen van Oudtburgermeeſteren moghten gedreeven worden om de wingeweſten ter handt te trekken.* Vergeetende dat Aruntius nu in 't tiende jaar opgehouden werdt, dat hy in Hiſpanië niet en ginge. Ook is overleeden, in 't zelve jaar, Manius Lepidus, van wiens gemaatightheit en wysheit, ik, in de voorgaande boeken, genoegh

Cocceius Nerva beſluit gewilighlyk te ſterven.

Tiberius pooght hem van zyn voorneemen af te trekken.

Maar vergeefs.

D'oorzaak van zyn opzet.

Plancina doodt zich zelve.

Julia trouwt met Rubellius.

Ælius Lamia overleeden.

M. Lepidus ſtertt.

noegh vermelt heb. Ende is onnoodigh veel tot bewys van zynen edeldoom by te brengen: want het Æmiliſch geſlacht is vruchtbaar geweeſt van goede burgers, en die in 't zelve gezin verbaſtert van zeeden [1] geweeſt zyn, hebben nochtans in doorlughtige fortuine geleeft. Paulus 28
Fabius, L. Vitellius Burgermeeſters zynde, is naa langen ommeloop van eeuwen, de voogel Phœnix in Ægypten gekoomen; en heeft den geleerdſten der landtzaaten, en der Grieken, ſtoffe gegeeven, om op dat wonder veel overleghs te maaken [2]. My luſt het geene daar zy in over een ſtemmen, en meer twyffelachtige dingen, maar niet ongerymt om verſtaan te worden, te verhaalen. Dat dit dier der Zonne toegeheilight, en van aanſchyn, en onderſcheidt van pennen, den anderen voogelen ongelyk is, zyn zy eens, die zyn form bepaalt hebben [3]. Van 't getal der jaaren, wordt verſcheidelyk geſchreeven. De tydt van vyf honderdt is de ruchtbaarſte. Daar zyn 'er die ſtaande willen houden, dat 'er duizendt vierhonderdt eenentſeſtigh tuſſchen beide loopen; en dat de voorighe voogels, eerſt onder Seſoſtris, daarnaa onder Amaſis ryk, echter onder Ptolomæus, die de derde der Macedoniſche Koningen geweeſt is, zyn koomen vlieghen in de ſtadt, die Heliopolis genoemt wordt, met een groot gezelſchap van andere vogelen, zich over 't nieuwe aangezicht verwonderende. Maar D'AALOUTHEIT voorwaar „
is duiſter. Tuſſen Ptolomæus en Tiberius zyn min dan twee honderdt vyf- „
tigh jaaren geweeſt. Waar over zommighen gelooft hebben dat deeze Phœnix valſch, en niet uit het landt der Arabieren geweeſt is, nochte iets gepleeght heeft van dat geene dat d'oude gedenkeniſſen beveſtight hebben. Namelyk dat hy, 't getal der jaaren vervult zynde, als zyn' doodt genaakt in zynen lande een neſt ſticht, en 't zelve met teelbaare kracht beſprenght, waar uit het jongh ſpruit, en d'eerſte zorghe des zelven als 't groot geworden is, zoude weezen zynen vader te begraaven; en dat, niet licht [4] daar over heene loopende, maar dat het, gewicht van murrha opneemt, en op een lange reize beproeft, oft het den laſt voeren, de vlucht uitvoeren kan, daar naa zich onder 's vaders lichaam vlydt, en 't zelve op 't altaar der zonne brenght, en opoffert [5]. Los gaan deeze dinghen, en met beuzelinghen vermeerdert. Voorts dat dien voogel, zomtydts in Ægypten aanſchouwt wordt, houdt men buiten twyffel. Maar te Roome, moordt op moordt volghende, 29
heeft Pomponius Labeo, dien ik verhaalt heb Overſte van Mœſië geweeſt

De vogel Phœnix in Ægypten gezien.

Beſchryvingh van dien vogel.

Verſcheyde gevoelen van des zelfs ouderdoom.

Beuzelachtige vertellingh der ouden van den Phœnix.

1 *Corruptis moribus.* 2 *Differendi: diſcoureeren, zeit men gemeenlyk.* 3 *Definire.*
4 *Temere: Lichtvaardighlyk.* 5 *Adolere: reukt.*

Pomponius Labeo sterft gewilligh. lyk, eer hy noch verweezen was, daar hem zyn echtgenoot in volght.

weest te zyn, het bloedt door d'afgesneede aderen uitgestort. Ende heeft zyn' gemaalin Paxæa dat naageyvert. Want vreeze voor den beul maakte dusdaanigh sterven spoedigh: en om dat den verweezenen, met verbeurtmakingh van goederen, de begraffenis verbooden werdt: die hun eigen vonnis slooten, dien werden hunne lichaamen ter aarde gedaan, bestonden hunne uiterste willen, tot loon van 't ylen. Maar Cæsar heeft, by brieven aan den Raadt gezonden, ontfouwen, *hoe de voorouders voor een' zeede gehadt hadden, als zy de vrundtschappen afsneeden, het huis te verbieden, en daar meede een eindt van de gunste te maaken: dat hy dit hervat hadt teegens Labeo. Ende dat hy, zich voelende belast met de quaade bedieninghe van't wingewest, sampt andere misdaaden, de schuldt met nydt bewimpelt hadt; zynde zyn' huisvrouw met ydele schrik bevanghen geweest, die, alhoewel schult hebbende, buiten gevaar geweest was.* Daarnaa werdt Mamercus Scaurus weeder aangeklaaght, uitmuntende in adel, en bepleiten van zaaken, lasterlyk van leeven. De vriendtschap van Seianus heeft hem geensins gekrenkt, maar de haat van Macro, niet min maghtigh om te bederven, die met de zelve treeken bedektelyker omgingk: en hadt overgedraaghen het inhoudt van 't treurspel van Scaurus geschreeven, met byvoeghen van veirzen, die op Tiberius te draayen waaren. Doch van d'aanbrengers Servilius en Cornelius werdt hem overspel met Livia, en 't offer der Magen te last geleit. Scaurus, gelyk den ouden Æmiliën paste, heeft de verwyzinge voorgekoomen, op aanspraake van zyn' gemaalinne Sexitia, die tot het sterven geport en deel daar aan gehadt heeft. Ende nochtans deed men de wroegers, als 't pas gaf, boeten: gelyk Servilius en Cornelius vermaardt door 't omhalshelpen van Scaurus, om dat zy geldt van Varius Ligur ontfanghen hadden, ten einde van d'aanbrengingh te laaten vaaren, op eilanden, met verbodt van vuur en waater, gebannen zyn. Ende Abudius Rufo, 't Gebouwmeesterschap bediendt hebbende, dewyl hy Lentulus Gætulicus, onder wien hy Overste eener keurbende geweest was, in noodt zoekt te brenghen, *om dat hy den zoon van Seianus tot schoonzoon gekooren had*, werdt zelf verweezen en ter stadt uitgedreeven. Gætulicus, te dien tyden, hadt de regeeringe der keurbenden van 't bovenste Germanië, en een wonderlyke liefde gewonnen, zynde uitbundighlyk genaadigh, maatelyk straf, en aan 't naaste heir, door L. Apronius zynen schoonvaader, ook niet onaangenaam. Waar uit een bestendige faam gesprooten is, dat hy aan Tiberius heeft darren schryven, *dat hy 't maaghschap met Seianus, niet uit zich*

D'oorzaak van zoodaanigh sterven.

Tiberius schryven aangaande Labeo.

Mamercus Scaurus wordt aangeklaaght.

Hy doodt zich zelven, en zyn ega verzelt hem in 't sterven.

Twee wroegers gestraft.

Men poogt Gætulicus in lyden te brengen.

zich zelven, maar uit raadt van Tiberius, hadt aangevanghen: dat hy alzoo wel als Tiberius hadt kunnen bedroogen worden. Nochte de zelve doolingh hem ten goede gehouden, anderen ten bederve behoorde te ſtrekken. Dat zyn' getrouwheit onvermindert [1] *was, en blyven zoude, indien men hem onbelaaght liet: die geenen nazaat in zyn ampt anders ontfangen zoude, dan voor een verkundingh der doodt. Men hadt te zaamen als een verbondt te veſten, waar door de Vorſt der reſte maghtigh bleeve, hy't wingeweſt behielde.* Deeze dinghen, alhoewel te verwonderen, kreegen daar uit geloof, dat hy alleen, van alle de vermaaghſchapten met Seianus, behouden en in groote gunſt gebleven is: overleggende Tiberius, dat hy den gemeenen haat, en hooghſten ouderdoom had, en zyn ſtaat meer op achtbaarheit, dan op kracht, gegrondt was. C. Ceſtius, M. Servilius Burgermeeſters zynde, zyn'er zeekere edele Parthen in ſtadt gekoomen, buiten kennis van den Koningh Artabanus. Deeze, uit vreeze van Germanicus, den Romainen getrouw, billyk teegens de zynen, thans trots teegens ons, wreedt over zyn volk geworden is: ſteunende op de oorloogen, die hy met voorſpoedt teegens d'omleggende volken gevoert hadt, en den ouderdoom van Tiberius, als ongewaapent, verachtende, ook graatigh naa Armenië, daar hy, mits't overlyden van den Kooningh Artaxias, Arſaces den oudtſten zyner kinderen over geſtelt hadt, en ſmaat daar op geklampt, met zenden van luiden, die de ſchatten van Vonones, in Syrië en Cilicië gelaaten, hereiſchen zouden, en teffens d'ouwde grenzen van de Perſen en Macedoniers, en ſtoft' hy met ydelſpreekenheit [2] en dreigementen, *te zullen vallen in't geene dat Cyrus en daarnaa Alexander bezeeten hadt.* Maar dat de Parthen heimelyke booden afzonden, quam meeſt door't groot gezagh en aanſpreeken van Sinnaces, van treflyken huize, en gelyke middelen zynde, en van Abdus de naaſt aan hem, dien de manheit benoomen was. Dat is niet veracht by d'uitheemſchen, maar een moogenheit daar van zelfs aan vaſt. Deeze hebbende noch andere Vorſtelinghen [3] tot zich gekreeghen [4], om dat zy niemandt van't geſlaght der Arſaciden ten toppe der dinghen verheffen konden, dewyl der veelen van Artabanus gedoodt, oft onvolwoſſen waaren, eiſchten Phrahates, zoon van den Kooningh Phrahates, van Roome. *Dat het maar aan den naam, en achtbaaren aanvangher* [5] *gebrak, dat by wille van Cæſar, dat het geſlacht van Arſaces op den oever van den Euphraat moghte*

Zyn ſtout ſchryven aan Tiberius.

31 Gezanten der Parthen komen te Romen, buiten weeten van Artabanus, een bedekt vyandt der Romainen, en haatelyk by de zynen.

Zyn toeleg.

En hooghmoedt.

Sinnaces en Abdus zyn d'aandryvers der bezendingh.

De Parthen eyſchen Phrahates tot hunnen Koningh.

1 *In't geheel.* 2 *Als een blaaskaak, met ydel ſnorken of zwetzen.* 3 *Primoribus.* 4 *Aangehaalt.* 5 *Auctore.*

32 *gezien worden*. Tiberius hadt daar begeerte naa, hy ſtelt Phrahates toe, en ruſt hem uit, tot zyn' vaaderlyke hoogheit: blyvende by zyn voorneemen van d'uitheemſche dinghen met raadt en liſt te beleiden [1], de waapenen verre van der handt te houden. Artabanus daarentuſſen, der laage gewaar geworden, draalde nu uit vreeze, ontſtak thans door wraakgierigheit. Ende d'uitheemſchen achten't marren ſlaafſch: daatlyk 'er mee deur te gaan koningklyk. De nuttigheit goldt nochtans, zoo dat hy Abdus, onder ſchyn van vriendtſchap, ten bankette geroepen, met een traagh vergif betuyerde [2], Sinnaces met ontveinzen, en gaaven, teffens met hem te werk te ſtellen, ophieldt. Ende Phrahates, dewyl hy verlaatende de Roomſche wyze van leeven, daar hy zoo veele jaaren toe gewendt was, zich op zyn Parthiſch aanſteldt, niet mooghende teegens de manieren zyns vaderlandts, is by Syrië door een' ziekte verſleeten. Maar Tiberius heeft het aangevanghen werk daar niet by gelaaten. Hy kieſt Tiridates, van 't zelve bloedt, tot naaryveraar van Artabanus, en Mithradates den Hiber, tot het herwinnen van Armenië, hem verzoenende met zynen broeder Pharasmanes, die 't ryk zyner landtsluiden bezat: ende heeft al 't geene dat in 't Ooſt werdt aangeſlaaghen [3] in handen van L. Vitellius geſtelt. Dat van deezen man in ſtadt een quaedt gerucht gaat, en veel vuiligheits verteldt wordt, is my niet onbewuſt: voor de reſt, in 't regeeren der wingeweſten heeft hy zich naa d'ouwde deughde gedraaghen. Van waar hy weedergekoomen, en door anxt van C. Cæſar, gemeenzaamheit van Claudius, in een' ſchandelyker ſlaaf verkeert zynde, voor een exempel [4] van vuile vlaayerye by de naakoomelinghen gehouden wordt. Ende is het eerſte geweeken voor 't laaſte, hebbende de laſterlykheit des ouderdooms het goedt der jeughdt verduiſtert.

Tiberius ſtaat hun begeerte toe.

Abdus wordt vergeven, Sinnaces opgehouden.

Phrahates ſterft.

Tiberius kieſt een anderen in zyn plaats.

L. Vitellius over 't Ooſten geſtelt.

Zyn zeeden en bedryf.

33 Maar aangaande de Kooninkjens, Mithradates heeft eerſt Pharasmanes zoo verre gebracht, dat hy zynen toelegh met bedrogh en geweldt te baate quam: en vondt men quaade ingeevers [5], die door kracht van goudt, de dienaars van Arſaces tot ſchelmſtuk dwongen. Met eenen berſten de Hiberen, met een groot heir, tot Armenië in, en bemaghtigen de ſtadt Artaxata. Waar af Artabanus verwittight, ruſt zynen zoon Orodes ter wraake toe, en geeft hem een heir van Parthen, en zeindt uit om hulpe met loon te werven. Pharasmanes daar teegens gaat zich d'Albanen by voeghen, Sarmaaten ontfanghen, van de welke de Sceptuſchen, hebbende van beide zyden giften ontfanghen, naa de zeede der Heidenen [6], der eene parthye en der andere te dienſt tooghen. Maar

Pharasmanes kant zich tegens Artabanus, Ook de Hiberen.

Artabanus zendt zyn' zoon Orodes tegens hem te veldt, maar met ongelyke macht.

1 *Moliri*: *bekruyen*. 2 *Inligaret*. 3 *Toegeruſt*. 4 *Staal*. 5 *Corruptores*: *bekoorders*. 6 *Gentico*: *des volks*

Maar de Hiberen meesters der geleegenste plaatzen, storten ter vlucht, door den Caspischen wegh, den Sarmaat op d'Armeniers uit. Maar die den Parthen te hulpe quaamen werden lichtelyk geweert; dewyl de vyandt d'andere toeganghen geslooten hadt, en d'eene die daar overschoot, tussen de zee en de berghen der Albaanen, door den zoomer belemmert was. Want het blaazen der Etesiën [1] vervult de watten, de winterschе zuidewindt, wentelt de golven te rugh, zulks, de zee naa binnen gedreeven zynde, de ondiepten der strandt naakt worden. Daarentussen gaat Pharasmanes, gestyft door hulpe, Orodes, dien't aan metgezellen gebrak, tot strydt beroepen, en, als hy weigerde, bestooken, zyn leeger berennen, het voederen beletten [2], en omringd' hem dikwyls met wachtstanden, als hadt hy hem beleegert gehadt. Tot dat de Parthen, ongewoon gehoont te worden, rondtom den Kooningh quaamen rotten, eischende te slaan. Ende hy hadt alle zyn' kracht in den ruiter; Pharasmanes was daarenbooven sterk van voetvolk. Want de Hiberen en Albanen, bewoonende bosachtighe plaatzen, zyn bet gewent tot harden en lyden. Ende zeggen zy, *zich uit de Thessalen gesprooten te zyn, ten tyde als Jason, naa't vervoeren van Medea, en het teelen van kinderen uit haar, thans naa't tydel hof van Æëtas, en't leedige Colchos gekeert is*. Ende vermelden zy veel van zynen naam, sampt het oraakel van Phryxus. Ook zoude daar niemandt offerhandt met eenen ram doen, geloovende dat Phryxus daar van gevoert is: 't zy dat het een dier, oft het teeken van een schip geweest is. Voorts de spits ter weederzyde schrap staande, reedeneerde de Parth *van 't ryk van Ooste, van de doorluchtigheit der Arsaciden; dat daarenteegens de Hiber onvermaart was, met zyn gehuurden soldaat*. Pharasmanes hieldt den zyne voor, *dat zy ongekreukt [3] waaren van de Partische heerschappye: hoe zy naa grooter dinghen stonden, hoe de verwinners meerder eere te behaalen, oft, zoo zy den rugh keerden, meerder schande en gevaar te verwachten hadden*. Teffens toonde hy hun de schorheit [4] hunner spitze, de schaaren der Meeden, met goudt vermaalt; dat hier mannen, daar buit was. Maar onder de Sarmaaten laat zich de stem des Hooftmans alleen niet hooren. Zy prikkelen elk zich zelven, *dat men den strydt niet met pylen hadt aan te vanghen, men moest het met heftigheit, en van naaby voorkoomen*. Hier op rees verscheide gedaante van vechten. Dewyl de Parth met gelyke konst gewendt was te volghen of te vlieden,

34 Pharasmanes bestookt Orodes, by form van belegh.

De Parthen cyschen te slaan.

D'oorsprongk der Hiberen en Albanen.

Aanmaninge tot den strydt.

35

Verscheyde gedaanten van vechten.

1 *Winden die jaarlyks op zekere tyden waaijen.* 2 *In't voederen steuren.* 3 *Integros: ongekneust.* 4 *Horridam: bruskheit.*

zyn' benden ſcheidde, ſpaatzy om te treffen zoekende: de Sarmaaten, naalaatende de boogh, daar zy zich bet van naaby meê weeten te behelpen, met ſpietſen en zwaarden aanvielen: nu, naa de wyze van eenen ruiterſtrydt, by beurten aanzicht oft rugh keerende, ſomtydts, als een verhechte[1] ſpits, met de lichaamen, en 't ſtooten der waapenen, joegen, gejaaght werden. De Albaanen en Hiberen ook, waaren nu aan 't vatten, aan 't afſtooten, ſtellende den ſtrydt in twyffel voor den vyandt. Den welken het daarenbooven, de ruiter, en met naabijer wonden, de voetknechten zuur maakten. Waarentuſſchen Pharasmanes en Orodes, dewyl zy den dapperen byſtaan, oft den waalenden[2] te hulpe komen, aanzichtbaar[3], en derhalven zich onderkennende, met gekrys, met waapenen, met de paarden, elkanderen op 't lyf loopen. Meeſt klemde het treffen van Pharasmanes. Want hy braght hem een' wonde door den helm, en kon ze niet verdubbelen, verby gevoert van zyn paardt, en mits de vroomſten der trauwanten den gequetſten beſchutten. 'T gerucht nochtans van zyn' doodt, valſchelyk uitgedeeghen[4], heeft de Parthen verbaaſt, en zy de zeege overgegeeven. Thans is Artabanus met al 't geweldt[5] des ryks ter wraake getoogen. De Hiberen vochten beſt, mits de kunde der plaatzen. Nochtans gingk hy daarom van daar niet, 't en waar Vitellius de keurbenden by een rukkende, en gerucht doende gaan, als oft hy voor hadt in Meſopotamië te vallen, hem een oorlogh van de Romainen hadt doen vreezen. Toen werdt Armenië verlaaten, en naamen de zaaken van Artabanus eenen keer: troonende Vitellius de landtzaaten *tot het verlaaten van een Kooningh, die wreedt in pais, en door weederſpoedt in 't ſtryden, bederffelyk was.* Sinnaces derhalven, dien ik hier voor verhaalt heb geſteurt te zyn, raadtspleeght met zynen vader Abdageſes, en anderen, zich bedekt houdende, en trekt hen, die door de vervolgende neederlaagen te gereeder waaren, tot afval: vloeiende allenskens daar toe de geenen, die meer uit vreeze, dan goedtwilligheit, gehoorzaam zynde, door 't vinden van aanvangers[6], het hart verhieven. Ende hadt nu Artabanus niemandt meer, dan eenighe uitheemſchen, die hem tot lyfwachters mogten dienen, en yder uit hun landt geweeken waaren[7], die nocht kennis van 't goede hebben, nocht keur in 't quaadt, maar op loon leeven, dienaars tot ſchelmſtukken. Deez' meedegenoomen, heeft hy zyn' vlucht naa vergeleegen' oorden, en de grenzen van Schythië geſpoeit, op

Orodes wordt gewondt, daar 't verlies van den ſlagh op volgt.

Alles loopt Artabanus tegen.

Hy vliedt naar Schytië.

1 *Conſerta*: t'ſaamengeklampte. 2 *Dubitantibus*. 3 *Conſpicui*: uitmuntende. 4 *Didita*. Anderen leezen *credita*: gelooft ... 5 *Mole*: geveirt: 6 *Auctoribus*: hoofden. 7 Verloopers van hun vaderlandt.

op hoop van hulpe: om dat hy, door maaghſchap, den Hyrcanen en Carmanen ingevlochten [1] was. Ende dat daarentuſſchen de Parthen billyk over d'afweezenden, veranderlyk [2] teegens de jeegenwoordighen, tot berouw moghten keeren. Maar Vitellius, zynde Artabanus gevlooden, en de harten der landtzaaten tot den nieuwen Kooningh gewendt, Tiridates vermaant hebbende *'t gereede t'aanveirden*, voert de kraft der keurbenden, en der bondtgenooten, naa den oever van den Eufraat. In 't offeren, als dees, op de Roomſche maniere, Suovetaurilia [3] leeverde, d'ander een paardt, om de ſtroom te paaien, toegepronkt hadt; boodtſchapten de bywoonders, *dat de Eufraat, zonder eenighe kraft van ſlaghreegen, zich van zelven en geweldigh verhief: ende teffens met blankachtigh ſchuim zeekere ringhen krulde, gelyk een ſluierkroon; tot voorteeken van voorſpoedighe overtogt*. Eenigen leiden het looſſelyker uit, *dat het begin van den toelegh gelukkigh zyn zoude, en niet langhduurigh: om dat men op 't geen van aarde oft heemel voorſpelt wordt vaſter vertrouwen magh; daar de aardt der ſtroomen onbeſtendigh zynde, het voorſpook te gelyk vertoonde en weghrukte*. Maar een brugh van ſcheepen gemaakt zynde, en 't heir overgetrokken, zoo is Ornoſpades d'eerſt, met veel' duizenden ruiteren, in 't leeger gekoomen, eertydts ballingh en geen glooryloos byſtander van Tiberius, als hy 't Dalmatiſch oorlogh uitvoerde, en daarom met het burgerſchap van Roome beſchonken. Daarnaa weeder tot 's Kooninghs vriendtſchap gekeert zynde, is hy by hem in groote eere geweeſt, en Overſte van de velden, die van de hooghgemelde ſtroomen Eufraat en Tiger rondtom beſpoelt, den naam van Meſopotamië gekreeghen hebben. Niet langh daarnaa ook vermeerderde Sinnaces de troepen, en de pylaar der parthye Abdageſes braght 'er den ſchat en kooningklyke toeruſtingh by. Vitellius achtende, dat het genoegh was de Roomſche waapenen getoont te hebben, vermaant Tiridates en de vorſtelinghen: deezen, *van zynen grootvaader Phrahates, en opvoeder Cæſar, dat hy gedenken zoude wat 'er van beide zyden heerlyks was:* henluiden, dat *zy zich onderdaanighlyk teegens den Kooningh, eerbiedelyk teegens ons, zouden draagen, dat yder by zyn' eer en getrouwheit bleeve*. Daarnaa is hy met de keurbenden te rugh in Syrie getrokken. Het welke, bedreeven in wee zoomers, ik by een gevoeght heb, op dat myn gemoedt ruſten moghte van de huisquaaden [4]. Want Tiberius, hoewel drie jaaren naa

37

Vitellius voert het Roomſche heir naar d'Eufraat.

Ornoſpades voeght zich by 't heir.

Vitellius vermaant Tiridates en de Parthen tot hunnen plicht.

38

En trekt met het heir weêr naa Syrie.

1 *Innexus*. 2 *Mobiles*: *licht*. 3 *Suovetaurilia*. *Een ſoorte van Offerhanden, beſtaande uit een ſtier, een ram, en zwyn. Ziet d' Aantekeningen van Lipſius en Muretus* ... 4 *Domeſticis*.

de manſlaght van Seianus, werdt, door tydt, beeden, nocht zadtheit, DIE GEWOON zyn anderen te vermorwen, zoo veel niet verzacht, oft hy ſtrafte onzeekere en verouwde [1] dinghen, als waaren ze d'allerzwaarſte en verſch geweeſt. Fulcinius Trio, uit deeze vreeze, geen geduldt neemende om de genaakende wroeghers af te wachten, heeft in zyn' uiterſte wille, veele en felle zaaken, teegens Macro, en de voorneemſten van Cæſars vryelinghen, geſchreeven: hem *dat zyn verſtandt door den ouderdoom vlot was, en met zyn geſtaadigh afweezen gelyk een ballinghſchap* verwytende. Al 't welke by zyn' erfgenaamen verborghen zynde, Tiberius bevoolen heeft op te leezen: ten toon ſtellende [2] zyn lydtzaamheit over eens anders vryheit, en verſmaader zyner beſprookenheit, oft dat hy langh onweetende geweeſt zynde van Seianus ſchelmſtukken, thans liefſt hadt dat zy aan den dagh quaamen, 't waar in wat wyz' ook dat ze gezeit werden, en van de waarheit, die door 't vlaaien bewimpelt wordt, ten minſte door ſcheldtwoorden verwittight te worden. Ten zelven daaghen heeft Granius Martianus Raatsperſoon, door C. Gracchus van majeſteitſchennis aangeklaaght, zyn eigen leeven kracht gedaan. Tatius Gratianus ook, die 't Schoutampt bedient hadt, is, uit de zelve wet, tot d'uiterſte ſtraffe verweezen.

39 Ook hebben Trebellienus Rufus en Sextius Paconianus gelyken eindt gehadt. Want Trebellienus is, door zyn' eigen' handt omgekoomen; Paconianus, in de gevangkenis, om dichten, aldaar teegens den Vorſt gemaakt, verworght. Van deeze dinghen werdt Tiberius, niet gelyk eertydts, toen hy door de zee was afgeſcheiden, by verre reizende booden verwittight, maar dicht by de ſtadt, zulks hy ten zelven daaghe, oft alleenlyk een nacht tuſſchen beiden loopende, op de brieven der Burgermeeſteren antwoordde: als aanſchouwende het vloeien van het bloedt door de huizen [3], oft de handt der beulen. In 't eindt van den jaare is Poppæus Sabinus der wereldt overleeden, die van maatelyke afkomſt wezende, door vrundtſchap der Vorſten het Burgermeeſterſchap, en de triomfelyke eere verworven heeft, en vierentwintigh jaaren langh over de grootſte wingeweſten geſtelt geweeſt is [4], om geenerlei uitneemende bequaamheit [5], maar doordien hy de dingen maghtigh was, en meer niet. Volghen Q. Plautius en Sex. Papinius Burgermeeſters. In dat jaar werdt, door de gewoonte der quaaden, voor geen merkelyke felheit genoomen.... [6], nochte dat L. Aruſeius gedoodt werden; maar 't heeft

Tiberius gaat in zyn wreedtheit voort.

Trio, zich zelven doodende, ſcheldt den Tyran en zyn aanhangers in zyn uiterſte wille.

Die Tiberius laat opleezen.

Martianus doodt zich zelven.

Gratianus verweezen.

Het eynde van Trebellienus en Paconianus.

Tiberius houdt zich onder de ſtadt, en woedt van naby.

Poppæus Sabinus ſterft.

40 Aruſeius gedoodt.

1 *Abolita.* 2 *Oſtentans: pronkende met.* 3 *Het dryven der kuizen in't bloedt.* 4 *Geregeert heeft.* 5 *Artem.* 6 *Hier ontbreekt iet in't Latyn dat door de tydt is verlooren.*

't heeft eenen ſchrik gegeeven, dat Vibulenus Agrippa, Roomſch Ridder, naa dat zyn' wroegers teegens hem uitgereedeneert hadden, in 't raadthuis zelf vergif, uit zynen boezem voortgehaalt, heeft ingezwolgen, en needervallende en zieltygende, met de haaſtende handen der trauwanten naa de gevangkenis geſleept is, en de keele van den nu ontzielden met de ſtrop gequelt. Zelf Tigranes, eertydts Armenië bezeeten hebbende, en alstoen aangeklaaght, en is door den Kooningklyken naam de ſtraffen der burgeren niet ontvlooden. Maar C. Galba Oudtburgermeeſter, en twee Blæſien zyn, door vrywilligen uitgangk, omgekoomen. Galba, naa dat hem, by droeve[1] brieven van Cæſar, verbooden was om 't wingeweſt te looten. Noopende de Blæſien, de Prieſterdoomen, hun, toen hun huis in zyn geheel was, toegeleidt, die hy toen 't needergeworpen[2] lagh, uitgeſtelt hadt, die heeft hy toen als openſtaande aan anderen vergeeven. 'T welk zy verſtaan hebben een teeken der doodt te weezen, en de zelve te werk geſtelt[3]. Ende Æmilia Lepida, die ik verhaalt heb, dat aan den jonghelingh Druſus getrouwt was, haaren man dikwyls met ſchelmſtukken bezwaart hebbende, alhoewel eerloos[4], bleef nochtans ongeſtraft, zoo langh haar vader Lepidus leefde. Daarnaa wordt zy van de wroegers aangeranſt, om overſpel met een' ſlaaf. Ende werdt aan 't laſterſtuk niet getwyffelt. Derhalven laatende de verweerniſſe dryven, heeft zich zelve een eindt van leeven verordent. In den zelven tydt heeft het volk van Cliten en Cappadocië, ſtaande onder Archelaus, om dat het, op onze wyze, gedwonghen werdt ſchattinghen op te brenghen, verpondingh[5] te gedooghen, zich op de toppen van den bergh Taurus vertrokken, en beſchermde zich, door den aardt der plaatſen, teegens d'onſtrydtbaare troepen des Kooninks: tot dat M. Trebellius, ſteedehouder van Vitellius Overſte van Syrië, met vierduizendt keurbendelingen, en uitgeleezen hulphoopen, gezonden zynde, twee heuvels, die d'uitheemſchen ingenoomen hadden, (de kleenſte is *Cadra*, d'andere *Davara* genoemt) met werken omringht heeft: en de geenen die darden uitvallen met yzer, d'anderen door dorſt tot overgift gedwonghen heeft. Maar Tiridates heeft by wille der Parthen Nicephorium, en Anthemuſias, en d'andere ſteeden, die, van de Macedoniers geſticht, Griekſche naamen behouden, ſampt Halus en Artemita, Parthiſche ſteeden, ingekreeghen[6], zich verblydende, om ſtrydt, de geenen, die de wreetheit van Artabanus, opgevoedt onder de Schyten vervloekende, verhoop-

V. Agrippa, betichtzynde, zwelgt vergif in, en wordt voorts verworght.

Tigranes, eertydts Koningh van Armenië, wordt verweezen en gedoodt, C. Galba en twee Blæſien dooden zich zelven.

Lepida, van overſpel beſchuldight maakt zelve een eyndt van haar leeven.

41 De Cliten, te zeer gedrukt, wyken en beſchermen zich in 't geberght.

Trebellius brenght ze weêr onder 't juk.

Vervolgh der Parthiſche zaaken. Tiridates heeft in 't begin voorſpoedt.

1 *Bittere*. 2 *Onder de voet*. 3 *Uitgevoert*. 4 *Inteſtabilis*. 5 *Tributa*. 6 *Wedergekreegen*.

Wint verſcheide ſteeden. 42

hoopten, dat de inborſt van Tiridates, door de Roomſche zeeden [1], op heusheit zoude afgerecht zyn. Met veel vlaaiens quaamen voort die van Seleucië een maghtighe ſtadt, beheint met muuren, nochte op zyn uitheemſch [2] verbaſtaart, maar naa haaren ſtichter Seleucus zweemende. Daar is'er driehonderdt, om wysheit of rykdoom, uitgekooren, als een' Vroedtſchap. 'T volk heeft zyn vermoogen: en zoo wanneer zy eendracht houden wordt op den Parth niet gepaſt: als zy twiſten, terwyl dat yder byſtandt teegens zyne nayveraars [3] verzoekt, wordt hy, by d'eene zyde aangehaalt zynde, hun allen te kloek. Dat was onlangs gebeurt onder de regeeringh van Artabanus, die de gemeente geſtelt heeft in handen der vorſtelinghen [4], zoekende zyn oorbaar. Want DE VOOGHDY des volks komt der vryheit, de heerſchappy van weinigen der kooningklyke eigenzinnigheit [5] naaſt. Toen verhieven zy den aankoomenden Tiridates met de eeren der ouwde Kooninghen, en de geenen die de verſche eeuwe, in meerder overvloedt, gevonden heeft. Teffens ſtorten zy laſterwoorden op Artabanus uit, *zynde van moederlyke afkoomſt een Arſacides* [6], *voor de reſt veraardt*. Tiridates ſtelt den ſtaat van Seleucië aan 't volk. Thans zich beraadende, *op welken dagh hy de plechtigheeden des ryks zoude aanveirden*, ontfanght hy brieven van Phrahates en Hiero, die de maghtighſte landtvooghdyen bezaaten, biddende *om een kort vertoeven*. Ende werdt goedt gevonden, *naa die grootmoogende mannen te beiden*. Ende daarentuſſchen toogh men naa Cteſiphon, de zeetel des ryks. Maar, toen zy, dagh aan dagh, bleeven ſukkelen, heeft Surena, in jeegenwoordigheit van veelen, die 't dienſtigh vonden, Tiridates, naa de vaaderlyke zeede, met het kooningklyk teeken beſnoert. Ende indien hy terſtondt zich naa 't binnenſt des landts, en d'andere volken vervoeght hadde, de twyffel der draalenden waar verſmoort, en alles waare hem alleen toegevallen. Blyvende leggen by een ſlot, daar Artabanus zyn geldt en boelen in gebracht hadt, gaf hy den anderen tydt om uit het verdingh te vaaren. Want Phrahates en Hiero, en de geenen meer, die den dagh van 't ontfanghen der ſluierkranſſe [7] niet meede vereert hadden, een deel uit vreeze, veelen uit nydt teegens Abdageſes, die toen het hof en den nieuwen Kooningh bezat, wendden 't [8] naa Artabanus toe. Ende is de zelve, in Hyrcanië gevonden, bekroozen van wanhaavening, en zyn voedzel met de boogh wervende. Ende ſchrikte hy, in 't eerſt,

Beſchryvingh der ſtadt Seleucië.

Die haer vryheit door onderlingh twiſten verlieſt.

De Seleuciers verheffen Tiridates.

Tiridates wordt gekroont. 43

Bederft zyne zaaken door marren.

Veelen, hem te vooren geneegen, wenden 't naar Artabanus.

Ende

1 *Artes: konſten.* 2 *Barbarum.* 3 *Wederparthyen.* 4 *Primoribus.* 5 *Libidini.* 6 *Van moeders zyde uit het geſlacht der Arſaciden geſproten.* 7 *Diadémati: tulbant ſluierwrongh, of wronghkroon.* 8 *Wenden zich.*

als oft men hem zocht te belaagen: toen men hem trouwe gaf [1], *van-koomen te zyn om hem weeder aan de heerſchappye te helpen*, beginthy moedt te grypen, en vraaght, *van waar de ſchielyke veranderingh herquam?* Toen ſmaalt Hiero *op de kindtsheit van Tiridates; en dat het gebiedt niet in handen van eenen Arſacides was, maar de ydele naam in eenen onſtrydtbaaren, door d'uitheemſche weekheit* [2], *beſtondt: de kracht in't huis van Abdageſes*. Die ouwelingh in 't heerſchen begreep, dat de geenen die valſch in hunne liefde waaren, den haat niet verzierden. Nochte langher marrende, als tot dat hy de hulpwaapenen der Scythen by een gerukt hadt, vaart hy ſpoedigh voort, voorkoomende de liſt der vyanden, 't berouw der vrienden: zich houdende eeven vunſtigh [3], om 't graauw tot meedoogen te beweegen. Nocht bedrogh, nocht beeden, niets en werdt naagelaaten, waar door de twyffeligen getroont, de veirdigen geſt, ft moghten worden. Ende genaakte hy nu, met een groote troep, de gebuurlanden van Seleucie, als Tiridates teffens door 't gerucht en Artabanus zelf, verſleegen, begoſt te waalen in raadt, *oft hy hem teegens trekken, oft den krygh, met draalen zoude handelen*. De geenen dien de ſtrydt en 't haaſtigh waagen behaaghde, reedeneerden, *dat d'anderen verſtroeit* [4], *en mat van den langen wegh, zelfs van geeſt niet genoegh tot gehoorzaamheit begroeit waaren, zynde onlanghs verraaders en vyanden geweeſt van den geenen, dien zy nu weeder queekten*. Maar Abdageſes verſtondt, *dat men te rugh in Meſopotamië keeren moeſt, om met de ſtroom voor de borſt, daarentuſſchen de Armeniers, de Elymæen, en de reſt van achteren op ontbooden hebbende, geſterkt door de benden der bondtgenooten, en de geenen die de Roomſche Hooftman zoude gezonden hebben, 't geluk te verzoeken*. Dit gevoelen goldt, om dat de meeſte achtbaarheit by Abdageſes beſtondt en Tiridates niet wiſt hoe zich in hagh [5] te draaghen. Maar men vertrok met ſchyn van vlucht, en hebbende 't volk van de Arabiers eerſt begonnen, zoo gaan d'anderen door, naa huis, oft in Artabanus leeger: tot dat Tiridates, met weenighen in Syrië gekeert zynde, den heelen hoop van de ſchaamte der verraaderye ontſlaaghen heeft. Het zelfde jaar heeft de ſtadt met eenen zwaaren brandt geneepen, zynde een deel van 't Cirk verbrandt, daar 't aan den Aventin raakt, en d'Aventin zelf. Welke ſchaade Cæſar t'zyner glorie bekeert heeft, door 't betaalen van den prys [6] der huizen en eilanden [7]. Vyfentzeeventigh tonnen ſchats zyn, met die miltheit, uitgereikt: 't welk

Dien zy't ryk weêr aanbieden.

44

Hy begeeft zich zonder marren, met hulp der Scythen, te velde.

En genaakt de gebuurlanden van Seleucie.

Tiridates beraadtſlaagingh.

Hy beſluit naar Meſopotamië te trekken.

Vertrekt met ſchyn van vlucht.

Wordt van de zynen verlaaten.

45

Zwaare brandt te Rome, en de ſchade door 's Vorſten mildtheit geboet.

Ee

1 *Toen men hem verzekerde.* 2 *Met uitheemſche laf heit.* 3 *Pædorem.* 4 *Verſpreidt.* 5 *Gevaar.* 6 *De waarde.* 7 *Inſularum: eigenmuurige huizen.*

't welk aan 't graauw zoo veel te aangenaamer geweeſt is, als hy maatigh was in zyn bezondere timmeraadjen. Jaa zelf voor 't gemeen heeft hy maar twee gebouwen geſticht, een' kerk voor Auguſtus, en het tooneel van Pompeius ſchouwburgh: en de zelve voltooit zynde niet gewydt[1], 't zy uit verſmaadingh van faamzucht, oft mits zynen ouderdoom. Maar tot het ſchatten van yders ſchaade werden gekooren vier mans van Cæſars nichten, Cn. Domitius, Caſſius Longinus, M. Vinicius, Rubellius Blandus, en is daar, door naamaaninghe der Burgermeeſteren, bygevoegt D. Petronius, en naa dat elk geeſt hadt, heeft men eeren voor den Vorſt opgezocht, en gekeurt. Welke van de zelve hy naagelaaten, oft aangenoomen heeft, is onzeeker gebleeven, om 't genaakend eindt zyns leevens. Want niet langh daarnaa, zyn de laaſte Burgermeeſters, voor Tiberius, Cn. Acerronius, C. Pontius in majeſtraat[2] getreeden, zynde nu de maght van Macro te geweldigh, die de gunſt van C. Cæſar, nemmer van hem verſloft, van dagh tot dagh dapperder queekte. Ende hadt hy naa de doodt van Claudia, die ik verhaalt heb, met hem getrouwt te weezen, zyn huisvrouw Ennia gedreeven om den jongelingh, door aanjaaghen haarder minne, binnen te kryghen[3], en door trouwbeloften te verbinden, die alles over zich gaan liet, mits hy der heerſchappye maar maghtigh worden moght. Want, alhoewel oploopende van aardt, hy hadt nochtans de valſchheit der veinzeryen in den ſchoot zyns grootvaaders volleert. Dit wiſt de Vorſt, en heeft daarom getwyffelt aan wien hy den Staat zoude leeveren: voor eerſt, onder zyn' neeven, van de welke Druſus zoon hem van bloede, en in liefde, naader was, maar noch tot geenen manlyken ouderdoom gekoomen: Germanicus zoon ſtondt in de kracht zyner jeughdt, in de gunſte des volks, en dit was oorzaak van haat in den grootvaader. Ook op Claudius peinzende, om dat hy bezet van ouderdoom, graagh na goede kunſten was, vondt hy zyn gekrenkt vernuft in den wegh. Indien men buiten 't huis eenen nazaat zochte, vreesd' hy, dat de heughenis van Auguſtus, de naam der Cæſaren, tot[4] ſpot en ſpel zoude worden[5]. Naamelyk hem gingh niet zoo zeer ter harte de jeegenwoordighe gunſt, dan zucht tot faam by de naakomelinghen. Thans onzeeker van geeſt, afgemat van lichaam, heeft hy den raadt, daar hy niet door en zagh, op het noodtlot laaten ſtaan: uitſchietende nochtans woorden, by de welke

Macro d'overſte der Hofbenden queekt de gunſt van C. Cæſar Caligula.

Die, hoewel oploopend, zich op 't veinzen verſtondt.

Tiberius ſtaat in twyfel over 't ſtellen van een naazaat in 't gebiedt.

Hy ziet 'er niet door en laat alles op 't noodtlot ſtaan.

1 *Dedicavit.* 2 *In bedieninge.* 3 *Illicere: te belokken.* 4 *In.* 5 *Keeren.*

welke verſtaan kon worden, dat hy zagh wat 'er aanſtaande was. Want hy heeft, door geenen verborghen ommewegh, Macro verweeten, *dat het Weſt van hem verlaaten het Ooſt aanſchouwt werdt*[1]. Ende heeft hy aan C. Cæſar, die in reedenen, by geval aangeheeven, L. Sulla beloegh, voorzeit, *dat hy alle de gebreeken van Sulla, en geene van zyne deughden zoude hebben*. Teſſens, met ſtorten van veele traanen, den jonghſten zyner neeven omhelzende, daar d'ander een fel gelaat toonde: *deezen*, zeid' hy, *zult gy vermoorden, en u een ander*. Maar hoewel zyn ziekte verzwaarde, hy en liet niet naa van zyn' luſten[2], zich met dulden ſterk vainzende: zynde ook gewoon de kunſten der artzen te beſpotten, en de geenen, die achter 't dertighſte jaar hunnes ouderdooms eens anders raadt behoefden, om t'onderſcheiden wat hun lichaam nut oft ſchaadelyk is. Daarentuſſchen werdt tot Roome zaadt van doodtſlaagen, zelfs naa Tiberius, te doen, geſtroit. Lælius Balbus hadt Acutia, eertydts huisvrouw van L. Vitellius, over majeſteitſchennis aangeklaaght; dewelke verweezen zynde, als men den wroeger loon toe was keurende, zoo heeft Junius Otho, Gildemeeſter der gemeente, zich daar teegens verzet. Waar uit haat tuſſchen hen, thans het ballinghſchap van Otho ſproot. Daarnaa wordt Albucilla, berucht door 't boelen met veele perſoonen, die gehuwt geweeſt was met Satrius Secundus, aanbrenger[3] des vloekverwantſchaps, bedraagen van ontrouwhertigheit[4] teegens den Vorſt. Men betrok daar in, als meedeweeters en haare overſpeelders, Cn. Domitius, Vibius Marſus, L. Arruntius. Van de doorluchtigheit van Domitius heb ik booven verhaalt. Marſus was ook een man van ouwde eeren, en vermaart door geleerdtheit. Maar de gedenkſchriften aan den Raadt gezonden, braghten meede, *dat Macro geſtaan hadt over het ondervraaghen der getuighen, en het pynighen der ſlaaven*: en dat daar geene brieven des Veltheers teegens hen waaren, deedt vermoeden, dat, by zyne onvermooghenheit, en miſſchien onweeten, veele dinghen verziert waaren, om de bekende vyandtſchap van Macro teegens Arruntius. Derhalven heeft Domitius zyn' verweernis toereedende[5], Marſus, als oft hy voorhadde zich uit te hongeren, het leeven gerekt. Arruntius, als hem zyn' vrienden tot zammelingh en marren rieden, antwoordde: DAT *niet alles*

Zyn verwyt aan Macro, en voorzeggingh aangaande Caligula.

Hy ontveinſt zyn krankheit

47

Acutia verweezen.

Junius Otho gebannen.

Albucilla wordt beticht en met haar dry doorluchtige mannen, Domitius, Marſus en Arruntius.

48

Arruntius leſte reede

1 *Dat d'ondergaande zon van hem verlaaten, d'opgaande geeert werdt.* 2 *Libidinibus: begeerlykheden.* 3 *Uitbrenger.* 4 *Impietatis.* 5 *Meditatas: betrachtende.*

aan zyn vrienden, beſlooten hebbende te ſterven, uit verdriet der booze tyden.

alles eenen iegelyken eerlyk was. Dat hy langh genoegh geleeft, en geen berouw anders te hebben hadt, dan van het dulden eens anghſtvallighen ouderdooms, onder de ſpot en gevaarlykheeden, langh van Seianus, nu van Macro, altydts van iemandt der maghtigen, benydt; niet om ſchult, maar als onlydzaam der laſterſtukken. Zeeker de weinighe en uiterſte daaghen des Vorſten moghten gemydt worden: hoe zoud' hy ontgaan de jeughdt des geenen, die over het hooft hingh? Oft, dewyl Tiberius, naa zoo groot een' ervaarenheit van zaaken, door 't geweldt der heerſchappye verrukt, en verandert was: C. Cæſar, nauwlyx uit de kindtsheit koomende, nergens af weetende, oft in 't ſnoodtſte opgevoedt, een beeter ter handt trekken zoude, op 't geleidt van Macro? die, als ergher, tot verdrukkingh van Seianus verkooren zynde, met menighvuldiger ſchelmeryen den Staat gekrenkt hadt[1]. *Dat hy nu een' ſcherper ſlavernye zagh koomen, en daarom 't geſchiedde, en 't aanſtaande teffens ontvloodt.* Dit gelyk een waarzegger uitſpreekende, heeft hy zyn aderen geopent. 'T naavolgende zal uitwyzen, dat Arruntius zyn' doodt wel beſteedt heeft.

Zyn waare voorzeggingh van Caligula.

Albucilla in den Kerker gebragt, en dry van haare boelleerders geſtraft.

Albucilla, met verloore ſteek van zich zelve gequetſt, wordt door bevel der Vroedtſchap in de gevangkenis gebracht. Daar werdt gekeurt, *dat de dienaars haarder onkuisheit, Graſidius Sacerdos, Oudeſchout, op een eilaudt zoude gebannen worden, Pontius Fregellanus de orde der Vroedtſchap verliezen: en de zelve ſtraffen teegens Lælius*

49 *Balbus.* Dit zeeker met blydſchap der Raadtsluiden, om dat Balbus voor een man van felle welſpreekentheit, veirdigh teegens d'onſchuldighen, gehouden werdt. Ten zelven daaghe heeft Sextus Papinius, van Burgermeeſterlyken huize, eenen ſchielyken en leelyken uitgangh verkooren, werpende zyn lichaam van booven needer. D'oorzaak werdt op zyn' moeder geleit, dewelke over een' wyle afgezet[2], met vlaaien en overdaadt[3] den jonghelingh zoude gebraght hebben, tot het geene, daar hy zich niet dan door de doodt en zagh uit te draaien. Derhalven aangeklaaght in den Raadt, alhoewel zy den vaaderen te voete viel, droeffelyk en erbarmelyk, *de gemeene rouwe en hoe, in zulk een ongeval, 't gemoedt der vrouwen zwakſt is, ſamt andere dingen van gelyke treurigheit*, uitmeetende[4], is haar nochtans de ſtadt tien jaaren verbooden, tot dat haar jonger

De gewelddige doodt van S. Papinius.

50 zoon door de ſlibberingh der jeughd gekoomen zoudezyn. 'T lighaam

1 *Conſiliaviſſet: geklitſt.* 2 *Repudiata: van haaren man verſtooten.* 3 *Luxu: dertelheit*
4 *Differret naar 't gevoelen van Lipſius.*

haam nu, de krachten nu, begaaven Tiberius, de beveinſtheit noch niet. Even ſtrak van gemoed, ſtyf in ſprecken en gelaat, bedekte hy ſomtyds met eên' gemaakte meêwaarigheit zyn alhoewel blykelyk afgaan. Ende dikwyls van plaatſe verwiſſelt hebbende, is hy entlyk by den uitham van Miſenus neêrgeſlaaghen, in de hoeve, daar eertydts L. Lucullus heer af geweeſt is. Aldaar is op deeze wyze bevonden dat zyn eindt naakende was. daar was een arts, uitneemende in die konſt, met naame Charicles, wel niet gewoon 's Vorſten gezontheit te reegelen, nochtans hem van zynen raadt by te zetten. Deeze quanſuis om zyn' eigene zaaken vertrekkende, en onder ſchyn van plicht, zyn' handt vattende, heeft de klop der aaderen betaſt: nochte hem gemompt. want Tiberius, men twyffelt oft vertoornt zynde, en des te meer zyn' gramſchap inhoudende, beveelt *banket aan te rechten*, en gaat aanleggen [1] langer dan naa gewoonte; als oft hy 't der eere van zynen weghgaanden vriendt te geval deedt. Charicles nochtans heeft Macro verzeekert, *dat zyn geeſt aan 't glyen was, en booven twee daaghen niet duuren zoude*. Daar over ſpoeide men alles door t'ſaamenſpraak onder de jeegenwoordigen, door boden by de Steedehouders en krysheiren. Den vyftienden van Maart blyvende in zynen adem, werdt gelooft dat hy de ſterflykheit vervult heeft. Ende quam C. Cæſar, met groote toeloop van gelukwenſchers, om den oorſprongh [2] des ryks t'aanveirden, voortsgetreeden: wanneer men ſchielyk komt boodtſchappen, *dat Tiberius ſpraak en gezicht weederkreegh, en riep om de geenen, die hem, tot verquikkingh der zwyme, ſpyze te brenghen hadden*. Toen quam hun allen eên' ſchrik over, en verſtrooide de reſt herwaarts en derwaarts, yder zich treurigh, oft onweetend veinzende. Cæſar als ſtom ſtaande, was uit de hooghſte hoope, het jonghſte quaadt verwachtende. Macro onbeteutert, beveelt *den ouden, met opwerpen van veel gewaadts te verdrukken* [3], *en van den drempel te ſcheiden*. Dusdaanigh een eindt heeft Tiberius gehadt, in 't achtenzeeventighſte jaar zyns ouderdooms. Zyn vaader is Nero geweeſt, en zyn' afkoomſt van weederzyden uit het geſlacht der Claudiën, alhoewel zyn' moeder, door kindtkiezingh [4], den huize der Liviën, en thans der Juliën ingelyft is. Zyn geluk is van d'eerſte kindtsheit af hachelyk geweeſt. Want zynde ballingh zynen verbannen [5] vaader gevolght,

De krachten begeven Tiberius, maar niet zyn beveinſtheit.

Charicles, een arts, wordt zyn genaakend eindt, door 't polstaſten gewaar.

Die 't Macro aandient.

Zyn doodt wordt door geweldt en bedrogh verhaaſt.

51 Beſchryvingh van zyn afkoomſt, leven, bedryf en aardt.

heeft

1 *Ter taaffel leggen.* 2 *Het begin.* 3 *Te ſmooren.* 4 *Adoptione: verdochteringh.* 5 *Proſcriptum.*

heeft, naa dat hy ſtiefzoon in Auguſtus huis gekoomen was, met veele naaryveraars te worſtelen [1] gehadt, zoo langhe als Marcellus en Agrippa, thans Cajus en Lucius Cæſars gebloeit hebben. Ook was zyn broeder Druſus gelukkiger in de minne der burgeren. Maar op 't alderſlibberighſt heeft hy geſtaan, naa 't ontfanghen van Julia ten huwelyk, draaghende oft afwendende d'onkuisheit zyner gemaalinne. Daarnaa van Rhodus weedergekeert, heeft hy 't leedige huis des Vorſten, twaalf jaaren in, thans het gezagh over den Roomſchen Staat omtrent drie-entwintigh gehadt. Ook zyn de tyden zyner zeeden verſcheiden geweeſt: uitmuntende in leeven en faame, zoo langh hy ampteloos, oft in gebiedt, onder Auguſtus geweeſt is: bedekt en bedrieghelyk in het veinzen der deughden, zoo langhe Germanicus en Druſus te lyve bleeven. De zelffte is van goedt en quaadt gemenght geweeſt, geduurende het leeven zyner moeder: van eerlooze wreedtheit, maar verborghene onkuisheeden, terwyl hy Seianus lief gehadt, oft gevreeſt heeft. Ten laaſten is hy tot ſchelmeryen en ſchandelykheeden teffens uitgeborſten, naa dat hy, ſchaamt en vaar [2] wegh zynde, alleenlyk zynen aardt volghde.

1 *Conflictatus.* 2 *Metu: vrees.*

Het volghende VII *boek, en ook het* VIII, IX, X, *en een gedeelte van't* XI, *is door 't ongeval of d'onachtzaamheit der voorgaande tyden vergaan of verlooren. In welke boeken de geſchiedeniſſen van ruim tien jaaren verhaalt werden: te weeten al 't geen in de vordere maanden, naa 't ſterven van Tiberius, en voorts geduurende 't gebiedt van Caius Caligula, mitsgaaders in de zes eerſte jaaren van Claudius is voorgevallen.*

HET

J. Visscher fecit.

TIBERIUS.

Zoo lang gevaar en schaamte u inbondt, scheent gy vroom,
Maar staakte, in 't hoogh bewindt gestegen, strax dien toom.
Toen zagh men den tyran, en 't reinzen sloot aan 't woeden.
Wie kon voor zulk een leeuw in 't wesen zich hoeden?

G. Brandt.

A. Vaillandt sculp.

C. CÆSAR CALIGULA.

O allerbooste zoon des allerbesten mans,
Teelde u Germanicus? o schandtvlek in zyn glans!
Gy wenscht al 't Roomsche volk maar eenen hals, en plengt
Hun bloedt. Wie u wil zien, zie slyk met bloedt gemengt.

G. Brandt.

HET
ELFDE JAARBOEK
VAN
C. CORNELIUS TACITUS,
Seedert Augustus aflyvigheit.

KORT BEGRIP DES ELFDEN BOEKS.

Valerius Asiaticus wordt door bedrogh van Messalina en Vitellius ten valgebracht. Den Voorspraaken[1] *wordt zeekere maat van loon voor hunne verdaadigingh bezet. De zaaken der Parthen door inlandtsche twist der Koningen ontroert. De eeuwspeelen te Roome vertoont. Drie nieuwe letters van Claudius gevonden, en by die geleegenheit gesprooken van d'eerste letteren. Italus wordt Koningh over de Cheruscen gestelt. Corbulo wordt Overste van Needergermanie gemaakt, en regeert het zelve en den soldaat strengelyk. Curtius Rufus bekomt de triomfteekens: noch van den zelven man: Van't ampt en getal der Schatmeesteren*[2]*. De grooten van Gallien verwerven 't volle recht des Roomschen burgerschaps. De Raadtmaatighen*[3] *worden vermeerdert. Men doet volktellingh*[4]*. Messalina, d'onkuiste aller wyven, ontzint van minne, trouwt openbaarlyk C. Silius. 'T stuk wordt Claudius aangebracht, die door aandryven zyner vryelinghen straffe doet over zyn' gemaalinne, en de geenen die haar in haare dartelheeden ten dienst gestaan hadden. Al dit bedreeven in omtrent twee jaaren. Burgermeesters zynde*

C. VALERIUS ASIATICUS EN M. VALERIUS MESSALLA.
A. VITELLIUS EN L. VIPSANIUS.

Hier

1 *Advocatis.* 2 *Quæstorum*: Rekenmeesteren. 3 *Patricii.* 4 *Lustrum conditur.*

Hier ontbreecken eenighe reegels en woorden, raakende Meſſalinaas toelegh teegens Poppæa en Aſiaticus, daar in 't volgende van werdt geſprooken.

1. WAnt zy geloofde dat Valerius Aſiaticus, tweemaals Burgermeeſter geweeſt zynde, eertydts overſpel met haar[1] bedreeven hadt; en teffens vlammende op de gaarden, die hy van Lucullus gekocht hebbende, met uitneemende groodaadigheit verheerlykte, zandt hun yder Suilius met aanklaght op den hals. Men voeghd''er by Soſibius, opvoeder van Britannicus, die onder ſchyn van goedthartigheit Claudius vermaanen zoude, *dat kraft van goudt en rykdoom op de Vorſten gebeeten waaren: dat Aſiaticus de voorneemſte aanſtichter geweeſt was van Cæſars ombrenghen, niet geſchreumt hebbende de zaameningh van't Roomſche volk, jaa gloory uit het ſtuk zoekende. Dat hy ſeedert naamhaftigh door ſtadt, zyn faam door de wingeweſten uitgedeeghen zynde, zich ter reize naa de Germaniſche heirkrachten toeruſte. Naardien hy, tot Vienne gebooren, en op veele en maghtighe naamaaghſchappen ſteunende, licht hadt de uitheemſche volken*[2] *tot oproer te verwekken.* Maar Claudius, zonder dieper t'onderzoeken, heeft Criſpinus, Overſte der Hofbenden, met een deel ſnelle ſoldaaten, als om een oorlogh te dempen, heene gezonden: die hem, bevonden by Bajen, en in boeien geſlaaghen, naa ſtadt heeft geſleept. Ende wordt hy, zonder voor de Vroedtſchap te moogen ſpreeken, in de ſlaapkaamer en jeegenwoordigheit van Meſſalina verhoort. Ende Suilius beſtaat hem *'t bederven der ſoldaaten*, die hy dreef hem, door geldt en onkuisheit, tot allerley laſterſtuk verplicht te zyn, daarnaa *overſpel met Poppæa*, en ten laaſten *weekheit van lichaam*, te laſte te leggen. Waar op de betichte, zyn zwygen verkracht zynde[3], uitviel: *en vraaght*, zeit hy, *Suilius, uw' zoonen, zy zullen belyden dat ik een man ben*: voorts in zyne weernis getreeden zynde, heeft hy Claudius geweldelyk beweeght, en Meſſalina zelve de traanen uit d'ooghen gewronghen. Om de welke af te wiſſchen, uit der ſlaapkaamer gaande, zy Vitellius vermaant heeft, *dat hy den aangeklaaghden niet en hadt te laaten ontſlippen*. Zy zelve ſpoeide zich om Poppæa van kant te helpen, uitmaakende zeekere luiden, die haar met ſchrik van den kerker, tot een' willighe doodt zouden dryven: daar Cæſar zoo luttel af wiſt, dat hy weinigh daaghen daarnaa, haaren man

Aſiaticus en Poppæa door 't beſtel van Meſſalina aangeklaagt.

Aſiaticus wordt gevangen, en in 't heimelyk verhoort.

Suilius bekicht hem.

Zyn uitvaren tegens Suilius.

Meſſalina wordt door zyn verdaadiging ontroert,

Haar boosheit.

Zy dryft' Poppæa ter doodt,

Buiten weeten van Claudius.

1 *Te weeten met Poppæa.* 2 *Zyne landsluiden.* 3 *Victo ſilentio. Lipſius leeſt indicto: hoewel hem geboodt wat te zwygen.*

man Scipio, by hem ten banket zynde, vraaghde, *waarom hy zonder zyn gemaalinne was koomen aanleggen?* en hy antwoordde, *dat zy der weereldt overleeden was*. Maar als hy over't vrywyzen van Asiaticus raadt hieldt, heeft Vitellius schreiende, naa't verhaalen *van de oudtheit der vriendtschap, en hoe zy te saamen Antonia, 's Vorsten moeder, geviert hadden*, voorts overgeloopen hebbende *de diensten van Asiaticus, aan den Staat gedaan*, mitsgaaders *het versche oorlogh teegens Britannië*, en 't geen wyders scheen tot beweegenis van barmhartigheit te strekken: hem *vrye keure van sterven* toegestaan. Ende zyn daar op gevolght de woorden van Claudius, even genaadelyk luidende. Als hem nu eenighen rieden *tot uithongheren, en eenen zachten uitgank*, zeide Asiaticus, *dat hy hun de weldaadt quytscholdt:* en gepleeght hebbende de oeffeninghen daar hy toe gewent was, 't lichaam gewasschen, vrolyk gebanketteert, naa dat hy gezeit hadt, *dat het hem eerlyker geweest waar, door de schalkheit van Tiberius, oft heevigheit van C. Cæsar om te koomen, dan door't wyffelyk bedrogh, en den onkuissen mondt van Vitellius t'onder te raaken*, heeft zyn' aderen geopent. Eerst nochtans gezien hebbende het vuur, en bevoolen, *dat men't op een andere plaats zoude brengen; op dat de schaduw van't geboomte niet door de walmte van den brandt gemindert wierde*. Zoo groot een rustigheit was zyn jonghste. Daarnaa riep men de Vroedtschap by een, en vaart Suilius voort, by d'andere gewroeghden voeghende de doorluchtighe Roomsche Ridders gebynaamt Petra. Maar de oorzaak hunner doodt was, dat zy hun huis tot het verzaamen van Mnester [1] en Poppæa geleent hadden. Doch werdt den eenen *de schyn eener nachtrust* [2] *te last geleidt, als oft hy Claudius gezien hadt met een' krans van averechts gekeerde koorenaaren omvlochten: en die beeltenis op dierte van kooren geduidt*. Zommighen hebben geschreeven, *dat hy een' krans van wyngaart met bleeke blaaden gezien, en dit alzoo uitgeleidt hadt, dat het de doodt des Vorsten, op't eindt van den herfst beteekende*. Hier en wordt niet aan getwyfelt, dat door den eenen oft den anderen droom, hy en zyn broeder om hals geholpen zyn. Aan Crispinus zyn honderdt en twaalf duizendt vyf honderdt gulden, en eerteekenen van Schoutampt toegekeurt. Vitellius voeghd' 'er by, vyfentzeeventigh duizendt gulden voor Sosibius: *om dat hy Britannicus met onderwys, Claudius met raadt diende*. Scipio gevraaght zynde naa zyn gevoelen: *dewyl*, zeid' hy, *ik het zelfste van 't bedryf van Poppæa gevoele, dat yder gevoelt, zoo denkt dat ik het zelfste*

3 Vitellius geveinsde en wreede barmhertigheit.

Van Claudius toegestemt.

Asiaticus rustigh en leeghbaar sterven.

4 Twee Ridders Petra gebynaamt omgebragt.

Men dient zich van een droom om den eenen, oft beyde, van kant te helpen.

Scipioos voorzichtig en gemaatight zeggen.

1 *In eenige oude afschriften leest men Valerius ...*

2 *Een droom, of droomgezicht ...*

zelfſte zegh dat yder. Met een fraaie maatigingh tuſſchen de huwlykſche liefde, en de raadtsheerlyke noodt. Geſtaadigh was Suilius daarnaa en wreedt in 't aanklaaghen der betichten, en veelen yverden zyn' ſtoutheit naa. Want de Vorſt, alle maght der wetten en majeſtraaten aan zich trekkende, hadt den wegh tot rooven geoopent. Nochte is 'er yet van openbaare kraamerye zoo veil geweeſt, dan de ontrouw der Voorſpraaken[1]: zoo verre dat Samius, uitmuntend Roomſch Ridder, hebbende dertigh duizendt gulden aan Suilius gegeeven, en bevonden dat hy zyn zaak verriedt[2], t'zynen huize in zyn zwaart gevallen is. Derhalven op het aanheffen van C. Silius gekooren Burgermeeſter, wiens mogenheit en uitgangh, ik t'hunner tydt zal vermelden, ſtaan de Raadtsluiden over eindt, en roepen om de Cincier wet: by de welke van aalouds verboden is, *dat iemandt voor 't bedinghen eener zaake gelt oft gift ontfinghe.* Knorrende daarnaa hier teegens de geenen daar het met deezen ſmaadt op gemunt was, viel 'er Silius, twiſtigh met Suilius, heftigh op aan, *verhaalende d'exempelen der ouwde Redenaaren, die de vermaardtheit by de naakoomelinghen voor 't ſierlykſte*[3] *loon der welſprekenheit geacht hadden. 'Dat anders de Vorſtinne der goede konſten door* „ *vuidige*[4] *dienſten bezoedelt werdt:* NOCHTE DE *trouw in haar geheel* „ *bleef, daar men op de grootheit der winſten zagh. 'Dat de zaaken weiniger zouden zyn, zoo ze zonder loon wierden voorgeſtaan: dat nu de vyandſchappen, betichtinghen, haat, en beleedinghen*[5]*, gequeekt werden, op dat, gelyk kraft van ziekten de artſen aan loon, alzoo de ſmet*[6] *der vierſchaare de voorſpraaken aan geldt helpe. Zy zouden gedenken aan C. Aſinius, en Meſſalla, en Arruntius en Æſerninus, die onlanx geleeft hadden. Dat die ten hooghſte verheeven waaren, zonder verbaſtaarding van leeven, en welſpreekenheit.* Op zulk zeggen van den gekooren Burgermeeſter, van anderen toegeſtemt, werdt een vonnis reedt gemaakt, volgends 't welk, *zy zouden in de wet der weedereiſſinghe*[7] *gehouden zyn*: als Suilius, en Coſſutianus, en de reſt, die zaaghen dat men niet over hen oordeelen gink (want zy waaren opentlyk vuil) maar hun de boete[8] afleggheu, omringen Cæſar, af biddende 't voorgaande. En naa dat hy zwyghende toeknikte, vangen zy aan: *Wie dat 'er doch zoo groot een' hovaardy over zich hadt dat hy zich eeuwigheit van faame toeleide? Dat men, tot nut en noodt, voorraadt opdeedt, ten einde niemandt, by armoede van voorſpraaken, zynen maghtigher onderworpen waare*

D'ontrouw der Voorſpraaken.

Die Samius tot wanhoop vervoert.

Men roept derhalven om de Cincier wet.

Rede van Silius voor die wet.

Tegenrede aangande het loon der Redenaaren of voorſpraaken.

1 *Advocatorum:* 2 *Prævaricatione.* 3 *Schoonſte.* 4 *Sordidis.* 5 *Injuriae.* 6 *Tabes.* 7 *Repetundarum:* 8 *Straf opleggen:*

waare. Dat men nochtans de welſpreekenheit niet om niet kreegh: dat men zyn' huiszorghen dryven liet, om zich aan ander luiden dinghen te koſt te leggen. VEELEN *onderhielden op het oorlogh, zommighen op landtbouwerye't leeven. Dat niemandt naa iet ſtondt oft hy had'er te voo-ren de vrucht van afgezien. Dat Aſinius en Meſſalla, tuſſchen Auguſtus en Antonius, met den buit der oorlooghe opgevult, oft de Æſerninen en Arruntien, erfgenaamen van ryke geſlachten, licht gehadt hadden de grootmoedigheit t'omhelzen. Dat zy d'exempelen by der handt hadden van't groote loon, waar voor P. Clodius, oft C. Curio, gewoon waaren ter zaameninghe te redeneeren*[1]*. Zy luiden waaren middelmaatige Raadsluiden, die, van den ſtaat niet, dan de voordeelen der vrede, verzochten. Dat de gemeente overleide, in wat tabbaart zy blinken moghte*[2]*.* ZOO MEN *'t loon der ſtudien afſchafte, moeſten ook de ſtudien vergaan, als min aanzienlyk zynde.* De Vorſt, ſchattende dit aldus niet te vergeefs gezeit te zyn, heeft op 't neemen van geldt een' maate geſtelt tot zeeven honderdt vyftigh gulden, en dat, die daer booven ginghen, aan de wet der weedereiſſingh zouden gehouden zyn. Ontrent den zelven tydt is Mithridates, dien ik verhaalt heb over d'Armeniers geheerſcht te hebben, en tot in der jeegenwoordigheit van Cæſar gereiſt te zyn, volgens 't vermaan van Claudius, weeder in zyn ryk getoogen, vertrouwende op de maght van Pharasmanes. De zelve zynde Kooningh der Hyberen, en ook broeder van Mithridates, boodtſchapte, *dat de Parthen tweedrachtigh waaren: en terwyl de hoogheit der heerſchappye in twyffel ſtondt, de kleene zaaken verſloft werden.* Want onder veel wreedt bedryfs van Gotarzes, (die op de doodt van zynen broeder Artabanus, mitsgaaders van zyn' gemaalin en zoon, hadt toegeleidt, 't welk den anderen vreez' aanjoegh) hebben zy Bardanes beroepen. Hy, gelyk hy veirdigh was tot ſtout beſtaan, komt binnen twee daaghen drie duizendt ſtadien[3] ingevallen, en bengelt[4] den onweetenden en verbaasden Gotarzes her uit: zonder te marren, met het overrompelen der naaſte landtvooghdyen, van de welke de Seleucenſers alleen zyn heerſchappye weigerden. Teegens de welke, als ook zynen vaader afgevallen zynde, hy met grooter tooren, dan de jeegenwoordighe geleegentheit vereiſchte, ontſteecken, zich belemmert in de beleegeringh van een' maghtighe ſtadt, die met de weere der ſtroom voor de borſt, ſamt muur en lyftoght geſtyft was. Gotarzes daarentuſſchen, geſterkt met de maght der Dahen en Hyrcanen, vernieuwt het oor-

De Vorſt matight het loon.

8 Mithridates trekt weêr naar Armenie.

Terwyl de Parthen tweedrachtigh waaren. Gotarzes wordt van Bardanes overrompelt en verdreeven.

Bardanes belemmert zich in 't beleegh van Seleucië, En Gotarzes zyn krachten

1 *Concionari*. 2 *Hoe zy met een eerlyker tabbaart moght uitkoomen*. 3 *Ontrent 90 mylen*. 4 *Proturbat: dryft*.

herſtellende, biedt hem 't hooft.

oorlogh: en Bardanes gedwonghen Seleucië te verlaaten, heeft zyn leegher, aan de velden van Bactra, by 't ander geſlaaghen. Alstoen, zynde de kraften van 't Ooſte geſpliſt [1], en onzeeker werwaart zy heene helden, verſcheen aan Mithridates geleegenheit om Armenië in te neemen, zich dienende van 't geweldt des Roomſchen ſoldaats, tot veroveringh der ſterke ſlooten, en teffens van 't Hyberiſch hair, om 't veldt af te loopen: want d'Armeniërs deeden geen' weederſtandt, zynde d'Overſte Demonactes, die ſtrydt hadt darren waaghen, in de vlucht gedreeven. Cotys, Kooningh van 't kleender [2] Armenië, maakte wat marrens, daar eenighen der vorſtelinghen zich heene gekeert hadden; die daarnaa door Cæſars brieven werdt ingetoomt. Ende alles is toegevallen aan Mithridates, zich feller draaghende dan in 't nieuwe ryk oorbaar was. Maar de Veldtheeren der Parthen, daar zy ſtonden om tot ſlagh te koomen, gaan ſchielyk verdragh aan, verwittight van de laaghen hunner landtsluiden, die Gotarzes zynen broeder geopenbaart hadt. Ende by een gekoomen zynde, eerſt traaghlyk, daarnaa zich onderlingh de rechter handt geevende, zyn by d'altaaren der Goden overkoomen, *'t bedrogh hunner vyanden te wreeken, zelve elkanderen toe te geeven*. Om 't ryk te behouden, werdt Bardanes de naaſte [3] geacht. Maar Gotarzes, om allen naaryver wech te neemen, heeft zich tot Hyrcanië toe begeeven. Ende aan Bardanes, te rugh gekeert zynde, werdt Seleucië overgegeeven, in 't zeevende jaar naa den afval, niet zonder oneere der Parthen, die zoo lange van een ſtadt te leur geſtelt waaren. Daarnaa viel hy in de maghtighſte landvooghdyen. Ende reede hy toe om Armenië te herwinnen, 't en waar hem Vibius Marſus Stadthouder van Syrië, van oorlogh, met dreigen hadt ingetoomt. Ende Gotarzes daarentuſſchen, uit berouw van 't afſtaan des ryks, ook herroepen van den adel, dien 't ſlaaven in de pais hardſt valt, rukt kryskraften by een. Ende trokmen hem te gemoete aan de ſtroom Erindis: in 't overtrekken der welke dapper geſtreeden zynde, heeft Bardanes entlyk d'overhandt behouden, en door gelukkige ſtrydt t'ondergebracht de volken tuſſchen beide geleegen, tot aan de ſtroom Gindes, die de Dahen en Ariën van elkanderen afgrenſt. Daar heeft men maat op de voorſpoedt geſtelt. Want de Parthen, alhoewel verwinners, verfoeiden het oorloogen verre van huis. Derhalven gedenkteekenen geſticht hebbende, by de welke hy zyne maghten getuighde [4], en dat niemant van de Arſaciden te vooren ſchattingh van die volken geïnt [5] en hadt, keert hy

Hier door bekomt Mithridates geleegenheit om Armenië in te neemen.

Verdragh en vrede tuſſchen de Parthen.

Bardanes behoudt het ryk.

Seleucië geeft zich aan hem over.

Gotarzes breekt de vrede, en wordt van Bardanes in een ſlagh overwonnen.

1 *Diſtractis: geſcheurt.* 2 *Kleen.* 3 *Potior: maghtighſte:* 4 *Moogenheit vermelde.* 5 *Getrokken.*

hy weêrom, geweldigh in gloorie, ook daar door te forſſer, en den onderzaaten t'onverdraaghlyker. Dewelke met voorbereidt bedrogh hem onverhoedt, en beezigh ter jaght, omgebracht hebben, binnen zyn' eerſte jeughdt, maar by wien in vermaardtheit weinigen der ouwde Koningen te gelyken waaren, indien hy zoo zeer naa de liefde zyner landsluiden getracht hadde, als de vreez in zyn vyanden te brengen. Door de doodt van Bardanes geraakten de zaaken der Parthen in 't war; mits dat men twyfelde wie tot het ryk t'ontfangen ſtondt. Veelen waarender tot Gotarzes geneegen, zommigen tot Meherdates, den 'zoon van Phrahates, ons in gyzelingh gegeeven. Daarnaa ſtont Gotarzes boven. Ende meeſter van 't hof geworden, heeft met wreedtheit en overdaadt de Parthen gedrongen, in 't heimelyk aan den Roomſchen Vorſt te zenden, om te bidden, *dat hy toelaaten wilde dat Meherdates tot zyn vaaderlyke hoogheit verheeven wierde*. Onder de zelve Burgermeeſters, zyn de eeuwſpeelen, in 't achthonderſte jaar naa dat Roome geſticht was, het vierentzeſtighſte naa dat Auguſtus die vertoont hadt, aanſchouwt. De reekeningen van yder Vorſt ſlaa ik over, genoegh vertelt zynde in de boeken, by my van Domitianus bedryf gedicht. Want die heeft ook eeuwſpeelen vertoont, en ik met goede aandacht daar over geſtaan, begaaft met het Vyftienmanlyk Prieſterſchap, en op dat pas Schout. 'T welk ik uit geen' roem verhaale, maar om dat deeze zorge ouwlinx den amptgenootſchappe der Vyftienmannen toequam, en de Majeſtraaten voorneemelyk de bedieningen der ceremonien uitvoerden. Zittende Claudius in de Circenſer ſpeelen, als d'edele kinderen te paarde het ſpel van Troje aanvingen, en onder de zelve Britannicus die by den Veldtheer geteelt was, en L. Domitius, die door verzooninge thans tot het ryk en bynaam van Nero is aangehaalt [1], zoo is de gunſt der gemeente wakkerder jeegens Domitius, voor een voorſpook genoomen. Ende werdt uitgeſtrooit, *dat zyn kindtsheit van Draaken als beſchermers* [2], *was bygeſtaan*; dingen die beuzelzinnigh luiden, en naa uitheemſche wonderen gebootſt zyn. Want hy zelf, geenzins t'zyner verkleeninge geneegen, plagh te vertellen, *dat in zyn ſlaapkaamer een ſlangh in alles gezien was*. Maar de genegenheit des volks was overgebleeven [3] uit de geheugenis van Germanicus, wiens eenige manlyke afkomſt [4] deeze was: en de deernis met zyn' moeder Agrippina te grooter, om de wreedtheit van Meſſalina. Dewelke altyds vinnigh, en alstoen verbolgener, in 't uitmaaken van misdaaden en wroegers, alleenlyk by

Bardanes wordt van de zynen omgebragt.

Gotarzes verkryght het ryk, maar misbruikt zyn macht.

De Parthen verzoeken Meherdates 11 tot Koningh.

Eeuwſpeelen te Roome aanſchouwt.

L. Domitius Nero van 't volk begunſtigt, en die gunſt voor een voorſpook zyner aanſtaande 12 grootheit genoomen.

1 *Aſcitus*: beroepen. 2 *Trauwanten* 3 *Supererat*; Schoot over: of leefde noch. 4 *Soboles*: oir.

Meſſalinaas nieuwe en dulle minne teegens Silius.

een nieuwe, en der dulheit naaſtkoomende minne, werdt opgehouden. Want op C. Silius den ſchoonſten der Roomſche jeught, was zy zulks ontſteeken, dat zy Junia Silana, een eedele vrouwe, uit zyn huwlyk ſchopte, om den ontleedighden overſpeeler alleen te genieten. Nochte Silius en liet het gevaar en laſterſtuk te bezeffen; maar zynde zyn bederf gewis, indien hy weigerde, ook op eenige hoope dat het verhoolen zoude blyven, zampt groote belooningen, hieldt voor eenen trooſt het aanſtaande te verwachten, en van 't jeegenwoordige wel te vaaren. Zy gingh niet ſteelsgewyze[1], maar breedt verzelſchapt, dikwils t'zynen huize, hem aanhangen in 't uitgaan, met rykdoomen en eeren beſchenken: entlyk, als waar de fortuin hem reeds overgedraagen, zaghmen de ſlaaven, de vryelingen, de praal[2] des Vorſten, by den overſpeelder ten toon. Maar Claudius onweetende van den ſtandt zyns huwelyks, en oeffenende 't Zeedemeeſterampt, heeft *de dartelheit des volks in de ſchouwburgen*, met ernſtige[3] woorden begraauwt, *om dat het op den Oudburgermeeſter P. Pomponius*, (die leeverde zyne dichten aan 't tooneel) *en doorluchtige vrouwen, met ſmaadtwoorden geſchooten hadt*. Ende heeft hy by uitgegeeve wet de wreedtheit van de geltuitdoenders[4] ingetoomt, *op dat zy de zoonen der huisgezinnen geen geldt op hunner ouderen doodt op woeker en gaaven*. Hy heeft ook de waaterbronnen, van de Simbruiner heuvelen afgeleidt, in ſtadt gebracht. Noch heeft hy nieuwe formen van letteren by d'andere gevoeght, en laaten uitgaan: bevonden hebbende, dat ook het Griekſche letterwerk niet teffens begonnen en voltoit was. De Ægyptenaars zyn d'eerſte geweeſt, die door gedaanten van dieren den zin des vernufts uitbootſten; en d'alderoudſte gedenkeniſſen der menſchelyke heugeniſſe zietmen in de klippen gedrukt, en dryven zy *dat ze de vinders[5] der letteren zyn. Dat daarnaa de Phœniciers, mits hun groote maght ter zee, in Grieken gebracht hebben, en de eere verkreegen, als oft zy verziert, 't geen zy ontfangen hadden*. Naamelyk 't gerucht gaat *dat Cadmus, van een Phœnicier vloot overgevoert, de volken der Grieken, noch ruw zynde, eerſt in die konſt onderweezen heeft*. Zommigen verhaalen, *dat Cecrops van Athenen, oft Linus van Theben, en in de Trojaanſche tyden Palamedes van Argos zeſtien formen van letteren, thans anderen, en voorneemelyk Simonides, de reſt gevonden zoude hebben*. Maar in Italië hebben de Etruſcen die van den Corinthiër Damaratus, de Aborigenen van den Arcadiër Evander

Die zy openlyk laat blyken.

13 Claudius, des onweetend, Beſtraft de dertelheidt des volks. Toomt de woekeraars in. Leidt wateren in de ſtadt. Voert nieuwe letteren in.

14 Onderzoek aangaande d'eerſte vinders der letteren.

Wie de letteren in Italië heeft gebracht.

1 *Ter ſtuik.* 2 *Paratus: ſtaatſye.* 3 *Severis: ſtraffe.* 4 *Creditorum: geloovers.* 5 *Inventores: vondenaars.*

der geleerdt. Ende de Latynſche letteren hadden de formen van d'oudſte Griekſche. Maar wy hebben 'er in 't eerſt ook weinighe gehadt: daar naa zyn 'er by gedaan. Naa welk exempel Claudius drie letteren by d'andere gevoeght heeft, die geduurende zyn ryk gebruikt, daarnaa in ongewoonte gekoomen zyn, en noch als nu aanſchouwt worden in 't koopper, tot verkundinge der keuren op de markten en in de kerken gehecht. Daarnaa heeft hy in de Vroedſchappe voorgedraagen, noopende 't amptgenootſchap der Wichelaaren, *dat de alleroudſte leere van Italië niet en behoorde door luyigheit in ongebruik te koomen: dewyl men dikwils in teegenſpoedt van den Staat ontbooden hadt de geenen, door welker vermaan de ceremonien in haar geheel herſtelt waaren, en voor 't toekoomende beeter waargenoomen. Ende dat de treflykſten van Etrurië, uit zich zelven, oft door aandryven der Roomſche Raadsluiden, de weetenſchap onderhouden, en onder de huisgezinnen hadden voortgeplant: 't welk nu traaghlyker geſchiedt, door de gemeene ſlof in de goede konſten, en om dat het uitheemſch overgeloof kracht kreegh. Ende was wel alles jeegenwoordelyk in gelukkigen ſtandt, maar men moeſt der Goden goedertierentheit die dankbaarheit bewyzen dat de zeeden der heilighdoomen, in hachelyke tyden geoeffent, door de voorſpoedt niet en vervielen.* Daar over is een raadſlot gemaakt, *dat de Prieſters zouden zien, wat belangende de wichelarye aan te houden, oft te ſterken ſtonde.* Dry letteren van Claudius by d'andere gevoeght.

15 Zyn voorſtel aangaande de Wichelaaren.

In 't zelve jaar heeft het volk der Cheruſcen eenen Koningh van Rome verzocht, hebbende door d'inlandſche oorlogen de edelen verlooren, zulks daar maar een van de Koninklyke ſtam overſchoot, die in ſtadt gehouden werdt, met name *Italus*. Het vaaderlyk geſlaght van deezen was uit Flavius, broeder van Arminius. Zyn moeder was uit Catumerus Vorſt der Catten geteelt, hy zelf fraay van maakzel, en zoo in waapenen als te paarde, naar onze en 's vaaderlands wyze geoeffent. Cæſar derhalven hem uitruſtende met geldt, en trauwanten by voegende, ſpreekt hem een' grooten moedt in, *om d'afkoomſtige[1] eere t'aanvaarden. Dat hy d'eerſte was, die tot Rome gebooren, en geen gyzelaar, maar burger, een uitheemſch ryk gink bezitten.* En in 't eerſt waaren de Germanen blyde met zyn' koomſt, ook des te meer, om dat hy met geen' parthyſchappen ingenoomen[2], zich teegens yder eeven gunſtigh droegh; en werdt hy gelooft, geviert, zomtyds aanminnigheit en maatigheit, van niemandt benydt, dikwyls dronkenſchap, en dartelheit, den uitheemſchen[3] aangenaam, pleegende. En werdt hy nu by de gebuuren, nu wyder vermaart; als de geenen die by de partyſchappen gebloeit hadden quaadt oogh op zyn

16 De Cheruſcen verzoeken een Koningh.

Men geeft hun Italus.

1 *Gentile: geſlachtelyke.* 2 *Imbutus: gedrenkt.* 3 *Barbaris.*

moo-

moogenheit krygende, zich by de aangrenzende volken vervoegen, en verluiden laaten, *dat Germanië haar' ouwde vryheit benoomen werdt, en de Roomſche maght zich verhief. Gebrak het dan zoo zeer aan iemandt in 't zelve landt gebooren, die 's Vorſten plaats vullen kon: 't en waar men 't zaadt*[1] *van den verſpieder Flavius, booven allen op tooghe? Dat men 't te vergeefs met Arminius bewimpelde: wiens zoon, indien hy op vyandtlyken boodem opgebracht, in 't Ryk gekoomen waar, te vreezen ſtonde, als beſmet met opvoedingh*[2]*, ſlaavernye, pronk*[3]*, alle uitheemsheit. Maar zoo Italus zyns vaaders hart had, dat geen ander, met grooter verbolgenheit, zyn' waapenen, teegens vaaderlandt en huisgoden,* 17 *hadt te werk geſtelt, dan zyn ouders.* Met deeze en gelyke reeden, hebben zy groote krachten by een gebracht. Ook waaren ze niet minder, die Italus volghden. *Want hy hadt zich hun* (verhaalden ze) *niet teegens hunnen dank over den hals gedrongen, maar was ontbooden. Naardien hy in edeldoom de reſt te booven gingh, men zoude zyn deught beproeven, oft hy zich zynes ooms Arminius, zyns grootvaaders Catumerus, waardigh bewyzen zoude. Ook hoefde hy zich zyns vaaders niet te ſchaamen, om dat hy zyn' trouw, by wille der Germaanen den Romainen gegeven, altyds gehouden hadt. Dat de naam der vryheit tot een valſche bewimpelingh gebruikt werdt, van den geenen, die in hunne bezondere zaaken*[4] *bloeds*[5]*, voor den ſtaat bederfelyk zynde, geen hoop dan op beroerten wiſten te ſtellen.* De gemeente wakker[6], amelde dit met ſchreeuwen, en de Koningh hield d'overhandt, in een' ſtrydt, groot onder d'uitheemſchen; daarnaa door de meêgaande fortuine in hovaardye vervallen, verdreeven, en weeder door de maght der Langobarden opgeholpen, kneusde, door geluk en ongeluk, de zaaken 18 der Cheruſcen. Ter zelver tydt hebben de Chaucen, t'huis zonder twiſt, en in de doodt van Sanquinius verblydt zynde[7], terwyl Corbulo op komenden wegh is, het nederſte Germanië met aanloop gequelt[8], onder den Overſte Gannaſcus. De welke een Caninefaat van geboorte, hulpſoldaat, en langh gedient hebbende, daarnaa overgeloopen, met lichte ſcheepkens op roof vaarende, meeſt de kuſt der Gallen beſchaadighde, niet onweetende dat zy ryk en onſtrydbaar zyn. Maar Corbulo, zyn intreê ten wingeweſte gedaan hebbende, met groote zorghvuldigheit, en thans gloorie, die in dit oorlogh haaren oorſpronk genomen heeft, deed de drieriemde galeijen door de kil van den Ryn, de

Eenigen ſtaan tegens hem op.

Wordt van anderen verdaadigt.

Corbuloos kryghsbedryf teegens Gannaſcus en de Chaucen.

1 *Progenies.* 2 *Alimonia: voedtzel.* 3 *Cultu: kleeding.* 4 *Privatim.* 5 *Degeneres: vuidigh.* 6 *Alacre, luſtigh, ruſtigh.* 7 *Alacres, moedtſcheppende.* 8 *Geſtroopt.*

de reſt der ſcheepen, naa dat elks bequaamheit was[1], door de watten, en ſtroomgaten[2], voortdryven: en hebbende de ſchuiten der vyanden in den grondt geholpen, en Gannaſcus verdreeven, naa dat alles jegenwoordelyk genoeghzaam bezaadight was, heeft de keurbenden, van werken nocht arbeiden[3] weetende, haar' genught in 't ſtroopen neemende, weeder tot d'ouwde zeede gebracht: dat niemandt van den troep hadt af te wyken, nocht buiten verlof zich ten ſtryde te begeeven. De wachtſtanden, de waake, yders beroep, werden by nacht en by daagh, in de waapenen, waargenoomen. En zeitmen, *dat een ſoldaat, om dat hy zonder geweer, een ander, om dat hy alleen met de dag op zyde aan de walgroef, met'er doodt geſtraft zyn.* 'T welk al te, en miſſchien valſchelyk geſtrooit, nochtans uit de ſtrengheit des Overſten gereezen is. En kunt gy wel denken, dat hy ernſtigh, en, in groote misdaaden, onverbiddelyk was, dien men geloofde, zoo groot een' ſcherpheit, ook in lichte, over zich gehadt te hebben. Voorts, die ſchrik heeft 19
bezonderlyk in de ſoldaaten en de vyanden gewrocht. Wy hebben onze vroomigheit vermeerdert, d'uitheemſchen hunne forsheit geknakt[4]. En het volk der Friſiën, ſedert de wederſpannigheit met de nederlaagh van L. Apronius aangevangen, op ons gebeeten, oft quaalyk getrouw zynde, gyzelaars overgelevert hebbende, heeft zich nedergezet, by de velden van Corbulo hun voorgeſchreeven. De zelve heeft Vroedtſchap, Majeſtraaten, en wetten, over hen geſtelt. Ook, op datze 't bevel niet verworpen, heeft 'er een ſterkte geveſt; en luiden gezonden, die de Chaucen tot overgift zouden lokken, mitsgaaders Gannaſcus, met bedrogh aangaan. Nochte zyn de laagen verlooren, oft onaardigh[5] geweeſt, teegens een' overlooper en ſchender zyner trouwe. Maar de gemoeden der Chaucen, zyn door zyn' doodtſlagh ontroert, en Corbulo zaaid' 'er 't zaadt der wederſpannigheit onder, daar zommigen blyde meê waaren, anderen met kleene eer af ſpraaken. *Waar toe haald' hy een' vyandt op den hals? zoo 't quaalyk uitviel, de Staat zoud' het moeten draagen: indien 't hem wel gelukte, zoo zoude zoo uitneemend een man den paize te duchten ſtaan, en den vuidigen Vorſte over de handt zyn.* Daarom heeft Claudius zoo nieuw een gewelt tegens de Germaniën verboden; zulks hy beval *de bezettingen weder aan deez' zyde van den Kyn te brengen.* Aan Corbulo nu zyn leeger op den vyandtlyken 20
bodem ſlaande, worden deeze brieven geleevert. Hy, in de ſchielykheit der zaake, alhoewel van veele bedenkingen teffens bedodt, als

Brenght de Friſen in orde.

Laat Gannaſcus doodden.

Zyn voorſpoedtwoort te Rome misduidt.

Men beveel' hem te rugh te trekken.

1 *Habiles.* 2 *Foſſas: Graften.* 3 *Operum, legerwerken.* 4 *Infregere: gekneuſt.* 5 *Degeneres.*

vreez' voor den Vorſt, ſmaadt [1] van den uitheemſchen, ſpot by de bontgenooten, zonder meer woorden te maaken, dan *dat de Roomſche Overſten eertyds zaligh waaren*, heeft teeken gegeven om te rugh te trekken. Op dat nochtans de ſoldaat de leedigheit verworpe, heeft hy tuſſchen Maas en Ryn, een graft getrokken, drie-en-twintigh mylen langh, om daar door d'onzekerheit des Oceaans te beletten. Triomfteekenen nochtans heeft Cæſar hem gegunt, alhoewel hy 't oorlogh geweigert had. Onlanx daarnaa ook verworf Curtius Rufus de zelve eere, die in den Maziakſchen akker een' kuil geopent had, om zilveraderen te zoeken: daar kleene vrucht en voor korten tydt uit getrokken is. Maar de keurbenden hadden arbeit met ſchaade, met de beeken uit te delven, en onder d'aarde het werk te doen, dat boven zwaar viel. Waar door de ſoldaat t'ondergebracht, en om datmen in meer wingeweſten 't zelfſte leed, heeft heimelyke brieven ingeſtelt, uit den naam der heiren, aan den Veldtheer, biddende, *dat hy den geenen dien hy heiren in handen zoude ſtellen, de triomfteekenen van te vooren gaave.*

Graft tuſſchen Maas en Ryn, door zyn bevel gegraaven.

21 Curtius Rufus af- en opkomſt.

Van de afkomſt van Curtius Rufus, den welken zommigen vermelt hebben by eenen ſchermer geteelt te zyn, zal ik my wachten yet valſch voort te brengen, en verdriet my de waarheit op te haalen. Naa dat hy volwaſſen was, volgende den Schatmeeſter, dien Africa te beurte gevallen was, dewyl hy in de ſtadt Adrumetum, in de leedige galeryen, des middaaghs zich alleen vindt, is hem de gedaante eener vrouwe, boven de menſchelyke maate, verſcheenen, en deeze ſtemme gehoort, *Ghy zyt Rufus, de geene die Voorburgermeeſter in dit wingeweſt koomen zult.* Door zoodaanigh voorſpook ter hoope verheeven, en naa ſtadt gekeert, heeft hy door geſchenken zyner vrienden, en zyn dapper [2] vernuft, het Schatmeeſterſchap, en thans onder eedele metgunſtjaagers [3] het Schoutſchap door 's Vorſten ſtemme verworven: als Tiberius d'oneerlykheit zyner geboorte, met deeze woorden bewimpelt hadt, *Curtius Rufus dunkt my uit zich zelven geboóren.* Zeedert tot hoogen ouderdoom gekoomen, zyn' overhoofden met droeve vlaaijerye, zyn' minder met trots, zyns gelyken met onhandelbaarheit [4] bejeegenende, heeft hy 't Burgermeeſterlyk gebiedt, de triomfteekens, en ten laaſten Africa bekoomen: en aldaar overleeden, het beſchooren voorſpook vervult. Daarentuſſchen is te Roome, zonder eenige openbaare oft thans ontdekte oorzaak, Cn. Novius, uitmuntend Roomſch Ridder, bevonden met yzer gegordt, onder den hoop der geenen die den Vorſt quaamen groeten: want naa dat hy met pynigen geſcheurt

Voorſpook zyner aanſtaande grootheit.

Tiberius zeggen van hem.

Zyn aardt en eynde.

22 Novius, op 's Vorſten lyf gaande,

1 *Kleenachtingh.* 2 *Strengh.* 3 *Candidatos.* 4 *Difficilis.*

wer dt

werdt, heeft Novius zich zelven, maar geene metweetenden gemelt, zonder zeekerheit, oft hy ze verhoolen hieldt. Ten tyde der zelve Burgermeesteren, heeft P. Dolabella gestemt, *dat men 't schouwspel der schermeren alle jaaren vertoonen zoude, tot koste der geenen, die 't Schatmeesterschap verworven*. By de voorouders was dat een loon der deughde geweest, en yegelyken der borgeren geoorlooft, zoo zy zich op hun' goede konsten vertrouden, naa de Majestraaten te staan: jaa werdt zelfs geen onderscheidt in den ouderdoom gemaakt, oft zy en traaden met het eerste jongelinghschap in Burgermeesterschappen, en Hooghgezaghebberyen. Maar de Schatmeesters zyn al ingestelt, toen noch de Kooningen heerschten: 't welk by de Curiater wet blykt, die van L. Brutus weeder ingevoert is. Ende hebben de Burgermeesters de maght behouden, om die te kiezen, tot dat het volk ook begost die eere te begeeren. Ende zyn eerstelyk gekooren Valerius Potitus, Æmilius Mamercus, in 't drie-en-tzestighste jaar, naa 't verdryven der Tarquinien, om den kryshandel te volgen. Daarnaa 't werk aanwassende, zynder twee bygevoeght, die 't tot Roome waarneemen zouden. Thans is 't getal verdubbelt, zynde Italië nu onder soltgelt geraakt, en daar by koomende de tollen der wingewesten. Echter zynder, by de wet van Sulla, twintigh gekooren, om de Vroedschap te vullen, derwelke hy de vierschaaren geleevert hadt. Ende alhoewel de ridders de vierschaaren weedergekreeghen hadden; het Schatmeesterschap, werdt nochtans naa de waardigheit der amptzoekeren, oft slappigheit van de begiftigers, voor niet toegestaan, tot dat het door de stemmingh van Dolabella, als verkoft werdt. A. Vitellius, L Vipsanius Burgermeesters zynde, als men van 't vervullen der Vroedschap handelde, en de vorstelingen van Gallië, dat *Comata*[1] genoemt wort, over een' wyle verworven hebbende 't verbondt en Roomsch burgerschap, recht verzochten, om eeren in stadt te bekoomen; is 'er veel en menigerhand zeggen op die zaake omgegaan, en werdt by den Vorst met verscheiden toelegh[2] gestreeden van de geenen die dreeven, *dat Italië zoo krank niet was, dat het geen' Vroedschap tot zyn stadt kon uitleeveren: dat ouwlinx d'ingeboorenen den bloedtverwantige volken genoegh geweest waaren, en hadtmen zich niet t'ontdanken van den ouwden staat. Jaa werden noch d'exempelen vertelt, die de Roomsche aart, in de ouwde zeeden, ter deughd en glorie, voortgebracht had. Oft het een kleene zaake was dat de Veneten en Insubren in 't raadthuis gebrooken waaren, al braght men 'er geen' veem*[3] *van vremdelingen, gelyk een gevanklykheit*

door pynigen gescheurt.

Jaarlyks schouwspel der schermeren, tot koste der Schatmeesteren, ingestelt.

D'oude instellingh van het Schatmeesterschap.

En de veranderingh outrent dat ampt voorgevallen.

23

Eenigen der Galliën verzoeken 't volle burgerrecht, en ampten te moogen koomen.

Redeneeringh daar teegen.

1 *Geperruikt.* 2 *Studiis.* 3 *Vergaaderingh.*

in? Wat eere ſchoot 'er meer over voor de reſt der edelen? En zoo daar noch een arm Raadsman uit Latië waar? Dat die ryken alles vervullen zouden, welker grootvaaders en overgrootvaaders, Overſten van vyantlyke volken onze heiren met yzer en gewelt geſlaagen, den vergooden Julius by Aleſia beleegert hadden. Verſch waaren deeze dingen. Wat, zoo de heugenis verreeze, van de geenen die naa 't neêrſmyten van 't Capitolium, en't Roomſch altaar, door hunne handen,...[1] dat zy zeeker den naam van't burgerſchap genieten zouden; de eerteekenen der Raadsluiden,

24 *de ſieraaden der Majeſtraaten niet gemeen maaken.* De Vorſt door deeze en desgelyke reedenen niet doorbeweeght[2], heeft ook daar teegens geredeneert, en de Vroedſchap beroepen zynde, alzoo aangeheeven:

Tegenrede van Claudius.

Myn' voorouwders (d'aaloudſte der welke Clauſus van Sabynſchen oorſpronk, teffens der Roomſche burgerye, en den Raadtsgeſlachten is ingelyft) vermaanen my, dat ik met gelyken raadt, den Staat ter handt trekke,

Het inlaten der vreemde gaf Rome kracht.

herwaarts trekkende, alles wat ergens uitnemende is. Want my is niet onbewuſt, dat de Julien van Alba, de Coruncanen van Camerium, de Porciën van Tuſculum; en op dat wy d'ouwde dingen niet doorzoeken, uit Etrurië, Lucanië, en heel Italië, luiden in de Vroedſchap beroepen zyn. Dat daarnaa het zelve tot aan de Alphen is uitgebreidt, op dat niet alleen eik, man voor man, maar landen en luiden, in onzen naam begroeijen zouden. Toen heeftmen t'huis loutere[3] ruſt gehadt, en teegens d'uitheemſchen gebloeit, als de Overpadiſchen in burgerſchap ontfangen zyn, als men in ſchyn van keurbenden, over den aardtkloot geleidt, met byvoegen van de dapperſten der wingeweſten, den matten ryke te baat gekoomen is. Berouwt het ons dat de Balben uit Hiſpanië, en geen min uitmuntende mannen, uit het Narbonenſer Gallië overgekoomen zyn? hunne nakoomelingen blyven over, en wyken ons niet in liefde tot dit vaderlandt. Wat's anders d'ondergangh van de Lacedæmoniers en Athenienſers geweeſt, alhoewel zy maghtigh ter waapen waaren, dan dat zy de verwonnen als vreemdelingen uitſlooten? Maar onze ſtichter Romulus is van zoo kloeke een' wysheit geweeſt, dat hy veele volken op eenen dagh tot vyanden, daarnaa tot burgers gehadt heeft. Vreemde inkomelingen hebben over ons geregeert. Den zoonen van vryelinghsgeſlacht[4] de Majeſtraaten te bevelen, is niet, gelyk veelen daar in bedroogen zyn, verſch, maar van't voorgaande volk gepleeght. Maar wy hebben met de Senonen gevochten. Te weten, de Volſcen en Æquen, hebben ze noit ſpits teegens ons opgerecht? Wy zyn van de Gallen ingenoomen. Maar ook hebben wy den Tuſcen gyzelaars gegeven,

Het uitſluiten bracht Lacedæmon en Athenen val,

1 *Hier ontbreekt iet.* 2 *Gantſch beweeght.* 3 *Solida: vaſte.* 4 *Libertinorum.*

ven, en ons onder't juk der Samniten geboogen. Maar nochtans zoo gy alle oorloogen overrekent, daar is'er geen' in korter tydt, dan teegens de Gallen, volvoert. Zedert is de pais geſtadigh en trouw geweeſt. Dat zy, die reeds in zeden, konſten, zwaageryen, met ons vermenght zyn, hun goudt en rykdoom liever meede inbrengen, dan op zich zelven behouden. ALLES, *beſchreeve Vaaders, wat men nu voor 't alleroudſte houdt, is nieuw geweeſt: de Majeſtraaten des volks* [1] *naa die van de Raadsgeſlachten, de Latynſche naa die van't volk, die van d'andere afkoomſten* [2] *van Italië, naa de Latynſche. Dit zal ook verouwden: en* 'T GEEN WY *heeden met exempelen verdaadigen, zal onder d'exempelen zyn.* De keure der Raadtsluiden, op's Vorſten reede, gevolght zynde, zoo hebben de Æduen eerſt het recht van Raadtsluiden in ſtadt bekoomen. Dit geſchiede ter gunſte van't aaloudt verbondt, en om dat zy alleen onder de Gallen den naam van broederſchap met het Roomſche volk gebruiken. Ten zelven daagen heeft Cæſar in 't getal der raadtsgeſlachteren getrokken alle de oudtſten van de Vroedtſchap, oft die vermaarde ouders gehadt hadden: zynde nu luttel huisgezinnen meer over van de geenen, die Romulus van *d'oude* [3], en L. Brutus van *de jonger* [4] *geſlachten*, genoemt hadt, ook uitgeput de geene, die de hooghgezaghebber Cæſar, door de Caſſiër wet, en de Vorſt Auguſtus, door de Seniër wet, tot vervullingh gekooren hebben [5]. Deeze aangenaame goeddaadigheeden over den Staat, werden met groote blydtſchap van den Zeedemeeſter begonnen. Begaan zynde, hoe hy de geenen die met opſpraak [6] berucht waaren, uit den Raad zoude mogen dryven, heeft hy daar toe een zekere zachde verſchgevonde wyze, die d'oude ſtrengheit niet ſmaakte gebruikt: vermaanende, *dat yder met zich zelven te raade zoude gaan, en recht verzoeken, om uit de orde te ſcheiden. Dat men daar toe lichtelyk oorlof verkrygen zoude. Ende dat hy de geenen die uit den Raadt gezet werden, en die hun onſchult hadden gedaan te zamen zoude voorſtellen: op dat het oordeel der Zedemeeſteren, en de eerbaarheit* [7] *der genen die vrywilligh weeken, vermenght zynde, de ſchande verzachten moghten.* Hierom heeft Vipſanius Burgermeeſter voorgedraagen, *dat C. Claudius behoorde vaader der Vroedſchap geheeten te worden. Want de bynaam van vaader des vaaderlandts was ook anderen gemeen:* NIEUWE *verdienſten op den ſtaat ſtonden met ongewoonlyke woorden te verecren.* Maar hy zelf heeft den Burgermeeſter ingetoomt, als te zeer vlaaijende. Ende heeft hy de reekeningh van 't volk gemaakt, by de welke geſchat zyn, neegen-en-tzeſtigh hondert en

25

D'Æduen bekoomen 't begeerde recht.

'T getal der Raadtsgeſlachten wordt door Claudius vervult,

En den Raadt met een zachte middel gezuivert.

Vlaaytytel hem aangeboden.

Dien hy verwerpt.

Reekeningh van 't volk

1 *Uit het gemeene volk.* 2 *Gentium.* 3 *Majorum.* 4 *Minorum.* 5 *Sublegere.* 6 *Schandelykheit.* 7 *Pudor*

en 't getal der burgeren.

vier-en-veertigh duizent burgers. Ende dit is hem 't eindt geweeſt van de onweetenheit zyner eygene huiszaaken, zynde niet langh daarnaa gedreeven tot het kennen en ſtraffen van de laſterſtukken zyner gemaalinne, op dat hy daarnaa tot bloedtſchandelyke bruiloft ontſtaake.

26 Meſſalinaas en Silius dulle min.

Meſſalina nu, door de ruimte [1] der overſpeelderen aan 't walgen geraakt, verzeegh tot onbekende dartelheeden; als Silius zelf ook, 't zy dat hem Godt het verſtandt benam, oft dat hy de gevaarlykheit zelf waande d'eenige uitkoomſt der naakende gevaarlykheeden te weezen, beſtond te dryven, *datmen de veinzeryen moeſt afkappen. Naamelyk 't was zoo verre niet gekoomen, datmen's Prinſſen ouderdoom afwachten moght,*

Zyn voorſtel en aanbiedingh.

„ DEN ONNOOZELEN *was raadspleegen veiligh; openbaare ſchand-*
„ *lykheeden hadden heul aan de ſtoutheit te zoeken. 'Dat 'er meer andere in 't ſtuk behipt* [2]*, en de zelve vreeze ſtaaken: hy ongehuuwt zonder kinderen, en bereidt was ten huwelyk, en om Britannicus te verzoonen. Meſſalina zoude de zelve moogenheit behouden; en dat met verzeekeringh, zoo men Claudius een voordeel afzaage, die gelyk onverhoet op laagen, alzoo haaſtigh van toorne was.* Flaauwelyk nam ze deeze reedenen aan: niet uit liefde t'haaren man; maar op dat Silius, ter opperhoogheit geraakt, d'overſpeelſter niet verfoeide, en de ſchelmerye, onder 't gevaar ſchoon geſchouwen, thans op haare waare waarde ſchatte. Op den naam des huwelyks is ze nochtans beluſt geweeſt, om de grootheit der opſpraake: waar in de verquiſters hunne jonghſte geneughte neemen. En zonder langer toeven, dan tot dat Claudius, offerands weegen, naar Hoſtia reiſde, gaat ze alle plechtigheeden eener bruiloftfeeſt houden. My is niet onbekent, dat het beuzelachtigh luiden zal, dat zoo veel zorgeloosheits plaats in menſchen harte gevonden hebben, onder een' burgerye die alles wiſt wat 'er omgingh, en niets verzweegh: jaa dat de gekooren Burgermeeſter met 's Vorſten gemaalinne ten beſtemden daage, op voorwaarden voor getuigen en onder 't zeegel, quaſi ſuis om kinderen aan te voeden, verzaamt zy: en dat zy naa de woorden der Wichelaaren geluiſtert hebbe, hem t'huis gekoomen zy, geoffert hebbe by de Goden, met de gaſten ter diſch geleegen, het kuſſen, omhelzen, en entlyk de nacht, met dertelheit van bedtgenooten, overgebraght. Dan ik zal niet uitgeeven dat op zyn wonders geſtoffeert zy, maar 't geen de voorouders verſtaan en beſchreeven hebben. 'S Prinzen huis derhalven was vol ſchriks; voornemelyk de geenen die de mogenheit in handen hadden, en daar, by 't omſlaan der zaaken, de vreeze op

Zy beſluit het huwelyk met hem aan te gaan, terwyl Claudius haar gemaal naar Hoſtia reisde.

27

En trouwt hem opentlyk, met de gewoonlyke plechtigheden.

28

1. *Facilitate*; *Lichtverkryghlykheit*: *of om dat de overſpeelders niet naau op haar toezagen*. 2. *Conſcios*.

op aanquam, nu niet met heimelyke geſprekken, maar opentlyk aan 't morren: *Zoo lange de bootsmaaker in 's Vorſten ſlaapkaamer verhoolen werdt, was'er*, zeiden zy, *wel ſchande overgewonnen, maar geen noodt van vergaan. Dat nu een eedel jongelingh, door aanzienlykheit van gedaante, jeughd, en genaakend Burgermeeſterſchap, zich tot een' hooger hoope toeruſte. Want wel te bevroeden was, wat'er naa zulk een huwelyk volgen zoude.* Anghſt gingh hen zonder twyfel aan, overweegende *dat Claudius dom was, en aan zyner gemaalinne verknocht, en veele doodtſlaagen door onthiet van Meſſalina bedreeven.* Wederom gaf de ſlappigheit des Kaiſars hun moedt, *zoo zy met de gruwelykheit der oeveldaadt booven ſtonden, dat zy verweezen en gedempt kon werden eer ze tot verweeren quaam. Maar hier op draaide de hachlykheit, indien haare verdaadiging gehoort werdt, en al beleedze ook't ſtuk, 't oor moeſt voor haar geſlooten zyn.* En voor eerſt hebben Caliſtus, van wien ik, ontrent de doodt van C. Cæſar, vermaant heb, en de beſteeker van Appius moordt, Narciſſus, en Pallas, op dat pas in de blaakenſte jonſte ſtaande t'zaamen gehandelt, *oft zy Meſſalina door heimelyke dreigementen van Silius minne zouden affchrikken, al't ander ontveinzende.* Daarnaa, uit vreeze van zelve ten bederve getoogen te werden, ſcheiden'er uit, Pallas door vuidigheit, Caliſtus als ervaaren ook in 't voorgangen Hof, en DAT DE moogenheit zich veiliger vindt by loozen[1] dan by « brusken raadt. Narciſſus bleef'er by, dat alleen veranderende, dat hy « haar door geen vermaan zoude kenniſſe van de misdaadt oft aanklaager doen hebben. Hy zelf beluipende de geleegentheeden, dewyl de Kaiſar lange tot Hoſtia bleef, braght twee boelen, op welker lichaamen hy meeſt verſlingert was, door giften en beloften, en vertooningh van meerder maght door 't verſtooten zyner huisvrouwe, zoo verre dat zy zich het aanbrengen onderwonden. Calpurnia voorts (zoo was d'eene ſloor genaamt) naa dat haar gegunt was in 't heimelyk te ſpreeken, zich neederwerpende voor 's Kaiſars voeten, roept op, *dat Meſſalina Silius getrouwt hadt.* Te gelyk vraaghde zy Cleopatra, die'er op wachtende by ſtondt, *oft zy't vernoomen hadt*: en zoo zy toeknikte, eiſcht ze *dat men Narciſſus zoude doen haalen.* Deeze vergiffenis biddende over 't voorgaande, *dat hy van Vectius, dat hy van Plautius niet gemeldt hadt*, zeidt, *dat hy haar ook nu noch geen overſpeelen te laſte leggen zoude; hy zoude zyn huis, ſlaaven, en ander ſtoffeerſel van zyne hoogheit niet hereiſchen; dat Silius die genoote, en leeverde hem zyn' gemaalinne weeder, met breeken der huwlykſche voorwaarden. Weet ghy wel*, zeid' hy, *dat*

Het morren van 's Vorſten gunſtelingen.

Die vol anxt zyn.

29

Beraadtſlaagingh van Caliſtus, Narciſſus en Pallas, zonder tot beſluit te koomen.

Narciſſus laat de zaak door twee boelen aan Claudius ontdekken.

30

Narciſſus reede aan Claudius.

1 *Lidzigen.*

dat gy geſcheiden zijt? want gemeente, raadt en ſoldaat hebben Silius zien huwen, en, 't en zy gy ſpoeit, de nieuwgehouwde heeft de Stadt.

31 Die zich met zyn vrienden beraadt, en zeer beanxt is.

Toen roept hy de voornaamſten zyner vrienden, en vraaght eerſt den bewinthebber van 't kooren Turranius, daar naa Luſius Geta Overſte der hofſoldaaten. De welke het bekennende, ſchreeuwden d'anderen, om ſtrydt, op, *hy zoude naa't leeger gaan, ſtyven de Hoofſche benden, eer veiligheit dan wraake verzorgen.* 'T gaat vaſt genoegh, dat Claudius zich in zulk een vreeze bedremmelt vondt, dat hy 't elken maale vraaghde, *oft hy der heerſchappye machtigh, oft Silius bevelleloos was?* Maar Meſſalina nooit ongebondener in overdaadt, de herfſt op zyn hooghſte zynde, hield' door het huis den ſchyn van de feeſt der druiſſneede; de parſſen werden toegedraait, beeken vloeiden 'er van wyn, en wyven met vachten omgort[1] hippelden af en aan, gelyk offerende oft ontzinnende Bacchinnen. Zy zelve met open hair, ſchuddende den thyrs, en Silius neevens haar vertuit met klimop en treurſpelſchoenen aan, worp het hooft heen en weeder, dewyl de dartele rey rondsomme was ſchreeuwende. Men zeidt dat Vectius Valens, uit dartelheit op eenen overhoogen boom geſteegen, gevraaght zynde *wat hy zagh?* antwoordde, *een bitter onweeder van Hoſtia opſteeken.* 'T zy het zich zoo begoſt te laaten aanzien, oft dat dat woordt, hem by gevalle ontvallen, tot een voorſpook geworden zy. Daarentuſſchen geen gerucht, maar boden komen van alle kanten aan, met tydingh *dat Claudius van alles bericht was, en zich haaſte ter wraake.* Meſſalina derhalven gingh heenen naa de hooven van Lucullus, Silius, om den onbevreeſden teſpeelen, op de markt zynen plicht oeffenen. D'anderen alomme weghdruipende, daar waaren de Hopluiden achter, en zy zyn in boeijens geſlaagen, daar men ieder vondt op ſtraat, oft verhoolen. Meſſalina nochtans, al benam haar de teegenſpoedt den raadt, heeft niet ſlapmoedelyk toegeleidt, om te gemoet te treden, en 't gezicht haars mans te verwerven, daar zy zich meenighmaal wel by bevonden hadt: en heeft Britannicus met Octavia bevoolen *voorts te gaan om hunnen vaader t'omhelzen.* Ook heeft ze Vibidia, d'oudtſte der Veſtale Nonnen, gebeden *ter ooren des hooghſten Prieſters te gaan en genaade te verzoeken.* En daarentuſſchen in alles van drie perzoonen verzelſchapt (zoo eenzaam vondt zy zich ſchielyk) alle den wegh door ſtadt te voete afgeleidt hebbende, begaf ze zich dien in, die naa Hoſtia gaat, op eenen waagen daar men de vuilniſſe der hooven meede uitvoert: zonder yemands barmhartigheit, door dien de leelykheit der laſterdaaden overwoegh. De Kaiſar evenwel

Meſſalinaas zorgelooze dertelheit.

Zy houdt het feeſt der druiſſneede.

Vectius ziet onweêr opſteeken.

32 Meſſalina wordt gewaarſchout, en van veelen verlaaten.

Zy beſluit Claudius haar gemaal te voet te vallen en begeeft zich naar Hoſtia.

33

1 *Afgeltabant.*

was

was beteutert. Want hy vertrouwde zich niet ten vollen op Geta, Overſte der Hofſoldaaten, die tot eerlyke en booze ſtukken eeven licht was. Narciſſus derhalven, te hulpe neemende de geenen die in de zelve vreeze ſtonden, verklaarde *dat 'er geen andere hoop was tot Cæſars behoudenis, dan dat hy 't bevel over 't krysvolk voor dien eenen dagh opdroeghe aan yemant zyner vrijelingen*, en boodt zich zelven uit om dien laſt t'aanvaarden. Ende ten eynde hy onder weeghe naa ſtadt, door L. Vitellius en P. Largus Cæcina niet omgezet werde ten berouwe, zoo vordert hy eenen zeetel [1] in de zelve baare en neemtze. Men heeft daarnaa 34 ſterk gezeit, dat op verſcheide reedenen des Prinſſen, als hy by wylen de ſchandlykheeden zyner gemaalinne beſchold, by wylen in de gedachteniſſe van zyn huwelyk en onmondighe kinderen verviel, Vitellius nooit anders ſprak dan, *o ſtuk, o ſchelmerye!* Narciſſus ſtond wel aan om *hem rondt te doen gaan, en zyn gemoedt te oopenen:* maar won daar meede meer niet dan los [2] antwoordt, en duidbaar naa dat men 't trekken wilde, en dat Largus Cæcina 't zelve ſpoor volghde. Meſſalina was nu in 't gezichte gekoomen, en riep, *hy zoude de moeder van Octavia en Britannicus verhooren*: daar d'aanklaager tegens ſchreeuwde, *van Silius en de bruiloft* verhaalende. Te gelyk leeverd' hy het vertoogh over, daar de gailigheeden in gemelt ſtonden, om Cæſars oogen van haar af te keeren. Ende niet langh daarnaa in ſtadt koomende, braght men de gemeene kinderen voor hem, had ze Narciſſus niet belaſt wegh te doen. Vibidia kon hy niet afzetten, die met veele nydbaarende reedenen vorderde, *dat hy zyne gemaalinne niet onverdaadight ter doodt overgaave*. Des antwoordde hy, *de Vorſt zoude haar hooren, en middel gunnen om zich van der misdaat te zuiveren. Daarentuſſchen zoude de maaght gaan, en op het heilighdoom paſſen*. Een wonderlyk zwygen deed' Claudius tot 35 deeze dingen. Vitellius geliet zich bynaa als of hy 's zich niet verſtaan hadde. Alles was den vryelingh gehoorzaam. Die beval *'s overſpeelders huis te openen, en den Kaiſar derwaarts te leiden*. Daar wees hy hem voor eerſt in 't portaal het beeldt zyns vaaders Silius, dat by raadſlot der Vroedſchappe verbooden was: daar naa, dat alle de fraayigheeden, die van de voorouderen der Neroos en Druſen gekoomen waaren, tot loon des laſters beſteedt waaren. Ende braght hem alzoo ontſteeken, zulks hy tot dreigementen uitborſt, in 't leegher, daar 't kryghsvolk verzaamt was; teegens de welke hy, naa dat Narciſſus hem te vooren vermaant hadt, weenigh woorden gebruikt heeft. Want de ſchaamte herhield zynen ſpyt, hoewel ze billyk was. Hier op volghde het geduurigh ge-

Claudiusis beteutert.

Narciſſus ſtoute en manlyke raadt.

Vitellius en Cæcina weifelen.

Meſſalina kan geen gehoor krygen.

Narciſſus leit Claudius in 't huis van Silius, en van daar in 't leeger.

1 *Plaats.* 2 *Leuterend.*

krys der benden, eiſchende *de naamen en ſtraffen der beſchuldighden*.

Silius en andere meêwuſtigen worden gedoodt.

Ende Silius, ter vierſchaare gebracht, trachte naa geene verdaadigingh oft uitſtel, biddende *dat men zyne doodt ſpoeide*. De zelve kloekmoedigheit heeft de doorluchtighe Roomſche Ridders meede graagh gemaakt naa een voortvaarend ſterven. Hy gebiedt ter ſtraffe te leiden Titius Proculus, die Meſſalina tot gaâſlaager bygevoeght was van Silius; ook Vectius Valens, die zich uitboodt het ſtuk te melden, en zyn'ſchult bekent hadt, mitsgaaders Pompeius Urbicus, en Saufellus Trogus die'er meede af geweeten hadden. Ook Decius Calpurnianus, Overſte der waakeren, Sulpicius Rufus beſchikker van het ſpel, Juncus

36 Virgilianus Raadsheer hebben de zelve peene gedraagen. Mneſther alleen deed marren, roepende met zyn geſcheurde kleedt, *hy zoude de*

Mneſthers verdaadigingh.

ſtreepen der ſlaagen aanſchouwen, en gedenken aan't woordt, waar meede hy hem had belaſt Meſſalinaas bevel te gehoorzaamen. Dat anderen omgekoft, oft door hoope van grootheit, hy uit noodt verbeurt had: en niemandt eer moeten ſterven zoo Silius aan't ryk geraakt waar. Den Kaiſar hier door beweeght, en ter barmhertigheit neigende[1], hebben

Die verworpen wordt.

de vryelingen gedronghen, *om naa't dooden van zoo veele doorluchtige mannen geenen guichelaar te verſchoonen: oft hy willens oft gedwongen zoo groot een zonde bedreeven had, daar was niet aangeleegen.* Jaa de

Montanus gedoodt.

verweeringe van Traulus Montanus Roomſch Ridder is niet aangenoomen. Deeze zeedigh van jeughdt, maar overſchoon van lichaam, was van Meſſalina zelve aangehaalt, en binnen eenen nacht verſtooten,

Cæſoninus en Lateranus verſchoont.

met even groote gailheit van willen en walgen. Suilius Cæſoninus en Plautius Lateranus is de doodt quytgeſcholden, deezen om de treflyke verdienſten zyns vaaderlyken ooms; Cæſoninus is van zyn gebreken be-

37 ſchut, als in dat vuilſte gezelſchap vrouwelyk misbruikt zynde. Meſſalina onderwylen in de hooven van Lucullus rekte noch haar leeven,

Meſſalina heeft noch hoop met toorn.

dichtende verbiddingen, niet zonder eenighe hoop, en zomtyds met gramſchap. Zoo groot een hoovaardye had ze in haar uiterſte over zich. En 't en waare Narciſſus haar moordt geſpoeit hadt, 't bederf waar op den aanklaager gekeert. Want Claudius t'huis gekoomen zyn-

Claudius waggelt.

de, en door tydigh banket geſmydight[2], toen hy den wyn in 't hooft kreegh, beval *te gaan, en der ellendighe* (want men zeidt dat hy dit woordt gebruikte) *te boodſchappen dat zy des andren daaghs quaam haare zaake verantwoorden.* 'T welk verſtaan zynde, en dat de gramſchap ſlapte, de minne boven quam, ook was, zoo men marde, voor de genaakende nacht, en de vernieuwingh van de ſlaapkaamer zyner huis-

1 *Prenum: bukkende.* 2 *Geſtreelt.* vrouwe

vrouwe te duchten; ſtoof Narciſſus uit, en zeit den Hopluiden en Kornel, die by der handt waaren, aan, *dat zy den doodiſlagh hadden uit te voeren*: *de Kaiſar geboodt het zoo*. Euodus, een der vryelingen, werdt tot opziender en eiſſcher hun meedegegeeven. En de zelve, ter loop naa de hooven getoogen, heeft haar gevonden ter aarde geſpreit, daar haar moeder Lepida by zat: de welke quaalyk eens met haare dochter, toenze in 't bloeijen ſtondt, door haar uiterſte noodt tot meêdoogenheit verwonnen was: en riedt haar *den doodſlaager geenzins te verbeiden*: *dat het leeven voorby was*, *en niet te zoeken dan voeghlykheit in 't ſterven*. Maar in het gemoedt, door dartelheeden bedorven, was niet eerlyks. Zy hield niet op van ſchreyen en verlooren klaagen. Toen quaamen zy daar aan, en klopten met heevigheit op de deure, de Kornel gingh by haar ſtaan zonder ſpreeken, en de vryelingh met veele en ſlaafſche verwytwoorden. Toen bevroedde zy eerſt waar 't met haar toegekomen 38
was, en heeft het yzer genoomen, 't welk door het ſidderen te vergeefs aan ſtrot en borſt brengende, werdt zy met eenen ſteek van den Kornel doorſtooten. 'T lyk werdt haarer moeder toegeſtaan. En Claudius is over maaltydt geboodſchapt, *dat Meſſalina omgekoomen was*, zonder t'onderſcheiden oft door eigene oft door andere handt. Nochte hy heeft'er naa gevraaght, en eenen beker eiſſchende, de gewoonlyke wyze van gaſtebooden gehouden. Op de gevolghde daagen ook, heeft hy van haat, blydſchap, toorne, droefheit, oft eintlyk eenige menſchelyke hartstoght eenigh bewys gedaan; niet als hy de blyde aanklaagers, niet als hy zyn rouwige kinderen aanſchouwde. En de Raadt is zyner vergeetelheit te baate gekoomen, mits by den zelven verſtaan werdt, *dat men haaren naam en beelden wegh te doen hadt*, *van gemeene en eigene plaatzen*. Narciſſus zyn Penninghmeeſters eertceken toegeleidt, 't welk het lichtſte was van zyn verheevenheit, dewyl hy aan Pallas en Caliſtus volghde, eerlyke dingen, maar waar uit de ſnoodſte ontſtonden, blyvende de laſterſtukken ongeſtraft.

Narciſſus beveelt dat men haar doode.

Zy wordt doorſteken: zonder dat zich Claudius haarer aantrekt.

HET
TWAALFDE JAARBOEK
VAN
C. CORNELIUS TACITUS,
Seedert Auguſtus aflyvigheit.

KORT BEGRIP DES TWAALFDEN BOEKS.

Claudius raadtſlaat op huwelyken: en Agrippina dochter van zynen broeder Germanicus wordt booven andere gezet. Die bruiloft[1] *is by keur der Vroedſchappe geſterkt, en weltigh gehouden. L. Silanus ſchoonzoon van Claudius brenght zich zelf ter doodt. Annæus Seneca keert uit zyn ballinghſchap. Octavia dochter van Claudius wordt aan Nero verlooft. De Parthen verzoeken uit Rome Meherdates t'hunnen Koningh; die teegens Gotarzes ten ſtryde getreeden, van hem geboeit wordt. Mithridates tracht het ryk van Pontus te herwinnen, met verlooren toelegh. Verwonnen zynde wordt hy entlyk tot Rome gevoert. Lollia, doorluchtige vrouw, wordt door konſten van Agrippina verweezen. Claudius leidt de binnenbarmte*[2] *der ſteêveſt uit, en wie de zelve, voor hem, uitgeleidt hebben. Nero Domitius wordt van Claudius verzoont. Een bouwſtadt in 't geweſt der Ubiën geſticht. De Catten ſtruikroof pleegende worden verwonnen. Vannius Koningh der Sueven wordt uit zyn ryk verdreeven. 'T bedryf van P. Oſtorius in Brittannië, en zyne zeeghe over den Koningh Caractacus. Brittannicus wordt door de bedriegeryen van Agrippina in minder achtingh dan Nero gebracht: en de getrouwſten zyner gezellen allengskens van hem afgeſcheiden. Etlyke ſpooktekenen*[3] *en dierte van kooren te Rome. Oorlogh tuſſchen d'Armeniers en Iberen: daar de Parthen en Romainen ook in vermengelt worden. Furius Scribonianus gebannen*[4]*. 'T Claudiſch raadſlot noopende de vrouwen, die met ſlaaven te doen zouden hebben. Eeni-*

1 *Nuptiæ*: trouw. 2 *Pomœrium*. 3 *Prodigia*. 4 *Relegatus*. *gl*

ge beroerte in Judæa tusschen de inwoonders en Roomsche soldaaten. Claudius looft de Fuciner meer en geeft eenen schipstrydt te aanschouwen. D'achtbaarheit der verzorgeren [1] van den zelven in de wingewesten geveftight. Dien van Coüs vrydoom van lasten verleent. Dien van Byzantie wordt de verpondingh [2] voor eenen tydt quytgescholden. Lepida wordt ter doodt gedreeven. Claudius entlyk, door vergif, niet duisterlyk van zyn wyf weghgeholpen. Nero aanveirdt de beginzelen des ryx. Al dit bedreeven in zes jaaren. Burgermeesters zynde

C. POMPEIUS, EN Q. VERANNIUS.
C. ANTISTIUS, EN M. SUILIUS RUFUS.
TI. CLAUDIUS, EN SER. CORNELIUS ORFITUS.
P. CORNELIUS SULLA, EN L. SALVIUS OTHO.
D. JUNIUS SILANUS, EN Q. HATERIUS.
M. ASINIUS MARCELLUS, EN M. ACILIUS AVIOLA.

DOor den doodtslagh van Messalina is 's Vorsten huis gesloopt, mits 't ryzen van eenen strydt, onder de vryelingen, wie een' gemaalinne uit had te kiezen voor Claudius, die op 't ongehuwt leeven bulderde, en de heerschappye zyner echtgenooten onderworpen was. Nochte waaren de vrouwen met minder staatzucht ontsteeken, die ieder van haar' aadel, schoonheit, rykdoom opgaaven, en de zelve, als zoo groot een huwlyk waardigh zynde, ten toon stelden. Maar de twyfel viel tusschen Lollia Paulina, dochter van den Oudburgermeester M. Lollius, en Julia Agrippina, die by Germanicus geteelt was. Deez' werdt van Pallas, die van Califtus gunste gedraagen. Maar Ælia Petina, van den huize der Tuberonen, werdt van Narcissus gequeekt. Hy zelf, dan herwaarts dan derwaarts, naa dat hy elk van de aanspreekers gehoort hadt, hellende, roept de twistenden ter zaameningh, en beveelt hun *hunnen zin te uiten, en de reedenen daar by te voegen*. Narcissus redeneerde, *van 't oude huwelyk, van 't gemeen gezin* (want Antonia was uit Petina gebooren) *dat 'er niet nieuws in zyn huis ontstaan zoude, zoo zyn gewoonlyke echtgenoot daar weeder inkeerde, die geenzins met stiefmoeders haat, Britannicus en Octavia aanzien zoude, als panden den haaren op 't naaste bestaande*. Califtus zeide, *dat ze door lange tweedraght gewraakt was, en zoo men ze weeder aannam, zich daar door zelf verhovaardigen zoude: en dat men verre beeter doen zoude aan Lollia in te haalen, de welke, gemerkt zy geen' kinderen geteelt hadt, vry van naaryver en den voorkinderen in pluatze van*

1 Claudius zoekt weêr te trouwen.

Dry vrouwen worden hem aangepreezen.

2 Narcissus begunstight ÆliaPetina.

Califtus laakt Ælia, en draaght Lollia Paulina,

1 *Auctoritas procuratorum.* 2 *Verpondingh.*

haare moeder zyn' [1] *zoude*. Maar Pallas verhiefter hooghſten in Agrippina, *dat zy den neef van Germanicus met haar ſteepte, die der vorſtelyke fortuine zeeker waardigh was, als een eedele ſpruit, en van't geſlaght der Claudiën, die de naakomelingen des zelven t'zaamenvoegen zoude; op dat een' vrouw van gebleeke vruchtbaarheit, in de bloem haarder jeughdt, de doorluchtigheit der Cæſaren, in geen ander huis braghte.*

En Pallas pryſt Agrippina.

3 Deeze redenen ſtonden boven, geholpen door de loktrecken van Agrippina. De welke onder ſchyn van 't maaghſchap, zich dikwils by hem vervoegende, haaren oom zulks bekoorde, dat zy booven d'andere gezet, en noch geen echtgenoot zynde, reeds de maght van echtgenoot gebruikte. Want toen zy haars huwelyks zeeker was, begon zy hooger dingen te beſtaan, en op een huwelyk van Domitius, dien zy uit Cn. Ænobarbus geteelt had; met Octavia Cæſars dochter toe te leggen: 't welk zonder ſchelmſtuk niet te volvoeren was; om dat Cæſar Octavia aan L. Silanus verlooft had; en den jongelingh, ook anderzins vermaardt, door de triomftekenen, en de grootdaadigheit [2] van 't ſpel van de ſchermers, tot de gunſt der gemeente opgetoogen. Maar men maakte zich ſterk wat men wilde te doen met het gemoedt eens Vorſten, die nocht oordeel, nocht haat hadt, dan zoo ver het hem ingeſtampt, oft gebooden werdt. Vitellius dan, ſlaafſche bedriegeryen [3] met den naam van Zeedemeeſter bedekkende, en afziende de genaakende heerſchappyen, om Agrippinaas gunſte te winnen, gaat zich in haare raadſlaagen mengen, misdaaden aan Silanus te laſt leggen, wiens zuſter Junia Calvina, zeeker ſchoon en dartel, niet langh te vooren Vitellius ſnaar geweeſt was. Van hier begon hy de betichtingh, en heeft de minne des broeders, die niet bloedtſchandigh, maar onverhoedt was, op eerloosheit geduidt [4]. En Cæſar neegh 'er zyn ooren naa, zynde te gereeder tot het vatten van quaadt vermoeden teegens zynen ſchoonzoon, mits de liefde, die hy zyner dochter droegh. Maar Silanus van geen' laaghen weetende, en by geval Schout in dat jaar, wordt ſchielyk, door uitroep [5] van Vitellius, uit de orde der Vroedtſchap gezet, alhoewel de Raadt onlanx te vooren verleezen [6] was, en de monſteringh [7] geſlooten. Met eenen heeft Claudius de vermaaghſchappingh gebrooken. En is Silanus gedwonghen geweeſt de Majeſtraat af te zweeren, en de dagh, die daar van overſchoot, aan Marcellus toegevoeght. C Pompeius

Die Claudius haaren oom bekoort, en haar zoon met Octavia, verlooft aan Silanus, poogt te trouwen.

Men leit Silanus laagen, en zet hem uit de Vroedſchap.

4

Claudius breekt de vermaaghſchappingh met Silanus.

5

1 *Een moeder verſtrekken.* 2 *Magnificentia: heerlykheit.* 3 *Momperyen.* 4 *Hier namp hy't op, en heeft voor eerloos gewraakt de minne die broeder en zuſter elkanderen toedraryelyk, doch zonder bloedtſchande, beweezen. Want Lipſius leeſt broedren,* fratrum, *in't Vatikaaner boek.* 5 *Edictum.* 6 *Gezift.* 7 *Luſtroque condito.*

peius, en Q. Verannius, Burgermeesters zynde, werdt het houwelyk tusschen Claudius en Agrippina geslooten. Nu, door de faame, nu door ongeoorloofde minne Leevstight, darden zy als noch de staatsye der bruiloft niet pleeghen, gemerkt men geen exempel had van eens broeders dochter ten huize van haaren oom in te leiden. Jaa men vreesde dat het voor bloedtschande genoomen, ten gemeenen quaade uitbersten zoude. Nochte maakte men eerder een eindt van draalen, dan toen Vitellius aannam, het met zyn' treeken [1] door te dryven. En hebbende aan Cæsar gevraaght, *oft hy zich den beveele des volks, en der achtbaarheit van den Raadt onderwerpen wilde?* naa dat hy geantwoordt hadt, *alleen onmaghtigh te zyn teegens de t'zaamenstemmingh der burgeren en der Vroedschap*, beveelt hy hem, binnen 't palais te vertoeven. Hy zelf treedt ten raadthuize in, en verklaarende een' zaake te hebben, die den staat ten hooghsten betrof, verzoekt oorlof om eer dan iemant anders te spreeken, en heft aan: *Dat d'overzwaare arbeidt des Vorsten, waar meede hy de regeeringh van den aardbodem handelde, steun behoefde, om ontleedight van huiszorgen, het gemeene beste te mogen behartigen.* WAT EERLYKER *verquikkingh van eens Zeedemeesters vernuft nu was'er, dan zich een' echtgenoote by te voegen tot gezelschap, in voor-en tegenspoedt? 'Der welke hy zyn' inwendighste gedachten, zyn' kleene kinderen vertrouwen moght, zynde niet tot overdaadt noch wellusten gewendt, maar een die, van zyn' eerste jeughd' af, de wetten gehoorzaam geweest was.* Naa dat hy dit, met een' gunstbaarende reede, voor uit geschooten hadt, en dat 'er veel gevlaais der Raadsluiden op volghden, vingh hy weeder aan: *Gemerkt dat zy al t'zaamen rieden den Vorst uit te houwelyken, zoo was 't noodigh een vrouw uit te leezen, die in adel, kinderbaaren, en heiligheit [2] uitmuntte. Nochte hoefde men langh te onderzoeken, oft Agrippina gink, in doorluchtigheit van geslaghte, te boven. Van vruchtbaarheit hadt zy proeve gedaan, en de eerbaarheit van leeven was'er by. Maar dat was wat uitneemends, dat zy, door de voorzicht der Goden, weduwe zynde, gevoeght zoude werden by eenen Vorst, die nooit huwelyk dan met zyn' eighe huisvrouwen verzocht hadt. Zy luiden hadden van hunne ouders gehoort, hadden zelve gezien dat de Kaisars, in't neemen van gemaalinnen, naa hunnen lust toetasten. Verre was dit van de jegenwoordige zeedigheit. Immers men zoude nu een exempel stellen, waarnaa de Veldtheer leeren moght zich een' vrouw te laaten geeven. Maar de huwelyken van oomen met broeders dochteren waaren nieuw onder ons. Maar*

Hy dard het huwlyk met Agrippina niet voltrekken, vreezende dat men 't voor bloedschande zoude neemen.

Vitellius brenght de zaak in de Vroedschap

6

Zyn reede strekkende om den Raadt het huwlyk van den oom met zyn nicht te doen goedtvinden.

1 *Konsten.* 2 *Kuisheit.*

by

by andere volken waaren ze plechtigh, nocht door eenige wet verbooden. Die van zuſterlingen waaren ook langh onbekent geweeſt, en door verloop
» *van tydt gemeen geworden.* DE WYZE *werdt geſchikt, naa dat de oorbaar ciſchte, en had dit ook een van de zaaken te werden, die thans gebruikelyk zouden zyn.* Daar gebraaken der niet die om ſtrydt verklaarende,
7 *zoo Cæſar draalde, met gewelt te willen handelen,* ten raadthuize uitborſten. Daar drommelt een' gemengelde meenighte t'zaamen, en roept *dat het Roomſche volk't zelfſte wilde.* Ende Claudius zonder langer te beiden, maakt zich aan de markt den gelukwenſchenden te gemoet. Voorts in den Raadt gekomen zynde, verzoekt hy *een' keur, waar by de huwelyken tuſſchen oomen en broedersdochters ook voor den toekoomenden tydt wettigh zouden verklaart werden.* Daar is'er nochtans niet dan een gevonden, die begeerte tot zulk een houwelyk gehadt heeft, Talledius Severus Roomſch Ridder, den welken, veelen zeiden, *om Agrippinaas gunſt, daar toe gedreeven te zyn.* De ſtadt, van dien tydt af, ſloegh om [1], en alles luiſterde naa een wyf, dat niet, als Meſſalina, het Roomſche ryk door gailheit te ſpot maakte. De ſlaaverny was ſtrak, en gelyk manhaftigh. In 't openbaar had men deftigheit, en dikwyls hoovaardye: binnnn 's huis was niet oneerbaars, oft het quam der heerſchappye te pas: d'ongemeete begeerte naa goudt had tot bewimpelingh, dat het quanzuis tot toeverlaat des ryx vergaa-
8 dert werdt. Op den dagh der bruiloft heeft Silanus zich zelven omgebraght. 'T zy dat hy zyn hoope zoo lange gerekt, oft dien dagh uitgekooren hadt, om de haatlykheit te meerderen. Zyn zuſter Calvina is uit Italië verdreeven. Claudius heeft 'er by gevoeght *het offer* [2] *naa de wet van den Koningh Tullus, en dat men verzoeningen, door de Prieſters, by 't boſch van Diana te verſchaffen had:* belachende alle de weerelt, *dat de ſtraffen en zuiveringen van bloedſchande, te dier tydt, betracht werden.* Maar Agrippina, om niet alleen door booze daaden vermaardt te werden, verwerft quytſcheldingh van ban, en teffens het Schoutſchap voor Annæus Seneca, achtende dat dit van de gemeente met blydſchap zoude werden genoomen, om de doorluchtigheit zyner ſtudiën, ook op dat de kintsheit van Domitius, onder zoo eenen meeſter opwieſſche, en zich van zynen raadt, tot de hoope der heerſchappye, dienen moghte. om dat Seneca getrouw aan Agrippina, door heugenis deezer weldaat, en gebeeten [3] op Claudius door de ſmart van 't
9 ongelyk, gehouden werdt. Hier naa werdt goedtgevonden niet langer te marren: maar zy brengen den gekooren Burgermeeſter Memmius

'T werdt van allen toegeſtemt, en met een raadtskeure beveſtight:

Maar van weinigen gevolght.

Agrippina zet zich in 't beſtier der zaaken, en alles na haar handt.

Silanus doodt zich zelven.

Zyn zuſter gebannen.

Agrippina verwerft landtwinningh en 't Schoutſchap voor Seneca, ſtellende haaren zoon onder zyn leermeeſterſchap en opzicht.

1 *Verſa: zette zich in andere plooy.* 2 *Sacra.* 3 *Verbittert.*

Pollio

Pollio, door geweldige beloften, tot het uiten van een zinſtem [1], waar door hy Claudius aanriede, *Octavia te verlooven aan Domitius*. 'T welk niet ongerymt, ten aanzien van beider ouderdoom, was, en om den wegh tot grooter zaaken te openen. Pollio ſtemt met woorden niet ongelyk aan die van Vitellius, onlanghs voortgebracht: en Octavia werdt verlooft. Ende Domitius nu, bencevens 't voorgaande maaghſchap, bruidegoom en ſchoonzoon, werdt aan Britannicus gelyk geſtelt, door de vlyt zyner moeder, en de treeken der geenen, die om 't beſchuldigen van Meſſalina, voor wraak van haaren zoone vreesden. Ter zelver tydt, hebben de gezanten der Parthen, om Meherdates te verzoeken, zoo ik verhaalt heb, herwaarts geſchikt, in den Raadt gekoomen zynde, hunne boodſchap, in deezer wyze aangeheeven. *Dat zy niet onweetend waaren van 't verbond, nochte uit afval van den huize der Arſaciden quamen: maar om den zoon van Vonones, den neef van Phrahates te haalen, teegens de heerſchappy van Gotarzes, den adel en der gemeente eeven ondraaghlyk. Dat nu broeders, nu naamaagen, nu verrewoonenden door 't moorden waaren uitgeput: daar hy de zwangere vrouwen de kleene kinderen by voeghde, terwyl hy t'huis zorgeloos [2], ongelukkigh ter oorlooghe, zyn vuidigheit [3] met wreedtheit bedekte. Dat zy oude vrundtſchap met ons hadden, die van 's gemeens weege [4] was aangegaan: en behoorlyk te hulpe te koomen aan met gezellen [5], naayverigh van maght, en toe geevende uit eerbiedenis. Daarom werden der Kooningen kinderen tot gyzelaars gegeeven; op dat men, als de inlandſche regeeringh verdrietigh viel, toevlucht tot den Vorſt en de Vroedſchap naame, om eenen beeter Kooningh, die tot de zeeden der zelve gewendt waar, aan te neemen.* Als zy deeze en diergelyke dingen bygebracht hadden, vanght Cæſar een' reede aan, *van de Roomſche hoogheit en gevolghzaamheit [6] der Parthen*: en ſtelde zich den vergooden Auguſtus gelyk, verhaalende, *dat van hem een Kooningh verzocht was*, overſlaande de heugenis van Tiberius, alhoewel die 'er ook gezonden had. Ende voeghd' hy daar leeringen by (want Meherdates was 'er teegenwoordigh) *dat hy zich niet van heerſchappy en ſlaaven, maar van regeerders en burgers, zoude laaten voorſtaan, en de genaadigheit en reghtvaardigheit aanſlaan [7], die den uitheemſchen, hoe zy hun min bekent waaren, zoo veel te draaghlyker vallen zouden.* Daarnaa zich keerende tot de gezanten, verheft hy met looven *den opvoeyelingh der ſtadt, daarmen tot dat pas toe een' zeedigheit*

Middel by haar aangewendt om 't huwelyk van haaren zoon met Octavia, Claudius dochter, door te dryven.

De Gezanten der Parthen worden gehoort.

Hunne reede in den Raadt, verzoekende Meherdates tot een Koningh.

Claudius antwoordt

Zyn 'eiſch voor Meherdates, den nieuwen Koningh.

Zyn reede en vermaaning aan de Gezanten.

1 *Sententiam: voorſlagh, advys.* 2 *Achteloos: ſlaf.* 3 *Ignaviam: bloodigheit.* 4 *Publice: tuſſchen volk en volk.* 5 *Bontverwanten.* 6 *Obſequio.* 7 *Capeſſerit: ter handt trekken.*

„ *in beſpeurt had: en* DAT *nochtans* DER VORSTEN *aardt te draagen ſtondt, nochte 't dikwyls veranderen oorbaar was. Het Roomſche ryk waar, door zaadzaamheit van gloorye, zoo verre gekoomen, dat het ook wilde den uit-*
C. Caſſius, Overſte van Syrie, een groot Rechtsgeleerde, 12 *heemſchen volke ruſt verleent te weezen.* Daarnaa beveelt hy C. Caſſius, Overſte van Syrië, *den jongeling tot op den oever van den Euphraat te*
„ *geleiden.* Te dien tyde ſtak Caſſius uit booven anderen, in ervaarenheit der wetten. Want DE KRYSKONSTEN zyn in ruſt[1] onbekent,
„ en nyveren en vuidigen worden door den pais in gelyke achtbaarheit gehouden. Maar hy, zoo veel als buiten oorlogh geſchieden kon, bragt
Die ook d'oorloghszaaken wel behartigde, d'ouwde zeede te voorſchyn, oeffende de keurbenden, zich met zorgh en voorzicht aanſtellende, eeven oft de vyandt voor handen waar.
Achtende zulks zyn' voorouders en 't huis der Caſſiën te betaamen, dat
Geleit Meherdates naar de grenzen des Partiſchen ryks. ook onder de volken vermaart was. Derhalven hebbende op ontbooden de geenen by welker goedtvinden de Kooningh verzocht was, en zyn leegher geſlaaghen by Zeugma, daar de ſtroom beſt te doortrekken was,
Hy vermaant Meherdates zich te ſpoeden. naa dat de doorluchtighe Parthen, en Abbarus, Kooningh der Arabieren aangekoomen was, vermaant hy Meherdates, *dat de heevigheeden der uitheemſchen*[2] *ſcherp waaren maar door zukkelen ſlaauwden, oft in ontrouw veranderden. Dies hadt hy den aanvank voorts te dryven.*
Die zich door bedrogh van Abbarus laat ophouden. 'T welk verſmaadt werdt, door bedrogh van Abbarus, die den onweetenden jongelingh, waanende de hooghſte fortuin in overdaadt[3] gelegen te zyn, veele daagen langh opgehouden heeft, by de ſtadt Edeſſa.
Ende als hem Carrhenes riep, toonende *dat alles veirdigh beſchikt kon werden, zoo zy ſpoedigh aanquaamen*, zyn zy niet op 't naaſte naa Mezo-
Trekt door een' omwegh. potamië getrokken, maar door eenen omwegh naa Armenië, te dier tyd
13 ongeleegen[4], om dat de winter aanvingh. Daarnaa door de zneeuw en bergen afgemat, toen ze de velden genaakten, voegen ze zich by de troepen van Carrhenes. Ende gepaſſeert hebbende de ſtroom Tigris,
Izates dubbelheit. trekken door 't geweſt der Adiabeenen, welker Koningh Izates[5] zich in 't openbaar voor bontgenoot van Meherdates uitgaf: doch in 't heimelyk en ter beeter trouwe was hy tot Gotarzes geneegen. Maar in 't
Ninos door Meherdates verovert. doortrekken werdt ingenoomen de ſtadt Ninos, oudſte zeetel van Aſſyrië, en 't ſlot[6] in vermaartheit uitmuntende, om dat in de laaſte ſtrydt,
tuſſchen Alexander en Darius, de maght der Perſen aldaar t'eenemaal gevallen was. Daarentuſſchen deed Gotarzes, by den bergh Sambulos
Gotarzes bedeloften. genaamt, beedeloften aan de Gooden der plaatze, daar Hercules boven al

1 *Per otium: in tydt van ruſt.* 2 *Impetus barbarorum.* 3 *Luxu.* 4 *Importunam.* 5 *Eenigen leezen Juliates, anderen Hyliates, anderen Ezates en ook Jazates. Ziet Joſephus lib. XX. Antiq. cap. 2. 3.* 6 *Arbela: daar Darius werdt overwonnen.*

al geëert wordt: die ten geſtelden tyde de Prieſters in de ruſt[1] vermaant, *dat zy ontrent de kerke paarden, ter jaght toegeruſt, zouden beſtellen*. De paarden, naa dat zy pylkookers, gelaaden met ſchut, ontfangen hebben, zich verſpreidende door de boſſchen, koomen eerſt des nachts, zeer hygende[2], met de leedige pylkookers t'huis. De Godt weederom vertoont in nachtgezicht, wat boſſchaadjen zy doordoolt hebben: en werden daar alomme de needergevelde wilde beeſten gevonden. Gotarzes voorts, dewyl zyn heir noch niet genoegh toegenoomen was, diende zich van de ſtroom Corma voor een veſtingh. Ende alhoewel hy, door vervolgingh[3] en booden, tot den ſtrydt beroepen werdt, deedt niet dan uitſtel zoeken[4], plaats om plaats wiſſelen, en door uitgemaakte verleiders, de vyanden omkoopen, om uit hun' trouw te vaaren. Van de welke Izates d'Adiabener, thans Abbarus Kooning der Arabieren, met hun heir doorgaan, uit uitheemſche[5] lichtigheit, en om dat men by ervaarenis bevonden heeft, dat d'uitheemſchen[6] liever eenen Kooning van Roome ontbieden dan hebben willen. Maar Meherdates van maghtighe hulpen ontbloot, op d'anderen verraadt bemoedende, heeft beſlooten, 't geen alleen overſchoot, de zaak in de hagh[7] te ſtellen, en den ſlagh te verzoeken[8]. Nochte en heeft Gotarzes den ſtrydt geweigert, fors zynde op 't verminderen[9] der vyanden. Ende geſchiede de aanval[10] met groote moordt, en twyfelige uitkoomſt: tot dat Carrhenes, naa dat hy zyn' weederſtanders in de vlucht gedreeven had, te verre voortgerukt, door een verſche troep[11] van achteren omringht werdt. Alstoen alle hoope verlooren zynde wordt Meherdates, zich verlaatende op de beloften van Parrhaces, zyn vaaders aanhanger[12], door zyn bedrogh gebonden, en den verwinner geleevert. Ende hy, hem, *niet voor een' bloedtverwant, nochte van 't geſlacht van Arſaces, maar voor een' vreemdelingh en Romain* begraauwende, doet hem de ooren afſnyden, en beveelt hem te leeven, tot een vertoogh[13] zyner genaade, en onzer ſmaadt. Daarnaa is Gotarzes van ziekte geſtorven, en Vonones in 't ryk gehaalt, toen landtvooght over de Meeden. Deez heeft nocht voor nocht teegenſpoedt gehadt, waar door hy vermaardt mogt worden. In 't kort heeft hy zyn' gloorilooze heerſchappy geëindight: ende is 't ryk der Parthen zynen zoone Vologezes overgedraagen. Maar Mithridates de Boſporaan, doolende[14], naa 't verlies zyner middelen[15], naa dat hy verſtaan hadt dat Didius de Roomſche

Nacht- en ſpoolgezichten.

14 Gotarzes behelpt zich met liſt, uitſtel en omkoopingh.

Izates en Abbares verlaaten Meherdates.

Die beſluit ſlagh te wagen.

Felle ſtrydt.

Meherdates wordt geſlaagen, en aan Gotarzes overgeleevert.

Die hem d'ooren laat afſnyden.

Gotarzes ſterft en Vonones bekomt het ryk, en naa hem Vologezes.

15 Mithridates ſtaat naar 't ryk van Boſporus.

1 *Den ſlaap.* 2 *Hygende naar hunnen adem.* 3 *Inſectationes: terghwoorden.* 4 *Nectere: naſtelen.* 5 *Gentili: Heidenſche.* 6 *Barbari.* 7 *Aan 't geval of 't geluk.* 8 *Te waagen.* 9 *Den afbreek.* 10 *Het treffen.* 11 *Drom.* 12 *Clientis.* 13 *Ten toon.* 14 *Zwervende.* 15 *Opibus: maght.*

ſche Hooftman, en de kracht van 't heir weghgegaan waaren, en Cotys onervaaren door zyn' jeughdt, en weenigh regementen [1], met Julius Aquila, Roomſch Ridder, in 't nieuwe ryk gelaaten: hen beide verſmaadende, aan 't opruien der volken, aanlokken der overlooperen, ten laſten een heir verzaamt hebbende, ſtommelt [2] den Kooningh der Dandariden t'zynen ryke uit, en bemaghtight het. 'T welk verſtaan zynde, en als men 't daar voor hieldt, dat hy ſtondt om daatlyk in Bosporus te vallen, Aquila mistrouwende zyn' eige krachten, en Cotys; om dat Zorzines, Kooningh der Soracen, de vyantlykheit hervat hadt, zoo hebben zy luiden ook uitheemſchen gunſt gezocht, door gezanten afgeveirdight aan Eunones, die 't hooft van 't volk der Adorſen was. Nochte viel het zwaar tot dit bondtgenootſchap te geraaken, den geenen, die de Roomſche moogenheit teegens den weederſpannigen Mithridates vertoonden. Dies zyn zy overkoomen, *dat Eunones de ruiterſtryden te vechten, de Romainen de beleegeringen der ſteeden t'aanveirden hadden*.

Dryft den Koningh der Dandariden uit zyn ryk.

Aquila en Cotys zoeken hulp by Eunones.

Die in 't bondtgenootſchap bewillight.

16 Toen gaan ze trekken [3], met een' geordenden hoop: waar van voorhooft en rugh by de Adorſen, 't midden by de regementen en Bosporaanen geveilight werdt, in onze waapenen. Alzoo verdreef men den vyandt, en quam tot aan Soza een ſtadt van Dandarica, die, van Mithridates verlaaten, om de twyffelachtige gemoeden der landtzaaten, goetgevonden is, met bezettinghe aldaar gelaaten, in te houden. Daarnaa vorderen zy hunnen wegh naa de Soracen, en gepaſſeert hebbende de ſtroom Panda, omringen de ſtadt Uſpe, leggende op een' hooge plaats, en met veſten en graften beweert, uitgezeit dat de veſten niet van ſteen, maar van horden en teenwerk, met aarde in 't midden, teegens de beſtormers te zwak waaren: en de toorens wel hoogh opgetrokken, verſtoorden de beleegerden met fakkels en ſpeeren. Ende 't en waare dat de nacht den ſtrydt geſcheiden hadt, de verooveringh zoude in eenen dagh aangevangen en volbracht geweeſt zyn.

Mithridates wordt geſlagen, Soza ingenoomen.

Uſpe beleegert.

17 Des anderen daaghs hebben zy gezanten uitgeſchikt, *vergiffenis voor de vrye lyven* biddende, met aanbiedingh van *tien duizendt ſlaaven*. 'Twelk de verwinners verworpen hebben, om dat het wreedt was d'overgegeevenen te vermoorden, zwaar zoo groot een' meenighte met wacht t'omringen: zulks beeter was dat ze door 't recht der oorloogc omquaamen. Ende is den ſoldaaten, die met ladders booven gekoomen waaren, het teeken des doodtſlaghs gegeeven. Met d'uitroeyingh der Uſpenſen is den anderen vrees aangejaaght, niet vailighs achtende, gemerkt men door waapenen, veſtingen, belemmerde oft hooghleggende

Aanbieding der Uſpenſen, die verworpen wordt. Wreedt beſluit. D'Uſpenſen worden uitgeroeit.

1 *Cohortium*. 2 *Exturbat*: *dryft*, *ſtoot*. 3 *Trekken ze*.

gende plaatzen, ſtroomen en ſteeden, d'een' zoo wel als d'ander', heenen brak. Zorſines derhalven langh overwoogen hebbende, oft hem het beſte voor de zaaken van Mithridates, ten uiterſte verloopen zynde, oft voor zyn vaaderlyk ryk te raaden ſtondt: naa dat de uitheemſche [1] baatzucht meeſt vermoogen hadt, gyzelaars leeverende, is den beelde van Cæſar te voet gevallen, tot groote gloorye van 't Roomſche heir, 't welk zeeker gingh dat zonder bloedt te laaten, en overhandigh [2], op drie daghreizen naa, tot aan de ſtroom Tanais gekoomen was. Maar in 't weederkoomen, is 't geluk ongelyk geweeſt; om dat eenighe van de ſcheepen, die ter zee weederkeerden, aan de ſtranden der Tauren vervallen, van de uitheemſchen omringht zyn, met moort van den Overſte eens regements, en eenige der Hondertmannen. Mithridates midlerwyle, geen' toeverlaat in de waapenen ziende, raadſlaaght wiens barmhertigheit hy te bezoeken had. Zynen broeder Cotys hem eertyds verraaden hebbende, nu vyandt zynde, vreesd' hy. Van de Romainen was niemant van die achtbaarheit aldaar, dat men zyn' beloften veel achten moght. Hy heeft zich tot Eunones gewendt, die uit geen' eigen haat op hem verbittert, en door de verſche vrundſchap, met ons aangegaan, vermoogende was. Derhalven gewaadt [3] en gelaat, zoo veel als doenlyk was, naa zyn' jeegenwoordigh fortuine geſchikt hebbende, treedt hy ten hoove in, en zich aan zyn knien, neederwerpende, *ik Mithridates*, zeit hy, *ik, te landt en ter zee, zoo veel' jaaren, van de Romainen gezocht, ben alhier vrywilligh. Doet wat gy wilt met de afkoomſt van den grooten Achemenes, 't welk 't eenighe is dat my de vyandt niet benoomen heeft.* Maar Eunones door de vermaardtheit des mans, de veranderingh der dingen, en een' beede, die niet onaardigh was, beweeght [4], beurt den ſmeeker op, en pryſt hem, *dat hy 't volk der Adorſen, dat hy zyn' rechterhandt, om vergiffenis te verzoeken, had uitgekooren.* Met eenen ſchikt hy gezanten aan Cæſar, en brieven aldus luidende, *Dat d'eerſte vriendtſchap tuſſchen de Veltheeren van 't Roomſche volk, en de Kooningen van groote volken uit gelykheit van fortuine, tuſſchen hem en Claudius uit gemeenſchap der zeeghe geſprooten was.* DAT D'OORLOGEN *loflyk ge-eyndight werden* [5], *wanneer men ze met vergiffenis beſloot* [6]. *Alzoo en was aan den verwonnen Zorſines niets ontnoomen. Voor Mithridates, gemerkt hy yet zwaarders verdient hadt, badt hy nocht om maght, nocht om ryk, maar dat hy niet betriomfeert*

'T welk groote ſchrik maakt.

Zorſines verlaat Mithridates, en valt den beelde van Cæſar te voet.

Etlyke Romainſche ſcheepen, aan de ſtranden van Tauren vervallen, worden omringht en overweldight.

18

Mithridates raadtſlaaght te wienwaarts hy zich keeren zal.

Eindelyk zoekt hy heul by Eunones.

19

Die zyn bede niet verwerpt.

En by Claudius, voor hem aanhoudt om genaade.

1 *Gentilis: Heidenſche.* 2 *Victorem: verwinner.* 3 *Haarvening.* 4 *Permotus: doorroert.* 5 *Egregios fines.* 6 *Tranſigatur: afleide.*

20 *wierde, nochtbals ſtraf te lyden hadde.* Ende Claudius alhoewel zacht over den uitheemſchen adel, heeft nochtans getwyffelt, oft het beeter waar, den gevangen onder voorwaarde van behoudenis aan te neemen, oft met waapenen te hereiſſchen. Hier toe dreef hem de ſmart van 't ongelyk, en luſt tot wraak. Maar men redeneerde daar teegens: *dat men een oorlogh aanvingh op een' buitenweeghſche baane, een' haavenlooze zee: daar neevens zoude men daar vinden forſſe Koningen, woeſtverſpreide* [1] *volken, onvruchtbaare landouwen: daarnaa ſtondt, uit het marren verdriet, uit het haaſten gevaar, maatelyke lof voor de verwinners, groote ſchande, indien zy verdreeven wierden, te verwachten. Immers hy zoude het bodt aanneemen, en den ballingh te lyve houden, die arm zynde, hoe hy langer leeven, hoe hy meer ſtrafs lyden zoude.* Hier door beweeghd, ſchreef hy aan Eunones, *dat Mithridates wel de jonghſte ſtraffe verdient had, nochte hem maght ontbrak om die te vervolgen: maar 't had den voorouderen alzoo goedt gedocht dat men zoo groote weldaadigheit over d'ootmoedigen, als ſtrengheit* [2] *teegens de vyanden behoorde te toonen. Want de triomfen werden op volſlaagen volken en ryken behaalt.* Mithridates hier naa geleevert, en tot Rome gevoert, door Junius Cilo verzorger van Pontus, werdt gezeit, forſſer reede, dan naa zyn' fortuine, by Cæſar gebruikt te hebben. Ende is zyn ſtem onder 't volk gebraght, met deeze woorden: *ik ben niet herzonden aan u, maar herkeert; oft zoo gy 't niet gelooft, herzeindt my, en verzoekt het.* Ook heeft hy zich met een onverſchrikt aanſchyn gehouden, als men hem neevens de ſchipbekken [3], omringht met wachters, den volke zien liet. Aan Cilo zyn Burgermeeſterlyke, aan Aquila Schoutelyke 22 eerteekenen toegekeurt. In 't zelfde Burgermeeſterſchap, Agrippina fel in 't haaten, en op Lollia verbittert, om dat zy met haar om 't huwelyk des Prinſſen geſtreeden hadt, ſticht [4] misdaaden en eenen aanklager, die haar te laſt leggen zoude, *dat zy met Chaldeen en Magen omgaande, 't beeldt van Apollo van Claros ondervraaght hadt, noopende de bruiloft des Veltheers.* Claudius daarnaa; zonder de betichte gehoort te hebben, naa 't voeren eener lange voorreede in den Raadt, van haare doorluchtigheit, *hoe zy uit een zuſter van L. Voluſius gebooren, Cotta Meſſallinus haar oudoom van vaaders zyde, en zy eertydts met Memmius Regulus getrouwt geweeſt was,* (want haar huwelyk met C. Cæſar verzweegh hy met voordacht) heeft 'er by gevoegt, *dat zy bederfelyke raadſlaagen teegens den Staat gehouden had, en dat men der ſchelmerye ſtof beneemen moeſt. Des had men haar met aanſlaan haarder goederen, ten be-*

Claudius ſtaat in twyfel of hy zal vergeeven of ſtraffen.

Redenen tot zachtigheit, daar de Vorſt door bewoogen wordt.

Zyn ſchryven aan Eunones.

21 Mithridates wordt naar Rome gevoert.

Zyn forſſe woorden.

22 Agrippina op Lollia gebeeten, leidt haar laagen.

1 *Vagos*; 2 *Pervicacia*. 3 *Roſtra*; 4 *Molitur*: *brouwt*.

hoe-

hoeve van 't gemeen, Italië te doen ruimen. Alzoo werden der ballinge drichondert vyf en tzeeventigh duizent gulden, uit haar ongemeete groote middelen, gelaaten. Ook werdt Calpurnia, een doorluchtighe vrouw bedorven, om dat de Vorst haar schoonheit gepreezen hadt, niet uit eenighe begeerlykheit, maar by geval, zoo 't in de reede te pas quam. Waar over 't gewelt van Agrippina tot het uiterste niet quam. Aan Lollia werdt een Kornel opgezonden, door den welken zy ter doodt gedreeven wierde. Cadius Rufus ook is verweezen, uit de wet van hereischbaar geldt, op aanklaght van de Bithyniers. Aan 't Narbonnenser Gallië, is, om d'uitneemende eerbiedenis jegens de Raadtsperzoonen, vergunt, *dat den Raadsluiden van dat wingewest zoude geoorloft zyn, met het recht dat Sicilië genoot, zonder 's Vorsten goedt dunken te verzoeken, hunne zaaken te gaan bezichtigen.* D'Ituræen en Jooden meede, zyn, naa 't overlyden der Koningen Sohemus en Agrippa, aan 't wingewest Syrië verknocht. De wichelary der behoudenis, vyf en twintigh jaaren langh overgeslaagen, is goedtgevonden te hervatten, en t'onderhouden. Ook heeft Cæsar de achterveften vermeerdert, naa d'ouwde wyze: volgens de welke den geenen die 't ryk vermeerdert hebben, toegestaan is de grenzen der stadt meede uit te leggen. Nochtans hadden 't de Roomsche Hooftluiden, alhoewel groote volken t'ondergebracht hebbende, niet gepleeght, behalven L. Sulla, en de vergoode Augustus. Van de faamzucht ofte glooric der Koningen in dat stuk gaat verscheiden gerucht. Maar ik acht niet ongerymt, dat men verstaa den aanvank van 't stichten, en wat achterveften Romulus gestelt heeft. Van de ossemarkt af dan, daar wy het kooperen beeldt van den stier aanschouwen, om dat die soort van dieren in 't juk gespannen wordt, is de voore, om de stadt af te teekenen, begonnen, zoo dat ze het groote altaar van Hercules begreepe. Van daar af zyn op zeekere veerten eenige steenen tusschen in geleit, lanks 't laaghste van den Palatynschen bergh, tot het altaar van Consus, thans tot d'oude Curiën, daarnaa tot de kappel der Huisgooden toe: ende heeft men gelooft dat de Roomsche markt, en 't Capitolie, niet van Romulus, maar van T. Tatius, aan de stadt gevoeght is. Thans is de achterveste vermeerdert naar reede der voorspoedt. Ende wat grenzen Claudius alstoen gestelt heeft, is licht om kennen, en in de stadtsgedenkschriften aangeteekent. C. Antistius, en M. Suilius, Burgermeesters zynde, word de verzooninge ten behoeve van Domitius, door 't gezagh van Pallas, verylt. Die verplicht zynde aan Agrippina, als middelaar van 't huwelyk

Calpurnia werdt door Agrippina, uit minnenydt bedorven.

Lollia ter doodt gedreeven.

23 C Rufus verweezen.

De Narbonnensers begunstight.

D'Ituræen en Jooden onder Syrië gebracht.

De Wichelary der behoudenis te Rome vernieuwt.

Claudius vergroot des stadts achterveften.

24 Het eerste begrip en omtrek van oudt Rome.

25 Domitius, Agrippinaas zoon, word

op 't aandryven van Pallas, van Claudius tot een' zoon aangenoomen.

lyk, en thans door overſpel aan haar verknocht, Claudius prikkelde, *hy zoude zorghe voor den Staat draagen, de kintsheit van Britannicus met kraft bekleeden. Alzoo hadden by den vergooden Auguſtus, hoe wel by neeven ten ſteun hadt, zyn' ſtief kinderen gebloeit: en was van Tiberius, booven zyn' eigen oir, Germanicus aangenoomen. Hy zoude zich ook ſtyven, met eenen jongelingh, die een deel der zorgen aanveirden moght.* Hier door uitgewonnen, gaat hy, Domitius, die twee jaaren ouwder was, booven zynen zoon zetten, met voeren eener reede, in den Raadt, naar dat hem van den vryelingh was voorgeſchreeven. D'ervaarenen teekenden aan, dat voor deezen nooit verzooningh onder de raadtmaatighe Claudiën gevonden werdt, en dat zy van Atta Clauſus af, geſtaadelyk geduurt hadden. Voorts is den Vorſte dankzeggingh gedaan, met uitgeleezener gevlaay jeegens Domitius: en een wet gemaakt, waar door hy in 't huis der Cæſaren, en in den naam van Nero zoude overgaan. Agrippina werdt ook verheerlykt, met den bynaam van Auguſta. 'T welk alzoo uitgerecht zynde, en is 'er niemandt zoo onbarmhertigh geweeſt, die in 't ongeluk van Britannicus geen' droefheit en zette. Allenskens ontbloot, ook van den dienſt der ſlaaven, door d'ontydighe vrundtſchappen zyner ſtiefmoeder, werdt hy tot een' ſpot, verſtaande de valsheit. Want, men zeit, dat hy van geenen ſlappen aardt was: 't zy de waarheit geweeſt; oft dat het gevaar hem gunſt baarde, zulks hy dien naam behouden heeft, zonder des proef te doen. Maar Agrippina, om haar maght ook by de bondtgenotighe volken ten toon te ſtellen, gebiedt oude ſoldaaten en een bouwtroep [1] te leiden in de ſtadt der Ubien, daar zy gebooren was: de welke naa haaren naam geheeten werdt. Ende 't was by geval gebeurt, dat haar grootvaader Agrippa dat volk, den Ryn overſchreeden zynde, in trouw [2] hadt aangenoomen. Ter zelver tydt heeft men in 't boovenſte Germanië geſiddert, door d'aankomſt der Catten, op roof loopende. Daarnaa heeft L. Pomponius Steedehouder [3], de hulpbenden der Vangionen en Nemeeten, by de welke de wiekruiter gevoeght was, vermaant, *dat zy de plonderaars verby rukken, oft, als ze verſpreidt waaren, onverziens omringen zouden.* Ende heeft de nyverheit der ſoldaaten den raad des Hooftmans gevolght, en, gedeelt zynde in twee driften, hebben de geenen die de ſlinkerwegh gekooren hadden den vyandt, die, verſch gekeert, en dartelyk met den buit leevende, door ſlaap overlaaden was, bezet. De blydtſchap is te grooter geweeſt, mits dat zy eenigen van de Variaanſche neederlaagen, naa 't veertighſte jaar, uit ſlaavernye ver-

Tot naadeel van zyn' eigen zoon Britannicus.

26 Vlaaijery van den Raadt, die de verzooningh beveſtight.

Agrippina wordt Auguſta genoemt.

Veelen hebben deernis met Britannicus, die van de ſtiefmoeder allengs wordt onderdrukt.

27 Een bouwtroep naar de ſtadt der Ubiën, Agrippinaas geboorteſtadt, gezonden.

L Pomponius krygsbedryf teegens de Catten.

1 *Coloniam.* 2 *Fidem: ſauvegarde, ſchut.* 3 *Legatus,* loſt

loſt hadden. Maar die langhs de rechter en korter weegen getrokken 28
waaren, alzoo hun de vyandt bejeegende en ſlagh darde waagen, maaken meer neerlaaghs. Ende gelaaden met roof en achtbaarheit, keeren aan den bergh Taunus, daar Pomponius met de keurbenden verbeide, om te zien oft de Catten, uit begeerte van zich te wreeken, geleegenheit ten ſtryde verleenen moghten. Zy luiden, uit vreeze dat hen van d'eene zyde de Romainen, van d'andere de Cheruſcen, daar ze eeuwigh meê twiſten, bezetten moghten, hebben gezanten en gyzelaars naa ſtadt geſchikt. Ende is aan Pomponius triomfelyke eere toegekeurt, een' maar maatelyk gedeelte zyner vermaardtheit by de naakoomelingen, onder de welke de gloorie zyner gedichten uitmunt. Ter zelver tydt is Vannius, die van Druſus Cæſar over de Sueven geſtelt was, uit zyn ryk gedreeven: zynde, in de eerſte jaaren zyner heerſchappye, doorluchtigh en aangenaam by zyne landtsluiden geweeſt; thans, door de langhduurigheit tot hoovaardye keerende, vondt zich midden in den haat der bywoonende volken, en de inlandtſche tweedraght. D'aanſtichters zyn geweeſt, Jubillius Kooningh der Hermunduren, met Vangio en Sido, uit een zuſter van Vannius geboren. Nochte Claudius, alhoewel dikwyls gebeeden, heeft de ſtrydende uitheemſchen met geen' waapenen willen ſcheiden, beloovende *een vailighe uitvlucht aan Vannius, zoo hy verdreeven wierdt*. Ende heeft hy aan P. Atellius Hiſter, geſchreeven, die overſte van Pannonië was, *dat hy de keurbende, en zelfs de hulptroepen, uit het wingewest geleezen, op den oever in orde te ſtellen hadt, t'eenen toeverlaat voor de verwonnenen, en tot ſchrik teegens de overwinners, op dat zy, door 't geluk zich verheffende, ook onze vreede niet en ſteurden*. Want in ontallyke meenigte quaamen de Ligiën en andere volken aan, op 't gerucht der rykdoomen, die Vannius, dertigh jaaren lang, in dat kooninkryk, uit roof en ſchattingh, vergaadert hadt. Zyn' eige troepen beſtonden in voetvolk, zyn' ruitery uit Jazygen van Sarmatië, die teegens 't groot getal der vyanden niet opmoghten: en had hy derhalven voorgenoomen, zich uit de ſlooten te beſchermen, en 't oorlogh ſleepende te houden. Maar de Jazygen onverduldigh der beleegeringe, en door de naaſte velden verſpreit, hebben hem benoodight tot den ſlagh, mits dat de Ligiër en Hermundur daar op vielen. Vannius derhalven, zich uit de ſlooten begeevende, werdt gebrooken in den ſtrydt; al hoewel hy in de teegenſpoedt den lof behaalde, *van met eigene handt gevochten, en eenige wonden van vooren in zyn lichaam gekreegen te hebben*. Voor de reſt, hy nam

Zyn triomfelyke eere maar noch grooter gaf hem zyn Poezy. 29

Vannius Kooningh der Sueven, raakt by de zynen in haat.

Men weigert hem by landt

Claudius ſchryven aan P. Atellius.

Een groot getal vyanden komt op Vannius af.

Hy tracht het oorlogh ſleepende te houden 30

Wordt gedrongen tot den ſlagh, en heeft de nederlaaghe.

zyn toevlucht tot de vloot hem in de Danauw wachtende. Thans zyn zyne aanhangers gevolgt, en geplaatſt op akkers, in Pannonië ontfangen.

Vangio en Sido deelen zyn ryk.

'T ryk hebben Vangio en Sido onder zich gedeelt, ons uitneemende getrouw blyvende: van de onderzaaten grootelyks bemint, toen zy eerſt aan de heerſchappye geraakten, daarnaa, als zy die verkreegen hadden, heftiger gehaat, 't zy dan by den hunnen, oft by den aardt der dienſtbaarheit toegekoomen. Maar Publius Oſtorius Voorſchout werdt in Britannië met een' beroerte ontfangen, zynde de vyandt op der bontgenooten akkers geſtort, des te feller, om dat zy niet en waanden, dat de nieuwe Overſte, met het onbekende heir, nu de winter aangevangen was, hen te gemoet zoude trekken. Hy weetende, DAT D'EERSTE kans, naar zy uitvalt, vreez' oft getrooſtheit [1] baart, rukt voorts met de ſnelle regementen: en naa 't verſlaan der geenen die weederſtant deeden, de verſpreiden ingevolght hebbende, op datze niet weeder t'zaamen drommen moghten, en de kriegele [2] en ontrouwe pais den Overſte nochte den ſoldaat in ruſt liete, reedt toe om den verdachten de waapenen te beneemen, en hen, met een leeger omringht, binnen de ſtroomen Antona en Sabrina te weeren [3]. 'T welk eerſt d'Icenen geweigert hebben, een maghtigh volk, nochte door ſtryden gekneuſt, om dat zy gewilligh met ons in bontgenootſchap getreeden waaren. Ende hebben d'omleggende volken, op raadt van deeze [4], een' plaats tot den ſlagh gekooren, die met een boerſchen dyk omheint was, en eenen nauwen toegangh hadt; op dat 'er de ruiter niet door en moghte. Die veſtingen beſtaat de Roomſche Veldtheer, al hoewel hy de troepen der bondtgenooten, zonder de kraft der keurbenden, voerde, te doorbreeken, en hebbende de regementen verdeelt, ruſt ook de kornetten der ruiteren toe, om 't beſte te doen. Alstoen het teeken gegeeven zynde, breeken zy door den dyk, en brengen hen, die in hun eige ſlooten bemmert waaren, in onorde. Ende zyluiden in hun gewiſſe overtuight van weederſpannigheit, mits d'uitvluchten toegedamt waaren, hebben veele en treflyke daaden bedreeven. In welken ſlagh de zoon des Steedehouders M. Oſtorius de eere van 't behouden eens burghers verdient heeft. Voor de reſt, door de neederlaagh der Icenen zyn needergezet [5] de geenen, die tuſſen pais en oorlogh in twyffel ſtonden: en is 't heir in 't geweſt der Cangen gevoert. De akkers zyn verwoeſt, van alle kanten roof gehaalt; niet darrende de vyanden tot ſlagh koomen, oft zoo zy uit heimelyke plaatzen beſtonden den ſtaart te beplukken, 't bedrogh geſtraft wordende. Nu was men gekoomen tot niet verre van de zee, die

31

Beroerte en oorlogh in Britannië.

De Britannen ſlaan aan 't rooven.

Oſtorius trekt hen teegen.

D'Icenen ſtellen zich ter weer.

En kiezen een voordeelige plaats tot den ſtrydt.

De Romainen breeken door een dyk en brengen de vyanden in onorde.

32

'T geweſt der Cangen wordt verwoeſt.

1 *Fiduciam.* 2 *Inferſa.* 3 *Te bedwingen.* 4 *His auctoribus.* 5 *Geſtilt, bezaadigt.*

die 't eilandt Hibernië in 't oogh heeft, als zeekere tweedraght, onder de Briganten geſprooten, den Hooftman te rugh getrokken heeft, die vaſt by zyn opzet bleef, van zich niet nieuws t'onderwinden, voor hy en hadde 't eerſte vaſt geſtelt. Ende wat den Briganten aangaat, die zyn, naa dat weenighen, de waapenen aanveirt hebbende, verſlaagen, aan de reſt vergiffenis verleent was, bezaadight. Het volk der Siluren werdt nochte door felligheit, nochte door genaade omgezet, oft het en pleeghde oorlogh, en men moeſt het met het leegher der keurbenden benaauwen. Ende op dat het te ſpoediger byquaame, brenght men een bouwbende van eenen kloeken hoop ouwde ſoldaaten tot Camaloduin, op de ingenoomen' akkers, tot toeverlaat teegens de weederſpannigen, en om de bontgenooten in den plicht der wetten te ſtuuren[1]. Daarnaa trok men teegens de Siluren, booven hun' eige forsheit zich op de magt van Caractacus verlaatende. De welke door veele hachelykheeden, door veel voorſpoedt, zoo verre verheeven was, dat hy booven d'andere Veldtheeren der Britannen uitſtak. Maar voordeel hebbende in liſt, en de bedrieghlykheit der plaatzen, minder in maght der ſoldaaten, braght hy het oorlogh van daar, op den boodem der Ordovicen, en hem bygevallen zynde de geenen, die onze vreede oft gramſchap vreesden, verzoekt het laaſte lot: genoomen hebbende een plaats tot den ſlagh, daar toegank, weghgank, en alles ons ongeleegen en den zynen vorderlyk was. Toen ſtuwt hy voor de ſteile bergen, oft zoo men daar ergens gemakkelyk aankoomen kon, ſteenen, op de wyze van een' wal: en daar vloeide een' ſtroom verby, onzeeker om doorwaaden, en hadden de ſchaaren der volken[2] voor de veſtingen ſtandt genoomen. Daarenbooven gingen de aanvoerders der volken rondsom, vermaanende, ſtyvende de gemoeden, met minderen der vreeze, ontſteeken der hoope, en andre aanhitzingen der oorlooge. Naamelyk Caractacus, herwaarts en derwaarts vliegende, verzeekerd' hun *dat die dagh, die ſtrydt het begin zoude zyn van 't weederwerven der vryheit, oft een' eeuwige ſlaavernye*. Ende riep hy de naamen hunner voorouderen aan, *die den hooghgezaghebber Cæſar verdreeven hadden: door welker vroomheit, zy, ontlaſt van bylen en ſchattingen, hunner huisvrouwen en kinderen lichaamen ongeſchent behielden*. Dit en desgelyk zyn zeggen werd van de gemeente met ſchreeuwen toegeſtaan, yder een zich verplichtende door hun' vaaderlyken godsdienſt, *dat zy nocht voor waapenen nocht voor wonden wyken zouden*. Die luſtigheit[3] heeft den Roomſchen

De Briganten getemt.

De Siluren volharden in 't oorlog.

Men brengt een bouwbende of 33 volkplantingh tot Camaloduum.

Tocht teegens de Siluren, die moedigh zyn op hunnen Veldtheer Caractacus.

Dees begeeft zich op den boodem der Ordovicen.

Dient zich van 't voordeel eener 34 maulyx genaakbaare plaats

En moedigt de zynen tot den ſtrydt.

Elk verplicht zich tot dapperen 35 teegenweer.

1 *Den bontgenooten den plicht der wetten in te planten.* 2 *Dus leeſt Lipſius . . .* 3 *Alacritas.*

Oſtorius, de Roomſche Hooftman is beducht.

Hooftman doen ſuffen [1]: die teffens ſchrikte van de ſtroom hem voorgeworpen, de wal daar by gevoegt, de heuvelen over 't hooft hangende, en dat het 'er, van alle kanten, even fel uitzag, en vol van voorvechters [2] was.

Maar 't kryghsvolk moedigh, ook d'andere Overſten.

Maar de ſoldaat eiſchte te ſlaan, riep, *dat alles door vroomheit te verwinnen was*, de Overſten ook en Kornellen van gelyken reedeneerende, ontſtaken de vierigheit van 't heir. Oſtorius alstoen rondsom her bezichtigt

Dies voert ze Oſtorius aan.

hebbende wat ondoorboorlyk, en waar een open te vinden was, voert de verbitterden aan, en geraakt, zonder groote moeite over de ſtroom.

't Felle ſtrydt.

Als men aan den dyk quam, en met ſchut ſtreedt, begonden de meeſte wonden onder ons, en veele doodſlaagen te vallen. Naa dat, de ſchiltpad gemaakt zynde, de ruuwe en maxellooze ſtaapels van ſteenen van elkanderen getrokken waaren, en de ſpits van naaby het ter weederzyden eeven ſchoon hadt, begonden de uitheemſchen op de toppen der

De Britannen aan 't wyken.

bergen te wyken. Maar tot daar toe ook zyn de ſchutters, en de zwaargewaapende ſoldaaten doorgebrooken. Die hen met ſchichten beſpringende, deeze hun dicht toetreedende, zynde daarenteegens de ordeningen der Britannen verwart: dewelke geen dekſel van harnas oft helmen gebruiken: en zoo zy de hulptroepen weederſtonden, zy werden

't Summe nederlage.

door de zwaarden en pylen der keurbendenaaren, zoo zy zich herwaarts keerden, door de rappieren en ſpeeren der hulpbenden gevelt. Door-

Caractacus gemaalin en dochter gevangen.

luchtigh is die zeeghe geweeſt, en naa dat de gemaalin en dochter van Caractacus gevangen waaren, zyn ook zyn' broeders in overgift ont-

36 „ fangen. Hy zelf (gelyk gemeenlyk DE TEEGENSPOEDT onvailigh is) zich hebbende vertrouwt aan de Kooningin der Briganten,

Hy zelf wordt den Romainen van Cartismandua overgelevert, en naar Rome gevoert.

Cartismandua, is gebonden, en aan de verwinners overgeleevert, in 't neegende jaar naa dat de krygh in Britannië begonnen was. Waar door zyn' faam ten eilanden uitgevaaren en de naaſte wingeweſten door-

't Zyn vermaartheit.

loopen, ook door Italië vermaart was: en was men graatigh om te zien wie zoo veele jaaren lank onze moogenheit verſmaat hadt. Tot Roome zelfs was de naam van Caractacus niet onbekent [3]. Ende Cæſar dewyl hy zyn' eere verheft, heeft des verwonnen gloorie vermeerdert. Naame-

Toeſtel op zyn inkomſte te Rome.

lyk het volk werdt als tot een uitneemend ſchouſpel geroepen. De Hofregementen ſtonden in waapenen op 't veldt, dat voor 't leeger leit. Toen zyn, dewyl de aanhangers des Koonings getrokken quaamen, de paartſieraaden, en halskeetenen, en 't geen hy anders in uitheemſche oorloogen gewonnen hadt, voorby gevoert, thans zyn' broeders, gemaalin, en dochter: ten laaſten is hy vertoont. De gebeeden der anderen zyn eneedel geweeſt, uit vreeze. Maar Caractacus nochte

1 *Obſtupefecit*. 2 *Beſchermers*. 3 *Ignobile*: niet duiſter. met

met ootmoedigh aanschyn, nochte met woorden barmhartigheit verzoekende, als hy voor de vierschaar gestelt was, heeft op deezer wyze gesprooken. *Waar myne maatigheit in voorspoedt zoo groot geweest, als myn adel en fortuin, ik zoude liever vriendt, dan gevangen in deeze stadt gekoomen zyn: nochte zoudt gy u verontweirdight hebben eenen persoon, uit doorluchtighe voorouders gesprooten, over veele volken gebiedende, in vreedigh verbondt aan te neemen. Het teegenwoordigh lot, gelyk het leelyk is voor my, alzoo is't heerlyk voor u. 'Paarden, mannen, waapenen, rykdoom heb ik gehadt. Wat wonder is 't, dat ik ze teegens myn' dank verlooren heb? Om dat gy over allen heerschen wildt, volght daar uit, dat yder zich in slaaverny begeeve? Indien ik het daatelyk opgeevende aan u geleevert waar, nocht myn' fortuin, nocht uwe gloorie, zouden vermaart geworden zyn: en zoo gy my doet ombrengen, dat zal vergeeten worden. Maar zoo gy my behouden spaart, ik zal een eeuwigh exempel uwer genaade weezen.* Daar op heeft Cæsar, hem, zyner huisvrouwe en broederen, vergiffenis verleent. Ende zy luiden, ontslaagen van banden, hebben ook Agrippina, niet verre van daar in een' anderen troon aanzienlyk verscheenen, met den zelven lof en dank als den Vorst, geviert[1]. Wat nieuws zeeker, en by de zeeden der ouwden ongewoon, dat een vrouw over de Roomsche standers zat. Zy liet zich verluiden, dat ze in maatschappye was van 't ryk by haare voorouders verovert. De Raadsluiden daarnaa t'zaamgeroepen, hebben veel en heerlyk op de gevankelykheit van Caractacus gereedeneert. *Ende dat dit niet min doorluchtigh was, dan 't vertoonen van Siphax door P. Scipio, van Perses door L. Paulus, en andere verwonnen Kooningen, door anderen den Roomschen volke vertoont.* Aan Ostorius werden triomfteekenen toegekeurt, gaande zyne zaaken, tot dat pas toe, voorspoedelyk, thans twyfelachtelyk: 't zy dat, naa 't weghneemen van Caractacus, als oft het oorlogh uit geweest waare, de krygh by ons met minder ernst gevoert is; oft de vyandt, uit meedoogen met zoo groot een' Koningh heftiger tot wraak ontsteeken. Zy omringelen den Overste van 't leeger, en de regementen der keurbenden, die aan de oort der Siluren gelaaten waaren, om schanssen te bouwen. Ende ten waar men hun schielyk te hulpe gekoomen waare, uit de naaste dorpen en slooten, die troepen zouden toen door neederlaage omgekoomen zyn. D'Overste nochtans, en acht Hondertmans, en de vaardighste rotten[2], zyn daar gebleeven. Onlanks ook daarnaa hebben zy d'onzen, die om voeder uit waaren, en zelfs de kornetten hun te hulpe gezonden, in de vlucht ge-

37 Zyn rustige reede aan Claudius,

Die hem met de zynen begenadight.

Agrippinaas hooghhartigheit.

38 Redeneeringe der Vroedtschap op de gevangkelykheit van Caractacus.

Eere aan Ostorius toegekeurt, die voortaan niet minder voorspoedt den krygh voert.

Raakt in groot gevaar.

En wordt ter naauwer noo lt ontzet.

Dapperheit der Britannen.

1 *Venerati*: vereert. 2 *Manipulos*.

39 gedreeven. Toen heeft Oſtorius de onbelemmerde [1] regementen uitgezet: nochte daarom de vlucht geſtuit, en hadden de keurbenden den ſtrydt niet op zich genoomen. Door hunne kracht, is 't gevecht vereffent, en hebben wy 't daarnaa beſt gehadt. De vyandt ontvloodt met geringe ſchaade, om dat de daagen kort werden. Dikwils wert 'er ſint gevochten, en meeſt by maaniere van ſtruikroovery: in de boſſchen, in de moeraſſen, naa dat yder geluk oft vroomigheit hadt: reukeloozelyk, met voorzicht, uit gramſchap, om buit: by bevel, zomtyds buiten weeten der Hooftluiden. Ende waaren de Siluren de voorneemſten in ſtyfzinnigheit, zynde ontſteeken door 't verbreide woordt van den Roomſchen Veldtheer; *datmen gelyk eertyds de Sugambren uitgeroit en in Gallië vervoert waaren, alzoo den naam der Siluren in den grondt moeſt uitbluſſchen*. Derhalven hebben zy twee hulpregementen, die uit gierigheit der Overſten, met minder hoede, liepen ſtroopen, opgegreepen [2]. Ende trokken zy, met ſchenken van roof en gevangenen, d'andere volken ook tot afval, als Oſtorius, door 't verdriet der zorgen afgemat, uit het leeven geſcheiden is, waar in zich de vyandt verblyde, als oft een Hooftman, die niet te verachten ſtondt, alhoewel

40 niet door ſtrydt, zeeker door 't oorlogh verſleeten waar. Maar Cæſar verwittight van de doodt des Steedehouders, op dat het wingeweſt niet zonder regeerder bleeve, heeft A. Didius in zyn' plaats geſtelt. De zelve, alhoewel haaſtigh voortgereiſt, en heeft nochtans de zaaken in haar geheel niet gevonden, zynde ondertuſſen ongelukkelyk gevochten by de keurbende, daar Manlius Valens over geboodt. Ende is ook 't gerucht van die zaake door den vyandt vermeerdert, om den nieuwen Hooftman te verſchrikken: dewyl hy meede 't gehoorde vermeerderde, om te grooter eere te behaalen, zoo hy 't ſliſte [3], oft rechtvaardiger verſchooningh, indien 't ongemak bleef duuren. De Siluren hadden deeze ſchaade ook gedaan, en liepen wydt en zydt, tot dat ze door 't toeloopen van Didius verdreeven werden. Maar Venuſius de voorneemſte in kryskunde, naa 't vangen van Caractacus, zynde uyt de ſtadt der Briganten, gelyk ik booven verhaalt heb, ook langh getrouw, en met de Roomſche waapenen beſchermt, dewyl hy met de Koonin-
gin Cartiſmandua in huwelyk ſtondt, hadt thans, naar 't ryzen van tweedraght, en oorlogh ſtrax daar op, ook vyandtſchap teegens ons aangenoomen. Maar in 't eerſt werdt 'er maar tuſſen hen luiden geſtreeden, en heeft Cartiſmandua, door looze treeken, den broeder, en naaſte maagen van Venuſius in handen gekreegen. De vyandt hier door ont-

Verſcheide kleene ſtrydden.

Styfzinnigheit der Siluren.

Die twee hulpregementen ſlaan.

Oſtorius ſterft.

A. Didius in zyn plaats geſtelt komt in Britannië, daar de Siluren een keurbende hadden geſlaagen.

Die door Didius in hunnen oop worden geſtuit.

Venuſius, met zyn gemaalinne Cartiſmandua in twiſt geraakt, wordt ook vyandt der Romainen.

Cartiſmanduas looſheit.

1 *Expeditas: lichte, reedtgemaakte.* 2 *Onderſchept en geſlaagen.* 3 *Nederleide.*

ontſteeken, geprikkelt van de ſmaadt, om onder 't gebiedt van geen' vrouwe te ſtaan, valt met een dappere en ter oorlogh uitgekooren jeught in haar ryk. 'T welk van ons voorzien is, en de regementen, haar te hulpe gezonden, hebben een' ſtrengen ſtrydt gevochten, het begin der welke twyffelachtigh, het eindt blyder geweeſt is. Nochte is met ongelyke uitkoomſt geſtreeden by de keurbende, daar Ceſius Naſica overgeboodt. Want Didius belaaden met [1] ouderdoom en groote overvloedt van eeren hebbende, liet zich genoegh zyn door bewintsluiden te werken, en den vyandt te weeren. Deeze dingen, alhoewel van twee Voorſchouten, Oſtorius en Didius, in meer jaaren uitgerecht, heb ik tzaamengevoeght, op dat die, geſcheiden zynde, niet te luttel vermoghten t'haarder heughenis. Nu keer ik tot de orde der tyden.

Men valt in haar ryk.

En de Romainen trekken haar te hulpe.

Didius verricht de zaaken door zyn bewintsluiden.

41 T. Claudius ten vyfdenmaale, Ser. Cornelius Orfitus Burgermeeſters zynde, heeft men gehaaſt, om Nero in den manlyken tabbaardt te ſteeken, op dat hy bequaam ſcheene om den Staat ter handt te trekken. Ende heeft Cæſar aan 't vlaayen der Vroedtſchap gaarne toegegeeven, dat Nero in 't twintighſte jaar zyns ouderdooms, in 't Burgermeeſterſchap treeden zoude: en daarentuſſen verordent Voorburgermeeſterlyk gebiedt buiten der ſtadt hebben, en *Vorſt der jeught* genoemt worden. Daar werdt uit zynen naame bygevoeght een ſchenkaadje aan den ſoldaat, een' lyftoghtgift [2] aan de gemeente. Ende in 't Circenſer ſpel, dat om de gunſt van 't graauw te bejaagen, vertoont werdt, is Britannicus in 't geborduurde, Nero in 't triomfelyk gewaadt, verby gevoert. Het volk moght aanſchouwen hem in veltheerlyk ſieraat, deezen in 't kindtſche kleedt, en daarnaa giſſingh maaken, wat yders fortuin zyn zoude. Met eenen werden de Hondertmans en Kornellen, die zich over 't lot van Britannicus erbarmden, om verzierde oorzaaken van hem weghgedaan, en anderen onder ſchyn van eere. Zoo daar ook yemant van de vryelingen onverdorven in getrouwheit was, hy werdt verdreeven. Hier over is 't gebeurt dat zy elkanderen ontmoetende, Nero *Britannicus* met dien naam, hy hem met den naam van *Domitius* gegroet heeft. 'T welk, als een begin van tweedraght, door Agrippina, met veel klaagens, aan haaren man is overgedraagen; naamelyk *dat de verzooningh verſmaadt, en 't geen de Raadsperſoonen gekeurt, het volk gebooden hadt, binnen's huis afgeſchaft werdt: ende dit, 't en waar men weerde de boosheit der geenen die hen zulke verbitteringh leerden, ten bederve van den Staat zoude uitberſten.* Claudius hier door ontroert, als waaren 't oeveldaaden geweeſt, doet alle de beſte opvoeders zynes

Domitius Nero trekt den manlyken tabbaardt aan.

Verkryght het Burgermeeſterſchap,

En wordt in alles booven Britannicus geſtelt.

Wiens trouwſte vrienden van hem weghgedaan worden.

Onderlinge bejegening van Nero en Britannicus.

Beklagh van Agrippina.

Claudius woedt teegens de beſte opvoe-

1 *Traag van.* 2 *Congiarium.*

zoons

niet zyns zoons.

zoons bannen oft dooden: en ſtelt om hem gaa te ſlaan, de geenen die
42 hem de ſtiefmoeder gaf. Echter darde Agrippina noch 't hooghſte
niet beſtaan, 't en waare dat van de zorge der hoofſche regementen
Lufius Geta en Rufus Criſpinus by Agrippina verdacht.
ontſlaagen wierden Lufius Geta en Rufus Criſpinus, die zy geloofde
dat Meſſalinaas gedachtigh, en haaren kinderen verknoght waaren.
Derhalven, alzoo zyn' gemaalinne dreef, dat de regementen, door
de gunſtjaght der twee, tot ſcheuringh gebragt werden, en de tucht
bondiger zyn zoude, indien zy van eenen geregeert wierden, zoo wordt
Burrhus wordt op haar aandryven Overſte der hof benden.
de regeeringh der regementen overgedraagen aan Burrhus Afranius,
loflyk befaamt in 't oorlogh, nochtans weetende van wien hem dat
Hooftmanſchap herquam. Haar eighen' hoogheit ook gink Agrippina
Zy verheft haar hoogheit in top.
bet in top verheffen, rydende met de karros ten Capitolie in, welke
manier van oudts, den Prieſteren en heilighdoomen [1] toegeſtaan, d'eer-
waardigheit vermeerderde van een' vrouw, die tot deezen dagh toe
het eenigh exempel is van uit eenen Veldtheer gebooren, zuſter van
den geenen die den Staat in zyn gewelt gehadt heeft, en echtgenoote,
en moeder geweeſt te zyn. Waarentuſſen haar voorneemſte voorvech-
Vitellius, haar voornaamſte voorvechter, wordt over majeſteitſchennis beticht.
ter Vitellius, in d'allerdapperſte gunſt, uiterſten ouderdom (zoo
„ONZEEKER ſtaan de zaaken der maghtigen) met wroegingh aange-
greepen werdt, op aanbrengen van den Raadtsman Junius Lupus, die
leide hem misdaaden van majeſteitſchennis, en begeerlykheit naa 't ry-
ke te laſt. En Cæſar zoud 'er de ooren toegeneegen [2] hebben, waar
Maar zy helpt zyn aanklaager in lyden.
hy niet, meer door dreigementen dan beeden, van Agrippina omge-
zet, om den aanklaager waater en vuur t'ontzeggen. Dus verre gingh
43 de wil van Vitellius. Veele voorſpooken zyn in dat jaar gebeurt.
Voorſpooken gezien.
Rampvoogelen quaamen 't Capitolie bezitten: door aartbeevingh op
Rampvogelen, Aardtbevingh, Hongersnoot.
aartbeevingh, zyn verſcheide huizen needergeſmeeten: en dewyl men
wyder vreeſt, zyn, door de verbaaſtheit des volx, de zwakſten ver-
treeden. 'T gebrek der vruchten ook, en de honger daar uit gereezen,
werdt voor een voorſpook genoomen. Nochte en is daar over niet al-
Begin van oproer daar uit ontſtaan.
leen in 't heimelyk geklaaght, maar zy hebben Claudius, daar hy was
recht houdende, met oprocrigh ſchreeuwen, omringht, verdreeven
hem, en drongen hem naa 't uiterſte deel der markt, tot dat hy, met
een' drom van ſoldaaten, door den grimmigen [3] hoop gebrooken is.
Het is gebleeken, dat de ſtadt meer niet dan voor vyftien daagen voedt-
ſel over gehadt heeft, en is men door een' groote goedertierenheit der
Gooden, en zeedigheit des winters, uit de uiterſte noodt geholpen.
Oorzaak van 't gebrek.
Maar, by Hercules, men voerde van ouds, uit de oorden van Italië,

1 *Venerationem.* 2 *Na geluiſtert.* 3 *Infeſtos.* lyf-

lyftoght naa verregeleeghe wingeweſten. Ook en ontbreekt het hier nu aan vruchtbaarheit niet, maar wy hebben liever Afriken en Ægypten te bouwen, en laat men de ſcheepen en 't geval met het leeven des Roomſchen volx gewerden. Het oorlogh tuſſen de Armeniers en Hiberen ontſtaan, is in dit zelve jaar ook oorzaak van overzwaare beweegeniſſen tuſſen de Parthen en Romainen geweeſt. Over het volk der Parthen heerſchte Vologeſes, van moederlyken oorſpronk uit een Griekſche byzit[1], en was hy, by toeſtandt zyner broederen, aan 't ryk geraakt. Pharaſmanes hieldt de Hiberen onder zich, door oudt bezit, zyn broeder Mithridates d'Armeniers, door onze maght. Pharaſmanes hadt een' zoon met naame Rhadamiſtus, fraay van reizigheit, uitmuntende in kraft van lichaam, voorts in de oeffeningen van zyn vaaderlandt wel geleerdt, en van heldere faame onder de gebuurvolken. Deeze liet zich hooren, *dat het maatelyk ryk van Hiberië hem, door zyns vaaders ouderdoom, onthouden werdt*, forſſelyker, en tot meermaalen, dan om zyn begeerlykheit verhoolen te houden. Derhalven Pharasmanes bevreeſt voor zyne nu afgaande jaaren, gaat den jongelingh, die graagh naa moogenheit en met de gunſte zyner landtsluiden geſtyft was, tot een' andere hoope trekken, en Armenië vertoonen, verhaalende, *dat hy 't, met verdryven der Parthen, aan Mithridates gegeeven hadt: maar dat men 't gewelt moeſt uitſtellen, en 't bedrogh dienſtiger was, om hem onverhoeds te verdrukken*. Rhadamiſtus alzoo zich veinzende tweedraghtigh met zynen vaader te zyn, als teegens den haat zyner ſtiefmoeder niet opmoogende, maakt zich naa zynen oom toe, en van hem met veel heusheits, in gelyken ſchyn als zyn' kinderen, onthaalt wordende, bekoort de hoofden van de Armeniërs tot nieuwigheit, zonder dat Mithridates het gewaar werdt, die hem noch daarenbooven vereeringen deedt[2]. Gelaat gemaakt hebbende van verzoeningh, en weeder tot zynen vaader gekeert, brenght hem de tydingh *hoe alles vaardigh was dat met bedrogh verricht kon worden, dat de reſt met de waapenen ſtondt uit te voeren*. Daarentuſſen verziert Pharaſmanes oorzaaken tot den krygh, *dat als hy teegens den Kooningh der Albanen oorlooghde, en de Romainen te hulpe riep, zyn broeder daar teegens geweeſt was, en dat hy dit ongelyk, met zyn' uitrooyingh zoude gaan wreeken*. Teffens leevert hy groote krachten aan zynen zoon. Hy hebbende door de ſchielyke uitval Mithridates verſchrikt, en 't veldt doen ruimen, dreef hem in 't ſlot Gorneas, dat vailigh was door de plaats en de bezettingh van ſoldaaten, daar de Overſte Cælius Pollio, en de Hondertman Caſperius

44 Oorloghsberoerten in 't Ooſten.

Der zelver oorſprongk.

Rhadamiſtus, zoon van Pharaſmanes, Koningh der Hiberen, gylt naa zyn vaaders ryk.

De vader geeft den jongelingh hoope van Armenië te winnen, en raadt hem tot bedrogh.

Rhadamiſtus veinſt met zyn vader twiſtigh te zyn, en trekt naar Armenië by zyn oom Mithridates.

45 Dien hy ſchendighlyk bedriegt

En daarnaa met geweld overvalt.

Hy dryft hem in 't ſlot Gorneas, dat met Romainſche

1 *Pellice.* 2 *Ornante.*

bezettingh was voorzien.

rius over gebooden. D'uitheemſchen weeten nergens min af, dan van ſtormgereedtſchap, en de liſten om wallen aan te vechten. Maar op dat deel des oorloghs is't dat wy ons allerbeſt verſtaan. Derhalven Rha-

Beleegert dat ſlot.

damiſtus vergeefs, oft met ſchaade, de veſten verzocht hebbende,

Koopt Pollio om, ten einde, dat hy 't ſlot zou verraaden.

vanght een' beleegeringh aan: ende terwyl 't gewelt verſloft werdt, koopt hy de gierigheit des Overſten om, waar teegens, Caſperius hem met hooge woorden beriep, *ten einde een Kooningh met ons in bondtgenootſchap ſtaande, ten einde Armenië een gift des Roomſchen volx, om geen ſchelmſtuk, en gelt verkocht wierden*. Ten laatſten, mits dat Pollio de meenighte der vyanden, Rhadamiſtus 't bevel zyns vaaders voor-

Caſperius, kant zich teegens dien toeleg, en vertrekt naar Pharaſmanes.

wendde, beſtandt bedongen hebbende, vertrekt hy, om, 't en waare hy Pharaſmanes van den krygh zoude afgeſchrikt hebben, den Landtvooghdt van Syrië T. Vinidius Quadratus t'onderrechten in wat ſtaat

46 de Armeniën waaren. De Overſte, door 't vertrek van den Hondertman, als van eenen wachter ontſlaaghen, gaat Mithridates aanporren tot het maaken eens verbondts; verhaalende *hoe naa dat broeders elkanderen beſtaan, dat Pharaſmanes voor gingh in ouderdoom, en voorts d'andere naamen van maaghſchap, dat hy zyn' dochter ten huwelyk hadt, dat hy zelf ſchoonvaader van Rhadamiſtus was. Dat de Hiberen den pais niet verworpen, alhoewel voorshandts de ſterkſte zynde; en de trouwloosheit van de Armeniers genoegh bekent was. Nochte dat 'er eenigh ander verſchut was, dan een' burgh behoeftigh van lyftoght. Hy en zoude niet twyffelen, oft het beeter waar met de waapenen, dan met onbloedige voorwaarden te handelen*. Terwyl Mithridates hier op mart, hebbende quaadt vermoeden op den raadt des Overſten, om dat hy een' kooninklyke boel bezoedelt hadt, en tot alle dartelheit veil gehouden werdt, zoo raakt Caſperius ondertuſſen by Pharaſmanes; en eiſcht ernſtelyk, *dat de Hiberen uit de beleegeringh zouden ſcheiden*. Hy, in 't openbaar onzeeker, en meeſtentydts zacht antwoordt geevende, vermaant Rhadamiſtus, by heimelyke booden, *d'aanvechtingh in al-ler maniere te verylen*. Men verhooght het loon des laſterſtux, en Pollio, bedervende in 't verhoolen de ſoldaaten, ruidt hen op, om pais te eiſchen, en te dreigen dat zy de bezettingh verloopen zouden. Door welke nood Mithridates dagh en plaats om verbond te maaken heeft aan-

Pollio pooght Mithridates te beweegen dat hy met Rhadamiſtus in verdragh trede.

Mithridates mart.

Caſperius bedryf by Pharaſmanes,

Die met groote dubbelheit handelt.

Pollio ſtelt het verraadt te werk.

Mithridates wordt benoodight buiten 't Slot, en in

47 genoomen, en treed ten ſlote uit. Ende Rhadamiſtus in 't eerſt zich in zyn' armen uitſtortende, veinsde een' onderdanigheit; noemd' hem *zwager en vaader*. Hy voeght 'er eenen eedt by, *dat hy hem nocht met yzer noch met vergift eenig gewelt zal doen*, met eenen trekt hem in een naaby-

leggend

leggend boſch, zeggende, *aldaar het gebooden' offer bereidt te zyn, op dat de Goden getuigen waaren van't beveſtigen der vreede*. De Koningen hebben voor een' wyze, zoo dikwils zy in verbondt treeden, de rechterhanden t'zaamentevlechten, en de duimen aan elkanderen te binden, en met een' knoop te beknellen. Thans als het bloedt tot in d'uiterſte leeden gevloeit is, lokken zy 't uit met een' lichte ſlagh, en lekken 't onderlingh. Dat verbondt wordt heimelyk gehouden[1], als met onderlingh bloedt geheiligt. Maar alstoen de geen die deeze banden bybraght, veinzende te vallen, vat Mithridates by de knien en velt den zelven ter aarde, met eenen loopen daar meer anderen toe, en ſlaat men hem in keetenen, en werdt hy met een voetboeye ('t welk ſchandelyk[2] is by de uitheemſchen) geſleept. Thans quam ook het graauw, 't welk met groote hardtnekkigheit geregeert geweeſt was, hem met verwyt, en ſlaagen beſtooken. Ende waaren der daarenteegens, die zich over zoo groot een' veranderingh van fortuine erbarmden. Ende zyn' gemaalinne met haar' kleene kinderen volgende, vervulde't al met kermen. Zy worden in verſcheide overdekte waagenen verborgen, tot datmen naa 't bevel van Pharaſmanes gingh vereiſchen. By hem was de begeerte tot het ryk krachtiger dan broeder en dochter, en een gemoedt tot ſchelmſtukken vaardigh. Het gezicht nochtans heeft hy geſpaart, zulx zy in zyn' jeegenwoordigheit niet omgebracht werden. Ende Rhadamiſtus, quanſuis zyn eedt betraghtende, heeft nocht yzer nocht vergift teegens zyn' zuſter en oom voortgebracht, maar heeft hen ter aarde geworpen, met veele en zwaare kleederen overſtolpt, en alzoo gedoodt. De zoonen ook van Mithridates, om datze hunner ouderen dood beſchreit hadden, deed men ſterven. Maar Quadratus verneemende dat Mithridates verraaden was, en 't ryk in 't geweld van de moordenaars, roept den raad by een, verhaalt wat 'er geſchiet was; en raadtspleeght, oft hy 't te wreeken hadt. Weenighen hadden de eere van den Staat in achtingh; meeſt yder ſpraak tot vailigheit: *Dat men zich in alle uitheemſche ſchelmſtukken te verblyden hadt: jaa zaadt van haat te ſtrooyen, gelyk de Roomſche Vorſten dikwyls het zelfſte Armenië, onder ſchyn van ſchenkaadje, om de gemoeden der uitheemſchen t'ontſtellen, gebruikt*[3] *hadden. Dat Rhadamiſtus genoote't geen quaalyk gewonnen was, als hy ſlechts benydt en eerloos bleef; dewyl zulx beeter oorbaar was, dan oft hy't met eere verkreegen hadt*. Deeze zin werdt gevolght. Op dat zy nochtans het ſtuk niet ſcheenen toe te ſtaan, en Cæſar

onderhandelingh te treeden.

Rhadamiſtus ſnoode geveinſtheit.

Hy doet zyn' oom, onder ſchyn van verbondtveſtingh, in keetenen ſlaan.

Mithridates wordt van zommigen mishandelt, van anderen beklaaght.

En eindelyk met vrouw en kinderen verſmoort.

48 Quadratus Landtvoogd van Syrië, beraadſlaagt of hy 't ongelyk, Mithridates aangedaan, hadt te wreeken.

De meeſten raaden dat men zich met de zaak niet zou bemoeyen;

1 *Arcanum habetur*: wordt voor een' groot geheim gehouden. 2 *Smaadelyk*. 3 *Beſteedt*.

Dat gevoelen wordt gevolght.

sar het teegendeel geboode, zyn daar booden aan Pharasmanes gezonden, *dat hy uit de grenzen van Armenië te wyken hadt, en zynen zoon van daar te trekken.* 49 Van Cappadocië was Voorzorger Julius Pelignus, vuidigh van gemoedt, en om de belacchelyke gestalte zyns lichaams eeven verachtelyk: maar zeer gemeenzaam met Claudius, als hy, noch bevelleloos zynde, met den ommegangh van boeven [1] zyn' luye leedigheit verheughde. Deeze Pelignus hebbende de hulpbenden der wingewestenaaren by een getrokken, als om Armenië te herwinnen, terwyl hy de bondtgenooten meer dan de vyanden plondert, verlaaten van de zynen, aangerandt van de uitheemschen, behoeftigh van toeverlaat werdt, is by Rhadamistus gekoomen: en door zyne gaaven verovert, raadt hem van zelf aan het kooninklyk sieraadt [2] t'aanveirden: en voeght 'er zich by, in 't aanveirden van 't zelve, als aanstichter en zyn trauwant. 'T welk, naar dien 't door een schandelyk gerucht verbreidt werd, zoo is, op datmen van d'anderen ook niet na Pelignus en giste, de steedehouder Helvidius Priscus met een keurbende gezonden, om naa tyds geleegentheit het beste te doen. Derhalven spoedighlyk den bergh Taurus overgetoogen, hadt hy meer met gemaatightheit dan met geweldt te rechte gebracht; als hem gelast werdt *in Syrie te keeren, om geen' oorzaak van oorlogh teeghens de Parthen te weezen.* Want Vologeses, achtende dat 'er geleegentheit verscheenen was om Armenië in te neemen, 'twelk by zyn' voorouders bezeeten, een uitheemsch Kooning, door lasterstuk bemaghtight hieldt, rukt volk by een, toerustende, om zynen broeder Tiridates ten ryke in te voeren; op dat geen gedeelte zyns huis zonder heerschappye en leefde. Door 't aantrekken der Parthen zyn de Hibeeren zonder slagh verdreeven, en de Armenische steeden Artaxata, en Tigranocerta hebben 't juk ontfangen. De felle winter daarnaa, oft d'onverzienheit van meedevoerte [3], en een' slytende ziekte, uit het een en 't ander gesprooten, dringen Vologeses het jeegenwoordige te verlaaten. Ende is in 't leedigh Armenië Rhadamistus weeder gevallen, moorddaadiger dan te vooren, als teegens-afvallers, en die t'hunner tydt weeder teegens hem opstaan zouden. Ende zyluiden, alhoewel tot de dienstbaarheit gewent, scheuren 't gedult, en omringen 't hof met waapenen. 51 Nochte heeft Rhadamistus eenigen anderen toeverlaat gehadt dan de snelheit der paarden, waar meede hy zich en zyn' gemaalinne ontdraagen heeft. Maar zyn gemaalinne zwanger zynde, heeft het begin der vlucht, uit vreeze van den vyandt, en liefde t'haaren man, 't best dat zy mogt [4], uitgestaan. Achternaa

Julius Pelignus, Voorzorger van Cappadocië, poogt Armenië te herwinnen, maar zonder beleidt en geluk.

Hy komt by Rhadamistus, en styft hem in 't quaade.

Helvidius Priscus naar Armenië gezonden.

Doch weêr te rugh geroepen.

Vologeses, Koning der Parthen, pooght Armenië voor zyn broeder te winnen.

Hy verdryft de Hiberen.

Doch moet het gewonne voordeel verlaaten.

Rhadamistus valt weêr in 't landt.

D'Armeniërs staan tegens hem op.

Hy ontvliet hun te paarde, met

door

1 *Boeffons, potsmaakers.* 2 *Eerteeken.* 3 *Commeatus: lyftoght.* 4 *Eeniger wyze.*

door 't ſtaadigh aanjaagen, als haar de buik ſchudde [1], en 't ingewandt dreunde, begoſt zy te bidden, om door een' eerlyke doodt van de ſmaadt der gevanklykheit bevrydt te werden. Hy eerſt aan haar t'omarmen, trooſt en moedt in te ſpreeken, zich thans in haar vroomigheit verwonderende, thans quynende [2] van vreeze, dat zy verlaaten in yemandts geweldt moght vallen. Ten laatſten, door de heftigheit der minne, en niet ongeoeffent in grouwelſtukken [3], rukt hy den ſaabel uit, en ſleept de gequetſte aan den oever van Araxis, zet haar in de ſtroom; op dat het lichaam ook niet weghgedraagen wierde. Hy zelf, in alleryl, raakt in 't landt der Hiberen, zyn vaaderlyk ryk. Daarentuſſen, alzoo 't waater zachtelyk heene ſpoelde, zyn de harders, Zenobia (deeze naam hadt de vrouw) gewaar geworden, daar aadem en kenlyk leeven in was, en haar uit de achtbaarheit [4] der gedaante voor niet oneedel oordeelende, verbinden de wonde, leggen daar boerſche geneeskruiden op; en haaren naam en lot [5] verſtaan hebbende, brengen haar in de ſtadt Artaxata, van waar zy, met zorghvuldigheit der overheeden [6], naa Tiridates geleidt zynde, heuſſelyk ontfangen, en in kooninklyke eerbiedenis gehouden is. Fauſtus Sulla, en Salvius Otho, Burgermeeſters zynde, wordt Furius Scribonianus in ballinghſchap gedreeven, als oft hy door de Chaldeen, naa 's Vorſten eindt gevorſt hadt. Men verknochte aan de misdaadt zyn' moeder Junia, als over de voorgaande ramp [7] (want zy was gebannen) onverduldigh zynde. De vaader van Scribonianus, Camillus, hadt de waapenen in Dalmatië aanveirt [8]. Ende trok Cæſar dit tot zyner eere, dat hy de vyandtlyke ſtruike [9] weederom te lyve hieldt. Nochtans heeft 'er de ballingh niet lange naa geleeft: oft hy by geval aan zyn doodt geraakt, oft door vergif omgeholpen zy, heeft yder uitgebreidt, naa dat hy geloofde. Van de Wiskonſtenaars [10] uit Italië te verdryven is een raadtskeure gemaakt, fel en zonder nadruk [11]. Hier naa zyn by reede van de Vorſt gepreezen, de geenen die om de benaauwtheit hunner huiszaaken, willigh de raadtsmanlyke orde afſtonden, en daar uit gezet de geenen die met blyven d'onbeſchaamtheit by hun armoede voeghden [12]. Onder 't welke, den Raadtsluiden [13], voorgedraagen werdt, *van de ſtraffe der wyven, die zich met ſlaaven vermengen moghten* [14]. Ende werdt gekeurt, *dat de geene die zich buiten weeten van den heere met zulx verloopen hadt, in ſlaavernye, indien hy 't toegeſtaan hadt, voor een' vryelinge zoude gehouden*

zyne zwangre gemaalinne,

Die hem om de doodt bidt.

Hy doorſteekt ze, en werpt ze in de ſtroom Araxis.

Zy wordt, noch levende gevonden, en binnen Artaxata gebraght.

52

Furius wordt gebannen,

Raadtskeure teegens de Wiskonſtenaars.

53

1 *Schokte.* 2 *Æger: benaaut.* 3 *Bloedtſtorten.* 4 *Dignitate.* 5 *Caſu.* 6 *Publica cura.* 7 *Caſus.* 8 *Moverat: opgeheeven.* 9 *Stirpem.* 10 *Mathematicis.* 11 *Irritum: krachteloos.* 12 *Aan hun armoede hingen.* 13 *Patres: vaderen.* 14 *Quaamen te vermengen.*

Keur teegens de vrouwen, zich met slaaven vermengende.

Pallas werd ter zaake van die keur beloont en gevlaait.

werden[1]. Aan Pallas, den welken Cæsar verklaart hadt vinder te zyn van deeze voordraght, zyn Schouts eerteekenen, en zeshondert vyfentzeeventigh duizendt gulden toegestemt, door Bareas Soranus gekooren Burgermeester. Daar werdt bygevoeght van Scipio Cornelius, dat men hem van weegen den staat dankzeggingh behoorde te doen, om dat hy, uit de Kooningen van Arcadië gesprooten zynde, den alleroudtsten adel te rugh stelde om des gemeenen oorbaars wil, en zich onder de dienaars des Vorsten liet gebruiken. Claudius verklaarde *dat Pallas zich aan de eere genoegende, by zyn' voorgaande armoede bleef.* Ende heeft men een raadtslor in 't openbaar aangeslaagen[2], waar by eenen vryelingh, bezittende tweehondert vyfentwintigh tonnen schats, het lof der overouwde zuinigheit[3] overvloedelyk toegeschreeven werdt.

54 Zyn broeder Felix, over Judea gestelt, stelt daar alles in rep en roeren.

Maar zyn' broeder, gebynaamt Felix, droegh zich niet met gelyke maatigingh, die voor een wyle over Judea gesteldt zynde, de straf aller boosheeden waande ontwassen te zyn, mits dat hy van zoo groot een' moogenheit ondersteunt was. Zeeker de Jooden hadden eenen schyn van beroerte gegeeven, door 't ryzen eener muitery ....[4] naardien zy de doodtslagh van Cajus verstaan hebbende, geen' gehoorzaamheit beweezen hadden. Zy behielden de vreeze, dat yemant der Vorsten 't zelfste gebieden zoude. Ende Felix daarentussen ontstak de misdaaden, door ontydigen teegenraadt, terwyl Ventidius Cumanus, hem in alle snoodtheit naayvert, die een deel van 't wingewest onder zich hadt: zynde 't zelve zoo verdeelt, dat het volk der Galilæën deezen, de Samaritaanen Felix te gehoorzaamen hadden, die ouwlinx tweedraghtigh waaren, en nu, door 't verstmaaden van de regeerders, hunnen onderlingen haat min bedwongen. Derhalven sloegen ze aan 't rooven, aan 't zenden van troepen stroopers, d'eene teegens den anderen, 't leggen van laagen, quaamen somtydts tot strydt, en braghten den buit en roof aan de Verzorgers[5]. Ende deeze waaren in 't eerst daar blyde meê, thans, als zy door groeyen van 't quaadt, soldaaten daar tussen stelden, werden de soldaaten verslaagen. Ende zoude 't wingewest in eenen brandt van oorlooge gestaan hebben, 't en waar Quadratus, Regeerder van Syrië, hun te baate gekoomen waar. Nochte en viel 'er langh twyffelen, noopende de Jooden, die tot de doodt der soldaaten

Insgelyks Ventidius.

1 *Dit 's vertaalt naar 't verstandt van Lipsius.* 2 *Fixum.* 3 *Antiquæ parcimoniæ: van de zuinigheit der oude voorvaaderen: of van d'aalouwde zuinigheit.* 4. *Deez' plaats is verminkt. Hier moest verhaalt worden hoe Caligula zyn beeldt in den tempel geëert wilde hebben, en de teegenstandt der Jooden. Ziet Tacitus Historien in't 5 boek, en 't 9 cap. en ook Josephus in't 2 boek der oorloogen, en't 17 cap.* 5 *Procuratores.*

ten, waaren uitgeborſten, oft zy en boetten 't met den hoofde: Cumanus en Felix gaaven te marren [1], om dat Claudius, de oorzaaken des oproers [2] gehoort hebbende, ook recht gegeeven hadt om over de Verzorghers te oordeelen. Maar Quadratus heeft Felix onder de rechters geſtelt, hem ontfanghende in de vierſchaar, om den yver van de aanklaagers af te ſchrikken. Ende is Cumanus verweezen over de laſterſtukken, die zy met hun tween bedreeven hadden; en 't wingeweſt weeder in ruſt gebracht. Niet lange daarnaa ook hebben de volken van 't platte landt van Cilicië, die Cliten gebynaamt zyn, en dikwyls t'anderen tyden ontroert geweeſt waaren, alstoen onder den Hooftman Troſobores hun leeger op de ſcherpe bergen geſlaagen. Ende van daar op de ſtranden en ſteeden vallende, verſtoutten zy zich den boeren en ſteêluiden, en veeltydts aen koopluiden en ſcheepsvolk, geweldt te doen. Ende is de Anemurienſer ſtadt beleegert, en zyn de ruiters, ter hulpe uit Syrië gezonden, met den Overſte Curtius Severus, in onorde gebracht: om dat de plaatzen rondtsom ſtrompeligh [4] en den voetknechten tot ſtryden bequaam zynde; geen gevecht te paarde leeden. Antiochus daarnaa Kooning van dien oordt, hebbende met ſmeeken van 't graauw, bedriegen van den Hooftman, de troepen der uitheemſchen verdeelt, bragt, naa 't verſlaan van Troſobores en weenighe vorſtelinghen, de reſt door genaade tot bezaadigingh. Ontrent den zelven tydt, zynde de bergh tuſſen de Fuciner meere en den ſtroom Lyris doorgebrooken, zoo wordt, op dat de heerlykheit des werks van te meer luiden bezichtight wierde, een ſchipſtrydt, in de meere zelf, toegeruſt, gelyk eertydts Auguſtus in een ſtaande waater, aan deez' zyde van den Tyber toegeſtelt, maar met kleender ſcheepen en minder meenighte vertoont hadt. Claudius heeft drieriemen, en vierriemen, en negentien duizent menſchen gewaapent. Zynde de omtrek met vlotten [5] omringht, op dat men niet alomme ontvlieden konde: maar hebbende een ruimte daar in begreepen, dat genoegh was tot de kracht van 't geroey, de konſten de ſtuurluiden, en der ſnelheit der ſcheepen in eenen ſtrydt gewoon. Op de vlotten [6] ſtonden de rotten der hofregementen, en de kornetten [7] by der handt, voor de welke bolwerken geſtelt waaren, waar uit de Catapulten en Baliſten [8] hun geweldt mogten baaren. De reſt

Quadratus ſtilt de beroerte.

Maar verſchoont Felix, en verwyſt Cumanus.

55

Beroerte en opſtandt in Cilicie,

Die door den Koning Antiochus wort ter neêrgeleidt.

56

Schipſtrydt in 't Ficiner meir door Claudius vertoont.

Het groot getal der vechteren.

1 *Deeden marren.* 2 *Rebellionis: der weederſpannigheit.* 3 *Turbantur.* 4 *Duri: hard.* 5 *Ratibus: ſcheepen.* 6 *Ratibus.* 7 *Turmæ.* 8 *Catapultæ en Baliſtæ waaren oorloghstuigen, of een ſoort van grof geſchut, daar men werpgeweer, pijlen en ſteenen, meê kon uitwerpen, en uitſchieten.*

De menighte der aanſchouweren.

reſt van de meere was met bootsvolk, op overdekte ſcheepen, beſlaaghen. De kanten en heuvelen, en 't hooghſte der berghen, was in wyze van een' ſchouwburgh [1] met een ontallyke menighte vervult, uit de naaſte amptmaatige [2] ſteeden, anderen uit de ſtadt zelve, door begeerte om te kyken, of voldoenentheit [3] jeegens den Vorſt. Hy zelf in een afſteekenden paltrok [4], en niet verre van daar Agrippina in een gulde ruiterrok, zaaten voor [5]. Daar is gevochten, alhoewel tuſſen misdaaders, met moedt van vroome mannen: en zyn zy, naa veele wonden, van doodtſlagh verloſt.

57 Maar 't ſchouwſpel volbraght zynde, is de wegh der waateren geopent, en d'onachtzaamheit des werks gebleeken, dat niet diep genoegh gedolven was, naa 't onderſt oft middelſt van de meere. Ende daarom zyn by tuſſenloop van tyde de kuilen dieper uitgegraven, en om de menighte weeder 't zaamen te trekken, een ſchouwſpel van ſchermers vertoont, zynde bruggen geleidt, tot eenen ſtrydt te voete. Jaa heeft ook het banket, aan de uitvloedt der meere toegerecht zynde, een' yder groote vreeze gemaakt, om dat het geweldt der waateren uitberſtende, de naaſte plekken weghſleepte, zulx 't geen wyder daar af was, dreunde [6], oft, door gekrak en geluidt, verſchrikte. Agrippina zich met eenen van de verbaaſtheit des Vorſten dienende, vaart uit teegens Narciſſus, den bewintsman [7] van 't werk, over *zyn' begeerlykheit en rooverye*. Hy ook en zweegh daer niet op, beſchrabbende *de wyflyke onbedwinklykheit* [8], *en haar te groote hoope*. D. Junius, en Q. Haterius Burgermeeſters zynde heeft Nero zeſtien jaaren oudt, Octavia Cæſars dochter, ten huwelyk gekreegen. Ende op dat hy door eerlyke ſtudien, en de gloorie der welſpreekenheit vermaart wierde [9], zoo nam hy de zaak der Ilienſen aan, en hebbende, in fraaye taale, verhaalt *hoe de Romain van Troje was afgedaalt, en Æneas de wortel* [10] *van de ſtam der Julien was*, en andere oudtheeden niet veel van praatjens [11] ſcheelende, verwerft den Ilienſen vryheit van alle gemeene laſten. Door toedoen van den zelfſten reedenaar, quamp men der Bononienſer bouwſtadt, die van den brandt verſlonden was, met zeevenhondertvyftighduizent gulden te baate. Dien van Rhodus wordt de vryheit weedergegeeven, die hun dikwils ontnoomen oft beveſtight was, naa dat zy in de uitheemſche oorloogen verdient hadden, oft t'huis met muiten

Ander ſchouwſpel van ſchermers ter ſelver plaatze vertoont,

Agrippina raakt met Narciſſus in woorden.

Nero haar zoon, trouwt met Octavia,

Oeffent zich in de redeneerkonſt als voorſpraak van etlyke ſteeden, als Ilia, Bononie, Rhodus,

1 *Theatri.* 2 *Municipiis.* 3 *Officio.* 4 *Waapenrok.* 5 *Præſedere.* 6 *Convulſis: ſchudde.* 7 *Miniſtrum.* 8 *Impotentia.* 9 *Noteſceret: naa den zin van Lipſius.* 10 *Auctorem: het hooft.* 11 *Fabulis.*

ten verbeurt. Ook is den Apamienſen, die door aartbeevingh geſchudt waaren, de ſchattingh voor vyf jaaren quyt geſcholden. Maar Claudius werdt gedrongen om alle grootſte wreedtheeden voorts te brengen, door de konſt der zelve Agrippina, de welke vlammende op de hooven van Statilius Taurus, vermaardt door zyn rykdoom, hem omgeholpen heeft, Tarquitius Priſcus den zelven betightende. Deeze zynde Steedehouder van Taurus geweeſt, als hy Afriken met voorburgermeeſterlyk gebiedt regeerde, leide hem, naa dat zy weedergekeert waaren, weinigh misdaaden van hereisbaar geldt, voor de reſt magiſch overgeloof te laſte. Ende hy niet langer lydende den valſchen beſchuldiger, nochte de weederwaardigheit van zulk een lot, heeft zyn leeven geweldt gedaan, eer de Vroedſchap tot vonniſſen quam. Tarquitius is nochtans ten raadthuize uitgedreeven. 'T welk de Raadsluiden, mits den haat des aanbrengers, teegens de gunſtjacht van Agrippina, hebben doorgedreeven. In 't zelve jaar is dikwyls de ſtemme des Vorſten gehoort, *dat de dinghen by zyne voorzorghers geoordeelt gelyke kracht hadden te hebben, als oft hy die zelve hadt uitgeweezen.* Ende op dat het hem niet by geval ontſlipt ſcheene, is 't ook by raadſlot gekeurt, voller en breeder, dan te vooren. Want de vergoode Auguſtus hadt bevoolen, *voor de Ridderlyke luiden die Ægypten regeerden te rechtspleegen. en hunne vonniſſe eevenveel te achten, dan oft zy by de Roomſche Maajeſtraatengevelt waaren*: thans zyn in d'andere wingeweſten, en zelfs in ſtadt veele dingen toegeſtaan, daar van ouds de Schouten kennis af naamen. Claudius heeft hun al 't recht overgeleevert, daar zoo dikwyls, met muiteryen oft waapenen, om geſtreeden was, als [1] de Ridderlyke orde [2], door de Semproniſche voordraghten [3], in 't bezit der rechtſpraaken geſtelt werdt, oft weederom de Serviliſche wetten der Vroedſchappe de rechtſpraak overleeverden. Ende hadden Marius en Sulla, hierom ook allermeeſt geoorloght. Maar toen hadden de orden [4] al anderen toelegh: en die booven ſtonden, waaren maghtigh in de regeeringhe [5]. C. Oppius en Cornelius Balbus hebben eerſt, door Cæſars moogenheit, de voorwaarden der vreede, en 't beſtier [6] des oorloghs konnen handelen. Van de Matien daarnaa, en Vedien, en andere overmaghtighe naamen van Roomſche Ridders, komt niet te pas te vermaanen; naardien dat Claudius zyn' vryelingen, die hy over zyn huiszaaken geſtelt hadt,

en Apamea

59 Agrippina dringt haar gemaal tot alle wreedtheeden. Statilius Taurus, door haare konſtenaary t'onrecht beticht, doodt zich zelven

60 Claudius geeft zyne Voorzorgeren groote maght, Veel meerder dan ooit den aadel te vooren gegeven was.

1 *Ten tyde als.* 2 *Staat.* 3 *Rogationibus.* 4 *Staaten.* 5 *Publicè valebant.* 6 *Arbitria.*

61 aan zich zelven en de wetten heeft gelyk gemaakt. Daarnaa heeft hy voorgedraaghen *van laſt-vrydoom aan de Coers te verleenen:* en veel van hunne overoudtheit vermelt: *dat de Argiven oft Cæus Latonaas vaader, d'oudſte bouwers van 't eilandt geweeſt waaren: dat daar thans, door de aankoomſt van Æſculapius de geneeskunſt was ingebraght, en de zelve boven al doorluchtigh geweeſt, onder zyne naazaaten*, verhaalende de naamen, en in wat eeuwe yder gebloeit had. Jaa zeid' hy ook *dat Xenophon, wiens weetenſchap hy zelf gebruikte, uit het zelve huisgezin geſprooten was. Ende datmen behoorde aan zyne gebeeden zoo veel toe te geeven*[1], *dat de Coërs, hier naa ontlaſt van alle ſchattinge, het heilige en zoo groot een' Gods eilandt moghten bouwen.* Nochte wordt'er twyffel aan geſlaagen, oft men konde veele verdienſten van hun lieden, op 't Roomſche volk, en zeegenen, gemeenerhandt bevochten, voortbrengen. Maar Claudius, uit gewoonlyke ſlappigheit[2], heeft het geen hy eenen te gevalle toeſtondt, met geenerley behulp van buiten bewimpelt.

D'aaloudtheit en verdienſten van 't eilandt Coos door Claudius voorgedraagen om 't vrydom van laſten te verleenen.

62 Maar de Byzantinen oorlof om ſpreeken verworven hebbende, als zy de zwaarte der laſten in de Vroedſchap af baaden, hebben alles verhaalt: aanvangende *van 't verbondt dat zy met ons geſlooten hadden, ten tyde als wy oorlooghden teeghens den Kooningh der Macedoonieren, den welken als onaardigh, de naam van Pſeudophilippus gegeeven is. Hoe zy zeedert hunne troepen teegens Antiochus, Perſes, Ariſtonicus gezonden, en in den krygh van de zeeroovers Antonius geholpen hadden.* Ende vermeldden zy, *'t geen zy aan Sulla, oft Lucullus, oft Pompeius hadden uitgebooden.* Thans *de verſſche verdienſten op de Cæſars. Wanneer zy die plaatzen bezeeten hielden, die welgeleegen waaren tot het overtrekken der Hooftluiden en heirkrachten te lande en ter zee, insgelyx tot het voeren der nooddruft.* Want op de enghſte ſcheidinghe tuſſchen Azië en Europe hebben de Grieken Byzantië op het uiterſt van Europe geſticht. Den welken, als zy den Pythiër Apollo raadt vraaghden, waar zy een' ſtadt zouden bouwen, 't orakel[3] gegeeven is, *zy hadden een woonplaats te zoeken, die teegens 't landt der blinden over lagh.* Door dien ommewegh[4] werden de Chalcedoniers beduidt, om dat zy d'eerſte daar aangekoomen zynde, de nuttigheit der plaatzen qualyk gezien hebbende[5], 't quaadſte gekooren hadden. Naamelyk Byzantië leit in een draghbare aarde, en aan een' vruchtbaare

Reede der Byſantinen in de Vroedſchap gevoert, om de zwaarte der laſten af te bidden.

Hunne verdienſten op den Staat.

63 De ſtichting en gelegentheit van Byzantië.

1 *Gunſte te doen.* 2 *Facilitate.* 3 *Tot antwoordt.* 4 *Dat waiffelen.* 5 *Parum viſa: Anderen leezen Prævisa: te vooren bezichtight.*

baare zee. Om dat kraft van viſch, in Pontus uitberſtende, en door de dwerſche klippen onder 't waater verſchrikt, laatende de ſtrekking van den anderen ſtrandt, aan deeze haavens gevoert wordt. Waar door zy eerſt winnende en ryk waaren, daarnaa, door 't drukken van de grootheit der laſten, om eindt oft maate baaden, hellende de Vorſt op hun' zyde, die by bragt, *dat zy door den krygh van Thracië en Boſporus onlanx gemat waaren, en behoorden geholpen te werden*. Alzoo zyn hun de ſchattinghen voor vyf jaaren quyt geſcholden. M. Aſinius, en M. Acilius Burgermeeſters zynde, is by 't eene voorſpook op 't ander vernoomen, dat 'er een' veranderingh van zaaken tot quaader geſpelt werdt[1]. Want de ſtanders en tenten der ſoldaaten hebben van heemelſch vier gebrandt. In top van 't Capitolië is een zwerm byen koomen zitten. Daar zyn menſchen van tweederly maaxel gebooren. Ende worp een zogh een jongh dat havix klaauwen hadt. Onder de voorſpooken werdt getelt, dat het getal van alle de Maajeſtraaten vermindert was, zynde een Reekenmeeſter, een Bouwmeeſter, een Gildemeeſter, met een' Schout en Burgermeeſter in weinigh maanden overleeden. Maar Agrippina in den meeſten ſchrik, vreezende 't woordt van Claudius, 't welk hy dronken zynde had uitgeſchooten, *dat zyn noodlot meedebraght*[2] *de laſterſtukken zyner gemaalinnen te verdraagen, daarnaa te ſtraffen*, beſloot toe te gaan en te ſpoeijen, eerſt hebbende Domitia Lepida omgehalpen, uit lichte en wyflyke oorzaak, om dat zy uit de jonge Antonia geteelt, hebbende Auguſtus tot oom, outzuſterling[3] over Agrippina ſtaande, en zuſter van Gneus haaren man, haar in doorluchtigheit waande gelyk te zyn. De ſchoonheit, ook ouderdoom, middelen, ſcheelden niet veel. Ende d'een' zoo wel als d'andere onkuiſch, eerloos[4], balddaadigh[5], yverden zich onderlinghs niet min met gebreeken naa, dan met het voordeel dat zy van de fortuine moghten ontfangen hebben. Naamelyk daar was een overſtrenge ſtrydt, oft de moeye, oft de moeder 't meeſte by Nero vermoogen zoude. Want Lepida met ſmeeken, en ſchenkaadjen, verplicht zich het jongelinghs gemoedt, zynde Agrippina daarenteegen fel en drieſchachtigh[6], die haaren zoone de heerſchappye geeven, en niet lyden kon dat hy heerſchte. Voor de reſt, haar werdt te laſte geleidt, *dat zy naa's Vorſten huwelyk door bezweeringen*[7] *geſtaan hadt, en dat zy de troe-*

D'oorzaak haarer armoede.

Schattingen voor vyf jaaren quytgeſcholden.

Voorſpooken van verandering tot quaader

Woordt van Claudius, dat zyn doodt heeft verhaaſt.

Agrippinaas nyer teegens Lepida.

Haar beider gelykheit, zeeden, en toelegh.

65

Misdaaden Lepida te laſt geleit.

1 *Portendi.* 2 *Dat het zyn noodtlot was.* 3 *Sobrina prior oft propior.* 4 *Infamis.* 5 *Violenta. anderen leezen Vinolenta: geneight tot dronkenſchap...* 6 *Drieſchende: dreutſch.* 7 *Devotionibus: vervloekingen.*

pen haarder ſlaaven in Calabrië quaalyk bedwingende, de vreede van Italië geſteurt hadt. Hierom werdt haar bevoolen te ſterven, zich kantende Narciſſus daar ernſtelyk teegens, de welke hoe langer hoe quaader oogh op Agrippina hebbende, gezeit werdt, onder zyn naaſte vrienden zich te hebben laaten hooren, *dat hy den val niet ontgaan kon, 't waare dat Britannicus, oft dat Nero meeſter van den Staat wierd. Doch Cæſar had zoo veel op* [1] *hem verdient, dat hy zyn leeven tot nut des zelven beſteeden wilde. Meſſallina en Silius waaren rechtelyk overwonnen. Weederom waaren daar gelyke oorzaaken om hem te betichten, indien Nero quam te heerſchen. Zoo Britannicus in zyns vaaders plaats quam, had hy geen verdienſt op den Vorſt, en werdt het heele huis door de laagen der ſtiefmoeder in 't war geſtelt* [2]*, met grooter laſterſtuk, dan oft hy de onkuisheit der eerſte gemaalinne verzweegen hadt. Alhoewel dat'er ook nu geen' onkuisheit aan ſchorte, zynde Pallas de overſpeelder. Op dat niemant en twyfelde, dat zy haar eere, haar kuisheit, haar lichaam, alles, min dan het ryk achtte.* Deeze en gelyke reedenen uitſlaande, omhelsd' hy Britannicus, bad *dat de kracht zynes ouderdooms ten tydlykſten rypen moght*: reikte thans tot de Goden, thans tot hemwaarts zyn' handen, *dat hy opwieſſe, zyns vaaders vyanden weghdreeve, zich ook op de dooders zyner moeder wrooke.* In zulk een' overlaſt van zorgen, word Claudius van een' ziekte aangegreepen, en om zyn' krachten te verquikken door de zachtheit der lucht, en gezontheit der waateren, trekt naa Sinueſſen. Agrippina alstoen, die van oudts het ſchelmſtuk beſlooten hadt, en d'aangeboode geleegenheit bevlytigende, nochte behoeftigh van dienaars, heeft op de ſoorte van 't vergif geraadspleeght; *op dat door een dat ſchielyk en voortſlaande was het ſtuk niet uitgebracht en wierde, en zoo zy een traagh en teerend gekooren hadt, dat Claudius in 't genaaken van zyn uiterſte, en 't bedrogh verſtaan zynde, tot de liefde van zynen zoon niet keeren moght.* Maar beſt beviel *een uitgezocht vergift dat het verſtandt ontſtelde, en niet te ras deedt ſterven.* Daar werdt verkooren een konſtenaarinne in dien handel, geheeten Locuſta, onlanx over vergifterye verweezen, en langh onder 't gereedſchap des ryx gehouden. Door 't vernuft van dat wyf is een vergif reedt gemaakt, waar op gepaſt heeft [3] Halotus, een van de gelubden, zynde gewoon de ſpyzen op te draagen, en met zyn' proef te verſpieden. Ende is alles thans

Zy wordt ter doodt verweezen.

Daar Narciſſus zich teegens kant.

Zyn geſprek onder zyn naaſte vrienden, ziende dat hy den val niet ontgaan kon.

Zyn wenſch aangaande Britannicus.

66

Claudius van een ziekte aangetaſt, reiſt naar Sinueſſen.

Agrippina beſlooten hebbende hem van kant te helpen, raadspleeght over de ſoorte van 't vergift.

Dient zich van Locuſta.

67

zoo

1 *Aan.* 2 *Convelli: geſchokt.* 3 *Miniſter: 'T welk bedient heeft: of vvaar af aandiener was.*

J. Vaillandt sculp.

CLAUDIUS.

Dit's Claudius, die los, en wreedt met onverstandt,
Van vrouwen overheert en slaven, hart en handt
Liet leiden naar hun drift, zyn' eigen zoon verstiet,
En, om des stiefzoons vil vergeven, t'leven liet.

G. Brandt.

zoo verre bekent geworden, dat de ſchryvers van die tyden vermelt hebben, *dat het venyn gegooten is geweeſt in de vermaakelyke* [1] *ſpyze der kampernoeljen, nochte de kraft van 't kruidt* [2] *terſtondt vernoomen werdt, 't zy door de onachtzaamheit van Claudius, oft door zyn' ſterkte* [3]. Met eenen ſcheen 't dat hy door ontloſſingh van den buik geholpen was. Agrippina derhalven verſchrikt, en terwyl men voor 't uiterſte vreesde, verſmaadende den teegenwoordigen nydt, ſtelt het gewiſſe [4] van den artz Xenophon, waar af zy zich te vooren verzien hadt, te werke [5]. Hy, als oft hy 't gemaakte kooken [6] van den braakenden geholpen hadde, wordt gelooft een pen met vinnigh venyn beſmeert, in zyn keel geduuwt te hebben: niet onweetende, DAT DE hooghſte ſchelmſtukken met gevaar begonnen, met loon volbracht worden. Daarentuſſchen werdt de Vroedſchap by een geroepen, en de Burgermeeſters en Prieſters deeden beedeloften voor de behoudenis des Vorſten, als hy nu ademloos, met kleedingen, en ſtoovingen bedekt werdt, terwyl men de zaaken tot beveſtigingh van Neroos ryk toeſtelt. Agrippina nu, voor eerſt, als van droefheit verwonnen, en trooſt opzoekende, hieldt Britannicus in haar' armen, noemd' hem *het waare beeldt van zynen vaader*, en deedt hem marren, door verſcheide konſten, dat hy niet uit der ſlaapkaamer traade. Zyn zuſters Antonia en Octavia hieldt zy daar, en had alle toegangen met wacht geſlooten: en gaf dikwyls uit, *dat het met 's Vorſten ziekte baatewaarts aangingh*, op dat de ſoldaat in goede hoope bleeve, en zy een gelukkighen tydt naa 't vermaan der Chaldeen waarnaame. Als toen op 't midden van den dagh, den dertienden in October, de deuren van 't palais ſchielyk opgeſlaagen [7] zynde, treedt Nero uit, verzelſchapt met Burrhus, tot het regement, dat naa krysgebruik op ſchildtwaght ſtaat. Alwaar hy, op vermaan van den Overſte, met feeſtelyke woorden ontfangen zynde, in een rosbaar gezet is. Men zeit, dat zommigen zouden getwyfelt hebben, omziende en vraagende *waar Britannicus waare*. Thans, alzoo daar niemant was die het teegendeel opworp, hebben zy gevolght 't geen hun voorquam. Ende Nero, in 't leegher gebracht, naa eiſch van den tydt eerſt geſprooken, en een ſchenkaadje [8], naa exempel van 's vaa-

Men geeft hem 't vergift onder kampernoeljen.

En noch vinniger venyn door Xenophon.

" 68

Bedeloften voor zyn gezondheit gedaan.

Agrippinaas geveinsde droefheit, en zorgh voor Britannicus en zyne zuſters.

Bedekt des Vorſten doodt.

69

Nero komt te voorſchyn,

En wordt by toedoen van Burrhus, in 't leeger gevoert en Veldtheer gegroet.

1 *Lekkere.* 2 *Medicaminis: der drogge.* 3 *Violentia. Anderen leezen Vinolentia: dronkenſchap, Anderen, An Claudii vi an vinolentia, dat is, 'T zy door zyn ſterkte, of door zyn dronkenſchap....* 4 *Conſcientiam: geweeten, medeweetenſchap.* 5 *Stelt den arts Xenophon, die al te vooren ook kennis van zaaken hadt, te werk...* 6 *Niſus: gepooghde kooken.* 7 *Diductis: van elkanderen gedreeven.* 8 *Donativo: giſte.*

vaaders miltheit [1], belooft hebbende, wordt Veldtheer gegroet. Op het vonnis der ſoldaaten zyn de keuren der vaaderen gevolght, nochte te twyfelen gevallen in de wingeweſten. Ende wordt aan Claudius heemelſche eeren toegekeurt, en de plechtigheit der uitvaart, eeven als van den vergooden Auguſtus geviert. Agrippina naaryverende de grootdaadigheit van Livia, haar overgrootmoeder. Het teſtament nochtans is niet opgeleezen, op dat de ſtiefzoon, voor de zoon geſtelt zynde, de gemoeden der gemeente niet door 't ongelyk en nydt ontſtelde.

Voorts van de Vroedtſchap in 't gebiedt beveſtight.

De lykeere aan Claudius.

Zyn uiterſte wil in 't verborgen gehouden.

1 *Largitionis: ſchenkaadje.*

HET

HET
DERTIENDE JAARBOEK
VAN
C. CORNELIUS TACITUS,
Seedert Auguſtus aflyvigheit.

KORT BEGRIP DES DERTIENDEN BOEKS.

Silanus, Voorburgermeeſter van Aſië, met vergif gedoodt door bedrogh van Agrippina. Narciſſus ook gedreeven tot ſterven. Zedemeeſterlyke uitvaart gehouden over Claudius, en wordt hy van den Vorſt gelooft. Goede beginſelen by Nero, en veele dingen by goedt dunken der Vroedſchappe beſtelt. De Parthen leggen op Armenië toe: teegens de welke Domitius Corbulo gezet wordt [1]*. Nero mint Acte de vrijelinge, daar zyn' moeder over knort. 'T welk oorzaak is van 't verminderen der moederlyke maght. De vrijelingh Pallas afgezet van 't bezorgen der zaaken. Thans ſpoeit men met het vergeeven van Britannicus en verylt zyn uitvaart. Agrippina geſteurt op Nero, en ſchynende nieuwigheit te brouwen, wordt daar over aangeklaaght en vrygeweezen. Neroos overdaadt* [2] *en dartel nachtloopen. Gehandelt van de vrijelingen weeder in ſlaaverny te trekken, maar niet volhandelt. Etlyke doemeniſſen van doorluchtigen: ook andere hun eighe doodt* [3] *geſtorven. Weederom twiſt met de Parthen, over Armenië. Tot welken krygh Corbulo den ſoldaat, met d'ouwde ſtrengheit en tucht, geſtyft heeft. Die trekt tot Armenië in, rooit etlyke ſlooten uit, verovert Artaxate, en verbrandt het: zonder dat de Kooningh Tiridates erghens dar ſtryden oft het zelve beſchermen. P. Suilius wordt te Roome verweezen, door aandryven van Seneca. Octavius Sagitta doorſtoot uit onbedwinklykheit van minne, Pontia, met ſcherp, die hem weigerde te trouwen. Zyn vrijelingh*

1 *Opponitur*: gekant wordt. 2 *Luxus*. 3 *Natuurlyke*

lingh belydt die misdaat bedreven te hebben, een groot exempel. Nero begint Poppæa Sabina te minnen: en van den aardt en minnetreeken[1] deezes wyfs. Cornelius Sulla wordt naa Marſilië, aan een' zyde geſchikt, dien de Vorſt in't oogh hadt. D'onbillykheit van de tolpachters[2] gemaatight. Beroerte door de Friezen in Germanië gemaakt, die zich poogen neevens den Ryn needer te ſlaan, te vergeefs. Want zy worden van den Roomſchen ruiter verjaaght en verſtrooit. D' Anſibarien neemen thans de zelve akkers in, maar met gelyk geluk. De Hermunduren en Catten oorloogen teegens elkanderen. Maar de Catten worden, in eenen grooten ſtrydt, by naa tot uitrooijingh van't heele volk geſlaagen. Al dit bedreeven in vier jaaren, Burgermeeſters zynde

DE VELDTHEER CLAUDIUS NERO, EN L. ANTISTIUS VETUS.
Q. VOLUSIUS, EN P. CORNELIUS SCIPIO.
DE VELDTHEER CLAUDIUS NERO TEN TWEEDEN, EN L. CALPURNIUS PISO.
DE VELDTHEER CLAUDIUS NERO TEN DERDEN, EN VALERIUS MESSALLA.

1 Aanvangh van Neroos heerſchappy.

J. Silanus gedood, door 't bedrogh van Agrippina.

D'Eerſte moordt, in't nieuwe Vorſtendoom, werdt buiten weeten van Nero, door bedrogh[3] van Agrippina, aan Junius Silanus Voorburgermeeſter van Aſië, beſchikt[4]. Niet, om dat hy door baldaadigheit[5] van aardt, zynen ondergank geterght moght hebben, zynde een ſuffaart, en by d'andere heerſchappyen, zoo zeer verſmaadt, dat C. Cæſar hem gewoon geweeſt zy *'t gouwden ſchaap* te heeten: Maar Agrippina, hebbende zynen broeder L. Silanus de dood gebrouwen, vreesde dat hy 't wreeken zoude, dewyl veel gekals onder 't graauw omgingh, *dat men voor Nero, die nauwlyx ten einde zyner kintsheit, en door ſchelmery aan't ryk gekoomen was, behoorde te doen gaan eenen man van bezaadigden ouderdoom, onnoozel*[6]*, edel, en* 't geen daar toen opgezien werdt *van de naakoomelingen der Cæſaren*. Naamelyk Silanus was meede een na-achtſterkintskindt[7] van Auguſtus. Deeze is d'oorzaak zyner doodt geweeſt: de toedoenders[8] P. Celer Roomſch Ridder, en Ælius de vryelingh, die over 's Vorſten huisgoederen in Aſië geſtelt waaren. Van deeze is den Voorburgermeeſter, onder 't banketteeren, vergif gegeeven, niet bedektelyk genoegh om verhoolen te blyven. Ook werdt Narciſſus vryelingh van Claudius, van wiens ſnaauwen op Agrippina ik verhaalt heb, met geen' minder haaſtigheit, door ſcherpe wacht,

Narciſſus ter doodt gedreeven.

1 *Venere*, 2 *Publicanorum*. 3 *Snoodtheit*. 4 *Toegereedt*. 5 *Violentia: overmoedt, forsheit van inborſt.* 6 *Inſontem: deegelyk, onſchuldigh*. 7 *Abnepos*. 8 *Miniſtri: belyders, bewinthebbers*.

wacht, en d'uiterſte noodt, ter doodt gedreeven; teegens dank des Vorſten, met wiens noch verborge gebreeken, hy, van gierigheit en geltquiſtinghs weege, wonderlyk over een quam. En 't gink 'er op een moorden, hadden 't Afranius Burrhus en Annæus Seneca niet geſchut. Deeze regeerende de Vorſtelyke jeughdt, en in evene maatſchappye der moogenheit eendraghtigh zynde, golden, door verſcheide konſten, gelykeveel. Burrhus met het bezorgen der kryszaaken, en ernſthaftigheit van zeeden: Seneca, door de leſſen der welſprekenheit, en een' eerlyke heusheit. D'een den anderen helpende, om te beter 's Vorſten ſlibberigen ouderdoom [1], zoo hy geen' ſmaak in de deughd vondt, met geoorloofde welluſten in toom te houden D'een zoo wel als d'ander, had maar eenen ſtrydt, teegens de forsheit van Agrippina, de welke brandende van alle de begeerlykheden [2] eener booze heerſchtoght, Pallas op haar zyde hadt, by wiens aanraadt [3] Claudius zich zelven met het bloedſchandigh huwelyk, en de bederffelyke verzooninge, te grond geholpen [4] hadt. Maar Nero was van den aardt niet, om onder ſlaaven te duiken, en Pallas, met een droefziende [5] verwaantheit, de maat eens vryelinx overtredende, had zich zelven in afkeer gebracht. In 't openbaar nochtans, werden haar alle eeren te hoope toegeworpen, en heeft zy den Kornel, naa krysgebruik 't woordt eiſſchende, daar voor gegeeven dat van *Beſte moeder* [6]. Ook heeft de Vroedſchap haar toegekeurt twee trauwanten, een prieſtergenootſchap naa Claudius genaamt, met eene Zeedemeeſters lykſtaatſy van Claudius, en thans inheiligingh des zelven. Op den dagh der uitvaart, heeft de Vorſt zynen lof aangeheeven. Zoo lange als hy *d'oudtheit van 't geſlaght, de Burgermeeſterſchappen, en triomfen zyner voorvaaderen opreckende*, gebrak het nocht hem nocht anderen aan aandacht. 'T vermelden ook *zyner eerlyke konſten, en hoe, onder zyn regeeringh, den ſtaat niet droefs van uitheemſchen was overgekoomen*, werdt met geneege zinnen gehoort. Naa dat hy 't wende tot zyn' *voorzienigheit en wysheit*, kon niemant zich van lachen onthouden, alhoewel de reede by Seneca ingeſteit, met veel ſieraats opgeſmukt was: gelyk 'er een heughlyke [7] geeſt, en op d'ooren van dien tydt paſſende [8], in dien man geweeſt is. D'oude luiden, dien 't beuren magh de voorgange zaaken teegens de jegenwoordige t'overweegen, ſloegen gaê, *dat Nero d'eerſt, van de geenen die meeſter van den Staat geweeſt waaren, ander mans welſpreekenheit* [9] *behoeft hadt*. Want de

2 Burrhus en Seneca ſchutten veel quaadts. Hun eendracht.

Eere aan Agrippina opgedraagen.

3 Claudius van Nero gepreezen, met een lykreede door Seneca ingeſtelt.

Nero verſtaat zich niet op de welſpreckenheit, daar hem de vorige Vorſten in overtroffen.

1 *Jeught, jaaren.* 2 *Luſten, bekooringen.* 3 *Quo authore.* 4 *Uitgeroit: verdelght.* 5 *Droeve.* 6 *Optimæ matris.* 7 *Amœnum: vermaakelyke, aantrekkelyke.* 8 *Naar de ſmaak der ooren van dien tydt.* 9 *Facundiæ: talgaave, kalkunde.*

Hooghgezaghebber Cæsar had naa d'eere der opperſte redenaaren ge-yvert, en Auguſtus heeft een gereede en vloejende welſprekenheit, die eenen Vorſt voegde, gehadt, Tiberius verſtondt zich der konſt ook, daar hy de woorden meê woegh, was voorts bondigh [1] van zin, oft met opzet dubbelduidlyk [2]. Zelfs d'ontſtelde geeſt van C. Cæsar heeft de kraft van 't zeggen niet bedorven. Nocht zoudt gy in Claudius, zoo vaaken als hy van iets redeneerde, daar hy vooren zyn' zinnen toe gedaan had, gebrek van keurigheit [3] geſpeurt hebben. Nero heeft, van de kindtſche jaaren af, terſtondt zyn' leevendigen geeſt op andere dingen verſlingert [4]. Hy bootzeerde, en ſchilderde, oeffende zich in zangh, oft paarden te ſtieren. Ook toond' hy zomtyds, met maaken van gedichten,

4 dat 'er eenigh zaadt [5] van geleertheit in hem was. Voorts, als 't nabootſen der rouwe volbraght was, in 't raadthuis gekoomen zynde, heeft hy

Neroos intreê en reede in den Raadt,

naa een' voorreede, *hoe de Vroedſchap zyn verkiezingh aangeraaden, de ſoldaaten daar in overeengeſtemt hadden*, verhaalt, *naa wat raadt en exempelen hy, om't ryk loſlyk ter handt te trekken, voor had zich te richten: en dat zyn' jeughd in burgerlyke oorlooge, oft huiſtwiſt, niet geverwt was: met geenerly haat, geenerly ongelyk, nocht eenighe begeerte tot wraak, aanquam*. Toen heeft hy de forme der toekomende regeeringhe afgeteekent [6], allermeeſt zich hoedende voor 't geen waar tee-

Vol ſchoone beloften.

gens een' verſche nydt was brandende. *Want hy zoude geen rechter van alle zaaken zyn, om met het beſluiten van aanklaagers en beſchuldighden binnen een eenigh huis, de moogenheit van weinigen te doen in zwangk gaan. Dat 'er niet tot zynent te koop, oft door gunſtjaght zoude te winnen zyn; maar onderſcheidt tuſſchen zyn huis en de gemeene zaake. De Vroedſchap moght met haaren ouwden plicht gewerden. Italië en des Staats [7] wingeweſten hadden zich by de vierſchaaren der Burgermeeſteren te vervoegen. Die zouden hun toegangh tot de Raadsluiden verleenen: hy waar om zorghe voor de bevoole heiren te draagen*. Ook hield

5 Zyn goede beginſelen

hy zyn woordt. En veele dingen zyn by goeddunken van den Raadt beſtelt. *Dat niemant tot het bepleiten eenigher zaake, door loon oft ſchenkaadjen, gekocht zoude werden. Dat zelfs de gekooren Schatmeeſters niet benoodight zoude zyn ſpeelen van ſchermers te vertoonen*. 'T welk, alhoewel Agrippina zich daar teegens ſtelde, als oft men 't bedryf van Claudius te niet deed, doorgedreeven is van de Raadsluiden: de welke in 't palais by een geroepen waaren; op dat zy met de deur achter haar' rugh

1 *Validus*: dapper. 2 *Ambiguus*: verwart. 3 *Elegantiæ*: ſierlykheit. 4 Geworpen. 5 *Elementa*. 6 *Præſcripſit*: voorgeſchreeven. 7 *Publicæ*:

rugh geſlooten [1] daar by ſtonde, afgeſcheiden door een gordyn, dat het gezicht weerde, en 't gehoor niet benam. Jaa als de gezanten van d'Armeniers, voor de zaaken dies volx, by Nero hun woordt deeden, beſtondt zy op 's Veltheers bordis [2] te klimmen, en neevens hem voor te zitten: 't en waare hem Seneca, ſtaande d'anderen door vreeze verzuft [3], vermaant had, *dat hy zyner koomende moeder te gemoet zoude treeden*. Alzoo is, onder ſchyn van deegelykheit [4], d'oneer geſtuit. Agrippinaas ſtaatzucht.

6 Op het eindt des jaars, kreegh men byſtere geruchten over, *hoe de Parthen weeder ingevallen waaren, en met Armenië doorgingen, zynde Rhadamiſtus verdreeven*, dewelke dikwyls meeſter van dat ryk geworden, daarnaa voorvluchtigh, nu ook het oorlogh had afgeſtaan. Derhalven in de ſtadt, graatigh naa praat, vraaghde d'een den anderen, *in welker wyze een Vorſt, naauwlyx uit zyn zeeventiende jaar getreeden, het lyf naa zoo eenen laſt zetten, oft den zelven afkeeren zoude moogen. Wat heul te verwachten ſtondt [5], van eenen die door een' wyf geregeert werdt: oft het ſtryden, het bevechten van ſteeden, en de reſt des oorloghs, zich ook door meeſters liet verrichten*. Daarenteegens zeiden anderen, *dat het beeter gelukt was, dan oft Claudius, onvermoogen door ouderdoom en vuidigheit, tot den arbeidt des oorloghs geroepen wierdt, om naa 't bevel zyner ſlaaven te luiſteren. Dat Burrhus nochtans en Seneca voor luiden van ervaarenheit in veele zaaken bekent waaren. Ende hoe veel doch gebrak'er den Veldtheere aan volle kraft? dewyl Cn. Pompeius in 't achtiende jaar zyns ouderdooms, Cæſar Octavianus in't neegentiende, de burgerlyke oorloogen hadden konnen uitſtaan?* DAT VEELE *dingen, in de opperſte fortuine, meer met achtbaarheit [6] en raadt, dan met waapenen en handen worden uitgevoert. Hy zoude nu klaarlyk doen blyken, oft hy eerlyke oft andere vrienden beezighde, indien hy eer eenen uitneemenden Hooftman, met verwerpen der nydt, dan eenen geldigen en op gunſt ſteunenden [7], door gunſtjaght verkoor*. Deeze en gelyke ſpraak by ſtraat omgaande, heeft Nero bevoolen, de jeughdt, door de naaſtgeleeghe wingeweſten opgezocht, tot vervullingh der keurbenden van 't Ooſte, te doen naaderen; en de keurbenden zelf dichter aan Armenië te leggen: twee ouwde Kooningen Agrippa en Antiochus hunne troepen veirdigh te maaken, om ook zelf daar meede op den boodem [8] der Parthen te trekken; teffens bruggen over de ſtroom Eufraat te ſlaan. Ende heeft hy het kleenſte Armenië aan Ariſtobulus, het Sophener geweſt

Byſtre geruchten van den krygh der Parthen.

Praat daar uit ontſtaan tot naadeel van Nero:

Van anderen weederleit.

7 Nero ſtelt orde tot den krygh.

1 *Obditis leeſt Lipſius.* 2 *Suegeſtum: geſtoelte.* 3 *Bedremmelt.* 4 *Pietatis.* 5 *Wat toeverlaat te ſtellen waar.* 6 *Auſpiciis.* 7 *Met vrienden onderſtut.* 8 *Binnen de grenzen.*

weſt aan Sohemus bevoolen, met Koningklyke eerſieraaden [1]. Ende
Door den opſtandt van Bardanes verlaaten de Parthen Armenië.
ſtont wel te tyde Bardanes de zoon van Vologezes op, naa zyn ryk
dingende. Ende zyn de Parthen uit Armenië vertrokken, in ſchyn oft
8 zy 't oorlogh uitſtelden. Maar in de Vroedſchap werdt alles ten heer-
lykſten uitgemeeten, by uitſpraak der geenen, die ſtemden *dankzeggingen te doen, en dat op de daagen der dankzegginge, de Prins triomfgewaadt*
'T geen breedt word uitgemeeten.
draagen zoude, ook braggeerende [2] *een intreê ter ſtadt doen, mitsgaaders zyne beelden, van gelyke groote als die van Mars den wreeker, in de zelve kerke geſtelt werden*: zynde zy luiden, booven 't gewoonlyk vlaaijen,
Corbulo tot Overſte van Armenië verkooren.
verblydt, om dat hy Domitius Corbulo tot Overſte, om Armenië in
te houden, gekooren had. Ende ſcheen de deure voor de deughd geo-
pent te zyn. De troepen van 't Ooſte werden alzoo verdeilt, dat een
Verdeeling der kryghsmaghten tuſſchen hem en Quadratus.
deel der hulpſoldaaten, met twee keurbenden, by 't wingeweſt Syrië,
en den Stadthouder van 't zelve, Quadratus Vinidius, zouden blyven:
Corbulo gelyk getal van burgers en bontgenooten hebben, daar by ge-
voeght de regementen en vleugels die by Cappadocië verwinterden.
Den Kooningen bondtgenooten is bevoolen te gehoorzaamen, naa dat
's kryghs oorbaar waar. Maar de vierighſte [3] geneegenheit beweezen zy
Corbulo ſpoeit zich.
„ aan Corbulo. De welke om naadruk te geeven aan 't gerucht, DAT in
nieuwe aanſlaagen geweldigh veel vermagh, zich haaſtelyk over wegh
Wordt ontmoet van Quadratus.
geſpoeit hebbende, by Ægea, een' ſtadt van Cilicië, ontmoet werdt van
Quadratus, tot daar toe gereiſt, op dat Corbulo, zoo hy om de troepen
t'ontfangen in Syrië gekoomen waar, niet aller oogen op zich trekken
zoude, zynde overgroot van lichaam, heerlyk in woorden, en boo-
ven zyn ervaarenheit en wysheit, ook weetende de glimp [4] der ydelhee-
den dapper te doen gelden. Voorts elk van hun beiden vermaande
9 Zy vermaanen Vologezes door boden tot vreede.
den Kooningh Vologezes door booden, *dat hy liever vreede dan oorlogh wilde hebben, en met geeven van gyzelaars in de eerbiedenis, den Roomſchen volke door zyn voorzaaten bewesen, volharden*. Ende Vologe-
zes, om tydt tot gelyke oorloghsruſtingh te hebben, oft zich de geenen
Die leevert gyzelaars over, aan den Hondertman, door Quadratus gezonden.
die hem van naary vers weeghe verdacht waaren, onder naam van gyze-
laars quyt te maaken, leevert de edelſten van 't huis der Arſaciden over.
Ende heeft hen ontfangen de hondertman Hoſtorius [5], van Vinidius ge-
zonden, zynde by geval, ter voorgaande oorzaak, eerder tot den Ko-
ningh gekoomen. 'T welk als het Corbulo vernoomen hadt, beveelt
Corbulo wil dat men re aan hem overleevere
hy den Overſte van een regement Arrius Varus, *heene te gaan, en de gyzelaars t'ontfangen*. Op dat het krakkeel hier uit tuſſchen den Overſte

en

1 *Cum inſignibus regiis.* 2 *Ovans.* 3 *Vlytigſte.* 4 *D'aanzienlykheit.* 5 *Andren leezen Hiſtejus.*

en Hondertman gereezen, den uitheemſchen niet langer tot een ſchouſpel en diende, is d'uitſpraak [1] der zaake aan de gyzelaars en gezanten, die hen leiden, verbleeven. Ende zy luiden, mits de verſche gloorie, en uit zeekere geneegenheit, die ook onder vyanden plaats vindt, hebben Corbulo voor de keur genoomen. Waar uit tweedraght tuſſchen de Hooftluiden ontſtaan is, klaagende Vinidius, *datmen hem een onderſteek deedt, in't geen hy door zyne raadſlaagen had uitgerecht*; verklaarende Corbulo daarenteegens, *dat de Kooningh zich eerder niet tot het aanbieden van gyzelaars gewendt hadt, voor dat hy zelf, tot Hooftman des oorloghs gekooren zynde, zyn hoop in vreeze verandert hadt*. Nero om de twiſtende te vergelyken, heeft bevoolen deeze verkundingh te doen: *dat men om de zaaken van Quadratus en Corbulo gelukkelyk uitgevoert, de veldtheerlyke bundels* [2] *met lauwer beſtak*. Al't welk, tot onder andere Burgermeeſteren verloopen zynde, ik by een gevoeght heb. In 't zelve jaar heeft Cæſar van de Vroedſchap verzocht, een beeldt voor zynen vaader Cn. Domitius, en Burgermeeſterlyke eerteekenen voor Aſconius Labeo, die hem tot vooghdt gedient hadt: en als men hem beelden aanboodt van louter goudt oft zilver op te rechten, heeft het verboden. Ende alhoewel de Raadsluiden geſtemt hadden, *dat men 't jaar zoude beginnen in de maandt van December*, in de welke Nero gebooren was, zoo heeft hy d oude godsdienſtigheit [3] der kalenden van Januarius doen plaatshouden, om 't jaar aan te vangen. Nochte en zyn voor aangeklaaghden aangenoomen, Carinas Celer Raadsman, die van eenen ſlaaf beſchuldight werdt, oft Julius Denſus een ridderlyk perſoon, dien gunſt tot Britannicus te laſte geleit werdt. Claudius Nero, en L. Antiſtius Burgermeeſtets zynde, als de Majeſtraaten 't bedryf des Vorſten bezwoeren, zoo heeft hy zynen amptgenoote Antiſtius verbooden, *zyn bedryf te bezweeren*: met groot lof der Raadsluiden op dat het jeugdigh gemoedt, opgeheeven door de gloorie der lichte zaaken, vervolgen [4] moghte in de geene die grooter waaren. Ende is daar op gevolght zyn zachtigheit jeegens Plautius Lateranus, den welken, om 't overſpel van Meſſallina uit de orde gezet zynde, hy weeder in de Vroedſchap geſtelt heeft; verplichtende zyn zachtmoedigheit, door reede op reede [5], de welke Seneca, om te toonen hoe eerlyke leeringen hy hem gaf, oft om met zyn verſtandt te pochen, door de ſtem des Vorſten deed voortbrengen. Voorts de moogenheit der moeder is allenskens geknakt [6], zynde

Daar ook de Parthen toe neigen. Tweedragt tuſſchen d'Overſten.

Die Nero tracht by te leggen.

10

Nero toont zich dankbaar ten opzicht van zyn vader en vooght.

Draaght zich vry burgerlyk,

En genaadigh tegens eelyke betichten.

11

Hy wil niet dat Antiſtius zyn bedryf bezweere.

Zyn zachtigheit teegens Lateranus.

Seneeaas eerzucht.

12

1 *Arbitrium*: 't beſlechten. 2 *Faſcibus*. 3 *Religionem*: godtsplichtigheit, geloofsplicht. 4 *Continuaret*: moght aanhouden. 5 *Crebris orationibus*: door veele redenvoeringen ... 6 Heeft allengskens een krak gekreegen.

zynde Nero vervallen in de minne van een vryelinge, welker naam Acte geweeſt is, welk ſtuk hy teffens vertrouwde aan Otho en Claudius Senecio, fraaije jongelinxkens, van de welke Otho geſprooten uit Burgermeeſterlyken huize, Senecio uit eenen vaader vryelingh van Cæſar; buiten kennis der moeder, daarnaa, mits zy zich daar vergeefs teegens kantte, 't inwendighſt zyner gunſte bekroopen hadden, door de dartelheit [1] en hachelyk [2] geheim. Ziende zyne deftigſte vrienden zelf met goeden ooge aan, dat een geringh wyfken, zonder yemands naadeel, 's Vorſten luſt koelde; naardien hy van zyn' gemaalinne Octavia, alhoewel zy edel en voor zeer deegelyk bekent was, door eenigh noodtbeſcheer [3], oft om dat het ongeoorloofde meeſt geldt, eenen afkeer had. Ende werdt gevreeſt, dat hy tot het ſchenden der doorluchtighe vrouwen zoude uitberſten [4], indien men hem die luſt belette. Maar Agrippina aan 't knorren, *dat zy een' vryelinge tot naaryveraarſter, een' ſlaavin tot haar ſnaar [5] had*, en diergelyke dingen naa de wyze der wyven. Nochte en kon zy 't berouw, oft de zatheit haars zoons afwachten; en, hoe zy hem vuilder dingen verweet, hoe z' hem bet ontſtak. Tot dat hy door de kracht der minne verovert [6], de gehoorzaamheit [7] jeegens zyn' moeder uitſchudde, en gaf ze aan Seneca over. Een van wiens gemeenzaame vrienden [8] Annæus Serenus, zich veinzende op de zelve vryelinge verlieft te zyn, d'eerſte begeerlykheeden des jongelinghs bewimpelt hadt, en zynen naam geleent, met haar in 't openbaar te ſchenken, 't geen haar de Vorſt ter ſluik hadt toegeſteeken. Agrippina alstoen omwendende haare treeken [9], begon den jongelingh met ſmeeken aan te randen, *liever haar' eighe ſlaapkaamer haar eighe ſchoot aan te bieden, om te verbergen 't geen daar de eerſte jeught, en d'opperſte fortuin, op beluſt waaren*. Jaa bekende zy *haar' ontydighe ſtrafheit*, en leeverd' hem d'overvloedt [10] haarder rykdoomen, die niet veel minder als des Vorſten waaren. Gelyk zy onlanx al te ſcherp geweeſt was in 't kort houden van haaren zoon, alzoo nu weeder zich onder de maate verneederende. Welke veranderingh wel bezeft werdt van Nero, en de naaſte zyner vrienden vreesden, en baden *dat hy zich hoeden zoude voor de lagen van een vrouw, die altyds fel, toen ook valſch was*. Cæſar by geval te dien daagen bezichtight hebbende 't ſieraat waar meede de gemaalinnen en moeders der Vorſten hadden uitgeblonken, koos gewaadt en geſteenten uit, en zandt ze zyner moeder te ſchenk: zonder eenighe ſpaarzaamheit, gemerkt

Nero leit zyn min op Acte een vrylinge.

'T welk zyn vrienden niet afraaden, uit vreeze voor erger.

13 Agrippina aan 't ſchelden.

Tracht Nero met dreigen van Acte af te trekken.

Daarnaa met ſmeeken en vlaaijen.

Maar vergeefs.

Nero ſchenkt zyn moeder koſtelyk gewaadt en geſteenten.

1 *Luxum*. 2 *Ambigua*. 3 *Fato*. 4 *Uitſpatten*. 5 *Schoondochter*. 6 *Ondergebragbt*. 7 *Gevolgzaamheit*. 8 *Familiaribus*. 9 *Het recht anders aanleggende*. 10 *Copias*.

merkt hy 't uitneemendſt, en 't geen daar andere naa gehaakt hadden, onge-eiſcht [1] haar aanboodt. Dan Agrippina vaart uit, *dat dit niet en was om haar van ſieraadt te ſtoffeeren, maar haar al't ander t'ontzetten, en dat haar zoon met haar deilde, 't geen hy in 't geheel van haar ontfangen had.* Nochte en ontbrak het aan de geenen, die 't arghſte overdroegen. 'T welk zy ten erghſten duidt.

Ende Nero het laadende op de geenen, die der wyflyke hoovaardy tot ſteun dienden, zet Pallas uit het bewindt der dingen, waar over hy van Claudius geſtelt, als doen en laaten over 't ryk was. Ende wordt hem naagegeeven, dat hy, als dees afgink, gevolght van een' groote meenighte, niet ongerymdelyk gezeidt hadt, *dat Pallas den ſloteet zyner reekeninge ginghdoen.* Zeeker Pallas had bedongen, *dat hy geen voorleeden bedryf zoude te verantwoorden, en effen reekeningh met den Staat hebben.* Aan 't hollen geraakte ſint Agrippina. Zy viel uit tot vervaart maaken en dreigen, zonder zoo veel 's Vorſten ooren te ſchoonen, oft zy dreef hem toe, *dat Britannicus nu volwaſſen was, de waare en waardighe ſpruit, om zyns vaaders ryk t'aanvaarden, 't welk van eenen entelingh en verzoonden, door 't ongelyk zyner moeder beheert werdt.* Zy *gaf'er niet om, al zouden alle de ellenden van 't rampzaalygh huis aan den dagh koomen, voor al haar huwelyk, haar vergifterye. In een dingh hadden de Gooden en zy verzien, dat haar ſtiefzoon leefde. Met hem zoude zy in't leeger gaan. Daar zoude men ter eener zyde de dochter van Germanicus hooren, ter anderer weeder den oolyken [2] Burrhus, en den ballingh Seneca, die met een' geknotte [3] handt, en om loon dienende [4] tongh, naa de regeeringh van't menſchelyk geſlacht quaamen dingen.* Met eene duwd' zy hem de handen, ſchoot hem ſcheldt-op ſcheldwoorden toe: *om den geheilighden Claudius, om de geeſten der Silanen uit der helle, en over zoo veel' misſlaaghde [5] ſchelmſtukken* roepende. Nero hier door ontſtelt, dewyl ook de dagh genaakte, waar op Britannicus het veertiende jaar zyns ouderdooms vervulde, gingh vaſt by zich zelven overleggende, thans de heevigheit [6] zyner moeder, thans den aardt van Britannicus, voor zoo veel hem die onlanx bekent geworden was by een' proeve, waar door hy nochtans wydloopende gunſte begaan hadt. Op de heilige daagen van Saturnus, was onder andere ſpeelen zyner tydgenooten, die om het ryk looten, dat lot Nero toegevallen. Derhalven als hy den anderen yder yet, dat hun geen roodt aanzicht aanjaagen kon, aan Britannicus beval, *op te ryzen, en in 't midden ſtaande eenigen zang aan te heffen.*

14 Hier op zet Nero Pallas uit al zyn bewindt.

Agrippina vaart hier over uit teegens haaren zoon, hem dreigende met Britannicus.

15 Nero beducht over zyn moeders heevigheit, en den aardt van Britannicus.

1 *Prior: van zelf.* 2 *Vilis: Anderen leezen debilis.* 3 *Trunca: verminkte, ſtompe.*
4 *Profeſſoria.* 5 *Irrita.* 6 *Violentia: krafiigheit.*

heffen, verhoopende daar uit het belachen van een kindt [1] dat van geen nuchtere, veel min van dronke gaſtebooden wiſt; zoo heeft hy vry-

Die kennis toonde te hebben van 't engelyk hem aangedaan.

moedelyk een gedicht aangevangen, waar by te kennen gegeeven werdt *dat hy t'zynen vaaderlyken ſtoel en hooghſten bedryve was uitgeſtooten*. Waar uit te kenlyker een meedoogen rees, om dat de nacht en dartelheit het veinzen deede ter zyde ſtaan. Nero bezeffende de nydt, ſtyfde zynen haat. Ende zich geperſt vindende door Agrippinaas dreigementen, mits dat 'er geen misdaadt was, nocht hy opentlyk den moordt zyns

Dies beveelt Nero dat men hem met vergif van kant helpe.

broeders beveelen darde, leidt daar op in 't heimelyk toe. Hy beveelt *vergif gereedt te maaken*, tot dien dienſt gebruikende Pollio Julius, kornel van een Hofregement, onder wiens zorge bewaart werdt Locuſta, verweezen ter zaake van vergifterye, maghtigh [2] befaamt van ſchelmſtukken. Want op dat de geenen die Britannicus naaſt waaren, nocht billykheit, nocht trouwe, in acht moghten hebben, daar was oulinx

Britannicus looſt het vergift.

in verzien. Het eerſte vergif heeft hy van zyn' opvoeders zelve ontfangen, en dat gelooſt door openingh van buik, 't zy dat het niet kraftigh genoegh, oft gemaatight was, om niet terſtondt te woeden. Maar Nero onverduldigh over de traagheit van 't ſchelmſtuk, aan 't dreigen van den Kornel, aan 't gebieden, *dat men met de vergiftbrouwſter* [3] *zoude doorgaan* [4], *om dat zy met zich aan't gerucht te keeren met een' deur t'hunner verdaadigingh te oopenen, de vaſtigheit verachterden*. Als zy daar naa *zoo ſchielyk een' doodt* beloofden, *als oft hy met ſcherp* [5] *gepraamt*

Men bereid op Neroos bevel, veel ſterker vergift.

werdt, zoo kookt men, neevens Cæſars ſlaapkaamer een vergif van 16 fenynen, die proef van weghrukken gedaan hadden. Het was een' wyze dat der Vorſten kinderen, met andere eedelen van gelyken ouderdoom, zittende aaten, in 't gezicht hunner maagen, aan een eige en ſpaarzaamer taafel. Als Britannicus aldaar banketteerde, zoo werdt, om dat een gekooren uit de dienaars zyn ſpys en drank met ſmaaken verſpiede, op dat de gewoonte niet naagelaaten wierde, oft door de dood van beiden het ſchelmſtuk uitquaame, dus een bedrogh gevonden. Men

Dat Britannicus wordt ingegeeven, En hem ſtrax wegh rukt, Tot groote ſchrik der omzitteren.

leeverde aan Britannicus den drank over, noch onvergiftight, en ſnikheet [6], mits daar yets uit proevende. Daarnaa alzoo hy dien om de hitte weigerde, giet men 't fenyn daar toe in kout waater; 't welk alle zyn' leeden der wyze doorſtreefde, dat hem ſpraak, en adem teffens ontrukt werdt. D'omzitters tſidderden, d'onvoorzichtigen vlieden door. Maar die dieper verſtandt hadden, houden ſtal als paalen [7], en 't oogh op Nero. Hy, gelyk hy was leggende, als nergens afweetende, zeidt

1 *Pueri*. 2 *Wydt en breedt*. 3 *Mengheſter*. 4 *Jubere ſupplicium*. 5 *Yzer, ſtaal*. 6 *Præcalida*. 7 *Defixi*.

zeidt, *dat het hem zoo plagh te gaan met de vallende ziekte, waar mee-de Britannicus van zyn' eerſte kintsheit af was gequelt geweeſt, en dat hy allenskens weeder tot zyn gezicht en zinnen* [1] *koomen zoude.* Maar de ſchrik van Agrippina, haar verſleegenheit van geeſt, alhoewel zy die inhieldt, bleek zoodaanigh, dat men zeeker hieldt zy waare daar eeven onweetende van geweeſt, als de zuſter van Britannicus, Octavia: naamelyk zy bezefte, dat haar d'uiterſte toeverlaat benoomen, en dit een exempel van maagenmoordt [2] was. Octavia ook, alhoewel zy in haar raauwe jaaren was, had droefheit, liefde, en alle hartstoghten leeren verbergen. Alzoo is, naa een kort zwygen, de vroolykheit van 't gaſtmaal hervat. Op de zelve nacht als Britannicus ſtarf, is hy ook ten vuure gedraagen, zynde de toeruſtingh der uitvaart te vooren verzorght, die maatigh geweeſt is. In 't veldt van Mars nochtans is hy begraaven, by zoo byſter een' ſlaghreegen, dat de gemeente geloofde, 't waar een voorſpook van den tooren der Gooden over 't ſchelmſtuk, 't welk nochtans veele menſchen verſchoonden, acht neemende, op de aaloude tweedraght der broederen, en d'ongezelligheit van 't ryk. Veele ſchryvers van die tyden melden, *dat Nero op veele daagen voor de doodt van Britannicus zyne kintsheit misbruikt heeft* [3]. Zulx het nu geen ontydige [4] nocht wreede doodt zoude moogen ſchynen, alhoewel zy onder 't heilighdoom des taafels, zonder zelfs zyner zuſter tydt te geeven t'zyner omhelzinge, voor de oogen zyns vyands, verylt zy, teegens [5] dat laaſte bloedt der Claudiën, eer met eerſchendingh [6], dan met vergif bezoedelt. 'T verhaaſten der uitvaart is by uitroep door Cæſar verdaadight, verhaalende, *dat het alzoo van de voorouders was ingeſtelt, de zuure* [7] *lyken den oogen t'onttrekken, nochte op te houden, met lofreeden en ſtaatſye. Voorts dat hy de hulpe zyns broeders verlooren hebbende, alle zyn' hoope in den Staat geleegen vondt: en dat Vroedſchap en volk den Vorſt te queeken hadden, die alleen overſchoot, uit het geſlacht ten opperſten toppe geboore.* Daarnaa heeft hy met ſchenkaadjen de naaſten zyner vrienden verrykt. Nochte en heeft het gebrooken aan de geenen, die mannen, zich voor deftigh uitgeevende, berispten, *dat zy huizen en hoeven, te dier tydt als roofgoedt hadden omgedeelt.* Anderen hielden dat zy daar toe benoodight waaren van den Vorſt, die 't ſchelmſtuk in 't gewiſſe droegh, en vergiffenis hoopte, mits zich alle die 't meeſt vermoghten door geſchenken verplichtende. Maar de gramſchap zyner moeder was

Neroos veinzen.

Agrippinaas ontſteltenis.

Octavia houdt zich bedekt.

17 'T lyk van Britannicus verbrandt en d'aſch begraaven.

'T verhaaſten der uitvaart door Nero verdaadight.

18 Hy verrykt zyn vrienden met ſchenkaadjen, niet zonder opſpraak genooten.

1 *Gevoelen.* 2 *Parricidii: vadermoordt.* 3 *Te ſchande gemaakt.* 4 *Vroeghrype.* 5 *Op.* 6 *Stupro.* 7 *Acerba: onrype.*

De grimschap zyner moeder is niet te ſtillen.

met geenerley milddaadigheit te ſmydigen; maar zy omhelsde Octavia; hieldt dikwyls heimelyken raadt met haar' vrienden: booven haar' ingeboore gierigheit van alle kanten geldt, als tot een toeverlaat, by een ſchraapende, onthaalde zy aanminnelyk de Kornellen en Hondertmans. Den naamen en deughden der eedelen, die toen noch overſchooten, drocgh zy eere toe: als oft zy een hooft en partye gezocht had. Nero vernam dit, en beval *de kryſchiltwachten*, dewelke gelyk zy plaghten [1] voor haar, zynde gemaalinne des Veldtheers, ook haar als moeder des zelven te vooren gehouden werden, *en de Garmaanen*, haar booven de zelve eere tot trauwanten toegevoeght, *deur te gaan*. Ende op dat zy door geen' troepen van groeters verzocht wierde, ſcheidt zyn huis, vervoerende zyn' moeder in 't geene dat Antoniaas geweeſt was: daar hy niet en quam dan omheint met een' ſtoet Hondertmannen, en naa een' korte kus, van daan ſcheidde.

Haar heimelyk woelen en wroeten.

Nero benecmt haar de krygswachten en trauwanten.

19 GEEN DING is'er onder de ſterfelyken zoo onbeſtendigh oft vlot [2], dan faam van moogenheit, die op haar eighe kracht niet ſteunt. Terſtondt was Agrippinaas drempel verlaaten. Niemant die haar trooſte, niemant die haar quam bezoeken, behalven weinigh vrouwen; uit liefde, oft haat, dat gink onwis. Onder de welke was Junia Silana, die ik booven verhaalt heb, door Meſſallina, uit het huwelyk van C. Silius gedreeven te zyn, affteekende in geſlacht, ſchoonheit, gailheit, en langen tydt overlief aan Agrippina, thans met haar in heimelyke onminne geraakt zynde, om dat Agrippina Sextius Afrikanus een' eedelen jongelingh van haar bruiloft afgeſchrikt had, zeggende *dat ze oneerbaar en van afgaanden ouderdoom was*, niet om Africanus voor haar zelve te ſpaaren, maar op dat hy door 't huwelyk [3] niet aan de rykdoomen van de kinderlooze Silana en geraakte. Zy ziende zich hoop van wraake opdoen, maakt tot wroegers uit Iturius en Calviſius, die van haar' aanhangelingen [4] waaren, niet aanbrengende d'oude, en nu dikwyls gehoorde dingen, dat zy de doodt van Britannicus betreurde, oft het ongelyk van Octavia uitbracht [5]; maar *dat zy voorgenoomen had Rubellius Plautus, van moederlyke afkoomſt den vergooden Auguſtus in eeven naa een lidt als Nero beſtaande, tot vernieuwingh der zaaken op te beuren; ende door zyn huuwelyk en heerſchappye teffens, den Staat weederom t'overvallen.* Dit openbaaren Iturius en Calviſius aan Atimetus den vryelingh van Domitia Neroos moeye.

Zy word van yder een verlaaten.

Oorzaak haarder onminne met Junia Silana

Silana maakt wroegers uit, die haar te laſt leggen dat ze met Rubellius het ryk zoekt te bemachtigen.

De

1 *Ik leeſe ſolitum in een woordt. Andere leezen ſoli tum: anderen olim, of wel eer...* 2 *Fluxum: wankel, veegh.*
3 *Maritus.* 4 *Clientibus.* 5 *Evulgaret: onder 't volk bracht.*

De welke verblydt met het voorkoomen deezer ſtoffe, (naamelyk tuſſchen Agrippina en Domitia gingk een' bittere naaryver om) Paris den toonneelſpeeler, die zelf ook een vryelingh van Domitia was, aangedreeven heeft, *ylinx te gaan, en de misdaadt met een gruwelykheit*[1] *aan te brengen*. 'T was hoogh in de naght, en Nero bracht ze met wynzuipen toe, als Paris ingetreeden komt, zynde ook anderzins gewoon te dier tydt 's Vorſten dartelheit[2] te ſtyven. Maar alstoen 't gelaat naa droef heit geſtelt, en de orde van 't aanbrengen uitgeleit hebbende, heeft hy hem in 't hooren zoo zeer verſchrikt, dat hy niet alleen zyn' moeder en Plautus voornam te dooden, maar ook Burhus af te zetten van 't hooftmanſchap, als die daar toe door Agrippinaas gunſt gevordert, ende waar om haar 't zelve te vergelden. Fabius Ruſticus melt, *dat 'er een briefken aan Cæcina Thuſcus geſchreeven was, waar by hem 't bewindt over de Hofbenden bevoolen werdt, maar dat door hulpe van Seneca Burrhus by zyn' waardigheit gehouden is*. Plinius en Cluvius verhaalen, dat aan de trouwe van den Hooftman niet getwyffelt zy. Zeeker Fabius nyght[3] tot den loft van Seneca, door wiens vriendſchap hy gebloeit heeft. Wy volgende de overeenſtemmingh der ſchryveren, zullen 't geen daar zy verſcheidentlyk af ſprecken, onder hunne naamen uit geeven. Nero verbaaſt en graagh om zyn' moeder om te brengen, is tot geen uitſtel te brengen geweeſt, eer Burrhus haar' doodt beloofde, indien haar 't ſtuk overſtreeden wierdt. *Maar dat yder eene, veel meer zyner moeder, verdaadigingh toe te ſtaan waar. Dat 'er ook geen' aanklaagers verſcheenen, maar eens mans ſtem, uit vyandtlyken huize, werdt bygebragt. Hy zoude overweegen*[4] *hoe dat het duiſter geweeſt, de nacht met banketteeren gewaakt, en alles niet verre van reukeloosheit en onweetenheit geweeſt waar*. 'S Vorſten vreeze alzoo verzacht, en 't licht gereezen zynde, gaat men naa Agrippina, op dat zy kennis hadde van de belaſtingh, en die weêrleidde, oft ſtraf droege. Burrhus bediende deezen laſt, in jeegenwoordigheit van Seneca. Daar waaren ook eenighen van de vryelingen by, om kennis van 't geſprek te draagen. Daarnaa is van Burrhus, als hy de misdaaden, en van wien zy quaamen, had uitgeleidt, dreigender wyze gehandelt. Agrippina haarder forsheit gedachtigh, *my en verwondert niet*, zeid zy, *dat Silana nooit vrucht ter weerelt gebragt hebbende, niet en weet van de geneegentheeden der moederen. Want de kinderen worden niet alleens van de ouders, als de overſpeelders van een onkuiſche*

20 Dit werd Nero door Paris aangebragt, Die, des wegen zeer verſchrikt, een bloedig beſluit neemt.

Hy wil zyn moeder doden, maar wordt van Burrhus geſtuit, dryvende dat men haar moeſt hooren.

21 Zy wordt van Burrhus ondervraaght.

Haar verantwoordingh en zuiveringh.

1 *Atrociter*: ten gruwlykſten. 2 *Luxus*, *Lipſius*. *Anderen*: *Luſus*, *ſpel*. 3 *Draaght zucht*.
4 *Reputaret*: zoo leeſt *Lipſius*.

verwiſſelt. Als 't ook dat Iturius en Calviſius, naa't opſnappen van alle hunne middelen, aan 't oude wyf deezen jonghſten dienſt van wroegen doen; zoo behoeft daarom myn eere, nochi Cæſars geweeten met vaadermoordt[1] bezoedelt te worden. Want Domitia zoud ik dank weeten voor haare vyandſchap, indien zy met my in goedwilligheit tot mynen Nero waar ſtrydende. Nu dicht zy door haaren byſlaap Atimetus, en den tooneelſpeelder Paris gelyk toonneelſpeelen[2]. De vishouwers[3] van haare baayen bouwde zy op[4], als door mynen raadt de verzooning, en 't Voorburgermeeſterlyk recht, en de kiezingh tot het Burgermeeſterſchap, en 't geen voorts diende om tot het ryk te geraaken, toebereidt werden. Laat 'er yemant koomen die my overſtryde, oft dat ik de regementen in ſtadt heb gezoght te bekooren, oft de trouw der wingeweſten gezwakt, entlyk de ſlaaven oft vryelingen tot het ſchelmſtuk bedorven. Kond' ik leeven als Britannicus meeſter der dingen waar? Ook zoo Plautus oft eenigh ander den Staat en't gerecht in handen had? Naamelyk gebreekt het my aan wroegers, die my niet woorden, door ongedult van liefde zomtyds onbedachtelyk geſprooken, maar die misdaaden te laſt leggen, van de welke ik niet dan moeder, door mynen zoon kan vrygeweezen worden? De byſtanders beweeght zynde en van zelf poogende haaren moedt needer te zetten, eiſcht zy met haaren zoon te ſpreeken. Alwaar zy niet voor haar onnoozelheit als oft zy mistrouwt hadt, nochte van haare weldaadt verwytender wyze gereedeneert, maar wraak over de aanbrengers, en belooningen voor haare vrienden verworven heeft. 'T bewindt van 't kooren werdt aan Fenius Rufus, 't bezorgen der ſpeelen, die van Cæſar toegeſtelt werden, aan Arruntius Stella, Ægypten aan C. Balbillus bevoolen. Syrië werdt aan P. Anteius toegeleidt, en hy, thans door verſcheide konſten te leur geſtelt, is entlyk in ſtadt gehouden. Silana werdt in ballinghſchap verdreeven. Calviſius ook en Iturius zyn verbannen. Atimetus heeft met den hals geboet, zynde Paris te maghtigh[5] in de welluſten des Vorſten, om eenighe ſtraffe te draagen. Plautus werdt voor dien tydt met zwygen voorby gegaan. Hier naa worden Pallas en Burrhus aangebracht, *dat zy over een geſtemt hadden, dat Cornelius Sulla, mits de doorluchtigheit van zyn geſlacht, en 't vermaaghſchappen met Claudius*, wiens ſchoonzoon hy was door 't huwlyk van Antonia, *tot het ryk zoude geroepen werden*. Van die wroegingh is aanlegger geweeſt een zeeker Pætus, in quaad gerucht ſtaande om 't verkoopen der verbeurde goederen ter ſchatkaamer, en alstoen op openbaare ydelheit bevonden.

Zy ſpreekt met haar zoon, en zet hem om.

22 Haar vrienden beloont.

Silana en andere betichters gebannen.

23 Pallas en Burrhus beſchuldight.

Door 't bedryf van Pætus.

1 *Parricidii: Maagenmoordt.* 2 *Scenæ.* 3 *Piſcinas.* 4 *Haavende, verſierde zy.* 5 *Vermoogende Paris te veel op de*

den. Ende is d'onnoozelheit van Pallas niet zoo aangenaam, dan zyn' hovaardy laſtigh geweeſt: want als men zyn' vryelingen noemde, die metweetende van zyn' zaaken waaren, zoo was zyn antwoordt, *dat hy t'huis nooit iet als met knikken oft met de handt te verſtaan gegeeven hadt, oft zoo daar meer te verklaaren ſtondt, zich van ſchrift gedient, om geen' ſtem met hun te vermengen*. Burrhus, alhoewel aangeklaaght [1], heeft onder de rechters vonnis geſprooken. De wroeger is met ballinghſchap geſtraft, en de taafelen [2] verbrandt, waar meede hy d'uitgewiſte gedenkeniſſen der ſchatkaamer weeder te voortſchyn haalde. Op 't eindt des jaars is de wachtſtandt [3] van 't regement, die gewoon was zich by de ſpeelen te houden, weghgedaan, op dat de ſchyn der vryheit grooter waare; ook de ſoldaat, onvermenght met de dertelheit der ſchouwburgh, zich tuchtiger droege, en de gemeente een' proef gaave, oft zy naa 't weghdoen der wachteren, zich eeven zeedigh houden zoude. De Vorſt heeft de ſtadt geſchouwen [4], naa 't antwoordt der Wichelaaren [5], om dat Jupiters en Minervaas kerken van den heemel getroffen waaren. Q. Voluſius, en P. Scipio Burgermeeſters zynde, heeft men buiten ruſt gehadt, t'huis vuile dartelheit, met de welke Nero door de gaſſen [6] der ſtadt, en bordeelen, en kroegen [7], in een ſlaavenkleedt ſteekende, om zich t'ontveinzen, liep ſlingeren, met een gezelſchap, die roofden 't geen te koope voortgedaan was [8], en quetzuuren gaaven den geenen die hun ontmoeten, zich verzettende teegen luiden des zoo luttel kennis hebbende, dat hy zelf ook ſlaagen kreegh, en droegh ze ten toon in 't aangezicht. Daarnaa als 't ruchtbaar werdt, *dat Cæſar de geene was die 'er liep ruiten* [9], en 't hoonen der doorluchtige mannen en vrouwen toenam, zoo werdt het zelfſte ook, met gelyke dartelheit, van eenigen, onder den naam van Nero, ongeſtraft, met eige troepen gepleeght, en zat men 's nachts als in gevankenis [10]. Een Julius Montanus van de orde der Vroedſchap, maar die noch de eere niet aanveirt had, by geval in duiſter teegens den Vorſt t'ſchrap geraakt, om dat hy hem, die geweldt beſtondt te doen, ſtrengelyk te rugh gedreeven, daarnaa hem kennende gebeeden had, is, als oft hy 't hem had verweeten, gedrongen te ſterven. Maar Nero voortaan vreesachtiger heeft zich met ſoldaaten en een deel ſchermers omringht, die d'eerſte beginſelen der krakkeelen, noch maatelyk en als tuſſchen burgers [11] omgaande, zouden betyen laaten. Indien de verongelykten dapperlyker toegingen; vielen z''er met de

Pallas opgeblaazenheit.

Pætus word gebannen.

24

De wacht werdt van de ſchouwſpeelen weggedaan.

25

Neroos nachtloopen en booze baldaadigheit.

Van zommigen naagevolght.

Montanus, zich onweetendt teegens hem verweerende, moet ſterven.

1 *Reus.* 2 *Schriften.* 3 *Statio.* 4 *Luſtravit.* 5 *Aruſpicum.* 6 *Straaten.* 7 *Diverticula: anders dwersſteegen.* 8 *Te koop ſtondt.* 9 *Graſſaretur: ſtreefde.* 10 *Captivitatis. Lipſius Captæ civitatis. Dan moeſt het zyn, En had men nachten als in een overgempelde ſtadt.* 11 *Privata.*

D'ongebondenheit der ſpeelen.

waapenen op. D'ongebondenheit der ſpeelen ook, en de gunſtenaars der tooneelſpeelers, heeft hy als in ſtryden verkeert, door ſtraffeloosheit, en belooningen, daar hy zelf verborgen, en veeltyds in 't openbaar aanſchouwer was: tot dat om de tweedraght des volx, en uit vreeze voor zwaarder beweegenis, geen ander raadt gevonden is, dan de tooneelſpeelers uit Italië te verdryven, en den ſoldaat weeder aan de ſchouburgh te ſtellen.

De ſoldaat weêr aan den Schouburgh geſtelt.

26 Ter zelver tydt is in de Vroedſchap gehandelt *van 't bedrogh der vryelingen*, en ernſtigh geëiſcht, *dat den meeſteren*[1], *teegens de geenen die zich quaalyk queeten, recht van weederroepinge der vryheit zoude verleent worden*. Ook en ontbraaken 'er geenen, die daar toe ſtemden. Maar Burgermeeſteren niet darrende 't verhaal beginnen buiten kennis des Vorſten, hebben hem nochtans d'eenſtemmigheit der Vroedſchap overgeſchreeven: oft hy zoude aanraader[2] van de keure worden, gemerkt daar weenighen waaren en * ſtrydende teegens 't gevoelen, knorrende zommigen dat d'oneerbiedigheit begroeit door de vryheit zoo verre was uitgeborſten, † *oft zy met geweldt oft met gelyk recht met hun' meeſters hadden te handelen, zouden zy raadspleegen met hun gevoelen, oft zy teegens de ſlaagen de handen van zelf zouden toeſtrekken, oft voortsdryven afraadende hunne ſtraffe. Want wat is doch anders den verongelykten meeſter toegelaaten, dan dat hy den vryelingh aan geen' zyde van den twintighſten ſteen in 't geweſt van Campanië verbanne? Dat hy noopende andere zaaken in gemengelt*[3] *en gelyk recht ſtaat. Men had hem eenigh geweer te doen hebben, dat niet verſmaadt moght werden. Nochte was het zwaar voor de gevryden hunne vryheit door de zelfſte gehoorzaamheit*[4] *te behouden, waar door zy die verworven hebben. Maar dat de geenen die men op openbaare ſchelmſtukken bevondt, met recht weeder in ſlaavernye getrokken werden, om hen* DOOR VREEZE *in te toomen, die door geen' weldaaden verandert*[5] *waaren.*

Beraadtſlaagingh in de Vroedſchap, aangaande d'ondankbaarheit der vryelingen.

De zaak wordt aan Nero geſtelt.

Redeneeringh tegen de vryelingen.

27 Daar teegens werdt geredeneert. *Dat de ſchult van weinigen, hun luiden ten bederve behoorde te ſtrekken, 't recht van hun in 't gemeen onverkort te blyven. naamelyk dat lichaam was wydt uitgebreidt. Dat hier uit het meeſte deel der gilden, der tiendenaaryen*[6]*, de dienſtbooden der Majeſtraaten en Prieſteren, ook de regementen in ſtadt, beſchreeven waaren: ook meeſt alle die van de Ridderſchap, en veele Raadsperzoonen, nergens anders hunne oorſprongh van daan hadden. Zoo men de vrylingeren*[7] *afzonderde, men zoude de behoefte der welgeboorenen*[8] *gewaar worden.*

Redeneeringh t'hunner verſchooningh.

Dat

1 *Patronis*. 2 *Author*. * *Hier is 't Latyn bedorven*. † *Hier is 't Latyn gantſch bedorven*. 3 *Promiſcuas: even ſchoon, zonder onderſcheit*. 4 *Obſequium: gevolgzaamheit*. 5 *Omgezet*. 6 *Decurias*. 7 *Libertini*. 8 *Ingenuorum*.

Dat de voorouders niet te vergeefs, als zy onderscheidt in de waardigheit der orden maakten, de vryheit in 't gemeen gestelt hadden. Jaa waaren 'er twee soorten van vrylaaten [1] *ingestelt, om plaats te laaten voor berouw, oft nieuwe weldaadt. Dat de geenen die de meester niet by opleggingh der roede* [2] *gevrydt had; als aan een' bandt der slaavernye vast bleeven. Igelyk moght de verdienſten afmeeten, en traaghlyk geeven, 't geen gegeeven zynde niet weeder ontnoomen worden.* Dit gevoelen heeft gegolden. Ende heeft Cæsar der Vroedschappe geschreeven, *zy zouden elke zaake der vryelingen, wanneer zy door hunne meesters gewroeght werden, in't bezonder overweegen: in 't gemeen hun recht niet verkorten.* Ende niet langh daarnaa is zyner moeye de vryelingh Paris afhandigh gemaakt, quansuis uit kracht van 't burgerlyk recht, niet buiten opspraak des Prinssen, door wiens bevel het oordeel van zyn' welboorenheit gevelt was. Daar bleef niettemin eenigh zweemsel van den vryen Staat. 28 Want tusschen den Schout Vibullius en den Gildemeester der gemeente Antistius, is een' stryd gereezen, om dat de Gildemeester de wanzeedighe [3] gunitenaars der speelende gezellen, die van den Schout in boeijen geslaagen waaren, had bevoolen los te laaten. De Raadsluiden hebben 't goedt gekent, bestraffende de dartelheit van Antistius. Met eenen is den Gildemeester verbooden den Schouten en Burgermeesteren hun recht t'ondergaan, oft uit Italië te roepen, de geenen met de welke men naa der wet kon handelen. L. Piso gekooren Burgermeester voegd 'er by, *dat zy binnen's huis geen straffe* [4] *te neemen hadden, uit kracht van hun gezag: nochte dat de Schatmeesters de boeten, van hun aan ymant opgeleidt, binnen* [5] *vier maanden in de gemeene taafelen zouden overbrengen* [6]*: midlertydt zoud' het teegenspreeken vry staan*, en de Burgermeesters daar over uitspraak doen. De maght der Gebouwmeesteren is ook naauwer betuint, en verordent, *hoe veel pands de waagenbruikende* [7], *hoe veel de gemeentsche zouden moogen neemen, en hoe veel boete af leggen.* Hier door heeft Helvidius Priscus, Gildemeester der gemeente, teegens Obultronius Sabinus, Schatkaamermeester, eigen' krakkeel gedreeven, *als oft hy 't recht der speere* [8], *teegen den armen, ongenaadelyk was styvende.* Daarnaa heeft de Vorst 't bezorgen der gemeene taafelen den Schatkaamermeesteren ontnoomen, en den Overste der kaamere bevoolen [9]. In verscheidener wyze is 't met dit werk gegaan, en dikwyls de forme 29 verandert. Want Augustus heeft den Raadt toegelaaten de Oversten te kie-

Neroos schryven op dat stuk.

De slaaf Paris erkent voor vrygeboore.

Zweemzel van den vryen Staat.

De maght der Gildemeesters ingetoomt.

Ook de maght der Geboumeesteren.

En der Schatkamermeesteren.

1 *Manumittendi: van uit der bandt te slaaken.* 2 *Vindicta.* 3 *Immoderatos: dertele.* 4 *Kennisse.* 5 *Als naar.* 6 *Overdraagen.* 7 *Curules plebei.* 8 *Van 't verkoopen der afgeweezene goederen.* 9 *Van den Schatkamermeesteren aan den Overste der kamere overgedraagen.*

kiezen. Daarnaa, alzoo men quaadt oogh hadt op de gunſtjaght om ſtemmen te verwerven, zoo werden by lootinge, uit het getal der Schouten getrokken, de geenen die d'opperopzicht hadden te hebben. Ende dit duurde ook niet langh, om dat het lot afdwaalde tot onbequaamen. Toen heeft 'er Claudius weeder de Schatmeeſters over geſtelt, en hun, op dat zy door vreeze van ſteurnis niet te ſlap een' zorge droegen, eeren buiten orde toegelaaten. Maar 't gebrak aan kracht van ouderdoom den geenen, die die eerſte Majeſtraat aanveirdden. Derhalven heeft 'er Nero gekooren die 't Schoutampt [1] bedient hadden, en by ervaaringh
30 beproeft waaren. Onder de zelve Burgermeeſters is Vipſanius Lenas verweezen, *om 't gierigh handelen van't wingeweſt Sardinië* [2]. Ceſtius Proculus is vrygeſprooken van hereiſchbaare penningen, mits zyn' aanklaagers de zaak ſteeken lieten [3]. Clodius Quirinalis, *om dat hy Overſte van de roeyers, die men tot Ravenne hieldt, Italië, als 't ſnoodſte* [4] *der volken, met gailheit en wreedtheit geplaaght had*, heeft met vergif zyn' doemenis voorgekoomen. Aminius Rebius, een van de treffelykſte in de kenniſſe der wetten, en grootheit van gelde, is de pynen zynes zieken ouderdooms, door 't ſtorten van bloede ten aderen uit, ontvlooden: dien men niet gelooft had kloekmoedigh genoegh te zyn om zich zelven te dooden, als door zyn' gailigheeden [5] met wyflyke oneere bekladt zynde. Maar L. Voluſius is met een' treflyke faame overleeden. Die tot rak [6] van leeven, drieëntneegentigh jaaren gehadt heeft, en de voorneemſte rykdoomen door eerlyke weegen, nocht eenigen aanſtoot van de boosheit van zoo veel Veldtheeren geleeden [7].
31 Nero ten tweeden maale, en L. Piſo Burgermeeſters zynde, is 'er luttel gedenkwaardighs voorgevallen. Ten zy yemant luſt, met looven der grondtſlaagen en balken, met de welke Cæſar 't geveirt der ronde ſchouwburgh by 't veldt van Mars gebouwt hadt, boeken te vullen: daar 't der waardigheit des Roomſchen volx betaamende gevonden is, doorluchtighe dingen in jaarboeken, diergelyke, in de daagelykſche bedryfſchriften der ſtadt aan te teekenen. Voor de reſt, de bouwſteeden Capua en Nuceria zyn met byvoegen van oude ſoldaaten geſterkt: en der gemeinte, man voor man, vierhondert [8] penningen tot ſpys en drankgifte gegeeven; en dertigh tonnen gouds in de ſchatkaamer gebracht, op dat het volk zyn geloof behielde. Ook is de tol van den vyftighſten [9] penningh der ſlaaven, die te koop waaren, afgeſchaft, meer in

Lenas verweezen. Proculus vrygeſprooken. Clodius neemt vergift. Rebius doodt zich zelven. L. Voluſius overleeden. Zyn ouderdoom en lof. ! Schouburg van Nero gebout. Capua en Nuceria begunſtight.

1 *Prætura*: *Lipſius*. 2 *Om 't wingeweſt Sardinie gieriglyk gebandelt*. 3 *Cedentibus*. 4 *Infimam*: *'t minſte*. 5 *Libidines*. 6 *Spatium*. 7 *Nochte de boosheit van zoo veel Veldtheeren teegens zich verwekt*. 8 *Quadringeni*. *Lipſius*. *dertigh gulden*. 9 *Quinquageſima*, *Lipſius*.

in schyn dan in kracht, om dat, dewyl den verkooper bevoolen werdt dien te betaalen, de zelve den kooperen tot een gedeelte van den prys aanwies. Cæsar heeft afgekundight, *dat geen Majestraat, oft Verzorger, die een wingewest regeerde, eenighe vertooningh van schermers, oft wilde beesten, oft ander schouspel zoude ten besten geeven*[1]. Want van te vooren quelden zy d'onderdaanen niet min met zoodaane mildtheit[2], dan door 't zaamenschraapen van gelde; dewyl zy door gunstjaght verdaadighden, 't geen zy door begeerlykheit misdreeven hadden. Ook is'er een raadslot gemaakt eeven tot wraak en veiligheit, *dat, zoo yemant van zyn' slaaven waar omgebraght, ook de geenen die, by des zelven uiterste wille gevrydt zynde, onder 't zelve dak verbleeven waaren, onder de slaaven gestraft zouden werden*. In de orde werdt herstelt Lusius Varius Oudburgermeester, die ouwlinx om misdaaden van gierigheit aangeloopen hadt[3]. Ende Pomponia Græcina uitmuntende vrouwe, getrouwt met Plautius, die brallende[4] uit Britannië t'huis gekoomen was, en beticht *van uitheemsch overgeloof*, is toegelaaten voor haaren man te rechte te staan. Ende deeze heeft, naa d'oude instellingh, in jeegenwoordigheit der naamaagen, van 't leeven en de faame zyner gemaalinne kennis genoomen, en haar onschuldigh verklaart. Lange jaaren heeft deeze Pomponia, en in gestaadighe droefheit geleeft. Want zeedert dat Julia, Drusus dochter, door bedrogh van Messallina omgebraght was, heeft zy in veertien[5] jaaren, niet dan in rouw gekleedt, niet dan met een treurend gemoet gegaan. Ende dit, onder de heerschappye van Claudius zonder straffe gedraagen, is haar thans tot gloorie gedeegen. In 't zelve jaar zyn veele luiden aangeklaaght. eenen der welke P. Celer, van 't landschap Asia beschuldight, Cæsar, om dat hy hem niet ontslaan kon, heeft sleepende gehouden, tot dat hy van ouderdoom overleedt. Want Celer hebbende, gelyk van my vermelt is, den Voorburgermeester Silanus omgeholpen[6], dekte met de grootheit deezer schelmerye d'andere lasterstukken toe. De Ciliciërs hadden Cossutianus Capito aangebraght, die vlakkigh en vuil was, en zich 't zelve recht van baldaadigheit in 't wingewest toegeleidt had, dat hy in stadt gepleeght hadde. Maar van een eindthoudende aanklaghte gepraamt, is hy ten laasten uit het verweeren gescheiden, en door de wet van 't hereischbaar geldt verweezen. Voor Eprius Marcellus, van wien de Liciërs hun goedt hereischten, heeft de gunstjaght zoo verre gegol-

Den Oversten der wingewesten wordt verbooden schouspelen te laaten vertoonen. 32 Raadskeure tot veiligheit der Heeren, en straf der slaaven. Pomponia Græcina, een Christe vrouwe, beschuldight en vrygesprooken. Haar trouhertigheit teegens Julia, Drusus dochter. 33 P. Celer aangeklaaght. Maar van Nero, om voorgaande schelmery vertchoont. Cossutianus Capito aangebraght en verweezen. Eprius Marcellus door gunst-

1 *Ederet: vertoonen.* 2 *Largitione: schenkaadje.* 3 *Perculsus: eenen klink gekreegen hadt.*
4 *Ovans: met de kleene triomf.* 5 *Quatuordecim: Lipsius.* 6 *Interfecto afgemaakt.*

jac[illegible] d[illegible] dat zommigen van zyn beschuldigers, met ballinghschap gestraft
schoont en zyn 34 zyn, *als oft zy eenen onschuldigen in gevaar gebracht hadden*. Als Nero
beschuldigers gestraft. ten derden Burgermeester werdt, zoo trad teffens in 't Burgermeesterschap Valerius Messalla, wiens overgrootvaader [1] den redenaar Corvinus, amptgenoot van den vergooden Augustus, Neroos oudovergrootvaader [2], in de zelve Majestraat geweest te zyn, nu weenigen van de ouden heugen moght. Maar d'eere van 't eedel geslacht is vermeerdert, door 't toeleggen van zeevenendertigh duizent vyfhondert gulden t'elken jaare, met de welke Messalla zyn onnoozele armoede onderstant gedaan heeft [3]. Aan Aurelius Cotta ook, en Haterius Antoninus heeft de Vorst jaarlyks geldt verordent, alhoewel zy de rykdoomen hunner voorouderen door overdaadt verquist hadden. In den aanvangh deezes jaars werdt het oorlogh, dat, tusschen de Parthen en Romainen, met zachte beginsselen tot noch toe voortgezet was, om 't bezit van Armenië, scherpelyk by der handt genoomen [4]: om dat nocht Vologeses zynen broeder Tiridates des ryx, van hem gegeeven, ondeelachtigh liet, oft het zelve tot een' gaave eener andere moogenheit genieten: en Corbulo der grootheit van 't Roomsche volk waardigh achtte weeder te krygen, 't geen ouwlinx van Lucullus en Pompeius verovert was. Hier toe noodighden d'Armeniers, met hun waifelende trouw, de waapenen van weederzyden, zynde door de geleegenheit der landouwen, door gelykheit van zeeden, den Parthen naader, ende met hun door huwelyken vermenght, ook, mits d'onkunde der vryheit, bet tot die slaaverny geneegen. 35 Maar Corbulo had meer uit te staan teegens de vuidigheit der soldaaten, dan teegens de trouwloosheit der vyanden. Naamelyk de keurbenden uit Syrië overgevoert, luy door de langhe vreede, droegen zeer quaalyk den plicht der Romainen. 'T heeft vast genoegh gegaan, dat 'er ouwelingen geweest zyn in dat heir, die nooit op wacht oft schildtwacht geweest waaren: die wal en graft als wat nieuws en wonders bekeeken: zonder helmen, zonder harnassen, glad, en hun voordeel wel gedaan hebbende [5], door 't volvoëren van den krysdienst binnen de steeden. Derhalven afgedankt hebbende de geenen die oudt oft ziekelyk waaren, heeft hy vullingh verzocht. Ende heeft men door Galatië en Capadocië uitkeur gehouden [6]. Ook is'er bygevoeght een' keurbende uit Germanië, met de vleugelruiteren, en 't voetvolk der regementen: en is 't heele heir onder de vellen [7] gehouden, alhoewel in

Nero toont ook zyn mildtheit jegens Cotta en Haterius.

Oorlogh teegens de Parthen voortgezet.

Corbulo poogt d'oude krygstucht onder de soldaaten te herstellen.

Veele waaren luy en ongeoeffent.

Eenigen afgedankt, en 't heir met ander volk gevult.

zoo

1 *Proavum*. 2 *Abavo*. 3 *Gestut*. 4 *Om dat Vologeses niet lyden wilde dat zyn broeder Tiridates van 't ryk, dat hy hem gegeeven hadt, zou verstreeken zyn, oft dat hy 't tot een gaave eener andre moogenheit zou genieten...* 5 *Wel gedoft, geldigh*. 6 *Delectus*. 7 *Pellibus: tenten*.

zoo wreed een' winter, dat de aarde, met ys overtrokken, geen' plaats aan de tenten gaf, 't en waar men 't zwoordt [1] eerst opgroef. De leeden van veelen zyn afgebrandt, door de kracht der koude, en zommigen op de schildtwacht doodt gebleeven. Ende is gaageslaagen, dat zeeker sol-daat, die een bundel houts droegh, der wyze verkleumt is aan zyn' handen, dat ze, aan 't pak hangen blyvende, van de geknotte armen af vielen. Hy zelf, licht gekleedt, met ongedekten hoofde, maakte dik-wyls in 't trekken, in 't werken, teegenwoordigh te zyn, den strengen lof, den zwakken troost, een' yder zyn voorgangh [2] toonende. Daar-naa, om dat 'er veelen waaren, die van de hartheit des heemels, en der oorlooge, een' afkeer naamen, en verliepen, is 'er, door straf heit raadt teegens gezocht. Want hy en liet het eerste en anderde mangel niet, gelyk in andere heiren, met vergiffenis doorgaan, maar die de ven-dels verlaaten hadden moesten terstondt met halsstraffe boeten. Ende is dat by ondervindingh oorbaar, en beeter dan barmhartigheit, ge-bleeken. Want weeniger hebben dat leeger verlaaten [3], als de geene, daarmen in quytscholdt. Corbulo daarentusschen hebbende de keur-benden binnen 't leeger gehouden, tot dat de lente quaam aan te groei-jen, en de hulpregementen, op bequaame plaatzen geleidt, doet afkun-digen, *dat zy zich niet verstouten zouden d'eersten ten stryde te zyn*. De zorge over de bezettingen belast hy aan Pactius Orphitus, die de eere des eersten pyls had uitgedient. De zelven alhoewel hy geschreeven hadt, *dat d'uitheemschen niet op hun hoede en waaren, en zich geleegenheit voor-droegh om wat goeds uit te rechten*, werdt bevoolen, *zich binnen de vestingen te houden, en grooter maght te verbeiden*. Maar breekende 't gebodt, naa dat 'er weenige kornetten uit de naaste schanssen waaren aangekoomen, en uit onervaarenheit strydt eischten, stelde zich schrap teegens den vyandt, en werdt in de vlucht gedreeven [4]. Ende de geenen die hem te hulpe hadden moeten koomen, verschrikt door zyn' schaade, zyn vluchtende verbaasdelyk elk in zyn leeger gekeert. 'T welk Corbulo hoogh genoomen, en begraauwende Pactius, bevoolen heeft, *dat hy, samt d'Oversten en soldaaten hunne tenten buiten den wal zou-den slaan*. Ende zyn zy in die smaadigheit gehouden, nochte niet dan op voorbidden van 't ganssche heir ontslaagen. Maar Tiridates, boo-ven zyn' eigen aanhank, met bystandt van zynen broeder Vologeses ge-holpen, nu niet ter sluik, maar opentlyk aan 't beschaadigen van Arme-nië, met oorlogh en 't plonderen der geenen die hy achte ons getrouw te

Het leeger lydt felle koude en leert harden.

Zommi-gen doodt-gevroren.

Corbulo gaat de zy-nen met zyn exem-pel voor.

Zyn streng-heit teegen de verloo-pers,

Die bevon-den wordt oorbaar te zyn.

36

Hy verbiedt de zynen buiten orde te stryden.

Welk ge-bodt Pactius overtreedt.

Straf over d'overtree-ders.

37

Tiridates beschaadigt nu Armenie opentlyk,

1 *Humus: d'aarde.* 2 *Exemplum.* 3 *Zyn uit dat leeger verloopen.* 4 *Funditur: ontdaan, gesloopt, verstrooit.*

Zonder slagh te waagen.

zyn, en zoo men eenige troepen teegens hem aanvoerde, hy paste 't haar t'ontleggen. Ende herwaarts en derwaarts vliegende, maakte meer schrix [1] met de faam, dan met vechten. Corbulo derhalven, den strydt langh gezocht hebbende, te leur gestelt, en gedwongen naa der vyanden exempel den krygh herom te voeren [2], verdeelt zyn' krachten, op dat zyn' Steedehouders en Oversten teffens verscheide plaatzen aangreepen. Met eenen vermaant hy den Koning Antiochus, *naa de landtvooghdyen hem naastgeleegen te trekken*. Want Pharasmanes hebbende zynen zoon Rhadamistus, als die hem verraaden wilde, omgebracht, was, om zyn getrouwheit t'onswaarts te betuigen, te gereeder met het pleegen van zynen ouwden haat teegens d'Armeniërs. Alstoen zyn ook eerst aangelokt de Insechen [3], een volk nooit t'anderen tyden met de Romainen in verbondt geweest, en heeft de buitensbaansche oorden van Armenië doorstroopt. Alzoo gink het Tiridates recht teegens gissing met zyn' raadslaagen. Ende zond hy reedenaars, om uit zynen en der Parthen naamen reede te vorderen [4]. *Waaromme, men hem, naa dat 'er onlanx gyzelaars geleevert en de vrundschap in haar geheel herstelt was, die ook plaats aan nieuwe weldaaden behoorde te oopenen, uit het oude bezit van Armenië dreef. Dat Vologeses zelf zich tot noch toe niet geroert hadt, om dat hy liever met recht, dan met geweldt wilde handelen. Maar zoo men in 't oorlogh volhardde, 't en zouden de Arsaciden niet aan de vroomheit en 't geluk ontbreeken, die van de Romainen dikwyls met hunne neederlaagen verzocht waaren.* Corbulo daar op, dien genoegh bewust was, dat Vologeses, door den afval der Hyrcanen, belemmert was, raadt Tiridates, *Cæsar met gebeeden aan te gaan: dat hem een bestendigh ryk, en zonder bloedtstortingh soude gebeuren moogen, indien hy vaaren laatende een' hoop die verre te zoeken was, zich naa de jeegenwoordighe en beste voegen wilde*. Hier naa werdt goedt gevonden, *dewyl men met over en weeder gaan van booden, niet in het hooftpunt [5] der vreede vorderde, tydt en plaats tot t'zaamenspraak van hun luiden te bestemmen*. Tiridates zeide, *dat hy met duizent ruiteren zoude verzelschapt zyn: aan Corbulo wild' hy geen' wet stellen, hoe veele soldaaten van elke zoorte die tot bystandt had te neemen, mits dat men zonder harnassen en helmen, met gelaat van paize quaam*. Niemant ter werelt, ik laat staan eenen ouwden en voorzichtigen Hooftman, oft hy en zoude d'uitheemsche schalkheit bezeft hebben. Dat van die zyde een naauw getal bepaalt werdt, van deeze een grooter voorgeslaagen, om bedrogh te

Corbulo verdeelt zyn krachten, en laat de vyanden op verscheide oorden aangrypen.

Tiridates zendt gezanten aan Corbulo. Hun voorstel.

Corbulo raadt Tiridates dat hy zich voor Nero vernoetmoedige.

38 Men handelt van onderlingh gesprek.

Dan onder dat deksel leidt Tiridates toe op bedrogh.

'T welk Corbulo merkt, en voorkomt.

1 *Exterrere: Lipsius.* 2 *Circumferre.* 3 *Anderen leezen Ischen.* 4 *Expostulare.* 5 *Summa pacis:*

te pleegen. want zoo men aan den ruiter, geoeffent in 't gebruik der schichten, ontdekte lichaamen voorworp, dat de meenighte niet baaten kon. Zich nochtans veinzende, als oft hy 't niet bevroedt hadt, antwoordde, *dat men best van 't geene noopende 't gemeen te raadtslaan viel, in jeegenwoordigheit van beide de heiren zoude redeneeren.* Ende heeft hy een' plaatze gekooren, welker het eene deel heuvelen waaren zachtelyk opryzende, om de ordeninghen van 't voetvolk standt te geeven; het ander tot een vlak lagh uitgestrekt, om de kornetten der ruiteren t'ontfouwen. Ende van den dagh overkoomen zynde [1], zoo heeft Corbulo d'eerste de regementen der bondtgenooten, en hulptroepen der Kooningen tot hoornen gestelt, in 't midde de zeste keurbende; daar hy onder vermenght hadt drie duizent van de derdelingen, in der nacht uit andere leeghers ontbooden, met eenen arent, als oft men maar eene keurbende aanschouwt hadt. Tiridates, als de dagh nu ten avondt liep, nam standt van verre, van waar hy meer gezien als gehoort kon worden. Alzoo heeft de Roomsche Hooftman, zonder by een te koomen, den soldaat bevoolen elk naa zyn leegher door te gaan. De Kooningh, 't zy achterdocht van bedrogh hebbende, om dat men te gelyk naa verscheide plaatsen gingk, ofte op dat hy onze toevoert, van de Pontische zee en de stadt Trapezus koomende, onderschepte, is in der yl vertrokken. Maar hy en heeft nochte gewelt aan de toevoert konnen doen, om dat ze langhs berghen gebracht werdt, daar wy bezettinghe op hadden: en Corbulo, om 't oorlogh niet vergeefs te sleepen, en d'Armeniers tot beschermingh van 't hunne te dwinghen, vingh aan de slooten uit te rooyen. Ende nam hy, voor zich zelven, het geweldighste van die landtvooghdy, 't welk *Volandum* genoemt was, aan te taften: de mindere beval hy aan Cornelius Flaccus Steedehouder, en aan Insteius [2] Capito, Overste der leegerplaatze. Daarnaa de vestinghen rondtsom bezichtight, en 't geen ten storme [3] dienstigh was bezorght hebbende, vermaant hy de soldaaten, *dat zy den wuften vyandt, en nocht tot vreede nocht tot vechten bereidt, maar zyn' trouwloosheit en bloodigheit door de vlught belydende, uit zyn verblyf zouden dryven, en teffens schikken gloory en buit te bejaaghen.* Daarnaa 't heir in vieren gedeelt hebbende, voert hy eenighen schildpadts gewyze tzaamgedrommelt aan, om de wal te doen instorten; anderen beveelt hy ladders aan de vesten te brenghen; veelen, speeren en toortsen, uit het geschut [4], den vyandt toe te dryven. Aan de werpers [5] en

Hy komt ter bestemder plaatze, maar met zyn heir in slaghorde.

39

Tiridates vertrekt met de zynen.

Corbulo valt in Armenie.

Bestormt en verovert Volandum

1 *Op den bestemden dagh.* 2 *Anderen leezen Isteus.* 3 *Expugnationi: ter uitstormingh.* 4 *Tormentis.* 5 *Libratoribus.*

ſlingeraars werdt een' plaatſe toegeleidt, waar uit zy van verre met ſteenen en koeghels ſnorden[1]: op dat het eene deel den anderen geen' hulpe aanbraghte, de vrees allom eeven groot zynde. Zoo groot is daarnaa de vuurigheit van 't ſtrydend heir geweeſt, dat, binnen het derdendeel van den dagh, de muuren van voorvechters ontbloot, de dwersboomen[2] der poorten ter needergeſmeeten, de veſten met opklimmen ingenoomen, en alles wat booven de kindtsheit was vermoordt is, niet een ſoldaat verlooren, zeer weinigh gequetſt zynde. Ende d'onſtrydtbaare gemeente is onder de kroon[3] verkoft: de reſt der buit den verwinneren gevolght. Gelyk geluk hebben de Steedehouder en Overſte genooten; en drie burghen op eenen dagh verovert zynde, quaamen de reſt uit ſchrik, en andere goedtwilligh zich overgeeven. Waar uit een vertrouwen rees[4], om 't hooft van dat volk Artaxata aan te grypen. Nochtans en zyn de keurbenden lanx den naaſten wegh niet geleidt, de welke zoo zy den ſtroom Araxes, die aan de veſten ſpoelt, over de brugh paſſeerden, zich binnen's ſcheuts hadden te geeven: van verre, en daar't wedt breeder was zyn zy overgetoogen. Maar Tiridates uit ſchaamt en vreeze, dat zoo hy 't belegh toeliet, geen hulp van hem te verwachten zoude ſchynen, zoo hy 't belette, dat hy zich en zyn' ruiterye in belemmerde plaatze zoude verwarren, heeft entlyk beſlooten de ſpits te toonen, en als'er dagh toe verſcheen, den ſtrydt aan te vangen, oft met veinzen van vlucht, plaats tot bedrogh te vinden. Derhalven ſlingert hy zich ſchielyk aan de Roomſche drift[5], niet buiten kennis onzes Hooftmans, die 't heir teffens op toght en op ſtrydt hadt toegeruſt. Ter rechter zyde tradt de derde keurbende, ter ſlinker de zeſte, hebbende d'uitgeleezenen der tiendenaaren in 't midden. De pakkaadje tuſſchen de orden ingevlyt, en de rugh werden van duizent ruiters beſchermt. dien hy bevoolen had, *zich geperſt vindende, van naaby ter weere te ſtellen, zonder te volgen de geenen die te rugh vlooden*. In de hoornen marſeerde de ſchutter te voet, en de reſt der benden te paarde; zynde de ſlinker hooren wat wyder uitgeſtrekt, langhs het laaghſte der heuvelen, om den vyandt, zoo hy inzette, teffens in 't voorhooft en den ſchoot te treffen. Tiridates ter andere zyde, deed de zynen aanſtooten, niet tot binnen 'sworps der ſchichten toe, maar naa drieſſchende dan in ſchyn van te tzaagen, om te zien of hy d'orden ſloopen, en d'afgeſcheidenen achterhaalen konde. Toen 'er niets door reukeloosheit ontſpande, nochte meer dan een tiendenaar van ruiteren, zich

Noch dry burgen verovert en andere overgegeeven.

Toelegh op Artaxata.

Tiridates pooght het Romainſch heir in onorde te brengen.

Doch vergeefs.

1 *Torquerent: ſwonken.* 2 *Obices.* 3 *Sub corona: met een kroon op 't hooft.* 4 *Moedt ontſtont.* 5 *Agmen.*

zich te ſtoutelyk voorts doende, en met flitſen doorpriemt, de reſt door zyn exempel in gehoorzaamheit geſtyft hadt, is hy, als nu de duiſter genaakte, weghgetoogen. Ende Corbulo hebbende 't leeger op de plaatze geſlaagen, heeft overleidt, oft hy in der naght na Artaxata te trekken, en 't zelve met belegh t'omringen had, ſchattende dat Tiridates derwaarts geweeken was. Daar naa, alzoo de ſpieden aanbraghten, *dat 's Kooninx ryze verre geleegen was, en onwis oft hy 't naa de Meeden, oft naa d'Albaanen toegemunt hadt*, verbeidt hy 't licht: en is de lichte waapenye voor uit gezonden, om de muuren midlerwyl t'omringen, en den ſtorm van verre aan te vangen. Maar de ſteedelingen[1], openende van zelfs de poorten, hebben zich en 't hunne ter genaade der Romainen geſtelt. 'T welk hunne behoudenis geweeſt is: in Artaxata is 't vuur geſteeken, en 't zelve verdelght en ter aarde toe geſlecht. om dat het, mits den grooten omtrek der veſten, zonder machtighe bezettingh, niet te houden, nocht onze kraghten genoegh waaren, om tot het ſterken der bezettingh, en 't hanteeren des oorloghs te verdeelen. Oft indien men 't in zyn geheel en onbewaart liet, zoo en was'er nocht nut nocht gloory in dat het gewonnen was. Men voeght 'er een wonder by, als van eenige Godtheit gekoomen. Want alles buiten, tot de daaken toe, was door de zonne verheldert, 't geen met de veſten omringht was, is ſchielyken der wyze met een zwarte wolke overſto'pt, en met weerlicht doorreegen[2], dat men geloofde, 't werdt als door toornigheit der Goden ten bederve gebracht. Hier over is Nero Veldtheer begroet, en uit raadſlot beededaagen gehouden: en geſtemt *beelden en boogen op te rechten, dat de Vorſt twee Burgermeeſterſchappen achter elkanderen zoude voeren; dat onder de feeſtelyke zoude geſtelt worden de dagh op den welken de zeeghe bevochten, de geene op den welken zy geboodſchapt, en op den welken daar af in de Vroedſchap voorgedraagen was*; met andere dingen naa de zelve forme. Zoo verre booven de maat, dat C. Caſſius hebbende d'andere eeren toegeſtemt, vertoonde, *dat zoo men naa de goedertierenheit der fortune, den Gooden dank zoude bewyzen; ook het geheele jaar niet biddaagen genoegh zoude konnen uit leeveren. Ende dat daarom vereiſcht was de heilighe van de werkedaagen t'onderſcheiden, op de welke 't godlyke geëert, en 't menſchelyke niet verlet moght werden.* Daarnaa werdt een misdadige, wien veel over 't hooft gewaait was[3], en die den haat van veelen ver-

Zyn vertrek. 41

Artaxata geeft zich over.

De ſtadt wordt verbrandt en verwoeſt.

Nero wordt over die zeegen begroet, en vereert.

C. Caſſius vlaaijery. 42

1 *Oppidani: ſteêzaaten.* 2 *Diſcretum: afgezondert, doorſneeden, onderſcheiden.* 3 *Daar 't hoogh en laagh mede gegaan hadt.*

verdient hadt, niet zonder nydtryzingh nochtans teegens Seneca, verweezen. Deeze was P. Suilius, geduurende 't heerſchen van Claudius, vreeslyk en veil [1], en door veranderingh des tydts, niet zoo zeer, als zyn' onvrunden wel wilden, verneedert: die ook liever hadt voor een' booswicht, dan voor een' vergifnisbidder aangezien te zyn. Om deezen t'onderdrukken, werdt gelooft het raadſlot hervat te zyn, en de peene der Cincier wet, teegens de geenen, die om loon tot voorſpraak dienden. Nochte Suilius en onthieldt zich van klaghten oft verwyt, booven de forsheit van moede, door zynen uiterſten ouderdoom te vryer, en knorrende op Seneca, *dat hy gebeeten was op de vrienden van Claudius, onder wien hy een welrechtvaardigh ballinghſchap gedraagen hadt. Dat hy met eene, gewendt tot luye ſtudien, en d'onervaarenheit der jongelingen, de geenen benydde, die de leevendighe en onverbaſtaarde welſpreekenheit, in't verdaadigen van de burgers oeffenden. Dat hy Penninghmeeſter van Germanicus geweeſt was, Seneca zyn huis met overſpel onteert hadt. Oft het zwaarder te achten waar, met goede wille des pleiters, loon voor eerlyken dienſt te bekoomen, dan de ſlaapkaamers der Vorſtelyke vrouwen te ſchenden? Met wat voor wysheit, wat voor leeringen der Philoſophie, had hy binnen vier jaaren der Kooninklyke vriendſchap, tweehondert vyfentwintigh tonnen ſchats verovert? Dat tot Roome d'uiterſte willen, en de kinderlooze luiden, van hem als in een jaagersnet gevangen werden: Italiën en de wingeweſten, door zyn' ongemeeten woeker, uitgeput. Maar hy Suilius had zyn geldt met arbeidt gewonnen, en't was maar maatigh. Eer zoud' hy d'aanklaght van misdaadt, het gevaar, alles uitſtaan, dan d'ouwde, en over langh verworve waardigheit, aan de ſchielyke voorſpoedt onderwerpen.* Ende't en gebrak niet aan de geenen, die dit in de zelfſte woorden, oft ten erghſten verdraait, aan Seneca overdroeghen. Ende de wroeghers gevonden zynde braghten aan, *dat de bondtgenooten berooft waaren, als Suilius't wingeweſt Azië regeerde, en de gemeents gelden beſtoolen.* Thans, mits dat hy een jaar verworven hadt om t'onderzoeken, heeft hun korter gedocht, aan de misdaaden ontrent de ſtadt gepleeght te beginnen, de getuighen der welke by der handt waaren. *Dat L. Pomponius, door de bitterheit der aanklaghte, tot de noodt van't burgeroorlogh gedrongen: dat Julia, de dochter van Druſus, en Sabina Poppæa ter doodt gedreeven: en Valerius Aziaticus, Luſius Saturninus, Cornelius Lupus in 't net gebracht: nu heele troepen van Romeinſche Ridders verweezen waaren, en alle de wreedtheit van Claudius, indien de [illegible] aan Suilius te laſt.* Van hem werdt tot weer-

P. Suilius in recht betrokken,

Die tegens Seneca hevigh uitvaart:

Hem overſpel, en het graatig byeenſchraapen van veele ſchatten verwyt.

43

Misdryf in Aſië Suilius te laſt geleit.

Misdaaden ontrent de ſtadt t'zynen laſte.

[1] Vomis.

nis

nis bygebraght, *dat hy niet hier in uit eige beweeghenis hadt bestaan, maar den Vorste gehoorzaamt*; tot dat Cæsar die reede intoomde, verklaarende *zich gebleeken te zyn by de gedenkschriften zyns vaaders, dat niemandt van hem tot wroeghen gedwonghen was.* Toen begost hy zich op de gebooden van Messallina te beroepen, en de verdaadigingh te vervallen [1]. *Want waarom was'er niemandt anders uitgekooren, om den onkuischen wyve in haar woeden zyn stem te verstrekken?* MEN HAD *de bewindtsluiden der felle daaden te straffen, als zy 't loon der schelmstukken geint* [2] *hebbende, de schelmstukken zelf op anderen schooven.* Derhalven werdt hy, met verbeurtmaakingh van een deel zyner goederen (want een deel werdt zynen zoone en nichte toegestaan, en daarenbooven vrygelaaten, 't geen hun by d'uiterste wille hunner moeder oft van den grootvaader was opgekoomen) naa de Balearische eilanden verdreeven: nocht in 't gevaar zelf, nocht naa de doemenis, gekneust van moedt. Ende gingk hem naa, dat hy die woonbepaalingh [3], met een ruimschootelt en zacht [4] leeven gedult heeft. Als de wroeghers zynen zoon Nerulinus, op 's vaaders haat en misdaadt van hereischbaare penninghen, aanransden, zoo heeft de Vorst zich daar tussen gestelt, als zynde der wraake genoegh voldaan. Ontrent den zelven tydt, 44 Octavius Sagitta, Gildemeester der gemeente, zinneloos van minne op Pontia een' gehuwde vrouw, koopt haar met geweldighe schenkaadjen om tot overspel, en thans tot verlaatingh van haaren man, beloovende zyn huwelyk, en haar bruiloft bedonghen hebbende. Maar toen 't wyf vry was, gaatze uitstel zoeken, *haar vaaders onwil* voorslaan, en hoope gevonden hebbende van ryker paartuur, uit haar' beloften vaaren. Octavius daarenteegen thans aan 't klaaghen, thans aan 't dreigen, met hooghe woorden, *dat zyn' faame* [5] *geschendt, zyn geldt was uitgeput*: entlyk zyn' behoudenis, die hem alleen overschoot, t'haaren goedtdunken stellende. Ende naa dat hy versmaadt bleef, eischt *eenen nacht ten trooste, door de welke gesmydight* [6], *hy voortaan maat zoude gebruiken.* De nacht wordt gestelt. Ende Pontia beveelt aan de dienstmaagdt, die 'er af wist, de wacht der slaapkaamer. Hy, met eenen vryeling, komt in, draaghende scherp onder de kleederen verhoolen. Toen, gelyk het gaat in minne en toorn, gekeeven, gesmeekt, verweeten, verzoent; en is een deel der duisternissen in de gailheit [7] besteedt. Ende verhit in zyn klaghten, doorstoot hy haar, die nergens voor vreesde, met

Zyn verweernis en verschooning.

Hy wordt gebannen.

Octavius Sagittaas zinnelooze min op Pontia.

Zy verlaat hem.

Hy doorstoot ze.

1 *Te hinken, te bezwyken.* 2 *Verkreegen:* 3 *Secretum.* 4 *Molli: weelderigh.* 5 *Naam.* 6 *Delinitus: neêrgezet.* 7 *Libidine seposita.*

met het yzer [1], schrikt ook de toeloopende maaghdt met een' wond' af, en streeft ter kamer uit. Des anderen daaghs was de moordt openbaar, aan den doodtslaagher geen twyfel. Want hy werdt overtuight, by haar vernacht [2] te hebben. Maar de vryelingh quam verklaaren, *dat dit stuk van hem bedreeven, en hy toegegaan was, om zyns meesters* [3] *ongelyk te wreeken*. En hadt hy zommighen beweeght door de treflykheit van 't exempel: tot dat de maaght, verkoomen van de wonde, de waarheit ontdekt heeft. En hy bewroeght by Burgermeesteren, door den vader der neêrgeslaagene, wordt, naa dat hy van 't Gildemeesterschap was afgegaan, by vonnis der Vroedtschappe, volgens de Cornelier wet van de dagdraaghers [4], verweezen. Niet min uitmuntend een' onkuisheit heeft, in dat jaar, begin van grooter quaaden voor den Staat gemaakt. Daar was in der stadt Sabina Poppæa, uit vaader T. Ollius geteelt, maar zy hadt den naam van haaren moederlyken grootvaader aangenoomen, om de doorluchtighe gedachtenis van Poppæus Sabinus, die in Burgermeester- en triomfelyke luister overblonk. Want de vrundtschap van Seianus heeft Ollius bedorven [5], eer hy tot bedieningh van eeren geraakte. In dezen wyve zyn alle andere gaaven geweest, behalven een eerlyk gemoedt. Namelyk haare moeder, hebbende de vrouwen haarder eeuwe in goelykheit te boven gegaan, hadt haar teffens met gloory en schoonheit beschonken. De middelen bezweeken d'aanzienlykheit van 't geslaghte niet. Meêwaarigh [6] was zy van taale, niet wanhebbelyk [7] van geest, om zich zeedigh in 't oogh, gail in der daadt te draaghen. Zelden quam zy op straat, en dat ten deel bedekt van aanschyn, om 't gezicht by graatigheit te houden, oft dat het zoo eenen val hadt. Haar' faam heeft zy nooit gespaart, geen onderscheidt tussen eegemaals en overspeelders maakende; nocht aan eige nocht aan anders gencegenheit gebonden [8]. Waar voordeel verscheen, daar voerde z' haar' lust heenen. Derhalven, staande haar huwelyk met Rufus Crispinus Roomsch Ridder, by wien zy eenen zoon geteelt hadt, heeft haar Otho bekoort, met zyn' jeughdt en overdaadt, en doordien hy de blaakenste in Neroos vriendtschap gehouden werdt. Nochte liep het langh aan, oft op 't overspel volghde 't huwelyk. Otho by den Vorst aan 't looven van *de schoonheit en zinlykheit* [9] *zyner gemaalinne*, 't zy uit reukeloosheit van minne, oft om hem t'ontsteeken, en door den bandt van 't genot eener zelfste vrouwe, zyn' moogenheit noch bet te styven.

Zyn vryelingh neemt de misdaadt t'zynen laste.

Sagitta verweezen. 45

Sabina Poppæas afkoomst,

Schoonheit,

Zeeden,

Treeken,

Geilheit,

Met Crispinus getrout, Daarna met Otho 46

Dik-

1 *Pedag.* 2 *Manstaste.* 3 *Patroni.* 4 *De stearijs.* 5 *Pervertit: ten val gebracht.* 6 *Heusch.* 7 *Adsuetum.* 8 *Obnoxia: verplicht, onderworpen.* 9 *Elegantiam: aardigheit.*

Dikwyls heeft men hem, in 't opſtaan van Cæſars banket, hooren verhaalen, *dat hy heenen gingh naa dien hem verleenden adel, die ſchoonheit, die yders wenſch, en de vreughde der gelukzaaligheu was*. Op dit en diergelyk tergen is geen langh marren gevallen. Maar Poppæa toegangh bekoomen hebbende, ſchikt in 't eerſt, door ſmeekliſt [1] en konſtenaaryen kracht te kryghen, zich veinzende *haarder begeerlykheit onmaghtigh, en met Nereos ſchoonheit bevanghen te zyn*: thans de minne des Vorſten nu hevigh geworden zynde, ſlaat ter hovaardye, zich hooren laatende, zoo men haar langher dan een' nacht of twee aanhieldt, *dat zy getrouwt was, nochte haar huwelyk kon laaten dryven, zynde aan Otho verknocht door een veer van leeven, daar niemandt by haalen moght. Die was groot daadigh van gemoedt en van pracht* [2]. *Daar zagh ze dinghen der hooghſte fortuine waardigh. Maar dat Nero in de boelaadje eener dienſtmeidt, en verſlingering op Acte beſtrikt, van de ſlaaffche gemeenſchap, niet dan bezoedelingh en verwerpelykheit was blyven aanhanghen*. Otho wordt verſtooten uit de gewoonlyke gemeenzaamheit, daarnaa uit verzaam en verzellinghe: en entlyk, op dat hy in ſtadt den naayveraar niet ſpeelde, Overſte van 't wingeweſt Luſitanië gemaakt. Daar hy, tot de burgerlyke waapenen toe, zich niet naa 't voorganghen ongerucht [3], maar oprecht en heilighlyk gedraagen heeft, dartel in leedigheit, en in moogenheit maatigher. Tot hier toe heeft Nero zyn' laſter- en ſchelmſtukken gezocht te bewimpelen. Hy hadt meeſt in 't ooghe Cornelius Sulla, en nam zynen vuidighen aardt voor heel anders, duidende dat 'er een veinzer en ſchalk onder ſchuilde. Welke vreeze, by Graptus eenen van Cæſars vryelingen, die door ervaarenheit en ouderdoom, ſeedert den tydt van Tiberius af, 't huis der Vorſten hadt leeren verſtaan, met dus een looghen geſtyft heeft. De Milvier brugge was te dier tydt vermaardt, door de nachtbekoorlykheden: en quam Nero daar dikwyls, om te loſſer zyn' dartelheit buiten der ſtadt te pleeghen. Derhalven gaat hy uit zyn hooft ſteeken, *dat hem, ſtaande om door de Flaminiër wegh weederom te koomen, een laaghe toegeſtelt, en by 't noodtlot verhoedt was, mits hy langhs een ander padt, in de Saluſtianer hooven gekeert was, en dat Sulla dat bedrogh hadt aangeſtelt*: om dat by geval, zommighen, uit jeughlyke wulpsheit, die toen alomme gepleeght werdt, den dienaaren des Vorſten, in 't weederkeeren, een' ydele vrees hadden aangejaaght. Nocht is 'er yemandt van Sullaas ſlaaven oft aanhanghers [4] bekent geworden. Zyn

Die ze Nero aanpryſt

Haar treeken om den Vorſt aan te lokken.

Otho wordt verſtooten, en Overſte in Luſitanië gemaakt.

47

Cornelius Sulla by Nero in het oogh, Wordt noch meer verdacht gemaakt, door 't bedrogh van den vryeling Graptus.

1 *Blandimenta*. 2 *Cultu*, 3 *Infamia*. 4 *Clientium*.

aardt voor al verachtbaar, en te moedeloos om yet te darren, was afwyzigh van zulk een misdryf. Men beval hem nochtans, als oft hy in recht verwonnen waar, zyn vaaderlandt te ruimen, en binnen de veſten
48 der Maſſilienſen bedwongen te houden. Onder de zelfſte Burgermeeſters werden de bezendinghen [1] der Puteolaanen gehoort, die van den Vroedtſchaplyken ſtaat, en de gemeente bezonder afgeveirdight waaren, aan den Raadt. Beſnauwende zyluiden *'t gewelt der meenighte*; deeze *de gierigheit van de Majeſtraaten, en al de geenen die yets meer dan gemeen waaren* [2]. Ende als de oproer, tot ſteenighen en dreighementen van brandt voortgeſlaagen, tot moordt en waapenen voortsterghde, is C. Caſſius gekooren, om daar raadt in te ſchaffen. Om dat ze zyn' ſtrafheit niet dulden konden, is, t'zyner beede, deeze zorge op de Scribonien gebroeders overgedraaghen, met byvoeghen van een hofregement. door vreeze van 't volk, en ſtraffe van weinigen, is d'eendraght weeder onder de ſteedelinghen gekeert. Ik zoude niet verhaalen 't overbekende raadtſlot, waar by der ſtadt van de Syracuſiers geoorloft werdt, t'overtreeden 't getal bepaalt om ſchermers te vertoonen, en hadt Pætus Thraſea dat niet teegengeſprooken, en zynen laſteraaren ſtoffe verleent, om zyn zinſtem te beriſpen. *Want, zoo hem docht dat de Staat raadtsmanlyke vryheit van doen hadt, waar toe op zoo lichte dinghen gebikt? Waarom en riedt oft te ontriedt hy niet, noopende pais en oorlogh, tollen en wetten, en 't geene daar wyders de Roomſche Staat by beſtondt? Dat het den Raadtsperſoonen vryſtondt, zoo dikwyls als zy 't recht ontfanghen hadden van zinſtem te geeven, voorts te brenghen wat zy wilden, en daar op voorſtel te verzoeken. Oft het alleen verbeeterens waardt was, dat men tot Syracuzen de ſchouwſpeelen zoo breedt niet aanſtelde? 'De reſt in alle deelen des ryx zoo treflyk, als oft niet Nero, maar Thraſea 't beſtier der dinghen hieldt. 'T welk zoo men met d'opperſte ontveinzingh over 't hooft zagh, hoe veel te meer ſtonden de ydelheeden ongerept te laaten.* Thraſea daarenteegens, als hem zyn' vrienden reeden afvorderden, antwoordde, *dat hy, niet onweetende van 't geen daar omgingk, zoodaanighe raadtſlooten zocht te richten: maar dat hy den Raadtsluiden dat ter eere deedt, om kundigh te maaken;*

„ DAT ZY DE *zorghe der groote dinghen met geen ooghluikingh verby*
50 „ *zouden gaan, die zelfs d'allerlichtſte ter harte trokken.* In 't zelfde jaar, op veelvoudigh verzoek der gemeente beſchuldighende d'ongeſchiktheit van de tolpachters, heeft Nero getwyffelt, *oft hy alle de tollen zoude gebieden achter te laaten: en 't menſchelyk geſlaght met die aller-*

En naar Maſſilië verzonden.

Twiſt der Puteolaanen.

Traſeaas zinſtem wordt beſtilpt.

Zyn verantwoordingh.

Nero twyfelt of hy de tollen wilde afſchaffen.

1 *Gezanten.* 2 *En yder der voortreffelykſten.*

ſchoon-

ſchoonſte gaave beſchenken. Maar de Vroedtſchappen, naa veel loovens van de grootheit zyns gemoedts, hebben zyn voorſlaan [1] geſchorſt, hem berichtende *dat het ryk ſloopen moeſt, zoo men de vruchten, daar de Staat meê onderhouden werdt, verminderde. Want naa 't afſchaffen der veertollen zoude volghen, dat men ook verzochte van de verponding* [2] *ontlaſt te zijn. Dat veele maatſchappyen van tollen, by Burgermeeſters en Gildemeeſters der gemeente waaren ingeſtelt, toen ook, als't Roomſche volk kraftigh op zyn' vryheit ſtondt. Op de reſt was thans der wyze verzien, dat de reekeningh van't gewin, en de nootlykheit der uitgifte t zaamen over een quaamen. Wel ſtonden de begeerlykheeden der tollenaaren t'eenemaal te maatighen, op dat het geene zoo lange jaaren zonder klaghte gedult was, niet door nieuwe bitterheeden, tot haatlykheit gedeeghe.* Derhalven heeft de Vorſt gebooden, *dat de wetten van elken tolpacht, verborghen tot dien tydt toe, zouden in ſchrift ten toon geſtelt worden: zy luiden geen naagelaaten eiſch hervatten, over 't jaar. Te Roome zoude de Schout, in de wingeweſten, de geenen die Schouts oft Burgermeeſters plaats bekleedden, recht buiten orde, teegens de tollenaars ſpreeken. 'De ſoldaaten zoude men by hunne vryheit houden, uitgezeit in't geen, daar zy koophandel meê dreeven.* Met andere dinghen zeer billyk: die een' korte wyl onderhouden, daarnaa in den windt geſlaagen zyn. Nochtans zyn afgebleeven de veertighſte en vyftighſte penning, en d'andere naamen door de tollenaars, op hunne ongeoorloofde afperſſinghen, gevonden. De toevoert van 't kooren ook is in de overzeeſche wingeweſten gemaatight: en verordent, *dat de ſcheepen, in't ſchatten der koopluiden, niet zouden aangeteekent worden, nochte zy daar af verpondingh betaalen.* Sulpicius Camerinus en Pomponius Silvanus gekoomen uit het wingeweſt Afriken, daar zy voorburgermeeſterlyk bevel gehadt hadden, aangeklaaght weezende, zyn by Cæſar vrygeſprooken: Camerinus teegens weenighe en amptelooze perſoonen, die hem meer ſtukken van wreedtheit, dan van geltneeringh te laſt leiden. Een groote meenighte van wroeghers hadt Silvanus omringht, en eiſchte *tydt om de getuighen t'ontbieden*: de gewroeghde verzocht op de daadt verdaadight te worden. Ende ſtondt hy booven, met zyn' geldighe erveloosheit en ouderdoom, die hy langher gerekt heeft dan 't leeven der geenen, door welker gunſtjaght hy ontkoomen was. De zaaken van Germanië waaren tot dezer tydt toe in ruſte geweeſt, mits den aardt der Hooftluiden, die, nu de triomfteekenen ge-

'T welk de Vroedſchappen afraden.

51 De Vorſt beveelt de wetten van elke tolpagt bekent te maaken, en d'onbillykheit der Pachters in te binden.

De kooren-ſcheepen vry van verpondingh.

Sulpicius Camerinus en Pomponius Silvanus vrygeſprooken.

53 Zaaken van Germanië.

1 *Impetum: yver.* 2 *Tributorum.*

meen geworden waaren, meer luiſters hoopten uit het doen duuren der vreede. Paulinus Pompeius en L. Vetus waaren te dien getyde Overſten van 't heir. Om nochtans den ſoldaat niet luy leedigh te houden, heeft die opgemaakt den dyk van Druſus, over drieënſeſtigh jaaren, tot bedwangh van den Ryn, begonnen: Vetus reede toe om de Moezel en Arar, met een' graft tuſſen beiden gemaakt, t'zaamen te knoopen [1]. Op dat de behoeften [2], door zee, daarnaa den Rhodanus en Arar opgevoert, door die graft, thans door de Moezelſtroom, in den Ryn, voorts in den Oceaan moghten uitloopen: en de moeilykheeden der weeghen wegh genoomen zynde, de weſter- en noorderſtranden onderlingh vaarbaar worden [3]. 'T werk werdt benydt van Ælius Gracilis, Stadthouder van Belgica, die Vetus affchrikte van 't brenghen der keurbenden in eens anders wingeweſt, en de gunſt der Galliën naa te jaaghen. Zeggende, *dat zulks den Bevelhebber [4] vreez' aanjaaghen*
54 *zoude*; waar mede gemeenlyk alle eerlyk beſtaan belet wordt. Voor de reſt, uit de geſtaadighe leedigheit der heiren is gerucht ontſtaan, *dat den Stadthouderen 't recht benoomen waz, om teegens den vyandt op te trekken*. Dies hebben de Friezen, de jeughdt door de boſſen en poelen, den onſtrydtbaaren ouderdoom door de meeren, tot aan den oever gevoert, en de akkers die men leedigh en ten behoeve der ſoldaaten leggen liet, beſlaaghen, door aanraaden [5] van Verritus en Maloriges, die dat volk toen regeerden, voor zoo veel de Germaanen zich laaten beheeren *. Ende hadden zy nu daar huizen geveſt, zaadt in 't land geworpen, en bouwden 't als vaaderlyken grondt; als Dubius Avitus, hebdende 't wingeweſt van Paulinus ontfanghen, de Friezen dreigende *met de Roomſche kracht, 't en waar zy naa hunn' oude plaatzen keerden, oft nieuwe woonplaats van Cæſar verworven*, Verritus en Maloriges gedreeven heeft zich tot bidden te wenden. Ende gereiſt naa Rome, terwyl zy op Nero wachten, die met andere zorghen bezigh was, zyn, onder andere dinghen die men den uitheemſchen tot praal toont, in de Schouburgh van Pompeius getreeden, om de grootheit des volks te bezichtighen. Aldaar zich leedigh vindende (want naamen geen vermaak in 't ſpeelen, dat zy niet verſtonden) dewyl zy *naa de geenen die in 't ruim [6] zaaten, het onderſcheidt der orden, welke de Ridderſchap, welke van den Raadt waaren*, bevraaghen, zyn zy zommighen in uitheemſch gewaadt gewaar geworden, in de zeetels der Raadtsperſoonen: en

De dyk van Druſuswort opgemaakt.

Graft tuſſen de Moezel en Arar.

De Frieſen beſlaan de leedighe akkers.

Zenden Gezanten naa Rome.

1 *Hechten.* 2 *Copiæ.* 3 *Van de weſterſtranden de noorder bevaaren worden.* 4 *Imperatori: Veltheer.* 5 *Auctore.* * *Dit 's in 't Latyn bedorven, en ſchynt den ſin naaſt In quantum Germani regnantur.* 6 *Caveæ.*

en vereiſſchende, *wie die waaren*, naa dat zy gehoort hadden, *dat men die eere deedt aan gezanten dier volken, die in vroomheit, en vruntſchap tot de Romainen uitſtaaken*, zoo roepen ze, DAT GEENERLEY MENSCHEN, IN WAAPENEN OFT TROUWE, DE GERMANEN TE BOVEN GINGEN, treeden af, en gaan onder de Vroedtſchappen zitten. 'T welk van de toekykers in 't heuſch genoomen werdt, als ſmaakende naa d'aalouwde bruskheit[1], en eenen goeden naaryver. Nero heeft ze beide met het Roomſch burgerſchap beſchonken: *de Friezen* bevoolen *de akkers te ruimen*. Ende alzoo zy daar op niet paſten, heeft de hulpruiter, hun ſchielyk opgezonden, hen daar toe benoodight, vanghende en verſlaande die ſtyfzinnighſt weederſtonden. De zelfſte akkers, zyn van d'Anſibariën ingenoomen, een vermoogener volk, niet alleen door haar' meenighte, maar ook door 't medelyden der omleggende volken: om dat zy, verdreeven van de Chaucen, en behoeftigh van woonplaats, om een vailigh ballinghſchap baaden. Ende hadden zy by zich eenen genaamt Bojocalus vermaart onder die volken, en ook getrouw aan ons, verhaalende *hoe hy, in den opſtandt[2] der Cheruſcen, door bevel van Arminius was geboeit geweeſt, thans onder de Overſten Tiberius en Germanicus ſoldye verdiendt hadt, met een' gehoorzaamheit van veertigh[3] jaaren*. Daar hy nu noch by voeghde *'t onderwerpen zyner landtsluiden aan ons gebiedt. Hoe groot een gedeelte velts lagh'er, daar de beeſten en't vee der ſoldaaten ſomtydts ingejaaght werdt? 't gingk'er meè heen dat zy verbly voor de kudden bewaarden, daar de menſchen honger leeden: als zy maar geen woeſtyn en onbewoonde plekken liever hadden, dan vruntlyke volken. Dat die akkers eertydts den Chamaven, thans den Tubanten, en daarnaa aan d'Uſipiers toebehoort hadden*. GELYK DE *hemel den Goden, alzoo was't aardtryk den geſlaghte der menſchen gegeeven: en't geen leedigh lagh, was gemeen*. Daar naa ziende de zon, en roepende d'andere ſtarren aan, vraaghd' haar, als oft zy voor hem geſtaan hadden, *oft het haar luſte de ydele aarde t'aanſchouwen? Zy moghten'er liever de zee overſtorten, teegens de geenen die 't landt t'onbruik maakten*. Avitus hier door niet bewooghen, voeghd''er op, DAT MEN *'t gebiedt van zyn' beeter dulden moeſt. Dit hadt den Goden, die zy aanriepen, behaaght, dat het aan't goedtdunken der Romainen ſtonde, wat zy te geeven, wat zy te ontneemen hadden; nochte dat zy andere rechters dan zich zelve lyden zouden*. Dit heeft hy in 't openbaar aan d'Anſibariërs geant-

Duitſche eenvoudigheit en rondigheit.

Moeten d'akkers verlaaten.

55 Die worden van de Anſibariën ingenomen, onder 't beleit van Bojocalus.

Zyn'rede tot de Romainen.

56 Antwoort van Avitus.

1 *Impetus*. 2 *De wederſpannigheit*. 3 *Quadraginta leeſt Lipſius*.

geantwoordt, aan Bojocalus zelf, *dat hy hem ter gedachteniſſe van de vrundtſchap, akkers zoude geeven*. 'T welk hy als een loon van verraa-
» derye verſmaadende, voeghd'er by: LANDT *om in te leeven kan ons*
» *gebreeken, niet om in te ſterven*. Ende is men alzoo van weederzyde
D'Anſibariën zocken hulp by andere volken. met een geſteurt gemoedt geſcheiden. Zy luiden riepen de Bructeren, Tencteren, ook volken verder geleegen, tot gemeenſchap van 't oorlogh. Avitus hebbende aan Curtilius Mancia, Stadthouder van 't bovenſte heir, geſchreeven, *dat hy, over Ryn trekkende, de waapenen van achteren zoude laaten zien*, heeft zelf de keurbenden op den bodem der Tencteren gevoert, hen dreigende *uit te roeien, 't en waare zy hunne zaake van der anderen ſcheidden*. Deeze derhalven afſtaande, de Bructeren met gelyke vreeze verſchrikt zynde, en de reſt ook de handt van ander mans gevaar trekkende, is 't volk der Anſibariën alleen, achterwaarts naa d'Uſipiën en Tubanten toegezakt. Uit welker geweſte verdreeven, als zy naa de Catten, echter naa de Cheruſcen getoogen waaren, met een'lange doolinghe, gaſten, behoeftigh, vyanden, werdt alle haar'jeughd' in vreemden lande verſlaaghen. D'onſtrydtbaare ouderdoom is tot buit uitgedeelt.

Worden verlaten en verdelgt.

57 Strijdt tuſſen de Hermunduren en Catten. In den zelven zoomer is tuſſen de Hermunduren en Catten een groote ſtryd gevochten. dewyl zy een ſtroom, vruchtbaar om zout te teelen, en op de grenzen loopende, met gewelt zoeken aan zich te trekken; zynde booven de luſt om alles met waapenen te verrichten, ingenoomen met een geloof[1], *dat die plaatzen den hemel naaſt koomen, en de gebeeden der menſchen nergens van zoo heinde by van de Goden gehoort worden. Dat daarom, door de goedtgunſtigheit*[2] *der Goden, in die ſtroom en die boſſen't zout voort quam, niet gelyk by andere volken, uit opgeſpoelt zeewaater en't drooghen van dien, maar uit het geene dat men op eenen brandenden houtkoop giet, t'zaamen bakkende van twee ſtrydende elementen waater en vier*. Maar 't oorlogh is den Hermunduren gelukkigh, der Catten ondergangk geweeſt: om dat de verwinners[3], de ſpits hunner wederpartye aan Mars en Mercurius toegeheilight hebben; door welke bedelofte, paarden, mannen, alles wat verwonnen is, ter nederlaaghe worden overgegeeven. Ende zyn zeker de vyantlyke dreigementen hun zelven op 't hooft gevallen. Maar de ſtadt der Juhonen in bondtgenootſchap met ons ſtaande, is met een onvoorzien quaadt geplaagt. Want vuur uit der aarde geſprooten greep alle hoeven, akkers, dorpen aan, en liep voort, tot aan de veſten zelf der onlanx geſtichte bouwſtadt. Nochte was te bluſſen, al viel'er ſlagreegen,

Nederlaag der Catten.

Vuur uyt der aarde geſprooten plaaght de Juhonen.

1 *Religione*. 2 *Indulgentia*. 3 *Om dat zy, indien ze verwinners wierden*.

reegen, al deedt men alle vlyt met ſtroomwaater oft ander vocht: tot dat eenighe landtluiden, uit armoê van teegenweer, en gramſchap over die ramp, van verre begoſten met ſteenen te werpen: daarnaa, mits de vlammen gingen leggen, naader toetreedende, die met ſtokſlaaghen en ander ſmyten, als wilde beeſten afſchrikten: ten laaſten werpen zy daar op kleederen van den lyve gerukt, de welke hoe heilloozer [1] en ſmettiger door 't gebruik, hoe zy bet waaren om het vuur te dempen. Dat in 't zelve jaar de Ruminale boom, op de daghvaartplaatze [2], die over de achthondertveertigh [3] jaaren te vooren de kindtsheit van Remus en Romulus gedekt hadt, by verſterven van telgen, en verdroogen van ſtamme, vermindert was, is als een voorſpook genoomen, tot dat hy met nieuwe ſpruiten weeder begon te leeven. 58

De Ruminale boom vermindert.

1 *Profana.* 2 *Comitio.* 3 *Lipſius rekent* 330.

HET
VEERTIENDE JAARBOEK
VAN
C. CORNELIUS TACITUS,
Seedert Auguſtus aflyvigheit.

KORT BEGRIP DES VEERTIENDEN BOEKS.

NEro walght van zyn' moeder, en brenght haar entlyk om. Hy ontſchuldight die daadt by de Vroedtſchap, en die houdt het hem niet alleen te goede, maar pryſt het. Van toen af berſt hy uit tot allerley ſnoodtheit, ment de waaghens, zinght op het toonneel. Het vyfjaarigh ſpel te Rome ingeſtelt, met verſcheiden gerucht daar over onder de gemeente. Rubellius Plautus wordt aan een' zyde geſchikt. Maar Corbulo doet dappre dinghen in Armenië: neemt Tygranocerten in: ſtelt Tigranes tot Koningh over hen. Daarenteegen heeft men een' nederlaagh in Britannië gehadt, terwyl Suetonius Paulinus overgezet hadt in't eilandt Mona: en is byna 't heele wingeweſt verlooren: 't welk nochtans van Suetonius door wondere ſtandtvaſtigheit [1], en't geluk van eenen ſtrydt, behouden is. D'Overſte der ſtadt in zyn eigen huis omgebraght. Het gezin daar over geſtraft. De wet der Majeſteitſchennis weder opgehaalt. Burrhus overlydt. Seneca wordt van de booſten met nydt belaſt, en verzoekt daarom zyn afſcheidt van den Vorſt, doch verwerft het niet. Tigellinus is alleen meeſter van alles: die bezorght dat men Plautus en Sulla ombrenght. Nero zet Octavia van zich: verzaamt met Poppæa: de gemeente recht daar over een' muiterije aan: die oorzaak is om Octaveaas oudergangk te verylen. Die wordt in't eilandt Pandaterien omgebraght. Al dit bedreeven in en ontrent vier jaaren: Burgermeeſters zynde

T. VIPSANIUS EN L. FONTEIUS CAPITO.
DE VELTHEER NERO TEN VIERDEN, EN COSSUS CORNELIUS LENTULUS
C. CÆSONIUS PÆTUS EN C. PETRONIUS TURPILIANUS.
P. MARIUS CELSUS EN L. ASINIUS GALLUS.

1 *Kloekhartigheit.*

Cajus

CAjus Vipſanius, en Fonteius Burgermeeſters weezende, heeft Nero 't langh overmaalen [1] ſchelmſtuk niet wyder uitgeſtelt, zynde zyn ſtoutheit begroeit door de outheit des ryx, en hy van dagh tot dagh blaakender in de minne van Poppæa. De welke geen hoop hebbende, by 't leeven van Agrippina, om van hem ten echte genoomen, en Octavia afgeſcheiden te werden, met veel quaadt aanbrengens, ſomtydts den Vorſt boertender wyze verweet *dat hy een weeskindt was, dien, aan't bevel van anderen onderworpen, niet alleen gebiedt, maar ook vryheit ontbrak. Want waarom ſtelde men haar huuwelyk uit? mishaaghd' hem mooghelyk haar' ſchoonheit, en triomfelyke voorouders? oft haare vruchtbaarheit, en oprecht gemoedt? Men vreesde, dat zy zyn' gemaalinne geworden, ten minſten 't leedt den Raadt sperſoonen gedaan, de verbolgenheit des volks teegens de hovaardy en gierigheit zyner moeder, openbaaren moght. Indien Agrippina geen' ſmaar verdraaghen kon, dan die op haaren ſoon gebeeten was, men zoude haar weeder aan Otho ten huwelyk leeveren. Geen hoek des aardtbodems, oft zy was'er getrooſt heenen te trekken. Daar't haar beeter zoude zyn de ſmaadt des Veltheers te hooren, dan die 't aanſchouwen, en zyn hach te helpen ſtaan.* Teegens deze en diergelyke reeden hem, met traanen en treeken der overſpeelſter, ingeboezemt werdende, verzette zich niemandt: yder wenſchende dat de moogenheit zyner moeder een' krak kreeghe, nochte geloovende dat zyn haat tot haar' moordt toe harden zoude. Cluvius vermelt, *dat Agrippina, uit brandt om de moogenheit te behouden, zoo verre vervoert is, dat zy op't midde van den dagh, als Nero door den wyn en 't banketteeren verhitte, zich dikwyls aan hem, wel by drank zynde, vertoont heeft opgetooyt, en bereidt ter bloedtſchande. Ende dat als nu die'er naaſt by waaren acht gaaven op't geil kuſſen, en't lieflokken voorbode des laſterſtuks, Seneca, teegens de wyſſyke bekoorlykheeden, een' vrouw te hulp genoomen heeft: ende Acte de vryelingh opgemaakt is, die teffens voor haar eigen gevaar, en Neroos eerloosheit, angh, hem hadt aan te brenghen hoe de bloedtſchande rucht baar geworden was, dragende zyn' moeder haaren roem daar af, nochte dat de ſoldaaten't gebiedt van eenen heilloozen Vorſt zouden dulden.* Fabius Ruſticus verhaalt dat niet Agrippina, maar Nero hier toe begeerte gehadt heeft, en dat het door liſt der zelfſte vryelinge, werdt omgeſtooten. Maar 't geen by Cluvius, is ook by de reſt van de ſchryvers uitgegeeven, en helt de faam

1 Neroos toeleg tegens 't leven zyner moeder.

Daar Poppæa hem van ter zyde toe aanhitſt.

Niemant ſpreekt tot haar verdaadiging.

2 Om haar maght te behouden toont ze zich bereit ter bloedtſchande.

Maar Seneca dient zich van Acte, om haar eerlooshcit te ſtuiten.

Andere leggen die ſchandelijke begeerte Nero te laſt,

1 *Meditatum.* 2 *Blanditias: troetelingen.*

faam over deeze zyde [1], 't zy Agrippina zoo groot een' grouwel in haar gemoedt ontworpen heeft, oft gelooflyker geſcheenen, dat haare zinnen op een' nieuwe luſt [2] geſcherpt heeft eene, die in haare meiskens jaaren, hoerery met Lepidus, op hoop der heerſchappye, bedreeven hadt, door gelyke zucht [3] zich wegh geworpen, om zelfs Pallas zynen wil te doen, en door 't huwelyk met eigen oom, op alle laſterſtukken was afgerecht [4]. Nero derhalven mydde zich in 't heimelyk by haar te koomen. Als hy naa de hooven, oft naa 't geweſt van Tuſculen oft van Antien vertrok, prees haar, *dat zy de leedigheit terghde* [5]. Ten laaſten, achtende, waar men haar hadt, dat z' hem over de handt was, nam hy een opzet van haar om te brenghen [6]: alleenlyk in beraadt leggende, *oft men 't met vergift, oft met ſcherp* [7], *oft eenigh ander gewelt, beſtellen zoude*. Ende ſtondt hem eerſt het vergif aan. Maar zoo men 't haar onder 't banket des Vorſten gaf, men kond het op 't geval niet leggen [8], zynde Britannicus alzoo aan zyn eindt geraakt. Ende 't hadt veel in de dienaars te bekooren [9], van een' wyf, dat door 't pleeghen van ſchelmſtukken, teegens laaghen was waakende. Ook hadt zy, met tegenraadt in de voorbaadt zynde, 't lyf gewaapent. Hoe men yzer en doodtſlagh verbergen zoude; wiſt niemandt te bedenken; en vreesd' hy, dat de geene, die tot zoo zwaar een ſtuk verkoozen wierdt, zyn bevel verſmaaden moght. Anicetus de vryelingh, Overſte der vloote by Miſeenen, en opvoeder van Neroos kintsheit, en door onderlingen haat van Agrippina benydt, boodt zyn vernuft [10]. Derhalven onderwyſt hy hem, *dat men een ſchip kon toeſtellen, een deel van 't welke, door konſt, in zee geſloopt, haar onweetend uitſtorten* [11] *zoude. Niets was 'er zoo veel hachelykheits onderworpen als de zee, en zoo zy door ſchipbreuk wierdt weghgerukt, wie zoud' 'er zoo onbillyk zyn, dat hy op ſchelmerye duidde, 't geen de winden en golven zouden misdreeven hebben. De Vorſt hadt daar by te voeghen een' kerk voor d'overleedene, en outers, en wat 'er meer diende, om zyn' trouwhartigheit* [12] *ten toon te ſtellen*. Hem geviel deeze ſchranderheit, daar ook de tydt behulpzaam toe was, dewyl hy de feeſtdaagen der Quinquatruen by Bajen vierde. Derwaarts troond' hy zyn moeder, zich hooren laatende, MEN *moeſt de korzelheit zyner ouderen dulden, en haar gemoedt te vreede ſtellen*, om alzoo een gerucht van verzoeningh te baaren, en Agrippina binnen te krygen [13], die met een graagh [14] vrouwengeloof ter blydtſchap quam.

Doch de meeſten houden zyn moeder daar aan ſchuldig.

Nero 3 mydt haar.

Neemt een opzet van haar om te brengen.

Maar leit in beraadt oft men 't met vergift oft ſcherp zou beſtellen.

Anicetus ſlaat daar toe een ſchip voor.

Dat door konſt in zee geſloopt kon werden.

Deez 4 vondt gevalt Neroo, „ Die zyn „ moeder naar Bajen troont.

1 *Herwaarts*. 2 *Libidinis: ritſigheit*. 3 *Tocht*. 4 *Exercita: verhardt*. 5 *Otium laceſſeret: teegens de leedigheit ſtreedt*. 6 *Interficere: af te maaken*. 7 *Yzer, ſtaal*. 8 *Referri: ſchuiven*, 9 *Tentare*. 10 *Ingenium: zynen geeſt, zyn aardt*. 11 *Loozen*. 12 *Pietas, kinderplicht*. 13 *Aan Agrippina te geraaken*. 14 *Facili, lichte*.

quam. Daarnaa haar op ſtrandt in 't gemoet trekkende (want zy quam aan van Antien af) ontfanght hy ze met handt en omhelzen [1], en leidt ze nae Baulen: dat's de naam eener hoeve, tuſſen den uitham van Miſenen, en 't lak [2] van Bajen, daar de bocht der zee aanſpoelt. Daar lagh onder andere een ſchip uitmuntende in ſieraat, alleens oft dat ook ter eere zyner moeder gedaan werdt. Want zy was gewoon met galeijen [3] en geroey der vlootgezellen gevoert te worden. Ende was zy alstoen ten bankette genoodight, om de nacht tot het bedekken van 't ſchelmſtuk te bezighen. 'T gaat vaſt genoegh, dat 'er een uitbrenger geweeſt, en Agrippina van de laage gehoort hebbende, in twyfel oft zy 't gelooven zoude, in een' draaghſtoel, tot Bajen toe is gevoert. Daar heeft het troetelen de vreeze verlicht [4], alzoo zy heuſſelyk ontfangen, en boven hem gezet wordt. Want Nero, met veele redenen, nu gemeenzaam op zyn jongelings, dan weeder met een ernſtigh aanzicht, als oft hy haar deftige dinghen hadt meede gedeelt, de maaltydt in de lengte rekkende, volghde haar, als zy weghgingh, hangende vaſtelyk [5] aan haar' ooghen en borſt, 't zy om de geveinſtheit voltemaaken, 't zy dat het laaſte aanſchouwen van zyn' ter doodt gaande moeder, dat gemoedt, hoe wreedt het ook was, teegenhieldt [6]. Een' ſtarlichte nacht, en ſtil, mits de bedaarde zee, hebben de Goden, als om hem 't ſchelmſtuk t'overtuighen, verleent. Nochte was het ſchip verre voorts geraakt, daar twee van haar huisgenooten Agrippina verzelſchapten: van welke Creperejus Gallus niet wydt van 't roer ſtondt, Aceronia op de voeten van haar, die needer lagh, hellende [7], *'t berouw haars zoons, en 't herzwerven van de genaade zyner moeder*, met b'ydtſchap verhaalde; als naa 't geeven van 't teeken, het verdek der plaatze begon in te ſtorten, zynde zwaar van veel loots, en Creperejus beknelt, en terſtondt verſtikt werdt. Agrippina en Aceronia zyn van de uitſteekende wanten des daks, die by geval te ſterk waaren om voor den laſt te wyken, beſchut: ook volghde 't ſloopen van den ſcheepe niet, mits yder verbaaſt was, en de meedeweeters [8] door d'onkundighen belet werden. Daarnaa vonden de roeyers goedt, op d'eene zyde te hellen, en 't ſchip alzoo te doen zinken [9]. Maar zy konden elkanderen niet terſtondt verſtaan in 't ſchielyk werk, en anderen over de weederzyde dringhende [10], gaaven middel tot zachter overſlagh [11] in zee. Maar d'onvoorzichtige Aceronia, dewyl ze roept *dat ze Agrippina was, en dat men's Vorſten*

Heuſſelyk ontfangt,

Ten bankette noodight,

Geveinsdelyk, onthaalt, ſtreelt en vlaait.

5

Zy begeeft zich op het bedrieglyk ſchip, met Creperejus en Aceronia.

't Verdek begint in te ſtorten.

Creperejus verſtikt.

't Sloopen van 't ſchip door onorde belet,

Maar 't werdt over zyde gehelt.

En Agrippina in zee geſtort.

Aceronia in zee gedoodt.

1 *Amplexu: omvadon.* 2 *De meer.* 3 *Derderiemen.* 4 *Van 't hart gezet.*
5 *Artius, gebecht.* 6 *Deedt ſchoorvoeten.* 7 *Reclinis.* 8 *Conſcios: Geheimverwanten.*
9 *Te verdrenken.* 10 *Nitentes.* 11 *Worp.*

ſten moeder te hulpe komen moeſt, wordt met kloeten en riemen, en ander ſcheepsgeweer, dat by geval reedtſt was[1], afgemaakt. Agrippina zwygende, en dies te min gekent, heeft nochtans een quetzuure in de ſchouder ontfangen. Met ſwemmen, daarnaa bejegent van ſchuitjens, tot in 't Lucriner lek gevoert, werd zy in haar' hoeve gebragt. Aldaar overreekenende dat zy daarom met de bedrieghlyke brieven ontbooden, en met de hooghſte eer onthaalt was, dat meede het ſchip, beneevens de ſtrandt, niet gedreeven door den windt, oft teegens de klippen geſmeten[2], maar van zyn opperſte gedeelte af, als een landtmanganeel[3], was ingeſtort, ook acht geevende op de doodt van Aceronia, en teffens, haar eige wonde aanſchouwende, vondt zy geen' anderen raadt teegens de laagen, als die ongemerkt te laaten: en zondt haaren vryelingh Agerinus, om haaren zoone te boodtſchappen, *dat zy door de goedigheit der Goden en zyn' fortuine een zwaar ongeval ontkoomen was, biddende dat hy, alhoewel door 't gevaar zyner moeder verſchrikt, de zorge der bezoekinghe uitſtellen wilde*[4]. *Zy hadt teegenwoordighlyk ruſt van doen.* Ende daarentuſſen zich buiten zorghe veinzende, doet plaiſters op de wonde leggen, en 't lichaam ſtooven. Naa d'uiterſte wil van Aceronia beveelt zy te vereiſchen, en haare goederen te verzeegelen. Dit alleen zonder geveinſtheit. Maar als Nero de tydingh[5] van 't bedreeven ſtuk verbeide, werdt hem aangebraght, *dat zy ontkoomen was, gequetſt met een geringh raaken*[6], *en zoo diep*[7] *in't gevaar geweeſt zynde, dat noopende den aanſtichter geen twyfel viel.* Alstoen doodt[8] van anxt en zweerende[9], *dat zy hem daatlyk zoude bykoomen, ſpoeijende ter wraak, 't waar dat zy de ſlaaven waapende, oft den ſoldaat opruidde, oft naa de Vroedtſchap en 't volk voortsrukte, hem de ſchipbreuk, haar' wonde, en omgebraghte vrienden te laſt leggende, waar teegens wat toeverlaat hadt hy? ten waar Burrhus en Seneca yets opwaakten.* De welke hy terſtond hadt ontbooden, zynde onzeeker oft zy daar af te vooren onweetende waaren. Derhalven zweeghen zy beide eenen langen tydt, om 't niet vergeefs af te raaden; geloofden 't ook zoo verre[10] gekoomen te zyn, dat zoo men niet voor Agrippina gereedt was, Nero om hals moeſt. Seneca daarnaa, tot hier toe voorbaariger, ſloegh 't oogh op Burrhus, als hadt hy hem gevraaght, *oft men den ſoldaat bevel tot den moordt hadt te geeven?* hy antwoordde, *dat de hofſoldaeten den gantſchen huize der Cæſaren verplicht, en Germanicus niet vergeeten hebbende, geen hart tot*

Agrippina gebergt.

6 Zy verſtaat den toclegh en 't bedrogh,

Maar gelaat zich anders.

Zendt Agerinus aan haaren zoon.

7 Nero in groote anxt.

Beraadt zich met Burrhus en Seneca.

Senecaas vraage.

Burrhus antwoort,

1 *Eerſt voortquam met haar voor eerſt te bezoeken.* 2 *Stootende.* 3 *Machinamentum.* 4 *Zich niet bekommeren of bemoeyen wilde* 5 *Boden.* 6 *Iſtu levi.* 7 *Verre.* 8 *Beſtorven.* 9 *Obteſtans.* 10 *Daar toe.*

tot yet fels[1] *teegens zyn bloedt zouden hebben: Anicetus moght zyn beloften volvoeren*[2]. Die, zonder eenigh marren, eischt de hooftlast[3] van 't schelmstuk. Op dat woordt verklaart Nero, *dat hem op dien dagh 't ryk geschonken, en zoo groot een' gifte van eenen vryelingh ontfanghen bewerdt. Hy zoude spoedigh heenen gaan, en de vaardighsten ten beveele aanvoeren.* Hy zelf gehoort hebbende, dat Agerinus gekoomen was, tot bode gezonden van Agrippina, stelt in voorbaat een toonneel toe, om hem in de schult te leggen: en werpt een' deegen[4], terwyl hy zynen last is uitende, tussen zyn' voeten. Toen, als waar hy op 't stuk betrapt, gebiedt hem in boeyen te slaan: om te verzieren, dat de moeder naa 's Vorsten lyf gestaan, en uit schaamte van 't bevonden schelmstuk, de doodt willigh op haar' hals gehaalt hadt[5]. Midlerwyle, 't gevaar van Agrippina ruchtbaar geworden zynde, als oft het by geval toe gekoomen waar, liep elk, mits hy 't verstaan hadt, naa strandt toe. Deze klommen op de hoofden in 't waater geslaaghen, die in de naastleggende schuiten. Anderen liepen tot den hals toe[6] in zee, zommigen strekten de handen uit. Met kermen, wensch, beeden[7], geschreeuw der geenen die naa verscheide dinghen vraaghden, oft daar op antwoordden, werdt al 't geweest vervult: daar vloeide toe een' geweldighe meenighte met lichten, en, als men vernam dat ze behouden was, maakte zich gereedt als om haar geluk te gaan wensch en, tot dat ze door 't gezicht der gewaapende en drieschende schaare verstrooit werden. Anicetus omringht de hoeve met wacht, en naa 't opbreeken der deure grypt de slaaven, die hy ontmoette, by den kop, tot dat hy aan de deur haarder slaapkaamer quam: daar weenigh persoonen by stonden, zynde de reest door den schrik van de inbreekers vervaart. In de slaapkaamer was maatelyk licht, en eene der dienstmaaghden[8]; zynde Agrippina hoe langer hoe meer beanxt, dat 'er niemandt van haaren zoon quam, jaa zelfs Agerinus niet, dat het nu vast anders aan strandt gestelt was[9], dat zy zich eenzaam, voorts schielyk gedruis vernam, en de teekenen der uiterste noodt[10]. De slaavin daarnaa wegh gaande, *Gy verlaat my dan ook*, zeidt ze, en ziet Anicetus aankoomen, verzelt met den Scheepsoversten Herculeus, en Scheepshondertman Oloaritus. *Ende indien hy gekoomen was om haar te bezoeken, hy zoude*, zeydt ze, *gaan boodt schappen dat ze verquikt*[11] *was, indien om een schelmstuk aan te rechten, zy vertrouwd' het haaren zoon niet toe, die en hadt hun geen' moedermoordt belast.*

Hy wil dat Anicetus den moordt volvoere.

Die zich daar toe bereit toont.

Tot genoegen van Nero,

Die Agerinus zyn moeders bode valschelyk beticht.

8

Toe'oop van 't volk om Agrippina, na t'ontkoomen uit de zee, te zien.

Maar Anicetus verstrooit de schaare.

Hy omringt haar hoeve.

Zy wordt van de haaren verlaaten.

Haar moedige aanspraak aan Anicetus.

1 *Atrox*: Oevels. 2 *Perpetraret*: uitvoeren. 3 *Summam*: 't voltooyen. 4 *Dag*. 5 *Sich zelve verdaan*. 6 *Quantum corpus finebat*: zoo verre als 't lichaam toeliet. 7 *Votis*: bedeloften. 8 *Slaavinnen*. 9 *Alium fere littore faciem*: dat 'er de strandt nu vast anders uitzagh. 10 *Malis*: swaarigheit. 11 *Refotam*.

last. De moorders gaan rondtom 't bedde staan, en de Scheepsoverste heeft haar eerst met een stok op 't hooft gesmeeten. Want als de Hondertman, om haar te dooden het yzer uittrok[1], hem toeduwende haar onderlyf, *treft den buik*, schreeuwde ze, en is door veele wonden afgemaakt.

Haar leste woorden.

9 Al dit wordt eenstemmighlyk vermelt. Oft Nero zyn zielloozе moeder aanschouwt, en 't maaxel[2] haars lichaams gepreezen heeft; daar zyn 'er die 't geschreeven hebben, daar zyn 'er die 't loochenen. Zy is verbrandt op de zelve nacht, in een gastmaalbedde, en met een oolyke[3] uitvaart. Zoo langh ook als Nero 's ryx maghtigh was, wert'er geen' aarde te hoop gedraaghen, nochte haar graf gesllooten. Thans heeft zy door 't bezorgen haarder huisgenooten een lichte[4] tombe bekoomen, neevens den wegh van Misenus en de hoeve van den hooghgezaghebber Cæsar, die ten hooghsten uitsteekende, 't gezicht heeft op de onderworpe inhammen[5]. Als 't vier ontsteeken was, heeft haar vryeling gebynaamt Mnester, zich zelven met yzer doorsteeken, zonder dat men weet oft uit liefde t'zyner vrouwe[6], oft uit vreeze van omgebraght te worden, geweest zy. Veele jaaren te vooren hadt Agrippina gelooft, dat zy dus een eindt zoude hebben, en 't zelfde veracht. Want als zy, noopende Nero, raadtpleeghde, hebben haar de Chaldeen geantwoordt, *het zoude geschieden dat hy heerschen zoude en zyn' moeder vermoorden*: ende zy, *dat hy haar vermoorde*, zeidt ze, *mits dat hy heersche*.

Haare armelyke uitvaart.

Mnester haar vryeling doorsteek zich zelven.

Zulk een einde was haar van de Chaldeen voorzeit.

10 Maar als 't schelmstuk volbraght was, werdt eerst de grootheit des zelven van Cæsar bevroedt[7]: de rest der nacht, thans met zwyghen als vast genaagelt[8], dikwyler van vreeze opschietende, en zyner zinnen byster, verwachte hy 't licht, eeven oft het hem 't bederf[9] zoude toebrenghen. Ende is hy door 't eerste vlaayen der Hondertmannen en Kornellen daar toe van Burrhus beweeght[10], ter hoope gemoedight, de welke hem metter handt vatten en begroetten, *dat hy 't onvoorsien gevaar en schelmstukken ontkoomen*[11] *was*. Zyn vrienden daarnaa aan 't bezoeken der tempelen: en 't exempel aangevangen zynde, gaan de naaste amptmaatighe steeden[12], met slaghtoffer en bezendingen haare blydtschap betuighen. Hy, met een recht ander veinzen, vol druks, en quansuis gesteurt op zyn eige behoudenis, beschreiende[13] de doodt zyner moeder; om dat nochtans de plaatzen niet van gedaante, gelyk de menschen van aanschyn wisselen, weemelde voor zyn oogen het lastigh gezicht van die zee en stranden (en daar waarender die geloof-

Nero bevroedt de grootheit van 't schelmstuk, en is vol schriks.

Zyn geveinsde rouw,

Ongerust gemoedt,

1 *Distringenti*: *uitterste, uitrukte*. 2 *De leest*. 3 *Vilibus*: *armelyke*. 4 *Levem*: *geringe*. 5 [illegible]: *ze*[illegible]*, *[illegible]*aangeleggende inhammen*. 6 *Patronum*. 7 *Verstaan, bezeft*. 8 *Defixus*: [illegible]. 9 *De doot*. 10 *Dat 't Burrhus aanraadt*. 11 *Ontgaan*. 12 *Municipia*. 13 *Mœstus*.

geloofden dat 'er een klank van trompet, uit omleggende hooghe heuvelen, en gekerm uit het graf zyner moeder gehoort werdt) heeft zich naa Naapels vervoeght, en brieven aan den Raadt gezonden, die hier op uit quaamen. *'Dat Agerinus een van haare vertroudſte vryelinghen met ſcherp, om hem te grieven, betrapt was, en zy de ſtraffe gedraagen hadt, met het zelfſte gewiſſe, daar zy't ſchelmſtuk meê toegereedt hadt.* Hy hingh 'er aan misdaaden van verre opgehaalt, *hoe zy de maatſchappy van't ryk, dat de hofregementen aan een' vrouwe eedt zouden zweeren, en de zelve ſchandelykheit van Vroedtſchap en volk verhoopt hadt: en dit te vergeefs gewenſcht hebbende, geſtoort op de ſoldaaten, Raadtsluiden en gemeente, afgeraaden hadt de ſchenkaadie en lyftoghtgift, en gevaar voor doorluchtighe mannen gebrouwen*[1]. *Wat hadt het hem arbeids gekoſt, om voor te koomen, dat zy ten raadthuize niet ingebrooken was, dat zy den uitheemſchen volken niet t'antwoordt geſtaan hadt?* Doorſtrykende ook over dwers de tyden van Claudius, heeft hy alle de laſterſtukken dier heerſchappye op zyn moeder geſchooven, verhaalende, *dat zy door de fortuin van den Staat gedempt was*. want hy vertelde ook de ſchipbreuk. Welke wie zoude zoo bot gevonden werden dat hy ze geloofde by geval toegekoomen te zyn? Oft dat 'er van een ſchipbreukige vrouwe een man alleen met geweer gezonden was, om door de regementen en vlooten des Veltheers te breeken. Derhalven gingh nu niet alleen Nero, wiens grouwlykheit aller klaghten overtrof, maar Seneca geen goede lof naa, *om dat hy de belydenis met zulke woorden hadt ingeſtelt*[2]. De vorſtelinghen nochtans ſtemmen met wonderlyken ſtrydt *dat men dankzegging voor alle altaaren te doen hadt, en de Quinquaterfeeſt, op de welke de laagen ontdekt waaren, met jaarlykſche ſpeelen te vieren: een goude gelykenis van Minerva in't raadthuis, en 's Prinſſen beeldt daar neevens te ſtellen, den geboortdagh van Agrippina onder de verwaatene*[3] *te houden*. Thraſea Pætus gewoon met ſtilzwygen oft kort toeſtemmen, over de voorgaande vlaayeryen heenen te loopen, is toen uit den Raadt gegaan[4], en heeft oorzaak tot zyn eigen bederf, den anderen geenen aanvang van vryheit verſchaft. Ook quamen 'er veele en verloore voorſpooken tuſſen. Een wyf heeft een' ſlange gebaart, en een ander is, in't vermenghen met haaren man, door den blixem ontlyft[5]. Zelfs de Son is ſchielyk verduiſtert, en de veertien wyken der ſtadt van den blixem[6] getroffen. Al't welk zoo verre

Inbeelding van trompet geklank en grafgekerm.

11

Neroos brief aan den Raadt, met veele beſchuldigingen ten laſte van zyne moeder.

Seneca hadt dien brief ingeſtelt.

12

Vlaayery der Vroedtſchap.

Daar Thraſea geen deel in wil hebben.

Voorſpooken.

Ss bui-

1 *Toegeruſt.* 2 *Beſchreeven.* 3 *Nefaſtos: vervloekte.* 4 *Exiit tum Senatu. Dus leeſt Lipſius.* 5 *Ontzielt, ontademt.* 6 *De Cælo: 't heemelsvier.*

Nero, om zyn moeder meer verhaat te maaken, her roept eenige doorluchtige ballingen.

buiten aandacht[1] der Goden geſchiedde, dat Nero, veele jaaren in 't ryk, en zyne ſchelmeryen volhardt heeft. Voorts, om de nydt zyner moeder te verzwaaren, en te betuighen, dat met haar wegh te helpen, zyn' zachtmoedigheit vermeerdert was, heeft hy de doorluchtige vrouwen Junia en Calpurnia, de Oudtſchouten[2] Valerius Capito en Licinius Gabolus, die ouwlinx van Agrippina verdreeven waaren, weeder in hun vaaderlandt geholpen. Ook heeft hy toegelaaten de aſſche van Lollia Paulina te rugh te voeren; en haar een graf te bouwen: mitsgaaders Iturius en Calviſius, die hy zelf onlanx verbannen hadt[3], van de ſtraffe ontſlaaghen. Want Silana was der wereldt overleeden, zynde uit haar vergeleeghen ballinghſchap tot Tarenten gekeert, als Agrippina, welker onminne haar ten val gebracht hadt, nu aan 't glyen was[4], oft alstoen verzacht. Terwyl hy in de ſteeden van Campanië ſukkelt, begaan[5] *op wat wyze zyn intreê ter ſtadt te doen ſtondt, en oft hy zich tot de gevolghzaamheit der Vroedtſchap, oft tot den yver*[6] *der gemeente te keeren hadt*, zoo redeneeren[7] daarenteegens alle de ſnoodtſten, daar nooit eenigh hof vruchtbaarder of was, *dat Agrippinaas naam benydt, en door haar doodt de gunſt des volks ontſteeken was*[8]. *Hy zoude onvertſaaght toegaan, en 't vieren zyner jeegenwoordigheit verzoeken*. Met eenen vorderen zy tzaamen *te mooghen voortsgaan*, en vinden alles williger[9] dan zy belooft hadden: de gilden in 't gemoete, de Vroedtſchap in feeſtgewaadt: de drommen van eegemaalen en kinderen, naa hunn' ſexe, en ouderdoom by een[10] geſtelt: ſchouwtrappen op gebouwt, waar hy zynen wegh lanx nam, in voege gelyk men de triomfen bezightight. Hier door verhovaardight, en verwinner der gemeene ſlaavernye, is hy ten Capitolie gegaan, heeft de dankſchult betaelt, en zich aan alle begeerlykheeden[11] overgegeeven, die quaalyken ingetoomt, d'eerbiedenis der moeder, hoedaanigh zy ook geweeſt was, vertraaght hadt. Hy was van oudts afgericht op 't hanteeren der waagenbaane met vier paarden, en hadt eenen yver[12] immers zoo leelyk[13], van op de cythar, op zyn ſpeelendgezels[14], te zinghen onder zyn avondtmaal: 't welk hy vermelde *van de ouwde Kooningen en Hooftluiden gepleeght te zyn*. Ende *dat dit door 't lof der Poëten vermaardt was, en den Gooden ter eere gedaan. Want de zangh was aan Apollo toegeheilight, en dat een' Godtheit voortreffelyk en voorweetend, met zulk ſieraadt niet alleen in de Griekſche ſteeden, maar aan de Roomſche*

13 Hy is beducht op wat wyze hy weêr in de ſtadt zou koomen.

Trekt derwaarts, en wordt alom gevlaait.

14 Begeeft zich tot de oeffening van ſchandelyke ſpeelen.

1 *Cura: bekreun.* 2 *Prætura functos. Lipſius.* 3 *Relegaverat.* 4 *Waggelde.* 5 *Angh.* 6 *Studia.* 7 *Diſſerunt: vertoonen.* 8 *Te vieriger geworden.* 9 *Promptiora: gereeder.* 10 *In orde.* 11 *Booze luſten, Dartelbeden.* 12 *Studium.* 13 *Schandelyk.* 14 *Speelmaat.*

ſche kerken, ſtondt. Nochte was'er langher houden aan hem, als Seneca en Burrhus goedt gedocht heeft, hem, op dat hy 't beide niet doordreeve, het eene toe te ſtaan. Ende heeft men een' ruimte in 't Vaticaaner dal beſlooten, in 't welke hy de paarden zoude mennen, zonder mengeling van toekykers. Thans begonnen van zelf het Roomſche volk daar toe te roepen, 't zelve hem met lof te verheffen, GELYK 'T GRAAUW graagh is na welluſten, en blyde daar meede, zoo hen de Vorſt daar toe trekt. Voorts, het doorbooren der ſchaamte en heeft geen zatheit, gelyk zy waanden, maar meerder hitte gebaart. Ende waânende zich van de ſchande te zuiveren, zoo hy daar meer anderen meê bekladde, heeft hy de naakoômelingen der eedele geſlachten, veil door behoeftigheit, ten tooneele ingevoert: die my dunkt dat ik, den overleeden voorouderen ter eere, niet met naamen en heb te melden. Want hem ook is 't laſterſtuk te wyten, die liever geldt ter zaake der misdaaden gegeeven heeft, als op dat zy niet en misdeeden. Bekende Roomſche Ridders ook heeft hy gedrongen hunnen dienſt ten zande[1] te belooven, door geweldighe giften: oft gezeit DAT HET LOON des geenen die gebieden magh, kraft van noodt aanbrenght. Om zich nochtans met de gemeene ſchouwburgh niet te bezoedelen, heeft hy ſpeelen ingeſtelt, geheeten de *Juvenaale*, tot de welke men van alle kanten de naamen liet inſchryven. Nocht aadel, nocht ouderdoom, nocht bediende eere, en was yemandt in den weege, om de konſt van eenen Griekſchen of Latynſchen ſpeelgezelle te oeffenen, tot gebaar en manieren toe, die niet manlyk waaren. Jaa doorluchtighe vrouwen leiden haar' zinnen te koſt[2] aan vuiligheeden. Ende zyn by 't boſch dat Auguſtus rondtsom de ſchipſtrydtſtangh[3] geplant heeft, verzaamplaatſen en kroeghen geſticht, en terghſelen der overdaadt te koope geſtelt. Ende werdt 'er geldtgifte omgedeelt, die de goeden uit noodt, d'ongemaatighden uit eerzucht verdeeden. Hier door wieſſen de laſterſtukken en eerloosheit: nochte yets dat de van oudts bedorve zeeden dieper in de dertelheit gedompelt heeft, dan die rapalje. NAUWELYKS wordt de eerbaarheit door goede oeffeningen[4] ſtaande[5] gehouden; ik laat ſtaan hoe onder 't ſtryden in gebreeken, de kuisheit oft zeedigheit, oft yetwes der deegelyke manieren zoude konnen overblyven. Ten laaſten is hy zelf op het toonneel geklommen, met zorghvuldigheit de cythar verzoekende, en 't voorſpel ſlaande[6], daar zyn gezellen by ſtonden. Een regement ſoldaaten

Ment de paarden in 't Vaticaner renperk. Daarna in 't openbaar.

Tracht ook anderen in zyne ſchande in te wikkelen.

15

Juvenaalſpeelen ingeſtelt, vol van vuile dertelheit.

D'eerlooze laſterſtukken in zwang gebracht.

Nero klimt op 't toonneel en ſpeelt op den cyther.

1 *Arenæ*. 2 *Meditari*. 3 *Schipſtrydtmeer*. 4 *Artibus: konſten*. 5 *In ſtaate*. 6 *Et præmeditans*.

was 'er by gekoomen, Hondertmans en Kornellen: en Burrhus pryzende 't geen hem bedroefde. Ende zyn alstoen eerſt beſchreeven de Roomſche Ridders, gebynaamt *Auguſtaanen*, aanzienlyk van ouderdoom en kracht, en ten deele dertel van aardt, andere in hoope van moogenheit ſtaande. Deeze deeden 't alles van handtgeklap klinken, heele daaghen en nachten over: ende geevende Godtlyke naamen[6] aan de ſchoonheit en ſtemme des Vorſten, leiden, quanſuis om haare deughden, een doorluchtigh en eerlyk leeven. Op dat nochtans niet alleen de konſten[7] van ſpel des Veltheers bekent wierden, heeft hy ook naa ſtudy van dichten getracht, by een trekkende de geenen, die eenigen geeſt[8] van rymen hadden, al was hy niet uitmuntende. Deeze gingen by een zitten, knoopten de bygebraghte oft gevonden vaarzen te zaamen, en vulden 't geen aan zyn' woorden, hoe zy hem ook ontvielen, te kort quam. 'T welk uit het maakzel der gedichten zelve blykt, niet als uit de borſt[9], den geeſt oft eenen monde vloeyende. Den leeraaren der wysheit ook deeld' hy tydt uit, naa 't banket, daar dan door 't ſtaande houden van ſtrydende dinghen, verſcheide krakkeel uit rees. Ende 't ontbrak aan de geenen niet, die met ſtraffe ſtem en aanſchyn, zich gaarne, onder de Kooningsgeneughten, aanſchouwen lieten. Ontrent den zelven tydt, is, uit een' kleene twiſt, een' felle neederlaaghe geſprooten, tuſſchen de bouwluiden van Nucere, en Pompeien, in 't ſchermerſchouwſpel, dat van Livinejus Regulus, dien ik vermelt heb uit de Vroedtſchap gezet te zyn, vertoont werdt. Want zich onderlingh, uit ſteedtſche dartelheit, tergende, zyn zy tot ſcheldtwoorden, daarnaa tot ſteenighen, ten laaſten tot waapenen gekoomen, zynde 't graauw der Pompeiaanen, daar 't ſchouwſpel vertoont werdt, het ſterkſte. Derhalven zyn 'er veelen in ſtadt gebraght der Nucerinen, verminkt van lichaam door de wonden, en een goedt deel beſchreiden 'er de doodt van kinderen en ouders. Het oordeel van welke zaake door den Vorſt aan de Vroedtſchap, door de Vroedtſchap aan Burgermeeſteren is toegeſtaan. Ende de zaak weederomme aan den Raadt gebraght weezende, zoo zyn den Pompeiaanen voor tien jaaren zoodaane zaameninghen in 't openbaar[1] verbooden, en de amptgenootſchappen, die zy teegens de wetten ingeſtelt hadden, geſloopt. Livinejus, en d'anderen, die den oproer verwekt hadden, zyn met ballinghſchap geſtraft. Ook is uit den Raadt gezet Pedius Blæſus, mits de Cyrenenſen hem beſchuldighden *dat hy den ſchat van Æſculapius geſchendt hadt*,

D' Auguſtanen vlaaien den Cytherſpeelder,

16 Die zich ook met ſtichten bemoeit.

Dient zich van de Philoſophen tot tydtverdryf.

17 Twiſt en ſtrydt tuſſchen de Nucerinen en Pompeiaanen in 't ſchermerſchouſpel.

18 Pedius Blæſus uit den Raadt gezet.

1. *Godenaamen.* 2. *Artes: oeffeningen.* 3. *Slagh.* 4. *Impetu.* 5. *Publice.*

hadt, en de kryskeur, om geldt, en met gunſt jaght, bedorven[1]. De zelve Cyrenenſen vorderden aan rechte Acilius Strabo, die Schouts maght gebruikt hadt, en van Claudius gezonden was tot ſliſſingh van de twiſt om de akkers, in de welke, eertydts van den Kooningk Apion bezeeten, en den Roomſchen volke met het ryk naagelaaten, elk van de naaſte geërfden gevallen waaren, en op de langhduurighe ongebondenheit en ongerechtigheit, eeven als op recht en billykheit ſteunden. De akkers derhalven hun afgeweezen zynde, zoo is 'er nydt teegens den rechter gereezen, en de Vroedtſchap antwoordde, *dat haar de geboden van Claudius onbewuſt waaren, en daar op met den Vorſte te raadtspleeghen ſtondt*. De Vorſt loovende 't vonnis van Strabo, ſchreef, *dat hy niettemin den bondtgenooten te hulpe*[2] *quam, en hun toeſtondt 't geen zy t'onrecht gebruikt*[3] *hadden*. Volghen de overlydingen der doorluchtige mannen Domitius Afer, en M. Servilius, die in de hooghſte eeren en groote welſpreekenheit gebloeit hadden. Hy is door 't bedinghen van zaaken vermaardt geworden, Servilius langhen tydt door 't pleithuis[4], thans door 't beſchryven der Roomſche dinghen, en uitgeleezenheit[5] van leeven, die hem helderder gemaakt heeft, zynde, gelyk eeven groot van geeſt, alzoo in zeeden met hem verſchillende. Nero ten vierde, en Cornelius Coſſus Burgermeeſters zynde, is te Rome het vyfjaarigh ſpel[6] ingeſtelt, naa de wyze van 't ſtryden[7] der Grieken, daar verſcheiden van geſprooken werdt, gelyk bynaa van alle nieuwigheeden. Naamelyk daar waaren 'er, die bybraghten, *dat Cneus Pompeius ook van d'ouden beſchuldight geweeſt was, over 't ſtichten eener blyvende zeetel van ſchouwburgh. Want, dat men te vooren de ſpeelen plag te vertoonen, met trappen ter yl, en toonneel voor zeekeren tydt, getimmert; oft zoo men tot ouder tyden gaan wilde, dat het volk ſtaande hadt toegekeeken; zoo 't aan 't zitten raakte, 't zoude heele daaghen in zyn' luye leedigheit volhardeu. Jaa zoude d'ouwde wyze der ſpeelen niet onderhouden werden, als wanneer de Schouten*[8] *de zelve vertoonden, zonder dat iemandt tot ſtryden benoodight was. Voor de reſt, d'afgekoome zeeden der voorouderen werden ten gronde toe uitgeroeit door d'ingehaalde dartelheit*[9], *op dat alles wat ergens waare, maghtigh om te verderven oft verdorven te werden, in ſtadt aanſchouwt wierde, en de jeughdt veraarde, door uitheemſche oeffeninghen*[10], *met hanteeren van worſtelſchoolen*[11], *pleeghen van leedigheit en oneerlyke vryaadjen, by aanraadt*[12] *van*

Acilius Strabo aan recht gevordert.

19

Domitius Afer en M. Servilius overlyden.

20

Het vyfjarig ſpel ingeſtelt.

Redenering tegens de ſpeelen.

1 *Corruptum*. 2 *Baate*. 3 *Uſurpata*. 4 *Foro*. 5 *Elegantia*: *keurlykheit*. 6 *Iudicrum*. 7 *Græci certaminis*: *der Griekſche ſtrydoeffening*. 8 *Prætores edirent*. *Lipſ*. 9 *Laſciviam*: *geiligheit*. 10 *Studiis*. 11 *Gymnaſia*. 12 *Auctoribus*.

Vorſt en Vroedtſchap: die niet alleen d'ongebondenheit der gebreeken toelieten, maar daar toe dwonghen. De treffelykſten van Rome, onder ſchyn van reedevoeren[1] en rymen, met het tooneel bezoedelt wierden. Wat gebrak'er meer aan, dan ook de lichaamen t'ontblooten, en worſtelriemen ter handt te neemen, en op zoodaanighe gevechten, in plaats van oorlogh en waapenen, te ſtudeeren? Oft zy de gerechtigheit der wichelarye, en de tiendenaaryen der ruiteren, 't uitneemendt ampt van vonniswyzen zouden uitvoeren, zoo zy't gebrooken geluidt, en de zoetheit der ſtemmen met een geoeffent oor wiſten te beluiſteren? Men hadt noch de nachten aan de ſchande gehanghen, op dat'er geen tydt altoos voor de ſchaamte overbleeve, maar in een vermenghde zaameningh, op dat alle de ſnoodtſten by donker beſtaan darden, 't geen daar zy by daaghe op beluſt*

21 *geworden waaren.* Veelen hadden een behaagen in de ongebondenheit zelf, en bewimpelden ze nochtans met eerlyke naamen. *Dat de voorouders ook geenen afkeer van de vermaaklykheit der ſchouwſpeelen gehadt hadden, naa den ſtaat daar men zich toen in vondt; en waaren daarom de Hiſtrionen uit Thuſcië gehaalt, de ſtryden te paarde uit Thurië, en naa dat men in't bezit van Achaje en Aſië geraakt was, de ſpeelen zinnelyker vertoont. Nochte was iemant tot Rome van eerlyke ſtamme geboore zynde, tot de toonneelkonſten veraardt, daar nu tweehondert jaaren verſtreeken waaren, ſedert de triomf van L. Mumius, die d'eerſte die ſoort van ſchouwſpel in ſtadt vertoont hadt. Maar de zuinigheit ook was daar in behartight, dat men een' geduurige zetel van ſchouwburgh geſticht had, 't welk beeter was, dan oft men ze, tot ongemeete koſten, t'elken jaare oprechtte en timmerde. Nochte zouden de Majeſtraaten dus doende, zoo zeer hunne have niet uitputten, nochte 't volk oorzaak hebben om de Griekſche ſtrydtoeffeningen van de Majeſtraaten te eiſſchen, gemerkt de Staat die koſten droegh. Door de zeeghe der redenaaren en poëten, zouden de vernuften geprikkelt werden; nochte kond het eenigen rechter zwaar vallen, zijn ooren tot eerlyke oeffeninghen[2], en toegelaate genuchten te beleedighen. Men beſteedde meer in vreughde dan in dartelheit, weenigh nachten van eenen heelen vyfjaarigen[3] tydt, op de welke, in zoo groot een licht van vuuren, niet ongeoorlofts verborghen kon werden.* Zeeker dat ſchouwſpel is zonder eenige merkelyke onteeringe afgeloopen. Ja en is ook't volk niet met de minſte partydigheyt ontſteeken, overmits den Pantomimen, alhoewel weeder op het toonneel gebracht, verbooden werdt de heilighe ſtryden[4] te hanteeren. Den prys

Die van anderen worden voorgeſprooken.

der

1 *Orationum.* * *Hier is't Lat'n bedorven.* 2 *Studien.* 3 *Vyfjaarigheit.* 4 *Certaminibus: oeffenſpeelen.*

der welſpreekenheit heeft niemant behaalt, maar is uitgeſprooken, *dat Cæſar verwinner was*. De Griekſche kleedingh, waarmeede meeſt y-der die daaghen gegaan had, waaren doen in ongebruik gekoomen. Hierentuſſen is'er ook een geperruikte ſterre verſcheenen, die de gemeene man waant een voorſpook van veranderingh van Kooningh te weezen. Derhalven eeven oft Nero nu reeds verſtooten was, onderzochten zy, wien men in de plaatſe te kiezen had. Ende was Rubellius Plautus zoet op yders tonge [1], den welken zyn adel, van moeder zyde, uit het geſlacht der Julien aanquam. Hy zelf hield de reegelen der vorouderen in waarde, deftigh van gelaat, huishoudende in aller kuisheit en ſtilligheit [2], en hoe hy meer uit vreeze ſchuilde, des te bet vermaardt. Dit gerucht werdt vermeerdert door't duidtſel op zeeker weerlicht, uit gelyke ydelheit, gemaakt. Want om dat, als Nero ter tafel lagh by de Simbruiner ſtangen [3], genaamt *Sublaqueum*, de ſpyſen getroffen, en de taafel om verre geſmeeten was, en't zelve in't geweſt van Tibur geſchiedt, van waar Plautus zijnen vaaderlyken oorſpronk trok [4], zoo geloofden zy, dat deeze de geene was, dien de wille der Gooden verordende [5]. Ende waaren'er veelen, hem queekende, DIE DE GRAGE en doorgaands bedrieglyke ſtaatzucht hebben, van vroegh op te zyn, met het vieren van't nieuw en gevaarlyk. Nero derhalven hier door innerlyk beweeght, ſtelt eenen brief in aan Plautus, *dat hy zyn eigen beſte te weten had, teegens de beroerten, en zich t'zoek te maaken voor de geenen, die hem boosſyk beſpraaken. Hy hadde in Aſië akkers van zyn' voorouders, daar hy zyn' jeughd in veiligheit en buiten beroerte genieten moght*. Alzoo heeft hy zich met zijn gemaalinne Antiſtia, en weenigh zyner gemeenzaamſte vrienden, derwaarts vertooghen.

Nero verwinner verklaart.

22 Staartſtar verſcheenen.

Gunſt tegens Plautus, die hem in gevaar brenght.

Neroos ſchryven aan Plautus.

Die naar Aſië vertrekt.

Ten zelven daaghen is Nero, door al te groote luſt na weelde [6], in ſchandſprek en gevaar gekoomen, om dat hy zich te zwemmen begeeven had in de bron van't Martier waater, dat tot aan ſtadt geleidt was: en ſcheen den heilighen drank, met het waſſchen [7] zyns lichaams bezoedelt te hebben. Ende een' hachelyke ziekte, daar op gevolght, heeft de gramſchap der Gooden beveſtight. Maar Corbulo, naa't uitroeyen van Artaxata, oordeelende dat men zich van den verſchen ſchrik moeſt dienen, om Tigranocerta inteneemen, en met het verwoeſten der zelve ſtadt 's vyands vreeze te ſtyven, oft zoo hy haar ſpaarde, eenen naam van genaadigheit te winnen, trekt derwaarts met het

Nero baadt zich in't Martier water, daar een hachelyke ziekte op volght.

3. Vervolgh van den oorlogh in Armenie. Corbulo trekt naar Tigranocerta.

1. *Hadt yder Rubellius Plautus met lof in den monde.* 2 *Secreta: met geen open hof.* 3 *Meeren.* 4 *De vaders van Plautus geſprooten was.* 5 *Deſtinari: voorhad.* 6 *Luxus.* 7 *Loto. Lipſ.*

het heir zonder schaade te doen, op dat hy de hoop der vergiffenis niet wegh en naame. Liet nochtans de zorghe niet slappen, wel weetende dat dit volk lichtelyk omhalft [1], en gelyk het schuw [2] van gevaar, alzoo ontrouw is, als de geleegenheit verschynt. D'uitheemschen elk na zyn aart, quaamen hem zommige met beeden te gemoet, andere verlieten de dorpen, en tooghen buiten 's weeghs [3]; ook waaren der die zich, en met eenen ook al 't waardste dat zy hadden, in hoolen verstaaken. De Roomsche Hooftman derhalven, met verschillende treeken [4], barmhartigheit over d'ootmoedighen, snelheit teegens de voorvluchters, hardt over de geenen die zich in de schuilhoeken hielden, vervult de monden en uitgangen der hoolen, met rys en takken, en brantze uit met den vuure. Ende hebben hem, in't verby trekken van hun geweest, de Marden aangevallen, zynde in straatschenderye geoeffent, en van de berghen beschut tegens zyn inbreeken. De welke Corbulo met d'opgezonde Hyberen verwoest, en de vyantlyke stoutheit met uitheemsch bloedt gewrooken heeft. Hy zelf en 't heir, gelyk zy geen schaade by't stryden leeden, alzoo bezweeken zy, door behoefte en arbeidt, zynde benoodight met vleesch van't vee den honger te verdryven. Hier beneevens was'er niet dat het gebrek van waater, den heeten zoomer, de verde reizen verzachte, dan alleen de lydzaamheit des Oversten, die zelf meer verdroegh als de slechte soldaat. Daarna is men tot de behaavende [5] plaatsen gekoomen: en is't kooren afgemaait, en van twee slooten, daar Armeniers op gevlught waaren, het eene ten eersten storme verovert, die dat gewelt afsloeghen, zyn door belegh gedwongen. Van waar hy overgetrokken op den booden der Taurantienen, een onverzien gevaar ontgaan is. Want een niet oneedel uitheemsche, niet verre van zyn' tente, met geweer gevonden, heeft door't pynighen, de orde der laaghe, *dat hy, aanstichter, en wie zyn' metpleghtighen waaren*, beleeden. Ende zyn zy te rechte verwonnen en gestraft, die, onder schyn van vrundschap, bedrogh brouwden. Ende niet langh daarnaa quaamen Gezanten van Tigranocerta gezonden aandienen, *dat de vesten open stonden, en hunne landsluiden op zyn' gebooden wachtten.* Met eenen leverden zy hem een' goude kroon ter gastgifte. 'T welk hy eerbiedelyk aannam, en werdt de stadt nergens in verkort, op dat zy in hun geheel gelaaten zynde, des te gewilligher in onderdaanigheit bleeven.

25 Maar de Koninklyke burg, die van de forste jeugd geslooten was, wert niet

Eenigen verootmoedigen zich, anderen vlieden.

Schuilhoeken uitgebrandt.

Corbulo wordt van d: Marden bestreeden.

24 Lydt met heit heir groot gebrek.

Toeleg op zyn leven ontdekt.

Tigranocerta geeft zich over.

De burgh met gewelt bemachtight.

1 *Facilem mutatu: lichtelyk verandert.* 2 *Segnem: bloedeloos.* 3 *Van der handt.*
4 *Artibus: Konsten.* 5 *Gebouwde, of bebouwde.*

niet zonder ſtrydt bemaghtight. Want zy hadden eerſt zich verſtout voor de muuren te koomen vechten; daarnaa gedreeven tot binnen de veſtingh van eenen dyk, gaaven 't endlyk op aan de waapenen der inberſtenden. Al 't welk te lichter gelukte, om dat de Parthen met de Hyrcaanſche oorlooghe belemmert waaren. Ende hadden de Hyrcaanen Ambaſſadeurs aan den Vorſt gezonden, om 't Roomſch bontgenootſchap te verzoeken, breedt uitmeetende [1], *hoe Vologezes tot een' onderpandt der vriendtſchap, van hun aangehouden werdt*. Op dat deeze in 't weederkeeren, over den Euphraat trekkende, van 's vyands wachten [2] niet omringht en wierden, zoo heeft hen Corbulo, onder krysgeleide, tot aan de ſtranden der roode zee geholpen. Van waar zy, ſchuwende den Parthiſchen boodem, weeder in hun vaaderlyk geweſt geraakt zyn.

De Hyrcaanen met de Parthen in oorlogh, verzoeken 't Roomſch bontgenootſchap.

Jaa heeft hy ook Tiridates die door Meeden in 't uiterſte van Armenie quam, voor heenen zeindende den ſtadthouder Verulanus met de hulptroepen, en zelf met de ſnelle keurbenden, gedwongen verre van daar wegh te gaan, en de hoop der oorlooghe te laaten vallen: en hebbende de geenen, die hy vernoomen had, om 's Koninx wille, met het gemoedt van ons verwydert [3] te weezen, met moordt en brandt alomme verwoeſt, ſpeelde den bezitter van Armenië: wanneer Tigranes aanquam, van Nero verkooren om 't ryk t'aanvaarden, dewelke van den Cappadociſchen adel was, neef van den Kooningh Archelaus, maar, mits hy lange in ſtadt gyzelaar geweeſt was, needrigh tot ſlaafſch gedult toe. Ook is hy niet eenſtemmiglyk ontfangen, door dien by zommighen de gunſt der Arſaciden duurde [4]. Maar 't meeſte deel der Parthen hoovaardye overhaatſch, hadden liever eenen Kooningh van de Romainen gegeeven. Ook zyn hem tot beſcherminge bygevoeght, duizent keurbendenaars [5], drie regimenten der bontgenooten, met twee vleugels ruiteren. Ende op dat hy te lichtlyker het ryk te verdaadighen hadde, zoo is gebooden, dat een deel van Armenië, naa dat het yder aangegrenſt lagh, een deel aan Nipolis *, en Ariſtobulus en Antiochus zoude onderdaan zyn. Corbulo is in Syrië vertooghen, 't welk open ſtondt, door de doodt van den ſteedehouder Vinidius, en hem toegevoeght was. In 't zelve jaar, zynde Laodicea, een' der doorlughtige ſteeden van Aſië door aardbevingh needergeſtort, is het zonder eenighe onzer hulpe, door zyn' eighe middelen weeder opgekoomen. Maar in Italie heeft d'ouwde ſtadt Puteolen, het reght en den bynaam eener bouwſtede van Nero verkreghen.

Tiridates door Corbulo verdreven, en gantſch Armenie bemaghtight.

Tigranes, van Nero tot Kooning verkooren, komt in Armenie.

Ordre geſtelt tot verzeekeringh zyns ryks.

Corbulo vertrekt naar Syrie.

Laodicea nedergeſtort.

Puteolen begunſtight.

1 *Oſtentantes*. 2 *Cuſtodiis*. 3 *Afkeerigh*. 4. *Niet uit had*. 5 *Keurbendelingen*. * *Hier is 't Latyn vermaakt en verdorven*.

Tarante en Antie bevolkt.

Met de ouwelinghen [1], beſchreeven na Tarente en Antie, en is nochtans de volkarmoede dier plaatſen niet geboet, mits 't meeſte deel verliep naa de wingeweſten, daar zy den tydt van hunnen krysdienſt vervult hadden. Zynde ook tot geen' huwelyken oft opvoeden van kinderen gewent, lieten zy hunne huizen leedigh zonder naakoomelingen. Want, niet gelyk ouwlinx, en werden de ganſche keurbenden geplant [2], met de Kornellen en Hondertmans, en hunne ſoldaaten van elke orde, om met eenzinnigheit [3] en liefde een' burgerye [4] te maaken; maar onbekent onder elkanderen, uit verſcheide rotten, zonder regeer der, zonder onderlinge gencegenheit, als oft zy uit een ander geſlaght van menſchen ſchielyk vergaadert waaren, mochten zy nu beeter een getal [5], dan een bouwſtadt verſtrekken. Op de keur [6] der Schouten, die by goeddunken der Vroedſchappe plaght te geſchieden, om dat 'er een' heevighe gunſtjaght in ontſteeken was, heeft de Vorſt orde geſtelt, maakende drie perſoonen, die boven 't getal daarnaa ſtonden, tot Overſten eener keurbende. Ende heeft hy der Raadsluiden eere vermeerdert, inſtellende, *dat de geenen die van bezondere*[7] *rechters aan de Vroedſchap beriepen, het zelve geldt zouden waaghen, als die geenen die aan den Veltheer beroepen hadden*. Want te vooren ſtondt dat open, en was vry van boete. Op den einde des jaars, werdt Vibius Secundus, Roomſch Ridder, zynde van de Mauren aangeklaaght, verweezen ter zaake van hereiſchbaar geldt, en tot Italie uitgedreeven, hebbende door de gunſt van zijnen broeder Vibius Criſpus te weege gebraght, dat hy geen' grooter peene droegh. Cæſonius Pætus en Petronius Turpilianus Burgermeeſters zynde, heeft men een zwaare neederlaaghe in Britannië geleeden. In 't welke, gelyk ik vermelt heb, nochte de ſteedehouder Avitus meer als 't gewonnen behouden had, en zyn naazaat Veranius, met matelyk uitweiden, de Siluren geplondert hebbende, door de doodt verlet was, het oorlogh veerder te brengen; die een' grooten naam van deftigheit had in zyn leeven, by de laaſte woorden zyner uiterſte wille zyn' eerzught liet blijken. Want hy hebbende Nero dapper gevlaait, voeghd' er by, *dat hy hem de wingeweſten zoude onderworpen hebben, zoo hy de twee naaſte jaaren geleeft had*. Maar toen had Suetonius Paulinus de Britannen onder zich, zynde door kryskunde en den roep des volx, 't welk niemandt zonder naaryveraar laat, een meedeſtryder [8] van Corbulo, en graatigh om de eere van 't herwonnen Armenië,

Miſlagh ontrent die bevolkingh.

28

Het aanzien der Vroedſchap vermeerdert.

Vibius Secundus uit Italie gebannen.

29

Geſchiedeniſſen in Britannie.

Veranius Stadthouder in Britannië ſterft.

Suetonius Paulinus, zyn navolger in 't Stadthouderſchap.

1 *Veterani.* 2 *Deducebantur: heengeleid.* 3 *Eenſtemmigheit.* 4 *Rempublicam* 5 *Numerus: Een opgeraapten hoop...* 6 *Comitia: Verkiezingh.* 7 *Privatis.* 8 *Comentator.*

nië, met het temmen der wederſpannighen te achterhaalen. Derhalven ruſt hy toe, om 't eilandt Mona, maghtig van inwoonders, en een onthoudt [1] der overlooperen te beſpringen, en bouwt platbodemde ſchee-pen teegens d'ondiepe en onzeekere ſtrandt. Alzoo zyn de voetknechten overgezet, de ruiters door't wed gevolght, oft, daar 't waater dieper was, zwommen neevens de paarden over. Voor op de ſtrandt ſtondt de ſpits der wederparthye, dicht van waapenen en mannen, daar de wyven tuſſen liepen over en weeder, eeven als Razeryen [2], in lykgewaedt met neergeſmeeten heir, toortſen uitſteekende. Ende de Druiden rondsom vloekgebeeden, met de handen ten heemel verheeven, uitſtortende, hebben met de nieuwigheit van dat gezichte, den ſoldaat zulx verſleeghen, dat zy, als oft hun de leeden verſtyft [3] waaren geweeſt, het onbeweeghde lichaam aan de wonden ten beſte gaaven. Daarnaa door aanmaanen des Hooftmans, en zich zelve prikkelende, dat zy voor den wyfſchen en bezeeten [4] hoop niet en hadden te tzaaghen, ſtreeven zy toe met de vendels, vellen d'ontmoetende, en bezwagtelenze in hun eighen vier. Hier naa is 'er bezettinge den verwonnenen [5] opgeleidt, en zyn uitgerooit de boſſchen die aan wreedt overgeloof toegeheilight waaren. Want de altaaren te doen rooken van gevanklyk bloedt, en met hardtaderkens van menſchen raadt aan de Gooden te verzoeken, hielden zy voor geenen gruwel [6]. Als Suetonius hier meede doende was, wert hem *'t ſchielyk afvallen, van 't wingeweſt* gebood-ſchapt. De Koning der Icenen Praſutagus, wydt vermaardt door zyn' rykdom [7] had by uiterſte wil Cæſar en twee doghters tot erfgenaamen verklaart, waanende, door zulk een' onderdaanheit, alle ongelyk verre van zyn ryk en huis te weeren. 'T welk recht anders uitgevallen is. Zoo zeer, dat zyn ryk door de Hondertmans, zyn huis door de ſlaaven, eeven als verovert [8], verwoeſt werden. Voor eerſt, is zyn' gemaalinne Boudicea met ſlaaghen mishandelt, zyn' dochters met bekruipen [9] geſchent. Alle de voorneemſten der Icenen, eeven oft men 't ganſch geweſt te geef gekreeghen had, zyn van hunne voorouderlyke goederen ontbloot, en 's Koningks naaſte vrinden werden voor ſlaaven gehouden, uit welke ſmaadt en vreeze van zwaarder, (naardien men hen tot de forme van een wingeweſt gebraght hadt) grypen zy de waapenen, zynde de Trinobanten tot opſtandingh [10] beweeght, en d'anderen, die noch niet ter ſlaavernye gewendt waaren, met verhoole vloek-

Tracht het eylandt Mona te bemachtigen. Landt daar met het heir.

30

Tegenweer op't ſtrandt, vermenght met Britanniſche wyven.

De Britannen worden geſlaagen.

D'offerboſſchen uitgerooit.

Afval der Icenen.

31

Veroorzaakt door de geweldenaary der Romainen.

De Koninginne Boudicea, haare dochters, en anderen mishandelt en veronglykt.

De Icenen grypen de waapenen, ook de Trinobanten.

1 *Receptaculum.* 2 *Furiarum: raaskoppen.* 3 *Hærentibus.* 4 *Fanaticum.* 5 *Victis. Lipſ.*
6 *Fas: billyk, geoorlooft.* 7 *Mogentheit.* 8 *Roofgoedt.* 9 *Stupro.* 10 *Afval, wederſpannigheit.*

Hunne haat tegens d'ouwelingen, te Camaloduin geplant.

verwandtſchappen, verdingh gemaakt hadden, om de vryheit te hervatten, hebbende den bitterſten haat op de ouwelingen. Naamelyk deeze onlanx in de bouwſtadt Cameloduin geplant, dreeven hen ten huizen uit, verjoeghen hen van de akkers, hen noemende gevangenen en ſlaaven: ſterkende de ſoldaaten de ouwelinghen in hun overmoedt [1], mits de gelykheit van leeven, en hoop op de zelve ongebondenheit.

De tempel van Claudius by hun in't oogh.

Hier neevens werdt de kerke, den godlyken Claudius geſticht, als een handtgift [2] op eeuwighe heerſchappye aangezien: en de Prieſters daar toe verkooren ſpilden alle hunne haave, onder ſchyn van godtsdienſt. Noghte ſcheen het veel in te hebben, een' bouwſtadt uit te rooyen, die met geen' veſten beheint was: waar inne onze Hooftluiden quaalyk verzien hadden, dewyl men meerder zorghe voor de luſtigheit, dan voor den oorbaar draaght. Waarentuſſen het beeldt der Zeeghe tot Camaloduin, zonder openbaare oorzaak van booven needer en achter over gevallen is, als oft het voor den vyandt week. Ende de wyven met raazerye ontroert zongen, *dat de ondergank voorhanden was*. Dat ook uit heemſch gebrom in hun raadthuis gehoort was, de ſchouwburgh eenen huilenden galm gegeeven had, en de gedaante van huizen in't ebgat [3] gezien, een teeken was van't uitrooyen der bouwſtadt. Daarenbooven dat de Oceaan bloedigh in't aanſchouwen geweeſt was: dat 'er in't afgaan der ebbe, ſchetſen [4] van menſchelyke lichaamen gebleeven waaren, daar ſchepten de Britannen hoop, gelyk d'ouwelingen vreeze uit. Maar om dat Suetonius verre van daar was, hebben zy van de verzorgher Catus Decianus hulpe verzoght. Die en heeft niet meer als twee hondert mannen, zonder wettighe waapenen gezonden: en daar was een maatelyke troep ſoldaaten in, ſteunende op 't beſchut des tempels. Ende overmits de kennishebbers van de verborghe weederſpannigheit, ſteurende [5] den raadt, het belettende waaren, zoo en hebben zy nocht graft nocht wal, voor zich geſchooten, nochte en is den jeught alleen daar blyven ſtalhouden, met uitzetten van oude luiden, en wyven: zulx zy onverhoeds als midden in paize van de meenighte der uitheemſchen omringht zyn. Ende wat de reſt aangaat, dat is ten eerſten torn [6] geplondert oft aan brandt geſteeken. De tempel, waar in zich de ſoldaaten tzaamgedromt hadden, is naa twee daghen beleghs overweldight. En de Britan verwinner bejeeghende den Stadthouder der neegenſte keurbende Petilius Cerealis, zich hun te baate ſpoeyende, heeft de keurbend

32 Voorſpoken van de nederlaagen der Romainen.

D'ouwelingen verzoecken hulp.

Die ſchaarſelyk werdt gezonden.

De bouwſtadt wordt overvallen.

De tempel overweldight.

De negende keurbende geſlaagen.

1. *Impotentiam.* 2. *Arra: Lipſ.* 3. *Æſtuario: wadt.* 4. *Effigies: formen, beetſen.* 5. *Verbyſterende.* 6. *Impetu.*

bend gesloopt, en wat 'er van voetvolk was verslaghen. Cerealis is met de ruiters daar af, tot in 't leeger geraakt, en van de vesten beschermt. Door welke neederlaaghe, samt den haat van 't wingewest, dat hy met zyn' gierigheit tot den kryg gedreven had, verbaast zynde, is de verzorger Catus in Gallie over gepasseert[1]. Maar Suetonius met een' 33 wondere standtvastigheit, midden onder de vyanden, is voorts getooghen naa Londen wel niet met den naam van bouwstadt uitmuntende, maar door de meenighte van koopluiden en lyftocht[2] ten breedsten vermaardt. Aldaar twyfelende oft hy die tot eenen zeetel der oorlooghe verkiezen zoude, inzight genoomen op de weenighte der soldaaten, en dat de reukeloosheit van Petilius, door groot genoegh een' leere was ingetoomt, heeft hy beslooten 't geheel, door de schaade eener steede, te behouden[3]. Nochte is door schreyen oft traanen der geenen, die hem om hulpe baaden geneight[4], oft hy en gaf het teeken der reize, en ontsingh die hem verselschapten, tot een deel der troepe. Alle die d'onstrydbaare sexe, afgelecfde ouderdoom, oft zoetigheit der plaatze daar hieldt, zyn van den vyandt verdelght. De zelve neederlaaghe is de amptmaatighe steede Verulanium overgekoomen, om dat d'uitheemschen, laatende de slooten en krysbezettingen leggen, plonderen 't geen dat vrughtbaarst en onveiligh om beschermen[5] was, en zynde blyde met den buit, * tooghen naa de geenen toe, die in anderen uitmuntten. Het gaat vast, dat in de plaatsen van my vermelt tot tzeeventigh duizent burgeren en bondtgenooten zyn omgekoomen. Want men pleeghd'er geen vangen oft verkoopen oft eenighen anderen handel van oorlooghe. Maar doodtslaan, hangen[6], branden, kruissen, als oft zy teegens de geenen, die 't hun vergelden zouden, zich spoeiden om daarentusschen met wraak aan de voorhaal te weezen. Suetonius had nu de 34 veertiende keurbende, met die van 't vendel der twintighste, en de naaste hulptroepen, maakende ontrent tienduizent gewaapenden: als hy zich toerust om 't sukkelen ter zyde te stellen, en tot slagh te koomen. Ende verkiest hy een' plaats met enge keelen, die van achteren met een bosch was beslooten, genoegh verstaan hebbende[7], dat men geen' vyandt als van vooren had, en 't vlak open lag, buiten vreeze van laagen. Derhalven nam de keurbendelingh standt met dichte ordeninghen, en gedromt, in't midde van de lichte waapeny, de ruiter voor de hoornen. Maar de krachten der Britannen hippelden alomme, by troepen

De verzorger Catus vlucht naar Gallie.

Suetonius trekt naar Londen.

Verlaat de stadt.

Die door de vyanden wordt vermeestert: Ook Verulanium.

't Zeventig duizend verslaghen.

Suetonius bereidt zich ten stryde,

Verkiest een voordeeligh plaats.

Beiderzyds slaghorde.

1. *Gesloopt.* 2. *Commeatu: ommegang, hanteering.* 3. *Bewaaren.* 4. *Flexus: geboogen.* 5. *Defendentibus intutum. Lipsius.* * *Hier ſ h, uit het Latyn verdorven.* 6. *Patibula.* 7. *Wetende: verzeekert.*

en kornetten [1], grooter meenighte als ooit, en zoo fors van moede, dat zy hunne gemaalinnen tot getuighen der zeeghe met zich sleepten, en op de waagens [2] zetten, die zy op den uitersten omtrek van 't veldt ge-
35 stelt hadden. Boudicea voerende voor zich haare dochters op eenen waagen, vaarende van landaart [3] tot landaart, vermelde; *dat het gebruik der Britannen wel was onder't beleidt van vrouwen te oorlooghen; maar dat zy nu niet als gesprooten uit zoo groote voorouders, zich over haar ryk en schatten [4], maar als eene van't gemeene volk, over de verloore vryheit, haar aan stukken geslaaghen lichaam, d'aangetaste kuisheit haarer dochteren gink weeken. Zoo verre was't met der Romainen begeerlykheit gekoomen, dat zy de lichaamen niet, jaa zelf niet den ouderdoom oft maaghdoom onbezoedelt lieten. De Gooden nochtans waaren by der handt ter wraake. De keurbende was verslaaghen, die zich verstout had strydt te waaghen: de rest school binnen's leegers, oft zagh uit na de vlught. Zy en zouden't enkel gedruis der waapenen, en't geschrey van zoo veel soldaaten, veel min hunnen aanval en handen kunnen uitstaan. Indien zy de maght der gewaapenden, zoo zy d'oorzaaken der oorloghe by zich overwoeghen: men moest in dien strydt d'overhandt houden oft sterven. Dit*

Reede van de Koningin Boudicea, om de Britannen ten stryde te moedigen.

36 *was't opzet van een wyf: de mans moghten leeven en slooven.* Suetonius ook, zelfs in zulk een gevaar, en zweegh niet. Die alhoewel zich op de vroomheit der zynen vertrouwende, nochtans vermaaningen en gebeeden te zaamen menghde. *Zy hadden te versmaaden der uitheemschen luitruftigheit [5], en ydele dreighementen. Meer wyven zaghmen daar als jeughds. Die onstrydbaaren, ongewaapenden zouden terstondt wyken, als zy, die zoo dikwyls in de vlucht gedreeven waaren, het yzer en de vroomheit van de verwinners gewaar wierden. Onder veele keurbenden ook waaren't weinighen die den vyandt braaken. Ende des zoude haare gloorie te grooter zyn, dat zy met maatelyke maght den naam van een ganssch heir behaalden. Zy zouden maar dicht gestuwt, naa't uitschieten der pylen [6], met de schilden en zwaarden, op de neederlaagh en moordt aanhouden, zonder op buit te denken. De zeeghe bevochten zynde, moest hun alles in handen vallen.* Zulk eene vuurigheit is op 's Hooftmans woorden gevolght, alzoo had zich d'ouwde en door veel stryden geoeffende soldaat 't schrap gezet om de pylen uit te zwenken, dat Suetonius

Suetonius pooght ook den Romeinen moedt in te spreeken.

37 zich der uitkoomst verzeekerende, het teeken tot den slagh gaf. Ende voor eerst de keurbende onbeweeghden standt houdende, en de enghte

Veldtslagh tusschen de

der

1 *Turmas.* 2 *Plaustris: Karren.* 3 *Natisnem: volk.* 4 *Opes: moogenheit.* 5 *Sonoris.* 6 *Pilis: schichten.*

der plaatſe voor een' veſte gebruikende, na dat de vyandt naader ondergekoomen, met een wis treffen [1] zyn' flitſen verſchooten had, is als met eenen beitel [2] uitgeborſten. De hulptroepen toonden dezelve felligheit [3]: en de ruiter, vellende de ſpeeren doorbreekt wat hem bejeeghende oft van maght was. D'anderen gaaven den rugh ten beſten, zynde d'uitvlucht zwaar, mits dat de rondſom geſtelde waaghens de weghgangen beheint hadden. Ende de ſoldaat en ſpaande zich zelfs van de moordt der wyven niet. De beeſten ook, doorreeghen met geweer, hadden den hoop der lichaamen vermeerdert. Een heldere en aan d'aaloude zeeghen gelyke lof is op dien dagh verovert [4]. Want daar zyn'er die vermelden, dat'er weenigh min als tachtich duizent Britannen gebleeven zyn, en maar ontrent vier hondert ſoldaaten verſlaagen, nochte veel meer gequetſt. Boudicea heeft het leeven met vergif geëindight. Ende Pœnius Poſtumus Leegherooverſte der tweede keurbende, vernoomen hebbende de voorſpoedt van de veertienelingen en twintighlingen, om dat hy zyne keurbende van gelyke gloorye verſteeken, en tegens krygsbruik 's Hooftmans gebodt verworpen had, heeft zich zelven met zyn zwaart doorſtooten. 'T heele heir daarnaa by een gerukt is onder de huiden [5] gehouden, om't overſchot des oorloghs uit te voeren. Ende heeft Cæſar de krachten vermeerdert, met twee duizent keurbendelingen, acht regementen van hulptroepen, en duizent ruiters, uit Germanien gezonden. By aankoomſt der welke de neegelinghen met keurbendſoldaaten zyn volgemaakt. De regementen en vlerken [6] zyn in nieuwe winterleeghers geleit, en alle volken die geweifelt oft weederſtreeft hadden, met vuur en zwaardt verwoeſt. Maar niet dat hen eeven als de honger plaaghde, zynde de vyandt onachtzaam [7] in't zaayen der vruchten, en jonk en oudt ten oorlooghe gewendt: terwyl zy zich onze lyftoght toeleggen, en d'overforſſe geſlachten [8] traaghlyk ten paize nyghen: om dat Julius Claſſicianus aan Catus tot naazaat gezonden, en twiſtigh met Suetonius, den welſtandt van't gemeen, door eigene [9] krakkeelen verhinderde. Ende had hy uitgeſtrooit *dat men eenen nieuwen Stadthouder verwaghten moeſt, die zonder vyandtlyken haat, en verwinners trotsheit, genaadelyk zoude 't beſte weeten der geenen die zich overgaaven.* Met eenen ontboodt hy in ſtadt, *dat men geen eindt van vechten te verwachten hadt, 't en waar Suetonius eenen naazaat kreegh.* Wiens tegenſpoedt hy

Britannen en Romainen.

De Britannen worden in de vlucht gedreven met een groote neederlaaghe.

Tachtighduizent Britannen geſneuvelt.

Boudicea doodt zich zelve.

En ook Poſtumus, doch uit een andere reden.

38

Het heir verſterckt.

En in de winterleegers geleit.

Veele volken verwoeſt.

De Britannen traagh tot de vreede.

Claſſicianus twiſtigh met Suetonius.

1 *Werpen.* 2 *Cuneo.* 3 *Impetus: heftigheit, veirt.* 4 *Verkregen.* 5 *Heeft in de tenten overwintert.* 6 *Alæ: roosvlerken.* 7 *Dus verſtaat het Lipſius.* 8 *Volken.* 9 *Privatis.*

hy aan de boosheyt [1] des zelven, voorspoedt aan de fortuin van den
39 Staat toeschreef. Om derhalven kennis van den standt van Britannië te neemen, is een van de vryelingen Polycletus gezonden, met Neroos groote hoope, dat door zyn' achtbaarheit niet alleen eendraght tusschen den Steedehouder en Bezorgher moght getroffen, maar ook de weederspoorige gemoeden der Barbaaren, door eenen pais tot bedaaringh gebracht [2] worden. Nochte en was Polycletus in gebreeken, van Italie en Gallie, met eenen geweldighen sleep lastigh te zyn, en naa dat hy over den Oceaan gezet was, zoo trots uit te koomen [3], dat het zelfs onzen soldaaten een' schrik gaf. Maar de vyandt loegh 'er om, by den welken, de vryheit zelfs alstoen ook heet zynde, de moogenheit der vryelinghen noch niet bekent was. Ende 't verwonderde hun dat een Hooftman en heir, zoo groot een oorlogh volvoert hebbende, aan slaaven gehoorzaam waaren. Alles nochtans is den Veltheere ten zachtste overgedraagen. Ende Suetonius, in dienst gehouden tot het bedryf der zaaken, is, om dat hy daarnaa weenigh scheepen op strandt, en de roeyers daar in verlooren hadt, gelast, als oft het oorlogh noch duurde, *het heir over te leeveren aan Petronius Turpilianus*, die nu van 't Burgermeesterschap was afgegaan. De zelve nochte den vyandt terghende, nochte gequelt zynde, heeft aan de luye leedigheit den eer-
40 lyken naam van pais gegeeven. In 't zelve jaar zyn te Roome twee uitmuntende schelmstukken, het eene door Raadsmanlyke, het ander door slaafsche stoutheit, bedreeven. Daar was een Domitius Balbus Oudeschout, teffens om zynen langhen ouderdoom [4], teffens om zyn' kinderloosheit en geldt, onderwaarigh aan laaghen. Zyn namaagh Valerius Fabianus, die tot bedieningh van eeren verordent was, heeft een' valsche uiterste wil doen maaken, daar toe aangehaalt hebbende Vicius Rufinus en Terentinus Lentinus, Roomsche Ridders. Die hadden Antonius Primus en Asinius Marcellus tot gezellen genoomen. Antonius wert voor opstuivend stout, Marcellus doorluchtigh van weeghe zyn grootvader Asinius Pollio, ook voor een man van geen' lasterlyke zeeden gehouden, uitgezeit, dat hy de armoede 't opperst van alle quaaden geloofde te zyn. Fabianus dan doet het schrift, by deze, die ik vermeldt heb, en anderen van minder vermaardtheit verzeegelen. 'T welk hun in de Vroedschap overgestreeden is. Ende werden Fabianus en Antonius met Rufinus en Terentius, naa de Cornelier wet verweezen.

Polycletus komt in Britannie, om kennis van zaaken te neemen.

Wordt van de vyanden bespot.

Suetonius in zyn staat bevestight, maar daar na te rugh ontbooden.

Turpilianus volght hem in 't Stadthouderschap.

Fabianus doet een valsche uiterste wil maaken.

Straffe over de beleggers der valschheit.

1 *Snoodtheit.* 2 *Componi: bezaadigt: op stel gebraght.* 3 *Incederet: voor den dagh te koomen.* 4 *Langh leven.*

weezen. Marcellus is door de gedachtenis zyner voorouderen, en Cæsars bidden, meer van straf dan van eerloosheit gevrydt. Die dagh heeft ook getroffen Pompejus Ælianus, een jongelingh, die Schatmeester geweest was, als kennis gehadt hebbende van Fabianus lasterstukken: en is hem Italië, en Spanje, waar uit hy gesprooten was, ontzeit. De zelve schande is Valerius Ponticus aangedaan, door dien hy de beschuldighden, op dat zy by den Overste der stadt niet beticht en wierden, den Schout had aangebraght, om daarentusschen, onder schyn van wettigheit, thans met dubbeltgangh van pleiten [1], de wraak te keur te stellen. Daar werdt een raadslot bygevoeght: *dat degeen die zoodaanighen dienst gekocht ofte verkocht zoude hebben, ingelyke straffe gehouden zoude zyn, als oft hy by openbaare vierschaar om achterklap [2] verweezen waar.* Niet langh daar naa is d'Overste der stadt, Pedanius Secundus, van zynen slaaf omgebraght: 't zy dat hem zyn' vryheit geweigert was, die hy voor zeekeren prys bedongen hadt, oft dat hem speet de min van eenen volwassen [3] jongelingh, en dat hy zyn' heer tot geenen meedevrijer moght lyden. Voorts als men naa d'oude zeede, het heele gezin, het welk dat pas onder 't zelve dak was geweest [4], ter straffe te dryven [5] hadt, is't door den toeloop der gemeente, die zoo veele onnoozelen beschutte, bynaa tot oproer gekoomen: in den Raadt ook zelf was verscheide zucht, zommigen hebbende een' afkeer van d'al te groote strengheit, 't meerendeel stemmende dat 'er niet te veranderen stondt. Een der welke C. Cassius, in plaatse van stemmen aldus geredeneert heeft. *Meenighmaal, beschreeve Vaaders, heb ik my in deezen staat [6] gevonden, dat men teegens de instellinghen en wetten der voorouderen nieuwe raadtskeuren verzocht: nochte heb 'er my teegens verzet, niet om dat ik twyffelde, oft in alle zaaken waare ouwlinx beeter en behoorlyker verzien, zynde 't veranderen verergeren [7]; maar op dat ik, door te groote liefde tot het ouwde gebruik, niet scheene te veel werks te maaken van de geleerdtheit daar ik my in oeffene [8]. Met eenen dacht my ondienstigh onze achtbaarheit, die zy dan die ze zy, door dikwyls teegenspreeken t'eenemaal om te stooten [9], op dat men in zyn geheel waare, zoo wanneer de Staat onzen raadt van doen moght hebben [10]. 'T welk heeden gebeurt, zynde een Oudtburgermeester [11] in zyn huis omgebragt door laage van zynen slaaf, die van niemandt belet oft uitgebragt is, alhoewel noch vast*

41 Ælianus gebannen.

Ook Ponticus.

42 Pedanius Secundus, Stadtsoverste, van zynen slaave omgebragt. Waar over 't gantsche gesin moest worden gedoodt.

43 Welke gewoonte C. Cassius in den Raadt strengelyk staande houdt.

1 *Prævaricando.* 2 *Calumniæ: valsche aanklaght.* 3 *Exoleti: versleeten.* 4 *Dat onder 't zelve dak verbleeven was.* 5 *Ad supplicium agi.* 6 *Ordine.* 7 *Ende't geen verandert werdt, werdt verergert.* 8 *Maar op dat ik niet en scheene met te groot een' liefde tot d'aaloude wyze myn studie te verheffen.* 9 *Uit te rooijen.* 10 *Om in ons geheel te blyven, teegens dat de Staat moght koomen raadt te behoeven.* 11 *Consulari viro: een Burgermeesterlyk man.*

ſtondt de raadtskeur, die't heele gezin met doodtſtraffe drieſchte. Schaft, by Hercules, de ſtraf af. Maar wien zal zyn' waardigheit beſchermen, nu de ſtadtvoogdy niet heeft moogen baaten? Wien zal de meenighte van zyne ſlaaven behoeden, nu der vierhondert Pedanius Secundus niet hebben beſchut? Wien het gezin te hulpe koomen, 't welk, zelfs geduurende de vreeze, ons gevaar niet behartight? Oft heeft de moorder, gelyk zommigen zich niet ſchaamen te verzieren, zyn ongelyk gewrooken? om dat hem de penningen aanbeſtorven waaren, waar voor hy zyn' vryheit bedongen hadt, oft dat hem die t'onbruik maakte eenigen ſlaaf dien hy moght van zyn voorouwders geërft hebben[1]. *Laat ons liever by vonnis verklaaren, dat de heer met recht ſchynt doodtgeſlaaghen. Het luſt ons bewysreedenen op te zoeken in't geene daar wyzer luiden raadt over geſlooten hebben*[2]. *Maar genoomen men hadt nu eerſt deezen aangaande te keuren, gelooft gy dat de ſlaaf dien haat teegens zynen meeſter, en opzet genoomen heeft hem om te brenghen, zonder zich een dreigend woordt te laaten ontvallen? zonder, uit reukeloosheit zich te verpraaten? Voorwaar hy magh zynen toelegh verborghen, 't geweer reedt gemaakt hebben, buiten iemandts kennis. Maar zoud' hy door de ſchildtwacht geraaken, de ſlaapkaamerdeur opſluiten, licht daar in brenghen, den doodtſlagh bedryven, en elk des eeven onweetende weezen? 'Daar een ſchelmſtuk broeit, de ſlaaven verneemen'er veele voorteekens af*[3]. *Zoo zy ze uitbrenghen, wy hebben middel om elk alleen onder veele van hen, om veiligh onder de bevreesden, entlyk, zoo men immer ſterven moet, om niet ongewrooken onder de booswichten*[4] *te verkeeren. Onze voorouders hebben den aardt der ſlaaven in 't oogh*[5] *gehadt, ook toenze in hunne eigene hoeven en huizen*[6] *gebooren werden, en van eerſten af liefde tot hunne Heeren kreeghen. Maar ſeedert dat wy uitheemſchen*[7] *in onzen gezinne hebben, die van andere tempelzeeden*[8] *zyn, van vreemden oft geenen godtsdienſt, en zult gy dat mengelmoes*[9] *niet dan met vreeze in toom houden. Maar 't zal eenigen onnoozelen 't leeven koſten. Met gelyke reeden, wanneer van een heir, dat gevlooden heeft, de tiendeman gekneppelt wordt, ſtaan de dapperen ook hun lot.* MET ALLE *groote ſpiegeldaaden*[10] *is iet onbillyks gemenght, 't welk teegens eenen yder met algemeene nuttigheit vergolden wordt.* Het gevoelen van Caſſius, gelyk niemandt alleen zich
44 daar teegens dorſt ſtellen, alzoo werdt het door verſcheidenluidende ſtem-

1 *Om dat hy verdingh gemaakt hadt van eenigh vaderlyk geldt, oft hem eenen ſlaaf, van zynen grootvader gekoomen, ontnoomen is?* 2 *Beſluit op hebben gemaakt.* 3 *De ſlaaven worden veele teekenen der ſchelmerye te voeren gemaar.* 4 *Misdaadigen.* 5 *Verdacht.* 6 *Selfs als zy op de zelfſte landen, in de zelfſte huizen.* 7 *Nationen.* 8 *Ritus.* 9 *Colluviem: vuilnisvat.* 10 *Exempelen.*

ſtemmen beantwoordt, van de geenen die zich ontfermden *over 't getal, den ouderdoom, oft ſexe, en d'ongetwyfelde onnoozelheit van den meeſten hoop*. Het deel nochtans, dat de doodtſtraffe ſtemde, ſtondt booven. Maar men kond het niet uitvoeren, om den drangh der meenighte, dreigende met ſteenen en toortſen. Toen heeft Cæſar het volk by uitroep begrauwt; en al den wegh, waar langhs de verweezenen ter ſtraffe geleidt werden, met wacht van ſoldaaten [1] beheint. Cingonius Varro hadt geſtemt, *dat de vryelingen, ook die onder 't zelve dak geweeſt waren, uit Italië zouden gebannen werden*. Dat is van den Vorſte verbooden, *op dat d'oude wyze, daar de barmhartigheit niet afgedaan hadt* [2], *door geene wreedtheit geſcherpt* [3] *werde*. Onder de zelve Burgermeeſters is Tarquitius Priſcus verweezen over herciſchbaare penningen, ten verzoeke [4] der Bithynen, tot groote blydtſchap der Raadtsluiden, dien 't indachtigh was, dat hy Statilius Taurus zynen Voorburgermeeſter hadt aangeklaaght. De ſchattingh door de Gallien is gedaan by Q. Voluſius en Sex. Africanus, en Trebellius Maximus, naaryverende Voluſius en Africanus d'een den anderen van adels weeghe: die dewyl zy beide Trebellius verſmaaden [5], hem hebben doen booven dryven.

Zyn gevoelen wordt gevolght, en vierhondert ſlaaven met 'er doodt geſtraft.

46 Tarquitius Priſcus verweezen.

De ſchattingh door de Gallien gedaan.

In dit jaar is der wereldt overleeden Memmius Regulus, blinkende van achtbaarheit, ſtantvaſtigheit, vermaardtheit, zoo veel als 't onder de ſchaduwe van den Vorſtelyken top moogelyk is, tot daar toe, dat Nero krank van ziekte, als de vlaayers rondſom hem zeiden, *dat het met den ryke omgekoomen was, zoo hem d'uiterſte noodt overquam*, geantwoordt heeft, *dat de Staat eenen toeverlaat hadt*. Als zy daarnaa vraagden, *aan wien doch voorneemelyk*, hy daar by voeghde, *aan Memmius Regulus*. Regulus nochtans is hier naa te lyve gebleeven, beſchermt door zyn' geruſtheit, en om dat de helderheit van zyn geſlacht nieuw, nochte zyn' rykdoom te benyden was. De oeffenſchoole [6] is dit jaar ingewydt van Nero, en de olie aan den Ridder en Raadt gegeeven, met Griekſche meêwaarigheit [7]. P. Marius, en L. Aſinius Burgermeeſters zynde, heeft de Schout Antiſtius, die gelyk ik vermelt heb, zich in zyn Gildemeeſterſchap dartelyk gedraaghen hadt, laſterlyke gedichten op den Vorſte gemaakt: en die te voorſchyn gebracht op een aanzienlyke maaltydt, terwyl hy by Oſtorius Scapula banketteerde. Daarop is hy door Coſſutianus Capito, die onlanx d'orde der Vroedtſchappe, door bidden van zynen ſchoonvaader Tigellinus herworven hadt, van Majeſteitſchennis betícht.

47 Memmius Regulus overleeden. Zyn lof.

Oeffenſchoole ingewydt.

48 Antiſtius, laſterlyke gedichten op Nero gemaakt hebbende, word van Majeſteitſchennis betícht.

1 *Militaribus præſidiis: krygsbezetteing.* 2 *Die door geen barmhertigheit verzacht was.* 3 *Geſtyft.* 4 *Op eiſch.* 5 *Dedignatur: onwaard houden.* 6 *Gymnaſium.* 7 *Facilitate.*

ſteitſchennis bedraagen. Men geloofde die wet alstoen eerſt weeder opgehaalt te zyn, waar meede hy niet zoo zeer gezocht heeft Antiſtius om halze, als den Veltheer aan gloory te helpen, op dat hy by de Vroedſchap verweezen zynde, door tuſſengaan der Gildemeeſterlyke maght, van der doodt verloſt wierde. Ende daar Oſtorius tot getuighenis gezeidt hadt *niets gehoort te hebben*, heeft men den teegengetuighen gelooft. Ende ſtemde Junius Marullus gekooren Burgermeeſter, *dat men den gewroeghde behoorde het Schoutſchap te beneemen, en te dooden naa de wyze der voorouderen*. Als de anderen voorts dit toeſtemden, heeft Pætus Thraſea, met Cæſars groote eere, en ſtrengh begraauwen van Antiſtius gereedeneert, *dat men niet alles, wat een ſchuldigh gewroeghde verdiende, behoorde te wyzen, onder eenen loſlyken Vorſt, en daar de Vroedtſchap met geene noodt verknocht was. Beul en baſt* [1] *waaren over lange afgeſchaft: en peenen by de wetten ingeſtelt, naa de welke, men zonder wreedtheit der rechteren, en onteeringh der tyden kon ordeneeren te ſtraffen. Wat? Zoo men hem, met aanſlaan* [2] *zyner goederen, op een eilandt bande, hy zoude, hoe hy langer zyn misdaadigh leeven rekte, des by zich zelven ellendigher, en voor den Staat, het grootſte exempel van zachtmoedigheit weezen*. De vryheit van Thraſea heeft d'anderen doen uit hunnen mondt ſpreeken. Ende naa dat de Burgermeeſter ſcheidtgangk [3] toegeſtaan hadt, zyn zy met voeten in zyn gevoelen getreeden [4], weinighen uitgezeidt: onder de welke was A. Vitellius, gereedtſt met het vlaayen, yder van de beſten met knorren [5] terghende, en zwyghende als men hem antwoordde, GELYK die van blooden aardt gewoon zyn. Maar de Burgermeeſters niet darrende 't raadtſlot voltrekken, ſchreeven aan Cæſar d'eenſtemmigheit over. Hy marrende tuſſen ſchaamt en gramſchap herſchreef ten laaſten, *dat Antiſtius, zonder met eenigh ongelyk uitgevordert te zyn, overzwaare laſteringen teegens den Vorſt geſprooken hadt. Daar over was wraak van de Vroedtſchap geëiſcht: en billyk geweeſt een peene te raamen naa de grootte der misdaadt. Voorts hy, die hunne ſtrafheit in't vonniſſen belet zoude hebben, en verboodt hun't maatighen niet. Zy zouden ordeneeren, zoo zy wilden, hy gaf hun verlof ook om hem vry te kennen*. Dit en diesgelyke reedenen opgeleezen, en zyn' ſteurnis openbaar zynde, zoo en hebben daarom de Burgermeeſters den voorſtel niet verandert, nochte en is Thraſea van zyn geſtemde geweeken, oft d'anderen geſcheiden van 't geen zy goedt hadden gevonden: een deel om niet te ſchynen dat zy den

Marullus en anderen ſtemmen t' zyn doodt.

Thraſea raadt tot zachter ſtraf,

49 En zyn gevoelen wort van veelen toegeſtemt

" Men brengt de zaak aen Cæſar.

Hy antwoordt met toorn, en twyfelachtigh.

Doch echter wordt de voorſtel tot zachtheit niet verandert.

1 *Strop*. 2 *Verbeurtmaaken*. 3 *Diſceſſionem: het ſcheiden*. 4 *Hebben ze zyn gevoelen toegeſtemt*. 5 *Jurgio: kyven*.

den haat op den Vorſt lieten aankoomen, de meeſte mits dat ze vailigh onder 't groot getal ſchuilden, Thraſea uit gewoonlyke ſtandtvaſtigheit van gemoedt, en op dat zyn' gloorie niet en verviele. In bykans gelyke misdaadt is Fabricius Vejento beknelt geweeſt, die een' hoope laſterreedenen teegens de Vroedtſchappen en Prieſters vervaat hadt in de boeken, dien hy den naam van *onvolkoomene uiterſte willen*[1] gegeeven hadt. Zyn beſchuldigher Talius Geminus voeghd'er by, *dat hy 's Vorſten ampten dikwyls verkoft hadt, en 't recht om aan eeren te geraaken.* Waar uit Nero oorzaak nam om 't oordeel zelf t'aanveirden. Ende heeft hy Vejento, naa dat die overwonnen was, uit Italie verdreeven, en bevoolen de boeken te verbranden, die opgezocht, en naarſtigh geleezen zyn, zoo langhe als zy met gevaar bekoomen werden: thans zyn ze, door dien men ze vrylyk hebben moght, in vergeetelheit geraakt. Maar met het daaghelykſch aanergeren[2] der gemeene ellenden, naamen de toevluchten af. Ende heeft Burrhus het leeven geruimt, zonder zeekerheit oft het by ziekte oft by vergif gekoomen zy. Ziekte werdt daar uit gegiſt, dat hy door 't allenskens toezwellen der keele, en 't verhinderen der tocht, zynen adem eindighde. Meer zyn der geweeſt, die dreeven dat door bevel van Nero, 't verheemelt zynes mondts met ſchaadelyke zalve[3] beſmeert zy: en Burrhus 't ſchelmſtuk bevroedende, als de Vorſt quam om hem te bezoeken, 't aanſchyn van hem afgewendt hebbe, en op zyn vraaghen, dus verre geantwoordt, *ik gevoel my wel*[4]. De burgerye heeft hem zeer naagejookt, mits het denken aan zyn' deughdt, en zyns eenen nazaats onbedryvende[5] onnoozelheit, des anderen heetbrandende laſterſtukken en overſpeelen. Namelyk Cæſar hadt over de hofregementen twee Overſten geſtelt: Fenius Rufus, om zyn' gunſt by de gemeente, mits hy den koorenhandel zonder baatzoeken[6] dreef: Sofonius Tigellinus, ter opzicht van zyn' ouwde onkuisheit en eerloosheit, en 't geen hy in hem voor maagſchap van zeeden reekende. Tigellinus vermoght het meeſte op 's Vorſten gemoedt, als die naa zyn' innerlykſte luſten verkooren was. Rufus hadt de faam meê, by volk en ſoldaaten, 't welk hy bevondt dat hem by Nero teegen gingk. De doodt van Burrhus kneusde Senecaas moogenheit, door dien het eerlyk beſtier[7] niet van eeven groote kracht was, zynde als d'eene leidtsman wegh genoomen, en Nero helde tot de ſnoodtſten. Deeze ranſen Seneca met verſcheide beſchuldinghen aan,

50 Vejento met gelyke misdaad beſchuldight,

En uit Italië verdreeven.

51 Burrhus ſterft.

Met vermoeden van door Neroos bevel te zyn vergeeven.

Twee Overſten over de Hofbenden: Fenius Rufus, en Tigellinus.

52 Senecaas moogenheit gekneuſt.

1 *Codicillorum.* 2 *Verzwaaren, toeneemen.* 3 *Medicamento: artzeny.* 4 *'t Is wel met my.* 5 *Segnem: ſleppe.* 6 *Quæſtu: winſte.* 7 *Bonis artibus.*

Hy wordt met verſcheide beſchuldingen aangeranſt.

als oft hy zyn' geweldige en booven de burgerlyke[1] maate geſteege rykdomen noch vermeerderde, en dat hy de gunſte der burgeren t'hemwaarts wendde, in genuchlykheit van tuinen ook, en heerlykheit van hoeven bynaa den Vorſt te booven ſchreedt. Zy leidden hem ook te laſte, dat hy den lof der welſpreekenheit aan zich alleen trok, en dikwyler dichten maakte, ſint dat Nero daar liefde toe gekreegen hadt. Want dat hy's Vorſten vermaaklykheeden niet lyden moght, toond' hy opentlyk. Hy ſprak afdraghtigh van de kracht des zelven in't beſtieren der paarden, ſpotte met zyn' ſtem, zoo dikwyls als hy zongh. Waar toe doch, en had'er niet achtbaars in't heele ryk[2] te zyn, 't en waar men geloofde dat het van hem gevonden was? Zeeker Neroos kindtsheit was uit, en zyn' jeughdt in haare kracht. Hy zoude den meeſter de ſchup geeven, zynde onderrecht van genoegh treflyke leeraars, zyn' voorouders. 53 Maar Seneca, niet onweetende hoe men hem vermaakte, mits dat het hem geopenbaart werdt door de geenen, dien de eere eenighſins ter harte ging, en dewyl Cæſar hoe langer noe afwyziger van zyne gemeenzaamheit was, bidt om tydt tot ſpraake: en dien verworven hebbende, heft aldus aan: *'T is nu't veertiende jaar, Cæſar, van dat ik beroepen werdt tot het queeken der hoope, die gy van u gaaft[3], het achtſte, dat gy't ryk in handen hebt. Midlertydt hebt gy zoo veel eeren en rykdoomen op my gehoopt, dat myner voorſpoedt niet ontbreekt, als't maatighen der zelve. Ik zal groote exempelen gebruiken, en die van myne fortuine niet zyn, maar van d'uwe. Uw oudtovergrootvaader[4] Auguſtus heeft aan M. Agrippa toegelaaten zich tot Mitylene in ſtilte te vertrekken, aan C. Mæcenas zoo veel als een' uitlandtſche leedigheit, in der ſtadt zelf. D'een der welke zyn metgezel in de oorloogen geweeſt, d'ander te Rome, in veelerley moeite gehobbelt[5], treflyke belooninghen wel, maar voor geweldighe verdienſten, ontfangen hadden. Ik, wat heb ik anders van dienſtdaadigheit[6] konnen bybrengen, als de ſtudiën, zoo te zeggen, in de ſchaaduwe opgevoedt? uit de welke my een glans ontſtaat, om dat ik ſchyne over't eerſte onderwys uwer jeughdt geweeſt te hebben, een' groote vergeldinghe deezer zaake. Maar gy hebt my ongemeete gunſte, ontelbaar geldt doen hebben, zoo zeer, dat ik gemeinlyk by my zelven overpeinze[7]: wordt ik dan, die van Ridderlyke en wingeweſtlyke afkoomſt geſprooten ben, onder de Vorſtelingen der ſtadt getelt? Is myne jonkheit van geſlacht[8], onder de edelen, en die met eeren van hooghe afgereekent praalen, gekoomen uit te blinken? Waar is dat*

Verdeedigt zich zelven by Nero.

1 *Privatum.* 2 *Republica.* 3 *Spei tuæ admotus ſum.* 4 *Abavus: Lipſ.* 5 *Jactatus: gehobt.*
6 *Munificentiæ: milddaadigheit.* 7 *Volvam: Overwentel.* 8 *Novitas.*

dat gemoedt aan't maatigh genoeghende? Alzulke hooven rust hy toe, en door deeze hoeven, onder de stadt leggende, gaat hy treeden, en zoo ruim komt het met hem om[1], *van akkers wydt begreepen, van geldt op woeker. Eene verdaadigingh vind ik, dat ik my teegens uwe giften niet heb moeten verzetten*[2]. *Maar beide hebben wy de maate vervult, gy zoo veel* 54
als een Vorst aan zynen vriend kon schenken, en ik zoo veel als een vriend van eenen Vorst ontfanghen kon. Wat daar booven gaat, vermeert de nydt. De welke wel, gelyk alle aardtsche[3] *dinghen beneeden*[4] *onder uw' grootheit leidt; maar my op den halze: my heeft men te baate te koomen. Gelyker wyze, als ik in den krygh, oft op wegh vermoeit zynde, om steunsel bidden zoude: alzoo op dit padt des leevens, oudt zynde, en ook teegens d'allerlichtste bekommeringhen niet moogende, dewyl ik myne middelen langer niet draaghen kan, verzoek ik bystandt. Beveelt de zelve door uwe verzorghers geregeert, in uwe fortuine ontfanghen te werden. Nochte zal ik my zelf in armoede verstooten. Maar overleeverende 't geen my met zyn' schitteringh verstreemt*[5], *zal ik allen den tydt, die nu tot het acht geeven op hooven oft hoeven wordt uitgeschooten*[6], *aan het gemoedt te koste leggen. Gy hebt kraften t'over, en't bestier der hoogheit standt gezet*[7], *door zoo veel jaaren. Wy vrienden van hoogher ouderdoom konnen met rusten voldoen*[8]. *Dat meede zal t'uwer gloorie gedyen, dat gy de geenen ten hooghsten hebt opgetooghen, die zich ook met het maatighe lyden konden.* Waar op Nero vast aldus geantwoordt heeft: *Dat ik uwe* 55
overzinde reede terstondt te keere gaa[9], *dat erkenn' ik ten eersten voor een weldaadt van u, die my geleert hebt, niet alleen voordachtelyk, maar ook ter yl zeghvaardigh zyn. Myn oudtovergrootvader Augustus heeft aan Agrippa en Mæcenas vergunt, naa hunnen arbeidt, onbekommert te leven, maar in dien ouderdoom, wiens achtbaarheit handthaaven kon, 't geen dat hy hun, 't was wat het was, toegevoeght hadt. Dan hy heeft nochtans geen' van beiden kaal gemaakt*[10] *van de belooninghen, die hy hun gegeeven hadt. Zy hadden ze in den krygh, en met de gevaarlykheeden verdient. Want hier meede heeft de jeughdt van Augustus te doen gehad. Nochte en zouden my uw geweer oft handen ontbrooken hebben, zoo ik de waapenen gehanteert hadt. Maar, gelyk de jeegenwoordighe geleegenheit vereischte, hebt gy met reede, raadt, berichtingh*[11], *myne kindtsheit, daarnaa myn' jeughdt gequeekt. En zeeker de gaaven die ik van u ontfangen heb, zullen, zoo lang my leeven overschiet, eeuwigh weezen.*

Nero antwoordt arglistelyk.

Die

1 *Exuberat.* 2 *Obniti: t'schrap stellen.* 3 *Mortalia, sterflyke.* 4 *Infrà: laagh.* 5 *Perstringor: schrabt.* 6 *Seponitur: ter zyde gestelt, gespaart.* 7 *Zich gezet.* 8 *Respondere.* 9 *Occurram.* 12 *Exuit.* 10 *Onderwys.*

Die gy van my hebt, hooven, woeker, hofſteeden, zyn't geval onderworpen; en alhoewel dat het veel ſchynt, meenigh man, by uwe konſten niet haalende, heeft meer verworven. Ik ſchaame my vrylinghſche luiden te melden, die men in meerder rykdoom ziet. Waar over my ſchaamroodt maakt, dat gy booveu alle van my gelieft, hen noch niet in fortuine
56 *te booven gaat. Maar gy zyt noch van kloeken ouderdom, die beſtaan kan om de dinghen en de vrucht der dinghen te genieten, en wy en doen niet dan eerſt ter baane der regeeringe intreeden. 'T en zy gy miſſchien u booven Vitellius driemaals Burgermeeſter, en my booven Claudius zet. Maar zoo veel als een' langhe ſpaarigheit aan Voluſius heeft overgewonnen, zoo veel kan myn' miltheit jeegens u niet vervullen. Jaa, zoo de ſlibberigheit onzer jeughdt t'eenigen weeghe afwykt, helpt gy ze te recht, en beſtiert, met grooter vlydt, haar ongeordende kracht. Niet uwe gemaatightheit, zoo gy't geldt weeder uitkeert, nocht uwe geruſtheit zoo gy den Vorſt verlaat, maar myne gierigheit, de ſchrik myner wreedtheit, zal op alle mans tonghe ryden. Indien ſchoon ten hooghſten uwe mydenheit [1] moght*
» *gelooft worden,* ZOO ZOUD' HET *nochtans geenen wyzen man betaamen, gloorie te vangen [2] uit het geen dat hy tot laſter van zynen*
» *vriendt gedyen deedt.* Hier by voeght hy omhelzen en kuſſen, zynde van aardt geſchaapen, en door gewoonte geoeffent, om zynen haat met bedrieghlyk liefkoozen [3] te bewimpelen. Seneca ('t welk altydts 't laaſt is by den heerſcher) doet dankzegging: maar wiſſelt van reegel noopende de voorighe moogenheit. Weert de troepen [4] van de begroeters: ſchuuwt de verzelſchappers: zich zelden door ſtadt zien laatende, als oft hy van ziekte oft de ſtudiën der wysheit by huis gehouden werdt.
57 Seneca dien ſlagh wegh hebbende, was't reedt Fenius Rufus een' krak te geeven, voor de geenen, die hem Agrippinaas vrundtſchap te laſt leiden. Ende Tigellinus dapperder van dagh tot dagh, en waanende zyn' quaade konſten, daar zyn vermooghen alleen in lagh, te aangenaamer te zullen zyn, zoo hy den Vorſt door maatſchappye van ſchelmſtukken verplichtte, gaat zyne anxten naavorſſen. En ſpeurende dat men voor Plautus en Sulla de meeſte vrees hadt, zynde Plautus naa Azië, Sulla naa Narbonnenſer Gallië onlanx van kant geſchikt: zoo verhaalt hy *hunnen adel, en dat d'eene de heiren van't Ooſt, d'ander die van Germanië by der handt hadt. Dat hy niet als Burrhus op een' verſchillende hoope, maar alleen de behoudenis van Nero was ooghende. die eeniger wyze, met zyn jeegenwoordigheit te verzorghen waar, teegens de*

Zyn bedrieglyke vriendtlykheit.

Seneca vermindert zyn ſtaet, en zoekt ruſt.

Tigellinus maght vermeerdert, door maatſchappy van ſchelmſtukken.

Hy hitſt Nero op, tegens de ballingen Plautus en Sulla.

1 *Continentia.* 2 *Bejaagen.* 3 *Blanditiis.* 4 *Cœtus.*

de laagen in der ſtadt: beweegheniſſen van verre ontſtaande, op wat manier kon men ze ſmooren[1]*? 'Dat de Gallien 't hooft opſtaaken naa den Hooghgezaghebberlyken naam, nochte de volken van Azië in geen minder bedenken*[2] *ſtonden, mits de doorluchtigheit van eenen grootvader Druſus. Dat Sulla berooit was,* 'T WELK *voor al ſtoutheit baart: en zich laf-* "
hartigh veinsde, tot dat hy der reukeloosheit een open zonde zien. Plautus van grooten rykdoom zynde, en geliet zich niet eens begeerigh naa ruſte te weezen, maar droegh zich als een naabootſer der ouwde Romainen, daarenbooven aangenoomen hebbende de verwaantheit der Stoiſchen, en de gezintheit[3] *die onruſtigh en toezicht naa onderwindt maakt.* Ende zonder voorder marren, Sulla wordt ten zeſten daaghe, van doodtſlaagers, die naa Maſſilië overgevoert werden, eer hem eenighe vrees aan, oft gerucht opging, omgebracht, als hy om te banketteeren ter taafel lagh. Het hooft tot Roome gebracht, werdt van Nero beſpot, als leelyk van te vroegh een' grysheit. Dat men op de doodt van Plautus uit was, is niet eeven verhoolen gebleeven, mits dat 'er meer waaren die voor zyn' behoudenis zorghe droeghen, en veerheit[4] van den wegh en de zee, ook de tuſſenloopende tydt hadt de faame verwekt: en verzierde de gemeente, *dat hy naa Corbulo toe getrokken was*, toen Overſte van groote heiren, en zoo men de doorluchtighen en onſchuldigen zocht om te brenghen, 't voorneemſte gevaar liep. *Jaa dat Azië, ter gunſte van den jongeling, zich in waapenen begeeven hadt, en de ſoldaaten tot het ſchelmſtuk overgezonden nochte ſterk van getal, nochte veirdigh*[5] *van moedt, naa dat zy 't bevel niet hadden konnen uitvoeren, meede ter nieuwe hoope waaren overgetreeden.* Dit, naa de wyze van 't gerucht, werdt vermeerdert door de leedigheit der geenen, die 't geloofden. Voorts de vryelingh van Plautus is door de ſnelheit der winden, voor den Hondertman overgekoomen, en heeft hem de boodtſchap[6] van zynen ſchoonvaader L. Antiſtius gebracht: *hy zoude maaken t'ontvlieden zoo een' laffe doodt*, de leedigheit, d'uitvluchten, en 't meedooghen met den grooten naam*. 'T en zoud' hem niet aan't vinden van eerlyke luiden gebreeken, nocht van ſtoute verwanten. Daarentuſſen hadt hy geenerley byſtandt te verſmaaden. Zoo hy tſeſtigh ſoldaaten (want zoo veele quaamen 'er aan) kon afweeren, midlerwyle dat men Nero die tydingh braght, dat een andere troep overquaam, zoud' er veel toeſlaan, dat krachts genoegh tot een oorlogh gaave. Entlyk met zulk*

Sulla wordt door Neroos bevel verraſt, en gedoodt.

58

De toelegh op Plautus leeven blyft niet verhoolen.

Van wien verſcheide verzierde geruchten onder 't volk loopen.

Hy wordt gewaarſchouwt door zyn ſchoonvader Antiſtius, die hem raadt zich ter weer te ſtellen.

1 *Comprimi*: bedrukken. 2 *Nec minus ſuſpectos*: oft naar *Lipſius ſuſpenſus* 3 *Secta*. 4 *Spatium*: lange rak. 5 *Promptos*: ruſtigh 6 *Mandata*. * *Hier is 't Latyn verdachtigbt.*

eenen raadt waar zyn' behoudenis te winnen, oft niet zwaarders met
59 *hart toonen, dan met ſuffen te lyden.* Maar Plautus is daar door niet
Dien raadt wordt niet gevolght, uit inſichten die verſcheidelyk worden verhaalt. beweegt. 'T zy dat hy geen hulpe afzagh, ongewaapent en balling zynde, 't zy dat hem de twyfelighe hoope verdroot, oft uit liefde t'zyner gemaalinne en kinderen, dien hy den Vorſt verzoenlyker waande te zullen vallen, zoo hy met geene bekommeringh ontſtelt wierdt. Daar zyn 'er die zeggen, *dat 'er andere booden van zynen ſchoonvaader gekoomen zy* [1], *als oft hem niet fels naakende waar, en de leeraars der wysheit Cæranus van't Griekſche, Muſonius van't Thuſciſche geſlachte hem de ſtantvaſtigheit om de doodt te verwachten, in plaats van een onzeeker en ſidderend leeven, geraaden hebben.* Zeeker hy werdt gevonden op 't midde van den dagh, naakt, om't lichaam te oeffenen. In die geſtalte heeft hem de Hondertman vermoordt, in jeegenwoordigheit van den ontmanden [1] Pelago, dien Nero tot Overſte geſtelt hadt van den Hondertman en 't rot, eeven als een' Kooninklyk bewintsman over trauwanten. Het hooft van den neergeſlaaghenen werdt overgebracht, in welks aanſchouwen ik's Vorſten eigen woorden verhaalen zal: *Wat* [2] *en gaat*, zeid' hy, *Nero zich der vreeze ontſlaande, de bruiloft met Poppæa, om dusdaane anxſten uitgeſtelt, niet ſpoeyen, en zich zyn' gemaalinne Octavia quyt maaken, die al draaght zy zich zeedighlyk* [3], *hem om den naam haars vaaders, en de gunſte des volks, over de handt is* [4]? Maar aan den Raadt heeft hy brieven gezonden, de moordt van Sulla en Plautus niet belydende, maar *dat zy beiden van onruſtighen aardt waaren, en by groote zorgh voor de behoudenis van den Staat droeg.* Te deezer oorzaake zyn biddaaghen beſtemt, ſamt dat Sulla en Plautus, uit der Vroedtſchap zouden gezet worden, daar nochtans meer ſpots dan leedts meê gemenght was. Derhalven het raadtſlot der Vaaderen ontfanghen hebbende, naa dat hy alle ſchelmſtukken voor wat treflyks ziet aanneemen, geeft hy Octavia de ſchup, zeggende *dat ze onvruchtbaar was.* Daarnaa, verzaamt met Poppæa. De zelve langen tydt boel, en Nero haaren overſpeelder, thans gemaal, onder hebbende [5], heeft eenen van Octaviaas dienaars daar toe gedreeven, dat hy haar *ſlaaffche minne* opzeide. En werdt tot ſchuldighen [6] man verordent een gebynaamt Eucærus, Alexandryn van afkoomſt [7], geleert op de fluite te ſpeelen. Hier op heeft men de ſlaavinnen ter ſcherper vraaghe gebracht, en eenighe door 't geweldt der pynen zulks

Hy werdt door een' Hondertman vermoordt, en zyn hooft te Roome gebracht.

Neroos woorden in 't aanſchouwen van dat hooft.

Zyn ſchryven aan den Raadt.

Die zyn doen met vlaayery goedt kent.

60 Verſtoot Octavia en trouwt Poppæa,

Octavia met ſlaaven min beticht.

Haar ſlaavinnen gepynight.

1 *Spalone: gelabden.* 2 *Quin: waarom.* 3 *Modeſtè: ingetoogen.* 4 *Gravem: een ballaſt daar by meê verleegen is.* 5 *In haar gewoont hebbende.* 6 *Reus: misdaader.* 7 *Natione.*

zulks verwonnen zynde, dat zy valsheit bekenden, bleef het meeſte deel volſtandigh in het verdaadighen van de heiligheit haarder vrouwe. Eene der welke, van Tigellinus geperſt, hem geantwoordt heeft, *dat Octaviaas vrouwlykheit kuiſcher was dan zyn mondt.* Zy wort nochtans voor eerſt verzet onder ſchyn van burgerlyke ſcheiding: en ontfangt het huis van Burrhus en de hoeven van Plautus, ongelukkige gaaven. Thans werdt zy naa Campanië verdreeven, en haar kryswacht bygevoeght. Daar uit ontſtondt veelvoudigh klaagen, en niet in 't heimelyk, onder de gemeente, DIE MINDER wysheit heeft, en mits de maatigheit haarder fortuine, min gevaars loopt. Hier * door, geenszins uit berouw van 't laſterſtuk, heeft Nero zyn' gemaalinne Octavia herroepen. Alstoen gaan ze blydelyk op 't Capitolië klimmen, en entlyk eere aan de Goden bewyzen. Zy rukken de beelden van Poppæa omverre: draagen de gelykeniſſen van Octavia op de ſchouders, beſtroyen die met bloemen, en ſtellen ze op de markt, en de tempelen. 'T gaat 'er ook op een looven des Vorſten, dien zy geluk wenſchten [1] met de herroepinge: en waaren zy nu 't palais met meenighte en gekrys vervullende, als eenige drommen ſoldaaten uitgezonden, hen met ſlaagen en drieſſchend geweer, verſtoort en verſtroit hebben. Voorts veranderde men 't geen zy in oproer verwiſſelt hadden. D'eere van Poppæa wert herſtelt. De welke altydts van haat, toen ook van vreeze grimmende, op dat het graauw met geen' heftiger [2] kraft opſtove, oft Nero, door genegenheit des volx omgezet wierdt, zich voor zyn' knien nederwerpende uitvalt: *dat haare zaaken in dien ſtaat niet waaren, dat zy om't huuwelyk ſtryden wilde, (alhoewel haar dat liever dan 't leeven was) maar dat haar leeven zelf in d'uiterſte noodt gebracht was, door d'aanhanghers [3] en ſlaaven van Octavia, die zich den naam der gemeente aangenoomen hadden, en in paize verſtout te doen, 't geen nauwlyks in oorlogh gebeurde. Dat die waapenen teegens den Vorſt aanveirt waaren. 'T hadt ſlechts aan eenen Hooftman gebrooken, die, als't werk gaande waar, lichtlyk zoude te vinden zyn. Zy zoude maar Campanië laaten vaaren, en naa ſtadt haaren wegh vorderen, daar op een' wenk van haar, dewyl zy af was [4], oproer in zwangh raakte. Wat hadt zy doch anderzins misdreeven? Wien ter wereldt verſtoort? Oft hadt het Roomſche volk liever, om dat zy een oprecht ooir aan't huis der Cæſaren leeveren zoude, de ſpruit van eenen Ægyptiſchen fluitſpeeler [5] ten veldtheer-*

Beſtendigheit van een haarer ſlaavinnen.

Zy wordt naar Campanië verdreeven,

En uit vreeze des volks herroepen.

Poppæa in anxt.

Hare ſcherpe reede, om Nero tegens Octavia op te hitſen.

* *Hier ontbreekt iet in't Latyn.* 1 *Venerantium.* 2 *Atrox: helſch.* 3 *Clientelis: den aankangh.* 4 *Sonder dat z' 'er teegenwoordigh was.* 5 *Pyper.*

heerlyken toppe in te voeren? Entlyk, indien't alzoo der zaaken oorbaar vereiſchte, hy zoude liever goedtwilligh als uit dwang de Heerinne doen daar haalen, oft verzorgen zyn' vailigheit door een' rechtvaardighe wraake. En waaren d'eerſte beweegeniſſen door maatelyke teegenmiddelen gaan zitten. Oft[1] *zy, zoo ze wanhoopten dat Octavia Neroos gemaalinne zoude werden, haar eenen gemaal zouden geeven?* De veelvormighe[2] reede, beide op vrees en toorn aangeleidt, heeft hem in 't aanhooren teſſens verſchrikt en ontſteeken. Maar luttel vermoght het vermoeden noopende eenen ſlaaf, en was door 't pynighen der ſlaavinnen te leur geſtelt. Derhalven vondt men goedt iemandts belydenis te bekoomen, dien men met eenen ook misdaadt van ſtaatwending[3] zoude opdichten. Ende ſcheen daar toe bequaam Anicetus, bedryver der moederlyke moordt, Overſte, gelyk ik vermelt heb, van de vloot by Miſenen, die naa 't begaan der ſchelmerye, in kleine gunſte geſtaan hadt, daarnaa in zwaarder haat: om dat DE BEWINTSLUIDEN der zwaare ſchelmſtukken, voor verwyters der zelve aanſchouwt worden. Hem dan ontbooden, vermaant Cæſar van den voorigen dienſt: *Dat hy alleen der behoudeniſſe des Vorſten, als hem zyn' moeder belaaghde, te hulp gekoomen was: dat 'er plaats tot geen' minaer gunſte voorhanden was, zoo hy zyn' haatſche gemaalinne van hem dreef. Nochte was 'er handt oft geweer van doen. Hy zoude overſpel met Octavia bekennen.* Hy belooft hem wel voor dien tydt verhoole, maar groote beloningen, en luſtighe vertrekplaatſen: oft zoo hy 't weigerde, dreight hem met de doodt. Anicetus uit ingewortelde[4] zinneloosheit, en mits t'glad afloopen met de lichtvaardye[5] der voorige laſterſtukken, verziert noch meer, dan hem bevoolen was, en bekent het by eenighe vrienden, die de Vorſt daar toe als te raade beroepen hadt. Toen wordt hy in Sardinië verdreeven, daar hy zyn ballinghſchap in geen' armoede gedraaghen heeft, en zyn' eige doodt geſtorven is. Maar Nero gaat by plakkaat[6] uitmeeten, *hoe d'Overſte, op hoope van de vloot op haare zyde te krygen, verleidt*[7] *was*, en, vergeeten hebbende hoe hy haar weenigh te vooren van onvruchtbaarheit beſchuldight hadt, *dat zy haare vruchten afgedreeven hadt, mits het geweeten haar de gailheeden overtughde*[8], *en dat hem deeze dinghen gebleeken waaren.* Ende hy bandt Octavia op 't eilandt Pandateria. Noit andere ballinge beweeghde

62

63

Men leidt haar nieuwe laagen.

En Nero dient zich van Anicetus.

Die belydt met Octavia overſpel gepleeght te hebben.

Nero band haar op een eilandt.

1 *An Lipſ.* 2 *Varius.* 3 *Rerum novarum.* 4 *Inſita: ingeënte, ingeboore.*
5 *Facilitate: het glad afloopen.* 6 *Edicto. Lipſ.* 7 *Corruptum: omgekocht.*
8 *Kennende in haar geweeten haare gailigheeden.*

de d'oogen der aanzienderen met meerder barmhertigheit. Het heughde noch zommigen, hoe Agrippina van Tiberius, verſcher gedachtenis ſpeeld' hun in den zin, hoe Julia van Claudius verdreeven was. Maar die waaren in de kraft haars ouderdooms geweeſt. Zy hadden eenigen blyden tydt gezien, en verlichtten ' de jeegenwoordige wreedheit met het overpeinzen van eertydts beeter fortuine. Aan deeze is d'eerſte dagh haarder bruiloft in plaats eener uitvaart geweeſt, zynde geleidt in een huis daar niet dan treuren voor haar ten beſten was, werdende heur haar vaader door vergif ontrukt, en terſtondt haar broeder. Daarnaa een' ſlaavinne moogender dan de Heerinne. En Poppæa niet dan tot bederf der gemaalinne getrouwt. Ten laaſten de misdaadt 64
zwaarder dan alle val [2]. Ende een meisken in 't twintighſte jaar haars ouderdooms, onder de Hondertmans en ſoldaaten, door 't voorſpook der ellenden nu van 't leeven afgeſcheiden [3], en vondt nochtans noch in de doodt geen' ruſte. Weenigh daagen hiernaa tuſſen beiden verloopen zynde, wordt haar gebooden te ſterven: als zy verklaarde *nu weduwe en niet dan zuſter te zyn*, en den gemeenen naam van Germanicus en ten laaſten van Agrippina aanriep [4]: geduurende de behoudenis der welke, zy wel een ongelukkigh huwelyk, maar zonder ondergangh [5] hadt overgebracht. Men knelt haar met banden, en opent [6] de aaderen alle haarder leeden: en mits dat het bloedt, belemmert door de vreeze, traaghlyk ſchieten wilde, is zy door de walmte eener zeer heete badtſtoove voorts gedoodt [7]. Noch wordt 'er een' feller wreedtheit bygevoeght, dat het hooft afgeknot, en in ſtadt gebraght, van Poppæa bezichtight is. Om deeze dinghen werden den tempelen gaaven toegekeurt. 'T welk wy te dien einde verhaalt hebben, dat de geenen die 't lot [8] dier tyden uit onze oft anderer ſchriften verſtaan zullen, voor uit vaſt ſtellen [9], dat zoo dikwyls als de Vorſt vlucht oft moordt gebooden heeft, t'elken maale den Goden dankzeggingh gedaan is, en 't geen ouwlinx van voorſpoedt, alstoen een teeken der gemeene ellende [10] geweeſt is. Ende zullen wy 't nochtans niet zwyghen, daar eenigh raadtſlot nieuwlyk van vleyerye, oft d'uiterſte lydtzaamheit ſmaakende, geweeſt is. In 't zelve jaar heeft men gelooft, dat hy de voor- 65
neemſten zyner vryelingen met vergif afgemaakt heeft, Doryphorus, als oft hy teegens de bruiloft van Poppæa hadt dwers gedreeven, Pallas,

Zy wordt gedoodt,

En haar hooft aan Poppæa vertoont.

Nero helpt eenige vryelingen met vergift van kant.

1 *Trooſten*. 2 *Exitio*. 3 *Ten leeven uitgezet*. 4 *Cieret*: 5 *Exitus*: *de doodt te ſmaaken*.
6 *Exſolvuntur*: *looſt*. 7 *Enecatur*: *doodt geſmoort*. 8 *Caſus*. 9 *Præſumptum habeant*.
10 *Clades*: *neederlaage*.

las, om dat hy een eindeloos [1] geldt, met zynen langhduurighen [2] ouderdoom, onder zich hieldt. Romanus hadt met heimelyke betichtingen Seneca aangeklaaght als eenen verwant van C. Piſo, maar wert krachtigher van Seneca met de zelfſte misdaadt getroffen. Waar uit Piſo vrees kreegh, en een groot geveirt van laagen teegens Nero gereezen is, maar zonder geluk.

1 *Ongemeeten*. 2 *Taayen*.

HET

HET VYFTIENDE JAARBOEK VAN C. CORNELIUS TACITUS,

Seedert Auguſtus aflyvigheit.

KORT BEGRIP DES VYFTIENDEN BOEKS.

Vologeſes Kooning der Parthen ranſt Armenië aan. Den welken Corbulo met zinnen[1]*, en nochtans vroomelyk geſtuit heeft. Maar Ceſennius Pætus gezonden van Nero, is thans overgekoomen, om, als eigen Hooftman over Armenië, het zelve te beſchermen. Die heeft door onervaarenheit en reukeloosheit, het werk*[2] *verdorven: overkoomende met den vyandt, op een ſchandelyk verdragh. Corbulo komt hem nochtans, maar laat te hulpe. Aan Nero wordt uit Poppæa, een' dochter gebooren, van korten leeven. Der Parthen Gezanten koomen te Roome, om Armenië te moogen behouden. Zy worden, onverrichter zaake, te rugh gezonden, en't oorlogh aan Corbulo toegelaaten. Die ranſt Armenie weeder, en jaaght den Parthen vrees aan, zulks dat men tot tzaamenſpraak komt. Daar wordt goedtgevonden de waapens needer te leggen, en dat Tiridates den ſluyer*[3] *aan Neroos beeldt hebbe t'onderwerpen, nochte anders als by zyn believen weeder aantaſte. Nero zinght tot Napels in't openbaar: bezoedelt te Roome alles, met geilheit en dartelheit. De ſtadt zelve brandt by geval, oft door bedrogh des Vorſten. Die, op de verwoeſte plaatzen*[4] *der zelve zich een geweldigh huis ſticht. De Chriſtenen van*

1 *Cautè: verhoedelyk.* 2 *De zaake.* 3 *Diadema: ſluierkroon.* 4 *In ruinis.*

van hem vervolght, en gedoodt, over de valsche misdaadt der brandtstichtinge. Eedtgespan ingegaan, teegens Nero, en ontdekt, daar C. Piso't hooft af was. Veelen der doorluchtigen omgebracht, en onder de zelve Seneca. Men doet nochtans dankzeggingh aan de Gooden, en keurt den tempelen geschenken toe, eeven als in tyden van blydtschap. Al dit bedreeven in luttel meer dan drie jaaren: Burgermeesters zynde

C. MEMMIUS REGULUS, EN VERGINIUS RUFUS.
C. LECANIUS BASSUS, EN M. LICINIUS CRASSUS.
P. SILIUS NERVA, EN JULIUS ATTICUS VESTINUS.

1 Vologeses, Kooning der Parthen, staat in twyffel of hy Armenië wil aantasten.

DEr Parthen Kooning Vologeses daarentusschen verstaan hebbende 't bedryf van Corbulo, en dat Tigranes een buitenboorling[1] tot Kooning over Armenië gestelt was: teffens willende den smaadt gedaan aan der Arsaciden hoogheit, met het verdryven van zyn broeder Tiridates, gaan wreeken, wert door de Roomsche grootheit, en d eerbiedenis van 't geduurigh verbondt, in verscheide zorghen getoogen: hebbende in den aardt met zinnen te gaan[2], en met den afval der Hyrcaanen een maghtigh volk, sampt veele oorloghen daar uit, belemmert[3]. Ende hy dus in twyffel staande, werdt daarenbooven noch door een' nieuwe tydingh van smaadt geprikkelt; want Tigranes buiten Armenië getreeden, had de Adiabenen, een volk daar aan grenzende, wyder en langer als struikroovender wyze verwoest[4]. Ende droegen dit de vorstelingen der volken met verdriet, *dat men tot in die kleenachting vervallen was, dat zy nu niet van eenen Roomschen Hooftman overloopen wierden*[5], *maar van de reukeloosheit eens gyzelaars, zoo veele jaaren lank onder de slaaven gehouden*. Hunne smerte wert ontstecken door Monobazus die 't regement der Adiabenen in handen hadt, vraaggende, *wat voorstandt, oft van waar hy 't verzoeken zoude? Men hadt nu Armenië geruimt, de naaste plaatsen werden weghgesleept: en 't en waare de Parthen hen beschermden, lichter was de slaaverny by de Romainen voor de geenen die zich opgaaven dan die verovert werden.* Tiridates ook voorvluchtigh uit het ryk, was met zyn meer „ dan maatigh klaaghen in 't heimelyk[6] noch lastiger. *Want* DE GROOTE „ *heerschappyen*[7] *waaren met geen lafhartigheit t'zamen te houden: proeve* „ *van mannen en waapenen hoort 'er toe.* 'T BILLYKST *in de opperste for-*

Hy wordt door 't ongelyk den Adiabenen aangedaan, daar toe aangeprikkelt Voorts de zynen,

Door Monobazus,

En Tiridates, aangehitst.

1 *Alienigenam.* 2 *Cunctator ingenio.* 3 *Illigatus: verstrikt, verwart.* 4 *Vastaverat.* 5 *Incursarentur.* 6 *Per silentium.* 7 *Imperia: ryken.*

fortuine was't geen dat geweldigſt [1] *was. Ende* 'T ZYNE *te behouden was't werk van een beveeleloos* [2] *huis: de Kooninklyke lof te ſtryden om't geen anderen toekomt.* Vologeſes derhalven hier door beweeght, beroept derhalven zynen raadt, ſtelt Tiridates naaſt aan zich, en heft aldus aan. *Deezen met my van eenen vader gebooren, naardien hy my van ouderdooms weege, in den hooghſten tijtel* [3] *geweeken was, heb ik ten bezit van Armenië ingevoert, 't welk de derde trap der mogenheit gehouden wort. Want Pacorus was voorgegaan met het eigenen van Meden. Ende ſcheen ik, tegens den ouden haat en krakkeelen* [4] *der broederen, het huis van onzen geſlachte in goeden ſchik geſtelt te hebben. De Romainen verbieden't, en breeken ook nu t'hunnen bederve den pais af, dien zy noit gelukkelyk terghden. Ik zal 't niet loochenen, liever had ik met billijkheit* [5] *dan met bloedt, met recht dan met wapenen, behouden, 't geen myn' voorouders verovert hebben. Heb ik't met marren* [6] *verzuimt, ik zal't met manhaftigheit beeteren. Uwe kracht en gloorie is altoos in haar geheel: en de faam van zedigheit* [7]; *de* WELKE *den opperſten der menſchen niet te verſmaaden ſtaat, en van de Goden in waarde gehouden wordt.*

Reede van Vologeſes aan de Parthen, ſtrekkende om Tiridates in 't ryk van Armenië te herſtellen.

Met eenen heeft hy 't hooft van Tiridates met den ſluyerkrans [8] vertuit, een' vaardighe troep ruiteren, die naar gewoonte den Kooning volghde, geleevert aan Moneſes, eenen doorluchtigen man [9], daar by voegende de hulpbenden der Adiabenen: en hem gelaſt *Tigranes uit Armenië te dryven* [10], *terwyl hy zelf naa't neederleggen van de Hyrcanen, d'nwendighſte krachten en't geveirt des oorloghs op de been brenght* [11], drieſchende de Roomſche wingeweſten. 'T welk Corbulo by zeekere booden verſtaan hebbende, zendt hy twee keurbenden, met Verulanus Severus, en Vectius Bolanus, tot byſtandt aan Tigranes, onder heimelyk bevel van *alles meer met orde, dan met haaſt aan te leggen.* Naamelyk hy hadt liever het oorlogh te hebben [12], dan te voeren: en aan Cæſar geſchreven *dat 'er een Hooftman op zich zelven van doen was, om Armenië te beſchermen: en Syrië inſcherper gevaar ſtondt, door Vologeſes opkoomſt* [13]. Ende daarentuſſchen plaatſt hy d'andere keurbenden, voor den oever des Euphraats: wapent een' hoop opgeſtommelde wingeweſtenaars: ziet den vyandt een voordeel af met het bezetten der inkoomſten. Ende om dat het geweſt arm van waater is, heeft men ſlooten [14] aan de bronnen geleidt. Zommige beeken verborg hy met overſtel-

Hy zet hem den ſluierkroon op 't hooft.

En beveelt Moneſes dat hy Tigranes uit Armenië dryve.

3 Corbulo zendt hulp aan Tigranes.

En ſtelt orde om Syrië tegens Vologeſes te verdaadigen.

1 *Krachtighſt.* 2 *Privatæ.* 3 *Naame.* 4 *Certamina, ſtryden.* 5 *Cauſa: reede.* 6 *Cunctatione.* 7 *Modeſtiæ: gemaatigtheit.* 8 *Diademate.* 9 *Aadelyken perſoon.* 10 *Exturbari: tot Armenië uit te ſtommelen.* 11 *Ciet.* 12 *Habere. Moogelyk moet men leezen Trahere, ſleepen.* 13 *Ingruente.* 14 *Caſtella: ſchanſſen, blokhuizen.*

ping van zandt. Terwyl dat Corbulo dit toereedt om Syrië te verdaadigen, heeft Moneſes, alhoewel ſnellyk voortgerukt met zyn' troep, om 't gerucht zyner koomſte verby te ſtreeven, nochtans daarom Tigranes niet onweetende oft quaalyk op zyn' hoede getroffen: die Tigranocerta ingenoomen hadt, een' ſtadt maghtigh door meenighte van beſchermers en grootheit van wallen. Hierneevens omringht de ſtroom Nicephorius, met geen verachtelyke breette, een deel der muuren. Ende was een weldige graft getrokken, daar men der ſtroome mistrouwde. Soldaaten waaren 'er in, en nooddruft op voorraadt. Om de welke toe te voeren eenige weinigen wat te graatigh voorts getreeden, en ſchielyk van den vyandt omringht, hadden d'anderen meer met gramſchap dan vreeze ontſteeken. Maar om beleegheringen uit te voeren, en naaby te koomen, heeft de Parth geen' ſtoutheit: met dungezaaide flitſen, en verſchrikt hy de beſlootenen niet, en ſtelt zich zelve te leur [1]. D'Adiabeenen, beſtaande ladders en ſtormgeveirden aan te brengen, werden lichtelyk afgeſtooten, en thans door eenen uitval der onzen geſlagen.

Moneſes vind Tigranes op zyn hoede, hebbende Tigranocerta ingenoomen.

De ſtadt wordt vergeefs beſtormt.

5 Corbulo nochtans alhoewel hem 't geluk meede liep, goedtvindende zich in die fortuine te maatighen, heeft aan Vologeſes gezonden, om te klaagen over 't gewelt den wingeweſte gedaan. *Dat een Kooning, bontgenoot en vrindt, de Roomſche regementen belegert hieldt. Hy zoude daatlyk* [2] *'t beleg laaten vaaren, oft hy zelf zoude ook zyn leeger op den vyantlyken boodem ſlaan.* De Hondertman Caſperius tot die bezendingh gekooren, is by de ſtadt Niſibis zevendertigh duizent ſchreeden van Tigranocerta geleeghen, by den Kooningk gekoomen, en heeft forſſelyk zynen laſt geuit. Vologeſes hadt een oudt en diep in 't hart gehecht opzet van de Roomſche waapenen te ſchuwen: ook jeegenwoordelyk geen vloeijende voorſpoedt. 'T belegh was te loor geloopen, Tigranes verzeekert met volk en noodtdruft, de geenen die den ſtorm beſtaan hadden, in de vlucht gedreven, keurbenden in Armenië gezonden, en andere voor Syrië veirdigh om zelf hem in 't lant te berſten. Zyn ruiter was zwak door behoefte van voeder. Want kraght van ſprinkhaanen opgeſtaan, hadt alles afgeknaaght wat 'er graazighs oft looverighs was. Derhalven verſteekende zyn' vreeze, en zachter zaaken voorwendende, heeft geantwoordt, *dat hy gezanten aan den Roomſchen Veldtheer* [3] *ſchikken zoude, om Armenië te verzoeken, en den pais te veſtighen.* Hy beveelt Moneſes *Tigranocerta te laaten*, trekt zelf terugh. Deeze dingen als heerlyk, en door 's Kooningks vervaartheit, en

Corbulo zendt aan Vologeſes om hem van de vyanndtſchap af te maanen.

Hy is niet ongenegen tot vrede.

7 En antwoordt.

Hy trekt terugh.

6

1. *Senat fruſtratur*: breekt maar winde. 2. *Orius. Lipſius.* 3. *Imperatorem.*

en Corbuloos dreighementen verricht[1], werden van veelen hoogh gezet. Anderen duiden 't, *men waare in 't heimelyk overkoomen, dat men ter weederzyde van 't oorlogh afftaande, en Vologeſes wegh gaande, Tigranes ook ut Armenië zoude wyken. Want waarom was 't Roomſche her uit Tigranocerta vervoert? Waarom n ruſte verlaaten 't geen zy in oorlogh beſchermt hadden? Oft zy beeter verwintert hadden in 't uiterſte van Cappadocië, en hutten terwyl opgerecht, dan in den zeetel des ryks onlangs behouden. Men hadt t' eenemaal daarom de wapenen uitgeſtelt, op dat Vologeſes met eenen anderen dan Corbulo ſtreede: Corbulo zyn' gloorye in zoo veele jaaren verdient niet langher en waaghde.* Want gelyk ik verhaalt heb, hy hadt een' eigen Hooftman tot het beſchermen van Armenië geëiſcht, en hoorde men dat Ceſennius Pætus vaſt aanquam: ende was hy nu by der handt, zynde de krachten alzoo verdeelt, dat de vierde en twaalfde keurbenden, daar by gevoeght de vyfde, die verſch uit Mœſië ontbooden was, teffens de hulptroepen van Pontus, Galatië, en Cappadocië, aan Pætus gehoorzamen zouden: de derde, en zeſte, en tiende keurbenden, mitsgaaders de voorgaande ſoldaaten van Syrië, by Corbulo blyven. De reſt zouden zy na den oorbaar der zaaken verzelſchappen oft verdeelen. Maar Corbulo en kon geenen naaryveraar lyden, en Pætus, dien 't genoegh ter gloorie was, zoo hy de naaſt aan hem gehouden werd, verachte zyn bedryf, zeggende; *men had nocht bloedt nocht buit van den vyand gehad, en ſlechts met den ydelen naam van 't veroveren der ſteeden geſtoft. Hy zoude hun ſchattingh en wetten, inplaats van de ſchaduw eens Kooningks, den verwonnen 't Roomſche recht opleggen.* Ontrent den zelven tydt zyn de gezanten van Vologeſes, die ik verhaalt heb aan den Vorſt gezonden te weezen, zonder iet op te doen, wedergekeert: en hebben de Parthen openbaarlyk het oorlog aanvaart. Ook maakte zich Pætus niet t'zoek, maar doet met twee keurbenden, van de welke de vierde dat pas door Famiſulanus Vectonianus, de twaalfde van Calavius Sabinus geregeert wert, zyn intreê tot Armenië, met een droef voorſpook. Want in 't overtrekken van den Euphraat, dien hy met een' brugh paſſeerde, is het paardt dat de burgermeeſterlyke eerteekenen droegh, zonder eenige kenlyke oorzaak verſchrikkende, te rugh geſtreeft. Ende het offer[2] ſtaande by de winterleegeringen, die men was veſtende, is ten halven werke, vliedende doorgebrooken en buiten den wal geraakt. Ende hebben de pylen der ſoldaaten gebrandt, tot een merkelyker gruwteeken[3], om dat de Parth dien men

Vermoeden van een heimelyk verdragh, tot naadeel van Corbulo geduidt.

Pætus komt met kryghsbenden naar Armenië.

Veracht het bedryf van Corbulo.

Zyn ſtoffen.

Vologeſes Gezanten keeren onverrichter zaake van Rome.

Pætus trekt Armenië in, met droevige voorſpoken.

1 *Beſchreven.* 2 *Hoſtie.* 3 *Prodigie.*

8 te vyandt hadt, met ſchietgeweer ſtrydt. Maar Pætus verſmaadende de voorſpooken, eer de winterleegeringen wel geſterkt waaren, zonder voorraadt van koorentuigh, rukt met het heir over den bergh Taurus, om, zoo hy liet verluiden, Tigranocerta te herwinnen, en de geweſten te verwoeſten, die Corbulo ongeſchent [1] gelaaten hadt. Ende daar waaren zommige ſlooten ingenoomen, mitsgaders ietwes gloory en roof verovert; indien hy zich maatigh in de gloory, of zorgvuldigh neevens den roof hadt gedragen. In 't doorloopen met groote daghreizen, van 't geen niet te houden was, bedorf de geroofde lyſtogt, en de winter genaakende, voerd' hy 't heir te rugh. Daar op ſteld' hy brieven in aan Cæſar, quanſuis als waar 't oorlogh uit geweeſt, heerlyk van woorden, ydel van zaaken.

Heeft nochtans in 't begin wat voorſpoedt.

Zyn roemen.

9 Daarentuſſen heeft Corbulo den nooit verzuimden oever des Euphraats met dichter bezettingen geſtoffeert. Ende op dat 's vyandts kornetten geen beletzel en deeden aan 't overbrengen eener brugge, (want zy draafden nu met ſtaatlyke vertooning door d'aanleggende velden) dryft hy ſcheepen in grootheit uitſteekende, met balken verbonden, en met toorens opgeboeit, door de ſtroom, en ſtommelt [2] de barbaaren deur [3], met ſlingergeveirt [4] en grof geſchut [5], waar uit de ſteenen en ſchichten wyder op hen reikten, als van weederzyde de pylen met haer worp konden toelangen. Daarnaa werdt de brugh voorts aangebouwt, en de tegens overleggende heuvelen, van de hulpregementen, echter van het leeger der keurbenden ingenoomen, met zulk een ſnelheit, en bewys van geweldt [6] dat de Parthen laatende de toeruſting om Syrië te beſpringen, alle hunne hoope naa Armenië wenden.

Corbulo verzekert zich van den Euphraat.

Daar hy een ſchipbrugh over ſlaat.

En bemagtight de tegens over leggende heuvelen.

10 Pætus aldaar onweetende van 't geen hem over 't hooft hingh, had de vyfde keurbende verre van hem in Pontus: d'andere, met verlof geeven aan de ſoldaaten zonder onderſcheit, gezwakt; tot dat men hoorde, hoe Vologeſes met een' groote en grimmende [7] drift [8] op hem aanquam. Men ontbiedt de twaalfde keurbende, en daar hy 't gerucht van de vermeerdering zyns heirs van daan wachte, werdt de onvolheit des zelven gemelt: met de welke nochtans het leger behouden, en de Parth, door ſleepen van 't oorlogh te leur geſtelt hadt konnen werden, indien Pætus ſtantvaſtigh genoegh geweeſt waar om zich aan zyn' eighen raadt, oft aan dien van anderen te houden. Maar waar hy van mannen van oorloghe [9] teegens de perſſende zwaarigheeden geſtyft was, keerd' hy zich weder tot een ander en erger, om niet behoeftigh van andere luiden raedt te ſchynen. Ende alstoen het

Daar Pætus het heir hadt verzwakt.

Die zich aan geen' goeden raat weet te houden.

1 *In hun geheel.* 2 *Proturbat.* 3 *Vat kant.* 4 *Catapultis.* 5 *Baliſtis.* 6 *Oſtentatione virium: zoo trots een vertoogh van krachten.* 7 *Inſenſo.* 8 *Agmine: tocht.* 9 *Krygskundige mannen.*

het winterleeger verlatende, met roepen *dat hem niet graft en wal, maar lichaamen en wapenen teegens den vyandt gegeeven waaren*, heeft de keurbenden aangevoert als om eenen ſtrydt te waaghen. Daarna eenen Hondertman en weinigh ſoldaaten verlooren hebbende, die hy, om 's vyandts maght te bezichtigen, voor uit gezonden hadt, is tſidderende te rugh gekeert. Ende mits Vologeſes niet te ſcherp en hadt aangehouden, heeft hy wederom met een' ydele goeddunkenheit, drieduizent uitgeleezenen op den top van Taurus geleidt, om 's Kooningks overkomſt te weeren. De Pannoniſche wiekelingen[1], kracht zyner ruiterye, heeft hy ook in een deel van 't veldt geplaatſt. Zyn' gemaalin en zoon werden in een ſlot, dat Arſamoſata heet, verſteeken, hun een regement tot bezettingh gegeeven, en zulx de ſoldaat geſpreit, die by een gehouden den wuften[2] vyandt veirdigher geſtuit zoude hebben. Men zeit dat hy ter nauwernoodt gebraght zy, om aan Corbulo te belyden in wat parket hy ſtak. Nochte en heeft Corbulo geſpoeit, op dat door 't groeijen van 't gevaar, ook de lof der hulpe vermeerdert wierdt. Hy beval nochtans *uit drie keurbenden elk een duizent, en acht hondert wiekelingen*[3], *gelyk getal uit de regementen, zich ter reize op te veirdighen*. Maar Vologeſes, alhoewel hy verſtaan hadt, *dat de weeghen door Pætus, van d'eene zyde met voetvolk, van d'andere met den ruiter bezet waaren*, niet veranderende van raadt, heeft de wiekelingen met geweldt en dreigementen verſchrikt, de keurbendelingen verplet[4], darrende niet dan een Hondertman Tarquitius Creſcens den tooren, dien hy in bezettingh hadt, beſchermen: dikwils uitvallende, en ſlaande de Barbaaren die hem te naa onderquaamen, tot dat hy met werpen van vuurwerk omringht werdt[5]. Van 't voetvolk, was 'er yemandt ongeſchendt, die vluchte verre en buitensweeghs; de gequeſte weder naa 't leeger: verheffende *de dapperheit des Kooninks, de wreedtheit en meenighte der volken*, en alles, door vertzaaghtheit, vindende lichtelyk geloof by de geenen die 't zelfde vreesden. Zelfs de Hopman en kante zich niet eens teegens de weederſpoedt, maar hadt alle 't beleidt[6] des oorloghs verlaaten, zendende ten tweedenmaale om Corbulo te bidden *dat hy in der yl quaame, om de vendels*[7] *en arenden, en den naam van't ongelukkigh heir te behoeden: hy daarentuſſen, zoo langh hem leeven overſchoot, zoud' in trouwe volharden*. D'ander onvertſaaght, en een deel zyner maghten by Syrië laatende, om de veſtinghen aan den Euphraat geſticht te be-

Verlaat het winterleeger als om te ſtryden.

Keert met verlies en anxt te rug.

Verdeelt zyn heir onvoorzichtelyk.

Schryft aan Corbulo om hulpe, die niet zeer ſpoeit.

11

Vologeſes ſlaat de keurbendelingen.

Creſcens verweert zich dapperlyk.

Pætus laat de moedt vallen, en zendt ten tweeden maale aan Corbulo om hulpe.

12

Corbulo trekt naar Armenië.

1 *Alares.* 2 *Vagum.* 3 *Alarios.* 4 *Obtrivit*: over den buik gepaſſeert. 5 *Circumveniretur*, 6 *Munia*: den plicht. 7 *Signa*: krygsteekens, ſtanders.

bewaaren, trekt langhs den naaſten wegh die niet behoeftigh van toevoert was, naa 't Comageenſch geweſt, voorts naa Cappadocië, van daar naa Armenië toe. 'T heir was verzelſchapt, booven d'andere gewoonlykheeden des oorloghs, met groote kracht van kameelen gelaaden met kooren, om teffens den vyandt en den honger te verjaaghen.

Wordt van de vluchters ontmoet,

D'eerſte der verbaaſden, die hem bejeegende, was Pactius Hondertman van den eerſten pyl: daarnaa veele der ſoldaaten: de welke verſcheide reedenen hunner vlucht voorwendende, hy vermaande *naa hunne ſtanders te keeren, en de genaade van Pætus te verzoeken. Hy was niet, dan van verwinners, te bemurwen.* Met eenen gingk hy van keurbende tot keurbende, haar moedt inſpreekende, 't voorgangen erinnerende, nieuwe gloory ten toon ſtellende. *Men toogh niet op, om de dorpen oft ſteeden van Armenië, maar een Roomſch leegher, en twee keurbenden daar in, tot loon van den arbeidt. Indien elken rotgezelle de kroon van 't behouden eens burgers, door de handt des Veltheers geſchonken werdt, welke en hoe groot een' eere waar dat? Waar konde men zien*[1] *gelyk getal van degeenen die de behoudenis bevordert, oft ontfanghen hadden?*

Die hy te rugh zendt.

Spreekt den zynen moedt in.

Door deeze en desgelyke woorden in 't gemeen verluſtight, (en waaren 'er die 't gevaar van broeders oft naamaaghen, met eighe prikkels ontſtak) ſpoeyen zy geſtaadigh hunnen wegh over dagh over nacht. Ende prangde Vologeſes dies de beleegherden te ſtyver, beſtormde thans de wal der keurbenden, thans de burgh, daar d'onſtrydtbaare ouderdoom in geberght was, heinder by koomende, dan der Parthen wyze is, om te zien oft hy met die reukeloosheit zynen vyandt ten ſtryde moght lokken. Maar zy luiden nauwlyks uit de hutten te trekken, en deeden meer niet dan de veſten beſchermen: een deel uit bevel des Hooftmans, anderen uit eighe vuidigheit, als beidende naa Corbulo, en zoo hun gewelt aan boort quam[2], in voorraadt hebbende d'exempelen der Caudynſche en Numantynſche nederlaage: *en dat de Samniten een Italiaanſch volk, oft de Pœnen naary veraars des Roomſchen ryks, van zulk een' kracht niet geweeſt waaren. Dat ook de dappere en loflyke*[3] *aaloutheit, wanneer de fortuin haar teegens liep, haar heil te raade gehouden hadt.* Door welke wanhoope des heirs de Hooftman t'ondergebracht, nochtans d'eerſte brieven aan Vologeſes niet ſmeekende, maar aanklaagender wyze heeft ingeſtelt. *Wat bedreef hy vyantlykheit om d'Armeniers, die altydts onder 't Roomſche gebiedt geſtaan hadden, oft onder eenen Kooningh, dien de Veltheer verkooren hadt?*

Spoeit zynen wegh.

13 Vologeſes pranght de belegerden te ſtyver,

Die zich ſlappelyk verweeren,

En van overgeven ſpreeken.

Pætus ſchrijft aan Vologeſes en verzoekt vrede.

1 *Aſpiceretur: Lipſ.* 2 *Ingrueret.* 3 *Laudatam: gepreeze, geloofde.*

hadt? De pais was ter weederzyden eeven nut. Ende hadt hy niet alleen op 't jeeghenwoordighe te zien. Hy was teegens twee keurbenden, met de geheele kraghten zyns ryx aaagekoomen. Maar de Romainen hadden den aardboodem t'over, tot behulp der oorlooghe. Daar op heeft 14
Vologeſes, niets voor de gerechtigheit zyner zaake, herſchreeven, maar *dat hy zyn' broeders Pacorus en Tiridates te vertoeven had. Alsdan had het hun tydt en plaats gedocht, om te beraadſlaan hoe zy't met Armenië te verſtaan hadden*[1]. * *De Gooden hadden daar by gevoeght, een dinkde waardigheit der Arſaciden betaamende, dat zy teffens hun goeddunken met de keurbenden deeden.* Daarna zyn 'er booden van Pætus gezonden, en 's Kooninghs tzaamenſpraak verzocht, die Vaſaces den Overſte der ruiterye beval heen te gaan. Toen verhaalt Pætus van Lucullen, Pompejen, en andere Hooftluiden, die 't behouden oft verſchenken van Armenië byder handt gehadt hadden: Vaſaces, *dat de ſchyn van't behouden oft begiftighen, aan onze zyde, de kraft aan de Partiſche was.* Ende naa langh twiſten over en weeder, wort Monobazus d'Adiabeener, teegens 's anderen daaghs tot getuighe, over 't verdragh geſtelt. Ende wert bewillight, *de keurbenden van't belegh te verloſſen, en alle de ſoldaaten de grenzen van d'Armeniers te doen ruimen, mitsgaaders de ſlooten en lyftoght aan de Parthen te leeveren. 'Twelk volvoert, zoude aan Vologeſes toegelaten worden gezanten aan Nero te ſchikken.* Daarentuſſen heeft hy over de ſtroom Arſametes[2] (die vloeide voor 15
't leeger heen) een brugh geſlaagen, zich gelaatende den wegh daar over te willen beſtaan. Maar de Parthen hadden 't gebooden, als tot een bewys der overhandt. Want hun quam ze te ſtaade. D'onzen zyn eenen anderen wegh heengetooghen. 'T gerught heeft 'er aangehangen, *dat de keurbenden onder't juk hadden deur gemoeſt*, en andere maaren uit de ramſpoedt ſpruitende: en had het dien ſchyn, aan 't geen dat d'Armeniers bedreeven. Want zy zyn binnen de veſtingen gekoomen, eer de Roomſche troepen daar uit tooghen, en hebben de weeghen bezet, uitteekenende en weghſleepende de ſlaaven of beeſten hun ouwlinx ontnoomen. Ook werden 'er kleederen gerooft, waapenen vaſt gehouden, zynde de ſoldaat vertſaaght en 't zelve toelaatende, op dat 'er geen oorzaak van ſtrydt en ontſtonde. Vologeſes hebbende de waapenen en lichamen der verſlaaghenen doen te hoop zaamelen, om onze neêrlaagh te betuighen, heeft zyn gezicht geſpaant van 't vlieden der keur-

Vologeſes antwoordt.

Men komt tot t'zaamenſpraak.

En Pætus bewillight in een ſchandelyk verdragh.

Moet een brugh over den Arſametes ſlaan.

En heeft met de zynen in 't vertrekken veel te lyden.

Hunne vertſaaghheit.

1. *Wat van Armenië te beſluiten ſtondt.* * *Dit's een vertwyffelde ploats in dese is van Lipſius.*
2. *Anderen leezen Arſanias... Lipſ.*

keurbeeden. Dit was te doen om den naam van moedmaatiging[1], naa dat hy den hoomoedt verzaat had. De ſtroom Arſametes[2] heeft hy zittende op eenen elefant, 's Kooninks naaſten met de kraght hunner paarden doorbrooken, om dat 'er gerucht gaande was, *dat de brugh onder den laſt bezwyken zoude, door 't bedrogh der geenen die ze gebouwt hadden*. Maar die zich verſtoutten daar op te begeeven, vernaamen
16 dat ze ſterk en trouw was. Voorts 't is gebleeken, dat het met den be-
Hadden overvloedt van lyftocht gehadt,
leegerden zoo ruim omquam van koorennooddruft, dat zy den brandt in de ſchuuren ſtaaken: en Corbulo daarenteegens vermelt heeft, *dat de Parthen behoeft van lyftocht leeden, en 't voeder zeer geſleeten*[3] *zynde, uit het aanvechten zoude geſcheiden zyn, nochte hy meer dan drie daghreizen verre geweeſt zy*. Noch heeft hy daar by gevoeght, *dat Pætus met eede by de krysteekens belooft heeft, in byweezen der geenen die de Kooningh, om des tuighenis te draaghen, gezonden hadt, dat niemand der Romainen voet in Armenië zetten zoude, tot dat 'er brieven van Nero te rugh keerden, oft hy den pais toeſtondt*. 'T welk, gelyk het verdicht is geweeſt, om d'oneer des andren bet uit te meeten, alzoo is de reſt blykelyk genoegh: dat Pætus op eenen dagh een rak van veertigh mylen afgeleidt heeft, achterlaatende allom de gequetſten, en die ſtidderingh der vluchtenden immers zoo leelyk geweeſt is, als oft zy de rug in 't ſtryden gekeert hadden. Corbulo met zyn' troepen hun aan den oever des Euphraats ontmoetende, en heeft zyn' krysteekens en waapenen niet zulk een ooghe doen hebben; dat het waar om den andren het onderſcheidt te verwyten. De rotten treurigh en zich over 't ongeval hunner ſpitsbroederen erbarmende, konden zich zelfs van traanen niet onthouden. Nauwlyx dat de begroetingh gepleeght werdt,

'T welk by de Parthen bekrompen omquam.

Pætus ſnelle vlucht met de keurbenden.

Die van Corbulo worden ontmoet.

Erbarming over d'ongelukkige benden.

„mits het ſchreyen. Wegh waaren de naaryver van MANHAFTIG-
„HEIT, en zucht naa gloorye, hartstochten van gelukkige menſchen.
De barmhertigheit was alleen in haar kracht, en by de minſten meeſt.
17 Tuſſen de Hooftluiden is een korte tzaamenſpraak gevolght, klaagende d'eene, *dat zyn arbeidt te leur geloopen was, het oorlogh met de vlucht der Parthen hadt kunnen geëindight worden*. D'ander antwoordde, *dat zy beide in hun geheel waaren, zy zouden de arenden wenden, en gezaamentlyk in Armenië vallen, dat mits vertrek van Vologeſes, gezwakt was*. Corbulo meinde, *hy en hadt dien laſt van den Veltheer niet, was door 't gevaar der keurbenden bewoogen geweeſt zich buiten 't wingeweſt te begeeven. Zoude, dewyl't onwis was wat de Parthen voor*

Geſprek tuſſchen Corbulo en Pætus.

1 *Moderationis*. 2 *Arſanias*. *Lipſ.* 3 *Attrita*: *vertreeden*.

voor hadden, weederom naa Syrië trekken. Ende ſtondt zoo doende nock d'alderbeſte fortuine te bidden, dat de voetknecht afgemat door de langhe daghreizen, den wakkeren ruiter, mits de gaalykheit van't vlakke veldt hem den wegh afwinnende[1]*, achterhaalen moght.* Daarnaa heeft Pætus in Cappadocië verwintert. Maar Vologeſes zandt booden aan Corbulo, *dat hy de ſlooten*[2] *aangeen' zyde des Euphraats te ſlechten hadt, en de ſtroom, als outwlinx*[3]*, tuſſen beiden laaten.* D'ander eiſchte *dat men ook Armenië van verſcheide bezettinghen ontledighen zoude.* Ende gaf de Kooning ten laaſten hier in toe. Zulx't geen dat Corbulo over den Euphraat geveſtight hadt afgebrooken werdt, en d'Armeniers eigen gezaghs[4] gelaaten zyn. Maar tot Roome werden zeegeteekens[5] over de Parthen, en booghen midden op den Capitoliner bergh opgerecht: gekeurt by den Raadt in vollen oorlooge, nochte alstoen naagelaaten, dewyl men't fraay in't oogh betracht, verſmaadende't gewiſſe[6]. Jaa Nero ook willende zyn' bekommering met d'uitheemſche zaaken ontveinzen, heeft het graan der gemeente, van ouwtte bedorven, in den Tiber geworpen; om te toonen dat voor geen kooren te zorghen ſtondt. De prys van't welke niet opgezet en is, alhoewel bynaa tweehonderdt ſcheepen zelf in de haaven, door gewelt van onweeder, en andere hondert den Tiber opgevoert, by ongeval van vuur, vergaan waaren. Daarnaa heeft hy aan drie Oudtburgermeeſteren, L. Piſo, Ducennius Geminus, Pompeius Paullinus, 't bewindt over de tollen van den Staat gegeeven, met berispingh der voorgange Vorſten, als *die't juiſte inkoomen, met laſt van koſten te booven gegaan hadden.* Dat hy vyfenveertigh tonnen ſchats jaarlyks aan den Staat ſchonk. Daar ging te dien tyde in zwang een zeer ſnoodt misbruik[7], mits dat, in't genaaken[8] der majeſtraatskeure[9] oft lootinghe om de wingeweſten, veele kinderloozen zoonen aannaamen, by geveinsde verzooningen, en hebbende Schoutſchappen oft wingeweſten onder de vaaders geloot, terſtondt uit hun gewoudt ſtelden de geenen, die zy verzoont hadden. De welke *'t ſtuk ten haatlykſten uitmeetende de Vroedtſchap aangaan, opreekenende *'t recht der natuure*[10]*, des arbeidts van't opvoeden, teegens 't bedrogh en liſten, en kortheit der verzooninge. 'T was der kinderloozen loons genoegh, dat zy in groote zorgeloosheit, zonder eenighe laſten, gunſte, eeren, alles t'hunnen verdoen, en vol op hadden*[11]*. Hunluiden gedeeghen de langverbeide beloften der wetten, tot ſpot, als yemandt*

Verdragh tuſſchen Vologeſes en Corbulo.

18 Te Rome recht men zegeteekens over de Parthen, en ontveinſt de tegenſpoedt.

Bedorve graan in den Tiber geworpen.

Veele ſcheepen vergaan en verbrandt.

19 Dry Bewindtmannen over de tollen geſtelt.

Misbruik ontrent de verzooningen, in't genaaken der Majeſtraatskeure.

Klaghte over de geveinsde en korte verzooningen der kinderloozen.

1 *Prævenientem*: de loef afſteekende. 2 *Schanſſen*. 3 *Olim. Lipſ.* 4 *Hun eige luiden*. 5 *Tropæa*. 6 Sonder zich aan't gewiſſe te keeren. 7 Snoode gewoonte. 8 Teegens de tydt. 9 *Comitus*. * Te weeten de vaders. 10 *Natuuræ*: aardye. 11 Veirdig en te gemoete vonden: hun bereidt en toegeworpen werden.

zonder bekommering vaader[1], *zonder rouwe kinderloos geworden, de langhe wenſchen der vaaderen ſchielyk achterhaalde.* Daar op is een raadſlot gemaakt, *dat geveinsde verzooningh, in geenen deele, tot het bekoomen van gemeene*[2] *ampten zoude helpen, jaa zelfs niet tot het aanveerden van erffenis baaten.* Daarnaa wordt Claudius Timarchus Cretenſer aangeklaaght, zynde d'andere misdaaden gewoon gepleeght te worden by de voormaghtigen[3] der wingeweſtenaaren, en die zich door hunnen rykdoom, tot het verongelyken huns minders verhoovaardigen[4]: een woordt hadt hy geſprooken, dat hoogh en tot ſmaadt der Vroedtſchappe toe gink, naamelyk dat hy zich hadt laaten hooren, *'t waar in zyn' maght geleeghen, oft men den Voorburgermeeſteren die over Creten geregeert hadden, dankzeggingh zoude doen.* Welken voorval Pætus Thraſea ten gemeenen beſten keerende, naa dat hy noopende den beſchuldighden geſtemt hadt, *dat hy uit Creten te verdryven ſtondt,* heeft 'er dit bygevoeght. *'T is, beſchreeve Vaders, by ervaarnis beproeft,* DAT DE UITNEEMENDE *wetten, de eerlyke exempelen, uit de misdaaden der anderen, by de goeden, geteelt worden. Alzoo heeft d'ongebondenheit der Reedenaaren de Cinciër keure: de ſtaatjaght der ampt-zoekeren*[5]*, de Juliër wetten: de gierigheit der Majeſtraaten, de Calpurniſche raamſels*[6] *gebaart. Want* DE SCHULDT *gaat in tydt voor de ſtraffe, zich te beeteren*[7] *volght eerſt naa't zondighen. Derhalven laat ons, teegens de nieuwe hoovaardye der wingeweſten, ingaan eenen raadt, die de Roomſche trouw*[8] *en ſtandtvaſtigheit paſt, waar door de beſcherming der bondtgenooten niet verkort worde, en wy ons de waan ontgeeven moogen, dat het elders dan in't oordeel der burgeren geleegen zy, waar voor iemandt gehouden werde. Ouwlinx voorwaar werden niet alleen Schout oft Burgermeeſter, maar ook onbeampte luiden, gezonden, om de wingeweſten te bezichtighen, en over te brengen, wat hun van yders onderdaanigheit dochte. Ende t'ſidderden de volken voor oordeel der enkele perſoonen*[9]*. Maar nu vieren en vlaayen wy d'uitheemſchen, en gelyk men op een wenk van iemandt met dankzegging, alzoo is men gereeder met aanklagt te keuren. Ende dat men ze* keure, en laate den wingeweſtenaaren toe, hunne moogenheit op die wyze te toonen. Maar dat men valſchen lof en door gebeeden uitgeperſt eeven zeer intoome, dan boosheit, dan wreedtheit*[10]*.* MEER WORDT *'er dikwyls gezondight, terwyl wy iemandts hart zoeken te winnen, dan met aanſtoot geeven. Jaa zelfs* EENIGE DEUGH-

Daar teegens by raadtſlot 20 wort verzien.

Timarchus aangeklaaght.

Traſeas reede, raadende den Voorburgermeeſteren in 't afgaan van hun bewindt geen dankzeggingh te doen.

21

1 *Parens.* 2 *Publici.* 3 *Prævalidi.* 4 *Elati: verheffen.* 5 *Candidatorum: witrokken.* 6 *Scita.* 7 *De beetwaerdigheit.* 8 *Fide, ernſt.* 9 *Singulorum.* * *Te weeten d'aanklaght.* 10 *Bloeatdorſt.*

DEUGHDEN *zyn in haat, ſtyfzinnighe ernſthaftigheit, een gemoedt onverwinlyk teegens gunſt. Daar uit komt,* DAT DE *beginſelen onzer Majeſtraaten bynaa beſt zyn, en 't einde kreukt, terwyl wy, naa de wijze der amptzoekeren, ſtemmen t'ſaamenſchraapen. 'T welk zoo men 't weert, de wingeweſten zullen eenpaariger en ſtandtvaſtlijker geregeert worden. Want, gelyk door vreeze van hereiſſching [1] de gierigheit gekrakt is, alzoo zal, door 't verbieden der dankzegginge, de gunſtjaght ingetoomt werden.* Dit gevoelen wert met grooten toeſtand ten lof 22
verheeven. Daar en heeft nochtans geen raadſlot af konnen volmaakt worden, mits Burgermeeſteren ontkenden d'omvraaghe daar op [2] gedaan te zyn. Thans hebben zy by aanraadt [3] des Vorſten gekeurt, *dat niemant in den raat der bontgenooten zoude voorſtellen, van dankzeggingh by de Vroedſchap te doen aan Voorſchouten oft Voorburgermeeſteren, nocht ymandt zich 't bedienen zulk eener bezendige te onderwinden.* Onder de zelve Burgermeeſters, is de worſtelſchool [4] door eenen blixemſlagh verbrandt, en 't beeldt van Nero daar in tot maaxelloos kooper geſmolten. Ende Pompejen een vermaarde ſtadt in Campanië is door aardbeevingh voor een groot deel needergeſtort. Overleed ook Lælia Veſtaale maaght, in plaats derwelke Cornelia uit den huisgezinne der Coſſen genoomen is. Memmius Regulus en Verginius Ru- 23
fus Burgermeeſters zynde, heeft Nero zyn hart met meer dan menſchelyke vreughde opgehaalt, om dat hem een' dochter uit Poppæa geboo-
ren was, en heeft haar geheeten Auguſta, geevende ook aan Poppæa den zelven bynaam. De plaats van 't kinderbedt [5] was de bouwſteede Antium, daar hy zelf geteelt was. Nu hadt de Vroedtſchap den buik van Poppæa al aan de Goden bevoolen, en openbaare beedeloften gedaan, die vermeerdert en betaalt [6] zyn. Daar zyn noch biddaaghen by gevoeght, en een tempel voor de vruchtbaarheit, ook een ſtrydt, naa 't voorbeeldt van 't Actiaſche geweſte [7], gekeurt: ende dat gulde beelden der Fortuine in den zeetel des Capitolyner Juppyns zouden geſtelt worden: dat men een loopbaanſpel, gelyk den geſlachten der Juliën, alzoo dien van de Claudiën en Domitiën, by Antium zoude ten beſten geeven. Al't welke verdween, zynde 't kindt binnen de vierde maandt overleeden. Ende ginght 'er weeder op een vlaayen der geenen, die keurden dat men 't als een' vergoode [8] zoude eeren, met kuſſen [9], kerk,

Raadtskeure tegens zulke dankzeggingen.

De worſtelſchool door blixem verbrandt, en Pompejen neêrgeſtort.

Poppæa baardt een dochter,

Vlaayery der Vroedtſchap over die geboorte.

Maar 't kindt ſterft.

1 *Reprehendarum.* 2 *De voordraght op dat ſtuk.* 3 *Auctore Principe.* 4 *Gymnaſium: lyfoeffenſchool.* 5 *Puerperio: kinderbaaring.* 6 *Gequeeten.* 7 *Actiacæ regionis: Dus leeſt Lipſius. Anderen Atticæ religionis.* 8 *Deæ: Godinne.* 9 *Pulvinar: bedaingh*

en Prieſter. Ende hy heeft zich gelyk in blydtſchap, alzoo ook in droefheit onmaatigh gedraagen. Daar werdt gaade geſlaaghen, dat, als de ganſche Vroedtſchap terſtondt naa Poppæas bevallen van kinde, zich naar Antium geſpoeit [1] hadt, Thraſea moetende buiten ſtaan, de hoon, voorboode zyner doodt, met een onbeweeght gemoedt ontfangen hadt. Men zeit dat Cæſar daarnaa zich hooren liet, uitſchietende [2] teegens Seneca, *dat hy met Thraſea verzoent was*, en dat Seneca, Cæſar daar meede geluk gewenſcht hadt. Waar door de glorie en 't gevaar der uitneemende mannen aangroeide. Daarentuſſchen hebben de Gezanten der Parthen in den aanvangh der lente, 't bevel van Vologeſes, en brieven van de zelve forme [3] overgebraght. *Dat zy nu overſloeghen 't geen voor heenen en zoo dikwils opgehaalt was, noopende 't behouden [4] van Armenië, aangezien de Goden, ſcheidsheeren [5] der volken al waarenze maghtigh, 't bezit daar af aan de Parthen, niet zonder ſmaadt der Romainen, gelevert hadden. Onlanx had hy den opgeſloten [6] Tigranes, daar naa Pætus en de keurbenden, als hy ze verdelgen kon, ongeſchendt laaten gaan. Van kracht waar proefs genoegh gedaan, ook bewys van zachtmoedigheit gegeven. Nochte zoude Tiridates weigeren in ſtadt te komen, om de ſluyerkrans [7] t'ontfangen, 't en waar' hem Godsdienſt van prieſterſchap gebonden hieldt. Hy zoude gaan by de ſtanders [8] en beelteniſſen des Vorſten, om aldaar, in jeegenwoordigheit der keurbenden, het ryk r'aanveirden.* Luidende alzoo de brieven van Vologeſes, om dat Pætus heel anders, en oft alles in zyn geheel waar, geſchreeven hadt, werd de Hondertman, die met de gezanten overgekoomen was, gevraaght, *in wat ſtaat d'Armeniën waaren?* En antwoordde, *dat alle de Romainen de zelve geruimt hadden.* Alstoen verſtaan zynde hoe men belacht werdt van de Barbaaren, die verzoek deeden om 't geen zy ons ontrooft hadden, heeft Nero met de treflykſten der ſtadt beraadtſlaaght, *oft een hachlyk oorlogh oft oneerlyke pais te verkiezen ſtondt.* Nochte twyffelde men oft daar en dienде geoorloght. Ende Corbulo hebbende in zoo veel jaaren kennis van de ſoldaaten en den vyandt bekoomen, werdt tot het bedryf der zaaken gelaſt, op dat men zich door yemandts anders onweetenheit niet weeder en misginge; want het doen van Pætus was te verdrietigh [9]. Derhalven worden zy verloorener moeite [10] te rugh gezonden, met ſchenkaadjen nochtans, om hun hoope te geeven, dat Tiridates

Thraſea werdt den toegingh tot Nero geweigert.

24 De Gezanten der Parthen koomen te Roome.

Brief van Vologeſes aangaande 't aanveirden van Armenië.

25 Men kryght kennis van den toeſtandt der zaaken in Armenië,

En beſluit tot den oorlogh, dien Corbulo wordt bevoolen,

De Partiſche gezanten te rugh gezonden.

1. *Effuſo.* 2. *Roemende.* 3. *Inhoudt.* 4. *Obtinenda: 't inhouden, 't houden.* 5. *Arbitri.* 6. *Clauſum: beſleegerden.* 7. *Diadematis.* 8. *Krysteekens.* 9. *Quia Pæti pigebat: want men keeuwde van Pætus.* 10. *Irriti: onverrechter zaake.*

dates niet vergeefs om 't zelfste bidden zoude, zoo hy in persoon quam smeeken. De bedieningh van Syrie werdt aan Cincius toegestaan, aan Corbulo de krystroepen [1], en daar by gevoeght de vyftiende keurbende uit Pannonië beleidt by Marius Celsus. Aan de Viervorsten, Kooningen, Oversten, en Verzorgers, en de Schouten die de naastleggende wingewesten regeerden, werdt geschreeven, *dat zy aan Corbuloos bevel te gehoorzaamen hadden*, met vermeerderingh zyner maght ontrent ter maate toe, die van 't Roomsche volk gegeeven was aan Gn. Pompeius, als hy 't zeerooversoorlogh ging voeren. Als Pætus weedergekeert was en voor zwaarder vreesde, liet Cæsar zich genoegh zijn hem boertende wyze te beschrobben, vast met dusdaane woorden: *dat hy 't het hem daatlyk vergaf, op dat hy zoo licht schrik vattende* [2], *door geen' langer bekommering en quynde*. Maar Corbulo hebbende de vierde en twaalfde keurbenden, die, mits 't verlies der vroomsten, en vervaartheit der anderen luttel hebbelyk [3] ten stryde scheenen, in Syrië overgevoert, leit daarnaa de zeste en derde keurbenden, eenen soldaat frisch [4], en door veelen en voorspoedighen arbeidt geoeffent, in Armenië. Heeft 'er ook de vyfde keurbende bygevoeght, de welke in Pontus zich onthoudende der neederlaaghe niet deelachtigh geweest was, mitsgaders de vyftiendenaars versch aangekoomen, en de vendels der uitgeleezenen van Illiriken en Ægypten, en al wat 'er was van vleugels [5] en regementen, en hulptroepen der Kooningen, t'zaam gebraght by Melitenen, daar hy toereede den Euphraat te passeeren. Alstoen roept hy 't heir, behoorlyk [6] gemonstert, ter zaamelinge, en heft heerlyk aan van 't opperbewindt des Veltheers [7], en de zaaken by hem zelven uitgevoert, mydende de teegensgaande onweetenheit van Pætus: met maghtige achtbaarheit, die den oorloghsman spraaksieraadt [8] strekte. Thans trekt hy voorts den wegh op ouwlinx van L. Lucullus gebaant, openende 't geen door den ouderdoom gestopt was. Ende niet versmaadende de Gezanten van Tiridates en Vologeses, om vreede komende, voeght hun Hondertmans by, met geen' onzachten last. *Want het was zoo verre niet gekomen, dat d'uiterste strydt noodigh waar. De Romainen hadden veel voorspoeds, de Parthen ook eenige gehadt, tot een' leere tegens de hovaardye. Dies was 't ook voor Tiridates oorbaar, het ryk onbeplukt* [9] *van verwoestingh te schenk t'ontfangen; en zoude Vologeses beter 't voordeel van 't volk der Parthen betrachten, door*

Breede maght aan Corbulo gegeven.

Pætus wordt van Nero slechts niet een schimpsteek beschrobt.

26 Corbulo brenght de krygsbenden by een.

Monstert het heir en moedight het tot den strydt.

27 Treckt naar Armenie.

Gezanten van Tiridates en Vologeses aan hem gezonden, die hy tot vrede laat vermaanen.

1 Heirk achten 2 Anxtvalligh. 3 Bequaam. 4 Integrum 5 Alarum: ruiterye. 6 Ritè: plechtiglyk. 7 De auspiciis imperatoriis. 8 Facundia. 9 Intactum: onbeschadigt.

't Roomſche bondtgenootſchap, dan door onderlinge ſchaaden. Hy wiſt hoe veel tweedraght dat 'er binnen ſmeulde, ſampt hoe ongetemde, en overforſſe volkẽ hy regeerde. Daarenteegens hadt zyn Veltheer overal onbeweeghden [1] *pais, en maar dat eenigh oorlogh.* Teffens voeghd' hy ſchrik by den raadt, en verdryft de Megiſtaanen, die onder d'Armeniers ons eerſt afgevallen waaren, t'hunner woonſteeden uit, ſmyt hunne ſlooten needer, vervult vlak, hooghte, zwakken, dappere, met gelyke vreeze. De naam van Corbulo en was by de Barbaaren niet bitter [2], veel min in vyandtlyken haat, en geloofden zy daarom dat hy hun troulyk riedt. Derhalven heeft Vologeſes niet fels in 't gros [3], en beſtandt voor eenige ſtadthouderyen geëiſcht: Tiridates plaats en dagh tot ſaamenſpraak verzocht. Een korte tydt, in de plaats, waar in onlanx de keurbenden met Pætus waaren beleegert geweeſt, by de Barbaaren verkooren zynde, om de gedachtenis van den blyden ſtandt hunner zaaken, en is van Corbulo niet geſchuwt, op dat d'ongelykheit der fortuine zyn' gloorie vermeerderde. Nochte was hy bezwaar [4] in d'oneer van Pætus zettende, 't welk daar by meeſt gebleeken is, dat hy den zoone des zelven, die Kornel was, bevoolen heeft de rotten te leiden en d'overſchot des quaaden ſtrydts te bedekken [5]. Ten beſtemden daaghe, zyn Tiberius Alexander, doorluchtigh Roomſch Ridder, die tot een bewindtsman der oorlooge verordent, en Vivianus Annius ſchoonzoon van Corbulo, die noch niet van Raadtsmanlyken ouderdoom, maar voor Steedehouder over de vyfde keurbende geſtelt was, in 't leeger van Tiridates gekoomen, t'zyner eere, en op dat hy, ten aanſien van zulk een pandt, voor geene laagen en vreesde. Daarnaa namp men twintigh ruiters by zich. Ende de Kooning Corbulo ziende is eerſt van 't paardt geſpronghen: daar Corbulo niet op draalde. Maar beide te voet menghden ze hunn' rechterhanden. Daarnaa pryſt de Romain den jongelingh, *dat hy laat ende de hachlykheeden vaaren, 't veilige en heilzaame ter handt trak* [6]. D'ander naa veel voorſpraaks van den adel zyns geſlachts, voeghd''er de reſt zeedighlyk [7] by. Naamelyk *hy zoude naa Roome gaan, en Cæſar een' nieuwe eere toebrengen, d'ootmoedt van eenen Arſacid, in geenen tydt van teegenſpoedt der Parthen.* Toen werdt verſtaan dat Tiridates het Kooninxmerk [8] by Cæſars beeltenis zoude afleggen, en niet dan van Neroos handt weeder aanneemen. Ende wert de t'zaamenſpraak met een' kus geëindight. Naa weinigh tuſſendaaghen,

Verdryft de Megiſtaanen.

28

Tiridates verzoekt t'zaamenſpraak.

Twee gyzelaars in 't heir der Parthen gezonden.

Tiridates komt by Corbulo. 29

Hun geſprek.

Verdragh tuſſchen hen geſlooten.

1 *Immotam*: vaſten. 2 *Infenſum*: fluurs. 3 *In ſummam*: ten voornemſten. 4 *Angebatur* lees ik. 5 *Operiri*: verbeiden. 6 Trok. 7 *Temperanter*: ingetoogener wyze. 8 *Inſigne regium.*

daaghen, wert, met grooter aanzienlykheit ter weederzyden, gins de ruiter geſchaart aan kornetten, met krysteekens van zyn vaaderlandt, hier ſtonden de drommen der keurbenden met de blinkende aarenden, teekens, en beelteniſſen der Gooden, tempelsgewyze. In 't midden droegh de vierſchaar [1] eenen kruizeetel en de zeetel 't beeldt van Nero. Tot het welke Tiridates toegetreeden [2], naa 't ſlaghten der offerhanden gelyk de manier is, de ſluyerkrans van zynen hoofde afgenoomen, voor 't beeldt needergeleidt [3] heeft. Tot een' groote beweeghenis van alle de gemoeden, die vermeerdert wert, door de neêrlaagh en 't beleg der Roomſche heiren noch yder in 't oogh zittende: *maar dat de kans nu gekeert was: Tiridates heenen gaan zoude, ten toone voor de volken, hoe veel min dan gevangen.* Corbulo verzelſchapte zyn' glo- 30
ry met heusheit en banket. Ende als de Kooning naa d'oorzaaken vraaghde, wanneer hy yet nieuws gewaar wert: gelyk dat het ingaan der wachten door eenen Hondertman geboodſchapt werdt: de maaltydt met den blaashooren [4] opgezeit, en het altaar dat voor 't wiechelhuis gebouwt was [5], met ondergeſteeke toortſe ontfonkt: zoo verhief hy alles ten hooghſten, en toogh hem op in verwonderingh over d'oude wyze. Op den laatſten dagh heeft hy om tydt gebeeden, binnen de welke hy, die ſtondt om zoo groot eenen wegh in te gaan, alvooren zyn' broeders en moeder bezoeken moght: daarentuſſchen leevert hy zyn' dochter te gyzel over, en ſmeekbrieven aan Nero. Ende ver- 31
trokken zynde heeft hy Pacorus by de Meeden, tot Ecbataanen Vologeſes gevonden niet onbezorght voor zynen broeder: want hy hadt zelfs by eighe booden op Corbulo begeert, *dat Tiridates met geenerleien ſchyn van ſlavernye zoude belaſt worden, nocht zyn geweer [6] overleeveren, oft geweert worden van 't omhelzen der geenen die de wingeweſten regeerden, oft aan hunne deuren vertoeven [7]: en tot Rome in zoo groot een eere gehouden werden als Burgermeeſteren.* Naamelyk hy, die tot d'uitheemſche hoovaardye gewendt was, en had geen kennis hoe 't tot onzent gaat, by de welke 't recht der gebiedenis geldt, op d'ydelheeden niet gepaſt wordt [8]. In 't zelfde jaar heeft Cæſar de volken der Zee- 32
alpen tot het recht van Latien gebraght. De plaatſen der Roomſche Ridderen heeft hy voor de zeetels der gemeente geſtelt, by de renbaane [9]. Want tot dien dagh toe gingen ze zonder onderſcheidt zitten, om dat de Roſciër wet niet dan voor de veertien orden gekeurt had. In den zelf-

Tiridates leit zyn ſluierkroon voor Neroos beeltenis needer.

Wordt van Corbulo met heusheit onthaalt, en aangaande de Roomſche wyze onderrecht.

Vertrekt om zyn broeders te begroeten.

Verzoek van Vologezes, zorgende voor zyn broeders eere.

De volken der Zeealpen begunſtigt.

Zetels voor de

1 *Tribunal: Dais zeggen de Francoiſen.* 2 *Voortgetreeden.* 3 *Needergeworpen.* 4 *Buccina: de bazuine.* 5 *Struẽtam ante Augurale aram.* 6 *Het yzer.* 7 *Staan.* 8 *Over d'ydelheeden heen gelopen wordt.* 9 *Circum.*

Ridders by de renbaan geſtelt.

zelfden jaare zyn de ſchouwſpeelen van de ſchermers met gelyke heerlykheit vertoont, als de voorgaande, maar meer doorluchtige vrouwen en Raadsluiden zyn met het zandt [1] bezoedelt. C. Lecanius en M. Licinius Burgermeeſters zynde, wert Nero van dagh tot dagh, door ſcherper begeerlykheit gedreeven, om mengelinx [2] de tooneelen te hanteeren. Want tot noch toe had hy binnens huis oft in de hooven gezongen, op de Juvenaale ſpeelen, de welke hy als weinigh verzoeks hebbende, en te eng voor zulk een' ſtemme, verſmaade. Nochtans niet darrende te Roome aanvangen verkoos Neapolis als een Grieckſche ſtadt: denkende, *dat dit een begin zoude zyn, om voorts over te vaaren in Achaje en d'uitneemende en aalouwlinx [3] geheiligde kroonen te verwerven, waar door hy met te grooter faame de burgers t'zyner gunſte lokken moght*. Derhalven trok men de ſteedſche gemeente by een, mitsgaders de geenen die 't gerucht deezer zaake uit de naaſte bouw-en amptdeelaghtige ſteeden opgeſtookt had, ſamt die Cæſar om der eere, oft verſcheide behoeften wille, navolghen. De rotten der ſoldaten ook vulden de ſchouwburgh der Neapolitaanen. Daar gebeurde een dink, droef, naa duitſel van 't meeſte deel, naa 't zyne veel eer voorzienigheit en de gunſt der Gooden ſmaakende. Want het volk dat 'er by geweeſt was, uitgegaan zynde, is de leedighe ſchouwburgh, zonder yemandt te beſchaadigen ingeſtort. Derhalven met gedichten zang de Gooden dankende, en zelf de fortuine van 't verſch geval vermaarende [4], en ſtaande om naa 't veer der Hadriatiſche zee te trekken, heeft hy daarentuſſen by Beneventen needergezet: daar een vermaardt ſchouwſpel van ſchermers door Vatinius vertoont wert. Vatinius is een van de leelykſten ondieren [5] van dat hof geweeſt, opgevoedt in een' ſchoenmaakers winkel, krom van lichaam, fieltig in boerteryen: eerſt aangenoomen om 'er den ſpot meê te dryven, daarnaa, door betighten van alle de beſten, zoo magtig geworden, dat hy in gunſt, geldt, kracht om beſchadighen [6], ook de boozen overtrof. Terwyl Nero ſtaadigh op deezes mans ſpel verſchynt, en liet hy niet, zelfs onder de welluſten, zynen gangh te gaan met pleegen van ſchelmſtukken. Want in die zelfſte daaghen werdt Torquatus Silanus tot ſterven gedrongen, om dat hy, booven de doorlughtigheit van 't huis der Junien, den Godlyken Auguſtus tot oudtovergrootvaaders had [7]. Den aanklageren werdt hier over bevoolen, hem te laſte te leggen, *dat hy overdaadigh in ſchenkaadjen was*,

33

Nero trekt naar Neapolis om opentlyk in den Schouwburgh te zingen.

34

De leedige Schouwburgh ingeſtort.

Nero te Beneventen, om 't ſcherm-ſchouwſpel van Vatinius t'aanſchouwen.

35

Torquatus Silanus tot ſterven gedrongen.

1 *Per arenam*: door ſtrydtſpel in 't zandt. 2 *Promiſcuas*: d'openbaare tooneelen. 3 *Antiquitus*. 4 *Celebrans*: lovende. 5 *Monſters*. 6 *Tot quaadt doen*. 7 *Ferebat*: roemde zynen oudtovergrootvaer.

was, nocht ander' hoop had als op veranderingh van den Staat. Jaa dat hy eedelluiden hieldt, die hy briefſchryvers[1]*, meeſters van verzoekſchriften, en van reekeninge hiette, naamen ſmaakende de hooghſte zorge, en zinnen daer op geſtelt.* Toen bindt men en rukt wegh de vertrouſte zyner vryelingen. Ende als de doemenis naakte heeft Torquatus de aderen zyner armen afgeſneeden, en is daar op gevolght een' reede van Nero naa zyn gewoonte: *dat hy, alhoewel ſchuldig en billyk zyner zaake mistrouwende, nochtans 't leeven behouden zoude hebben, had hy 's rechters genaade afgewacht.* Onlanx ook daarnaa, laatende Achaje vaa- 36
ren, (d'oorzaaken zyn onzeeker geweeſt) heeft hy de ſtadt weder bezocht, op de wingeweſten van Ooſten, voorneemelyk Ægypten, met heimelyke inbeeldingen ſpeelende. Daarnaa by afkundinge getuight hebbende, *dat zyn afweezen niet lang, en alles derhalven in den Staat onberoert en voorſpoedigh blyven zoude*, is hy op 't ſluk van die ryze ten Capitolië getreeden, om den Goden daar eerbiedenis te doen. Ook ten tempel van Veſta ingegaan zijnde, quam hem ſchielyk een tſiddering in alle de leeden over, 't zy dat hem de Godtheit eenen ſchrik aanjoegh, oft dat hy, door 't gedenken zyner ſchelmſtukken, nemmermeer leedigh van vreeze was, en ſcheidde alzoo uit zyn voorneemen, zeggende: *Dat alle zinlykheden hem lichter ſtonden dan de liefde des vaderlands. Hy hadt gezien de droeve aangezichten der burgeren, gehoort hunn' heimelyke klaghten, dat zich op zoo groot een' reize begeeven zoude de geene, wiens maatelyk uittrekken ook, zy niet dulden konden, gewoon zynde door 't aanſchouwen des Vorſten, teegens 't geen hun moght overkoomen, verquikt te werden. Daaromme, gelyk in den bandt van vrundtſchap onder ampteloose*[2] *luiden, de naaſte panden't meeſt golden: alzoo hadt het Roomſche volk de meeſte kracht, en moeſt men den zelven te wille weezen, als 't eenen herhieldt.* Deeze en gelyke reedenen waaren der gemeente wel naa haaren zin, mits de graatigheit naa welluſten, en dat de voorneemſte bekommeringh was, vreeze voor benautheit van kooren, zoo hy van der handt quam te zyn. De Vroedtſchappen en treflykſten waaren onzeeker oft hy voor feller van verre oft teegenwoordigh te houden ſtondt. Daarnaa, 'T WELK de aardt is der groote anxten,,
geloofden zy erghſt te zyn, 't geen gebeurt was. Hy om te doen geloo-,, 37
ven, dat hy 't nergens luſtiger vandt, gaat maaltyden aanrechten in openbaare[3] plaatſen, de ganſche ſtadt gebruiken als zyn huis. Ende is het ſtaatlykſte[4] in vermaardtheit en overdaadt geweeſt het banket door

Nero heeft in den zin zich naar Ægypten te begeeven, en wordt daar van afgeſchrikt.

Gelaat zich de reize uit liefde tot het volk te ſtaaken.

Zyn overdaadige en ſchandelyke maaltyden.

1 *Secretariſen.* 2 *Privatis: onbeampte.* 3 *Publicis.* 4 *Celeberrimæ.*

Banket door Tigellinus bereid, dat uitermate koſtelyk was, en met de vuilſte onkuiſheeden bezoedelt.

Tigellinus bereidt, 't welk ik tot een ſtaal [1] verhaalen zal, op dat de zelfſte quiſtingh niet dikwyler te vertellen ſtaa. Zoo heeft hy dan in de ſtangh [2] van Agrippa een vlot doen bouwen, waar op de maaltydt geſtelt zynde, door 't trekken van andere zoude beweeght worden. De ſcheepen waaren met goudt en elpenbeen onderſcheidelyk gewroght. Ende de roeiers, zynde bardaſſen [3], werden, naa haaren ouderdoom, en kennis van dartelheeden geſorteert. Voogelen en wildt, hadt hy uit verſcheide landen, jaa zeedieren tot van de Oceaan af, doen haalen. Op de kanten der ſtange ſtonden bordeelen met doorluchtighe vrouwen vervult. Ende daar teegens over aanſchouwde men de hoeren met naakte [4] lichaamen. Voorts gail [5] gebaar en beweegheniſſen, en met het vallen der duiſternis, begon al wat 'er van boſſchaadje ontrent leidt, en de rondtsom ſtaande daaken te galmen van zangh, en te blaaken van lichten. Hy zelf met geoorloofde en ongeoorloofde onkuiſheeden bezoedelt, hadt geenerlei laſterſtuk achtergelaaten, om het ſnooder te maaken, 't en waar hy naa de ſtaatſye van een plechtigh huwelyk de bruidt geworden waar met eenen van dien vuilen hoop, die Pythagoras geheeten was. Men zette den Veltheere den vlamverwighen ſluyer op. Men zagh 'er wichelaars, bruidtſchat, teelbed, en bruiloftroortzen, en aanſchouwd' 'er entlyk al 't gene, 't welk zelfs in de vrouwen van de nacht bedekt wordt.

Neroos gruwelyke geilheit.

38 Verhaal van den ſchrikkelyken brandt by geval oft door Neroos bedrogh, te Roome ontſtaan.

Volght d'ellende, die men niet zeeker is, oft zy by geval, oft door 's Vorſten bedrogh magh toegekoomen zyn: want de ſchryvers tuigen van beids: maar van alle de geenen, die deezer ſtadt door gewelt van vuur overgekoomen zyn, de zwaarſte en de felſte. Het begin is geſprooten uit dat deel der Renbaane, dat met de Palatiner en Cæliër bergen behendt is. Alwaar in de winkels geſtoffeert van de waaren, daar de vlam meê gevoedt wordt, het vuur [6] teffens aangevangen, en terſtondt krachtigh geworden, ook voortvliegende mits den windt, op de lengte der Renbaane geſlaaghen is. Want nochte huizen met teegenweeringen [7] beheint, oft tempels met muuren omringht, oft eenigh ander verlet lagh 'er tuſſen beiden. De brandt met heevigheit weiden gaande eerſt door de vlakten, daarnaa naar de hooghte ſtygende, toen weederom de laaghte plonderende, quam de teegenweer voor, door de ſnelheit des quaadts, en dat de ſtadt belemmert [8] was met enge en dwersloopende [9] weeghen en misrooide [10] wyken, gelyk oudt Rome geweeſt is. Het kermen daarneevens van de beänxte wyven, d'afgemat-

Begin des brandts.

Die gewel-digh voort-ſlaat,

En hevigh gaat wei-den.

te

1 *Exemplum.* 2 *Waal, meer.* 3 *Exoleti.* 4 *Moedernaakte.* 5 *Onkuiſch.* 6 *De brandt.* 7 *Munimentis: vaſte wanten.* 8 *Obnoxia.* 9 *Kromboghtige.* 10 *Enormibus.*

te ouderdoom oft onervaare kindtsheit, en de geenen, die zich zelven oft anderen zochten te redden, terwyl zy de zwakken voortsleepen oft inwachten, ten deele marrende, ten deele ylende, waaren overal in de weeghe: en dikwyls terwyl zy te rugge zien, werden van de zyden, oft van vooren omvangen: oft indien zy zich ter naaster plaatzen vertrokken hadden, en die ook van 't vuur aangerandt waaren, zoo werdt ook, 't geen zy verre van daar waande in 't zelve ongeval gevonden. Ten laasten twyfelende wat ze te schuwen, oft werwaarts zich te wenden hadden, vervulden ze de weeghen, worpen zich neder in de velden. Zommighen hebbende alle hunne middelen ook van den daagelykschen kost verlooren, anderen van liefde tot de hunnen, die zy niet hadden kunnen bergen, zyn, alhoewel d'uitvlucht open stondt, vergaan. Nocht iemandt en dard' het keeren, mits de dreigementen van veelen, die 't sliffen verboden, en anderen, die openbaarlyk fakkels werpende, riepen, *last van hooger handt te hebben*[1]: 't zy om 't rooven vrylyker te pleeghen, oft uit bevel. Nero te dien tyde zich tot Antium onthoudende, is eer niet in stadt gekeert, als toen 't vuur zyn huis, waarmeede hy 't palais en de hooven van Mæcenas aan een geheght had, genaakte. 'T en heeft nochtans niet konnen gestuit worden, oft het palais en 't huis, en alles rondtom werdt verslonden. Maar den uitgestommelden en voorvluchtigen volke, heeft hy tot eenen troost het velt van Mars en de gedenkenissen[2] van Agrippa, jaa ook zyn' eigen' hoven geopent: en in der haast eenige huizingen getimmert, tot verblyf der schaamele meenighte. Voorts werdt 'er huisraadt[3] van Hostie en de naaste amptdeelachtige steeden opgevoert. Ende de prys van 't kooren afgezet, tot zes blanken[4]. Al 't welk, hoewel volkqueekende[5], te leure liep, mits 't uitgespreidt gerucht *dat hy ten eigenen tyde van 't branden*[6] *der stadt, op 't huistoonneel getreeden was, en den ondergank van Troje gezongen hadt, het jeegenwoordigh quaadt by d'aaloude ellenden gelykende*. Ten zesten daage eerst is de brandt aan 't laaghste der Esquilien geëindight, mits 't afbreeken der gebouwen, eenen ongemeeten[7] oordt lanx, om 't vervolgend geweldt[8] met veldt, en als eenen ydelen hemel t'ontmoeten. Ende eer de schrik afgeleidt was, rees 't vuur weder op, doch niet zoo zwaar, in de opener plaatsen der stadt, waar door de neederlaaghe der menschen minder was. Over de kappelen van Goden, en gaaleryen der genuchlykheit[9] toegewydt[10], gingh

Erbarmelyk jammer der vluchtenden.

Veelen in den brandt vergaan.

'T sliffen verbooden

39

Neroos Palais verbrandt.

Hy opent den volke eenige verblyfplaatsen.

Speelt onder 't branden den ondergang van Troje.

40

De brandt eindight by d'Esquiliën.

Tweede brandt, die Nero gewetten wordt.

1 *Esse sibi auctorem.* 2 *Monumenta: gebouwen.* 3 *Utensilia.* 4 *Ternos nummos.* 5 *Popularia: volkstreelend.* 6 *Blaaken.* 7 *Eindeloozen.* 8 *Continuæ violentiæ.* 9 *Vermaaklykheit.* 10 *Toegeëigent.*

grooter verwoesting. Ende viel meer opspraaks op deezen brandt, om dat ze tot d'Æmilianer hoeven van Tigellinus uitgebrooken was. Dies scheen Nero naa de gloorye te staan van een nieuwe stadt te stichten, en die naa zynen bynaam te heeten. Want Rome wordt in veertien gewesten [1] verdeelt: van de welke de vier in hun geheel gebleeven waaren, drie ten gronde toe afgeworpen: in de andere zeeven schooten weenige litteekens [2] van daaken over, gerampeneert en half verbrandt.

Getal der afgebrande en beschadighde wyken.

41 De reekeningh te maaken van de huizen, en eilanden [3], en tempelen die 'er verlooren zyn, waar niet gereedt om doen: maar de geene die van overouden godtsdienst zynde, aan de Maane, door Servius Tullius, ook het Groot altaar en de kerke van Evander den Arcadier aan Hercules, daar toen teegenwoordigh zynde, toegeheiligt, sampt de kerk van Jupyn den Stuiter [4] door Romulus gebedelooft, insgelyks het hof van Numa, en de kerk van Vesta, met de Huisgoden des Roomschen volx zyn verbrandt. Hier by de rykdoomen door zoo meenigh een' zeeghe gewonnen, en 't sieraadt der Griekschе konsten, voorts d'aalouwde en onvervalste gedenkenissen der vernuften: zulx d'oude luiden, ook in zoo groot een schoonheit der verryzende stadt, heugenis van veele dingen hadden, die niet te boeten waaren. Daar zyn 'er geweest die aanteekenden, dat op den neegentienden dagh van Julius het begin van deezen brandt ontstaan was, op den welken ook de Senonen de stadt in vlam gestelt hadden [5]. Anderen zyn zoo verre gegaan met hunne zinlykheit [6], dat zy evenveel jaaren, maanden en daaghen tussen beide de branden tellen.

Veele oude tempelen verbrandt.

Rykdoomen.

Griekschе konststukken of beelden.

Oude schritten.

Aanmerking op den tydt des brandts,

42 Voorts, Nero heeft de puinhoopen zyns vaaderlandts gebeezight, en een huis getimmert, daar men zich niet zoo zeer te verwonderen hadt over de gesteenten en 't goudt, nu over een' wyl in gewoonte gekoomen; en door d'overdaadt gemeen geworden, als velden en stangen [7], en naa de wyze der woestynen, [8], bosschen van d'eene zyde, van d'andere opene rakken [9], en uitzichten: door meesterschap en toestellen van Severus en Celer, die geest en hart [10] hadden, om 't geen, dat van den aart [11] geweigert was, door konst t'onderstaan, en met 's Vorsten krachten te speelen [12]. Want zy hadden belooft, *van de meer Avernus een' vaarbaare graft uit te delven tot den mondt des Tibers toe, langs d'ongehaavende [13] strandt, oft dwers door de berghen heenen*. Want daar en komt geen ander vocht voor [14], om

Nero beezight de puinhoopen tot het bouwen van een gewelighuis of Hof.

Volgens het beslek van Severus en Celer.

Hun groote toelegh, en stout bestaan.

1 *Regiones*: wyken. 2 *Vestigia*: voetstappen. 3 *Insularum*: huizen rondtsom op eigen muuren staande. 4 *Stator*: Halter. 5 *Aan koalen geleidt*. 6 *Kenrigheit*: zorghzucht. 7 *Stagna*: meeren, waalen. 8 *Wilderniſſen*. 9 *Spatia*: ruimten. 10 *Stoutheit*. 11 *Natura*. 12 *Druiven*. 13 *Squalenti*: dorre. 14 *Men vindt 'er geen ander vocht*.

om waater te teelen, als de Pomptiner moeraſſen: de reſt is ſteil oft droogh. Ende als men daar al door breeken kon, 't hadt een' ondraghlyken arbeidt in, en niet genoegh waaroms. Nero nochtans, gelyk hy naa ongelooflyke dinghen haakte, heeft zich verpynt de naaſte toppen aan Avernus uit [1] te delven: en blyven 'er de voetſtappen der verloorene [2] hoope. Voorts de huizen der ſtadt die vergaan waaren [3], zyn niet, gelyk naa den Galliſchen brandt, zonder onderſcheidt, nocht in 't wildt opgerecht: maar met afmeetingh van de orden der wyken, wyde ruimte van weegen, in dwangh [4] van de hooghte der gebouwen, ook opener werven [5], en daar galeryen bygevoeght, om de gevels der eilanden te beſchutten. Ende heeft Nero belooft *die galeryen met zyn eigen geldt op te bouwen, en de werven zuiver te leeveren aan de eigenaars*. Daar by voeghd' hy de pryzen [6], naa yders ſtaat, en middelen: en bepaalde den tydt, binnen den welken de huizen oft eilanden opgemaakt zynde, die zouden verdient worden. Hy verordende *de Hoſtiër moeraſſen, om 'er de puin in te brengen, en dat de ſcheepen, die 't kooren den Tiber opgevoert zouden hebben, gelaaden met puin hadden af te loopen: ook de gebouwen zelf, voor zeeker deel, zonder balken, met Gabiner en Albaner ſteen zouden geſtyft worden*; om dat die ſteen den vuure wederſtaat. Voorts werden achtgeevers [7] geſtelt, op dat het waater, 't welk door beſtaan van luiden op hun eigen hand [8] onderſchept werd, ruimer en op meer plaatſen in 't openbaar [9] moght vloeyen: en gekeurt *dat elk gereedt ſchap tot dempingh van vuur buiten 's deurs* [10] *zoude hebben: ſampt dat de huizen met geen' gemeene wanten, maar yder met eige muuren moeſten beheint werden*. Deze dinghen nutshalven geraamt, hebben ook der nieuwe ſtadt tot ſieraadt gedient. Daar waaren der nochtans die geloofden, *dat die ouwde forme oorbaarlyker voor de gezontheit geweeſt was, overmits de engte der ſtraaten, en de hooghte der daakent zoo zeer van de walmte der zonne niet doordronghen werden. Maar da, nu d'opene wydte, van geene ſchaaduwe beſchermt, door zwaarder hitte was blaakende*. Dit dan was 't geene daar men by menſchelyken raadt in verzagh. Thans zocht men de Goden om zoen aan, en gingk tot de boeken der Sibyllen, vo'gens de welke men Vulcanus, Ceres en Proſerpina geſmeekt heeft, en werdt Juno vergenaadight [11], door de ſtaatlyke vrouwen [12], eerſt in 't Capitolie, daarnaa by de naaſte zee. Met waater van waar geſchept, de tempel en 't beeldt der Godinnen beſprengt

43 Verloaren arbeidt.

Orde gehouden in 't wederopbouwen der huizen.

Vaſter van ſteen.

Keure tot ſtilſingh en voorkoomingh van brandt.

Het nieuw Roome is cierlyker, maar 't oude was gezonder.

44 Men poogt zich met de Goden te verzoenen.

1 *Door.* 2 *Gemiſte.* 3 *Perierant. Lipſ.* 4 *Bepaaling.* 5 *Areis: plaatſen.* 6 *Præmia.* 7 *Cuſtodes: bewaarders.* 8 *Licentia privatorum.* 9 *In publicum: voor 't gemeen.* 10 *In propatulo.* 11 *Propitiata.* 12 *Matronas.*

ſprenght is: ook hebben 'er de wyven, die mans hadden, bedtſpreiding en nachtwaake gepleeght. Maar nochte door menſchelyke middelen, nochte door milddaadigheit des Vorſten, oft paaien der Goden en gingk de opſpraak over, oft men geloofde den brandt door bevel geſticht te zyn. Nero derhalven, om 't gerucht te doen verdwynen, beſtelde dat men beſchuldighde [1], en ſtrafte met de zwaarſte peenen die te bedenken waaren [2], de geenen die om hunne laſterſtukken in den haat zynde, by de gemeente CHRISTENEN genoemt worden. Stichter [3] van dien naam was CHRISTUS, die onder 't gebiedt van Tiberius, door den Verzorger Pontius Pilatus ter doodt gebracht was. Ende 't verderflyk overgeloof voor dien tydt onderdrukt, borſt wederom uit, niet alleen door Judæa, oorſpronk dies quaadts, maar ook door ſtadt, daar alle gruwelen en ſchandelykheeden van alle kanten naa toe vloeyen, en in zwangh gaan. Zoo werden dan eerſt aangegreepen die 't bekenden, daarnaa op hun aangeeven een' weldige meenighte, niet zoo zeer overtuight van de misdaadt der brandtſtichtinge, als van haat teegens 't menſchelyk geſlacht. By 't ombrenghen voeghde men noch dien ſpot, dat zy verſteeken in huiden van wilde dieren, van honden verſcheurt en gedoodt, oft aan kruiſſen genaagelt, oft ſtaande om geblaakt te worden [4], en als de dagh deur was, tot verſtrekking van nachtlicht, gebernt werden. Zyn hooven hadt Nero tot dit ſchouwſpel ten beſten gegeeven [5], en vertoonde een renbaanſpel, vermengt onder 't graauw in een waagenaars kleedt, oft ſtaande op een waagentjen [6]. Waar uit erbarming ſproot over hen, alhoewel zy ſchuldigh en waardigh waaren ten uiterſten ſpiegel [7] te dienen [8]; gemerkt zy niet ten gemeenen oorbaar, maar eenes mans wreedtheit te geval ſcheenen verdaan te worden. Daarentuſſen werdt, om geldt by een te brenghen, Italië uitgeplondert, de wingeweſten ten gronde bedorven, ſampt de bontgenootſche volken, en de ſteeden die den naam van vrye hebben. Zelfs de Gooden ook ſorteerden onder deezen buit [9], werdende te tempels in ſtadt berooft, en 't goudt daar uit gedraaghen, dat by triomfen, by beedeloften, van aller oudtheit des Roomſchen volx her, in voorſpoedt oft vreeze geheilight was. Dan in Azië en Achaië werden niet alleen de giften, maar ook de gelykeniſſen [10] der Gooden weghgerukt, naa welke wingeweſten Acratus, en Secundus Carinas gezon-

Opſpraak teegens Nero, als oorzaak des brandts.

Om dat gerucht te doen verdwynen, beſtelt hy dat men de Chriſtenen valſchelyk met de brandtſtichtingh beſchuldight, en ſel vervolgt.

Onmenſchelyke wreedtheit teegens hen gepleeght,

Terwyl Nero in de renbaan ſpeelt.

45

Italië en de Wingeweſten worden uitgeput,

Zelfs de tempelen berooft.

Daar zich Acratus en

1 *Subdidit reos.* 2 *D'uitgezochtſte peenen.* 3 *Auctor.* 4 *Flammandi.* 5 *Verſchaft, verleent.* 6 *Curriculo. Lipſ. Anderen leezen Circulo.* 7 *Noviſſima exempla.* 8 *En de jongſte peenen verdient hadden.* 9 *Ontgolden dit buiten: ofte, In dit buiten liepen ook de Goden aan.;* 10 *Simulachra: beelden, boetſierſels.*

gezonden waaren. D'eene was een vryelingh veirdigh tot alle laſterſtukken, d'ander alleenlyk met den mondt geoeffent in de Griekſche geleertheit, en hadt het gemoedt met de eerlyke konſten niet gevoedert[1]. Men zeide, *dat Seneca, om de nydt des kerkroofs van zich te wenden, gebeeden hadt te mooghen vertrekken, naa een' vergeleege landtplaats: en naardien't hem niet toegelaaten werdt, zich ziek vainzende, en quanſuis quynende aan zyn' zeenuwen, niet uit zyn ſlaapkaamer gekoomen was.* Zommighen hebben vermeldt, *dat door zyn vryelingh Cleonicus vergif voor hem bereidt was, door bevel van Nero: en't zelve geſchuwt van Seneca, door't uitbrenghen van den vryelingh, oft zyn' eigen anxt, dewyl hy met ſlechte ſpyze en oofi van't landt, en, zoo hem de dorſt porde, met ſtroomwaater zich lydende, 't leeven onderhoudt.* Ten zelven tyde zyn de ſchermers by de ſtadt Preneſte, beſtaan hebbende uit te breeken, door de bezettinge der ſoldaaten, die hen bewaarden, geſchut[2]: maakende reedts het volk groot gerucht met ophaalen van Spartacus en d'ouwde ellenden, GELYK HET graatigh naa nieuwigheeden, en anxtvalligh is. Niet langh daarnaa ook vernamp men de neederlaagh te ſcheepe geleeden, niet by oorlogh (want nooit was de pais geruſter) maar Nero hadt de vloot bevoolen t'eenen zekeren daaghe in Campanië te keeren, niet uitzonderende de toevallen der zee. De ſtuurluiden derhalven, alhoewel de zee aan't woeden was, ſtaaken af van Formiën, en dewyl zy met eenen zwaaren zuidweſten windt, enkel willen[3] den uitham[4] van Miſenus booven zeilen, ſtootende teegens de Cumaner ſtranden aan, hebben veele drieriemde galeyen, en de kleene ſcheepen hier en daar verlooren. Ten einde van't jaar werden 'er ſchriklyke wonderen[5] ruchtbaar, booden der genaakende zwaarigheeden. Kraft van blixemen, nooit dichter d'een op den anderen, en een geſtaarte ſtar, altydts door Nero met doorluchtigh bloedt verzoent. Tweehoofdighe geboorten van menſchen, en andere dieren, weghgeſmeeten op ſtraat[6], oft gevonden in de offerhanden, daar men gewoon is zwangere beeſten te ſlachten. Ende is in de Placentiner landdouwe een kalf geworpen[7] aan den wegh, hebbende 't hooft aan zyn been ſtaan. Waar op de duidinge der wichelaaren gevolght is; *dat'er een ander hooft der menſchelyke zaaken toegereedt werdt, maar krachteloos en niet verborghen zoude blyven: om dat het in den buik verdelght, oft neevens den wegh voortgebracht was.* Daarnaa treeden in't Burgermee-

Carinas toe laaten gebruiken.

Seneca heeft geen deel aan den kerkroof, maar mydt en ſchuilt.

Toeleg om hem te vergeven.

46

Toeleg der ſchermſlaven geſtuit.

Schaade ter zee.

Wonderſpooken, voorbooden van zwaarigheden.

48

1 *Induerat*: *bekleedt*: *En hadt zynen geeſt de eerlyke konſten niet aangetoogen.* 2 *Coerciti*: *ingetoomt, herhouden.* 3 *Contendunt*: *met geweldt willen.* 4 *De kaap.* 5 *Prodigia*: *Voorſpooken.* 6 *In publicum*: *in't openbaar.* 7 *Natus*: *gebooren.*

meesterschap Silius Nerva en Atticus Vestinus, als teffens aangevangen en gegroeit [1] was een eedtgespan, waar toe om strydt zich hadden laaten inschryven [2] Raatsluiden, Ridders, soldaaten, ook wyven, zoo uit haat teegens Nero, als gunst tot C. Piso. Deez' uit het Calpurnier geslachte gesprooten, ook veele en voortreffelyke huizen [3], met vaderlyken adel behelzende, was van doorluchtighe vermaardtheit by de gemeente, om zyne deughde oft zweemsels [4] naa deughden gelykende. Want hy pleeghde welspreekenheit in 't verdaadighen der burgeren, milddaadigheit teegens vrienden, heusch van taal en toegang, zelfs teegens onbekenden. Van 't geluk was hy ook begaaft met een reizigh [5] lichaam, schoon [6] aanschyn: maar deftigh op verre naa niet, nocht spaarzaam in wellusten. Der leenigheit [7] en grootdaadigheit gaf hy toe [8], bywylen der overdaadt. 'T welk by veelen dienstigh geoordeelt werdt, die, in zoo groot een' zoetigheit der ondeughden, het opperste gebiedt
49 niet naauw nocht volle strengh en willen hebben. Het aangaan van 't eedtgespan is by zyne begeerlykheit niet toegekoomen. Nochtans zoud ik niet lichtelyk konnen melden, wie d'eerste aanstichter en door wiens inblaazen [9] besteeken zy 't geen daar zoo groot een' meenighte zich meê gemoeit heeft. Dat Subrius Flavius, Kornel eenes hofregements, en Sulpicius Asper, Honderdtman, de voorbaarighste [10] geweest zyn, heeft hunne standtvastigheit in 't sterven beweezen. Lucanus Annæus ook, en Plautius Lateranus, gekooren Burgermeester, braghten yder eenen leevendighen haat in. Lucanus was ontsteeken door zyne bezondere oorzaaken, om dat Nero de faam zyner gedichten onderdrukte en verbooden hadt die ten toon te stellen, uit eenen ydelen naaryver [11]. Lateranus, gekoren Burgermeester, is, zonder verongelykt te zyn, uit liefde van den Staat in maatschappye getreden. Maar Flavius Scevinus en Afranius Quinctianus, beide Vroedtschappen, hebben, tegens 't gerucht van hun gaande, 't begin van zoo groot een stuk aanveirt. Want Scevinus was een loskop, verzoopen [12] in wellusten [13], voorts laf van leven, als op den slaap gestelt. Quinctianus besprooken met weepsheit [14] van lichaam, en door Nero met lasterdichten onteert [15], was op wraak dezer smaadig-
50 heit uyt. Derhalven terwyl zy onder elkanderen oft hunne vrienden zwetsen van 's Vorsten schelmstukken, *ende dat het ryk aan een eindt was, en eenen te verkiezen stondt, om d'afgematte zaaken t'onderstutten*

Eedtgespan tegens Nero.
Ter gunst van C. Piso.
De voorneemste t'zaamenzweerders.
Subrius Flavius, Asper, Lucanus, Plautius Lateranus,
Scevinus,
Quinctianus,

1 *Auctа*: vermeerdert. 2 *Hunne namen bekent gemaakt hadden*. 3 *Familias*: *huisgezinnen*. 4 *Species*. 5 *Procerum*. 6 *Decora*: voeglyk. 7 *Zachtzinnigheit*. 8 *Indulgebat*. 9 *Instinctu*: *ingeven*, *ophitsen*. 10 *Grootste*. 11 *Vanus æmulatione*. *Lipsi*. 12 *Vloederende*. 13 *Luxu*: *overdaedt*, *dartelheit* 14 *Mollitia*: *weekheit*, *lafheit*. 15 *Diffamatus*.

ten, hebben tot hunner gemeenſchap gebracht Tullius Senecio, Cervarius Proculus, Vulcatius Araricus, Julius Tugurinus, Munatius Gratus, Antonius Natalis, Martius Feſtus, Roomſche Ridders: van de welke Senecio de voorneemſte gemeenzaamheit met Nero hebbende, en noch alstoen in den ſchyn zyner vriendtſchap ſtaande, [1] met des te meer gevaars had te worſtelen [2]. Aan Natalis werden alle geheimeniſſen van Piſo meedegedeelt. De reſt hadt het op hoope voor, in 't wiſſelen van den Staat. Noch kreegh men aan 't ſnoer, booven Subrius en Sulpicius, van de welke ik vermaant heb, deeze kryshanden [3], Granius Silvanus, en Statius Proximus, Kornellen van hofregementen Maximus Scaurus en Venetus Paullus, Honderdtmannen. Maar de meeſte kracht ſcheen geleeghen in Fenius Rufus hun Overſte, den welken, loflyk van leeven en faame, Tigellinus mits zyn' wreedtheit en onkuisheit in 't gemoedt des Vorſten te booven gingk [4], en maakt het hem moede met betichtinghen, en hadt hem dikwils vrees aangejaaght, als oft hy overſpel met Agrippina bedreeven hadt, en, haar niet vergeeten kunnende, op wraak toeleide. Derhalven, naa dat de eedtverwanten, door veele zyne reedenen, verzeekert waaren, dat d'Overſte van 't hofleeger ook in hunne partye getreeden was, zoo voeren ze vaardiger voort met handelen van den tydt en plaatſe der moordt. Ende zeide men *dat Subrius Flavius eenen yver [5] gegreepen hadt om Nero aan te ranzen, als hy op het tooneel zongh, oft als hy, 't huis in brandt ſtaande [6], over nacht herwaarts en derwaarts liep zonder wacht*. Hier hadt de geleegenheit der eenzaamheit, daar de meenighte van menſchen, die van de heerlykheit zoo groot eener daadt getuighen moght, dien overſchoonen geeſt opgeprikkelt: 't en waar hem begeerte van onſtraf baarheit hadt teegensgehouden, DIE altydts aan groot beſtaan in den weege is. Daarentuſſen, terwyl zy zukkelen, rekkende de hoop en vreeze, gaat zeekere Epicharis, zynde onzeeker hoe zy 't te weeten was gekoomen, (want noit te vooren en hadt haar yet eerlyx ter harte gegaan) de eedtverwanten opruyen, en beſtraffen: en ten laaſten verdrietigh in hunne traagheit, en zich in Campanië vindende, beſtaat de treflykſten der Miſenenſer vlootelingen [7], te doen waggelen, en in meêgewiſſe te verſtrikken, met dus eenen aanvang. Daar was een Overſte [7] in die vloot, Voluſius Proculus, de welke onder anderen, 't bewindt gehadt hebbende

Senecio, en anderen.

Ook eenige uit de Hofbenden.

Zelfs de Overſte Fenius Rufus.

Men handelt van den tydt en plaatze.

Flavius yver.

"

51

Epicharis, een vrouw, heeft kennis van den toelegh.

Poogt Proculus aan te haalen.

Bbb

1 *Des te meer gevaers om de ooren had.* 2 *Conflictabatur.* 3 *Militares manus: vit de krygstroepen.* 4 *Dewelke, loflyk van leven en faame, door Tigellinus, in 't gemoedt des Vorſten overtroffen werd.* 5 *Impetum.* 6 *In brand van toortzen en lichte laagen.* 7 *Claſſiariorum: ſ. keepsſoldaten.* 8 *Chiliarchus.*

bende van den doodtſlagh aan Neroos moeder gepleeght, niet naa den eiſch van de grootheit des ſchelmſtuks gevordert was, zoo hy zich liet voorſtaan. Deeze ouwlinx der vrouwe bekent, oft verſchelyk vrundtſchap tuſſen hen ontſtaan zynde, dewyl hy uitvalt van zyn' verdienſten op Nero, daar by voeghende klaghten en voorneemen van wraake, zoo daar middel toe verſcheen, heeft haar hoope gegeeven dat hy om te zetten waar[1], en anderen zoude konnen aanhaalen[2]. Ook zoude men geen' kleene hulpe aan de vloote hebben, meenigerley geleegenheit, mits Nero zich dikwils quam vermaaken met het genot der zee by Puteolen en Miſeenen. Epicharis derhalven gaat breede af, en alle 's Vorſten ſchelmſtukken ophaalen. *Dat der Vroedtſchappe langer niets over en bleef. maar daar was nu in verzien, om hem de ſtraffe van't uitrooyen van den Staat te doen draaghen: hy zoude zich ſlechts tſchrap ſtellen*[3], *ſchikken zich te quyten, en de ſtrenghſte der ſoldaaten tot de parthy brengen, loon naa verdienſt verwachtende.* Zy verzweeg nochtans de naamen der eedtverwanten. Waar over de meldingh[4] van Proculus ydel uitviel, alhoewel hy 't gehoorde aan Nero overdroeg. Want Epicharis ontbooden, en met den verklikker[5] vergeleeken[6], heeft hem, die geen ſteun van getuighen hadt, lichtlyk weederleidt. Maar zy is in hechtenis gehouden, vermoedende Nero 't zeggen des anderen niet valſch te zyn, alhoewel de waarheit daar af niet beweezen werdt.

Hy bedraaght haar by Nero, zonder bewys.

Zy wort in hechtenis gehouden.

52. De eedtverwanten nochtans, van vreeze dat het uitkoomen moght, vonden goedt den moordt te ſpoeyen, by Bajen, in de hoeve van Piſo, met de geneughlykheit der welke Cæſar bevangen, dikwyls daar quam, en begaf zich ter badtſtoove oft en bankette, achterlaatende de ſchildtwachten, en den ſtoet[7] zyner fortuine. Maar Piſo ſloegh 't af[8], voorwendende *hoe haatlyk het zyn zoude 't heiligdom der taafele, en de gaſtgooden bloedigh te maaken door den doodtſlagh van eenen Vorſt, hy waar wie hy waar. Beeter zoude men in der ſtadt, in dat benyde en van den roof*[9] *der burgeren opgebouwde huis, oft op ſtraat uitvoeren, 't geen men voor 't gemeene beſte hadt aangevangen.* Dit ſchoot hy in 't gemeen uit: voorts vreesde in 't heimelyk, dat L. Silanus van uitmuntenden adel, en door 't onderwys van C. Caſſius, by wien hy opgevoedt was, tot alle vermaardtheit opgebeurt, 't ryk bemaghtigen moght, waar toe hem vaardighlyk byſtaan zouden de geenen die vry van 't eedtgeſpan waaren, en die zich erbarmen zouden over Nero, als ſchelmſcher wyze om-

Men beſluit den moordt in Piſoos hoeve te werk te ſtellen. 't Welk hy afſlaat.

Zyn inzienten.

1 *Poſſe impelli: te bewerken waar.* 2 *Winnen.* 3 *Accingeretur modò: ſlechts toerusten.* 4 *Het aanbrengen.* 5 *Aanbrenger.* 6 *Compoſita: geconfronteert.* 7 *'t Geveert, den ballaſt.* 8 *Afwuit: verworp het.* 9 *Spoliis: uitſchudſel.*

omgebraght. Veelen ook hebben gelooft, dat Piſo ſchuw was van den geſtrengen inborſt van den Burgermeeſter Veſtinus, duchtende dat hy zich van de vryheit moght laaten beweeghen [1], oft met kiezen van eenen anderen Veltheer, zyn' ſchenkaadje van den Staat maaken. Want hy was geen verwant van het eedrgeſpan, alhoewel Nero, onder dexel van die misdaadt, zyn' ouden haat teegens den onſchuldighen verzaadight heeft. Ten laaſten hebben zy beſlooten, op den dagh der renbaan- 53
ſpeelen, die voor Ceres geviert wordt, hun voorneemen uittevoeren, Tydt en plaats tot
om dat Cæſar zelden uitkoomende, en zich in huis oft binnen de hooven beſlooten houdende, op de ſpeelen der renbaane quam, en de toegangen gereeder waaren, door de vrolykheit van't ſchouwſpel [2]. De orde der laaghe hadden zy aldus beſtelt, *dat Lateranus, quanſuis om onderſtandt in zyn' huiszaaken te bidden, ſmeekender wyze den Vorſt aan de knien vallende, hem onverziens vellen zoude en op't lyf vallen, zynde dapper van moedt en geweldigh [3] van lichaam. Als hy dan ter aarde en belemmert lagh, zouden de Kornellen en Honderdtmans en anderen, naa dat elk behardt was, toeloopen en hem vermoorden:* eiſchende Scevinus d'eerſte handtdaadigheit, die een' dagge uit den tempel des Heils in Etrurië, oft, zoo anderen vermelt hebben, der Fortuine in de Ferentaaner ſteede afgetrokken hadt, en droegh ze als een heilighdoom van grooten bedryve [4]. *Daarentuſſen zoude Piſo by de kerk van Ceres verbeiden, van waar hem d'Overſte Fenius en d'anderen zouden komen haalen, en in't leeger brengen, verſelſchapt met Antonia, dochter van Claudius Cæſar, om de gunſt des volx uit te lokken.* 'T welk C. Plinius verhaalt. Wy, 't zy dan met grondt oft anders vermelt, en zyn niet van zinne geweeſt 't zelve te heelen, alhoewel 't ongerymt en ydel ſcheen, dat oft Antonia hem haaren man en gevaar hebbe geleent, oft Piſo, wiens liefde t'zyner huisvrouwe bekent was, zich aan een ander huwelyk verplicht: 't en zy de begeerte om te heerſchen boven alle hartstochten blaakt. Maar wonder is 't hoe onder luiden van verſcheide ſoor- 54
ten [5], ſtaat, ouderdoom, ſexe, ryk, arm, alles met zwyghen zoo dicht gehouden zy, tot dat de melding uit het huis van Scevinus aanving. De welke 's daaghs voor de laaghe veel ſpraks gehouden hebbende met Natalis, daarnaa't huis gekeert, zyn' uiterſte wille verzeegelde: de dagge, van de welke ik verhaalt hebbe, uit de ſcheede getoogen, knorrende *dat ze plomp van ouderdoom was*, beval *te ſcherpen op eenen ſteen, en de punt te doen glimmen* [6]. En beval die zorghe aan

Tydt en plaats tot den toelegh beſtemt.

Orde der laaghe.

Scevinus ydele onvoorzichtigheit.

Zyn bevel aan Milichus.

1 *Niet vryheit hadden moght.* 2 *Spectaculi.* 3 *Zwaar, groſ.* 4 *Wonderlyck werking.* 5 *Geſlachten.* 6 *Ardeſcere.*

Gastmaal. Milichus zynen vryelingh. Teffens gaat hy een gastebodt[1] houden, met meerder overvloedt dan naa gewoonte. De waardtste[2] zyner slaaven werden met vryheit, en andere met geldt beschonken. Ende was hem zelf wel aan te zien, dat hy treurigh was en vol groote[3] gedachten, alhoewel hy met wufte[4] praat de vroolykheit veinsde, Ten laasten vermaant den zelven Milichus *verbindtsel van wonden, en om bloedt te stempen gereedt te maaken*, 't zy dat deeze kennis van 't eedtgespan hadt, en dus verre getrouw geweest is, oft dat hy daar af onweetende was, en nu eerst vermoeden greep van 't geene hier op volgen wilde, gelyk het meerdeel vermelt heeft. Want toen 't slaaflyk gemoedt, by zich zelven begon de belooninghen der ontrouwe t'overweeghen, en teffens geldt en maght zonder maate voor ooghen te hebben, zwichtte[5] de billykheit en 't heil zyns meesters, en de gedachtenis der ontfange vryheit. Want hy wild' 'er ook zyn' huisvrow op hooren, den wyflyken en snoodsten raadt[6]. Naamelyk deeze joegh hem daarenbooven anxt aan, bybrengende *dat 'er veele vryelinghen en slaaven bygestaan, en 't zelfste gezien hadden: dat eenes mans zwygen niet baaten kon. Maar een alleen*
55 *zoude 't loon stryken, die d'anderen met uitbrenghen voorquam*. Derhalven zoo haast als 't licht werdt, neemt Milichus zynen wegh naa de Servilianer hoeve, en alzoo men hem van de deure weerde, zeidt *dat hy daar quam met groote en grouwelyke tydinghen*[7], waar over van de deurwaarders geleidt zynde tot Neroos vryelingh Epaphroditus, thans van deezen by Nero, openbaart hy *het praemende gevaar, de zwaare eedverwantschappen*, en alle de rest van 't geen hy gehoort hadt, en daar hy naa sloegh[8]. Ook toond' hy 't geweer bereidt om hem te dooden, en beval den misdaadighen te haalen. De zelve derwaarts gerukt door de soldaaten, en zyn' verdaadigingh aanheffende, antwoordde: *dat het yzer, daar men hem meê betichtte, ouwlinx by zyne vader godtsdienstelyk geviert, seedert in zyn' slaapkaamer bewaart, en door bedrogh des vryelinghs wegh gestoolen was. De blaaderen*[9] *van zyn' uiterste wille hadt hy dikwils, zonder op waarneemingh van daaghen acht te geeven, geteekent: geldt en vryheit ook te vooren aan zyn' slaaven geschonken: maar alstoen ruimelyker, om dat nu zyne huismiddelen kleen geworden, zyne schulteisschers aanhoudende, hy zyne uiterste wille mistrouwde: Wat het banketteeren aangingk, hy hadt altydts mildelyk opgeschaft, leidende een vroolyk leeven, dat harde rechters quaalyk pryzen*[10] *zouden*.

Milichus krygt vermoeden.

Overleit de zaak met zyne huisvrouwe.

En meldt Nero den toelegh.

Scevinus wordt gevangen.

Zyn stoute verdaadigingh.

Ver-

1 *Gastmaal.* 2 *Liefste.* 3 *Wichtige.* 4 *Vagis.* 5 *Cessit: week.* 6 *Daar wyvenraadt doorgaans de snoodtste is.* 7 *Kundschappen.* 8 *Conjecta verat: gisse.* 9 *Tabulas.* 10 *Luttel goedt vinden.*

Verbandt van wonden hadt hy niet bevoolen toe te ſtellen, maar om dat de reſt hem te laſte geleidt openbaarlyk ydel was, hadt m'er goedt gevonden de misdaadt aan te knoopen, en maakte zich zelven beide aanbrengher en getuighe. By zyne woorden paſt [1] hy een' ſtandtvaſtigheit [2]. Beſnauwt van zelf den anderen voor ongeloofwaardigh en ſchelmvuil [3], met zoo groot een onbekommertheit [4] van ſtem en aanſchyn, dat de meldinge verviel, 't en waar Melichus door zyn' huisvrouw vermaant geworden waar, *dat Antonius en Natalis langh en in't heimelyk met Scevinus geſprooken hadt, en dat zy beide d innerlykſte [5] vrienden van C. Piſo waaren.* Dies wordt Natalis gehaalt: en elk bezonder gevraaght, *wat ſpraak dat geweeſt was, en van wat dingk.* Toen ontſtondt [6] 'er vermoeden, om dat hun antwoordt niet overeenquam. Ende werden zy in banden geſlaaghen. Ook en verdroeghen zy't aanſchouwen en dreigementen van 't pynighen niet. Natalis nochtans was d'eerſte, die de meeſte kennis van 't ganſche eedtgeſpan hebbende, teffens ervaarener om te konnen beſchuldighen, eerſt beleeden heeft *van Piſo*. Daarnaa voeght hy 'er by *Annæus Seneca*, 't zy dat hy tot bode [7] tuſſen hem en Piſo gedient hadt, oft om Neroos genaade te winnen, die geſteurt op Seneca, alle konſten by een zocht om hem te verdelghen. Scevinus alstoen verſtaan hebbende 't beken [8] van Natalis, oft uit gelyke zwakheit, oft achtende dat nu alles geopenbaart, nochte met zwygen eenigh voordeel te doen was, ontdekte de anderen, van de welke Lucanus en Quinctianus en Senecio langh bleeven ontkennende. Thans met belofte van ſtraffeloosheit bekoort, hebben, om hunne traagheit te verſchonen, Lucanus *zyn' moeder Atilla*, Quinctianus *Glicius Gallus*, Senecio *Annius Pollio*, hunne voornaamſte vrienden, genoemt. Ende Nero daarentuſſen indachtigh, dat, op 't aangeeven van Voluſius Proculus, Epicharis gevangen zat, en achtende 't wyflyk lichaam teegens geen' pyne te moogen, gebiedt *haar met folteren [9] van een te ſcheuren.* Dan op haar en wonnen nocht ſlaaghen nocht vuur, nocht de gramſchap [10] der geenen d e haar des te ſcherper pynighden, om van geen wyf gebraveert [11] te zyn, zoo veel, oft zy en looghende wat men haar te laſt leide. Alzoo ſtondt zy den eerſten dagh der ſcherpe vraaghe [12] uit, zonder daar op te paſſen. Des anderen daaghs als zy tot het zelfſte kruis weeder getooghen werdt, en gedraaghen in een' ſtoel, (want zy niet ſtaan kon op haar' geſloopte leeden) heeft in den bandt van den ſluyer, dien zy van haar' borſt getrok-

Antonius en Natalis gemeldt.

56 Natalis wordt gehaalt.

Meld Piſo.

En Seneca.

Scevinus ontdekt de eedtverwanten.

Lucanus

57 meldt zyn moeder, en andren hunne vrienden.

Nero beveelt Epicharis te pynigen.

Haar hartvochtige beſtendigheit.

1 *Voeght.* 2 *Ruſtigheit.* 3 *Conſceleratum.* 4 *Steevigheit.* 5 *Intimos.* 6 *Rees.* 7 *Internuncius.* 8 *'T melden.* 9 *Tormentis: wringhtuigh, pynigen.* 10 *Spyt.* 11 *Spoyneerentur: verachte.* 12 *Quæſtionis.*

Zy verworgt zich zelve.

ken hadt, ſtropsgewyze aan de boogh van den ſtoel geknoopt, haar nek geſteeken, en zakkende met het gewicht des lyfs, den adem [1], die nu dun was, daar uit gedrukt: tot des te doorluchtiger eenen ſpiegel, mits een' vryelinghſche vrouw, in zoo groot een' noodt vreemden en bynaa onbekenden voorſtondt, daar welgeboorenen [2], en mannen, en Roomſche Ridders, en Raadtsperſoonen, zonder aangeraakt te zyn met pynighen [3], alle hunne liefſte panden waaren meldende. Want Lucanus ook, en Senecio en Quinctianus en lieten niet naa de meedeweeters alleſins t'ontdekken, tot meerder en meerder anxt van Nero, alhoewel hy zich met vermeenighvuldighen van ſchildtwachten omheint hadt. Jaa heeft hy meede inneemende de muuren met rotten krysvolks, bezettende ook de zee en de ſtroom, de ſtadt als in gevankenis geſtelt. Ende vlooghen, over de markten, door de huizen, door 't platte landt ook en de naaſte ampmaatighe ſteeden, voetknechten en ruiters, gemengt onder den Germaanen, daar de Vorſt zich op betrouwde, als op uitheemſchen. Hier naa werdt de eene troep achter d'andre, en te gelyk geſleept, en laagen voor de deuren der hooven. Ende als zy binnen quaamen om zich te verantwoorden, werdt het hun voor misdaadt afgenoomen, *zoo zy een blydt gelaat teegens de eedt verwanten getoont, hun by geval geſprooken hadden, zoo zy hun ſchielyk ontmoet waaren, zoo zy t'zaamen ter maaltydt, oft tenſchouwſpeele geweeſt waaren:* dewyl, booven 't wreedt ondervraaghen van Nero en Tigellinus, ook Fenius Rufus geweldelyk perſte, die noch niet van melders genoemt, maar, om te doen gelooven dat hy nergens af en wiſt, fel teegens zyn' metgezellen was. De zelfſte, alzoo Subrius Flavius, die daar by ſtondt, en hem toeknikte, oft hy zelfs, onder 't neemen der kenniſſe [4], zyn zwaardt te trekken, en den doodtſlagh te volbrengen hadt, heeft herhouden, en gebrooken [5] den yver des geenen

58 Nero bezet alles met ſoldaaten.

Fel woeden teegens de betichten,

En verdachten.

Fenius Rufus ſpeelt den onweetenden.

En weêrhoudt den yver van Flavius.

59 die nu de handt aan 't geveſt ſloegh. Daar zyn 'er geweeſt die, naa 't ontdekken van 't eedtgeſpan, terwyl Milichus gehoort wordt, Scevinus twyffelt, Piſo aanrieden naar 't leeger te ſpoeyen, oft op de ſchipnebben te klimmen, om de gunſt der ſoldaaten en des volks te verzoeken: *indien de meedeweeters zynen toelegh byſtonden, dat ook de geenen die vry daar af waaren, zouden volgen: en daar op* EEN GROOT *gerucht van't waggelen der zaaken [6], dat weldigh veel vermoght in verſchvoorkoomende raadtſlaaghen. Niet altoos hier teegen en hadt Nero verzien.*

Piſo werdt aangeraaden het uiterſte te beſtaan, en Nero voor te koomen.

1 *Spiritum: den geeſt.* 2 *Ingenui.* 3 *Tormentis: foltertaigh, wringhtuigh.* 4 *Cognitionem: 't vraaghen.* 5 *Retinuit: Geſchorſt, moogelyk te leezen renuit, he ſt afgeknikt* 6 *Motu rei.*

zien. ZELFS *kloekhartighe mannen waaren met ſchielykheit te ver-* «
ſchrikken: verre van daar dan dat die tooneelſpeelder, verzelſchapt met «
Tigellinus en zyne boelen de waapenen daar teegens zoude aanvoeren[1]. «
IN 'T *onderleggen der dingen gebeurd' 'er wel dat den blooden zwaar om* «
doen[2] *docht. Te vergeefs hoopte men zwygen en trouwe in zoo veele ge-* «
moeden en lichaamen van meedeweeters te vinden. DOOR *pyn of loon* «
quamp men ten einde van alles. Daar zouden'er koomen die hem ook bin- «
den zouden, en ten laaſten een ſmaadighe doodt aan doen. Hoe veel loffe-
lyker zoude hy ſterven met den Staat in zyn' armen[3]*, terwyl hy om hulpe*
voor de vryheit roept, terwyl't eer aan den ſoldaat ontbrak, oft de ge-
meente hem verliet, terwyl hy, zoo men hem't leeven nam, zyn dooat by
voorouders en naakoomelingen eerlyk maakte. Hy onbeweeght door de-
ze reedenen, en zich een luttel op ſtraat gehouden hebbende, daarnaa
in huis verborghen[4], ſtyft zyn gemoedt teegens't uiterſte: tot dat 'er
een' troep aanquam, beſtaande uit nieuwlinghen oft verſch[5] aangenoo-
me ſoldaatan, daar toe van Nero uitgekooren. Want hy vreesde den
ouwden ſoldaat als ingenoomen met gunſt, Hy is overleeden, door af-
ſnyden van de aderen der armen. Zyn uiterſte wille bezoedeld'hy met
vuile vlaayeryen jeegens Nero, geevende daar in de minne t'zyner huis-
vrouwe toe, de welke onedel van aardt[6], en niet pryswaardighs als
't maakzel van 't lichaam hebbende, hy uit het huwelyk van zynen vrund
geſcheurt[7] had. De naam van 't wyf was Arria Galla; van haaren voo-
rigen man Domitius Silius: deeze met zyn geduldt, zy met onkuisheit,
hebben Piſoos oneer uitgebreidt[8]. De naaſte moordt, die Nero daar
by voeghde, was van den gekooren Burgermeeſter Plautius Lateranus,
zoo haaſtigh, dat hy hem niet toeſtondt zyne kinderen t'omhelzen,
nochte dat korte beraadt tot ſterven. Geſleipt[9] naa de plaatze tot de
ſlaafſche ſtraffe verordent, wordt hy met de handt van den Kornel Sta-
tius verſlaagen[10]; vol van ſtantvaſtigh zwyghen, en zonder den Kornel
toe te dryven dat hy 't zelfſte gewiſſe hadt. Volght de doodtſlagh van
Annæus Seneca, daar de Vorſt zeer blyde meê was; niet om dat hy hem
klaarlyk in 't eedtgeſpan behipt vondt, maar om met het yzer[11] te woe-
den, naardien 't vergif niet gelukt was. Want alleen Natàlis hadt voor-
der niet als dit voortgebracht: *dat hy gezonden was aan Seneca, ziek*
zynde, om hem te bezoeken, en klaagende te vraaghen, waarom hy Piſo
toegangk t'hemwaarts belette? dat het beeter waare hunne vrundtſchap
door

Doch hy laat zich door geen reden en beweegen.

Zyn doodt.

Vlaait Nero in zyn uiterſte wille.

Plautius Lateranus ter doodt geſleept.

Verhaal van Seneca doodt.

Zaaken t'zynen laſte.

1 *Cieret: kanten.* 2 *Arduum: ſteil.* 3 *Terwyl hy den Staat omhelsde.* 4 *Secretus.* 5 *Onlanx.*
6 *Degenerem: niet eerlyk van aardt.* 7 *Abſtulerat.* 8 *Voortgeſokt.* 9 *Gerukt.* 10 *Tru-*
cidatur: wredelyk verdaan. 11 *Scherp.*

door gemeenzaame byeenkomſt te oeffenen. Ende dat Seneca geantwoordt hadt: *onderlinghe praat en dikwyl t'zaamen te ſpreeken en diende den eenen nocht den anderen*: voorts *dat zyn welvaaren op de behoudenis van Piſo ſteunde*. De Kornel van een hofregement, Granius Silvanus, werd gelaſt dit over te draagen, en Seneca te vraagen, *oft hy kennis hadt van 't zeggen van Natalis en van zyn antwoordt*. De zelve, 't zy by geval oft met voordacht, was te dien daaghe uit Campanië te rugh gekeert, en by den vierden ſteen, op zeeker landgoedt onder de ſtadt komen ſtal houden. Aldaar is met het genaaken van den avondt de Kornel gekoomen, en heeft een' drom ſoldaaten de hoeve omheint. Toen heeft hy hem, die met zyn huisvrouwe Pompeja Paullina en twee vrienden over maaltydt was, des Veltheers gebodt ontfouwen. Seneca antwoordde, *dat Natalis aan hem gezonden was, en geklaaght hadt, uit Piſoos naame, dat die belet werdt hem tve erzoeken, waar op hy zich met reede van ziekte, en liefde tot ruſt ontſchuldight hadt. Dat hy geen' oorzaak gehadt hadt, waarom hy 't heil van eenen amploozen*[1] *menſche, booven zyn eigene behoudenis ſtellen zoude. Ook was zyn' aardt niet gereedt tot vlaayen. En wiſt niemandt dat beeter dan Nero, die dikwyler de vryheit dan de ſlaafsheit van Seneca geproeft hadt*. Als dit overgedraaghen was van den Kornel, in teegenwoordigheit van Poppæa en Tigellinus, die de nauwſte raadt waaren van den woedenden Vorſt, vraaght hy *oft Seneca een' willighe doodt toereedde?* Toen verzeekerde hem de Kornel geene teekenen van ſchrik, niet droefs in zyn woorden oft aanſchyn beſpeurt te hebben. Dies wordt hem bevoolen *weederom te gaan, en hem de doodt te belaſten*[2]. Fabius Ruſticus vermelt, dat hy niet gekeert en is langhs den wegh dien hy gekoomen was, maar eenen keer gedaan heeft naa den Overſte Fenius, en hem uitleggende Cæſars bevel, gevraaght, *oft hy gehoorzaamen zoude?* en vermaant is, *dat hy 't hadt te volvoeren*, willende 't noodtlot dat elk eeven laſhartigh waar. Want Silvanus zelf was een van d'eedtverwanten, en vermeerderde de ſchelmſtukken, in welker wraak hy verwillight hadt. Hy heeft zich nochtans van ſpraak en aanſchouw geſpeint, en binnen aan Seneca gezonden eenen Honderdtman, om hem d'uiterſte noodt aan te zeggen: Hy onverſchrikt eiſcht de taafelen zyner uiterſte wille: en als 't de Honderdtman weigerde, keerde zich tot zyn' vrienden, betuigende[3], *dewyl hem verbooden werd hunne verdienſten met dank t'erkennen, dat hy hun dan achterliet het eenige en ſchoonſte nochtans dat hy nu hadt, de beeltenis zyns leevens*:

Hy wordt door Granius ondervraeght.

61 Zyn antwoordt.

Beſtendigheit in woorden en gelaat.

Nero beveelt hem den doodt aan te zeggen.

62 Zyn leſte woorden aan zyne vrienden.

der

1 *Privati*. 2 *Aan te zeggen*. 3 *Teſtatur*.

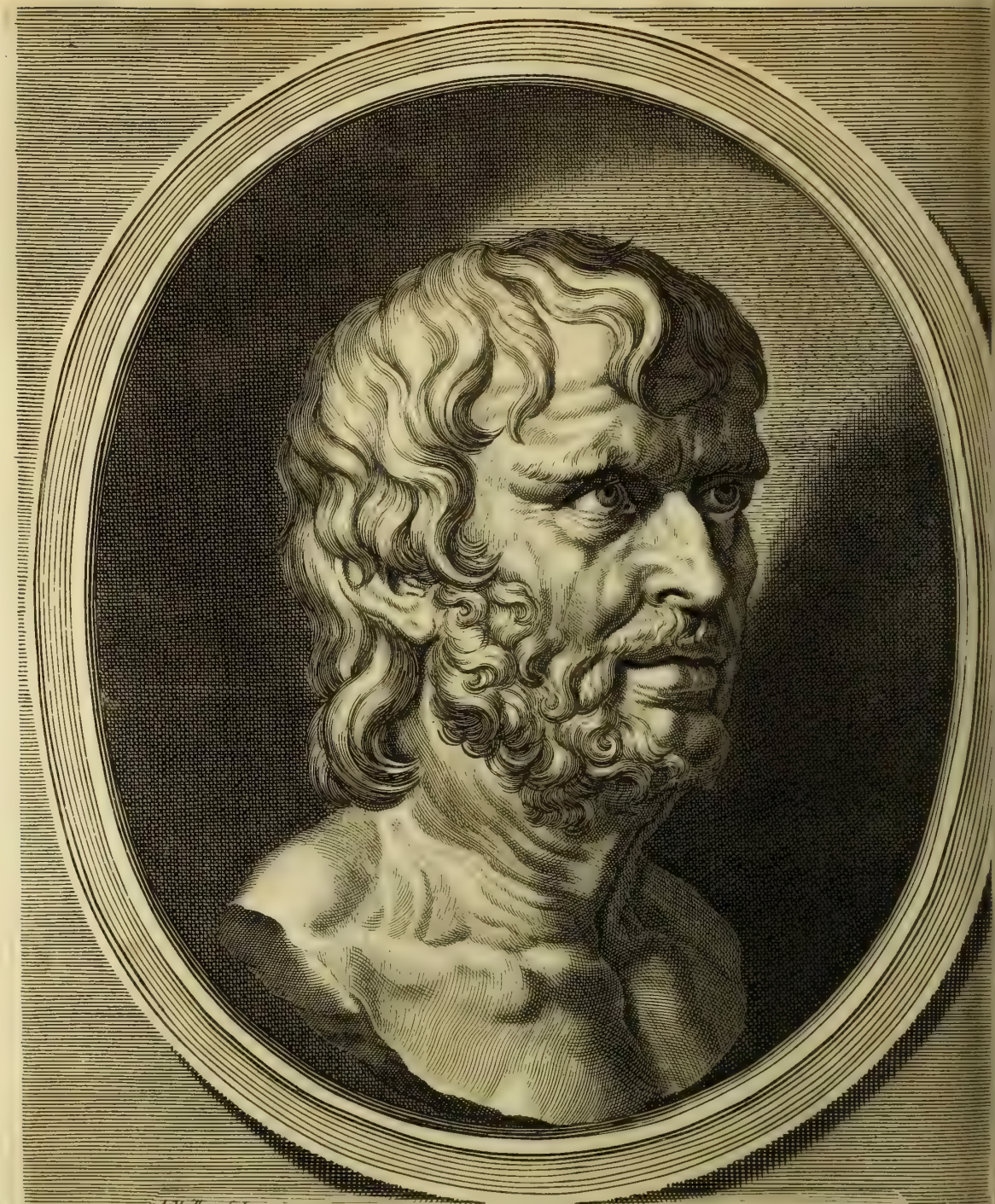

A. Vaillant sculp.

L. ANNÆUS SENECA.

Dit's Seneca, die zyn geleerdtheit, wysheit, deught,
Zyn lessen, vlyt en tydt verspilde aan Neroos jeught.
'Smans loon was keur van doodt. Hy liet zyn bloedt uit d'âaren.
Dus storf hy: maar zyn geest blyft leven in zyn blaâren.

G. Brandt.

der goede kunſten, van 't welke indien zy gedachtigh waaren, zoo zouden zy de faame van zoo ſtant vaſtigh een' vriendtſchap weghdraaghen [1]. Teffens trekt hy hen van 't ſchreyen, thans met woorden, thans met een ſtrafachtigh gelaat, en begrypender wyze, tot ſtyfmoedigheidt, vraagende, *waar de leſſen* [2] *der wysheit, waar de reede, zoo veele jaaren lang betracht teegens 't naekend ongeval, was* [3]*? Want wien doch was Neroos wreedtheit onbekent geweeſt? Nochte en ſchoot 'er yet anders over naa't ombrenghen van moeder en broeder, als dat hy de moordt zyns opvoeders en leermeeſters daar aan klampte.* Dit en diergelyk in 't gemeen 63
geredeneert hebbende, omhelſt hy zyn' huisvrouw, en een lutsken geweekt [4] teegens de teegenwoordighe vreeze, verzoekt en bidt haar, *dat zy de droefheit maatighen wilde, zonder zich daar eenwighlyk aan te hechten, maar't beſpiegelen van een leeven in deughden geleidt, 't verlangen* [5] *naa haaren man met eerbaare trooſtlykheeden zoude dulden.* Zy daarenteegen verklaart volmondelyk [6] *ook in vaſt voorneemen van ſterven te weezen*, en eiſcht de handt van den doodtſlaagher [7]. Seneca als toen haarder gloorie niet weederſtreevende, uit liefde ook, op dat hy de geene, die hy zoo eenighlyk beminde, niet aan 't ongelyk ten beſten liete: *Ik hadt u*, zeid' hy, *de verzachteniſſen des leevens aangeweezen, gy hebt de eerlykheit der doodt liever. Ik zal't exempel niet benyden. De ſtantvaſtigheit van dus vroom eenen uitgangk zy in ons beide eeven groot, de doorluchtigheit* [8] *grooter in uw eindt.* Waar naa zy met eenen ſlagh teffens de armen door 't yzer openen. Seneca, dewyl het oude en door kleen voedtſel gemaagert [9] lichaam, den bloede een traaghe uitvlucht verſtrekte, ſteekt ook af de aderen der beenen en knien. Ende afgemat door wreede pynen, op dat hy door zyne ſmarten den moedt zyner huisvrouwe niet en kneusde, en zelf door 't aanſchouwen haarder weedoomen [10] tot geen' onlydtſaamheit verviele, raadt haar *in een ander ſlaapkaamer te vertrekken.* Ende tot in 't uiterſte oogenblik ook bygeſtaan van welſpreekenheit, heeft hy aan geroepe ſchryvers verſcheide reedenen verhaalt, de welke onder 't volk uitgegeeven in zyn' eighe woorden, ik naalaate te verkeeren [11]. Maar Nero geenen eigenen haat op Paullina 64
hebbende, en op dat de nydt zyner wreedtheit niet aangroeide, gebiedt haar doodt te ſchorſſen. Op aanmaaningh der ſoldaaten verbinden de ſlaven en vryelingen haar' armen, ſtelpen 't bloedt, zonder zeekerheit of z'er

Vertroost en ſterkt zyne huisvrouw Paulina. Zy wil met hem ſterven.

't Welk hy niet afraadt.

Beider aderen geopent.

Nero gebiedt Paullinaas doodt te ſchorſſen.

1 *Laturos*: *bekoomen.* 2 *Præcepta*: *leeringen.* 3 *Gebleven waaren.* 4 *Mollitus*: *weekhartigh geworden. Ten zy men leezen wil, Molitus*: *onderſtaan hebbende.* 5 *De begeerte.* 6 *Adſeverat.* 7 *Percuſſoris.* 8 *Helderheit.* 9 *Tenuatum.* 10 *Tormenta.* 11 *Invertere*: *verdraaien, in anderen ſtyl te ſtellen.*

z' 'er kennis af hadt. Want, gelyk het volk gaarne 't ſnoodtſte aanneemt, zoo gebraaken 'er niet die geloofden, dat zy, zoo lang zy Neroos onverzoenlykheit vreesde, naa de faame geſtaan heeft van haaren man in de doodt te verzelſchappen; daarnaa zachter hoope verſcheenen zynde, van de ſmeekeryen [1] des leevens uitgewonnen is. Daar zy ſeedert luttel jaaren heeft bygevoeght, met een loffelyk gedenken haares mans, draagende aanſchyn en leeden wit van zulk een bleekheit, dat het uitwees dat haar veel van de leefbaare geeſten was afgetoogen. Seneca daarentuſſen, geduurende 't ſleepen en de traagheit der doodt, bidt Statius Annæus, dien hy lange in getrouwe vrundtſchap en de konſt der artzenye beproeft hadt, *het vergif over een' wyle verzorght*, daar de verweezenen in openbaar oordeel der Athenienſen mede gedempt worden, *voort te haalen*: en 't zelfſte gehaalt zynde, heeft hy 't ingenoomen, te vergeefs, mits de leeden nu kout waaren, en 't lichaam geſlooten teegens de kracht des vergifs. Entlyk is hy in een' badt van warm waater gegaan, beſproeiende [2] de naaſtaande ſlaaven, en deeze ſtemme daar by voegende: *dat hy dat nocht plengde* [3] *ter eere van Jupyn den Verloſſer*. Daarnaa in een badſtoove gebracht, en door de walmte verſtikt [4], wordt zonder eenighe lykplechtigheit gebrandt. Alzoo hadt hy by onvolmaakte uiterſte wille [5] bevoolen, als hy noch dat pas overryk, en overmachtigh orde op zyn
65 uiterſte ſtelde. Daar ging gerucht [6] dat Subrius Flavius met de Hondertmans, in heimelyken raadt, niet buiten weeten van Seneca nochtans, beſlooten hadt, *dat naa't dooden van Nero by hulpe van Piſo, Piſo ook zoude omgebracht worden, en't ryk geleevert aan Seneca, als onſchuldigh, en door vermaartheit zyner deughden tot den hooghſten top verkooren*. Jaa werden de woorden van Flavius ruchtbaar gemaakt: *dat 'er geen keur aan de ſchande was, zoo men eenen cytharſpeelder afzette* [7], *en een treurſpelſpeelder in de plaatze quaame*. Om dat gelyk Nero op de
66 cyther, alzoo Piſo in treurſpels gewaadt zongh. Voorts het kryslyk eedtgeſpan is ook niet langer verhoolen gebleeven, zynde de melders ontſteeken, om Fenius Rufus te verklikken, die zy niet lyden konden dat hy teffens medweeter en onderzoeker [8] was. Derhalven als hy aanſtondt en dreighde, zeidt hem Scevinus al grenikende [9], *dat niemandt meer en wiſt als hy*, en raadt hem van zelven aan, *dat hy zich teegens zoo goedt eenen Vorſt erkentelyk draagen zoude*. Nocht ſpreeken nocht zwygen wiſt Fenius hier toe te doen, maar was zyn eigen woorden in den

Seneca neemt vergift, 't welk niet werkt.

Door de walmte eener badtſtove verſtikt.

Gerucht dat men voor hadt het ryk aan Seneca te leeveren.

Scevinus meldt Fenius.

1. 'T liefkoozen. 2 Beſprengende. 3 Storte, offerde. 4 Exanimatus: ontzielt, ontademt. 5 Codicillis. 6 Spraak. 7 Wegdeed. 8 Ondervraager. 9 Renidens. Lipſ.

den wegh, en in openbaare vreeze. Ende alzoo de anderen, voornementlyk Cervarius Proculus Ridder, zich pynden hem t'overtuigen, wordt hy door bevel des Veltheers van Cassius een soldaat, die om d'uitneemende sterkheit van lichaam daar by stondt, aangegreepen en gebonden. Thans wordt door hun aangegeeven [1] de Kornel Subrius Flavius ten bederve gebraght, trekkende in 't eerst d'ongelykheit hunner zeeden t'zyner verdaadiging, en dat hy, die de waapenen droegh, met geen' ongewaapenden en verwyfden maatschappy van zoo groot een stuk zoude aangegaan hebben. Daarnaa, alzoo hy geperst werdt, omhelzende de gloorie der belydenisse, en gevraaght van Nero, uit wat oorzaak hy tot vergeetenis van zynen eedt gekoomen was [2]: *Ik haatte u*, zeid' hy, *nochte is iemandt van de soldaaten u getrouwer geweest, terwyl gy verdiende bemint te zyn. Ik heb begost u te haaten, naa dat gy een moorder van uw' moeder en zuster, een waagenaar, spelspeelder, en brandtstichter geworden zyt.* Zyn eige woorden heb ik verhaalt, om dat ze niet gelyk Senecaas, onder 't volk gebraght waaren. Ook en betaamd' het niet min dat men verstonde den zin van eens krysmans woorden, beide ongepronkt en kraftigh. 'T gaat vast dat in dien eedtgespanne aan Neroos ooren niet zwaarders overgekomen is, die gelyk hy gereedt was tot het pleegen van schelmstukken, alzoo ongewendt was te hooren 't geen hy pleeghde. De straffe van Flavius werdt den Kornel Vejanus Niger bevoolen. De zelve heeft in den naasten akker gebooden een' kuil te delven, de welke Flavius, als ondiep en engh, berispende, tot d'omstaande soldaaten, *zelfs dit*, zeid' hy, *is niet naar de orde* [3]. Vermaant zynde om moedighlyk [4] den nek op te steeken: *ach*, zeid' hy, *dat gy zoo vroomelyk sloeght*. Ende hy met veel tsidderens, hebbende naauwlyks met twee slaagen 't hooft afgesnoeit [5], heeft van zyn' wreedtheit by Nero gestoft, zeggende, *dat hy hem met anderhalve wonde hadt afgemaakt.*

67 Ook wordt Flavius ontdekt.

Die tegens Nero hevig uitvaart.

Sterft kloekhertigh.

Het naaste exempel van standtvastigheit is van den Hondertman Sulpitius Asper getoont: op Neroos vraage, *waarom hy tot zyn' doodt hadt aangespannen?* kortelyk antwoordende: *dat 'er geen ander raadt teegens zyn' lasterstukken was*. Toen heeft hy de bevoole peene gedraagen [6]. Niemandt ook van d'andere Hondertmans en heeft zich in 't vollyden der straffen, laf hartigh gedraagen. Dan Fenius Rufus en hadt den zelven moedt niet, maar heeft ook zyn kermen in zyn' uiterste wille gestelt. Nero verwachtte dat ook de Burgermeester Vestinus in de misdaadt zou-

68 Desgelyks Asper, en andre Hondertmans.

Maar Fenius Rufus hadt den zelven moedt niet.

1 *Melden, ontdekken.* 2 *Processisset: voortgevaren was.* 3 *Disciplina: krysorde.* 4 *Vroomelyk.* 5 *Afgeknot.* 6 *Subiit: over zich laaten gaan.*

Nero verwacht dat men ook Veſtinus betichte.

de getrokken werden, hem houdende voor heevigh en verbittert. Maar de eedtverwanten en hadden hunnen raadt met Veſtinus niet vermengt, zommigen uit oudt geſchil dat zy met hem hadden, 't meeſte deel, om dat zy hem voortſlaande[1] en niet om meê om te gaan[2] achten. Voorts

D'oorzaak van Neroos haat.

Neroos haat teegens Veſtinus was, uit d'innerlykſte maatſchappye, gereezen, dewyl dees de vuidigheit des Vorſten, hem in 't binnenſte bekent zynde, veracht, d'ander de forsheit van dien vriendt vreeſt, die hem dikwyls met ſcherpe antwoorden bedruilt[3] hadt, DE WELKE als zy zeer naa waarheit ſmaaken, een bittere heugenis van zich achterlaaten[4]. Hier was een' verſche oorzaak toe gekoomen, dat Veſtinus zich in huwelyk bygevoeght hadt Statilia Meſſallina, niet zonder kennis te hebben,

69 dat ook Cæſar een' van[5] haar' overſpeelders was. Derhalven, alzoo daar nocht misdaadt, nocht aanklaager gevonden werdt, om dat hy zich met den ſchyn van overtuigenis[6] niet bekleeden kon, zich tot de kracht der heerſchappye keerende, zeindt hy hem den Kornel Gerelanus, met

Zendt eenigen om hem te dooden.

een regement ſoldaaten op, en belaſt hem *'s Burgermeeſters toeleg voor te koomen, in te neemen zyn burgh*[7], *te dempen*[8] *zyn' uitverkoore jeugt*; om dat Veſtinus zyn huis hadt over de markt hangende, ook fraaye ſlaaven en van gelyken ouderdoom. Hy hadt te dien daage alle plicht eens

Veſtinus houdt maaltydt.

Burgermeeſters vervult, hieldt een' ſtaatlyke maaltydt, niets vreezende, oft om de vreeze t'ontveinzen, als d'ingetreede ſoldaaten hem zeiden, *dat hy van den Kornel geroepen werdt*. Hy, zonder eenigh marren,

Kryght de tyding des doodts.

ryſt op. ende alles wordt teffens geſpoeit. Men ſluit hem in een ſlaapkaamer, de artz is by der handt, de aderen worden afgeſneeden, hy

Laat zyn aderen openen, en ſterft hartigh.

noch ongezwakt in een' badtſtoove gedraagen, in warm waater gedompelt, zonder een woordt te ſlaaken van erbarmingh over zich zelven. Daarentuſſen waaren met wacht omringht, de geenen die gezaamentlyk waaren ter taafel gaan leggen, ende en zyn niet dan hoogh in der

Zyn Gaſten door Nero beſpot.

nacht uitgelaaten, naa dat Nero zich inbeeldende en teffens belacchende den ſchrik der geenen, die op 't genaakende verderf waaren wachtende, zeide, *dat zy ſtrafs genoegh ontgolden hadden voor 't Burgermeeſterlyk*

70 *banket*. Daarnaa gebiedt hy M. Annæus Lucanus te dooden. De zelve

Lucanus aangeſlaght.

als hy door 't uitvloeyen van 't bloedt, zyn voeten en handen voelde koudt worden, en den geeſt allenskens wyken uit d'uiterſte deelen, dewyl zyn borſt noch heet en des vernufts maghtigh was, gedenkende aan een gedicht by hem gemaakt, waar in hy vermelt hadt van eenen gequeſten

ſol-

1 *Præcipitem*: koppig, brusk. 2 *Inſociabilem*: onverzellyk, onraakelyk. 3 *Beſchimpt*, beſpot. 4 Overlaaten. 5 Onder. 6 *Indiciis*: tenzy men leeſt *judicii*, oordeel, recht. 7 *Velut arcem*. 8 Overvallen.

ſoldaat, overlydende aan gelyke forme van doodt, heeft de zelfſte vaarzen verhaalt. Ende is dat zyn uiterſte ſtemme geweeſt. Senecio daarnaa en Quinctianus, en Scevinus, zyn, niet met die weeklykheit[1] van hun voorige leeven, thans d'overſchietende eedtverwanten omgekoomen, zonder eenigh gedenkwaardigh werk of woordt. Maar daarentuſſen werdt de ſtadt vervult met lyken, 't Capitolie met offers: d'een dien zyn zoon, d'ander dien zyn broeder, oft naamaagh oft vriendt omgebraght was, gaan den Goden dank zeggen, hun huis met lauwer ſieren, zich aan zyn knien neederwerpen, en zyn rechterhand met kuſſen vermoeien. Ende hy geloovende dit blydtſchap te zyn, beloont het ſpoedigh beken van Antonius Natalis en Cervarius Proculus met ſtraffeloosheit. Milichus met eerſchenkaadjen verrykt, heeft zich den naam van *Behoeder*, met een Griex woordt zulks beteekenende, aangenoomen. Onder de Kornellen, heeft Granius Silvanus, alhoewel vrygeſprooken zynde, zich met eigener handt verdaan: Statius Proximus de vergiffenis, die hy van den Veltheer verkreegen hadt, met de ydelheit zyns uitganghs bedorven[2]: Daarnaa zyn van 't Kornelſchap afgezet, Pompeius, Cornelius Martialis, Flavius Nepos, Statius Domitius, wel niet als den Vorſt haatende, maar als die nochtans daar voor gehouden worden. Aan Nonius Priſcus om zyn' vrundtſchap met Seneca, en Glitius Gallus, ſamt Annius Pollio, die bet beſprooken als overtuight waaren, is ballinghſchap opgeleit. Priſcus is van Antonia Flacilla zyn' gemaalinne verzelſchapt: Gallus van Egnatia Maximilla, eerſt groote en onverkorte middelen bezittende, die haar daarnaa benoomen zyn: welks een en ander haare gloorye vermeerdert heeft. Ook werdt Rufus Ctiſpinus verdreeven ter geleegenheit[3] van 't eedtgeſpan, maar benydt van Nero, om dat hy eertydts Poppæa ten huwelyk gehadt hadt. Verginius en Muſonius Rufus zyn door de vermaartheit hunnes naams verdreeven. Want Verginius queekte de gunſt[4] der jongelingen met welſpreekenheit. Muſonius met de leeringen der wysheit[5]. Aan Cluvidienus Quietus, Julius Agrippa, Blitius Catulinus, Petronius Priſcus, Julius Altinus, zyn, als by den hoop en in 't honderdt, de eilanden der Ægæer zee toegelaaten. Maar aan Cadicia, huisvrouwe van Scevinus, en aan Cæſonius Maximus, werdt Italië verbooden, hebbende alleenlyk by de ſtraffe bevonden, dat zy aangeklaaght waaren. Atilla, moeder van Annæus Lucanus, werdt met ooghluiking, zonder vryſpraak, in 't[6] ſtraffen verby

En ook d'andere eedtverwanten.

71

Offerhanden in 't Catolië.

Natalis en Proculus verſchoont.

Milichus beloont.

Silvanus en Proximus dooden zich zelve.

Eenige verdachten van hunne dienſten afgezet: andere gebannen.

Flacilla en Maximilla volgen hunne Mannen in de ballingſchap.

Verginius en Muſonius, en anderen gebannen.

Atilla verſchoont.

1. *Mollitia.* 2. *Corrupit: te ſchande.* 3. *Occaſione: onder dexel.* 4. *Studia.* 5. *Philoſophiæ: wysheits liefde.* 6. *Zonder Lipſ.*

72 gegaan. Al't welk Nero volvoert hebbende, en zaamening der ſoldaaten gehouden, heeft den rotgezellen, man voor man, tweehonderdt penningen [1] uitgedeelt, en daar by gevoeght graan zonder betaaling, daar zy te vooren 't zelve naa den prys [2] van 't kooren genooten. Toen, eeven als oft hy eenigh bedryf van oorlogh ontfouwen zoude, roept hy de Vroedtſchap by een, en heeft het triomflyk ſieraadt geſchonken aan Petronius Turpilianus Oudtburgermeeſter, Cocceius Nerva gekooren Schout, Tigellinus Overſte des Hofleegers; verheffende zoo zeer Tigellinus en Nerva, dat hy, booven de triomflyke beelden op de markt, hunne gelykeniſſen ook by 't palais ſtelde. Hy heeft ook Burgermeeſterlyke eerteekens gegeeven aan Nymphidius, van wien, dewyl hy nu eerſt voorgekoomen is, ik een weinigh verhaalen zal. Want ook dees zyn beurte hebben zal in 't brouwen der Roomſche ellenden [3]. Hy dan geſprooten uit een moeder van vryelinx afkoomſt, die haar ſchoone lichaam onder de ſlaaven en vryelingen des Vorſten gemeen gemaakt [4] had, ſtofte van C. Cæſar geteelt te zyn, om dat hy, by eenigh geval, reizigh van ſtal en wreevel [5] van aanſchyn was: 't zy dat C. Cæſar, meede graatigh naa hoeren, zyn dartelheit ook aan diens moeder gepleeght hadt [6].

Nero beſchenkt de ſoldaaten.

Vereert zyne vrienden, Turpilianus, Nerva, Tigellinus en Nymphidius.

Verhaal van Nymphidius.

73 Maar Nero hebbende de Vroedtſchap beroepen, en een' reede voor de Raadtsperſoonen gevoert, heeft daar by gevoeght een' afkundinge voor 't volk, en de te boek geſtelde blyken, ſamt de belydeniſſen der verweezenen. Want hy werd met ſterk gerucht onder de gemeente gehekelt [7], *als oft hy onſchuldige mannen, uit nydt en vreeze gedempt hadt*. Voorts aan 't beginnen, groeyen en overtuigen des eedtgeſpans, en hebben ook alstoen niet getwyfelt, dien 't ernſt was de waarheit t'onderzoeken, en belyden 't de geenen die naa Neroos ondergangk in ſtadt gekeert zyn. Maar in den Raadt, terwyl dat yegelyk die in de meeſte droefheit ſtak, zich tot vlaayen verneederde, heeft Salienus Clemens Junius Gallio, die om de doodt van zynen broeder Seneca vervaart was, en om zyne behoudenis ſmeekte, begraauwt, hem noemende *vyandt en vadermoorder:* tot dat hy door d'eenſtemmigheit der Vroedtſchappe afgeſchrikt is; op dat hy niet en ſcheene de gemeene ellenden te misbruiken, tot een' geleegenheit om zynen eigen haat te uiten, nochte 't geen door de zachtmoedigheit des Vorſten bezaadight en in vergeetelheit geſtelt was [8],

Neroos rede aan de Vroedtſchap, en afkundiging voor 't volk.

Vlaaiery der Vroedtſchap.

74 tot nieuwe wreedtheit ophaalde. Toen zyn de Gooden giften en dankzeggingh toegekeurt, en een'eere op haar zelve aan de Zon, die een

Dankzegging aan de Goden.

1 150 *guldens.* 2 *Markt.* 3 *Pars erit: een deel der Roomſche plaagen ſtrekken zal.* 4 *Veil gehadt.* 5 *Kriesch.* 6 *Etiam matri ejus illuſit: zyn moeder ook bedrooit hadt.* 7 *Lacerabatur: verſcheurt.* 8 *Obliterata: doorgeweegt.*

een ouwde kerk by de renbaan heeft, waar in men voor hadt het ſtuk te verrichten, de welke de verborgentheeden des eedtgeſpans met zyn Godtheit ontdekt hadt: dat ook het ſpel der renbaane ter eere van Ceres met meer geloops van paarden zoude geviert worden [1]: de maant April ook den bynaam van Nero ontfangen zoude: een tempel voor 't Heil [2] geſticht worden, ter plaatſe daar Scevinus het yzer uit hadt gegreepen. Hy zelf heeft die dag by 't Capitolie geheilight, en daar by geſchreeven, AAN JUPYN DEN WREEKER. Dit alstoen ter tyd niet gaa geſlaagen, werdt, naa de waapenen van Julius Vindex, tot een wichelteeken en voorſpook getoogen [3]. Ik vinde in de gedenkſchriften der Vroedtſchappe, dat Cerialis Anicius gekooren Burgermeeſter voor zyn' ſtemme [4] geſprooken heeft, *dat men op 't ſpoedighſt een tempel aan den Godlyken Nero, van 't geldt der gemeente, zoude oprechten*. 'T welk hy wel keurde, alsaan den geenen die den ſterffelyken top overklommen was, en d'eerbiedenis [5] der menſchen verdient hadt: daar 't zelfſte als een voorſpook van zynen toekoomenden ondergangh was uit te leggen. want de eere der Goden en wordt den Vorſte niet eerder toegedraagen, dan hy laat onder de menſchen te hanteeren.

Anicius vlaaiery,

Tot een voorſpook van Neroes ondergang geduidt.

1 *Celebraretur*. 2 *Saluti*. 3 *Geduidt*. 4 *Sententia*: *Stemrede*. 5 *Venerationem*: *'t aanbidden*.

HET

HET
ZESTIENDE JAARBOEK
VAN
C. CORNELIUS TACITUS,
Seedert Auguſtus aflyvigheit.

KORT BEGRIP DES ZESTIENDEN BOEKS.

Valſche ſchatten in Afriken gevonden: en Neroos ydelheit in dat ſtuk. De welke te Rome den vyfjaarigen ſtrydt ſtrydt, t'eenemaal op zyn toonneelſpeelderſch. Poppæa ſterft, en wordt haar een eerlyke uitvaart gehouden. C. Caſſius en L. Silanus worden in ballingſchap verdreeven. De laaſte wordt endtlyk omgebragt, en meer anderen. In Campanien gebeurt een groot onweeder, ſchynende tot een quaadt voorſpook te dienen. Anteius en Oſtorius worden ter doodt gedreeven, ook Mella, Criſpinus, Petronius. Thraſeus Pœtus wordt aangeklaaght, toen 't licht der Roomſche weerelt: en Bareas Soranus. Men verwyſt hen, en zy ontſlaan zich zelve. Al dit is't bedryf van een jaar: om dat het noodtlot ons de reſt des boeks benydt heeft: Burgermeeſters zynde

C. SUETONIUS, EN L. PONTIUS TELESINUS.

1 HIer naa heeft de fortuine Nero bedruilt [1], door zyn eigen' ydelheit, op de belofte van Ceſellius Baſſus, die een Pœn van oorſpronk, zyner zinnen byſter [2], de verbeeldinge der nachtruſt, tot een'ongetwyfelde hoope getrokken heeft. Ende gevaaren naa Roome, 's Vorſten toegangk gekocht hebbende, ontfouwt, *dat in zynen akker een' hol gevonden was van ongemeete diepte, daar groote kraft van goudt in lagh, niet in forme van geldt, maar op het ruw en overouwt gewichte. Naamelyk daar laagen overzwaare vierkanten* [3], *en ſtonden zuilen aan d'an-*

Gedroomde ſchat, die Buſſus zich inbeeldt gevonden te hebben en Nero aanbrenght.

1 *Illuſit*: ſpotlyk bedroogen. 2 *Zyns vermufis.* 3 *Lateres*: vierkante klompen.

d'andere zyde. Al't welk zoo meenigh een' eeuwe verhoolen gebleeven was, om de jeegenwoordighe voorspoedt te meerderen. Voorts, gelyk de gissinge uitwees, de Fenicier Dido voorvluchtigh van Tyrus, moest, naa het stichten van Carthago, die rykdoomen verborghen hebben, op dat het nieuwe volk niet door te veel geldts en verdartelde: oft de Kooningen der Numiden doch anderszins gesteurt, door begeerte des goudts, tot een' oorlogh ontsteeken wierden. Nero derhalven, zonder de geloofwaardigheit des aangeevers, oft der handelinge zelve, te doorzien, oft bezichtigers te zenden, daar hy kennis door krygen kon, oft het waar was dat men hem bevestighde, styft van zelf het gerucht, en zendt derwaarts, die 't als een gewonnen roof zouden naar hem voeren. Men verschaft 'er drieriemde galeyen, en een uitgeleezen koggeken [1], om der spoedigheit te baate te koomen. Ende 't volk, door de lichtgeloovigheit des uitspreiders, heeft in die daagen van niet anders gesprooken, met verscheide faame. Ende by geval werdt het vyfjaarigh spel, op de tweede vervyfjaaring [2], geviert: en hebben de reedenaars tot haar voorneemste stoffe 's Vorsten lof aanveirt. *Want niet alleen de gewoonlyke vruchtn, en het goudt vermenght met metaal en werdt getelt, maar 't aardtryk quam voorts met een' nieuwe vruchtbaarheit, en de Goden droeghen ons de rykdoomen te gemoet.* Ende andere dingen, die zy met d'allerhooghste siertaal, en geen' minder gevlaay, slaafscher wyze verzierden, zonder te zorgen voor de lichtvaardigheit des geloovers [3]. Daarentussen groeide de overdaadt, door den ydelen schyn, en werden d'ouwde middelen [4], doorgebraght, eeven oft der nu gevonden waaren, daar hy veele jaaren werk aan hadt met verquisten. Jaa verschonk hy nu reedts daar af. Ende 't verwachten der rykdoomen was eene van de oorzaaken der gemeene armoede. Want Bassus, naa 't opgraaven van zynen akker, en eenen breeden hoek veldts rondom, terwyl hy nu deez' nu die verklaart [5] de plaats van 't beloofde hol te weezen, en hem volgen niet alleen de soldaten, maar ook 't volk van 't platte landt, aangenoomen tot het werk [6]: ten laasten, afleggende zyn' dwaasheit en verwondert, *niet over zyn' valsche droomen van voorheenen, maar oft hy alstoen eerst beguichelt [7] geweest waar*, is de schaamt en vreeze, door een' willige doodt, ontvlooden. Zommigen hebben vermelt, *dat hy gebonden en thans geslaakt is, met beneemen zyner goederen, in steede van den kooninklyken schat.* De Vroedtschap, midlerwyle, zynde nu 't vyfjaarlyksch spel naaby, biedt

Als of die door Dido was verborgen.

2

Nero gelooft dat ydel aanbrengen,

En zendt eenigen om de schatten te haalen.

Veel geruchts en gevlaais daar over op het vyfjaarigh spel.

3

Bassus zynen akker opgravende, vindt geen schat,

En doodt zich zelven.

4

1 *Navigium: vaartuig.* 2 *Lustro.* 3 *Securi de facilitate credentis: Verzeekert dat hy 't lichtelyk gelooven zoude.* 4 *Opes: schatten* 5 *Adseverat: staande houd, dryft.* 6 *Medegenoomen om te werken.* 7 *Bedroogen.*

den Veltheere *de zeege der zang aan*, om d'oneere af te wenden, en voeght 'er by *de kroon des welzeggens*, om de ſpeelſche leelykheit te bewimpelen. Maar Nero zeggende, *dat hy geen gunſtjagt, nocht de magt der Vroedtſchappe van doen hadt, hy zoude billyk zyn teegens de naaryveraars, en, zonder bezwaar van't gewiſſe der rechteren, den verdienden prys* [1] *behaalen*, heeft eerſt een gedicht op 't tooneel uitgeſproken: thans alzoo de gemeente verzocht *dat hy alle zyne ſtudien zoude in't licht brengen* [2] (want deze woorden hebben zy geſprooken) treedt hy ter ſchouwburgh in, gehoorzaamende alle de wetten des cythars: dat hy vermoeit niet needer gingh zitten, het zweet niet dan met het kleedt, dat hy aan 't lyf hadt, afwiſte: dat men geen uitwerpzel van mondt oft neusgaaten en zaage. Ten laaſten, op gebooghe knie, die vergaadering met der handt geëert hebbende, wachtte hy op de vonniſſen der rechteren, met geveinsde bedeeſtheit. Ende 't graauw der ſtad, wat hen belangt, zynde ook gewoon 't gebaar [3] der ſpeelende gezellen te helpen, maakte een geſchal, op zekere maten, en met een ordentlyk handgeklap. Gy zoud gelooft hebben, dat zy zich verheughden, en moogelyk verheugden zy zich in 't ongelyk dat de ſtaat by dit laſterſtuk leed. Maar de genen, die uit de verre geleegene amptdeelachtige ſteeden waaren, en noch aardende naa dat ſtrengh Italië met zyn' oude zeeden, en die gezeeten zynde in wyde wingeweſten, onervaaren in dertelheit, om gezantſchappen te bedienen, oft om hun eigen voordeel, overgekoomen waaren, konden dat gezicht niet verdraagen, nochte den oneerlyken arbeid uitſtaan: dewyl zy bezweeken met d'onweetende handen, de kennishebbende ſtoorden, en dikwyls van de ſoldaten geſlagen werden, die by troepen [4] ſtonden, op dat 'er niet een oogenblik tyds, met oneeven geſchreeuw oft luit zwygen, doorginge. 't Gaat vaſt dat 'er veelen der Ridderen, dewyl zy door de engten der toegangen, en d'opdringende [5] meenighte, uitdringen, te plettere getreeden zyn: en dat anderen, dewyl zy dagh en nacht oover in de zeetels blyven, met doodtlyke ziekte bevangen zyn. Naamelyk een' grooter ſchrik was 'er in, zoo zy ontbraaken in 't ſchouwſpel, zynde aldaar veelen in 't openbaar, noch meer in 't heimelyk, om naa te ſpeuren de naamen, en 't aanſchyn, de luſtigheit en droeffenis der verzaamenden. Waar door den geringen terſtondt ſtraffe opgeleidt werdt, teegens de doorluchtighen ontveinſt voor dien tydt en thans de haat geuit. Ende zeide men *dat*

Nero ſpreckt een gedicht uit op het tooneel, ſpeelt in 't openbaar op den cythar, en gehoorzaamt alle de ſpeelwetten.

Wordt van 't graauw daar over toegejuicht, met hantgeklap.

Maar anderen, noch zoo niet ontaardt, konnen dat gezicht niet verdraagen.

Veelen worden met gewelt in den ſchouwburgh gehouden.

Men neemt acht op 't gelaat der aanſchouwers.

1 *Lof.* 2 *Gemeen maaken.* 3 *Geſtus.* 4 *Cuneos: Beitels*, anders *de uitgangen.* 5 *Ingruentem: aanſtreevende.*

dat Vespasianus van zynen vryelingh Phœbus berispt [1] *werde, als oft hy van vaak pinkooghde, en nauwlyks door voorbidden van de beſten beſchut: tbans zyn naakendt bederf, door grooter noodtlot, ontvlooden is.* Naa 't eindt van den ſpeele, heeft Poppæa de doodt uitgeſtaan, door gramſchap haares mans by geval toegekoomen, van den welken, zy zwangher, met een' voetſchup bezeert is. Want van vergif en zoud' ik niet gelooven, al melden 't eenige ſchryvers, meer uit haat dan ter goeder trouwe. Want hy begeertigh naa kinderen was, en hem de minne zyner huisvrouwe onder had. 'T lichaam is niet met vuur verteert, na de Roomſche wyze: maar naa de gewoonte der uitheemſche Kooningen, opgevuldt en gezult [2] met riekende kruiden, en in de tombe der Juliën gebracht. Men heeft nochtans de uitvaart in 't openbaar gehouden, en heeft hy zelf op de ſchipbekken haar ſchoonheit gelooft, mitsgaaders *dat zy moeder van een godtlyk kindeken geweeſt was*, en andere gaaven der fortuine, in plaats van deughden. De doodt van Poppæa, die gelyk zy uiterlyk droef, alzoo blydt was in de gedachten, om haar onkuisheit en wreedtheit, is daarenbooven met een' nieuwe haatlykheit opgevult, door Nero, mits hy aan C. Caſſius den plicht der uitvaart verboodt. 'T welk 't eerſte voorteeken geweeſt is des quaadts, dat niet langh uitgeſtelt werdt. Maar men voeghd' er Silanus by, zonder eenighe misdaadt, uitgezeit dat Caſſius om zynen ouwden rykdoom, en deftigheit van manieren, Silanus om zyn doorluchtigh geſlacht, en zeedighe jeughdt, uitſtaken [3]. Derhalven gezonden hebbende zeekere reede aan den Raadt, vertoond' hy, *dat men ze beide uit den Staat wegh behoorde te doen.* Ende dreef hy aan Caſſius toe, *dat hy, onder de beelden zyner voorouderen, ook de gelykeniſſe van C. Caſſius eerde, met dit opſchrift:* AAN DEN HOOFTMAN DER PARTHYE. *Naamelyk, daar meede hadt hy zaadt tot burgerkrygh, en afval, van den huize der Cæſaren, gezocht. Ende dat om zich niet alleen van den vyandtlyken* [4] *naam tot tweedracht te dienen, hy aangehaalt hadt L. Silanus, een eedel jongelingh, brusk* [5] *van gemoedt, dien hy ten toon ſtellen moghte, om nieuwigheit te verwekken.* Daarnaa graauwd' hy Silanus zelf toe, evenalleens [6] als zynen oom

Vespasianus raakt in 't oogh en gevaar. 6

Poppæa ſterft.

'T lichaam niet verbrandt, maar gebalſemt ten graave gebracht.

Zy wordt van Nero gepreezen. 7

Caſſius en Silanus worden beſchuldight.

Om hunne doorluchtigheit en deughden.

Zaaken ten laſte van Caſſius. 8

1 *Begraauwt.* 2 *Conditur.* 3 *Blonken.* 4 *Infenſt: vinnighen.* 5 *Præruptum: weêrbarſtigh.* 6 *Ingelyker wyze.*

Misdaadt Silanus te laſt geleit.

Torquatus, *als oft hy zich reedts des ryks zorghen onderwondt, ſtellende zyn vryelinghen tot meeſters van reekeningen, van verzoekſchriften, tot briefſchryvers*; dingen ydel teſſens en valſch. Want Silanus was zorghvuldigh [1] van vreeze, en door 't bedryf zynes ooms verſchrikt om op zyn' hoede te weezen. Daarnaa braght hy voort aanbrenghers, zoo 't heette, die verzierden, dat Lepida huisvrouw van Caſſius, en moeye van Silanus, bloedſchande, met haar broeders zoon, bedreeven, en zich met vervloekte zeeden van offer verloopen hadt. Men trok daar in als meedeweeters Vulcatius Tullinus en Marcellus Cornelius Raadtsperzoonen, met Calpurnius Fabatus Ridder: de welke met beroep aan den Vorſt, de genaakende doemenis te leur geſtelt hebbende, thans Nero, dewyl hy 't met hooftſchelmeryen drok hadt,

Lepida huisvrouw van Caſſius met bloedtſchande beticht.

9 als volle geringh weezende ontkoomen zyn. Toen worden Caſſius en Silanus, by raadtſlot, ballinghen 's lands geleidt, 't keuren oover Lepida aan Cæſar gelaaten. Caſſius werdt weghgevoert op het eilandt Sardinië, en * 't recht der Vroedtſchappe verwacht. Silanus in ſchyn oft men hem naa Naxus voeren wilde, werdt tot Hoſtie gebraght; daarnaa in de amptdeelachtighe ſtadt van Apulië, genaamt Barium, beſlooten. Aldaar 't welweederwaardigh lot wyslyk duldende, werdt hy aangegreepen van den Honderdtman gezonden tot den doodtſlagh. Ende als die hem riedt *zyn aderen af te ſteeken*, zeid' hy, *dat zyn gemoedt wel beſlooten hadt te ſterven, maar den doodtſlaagher de glorie van dien dienſt niet toeſtondt* [2]. Maar de Honderdtman hem ziende, alhoewel ongewaapent, nochtans dapper ſterk, en naader aan toorne dan vreeze, gebiedt den ſoldaaten *hem op 't lyf te vallen*. Nochte en liet Silanus zich daarteegens te kanten, en ſlaaghen toe te dryven, zoo veel hy met zyn naakte handen vermoght, tot dat hy, door verſcheide wonden van vooren van den Honderdtman ont-

Caſſius en Silanus in ballingſchap verdreeven.

Silanus wordt daarnaa omgebraght.

10 fanghen, als in een' ſtrydt viel. Niet traaghlyker en hebben zich L. Vetus en zyn' ſchoonmoeder Sextia, en zyn' dochter Pollutia, ter doodt begeeven: gehaat van den Vorſt, als oft zy hem met hun leeven verweeten, dat Rubellius Plautus, ſchoonzoon van Lucius Vetus, omgebraght was. Maar dat de wreedtheit zich begoſt te

[1] *Intentior.* * *Hier is 't Latyn bedorven. Lipſ. De Franſche overzetting van R. le Maiſtre luidt, On l'on attendoit qu'il monruſt de vieilleſſe. Zoo zonde 't Latyn ſchynen, Et ſenectus ejus exſpectabatur... Anderen leezen Et feſtinatus exitus exſpectabatur. Dat is, Dat daar een verhaaſte doodt verwacht werdt: te weeten in Sardinië, om de ongezontheit der lucht....* [2] *Toe te ſtaan.*

te ontdekken, quam by zynen vryeling Fortunatus toe, die zyns meesters zaaken verdorven [1] hebbende, zich stelde om hem te betighten, te hulp neemende Claudius Demianus, de welken om zyn' lasterstukken, geboeit van Vetus, Voorburgermeester van Azië, Nero ontslaakt heeft, tot belooningh der aanklagte. 'T welk by den beschuldighden verstaan zynde, en dat men hem en zynen vryelingh, in gelyken staat stelde, vertrekt hy zich ten platten lande by Formium. Aldaar omheinen hem de soldaaten met heimelyke wacht. By hem was zyn' dochter, booven 't aanstreevendt [2] gevaar, kroesch [3] van lange droefheit [4], sint dat zy de doodtslaaghers haars mans Plautus gezien hadt [5]. Ende hebbende zyn' bloedighe nek omhelst, bewaarde zy 't bloedt en de besprenghde kleederen, weeduwe verwart in geduurighe rouwe, zonder eenigh voedtsel, behalven 't geen de doodt weerde. Op 't vermaan haars vaaders toen, vordert z' haaren wegh naa Napels. Ende, om dat men haar den toegangh tot Nero verboodt, bezette zy den uitgangh en riep, *hy zoude den onschuldighen hooren, nochte zynen eertydts amptgenoot in Burgermeesterschap aan des zelven vryeling ten besten geeven*; thans met wyflyk gehuil, by wylen booven haar' sexe treedende, met vinnighe [6] stem. Tot dat de Vorst zich eeven onbeweeglyk, door [7] gebeeden en haatverwekkingh [8], beweezen heeft. Dies boodtschapt zy haaren vaader, *dat hy de hoop te verwerpen hadt, en zich met de noodt te behelpen* [9]. Met eenen werdt hem verwittigt, hoe de Raadt toereedt kennis van der zaake te neemen, en een fel vonnis. Nochte ontbraaken der, die hem vermaanden *Cæsar erfgenaam van een groot deel zyns goedts te maaken, en alzoo 't ooverschot, ten behoeve zyner kindtskinderen te raade te houden*. 'T welk verfoeyende, om zyn leeven, in 't naast aan de vryheit geleidt, op 't jonghst met geen' slaafsheit te bezoedelen, schenkt hy den slaaven al wat hy by zich hadt van geldt: en beveelt *elken na zich te neemen 't geen men wegh draagen kon, alleenlyk drie beddekens daar te houden, tot volvoering van 't uiterste*. Toen snyden zy, in een' zelfste slaapkaamer, met een zelfste yzer, hunne aaderen af, en in der haast yder met een bezonder kleedt, om der schaamte wil, overtogen, worden zy in een' badstove gebracht, de vaader zyn' dochter; de grootmoeder haar kindtskindt;

L. Vetus door zyn' vryelingh betight.

Zyn dochter in geduurige rouwe leevende,

Poogt hem by Nero te verbidden,

Maar vergeefs.

Vetus bereidt zich ter doodt.

Hy, zyn schoonmoeder Sextia, en dochter Pollutia, sterven

1 *Ten achteren gezet: ontrouwelyk gehandelt.* 2 *Ingruens.* 3 *Atrox: fel, wreevelmoedig.* 4 *Lang verdriet.* 5 *Beoogt hadt.* 6 *Infensa.* 7 *Voor.* 8 *Invidiæ: nydt.* 9 *Te doen dat de noodt vorderde.*

kloekmoedighlyk door afſnyding der aderen.

deez' beide d'anderen aanſchouwende, en om ſtrydt biddende, *dat de ſlibberende ziele* [1] *eenen veirdighen uitgangh hebben moght, om de hunnen overleevende en in ſtaat van ſterven te laaten.* Ende heeft de fortuin orde gehouden: zynde de oudſte eerſt, toen d'oudſte daar aan, overleeden. Zy werden bewroeght, naa de begraffenis, en gekeurt *dat men hen naa de wyze der voorouderen te ſtraffen hadt.* Ende Nero ſteld 'er zich tuſſchen, hun toelaatende *te ſterven naa eigen zin.* Met dusdaan' een ſpot beſloot men de bedreeve moorden [2]. Aan Publius Gallus, Roomſch Ridder, om dat hy zeer groot met Fenius Rufus, en niet vreemdt van Vetus geweeſt was, is waater en vuur verbooden: den vryeling en aanklaager is, tot loon van dien dienſt, een' plaats in de ſchouwburgh, onder de loopende booden [3] der Gildemeeſteren gegeeven. Ende de maandt die Aprilis, welke zelfſte was Neroneus, volghde, Majus wiſſelde haaren naam in Claudius, Julius in Germanicus: verklaarende Cornelius Orfitus, die dat geſtemt hadt, *dat de maandt Junius daarom overgeſlaaghen was, om dat nu twee Torquaten, ter zaake van ſchelmſtukken, omgebraght, den naam der Junien* [4] *ongelukkigh gemaakt hadden.* Dit jaar, met zoo veel oeveldaden bekladt, hebben ook de Goden met onweeder en ziekten doen uitmunten. Campanië is door geſnor [5] van winden verwoeſt, dat hoeven, geboomte, veldtvruchten, aan alle zyden, om verre geſmeeten heeft, en zyn gewelt tot de buirgeweſten der ſtadt toe, gejaaght. In de welke alle ſoorten van menſchen, door kraft van peſt geplondert werden, zonder eenighe ontſteltenis des heemels [6], die men met ooghen verneemen kon. Maar de huizen werden met ademlooze lichaamen, de gaſſen [7] met lyken [8] vervult. Geen ſexe, geen ouderdoom was vry van gevaar. De ſlaaven zoo wel als de vryboortighe gemeente werdt ſchielyk uit het leeven gerukt, onder 't kermen van wyf en kinderen, de welke, dewyl' 'er by zitten, en hen beweenen, dikwyls in 't zelfſte vier verbrandt worden. Het ooverlyden der Ridderen en Raadtsperſoonen, alhoewel ooverhoop [9], viel min beſchryelyk, als die, door de gemeene ſterfte, 's Vorſten wreedtheit voorquaamen. In 't zelve jaar heeft men ſoldaatkeur gehouden in 't Narbonnenſer Gallië, Afriken en Azië, om de keurbenden van Illyrica vol te maaken,

12 P. Gallus om de vriendtſchap met Rufus en Vetus verwoezen.

Dry maanden naar Neroos naam en bynaamen vernoemt.

13 Campanie door onweêr verwoeſt,

Groote ſterfte door peſt te Roome.

Volklichtingh in Gallië en andere geweſten.

1 *Animæ: adem.* 2 *Doodſlaagen.* 3 *Lakkeyen.* 4 *Junium: Lipſ.* 5 *Turbine: dwerlingh.* 6 *Der lucht.* 7 *Itinera.* 8 *Funeribus: lykſtaatſyen.* 9 *Promiſcui.*

ken, in de welke de geenen die door ouderdoom oft ziekte afgemat waaren, van den eedt ontslaaghen werden. De schaade der Lugdunensen heeft Cæsar met dryhonderdtduizendt gulden getrooft, op dat zy weeder oprechten moghten 't geen de stadt verlooren hadt. welk geldt door de Lugdunensen te vooren was aangebooden geweest in tyde van beroerten. C. Suetonius, en L. Telesinus Burgermeesters zynde, heeft Antistius Sosianus, om 't maaken van lasterdichten op Nero, gelyk ik gezeit heb, met ballingschap gestraft, verneemende dat de aanbrenghers dus geëert werden, en de Vorst zoo gereedt tot doodtslaaghen was, zynde onrustigh van gemoedt, nochte verzuimel op de gelegentheeden, door de gelykheit der fortuine, gewinnende gunste van Pammenes balling ter zelve plaatse, die vermaardt was [1] in de konste der Chaldeën, en daar door met de vrundtschap van veelen onderstut. Gissende dat dees niet te vergeefs booden kreegh en om raadt verzocht werdt, verneemt hy met eenen, dat hem P. Anteius jaargeldt verschafte. Nochte was hem onbekent, dat Nero haat op Anteius droegh, om de liefde des zelven tot Agrippina, dat ook zyn' rykdoomen, voor al, waaren om de begeerlykheit gaande te maaken, en te dier oorzaake meenigh man om hals geraakte. Derhalven onderschept hebbende brieven van Anteius, ook gestoolen de boekskens, verborgen onder de geheimenissen van Pammenes, in de welke des andren geboortdagh, en toekoomende geluk stondt, teffens gevonden, 't geen hy noopende den oorsprongk en 't leeven van Ostorius Scapula hadt ingestelt, schryft aan den Vorst, *dat hy groote dingen, en t'zyner behoudenis dienstigh zoude overbrenghen, mits verwervende eenen korten oorlof van ballingschap. Naamelyk Anteius en Ostorius staaken naa 't bewindt, en doorvorschten hun en Cæsars noodtlot*. Daar op werden snelle koggen [2] gezonden, en Sosianus in der yl oovergevoert. Ende zynde zyn aanbrengen ruchtbaar, werden Anteius en Ostorius meer voor verweezen als voor bewroeght gehouden, zoo verre dat niemandt d'uiterste wil van Anteius darde bezeegelen, 't en waar Tigellinus het hun aan geraaden hadde. Eerst was Anteius vermaant, *niet te marren met d'uiterste tafelen* [3]. Maar hy vergift ingezwolghen hebbende, nam verdriet in de traagheit des zelven, en verylde de doodt met afsnyden van aderen. Ostorius was te dier tydt verre, te landewaart,

Nero helpt de Lugdunensen met geldt.

14

De balling Sosianus ontdekt met loosheit de geheimen van Anteius en Ostorius,

Die hy met brieven beschuldight.

Anteius doodt zich zelven.

15

1 *Berucht was met.* 2 *Liburnicæ: jachten.* 3 *Schriften.*

waart, aan de grenze der Liguren. Daar is een Honderdtman heen gezonden, om zyn doodt te ſpoeyen. De oorzaak des haaſtens ſproot daar uit, dat Oſtorius treflyk bekrysfaamt en de burgerkroon in Britannië verdient hebbende, met zyn' geweldighe ſterkte van lichaam, en kennis van waapenen, de vrees in Nero gebraght hadt, dat hy hem aanranzen moght, die altydts tzaagende was, en door 't onlanghs bevonden eedtgeſpan bet verſchrikt. De Honderdtman derhalven hebbende d'uitvluchten der hoeve beſlooten, oopenbaart hem het bevel des Veldtheers. Die heeft de vroomigheit dikwils teegens den vyandt gebleeken, teegens zich zelven gekeert. Ende om dat de aaderen, alhoewel afgebrooken, luttel bloedts uitſtortten, gebruikende tot hierentoe de handt van eenen ſlaave, dat die d'onbeweeghde dag ophief, drukte hy des zelven rechter vuiſt aan, en viel toe met de ſtrot. Alwaar 't ook dat ik uitheemſchen oorloghen, en dooden voor 't gemeene beſt uitgeſtaan, met een gelykvormigheit van geval verhaalde, ik zelf zoude myn zadt daar af hebben, en my toeleggen dat het anderen verdrieten zoude, dien van de dooden der burgeren, alhoewel eerlyk, nochtans droevigh en zonder ophouden, moeſt walghen. Maar ſlaafſche lydtzaamheit, en zoo veel bloedts t'huis verquiſt, matten nu den geeſt af, en doen hem krimpen van droefenis. Nochte en heb ik eenige andere verſchooning te vorderen, van die deeze dinghen te weeten koomen, als dat men my toelaat niet te haaten, de geenen die zoo laffelyk ſterven. Dees is een gramſchap der Goden geweeſt teegens den Roomſchen Staat, daar men niet, als in neederlaagen van heiren, en bemaghtighen van ſteeden, t'eenenmaale gebeurt, oover heene kan ſchryden. Men gunne dit aan de naakoomſt der doorluchtighe mannen, dat gelyk zy in uitvaart van de gemeene begraffeniſſen afgezondert worden[1], hun alzoo in 't vermelden van hun uiterſte, een' gedenkenis op zich zelve, toegeleidt werde, en gebeure. Naamelyk weinigh daagen zyn al in een ſchaar, Annæus Mella, Cerialis Anicius, Rufus Criſpinus, en C. Petronius ten val gekoomen. Mella en Criſpinus Roomſche Ridders, van Vroedſchappelyke achtbaarheit[2]. Want deeze eertydts Overſte van 't hofleeger, en met Burgermeeſterlyke eerteekens beſchonken, en onlanx, als met het eedtgeſpan behipt, in Sardinië verdreeven, heeft naa 't ontfangen

Men zendt een Honderdtman aan Oſtorius, om zyn doodt te ſpoeien.

Zyn einde.

16 Des ſchryvers uitweiding over zoo veele droevige en verdrietige vertellingen.

Zyn verſchooning.

17

1 *Hun uitvaart van de gemeene begraffeniſſen verſcheelt.* 2 *Dignitate: waardigheit.*

fangen van de boodtſchap der geboode doodt, zich zelven omgebragt. Mella geboóren uit de zelfſte ouders als Gallio en Seneca, hadt zich onthouden van naa eeren [1] te ſtaan, uit averechtſche eerzucht [2], om in ſtaat van Roomſchen Ridder, eeven maghtigh te zyn als Burgermeeſterlyke perſoonen. Met eenen hieldt hy den wegh korter om aan geldt te geraaken, door verzorghampten [3], en 't bewindt oover 's Vorſten zaaken. De zelve hadt Annæus Lucanus geteelt, een groot behulp zyner doorluchtigheit. Naa 't ombrenghen van den welken, dewyl hy de huisgoederen des zelven ſcherpelyk naavorſt, heeft tot aanklaagher opgewekt Fabius Romanus, een van de innerlykſte vrienden van Lucanus. Men verziert, *dat vaader en zoon vermenght geweeſt waaren in kenniſſe van 't eedtgeſpan*, naabootzende brieven van Lucanus, welke Nero gezien hebbende beval *aan hem te draaghen*, ſnakkende [4] naa zyn goederen. Maar Mella, welke wegh ter doodt toen de gereedtſte was, heeft zyn' aderen geopent: naa 't ſchryven van briefkens [5], waar by hy groot geldt aan Tigellinus en zynen ſchoonzoon Coſſutianus Capito maakte, om 't overſchot te verzeekeren. Men voeght 'er by, dat hy, als klaagende over d'onbillykheit zyner doodt, aldus in die boekskens zoude geſchreeven hebben: *dat hy wel ſtorf zonder oorzaak van ſtraffe, maar Rufus Criſpinus, en Anicius Cerialis het leeven genooten, daar zy haat op den Vorſt droeghen.* Welke dinghen men geloofde alzoo ingeſtelt te zyn, van Criſpinus om dat hy omgebraght was, van Cerialis, op dat hy omgebraght wierde. Want niet lang daarnaa heeft hy zich zelven aangetaſt [6], met minder erbarmen dan over d'anderen [7], om dat men gedachtigh was, hoe 't eedtgeſpan aan C. Cæſar door hem ontdekt was. Van C. Petronius ſtaat een luttel van 't voorgaande op te haalen. Want deeze braght den dagh met ſlaapen, de nacht met den plicht en vermaaklykheeden [8] des leevens oover. Ende gelyk anderen door nyverheit, alzoo was hy door vuidigheit in 't licht der faame geſteeghen, en werdt gehouden niet voor eenen ſlampamper oft doorſlagh, gelyk 't meeſte deel der geenen die 't hunne opſnappen [9], maar aardigh afgerecht op de overdaadt [10]. Ende zyne

Het omkoomen van Criſpinus, en Annæus Mella, vader van Lucanus.

Cerialis doodt zich zelven.

18

Leven en bedryf van Petronius.

Zyn welluſtige overdaadigheit.

Eee woor-

1 *Ampten.* 2 *Grootsheit.* 3 *Procurationes.* 4 *Inhians: gaapende, vlamnende op.* 5 *Codicillis: boekskens, beſprek, onvolkome uiterſte wille.* 6 *Vim ſibi attulit: heeft hy zich zelven geweldt gedaan, gedoodt.* 7 *Min beklaaght dan d'anderen.* 8 *Verluſtiging.* 9 *Haurientium: verzwolgen.* 10 *Erudito luxu.*

woorden en werken, hoe zy losser waaren, en naa zeekere achteloosheit smaakten, werden voor zoo veel bevallyker aangenoomen, om den schyn van ongemaaktheit[1]. Nochtans Voorburgermeester geworden, bewees, dat hy pit in hadt, en der zaaken maghtigh was: daarnaa herwentelt tot de ondeughden, oft het naabootsen der ondeughden, is hy van Nero onder weinighen zyner gemeenzaamste metgezellen aangehaalt[2], tot Keurmeester der fraaiheeden: dewyl hy niet lustigh oft lekker van weelde[3] en waant te zyn, als 't geen dat hem Petronius voor vol toezeide. Waar over Tigellinus hem begost te benyden, als zynen naaryveraar, en die hem, in de weetenschap der wellusten, oovertrof. Derhalven ranst hy des Vorsten wreedtheit, daar d'andere lusten voor weeken, aan, leggende aan Petronius de vrundtschap van Scevinus te last; voorts werdt een van zyn' slaaven bedorven, om hem aan te brenghen, en 't verweeren hem benoomen, en het grootste deel zyns gezins naa de gevangkenis gesleept. By geval, was Cæsar te dien daaghen naa Campanië getrokken, en Petronius tot Cumen toe gekoomen zynde, werdt aldaar vast gehouden. Nocht heeft hy langer het marren van vrees en hoope geduldt: nochtans niet op een bot[4], het leeven uitgejaaght[5], maar d'afgesneeden' aderen, als 't hem luste, verbonden zynde, deedt ze weederom openen, en sprak zyn vrunden toe, niet van yet ernsthaftighs, oft daar hy de gloorye der stantvastigheit uit zocht. Ende hoord' hy geene luiden, die hem yet van d'onsterflykheit der ziele, oft de leeringhen[6] der wyzen voorhielden, maar lichte gedichten en makkelyke vaarzen[7]. Zommigen van zyn' slaaven heeft hy geschenken, anderen slaagen gegeeven. Ook heeft hy bestaan te reizen, zich beleedight tot slaapen, op dat zyn' doodt, alhoewel gedwongen, de gelykenis hadde, van eene die by geval quam. Zelf by zyn' onvolkoome uiterste wille[8] ('t welk meest alle de stervenden deeden) en heeft hy nocht Nero, nocht Tigellinus, nocht yemandt der maghtighen gevlaait: maar de lasterstukken des Vorsten, onder naamen van Bardassen en wyven, en de nieuwigheit van elk minnespel, beschreeven, en die verzeegelt aan Nero gezonden. Ende brak hy zynen rink, op dat die thans niet diende om anderen

Hy hadt zich nochtans in 't bestier van Bithynië deftig gedragen.

Was lang by Nero in groote waarde,

'T welk nydt baarde in Tigellinus,

Die hem by Nero betight.

19 Hy wordt gevangen.

Sterft door 't afsnyden der aderen, maar op een zorgelooze en oneerlyke wyze.

Hy verwyt Nero zyne lasterstukken.

1 *Simplicitatis*: eenvoudigheit. 2 *Aangenoomen*. 3 *Molle affluentia*. 4 *Præceps*. 5 *De ziel tenlyve uitgejaeght*. 6 *Placita*: *het gevoelen, het verstandt*. 7 *Lichte deuntjens en rollende dichten*. 8 *Codicillis*.

anderen in laſt te brenghen. Aan Nero twyfelende, hoe de geeſtigheeden [1] zyner nachten, in 't licht quaamen, werdt voorgedraaghen Silia, die mits het huwelyk van eenen Raadtsman, niet onbekent was, en by hem tot alle geilheit aangehaalt, en zeer gemeenzaam met Petronius. Zy wordt in ballinghſchap verdreeven, als oft ze, uit eigen haat, niet verzweeghen hadt, 't geen by haar gezien en verdraaghen [2] was. Maar Numicius Thermus, die 't Schoutampt bedient hadt, heeft hy overgelevert [3] aan de onminne van Tigellinus, om dat een vryeling van Thermus eenigh bedryf van Tigellinus, voor misdaadt aangebraght hadt, 't welk hy zelf met de pynen der folteringhe [4], zyn meeſter met onverdiende doodt ontgelden moeſt. Naa 't vermoorden van zoo veele uitneemende mannen, heeft Nero ten laaſten luſt gekreeghen, om de deughdt zelf uit te rooyen, met het ombrengen van Bareas Soranus, en Thraſea Pætus, daar hy van oudts op gebeeten [5] was, behalven dat 'er oorzaaken by quaamen teegens Thraſea: dat hy ten raade uitgetreeden was, wanneer men van Agrippina voordroegh, gelyk ik vermelt heb: en dat hy in 't ſpel der Juvenaalen, geenen alzulken dienſt gedaan had, als men wel wenſchte: en deeze ſteurnis ging te dieper in, om dat de zelve Thraſea tot Patavien, van waar hy geſprooten was, op de riemſpeelen [6], van den Trojaanſchen Antenor ingeſtelt, in treurſpeelders gewaadt, gezongen hadt. Op den dagh ook, als de Schout Antiſtius, om de verwytſchriften op Nero gemaakt, ter doodt verweezen werdt, hadt hy tot meerder zachtigheit geſtemt, en het daar toe gebracht: en was met opzet weghgebleeven, als men aan Poppæa de eeren der Gooden toekeurde, nochte op de uitvaart verſcheenen. Al 't welk Capito Coſſutianus niet en liet uitwiſſchen [7], die, behalven dat zyn gemoedt jachte naa laſterſtukken, vyandt van Thraſea was, om dat zyn' achtbaarheit [8] hem ten val gebracht hadt, en de gezanten der Cilicieren geholpen, als zy Capito om hereiſchbaare penningen aan recht vorderden [9]. Jaa leide hy hem ook deeze dinghen te laſte: *Dat Thraſea in den aanvangh des jaars den plechtighen eedt ſchuuwde: weghbleef als men de beedeloften deedt, alhoewel hy met het vyftienmannelyk prie-*

20 Silia gebannen.

Numicius Thermus ter doodt gebraght.

21 Nero beſluit Soranus en Thraſea van kant te hebben.

D'oorzaaken van Neroos haat tegens Thraſea.

22 Coſſutianus beſchuldight Thraſea met verſcheide punten.

1 *Biezaardyen.* 2 *Aan haar zelf bederven.* 3 *Dedidit.* 4 *Cruciatibus tormentorum: de pynen van de paley.* 5 *Infenſus: verbittert.* 6 *Ludis Ceſticis.* 7 *Obliterari: gras over waſſen, in vergeeten komen.* 8 *Auctoritate: gezagh.* 9 *Aanſpraaken.*

prieſterdoom beampt was: nooit geoffert hadt voor de welvaart des Vorſten, oft voor zyn' heemelſche ſtemme: dat hy, die ouwlinx, geſtaadigh en zonder moede te werden, zelfs op gemeene raadtſlooten [1], *zich daar meede plagh te vergelyken oft teegens te kanten, in drie jaaren niet ten raadthuize was ingetreeden* [2]: *en noch heel onlanx, als yder om ſtrydt toeliep, om Silanus en Vetus in te toomen, zich liever beleedight hadt tot de bezondere zaaken zyner aanhangelinghen* [3]. *Dit was nu een' afwyken, en parthye, en indien veelen 't zelfſte darden beſtaan, een oorlogh. Gelyk eertydts van C. Cæſar, zeid hy, en Cato, alzoo ſpreekt nu, van u, Nero, en van Thraſea, de twiſtgraatighe burgery* [4]. *En heeft hy naavolghers, oft veel eer trauwanten, die noch niet de weêrbarſtigheit* [5] *zyns ſtemmens* [6], *maar zyn gelaat en aanſchyn naavolghen, om met hun ſtraf en donker weezen, u de dartelheit* [7] *te verwyten. Deez' eene man bekommert zich met uwe behoudenis, en eert uwe konſten niet*. Hy verſmaadt 's Vorſten voorſpoedt: en wordt hy ook van zyn' droefheeden en ſmarten niet verzaadight? Niet te gelooven, dat Poppæa vergoodt is, en 't bedryf van den vergooden Julius, en den geheilighden Auguſtus niet te bezweeren, is eenes zelfden gemoedts werk. Hy verſmaadt de Godtsdienſten, ſchaft de wetten af. De dagmaaren* [8] *des Roomſchen volks worden te zinlyker in de wingeweſten, in de leegers, geleezen, om te wee en, wat Thraſea niet gedaan hebbe. Oft dat wy ons begeeven tot die inſtellingen, zoo zy beeter zyn: oft dat men den begeertighen naa nieuwigheit den voorganger* [9] *en aanſtichter quyt maake. Die gezintheit* [10] *heeft Tuveronen en Favonien, naamen ook in den*
» *ouwden gemeenteſtandt* [11] *onaangenaam, geteelt. Om 't ryk uit*
» *te rooyen, wenden zy de vryheit voor: zoo zy 't koomen uit te rooyen, zoo zullen ze deeze aanranden. Te vergeefs hebt gy Caſſius uit den wegh geholpen, indien gy lyden zult, dat de naaryveraars der Bruten aangroeyen* [12], *en kracht kryghen. Entlyk gy behoeft niet met allen van Thraſea te ſchryven, laat ons toe, dat de Vroedtſchap het geſchil beſlechte.* Nero zet hoogh het hart van Coſſutianus veirdigh [13] in gramſchap: en voeght 'er by

1 *Patrum conſultis*: raadtſlaagen der Vroedtſchappe. 2 Nooit voet op 't ſtadt huis gezet hadt. 3 *Clientium*: onderworpelinghen. 4 *Civitas*: ſtadt 5 De dwersheit. 6 *Sententiarum*. 7 *Laſciviam*: weeldigheit, gailheit. * Dus leeſt Lipſius dees plaats. 8 *Diurna*: daghſchriften. 9 *Dux*: leidtsman. 10 *Secta*: orde 11 *Republica*. 12 Groeijen en groot worden. 13 *Voortſtaande*.

by Marcellus Eprius, een' man van ſcherpe welſpreekenheit. Maar Oſtorius Sabinus, Roomſch Ridder, hadt nu verzocht, 23
dat hy Bareas Soranus moghte aanklaaghen, over zyn Voorburgermeeſterſchap van Azië, waar in hy 's Vorſten ſteurniſſen vermeerdert hadt, met zyn' gerechtigheit en nyverheit [1]: en om dat hy zyn' zorghe te koſt geleidt hadt, aan 't openen van de haaven der Epheeſeren: en ongewrooken gelaaten het geweldt der Pergameener ſteede, belettende aan Acratus, Cæſars vryelingh, de beelden en ſchilderyen wegh te voeren. Maar men reekend' hem voor misdaadt toe, *de vrundtſchap van Plautus, en gunſtjacht om de harten des wingewеſts te winnen, op hoope van nieuwigheit*. De tydt ter doemenis werdt gekooren, teegens de aankomſt van Tiridates, om 't ryk van Armenië t'ontfangen: op dat, terwyl de geruchten naa uitheemsheit gewendt waaren [2], het inwendigh ſchelmſtuk verdonkert wierde, 't en zy geweeſt, om de Veldtheerlyke grootheit, door moordt van uitmuntende mannen, eeven als een Kooninklyk werk, ten toon te ſtellen. De ganſche ſtadt derhalven 24
uitgeſtort zynde, om den Vorſt t'ontfanghen, en den Kooning te zien, werdt Thraſea belet hem t'ontmoeten, en liet daarom den moedt niet vallen: maar heeft boekskens [3] aan Nero ingeſtelt, vereiſſende naa 't geen men hem opleide, en verzeekerende zich te zullen zuiveren, indien hy kennis van de misdaaden, en toeſtandt van afwiſſingh hebben moght. Die boekskens heeft Nero met haaſtigheit ontfanghen, op hoope dat Thraſea verſchrikt, daar in yets uitgedrukt zoude hebben, waar door hy 's Vorſten luiſter quaame te verheffen, en zyn' eige faam t'onteeren. 'T welk niet gebeurt zynde, en als hem zelfs vrees aangingk, voor 't aanſchyn, de kloekmoedigheit [4] en vryheit des onſchuldighen, beval hy de Vroedtſchap te beroepen. Toen heeft Thraſea, met zyn naaſte vrunden, beraadtſlaaght, *oft hy de verdaadigingh verzoeken zoude, oft verſmaaden*. Verſcheide raadt werdt 'er bygebracht. Die goedtvonden dat hy ten raadthuize intraade, zeiden, *'Dat zy onbezorght waaren over [5] zyn ſtandtvaſtigheit, dat hy niet zeggen zoude, oft het hadt zyn gloorye te vermeerderen*. DAT 25
hy zich

Zaaken ten laſte van Soranus.

Tiridates komt te Roome.

Men belet Thraſea den Koning t'ontmoeten.

Zyn ſchriftelyk verzoek aan Nero.

Beraadtſlaagingh ven Thraſea met zyn vrienden.

Eenige raaden dat

1 *Induſtria*. 2 *Onder 't gerucht der uitheemſche tydingen*. 3 *Codicillos*. 4 *Spiritus*. 5 *Verzeekerd waeren van*.

voor de vroedtſchap verdeedige.

„*de vuidighen en tſaagenden* [1] *hun uiterſte in 't heimelyk verbergh-*
„*den. Men zoude den volke laaten zien eenen man der doodt te*
gemoet treedende: der Vroedtſchappe laaten hooren ſtemmen als
uit eenige Godtheit koomende, en meer dan menſchelyk: dat
Nero zelf door zulk een wonder moght ontroert werden. Indien
„*zyn' wreedtheit bleef doorſtaen,* BY DE *naakoomelingen werdt*
„*gewiſſelyk onderſcheidt gemaakt tuſſen de gedenkenis van eenen eer-*
„*lyken uitgangk, en de ſlaphartigheit der geenen, die ſtilzwy-*
26 „*gend ſtorven.* Daarenteegens de geenen die verſtonden dat
Anderen raaden dat hy t'huis blyve.
men t'huis te blyven hadt, zeiden van Thraſea eeven 't zelf-
ſte. *Maar dat hem ſpot en hoon genaakte. Hy hadt zyn' ooren*
te ſchoonen van verwyt en ſcheldtwoorden. Niet Coſſutianus oft
Eprius alleen waaren ter ſchelmerye gereedt [2], *men hadt 'er meer*
die moogelyk met de handt toetaſten, en tot ſlaan zouden koo-
men. De verwoedtheit van Auguſtus werdt ook by de goeden,
uit vreeze, gevolght *. *Hy zoude beeter den Raadt, dien hy*
altydts verciert hadt [3], *voer d'eerloosheit van zulk een laſterſtuk*
hoeden, en onzeeker laaten wat de Vroedtſchappen, ziende Thra-
ſea aan recht gevordert, zouden gevonniſt [4] *hebben. Dat Nero*
met ſchaamte zyner laſterſtukken zoude bevanghen worden, daar
werdt met ydele hoope op toegeleidt: en ſtondt veel meer te vreezen,
dat hy teegens de gemaalinne, het huisgezin, en andere panden van
Thraſea zoude woeden. Derhalven, dat hy ongeſchendt [5], *on-*
bezoedelt zyn leeven te eindigen hadt, met de gloorye der gee-
nen, welker voetſtappen en ſtudiën volgende, hy 't zelve geleidt
De vuurige yver van Arulenus.
hadt. In zynen raadt was Ruſticus Arulenus een jonghman vol
vuurs, en boodt aan, door begeerte van lof, zich te verzet-
ten teegens 't raadtſlot. Want hy was Gildemeeſter der ge-
DoorThraſea weêrhouden.
meente. Thraſea heeft zynen moedt ingetoomt, hem afraa-
dende, *'t beſtaan van ydele dinghen, die den aangeklaaghden*
niet baaten konden, en tot bederf des verzetters [6] *gedyen zou-*
den. Hy zelf hadt niet te wyken van de orde, waar in hy
zyn' jaaren en leeven geſtaadigh hadt toegebracht: d'ander was
eerſt in Majeſtraat getreeden, en den zelven 't overſchot in zyn
geheel. Hy hadt voorheenen wyslyk t'overleggen, wat wegh
hem in 't aanvaarden der regeeringe, op zulk eenen tydt, ſtondt
in

1 *Slaphartigen.* 2 *Van ſchelmſchen ; ver gedreven werden.* * *Dus meent Lipſius, dat dees plaats moet herſtelt werden.* 3 *Semper ornaviſſet.* 4 *Gekeurt.* 5 *Intemeratus.* 6 *Interceſſori.*

in te gaan. Voorts, oft hem betaamde in de Vroedtſchap te koomen, hieldt hy in zyn eigen beraadt. Maar met het aanbreeken des volgenden daghs, hebben twee gewaapende hofvendels den tempel van Venus de baarſter bezet. Den toegangh ter Vroedtſchap hadt een drom van getabbaarden [1] beleeghert, zonder de zwaarden te verbergen. Ende zyn beitels [2] van krysvolk verſpreidt, over de markten, en door de kooningkshooven [3]. In 't gezicht en onder de dreigementen der welke de Raadtsluiden ten raadthuize ingetreeden zyn. Ende werdt daar de reede des Vorſten, door zynen Penninghmeeſter, gehoort. Zonder iemandt by naame te noemen, beriſpte hy de Raadtsluiden, *dat zy de gemeene ampten niet waarnaamen, en door hun exempel de Roomſche Ridders zich tot luyigheit* [4] *begaaven. Want wat wonder was 't * dat men uit verregeleege wingeweſten herwaarts quam, dewyl veelen naa 't verwerven van Burgermeeſterſchap en Prieſterdoomen, liever hun werk van de geneuchlykheit hunner hooven maakten.* 'T welk als een ſchicht [5] by de wroeghers aangegreepen is. Ende naa dat Coſſutianus begonnen hadt, riep Marcellus met grooter kracht, *'t goldt het heil van den Staat: door de weêrbarſtigheit der onderdaanen, werdt de zachtmoedigheit des regeerders afbrek gedaan. Al te zacht waaren de Raadtsluiden, tot dien dagh toe, geweeſt, die den afvallenden Thraſea, die zynen ſchoonzoon Helvidius Priſcus, ſteekende in de zelfſte raazernye, insgelyks Paconius Agrippinus, erfgenaam van den haat zyns vaaders teegens de Vorſten, en Curtius Montanus vervloeklyke dichten maakende, der ſtraffe ontgaan lieten* [6]. *Hy vondt, in de Vroedtſchap een' Oudtburgermeeſter, in 't beedelooven eenen Prieſter, in 't eedt doen eenen burger te kort: 't en waare, dat Thraſea, teegens d'inzettingen en cerimonien der voorouderen, opentlyk den perſoon van verraader en vyandt hadt aangetooghen. Hy, die gewoon was den Raadtsman te ſpeelen, en 's Vorſten beriſpers* [7] *te verdaadighen, zoude entlyk koomen, zyn gevoelen uiten, wat hy verbeetert, wat hy veranderdt wilde hebben. Het zoude hun lichter vallen te verdraaghen zyn begraauwen van yder punt byzonder, dan zyn ſtilzwyghen nu, daar hy alles meê vuil ſchoude. Oft hem*

27 De tempel daar de Vroedtſchap vergadert wordt met krygsvolk bezet.

De Raadtsluiden beriſpt.

28 Felle betighting van Marcellus Eprius tegens Thraſea.

de

1. *Togatorum.* 2. *Cunei: troepen.* 3. *Baſilicas.* 4. *Segnitiam: Luierdy.* * *Dees plaats is in 't Latyn bedorven.* 5. *Pyl.* 6. *Eludere impune, toelieten, dat zy 't der ſtraffe outleiden.* 7. *Obtrectatores.*

de pais over den aardtbodem [1], *oft zeeghe zonder ſchaade der heiren mishaaghde? Zy en hadden deezen menſche, die zich in de gemeene welvaart bedroefde, en markten, ſchouwburghen, tempels, voor een' woeſtyne hieldt, die dreighde in vallinghſchap te vertrekken, zyn' ſnoode ſtaatzucht niet te laaten gelukken. Dat hem deeze geen' raatſlooten* [2], *geen' Majeſtraaten, geen' Roomſche ſtadt en dochten* [3]. *Dat hy 't leeven afſcheurde* [4] *van die burgerye, de liefde van de welke hy ouwlinghs, nu ook*
29 *'t gezicht verworpen hadt.* Als Marcellus kroes en drietſch, met deeze en dusdaane woorden uitvoer, brandende van ſtem, aanſchyn, en ooghen, zoo en gingh niet die bekende, en, door de meenighte [5] der gevaarlykheeden, gewoonlyke droefheit, maar een nieuwe en hoogher anxt den geenen over, die de handen en 't geweer der ſoldaaten aanſchouwden. Met eenen ſtondt hun d'eerwaardighe gedaante van Thraſea voor oogen: en waarender, die zich ook over Helvidius erbarmden, *de welke de peenen der onnoozele vermaaghſchappingh t'ontgelden hadt. Wat was aan Agrippinus te laſt geleidt, anders dan zyns vaaders droeve fortuine? Dewyl die meede eeven onſchuldigh, door de wreedtheit van Tiberius, ten val gekoomen was. Ende voorwaar Montanus deeghelyk van jeughdt, nochte eenigh eerroovendt dicht gemaakt hebbende, werdt ten land uitgedree-*
30 *ven, om dat hy zynen geeſt te voortſchyn gebraght hadt.* Ende de daarentuſſen ſtaat binnen Oſtorius Sabinus wroegher van Soranus, en vanght aan, *van de vrundtſchap des zelven met Rubellius Plautus, ſamt dat hy Voorburgermeeſter van Azië zynde, meer gehandelt hadt, naa dat zyner vermaaringe te ſtaade quam, als naa eiſch van 't gemeene nut, voedende de muiteryen der ſteeden.* Deeze dinghen waaren oudt. Maar 't verſche verſtrikte de dochter meede in 't gevaar haars vaaders, als *dat zy de Maagen* [6] *met geldt beſchonken had.* 'T was zeeker gebeurt, door de trouwhartigheit [7] van Servilia (want deez' is de naam van 't jongkvrouwken geweeſt) die uit liefde t'haaren vaader, teffens uit onvoorzichtigheit haares ouderdooms [8], nochtans op niet anders geraadtspleeght hadt, *als de behoudenis des huis, en oft Nero verzoenlyk zoude zyn, oft het kennisneemen der Vroedt-*

Groote ontſteltenis en erbarming in den Raadt.

Oſtorius beticht Soranus.

En ook zyn dochter Servilia.

1 *In de weereld.* 2 *Conſulta: raadſlagen.* 3 *Scheenen.* 4 *Men decde hem 't leeven afſcheuren.* 5 *Crebritate: dikwylheit.* 6 *Toovenaars.* 7 *Pietate.* 8 *Ætatis.*

Vroedtſchap niet grouwelyks meedebracht. Derhalven is zy in den Raadt gehaalt, en ſtonden geſcheiden, voor de vierſchaar der Burgermeeſteren, de vaader van hoogen ouderdoom, de dochter daarteegens onder haar twintighſte jaar; door 't verdryven van haaren man Annius Pollio die onlanx gebannen was, verweeuwt en vereenzaamt [1], en zelfs haaren vaader niet aanſchouwende, wiens gevaar zy ſcheen belaſt te hebben. Als toen de wroegher vraaghde, *oft zy haar bruidtſieraadt, haaren karkant van den halze getrokken verkocht hadt, om geldt by een te ſchrapen tot het toeſtellen van 't tooveroffer?* ſtorte zy eerſt ter aarde, met een langh ſchreyen en zwyghen, daarnaa 't altaar [2] en den haart omarmende: *tot geene ongooden* [3], *geene vervloekinghen*, zeide zy, *heb ik my gekeert, nochte om yet anders met de rampzaaligbe gebeeden geroepen, als dat deezen mynen beſten* [4] *vaader, gy Cæſar, en gy vaaders, behouden ſpaaren wildet. Der wyze heb ik myn' geſteenten, gewaadt, en eertekens van mynen ſtaat overgegeeven, als oft zy my myn bloedt en leeven afgeëiſcht hadden. Zy, my voor deezen onbekent, moogen zien wat naam dat zy hebben, wat konſten zy oeffenen: van den Vorſt heb ik geen vermaan, dan onder de Gooden gemaakt, niet weet 'er nochtans myn ellendighſte vaader af. Ende zoo het een misdaadt is, ik heb my alleen te buiten gegaan.* Terwyl zy noch ſpreekt, ondervanght Soranus haar' woorden, en roept op, *dat zy niet met hem naa 't wingeweſt gereiſt was, nochte mits haare jongkheit, kennis aan Plautus hadt konnen hebben, dat zy aan de misdaaden haars mans niet verknocht, alleenlyk van te groot een' trouwhartigheit beſchuldight werdt, men zoude haar van hem afzonderen, 't waar wat lot hem booven het hooft ſtonde.* Met eenen ſtortte [5] hy naa de armen zyner te gemoet loopende dochter toe, 't en waar de trauwanten zich daar tuſſen werpende, in den weeghe geſtelt hadden. Thans gaf men den getuigen plaats: en zoo veel erbarmens als de wreedtheit der aanklachte verwekt hadt, zoo veel gramſchaps is van P. Egnatius getuigh ontſteeken. Deeze zynde een aanhangelingh [6] van Soranus, en toen omgekocht om zynen vriendt te verdelghen, hadt uiterlyk over zich de deftigheit [7] der Stoiſche

Die in den Raadt wordt gehaalt.

31 En van den wroeger ondervraaght.

Haar deerniswaardige verantwoording tot ontlaſting van haaren vader.

32 Soranus verſchoont zyn dochter.

Egnatius een valſch getuige, en trouweloos beſchieger,

Fff

1 *Zonder hooft, zonder trooſt: of weduw geworden, en alleen inde werelt.* 2 *Aram.* 3 *Impios Deos: ondeegelyke Goden.* 4 *Goedigſten.* 5 *Ruebat: ſpatte.* 6 *Clions: Verplichteling, plichtman.* 7 *Auctoritatem.*

onder den schyn van Stoïsche deftigheit.

sche gezintheit [1], met gelaat en aanschyn geoeffent, om den schyn der eerbaarheit uit te drukken, voorts in zyn gemoedt, trouwloos en een drogh, houdende zyn' gierigheit en geilheit verhoolen. De welke door 't geldt ontslooten zynde, heeft hy een' leere [2] gegeeven, hoe men zich niet alleen te hoeden heeft, voor de geenen die in bedriegeryen bezwachtelt, oft met lasterstukken bekladt zyn, maar ook voor de geenen die valsch zyn onder den schyn der eerlyke [3] konsten, en bedrieglyk in vriendtschap. De zelfste dagh nochtans heeft ook een eerlyk exempel voortgebracht, in Cassius Asclepiodotus, die door grootheit van rykdoomen, de voorneemste onder de Bithynen zynde, met de zelfste ootmoedt [4], daar hy den bloeijenden Soranus meê geëert hadt, den vallenden niet verlaaten heeft. Ende is hy uit alle zyne goederen gestooten, en in ballinghschap verdreeven; * draaghende de Gooden zich eeven alleens teegens de goede en quaade spiegeldaaden [5]. Aan Thrasea, Soranus, en Servilia wordt keur van doodt gegeeven: Helvidius en Paconius uit Italië verdreeven. Men stondt Montanus aan zynen vaader toe, mits voorzeggende dat hy onder den Staat niet zoude gereekent worden. Den aanbrengeren Eprius en Cossutianus werden yder drie honderdt vyf en tzeeventigh duizendt gulden, aan Ostorius tneegentigh duizendt, en eerteekens van Schatmeester [6] gegeeven.

33 Asclepiodotus een trouw vriendt van Soranus.

Thrasea Soranus en Servilia ter doodt verweezen: Helvidius en Paconius gebannen.

34 Thrasea in zyn hoven.

Toen is aan Thrasea zich in zyn' hooven onthoudende de Schatmeester des Burgermeesters gezonden, als de dagh nu ten avondt liep. Hy hadt zelschap [7] van veele doorluchtighe mannen en vrouwen gehouden, en luisterde aandachtelykst naa Demetrius leeraar van de Cynische inzettingh: met den welken hy, naa dat men afmeeten moght uit de aandacht [8] van zyn gelaat, en 't gehoor zoo zy iet luider uitspraaken, den aardt der ziele, en 't ontmakkeren [9] van geest en lyf, onderzocht, tot dat daar aanquam Domitius Cæcilianus een van zyn' innerlykste vrienden, en hem wat de Raadt gestemt hadt, uitgeleidt heeft. Derhalven vermaant Thrasea de geenen, die schreyende en kermende

En in gesprek met Demetrius den Cynischen Philosooph.

Ontfanght de tyding van zyn verwyzinge.

1 *Sectæ*. 2 *Een exempel*. 3 *Goede*. 4 *Obsequio*: *gewoolzaamheit, onderdaanheit, gedienstigheit*. * *Dees plaats zeit Lipsius is in 't Latyn bedorven*. Anderen leezen aldus: *zoo dat men hier door de verdraaglzaamheit of gheng-nis der Goden een goedt en quaad exempel heeft*: te weeten, een goedt exempel in Cassius, en een quaadt in Egnatius... 5 *Exempelen*. 6 *Quæstoria*: *van Ontfanger*. 7 *Cœtus*: *zaamening*. 8 *Intentione*: *strakheit*. 9 *Dissociatione*,

de daar by waaren, *zich daatlyk deur te maaken, nochte hunne gevaarlykheeden met het lot eenes verweezenen te mengen.* Ook vermaant hy Arria, die toeruſte om met haaren man t'overlyden, ende 't exempel van haar' moeder Arria te volghen, *dat zy 't leeven behouden wilde, en hunner gemeene dochter den eenighen toeverlaat niet beneemen.* Toen voortgetreeden in de galery werdt hy aldaar van den Schatmeeſter gevonden, heinder aan de blydtſchap, om dat hy verſtaan hadt, dat Helvidius Priſcus zyn ſchoonzoon alleenlyk uit Italië geweert werdt. Hebbende daar naa het raadtſlot ontfangen, leidt hy Helvidius en Demetrius t'zyner ſlaapkaamer: uitſteekende de aaderen van beide de armen, naa dat hy bloedt uitgeſtort hadt, ſprengt het op der aarde, en naader by zich geroepen hebbende den Schatmeeſter, *Laat ons*, zeid' hy, *plengen*[1] *voor Jupyn den verloſſer. Aanſchouw jongeling, en den Goden doch gelieve het voorſpook af te wenden, dan gy zyt teegen die tyden gebooren, in de welke oorbaar is het gemoedt met exempelen van ſtandtvaſtigheit te ſtyven.* Daarnaa, alzoo de traagheit des overlydens zwaare pynen meedebraght[2], keerende naa Demetrius . . . .

Zyn vermaning aan zyn vrienden.

En aan Arria zyn vrouw.

35

Laat zyne aderen openen.

Zyn ruſtige beſtendigheit in 't ſterven.

'T geen hier aan Tacitus Latyn ontbreekt en verlooren is, wordt uit den ouden Uitlegger van Juvenalis, over het vyfde heekeldicht, door P. Pithœus eerſt in 't licht gebraght, aldus vervult:

Keerende naa Demetrius zyne oogen, *Dunkt u niet*, ſprak hy, *dat ik Jupyn den verloſſer offer toeplenge?* En alle de vrienden den kus aanbiedende, gaf hy den geeſt.

1 *Storten, offeren.* 2 *Weedoomen aanbraght.*

D'UITGEVER

AAN DEN LEZER.

'T Vervolgh van dit boek, dat door 't ongeval der tyden in 't Latyn verlooren is, begreep weleer de geſchiedeniſſen van twee jaaren: in welke verſcheide aanmerkelyke zaaken voorvielen: en onder anderen de reis van Tiridates naar Roome, en zyne komſt in de ſtadt: 'T verhaal hoe hem Nero onthaalde en kroonde: Neroos reis naar Griekenlandt, en zyn eerloos en boos bedryf aldaar: Het omkoomen van Corbulo: Het begin der Joodtſche beroerten, en oorlogen: De Viniciaanſche t'zaamenzweeringh: D'afval van Julius Vindex: Neroos weederkoomſt te Roome: Galbaas opſtandt: Vindex neederlaagh: Neroos grouwlyk voorneemen om alle teegenſtreevers, ballingen, Stadthouders van Landtſchappen, en al wie by hem verdacht waaren, zelfs de ganſche Vroedtſchap, te doen ombrengen, en Roome in brandt te ſteeken; voorts zyn wanhoop, vlucht en doodt: De toelegh en 't omkoomen van Nymphidius: Galbaas intreede te Roome: en andere zaaken ten dien tyde geſchiedt: daar de geſchiedeniſſen op volgen, die in de Hiſtorien van Tacitus, voor zoo veel die noch voorhanden, en door den Droſſaart Hooft vertaalt zyn, in 't breede worden beſchreven.

CAIUS

C A I U S
CORNELIUS TACITUS
HISTORIEN,

SEDERT

NEROOS AFLYVIGHEIT:

Vertaalt door den Heer

P. C. HOOFT.

C. CORNELIUS TACITUS

HISTORIEN,

Seedert Neroos aflyvigheit.

EERSTE BOEK.

KORT BEGRIP DES EERSTEN BOEKS.

HY heft aan, en ſtelt beknoptelyk voor wat in al het werk der Hiſtorien te zeggen valt: den ſtaat ook alstoen der Roomſche zaake: den aardt, zeeden, regeeringh van Galba. Die, gehoort hebbende de Germaniſche beroerte, Piſo tot Cæſar verzoont. Dat verſteurde Otho, die, mits hem zyn' hoope ontviel, den zin op doodtſlagh van den eenen en den anderen geſtelt, en den zelfſten volbraght heeft, winnende de hofſoldaaten op zyn' handt. Galba en Piſo worden vermoordt, ook T. Vinius. In den zeetel des ryks vindt zich Otho, teegens wien nochtans terſtondt Vitellius naaryverigh en vyandt opſtaat. Van de oorzaaken der beweegheniſſe van Germanië en de keurbenden aldaar. Zy neemen Vitellius tot Vorſt en hunnen wegh naar Italië: onder twee Hooftmannen Valens Fabius en Alienus Cæcina. Otho desgelyks ruſt volk en Hooftluiden toe. Overreekening der wingeweſten, die elken Vorſt' aanhingen. Daarentuſſen zyn de Roxolaner Sarmaaten tot Moeſië ingebrooken: maar afgedreeven of verſlaagen. Tot Roome ontſtaat muitery en weldige beroerte der hofſoldaaten: die de ganſche Vroedtſchap, als ongetrouw aan Otho, ten doodtſlaaghe vorderen. Otho toomt hen ter naauwer noodt in, en paait ze thans met ſchenkaadje. De zelfſte reedt een vloote toe, en zeindt ze naar Gallië teegens Vitellius. Hy zelf eindtlyk, laatende de ſtadt, trekt hem teegens. Dit geſchach in weenigh maanden, onder Burgermeeſters

DEN VELDTHEER SER. GALBA, EN T. VINNIUS.

Met

1 Oorzaak des schryvens. D'eerste tyden hebben veele naar waarheit beschreven.

METhet Burgermeesterschap van Ser. Galba ten tweeden, en van T. Vinius, zal ik myn werk aanvangen. Want de zeeven honderdt twintigh jaaren der eerste eeuwe, naa 't stichten der stadt, zyn door veele schryvers verreekent[1]: als de daaden van 't Roomsche volk met eevene wel- en vryspreekenheit werden vermelt. Naa dat men by Actium uitgeoorloght heeft, en de vreede hing aan 't opdraaghen der gansche maght aan eenen man; zoo hebben die groote vernuften geruimt. Met een is de waarheit op veelerley manieren gekneust. Ten eersten door onkunde van den Staat, als daar men geen deel aan hadt, daarnaa door smaak in 't vleyen, oft weederom uit haat teegens de heerschers. Zorgende alzoo nocht d'eene, nocht d'andere, voor de nakoomst,
» mits dat ze verbittert, oft heetendoens[2] waaren. Maar LICHTELYK
» walght de gunstjaght van eenen schryver, 't bedillen en de nydt ontfangt men met geneegen' ooren. Want HET VLEYEN draaght de vuile kladt der slaafsheit, de bitterheit de valsche schyn der vryheit. Ik heb Galba, Otho, nocht Vitellius, door weldaadt oft ongelyk leeren kennen. Dat Vespasiaan myne eere eerst opgerecht, Titus vermeerdert, Domitiaan noch bet gevordert heeft, staat my niet t'ontkennen. Maar die hunne trouwe voor onbezoedelt uitgeeven, moet nocht de liefde nocht de haat uit hunnen mondt spreeken. 'T en zy my 't leeven te kort valt, ik spaar het vorstendoom van den vergooden Nerva, en 't ryk van Trajaan voor mynen ouderdoom: tyden van een zeldtzaam geluk, daar 't vry staat te gevoelen wat men wil, en te zeggen wat men gevoelt.

Daarna is de waarheit verkort.

Des Schryvers voorneemen.

2 Stoffe der Historien: Burger oorlogen,

Ik gaa een werk aan vol van allerlei geval, bitter van stryden, twistigh van oproer, wreedt in de vreede zelve. Vier Vorsten aan staal gestorven. Drie burgeroorlooghen, meer uitheemsche, en doorgaands vermengt. Voorspoedt in 't Oost, teegenspoedt in 't Weste. Illyrië beroert, de Galliën waggelende. Britanje voltemt en terstondt verlooren. De volken van Sarmatien en Zwaaven opgestaan. De Daak vermaardt door onderlinge nederlaagen. De waapenen der Parthen ook bynaa verwekt door de guichelerye van eenen valschen Nero. Ende om tot Italië te koomen, dat is met nieuwe ellenden, oft immers, die 't in een' lange ry van eeuwen niet geproeft hadt, geplaaght. Steeden verzonken oft overstelpt. De overvruchtbaare oordt van Campanië, en de stadt zelve verwoest door den brandt, d'overouwde tempelen ver-

Nederlaagen, Ellenden,

1 *Verhaalt*. 2 *Verbonden*.

Ad. Vaillandt Sculp.

NERO.

O Nero, vadermoordt holp u aan heerschappy.
Gy leesde in broeder-vrouwe-en moedermoordery.
Gy waart te snoodt om door een anders handt te sneven.
Uw eige handt, uw dolk, most u den doodtsteek geven.

G. Brandt.

verteert, en 't Capitolium zelf door burgers handen ontsteeken. De tempelzeeden bezoedelt. Overspel in de groote huizen. De zee vol ballingen. De klippen geverwt met bloedt. Yslyker in stadt gewoedt. Adel, rykdoom, geweigerde oft aanvaarde eere voor halszaaken gereekent, en geen bederflyker dingh dan de deught. Immers zoo haeltyk ook waaren de vergeldingen der aanbrengeren, als hunne schelmstukken: dewyl dat eenigen hunner aan Priesterampten en Burgermeerschappen als aan roofgoedt geraakt, anderen aan Steedehouderschappen en inwendige moogenheit, alles dreeven en droegen. Door haat en vrees werden de slaaven teegens hunne heeren, de vryelinghen teegens hunne meesters [1] opgemaakt; en dien 't aan vyanden gebrak, door hunne vrunden verdelght [2]. Nochtans is d'eeuwe zoo onvruchtbaar van deughden niet geweest, oft zy heeft ook stichtelyke exempelen voortgebraght. Moeders hebben hunne vlughtige kinderen verzelschapt, vrouwen hunne mannen in ballinghschap gevolght, bloedtvrunden hunnen moedt, zwaagers [3] hunne bestendigheit, slaaven ook een styfzinnighe trouwe onder 't pynigen beweezen. Het uiterste is den vernaamden mannen overgekoomen, en die noodt met groote vroomigheit [4] van hun uitgestaan, behoevende hunne sterfdaaghen in lof dien van d'aalouwden niet te wyken. Behalven de meenighvuldighe wisselingen van 't beloop der menschelyke zaaken, heeft men wonderteekenen vernoomen aan heemel en aarde, bediedinghen van blixem, voorspook van toekoomende dingen, blyde, droeve, twyffelachtige, klaare. Ende 't is nooit by grouwelyker neederlaaghe des Roomschen volx, ofte rechtvaardigher oordeel geblecken, dat den Goden niet onze behoudenis, maar wel de wraake over ons ter harten gaat. Voorts eer ik het voorgenoomen instelle, schynt noodigh verhaalt, welke de staat der stadt, zin der heirkrachten, gesteltenis der veroverde landtschappen, wat op den geheelen aardtboodem maghtigh oft maghteloos geweest zy: op dat niet alleen de geschiedenissen en uitkoomst der zaaken, die gemeenlyk niet by geval gebeuren [5], maar ook de reeden en oorzaaken gekent werden. Het eindt van Nero, gelyk het in 't eerste uitgelaate blydtschap baarde, alzoo heeft het verscheide beweegenissen van gemoeden, niet alleen in stadt onder de Raadtspersoonen, onder 't volk, onder den steedtschen soldaat, maar ook alle de keurbenden en Hooftluiden verwekt [6], door uitbreeken van 't geheim

Wreedtheit.

3 Ook deughden.

En standtvastigheit in 't uiterste.

Wonderteekenen.

Een Heidensch zegg-
4 g-n.

Standt der zaaken, en d'oorzaaken der beroerten.

Neroos doodt verwekt verscheide bewegenissen.

Ggg

1 *Patronos*: 2 *Oppressi*. 3 *Schoonzoonen*. 4 *Kloekmoedighlyk*. 5 *Qui plerumque haud fortuiti sunt*: *naar den zin van Lipsius*. 6 *Conciverat*,

heim des ryx, dat men elders dan te Rome eenen Vorſt kon maaken.
Blydtſchap in de grooten en beſten. Maar de Raadtsperzoonen, wel in hunnen ſchik, vielen aan't genot der vryheit, met te min ontzich om de nieuwigheit en 't afweezen van den Prinſſe. De hoofttakken der Ridderſchap waaren de blydtſte naaſt den Raadt. Het onbedorven deel der gemeente, en dat der grooten huizen aanhingh, de volgelinghen[1], en vryelingen der verweezenen
Droefheit by 't ſchuim en de ſnoodſten. en ballinghen begonden hoop te ſcheppen. Het ſchuim des volx, op loopbaan en tooneelen verſlingert, met de ſnoodtſten der ſlaaven, en de berooide opſnappers, die tot koſte van Neroos achtbaarheit gevoedt
5 werden, waaren bedroeft en haakende naa quaade geruchten. De
De ſteedſche ſoldaaten misnoeght. ſteedtſche ſoldaat, geverwt[2] in den langduurighen eedt der Kaiſeren, meer door liſt en aanhitſen, dan door eige geneegenheit vervoert tot het verlaaten van Nero, (ziende dat nochte de gaaf, op den naame van Galba belooft, hun gewerdt, nochte de groote verdienſten, en beloo-ningen zulk een' plaats in paize, als in oorlooge vinden, en dat hun de dank ondergaan was, by den Vorſte, van de keurbenden opgeworpen) jookende naa nieuwigheit, werdt daarenbooven, door de ſchelmerye
Nymphidius hittze op. van Nymphidius Sabinus Overſte des Hofleegers, zich onderwinden-de zelf den Staat te bemaghtighen, opgeruit. Doch is Nymphidius in den aanvangh van zynen toelegh gedempt. Maar al was den afvallighen het hooft benoomen, het geweeten wroeghde veelen der ſoldaaten; en
Galba quaalyk gewildt. 't gebrak aan geenen klap van de geenen, die op *Galbaas ouderdoom* en *gierigheit* ſchrolden. Zyne eertydts geloofde en door oorloghsfaam vermaarde ernſthaftigheit, angde de verfoeyers der ouwde krystucht, en de geenen die in veertien jaaren van Nero verwendt waaren, dat ze de gebreecken der Vorſten niet min beminden, als ze ouwlinghs de deughden der zelve ontzaagen. Hier by hadt Galba zich laaten ontval-len een woordt, eerlyk voor den Staat, hachelyk voor hem, *dat zyne wyze was ſoldaaten te kiezen, niet te koopen*. Want de reſt was van dit
6 maaxel niet. T. Vinius en Cornelius Laco, d'een d'allerſnoodtſte,
Zyn ernſthatig, doch hachlyk zeggen. d'ander d'allervuidigſte die men vinden kon, bezwaarden met den haat der ſchelmſtukken, verdelghden met de ſmaadt der achteloosheit den
Daar zyn verder doen niet naar gelykt. onvermoogenden ouden. De reize van Galba was traagh en bloedigh,
Pleegt groote wreedtheit. door 't ombrenghen van Cingonius Varro gekooren Burgermeeſter, en Petronius Turpilianus Oudtburgermeeſter. Hy als makker van Nym-phidius, deez' als een Hopman van Nero, waaren ongehoort, onver-daadight, gelyk als onnoozel ter doodt gebracht. Zyne intreê ter ſteê-

de

1 *Clientes*: *Aanhangers, aankleevers.* 2 *Imbutus.*

de met dooden van zoo veele duizenden ongewaapende ſoldaaten was van ongelukkigh voorſpook, en zelfs den geenen die 't bedreeven hadden yſſelyk. De Spaanſche keurbend binnen gebraght, en de geene die Nero uit de vloote beſchreeven hadt binnen blyvende, was de ſtadt vervult met een ongewoon leeger. Daarenbooven waaren daar veele rotten uit Germanië, en Spanje en Illyrië, die de zelve Nero gekooren, en voor uit gezonden naa de enghten van Caſpië, en het oorlogh dat hy teegens de Albanen toeruſtte, te rugh ontbooden hadt, om het beſtaan van Vindex te dempen: maghtighe ſtof tot wat nieuws, wel niet den eenen ofte den anderen toegedaan, maar ten dienſte van den eerſten die 't waaghen wilde. 'T gebeurde by geval, dat de tyding van het dooden van Clodius Macer en Fonteius Capito te gelyk quam. De Verzorgher Trebonius Garucianus hadt Macer in Afrika, gewiſſelyk oproer maakende, door bevel van Galba: Cornelius Aquinus en Fabius Valens Steedehouders der keurbenden, Capito, zich 't zelve vervorderende, in Germanië omgebracht, eer 't hun bevoolen was. Daar waaren die geloofden, dat Capito, gelyk hy met gierigheit en gailheit beſmet en vuil was, alzoo zich op nieuwigheit te peinzen, onthouden hadt: maar dat de Steedehouders, raadende tot oorlogh, naardien ze hem niet ophitſen konden, de misdaadt opgedicht, en het bedrogh toegeſtelt hadden: en dat Galba, door de wiſpeltuurigheit van zynen aardt, oft om niet te diep t'onderzoeken, 't geen hoe 't ook moght bygekoomen zyn, om dat 'et niet te herdoen was, goedt gevonden hadt. Voor de reſt, beide de doodtſlaaghen werden ten oevelſten geduidt, en ALS DE Vorſt eens in den haat geraakt, 't zy dat hy 't wel oft quaalyk maakt, men leit het hem te laſte. Hierbeneevens droegen de overmaghtighe vryelinghen alles te koop. De handen der ſlaaven, als in zoo ſchielyk een geluk, waaren graagh, en gingen 'er, ten aanzien van zynen ouderdoom, ter greep, meê door. Ende waaren de zelfde ongeregeltheeden van 't nieuwe hof even bezwaarlyk, niet even wel genoomen. Zelfs d'ouderdoom van Galba walghde, en werdt belacht van de geenen, die tot Neroos jeught gewent waaren, en (gelyk 's volx wyze is) de Vorſten in ſchoonheit en voeghlykheit van lichaam vergeleeken. Ende zoo veel als Roome belangt, deez' is aldaar, gelyk in zoo groot een' meenighte, de ſtaat der gemoeden geweeſt. Over Spanje regeerde Cluvius Rufus, een welſpreekendt man, en zich zoo veel in de konſten van paize geoeffent hebbende, dat hy des oorloghs onervaaren was. De Gallien, booven zucht tot de ge-

De ſtadt vol kryvolks.

7

Clodius Macer, en Capito gedoodt.

Alles Galba te laat geleit.

Hy geeft den vryelingen te veel maghts.

Zyn ouderdoom veracht.

8

Standt der gemoeden buiten Rome: In Spanje en in Gallië.

dachtenisse van Vindex, waaren verplicht door de versche gifte van 't Roomsch burgerschap, en lichtenis voortaan der verpondinghe[1]. De steeden der Galliën nochtans, naast by de Germanische leegers geleegen, niet eeven eerlyk gehandelt, zommighe ook verkort in hunne grensstrekkinghen, maaten[2] het voordeel van anderen en 't ongelyk hun zelven gedaan, met eeven groote smarte. De Germanische leegers, 't welk, in zoo groote krachten, ten hooghsten gevaarlyk is, waaren beducht en toornigh, door trotsheit op de versche zeege, en vreeze als oft zy andere parthy aangehangen hadden. Laat waaren ze Nero afgevallen: en Verginius hadt zich niet terstondt voor Galba verklaart. Oft hy 't oogh op het ryk gehadt hebbe, is onzeeker: vast gingh, dat het hem van den soldaat aangebooden was. Dat Fonteius Capito gedoodt was, naamen de geenen, die des geen klaagen hadden, nochtans oevel. 'T gebrak 'er aan een hooft, zynde Verginius hun, onder schyn van vrundtschap, onttoogen: den welken dat men niet te rugh zandt, jaa ook in recht trok, was, docht hun, hen vuil geschouwen.

In Germanië.

9 Het boovenste leeger versmaadde den Steedehouder Hordeonius Flaccus, onvermoogen, door ouderdoom en zwakheit te voet, zonder ernst, zonderachtbaarheit: daar, al hield de soldaat zyn rust schoon, geen bestier by was. Dies, als zy aan 't raazen sloegen, ontstaaken te meer, door de krachteloosheit van den geenen die hen in plicht houden wilde. De keurbenden van Nedergermanië hadden in al een' wyle, geenen Oudtburgermeester tot Overste gehadt: tot dat 'er van Galba gezonden, Vitellius quam, zoon van Vitellius, die Zedemeester en driemaal Burgermeester geweest was. Dat scheen genoegh. Het Britannische leeger hieldt zich te vreede. Voorwaar geen' andere keurbenden hebben zich, in alle de beroerten der burgeroorloogen deegelyker gehadt[3]: oft om dat ze verre zyn, en door den Oceaan afgescheiden, oft door tocht op tocht geleert den vyandt eer te haaten. Illyrië was ook in rust: alhoewel de keurbenden door Nero opontbooden, terwyl zy in Italië vertoefden, gezanten aan Verginius geschikt hadden. Maar de leegers zeer wydt van elkanderen afgezondert, 't welk het beste middel is om de krystrouw in plicht te houden, maakten gespan van krachten nocht quaadtwilligheeden[4]. Het Ooste was noch onberoert. Syrië en vier keurbenden stonden onder Licinius Mucianus, eenen man door voor- en teegenspoedt eeven vermaardt. Jongeling hadt hy, staatzuchtigh naa de vrundtschap der doorluchtigen gestaan. Thans zyne middelen

Hordeonius Flaccus, Overste van 't boovenleeger,

Vitellius van de benden in Neder-Germanië.

Britannië is in rust.

Ook Illyrië.

10 In 't Oosten is Mucianus Stedehouder van Syrie,

1 Schattinge. 2 Metiebantur. 3 Gedraagen. 4 vitiis: ondeughden.

len geſleeten, zyn ſtaat wankel ſtaande, zich duchtende, ook voor de gramſchap van Claudius in 't uiterſte van Azië verborghen, is hy zoo naaby ballingh, als entlyk naaby Vorſt geweeſt. Overdaadt, nyverheit, heusheit, vermeetelheit, goede en quaade treeken, waaren in hem gemengelt. Al te weeldigh in leedigheit, dapper van deughdt als 't d'oorbaar vereiſchte. Van buiten aan, gy zoud hem looven, zyn' heimelyke handelinghen hadden geen goedt gerucht[1]. Maar by onderdaanen, by omleggende volken, by amptgenooten, door verſcheide aantrekkelyk heeden wiſt hy wonder te weegh te brenghen: en dien 't lichter ſtondt eenen anderen aan 't ryk te helpen, dan zich zelven. Van 't Joodtſche oorlogh, hadt Flavius Veſpaſianus (van Nero was hy tot Veltheer gekooren) met drie keurbenden, het bewindt. Ende om teegens Galba aan te gaan, hadt Veſpaſianus zin nocht hart. Jaa zynen zoon Titus gezonden, om hem eerbiedenis en onderdaanigheit te bewyzen, gelyk wy te zyner plaatze zullen verhaalen. Dat door verborge wet van 't noodtlot, ſpookſel en godtlyk antwoordt[2], het ryk Veſpaſianus en zynen kinderen toegeſchikt was, hebben wy, toen 't zoo geviel, gelooft. Ægypten en de heirkrachten om het in dwangh te houden, werdt al van Auguſtus tydt af geregeert door Roomſche Ridders, in ſteede der Kooningen. Alzoo werdt oorbaar verſtaan, een overwonne landtſchap bezwaarlyk van toegang, vruchtbaar van kooren, tweedraghtigh en wiſpeltuurigh, door overgeloof[3] en dertelheit, weetende van wetten, nocht Majeſtraaten, in handen van 's Vorſten huisamptlieden te houden. Dat pas werdt het beſtiert door Tiberius Alexander, zynde een landtzaat des zelven. Afrika en de keurbenden aldaar, zynde Clodius Macer omgebracht, waaren met allerley Vorſt te vreede, naa dat zy eenen kleender heer beproeft hadden. De twee Mauretaniën, Rhætië, Norike, Thracië, en andere die van 's Vorſten gemaghtighden geregeert worden, werden, naa dat de heirkrachten hun naaſt geleegen waaren, beſmet met de gezintheeden der genen, die hen over moghten, tot gunſt oft haat verrukt. D'ongeſaapende landtſchappen, en zonderling Italië zelf, voor alle ſlaavernye open ſtaande, waaren om tot loon der oorloge te dienen. Deeze was de ſtandt der Roomſche zaaken, als Ser. Galba zyn tweedemaal, en Titus Vinius Burgermeeſters, traaden in het laaſte jaar voor hun, en voor den Staat bynaa het uiterſte. Weenigh daagen naa nieuwe jaar, komt 'er ſchryven uit Belgica van Pompeius Propinquus 's Vorſten Gemagh-

wiens leven en aardt in 't kort verhaalt wordt.

Veſpaſianus Veldtheer tegens de Jooden.

11

Tiberius Alexander Stedehouder van Ægypten.

Staandt der zaaken in Afrika en elders.

12

1 *Male audiebant.* 2 *Oſtentis & reſponſis.* 3 *Superſtitione.*

Tydingh van den afval der keurbenden in hoogh Germanië.

maghtighde[1] aldaar, *dat de keurbenden van hoogh Germanië, vertreedende de heiligheit van den eedt, om eenen anderen Vorſt riepen, en den Roomſchen Raade en volke de keur toeſtonden*, op dat men de muitery niet zoo oevel naame. Dit heeft doen rypen den raadt van Galba, nu al een wyle by zich zelf, en met de zynen peinzende op iemandt te verzoonen[2]. Daar was in der waarheit op dien tydt, in eenige maanden, van geen zaake meer ſpraaks door ſtadt geweeſt: zoo uit loſligheit en dartelheit om van zulks te kouten, als om den afgeleefden ouderdoom van Galba. By weenigen was oordeel oft liefde tot den Staat. Veelen op heimelyke hoope, naa dat yder vrunden oft voorſtanders hadt, leiden 't deezen oft dien toe, met ſtaatzuchtige geruchten. Ook hadden zy 't op T. Vinius gelaaden, die, na dat hy daagelyks in maght, alzoo ook in benydtheit toenam. Naamelyk, de gaapende begeerlykheden van Galbaas vrienden in die groote voorſpoedt, werden door zyn' zachtigheit te bet opgeſpalkt: gemerkt by den ſlappen en lichtgeloovigen op kleender vreeze en grooter loon gezondight wert. Van de maght des Vorſtendooms hadden Burgermeeſter T. Vinnius, en Cornelius Laco, Overſte der Hofwacht, elk hun deel. Icelus ook, Galbaas vryeling, ſtondt niet min in zyn' jonſte, dien men, beſchonken met d'eere van 't ringdraagen op zyn Ridders, *Martiaan* noemde. Deeze twiſtigh, en in kleender zaaken yder zich zelven zoekende, waaren, noopende den raadt van de keure eenes naazaats, aan twee parthyen gedeelt. Vinius was voor Otho, Laco en Icelus droegen eenpaarlyk, niet zoo zeer iemant zekers, als iemant anders. Ook was de vrundtſchap van Otho en T. Vinius Galba niet onbewuſt, door den klap der geenen die niets ongezeit laaten: om dat Vinius een' dochter had, de welke weduwe, en Otho ongehuwt zynde, men den eenen den anderen tot ſchoonvader en zwaager toeleide. Ik geloof dat hem ook de zorgh voor den ſtaat ter harten gegaan zy, die te vergeefs aan Nero ontzet was, indien men ze onder Otho laaten zoude. want Otho had een onachtzaame kindtsheit, een dartele jeughd geleit, aangenaam by Nero, door naaryver van overdaadigheit. Waarom hy Poppæa Sabina, die Vorſtelyke hoer, by hem, die van 't geheim zyner luſten was, in bewaarnis geſtelt had, tot dat hy zyn' gemaalin Octavia wegh holpe[3]. Daarnaa vermoedende, dat hy 't met de zelve Poppæa te zeer eens was, heeft hem naa Luſitanië, quanſuis tot Landtvooght, van der handt gezonden. Otho dat landtſchap heuſſelyk bedient, d'eerſt zich

Galba denkt om iemant te verzoonen.

13 Hy laat zich van dry mannen regeeren.

Die 't oover de keure niet eens zyn.

Vinius draaght Otho.

Othoos jeughd.

1 *Procuratoris*. 2 *De adoptione*. 3 *Amoliretur*.

zich aan Galbaas zyde gevoeght, zich dapperlyk ook, en geduurende 't oorlogh heerlyker dan anderen van zyn gezelschap gedraagen hebbende, verhitte van dagh tot dagh, meer en meer, in de hoope der verzooninge[1], zich al van 't eerst af ingebeeldt: dien veele der soldaaten gunstigh en 't hof van Nero toegenegen was, als van den zelven aardt zynde. Maar Galba, naa de tydinge der Germanische muiterye, alhoewel 'er noch niet zeekers van Vitellius was, beducht waar 't gewelt der heirkrachten op uit bersten zoude, ook zelfs den steedschen soldaate niet vertrouwende, vondt geenen anderen raadt, als ryxdagh te houden. Ende hebbende, boven Vinius en Laco, ook Marius Celsus gekooren Burgermeester, en Ducenius Geminus Stadsoverste, over de zaake gehaalt, beveelt *Piso Licinianus*, naa eenige voorreede van zynen ouderdoom, *t'ontbieden*: 't zy op zyn eige keure, oft, naa dat zommigen uitgeven, ten aanstaan van Laco: die, in 't gezelschap van Rubellius Plautus, met Piso vrundschap geoeffent had. Maar hy droegh hem loosselyk als had hy 'er geen' kennis aan gehadt: en het goede lof dat Piso naaging, deed zynen raadt getrouw achten. Piso gebooren uit M. Crassus, en Scribonia, eedel van weederzyden, van aanschyn en gelaat oudewetsch, en zoo men recht oordeelde, ernstigh, werdt van de geenen die 't ten quaadtsten duiden, voor zuurachtig gehouden. Zyne zeeden in dat deel, hoe zy meer geducht werden van de geenen die zich daar over bekommerden, hoe zy den verzoonende bet bevielen. Galba dan, naa men zeit, Piso by der handt neemende, zoude aldus gesprooken hebben: *Indien ik bevelloos, u, naa de Curiate wet, by de Priesters, naagewoonte, verzoonde, het waar dan eerlyk voor my een' naneef van Pompeius en M. Crassus mynen huize in te lyven: en loflyk voor u, het gieraadt van de geslachten der Sulpicien en Lutatien by uwen adel te voegen. Nu heeft my, die door eenstemmigheit der Goden en der menschen tot het ryk beroepen ben, d'uitneementheit van uwen aardt en de liefde des vaderlandts gedreeven, om het Vorstendoom, om 't welk onze voorouders met waapenen gestreeden hebben, door oorlooge verworven, u, zonder uwe moeite, op te draagen. Naa't exempel van den vergooden Augustus, die zyners zusters zoon Marcellus, daarnaa zynen schoonzoon Agrippa, thans zyne neeven, entlyk zynen stiefzoon Tiberius Nero, tot de naaste hoogheit aan de zyne, verheeven heeft. Maar Augustus heeft in zyn huis eenen naazaat gezocht, ik in de gemeente[2]. Niet, dat het my aan maagen, oft makkers van oorlooge gebreekt. Maar ik zelf ben door gunstjaght aan't ryk niet geraakt, en niet alleen myne verwanten, die ik*

Zyn staatzucht.

14 Galba kiest buiten aller verwachting, een' andren, tot zoon,

Piso Licinianus,

Een eedel en ernsthaftigh man.

15 Reede van Galba, Piso aanneemende tot zoon.

1 *Adoptionis.* 2 *In den Staat;*

om

om u verby gaa, maar ook de uwe konnen bewyzen, dat ik met oordeel handel. Gy hebt eenen broeder, eeven eedel, ouder van jaaren, waardigh deezen ſtaat, 't en waar gy waarder waardt. Uw ouderdoom is zulke, dat ze de begeerlykheden der jeugt nu overgekoomen is: uw leeven zulks, dat gy 't in geenen deele[1] behoeft te verantwoorden. Tot noch toe hebt gy
" *niet dan weederſpoedt uitgeſtaan.* DE VOORSPOEDT *verzoekt het*
" *gemoedt met heftigher bekooringen: want d'ellenden draaght men, weelde bederft ons. Aan trouw, vryheit, vriendſchap, puikgoederen des menſchelyken gemoeds, zult ghy u wel eeven ſtantvaſtelyk houden: maar anderen zullen ze, met ooghdienſt, kreuken. Vlaaien, ſmeeken, 't welk een vergift is der waare trouwhartigheit, zal inbreken; en yders eigen baat. Ook ſpreeken ik engy heden op 't rondtſte te zaamen; de reſt liever*
" *met onze fortuine, dan met ons. Want* DEN VORSTE *te raaden dat*
" *behoorlyk is, heeft veel in: het vlaaien zonder genegenheit wort by aller-*
16 " *hande Vorſten gepleeght. Indien het ongemeeten lichaam des ryx ſtaande en in 't gewicht gehouden worden kon, zonder Vorſt, ik zoude der eere waardigh zyn, van den grondt der vryheit te leggen. Nu is 't over een' wyle tot dien noodt gekomen, dat myne ouderdoom den Roomſchen volke niet beters kan verſchaffen dan eenen goeden naazaat, nocht uwe jeught iet beters dan eenen goeden Vorſt. Onder Tiberius en Cajus, en Claudius, zyn wy geweeſt als erfgoedt van een huisgeſin: het zal eenighſins voor vryheit dienen, dat men begint by keure te gaan. Ende het huis der Juliën en Claudiën uitgeſtorven zynde, zal de bequaamſte door middel der ver-*
" *zooninge worden opgezocht. Want* VAN VORSTEN *geteelt en ge-*
" *boren te zyn, is geluk, en meer niet te achten: in 't verzoonen is 't oor-*
" *deel vry: en zoo men keure gebruiken wil, d'overeenſtemming des volx,*
" *kan tot berichting dienen. Hebt Nero voor oogen, den welken opgeblaazen door de lange ry der Kaizeren, niet Vindex met een ongewaapendt landſchap, oft ik met eene keurbende, maar zyn' eigene onmenſchelykheit, zyn' eigene overdaadigheit, van den hals der gemeente gedreeven hebben. Ende alstoen was 'er noch geen exempel van 't verwyzen eenes Prinſſen. Wy door oorloge en de geenen die ons gewaardeert hebben, aangenomen, zullen, al wort het benydt, uitmunten. Ende verſtaat u nochtans daar in niet, dat in deeze beweegeniſſe des geſchudden aardbodems, twee keurbenden zich noch tot geen' ruſte ſtellen. Ik zelf vond, in 't aanvaarden, de zaaken ook in ruſt niet: en de verzooninge ruchtbaar zynde, zal ik laaten oudt te ſchynen, daar men zich nu alleen aan ſtoot.*

De

[1] *Dat gy daar in niet voorledens.*

De ſnoodſten zullen altydt om Nero wenſchen, ik en gy hebben toe te zien, dat ook van de beſten niet om hem werde gewenſcht. Langer vermaaning te doen, en geeft nu geen pas, en alle myn toelegh is vervult, indien ik aan u een' goede keur gedaan heb. De nutſte en kortſte wyze voorwaar om onderſcheidt tuſſen goede en quaade zaaken te maaken, is denken wat gy, onder anderen Vorſte, gaarne oft ongaarne gehadt hebt. Want alhier beſtaat, gelyk onder andere volken die Kooningen hebben, de heerſchappye niet in een zeker huis, zulks alle de reſt ſlaaven zyn; maar gy hebt menſchen te regeeren, die nocht volle ſlavernye draagen konnen, nocht volle vryheit. Ende wat Galba aanging, hy ſprak deeze oft diergelyke woorden, als oft hy eenen Vorſt maakte, d'andere ſpraaken als met den geenen die 't reede gemaakt was. Men geeft Piſo naa, 17
dat de geenen die hem van eerſten in bezaagen, en daar naa alle oogen op hem vallende, geen teeken van ontroert oft juichendt gemoedt [1] aan hem gewaar werden. Zyn ſpraak tegens zynen vaader en Vorſt was eerbiedigh, noopende zich zelven gemaatight, geen verandering in aanſchyn oft gelaat: als oft hy meer bequaam, dan willigh tot de regeringe waar. Daarnaa wert geraadtſlaaght, *oft men in den Raadt, oft op 't geſtoelte der ſchipbekken* [2], *oft in 't leger de verzooninge verkundigen zoude.* Daar werdt verſtaan *naa 't leger te gaan. Dat zouden de ſoldaaten voor een eere neemen, de gunſt der welken, gelyk men quaalyk deed met daar naa door ſchenkaadje en vleyerye te ſtaan, alzoo door goede middelen verkregen worde nde, niet te verſmaaden was.* Daarentuſſen werdt het om 't palais drang van volke, ongeduldigh van nieusgierigheit naar 't groot geheim, en 't quaalyk ingehouden gerucht zwol door den dwang [3]. De tiende van Januarius, een vuile en regenige dagh, was 18
boven maate droef van donder, blixem, en dreigementen des hemels. By welk onweder, hoewel men van oudts gewoon was de vergaadring te ſcheiden, zoo ſchrikte Galba daarom niet, oft hy toogh naa 't leeger: 't zy dat hy zulks niet achtte, als by geval koomende, oft dat het geene door 't noodtlot beſchooren is, door geen voorteeken kan ontgaan worden. In de dikke vergaaderinge der ſoldaaten, met een Vorſtelyke kortheit, verklaarde hy, dat Piſo van hem verzoont werdt, naa de wyze van Auguſtus, en krysgebruik, door 't welke d'eene man den anderen kieſt: ende op dat door 't beveinzen de muitery niet grooter gelooft werde dan ze was, maakt zelf bekent, *dat de vierde en*

Piſoos gelaatenheit.

Galba gaat naar 't leeger, en verkundight de verzooning van Piſo.

1 *Exſultantis: hippelend, of opſpringend hart.* 2 *Op 't geſtoelte der galioenen,* 3 *En d'onderdrukkers des gerukts vermeerden 't met quaalyk te bedwingen.*

twaalfde keurbende, door weenigh aanheffers van den oproer, zich niet dan met woorden en ſpreeken verloopen hadden, en in kort tot haaren plicht zouden gebraght werden. Ende werdt aan zyne reede, geen zeegel altoos van vleiwoorden oft ſchenkaadje geſteeken [1]. De Kornellen nochtans, de Hopluiden en naaſtſtaande ſoldaaten antwoordden met gelukwenſchen. Onder d'anderen was droefheit en ſtilte, als oft zy den Vorſt, met oorloogen, hadden helpen verwinnen den noodt van ſchen-

Ontydige ſpaarzaamheit.

kaadje te doen, daar men zelfs in vreede toe gewendt was. Het gaat vaſt dat men hunne harten getrokken zoude hebben, met d'allergeringhſte mildtheit des ſpaarzaamen ouden mans. Schaadelyk is geweeſt d'oude ſtrengheit en al te groote ſcherpheit, daar wy nu niet teegens moogen.

19 Daarnaa heeft Galba in den Raadt geene langer nocht gepronkter ſpraake gevoert, dan by de ſoldaaten. Piſoos reede was heuſch. Ook hadt hy de gunſte der Vroedtſchap, veelen van de welken, dien 't werk wel geviel, zich grootelyx uiterden, die 't noode zaagen, ſpraaken middelmaatelyk, het meeſte deel, voeghde zich met volle vlaayery naa den tydt, ziende op eigene vorderinge, zonder zorge voor 't gemeen. Ende geduurende de vier daagen, tuſſen de verzooninge en de moordt, is van Piſo, niet anders voor de gemeente geſprooken oft gedaan. Van dagh te dagh, tyding op tyding koomende van den Germaaniſchen afval, en de burgery geneight zynde om alle nieuwe maaren aan te neemen en te gelooven, als ze droef zyn, werdt by de Vroedtſchap beſlooten, dat men gezanten aan de Germaaniſche leegers zoude afſchikken. Men handelde in 't heimelyk, oft men Piſo meede zenden zoude, op dat met grooter glimp, zy met d'aanzienlykheit van den Raad, hy met de waardigheit van Cæſar bekleedt, moghten aankoomen. Het werdt goedt gevonden Laco den Overſten der hofbenden met eenen te zeinden. Die ſchorſte deezen raadt. De gezanten ook (want de Vroedſchap hadt de keure aan Galba geſtelt) werden met leelyke lichtvaardigheit genoemt, verſchoont, anderen in de plaats geſtelt, door aanzoek om blyven oft gaan, naar dat yder door hoop oft vreeze gedreeven werdt. Geldtzorgh was de naaſte. Ende alles omzoekende, vondt men rechtvaardighſt de geenen aan te ſpreeken, die d'oorzaak der behoefte waaren. Vyfenvyftigh millioenen kroonen hadt Nero aan ſchenkaadjen verquiſt. Hy beval yder bezonder te roepen, hun het tiendendeel der mildtheit laatende behouden. Maar zy luiden hadden naauwlyks een tiendepart overgehouden: door 't ſpillen van andermans goedt

Aandieningh aan den Raadt.

Gezanten aan de leegers in Germanie gezonden.

Galba zoekt geldt voor 't gemeen, en hercicht het van de geenen

met

[1] *En heeft hy by zyne reede noght vleiwoorden noch ſchenkaadje gedaan.*

met de zelve onkoſten daar zy hun eigen in verdaan hadden; gemerkt de roofachtighſten en ſnoodtſten, dat aan landt nocht op woeker geleit hebbende, zich van alles berooit vonden, uitgezeit van 't gereedtſchap der ondeughden. Tot het innen zyn dertigh Roomſche Ridders geſtelt, een nieuwe ſoorte van ampt, en laſtigh, zoo door 't ſchoondienen [1], als door 't getal: alomme was de ſpeere [2], en de uitdraagers [3], en de ſtadt ontruſt met d'opveilingen [4]. Maar 't was een' groote vreughdt, dat de geenen dien Nero gegeeven, en dien hy benoomen hadt, eeven arm waaren. Te dien daaghen zyn eenige Kornellen uit hunnen dienſt gezet, van de hofbenden Antonius Taurus en Antonius Naſo: van de ſteêbenden Æmilius Pacenſis: van de waakers Julius Fronto. Waar door d'anderen niet gewonnen werden, maar eenen ſchrik begoſten te krygen, oft men ze, uit vreeze, liſtelyk een voor een zocht te loozen, die al t'ſaamen in 't oogh waaren. Daarentuſſen werdt Otho, die de Staat in ruſt blyvende, ten einde aller hoope was, en zich geenen raadt, dan in oproer wiſt, door veele zaaken teffens aangeprikkelt: door overdaadt zelfs eenen Vorſte laſtigh, behoeftigheit, naauwlyx eenen ſlechten borger [5] verdraghlyk, verbolgenheit op Galba, nydt teegens Piſo. Noch beelde hy zich onvailigheit in, om zyn' begeerte bet te verhitten. *Hy was zelfs Nero in den weeghe geweeſt; en ſtondt hem Luſitanië, oft d'eere van eenigh ander ballinghſchap niet weeder te verwachten.* DAT D'OPPERVORSTEN *altydts in 't ooghe en den haat hadden, den geenen, dien men hun tot naazaat toeleidde. Dat hem dit by den ouwden Prins gehindert hadt: bet hinderen zoude by den jongen, bitter van inborſt, en verwoedt door 't langhe ballinghſchap. Men moght Otho om hals helpen. des moeſt men toegaan, en iet beſtaan, terwyl Galbaas aanzien vlot, Piſoos noch onbegroeit was.* DAT DE *hooghe aanſlaagen tydigh waaren in't gypen der zaaken.* EN WAS *het drieghen van geenen doen, daar de ruſt bederflyker was dan de reukeloosheit.* DOODT *zynde was yder, uit der natuure, even doodt, maar 't onderſcheidt lagh daar in, dat d'een vergeeten, d'ander vermaardt bleef by de naakoomelingen. En* INDIEN *de ſchuldige en d'onſchuldige al eenen gang moeſten gaan, zoo was't noch manlyker het leeven verbeurt te hebben* [6]. In Otho, al- 22
hoewel van lichaam week en wyflyk, ſtak een ander hart. De vryelingen en ſlaaven daar hy meeſt af hield, derteler gewendt dan in 't huis van eenen onderdaan, ſtellende hem, naar zulke dingen haakende [7], 't Hof

daar 't Nero van hadt verſpilt.

Etlyke Kornellen uit hunnen dienſt gezet.

Tot meerder vervreemding der anderen.

21

Otho maakt zich zelven gaande, om naar 't ryk te ſtaan.

Ook poogen hem zyne vryelingen daar toe aan te moedigen:

1 *Ambitu. gunſtjaght.* 2 *Haſta.* 3 *Sector.* 4 *Auctionibus: uitroepen.* 5 *Privato: onderdaan.*
6 *Zoo was 't noch ſtrenger mans werk, verdiende doodt te ſterven.* 7 *Avido talium.*

van Nero, de overdaadt, wil van overſpeelen, keur van huwelyken, en andere luſten des ryks voor oogen, als de zynen, indien hy 't waaghde, verweeten hem dat ze een ander genieten zoude, indien hy zyn ruſt

En ook de Waarzeggers.

hieldt: terwyl hem boovendien de Wiskonſtenaars ophitſten, verzeekerende uit het gaêſlaan der ſtarren *dat 'er nieuwe beroerten, en een doorluchtigh jaar voor Otho was aanſtaande*, een ſoorte van menſchen den Vorſten ontrouw, den hoopenden bedrieghlyk, dat in onze ſtadt altydt verbooden en gehouden zal werden. Poppæa hadt veele Wiskonſtenaars in haaren heimelyken raadt gehadt, om, door de ſnoodtheit van dat behulp, tot het vorſtelyk huwelyk te geraaken: een der welke genaamt Ptolemæus, hebbende Otho in Spanje verzelſchapt, naa dat hy hem belooft hadt *Nero te zullen overleeven*, en geloof verworven, om dat het zoo gelukt was, gingh, op de giſſing en den klap van de geenen die Galbaas ouderdoom teegens Othoos jeughdt overreekenden, hem vroedt maaken, *dat hy tot het ryk zoude werden opgetoogen*. Maar Otho nam 't aan als uit ervarenheit en door godlyk ingeven voorzeit werdende: ZYNDE 's menſchen aardt begeerigh om liefſt te gelooven het geen dat duiſter is. Ook hielt[1] Ptolemæus niet af, hem nu tot het ſchelmſtuk ophitſende, waar toe men zeer lichtelyk komt van zoodaanigh een wenſch. Maar oft hem 't ſchelmſtuk ſchielyk in den zin gekoomen zy, is onzeeker, naar de gunſt der ſoldaaten hadt hy al over een wyle, 't zy door hoop van tot naazaat gekooren te werden, 't zy tot voorbereidingh ten ſchelmſtukke, geſtaan. In 't trekken, onder de troepen, op de wacht, de oudſte der ſoldaaten elk by zynen naam aanſpreekende, en van weege der gemeenſchap met hun in 't gevolgh van Nero gehadt, *Spitsbroeders*[2] heetende, vernieuwde hy met den eenen de oude kenniſſe, vraaghde naar den anderen, en was hun met geldt of gunſte behulpigh: dikwils klaghten en twyffelachtighe reedenen van Galba daar onder ſtrooyende, en wat 'er meer dient om een gemeente t'ontſtellen[3]. De arbeidt van 't trekken, de benaauwtheit der lyftoght, de ſtrengheit van 't gebieden, worden als te bitter genoomen: dewyl de geenen die naar de meeren van Campanië, en ſteeden van Achaië t'ſcheep gewendt waaren gevoert te worden, de Pyreneën en Alpen, en d'eindelooze verheit der weegen in vol geweer, met groote moeite, door moeſten ruken. Als de gemoeden der ſoldaaten nu reede aan 't blaaken waaren, quam Mevius Pudens, naamaagh van Tigellinus, en ſtak ze als met een fakkel aan. Dees aanlokkende alle de geenen, die lichtſt van aardt, oft be-

Een der zelve Ptolemæus genoemt, hadt door voorzegging geloof verworven.

Middelen en ſtreeken by Otho gebruikt, om de gunſt der ſoldaaten te winnen.

Hier by komt d'omkooper Mevius Pudens.

1 *Liet*. 2 *Kaameraats*. 3 *Op te maaken*.

behoeftigſt van geldt, en op nieuwe luſten geſtelt waaren, voer entlyk zoo verre voort, dat hy onder ſchyn van 't gebruik op gaſteboden, zoo dikwyls Galba by Otho ten bankette was, aan de bende die ſchiltwacht hielt, hooft voor hooft, honderd penningen omdeelde, 't welk, als een gemeene ſchenkaadje, met heimelyke giften aan elken in 't byzonder geſtyft werd van Otho: zoo moedigh een omkooper, dat hy aan Coccéius Proculus Spieknecht [1], over een deel van de belendinghe zyner landen, met zynen buurman geſchil hebbende, diens buurmans ganſchen akker, om zyn eigen geldt gekocht, tot een gift geſchonken heeft: 't welk alzoo doorgingh, mits de zorgeloosheit des Overſten van de hofbenden, die van bekende en onbekende zaaken eeven luttel wiſt. Maar als 't hem nu tydt docht, gaf hy aan Onomaſtus, eenen zyner vryelingen, 't bewindt om 't ſchelmſtuk uit te voeren, dat op handen was, van wien by hem gebracht werden Barbius Proculus Leushaaler [2] van de ſpieknechten [3], en Veturius noodthulp [4] onder de zelve bende, de welke hy, door ondertaſting met veelerley reedenen, ſchalk en ſtout bevonden hebbende, met een vracht van giften en beloften gaan liet, hun ook geldt verſtrekkende, om 'er meer te bekooren. Twee gemeene ſoldaaten hebben aangenoomen het Roomſche Ryk over te draagen en dat volbracht. Over 't geheim van 't ſtuk werden weinigh perſoonen geroepen, de waiffelende gemoeden der anderen door verſcheide vonden opgeruit: de voorneemſte der ſoldaaten, door de weldaaden van Nymphidius, als daar over in 't oogh zynde: 't gemeene volk en de reſt met gramſchap en vertwyffeltheit, om dat men de ſchenkaadjen zoo dikwyls uitgeſtelt hadt. Daar was 'er die door de gedachtenis van Nero, en toght naar de oude ongebondenheit ontſteeken werden. In 't gemeen anghde hen altzaamen vreeze voor veranderingh van oorloghsdienſt. Deeze quaale heeft ook de reedts ontroerde geeſten der keurbenden en kryshulpen beſmet, ruchtbaar geworden zynde dat de trouw van 't Germaniſch heir aan 't waalen was. Ende zyn de boozen zoo gereedt geweeſt tot muiterye, de vroomen ook tot ooghluiking, dat zy des anderen daaghs naa de Idus [5] van Januarius Otho, van een avondtmaaltydt naar huis keerende, zouden hebben opgeſchept, 't en waare zy de verbyſtering in der nacht, de leegers der ſoldaaten, door alle de ſtadt verſpreidt leggende, en de bezwaarlykheit om onder den dronken hoop eenen lyn te trekken, gevreeſt hadden: niet uit zorghvuldigheit voor den Staat, dien zy in

die de ſoldaaten veel geldts geeft:

Welke omkooping Otho met bezondere giften ſtyft.

Hy geeft aan Onomaſtus laſt om 't ſtuk uit te voeren.

Die zich dient van twee ſoldaaten,

Die anderen opruyen, en van Galba aftrekken.

Men is vaardigh om Otho by nacht op te werpen, maar 't wordt uitgeſtelt.

1 *Speculatori*: *uitkyker, veerkyker, wachter, waaker.* 2 *Teſſerarium.* 3 *Speculatorum.* 4 *Optionem.* 5 *Dat is, den 14 van Januarius.*

nuchtere zinnen voornaamen met hunnes Vorſten bloedt te bekladden maar op dat, in de duiſternis en onweetenheit van veelen, d eenoft d'ander, die den ſoldaaten van 't Pannoniſche oft Germaniſche leeger moght voorkoomen, niet in plaatſe van Otho zoude worden opgeworpen. Veele blyken der uitbreekende muitery zyn, door de geenen die daar in behipt waaren, verduiſtert, zommige aan Galba ter ooren koomende, heeft hem Laco, de Overſte der hofbenden, uit den hoofde geſlaaghen, die geen kennis hadt van de geneegentheeden des krysvolks en vyandt was van allen goeden raadt, dien hy zelf niet en gaf, en eindhoudende teegens de geenen die ervaarenheit hadden. Op den vyftienden van Januarius[1] zoo Galba offerhandt deedt voor de kerke van Apollo, waarſchouwt hem de Wichelaar Umbricius *dat het ingewandt van't beeſt een droef teeken bracht, en hem een laaghe geleit werdt van eenen huisvyandt*, dat Otho (want hy naaſt by hem ſtondt en hoord' het aan) voor een blydt voorſpook, en zynen toelegh meêgaande, was duidende. Ende onlanghs daarnaa komt hem Onomaſtus zyn vryeling aandienen *dat de Bouwmeeſter met de Aanneemers der werken*[2] *hem verbeidden*. Het welk de ſein[3] was van de gereedtheit des aanſlaghs en 't vergaaderen der ſoldaaten. Otho gevraaght *waarom hy van daar gingk*, geliet zich *als oft hy ſtondt naar een hoffteede te koopen, die om haar oudtheit verdacht van bouwvalligheit, en derhalven eerſt te beſchouwen was*, gingh, ſteunende op den vryelingh, door 't huis van Tiberius, naa Valabrum, en van daar voort tot aan den gouden mylpaal by de kerk van Saturnus. Drieëntwintigh Spieknechten[4] groeten hem daar voor *Vorſt*, en zoo beteutert als hy was om de weenigheit der groeteren, zetten hem ter yl in een' ſtoel, en hunne deegens uitgetrokken hebbende, rukken met hem voort. Ontrent eeven veele ſoldaaten ſchoolen daar by onder weege, eenige geſprooken zynde, andere uit verwondering[5]: een deel met geſchreeuw en 't zwaard in der hand, een deel ſtilzwygende, om hunnen moedt naa de uitkoomſt te maatigen. De Kornel Julius Martialis hadt de ſchildwacht in 't leeger. Deeze oft verbaaſt door de grootheit des haaſtigen ſchelmſtuks, oft vreezende dat het leeger verder beſmet was en voor zyn lyf, zoo hy zich daar teegens verzette, heeft veelen achterdenken gegeven dat hy mede van 't geheim wiſt. D'andere Kornellen en Hopluiden hebben van gelyken liever gehadt de zaaken hunnen gangk te laaten gaan, dan met onvailigheit hunne eere te betrachten. Ende is 't alzo met de gemoeden geſtelt geweeſt, dat dit overſnoode ſtuk van weinigen be-

De blyken en begintaſelen des oproers van Laco veracht.

27

Een Wichelaar waarſchout Galba voor een laage: Ten aanhooren van Otho,

Die op d'aandiening van Onomaſtus van daar gaat,

Zich naar d'oproerigen ſpoeit,

En van een kleen getal tot Vorſt wordt opgeworpen.

Men brengt hem naar 't leger. 28

Daar hy wordt ingelaaten.

Terwyl eenigen zwygen, anderen 't ſtuk toeſtemmen.

1 XVIII *Kalend. Febr.* 2 *Redemptoribus.* 3 *Leuze.* 4 *Speculatores: uitkykers, wachters.* 5 *Miraculo.*

beſtaan, van veelen gewenſcht, van allen geleden wert. Galba daarentuſſen nergens afwetende, en met offeren beezich, moeide met ſmeeken de Goden van 't ryk, dat nu eens anders was: als het gerucht t'zyner ooren komt, *hoenaar 't leger gerukt wert, men wiſt niet wat Raadtsheer*, thans *dat het deperſoon van Otho was*. Te gelyk, naar dat yder uit alle hoeken der ſtadt Otho ontmoet was, quaamen der veelen die den ſchrik grooter maakten, eenigen die daar af deeden, noch alstoen het vlaayen niet vergeeten konnende. Derhalven de zaak in beraadt geleidt zynde, werdt goedtgevonden te ondertaſten wat genegenheit de bende hadt, die op 't palais de wacht hield, en dat niet door Galba zelf, wiens achtbaarheit in haar geheel, teegens meerder noodt geſpaart werdt. Piſo, hen voor de trappen van den huize geroepen hebbende, ſprak ze in deezer maniere aan: *Het gaat nu, ſpitsbroeders, in den zeſten dagh, dat ik onweetende van d'uitkoomſt, en oft die naam te vreezen oft te wenſchen waare, tot Cæſar gekooren ben. 'T geluk oft ongeluk, door dit beroep onzen huize en den Staat over te koomen, hebt gy in uwer handt. Niet, dat my, te mynen aanzien, 't genaaken eeniger rampe bedeeſt maakt, als die, in weederſpoedt ten hooghſten ervaaren zynde, het daar voor houde,* DAT IN *voorſpoedt geenſins minder gevaar geleegen is: maar het lot van mynen vaader, en den Raadt en van 't Roomſche ryk zelf betreur ik, indien't ons heeden van noode is te ſterven; ofte, 't geen luiden met eere eeven eltendigh achten, te dooden. In de laaſte beroerte was 't ons een trooſt, dat 'er geen bloedtſtortingh der burgerye geſchiedt was, en 't bewindt zonder tweedraght overgedraaghen. Met de verzooninge ſcheen'er in verzien, dat ook, naa Galbaas aflyvigheit, geen oorlogh plaats zoude vinden. Ik zal my van geenen eedeldom ofte zeedigheit vermeeten. Want om zich by Otho te gelyken, is 't noodeloos vermaan van eenige deughden te maaken. D'ondeughden, daar hy alleene roem op draaght, hebben 't ryk uitgerooit, toen hy niet anders dan den kaar des Vorſten ſpeelde. Wat zoud'hy met zyn gelaat en tredt, oft met dat wyflyk ſieraadt de heerſchappy verdienen? Zy zyn verdoolt, die zich van overdaadt, onder ſchyn van mildtheit, laaten mompen. Van verquiſten, jaa; van geeven, zal hy geen verſtandt hebben. Boelaadjen en banketten, en vergaaderinghen van vrouwen heeft hy nu in 't hooft. Deeze zyn in zynen zin het loon des Vorſtendooms, van de welke hy alleen luſt en wil te hebben heeft, een iegelyk ſchaamt en ſchande. Want* EEN HEERSCHAPPYE *door ſchelmerye verworven, werdt nooit van iemandt met eer en deughdt gevoert. D'eenſtemmigheit des menſchelyken geſlachts heeft Galba, Galba my met*

29 'T gerucht daar van komt Galba ter ooren.

Men beſluit de trouw van de Hofbenden t'onderſtaten.

Piſoos rede tot de ſoldaaten om zich van hunne genegentheit te verzekeren.

"

30

"

"

"

"

bewilliging van u luiden Kaiſar[1] *verklaart. Indien de Staat*[2]*, en de Vroedſchap en't volk ydele naamen zyn, u luiden is'er, ſpitsbroeders, aangeleegen, dat het maaken van eenen Vorſte niet aan de ſnoodtſten ſtaa. Van muiterye der keurbenden teegens hunne Hooftluiden, is by wylen gehoort: uw trouwe en eere is tot dezen dagh toe ongequetſt gebleeven. Zelf Nero heeft u luiden begeeven, gy Nero niet. Min als dertigh overloopers en verlaaters, die niemandt lyden zoude dat ze zich eenen Hopman oft Kornel kooren, zullen die't ryk bewyzen wien zy willen? Ruimt gy dit exempel in? en maakt u, door ſtilſtaan, metplichtig aan dit ſchelmſtuk? Deeze ongebondenheit zal voortſtaan tot de veroverde landtſchappen*[3]*, en de ſchelmſtukken zullen op onzen, d'oorloogen op uwen kop aankoomen. Ook geeft men niet meer van eenen Vorſt om te brengen, dan voor't betrachten van eer en eedt. Maar zoo wel zult gy van ons voor uwe getrouwheit, als van anderen over een oeveldaadt beſchonken werden.* De

31 Eenigen druipen wegh: D'anderen ſchynen hem troú: Doch geveinsdelyk. Men zoekt zich door bezendingh van andre ſoldaaten te verzekeren. Ook zendt men dry Kornellen naar 't leeger. Die daar quaalyk worden bejeegent. Eenige benden vallen Otho toe. De Germaniſche vendels ſtaan in twyffel.

ſpieknechten[4] weghgedroopen zynde, recht de reſt van 't regement, die Piſo eenigh gehoor gaaven[5], de vendels op, meeſt uit vreeze, gelyk 't in beroerte toegaat, doch niet heel zonder overleg; 't welk men daarnaa gelooft heeft uit geveinſtheit, en om Galba te belaagen, geſchiedt te zyn. Ook werdt Marius Celſus gezonden aan de uitgekoorenen des Illyriſchen heirs, die in de galerye van Vipſanius geleegert waaren. Men beveelt aan Amulius Serenus en Domitius Sabinus eerſtpylenaars[6] *de Germaniſche ſoldaaten uit de zaale der vryheit te gaan haalen*. Der keurbende van 't bootsvolk mistroud' hy, mits zy hem haatſch was om de moordt haarer ſpitsbroederen, die Galba t'zyner eerſte intreede hadt omgebraght. Ook toogen de Kornellen Cerius Severus, Subrius Dexter, Pompeius Longinus naar 't leeger der hofbenden toe, op geluk oft de eerſtontſtaande en noch niet volgroeide muitery met beeter raadt te ſtillen waare. Het krysvolk de Kornellen Subrius en Cerius aanvallende met dreigementen, leidt de handen op Longinus en ontwaapent hem; om dat hy geen bevel over hen hebbende, maar van Galbaas vrienden, zynen Vorſte getrouw, en des den afvalligen bet in 't ooge was. De vlootkeurbende valt, zonder marren, den hofſoldaaten toe. De gekoorenen uit het Illyriſch heir dryven Celſus met aangeleide pylen[7] te rugh. De Germaniſche vendels ſtonden langh in 't waggelen, noch zwak van lichaam en verzacht in 't gemoedt, om dat zy van Nero voor uit naar Alexandrie gezonden, en van daar door de lange reize te waater ziek weedergekeert zyn-

1 *Cæſarem.* 2 *Reſpublica.* 3 *Provincias.* 4 *Speculatoribus.* 5 *Non aſpernata concionantem:* den wetrdt weerder niet verſmaadende. 6 *Primipilaribus.* 7 *Infeſtis pilis.*

zynde, groote zorgvuldigheit te koſt leide aan hen te verquikken. 'T palais was nu vol van al het ganſche graauw, met de ſlaven daar onder, en een oneffen geſchreeuw der geenen die *om Othoos doodt ſlagh en't bannen der vloekverwanten* riepen, als oft zy in de loopbaan oft ſchouwburg eenig ſpel geëiſcht hadden. Ook was nocht oordeel nocht waarheit in hun: als die op dien zelven dagh het tegendeel met even groote hevigheit hadden te eiſchen: maar uit een voortgeleerde manier van allerley Vorſten te vlaayen, met ongebonden gekrys en ydelen yver. Midlerwyl bleef Galba tuſſchen tweederley gevoelen ſteeken. Titus Vinius vondt oorbaar *binnen's huis te blyven, de ſlaven ter weer te ſtellen, de toegangen te ſterken, nochte zich der genade van eenen verbolgen hoop te vertrouwen: tydt moeſt men winnen, dat de boozen tot berouw, de goeden tot eenſtemmigheit moghten koomen.* DAT SCHELMERYEN *door hevigheit, goede raadt ſlaagen door't toeven kracht krygen. Entlyk tot buiten treden, als't dienſtigh waare, kon men altydts koomen. Maar indien men zich daar qualyk by bevondt het wederkeeren ſtondt aan de wil van anderen.* De reſt meende, *dat men ſpoeyen moeſt eer 't vloekverwantſchap, tot noch toe van weinighen ingegaan, toenaame: Zoo doende zoude men Otho beteutert maaken, die ter ſluik van daar geſcheiden en by een deel luiden gebracht was, die niet en wiſten op wat moer het lagh, nu door't marren en de traagheit van de tydt verſlyters den Prins leerde ſpeelen. Men moeſt niet wachten tot dat hy, 't leeger in orde geſtelt hebbende, de markt aanviele, en onder Galbaas oogen ten Capitolie tooge: terwyl de fraaye Overſte met zyn manhafte vrienden, deur en drempel van den huize toe bolwerkte, als om een beleegeringh uit te ſtaan. Een heerlyke hulp ook hadt men van de ſlaaven te verwachten, zoo d'eenſtemmigheit van zulk een' meenighte, en d'eerſte verbolgenheit, die geweldige kracht heeft, begon te ſlaauwen. Derhalven* ONVEILIG *was't het geen dat onvoeghlyk was: of zoo't noodigh was te ſterven, men moeſt het gevaar te gemoet gaan. Dat was 't haatelykſt voor Otho en eerlyk voor hun.* Als Vinius zich teegens dit gevoelen kantte, viel hem Laco met dreigementen aan, dien Icelus aanhitſte uit ſtyfzinnigheit van byzonderen haat ten bederve van den Staat. Galba toen, een eindt van marren maakende, koos de zyde der geenen die 't aanzienlykſte rieden. Piſo nochtans werdt voor uit naar't leeger gezonden, als een jongeling van grooten naame, verſche gunſt, en geſteurt op T. Vinius, 't zy dat het zoo was, oft dat het de vyanden van Vinius zoo hebben wilden. Ook gelooft men den haat lichter. Piſo naauwlyks uitgetreeden zynde,

32 Het graauw yvert voor Galba.

Maar 't duurt niet lang.

Vinius raadt Galba dat hy binnen 't palais blyve, zich daar verweere, en tydt winne.

33 Anderen meenen dat men ſpoedelyk moeſt uittrekken, en den oproerigen 't hooft bieden.

Van dat verſtandt

34 is ook Laco en Icelus.

En Galba volght hun raadt.

Piſo voor uit gezonden.

Valſch gerucht van Othoos doodt, 't welk men meent verzierdt te zyn.

komt 'er eerſt een wuft en onzeeker gerucht *dat Otho in't leeger omgebracht was*, thans, gelyk het in groote leugenen gaat, vervorderden zich zommigen te zeggen *dat z''er by geweeſt waaren, en het gezien hadden*; werdende deeze maare lichtlyk gelooft van de geenen, die daar blyde meede waaren, en wyder niet zorghden. Veelen achten dit gerucht verziert en vermeerdert te zijn van de Othonianen, die zich nu onder Galbaas byſtanders vermenght hadden, en om Galba uit te lokken, de blyde tydingh valſchelyk verſpreidt. Toen begon niet alleen het volk en onbedachte graauw met handtgeklap en maatelooze gunſtreekens uit te vallen, maar veelen van de Ridderen en Raadtsheeren, verwerpende de vreeze, zonder wyder bedenken, ten paleize door de opgebrooke deuren in te barſten, en zich voor Galba te vertoonen, 'klaagende, *dat men hun de wraak uit der handt gerukt hadt*. D'allerbloodtſten en die toen 't er toe quam geen hart altoos toonden, hadden meer dan te veel beks, en de forsheit in de tongh: niemant wiſt iet, en yder zeid'er veel toe. Tot dat Galba uit armoede van kundtſchap, en van de eenſtemmigheit der verdoolden over ſtaagh geworpen, 't harnas aangetoogen hebbende en mits zyn ouderdoom en zwakheit teegens den drangh der toeſchietende meenighte niet beſtaan moogende, met een ſtoel opgeheven werdt. Julius Atticus ſpieknecht hem in 't paleis bejeegenende, en een bloedigh zwaardt toogende, riep *dat hy Otho hadt afgemaakt*. Ende Galba, *Spitsbroeder*, zeyd' hy, *wie heeft het bevoolen?* met eenen braaven moedt, om d'ongebondenheit van 't oorloghsvolk in te toomen, zynde onvertzaaght voor dreigementen, door vleyerye onbekoorlyk. In 't leeger nu, was geen twyffelen meer aan de gezintheit van alle de ſoldaaten, ende zoo groot een vierigheit, dat zy, niet te vreede zynde Otho met den hoop en hunne lichaamen te beheinen, hem in 't geſtoelte, daar een luttel te vooren het gulde beeldt van Galba geſtaan hadt, geſtelt hebbende, hem midden onder de teekenen [1], met de vendels omringden. De Kornellen ook, en Honderdtmans, was verbooden hem te genaaken: de gemeene ſoldaat beval daar nevens de Overſten [2] te ſchuwen. Alles druiſde van roepen en raezen [3], en onderling ophitzen, niet gelyk onder 't volk en gemeente, met verſchillende woorden en flaauwe vlaaijery, maar naar dat zy yder ſoldaat zaagen toevloeijen, naamen zy ze by der handt, omringen ze met de waapenen, ſtelden ze nevens hem, ſpraaken hun den eedt voor,

35 Hier op volgt groot gejuich, en vlaaijend gunſtbewys jegens Galba.

Zyn hartigh zeggen tegens een roemer.

36 In 't leeger is meer beſtendigheit van gunſt, en vieriger geneegentheit jegens Otho.

1 *Signa.* 2 *Præpoſitos.* 3 *Woelen.*

voor, beveelen nu den Veldtheer [1] aan de ſoldaaten, nu de ſoldaaten aan den Veldtheer. Ende liet het Otho aan zich niet gebreeken, uitſtrekkende zyn' handen, met aanbidden van 't volk, met werpen van kusjens, en allerley ſlaafsheit, om te heerſchen. Als nu de ganſche keurbende des vlootvolks onder zynen eedt was, heeft hy, vertrouwende op zyn' krachten, en achtende, dat men de geenen die hy, tot noch toe, een' voor een', geprikkelt hadt, in 't gemeen ontſteeken moeſt, voor de wal van 't leeger, aldus aangevangen: *In wat ſtaat ik by u verſchyne, ſpitsbroeders, weet ik niet te zeggen: om dat ik niet toe kan ſtaan, dat men my bevelloos noeme, zynde, Vorſt van u geheeten; nocht Vorſt, terwyl een ander regeert. Uw naam zal ook in onzeekerheit ſtaan, zoo lang men twyffelt, of gy den Veldtheer, oft eenen vyandt van 't Roomſche volk, in't leeger hebt. Hoort gy niet hoe men teffens peene over my, en ſtraf over u eyſcht? Zoo blykelyk is 't, dat wy nocht vergaan, nocht behouden blyven konnen, dan gelykelyk. Ende Galba, naa dat hy lichtveirdigh is, heeft het nu miſſchien al belooft: als die zonder iemants verzoek, zoo veele duizenden alleronnoozelſte burgeren vermoordt heeft. My gaat een ſchrik over 't hart, zoo dikwyls als ik gedenk, aan die doodtſche [2] intreê, en deeze eenige zeege van Galba, als hy, onder de oogen der ſtadt, beval den tienden man der overgegeevenen om te brengen, die hy op hunne beede, in trouwe ontfangen hadt. Met dusdaanigh voorſpook in ſtadt gekoomen, wat eer heeft hy der Vorſtelykheit aangebracht, als 't vermoorden van Obultronius Sabinus, en Cornelius Marcellus in Hiſpanië, van Bervichilo in Gallië, van Fontejus Capito in Germanië, van Clodius Macer in Afrika, van Cingonius op wegh, van Turpilianus in ſtadt, van Nymphidius in 't leeger? Wat wingeweſten, wat leegers zyn ergens, als bekladt van bloedt? Oft, naa zyn zeggen, gebeetert en getuchtight? Want 't geen anderen ſchelmſtukken, noemt hy geneesmiddelen [3]: terwyl hy met valſche naamen, de wreedtheit ernſthaftigheit noemt; de vrekheit, ſpaarzaamheit; uwe lyfſtraffen en ſmaat, tucht. 't Zyn negen maanden ſint Neeroos eindt, en heeft Icelus nu meer gerooft, dan de Polycleeten, en Vatiniën, en Elien, en anderen ingeſchraapt hebben. Met minder vrekheit, en dartelheit, zoude T. Vinius gewoed hebben [4], waar hy zelf Veldtheer geweeſt. Nu heeft hy ons over gemoogen als of wy de zynen waaren, en onwaardt gehouden, als oft wy eenen anderen toebehoorden. Dat eene huis is*

Hy vlaait de ſoldaaten met aanlokkende mynen.

37 Zyn reede om ze teegens Galba op te maaken.

1 *Imperatorem.* 2 *Feralem.* 3 *Remedia.* 4 *Graſſatus eſſet*: voortgeſlagen, te werk gegaan.

genoegh tot de ſchenkaadje, die u nemmer gegeeven, en daagelyks ver-
38 *weeten wordt. Ende op dat 'er ten minſten, geen' hoope op Galbaas na-zaat te ſtellen waar, roept hy uit den ballinghſchappe, dien hy in bitterheit* [1] *en gierigheit, zich zelven gelykſt oordeelde. Gy hebt gezien, ſpitsbroeders, hoe de Gooden ook, met een merkelyk onweeder, hunnen afkeer van d'ongelukkige verzooninge beweezen hebben. De Vroedſchap, het Roomſche volk zyn al van eenen zelfden zin. Men wacht op de deughd van u luiden, van de welke alle eerlyke raadſlaagen hunne kraght krygen, en zonder de welke niets, alwaar 't uitneemende, klem heeft. Ik roep u tot geen oorlogh, nocht gevaar: aller ſoldaaten waapenen zyn met ons. En een getabbert regement beſchermt nu Galba niet, maar houdt hem bezet. Als zy u maar aanſchouwen, als zy myn teeken verneemen, zal'er ſlechts eene ſtrydt zyn, wie my 't meeſte aanreekene.* GEEN MARREN *heeft plaats, in eenen raadt, die niet gepreezen kan worden, voor dat hy volvoert is.* Daarna beval
Hy dêelt waapenen uit. hy de waapenſchuur te oopenen. De wapenen werden terſtondt gegreepen, zonder gebruik en orde des kryghs, vereiſchende dat hofſoldaat en keurbendenaar met zyn kryghsteekens onderſcheiden wierde. Zy vermengen zich onder de hulpbenden met helmen en ſchilden. Zonder aanmaaningh van eenigen Kornel oft Hondertman, was elk zyn eige Hooftman, en aanprikkelaar: en de voor-
39 neemſte aanhitzing der ſnoodſten, dat de goeden treurden. Piſo nu verſchrikt door 't gedruis der waffende muiterye, en 't gekryt, dat tot in de ſtadt toe weêrklonk, hadt Galba, die daarentuſſen uitgetreeden en der markt genaakende was, achterhaalt: Marius Celſus nu, met geen blyde tydinge, gekeert: als anderen rieden, *weêr naar 't paleys te keeren*, anderen *zich weder in 't Capitolië te begeeven*, veelen *de ſchipbekken* [2] *in te neemen*, 't meeſte deel ſlechts 't gevoelen van anderen weederſpraaken, ende, gelyk het gebeurt in ongelukkige raaden, het beſte ſcheen daar de tydt af verloopen was. Men zeit, dat Laco, buiten kennis van Galba, gehandelt heeft van T. Vinius doodt te ſlaan, 't zy om door zyn ſtraffe de gemoeden der ſoldaaten te ſtreelen, oft dat hy hem voor medeſtander [3] van Otho hieldt, entlyk wel uit haat alleen. De tydt en de plaats deedt dit haaperen, om dat het moorden aangevangen zynde, zwaarlyk te maatigen zoude weezen: ende werdt deze raadt geſteurt door beteuterde [4] booden, en 't vervluchten der naaſten, ſlaauwende

Aan Galbus zyde ſlaat men in twyfel wat men zou ter handt ſlaan.

Laco handelt van Vinnins te dooden, maar d'ontydige toelag haapert.

Aller yver ſlaauwt.

1 *Triſtitiâ.* 2 *Roſtra* 3 *Conſcium: weederweeter.* 4 *Trepidis.*

SER. GALBA.

Gy, Galba, vielt te streng voor Neroos hofsoldaaten.
Kort was uw ryk, van elk om Othoos wil verlaaten.
Noch onderdaan dient u 't geluk, in top van eer
Verheeven, keert het u den nek, en werpt u neêr.

G. Brandt.

wende aller yver, die in 't eerste van trouw en moedt gestoft hadden. Galba werdt herwaarts en derwaarts gevoert, door verscheide 40
aandrift van den vlottenden drangh [1], zynde aan alle zyden de koningkshuizen [2] en tempels vervult, en een treurig uitzicht. Nocht hoorde men eenigh woordt van volk oft gemeente; maar waaren d'aangezichten verbaast, en d'ooren tot alles gewendt. Daar was nocht oproer [3] noch rust, gelyk het zwygen van [4] een groote vreeze en groote gramschap is. Otho werdt nochtans verkundtschapt, *dat de gemeente waapende*. Hy gebiedt *heene te streeven en de plaats van 't gevaar te stoppen* [5].

Galba ten einde raadt. De gemeente swyght nu, en wacht op d'uitkomst.

De Roomsche soldaaten derhalven eeven als oft zy om Vologeses oft Pacorus uit den grootvaaderlyken stoel der Arsaciden te stooten, en niet om hunnen ongewaapenden en ouden Veldtheer te vermoorden voortrukten, doende de gemeente verstuiven, loopen der Vroedtschap over den buik, breeken bars met de waapenen en snorrende [6] paarden ter markt in. Nochte en hebben hen 't aanschouwen van 't Capitolie, en de heiligheit [7] der over 't hoofthangende tempelen, en voorleede en toekoomende Vorsten afgeschrikt van 't bedryven eenes schelmstuks, dat van den naazaat, wie hy ook zy, gewraakt wordt.

Othoos soldaaten rukken voort, en breeken ter markt in.

De Standerdraager van 't regement dat Galba verzelschapte (men zeidt *dat het Atilius Vergilio geweest is*) ziende van naaby de drift der gewaapenden, heeft Galbaas beeltenis afgerukt, en teegens d'aarde geklest. Met dit teeken bleek de geneightheit [8] van alle de soldaaten tot Otho, wordt de merkt leedig door 't vluchten des volks, 't geweer getrokken teegens de geenen die in twyffel stonden. 41

Galba wordt van 't volk en zyn soldaaten verlaaten:

Neevens de poel van Curtius is Galba door 't sidderen van de draagers uit de stoel geworpen, en ter needer gestort [9].

Van zyn draagers ter aarde gheworpen.

Van zyn uitterste stemme, is, naa dat yder hem in haat oft verwonderingh hadt, verscheidelyk gesprooken. Zommigen zeiden, dat hy smeekender wyze [10] gevraaght hadt, *wat 'er quaadts van hem verdient was?* en gebeeden om weenigh daaghen tydts, tot betaalinge der schenkaadje. 'T meeste deel, dat hy aan de doodtslaagers, den strot boodt, *zy zouden toegaan, en steeken, indien 't den Staate raadtzaam scheen*. Den doodtslaageren was niet geleegen, aan 't geen dat hy zeggen moght.

Verscheide gevoelen van zyn leste woorden:

Wie hem de moordtsteek gaf, en gaat niet vast genoegh. Eenighen willen *dat Terentius Evocatus*, anderen *dat Lecanius*, doorgaands luide 't gerucht, *dat*

Ook van den doodtslaager.

1 *Turbæ*. 2 *Basilicis*. 3 *Tumultus*. 4 *In*. 5 *Occupare pericula*, *'T gevaar een voordeel af te zien, of 't gevaar voor te komen*. 6 [illegible] 7 [illegible] 8 [illegible] 9 [illegible] *tus: getuimelt*, 10 [illegible]

Hem word de ſtrot afgeſteeken, en zyn lighhaam mishandelt.

Camurius, ſoldaat der vyftiende keurbende, hem 't ſwaart in de ſtrot gedrukt, en die afgeſteeken heeft. De anderen hebben zyn beenen en armen (want de borſt was gedekt) leelyk gekorven [1]. Veele wonden werden uit verwoedtheit [2] en wreedtheit, den geknooten lighhaame noch toegegeeven. Daarnaa ransden zy Titus Vinius aan. Van den welken meede getwyffelt wordt, oft zyn ſtem door de perſſende vreeze verſtikt zy, dan oft hy overluide geroepen hebbe, *dat Otho niet gebooden hadt hem doodt te ſlaan.* 'T welk hy oft uit ſchrik verzierdt, oft als meedeweeter van 't vloekverwantſchap beleeden heeft: zyn leeven en faame nyght veeleer herwaarts, dat hy metweeter van 't ſchelmſtuk geweeſt is, daar hy oorzaak af was. Voor de kerk van den vergooden Julius heeft hy geleegen, d'eerſte wonde, aan zyn' knieſchyf, ontfangen hebbende, thans van Julius Carus, ſoldaat eener keurbende, ter weederzyde doorſteeken. Onze eeuwe heeft gezien Sempronius Denſus, een uitmundend man te dien daaghe. De zelve zynde Hondertman van een hofregement, en aan Galba t'zyner behoudenis bygevoeght door Piſo, zich met getrokken dagge teegens de gewaapenden verzettenden, en hun 't ſchelmſtuk verwytende, en thans met der handt, thans met der ſtemme de doodtſlaagers op zich wendende, heeft Piſo aan uitvlucht gehólpen, alhoewel die gequetſt was. Piſo geraakte tot in de kerk van Veſta, alwaar hy ontfangen van de barmhertigheit des gemeenen [3] ſlaafs, en in zyne wooninge verſteeken, niet door eerbiedenis des heilighdooms, nochte der ceremonien, maar door den ſchuilhoek uitſtel vondt van 't genaakende bederf. Wanneer aldaar, door Othoos bevel, gekoomen zyn, met roepen van zynen naam [4], vlammende op zyn moordt, Sulpicius Florus, een uit de Britanniſche regementen, die onlanghs van Galba met het burgerſchap beſchonken was, en Statius Murcus, ſpieknecht [5], van de welke Piſo heruitgeſleept in de kerkdeur doodtgeſlaagen is. Men zeit dat Otho geen manſlaght met grooter blydſchap vernoomen, geen hooft met onverzaadelyker oogen bekeeken heeft: 't zy dat zyn gemoedt alstoen eerſt verlicht van alle bekommering, begon te dobberen [6] van vreughde, oft dat de gedachtenis der majeſteit in Galba, zyn vriendtſchap in T. Vinius, zynen geeſt, alhoewel ongenaadigh [7], met een droeve verbeeldingh bedremmelt hadt [8]. Zich in de moordt van Piſo als zyn

42 T. Vinius gedoodt.

43 Getrouwheit en dapperheit van Sempronius Denſus.

Helpt Piſo aan uitvlucht.

Die vlucht in den tempel van Veſta.

Wordt daar uit getrokken, en doodtgeſlaagen.

44 Over wiens doodt zich Otho allermeeſt verheught.

1 *Gehakt.* 2 *Foritate: beeſtigheit.* 3 *Publici.* 4 *Nominatim: noemelinks.* 5 *Speculator.* 6 *Vagare: zweeven, zwerven.* 7 *Immitem: onzacht, raauw.* 8 *Confuderat.*

zyn vyandt, en naaryveraar [1], te verblyden, docht hem recht en billyk. De hoofden booven op ſpeeren geſteeken, werden gedraagen tuſſen de teekens [2] der regementen, neevens den arendt der keurbende, toonende de doodtſlaagers, om ſtrydt, hunne bloedige handen, ende de geenen die 'er om en by geweeſt waaren ſtoften, oft met waarheit oft met leugen, daar, als een loffelyk en gedenkwaardigh werk, op. Meer dan honderttwintigh verzoekſchriften [3] der geenen die loon eiſchten, voor eenigen merkelyken dienſt, dien dagh gedaan, heeft Vitellius naaderhandt gevonden, en bevoolen hen alle op te zoeken en om te brengen, niet ter eere van Galba, maar om een' manier onder de Vorſten in te voeren [4] van voortaan elkanderen te wreeken, tot verzeekeringh des jegenwoordigen ſtaats. Gy zoudt gelooven dat 'er een andre Vroedtſchap, een ander volk was. Alles draafde naar 't leeger, ſtreefde de naaſten verby, ſtreedt met de geenen die voor uit liepen, beſchrobde Galba, prees 't oordeel der ſoldaaten, kuſte Othoos handt: ende hoe 't valſcher was dat men deedt, hoe men des meer deedt. Otho ook en verſmaade niemant een' voor een', maatigende met ſtem en gelaat den graatigen en drieſchenden moedt der ſoldaaten. Den gekooren Burgermeeſter Marius Celſus, die aan Galba ten uitterſten toe vriendt en getrouw geweeſt was, vorderden zy ter ſtraffe, zynde geſteurt op zyn' nyverheit [5] en onnoozelheit, als oft dat quaade konſten [6] waaren. 'T bleek dat men eenen aanvangh van doodtſlagh en roof, en de deeghelykſten om lyf en goedt zocht te helpen, maar Otho hadt noch geen achtbaarheit om ſchelmſtukken te verbieden, gebieden kond' hy ze nu. Zich veinzende dan vertoorent te zyn, en beveelende *hem te boeyen, met verzeekeringh dat hy grooter peenen draagen zoude*, onttoogh hy hem der jegenwoordige bederfeniſſe. Alles is daarnaa naar goedtdunken der ſoldaaten gedaan. Ooverſten van de hofregementen hebben zy zich zelf gekooren, Plotius Firmus, eertydts gemeen rotgezel, dat pas bevel hebbende over de waakers, en die by 't leeven van Galba al Othoos parthy gevolght hadt. Daar werdt bygevoeght Licinius Proculus, door overgroote gemeenzaamheit met Otho verdacht zynen toelegh gequeekt te hebben. Over de ſtadt hebben zy Flavius Sabinus geſtelt, volgende 't oordeel van Nero, onder wien hy 't zelfſte bewindt

Veele ſtoffen op den moordt,

En eiſſchen loon, 't welk hun daar naa ten verderve ſtrekt.

45

Groote wiſpeltuurigheit van de Vroedtſchap en 't volk, Galba laſterende, Otho vlaaijende,

En vorderende Marius Celſus ter doodt:

Dien Otho met loosheit uit het gevaar trekt.

46

De ſoldaaten kiezen zelfs twee Ooverſten over de hofregementen.

En ſtellen Flavius Sabinus over de ſtadt.

1 *Æmuli*. 2 *Signa*: *ſtandaarts*. 3 *Libellos*. 4 *Met invoeren eener manieren onder de Vorſten*. 5 *Induſtriæ*. 6 *Artibus*: *treeken*.

windt verkreegen hadt; waar inne by veelen op zynen broeder Veſpaſianus gezien werdt. Daar werdt ge-eiſcht, *dat de plichtvryheeden* [1] *gewoon aan de Hondertmans betaalt te worden, zouden worden quyt geſcholden.* Want de gemeene ſoldaat keerde deeze, als een jaarlykſche ſchattingh, uit. Een deel der zelve onder [2] de rotten, een deel in 't omhertrekken [3], oft in 't leeger zelf leedigh loopende [4], als zy ſlechts het loon aan den Hondertman betaalen moghten, paſte niemant, nochte op de grootheit van den laſt, nochte op de ſoorte van gewin. Door ſtraatſchendery en roof, oft met ſlaafſche dienſten verranſoenden zy den krygsarbeit. Dan matte men de rykſten der ſoldaaten af met arbeidt oft wreedtheit, tot dat zy de plichtvryheit kochten. Als d'ellendige door koſten uitgeput, door achteloosheit verſlapt [5] was, quam hy arm in plaats van ryk, laf in plaats van ſtrengh, weeder onder 't rot. Ende op nieuw d'een achter den anderen, door gelyke behoeftigheit en ongebondenheit verdorven zynde, ſloegen zy voort tot muitery en tweedraght, en endtlyk tot burgerkrygh. Maar Otho, om, door begiftigen des graauws, de harten der Hondertmannen niet te verwyderen, heeft belooft *de jaarlykſche plichtvryheeden uit zyn' ſchatkamer te betaalen:* een dingh nut buiten twyffel, ende daarnaa by de goede Vorſten, met geduurigheit van krygsorde [6], beveſtight. De Overſte Laco, als waar hy naar een eilandt verbannen, is van eenen Evocatus, dien Otho, om hem doodt te ſlaan, voor uit gezonden hadt, doorſteeken. Martianus Icelus, als weezende een vryeling, is in 't openbaar geſtraft. De dägh in ſchelmſtukken overgebracht zynde, is de blydtſchap het jonghſte der ellenden geweeſt. De Steêſchout roept den Raadt byeen. De reſt der Majeſtraaten ſtrydt in vlaaijeryen. De Raadtsluiden loopen aan. Men keurt Otho toe *de Gildenmeeſterlyke maght, en den naam van Auguſtus, en alle de eeren der Vorſten*, yder zich pynende de ſmaadt en ſcheldtwoorden uit te wiſſchen, dewelke in 't wilde [7] uitgeſmeeten niemant gevoelt heeft, dat hem in den moedt [8] waaren blyven ſteeken. Oft hy zoo veel leedts overgeſlaagen, oft uitgeſtelt hebbe, is, door kortheit zyner regeeringh, onzeeker gebleeven. Otho, terwyl de markt noch in 't bloedt ſtondt, over de lykhoopen die daar laagen, ten Capitolie, en van daar ten palaize ingevaaren, heeft toe geſtaan, *dat*

Eiſſchen quytſcheldingh van 't betaalen der plichtvryheeden. Wat dat is.

Maar Otho belooft die plichtvryheeden uit zyn' ſchatkaamer te betaalen.

Laco gedoodt,

Ook Icelus.

47

De Raadt wordt by een geroepen, en Otho alle maght en eere der Vorſtelykheit opgedraagen.

De lyken der verſlaagenen worden gebrandt, en ter aarde gedaan.

1 *Vacationes*. 2 *By, met*. 3 *Per commeatus*. 4 *Vaga, zwervende*. 5 *Elanguerat: drupende*. 6 *Diſciplinæ*. 7 *Promiſcue: mengelingh, in't hondert*. 8 *Animo: in't gemoedt, in den krop*.

dat men de lichaamen zoude laaten volgen om begraaven en gebrandt te worden. Piſo is van zyn' gemaalinne Verania en broeder Scribonianus, T. Vinius van zyn' dochter Criſpina, t'zaamen gevoeght [1], zynde de hoofden, die van de doodtſlaagers bewaart waaren om te verkoopen, opgezocht en met geldt geloſt. Piſo vervulde zyn een- 48
endertighſte jaar, beeter lof dan luk gehadt hebbende. Zyne broeders Magnus en Craſſus waaren d'een van Claudius, d'ander van Nero omgebracht. Hy zelf langen tydt ballingh, vier daaghen Cæſar, door een geſpoeide verzooningh, is alleenlyk daar toe boven zynen oudtſten broeder gezet, op dat hy eerſt gedoodt zoude werden. T. Vinius heeft zeevenenveertigh jaaren zich verſcheidelyk van zeeden gedraagen. Hy heeft eenen vaader van Schoutlyken huize gehadt, tot moederlyken grootvaader eenen van de halsballingen [2]. Hem gingh een' quaade roep naa in zynen eerſten krygsdienſt, onder den Steedehouder Calviſius Sabinus: wiens huisvrouw by nacht in oorloghsgewaadt op de been getoogen, uit ſnoode luſt om de geleegenheit des leegers te bezichtigen, hebbende zich met gelyke dartelheit der ſchildtwacht en andere krygsplichten onderwonden, werdt bewroeght haar lichaam zelfs in de leegerkerke te hebben laaten misbruiken, ende T. Vinius voor ſchuldigh aan deeze misdaadt. Derhalven, door bevel van C. Cæſar, met keetens gelaaden, thans, door de veranderingh der tyden uitgelaaten, is, naa een' ongeſteurde loop der eeren, Schout, en voort Overſte eener keurbende geworden, daar hy zich wel in queet. Daarnaa is hy met een ſlaafſchen laſter bekladt, als oft hy op zeeker banket van Claudius een' gouden kroes geſtoolen hadde: ende Claudius heeft des anderen daaghs Vinius alleen uit aarde vaaten doen dienen. Maar Vinius heeft, in zyn Voorburgermeeſterſchap, 't Narbonenſer Gallië deftigh [3] en deegelyken [4] geregeert. Thans is door Galbaas vriendtſchap tot valbaarigheit [5] verrukt, ſtout, ſchalk, geſwindt, en naar dat hy zynen geeſt te werk ſtelde [6], ſnoodt oft nyver, met gelyke kraft. De uitterſte wille [7] van T. Vinius is, om de grootheit zyne middelen, bondeloos [8] geweeſt: die van Piſo door zyne armoede beveſtight. Galbaas lyk langh verzuimt, en door d'ongebondenheit der duiſterniſſe met veele ſpotternyen gequelt, is van 49
zynen geldthandelaar [9] Argius, die een van zyne voorige ſlaaven

Beſchryvingh van Piſo.

Beſchryvingh van T. Vinius.

Beticht van een vuil ooverſpel,

En verdacht van diefſtal.

Galba ter naauwer noodt begraaven.

[1] *Compoſuere.* [2] *Proſcriptis.* [3] *Severe: geſtrengelyk.* [4] *Integrè: oprechtelyk.* [5] *In abruptum.* [6] *Te koſt leide.* [7] *Teſtamentum: erfbeſprek.* [8] *Irritum: krachteloos.* [9] *Diſpenſator: kaſſier.*

was, met een laagh graf, in zyne eigene [1] hooven, bedekt. Zyn hooft, door de zoetelaars en pakaadjeluiden op een spiets gesteeken, en bescheurt, is, voor 't graf van Patrobius (deez' was een vryeling van Nero geweest, door Galba gestraft) eerst des volgenden daaghs gevonden, en vermengt by 't lichaam dat nu gebrandt was. Dit is 't eindt geweest van Ser. Galba, hebbende met drie-entseventigh jaaren vyf Vorsten in voorspoedt overleeft, ende gelukkiger in de heerschappye van anderen dan in de zyne: Oude adel was in zyn geslacht, en groote middelen. Zyn aardt is middelbaar geweest, meer buiten gebreeken dan met deugden [2]. Nocht versloffer van faam, nocht stoffer daar op. Naar andere luiden geldt niet graatigh, van 't zyne zuinigh [3], van 't gemeene gierigh [4]. Jeegens vrienden en vryelingen, als hy ze goedt trof, onberispelyk lydtzaam: zoo zy quaadt waaren, onweetende tot schuldt toe. Maar de doorluchtigheit zyner geboorte, en vreeze der tyden droegh wegh [5] dat het geene laf hartigheit [6] was, wysheit geheeten werd. In de kraft zyner jaaren heeft hy by de Germaniën in kryghslof gebloeit: Voorburgermeester heeft hy Afrika met gemaatigtheit [7]: nu op zyn' daagen zynde 't herwaardste Hispanië met gelyke gerechtigheit gehandthaaft, grooter dan een onderdaan [8], schynende zoo langh hy een onderdaan geweest is, en naar alle mans overeenstemming [9], bequaam tot het ryk [10] 't en waar hy geregeert hadt. De tsidderende stadt en teffens om 't versche schelmstuk, teffens om d'oude zeeden van Otho tsaagende [11], is daarenbooven door de nieuwe tydinge van Vitellius verschrikt, die voor de moordt van Galba gesmoordt [12] was, invoeghe dat men maar den afval des heirs van 't opperste Germanië geloofde. Toen begon niet alleen de Vroedtschap en Ridder, die eenig deel aan den staat en zorge daar voor hadt, maar 't graauw ook openbaarlyk te betreuren, *dat de twee snoodtsten aller menschen, in oneerbaarheit vuidigheit overdaad* [13], *by 't noodtlot uitgekooren scheenen om 't ryk ten bederve te brengen*. Nochte en spraaken zy nu van 't geen men versselyk in den wreeden pais gezien hadt, maar ophaalende de gedenkenis der burger oorloogen, *'t vervallen der stadt zoo dikwils door haar eige burgers* [14], *'t verwoesten van Italië, 't plonderen der wingewesten, Pharsalien, de Philippen, sampt Perusie en Mu-*

Beschryvingh en oordeel van zyn persoon.

Hy scheen ter heerschappye bequaam, zoo langh hy een onderdaan was.

Tydingh van Vitellius verkiezing.

Daar ze alle door verschrikken,

Overweegende d'oover 't hooft hangende ellenden der burgeroorlooge.

1 *Privatis*. 2 *Meer gebreekeloos dan deugdigh*. 3 *Parcus: spaarigh*. 4 *Avarus: vrek*. 5 *Obtinuit: Lips. verwerf, maakte*. 6 *Segnitia: wanraadt*. 7 *Moderate: bescheidelyk*, 8 *Privatus*. 9 *Alle der weereldt*. 10 *Capax imperii: den last des ryks maghtig*. 11 *Augh, beanxt*. 12 *Verstikt, ondergehouden*. 13 *Luxuriâ: wellastigheit, onkuisheit*. 14 *Civibus: Andere loezen exercitibus: heirkraghten. Lips.*

Mutine, bekende naamen der gemeene nederlaagen. *Dat het aardtryk bynaa uitgeroit was, zelf als tuſſchen de vroomen om 't Vorſtendoom geſtreeden werdt, maar dat de heerſchappy onder C. Julius, onder den verwinner Cæſar Auguſtus, was in weezen gebleeven. Dat de ſtaat der gemeente, onder Pompejus en Brutus zoude in weezen gebleeven zyn, voor wien nu hadt men, voor Otho oft Vitellius, ten tempelen te gaan? Ongodlyk waar 't voor den eenen en den anderen te bidden, beide de beedeloſten vervloekt, tuſſchen twee, door welker oorlogh men alleen dat zoude koomen te weeten, dat de ſnoodtſte zyn zoude die te booven quaame te ſtaan.* Daar waaren 'er, dien Veſpaſianus en de waapenen van 't Ooſt invielen [1], en gelyk Veſpaſianus beeter was dan d'andere twee, alzoo yſden zy van een ander oorlogh, van andere nederlaaghen. Ende gingk 'er twyffelighe faam van Veſpaſianus; en is hy alleen van alle Vorſten zyn' voorzaaten, in beeter verkeert [2]. Nu zal ik den aanvang en oorzaaken der Vitelliſche beweegheniſſen ontfouwen. Het heir, naa 't verſlaan van Julius Vindex met alle zyne krachten, fors op zyn gloorie en roof, als dien, zonder arbeidt oft gevaar, de zeeghe eener overryke oorloghe gebeurt was, haakte naar toght en ſtrydt [3], meer naar belooningen dan naar ſoldy: en had langh eenen onvruchtbaaren en ſcherpen kryghsdienſt gedooght, midts den aardt der plaatze en der lucht, ſampt de ſtrengheit der oorloghstucht, de welke, in p.tiſe onverbiddelyk, door de tweedraght der burgheren ontbonden wordt: zynde ter weederzyden de bekoorders [4] gereedt, en de trouwbreuk ongeſtraft. Mannen, waapenen, paarden, hadden zy 't over tot behoef [5], en ſieraadt. Maar voor het oorlogh en kenden zy ſlechts haar rotten en kornetten: werden de heiren door de grenzen der wingeweſten, onderſcheiden. De keurbenden alstoen tegens Vindex by een getrokken, zich zelve en de Gallien beproeft hebbende, zochten weder de waapenen en nieuwe tweedraght: nochte en noemde hen *bondtgenooten*, als ouwlinks, maar *vyanden* en *verwonnenen*. Nochte en liedt 'er een deel der Galliën, dat aan den Ryn woont, hebbende de zelve party gevolght, het zyne toe te doen, en hitſte hen toen dapper aan, teegens de Galbiaanen. Want deezen naam hadden zy hun, hebbende een walghe van Vindex, gegeeven. Derhalven op de Sequanen en Æduen, en voorts naa dat de ſteeden ryk waa-

Te droeviger om dat men twyffelt wie van beiden, Otho of Vitellius de ſnoodtſte is.

51 Oorſprong en aanvang der beweegheniſſen in Germanië. Het heir, trots op de overwinning tegens Julius Vindex,

Zoek nieuwen oorlogh.

De ſoldaaten haaken naar de rykdommen der Gallien.

1 *Auguraverentur*: voorſpelden. 2 *Veranderd*. 3 *Aciem*: ſpits. 4 *Corruptoribus*. 5 *Ad uſum*: tot het gebruik.

waaren, gesteurt, hebben zy 't overvallen der steeden, plonderen des platten lands, berooven der huizen, in hunnen geest opgeslokt [1]:
„ beneevens de GIERIHEIT en vermeetelheit, voorneemste gebreeken
„ der maghtigher, geterght door de weêrberstigheit der Gallen, die stoften, *dat hun van Galba 't vierendeel der schattingen quyt gescholden, en zy van gemeents weeghe [2] beschonken waaren, tot smaadt van 't heir*. Hier by quam, dat loselyk uitgestrooit, lichtvaardelyk gelooft werdt, *dat men den tienden man der keurbenden doodde [3], en al de voorbaarighste Hondertmans afzette*. Van alle kanten hadt men gruuwlyke maaren, oevele faam uit der stadt, de Lugduner bouwstadt was verbittert, en mits haare styfsinnige trouw aan Nero, vruchtbaar van geruchten. Maar de meeste stof om verzieren en gelooven, was in 't leeger zelf, mits haat, vreeze, en als zy 't oogh
52 op hunne krachten sloegen, onvertsaaghtheit [4]. Tegens den eersten van December al [5], des voorgangen jaars, Aulus Vitellius zynde in Nedergermanië gekoomen, had de winterleegers der keurbenden zorghvuldelyk bezocht: veelen werden tot hunne orden herstelt, van schande ontslaagen, de merken daar af wegh gedaan [6]: veel al uit gunstjaght, ten deele met oordeel: waar in hy de vuiligheit en vrekheit van Fontejus Capito, in 't beneemen oft toevoeghen der kryghsorden, oprechtelyk verandert hadt. Ende werdt dit niet termaate van eenen Burghermeesterlyken Steedehouder [7], maar alles hoogher genoomen. Ende gelyk Vitellius by de ernstigen needrighgevonden werdt, alzoo noemden zyn' gunstenaars meêwaarigheit en goedigheit, dat hy zonder maat zonder oordeel, 't zyne weghgaf, dat van anderen verschonk. Met eenen duidden zy, uit graatighheit om te heerschen, zyne gebreeken zelf voor deughden. Veelen waaren 'er in beide de heiren, zoo zeedigh en stil, als quaadt en strengh [8]. Ende de Steedehouders der keurbenden Alienus Cæcina en Fabius Valens, waaren luiden van uitgelaate begeerlykheit, overgeeve waaghhalzen [9]; van dewelke Valens gesteurt op Galba, als oft hy 't sukkelen van Verginius door hem ontdekt, het dempen van Capitoos toelegh, niet dankelyk erkent had, bestondt Vitellius op te stutsen [10], hem vertoonende de vierigheit der soldaaten. *Dat hy over al in klaare [11] faame was: dat Flaccus Hordonius niet vertoeven*

Worden door verscheide geruchten en uitstrooyingen aangehitst.

Midlerwyl komt Vitellius by de keurbenden in Nedergermanië, daar hy, met veelen te begunstigen, gunst voor zich zelven zoekt.

Toont zich meêwaarig, En milddaadigh.

Fabius Valens stutst hem op tot het aanvaarden des rycks.

1 *Haulerunt. geschept.* 2 *Anders, met burgerreght.* 3 *Decumari legiones.* 4 *Securitate: zorgeloosheit.* 5 *Sub ipsas Kal. Decembr. Zelfs tegen den eersten.* 6 *Uitgewist.* 7 *Consularis legati* 8 *Dapper.* 9 *Insignis temeritate; van ongemeene vermeetelheit.* 10 *Instigare: op te stooken, op te ruyen.* 11 *Heldere.*

ven zoude, Britannië 't zynen verdoen weezen, de hulpbenden der Germaniën volghen, de wingewesten ongetrouw waaren, de ouwde man 't ryk te beede hieldt, 't welk stondt om haast over te slaan: hy hadt slechts de schoot op te houden, en der koomende fortuine in 't gemoedt te loopen. Dat Verginius, met reede, getwyffelt hadt, zynde van Ridderlyken geslachte, van onbekenden vaader: onmagtigh des Ryks, zoo hy 't aanveirt hadt, vailigh, zoo hy 't weigherde. Dat de drie Burghermeesterschappen zyns vaaders, 't Zeedemeesterschap, 't amptgenoodtschap met Cæsar, nu over een' wyle Vitellius bekleedt hadden met de achtbaarheit van eenen Vorst, en ontbloot van de vailigheit eens onderdaans [1]. Dit schudde dien laffen geest, dat het hem meer graagheits dan hoops gaf. Maar in 't Boovengermanië hadt Cæcina, schoon [2] van jeughd, groot [3] van lichaam, oovermaatigh van moedt, snel ter taal, steil [4] in gangh, de gunst der soldaaten aangelokt. Deeze een jongeling zynde, Schatmeester in Bætica, en wakkerlyk in Galbaas parthye oover getreeden, was van hem Ooverste eener keurbende gemaakt. Thans bevonden zynde, dat hy 't gemeene geldt 't zoek gemaakt hadt [5], deed hem als eenen landtdief [6] aanklaaghen. Cæcina dit ongeduldigh draaghende, nam voor alles oover hoop te werpen, en de huiswonde met d'ellende van den Staat te verbinden [7]. Nochte en ontbrak het aan zaadt van tweedracht in 't heir, 't welk heelendal het oorlogh tegens Vindex had helpen voeren, en niet dan naa Neroos doodtslagh zich op Galbaas zyde gevoeght, en in dien zelfsten eedt voorgekoomen was van de Needergermaanische vendelen. De Treviren en Lingoonen ook, sampt de andere steeden, die van Galba met felle plakkaten, oft afbrek van grenzen getaistert waaren [8], vermengen zich dieper in de winterleegers der keurbenden. Waar uit oproerigh t'saamenspreeken, snooder aanstellen van den soldaat onder de Landtzaaten, en gunst tot Verginius onstondt, die ieder, behalven hem, zoude gebaat hebben. De burghery der Lingoonen hadt, naa ouwden instel, aan de keurbenden te schenk gezonden rechterhanden, tot teeken van gastgemeenschap [9]. De gezanten der zelve met een gemaakte moedeloosheit en droefheit van gelaat, in de leegherkerk [10], in de gemeene hutten [11], nu *oover het*

Hy wil, maar durft 53 niet.

Cæcina, gestoort op Galba, brout in Boven-Germanië beroerte.

Daar is 't heir tot Galba niet zeer gezint.

De Gallische Germanen hitsen de keurbenden op.

54 De gezanten der Lingonen stooken oproer.

1 *Privati: ampteloozen.* 2 *Voeghlyk, bevailyk.* 3 *Ryzigh.* 4 *Erecto.* 5 *Avertisse.* 6 *Peculatorem.* 7 *Operire: bedekken.* 8 *Perculerat.* 9 *Hospitii.* 10 *Per principia. Ziet d' Aanteekeningen op het* 61. *cap. van 't* 1. *Jaarboek.* 11 *Contubernia.*

ongelyk hun gedaan, dan *oover de belooninghen der gebuurſteeden*, en als dit met graatiger harte van de ſoldaaten aangenoomen werdt, *oover 't gevaar en de ſmaadigheeden des heirs*, klaaghende, ontſtaaken de gemoeden. Ende waaren zy niet verre van muiten als Hordeonius Flaccus *den gezanten geboodt door te gaan*, en, op dat hun vertrek te heimelyker waare, *by nacht het leeger te ruimen*. Daar rees een fel gerucht uit, werdende by veelen voor zeeker gezeit *dat zy omgebracht waaren*, *ende zoo men zich zelf niet verzorghde*, *het zoude gebeuren* [1], *dat men de dapperſten der ſoldaaten*, *en die geklaaght hadden oover 't jegenwoordigh beleidt*, *by duiſter*, *en onweeten der anderen*, *doodt ſmeete*. De keurbenden verbinden zich ſtilſwygends met onderlingh verdragh. Men vlydt zich by den hulpſoldaat, eerſt verdacht gehouden als oft hy de keurbenden, met regementen en vlerken omringht, op 't lyf loopen wilde: thans heeter in den zelven wille; konnende de quaaden zich beeter verſtaan ten oorlogh dan in païs om eendraght te houden. De keurbenden van Needergermanië zyn nochtans onder den plichtigen eedt, van den eerſten dagh van Januarius ten dienſte van Galba gebracht, met veel leuterens [2], en dun toeſtemmen der voorſte geleeden [3]: zwygende de reſt ſtil, en elk op de ſtoutheit van den naaſten „wachtende, GELYK DE menſch in den aardt heeft, haaſtigh te „volgen 't geen hem quaalyk luſt [4] aan te vangen. Maar onder de keurbenden zelf was verſchil van gezintheit. De eerſtenaars [5] en vyvenaars oproerigh, zoo verre, dat zommighen ſteenen op Galbaas beeltenisſen geworpen hebben: de vyftiende en ſeſtiende keurbende niet darrende dan knorren en dreighen, zaaghen rondtom, waar 't eerſt uitberſten wilde. Maar in 't boovenſte heir, de vierde en tweeëntwinghſte, by eenen gewinterleeghert, op den eighen eerſten dagh van Januarius, breeken Galbaas beeltenisſen af: de vierde keurbende veirdigher, de tweeëntwintighſte met omzien; thans met toeſtemmingh; en op dat ze niet en ſcheenen d'eerbiedenis des ryks te verwerpen, riepen eedt te willen doen op de naamen des Roomſchen Raadts en volks, die nu verduiſtert waaren. Zonder dat iemandt van de Steedehouders, oft Kornellen, voor Galba drongh [6], jaa eenighen, gelyk het in oproer gaat, muntten uit met muiten. Niemandt nochtans heeft, by manier van zaameningh, oft

'T welk Hordeonius Flaccus tracht te ſtuiten. Maar vermeerdert.

De keurbenden verbinden zich onderingh

55 Die van Nedergermanië worden onder den eedt van Galba gebracht, maar ſchoorvoetende.

Doch in 't boovenſte heir valt de IV. en XXII. keurbende af.

1 *'t Zoud'er toe koomen.* 2 *Cunctatione: lanterens, na langh bedenken.* 3 *Ordinum: rangen.* 4 *Vaget.* 5 *Eerſtelingen.* 6 *Nitente.*

oft van preekdyk [1] geſprooken. Want men hadt 'er noch geenen, die men 't aanreekenen kon. Hordeonius Flaccus, Burgermeeſterlyk Steedehouder, aanſchouwde 't laſterſtuk, niet darrende den oploop ſtuiten, de twyffelende herhouden, de goeden met vermaan ſtyven; maar laf, bedeeſt, en onnoozel van ſloffigheit [2]. Vier Hondertmans der tweeëntwintighſte keurbende, Nonius Receptus, Donatius Valens, Romilius Marcellus, Calpurnius Repentinus, als zy Galbaas beelteniſſen beſchutten, zyn, door de heevigheit der ſoldaaten, weghgerukt en geboeit. Nochte en was 'er voorts trouw in iemandt, oft heughenis van den voorgangen eedt. Maar, 't welk in muiteryen gebeurt, daar 't de meeſte meê hielden, daar hielden zy 't alle meê. Des nachts, die den eerſten dagh van Januarius volghde, boodſchapt de Arentdraager der vierde keurbende, in de Agrippinenſer bouwſtadt, aan Vitellius die banketteerde, *dat de vierde en tweeëntwintighſte keurbende, verſmytende Galbaas beelteniſſen, gehoorzaamheit aan Roomſchen Raadt en volk gezwooren hadden*. Die eedt ſcheen ydel. Men heeft goedtgevonden *de wippende Fortuin aan te grypen* [3], *en hun eenen Vorſt voor te draagen*. Vitellius zandt aan de keurbenden, en Steedehouders, om hun te boodtſchappen, *dat het boovenſte heir van Galba afgevallen was: derhalven dat men oorloghen moeſt teegens d'afvallers, oft zoo hun eendraght en pais behaaghde, eenen Veldtheer maaken: en dat men met minder gevaar eenen Vorſt neemt, dan zoekt*. Het winterleeger der eerſte keurbende was 't naaſte, en de gereedtſte [4] van de Steedehouders Fabius Valens. De zelve, des anderen daaghs, ter Agrippinenſer bouwſtadt ingekoomen, met de ruiters der keurbende, en hulptroepen, heeft Vitellius *Veldtheer* gegroet. Om geweldighen ſtrydt zyn de keurbenden des zelven wingewests gevolght, en 't boovenſte heir verlaatende de glimpighe naamen van Roomſchen Raadt en volk, heeft zich op den derden van Januarius by Vitellius gevoeght. 'T was licht om zien dat het de twee voorgange daaghen op de zyde van den Staat niet geweeſt was. Even groote vierigheit, als de heiren, beweezen d'Agrippinenſers, de Treviren, de Lingonen, aanbiedende *hulptroepen, paarden, waapenen, geldt*, elk naa dat hy van lichaam, middelen, vernuft, maatigh was. Ende niet alleen de Vorſten van de bouwſteeden en leegers, die reedts overvloedt van alles, en uit het bevechten van zeeghe, veel te hoopen hadden:

56 Hordeonius dardt zich tegens 't oproer niet kanten. Vier Hoptluiden, die 't poogen te doen, gevangen.

De tyding van 't afvallen aan Vitellius geboodſchapt.

Die 't aan de keurbenden en Steedehouders laat weeten.

57 Fabius Valens groet hem t'Agrippine Veldtheer. De keurbenden van dat geweſt volgen dat ſpoor, en ook anderen.

maar

1 *Suggeſtu*. 2 *Socordiâ*: harteloosheit. 3 *Occupari*. 4 *Promptiſſima*: voorhaarighſte.

maar de rotten ook en slechte soldaat, leverden hunne teerpenningen [1] en swaartriemen, paardebehanxels, en waapenpronk met zilver versiert, in plaats van geldt: uit ingeest [2] en heevigheit, en
58 gierigheit. Vitellius derhalven loovende de lustigheit der soldaaten, leidt aan Roomsche Ridders op, het bewindt des vorstendooms, dat by vryelingen plaght gevoert te worden. Hy telt de plichtvryheeden uit zyn kas [3] den Hondertmannen toe. De wreedtheit der soldaaten die veele luiden ter straffe vorderden, vindt hy meestendeels goedt, stelt ze ten deele te leur, met vainzen van vankenis. Pompejus Propinquus, Voorzorgher over Belgika, is terstondt omgebracht. Julius Burdo, Overste der Germanische vloote, heeft hy hun door list ontfutselt [4]. De toorne des heirs was teegen hem ontsteeken, als oft hy eerst een wroeghing [5], thans een laage, voor Fontejus Capito, toegestelt hadt. Aangenaam [6] was de gedachtenis van Capito, en by de woedenden stondt het vry opentlyk te dooden, niet dan ter sluik genaade te doen. Alzoo is hy in bewaarenis gehouden: en maar eerst naa de zeeghe, als de haat der soldaaten nu gevelt was, los gelaaten. Daarentusschen komt hier als t'eenen zoenoffer voorgeworpen de Hondertman Crispinus, die zich met Capitoos bloedt bezoedelt hadt, en daarom bet in 't oogh van de
59 strafeischers, en den straffer des te onwaarder geweest is. Daarnaa is Julius [7] Civilis van gevaar verloft, zeer maghtigh onder de Batavieren; op dat het forsse volk door zyn straffe niet vervreemdt wierde. Ende daar waaren in de stadt der Lingoonen acht regementen van Batavieren, hulptroepen der veertiende keurbende, zich alstoen, door de tweedraght der tyden, van de keurbende, afgezondert hebbende: van grooten naadruk naa de plooy die zy neemen moghten, tot bondtgenoot- oft vyandtschap. Nonius, Donatius, Romilius, Calpurnius, Hondertmans, van de welke wy booven verhaalt hebben, beval hy te dooden, hen verweezen hebbende om de misdaadt van getrouwheit, overzwaar by de afvallers. Zijn parthye naamen Valerius Asiaticus, Steedehouder van 't Belgisch wingewest, den welken Vitellius thans tot zynen schoonzoon aansloegh; en Junius Blæsus, Regeerder van 't Lugdunenser Gallië, met d'Italische keurbende, en de Tauriner vlerk, die te Lugdun

Vitellius laat eenigen den soldaaten te geval dooden, en zommigen spaart hy.

Pompeius Propinquus omgebragt.

Julius Burdo wordt de wreedtheit der soldaaten onttrokken.

Crispinus gedoodt.

Civilis wordt verloft.

De vriend- of vyandtschap der Batavieren van grooten naadruk.

Nonius, Donatius Romilius en Calpurnius, ter dood gebragt.

Asiaticus voeght zich by Vitellius.

Ook Junius Blæsus.

1 *Viaticæ: reispenningen.* 2 *Instinctu: drift.* 3 *Fisco.* 4 *Subtraxit: onttoogen.* 5 *Crimen.* 6 *Grata: smaakelyk.* 7 *Dit moet Claudius zyn. Ziet het* IV *boek der Historien,* 2 *cap. ook d'uitleggingh van Suvillius . . .*

dun geleeghert waaren. Nochte en marden de Rhætiſche troepen, zich daatelyk hem by te voegen. Jaa en bleef men in Brittannië, ook niet twyffelen. D'ooverſte was daar Trebellius Maximus, om zyn' gierigheit en vuiligheit [1], veracht en benydt van 't heir. De haat t'hemwaarts werdt geſtookt door Roſcius Cælius, Steedehouder der twintighſte keurbende. Zy waaren ouwlinks twiſtigh, maar met den voorval der burgherlyke waapenen feller uitgeborſten. Trebellius verweet aan Cælius, *muitery, en 't verwarren van de orde der kryghstucht*: Cælius aan Trebellius, *'t berooven* [2] *en verarmen der keurbenden*, daar midlerwyle, door 't leelyk [3] krakkeelen der Steedehouderen, de zeedigheit des heirs verwilderde, en de tweedragt zoo hoogh liep, dat Trebellius, ook, door 't ſchelden der hulpſoldaaten, uitgeſtommelt [4], ende mits de regementen en vlerken zich op de zyde van Cælius vlydden) verlaaten, naar Vitellius gevlooden is. Het wingeweſt, alhoewel de Burghermeeſterlyke Ooverſte van daar was, is in ruſt gebleeven. De Steedehouders der keurbenden hebben 't geregeert met eenpaarigh recht, doch Cælius was de maghtighſte door zyn ſtoutheit. Vitellius door den toeval van 't Brittanniſch heir geweldigh van kracht en middelen geworden, heeft twee Hooftluiden, twee paaden [5] ten oorloghe verordent. Aan Fabius Valens is bevoolen, *de Galliën aan te lokken, oft, zoo zy weigherden, te verwoeſten, en door de Cottianer Alpen tot Italië in te breeken*: aan Cæcina, *met naader oovertoght, van de Peniner berghen, af te treeden*. Aan Valens gaf men d'uitgeleezenen van 't neederſte heir, met den arendt der vyfde [6] keurbende, en de regementen en vlerken, ontrent veertigh duizendt gewaapenden. Cæcina voerd' 'er dertigh duizendt uit het boovenſte Germaniën, waar van de kracht de eenentwintigſte keurbende geweeſt is. By yder werden gevoeght de Germaniſche hulptroepen, uit dewelke Vitellius ook zyne ſchaaren gevult heeft, zynde [7] om met den heelen ſtoet des oorloghs te volghen. Een wonderlyke verſcheidenheit was 'er, tuſſchen 't heir en den Veldtheer. De ſoldaat ſtondt [8] aan, vorderde waapenen, *terwyl de Galliën 't ſidderden, de Hiſpanien lunderden* [9]. *Dat hun de winter niet in den wegh was, nocht de vreedige pais kon doen marren. Men moeſt in Italië vallen, de ſtad beſlaan* [10].

60 De Rhætiſche troepen, en de benden in Britannië: Daar 't in roer is, door de twiſt tuſſchen Trebellius en Cælius.

61 Vitellius ſchikt twee leegers naar Italië. 'T eene onder 't beleidt van Valens: 'T ander onder 't bevel van Cæcina.

62 Groote verſcheidenheit tuſſchen 't heir en den Veldtheer

1 *Serdes*. 2 *'T kaalmaaken*. 3 *Fædis: ſchandelyk*. 4 *Proturbatus. Lipſ.* 5 *Duo itinera: tweederley weegen*. 6 *De vyftiende. Lipſ.* 7 *Staande*. 8 *Hieldt*. 9 *Cunctentur: drentelden, in bedenken ſtonden*. 10 *Occupandam: inneemen*.

De soldaat is vierig: Vitellius traagh en vadzig.

„ In burghertwist *was niet vailighers dan ylen, daar men meer* „ *daadt, dan raadt, van doen hadt.* Vitellius luyerde [1] en nam 't genot der Vorſtelyke fortuine te vooren [2], met vadzige ooverdaadt [3], en quiſtende banketten, dronken, op 't midde van den dagh, en ſwaar van meſtingh [4]; als nochtans de vierigheit en kraft der ſoldaaten, van zelve, den plicht des Hooftmans voldeed, gelyk oft de Veldtheer daar by geweeſt waar, en de dapperen en laffen met hoop en vreeze geprikkelt hadt. Toegeruſt en opwachtende [5] eiſchen zy *het teeken van voortoght* [6]: hebbende den naam van *Germanicus* terſtont aan Vitellius toegevoeght. Hem *Cæſar* te heeten, heeft hy ook naa d'ooverwinning verbooden. Tot een blydt voorſpook [7], vloogh, voor Fabius Valens, en 't heir dat hy ten oorlogh ſtoude, op den eigen dagh der optogh, een arendt heenen, met zachten voortgang, naar dat de troep aantrad, als leidtsman oover wegh: en een groot rak langh, was 't roepen, des verheughden ſoldaats zoodaanigh, zoodaanigh de ruſt des onverſchrikten voogels, dat het voor een ongetwyffelt bediedt van een' groote en voorſpoedighe zaak genoomen werdt. Ende voor zoo veel de Treviren belanght, zy tooghen dat geweſt zonder zorgh in, als tot bondtgenooten. Tot Divodurum (dat is een' ſteede der Mediomatricen) alhoewel zy, met alle meêwaarigheit, ontfangen werden, verſchrikte hen een ſchielyke vrees, die hen deed de waapenen grypen, tot moordt der onſchuldige burgherye, niet om den roof, oft uit plonderzucht, maar uit razery en dulheit, en onzeekere oorzaaken, daar des te quaalyker raadt toe was. Tot dat zy door de beede des Hooftmans bemurwt, zich van 't uitrooien der ſteede geſpeint hebben. Daar werden nochtans by de vierduizendt menſchen verſlaagen. Ende kreeghen de Galliën zulk eenen ſchrik op den hals, dat alle de ſteeden thans der aankoomende drift [8] te gemoet liepen, met Majeſtraaten en gebeeden, beſpreidende de weeghen met kinderen en vrouwen; en 't geen men meer kan doen, om 's vyands tooren te ſtillen, werdt hier, wel niet in oorlogh, maar om pais te behouden, te werk geleidt. De tyding van Galbaas moordt, en Othoos ryk, werdt by Fabius Valens in de ſteede der Leuken ontfangen. Ende der ſoldaaten gemoedt, zich tot blydtſchap nocht anxt zettende, ſpeelde al op het oorlogh: dit benam den Gallen het draalen [9], die aan Vitel-

B'yd voorſpook voor Valens van een arent, die voor 't heir heene vliegt.

63 Tot Divodurum gekoomen, raakt het heir, door ſchrik, aan 't woeden, en recht een groote moordt aan onder d'onſchuldige burgers.

't Welk een groote ſchrik maakt onder d'andere Galliën, die met deemoedt den pais poogen te behouden.

64 En op de tydingh van Galbaas

1 *Torpebat.* 2 *Vooruit.* 3 *Luxu.* 4 *Overlaaden met zyn vet.* 5 *Intenti.* 6 *Profectionis: der reize,* 7 *Auguriun: Vogelſpook, wichelteeken.* 8 *Agmini: heirtocht.* 9 *Lunteren.*

Vitellius en Otho gelyken haat droeghen, Vitellius daarneevens vreesden. De naaste was der Lingoonen stadt, getrouw aan de parthye. Goedertierlyk ontfangen zynde, streeden zy daar teegens met zeedigheit. Maar 't was een korte blydtschap, mits d'ontstelteni s [1] der regementen, dewelke van de veertiende keurbende, gelyk wy booven verhaalt hebben, afgetreeden [2], Fabius Valens by zyn heir gevoeght hadt. Eerst rees 'er kyvaadje, thans gevecht, tusschen de Batavieren en keurbendelingen. Terwyl d'eenen oft d'anderen met gunst der soldaaten gesterkt worden, zyn zy bynaa tot eenen strydt toe ontsteeken [3], 't en waar, dat Valens met straffen van weinighen, de Batavieren hadt doen denken aan 't opperbevel, dat zy vergeeten hadden. Te vergeefs werdt tegens de Æduen, oorzaak van oorlooghe gezocht. Onthiet krygende, *tot leevering van geldt en waapenen*, hebben zy daar en boven reiskosten verschaft. 'T geen de Æduën uit anxt, hebben de Lugdunensen uit blydtschap gedaan. Maar d'Italische keurbende, en Tauriner vlerk werden van daar gevoert, het achtiende regement [4] goedt gevonden aldaar, in zyn gewoonlyk winterleegher, te laaten. Manlius Valens, Steedehouder der Italische keurbende, al hadt hy wel verdient op de parthy, is by Vitellius in geener eere geweest. Met heimelyke beschuldingen hadt hem, onweetend, Fabius bekladt, en, om hem t'onverhoedscher te bedriegen, eerst in 't oopenbaar ghelooft [5]. D'oude twist tusschen de Lugdunensen, en Viënnensen was, door 't naaste oorlogh, ontsteeken: meenighe neederlaagh, over en weder, gevallen, dikwyler en vinniger, dan oft men slechts om Galba en Nero gevochten hadt. Ende Galba had, by deeze gelegenheit zyner gramschap, de inkoomsten der Lugdunensen verbeurt gemaakt: daarenteegens den Viënnensen veel eere gedaan. Waar uit naaryver en nydt rees, en verknochte haat, tusschen hen, die maar door een' stroom gescheiden waaren. De Lugdunensen derhalven aan 't prikkelen van yder der soldaaten, hen opruyende tot uitrooyingh der Viënnensen, met verhaal, *hoe hunne bouwstadt, van hun was beleeghert geweest, de toelegh van Vindex gestyft, onlangks keurbenden beschreeven tot hulpe van Galba*. Ende naa dat zy de oorzaaken van haat hadden voorgewendt [6], vertoonden hun de grootheit van den roof. Nochte was het nu langer geen heimelyk aanpor-

doodt zich Vitellius onderwerpen.

Twist en gevecht tusschen de Batavieren en keurbendelingen

65

Oude twist en vyandtschap tusschen de Lugdunensen en Viënnensen.

De Lugdunensen poogen 't heir op te ruyen tot uitrooyingh der Viënnensen.

1 *Intemperie.* 2 *Afgeweeken.* 3 *Uitgebrandt.* 4 *Cohortem. Lipsi.* 5 *Gepreezen.* 6 *Prætonderant: hadden verbloemt.*

ren, maar bad men oopenbaarlyk [1]: *Zy zouden toetreeden ter wraake, en den zeetel der Galliſche oorloghe uitroyen. Dat alles daar uitheemſch en vyandſch was, zy een' Roomſche bouwſtadt, en gedeelte des heirs, en metgezellen in voor- en wederſpoet. Men zoud' hen, zoo de fortuin teegens liep, niet ten verdoen der verbolghenen laaten.*

66 Door deeze, en meer andere reeden, hadden zy 't zoo verre voortgeſtuuwt, dat zelfs de Steedehouders ook, en Hooftluiden der parthye, niet en waanden de gramſchap des heirs bluſchbaar te weezen: als de Viënnenſen, dien hun gevaar niet onbekent was, voor uit draagende behangſels [2] en prieſtergewaaden [3], als de drift quam aantrekken, met omvatten van waapenen, knien, voetſtappen, de gemoeden der ſoldaaten gebooghen hebben [4]. Valens voegd' 'er by tweeëntwintig en een halve gulde, voor elken ſoldaat. Toen goldt de ouderdoom en waardigheit der bouwſtadt. Ende werden de woorden van Fabius, hun 't heil en de behoudenis der Viënnenſen beveelende, met billyke [5] ooren aangehoort. De ſtadt [6] nochtans boete, met ooverleeveringh van waapenen, gedaan hebbende, werdt de ſoldaat van behoefte, door de burghers, in 't bezonder, en menigelinx geholpen. Maar daar gingh een beſtendigh gerucht, *dat Valens zelf, met groot geldt, omgekocht was.* Dezelve langh berooit [7], ſchielyk ryk, kon de veranderingh der fortuine quaalyk bedekken [8], zynde zyne begeerlykheeden, door lange armoede, ontſteeken, hy ongemaatight, en na een behoeftighe jeughd, een verquiſtend oudt man geworden. Met traaghe toght is daarnaa 't heir, door de grenzen der Allobrogen, en Vocontien, gevoert: verkoopende de Hooftman zelfs de rakken van den wegh, en wiſſelingen van leegherplaatzen, met ſchandelyke daadingen, jegens de bezitters der akkeren, Majeſtraaten der ſteeden, zoo drieſch [9], dat hy Lucum (dat is een amptmaatige ſtadt der Vocontien) met toortſen toegingh [10], tot dat men hem met geldt ſmydighde. Zoo vaaken als 'er ſtof van geldt ontbrak, werdt hy met vrouwenſchending en overſpel verbeeden.

Die 't leeger te gemoet trekken, te voet vallen, en de toorn der ſoldaaten met ſmeeken en geldt ſtillen.

Men houdt dat Valens zelf omgekocht was.

Dees lang kaal, en nu ſchielyk ryk geworden, toont zich zeer graatigh.

Verkoopt de rakken van den wegh, en de wiſſelingen der leegerplaatzen.

67 Alzoo is men tot aan de Alpen gekoomen. Meer roofs en bloedts heeft Cæcina gezoopen, die wreevele imborſt was van de Helvetien getergt, een Galliſch volk, ouwlinx door waapenen en mannen, thans door heughenis hunnes naams, vermaardt, onweetende van Galbaas moord.

1 *Publicæ præces: badt de Majeſtraat.* 2 *Velamenta.* 3 *Infulas: Myters, karzuiſels.* 4 *Flexere: vermurwt hebben.* 5 *Æquis: goedertierene.* 6 *Publice.* 7 *Sordidus: kaal.* 8 *Inhouden.* 9 *Minaciter.* 10 *Admoverit.*

moordt, en de heerſchappy van Vitellius weigerende. 'T begin der oorloghe was de gierigheit en haaſtigheit [1] der eenentwintighſte keurbende. Zy hadden 't geld gerooft, dat gezonden was tot ſoudy van een' burgh, die de Helvetien ouwlinx met hun' eige ſoldaaten en ſoudy beſchermden [2]. De Helvetien dat noode lydende, naa 't onderſcheppen van brieven, die uit naame des Germaniſchen heirs aan de Pannoniſche keurbenden gezonden werden, hielden eenen Hondertman en etlyke ſoldaaten in hechtenis. Cæcina graagh naa oorlogh, ſpoeide zich om wraak te doen, over elk misbruik [3], zoo ras het gebeurde, eer dat men tot berouw quam. 'T leeger werdt in der yl voortgeſtuwt [4]: de akkers verwoeſt. Een plaats gelyk een' bouwſtadt opgetimmert, mits den langen pais, daar, om 't genughlyk gebruyk van gezondtmaakende waateren, veel toeloops van menſchen was, werdt geplondert. Men zandt booden aan de Rhætiſche hulptroepen, ten einde zy de Helvetien, tegens de keurbende gekeert, van den rugh aanranſden. Zy luiden fors voor 't gevaar, tſaaghende [5] in de noodt, alhoewel zy ter eerſte beroernis Claudius Severus tot Hooftman gekooren hadden, verſtonden zich op geen waapenen [6], volghden geen' ordeningh, nocht ſloeghen gemeenen raadt. Tegens oudelingen [7] te ſtryden was in zyn' doodt loopen, belegh onvailigh, zynde de veſten vervallen van ouderdoom. Van deez' zyde hadt men Cæcina met een maghtigh heir, van d'andere de Rhætiſche vlerken en regementen. Ende de jeughd der Rhæten zelf, was gewendt ter waapen, en naa kryswyze geoeffent. Aan alle kanten ging 't op plonderen en doodtſlaan. Zy luiden, in 't midde, plenkende [8] naa 't weghwerpen der waapenen, een groot deel gequetſt of verſtrooit, zyn op den bergh Vocetius gevlooden: en terſtondt, door 't toegezonden regement der Thracen, afgedreeven, ende ingevolght zynde van de Germanen en Rhæten, door de boſſchen, en zelfs in de ſchuilhoeken, vermoordt. Veele duizenden menſchen zyn verſlaaghen, veele, onder de kroon [9], verkocht. Ende als men alles uitgeplondert hebbende, met een' volle drift [10], naa Aventicum de hooftſtadt dies volx, toogh; werden dergezonden die de ſtadt hadden op te geeven, en d'opgift is aangenoomen. Julius Alpinus een van de voorneemſten, als ſtooker des oorloghs, is van

Cæcina overvalt de Helvetiën, en verwoeſt hun landt.

68

Zy worden van achteren bezet, en beginnen te tſaagen.

Vlieden op den berg Vocetius.

Maar veele worden verſlaagen en gevangen.

Julius Alpinus gedoodt.

1 *'T voortſlaan.* 2 *Bewaarden.* 3 *Culpam: ſchuldt.* 4 *Mota properè.* 5 *Bedeeſt.* 6 *Non arma noſcere.* 7 *Veteranos.* 8 *Vagi: dwaalende, verſpreidt loopende.* 9 *Sub coronâ:* 10 *Juſto agmine: reedelyke of volle ſchaare.*

Cæcina geſtraft; d'anderen heeft hy aan de vergiffenis, oft wreedtheit van Vitellius, gelaaten. Ten is niet licht om zeggen, oft de gezanten der Helvetien den Veldtheer oft de ſoldaaten onverzoenlyker gevonden hebben. Zy eiſchen de ſtadt uit te rooyen, leggen, met geweer en handen, op d'aangezichten der gezanten, aan. Zelf ook Vitellius, en ſpeinde [1] zich niet van dreighementen en woorden: als Claudius Coſſus, een van de gezanten, bekent voor welſpreekende, maar de konſt van zeggen [2], met een voeglyke [3] ſchreumte, bedekkende, en daar door te krachtiger [4], den moedt des ſoldaats vermurwt heeft: gelyk DE MANIER van 't graauw is, op een bot [5] te keeren, en zoo los ter barmhartigheit over te ſlaan, als 't onmaatigh in wreedtheit geweeſt was. Naa 't uitſtorten van traanen, en ſtandtvaſtigh verzoek van beter handeling, hebben zy ſtraffeloosheit en behoudenis voor de ſtadt verworven. Cæcina weenigh daaghen in Helvetien gemart hebbende, tot dat hy kundſchap der meeninge van Vitellius kreeghe, teffens toereedende om oover de Alpen te zetten, ontfangt uit Italien een blyde boodſchap, *dat zich de Syllaner vlerk, zich houdende ontrent den Padus, onder den eedt van Vitellius gevoeght hadt*, de Syllanen hadden Vitellius, in Afriken, tot Voorburghermeeſter gehadt, thans van Nero op ontbooden, om na Ægypten gezonden te worden, en om 't oorlogh van Vindex te rugh gehouden, en alstoen in Italië blyvende, zyn, door inblaazen van de Hondertmans, die Otho niet kennende, aan Vitellius verplicht, 't geweldt der aankoomende keurbenden, en de faam des Germaniſchen heirs verhieven, in de parthye getreeden; en hebben de vaſtſte amptmaatige ſteeden der Overpadusſche landtdouwe, Mediolan, en Novare, ook Eporedië en Vercelles, als een' zeekere gift den nieuwen Vorſte bygevoeght. Cæcina heeft dat uit hun zelve vernoomen. Ende om dat het breedtſte deel van Italië, by de bezettingh eener vlerke, niet beſchermt kon worden, zandt hy vooruit de regementen der Gallen, Luſitanen, en Brittannen, met de Germaniſche ſtanders en de Tauriner wieke [6], zelf een weenigh tydts in beraadt ſtaande, oft hy, over de Rhætiſche bergen, naar Noriken te ſwaayen hadt, tegens Petronius Verzorgher aldaar, die hulp te hoop geſtuwt, en de bruggen der ſtroomen gebrooken hebbende, getrouw aan Otho geacht werdt. Maar uit vreeze van de voor

69 De Helvetien zenden gezanten aan Vitellius, die zeer verbittert is, gelyk zyn ſoldaaten.

Kracht der welſpreekenheit.

70 De Sylaner vlerk voegt zich aan de zyde van Vitellius,

Met verſcheide ſteeden.

1 *Temperabat.* 2 *Kalkunſt, kunſt van woordt doen.* 3 *Tydige, bequaame.* 4 *Des te meer uitrechtende.* 5 *Schaelyk.* 6 *Ala Taurina. Lipſ.*

voor uit gezonde regementen en wieken te verliezen[1], teffens overleggende dat het houden van Italië meerder gloory was, en waar dat men ook ſtreede, de Noriken, onder anderen, der zeeghe te loon zouden vallen[1], heeft hy, lanx den Peniner wegh, den onderſtandaartſchen[2] ſoldaat, en de ſwaare drift der keurbenden, terwyl de winterſneeuw noch lagh, overgevoert. Otho daarentuſſchen, teegens allemans hoope, en luyerde niet, in weelde en gemaklykheit[3]. De welluſten werden uitgeſtelt, d'overdaadt[4] ontveinſt[5], en alles ten ſieraade des ryx geſchikt. Ende gaaven des te grooter ſchrik de valſche deughden, en gebrecken op hun weederkoomſt[6] ſtaande. Hy beveelt Marius Celſus, gekooren Burghermeeſter, die, onder ſchyn van boeyen, der wreedtheit van de ſoldaaten onttoogen was, in 't Capitolie te doen koomen. Men zocht den tytel van genaadigheit, uit eenen man doorluchtigh, en benydt van de parthye. Celſus, ſtandtvaſtelyk[7] de misdaadt van 't houden zyner trouwe jegens Galba belydende, heeft zelf ook hem 't exempel aangereekent[8]. Otho ook, niet oft hy 't hem vergaf, maar om hem geen vreeze van een vyandelyke verzoeninge aan te jaaghen, heeft hem terſtont onder zyn innighſte[9] vrienden gehouden, en thans, als 't oorlogh werd, tot eenen der Hooftluiden gekooren. Ende Celſus, als waar het zyn noodtlot geweeſt, is ook in zyn trouwe tot Otho, oprecht en ongelukkigh geweeſt. De behoudenis van Celſus, daar de treffelykſten der ſtadt blyd om waaren, de gemeente loflyk van ſprak, en is zelf den ſoldaaten niet onaangenaam geweeſt, die zich over de zelve deughdt verwonderden, daar zy op vertoorent waaren. Gelyke vroolykheit volghde daarnaa uit ongelyke oorzaaken, mits 't verwerven van de doodt van Tigellinus. Sophonius Tigellinus van duiſtere ouders, vuile kindtsheit, eerloozen ouderdoom, om dat hy 't Hooftmanſchap van de nachtwaakers en hofbenden, en andere belooningen der deughd, ſnellyker door de gebreeken bekoomen had, heeft thans wreedtheit, daarnaa gierigheit, en manlyke ſchelmeryen geoeffent: hebbende Nero bedorven, tot bedryf van alle ſnoode ſtukken, en zommige buiten zyn kennis beſtaan, en ten laatſten hem verlaaten en verraaden. Waar over niemandt anders ſtyffinnighlyker ter ſtraffe gevordert is, met verſcheide gencegenheit[10], van de geenen die Nero haat toedroegen, en die

Cæcina trekt over de Peniner Alpen. 71

Otho draagt zich, teegens alle verwachtingh, geſchiktelyk.

Vergeeft Celſus zyn getrouwheit aan Galba.

Ja hy verkieſt hem tot een der Hooftluiden.

72 Sophonius, Tigellinus een ſnoodt booswicht,

Die Nero hadt bedorven, verlaaten en verraaden, word ter ſtraffe gevordert...

1 *Ceſſuros. Lipſ.* 2 *Subſignanum.* 3 *Deſidia: Luiaardy.* 4 *Luxuria.* 5 *Binnen gehouden.* 6 *Reditura: op hun verhaal.* 7 *Vrymoedelyk.* 8 *Meende ook dat hy hem voor dit exempel te danken hadt.* 9 *Vertrouwſte.* 10 *Zucht.*

die naa hem verlangden [1]. By Galba, was hy door de maght van T. Vinius beſchermt, die voorwendde *zyn' dochter van hem behouden te zyn*. Ook hadt hy ze, buiten twyffel, behouden, niet uit barmhertigheit (naamelyk hy hadt 'er zoo veel om hals geholpen) maar om teegens tydt en wyle een uitvlucht te hebben. Want » ELK van de ſnoodtſten, wantrouwende den jegenwoordigen ſtaat en » voor verandering vreezende, doet voorraat op van bezondere gunſte, » teegens den gemeenen haat: waar uit men niet en zorght om zich » onnoozel te draaghen, maar beurten van ſtraffeloosheit ryzen. Dies 't volk te geſteurder, zynde by den ouwden haat tegens Tigellinus de verſche nydt op T. Vinius gevoeght, uit de ganſche ſtadt tſaamen liep, naa't palais en markten, en ſtortende ter renbaane en ſchouwburgh in, daar 't graauw de meeſte dertelheit pleeght, ſchreeuwden, met oproerighe woorden: tot dat Tigellinus, hebbende by de Sinueſſaaner waateren, de boodtſchap der uiterſte noodt ontfangen, onder 't bekennen [2] zyner boelen, en 't kuſſen, en 't ſchandelyk [3] lunderen [4], zich met een ſcheermes de keel affnydende, zyn ſchandelyk leeven ook bezoedelt heeft met eenen ſpaaden en eerloozen uitgangh.

Was onder Galba, door T. Vinius, van de ſtraf bevrydt.

Zyn ſnoode loosheit.

Wordt van 't verſtoorde volk ſtrengelyk vervolght.

Snydt zich zelven de keel af.

73 Ontrent den zelven tydt is Galvia Criſpinilla, ter ſtraffe gevordert zynde, door verſcheiden' uitvluchten [5], met opſpraak des Vorſten, die daar ooghluiking toe deedt, uit het gevaar verloſt: dewelke geweeſt meeſtreſſe van Neroos gailheeden, oovergezet in Afriken, om Clodius Macer op te ruyen tot de waapenen, wel beſcheidelyk [6] toegeleidt hebbende op uithongering van 't Roomſche volk, heeft daarnaa de gunſt der ganſche burgherye verworven, ondersteunt van een Burgermeeſterlyk huuwlyk, en by Galba, Otho, Vitellius, onbeſchaadight: thans machtigh van gelde, en om haar' kinderloosheit, die in goede en quaade tyden eevenveel krafts hebben. Brief op brief, daarentuſſchen, en in wyflyk vlaayen gezult [7], van Otho aan Vitellius, booden hem *geldt en gunſt aan, en wat ruſtplaats hy voor zyn verquiſtend leeven kiezen zoude*. Vitellius vertoonde 't zelfſte, in 't eerſt zachtelyker, met een zot en wanvoeghlyk vainzen ter weederzyde: thans als kyvende, verweeten zy elkanderen, onkuisheeden [8], en ooverſpeelen. Geen van beide valſchelyk. Otho herroepen hebbende de gezanten [9] van Galba afge-

Galvia Criſpinilla, ter doodt geëiſcht, wordt van 't gevaar verloſt,

En daarnaa tot moogentheit verheeven.

74 Otho tracht Vitellius tot afſtandt te brengen, en Vitellius hem.

1 *Deſiderium*: *om hem treurden, hem niet vergeeten konden.* 2 *Stupra*: *by ſlaapen,* 3 *Leelyk.* 4 *Marren.* 5 *Fruſtrationibus*: *te leurſtellingen.* 6 *Haud obſcure*: *niet duiſterlyk.* 7 *Infectæ*: *Beſmet.* 8 *Stupra.* 9 *Ambaſſadeurs*

geſchikt, heeft weederom, aan beide de Germaaniſche heiren, en aan d'Itaaliſche keurbende, mitsgaaders de troepen, die zich tot Lugdunum hielden, een' bezendinge gedaan, quanſuis van weegen der Vroedtſchappe [1]. De gezanten zyn by Vitellius gebleeven, met korter [2] beraadt, dan om te ſchynen dat ze verhouden waaren [3]. De hofbendelingen, die Otho, onder ſchyn van voldoenentheit [4], by de gezanten gevoeght hadde, zyn wederom gezonden, eer zy zich met de keurbenden vermengden. Fabius Valens deed' 'er brieven by, uit naame van 't Germaaniſch heir aan de hof- en ſtadtregementen, hoogh opgevende van de krachten der parthye, en een-draght aanbiedende. Zy beriſpten hen ook, *dat zy 't ryk, zoo lang te vooren aan Vitellius geleevert, tot Otho gekeert hadden.* Alzoo werden zy teffens, door beloften en dreighementen, verzocht [5]: *die gelyk zy in oorlogh niet teegens d'anderen op moghten, in paize niet verliezen zouden.* Nochte is daarom de trouw der hofbendelingen omgekeert. Maar luipmoorders [6] zyn van Otho in Germanië, van Vitellius, in ſtadt gezonden. Van wederzyde gink men mis: dryvende de Vitelliaanen hun bedrogh ongeſtraft [7], door onderlinge onkunde, onder zoo groot een meenighte van menſchen: d'Othoniaanen werden by de geenen die alle elkanderen kenden, door de nieuwigheit huns aangezights, verraaden. Vitellius heeft brieven aan Titianus, Othoos broeder, geſchreeven, *hem en zynen zoon met der doodt dreiſſchende, 't en waar men hem zyne moeder en kinderen in 't leeven ſpaarde.* Ende zyn beide de huizen in ſtaate gebleeven, onder Otho, zonder te weeten oft het uit vreeze geſchiede. Vitellius d'overhandt houdende, heeft de glorie der genaadigheit verworven. D'eerſte tydingh daar Otho vertrouwen uit ſchepte, quam van Illyrien, meldende, *dat de keurbenden van Dalmatië, Pannonië, en Mœſie, hem eedt gedaan hadden.* 'T zelffte werdt uit Hiſpanië, overgebracht: en Cluvius Rufus by uitroep [8] gepreezen. Ende vernampmen terſtondt, dat Hiſpanië tot Vitellius, gewendt was. Zelfs Aquitaanië, alhoewel, door Julius Cordus, aan Otho, by eede verknocht, en bleef niet langh daarin. Nergens was trouw ofte liefde, door vrees en noodt werden zy herwaarts en derwaarts omgezet. De zelve vervaartheit heeft het Narbonen-

Van Otho worden Gezanten naar Germanië gezonden.

Valens zendt brieven naar Romen, ſtrekkende om de ſoldaaten van Otho af te trekken.

75 Otho en Vitellius zenden moorders op elkanderen uit.

Vitellius dreigingh om zyn moeder en kinderen.

76 D'Illyriſche keurbenden vallen Otho toe.

Anderen wenden zich tot Vitellius.

1 *Inſchyn oft zy van den Raadt quaamen.* 2 *Promptius.* 3 *Van hem gehouden waaren.* 4 *Officii.* 5 *Tentabantur.* 6 *Inſidiatores: Loermoorders, laagheggers.* 7 *Blyvende de Vitellianen verhoolen en ongeſtraft.* 8 *Plakkaate.*

De vergeleegene en overzeefche Wingeweften hangen Otho aan.

fer wingeweſt tot Vitellius gekeert, zynde 't oovergaan licht, tot de naaſten en machtighſten. De verregeleege wingeweſten, en al wat 'er van waapenen, door de zee, afgeſcheiden is, bleeven by Otho, niet uit zucht tot de paathy, maar de naam der ſtadt, en dekmantel der Vroedſchap, was van grooten naadruk. En 't eerſte

Met naame de benden in Judea en Syrië;

hooren van hem hadt de gemoeden ingenoomen. Het Judaïſch [1] heir is door Veſpaſianus, de keurbenden van Syrië door Mucianus, onder Othoos eedt gebracht. Te gelyk werden Ægypten,

Voorts Ægypten, En Afrika.

en alle de ooſtwaarts ſtrekkende wingeweſten, op zynen naame gehouden. Afriken bewees de zelve gehoorzaamheit, zynde 't begin tot Carthago ontſtaan. Zonder ook te toeven, naa 't goedtvinden [2] van den Voorburgermeeſter Vipſanius Apronianus, had Creſcens Neroos vryeling (want by die quaade tyden had hy zich een lidt [3] van den Staat gemaakt) een banket, aan de gemeente, ten beſten gegeeven, om de blydtſchap der verſche heerſchappye; en heeft het volk veele dingen, zonder maate, verylt. Carthage werdt van de reſt der ſteeden gevolght. De heiren en wingeweſten alzoo van elkander gereeten zynde, had Vitellius, zoo veel hem aangingh, oorlogh van doen, om zich in de fortuin des vorſtendooms te zetten. Otho, als in volle vreede, dreef de plichten des ryx [4]: zommige dingen naa de waardigheit van den Staat: veele teegens 't betaamen, naa den eiſchder jegenwoordige tydt, ſpoeyende. Hy verordent zich zelven, met zynen broeder Titianus, Burghermeeſters teegens den eerſten van Maart, de naaſte maanden voor Verginius, als tot eenige verzachtingh, voor 't Germaaniſche heir. By Verginius werdt gevoeght Poppæus Vopiſcus, onder voorwaarden der ouwde vrundtſchap, veele leiden 't uit [5], als ter eeren van de Viënnenſen gedaan. De vorder Burghermeeſterſchappen zyn volgens d'ordeningh van Nero en Galba gebleeven. Cælius en Flavius Sabinen zouden hun beurte hebben, op den eerſten van Julius; Arius Antoninus en Marius Celſus, op dien van September: teegens de eere der welken, Vitellius, zelfs naa de zeeghe, zich niet verzet heeft. Maar Otho heeft d'ouwde mannen, die reeds zeer eerlyk [6] waaren, tot voltooying hunner achtbaarheit [7], met Prieſterdoom en Wichelampt begiftight: en eenige eedele jongelinxkens, die uit ballinghſchap gekeert waaren, met hunne grootvaaderlyke, en vaaderlyke prieſter-

77

Hy zelf bemoeit zich te Romen met zaaken van regeeringh.

Maakt Burgermeeſteren.

Begiftight zommigen met Prieſterſchappen en Wichelampten.

ſchap-

1 *Joodiſch.* 2 *Auctoritate.* 3 *Partem.* 4 *Munia imperii obibat: dreef het bewindt des ryx.* 5 *Duiden't.* 6 *Vereert.* 7 *Dignitatis: waardigheit.*

ſchappen, tot eenen trooſt, vereert. Aan Cadius Rufus, Pedius Blæſus, Sevinus Promtinus, is weeder plaats, in de Vroedſchap gegeeven, dewelke om misdaadt van hereiſchbaar geldt, onder Claudius en Nero verweezen waaren. 'T geliefde den geenen die 't hun vergaaven, dat het geen 't welk gierigheit geweeſt was, van naame wiſſelen, en Majeſteitſchennis ſchynen zoude: door haat der welke alstoen, ook de goede wetten te loor gingen. Aanranzende met de zelve mildaadigheit ook de gemoeden der ſteeden en wingeweſten, heeft hy de Hiſpalienſen, en Emeritenſen, met vermeerdering van huisgezinnen, alle de Lingoonen met Roomſch burgerſchap, het Bætiſch wingeweſt met de ſteeden der Mauren beſchonken. In Cappadocië, in Afriken, nieuw recht ingevoert, meer ten toon, dan om te duuren. Onder 't welke ontſchuldight door de noodt der jeghenwoordige zaaken, en de drukkende [1] zorghen, heeft hy noch op dat pas zyne minne niet vergeetende, de beelden van Poppæa, by raadtſlot, weeder opgerecht. Men geloofde, dat hy ook overleit hadt, of Neroos gedachtenis te vereerlyken [2] ſtonde, op hoope van 't graauw aan te lokken. Ende waaren der die Neroos beeltenisſen weeder te voorſchyn haalden: heeft ook het volk en de ſoldaat op eenige daagen, als hadden s'hem zoo doende in adel 'en luiſter [3] verheeven [4], hem NERO OTHO, toegeroepen. Hy hieldt zich in weederwight [5], uit vreeze van het te verbieden, oft ſchaamte van het aan te neemen. Zynde de gemoeden tot den burgherkrygh gekeert, zoo en werd voor d'uitheemſche dingen geen' zorge gedraagen. Des t'onvertſaaghder [6] waaren de Rhoxolaanen, een Sarmaatiſch volk, naa 't verſlaan van twee regementen in den voorighen winter, met groote hoope, tot Mœſië toe ingebrooken: neegen duizent ruiteren, uit forsheit en voorſpoedt, meer op roof dan op ſtrydt geſpitſt [7]. Derhalven zyn zy, plenkende [8] en zorgheloos, van de derde keurbende, met de bygevoegde hulptroepen, ſchielyk aangevallen [9]. By de Romainen was alles bequaam tot vechten. De Sarmaaten verſtrooit, oft, uit begeerte tot buit, met den laſt der pakken, beſwaart, ende, mits de ſlibbrigheit der wegen den paarden de ſnelheit benam, werden verſlaagen oft zy gebonden geweeſt waaren. Want wonder is 't om zeggen hoe alle de vroomigheit [10] der Sarmaaten, als buiten hen beſtaat. Niets is'er zoo vuidigh tot eenen ſtrydt

Herſtelt zommige verweezenen in de Vroedtſchap.

78

Is zeer mildaadigh teegens zommige ſteeden en wingeweſten.

De beelden van Poppæa laat hy weeder oprechten.

79

De Rhoxolaaner Sarmaten valen in Mœſië.

Worden van de Romainen beſprongen en overwonnen.

De wyze van 't vechten der Sarmaten.

1 *Inſtantibus*: *aanſtaande*. 2 *Celebrandæ*. 3 *Decus*: *eere*. 4 *In adel en eere aangebouwt*. 5 *In ſuſpenſo tenuit*: *Hy hieldt zich tuſſchen beiden*. 6 *Stouter*: 7 *Intenta*: *toeleggende*. 8 *Vagi*: *verſpreit en zorgeloos ſchooyende*: 9 *Beſprongen*. 10 *Virtus*: *dapperheit, manhaftigheit*.

ſtrydt te voet; als zy by kornetten aankoomen, zal hun nauwlyx eenighe ſpits wederſtaan. Maar alzoo 't toen een vochte dagh, en de vorſt ontlaaten [1] was, en quamen hun nocht ſpeeren nocht ſwaarden te paſſe, dewelke zeer langh zynde zy met beide handen regeeren [2], zoo ſlibberden de paarden, en gingen zy door 't gewicht der volle harnaſſen [3] (dit is het dexel der Vorſten en edelſten, van yzere plaaten, oft zeer hardt leder tſaamgehecht, wel kerf- en ſteekvry, dan onhebbelyk om weder op te ſtaan, als zy door 's vyands geweldt neêrgeworpen zyn) mitsgaaders door de diepte [4] en weekheit der ſneeuw, tegronde. De Roomſche ſoldaat, hen met zyn licht [5] harnas, en werplyke pyl, oft ſchichten [6] beſpringende, griefde met het lichte [7] ſwaart, den ongewaapenden Sarmaat, (want hunne wyze niet en is zich met beukelaar te beſchermen) van naaby, tot dat weenighen, die van 't gevecht overſchooten, zich in de moeren verberghden. Aldaar zyn zy door de wreedtheit des winters [8], hier door d'ellende der wonden verſleeten. Naa dat men dit te Rome verſtondt, zyn M. Aponius, Ooverſte van Mœſië, met een triomflyk beeldt, Fulvius Aurelius en Julianus Titius, ſampt Numiſius Lupus, Steedehouders der keurbenden, met Burgermeeſterlyke ſieraden beſchonken: zynde Otho verblydt, en de gloory tot zich trekkende, *als oft hy ook gelukkigh ten oorloghe waar, en door zyn' Hooftluiden en heiren den Staat hadt doen toeneemen*. Een muitery daarnaa, uit geringen oorſpronk, van waar men niet vreeſde, ontſtaan, heeft de ſtadt bynaa uitgerooit. Otho hadt bevoolen het zeeventiende regement, uit de Hoſtienſer bouwſteede, in ſtadt t'ontbieden [9]. De zorge van dat te waapenen was Varius Criſpinus, Kornel van eene der hofbenden, belaſt. De zelve, om t'onbekommerder, als 't leeger in ruſt waar, dit onthiet naa te koomen, beveelt in 't begin der nacht het waapenhuis te oopenen, en de waagens [10] van 't regement te laaden. De tydt is tot verdachtenis, de reeden [11] tot ſchuldt, 't betrachten der ſtilte tot oproer gedeegen. Ende de waapenen, by 't dronken volk gezien, hebben luſt t'henwaarts verwekt. De ſoldaat knort, en beticht de Kornellen en Hondertmans met verraadt, *als oft men de huisgezinnen der Raadtsluiden, ten bederve van Otho, ging waapenen*. Een deel onweetende, en bezwaart van den wyn, de ſnoodtſten om geleegentheit tot rooven te vinden, 't graauw, gelyk de manier is, graa-

D'Overſte van Mœſië en de Steedehouders der keurbenden worden te Romen vereert en beſchonken.

Oproer te Romen.

Des zelfs oorzaak.

Raadt vermoedenop de Kornellen de Raadtsluiden.

1 *Ontdooit.* 2 *Voeren.* 3 *Ruſtingen.* 4 *Altitudine: hoogte.* 5 *Facili.* 6 *Lanceis: Spiersen.* 7 *Handige.* 8 *Hiemis: Des leeft het Lipſius.* 9 *Te doen koomen.* 10 *Vehicula: karren.* 11 *Cauſa in crimen: de reede tot misdaadt.*

graatigh naa allerley nieuwe beweegenis. Ende de nacht hadt de gehoorzaamheit der beſten weghgenoomen. Den Kornel, zich kantende teegens de muitery, en de ſtrenghſten der Hondertmannen ſlaan zy doodt. Men grypt de waapenen aan, bloot de zwaarden, en te paarde gezeeten, trekt naa ſtadt en 't palais toe. Otho hieldt een groote [1] maaltydt, van de voorneemſte vrouwen en mannen, de welke beteutert, oft de raazerny der ſoldaaten by geval quam, oft dat het een' laage des Veldtheers waar, oft men min gevaars liep met bly ven en zich te laaten betrappen, oft met vlieden en verſtrooyen; veinsden nu d'onvervaartheit [2], konden dan de vreeze niet binnen houden, en zaagen teffens naa Othoos aanſchyn. Ende gelyk het gebeurt, daar de gemoeden tot verdachtenis hellen, Otho werdt gevreeſt, terwyl hy zelf vreeſde. Maar niet min in 't gevaar der Vroedtſchappe, dan in 't zyne verſchrikt, hadt hy de Ooverſten des hofleegers terſtondt gezonden, om den toorn der ſoldaaten te ſmydigen, en heeft ieder bevoolen *met der ſpoedt uit het banket te gaan*. De Majeſtraaten, als toen zich ſpoeyende herwaarts en derwaarts, weghwerpende de eerteekenen, ſchuwende de dikte [3] van gezelſchap [4] en ſlaaven, d'ouwde mannen, de vrouwen, begaaven zich, by duiſter, op verſcheide weegen der ſtadt, weinigen naa huis, veelen naa de wooningen [5] hunner vrienden, en onzeekere ſchuilhoolen, daar elk zynen ootmoedigſten [6] aanhangeling [7] hebben mocht. De deuren zelf van 't palais keerden de heevigheit der ſoldaaten niet, oft zy braaken ten bankette in, eiſſchende [8] forſſelyk, *dat men hun Otho toonen zoude*, werdende de Kornel Julius Martialis, en d'Ooverſte eener keurbende, Vitellius Saturninus, gequetſt, in 't wederſtaan van den inval. Alomme waaren 't waapenen en dreigementen, nu teegens de Hondertmans en Kornellen, dan teegens den ganſchen Raadt: zynde de gemoeden dronken van blinde vreeze, die, dewyl zy 't op niemandt enkels, met hunne gramſchap, munten konden, om verlof teegens [9] alle riepen. Tot dat Otho, teegens 't betaamen des ryx, oovereindt op 't bedde geſtaan, hen, met bidden en traanen, ter naauwer noodt heeft ingetoomt [10]. Ende zyn zy naa 't leeger gekeert, teegens hunnen dank [11], en niet onſchuldigh. Des andren daaghs, als waar de ſtadt ingenoomen, waaren de huizen geſlooten, weinigh volx op ſtraat, de gemeente treurende, de aange-

De Hofſoldaaten loopen ter waapenen. 81

Otho toen maaltydt houdende;

Is in vreeze.

De Majeſtraaten vlieden.

82

Het oproer neemt toe,

Tot dat het Otho ter naauwer noodt met bidden en ſmeeken weêrhoudt.

1 *Staatlyke, plechtige.* 2 *Conſtantiam: beſtendigheit.* 3 *Frequentia: meenighte.* 4 *Gezelſchap.* 5 *Daaken.* 6 *Geringſten.* 7 *Cliens: dankkleever, volgelingh.* 8 *Expoſtulantes.* 9 *Overal.* 10 *Herhouden.* 11 *Onwilligh.*

zichten der ſoldaaten naa d'aarde gewendt, en meer rouws dan berouws [1]. De Ooverſten Licinius Proculus en Plotius Firmius hebben hen, by rotten [2], aangeſprooken: elk naa zynen aardt, zachter oft ſtraffer. Het eindt der reede quam daar op uit, dat men ieder van de ſoldaaten driehondert vyfentſeeventigh gulden zoude tellen. Toen darde Otho in 't leeger koomen. Ende quaamen de Kornellen en Hondertmans rondtom hem ſtaan, verwerpende de krygseerteekens, *om ontſlagh en lyfheil* [3] biddende. De ſoldaat bezefte de haatlykheit, en zich ſchikkende tot gehoorzaamheit, vorderde van
83 zelven *d'aanſtichters der muitery ter ſtraffe*. Otho, alhoewel de dingen in 't war ſtaande, en de ſoldaaten verſcheidelyk gemoedt waaren, dewyl alle de beſten *raadt teegens de jegenwoordige ongebondenheit* eiſchten: het graauw, en 't meeſte deel zich in muiteryen, en een gunſtjaagende [4] regeeringh verblydende, door beroerten en roof te lichter tot burgerkrygh gedreeven werd: teffens overleggende, dat EEN VORSTENDOOM, door ſchelmſtuk verworven, met geen' ſchielyke zeedigheit, en ouwde deftigheit, te houden was, maar beanxt, mits 't gevaar der ſtadt en dreigenden ondergangh der Vroedſchappe, heeft ten laatſten aldus geredeneert [5]: *Nochte om uwe hartstoghten in minne jeegens my t'ontſteecken, ſpitsbroeders, nochte om u een' vroomen* [6] *moedt in te ſpreeken, (want van beids hebt gy treflyk t'oover) ben ik gekoomen, maar om van u te verzoeken maatigingh* [7] *uwer dapperheit, en maate van uwe liefde t'mywaarts. 'T begin der naaſte beroerte is niet uit begeerlykheit, oft haat, (die veele heiren tot tweedracht gebracht hebben,) ook niet uit weigering oft vreeze der gevaarlykheeden, maar door uwe te groote trouwhartigheit* [8], *met meerder ſtrengheit dan bedachtzaamheit, verwekt. Want* OP EERLYKE *oorzaaken van dingen, zal dikwils, 't en zy men met oordeel te werke gaa, een bederflyke uitgangh volgen. Wy trekken ten oorlogh. Kan de reede der dingen, oft de ſnelheit der geleegentheeden lyden, dat men alle booden in 't oopenbaar verhoore, alles in allemans jeegenwoordigheit beraadtſlaa? 'T betaamt de ſoldaaten zoo wel zommige dingen niet te weeten, als te weeten. Zoo ſtaat het met d'achtbaarheit der Hooftluiden: zoo met de ſtrengheit der krygstucht* [9], *dat het oorbaar zy veele dingen alleenlyk den Hondertmannen en Kornellen te bevoelen. Indien 't, als hun iet bevoolen wordt, ieder vryſtaa t'ondervraagen:*

Men geeft den ſoldaaten eenigh geldt.

Otho komt in 't leeger.

Zyn reede aan de ſoldaaten.

zoo

1 *Droefheit: dan leedtweezen.* 2 *Rot voor rot.* 3 *Otium & ſalutem.* 4 *Ambitioſa: Liefkoozende.* 5 *Diſſeruit.* 6 *Manlyken.* 7 *Temperamentum: temperingh, inbandt,* 8 *Pietas.* 9 *Diſciplinæ: orde.*

zoo komt, met den ondergang der gehoorzaamheit, ook 't gebiedt te vervallen. Zal men ook aldaar, in d'ontydige nacht, de waapenen grypen? D'een' oft d'andere fiel oft dronkert (want ik zoude niet gelooven, dat 'er meer, in de naaſte verſleegenheit, gewoedt hebben) zyn' handen, in 't bloedt van Hondertman oft Kornel, verwen? Ten tente zynes Veldtheers inbreeken? 'T is waar dat gy dit voor my beſtaan 84
hebt. Maar in 't herwaarts derwaarts loopen, in duiſter, en verwarnis van alles, kan ook gelegenheit teegens my geoopent worden. Zoo men aan Vitellius en zyn' trauwanten de keure gaf, wat gemoedt, wat zinnen zy ons wilden toevloeken, wat zouden zy anders, dan muitery en tweedraght wenſchen? Dat de ſoldaat naa geenen Hondertman, de Hondertman na geenen Kornel luiſterde? Ende wy, mitsdien, knechten en ruiters onder een gemengelt, in ons bederf draafden?
DE KRYGSHANDEL, *ſpitsbroeders, wordt bet door gehoorzaamheit, dan met naavorſſen van 't bevel der Hooftluiden, t'ſaamgehouden, en* 'T VROOMSTE *heir in gevaar, is, voor 't gevaar, het ſtilſte. Paſt gy waapenen en moedt te hebben, en laat my met den raadt, en 't beſtier uwer manhaftigheit, gewerden. De ſchuldt is van weenigen geweeſt, de ſtraf zal van twee weezen. De reſt veegh uit de gedachtenis der alderſchandelykſte nacht. Nochte dat ooit eenig heir, zoodaanige woorden, teegens den Raadt, en hoore. Het hooft des ryx, en de ſieraaden aller wingeweſten, ter ſtraffe te vorderen, zouden, by Hercules, die Germanen, de welke Vitellius voor al teegens ons aanhitſt, niet darren. Zouden eenige voejelingen [1] van Italië, en waare Roomſche jeughdt, het bloedt en 't leeven eiſſchen van eenen ſtaat [2], met wiens glans en gloorye, wy de vuilnis en duiſterheit der Vitellianer parthye verſterren [3]? Vitellius heeft eenige volken ingenoomen, heeft eenige gelykeniſſe van een heir: de Vroedſchap is met ons. Zoo komt, dat de ſtadt aan deeze zyde, de vyanden van den Staat, aan de andere ſtandt genoomen hebben. Wat? waant gy deeze alderſchoonſte ſtadt, uit huizen, en daaken, en ſtaapels van ſteenen te beſtaan? Die ſtomme en ziellooze dingen konnen vervallen [4], en herbouwt worden, by beurten. De eeuwigheit der zaaken, en pais der volken, en myn heil en 't uwe is op de behoudenis der Vroedtſchappe geveſt. Laat ons deeze, die by den vaader en ſtichter onzer ſtadt, ter gezeegender uure [5] ingeſtelt, en van de Koningen af, tot de Vorſten toe, geſtaadigh en onſterflyk geweeſt is, gelyk wy de zelve van de*

voor-

1 Alumni. 2 Orde. 3 Perſtringimus. 4 Intercidere: te loor vallen. 5 Auſpicato.

voorouwders ontfangen hebben, den naakoomelingen ooverleeveren. Want gelyk uit u luiden de Raadtsperſoonen, alzoo worden uit de
85 *Raadtsperzoonen de Vorſten gebooren.* Zoo wel deeze reeden aangeleidt, om de gemoeden der ſoldaaten beids te nypen [1] en te ſtreelen, als de maate der ſtrengheit (want hy en had 'er niet meer, dan twee bevoolen te ſtraffen) werdt met een welgevallen aangenoomen, en zyn voor dien tydt bezaadight, die niet ingetoomt konden worden. De ſtadt nochtans en was niet weeder in ruſt geraakt. 'T geweer druiſchte [2] en alles zagh 'er uit, niet anders dan in oorlogh: dewyl de ſoldaaten, alhoewelze gemeener handt geen oproer maakten, zich nochtans verſpreidden door de huizen, in onbekent gewaadt [3], en bitterlyk loerende [4] op alle, die om aadel, rykdom, oft eenighe uitmuntende vernaamtheit, in 't ooghe des geruchts waaren. Veelen geloofden ook dat 'er Vitellianer ſoldaaten in de ſtadt gekoomen waaren, om te beſpieden voor welke parthy elk yverde. Waar over alles vol omziens, en naauwlyx 't heimelyxt der huizen zonder anxte was. Maar de meeſte ſchrik ſpeurde men op ſtraat, daar yder, naa dat de faam d'eene oft d'andere tyding braght, gemoedt en gelaat omkeerde, op dat zy niet en ſcheenen te mistrouwen door 't wankelen der dingen, oft zich te luttel te verblyden, als 't geluk meede liep. Maar de Vroedtſchap in 't Raadthuis verzaamelt zynde, zoo was 't konſt alles te paſſen, om 't ſwygen voor geen hardtnekkigheit, de vryheit niet verdacht te doen houden. Ende Otho die onlanx meede een onderdaan [5] geweeſt was en gelyke ſpraak gebruikt hadt, kende 't vlaayen. Derhalven draaiden zy hunne ſtemmingen, wrongen die om en weederom, noemende Vitellius *vyandt, en vaadermoorder*. De voorzienighſten gebruikten gemeene ſcheldtwoorden; zommige ſchooten met waar verwyt, onder 't roepen nochtans, en daar de meeſte woorden vielen, oft met rabbeling van uit-
86 ſpraak, zich zelve ooverſchreeuwende. Daarenbooven werdt men verſchrikt, door de voorſpooken, by verſcheidene uitgeevers, onder 't volk gebraght. *Dat, in 't portaal van 't Capitolie, de teugels der tweepaardige karren losgelaaten waaren, daar de zorghe op geſtaan hadt. Dat ter celle van Juno, een gedaante grooter dan menſchlyk, uitgebrooken was. Dat het beeldt van den vergooden Julius, in 't eilandt van de Tiberſtroom, op eenen helderen en ſtillen* [6] *dagh, van 't weſt*

Twee uit d'oproorigen geſtraft.

Te Romen is men niet geruſt, maar vol achterdochts, en ſchriks.

Ook vindt zich de Vroedſchap zelve verleegen.

Men ſchrikt 'er door voorſpooken van zwaarigheeden:

1 *Perſtringendos.* 2 *Klonk.* 3 *Verbergende hunne draght.* 4 *Maligna cura.* 5 *Private.* 6 *Immoto: onbeweeglyken.*

weſt tot het ooſt was omgekeert. Dat een os in Ethrurien geſprooken hadt. Dat etlyke dieren ongewoone jongen gebaart [1] *hadden.* Met meer andere dingen, in onbeſleepene [2] eeuwen, ook by tyde van vreede gaade geſlaagen, daar men nu alleenlyk in vreeze naa luiſtert [3]. Maar de voornaamſte anxt van 't aanſtaande, gemengt met het jeegenwoordigh bederf, was de Tiber met zyn ſchielyk oovervloeyen: die met ongemeeten wasdoom de paalbrugh gebrooken hebbende, en door 't nederwerpen van 't teegenſtaande geveirt te rugh geſtort, niet alleen de laaghe en vlakke plaatzen der ſtadt vervult heeft, maar ook de geene die buiten zorge van dusdaan een ongeval waaren. Veele zyn der van ſtraat weghgeſleept, meer in de winkels, en ſlaapkaamers onderſchept. Dit baarde honger onder 't graauw, gebrek van winninge, en behoefte van voedtſel, bedorf de grondtſlaagen der op zich zelf ſtaande huizen [4] door 't opwaater, die daarnaa als de ſtroom aarzelde, ingeſtort zyn. Ende zoo haaſt als 't gemoedt ontleedight werdt van 't gevaar, zoo trok [5] men, tot een voorſpook en teeken der naakende neederlaaghen, dat het veldt van Mars, en de Flaminier wegh, zynde 't padt ten oorlooghe, voor Otho zich ter tocht ruſtende, geſtopt was, van natuurlyke, of by geval koomende oorzaaken. Otho naa 't zuiveren [6] der ſtadt, en ooverweeghen van den raadt der oorlooghe, naardien de Peniner en Cottianer Alpen, en d'andere toeganghen tot de Gallien, met de heiren van Vitellius, geſlooten waaren, nam voor het Narbonenſer Galliën aan te ranzen, hebbende een ſterke vloot en der parthye getrouw; om dat hy 't ooverſchot der verſlaaghenen, by de Milviër brugge, dat door Galbaas wreedtheit in hechtenis gehouden was, keurbender wyze onder rotten gevlydt hadt. Ook was den meerdeele [7] hoop gegeeven van eerlyker krygsdienſt voortaan. Hy voeghde tot de vloote de ſteedſche regementen, en veelen van de hofbendelingen, om 't heir tot kracht en ſterkte [8], en zelfs tot raadt en waarneeming [9] der Hooftluiden te dienen. Het opperbewindt van deeze toght werdt gegeeven, aan Antonius Novellius, Suedius Clemens, eerſte pylelingen [10] geweeſt zynde, en Æmilius Pacenſis, dien hy 't Kornelſchap weeder gegeeven hadt, dat hem van Galba benoomen was. De zorghe oover de ſcheepen werdt behouden van Oſcus de vryelingh, die meede trok [11] om de trouwe van eerlyker

Met naame door het overvloeyen des Tibers, die groote ſchaade doet.

87 Otho neemt voor de Narbonenſer Gallien aan te taſten en zich van een vloot ſcheepen te dienen.

Overſten op deezen tocht.

1 *Geworpen.* 2 *Slechte.* 3 *Afhoort.* 4 *Inſularum: Rondsom op eighe muuren ſtaande huizen.* 5 *Duidde.* 6 *Luſtrata: Zuiveroffer voor de ſtadt.* 7 *Der reſte.* 8 *Robur: zenuwe.* 9 *Cuſtodes.* 10 *Primipilaribus.* 11 *Comitatus. Anderen leezen Invitatus: die genoodight was: maar dit woordt is in zommige boeken verdacht.*

luiden gaade te ſlaan. Oover de troepen van 't voetvolk en de ruiters werden Suetonius Paulinus, Marius Celſus, Annius Gallus, tot regeerders geſtelt. Maar 't meeſte werdt vertrouwt aan Licinius Proculus, Ooverſte des hofleeghers. Deez', wakker in den ſteedſchen krygshandel, ongewoon der oorlogen, misduidende [1] d'achtbaartheit van Paulinus, de dapperheit van Celſus, de rypheit van Gallus, naa dat yder begaaft was, 't welk zeer licht om doen is, oovertrof, met boosheit en loosheit, de goeden en zeedigen. Ten zelven daaghe werdt Cornelius Dolabella ter zyden geleidt, in d'Aquinaater bouwſteede, nochte in naauwe hechtenis [2], nochte in zulke dat ze niet en bleek [3]; niet om eenige misdaadt maar om dat hy, mits den ouden naam, en 't naamaaghſchap van Galba, in 't ooghe was. Veele van de Majeſtraaten, een groot deel van Oudburgermeeſteren, beveelt Otho, zich, neevens hem toe te ruſten, niet om deel oft dienſt in 't oorlogh te hebben, maar onder ſchyn van vergezelſchapping. Onder dewelke ook L. Vitellius, met de zelfſte eere [4] als anderen, nochte als Veldtheers, nochte als vyands broeder. Derhalven werden de bekommeringen der ſtadt gaande, geen orde [5] was vry van vreeze oft gevaar: de treflykſten [6] der Vroedſchappe maghteloos van ouderdoom, en door den langen pais verſuft; d'adel verluyert, en 't oorlogh vergeeten hebbende; de Ridder van geenen krygshandel weetende: hoe zy meer pooghden de vervaarnis te berghen en te verſteeken, zoo veel te kenlyker waaren [7] zy vervaart. Nocht en ontbraaken 'er daarenteegens, die, uit lompe eerzucht, aanzienlyke waapenen, uitmundende paarden, zommigen ooverdaadighe voorraadt [8] tot banketten, en terghtuigh [9] der dartelheeden, als gereedtſchap van oorloghe, kochten. De wyzen waaren met de ruſt, en den Staat, bezorght: de lichtſten, en die op het toekoomende niet en zaaghen, opgeblaazen van ydele hoope. Veelen dien 't in paize aan geloof mangelde, waaren blydt met de beroerten, en vailighſt in d'onzeekerheit. Maar 't graauw, en 't volk, dat, om zyne te groot een' meenighte, der gemeene zorgen ondeelachtigh was, begon allenskens de ſwaarigheeden des oorloghs te voelen, zynde alle 't geldt bekeert ten behoeve der ſoldaaten, de prys der eetwaaren [10] hoogh geſteigert. Welke dinghen in de beweeghenis van Vindex de gemeente zoo zeer niet geſleeten hadden, zynde

Licinius Proculus overtrof met boosheit en loosheit den anderen, en word meeſt vertrouwt.

Otho verzeekert zich van Dolabella.

Leidt een groot deel der Majeſtraaten met zich ten oorlogh.

Groote bekommering en vreeze in de ſtadt.

89 Het graauw en 't volk begint d'on gemakken des oorlogs te gevoelen.

'T welk in langh niet geſchiedt was.

1 *Criminando*: *Berijpende*. 2 *Cuſtodia*: *Bewaarnis*. 3 *Obſcura*: *duijſtere*. 4 *Cultu*. 5 *Staat*. 6 *Primores*: *Eerſtelingen*, *hooftakken*. 7 *Bleeken*. 8 *Apparatus*. 9 *Irritamenta*. 10 *Dat voedtzels*.

zynde de ſtadt toen buiten zorghe, en 't oorlogh in een wingeweſt gevoert, 't welk tuſſen de keurbenden en de Galliën, gelyk uitheemſch geweeſt is. Want ſeedert dat de vergoode Auguſtus de zaake der Cæſaaren opgeſchikt heeft [1], hadt het Roomſche volk, verre van der handt, en tot eenes eenigen perſoons bekommering, oft eere, geoorlogt. Onder Tiberius en Cajus, zyn zy alleenlyk met vreeze van de rampen der vreede ooverlaaden [2] geweeſt. 'T beſtaan van Scribonianus teegens Claudius, is teffens gehoort en gedempt. Nero is meer door kundſchappen [3] en geruchten, dan door wapenen afgedreeven. Toen zyn keurbenden en vloote, en, 't geen t'andren maale zelden gebeurde, de hof- en ſtadtſoldaat ter ſpitze [4] gevoert; Ooſt en Weſt, en wat 'er maghts ter wederzyds achter rug is: was, zoo men onder andere Hooftluiden geoorlogt hadt, ſtof tot eenen langen krygh. Daar waaren der die Otho, in 't reizen, pooghden op te houden, met voorwenden *van Godsdienſtigheit en dat de Ancilier ſchilden noch niet verborgen waaren*, hy verworp alle ſukkeling, als ook Neroos bederf geweeſt zynde: ende Cæcina nu, oover de Alpen gekoomen, prikkeld' hem. Op den veertienden van Maart [5], hebbende den Raadsperſoonen [6] den Staat bevoolen, heeft hy aan de herroepe ballingen toegeſtaan het overſchot der goederen, by Nero verbeurt gemaakt, die noch niet in 't Vorſten ſchatkaamer [7] getrokken waaren: een zeer rechtvaardighe gifte, en heerlyk in ſchyn, maar vruchteloos, door de haaſtigh gepleeghde invordering. Thans verheffende by de gemeente, te hoop geroepen, *de Majeſteit der ſtadt, en d'oovereenſtemming van volk en Raadt voor hem*, heeft hy teegens de Vitellianer parthye zeedighlyk gereedeneert; beriſpende veel eer *d'onweetenheit dan de ſtoutheit der keurbenden*, zonder vermaan van Vitellius. 'T zy dat deeze maatigheit [8] de zyne was, oft dat de ſchryver der reede, voor zich zelven vreezende, zich geſpeint heeft van ſcheldtwoorden teegens Vitellius: dewyl men geloofde, dat Otho, gelyk hy in de raadſlaaghen der oorloge Suetonius Paulinus, en Marius Celſus, alzoo in ſteedtſche zaaken 't vernuft van Galerius Trachalis beezighde. Ende waaren 'er die de zelve ſoort van reedeneeren kenden, vermaart door 't veel gebruik ter vierſchaare [9], en, om de ooren des volks te vervullen, uitgeſtrekt [10] en klinkende

Men poogt Otho op te houden.

Hy neemt de reis aan, Naa dat hy de herroepe ballingen het overſchot hunner goederen had toegeſtaan.

En een reede tot de gemeente hadt gevoert, die voorzichtelyk was ingeſtelt.

Naar den raadt van Galerius Trachalis.

1 *Compoſuit*: *Tot ordre oft forme gebracht*. 2 *Pertimuere*. 3 *Boodtſchappen, tydingen*. 4 *In aciem*: *ter ſlaghorde*: 5 *Pridie Idus Mar*. 6 *Patribus*: *Vaaderen*. 7 *Fiſcum*: 8 *Gelaatenheit*. 9 *Fori*. 10 *Latum*: *breedt ontfouwen, ruim*.

Zyn zeggen wordt met groot gejuich en gevlaai van 't graauw opgenoomen.

kende. Het roepen en de ſtemmen van 't graauw gingen, uit gewoonte van vlaayen, maat en waarheit te booven. Als oft zy den gezaghhebber Cæſar, oft den Veldtheer Auguſtus naagegaan hadden [1], zoo ſtreeden zy in yver [2] en beedeloften. Nochte dit uit vreez' oft liefde, maar uit luſt om te ſlaaven: zynde elk als in de huisgeſinnen van eigen prikkel gedreeven, en de eer van den Staat nu onwaardt geworden. Otho gereiſt zynde heeft de ruſt der ſtadt, en de zorgen des ryx, op Salvius Titianus zynen broeder laaten ſtaan.

Salvius Tatianus te Romen in 't bewindt gelaaten.

1 *Proſequerentur.* 2 *Studiis.*

C. CORNELIUS TACITUS

HISTORIEN,

Seedert Neroos aflyvigheit.

TWEEDE BOEK.

KORT BEGRIP DES TWEEDEN BOEKS.

Titus Veſpaſianus gezonden naa Rome om Galba geluk te wenſchen, hoorende zyn moordt, hieldt ſtal. Hy gaat tot de Paphiër Venus en raadtpleeght met haar, noopende de toekoomende dingen. Hem wordt alle voorſpoedt en grootheit toegezeidt. Hy keert tot zynen vaader, die beezigh is met zich te beraaden op 't oorlogh, maar 't oorlogh zelf uitſtelt tot goede geleegentheit. Een valſche Nero wordt ontdekt en gevangen. 'T krysvolk en de Hooftluiden van Otho, en d'inbrek zyner vloote tot het Narbonenſer Gallië. Eenige beroerte in Corſica, door reukeloosheit des Voorzorgers. Cæcina trekt tot Italie inne, bevecht Placentië, maar wordt met ſchand' en neêrlaagh afgedreeven. Weinigh daarna leidt hy den Othonianen een' laage, maar de zelve gedydt hem ook tot eigen naadeel. Valens komt tot Ticinum. Muitery der ſoldaaten aldaar teegens hem. De welke geſtilt zynde rukt hy ſnellyk voorts, en voeght zich met Cæcina. Otho hebbende die tydingh ontfangen, raadtſlaaght over 't hooftſtuk der oorloghe, oft het beeter zy die te ſleepen, oft de Fortuin te verzoeken. Den laaſten en ſnoodtſten raadt verkieſt hy. D'Othonianen werden verwonnen: niet ontmoedight [1] nochtans. Maar Otho, afkeerigh van den raadt ter oorloghe, verkieſt de doodt, die hy zoo manhaftelyk uitvoert, als Tacitus die welſpreckendlyk vertelt. De muitery der ſoldaaten, naa zyn doodt, en hunne heevigheit [2] teegens Verginius. 'T gevaar ook der Raadtsluiden, door een' val-

1 *Fracti.* 2 *Impetus*: gemelde.

valſche tyding. Albinus wordt in Afriken verwonnen, en dat wingeweſt aan Vitellius gebracht. Wat Vitellius in Italië deedt, en hoe hy de verwonne keurbenden en regementen verſpreidt heeft: niet zonder fellen oproer by Ticinum. Maar in Syrië raadtſlaaght Veſpaſianus en Mucianus in ernſt over 't oorlogh. De treffelyke reede van deezen tot dien. Door de welke Veſpaſianus overreedt, het ryk aanveirdt. De keurbenden zweeren in zynen naam. Ende behalven de Ooſterſche, treeden ook de Mœſiſche en Pannoniſche in die parthy over. Vitellius daarentuſſchen doet zyn' intreê ter ſtadt, met eenen grooten en dreigenden hoop [1]. *Veele dingen doet hy om 's volks gunſt te bejaagen. Zyne beraadingen ook en toeruſtingen ten kryghe.*

Dit is bedreeven in 't zelfſte jaar: zynde nochtans andre Burgermeeſters in de plaatſen der voorgaande geſtelt.

Titus Veſpaſianus aan Galba gezonden.

DE fortuine brouwde [2] aan een ander eindt des aardtboodems beginſelen en oorzaaken eenes ryx, dat, met verſcheiden lot [3], den ſtaate vroolyk oft bitter [4], den Vorſten zelf tot voorſpoedt oft bederf gedeegen is. Titus Veſpaſianus van zynen vaader, terwyl Galba noch beſtondt, uit Judæa gezonden, had tot oorzaak der reize, *'t bewys van plicht jeegens den Vorſt, en zyne jeughd ryp om naa eeren* [5] *te dingen*. Maar 't graauw verziergraatigh had uitgeſtrooit, *dat hy ter verzoeninge ontbooden was*, ſtof tot dien klap was d'ouderdoom en kinderloosheit des Vorſten, en d'onmatigheit der burghery, in 't verordenen van veelen, tot dat 'er een gekoozen wordt. Tot het gerucht holp d'aardt van Titus maghtigh [6] aller fortuine, hoe groot zy ook weezen moght zyn: voeghlykheit van aanſchyn met zeekere Majeſteit, de voorſpoedt van Veſpaſianus, de voorduidende [7] antwoorden, en naa 't nygen der gemoeden tot zulk een geloof, ook de fortuine [8] zelf doende zoo wel als alle andre zaaken. Als hy tot Corinthen, een ſtadt van Achaje, wiſſe booden gekreegen had van Galbaas ondergank [9], en 'er waaren die hem van de waapenen van Vitellius, en 't oorlogh verzeekerden; bekommert in zyn gemoedt, doorzichtight [10], met weinigh vrienden daar oover geroepen, alles ter wederzyden. *Zoo hy zynen wegh naa ſtadt vorder-*

Word door 't graauw tot het ryk geſchikt.

Zyn lof.

Hy kryght tyding van Galbaas omkomen.

Overleidt of hy voort zal reizen.

1 *Agmine*: drift. 2 *Struebat*. 3 *Varia ſorte*. Dus leeſt het Lipſius. Anderen leezen *Varie ortum*, en ook *Vari ab orto*. 4 *Atrox*: Fel, grouwlyk. 5 Ampten. 6 *Capax*. 7 *Præſaga*. 8 'T geval. 9 *Interitu*: omkoomſt, omkoomen. 10 *Perluſtrat*: doorſpiedt.

derde, kon geenen dank hebben, van een voldoenentheit [1], *ter eere eenes anders voorgenoomen* [2]: *ſampt dat hy een gyzelaar van Vitellius oft Otho zoude werden. Zoo hy wederom keerde, dat zoude buiten twyffel den verwinner verſtooren. Maar de zeeghe noch onzeeker zynde, en de vaader zich tot de parthy voegende, was de zoon ontſchuldight. Zoo Veſpaſianus handt aan den Staat ſloegh* [3], *ſtondt om geen' ſteurnis te denken, den geenen die op oorlogh toeleidden.* Door deeze en dusdaanighe inzichten, tuſſen hoop en vreeze geſchupt, werdt hy van de hoope gewonnen. Daar zyn der geweeſt, die geloofden, *dat hy uit verlangen naa de Koningin Berenice zyn reis keerde.* Ook had zyn jeughlyk gemoedt geenen afkeer van Berenice. Maar 't uitvoeren zyner zaaken werdt daar by niet verlet. Hy heeft zyn vroolyk jongelinghſchap [4], in weelde geleidt; zeedigher in zyn eigene, dan in zyns vaaders heerſchappye. Derhalven de kuſt van Achaje en Aſië, en de ſlinker zyde der zee lanx gevaaren [5], nam zynen wegh naa de eilanden van Rhodus en Cyprus, van daar, zich verſtoutende grooter rakken over te zetten op Syrië. Ende quam hem een' luſt oover, om te bezoeken en bezichtighen den tempel van de Paphiſche Venus, heerlyk [6] beſaamt, onder landtzaaten en inkoomelingen [7]. 'T zal niet langh vallen de beginſelen van den godtsdienſt, geleegenheit des tempels, forme der Godinne, want men haar elders zoo niet uit en beeldt, met weenigh woorden te verklaaren [8]. D'ouwde gedenkenis dryft [9], *dat de Koning Aërias ſtichter des tempels geweeſt*; zommighen, *dat dat de naam der Godinne zelf is.* Verſcher faame geeft uit, *dat de tempel van Cinyras geheiligt, en de Godinne zelf, ontfangen by de zee* [10], *alhier gelandt is: maar dat de weetenſchap en kunſt der Wichelaaren* [11] *van buiten gehaalt, en door den Cilicier Thamyras daar ingebracht is. Ende zoude men overkoomen zyn, dat de naakoomelingen van 't een en 't ander huis het opperbewindt* [12] *der ceremonien zouden hebben.* Dat thans, op dat het koninklyk geſlaght d'uitheemſche ſtam niet met geene eer overtroffe, hebben de gaſten [13] de weetenſchap zelf, die zy daar ingebracht hadden, afgeſtaan: alleenlyk raadspleegt men met eenen Prieſter van Cinyras afkoomſt. Tot offerdieren, naar ieders beedeloften dan gevallen zyn, worden mannekens verkooren. Het zeekerſte

2 Hy ſtaakt zyn reize.

Bezoekt den tempel der Paphiſche Venus.

3 Wie die geſticht hadt.

Wyze van godtsdienſt.

ge-

1 *Officii: erbiedenis.* 2 *Aangevangen.* 3 *Den Staat aanveirdde.* 4 *Adoleſcentiam:* 5 *Prævectus.* 6 *Inclytum.* 7 *Advenas: vremden.* 8 *Diſſerere: t'ontfouwen.* 9 *Perhibent.* 10 *Conceptam mari.* 11 *Haruſpicum.* 12 *Præſiderent.* 13 *Hoſpites: inkoomelingen.*

geloof wordt op 't ingewandt [1] der bokken geſtelt. Bloedt op 't altaar te ſtorten, is verbooden. D'altaaren worden met gebeeden en zuiver vuur gereukt [2], nochte van geenerley reeghen, alhoewel zy onder geen dak ſtaan, genat. De gelykenis der Godinne, geen' menſchelyk maaxel hebbende, is een vervolgende [3] rondte, van breedachtig begin, tot eenen dunnen ommeloop honkſcher wyze [4] opgaande.

Forme der Godinne.

4 Ende is de reede onbekent [5]. Titus bezichtight hebbende den rykdom en ſchenkaadjen der Koningen, en 't geen het geſlacht der Grieken, blyde met zyn' aaloudtheeden [6], aan onzeekeren ouderdoom toedicht, heeft eerſt noopende zyn' ſchipreize geraadspleeght. Verneemende het oopen ſtaan van den wegh, en zyn' voorſpoedt ter zee, zoo vraaght hy, door ommeweeghen, naa 't geen hem zelf betrof, ſlachtende meenighte van offer. Soſtratus (dit was de naam des Prieſters) ziende het ingewandt behaaghlyk [7] en overeenſtemmende [8], en de Godin toeknikken op de groote raadspleeging, antwoordt voor dat pas luttel en naar gewoonte, maar hem verzocht hebbende in 't heimelyk te ſpreeken, oopenbaart het toekoomende. Titus met aanwas van moedt naa zynen vaader voortvaarende, terwyl de harten der wingeweſten en heiren in de wederwicht hangen [9], is vol geweldigh verwachts van groote dingen [10], by hem gekoomen. Veſpaſianus hadt het Judaiſch oorlogh verjaaght [11] op het bevechten van Hieruſalem naa, een werk harder en ſwaarder [12], om den aardt des volks, en eindthoudentheit des oovergeloofs, dan om dat de beleegherden krachts genoegh oover hadden, tot het uitſtaan der noodt. Drie keurbenden geoeffent in oorloogh, gelyk wy booven verhaalt hebben, hadt Veſpaſianus: Mucianus had 'er vier onder zich, in paize. Maar de naaryver en gloory van 't naaſte heir had haar de luyigheit [13] verdreeven. Ende zoo veel als d'ander, door gevaar en arbeidt geſterkt waaren, zoo veel waaren deeze toegenoomen in dapperheit, door volkoome ruſt, en wanproeve [14] des oorloghs. D'een en d'ander had hulptroepen van regementen en vlerken, ook vlooten en Koningen, en eenen naam door verſcheide faam vermaart. Veſpaſianus, ſtreng in den kryshandel, was gewoon der drift [15] voor te treeden, plaats tot het leegher te kiezen, nacht en dagh met raadt, en, zoo 't de zaak vereiſchte, met der handt teegens den vyandt t'ſchrap te ſtaan [16], te

Titus raadtspleegt over het toekomende.

Soſtratus, de Prieſter, ſpelt hem voorſpoedt.

Hy keert naa zyn vader.

Staat van 't oorlog in Judæa.

Heirkrachten onder Veſpaſianus, in Judea,

En van Mucianus in Syrië.

5 Aardt en zeeden van Veſpaſianus.

eeten

1 *Fibris*. 2 *Adolentur*. 3 *Continuus*. 4 *Metæ*: *bonkpaal*. 5 *In obſcuro*. 6 *Antiquitatibus*: *overeenwtheeden*. 7 *Læta* 8 *Congruentia*: *ter zaake dienende*. 9 *Suſpenſis*: *op de wip ſtonden*. 10 *Ingens rerum fiducia*. 11 *Profligaverat*. 12 *Arduo*: *ſwaer*. 13 *Segnitiam*: *'t zuffen*. 14 *Onverzochtheit*. 15 *Agmen*. 16 *Obniti*: *zich tekanten*.

eeten wat hem voorquam, in kleedingh en draght, van den gemeenen ſoldaat naauwlyks verſchillende, ganſchelyk, zoo men de gierigheit uitzonderde, der aalouden Hooftluiden, gelyk. Mucianus daarenteegens ſtak uit, door grootdaadigheit en rykdom, in alles den ſtaat eens onvorſtelyken perſoons overtreffende. Bequaamer in taal en tot ſchikken en voorzien, ervaaren in burgherlyke zaaken. Een zeer welgeſtelt [1] Vorſtendoom waar daar uit te vormen geweeſt, had men, wegdoende hunner beide gebrecken, de deughden alleen kunnen, mengen. Voor de reſt, deez' Ooverſte van Syrië, die van Judæa zynde, tweedragtigh uit nydt, in 't bedienen van gebuurwingeweſten, hebben entlyk, mits 't omkoomen van Nero, den haat laaten vallen [2], en op onderling oorbaar geraadſlaaght. Eerſt door vrienden; Titus daarnaa, op wiens trouwe voorneemelyk de eendraght gebouwt was, had de quaade ſtribbelingen, met het gemeene nut, geſlift: zynde van aardt en konſt, daar naa geſtelt, om ook de zeeden van Mucianus aan te lokken [3]. De Kornellen en Hondertmans, en 't graauw der ſoldaaten, werden door nyverheit, door tuchtſlaaking, door deughden, door welluſten, naa dat elk van inborſt was, aangehaalt. Eer Titus aanquam hadden zich beide de heiren in den eedt van Otho begeeven, mits het ylen der booden, gelyk het gewoon is te gaan, en de traagheit van 't gevert des burgerkrygs, die, by 't Ooſt in langduurige eendraght ruſtende, toenmaals eerſt toebereidt werdt. Want ouwlinx hebben de dapperſte waapenen der burgeren, in Italië, oft Gallië, met de krachten van 't Weſte, aangevangen. En Pompejus, Caſſius, Brutus, Antonius, alle de welke, het burgeroorlogh oover zee gevolght is, hadden geenen gelukkighen uitgank gehadt. Ende heeft men dikwyler in Syrië en Judæa gehoort van de Cæſars, dan hen gezien. Onder de keurbenden was geen' muitery, alleenlyk dreighementen teegens de Parthen vernoomen, en die verſcheidentlyk afgeloopen. Ende in 't naaſte burgeroorlogh, als andere oorden beroert werden, was de pais daar ongeſchokt gebleeven: daarnaa trouw aan Galba gehouden. Thans wordende ruchtbaar, *hoe Otho en Vitellius, met ſchelmſche waapenen, 't Roomſche ryk gingen rooven*, op dat de reſt, de beloningen der heerſchappye niet en genoote, zy alleenlyk in de noodt der ſlaavernye bleeven, begon de ſoldaat te knorren, en naa zyn krach-

Beſchryvingh van Mucianus

6 Beide de heiren in den eedt van Otho gebraght.

Begin van misnoegen onder de keurbenden, die

1 *Temperamentum.* 2 *Afgeleit, neêrgeleit.* 3 *Zynde van aardt daar toe bequaam, en zich voort kunſtelyk voegende naa de zeeden van Mucianus, om hem te bekooren.*

naar verandering haaken.

krachten om te zien. Zeeven keurbenden waaren 'er by der handt, en Syrië, en Judæa, met geweldighe hulptroepen: ter eener zyde, Ægypten daar aan vaſt [1], en twee keurbenden: ter andere Cappadocië en Pontus, met alle de ſterkten [2] teegens Armenien grenzende. Aſië en d'andre wingeweſten, niet arm van manſchap, en ryk van geldt. Zoo meenigh eilandt als 'er van de zee omringt wordt, en de zee zelf, tot een ſlot en vailigheit, terwyl men 't oorlogh toeruſtte. Deeze vierigheit der ſoldaaten was den Hooftluiden niet onbewuſt. Maar terwyl anderen oorlooghden, docht hun beſt met het oorlogh te toeven, *gemerkt tuſſchen verwinners en verwonnenen nemmermeer hechte trouw begroeit. Ook lagh 'er niet aan, oft de fortuin aan Vitellius oft Otho 't hooft booven hieldt*: DAT DE *voorſpoedt, ook treflyke Hooftluiden doet uit het ſpoor gaan. Dat deeze twiſtigh, vadzigh, ooverdaadigh* [3], *waaren, en door hun eighe gebreeken, d'een in 't oorlogh, d'ander in de zeeghe, ſmooren moeſt* [4]. Dies zyn de waapenen tot beeter geleegentheit ter zyde geſtelt, by Veſpaſianus en Mucianus die onlanx, by d'anderen die eertydts hunnen raadt gemengt hadden, by de beſten uit liefde van den Staat. Veelen werden door zoetheit op den roof geprikkelt, anderen door 't wankelen hunner huiszaaken. Alzoo waaren goeden en quaaden, uit verſchillende oorzaaken, met gelyken yver, alle naa oorloogh haakende.

7

Doch den Hooftluiden dunkt beſt met het oorlogh te toeven.

Ontrent den zelven tydt is Aſië en Achajë een valſche ſchrik aangejaaght, als waar Nero op koomenden weeghe geweeſt: mits daar verſcheiden gerucht van zyn ooverlyden liep, en ooverzulx veelen verzierden en geloofden dat hy leefde. Der anderen lot en toelegh zullen wy in 't voortweeven [5] deezes werx verhaalen. Alstoen een ſlaaf uit Pontus, oft, zoo anderen vermelt hebben, een vryelings ſpruit [6] uit Italië, op cithar en zang afgerecht, (waar door hy, booven de gelykheit van troonye, bet vertrouwt werdt in zyn bedrogh) zich bygevoeght hebbende een deel verlaaters, die, uit armoede om her ſwervende, door hem met weldighe beloften bedorven waaren, heeft zich op zee begeeven: en, door kracht van onweeder aan 't eilandt Cythnum geworpen zynde, eenige ſoldaaten, uit Ooſten koomende, aangehaalt, en bevoolen om te brengen die weigherigh waaren, de koopluiden geſtroopt, en alle de kloekſte ſlaaven gewaapent. Den Hondertman Siſenna, die

8

Een valſche Nero in Aſië opgeſtaan:

Die een deel volks by een verzaamelt, en zich op zee begeeft.

1 *Continua*: *grenzende, paalende.* 2 *Caſtrorum*: *blokhuizen.* 3 *Luxuriem.* 4 *Te grondegaan.*
5 *In contextu.* 6 *Libertinus.*

die rechterhanden tot teeken van eendraght, uit naame van 't Syriſch heir, aan de hofbendelingen braght, heeft hy ook met verſcheide treeken aangegaan: tot dat Siſenna 't eilandt heimelyk verlaatende, bedeeſt, en voor geweldt vreezende, weghvlood. Dit baard' een' breeden ſchrik, mits veelen d'ooren opſtaaken, naa de vermaartheit des naams, uit zucht tot nieuwigheit, en haat van 't jeegenwoordighe. De faam van dagh tot dagh toeneemende, is by toedoen van 't geval verſtooven. Galba had de wingeweſten van Galatië en Pamphilië te regeeren gelaaten aan Calpurnius Aſprenas. Deezen zyn twee drieriemde galeien, uit de Miſener vloot, gegeeven, om hem te vervolghen, met de welke hy maakte aan 't eilandt Cythnum te geraaken. Nochte en gebraaken 'er, die de Scheepshopluiden [1] uit naame van Nero ontbooden. Hy 't gelaat droeffelyk aanſtellende, en de trouw eertydts zyner ſoldaaten aanroepende, bad *dat zy hem in Syrië oft Ægypten wilden aan landt zetten*. De Scheepshopluiden waggelende, oft uit bedrogh [2], verklaaren, *de ſoldaaten daaraf te moeten aanſpreeken, en naa 't bereiden van alle de harten te zullen wederkeeren*. Maar alles is getrouwelyk aan Aſprenas geboodſchapt, door wiens aanmaanen 't ſchip veroovert is, en d'ander omgebragt, wie hy moghte geweeſt zyn. Het lichaam uitmuntende [3] met oogen, perruik, en barſcheit van aanſchyn, is in Aſië, en van daar tot Rome oovergevoert. In de ſtadt, die twiſtigh, en, door 't dikwils veranderen van Vorſten, tuſſen vryheit en ongebondenheit ſweevende [4] was, werden ook kleene zaaken met groote beweeghenis gedreeven, Vibius Criſpus, om zyn geldt, maght, en geeſt, meer onder de vermaarden dan onder de goeden gereekent, riep Annius Fauſtus van Ridderlyken ſtaat, zich ten tyde van Nero met aanbrengen geneert hebbende, voor den Raadt te rechte. Want verſelyk onder 't vorſtendoom van Galba hadden de Vaaders geſtemt, *dat men kennis van de zaaken der aanklaagheren te neemen hadde*. Met dat raadtſlot werdt dan dus dan zoo geſpeelt, en 't zelve, naa dat 'er een vermooghend oft arm verantwoorder [5] voorquam, krachteloos oft in kracht gehouden. Hier over had Criſpus, met ſchrik en zyn eigen geweldt, zich t'ſchrap geſtelt [6], om den bedraagher zyns broeders te gronde te helpen: en een groot deel der Vroedtſchappe op zyn' zyde getrokken,

9

Word door Aſprenas achterhaalt.

Zyn ſchip verovert, en hy gedoodt.

10

Vibius Criſpus roept Annius Fauſtus te rechte.

1 *Trierachos.* 2 *Dolo: argheit.* 3 *Inſigne: uitſteekende.* 4 *Incerta.* 5 *Reus: beſchuldighde.* 6 *Incubuerat: was 'er met de borſt opgevallen.*

op dat hy eisschen moghte, *dat men hem onverdaadight en ongehoort ten bederve overgaave*. Daar en tegens was 'er by anderen niets den beschuldighde vorderlyker, dan de al te groote mooghenheit des aanklaaghers: zy verstonden, *dat men hem behoorde tydt te geven, de misdaaden te verklaaren, en al was hy benydt en schuldigh, nochtans naa de gewoonte* [1] *te hooren*. Ende dit goldt eerst, zulx de kennisse uitgestelt werdt voor weinigh daaghen. Thans werdt Faustus verweezen, op verre naa niet met de toestemmingh der burgherye, die hy met zyn ooversnoode maniere verdient had. Naamelyk hun was indachtigh dat Crispus zelf de zelfste aanklaghten, met loon gepleeght had. Nochte en mishaaghde hun de straffe, maar de wreeker der misdaadt. 'T begin der oorloghe gink Otho naar zyn' lust, hebbende de heiren uit Dalmatië en Pannonië, zich tot zyn gebiedt gekeert [2]. 'T zyn geweest vier keurbenden, uit dewelke twee duisendt voor uit gezonden zyn. Zy zelve volghden, laatende een maatelyk rak tusschen elkanderen: de zevende van Galba beschreven [3]; de elfde en dertiende, ouwlinx [4] in wezen, gelyk ook de veertiendelingen boven anderen vermaart, door 't dempen der Brittannische wederspanninge. Nero had hunne gloorie vermeerdert, met hen als de voorneemste [5] uit te kiezen. 'T welk hunne trouwe jegens Nero lang deed duuren, en gunst tot Otho styven. Maar hoe zy grooter van krachten en sterkte waaren, zoo veel te traagher maakte hen dat vertrouwen. De wieken en regimenten, voorquaamen de drift [6] der keurbenden. Uit de stadt zelf had hy een' troep niet om versmaaden, vyf hofregimenten, en de kornetten der ruiteren, met d'eerste keurbende, ook daar en boven tweeduizendt schermers, een' oneerlyke bystandy, maar in de burgheroorloghen, ook van ernsthaftighe [7] Hopluiden, gebeezigt. Over deze troepen is tot regeerder gestelt Annius Gallus, met Vestricius Spurinna, en vooruit gezonden, om de boorden van den Padus in te neemen: vermits hen d'eerste toeleg ontschooten was, zynde Cæcina nu over de Alpen gekoomen, dien hy gehoopt had binnen de Galliën te konnen stuiten. Otho zelf verzelschapten de schutters [8], uitgeleeze mannen, met de rest der hofregementen, de ouwlingen [9] van 't hof leegher, een weldigh getal van vlootelingen [10]. Ook en was zyn' reize niet

Faustus verweezen.

Crispus niet min schuldigh.

II

Otho word met verscheide krygsbenden versterkt.

Zendt zyn heir onder Annius Gallus en Spurinna naar den Padus.

Hy zelf volght in krygsmans gewaadt.

1 *More: den styl* 2 *Motis ad imperium ejus è Dalmatia Pannoniaque exercitibus: Zynde de heiren uit Dalmatië en Pannonië, op zyn gebiedt opgetoogen.* 3 *Gelicht.* 4 *Veteranæ.* 5 *Braafste.* 6 *Agmen.* 7 *Severis.* 8 *Speculatorum: Spieknechten, wachten.* 9 *Veterani.* 10 *Classiariorum.*

niet vadzig [1], oft weepſch [2] van broodtdronkenſchap [3]. Maar hy gebruikte een yzeren harnas, en voeteerde voor de krygsteekens, bars [4], ongepronkt, en zyner faame ongelyk. De fortuin toonde ſchoon gelaat aan zyn eerſte beſtaan, mits hy, by behulp der zee en ſcheepen, het grootſte gedeelte van Italië bezat, volkoomentlyk, tot aan 't begin der Zeeälpen: om de welke te verzoeken, en 't Narbonenſer wingeweſt aan te ranzen, hy tot Hopluiden beſtelt hadt Suedius Clemens, Antonius Novellus, en Æmilius Pacenſis. Maar Pacenſis was van d'ongebondenheit der ſoldaaten verwonnen, Antonius Novellus zonder ontzagh; Suedius Clemens voerde een gunſtjaaghende heerſchappye; ſlordigh over de zeedigheit der krygstucht, doch graagh tot ſlaan. Ten ſcheen niet dat men Italië overquam, ofte de plaatzen en boodem [5] des vaaderlandts: maar oft men uitheemſche ſtranden, en vyandtlyke ſteeden voor gehadt had, zoo ging 't 'er op een branden, verwoeſten, rooven: des te grouwlyker, mits men nerghens teegens den ſchrik verzien was, de akkers vol, de huizen oopen. De heeren [6], neevens echtgenooten en kinderen, hun te gemoet loopende, werden door de vailigheit [7] der vreede, en 't quaadt des oorlogs omringht. De Zeeälpen, dat pas, had de Verzorger Marius Maturus in zyn gewoudt. De zelve opruyende 't volk, (ook gebreekt hun geen' jeughdt) heeft beſtaan d'Othoniaanen van de grenzen te weeren. Maar met den eerſten ſtoot zyn de berghluiden geſlaaghen en verſtrooit, als die reukeloozelyk verzaamelt, zonder kennis van leeger oft Hooftman, nocht eere van zeeghe, nocht ſchande van vluchten maakten. Othoos ſoldaat geterght door dien ſtrydt, keerde zyn gramſchap teegens de amptmaatighe ſtadt Albium Intemelium. Naamelyk in 't gevecht was niet te rooven gevallen, 't landtvolk arm, en de waapenen niets waard: nochte en kon men ze vangen, dat ſnel gezelſchap [8] en kundigh der plaatzen. Maar d'ellende der onſchuldigen heeft de gierigheit verzaadt. De haatlykheit werdt te groover, mits het doorluchtigh exempel [9] eener Liguſtiſche vrouwe, die haaren zoon verſteecken hebbende, als de ſoldaaten, geloovende dat 'er ook geld neevens hem verborghen was, en daarom met pynighen vraaghden, *waar zy haaren zoon verhoolen hield*, antwoordde, toonende haaren buik, *dat hy ſchool* [10]. Nochte en hebben haar daarnaa eenighe beuls [11], oft

12 In 't begin dient hem 't geluk.

Ongebondenheit en wreedtheit zyner ſoldaaten.

13 Maturus Overſte der Zeeälpen pooght kea te ſtuiten, maar wordt geſlaagen.

Albium Intemelium wordt door d'Othoniaanen geplondert.

Doorluchtig exempel der moederlyke liefde.

1 *Segne: traagh.* 2 *Corruptum: bedorven.* 3 *Luxu: dartelheit.* 4 *Horridus.* 5 *Sedes: woonſteeden.* 6 *Eigenaars.* 7 *Zorghloosheit.* 8 *Pernix genus.* 9 *Spiegeldaadt.* 10 *Schuilde.* 11 *Tortoribus. Anders terroribus: ſchrik.*

de doodt zelf doen wankelen in de ſtandtvaſtigheit van dat uitmuntend woordt. Dat Othoos vloot ſtondt om 't Narbonenſer wingeweſte, 't welk onder den eedt van Vitellius gebracht was, aan te ranzen, werd aan Fabius Valens, door 't ſidderende booden, verſtendight. Daar waaren by de gezanten der bouwſteeden, biddende om hulpe. Hy heeft 'er twee regementen Tungren, vier benden ruiteren, de geheele vlerk der Treviren, met den Overſte Julius Claſſicus, gezonden. Van dewelke een deel in de Forojulienſer bouwſtadt aangehouden is, op dat, terwyl alle de troepen te landt hunne reize vorderden [1], de vloot door de leedighe zee niet ſpoeide. Twaalf benden ruiteren, en een hoop uit de regementen geleezen, zyn den vyandt teegens gegaan: by dewelke gevoeght is 't regement der Liguren, zynde d'ouwde hulptroep der plaatze, en vyfhondert Pannoniers, die noch onder geen krysteekenen waaren. Men mard' ook met den ſtryt niet: doch ſtelde de ſpits derwyze, dat een deel van 't vlootvolk, vermengelt met de landtluiden [2], tot op de heuvels naaſt aan zee quaamen te ſtyghen; de hofſoldaat alle de effene plaats die tuſſen de heuvels en ſtrandt lagh, beſloegh [3]; in de zee zelf, de vloot, als aan de reſt gehecht, en ten ſlaage bereidt, zich met de gewende en dreighende voorſteevens [4] in de breedte uitſtrekte. De Vitellianen die zwakker van voetvolk, ſterk van ruiters waaren, zetten de Alpynen op de naaſte berghen [5], de regementen in dichte ordeningh achter den ruiter. De kornetten der Treveren reedden onverhoedelyk ten vyandt aan, daar hen van vooren d'oude ſoldaat ontſingh, en t'effens de troep der landtluiden, bequaam tot werpen, hen van ter zyde met ſteenen prangde; dewelke onder de ſoldaaten gezaait [6], zoo wel dapperen als blooden, in d'overwinning eeven ſtout waaren. Grooter vrees ging de verbaaſden aan, mits dat de vloot den vechtenden op de rug voer [7]. Alzoo waaren ze van alle kanten beſlooten. Ende zouden alle de troepen afgemaakt [8] geweeſt zyn, en waar 't verwinnendt heir niet herhouden door de duiſterheit der nacht, die de vluchters dekte. De Vitellianen echter, alhoewel verwonnen zynde, enhebben niet geruſt: hulp ontbooden hebbende, grypen zy den vyandt aan, die zorgheloos was, en op de voorſpoedt ſlofte. De waakers werden verſlaaghen, 't leeger doorgebrooken, by de ſchepen getſiddert, tot dat, de

14 Valens zend hulp aan de Galliën.

De Vitellianen ſtryden ongelukkelyk met d'Othonianen.

15 Hervatten den ſtryt, maar met geen meer geluk.

1 *Naamen.* 2 *Paganis: dorpluiden.* 3 *Vervulde.* 4 *Fronte.* 5 *Jugis.* 6 *Sparſit: geſtrooit.* 7 *Aanzette.* 8 *Gedempt.*

de ſchrik allenskens zitten gaande, zy van een' heuvel, daarneevens ingenoomen, beſchermt, thans inbraaken. Daar ging een felle moordt om, en d'Ooverſten der Tungriſche regementen, hebbende lang de ſpits teegen geſtaan, worden met ſchichten overſtelpt. Zelfs den Othoniaanen koſtte de zeeghe bloedts genoegh, zommighen der welke, door d'omgekeerde ruiters, omringt zyn. Ende, als oft men beſtandt geſlooten had, dat ter eener zyde de vloot, ter andere de ruiters elkanderen geenen ſchielyken ſchrik zonden aanjaagen, zyn de Vitelliaanen achterwaarts, naa Antipolis, een ampt-maatighe ſtadt van 't Narbonenſer Gallië, d'Othoniaanen, naa Albingaunum, in 't binnenſt van Ligurië, gekeert. Corſica en Sardinië, en d'andere eilanden der naaſte zee, zyn door de faame der verwinſter vloote [1], op Othoos zyde gehouden, maar Corſika is bynaa bedorven van den Verzorger Decimus Pacarius, door zyn' reukeloosheit, die, in zoo groot een beweeghenis [2] van oorloghe, ter hooftzaake [3] niet baaten kon, en zyn ondergangh zyn moeſt. Want hy, uit haat tot Otho, voorgenoomen heeft Vitellius te helpen met de krachten der Corſen, een' ydele byſtandt, al waar 't hem ſchoon gelukt. De Vorſten des eilandts beroepen hebbende, ontdekt hy zynen raadt: en beveelt om te brengen, Claudius Phirricus, Ooverſte van de Liburniſche ſcheepen aldaar, en Quinctius Certus, Roomſch Ridder, die hem hadden darren wederſpreeken, door de doodt derwelke verſchrikt zyn die daar by waaren, en met eenen d'onweetende en onervaaren' hoop, deelaghtigh der vreeze van anderen [4], zich in eedt van Vitellius begeeven heeft. Maar als Pacarius aanvingh ſoldaaten uit te leezen [5], en de lompe menſchen moede te maaken met de plichten des kryghs, deed hen de haat des ongewoonen arbeidts hunne zwakheit ooverweeghen. *Dat het een eilandt was, daar zy op woonden, en Germanië met de krachten der keurbenden verre van daar. Dat ook de geenen die van de regementen en vlerken beſchut worden, van de vloote geplondert en verwoeſt waaren.* Ende naamen de gemoeden ſchielyk eenen afkeer, niet met openbaar geweldt nochtans; maar zy koozen eenen tydt tot laaghen bequaam. Pacarius, de geenen die veeltydts by hem waaren vertrokken zynde, wordt naakt en hulpeloos in de badtſtoove omgebragt. Zyn metgezellen zyn ook vermoordt. De hoofden als van

Beide de heiren wyken. 16

Pacarius Verzorger van Corſika valt van Otho af, om Vitellius te helpen.

Laat zyne wederſtreevers doden.

Maar word zelf van d'eylanders omgebragt.

vyan-

1 *Victricis claſſis: verwonnen hebbende vloote.* 2 *Mole: geveirt.* 3 *In ſummam.* 4 *De vreeze van anderen verzelſchappende.* 5 *Delectum agere.*

vyanden, zyn door de doodſlaagers zelf tot Otho gebracht. Nochte en heeft hen Otho daar over beloont, oft Vitellius hen geſtraft, die in een weeldighe t'zaamenvloedt [1] van vuilniſſen, onder grooter
17 laſterſtukken vermengelt waaren. De Sullaner vlerke had nu Italië ontflooten, en 't oorlogh overgeholpen, gelyk wy vermelt hebben, onder de welke niemant aan Otho gunſtigh was, doch ook niet om dat zy liever Vitellius hadden, maar door de lange pais waaren zy gekneuſt [2] tot allerley ſlaafsheit, derhalven licht om in te neemen, zich niet bekreunende wie de beſten moghten zyn [3]. De bloeyenſte zyde van Italië, zoo veel veldts en ſteeden als 'er leit tuſſen den Padus en de Alpen, werd' by de waapenen van Vitellius (want de regementen van Cæcina, voor uitgezonden, waaren ook aangekoomen) gehouden. Een regement van de Pannoniers viel by Cremone in hunn' handen. Tuſſen Placentië en Ticinum werden hondert ruiters en duizent vlootelingen onderſchept: mits welke voorſpoedt de Vitellianer ſoldaat zich nu aan de ſtroom oft oevers niet en keerde. Jaa zelf de Padus maakte de Batavieren en d'Overrynſchen toghtigh [4]: denwelken zy teegens over Placentië overgezet hebben, en met het vangen [5] van eenige ſpieden, de reſt dier maate verſchrikt, dat zy tſidderen en zich bedrieghende boodtſchapten,
18 *hoe Cæcina met het gantſche heir voorhanden was*. 'T lag vaſt by Spurinna (want deez' was Overſte van Placentië) dat Cæcina noch niet gekoomen was, en zoo hy genaakte, den ſoldaat binnen de veſtingen kort te houden [6], nochte drie hofregementen, en duizent vendelingen, met weinigh ruiteren, aan een oudt heir voor te werpen. Maar d'ongetemde ſoldaat, en van geen oorloghen weetende, grypt krygsteekens en vendels aan, ſtreeft toe, en biedt den Hooftman, die hen hieldt, het geweer, verſmaadende Hondertmans en Kornellen, die de voorzichtigheit des Hooftmans preezen; jaa zy riepen *dat Cæcina door verraadt ontbooden was* [7]. Spurinna wordt medeſtander aan de reukeloosheit van anderen, eerſt gedwongen, thans verzende dat het zyn wil was, op dat zyn raadt te achtbaarder waare, zoo de ruitery tot bedaaring quam. Als de Padus in 't
19 gezicht was, en de nacht aanſtaande, vondt men goedt het leegher te bevallen. Die arbeidt, den ſteedſchen ſoldaat ongewoon, heeft de gemoeden gekneuſt. Toen beginnen de zeedighſten [8] hunn' eige lich-

Het bloeyenſte deel van Italie houdt de zyde van Vitellius.

Eenige zyner krygsbenden zetten over den Padus.

D'Othonianen zoecken ſlagh te leeveren, teegens het goedtvinden van hunnen Overſten Spurinna.

Bezeffen hunne reukloosheit,

1 *Colluvie.* 2 *Fregerat: gebrooken.* 3 *Melioribus incurioſos.* 4 *Irritabat. tergde, bekoorde.* 5 *Captis. Lipſ.* 6 *Coercere: intetoomen.* 7 *Mercenus leeſt*, Quin proditione accitum. *Dit gevalt my beſt.* 8 *Maxime ſeditiosus quiſque. Lipſ.*

lichtgeloovigheit te beſtraffen, de vrees en 't gevaar te vertoonen, indien Cæcina met het heir in die oopene velden, zoo luttel regementen quam t'omringen. Ende had men nu 't heele leegher deur zeedighe reedenen, en prees, dewyl de Hondertmans en Kornellen zich daar tuſſen ſtaaken, de voorzienigheit des Hooftmans: *dat hy een bouwſtadt deughende* [1] *van kracht en middelen, tot zenuw* [2] *en zeetel der oorloghe gekoozen had.* Spurinna zelf ten laatſten hun niet zoo zeer hunne ſchuldt verwytende, als met reeden vertoonende, liet de ſpieden aldaar, voerde de reſt, nu wat bezaadight en bevel aanneemende, te rug naa Placentië. Men maakte de muuren hecht, voeghd' er bolwerken by, hoogde de toorens, verzagh en ruſte zich toe, niet alleen van waapenen, maar van gevolghzaamheit en luſt [3] om gehoorzaamen, aan 't welke het dier parthye alleen gemangelt heeft, daar men zich geener vroomigheit te beklaagen had. Maar Cæcina als had hy alle wreedtheit en dartelheit, achter de Alpen gelaaten, deed tuchtelyk zynen toght door Italië. Zyn gewaadt werdt by de onmaatighe en bouwſteeden op trotsheit geduidt; om dat hy in een wiſſelverwighen [4] waapenrok, aanhebbende een broek, dat een barbariſch kleedt is, de getabbarden [5] aanſprak. Dat ook Salonina zyn' gemaalinne, alhoewel daar niemant by verkort werdt, in purper op een ſchoon peerdt was rydende [6], viel hun zoo ſwaar oft men hun leedt gedaan hadde. HEBBENDE de menſchen in den aardt, het verſch geluk van anderen, met zeere [7] oogen aan te zien, en van niemant meer maatigheits in 't voeren van ſtaat [8], te vorderen, dan van de geenen die zy huns gelyk gezien [9] hebben. Cæcina den Padus overgezet, de trouw der Othiaanen, door t'ſaamenſpraak en beloften ondertaſt [10] hebbende, ook op gelyke wyze naa getracht geweeſt zynde, naa dat pais en eendraght met hunn' aanzienlyke en ydele [11] naamen, een wyl in ſwank gegaan hadden, heeft zyn' raadſlaagen en zorghen tot het aanvechten van Placentië gewendt, dat eenen grooten ſchrik maakte: welweetende DAT de roep van de reſt gaan zoude, naa dat het begin des oorloghs afliep. Maar d'eerſte dagh is meer met heevigheit [12], dan met de konſten van een oudt heir doorgebragt. Bloot, en zonder zich te hoeden, hebben zy zich onder de muuren begeven, overladen met ſpys en wyn. In dat ſtryden is dat allerſchoonſte ſtuk werx der ronde ſchouwburg [13], geleegen bui-

en 't gevaar daar ze zich in ſtaaken.

Spurinna voert het heir te rug naar Placentie.

Verſterkt de ſtadt, en ruſt zich tot tegenweer.

20 Cæcina vordert zyn toght met de Vitelliannen door Italië.

Pooght d'Othonianen om te zetten.

" 21 Beſtormt Placentië.

Ppp ten

1 *Validam*: *maghtigh.* 2 *Robur.* 3 *Amor*: *liefde.* 4 *Weerſchynigen.* 5 *Togatos.* 6 *Heerlyk in purper te paarde was.* 7 *Ægris*: *quaade.* 8 *Fortunæ.* 9 *Gekent.* 10 *Gepeilt.* 11 *Irritis vergeefſche.* 12 *Impetu*: *met domme kraft, met fury.* 13 *Amphitheatri.*

De ronde schouburg buiten de muuren geleegen verbrandt:

ten de muuren, afgebrand: 't zy van de bevechters aangesteeken, terwyl zy met toortzen en koegels en slingervuur [1] naa de beleegerden werpen: oft van de beleegerden terwyl zy 't zelve te rug kaatten [2]. Het graauw der amptmaatige steede, geneigt tot argewaan, heeft gelooft bedriegelyken voedsel van vuur daar in gebragt te zyn, van eenige naabuurige bouwsteeden, uit naaryver van nydt, om dat 'er in Italië geen geveirt zoo groot van begrip was. 'T zy by wat geval het toegekoomen moght zyn, terwyl men voor gruwelyker vreesde, werdt het licht geacht: als men weeder buiten zorghe was, betreurden zy 't oft hun geen swaarder lyden hadt mooghen overkoomen. Voor de rest, Cæcina werdt, met groote bloedtstorting der zynen, afgedreeven. Ende werdt de nacht te baate genoomen, om de werken toe te stellen. De Vitellianen maaken houte schermen [3], horden en wyngaarden gereedt, om de muuren te ondergraaven, en d'aanvechters te dekken, d'Othoniaanen staaken [4] en weldighe gewichten [5] van steenen, loodt, en kooper, om de werken te verbreeken, en de vyanden te overstelpen. Ter weederzyde hadt men zyn' schaamte, ter weederzyde zyn' gloorie, en sprak den zynen moedt in, op verscheydene wyze, werdende by d'eene *de kraft der keurbenden en des Germaanischen heirs*, by d'andere *de eere van den steedschen krygsdienst, en de hofregementen verheeven* [6]. D'anderen scholden deeze *voor laffe, luye, en in 't rypark, en de schouwburgh, bedorvene soldaaten*; deeze d'anderen *voor vreemdelingen en uitheemschen*. T'effens pryzende en lakende Otho en Vitellius, werden zy door overvloediger verwyt, dan lof, onderlingh geprikkelt. De dagh naauw gereezen zynde, waaren de vesten vol van voorvechters, de velden blonken van waapenen en mannen, de keurbenden stonden aan een dichte drom, de hulptroepen gespreidt, 't gink 'er op een schieten en werpen met pylen en steenen, naa 't hooghste der muuren, op een aantasten voor de vuist, van 't geen verzuimt, oft door ouderdoom bouwvalligh was. D'Othoniaanen bikken van om hooghe, met pylen [7], zoo beeter te zwenken [8], en wisser slag maakende, op de regementen der Germanen, die reukeloos aanliepen, met kroes [9] gezangh, naa de maniere hunnes lands, naakt van lichaam, en klinkende op de schilden, die zy boven de schouders hielden. De keurbendeling met berden en horden gedekt, onderbreekt [10] de muuren, stelt

Het grootste gebouw van gantsch Italië.

Nieuwe toerusting ter weederzyde, tot aanvechting en verweering.

22

De storm wordt hervat.

1 *Missilem ignem*: werpvuur. 2 *Dreeven*, zonden. 3 *Pluteos*. berden, 4 *Sudes*: einden houts, paalen. 5 *Moles*: geweirten, klompen. 6 Hoogh geheeven. 7 *Pila*: werpschichten. 8 *Librato*. 9 *Truci*. 10 *Zit met houweelen*.

ſtelt eenen dyk toe, en pooght de poorten te verweldighen. De hofſoldaaten daarenteegens wentelen moolenſteenen van weldigh gewigt, daar toe reedt geſtelt, met groot gedruis, van booven needer. Een deel van de aanloopers werdt overſtolpt: een deel doorpylt, 't bloedt quyt zynde, en gemorſelt, dewyl de neêrlaaghe door 't dremmelen [1] toenam, en dat zy des te vinniger van de veſten gewondt werden, zyn te rugh gekeert, met afbrek van de faam der parthye. En Cæcina, mits den roep en de ſchaamte der vergeefs begoſte aanvechtinge, om niet belacht, en zonder vrucht [2] in 't zelfſte leeger te blyven zitten, heeft weeder over den Padus gezet, en beſtaan naa Cremone te trekken. In 't weghgaan hebben zich aan hem overgegeeven Turullius Cerealis, met veele vlootelingen, en Julius Briganticus met een luttel ruiteren: deez' was Ooverſte van een vlerke, en onder de Batavieren gebooren; d'ander een eerſte pylenaar geweeſt, ende aan Cæcina niet vreemdt, om dat hy in Germanië de ordeningen geleidt hadt. Spurinna vernoomen hebbende wat wegh de vyandt nam, bericht Annius Gallus by brieven, hoe Placentië verdaadight, wat 'er bedreven, en Cæcinaas voorneemen was. Gallus mende d'eerſte keurbende ter hulpe van Placentië, mistrouwende der meenighte van de regementen, het uitſtaan van een langh beleg, en de kraft der Germaniſchen heirs. Verſtaan hebbende dat Cæcina verdreeven naa Cremone toogh, doet hy de keurbende, die naauwlyks te houden, en uit hitte op ſlagh, tot muitens toe gekoomen was, te Bedriacum ſtal houden. 'T is een vlek geleegen tuſſen Verone en Cremone, nu door twee Roomſche neêrlaaghen bekent en rampzaaligh. In de zelve daaghen heeft Martius Macer niet verre van Cremone voorſpoedelyk gevochten. Want Martius wakker [3] van moedt, heeft de ſchermers met ſcheepen overgevoert, en ſchielyk aan den teegenoever van den Padus uitgeſtort. Daar werden de hulptroepen der Vitelliaanen in verwerringh gebragt [4], ende mits 't vluchten der reſte naar Cremone, verſlaaghen de geenen die ſtaan bleeven. Maar de heevigheit van de verwinners werdt ingebonden, op dat de vyand niet, met nieuwe byſtand geſtyft, het lot van den ſtrydt deed omſlaan. Quaad oogh hadden hier op de Othoniaanen, alles, hoe 't ook beleidt werdt, ten arghſten duidende. Elk, naa dat hy bloód van hart, dartel van mondt was, hadt, om ſtrydt, Annius Gallus, en Suetonius Paulinus, en Marius Celſus (want

Dappere tegenweer.

Cæcina verlaat Placentië, zet met het heir weêr over den Padus, en trekt naar Cremone.

23

Annius Gallus komt met Othoos heir te Bedriacum. Voorſpoedt der Othonianen onder 't beleid van Macer.

Onluſten en muiteryen onder d'Othonianen, die hunne Ooverſten beſchuldigen.

1 *Trepidatio*. 2 *Vanus*: *ydel geacht*. 3 *Promptus*: *veirdigh*. 4 *Getrent*.

Otho had hun ook het bewindt bevolen) met verſcheide beſchuldingen aangeranſt. De heevigſte opſtookers van muiteryen en tweedragt waaren de moorders van Galba, zinneloos uit quaaden gewiſſe [1] en ſchrik, en verwarden alles, ſomtydts oopentlyk met oproerighe woorden, ſomtydts met verborghe brieven aan Otho. Dewelke allen geringen luiden lichtelyk geloof geevende, en de vroomen vreezende, zich beteutert vondt, niet weetende [2] hoe hy wilde in voorſpoedt, in teegenſpoedt beeter. Dies heeft hy zynen broeder Titianus ontbooden en hem 't bewindt der oorloghe bevoolen. Daarentuſſchen zyn onder 't beleidt van Paulinus en Celſus fraaye dingen verricht.

Otho ſtelt zyn' broeder over 't heir.

24 Cæcina was belaaden in 't misſlaagen [3] van zyn beſtaan, en 't verwelken [4] van de faam zyns heirs. Verdreeven van Placentië, hebbende onlanx een' neederlaage zyner hulptroepen geleeden, ook het quaadſte gehadt [5] in de handtgemeenſchap der verſpiederen, waar tuſſen meer dikwils [6] dan gedenkwaardelyk gevochten werdt; heeft als nu Fabius Valens genaakte, op dat alle de eere der oorloghe niet derwaarts haaren keer naame, niet zoo bedachtelyk als graaghlyk geylt, om zyn' gloorie weeder te winnen. By den twaalfden mylſteen van Cremone, de plaats wordt der Caſtoren genoemt, leidt hy de forſte der hulpelingen verborghen, in de boſſen hangende over den wegh. Den ruiteren werdt bevoolen, *vorder uit te ryden, en den vyandt ten ſtryde te tergen, daarnaa willends te rug te vluchten, om de vervolghers tot ſnelheit te lokken, tot dat de laagh quam op te ryzen*. Dit werdt ontdekt aan d'Othoniaaner Hoofdluiden. Ende nam Paulinus op zich de zorghe van 't voetvolk, Celſus van de ruiters. Het vendel [7] der dertiende keurbende, vier regementen van de hulptroepen, en vyfhondert ruiters wierden ter ſlinke geplaatſt. Drie hofregementen dicht in orde ſtaande, naamen den dyk van den wegh in, ter rechte. In 't voorhooft [8] trad d'eerſte keurbende, met twee ſtandaartregementen, en vyfhondert ruiters. Booven deeze voerde men meede duizent ruiters uit het hofkrygsvolk en de hulptroepen, tot opvullingh der voorſpoedt, of onderſtandt der verleeghenen. Keerende de Vitelliaaanen de rug, voor 't mengelen [9] der

Cæcina zoekt te ſtryden.

Leidt de Othoniaanen een laage,

Die ontdekt wordt.

25 ſpitſen, heeft Celſus, verhoedt op 't bedrog, de zynen geſchorſt [10]. De Vitelliaanen reukeloozelyk opſtaande, mits Celſus allenskens deiſde, volghen zoo verre, dat zy van zelfs in de laaghe ſtorten. Want

En met een teegenlaage verydelt, 't t' afbrek der Vitelliaanen.

1 *Seelere: door ſchelmery.* 2 *Incertus.* 3 *Quaalyk beſtaagen, mislukken.* 4 *Seneſcens: verouden.* 5 *Inferior: ondergelight.* 6 *Dikwyler.* 7 *De ſtandaart.* 8 *Dus leeſt het Lipſius.* 9 *Enteren.* 10 *Wederhouden.*

Want de regementen ter weederzyde, de keurbende met haar teegens gekante voorhooft [1], de ruiters met schielyken omren aan de rug, hadden hen omringt. Suetonius Paulinus en gaf niet terstondt teeken om vechten aan 't voetvolk: zynde een zachtgangher [2] in den aardt, en dien bet voordachte raadtslaagen met reede, dan voorspoedighe om hun geluk, behaaghden. Hy gebiedt *de graften te vullen, 't veldt te oopenen, de spits uit te strekken*, schattende dat de zeeghe vroegh genoegh begonnen [3] wordt, wanneer men teegens de neêrlaagh zoude verzien hebben. Met dat marren kreegen de Vitelliaanen tyd, om hunnen toevlucht te neemen tot de wyngaarden, belemmert mits 't verbandt [4] der ingeleide ranken [5]. Ook stondt 'er een maatelyk bos dicht by, waar uit zy zich weeder verstoutende de veirdighsten der hofruiteren doodtgeslaaghen [6] hebben. De Koning Epiphanes wakkerlyk voor Otho den strydt aanbindende werdt gequetst. Toen borst het Othoniaansch voetvolk uit: ende 's vyandts spits vertreeden [7] zynde, werden ook in de vlucht gedreeven, die hun te hulpe quaamen: want Cæcina had de regementen niet t'effens, maar 't een naa 't ander doen aanmennen; 't welk onder 't vechten de verbaastheit [8] meerderde, dewyl de verspreiden, en anderszins maghteloozen, van den schrik der vlughtelingen weghgevoert werden. Ook rees 'er een muitery in 't leeger, om dat men hen niet alle te gelyk aan en leidde. D'Ooverste des leeghers Julius Gratus werdt gebonden, als oft hy verraadt voor hadt, ten gevalle van zynen broeder, die onder Otho diende: terwyl dat d'Othoniaanen den Kornel Julius Fronto zynen broeder, onder voorwenden van gelyke misdaadt, geboeit hadden. Voor de rest, zoodaan een' vertsaaghheit is 'er ooveral geweest, onder de vluchters, d'ontmoeters, aan de spits, voor de wal, dat onder beide parthyen de roep gink, *hoe Cæcina met het heele heir had konnen gedempt worden, 't en waar Paulinus de aftoght geblaazen had*. Paullinus zeide *gevreest te hebben, voor zoo veel ooverschots van arbeidt en wegh, en dat de Vitelliaaner soldaat versch uit het leeger koomende, 'zyn matte volk moght aanvallen, 't welk zoo daar de schrik inquam, geen' toeverlaat achter zich hebben zoude*. Van deeze reede des Hooftmans, by weenighen goedt gekent, werdt onder 't graauw, quaalyk gesprooken. De schaade en heeft den Vitelliaanen zoo zeer niet tot vreeze gedree- 27 ven,

Suetonius voorzichtigheit.

Epiphanes 26 gewont.

De Vitellianen worden in de vlucht gedreeven.

Gratus aan d'eene, en Fronto aan d'andre zyde in hechtenis genoomen.

1 *Adversa fronte. Lips.* 2 *Cunctator.* 3 *Ortgonnen.* 4 *Nexu: de hechting, de vlechting.* 5 *Tra[illegible]duum.* 6 *Inter[illegible] [illegible]gemaakt.* 7 *Om[illegible]* 8 *Trepidationem: [illegible]*

ven, als tot zeedigheit gezet; niet alleen by Cæcina, die de schuldt leide op den soldaat, gereeder tot muiten dan tot vechten, maar ook de troepen van Fabius Valens (want hy was nu tot Ticinen gekoomen) verleggende [1] de kleenachting des vyandts, en graatigh om hunn' eere weeder te winnen, beweezen een' eerbiedigher en eenpaarigher gehoorzaamheit aan hunnen Ooverste. Daar was anders een' swaare muitery ontsteeken, waar van ik den aanvang (want het en betaamde niet de orde der dingen, door Cæcina verricht, te breeken) wat hooger zal ophaalen. De regementen der Batavieren, die wy verhaalt hebben, dat, in 't oorlogh teegens Nero, als zy van de veertiende keurbende afgetreeden, naa Britannië toogen, hoorende hoe zich Vitellius roerde, in de stadt der Lingoonen, zich by Fabius Valens gevoeght hadden, droegen zich hoogmoedelyk, stoffende, waar zy aan de tenten van elke keurbende quaamen, *dat zy de veertiendelingen ingetoomt, Italië aan Nero ontnoomen, en de gansche fortuine der oorloghe in hunn' handt hadden.* Dit was smaadelyk voor de soldaaten, bitter den Ooverste, en werdt de tucht bedorven met kyven en krakkeelen. In 't laast begost Valens, uit de dartelheit, ook ontrouw te vermoeden. Derhalven verkundschapt, hoe de vlerke der Treviren, met de Tongren verjaagt waaren van Othoos vloot, en 't Narbonenser Gallië omringt werdt, draagende zorgh voor de bescherming der bondgenooten, en teffens uit krygslist, om d'oproerige en zoo zy by een bleeven, overmagtige regementen te verspreiden, gebiedt een deel der Batavieren, derwaarts te hulp te trekken. 'T welk, als 't gehoort en ruchtbaar werdt, hunn' metgezelen aan 't treuren, de keurbenden aan 't knorren, *dat men hen ontblootte van den bystandt dier allervroomste mannen. Dat die ouwde krygsluiden, winners van zoo veel' oorloghen, nu men den vyandt in 't oogh had, gelyk als uit de spits wegh geleidt werden. Indien het wingewest van meerder verlank was, dan de stadt en behoudenis des Ryx, men zoud' hen al t'zaamen, derwaarts heen laaten volgen: maar zoo de kraft* [2], *de steun, de zuil der zeeghe aan Italië lagh* [3], *men had de allersterkste leeden niet als van een lichaam af te scheuren* [4]. Als zy dit forselyk uitsloegen, en Valens, hun opzendende zyn' trauwanten, bestondt de muitery in te toomen, 'ranzenz' hem aan, werpen met keyen, loopen hem naa, die de vlucht nam. Roepende *dat hy den roof der Gallien, het goudt der Viënnensen, en 't loon van all' hunnen ar-*

Valens komt tot Ticinen.

Muitery in zyn heir ontsteeken

Oorzaak der zelve.

Het roemen en stoffen der Batavieren,

By Valens verdacht.

28 Die hen pooght te verdeelen, en ten deele te verzenden.

Daar de keurbenden tegens morren.

29 Hy pooght de muiters in te toomen, maar die ranzen hem aan.

1 *Posito: afleggende.* 2 *Sanitas.* 3 *Verteretur.* 4 *Af te breeken.*

arbeidt achter de handt hieldt, rukken zy de pakken los [1], doorwroeten de tent des Hooftmans, en d'aarde met schichten en spietsen. Want Valens was in een slaafskleedt, by eenen tuinman der ruiteren, verborghen. De Leegermeester Alphenus Varus toen, als de muitery allenskens uitbrandde [2], dient zich daar neevens van raadt, verbiedende den Hondertmannen ronde te doen, doende de klank der trompette naalaaten, waar meê de soldaat tot de plichten des oorloghs gevordert wordt. Dies suffen zy al t'zaamen, zien verbaasdelyk, rondsom onder elkandren; en t'zaagende zelfs daarom, dat hen niemandt regeerde, verzochten zy met zwygen, met berouw [3], ten laaste met bidden en traanen, vergiffenis. Wanneer toen Valens, wanhavenigh [4], en schreyende, en teegens hoope behouden, te voorschyn quam, was 'er blydschap, erbarming, gunst; omslaande ter vreughde, (gelyk HET graauw in geen van beide maat houdt) brengen zy, al loovende en gelukwenschende [5], hem omringt met arenden, en krygsteekens, ter vierschaar. Hy met oorbaarlyke maatiging, en heeft niemands straffe geëischt: ende, om zich met ooghluiking niet te verdachter te maaken, heeft hy der weenigh beschuldight: weetende DAT in burgeroorloghen, den soldaaten meer dan den Hooftluiden geoorloft is. In 't beveesten van 't leeger by Ticinum, kreegen zy tyding van Cæcinaas ongelukkigh gevecht: ende werdt de muitery bynaa vernieuwt, als of zy door 't bedrogh en sukkelen van Valens uit den strydt gebleeven waaren. Zy willen geen' rust, verwachten den Hooftman niet, treeden voor de krygsteekens heenen, dryven de teekendrighs [6] voort: en snelyk aanrukkende, voeghen zich by Cæcina. In quaaden naame stondt Valens by 't heir van Cæcina: zy klaaghden *dat men hen, zoo veel weenigher zynde, ten doele, voor 's vyands volle krachten, gestelt had*, t'effens t'hunner verschooning, en 't geweldt der aankoomstighen [8], door vleyery, verheffende, om niet als verwonnen en lafhartigh versmaadt te worden. Ende alhoewel de krafften van Valens grooter waaren, dat hy bynaa dubbelt getal van keurbenden, en hulptroepen had, de geneegentheit [9] der soldaaten nochtans helde tot Cæcina; niet alleen om de goedhartigheit, daar men hieldt dat hy gereeder meê was, maar ook om 't bloeyen zyns ouderdooms [10], de reizigheit zyns lichaams, en uit zeckere ydele

Moet zich verschuilen.

Varus list om de muiters te stillen,

Die tot berou komen, Valens komt te voorschyn,

En draagt zich zeer gemaatight:

Zyn heir voegt zich by Cæcina,

Tot wien de geneegentheit der soldaaten meest helt.

1. *Plonderen zy de pakken.* 2. *Bekoelde* 3. *Pœnitentiæ.* 4. *Deformis.* 5. *Gratantes*: *getuigende hun genoegen.* 6. *Signiferos.* 7. *Inprospera*: *ongelukkigen, afdraghtigen.* 8. *Adventantium.* 9. *Studia.* 10. *Zyner jaaren.*

Naaryvet onder de twee krygsoverſten.

le [1] gunſt. Hier uit ſproot naayver onder de Hooftluiden. Cæcina beloegh hem *als vaul en vlakkigh* [2]; hy Cæcina *als ydel* [3] *en opgeblaazen.* Maar verbergende hunnen haat hebben zy eenerley [4] oorbaar gequeekt; by meenighen brief, zonder op vergiffenis te zien,

Verwyten Otho zyne laſterſtukken. 31

aan Otho zyn laſterſtukken toedryvende: daar de Ooverſten van Othoos parthy, alhoewel men oovervloedighe ſtof teegens Vitellius had, zich daar af onthielden. Zeeker voor den uitgank hunner beiden, waar meede Otho een' uitmuntende faame, Vitellius d'allerlaſterlykſte verdient heeft, werden de laffe welluſten van Vitellius

Vergelyking van Otho met Vitellius.

min, dan de blaakende begeerlykheeden van Otho gevreeſt. Deeze was ſchriklyk en haatlyk, door de moordt van Galba, geworden: den anderen daar en teegen reekende niemandt den aanvank der oorloghe toe. Vitellius was met den buik en de keel zich zelven een vyandt. Otho werdt om zyn ooverdaat [5], wreedtheit, ſtoutheit,

De Vitellianen zoecken tot den ſlag te koomen.

ſchaadelyker voor den Staat gehouden. De troepen van Cæcina en Valens verzaamt zynde, zochten de Vitelliaanen geen langer uitſtel,

Othoos beraadtſlaaging.

van ten ſtryde te koomen, met all' hunne kraften. Otho heeft geraadtſlaaght, oft het beeter waar het oorlogh te ſleepen, oft de fortuin te verzoeken. Suetonius Paulinus als toen, gehouden zyn' gaauwer in krygshandel te dien tyde niet te hebben, achtende dat zyn' faame betaamde, van den geheelen aardt [6] der oorloghe te oordeelen [7], heeft beweert, *dat het haaſten den vyanden, het marren hun*

32

luiden nut was. Dat het ganſche heir van Vitellius aangekoomen

Suetonius, d'ervaarenſte in krygshandel, raad het oorlogh te ſleepen.

was, en niet veel maghts achter rug, gemerkt de Galliën gezwollen [8] *waaren, en niet geraaden den oever des Ryns te verlaaten, ſtaande zoo veel bitſe* [9] *volken op het inbreecken. De Britanniſche ſoldaat werdt van den vyandt en de zee weederhouden: de Hiſpanien vloeiden zoo zeer niet oover van waapenen: het Narbonenzer wingeweſt was verſchrikt, door den inval der vloote, en den ongelukkigen ſtrydt: Italië aan de ooverzyde van den Padus was met de Alpen beſloten, en zonder toeverlaat van de zee, ook verwoeſt zelfs met de doortoght des heirs: nergens kooren voor 't heir, nochte 't heir zonder lyftoght te behouden. De Germaanen nu, welke ſoort van ſoldaaten de kroeſte* [10] *by den vyandt was, zoo 't oorlogh tot in den zoomer geſleept wierde, met huune murwe* [11] *lichaamen, de verandering van landt*

„ *en lucht niet zouden verdraagen.* VEELE *oorloghen, krachtigh tot eenen*

1 *Inani*: ledige. 2 *Maculoſum*: oneerlyk. 3 *Vanum*. 4 *Eandem*: 't zelfſte. 5 *Luxu*. 6 *Genere*. 7 *Cenſere*. 8 *Tumeant*: met oproer zwanger waaren. 9 *Infeſtis*. 10 *Atrociſſimum*: Felſte. 11 *Fluxis*: zygende.

eenen ſtoot, waaren door verdriet en marren verdweenen. Daar en teegens was alles van hunner zyde ryk [1] *en getrouw: Pannonië, Mœſië, Dalmatie, het Ooſte, met ongezwakte* [2] *heiren: Italië, en de ſtadt het hooft der dingen, de Vroedſchap en 't volk, nemmermeer duiſtere naamen, alhoewel zy bywylen beſchaaduwt werden: de gemeene en bezondere middelen, en ongemeeten geldt, dat in burgerlyke tweedraght, meer dan het yzer vermagh: de lichaamen der ſoldaaten gewent tot Italië oft de hitte. Men had voor zich leggen de ſtroom Padus, de ſteeden verzeekert, met mannen en muuren, en dat geene der zelve voor den vyandt zwichten zoude, had men, by 't verdaadighen van Placentië bevonden. Derhalven zoud' hy 't oorlogh draalende houden. Binnen weenigh daagen hadt de veertiende keurbende, zy die van groote vermaartheit was, met de Mœſiſche hulptroepen, by de werken te weezen. Dan zoud' hy weederom raadtſlaagen, en zoo hem het ſlaan aanſtondt, met vermeerderde krachten ſtryden.* Naa 't gevoelen van Paulinus voeght zich Marius Celſius. Die 33
gezonden waaren, om den raadt te verſtaan van Annius Gallus, voor weenigh dagen, door den val van zyn paardt bezeert, hadden overgebracht, dat hem 't ſelfſte behaaghde. Otho helde tot ſlagh. Zyn broeder Tatianus, en Ooverſte des hofleeghers Proculus, uit onervaarenheit ylende, vermelden [3], *dat de Fortuin, de Goden, en Othoos godlykheit* [4] *de hand aan den raadſlagh hielden, aan 't beſtaan houden zouden.* Ende op dat niemandt hart hadde hun gevoelen teegen te ſpreeken, begaaven zy zich binnen de vlaayerye. Naa dat het vechten beſtemt was, twyffelde men, *oft het beeter waar dat de Veldtheer meê ten ſlaaghe quam, oft hem aan eén zyde te leggen.* Waar teegens, alzoo Paulinus en Celſus zich nu mydden te kanten, om niet te ſchynen, dat zy den Vorſt in gevaar wilden werpen, de zelfſte voorſtellers van den ſlimſten raadt doordreeven, *dat hy naa Brixellum te vertrekken had, en buiten de hachlykheit der ſtryden, zich zelven te bewaaren tot het hooftſtuk* [5] *der ſaaken en des ryx.* Die dagh was d'eerſte met der Othoniaanſche parthy eenen krak te geeven. Want met hem ſcheide van daar een weldighe magh van hofſoldaaten, wachthouders [6], en ruiters, en de moedt der ooverblyvenden werdt gebrooken: dewyl de Hopluiden in quaadt oogh waaren, en Otho, op wien alleen de ſoldaat betrouwde, dewyl hy ook zelfs

Otho en andere onervaarenen hellen tot den ſlagh,

En die raadt ſtaat boven.

Ook word verſtaan dat Otho niet by den ſtryd zy.

1 *Ryklyk omkoomende.* 2 *Integris: rechtſchaape, geheele.* 3 *Teſtabantur: getuigden, dreeven.* 4 *Numen.* 5 *Summæ.* 6 *Speculatorum: Spieknechten.*

geen geloof dan op de ſoldaaten ſtelt, had het gebiedt der Hopluiden in onzeekerheit gelaaten. Niets van al dit bleef den Vitelliaanen verhoolen, mits 't meenighvuldigh ooverloopen, gelyk het gaat in burgerkrygh, en de ſpieden trachtende verſcheide dingen te bevraagen, hielden hunn' eigene niet bedekt. Cæcina en Valens ſtil en loerende [1], dewyl de vyandt door onvoorzichtigheit ten val ſpoeide, lieten, 't welk zoo veel als wysheit ſtrekt, de zotterny van anderen geworden, en veinſden, met het beginnen eener brugge, over den Padus te willen trekken, teegens de troep van de ſchermers, die aan de ginswaartſte zyde hun voor de borſt laagen. Ende op dat hun ſoldaat den tyd met geen luie leedigheit ſleete, werden ſcheepen met eevene ruimte tuſſen elkandere, ter weederzyden met ſterke balken verbonden, dwars teegen de ſtroom aangedreeven, en daar en booven ankers geworpen, om de ſteevigheit der brugge vaſt te houden. Maar de ankerkabels liet men ongeſpannen flodderen, op dat, by 't waſſen der ſtroome, de ry [2] der ſcheepen ongeſteurt ryzen moghte. Tot ſlot der brugge was 'er een tooren opgezet, ende booven 't uiterſte ſchip verheeven: van waar de vyandt, met grof geſchut en manganeelen [3], te verdryven ſtondt. De Othoniaanen hadden op den oever eenen tooren geſticht, ende worpen met kaeien en fakkelen. Ende was 'er een eilandt in 't midde der ſtroome, naa 't welke de ſchermers met ſcheepen trachtende, van de Germanen, door 't ſwemmen verby geſlipt werden. Als 'er ook, by geval, een goedt deel oover geraakt was, ſmeet Macer eenige ſchuiten vol met de rapſte ſchermers, en ranſt hen aan. Maar nochte de ſchermers en ſtaan zoo wel geene ſtryden uit, als de ſoldaaten, nochte konden de geenen die met de ſcheepen waggelden, de wonden zoo wis neemen [4], als d'anderen, geveſter ſchreede, van den oever. Ende dewyl, mits 't verſcheiden ooverhellen [5] der beteuterden [6], de roeiers en vechters t'zaamgemengelt, verbyſterden [7], begoſten de Germanen van zelf in de watten te ſpringen, de achterſtevens vaſt te houden, de overloopen te beklimmen, oft, van heinde by, onder te dompelen. Al 't welk onder de ooghen van beide de heiren geſchiedende, hoe 't de Vitelliaanen meer verblydde, hoe d'Othoniaanen d'oorzaak en den aanſtichter der neederlaage heftiger vervloekten.

34. De Vitelliaanen handelen voorzichtig.

Slaan een brug over den Padus.

35. Gevecht tuſſchen de ſchermers en Germaanen.

Dapperheit der Germanen.

Nederlaag en vlucht der ſchermeren.

36. Ende 't gevecht werdt wel, met losbreecken der overſchietende ſcheepen

1 *Intenti.* 2 *Ordo.* 3 *Machinis.* 4 *Aanleggen.* 5 *Inclinationibus.* 6 *Trepidantium.* *der bedeeſden.* 7 *Turbarentur.*

pen, door de vlucht geſcheiden, maar Macer ten bederve geëiſcht. Jaa vielen zy hem, die van verre met een' ſchicht [1] gequetſt was, nu met getrokke zwaarden aan, als hy, door 't tuſſenloopen der Kornellen en Hondertmannen, beſchut werdt. Voorts quam onlanx daarnaa Veſtricius Spurinna, door bevel van Otho, laatende een maatelyke bezetting in Placentië, hun met de regementen te hulpe. Daarnaa heeft Otho den gekooren Burghermeeſter Flavius Sabinus gezonden tot regeerder der troepen, daar Macer Ooverſte van geweeſt was, zynde de ſoldaaten blyde met het veranderen der Hooftluiden, en de Hooftluiden, om het dikwils muiten, afkeerigh van zoo zorghlyk [2] een krygsdienſt. Ik vinde by zommige ſchryvers, *dat, uit ſchrik van 't oorlogh, oft walge van den eenen en den anderen Vorſte, welker laſterſtukken en ſchande* [3], *van dagh tot dagh, door klaarder faame bekent werden, de heiren getwyffelt hebben, oft zy 't ſtryden ter zyde ſtellende, zelf raad zouden ſchaffen, oft der Vroedtſchappe toelaten eenen Veldheer te kiezen. Ende dat dieshalven d'Othoniaanſche Hooftluiden tot uitſtel en marren rieden; voorneemlyk Paulinus: om dat hy d'oudtſte van Oudburgermeeſteren, ende vermaardt door 't oorlogh, gloory en naam in de Brittanniſche tochten verdient hadt.* Ik, gelyk ik toeſtaan zoude, dat van weenigen, met ſtilſwygende wenſch, naa ruſt voor tweedraght, naa eenen goeden en onnooſelen [4] Vorſt voor d'allerſnoodtſte en eerlooſte, gehaakt zy: alzoo en waane niet dat Paulinus, naar de voorzienigheit die hy hadt in d'allerbedorvenſte eeuwe, zoo groot een' gemaatigtheit van 't graauw gehoopt hebbe, dat die den pais uit minne tot den krygh verſteurt hadden, den krygh uit liefde tot pais zouden vaaren laaten: nochte dat, oft heiren, in tong, en zeeden, verſchillende [5], tot deeze eendraght van zinnen zouden hebben kunnen t'ſaamengroeien: ofte dat de Steedehouders en Hooftluiden, voor een groot deel, in hun gewiſſe, van ooverdaadt, behoefte [6], ſchelmſtukken, overtuigt, anders dan eenen bezoedelden ende in hunne verdienſten verplichten Vorſt zouden geleeden hebben. D'OUDE en ooverlang den menſchen ingeënte [7] zucht tot mooghenheit is met de grootheit des ryx volgroeit, en uitgeborſten. Want zoo lang men in maatighen doene was, hadt men licht gelykheit te houden. Maar als het naa 't onderbrengen des aardboodems, ende 't uitroeien [8] der naaryve-

Toorn der Othoniaanſche ſoldaaten teegens Macer.

Otho ſtelt Sabinus in zyne plaatze.

37 Eenigen melden dat de heiren in twyffel ſtonden, of zy den ſtryd te ſtaaken en eenen anderen Vorſt te kiezen hadden.

Dit gerucht werdt wederleit.

38 De ſtaatzucht een oudt quaadt,

1 *Lanced.* 2 *Infeſtam*: *quellyk, ſpitſch.* 3 *Dedecus*: *eerloosheit.* 4 *Innocentem*: *onſchuldigen.* 5 *Diſſones*: *ongenſtemmigh.* 6 *Beroitheit.* 7 *Inſita*: *ingewortelde, ingeplante.* 8 *Verdelgen*

Die uit zucht tot rykdommen ontſtondt.

rende ſteeden en Koningen, leedigh geſtaan heeft op zorgelooze rykdoomen te beluſten, zyn d'eerſte ſtryden tuſſen Vroedtſchap en gemeente ontſteeken. Dan hadt men oproerige Gildemeeſters, dan

Burgerlyke tweedraght en verdrukkingh der vryheit van oudts.

vermoogende Burgermeeſters, ende in ſtadt en op de markt proeven [1] van burgeroorlogen. C. Marius thans uit d'onderſte gemeente [2], en de wreedſte der eedelen L. Sulla, hebben met waapenen de vryheit verwonnen, en in heerſchappye verkeert. Naa de welke Cn. Pompejus opſtont, bedekter [3], niet beeter. Ende heeft men nooit daarnaa ander wit dan 't vorſtendoom gehadt. In Pharſalien en Philippen hebben de burgerkeurbenden de waapenen niet afgeſtaan, veel min dat de heiren van Otho en Vitellius van zelf uit het oorlogh zouden geſcheiden zyn. Die zelfſte gramſchap der Goden, die zelfſte raazerny der menſchen, de zelfſte oorzaaken der ſchelmſtukken hebben hen tot tweedragt gedreven. Dat de oorloghen als met een' enkelen ſlagh beſlecht zyn, is door der Vorſten vuidigheit [4] geſchiedt. Maar 't ooverſchatten der oude en nieuwe zeeden heeft my wat verre gevoert. Nu koom ik tot de orde der

39 dingen. Otho naar Brixellum vereiſt zynde, zoo had Tatianus zyn

Onorde in 't heir van Otho.

broeder de eere van 't gebiedt, d'Ooverſte Proculus de kraft en 't vermoogen. Celſus en Paulinus, dewyl niemant hunne voorzienigheit beezigde, dienden met den ydelen naam van Hooftluiden, tot

Tatianus heeft het gebiedt, Proculus de kraft.

bewimpeling van de ſchuldt [5] van anderen. De Kornellen en Hondertmans weiffelden, om dat de beſten verſmaadt, de ſnoodtſten maghtigſt waaren. De ſoldaat was vlytigh [6], nochtans [7] de geen die liever hadt de gebooden der Hooftluiden uit-dan te werke te leggen.

Los beleit.

Daar wordt goedtgevonden het leeger voort te voeren tot aan den vierden mylpaal van Bedriacum, zoo onervaarentlyk, dat zy, alhoewel by lentetydt des jaars, ende met zoo veel ſtroomen rondtzom, door derving van waater gemat werden. Hier leide men oover [8] oft 'er te ſtryden ſtondt, aanhoudende Otho by brieven dat zy zich ſpoeyen zouden: de ſoldaaten vorderende dat de Veldtheer in den ſlagh zoude zyn: veelen eiſchten, dat men de troepen oover de Padus leggende ontbieden zoude. Nochte is het zoo wel t'onderoordeelen [9], wat beſt gedaan geweeſt waar, dan dat het ſnoodtſt ge-

40 weeſt zy 't geen gedaan is. Reizende niet als ten ſtryde [10], maar om

1 *Tentamenta.* 2 *Het oolykſte graauw.* 3 *Dubbelder.* 4 *Ignavia: vadzigheit.* 5 *Culpæ: der misſlaagen.* 6 *Alacer: wakker, welgemoedt.* 7 *Zoodaanig dat hy.* 8 *Dubitatum: twyffeldemen, beriedt men zich.* 9 *Dijudicari: t'onderſcheiden.* 10 *Tot een ſlagh.*

om te oorloghen [1], trekken zy naar de t'zaamenvloedt der ſtroomen Padus en Addua, een rak van zeſtien mylen van daar geleegen: weigerende Celſus en Paulinus *den ſoldaat, moede van den wegh, verlaaden met pakkaadie voor den vyandt te werpen, daar hy zelf onbelemmert was, en nauwlyks vier duiſent ſchreeden voort te trekken had, den misſlagh niet doen zoude, van d'ongeordenden op de toght, oft de verſpreiden en beezighen met ſchanſſen, onaangeranſt te laaten.* Tacitianus en Proculus waar zy met raadt ooverſlag geworpen werden [2], quaamen met het recht der Veldtheerſchappye voorts. Daar was zeeker een Numidiër ſnellyk te paarde gekoomen, met bitteren [3] laſt, waar by Otho begrauwende *de traagheit der Hooftluiden*, geboodt *de zaak in de waaghſchaal te ſtellen*: quynende aan 't marren, en ongeduldigh der hoope. Ten zelven daaghe, zyn by Cæcina, die beezigh was met een brug te doen maaken, twee Kornellen van de hofregementen gekoomen, verzoekende met hem te ſpreeken. Hy reede toe om hunnen eiſch [4] te hooren, en te beantwoorden, als de verſpieders ter vlucht quaamen boodtſchappen, dat de vyandt by der handt was. Dies bleef, mits 't afbreeken van 't geſprek der Kornellen, onzeeker, oft zy op eenighe laaghe, oft verraadt, oft eerlyken voorſlagh, uit waaren. Cæcina, den Kornellen affcheidt gegeeven hebbende, ende weeder naa 't leegher gereeden, vondt het teeken ten ſtryde, door bevel van Fabius Valens gegeeven, en den ſoldaat in de waapenen. Terwyl de keurbenden om d'orde des trekkens looten, zyn de ruiters aangebrooken, ende, 't welk wonder om zeggen is, zouden van d'Othonianen weenigher in getal, teegens de wallen aangekliſt [5] zyn, 't en waar zy voor de vroomheit der Itaaliſche keurbende geſchrikt hadden. Dat zelve, met uitgetooghe punten, dwong de gejaagden weeder te keeren, en den ſtrydt te hervatten. De ſpitſe der Vitelliaanſche keurbenden werdt zonder teutering in orde geſtelt, want, alhoewel de vyandt naa by was, 't gezight der waapenen werdt, door de dichtheit van 't klein geboomt [6] belet. By de Othoniaanen waaren de Hooftluiden anxtig, de ſoldaat geſteurt op de Hooftluiden, de waaghens en zoetelaars vermengt, ende, mits de ſteilte der graften ter weederzyden, de wegh ook voor een geruſte toght te nauw. Zommighen omringhden hunne ſtanders, anderen zochtenze: van allen kanten was een on-

Celſus en Suetonius vinden niet geraden dat men 't vermoeide heir voor den vyandt werpe.

Otho zend bevel dat men den ſlag waage.

41 Twee Kornellen zoeken geſprek met Cæcina.

Onzeeker tot wat einde.

Begin van den ſlag by Bedriacum.

De Vitellianen houden goede orde.

Onorde onder d'Othonianen.

1 *Ad bellandum*: om oorlogh te voeren. 2 *Vincerentur*: in raadt niet op en mogten. 3 *Atrocibus mandatis*: met bittere beveelen. 4 *Conditiones*. 5 *Inpingerentur*. 6 *Kreepelboſch*.

onzeeker gekrys van de geenen die toeliepen, die riepen; ende naa dat elk ſtout of tſaagende was, braaken zy voort tot in de voorſte, oft ſtreefden te rug naa de laatſte ſpits. De gemoeden bedodt [1] door ſchielyken ſchrik heeft een' valſche blydtſchap aan 't flaauwen gebracht, mits dat m' 'er vandt, die verzierden [2], *dat het heir van Vitellius afgevallen was*. Oft dat gerucht by de ſpieden van Vitellius uitgeſtrooit zy, oft onder Othoos parthy zelf, 't zy uit bedrog, oft by geval, gereezen, is luttel gebleeken. D'Othoniaanen, zynde hun de vierigheit ten ſtryde vergaan, hebben d'andren van zelfs gegroet; ende met een vyandlyk morren beantwoort wordende, een goedt deel van de hunnen, die d'oorzaak des groetens niet en wiſten, doen vreezen voor verraadt. Thans viel 'er 's vyandts ſpits op aan, met ongeſloopte orden, in kraft en getal oovertreffende. D'Othoniaanen, alhoewel verſtrooit, weenigher, mat, hebben zich nochtans ſtrengelyk ten ſtryde geſtelt. Ende, mits de plaatzen met boomen en wyngaarden belemmert, had het gevecht geen eenerley aanſchyn, van naa by, van verre, by ſchaaren, by beitels, ſtieten zy tot elkanderen in: op den dyk van den wegh, voet by voet zettende, drong men met lyf en ſchildt, naalaatende 't werpen der pylen, doorbrak men met ſwaarden en bylen, de helmen en harnaſſen, ende ſtreedt, zich kennende onderling in 't ooghe der reſte, om den uitgank des gantſen kryghs. By geval zyn tuſſchen den Padus en den wegh, in een open veldt, twee keurbenden elkander toegetreeden: voor Vitellius d'eenentwintighſte, gebynaamt de *Rooffſche* [3], uitmuntende door oude gloorie: van Othoos zyde, d'eerſte *de Hulpſter*, nooit voor heen ten ſpitze gevoert, maar fors en greetigh naa nieuwe eere. De eerſtelingen naa 't vellen van de voorvechters [4] der eenentwintighlingen hebben den arendt weghgedraagen. Door welke ſmarte de keurbende ontſteeken, heeft zy weederom de eerſtelingen doen deizen, met doodtſlagh van den Steedehouder Orphidius Benignus, ende veele ſtandaarden en vendels uit de vyanden gerooft. Aan den anderen kant werd, door 't geweldt der vyfdelingen, de dertiende keurbende uit haar' plaats gedreeven: de veertiendelingen omringt, door toeloopen der meenighte. Ende de Hooftluiden van Otho nu oover een wyl op de vlucht zynde, ſtyfden Cæcina en Valens de hunnen met onderſtandt [5]. Daar quam een'

Valſch gerucht.

Dappere tegenweer der Othoniaanen.

43 Strenge ſtrydt tuſſchen twee keurbenden.

Orphidius verſlagen.

De krygsoverſten van Otho op de vlucht.

1 *Attonitus*: verbaaſt. 2 *Ementirentur*: uitloogen. 3 *Rapaci*. 4 *Principibus*. 5 *Subſidiis*: troepen van reſerve, of toeverlaat.

een' verſche hulpe toe, Alphenus Varus met de Batavieren, hebbende geſloopt de bende ſchermers, die met ſcheepen overzettende, van de tegengeſtelde regementen, in de ſtroom ſelf vermoordt was. Alzoo quaamen de verwinners tot 's vyandts zyde invaaren. Ende de middelſpits doorbrooken zynde, vlooden d'Othonianen van alle oorden, naa Bedriacum loopende. Een weldigh rak was dat: de weegen verſtopt met gevelde lichaamen. Waar over de doodtsſlagh te meerder geweeſt is. Want de gevangenen in burgheroorloghen tot geenen roof bekeert worden. Suetonius Paulinus, en Licinius Proculus, hebben, lanx verſcheide weegen, het leeger geſchuwt. Vedius Aquila, Steedehouder oover de dertiende keurbende, viel door zyn raadelooze vreeze in de gramſchap der ſoldaaten. Hem by wel lichten daaghe noch, ter wal ingetreeden, ſnorren de muitzuchtigen en vluchtveerdigen, met gekrys om de ooren. Nocht ſcheldwoorden nocht handen en ſpaaren zy, hem *verlaater en verraader* toeſnauwende, niet om eenigh bezonder zyn misdryf, maar naa de zeede van 't graauw, elk hun eighe laſterſtukken anderen toedryvende. Aan Titianus en Celſus heeft de nacht gebaat, zynde de wachten nu bezet, en de ſoldaaten ingetoomt, die Annius Gallus, door beeden, raadt, achtbaarheit, vermurwt had, *dat zy booven de neêrlaagh des weederſpoedighen ſtrydts, immers met geen onderlinge moordt teegens elkanderen woeden wilden. 'T waar dat het oorlogh daar een eindt nam, oft dat zy liever hadden de waapenen te hervatten, d'eenighe lichtenis der verwonnenen hingh aan gelykzinnigheit.* Den anderen was de moedt gebrooken. De hofſoldaat knorde, *dat hy door geen' vroomigheit, maar verraadery, verwonnen was. 'Dat zelfs den Vitelliaanen de zeeghe op niet weenigh bloedts en ſtondt, zynde hunn' ruiter verjaaght, de arendt der keurbende ontrooft. 'Dat, neevens Otho zelf, noch alles ooverſchoot, wat 'er van ſoldaaten, aan gins zyde van den Padus geweeſt moght zyn: de Mœſiſche keurbenden aanquaamen: een groot deel van 't heir tot Bedriacum gebleeven was. 'Deez' waaren zeeker noch niet verwonnen, ende, als het zoo zyn moeſt, zouden eerlyker in de ſpits ſterven.* Nu grimmende, dan tſaaghende door duſdaane gedachten, werden zy van d'uiterſte wanhoop, dikwyler tot tooren, dan tot vreeze geprikkelt. Maar 't Vitelliaanſch heir ſloegh zich needer by den vyfden ſteen van Bedriacum, darrende de Ooverſten, ten zelven daaghe, 't aanvechten des leeghers niet beſtaan. Ook hoopte men op een' gewillige oover-

44 En daarna 't ganſche heir.

Dat, op d'Ooverſten geſtoort, in 't leeger muit, en op Aquila aanvalt.

Annius Gallus ſtilt de woede.

De hofſoldaaten hebben noch moedt en hoope.

45 De Vitelliaanen naaderen 't leeger der Othonianen.

gift.

gift. Maar hun' zonder pakkaadje [1], en alleenlyk ten ſtryde uitgetooghen, hebben de waapenen en de zeeghe tot veſtingh gedient.

Die gezanten aan hun zenden om van verdrag te handelen en zich oover te geeven.

Des volgenden daaghs, zynde nu de gezintheit van 't Othoniaans hoir uit het weiffelen, ende nyghende tot berouw de geenen die de forſte geweeſt waaren, werdt 'er bezendigh uitgemaakt, nochte by de Vitelliaanſche Ooverſten getwyffelt, oft men en had hun pais toe te ſtaan. De gezanten werden een luttel tydt daar gehouden. Die zaak baarde wat bedremmelinx [2] by de geenen die noch niet en wiſten of zy iet verworven hadden. 'T gezantſchap thans te rugh geſchikt zynde, ſtondt de wal oopen. Toen ſtorten winners en verwonnenen tot traanen uit, vervloekende met een' ellendige blydtſchap het lot der burgerwaapenen. In de zelfſte tenten ſtoofden anderen hunner broederen, anderen hunner naamaaghen wonden. Hoop en belooningh gingen onwis: ſterven en droefheit [3] zeeker. Nochte was 'er iemandt des quaadts zoo ondeelachtigh, oft hy 'en betreurde eenige doodt. Het lichaam van den Steedehouder Orphidius opgezocht, werd met de gewoonlyke eere gebrandt. Weenighen zyn van hunne naaſte vrunden begraaven: de reſt van 't graauw booven der aarde gelaaten.

Hun verzoek toegeſtaan.

Ellendigh lot der burgerwaapenen.

46 Otho verbeidde de tyding van den ſlagh, geenzins tſidderende, en zeeker zynes raadts [4]. Eerſt een droef gerucht, daarnaa de voorvluchters uit den ſtrydt melden de verloore zaaken. De vierigheit der ſoldaaten heeft de ſtem des Veldtheers niet afgewacht. Zy hieten *hem goeden moedt te hebben. 'Daar ſchooten noch nieuwe krachten oover, en waaren zy om 't uiterſte te lyden en te beſtaan.* Ook was 't geen vlaayen. Om ter ſpitſe te gaan, en de fortuin der parthy weeder op te wekken, bernden [5] zy, met een' zeekere razernye en tochtigheit. Die van verre daar by ſtonden, ſtaaken de handen t'hemwaarts; en de naaſten greepen hem by de knien, zynde Plotius Firmus de voorbaarighſte. De zelfſte, weezende Ooverſte der hofſoldaaten, bad anendan, *hy en wilde dat allergetrouwſte heir, die beſt verdient hebbende krygsluiden, niet verlaaten:* DAT *men met grooter moedt de teegenſpoedt verdroegh, dan daar uit voer.* DAT *de vroomen en geſtrengen, zich tegens de fortuin, in den ſtandt der hoope, t'ſchrap ſtellen, de blooden en lafhartigen, uit vreeze, naa raadbeſluit* [6] *ylen* [7]. Onder welke ſtemmen, na dat Otho 't aanſchyn ſlapte oft

Otho krygt tyding der nederlaage.

Zyn ſoldaten trachten hem moedt te geeven, om den ſtrydt te hervatten, inzonderheit Firmus.

1 *Expeditis: licht gelaaden.* 2 *Hæſitationis.* 3 *Vrees verlies en rouwe.* 4 *Zyn beraadt by zich hebbende.* 5 *Blaakten.* 6 *Deliberationem. Anderen leezen, ad deſperationem: ter wanhoope.* 7 *Uit vreeze der onzeekerheit ter zyd' uit ſtaan.*

oft ſtyfde, gekrys oft gekerm ontſtond. Ook niet de hofbendelingen alleen, Othoos eige ſoldaat, maar de voorgezondenen uit Mœſië boodtſchapten, hoe 't aankoomend heir eeven ſtyfzinnigh, de keurbenden binnen Aquileje gekoomen waaren. Zulks niemandt twyffelt, oft men kon vernieuwen een oorlogh, fel, rouwbaarigh, onzeeker voor verwinners en verwonnenen. Hy zelf afkeerigh van krygsberaading, *Deeze geneegenheit* [1], zeidt hy, *deez' uwe vroomheit, willends voor 't gevaar te werpen, dunkt my te hoogh een' prys van myn leeven. Hoe gy meer hoops vertoont, zoo 't my luſte te leeven, hoe de doodt ſchoonder zyn zal. Wy hebben elkanderen verzocht, ik en de Fortuin. En reekent den tydt niet oover:* ZWAARDER *is* „ *'t zich te maatigen in voorſpoedt, die men niet lang denkt te genieten.* „ *Het burgeroorlogh is van Vitellius begonnen, en van daar heeft ons ſtryden, om 't Vorſtendoom, zynen oorſprongh genoomen. Ik zal ten exempele dienen, dat m' 'er niet meer dan eens om ſtryde. Dat hier uit de naakoomſt* [2] *Otho waardeere. Vitellius zal genieten zyn' broeder, gemaalinne, kinderen. Ik heb nocht wraak, nocht trooſtlykheeden van doen. Laat van anderen 't ryk langer bezeeten, niemandt zoo kloekmoedelyk daar afgeſcheiden zyn. Wat zond' ik lyden dat zoo veel Roomſche jeughds, zoo veele voortreflyke heirkrachten weederom gevelt, en den Staate ontrooft wierden? Laat my dit gemoedt meede draagen, als oft gy voor my zoudt geſtorven zyn. Maar blyft te lyve, nochte en laat ons lang verletten, ik uwe behoudenis, gy myne beſtendigheit. Meer van zyn uiterſte te ſpreeken, ſmaakt na lafhartigheit. Houdt voor 't voorneemlykſte bewys myns beſcheers* [3], *dat ik oover niemandt klaagh. Want Gooden oft menſchen te beſchuldigen, is 't werk van den geenen die gaarne leeven zouden.* Dit geſeit hebbende, vermaand' hy yder, hen naa hunn' jaaren oft waardigheit meêwaarighlyk toeſpreekende, de jongelingen met achtbaarheit [4], d'ouwden met bidden, *zy zouden ſpoedelyk heenen gaan, nochte met marren de gramſchap des verwinners ſcherpen*: bedaart van aanſchyn, onbeteutert in zyn' woorden d'ontydige traanen der zynen beſtraffende [5]. Scheepen en waagens beveelt hy den vertrekkenden te geeven. Boexkens en zendbrieven uitmuntende in yver t'hemwaarts, oft ſchamperheit teegens Vitellius, vernietight hy. Deelt geldt om, ſpaarzaamlyk, en niet als ſtaande om te ſterven [6]. Thans heeft hy

Othoos reede aan de zynen, kiezende den doodt voor het ſtryden. 47

48 Hy vermaant de zynen te vertrekken.

1 *Dit harte.* 2 *Poſteritas.* 3 *Deſtinationis: van de vaſtheit myns beraadts.* 4 *Auctoritate.* 5 *Coërcens: bedwingende.* 6 *Een veegh man.*

Salvius Coccejanus, zyns broeders zoon, ſchrikkigh als een zeer jongk man, en treurende, van zelfs getrooſt, loovende zyn' trouwhartigheit, beſtraffende zyn' vertſaaghtheit: *Oft Vitellius van zoo wrangh een' gemoedt zoude zyn, dat hy voor de behoudenis van zyn heele huis, hem niet ten minſten deezen dank bewyzen zoude? Met zynen verylden uitgang verdiend' hy de genaadigheit des verwinners. Want niet uit endtlyke wanhoop, maar daar 't heir om ſlagh riep, had hy den Staate 't jonghſte geval quyt geſcholden. Naams genoegh was 'er voor hem zelven, adels genoegh voor zyn naakoomelingen verworven. Naa de Juliën, Claudiën, Serviën, had hy d'eerſte 't ryk in een nieuw huis gebracht. Dies zoud' hy zich, met opgebeurden moede, tot leeven ſtellen, nochte emmermeer vergeeten dat Otho zyn vaaderlyke oom geweeſt was, nochte 't zelve te zeer gedenken.* Waar naa, hebbende ieder doen vertrekken, hy een luttel ruſte namp. Ende hem nu met d'uiterſte zorgen beezigh, heeft een ſchielyke oproer daar af gewendt, door 't boodtſchappen van de verſleegenheit, en ongebondenheit der ſoldaaten. Want zy dreighden den weghgaanden met der doodt, 't felſte geweldt tegen Verginius voorhebbende, dien zy in huis geſlooten en beleegert hielden. Naa 't begrauwen van de aanſtichters der muiterye, weederom gekeert zynde, beleedigd' hy zich tot aanſpraak der vertrekkenden, ter tyd toe dat zy alle ongeſchendt wegh geraakten. De dagh ten avondt loopende, heeft hy zyn' dorſt met een' teugh killend waaters geſtilt. Toen twee hem gebraghte daggen verzocht hebbende, leidt hy d'een onder 't hooft: ende verwittight dat zyne vrunden nu vertoogen waaren, heeft hy den nacht geruſtelyk, en, zoo men voor zeeker zeidt, niet ſlaapeloos oovergebraght. Als de dagh begoſt aan te breeken, is hy met de borſt in 't yzer gevallen. Zyn' vryelingen en ſlaaven, en Plotius Firmus, Ooverſte der hofſoldaaten, op het ſteenen des ſtervenden, ingetreeden, hebben eene groote wonde gevonden. De uitvaart werdt geſpoeit. Dat had hy met gunſtjachtige [1] beeden begeert, *op dat zyn hooft niet afgehakt wierde, om tot ſpot te dienen.* 'T lichaam hebben gedraagen de hofregementen, met lof en traanen, kuſſende zyn' quetzuur en handen. Zommigen van de ſoldaaten braghten zich zelve neevens 't vier om, niet dat zy iets misdreeven oft vreeze hadden, maar uit naaryer der braafheit [2], en liefde t'hunnen Vorſte. Ende heeft daarnaa, mengelinx, tot Bedriacum, Placentië, in andere

49

Zyn aanſpraak aan zyn broeders zoon.

Otho ſtilt de ſoldaaten, die teegens de weghgaanden woeden.

Doorſteekt zich zelven.

Zyn uitvaart geſpoeit.

Zommige ſoldaaten dooden zich insgelyks.

1 *Ambitioſis*: eerzuchtige. 2 *Decoris*.

A. Vaillandt fecit

M. SALVIUS OTHO.

Dit's Otho, die voor Laf en Los alom bekent.
Nooit iet Romainsch bedreef, behalven in zyn endt:
Die, toen de nevel van zyn ramp scheen op te klaaren,
Zyn eigen bloedt vergoot, om't burgerbloedt te spaaren.

G. Brandt.

dere leegers, die ſoort van ſterven in zwang gegaan. Voor Otho werdt een graf geſticht, maatigh, en dat wel blyven zal. Dit eindt van leeven heeft hy gehadt in 't zeevenendertigſte jaar zyns ouderdooms. Zyn oorſprongk was uit d'amptmaatige ſtadt Ferente. Zyn vaader Oudburgermeeſter, grootvaader Oudeſchout, 't moederlyk geſlaght daarby niet haalende, en nochtans niet onſierlyk. In zyn' kindtsheit en jongelingſchap is hy geweeſt, gelyk wy hem vertoont hebben. Met twee ſtukken, 't een ooverlaſterlyk, het ander uitneemende, heeft hy by de naakoomelingen eeven veel goede als quaade faams verdient. Gelyk myns bedunkens het opzoeken van beuzelingen, en den geeſt van de leezers met verzierzelen te verluſtigen, geenſins de deftigheit deezes werx zoude paſſen; alzoo zoud' ik niet darren voor onwaarachtigh wraaken, dingen die uitgegeven [1], en ieder kundigh gemaakt zyn. Dat op den dagh, als tot Bedriacum geſtreeden werdt, een voogel van ongewoonlyke gedaante, by Regium Lepidum, in een veel bewandelt bos [2] is koomen zitten, vertellen de inwoonders, nochte daarnaa door den toeloop [3] der menſchen, ofte van 't rondtomvliegende gevoogelte, verſchrikt oft verjaaght is, tot dat Otho zich zelven ombracht: dat zy toen uit d'oogen weghgenoomen werdt [4]; en die de tyden ooverreekenden, bevonden zouden hebben, dat het begin en eindt des wonders, met Othoos uitgang oover een quaamen. In zyn' uitvaart, werdt, mits de rouw en ſmerte, der ſoldaaten muiterye vernieuwt. Nochte was 'er ymandt die ze intoomen kon. Zich keerende tot Verginius baaden zy hem, al dreigende, *dan 't ryk t'aanveirden, nu een gezandtſchap aan Cæcina en Valens te bedienen*. Verginius ter achterpoorte van 't huis, ſteelsgewyze uitgegaan, heeft hen, die nu inbraaken, te leur geſtelt. De gebeeden der regementen, die tot Brixellum gelegen hadden, droeg Rubrius Gallus over. Ende werd de vergiffenis terſtont verworven, de troepen daar Flavius Sabinus Ooverſte van geweeſt was, door zyn toedoen, zich aan 's verwinners zyde begeevende. 'T oorlogh ooveral ter needer geleidt zynde, is een groot deel der Vroedtſchappe, dat met Otho uit der ſtadt getrokken, daarnaa tot Mutina gelaaten was, in 't uiterſte gevaar gekoomen. Daar werdt de tydingh gebragt van den ongelukkigen ſtrydt. Maar de ſoldaaten die ſpraak voor valſch verwerpende [5], om dat zy de Vroedtſchap geſteurt op

Beſchryving van Othoos jaaren, oorſpronk, laſter en lof.

Wondervoogel.

51 Muitery vernieuwt.

De ſoldaaten verwerven vergiffenis.

52 Een deel der Vroedtſchap, te Mutina gebleeven, raakt in groot gevaar.

1 *Traditis*. 2 *Anders loco*: *plaats*. 3 *Cœtu*: *verzaameling*. 4 *Verdween*. 5 *Aſpernantes*: *verfoeyende, verſmaadende*.

op Otho hielden, ſloegen hunne reedenen gaade, hun aanſchyn en gelaat ten ergſte trekkende: zochten ten laaſte, door ſcheldwoorden en verwyt, oorzaak tot moordt. Terwyl de Raadtsheeren daarenbooven eene andere vreeze op den hals hadden, dat zy, mits de parthy van Vitellius nu verre boven lagh, geacht moghten werden, zich te traagh naar de zeege gevoeght te hebben. Alzoo beteutert [1] en ang van beide zyden, koomen zy te gaader, weetende [2] niemandt in 't bezonder eenigen raadt, ende veyliger onder de meenighte [3] door gemeenſchap van ſchuldt. 'T bezwaarde de zorghen der vervaarden, dat de orde [4] van Mutina hun *waapenen en geldt* aanboodt, en hen *beſchreeve Vaaders* noemde, met een' ontydige

53 eere. Daarna is 't gekyf merkwaardigh geweeſt, waarmeede Licinius Cæcina Marcellus Eprius als dubbelzinnighlyk [5] redeneerende, aanranſde. Nochtans en oopenden d'anderen hun gevoelen niet rondelyk. Maar de naam van Marcellus benydt, midts de geheughenis zyner verklikkeryen [6] en der nydt ten doele [7] ſtaande, hadt Cæcina geterght, om, daar hy een nieuwelingh en onlangs in de Vroedtſchap getrokken was, zich door groote vriendtſchappen vermaardt te maaken. Zy werden door de maatigheit [8] der deeghelykſten geſcheiden. Ende zy zyn alle naar Bononië gekeert, om weeder te raadtſlaan. Teffens werden midlertydt meer booden verwacht. Tot Bononië, luiden verdeelt hebbende op de weegen, die yder, verſcht aankoomende, ondervraagen zouden, werdt eenen vryeling van Otho afgevordert *d'oorzaak van zyn vertrek*. Die antwoordde, *dat hy 't laatſte bevel van den zelven hadt. Hy had hem wel leevendigh gelaaten, maar zonder andere zorge, dan die de naakomſt raakte, en 't liefkoozen des leevens afgeſcheurt hebbende.* Hier uit onſtondt verwonderingh, en ſchaamte van meer te vraaghen.

Cæcina beſchuldigt Eprius Marcellus.

De Vroedſchap keert naar Bononië.

54 Ende heeft yders gemoedt naar Vitellius gehelt. Zyn broeder L. Vitellius was daar meede ten raadtſlagh, en begoſt nu d'ooren met vlaayen te nygen, als ſchielyk Cœnus, Neroos vryelingh, hen alle met een gruwelyke leughen voor 't hooft ſloegh, voorzeeker zeggende, *dat door 't ooverkoomen der veertiende keurbende, daar bygevoeght de krafien van Brixellum, de verwinners geſlaagen waaren, de fortuin der parthye gekeert*. De oorzaak des verzierens was om Othoos bullen [9], daar niet op gepaſt werdt, door blyder tydinge,

Loogenſyding door Cœnus uitgedrooit.

1 *Bedeeſt.* 2 *Neemende, voorſtaande.* 3 *Onder een' meenighte veiliger.* 4 *Staat, wet.* 5 *Waifelzinniglyk.* 6 *Aanbrengeryen.* 7 *In 't oogh.* 8 *Moderazione: beſcheidenheit, maatigheit.* 9 *Diplomata.*

ge, weeder in haar kracht te ſtellen. Ende wat Cœnus belangt, die is gezwindelyk naar ſtadt gereeden, en heeft weinigh daaghen daarnaa, door bevel van Vitellius, zyn' ſtraffe geleeden. 'T gevaar der Raadtsluiden nam toe, geloovende d'Othoniaanſche ſoldaaten, dat het aangebraghte waarachtig was. De vreeze werdt geſtyft, door dien men, in ſchyn van beraadingh oover de gemeene zaake, van Mutina vertrokken, en de parthy verlaaten was. Zonder echter in 't gemeen te vergaaderen, heeft elk voor zich zelven gezorght: tot dat brieven van Fabius Valens gezonden hun de vrees afnaamen. Ende Othoos doodt hoe zy loflyker was, hoe zy ſnellyker gehoort werdt. Maar te Roome was niet met allen ſchrix: de ſpeelen van Ceres werden naar de wyze aanſchouwt. Als wiſſe booden in de ſchouwburgh de tyding bragten, *van Othoos ſcheiden uit den leeven, en dat Flavius Sabinus, Stadtsooverſte, 't geen 'er van ſoldaaten in ſtadt was onder eedt van Vitellius gebracht hadt*, klapten [1] zy Vitellius toe: 't volk, met lauwer en bloemen, droeg de beelden van Galba, rondtom de tempels, hoopen kroonen op een werpende, in maniere eener tombe, neevens den poel van Curtius; welke plaats Galba ſtervende met zyn bloedt bekladt hadt. In den Raadt wordt alles wat in de langduurige vorſtendoomen van anderen gedicht [2] was, terſtont gekeurt. Daar voegde men by lof en dankzegging aan de Germaniſche heiren. Ende werdt een bezending heen geſchikt om de blyde boodtſchap [3] te verrichten. Men las de brieven van Fabius Valens aan Burgermeeſteren geſchreeven, niet te fier ingeſtelt [4]. Aangenaamer is Cæcinaas zeedigheit geweeſt, om dat hy niet geſchreeven hadt. Voor de reſt Italië werdt zwaarlyker en feller geneepen [5], dan in oorloge. De Vitelliaanen verſpreit door de amptmaatighe en bouwſteeden plonderden, roofden, bezoedelden alles met verkraften en geilheit [6], graatigh oft veil tot alles, 't waar billik oft onbillik [7], zonder heiligh oft onheilig te ſpaaren. Ende waaren der die hunne vyanden, onder ſchyn van ſoldaaten, ombraghten. En de ſoldaaten zelfs kennende de geweſten, leiden zich de volle akkers, de ryke heeren ten buit toe, oft zoo daar weederſtant viel, zochten ze uit terooyen: zynde de Ooverſten hun onderworpen, en zoo koen niet dat zy 't verbooden. In Cæcina was min gierigheits, meer ſtaatzuchts [8]: Valens om 't voordeel en

Daar 't gevaar der Vroedſchap door toeneemt.

55 Te Roome is men onbezorght.

Het volk valt Vitellius toe.

En de Raad vlaait hem met eertytelen.

56 Italië word door zyn krygsvolk geplondert en bedorven.

1 *Plauſere.* 2 *Compoſita.* 3 *Gaudio fungeretur: boodtſchap van vreughde.* 4 *Haud immoderatæ.* 5 *Afflicta.* 6 *Stupris.* 7 *Fas nefaſque.* 8 *Eerzuchts, gunſtjachts.*

gewin, vol opſpraaks, en daar oover ook door de vingeren zienᵈe met de ſchuldt van anderen. De zaaken van Italië nu oover een' wyle zeer geſlooten zynde, vielen zoo veele voetknechten en ruiteren, 't geweldt, de ſchaade, en 't ongelyk, zwaar te draaghen.

57 Vitellius trekt met de reſt zyner heirknechten naar Italië.

Vitellius daarentuſſen, onbewuſt zyner zeeghe, ſleepte d'ooverige krachten des Germaniſchen heirs, als oft het oorlogh noch in zyn geheel geweeſt waar. Weinig van d'oude ſoldaaten werdt in de winterleegers gelaaten, het uitkiezen van volke in de Galliën geſpoeit, om de naamen der ooverblyvende keurbenden te vullen. De zorghe der oorloghe werdt aan Hordeonius Flaccus toegeſtaan. Hy zelf heeft zich van de geenen die in Brittannië waaren uitgeleezen, achtduizendt mann' bygevoeght. Ende weinigh daaghen weeghs voortgetoogen zynde, vernam hoe de dingen by Bedriacum wel afgeloopen waaren, en 't oorlogh, door Othoos doodt, ter needer geſtort. 'T volk ter zaamening geroepen hebbende, verheft hy de vroomheit der ſoldaaten met lof op lof. Als 't heir verzocht *dat hy zynen vryeling Aſiaticus met de Ridderlyke waardigheit beſchenken zoude*, heeft hy d'oneerlyke vlaayerye ingetoomt. Daarnaa uit wiſpeltuurigheit van aardt, gaf, 't geen hy in 't oopenbaar afgeſlaagen hadt, in 't heimelyk oover maaltydt: en vereerde met ringen Aſiaticus eenen vuilen ſlaaf, en door quaade konſten naar ſtaat jachtende. In de zelfſte daagen, quaamen daar booden, *dat beide de Mauritaniën, met ombrengen van den Bezorger Albinus, zich tot zyne parthye gevoeght hadden*. Lucejus Albinus, van Nero oover 't Cæſarienſer Mauritanie geſtelt, ende hem door Galba de bedieninge van 't Tingitaanſch wingeweſt daarbygevoeght zynde, vondt zich met krachten niet om verſmaaden verzien. Hy hadt achtien regementen, vyf vlerken, een weldig getal Mauren by zich, een' troep door ſtruikrooven en buiten ten oorloghe bequaam. Naa de moordt van Galba tot Otho nygende, nochte met Afrike vernoeght, ſtondt hy om oover te ſpringen in Spanje, dat met een naauwe zee daar afgeſcheiden is. Hier door kreegh Cluvius Rufus vrees, en beval *de tiende keurbende den ſtrandt te genaaken*, als gezint oover te zetten. Eenige Hondertmans werden voor uit gezonden, om de gemoeden der Mauren, voor Vitellius, te winnen [1]. Nocht hadt het veel zwaarigheits, zynde de faam des Germaaniſchen heirs groot in de wingeweſten. Daarenbooven werdt uitgeſtrooit, *dat Albinus, verſmaadende den tytel van Verzorgher, zich 't koningklyk ſieraadt* [2], *en den*

Kryght tyding van Othoos doodt.

Beſchenkt zynen vryling Aſiaticus met den ringh.

58

Albinus bedryf in Mauritanië.

1 *Conciliarent.* 2 *Inſigne.*

naam

naam van Juba aannam. De gemoeden alzoo verandert zynde, worden Asinius Pollio, Ooverste eener vlerke, een van de getrouwsten aan Albinus, samt Festus en Scipio, Ooversten van regementen, gedempt. Albinus zelf, terwyl hy uit het Tingitaansch wingewest naar 't Cæsarienser Mauritanië trekt, aan strandt gekoomen zynde, wordt vermoordt. Zyn' gemaalinne, alzoo zy zich voor de doodtslaagers vertoonde, werdt met eenen omgebracht: zonder dat Vitellius eenigh onderzoek deedt op 't geen 'er omgingk. Met kort gehoor liep hy heenen oover dingen, al waaren ze groot, mooghende teegens geen' zwaare zorgen. Het heir beval hy te lande zynen wegh te vorderen. Zelf voer hy de Ararstroom af, zonder eenige Vorstelyke pracht, dan aanzienlyk om zyn' oude gebreklykheit [1]: tot dat Junius Blæsus, Regeerder van 't Lugdunenser Gallië, van doorluchtigh geslacht, ruim van hart, en ryk genoegh daar toe, den Vorst met dienstbooden bestuwde, en mildelyk verzelschapte, met het zelfste ondank begaande, alhoewel Vitellius zynen haat met neederigh vlaayen [2] bewimpelde. Tot Lugdunum waaren by der handt de Hooftluiden der booven en der onderleggende parthye. Valens en Cæcina gelooft [3] voor de zaamening, heeft hy om zynen wielzeetel [4] gestelt. Thans beveelt hy 't ganssche heir *zynen noch spraakeloozen zoone te gemoet te loopen* [5]. Den zelven oovergebracht en met eenen waapenrok bedekt namp [6] hy in zynen schoot, noemd' hem *Germanicus*, en omgord' [7] hem met alle de sieraaden der Vorstelyke fortuine. Deeze te groot een' eere in voorspoedt, is in weederspoedt tot troost gedeegen. Toen werden de voorbaarighste Honderdtmannen der Othoniaanen omgebracht: waar uit de voorneemlykste vervreemding van Vitellius, onder de Illyrische heiren, ontstondt. D'andere keurbenden, met een', door 't voorspruiten der smette, en nydt teegens de Germanische soldaaten, scherpten de zinnen [8] op oorlogh. Suetonius Paulinus en Licinius Proculus hieldt hy met lang marren in treuren [9]: tot dat zy gehoordt werdende, zich meer met noodige dan eerlyke ontschuldingen behielpen. Zy reekenenden hem aan, dat zy willends verraaders geworden waaren: *'t rak van den langen wegh voor den strydt, de vermoeyenis der Otthoniaanen, 't mengen der waagenen onder de drifte* [10], *en veele dingen by geval toegekoomen*, aan hun bedrogh toeschryvende. Ende heeft

59

Hy wordt gedoodt, en ook zyn gemaalin.

Vitellius vaart d'Arar af.

Junius Blæsus grootdaadigheit.

Vitellius zoonken als Cæsar geeert.

60

Zyn wreedtheit teegens etlyke Hondertmannen.

Schandelyke ontschuldiging van Suetonius en Proculus.

1 *Egestate*: *behoeftigheit, armoede*. 2 *Humilibus blanditiis*: *met ootmoedigh liefkoozen, of smeeken*. 3 *Laudatos*: *gepreezen*. 4 *Curuli*: *waagenzeetel*. 5 *Trekken*. 6 *Retinens*: *hieldt*. 7 *Omwondt*. 8 *Meditabantur*: *leiden toe*. 9 *Squallidos*: *bezwalkt*. 10 *Agmen*.

heeft Vitellius d'ontrouwe gelooft, en hunne trouwe vry geſprooken [1]. Salvius Titianus, Othoos broeder, bleef buiten gevaar, verſchoont om zyn' trouwhertigheit en vuidigheit. Marius Celſus behieldt het Burgermeeſterſchap. Maar 't gerucht gingk, en werdt gelooft, ook thans in den Raadt verweeten aan Cæcilius Simplex, *dat hy de eere om geldt hadt willen koopen, niet zonder den ondergangk van Celſus*. Vitellius ſtondt het teegen, en heeft naaderhandt aan Simplex gegeeven een burgermeeſterſchap ongekocht, en onbeſmet [2] met misdaadt. Trachalus is door Galeria, gemaalin van Vitellius, teegens de wroegers beſchut. Onder de gevaarlykheeden der groote mannen ('t is een ſchande om zeggen) heeft een zeeker Maricus, uit het graauw der Boyen, zich darren inwikkelen ter fortuine [3], en de Roomſche waapenen tergen [4], met veinzen van eenige heemelſche maght. Ende nu gehouden zynde voor *den verloſſer der Gallien, en eenen Godt* (dien naam had hy zich zelven toegeëigent) acht duizendt menſchen op de been gebraght hebbende, ſleepte hy wegh de naaſte dorpen der Æduën: als die zeer deftige burgery, met een deel uitgeleeze jeughds, en zommige regementen van Vitellius daar bygevoegt, den bezeeten [5] hoop heeft doen verſtuiven In dien ſtrydt is Maricus gevangen, en thans den wilden dieren voorgeworpen, ende om dat hy niet verſcheurt werdt, geloofde 't lompe graauw, dat hy onſchendbaar was, tot dat hy, in 't gezicht van Vitellius, omgebraght werdt. Nochte heeft men tegens d'afvallers, oft ymandts goederen, wyder gewoedt. D'uiterſte willen der geenen die in d'Othoniaanſche ſpitſe [6] gevallen waaren, hebben ſtadt gegreepen, oft de wet, daar geen uiterſte wil verklaart was. Zoo hy zyn overdaadt maatighde, voor zyn gierigheit was gantſchelyk geen' vreeze te hebben. Zyn luſt tot banketteeren was vuil en onverzaadelyk. Uit ſtadt en Italië werdt alles wat de keele terght, oovergebraght; dreunende [7] de weegen van d'eene en d'andere zee af. De Vorſten [8] der ſteeden werden uitgeput, door 't aanrechten van maaltyden: de ſteeden zelfs verwoeſt. De ſoldaat veraarde van zyn' arbeidzaamheit en vroomigheit, door aanwenſt der welluſten, en verachting der Ooverſten. Hy zandt vooruit naar ſtadt een plakkaat, waar by hy den naam van *Auguſtus* uitſtelde, dien van *Cæſar* niet aannam, terwyl hy de maght niet beſnoeide. De wiſtkonſtenaars [9] wer-

Titianus en Celſus geſpaart.

61

Maricus zinnelooze toelegh,

En ſtraffe.

62

Vitellius welluſtige overdaadt.

Zyn plakkaat.

1 *Gelooft 't geen zy van hunn' ontrouw zeiden, en hen by vonniſſe getrouw verklaart.* 2 *Innoxium: rein van ſchuldt.* 3 *Scheepen met de fortuine.* 4 *Provocare: uitdagheu.* 5 *Fanaticam.* 6 *Slagh.* 7 *Strepentibus.* 8 *Treffelykſten.* 9 *Mathematici.*

werden uit Italië verdreeven: ſtrengelyk verbooden aan de Roomſche Ridders, *zich met het ſpel* [1] *oft zand te bezoedelen*. De voorgange Vorſten hadden zulks met geldt, en dikwils met geweldt, doorgedreeven. Ende veele amptmaatige en bouwſteeden yverden 't naa, de bedorvenſte der jongelingen door loon bekoorende [2]. Maar 63
Vitellius, door de aankoomſt zyns broeders, en inkruipen van de leermeeſters der heerſchappye [3], hoovaardiger en feller geworden, heeft bevoolen Dolabella om te brengen, dien wy verhaalt hebben van Otho ter Aquinater bouwſteede ingebannen [4] te zyn. Dolabella, naa 't hooren van Othoos doodt was in ſtadt gekoomen. Dat werd hem van Plautius Varus, die 't Schoutſchap bedient hadt, en een van Dolabellaas inwendighſte vrienden was, by den Ooverſte der ſtadt Flavius Sabinus te laſt geleidt, *eeven als oft hy uit de bewaarnis gebrooken, zich aan de verwonne parthy tot een Hooftman vertoont hadt*. Hy voegd' 'er by, *dat het regement tot Hoſtie leggende door hem getracht was te bekooren*. Ende geen bewys van zoo groote miſdaaden hebbende, keerd' hy tot berouw, zoekende te ſpaade [5] vergiffenis, nu de ſchelmery al bedreeven was. Als Flavius Sabinus draalde oover zoo groot een zaak, heeft hem de huisvrouw van L. Vitellius, Triaria, fors boven den aardt der wyven, doen ſchrikken van den naam der genaadigheit, uit het gevaar des Vorſten te zoeken. Sabinus uit zich zelven zacht van geeſt, licht om veranderen als hem vrees aanging, en in eens anders gevaar voor zich zelven vervaart, om den ſchyn t'ontgaan van hem opgeheeven te hebben, heeft den vallenden een ſchup gegeeven. Vitellius derhalven, 64
uit anxt en haat, en dat Dolabella zyn gemalinne Petronia thans ten huuwelyke genoomen hadt, heeft hem by brieven ontbooden, en, ſchuuwende de zeer bewandelde Flaminier heirbaan, belaſt ter zyden af te ſlaan naar Interamna, en aldaar om te brengen. Te lang een werk docht dit den ombrenger: hy heeft hem onder weege in een herberg ter aarde geworpen, en gekilt: tot groote benyding des nieuwen Vorſtendooms, dat men aan dit eerſte ſtaal leerde kennen. Ende diende tot meerder belaſtingh van Triariaas dartelheit, het zeedigh en haar naaſtaanſtaande exempel van Galeria 's Veldtheers gemaalin, den bedroofden niet toedrieſchende: en van de moeder der Vitellien Sextilia, een vrouw van gelyke deeghelykheit, en van de ouwde wyze. Jaa gingk haar naa, dat zy op d'eerſte brieven van haaren

Dolabella door Varus betight.

Triaria, huisvrouw van L. Vitellius een fors wyf, beweeght Sabinus tot hardigheit tegens Dolabella,

Die wordt, door beſtel van L. Vitellius omgebraght.

Galeria gemaalin van Vitellius een zeer zeedige, en Sextilia, de moeder der Vitellien,

1 *Schermſpel*. 2 *Aanlokkende*. 3 *Des heerſchens*. 4 *Sepoſitum*. 5 *Seram. Lipſ.*

een zeer deeghelyke en wyze vrouw.

zoon gezeidt hadt, *dat van haar geen Germanicus, maar een Vitellius geteelt was*, nochte konnende daarnaa de Fortuin met haar lokkaas [1], oft het flikflooyen [2] der burgerye, zoo veel op haar winnen, dat zy zich tot vroolykheit ſtelde, heeft zy alleenlyk de wecderſpoedt haars huis geproeft. Vitellius nu van Lugdunum vertrok-

65 Cluvius Rufus komt by Vitellius.

ken zynde, komt M. Cluvius Rufus hem ingevolght, Hiſpanië verlaaten hebbende: met blydtſchap en gelukwenſching in 't aanſchyn, ang in 't hart, en weetende dat men met aanklaghten naar hem ge-

Was in zyn afzyn beticht.

ſteeken [3] hadt. Hilarius Cæſars vryeling hadt hem bedraaghen, *als oft hy gehoort hebbende van 't Vorſtendoom van Otho en Vitellius, zelf op eighe mooghenheit, en bezit der Hiſpaniën hadt toegeleit, en daarom geenen naam van eenighen Vorſt in 't hooft der heerlyke brieven [4] geſtelt hadt*. Zommighe punten zyner reedeneeringen [5] duid' hy als ſtrekkende tot ſmaadt van Vitellius, en om de gemeente t'hem

Maar hy redt zich, en wordt van Vitellius begunſtight.

zelvenwaarts te trekken. D'achtbaarheit van Cluvius ſtondt boven, zulx Vitellius van zelfs beval zynen vryelingh te ſtraffen. Cluvius werdt 's Vorſten gezelſchappe bygevoeght, zonder hem Hiſpanië te beneemen, 't welk hy afweezende geregeert heeft, naar 't exempel van L. Arruntius, den welken Tiberius Cæſar, uit vreeze, Vitellius zonder eenighe bedeeſtheit Cluvius by zich hieldt. Aan Trebellius Maximus en gebeurde de zelfſte eere niet. Hy was uit Britannië gevlooden, om de gramſchap der ſoldaaten. In zyne plaatze werdt ge-

66 Bolanus in plaats van Trebellius naar Britannië gezonden.

zonden Vectius Bolanus. In den jegenwoordigen ſtaat der dingen [6], was Vitellius angh voor den moedt der verwonne keurbenden, die geenzins gebrooken was, verſpreit door Italië, en gemengt onder de verwinners, ſpraaken zy vyandtlyk: en was der veertiendelingen de voorneemlykſte, die looghenden verwonnen te zyn Naamelyk,

De veertiende keurbende loochent overwonnen te zijn, 't welk Viteſſius ang maakt.

dat in de ſpits van Bedriacum de vaanplichtige [7] alleenlyk uit den velde gedreeven, de kraften der keurbenden daar niet by geweeſt waaren. Men vondt goedt hen weeder naar Brittannië te zenden, van waar hen Nero ontbooden hadt, en dat daarentuſſen de Batavierſche regementen neevens hen zouden leegeren, om d'ouwde tweedraght met de veertiendelingen. Nochte duurde de ruſt lang in zulk eenen

Twiſt tuſſen die bende en de Batavieren, die

haat onder gewaapenden. Tot Auguſta der Taurinen, terwyl een Batavier eenen zeekeren ambightsman als eenen bedrieger naajaaght, een keurbendelingh den zelven als zynen waardt beſchermt, zyn de

ſpits-

1 *Illecebris*. 2 *Ambitus*: de gunſtjaght. 3 *Petitum*. 4 *Diplomatibus*. 5 *Orationum*. 6 *E præſentibus*. 7 *Vexillariis*, dat zyn d'ouwde en alleen tochtplichtige ſoldaaten.

ſpitsbroeders van hun yder toegeloopen, en van ſchelden tot doodtſlaan voortgeſchreeden. Ende zoud' 'er een felle ſtrydt gebrandt hebben, ten waar dat twee hofregementen, zich de zaak der veertiendelingen aantrekkende, deezen 't hart vermeerdert, en den Batavieren ſchrik aangejaaght hadden: dewelke, als getrouw, Vitellius geboodt by zyn heirtoght te voeghen; de keurbende oover de Grajer Alpen gevoert, dien keer [1] van wegh te neemen, waar lanx zy Viënne quam te ſchuwen, want ook voor de Viennenſen hadt men vreeze. In de nacht, als de keurbende op reis ſloegh, laatende hier en daar 't vuur ongeleſcht, is een deel der Tauriner bouwſtadt verbrandt: welke ſchaade, gelyk wel alle de quaaden des oorloghs, door grooter rampen [2] van andere ſteeden, verduiſtert werdt. De veertiendelingen, van d'Alpen afgedaalt zynde, droegen alle de oproerigſten de krygsteekens naar Vienne: zy werden door d'oovereenſtemming der beſten geſchorſt; en de keurbende overgevoert in Brittannië. De naaſte vrees van Vitellius was voor de hofregimenten. 67
Eerſt verdeelt, daarnaa door eerlyk afdankken verzacht, brenghen zy hunne waapenen aan de Kornellen: tot dat het gerucht van oorlogh, door Veſpaſianus verwekt, quam te wakkeren. Althans weeder ter ſoudye keerende, zyn zy de kraft der Flavianer parthye geweeſt. De eerſte keurbende der vlootelingen is naar Hiſpanië gezonden, om door pais en ruſt mak gemaakt te werden. De elfde en zevende zyn weeder in haare winterleegers geleit. Den dertiendelingen werdt bevoolen ronde ſchouwburgen te bouwen. Want Cæcina reede tot Cremona toe, Valens tot Bononië, om een ſchouwſpel van ſchermers te vertoonen: zynde Vitellius nimmer zoo zorghvuldigh, dat hy zyne luſten vergat. En zeeker hy had de parthyen gevoeghlyk verdeelt, 't en waar, in een' muiterye, onder de verwinners, uit ſpeelſch begin, gereezen, 't getal der needergeſlagenen, den haat der oorloge geſtyft hadt. Vitellius was tot Ticinum ter taafel gaan leggen, en hadt Verginius ten bankette doen koomen. De Steedehouders en Kornellen, naar de zeeden der Veldtheeren, yveren hunne deftigheit naa, oft neemen geneught in tydtlyk ter maaltydt te gaan. Naar gelanghe [3] is de ſoldaat ernſtig [4] of dartel [5]. By Vitellius was alles zonder orde, dronkenmans werk, meer zweemende naar nachtgewoel [6], en Bachusfeeſt, dan naar krygstucht, en een

tot daatelijkheit uitberſt.

Maar zy werden van een geſcheiden.

Een deel der Tauriner bouwſtadt verbrandt, door achteloosheit der XIV keurbende.

De hofregementen eerlijk afgedankt.

D'andere keurbenden hier en daer geplaatſt.

68

Vitellius banketteert te Ticinum met Verginius.

Onorde in zijn heir.

Sss 2 lee-

[1] *Die bocht.* [2] *Clades: afbreek.* [3] *Perinde: naar advenant.* [4] *Intentus.* [5] *Licentior: ongebonden.* [6] *Pervigiliis.*

Beroerte en ſtrydt aldaar, uit een geringe oorzaak, ontſtaan.

leeger. Twee ſoldaaten dan, d'eene van de vyfde keurbende, d'ander van de Galliſche hulptroepen, door dertelheit en tot ſtrydt van worſteling ontſteeken zynde, naa dat de keurbendeling gevallen was, de Gal hem braveerde, en de geenen die om 't zelve t'aanſchouwen, verzaamelt waaren, door zucht elk tot den zynen, geſpliſt weezende,

Twee regementen der hulptroepen verſlagen.

borſten de keurbendelingen uit, ten bederve der hulpelingen, en werden twee regementen omgebragt. De reddingh der beroerte was een' andre beroerte. Men zagh van verre ſtof en waapenen. Toen

Een valſch gerucht ſcheidt den ſtrydt.

ging ſchielyk de kreet op, *dat de veertiende keurbende, haaren wegh keerende, ten ſtryde aanquam*. Maar 't waaren de geenen die 't trekkende heir in orde houden. Bekent wordende naamen zy de bekommering wegh. Een ſlaaf van Verginius daarentuſſen, by geval, ontmoetende, wilde men [1], dat voor hadt Vitellius te vermoorden.

Verginius van de ſoldaaten ter doodt gevordert.

Ende ſtreefde de ſoldaat naar 't banket toe, vorderende Verginius ter doodt. Zelf Vitellius, alhoewel zich in allerley vermoeden verſlaande, heeft aan d'onnozelheit van Verginius niet getwyffelt. Ter naauwe noodt nochtans werden zy ingetoomt, die om 't bederf van eenen man, Oudtburgermeeſter, en eertydts hunnen Ooverſte, riepen. Nochte heeft men 't in eenige muiterye, op iemand dikwyler dan op Verginius gelaaden gehadt. 'S mans verwondering en faam bleef in ſwank gaande: maar zy hadden 'er eenen haat op, als van hem verſmaadt

69 weezende. Des anderen daaghs is Vitellius, naa 't hooren van de gezanten der Vroedtſchappen, die hy aldaar hadt bevoolen te toeven, oovergegaan in 't leeger, en heeft noch [2] de trouwhartigheit der ſoldaaten gelooft: knorrende de hulpelingen *dat de keurbendelingen in zoo groot een' ſtraffeloosheit en vermeetelheit toenaamen*.

Vitellius pryſt de keurbendelingen.

De regementen der Batavieren, op dat ze niet wrangs [3] beſtonden, zyn weeder naar Germanië gezonden, brouwende 't noodtlodt den aanvank van een in-en uitheemſch oorlogh te gelyk. De hulptroepen der Gallen werden weeder aan de ſteeden toegeſchikt, een weldigh getal, en dat terſtont met den eerſten afval, om den krygh met ydelen ſchyn [4] t'ontzighlyker te maaken, was aangenoomen. Voor de reſt, op dat de gelleere middelen des ryks nochtans ſtrekken moghten tot vervallingh der ſchenkaadjen, beveelt hy *de ſchaaren [5] der keurbenden en hulptroepen te beſnoeyen*, verbiedende 't aanvullen der zelve. Ende boodt men mengelinx yder zyn afſcheidt aan. Dat was

Sendt de Batavieren naar Germanië.

Beſnoeit zyne troepen.

den

1. *Inſimulatum*: wordt beſchuldigt. 2. *Ultrò*. 3. *Turculentius*: feller. 4. *Inter inania belli*. 5. *Numeros*.

den ſtaate bederflyk, den ſoldaat onaangenaam, die in een kleen getal eevenveel dienſts moeſt doen, en t'elken maale weederom 't gevaar en den arbeidt op den hals kreegh: ende werden hunne krachtdn door de weelde gekneuſt [1]: teegens d'ouwde tucht, en inſtellingen der voorouderen, by dewelke de Roomſche zaak beeter met vroomheit [2] dan met geldt is ſtaande gehouden. Van daar ſwaaide Vitellius naa Cremone, ende gezien hebbende 't ſchouwſpel van Cæcina, wordt beluſt om 't veldt van Bedriacum te betreeden, en met het ſpoor der verſche zeeghe zyn' ooghen te verklaaren. Een vuile en felle [3] vertooningh. Geen veertig daagen naa den ſlagh, verſcheurde lichaamen, afgehakte leeden, rottige gedaanten van mans en paarden, d'aarde bezoedelt met etter, een yſlyke [4] woeſtheit, door 't onder den voet werpen van boomen, en vruchten. Eeven onmenſchelyk ſtondt het, het deel van den wegh te zien dat de Cremonenſen met lauwer en roozen beſtrooit hadden, met ſtichten van altaaren, en ſlagten van offer, koninckklyker wyze. 'T welk, voorshands tot blydtſchap dienende, thans hun bederf veroorzaakt heeft. Valens en Cæcina waaren daarby, en toonden de plaatſen van den ſlagh: *dat van hier de ſchaare der keurbenden uitgeborſten was, van hier de ruiters opgeſtooven: van ginder de troepen van byſtant rondtsom geſlingert*. De Kornellen voorts en Ooverſten, elk hunne daaden verheffende, mengden waarheit met valſcheit, oft met ooverwaarheit [5]. 'T graauw der ſoldaaten ook, met gekrys en blydtſchap keerde [6] van den wegh af, kennis neemende van de lenghte en breedte des ſtrydts, aanſchouwende den dyk van waapenen, d'opgehoopte lichaamen, en zich daar over verwonderende. Ende waaren 'er, die, met het verkeerlyk lot der dingen', tot traanen en barmhertigheit beweeght werden. Maar niet Vitellius heeft zyn oogen daar af gewendt, nochte eenen gruwel van zoo veel' duizenden onbegraavene burgeren gehadt. Jaa verheught daar in, en onweetende des lots, dat hem zoo naa was, ſtelde offer toe voor de Gooden der plaatze. Daarnaa wordt tot Bononië het ſchouwſpel van ſchermers, door Fabius Valens, vertoont; zynde de toeruſting uit der ſtadt derwaarts gevoert. Ende hoe hy bet naaderde, hoe de reize ſnooder [7] werdt, vermengt met ſpeelgezellen [8], en drommen van gelubden, naar den aardt van Neroos hof. Want Vitellius verhief

70. Trekt naar Cremone. Aanſchout het veldt daar d'Otthoniaanen verwonnen werden. Een vuil en wreedt ſchouwſpel: Daar veelen zich oover verheughen, En op ſtoffen: Dat anderen betreuren: Dat Vitellius te zeer vermaakt.

71. Hy volght de ſnoodtheit van Neroos hof.

1. *Bedorven: verſlenſt.* 2. *Virtute: deught.* 3. *Atrox: euvle.* 4. *Dira: vervloekte.* 5. *Majora: meer dan waarheit.* 6. *Sloegh.* 7. *Bedorvener.* 8. *Hiſtrionibus.*

Wiens volgeling hy plagh te zyn.

hief Nero zelf met verwondering, gewoon hem te volgen als hy zong, niet uit noodt, gelyk alle de eerlykſten, maar uit overdaadt, zynde een ſlaaf en aangekocht eigen der meſtinge [1]. Op dat hy leedighe maanden van eere moght oopenen voor Valens en Cæcina, werden de Burgermeeſterſchappen der anderen verengt, die van Marius Macer ontveinſt, als van eenen Ooverſte der Othoniaanſche parthye: ende heeft hy Valerius Marinus, van Galba tot Burgermeeſter gekooren, uitgeſtelt; niet dat hem deez' vertoornt hadt, maar om dat hy een zacht man was, die zich 't ongelyk ſlappelyk had aan te trekken. Pedanius Coſta werdt overgeſlaaghen, den Vorſte onaangenaam, als die zich teegens Nero hadt darren ſtellen, en Verginius opgeruidt. Maar hy braght andere oorzaaken voort. Ende bedankte men daarenbooven Vitellius, uit ſlaavernys gewoonte. Een' leughen, alhoewel met heftigh begin aangevangen, en is niet booven weinigh daaghen in kracht gebleeven. Een was 'er gevonden die zich uitgaf *voor Scribonianus Camerinus, en dat hy uit vreeze der Neroniaanſche tyden, zich in Hiſtrië verborghen gehouden hadt, om dat d'aanhangelingen* [2], *en akkers der ouwde Craſſen, en de gunſt des naams noch in weezen was*. Derhalven alle de ſnoodtſten aangenoomen zynde om dit ſpel te ſpeelen, voeghden 'er zich by 't lichtgeloovend' graauw, en zommigen der ſoldaaten, uit dwaaling van de waarheit af, oft tocht tot nieuwigheit, elk om ſtrydt: als hy geſleept voor Vitellius, en gevraagt, *wat hy was voor eenen menſche*, terwyl men geen waarheit in zyn woorden vondt; en dat hy van zynen heer gekent werdt, zynes ſtaats [3] een verloopelingh te weezen, met naame Geta, ſlaafſcher wyze geſtraft werdt. 'T is naauw gelooflyk om verhaalen hoe de hoovaardye en zorgheloosheit in Vitellius aangroeide, naa dat de ſpieknechten [4] uit Syrië en Judæa boodtſchapten *dat het Ooſt onder zynen eedt gebrocht was* Want, alhoewel met loſſe maare en zonder zeekeren man, Veſpaſianus was nochtans in den mondt en 't gerucht, ende wekte 't hooren van zynen naam gemeinlyk Vitellius op. Hy en 't heir toen, als hebbende niemandt die teegens hem op wilde [5], waaren met wreedtheit, roof, tot uitheemſche zeeden uitgeborſten. Maar Veſpaſianus hadt het oogh op oorlogh en waapenen, ſampt de kraften verre oft naaby geleegen. De ſoldaat was zoo willigh voor hem, dat, als hy hun den eedt voorzeide, en aan Vitellius alle voorſpoedt toewenſchte,

Hy onthoudt of ontrekt zommigen d'eerampten, om ze aan zyne vrienden uit te deelen.

72

Een valſche Scribonianus.

Gevangen, gekent, en als ſlaaf gekruiſt.

73

De tyding dat zich 't Ooſte Vitellius onderwierp, vermeerdert zyn hoovaardt en zorgloosheit.

74

Veſpaſianus heeft het oog op het ryk.

zy

1 *Saginæ*: *gulſigheit*. 2 *Clientelæ*. 3 *Conditione*. 4 *Speculatores*: *Spieſoldaaten*. 5 *Darde*.

zy 't met ſtilzwygen aanhoorden. 'T gemoedt van Mucianus was niet vreemdt van Veſpaſianus, en bet tot Titus geneegen. Alexander, Ooverſte van Ægypten, was in maatſchappye van raadt met hem getreeden. De derde keurbende, om dat zy uit Syrië in Mœſië oovergetoogen was, teld' hy onder de zyne. De reſt der keurbenden van Illyricum, hoopte men te zullen volgen. Want alle de heiren waaren ontſteeken door de vermetelheit der ſoldaaten van Vitellius koomende, om dat zy gruwzaam [1] van lyf, ſchor van ſpraak, d'anderen beloegen [2], als huns gelyk niet weezende. Maar 't gewight der oorloge deed' dikwyls draalen, en Veſpaſianus ſomtydts zich opbeurende ter hoope, ooverleide by wylen ook wat hem teegengaan moght. *Wat zoude die dagh al in hebben, op den welken hy eenen ouderdoom van tſeſtigh jaaren, en twee zoonen jongelingen, in de genaade des kryghs zoude ſtellen?* DAT DE *gedachten eens ampteloozen burgers* [3], *by trappen gaan konden, om, naar dat men wilde, zich dieper oft min in de fortuin ſteeken. Die naa 't ryk ſtaan, hadden niets tuſſen beiden; moeſten onder oft oover.* Hem weemelde [4] voor oogen de maght des Germaniſchen heirs, hem, als eenen oorlogsman, bekent: *dat zyne keurbenden onverzocht waaren in burgerkrygh: die van Vitellius verwinſters* [5]*: en de krachten der verwonnenen kleener dan de klaghten. Dat in tweedraght de trouw der ſoldaaten vlot is, en gevaar van ieder te duchten. Want, wat konden regementen en vlerken baaten, zoo d'een en d'ander, by der handt zynde, een ſtuk beſtonde om 't loon, gereedt by de weederparthy, te verdienen? Alzoo was Scribonianus onder Claudius omgeholpen; alzoo zyn doodtſlaager Volaginius, van ſlechten ſoldaat, tot het hooghſte bewindt des kryghs gevordert.* 'T VIEL *lichter den heelen hoop op de beên te helpen, dan zich voor ieder te hoeden.* Hem wankelende, mits deeze ſchroomte, ſtyfden de Steedehouders en zyne vrienden, en Mucianus, naa veel' en verborgene aanſpraak, nu ook in 't oopenbaar, met dusdaanige reede: ALLE, *die raadtſlagh van groote zaaken aangaan, moeten ooverweegen, oft het geene dat begonnen word, den Staate oorbaar, hun zelven loflyk, oft licht om uitvoeren, oft zeeker niet ooverzwaar* [6] *zy. Teffens ſtaat op den raader te letten, oft hy zyn eigen gevaar aan den raadt hecht, en zoo de fortuin den aanvangh meedeloopt, voor wien de opperſte eere gewonnen wordt.*

Overleit zyn krafften:

Ook de zwaarigheeden en 't gevaar.

" 75

" 76

Zyn vrienden ſtyven hem:

" Reede van Mucianus, " hem aanmoedigende tot " het aanvaarden der heerſchappy.

1. *Horridi.* 2 *Uitlacktten.* 3 *Privatis: onderdaans.* 4 *Verſabatur.* 5 *Verwinners.* 6. *Arduum.*

wordt. Ik roep u, Veſpaſianus, tot het ryxbewindt, zoo heilzaam voor den Staat, als heerlyk voor u. Naaſt de Gooden ſtaat het in uw' handt. Nochte behoeft gy voor den ſchyn van iemandt, die u komt vlaayen, te ſchrikken: 't heeft meer van laſter dan van lof, naa Vitellius gekooren te worden. Nochte teegens dat ooverſtrengh vernuft van den vergooden Auguſtus, nochte teegens dien alderdoortrapſten ouderdoom van Tiberius, nochte zelfs teegens 't huis van Cajus, oft Claudius, oft Nero., door de lange heerſchappye gegrondtveſt, ſtaan wy op. Gy hebt ook geweeken voor de geſlachtbeelden [1] *van Galba. Langer te ſuffen, en den Staat te laaten bezoedelen en verderven, zoude ſlap- en laſhartigheit ſchynen, ook indien u de ſlaaverny zoo veiligh als oneerlyk waar. Deur en vervloogen is nu de tyt, waar in gy ſchynen moght zucht daar toe te hebben. Men moet zyn' uitvlucht neemen tot het ryk. Hoe? is de moordt van Corbulo vergeeten? aanzienlyker was hy, ik beken't, dan wy zyn: maar ook Nero oovertrof Vi-*
„ *tellius in aadel van geboorte.* DOORLUCHTIGH *genoegh is by den*
„ *vreezer, al wie gevreeſt word. Ende dat het heir eenen Vorſt maaken kan, daar af heeft Vitellius zich zelven tot een' leere, gemerkt hy door geene krygsdienſten, door geene vernaamtheit in oorlooge, ſlechts door haat op Galba, is opgetoogen. Ook heeft hy Otho, die niet door konſt des Hooftmans, oft kracht des heirs, maar door zyn' eige te zeer ylende wanhoop verwonnen is, nu tot eenen wenſchelyken en grooten Vorſt gemaakt. Terwyl hy daarentuſſen de keurbenden verſpreidt, de regementen ontwaapent, verſchaft hy, alle daagen, nieuw zaad tot oorlogh. Is 'er eenige vierigheit, en forsheit in den ſoldaat geweeſt, die wordt in de kroegen, door 't braſſen, en naavolgen des Prinſſen, verſlapt* [2]*. Voor u zyn, uit Judea, en Syrië, en Ægypte, neegen keurbenden, vol, door geenen ſtrydt uitgeput, door geen' tweedraght bedorven: een ſoldaat geſtyft door oeffening, en temmer van eenen uitheemſchen krygh: de kraft der vlooten, vlerken, regementen; en d'aldertrouwſte Koningen; en boven al uwe ervaarenheit. Ons ſal ik niet vermeetelers toe-*
77 *eigenen, dan dat wy niet achter Valens en Cæcina getelt moogen werden* [3]*. En verſmaadt nochtans Mucianus voor geen' makker, om dat gy geenen naaryver aan hem bevindt. My zet ik booven Vitellius, u booven my. In uwen huize is de triomflyke naam, twee jongelingen, d'eene mans genoegh tot het ryk, en in d'eerſte jaaren van zynen krygsdienſt, ook by de Germaniſche heiren, vermaardt. 'T waar ongerymt niet*

1 *Den aadel.* 2 *Deteritur: geſleeten.* 3 *Beneeden Valens en Cæcina geacht moogen werden.*

niet te wyken in de regeeringh voor den geenen, wiens zoon ik tot den mynen kiezen zoude, indien ik zelf regeerde. Voor de reſt, onze ſtaat zal in voorſpoedt en teegenſpoedt niet eeven alleens zyn. Want zoo wy winnen, ik zal d'eere hebben, die gy my geeft [1]*: aan de hachlykheit en 't gevaar zullen wy gelyken deel hebben. Immers, gelyk beſt is, regeert gy deeze heiren; laat den krygh, en d'onzeekerheit der ſtryden op my aankoomen; ſtrenger tucht houdën heeden de verwonnenen dan de verwinners. Die worden, door toorne, haat, wraakzucht, ter vroomheit ontſteeken: deez' verduffen door opgeblaazenheit, en batsheit* [2]*. D'ooverdekte en zwellende wonden der winparthye zal 't oorlogh zelf oopenen en ontſluiten. Nockte ſtel ik grooter betrouwen op uwe wakkerheit, ſpaarzaamheit, wysheit, dan op de verſuftheit, onweetenheit, wreetheit van Vitellius. Maar onze zaak is ook beeter in oorlogh, dan in pais. Want* AFVALLIGH *zyn zy, die daar oover raadſlaagen.* Naa de reede van Mucianus, quaamen d'anderen vrymoediger rondom hem ſtaan, hem hart in ſpreeken, d'antwoorden der waarzeggeren, en beweegheniſſen der ſtarren verhaalen. Nochte was hy vry van zoodaanigen oovergeloof, als die, thans meeſter der dingen geworden, eenen zeekeren wiskonſtenaar [3] Seleucus, oopentlyk tot zynen regeerder en voorweeter gebruikt heeft. In zynen geeſt borrelden weeder booven [4] d'ouwde voorteekenen [5]. Een cypreſſeboom van aanſienlyke hooghte, op zynen akker, was ſchielyk neêrgevallen; en 's anderen daags, ter zelver plantplaats [6] verryzende, groende ryzig en breeder. Wat groots en gelukkighs was dit, naar d'oovereenſtemmingh der Spookduideren [7]. Ende was de hooghſte doorluchtigheit aan Veſpaſiaan, noch een vroegh jongelingh zynde, belooft. Maar eerſt ſcheenen het triomflyke ſieraadt, en 't burghermeeſterſchap, en de eere der Joodtſche zeege, 't geloof [8] des voorſpoox vervult te hebben. Als hy deezen bekoomen had, geloofd' hy dat hem 't ryk toegeduidt was. Tuſſen Judæa en Syrië is Carmelus, zoo noemen ze den bergh en Godt. Nochte en heeft de Godt eenigh beeldt oft tempel (alzoo hebben 't de voorouders oovergeleevert) alleenlyk een altaar, en d'eerbiedenis [9]. Als Veſpaſianus aldaar offerde, ooverwentelende [10] in 't gemoedt zyn verborghen' hoope, zeid' hem de Prieſter Baſilides, bezichtighende van ſtuk tot ſtuk [11] het ingewandt; *wat het zy, Veſpaſianus,*

78 Dien ze alle toevallen. Ook noodigen de voorzeggingen en voorſpooken.

Voorſpelling van Baſilides Prieſter te Carmel.

1 *Toeleght.* 2 *Contumaciam. weederſporring.* 3 *Mathematicum.* 4 *Recurſabant.* 5 *Omina: mel. ſpooken.* 6 *Veſtigio: veſtplaats.* 7 *Haruſpicum: Wichelaaren.* 8 *De profetye.* 9 *Reverentiam.* 10 *Ooverleggende.* 11 *Identidem: t'elken reiſe: verſcheide reiſe.*

ſianus, dat gy toeruſt, 't zy een huis te bouwen, oft uwe akkers uit te breiden, oft uwe ſlaaven te vermeenighvuldighen, u werdt verleent een' groote wooninge [1], *weldighwydtſtrekkende grenzen, veel menſchen.* Deeze omweegen [2] waaren terſtondt van de faame opgenoomen, en alstoen ontfouwen. Nochte was 'er yet bet in den mondt van 't graauw: zoo veel meer ſpraaks by hem daar af, dan de geenen die op eenighe hoope zien uitvallender in zeggen zyn. Met
79 geen twyffeligh opzet zyn zy geſcheiden, gaande Mucianus naa Antiochië, Veſpaſianus naa Cæſarea. Die is 't hooft van Syrië, deeze van Judæa. 'T begin van 't opdraaghen des ryks aan Veſpaſianus is tot Alexandrië aangevangen, ylende Tiberius Alexander, die op den eerſten van Julius, de keurbenden onder zynen eedt gebraght heeft. Ende is naaderhandt die dagh voor den eerſten des Vorſtendooms geviert [3], alhoewel 't Judaiſche heir, op den derden [4] der zelve maandt in zyn jeeghenwoordigheit gezwooren heeft, met zulk een vierigheit, dat men niet eens naar Titus zynen zoon en toefde, die uit Syrië te rugh keerde, en boode was van de raadtſlaagen tuſſchen zynen vaader en Mucianus. De vierigheit der ſoldaaten bedreef het daar al; zonder zaamening te leggen, zonder de keurbenden by een
80 te brengen. Terwyl men naar tydt en plaats, en 't geen in zoodaan een werk het zwaarſt is, d'eerſte ſtemme ſoekt, terwyl den gemoede, hoop, vreeze, reeden, geval, voor ooghen weemelen [5]. Als Veſpaſianus uit zyn' ſlaapkaamer getreeden was, komen weenigh ſoldaaten by hem ſtaan, in gewoonlyke orde: zullender hem groeten als Steedehouder, hebben z' hem *Veldtheer* gegroet. Toen loopen d'anderen toe, heeten hem *Cæſar* en *Auguſtus*, en haalen alle de naamen der Vorſtelykheit te hoop. Zyn geeſt had het gezicht, van de vreeze af, naar de fortuine gewendt. In hem was niet opgeblaazens niet vermeetels, oft yet nieuws onder die nieuwigheit der dingen. Zoo haaſt als hy den damp van zoo groot een' meenighte, die hem de ooghen deedt ſcheemeren, verdreeven hadt, ſprak hy hen op zyn ſoldaats aan, en viel hem alles blydts oovervloedigh toe. Mucianus voort, daarop wachtende, heeft den gewilligen ſoldaat onder den eedt van Veſpaſianus gebraght. Daarnaa ter ſchouwburghe der Antiochienſen ingetreeden, daar zy gewoon zyn te raadtſlaaghen, heeft hy hen, die toeliepen, en tot vlaayen uitvielen, aangeſproo-

ken

'T begin des ryks van Veſpaſianus neemt in Ægypte zyn aanvang.

Daarnaa doen hem de Judaiſche keurbenden den eedt.

Hy wordt Veldtheer gegroet, en Cæſar en Auguſtus geheeten.

Mucianus brenght de ſoldaaten t'Antiochie onder den eedt.

1. *Sedes*: *woonplaats*. 2 *Ambages*: *twiffelingen*. 3 *Celebratus*: *vermaart gemaakt*. 4 *Suetonius*, *zeidt de 5 idus dat is de XI dagh van Julius*... 5 *Obverſantur*.

ken: zynde ſierlyk genoegh in Griekſche taalvloedt [1], en weetende met zeekere konſt alles ten toon te ſtellen, wat hy zeide, en deedt. Niet heeft zoo zeer het wingeweſt en 't heir ontſteeken, dan dat Mucianus met ſtyve kaaken uitzette [2], *dat Vitellius voorgenoomen hadt de Germaniſche keurbenden naa Syrië, tot eenen ryken en geruſten kryghsdienſt, oover te voeren: daarenteegen wiſſelinx de Germaniſche winterleegers, hardt van lucht en arbeidt, met de Syriſche keurbenden te bezetten.* Want ook de wingeweſtelingen wel vermaakt [3] waaren met het gewoone gezelſchap [4] der ſoldaaten, zynde veelen met hun door maaghſchap en aanhuwen vermengt: en de ſoldaaten, mits de langhduurigheit van hunnen kryghsdienſt aldaar, hadden hunnen zin op de bekende en bewandelde [5] leegers, als op eighen' huizen, geſtelt. Voor den vyftienden van Julius is geheel Syrië onder den ſelfſten eedt geweeſt. Daar vlydden zich by, met zyn ryk en geen' verſmaadtbaare kraften, Sohemus, en Antiochus, maghtigh van ooverouwde ſchatten, en de rykſte der Koningen die ons ten dienſte ſtaan. Agrippa thans, by heimelyke booden der zynen uit de ſtad geroepen, had, buiten weeten van Vitellius, zich te ſcheepe ſnellyk oovergeſpoeit. Nochte werdt de parthy, met kleender moet, geholpen van de Koningin Berenice, bloeiende in jaaren [6] en ſchoonheit, en ook aangenaam den ouwden Veſpaſianus met de heerlykheit haarder ſchenkaadjen. Al wat 'er van wingeweſten van de zee wordt aangeſpoelt, tot Aſië en Achajë toe, en zoo wydt een landouwe als daar tuſſen Pontus en d'Armeniërs geſtrekt leidt [7], zy hebben gezwooren. Maar zy werden van ongewaapende Steedehouders geregeert. Zynde alstoen noch geene keurbenden aan Cappadocië toegevoeght. Raadt oover 't hooftſtuk der zaaken werdt tot Berytum gehouden. Daar quam Mucianus, met de Steedehouders, en Kornellen, en alle de aanzienlykſte [8] der Hondertmannen en ſoldaaten. Ende waaren de braafſten geleezen uit het Judaïſch heir. Zoo groot een hoop voetvolks en ruiteren te gaader, en de pracht der Koningen om ſtrydt onder elkanderen, hadden den ſchyn eener Vorſtelyker fortuine gemaakt [9]. D'eerſte zorge des oorloghs was 't leezen [10] van ſoldaaten, 't herroepen der ouwlingen. Maghtige ſteeden ſchikte men tot het te werk ſtellen van waapenwinkels. Tot Antiochië wordt goudt en zilver gemunt [11]. Ende werdt al dit, elk

Zyn reede daar hy ze door bewoogh.

81 De Koningen Sohemus en Antiochus voeghen zich aan de zyde van Veſpaſianus: ook Agrippa en Berenice.

Beraadtſlaging te Berytum.

82 Alles word ten oorlogh bereidt.

1 *Facundia.* 2 *Aſſeverabat.* 3 *Gepaſt.* 4 *Contubernio: de bywoonſt.* 5 *Familiaria.* 6 *Jeucht.* 7 *Als met Pontus en Armenie belandt is.* 8 *Staatlykſte.* 9 *Effecerant: verwekt, gebootſt, g vormt.* 10 *Kiezen.* 11 *Signatur: geteekent.*

t'zyner plaats, door bequaame bewindtsluiden, geſpoeit. Veſpaſianus zelf, quam 'er by, vermaande de goeden met lof, de traagen met zynen voorgank [1], dikwyler verwekkende, dan beſtraffende [2]; met méer ooghluikens oover de gebreeken, dan oover de deughden zyner vrienden. Veelen heeft hy met bewindtſchap en verzorgheryen [3]; 't meeſte deel met de eere van raadsmanlyken ſtaat verſiert, uitneemende mannen, en die thans 't hooghſte verworven hebben. Zommighen heeft de fortuine deughd verſtrekt [4]. Schenkaadjen en hadt nochte Mucianus, ter eerſter zaameninge, den ſoldaat niet dan maatelyken vertoont. Veſpaſianus ook heeft hun in 't burgeroorlogh niet meer toegevoegt, dan anderen in vrede, als die treflyk ſtandtvaſtigh was teegens 't begiftigen des krygsvolks: waar oover 't heir ook te beeter was. Aan den Parth en den Armeniër werden gezanten geſchikt: en zorghe gedraagen, om den rugh niet bloot te laaten, terwyl de keurbenden naa 't burgeroorlogh gewendt waaren. Men vondt goedt, dat Titus aanhielde teegens Judæa, dat Veſpaſianus zich van de ſleutelen van Ægypte verzeekerde. Teegens Vitellius ſcheenen genoegh te zyn, een deel der krygsmaght, en Mucianus tot Ooverſte, en de naam van Veſpaſianus, en 't noodtlot, VOOR 't welk geen dingk zwaar valt. Aan alle heiren en Steedehouders werden brieven geſchreeven, en gebooden *dat zy de hofſoldaaten geſteurt op Vitellius, met het lóon van herwervingh hunnes voorighen krygsdienſts zouden noodighen*. Mucianus met een veirdighe troepe, meer ſpeelende den metgezel dan den bewindsman des ryks, toogh voort, met geen traaghe daghreiſen, op dat hy niet en ſcheene te marren, nochte ſpoeide zich zeer, en gaf der faame bot om te groejen: weetende dat hy maar maatelyke [5] krachten hadt, en 't afweezende gelooft wordt grooter te zyn. Maar de zeſte keurbende, en dertienduizent vendelvolks [6] volghden in eenen geweldigen drom. De vloot uit Pontus hadt hy bevoolen tot Byzantium te brengen: maar was van twyffelend beraadt, of hy, laatende Mœſië leggen, met den voetknecht en ruiter naar Dyrrachium zoude trekken: teffens de zee naar Italië toe met lange ſcheepen ſluiten, blyvende alzoo Achaië en Aſië veiligh achter rugh. Dewelke, 't en waar men ze bezette, ongewaapent voor Vitellius zouden oopen blyven: en dat Vitellius zelf onzeeker zoude weezen, wat deel van Italië

Veſpaſianus vereert zyne vrienden met ampten.

Maar men is zuinig in 't uitdeelen van ſchenkaadjen en geldt aan de ſoldaaten.

Titus blyft in Iudæa.

Men zendt brieven naa de heiren en Steedehouders.

Mucianus trekt met een deel der krygsmaght teegens Vitellius.

Laat de vloot toeruſten, en beraadt zich oover zyn toght.

83

1 *Exempel.* 2 *Cotrcere: intoomende.* 3 *Præfecturis & procurationibus.* 4 *Voor deught gedient.* 5 *Middelbaare.* 6 *Vexillariorum.*

liē hy te beſchutten hadde, indien men gelykelyk Brundiſium en Tarentum, en de ſtranden van Lucanië en Calabrië met vinnighe [1] vlooten aanviel. Derhalven dreunden [2] de wingeweſten van 't toe- 84
ruſten van ſcheepen, ſoldaaten, waapenen. Maar niets dat hen zoo zeer matteerde [3], dan 't verzaamelen der gelden. Mucianus dikwils verhaalende [4], *dat die de zenuwen der burgeroorloghe waaren*, en zagh op recht nocht waarheit [5], in 't rechtpleegen, maar alleen op de grootheit der rykdoomen. Aan alle kanten ginght aanbrengen in zwangh, en niet een ryk man oft men greep hem voor buit aan. 'T welk zwaar en onverdraaghlyk, maar door de noodt der oorloge verſchoont [6], ook in paize ſtadt gehouden heeft: zynde Veſpaſianus zelf, in den aanvank der heerſchappye, niet zoo ſtyfzinnigh om zyn wil in onbillykheit te hebben, tot dat hy 't, door toegeeven der fortuine en quaade meeſters, geleert heeft, en verſtout werdt [7]. Met zyn' eighe rykdoomen ook quam Mucianus der oorloghe te baat, ſchenkende van 't zyne, 't geene hy graager uit de gemeene middelen neemen zoude. De reſt heeft het exempel van geldt by te brengen gevolght: weenighen den zelven oorlof [8] gehadt, om het weeder in te haalen. 'T beſtaan van Veſpaſianus werd daarenrtuſſen 85
voortgeſpoeidt, door de zucht [9] des Illyriſchen heirs tot de parthye. De derde keurbende gaf exempel aan d'andere keurbenden van Mœſië. Dat waaren de achtſte en zeevende Claudianer, ingenoomen van gunſt tot Otho, alhoewel zy in den ſlagh niet geweeſt waaren *. Tot Aquileië toe nu voortgetoogen zynde, hadden zy de geenen die van Otho boodtſchapten uitgeſtommelt, de vendelen, daar de naam van Vitellius inſtondt, geſcheurt, ten laatſten 't geldt gerooft en onder zich gedeelt, en zich alzoo vyandtlyk gedraaghen. Waar uit vreeze, en uit de vreeze ooverleg [10] rees, *dat men Veſpaſianus aanreekenen kon, 't geen by Vitellius t'ontſchuldigen ſtondt*. Alzoo lokten de drie Mœſiſche keurbenden 't Pannoniſch heir door brieven aan, oft, zoo 't weigerden, bereiden zich tot geweldt. In die beroerte verſtoutte zich Aponius Saturninus, Ooverſte van Mœſië, tot een ooverſnoodt ſtuk, zendende eenen Hondertman, om Tertius Julianus Steedehouder der zeevende keurbende te dooden, om onderlinge twiſt, die hy met den oorbaar [11] der parthye bewimpelde.

Verzaamelt geldt, door onbillyke en harde uitperſſingen.

Het Illyriſch heir valt Veſpaſianus toe.

Aponius Suetonius ſnood voorneemen tegens Tertius Julianus,

1 *Infeſtis: ſchaadelyke, vyandtlyke.* 2 *Strepere.* 3 *Fatigabat.* 4 *Diſſitans:* 5 *Gelyk nocht ongelyk.* 6 *Ontſchuldight.* 7 *Auſusque eſt: en gedart heeft.* 8 *Eandem licentiam: de zelve ſtoutigheit:* 9 *Den yver.* * *Deeze ganſche reede is in 't Latyn kladdigh en kreupel.* 10 *Conſilium.* 11 *Cauſam: het geſchil.*

Julianus 't gevaar ontdekt hebbende, en luiden by zich genoomen die de plaatſen kenden, is door 't ongebaande [1] van Mœſië, aan gins zyde van den bergh Hemus gevlucht. Nochte heeft zich daar naa in 't burgeroorlogh gevonden, verlengende zyn reize naa Veſpaſianus toe, met verſcheide ſukkelingen, en marrende oft ſpoeiende naa de tydingen die hy kreegh. Maar in Pannonië zyn de dertiende keurbende, en de zeevende Galbianer, dien 't leedt en de gramſchap van den ſtrydt tot Bedriacum in den krop bleef ſteeken, zonder draalen aan Veſpaſianus toegevallen, door 't voorneemſte geweldt van Primus Antonius. Deeze, hebbende de wetten verkort [2], en in Neroos tydt om valsheit verweezen, hadt onder andere onheilen der oorloghe, den ſtaat [3] van Vroedtſchap weeder gekreegen, zynde, van Galba, Ooverſte der zeevende keurbende gemaakt. Hem gingk naa, dat hy aan Otho geſchreeven hadt, zich uitbiedende tot Hooftman der parthye. Van wien hy ter zyde geſtelt, is in den Otthoniaanſchen krygh van geenen dienſt altoos geweeſt [4]. De zaaken van Vitellius ten daale loopende, heeft hy Veſpaſianus gevolght, en grooten naadruk bygebraght, zynde dapper ter handt, veirdigh ter taale, een konſtenaar om nydt teegens anderen te zaayen, maghtig in tweedraght en muitery, een roover, een ſchenker, in pais een deughniet, in oorlogh niet te verſmaaden. De Mœſiſche en Pannoniſche heiren voorts, kreeghen den Dalmatiſchen ſoldaat aan 't ſnoer, alhoewel de Burgermeeſterlyke Steedehouders geen beroerte maakten. Titus Ampius Flavianus hadt Pannonië, Pompejus Sullanus Dalmatië onder hem, ryke ouwde luiden. Maar een Verzorgher [5] was 'er by Cornelius Fiſcus, een man in de vaagh [6] zyner jaaren, van aanzienelyke geboorte. In zyn eerſte jeugdt, hadt hy, uit begeerte tot ruſt, den ſtaat [7] van Raadtsman verlaaten. De zelve zynde Hooftman zyner bouwſteede voor Galba, en door dien dienſt een verzorgherſchap bekoomen hebbende, heeft de parthy van Veſpaſianus gekooren, en de felſte fakkel den oorloghe voorgedraaghen. Niet zoo zeer in de belooningen der gevaarlykheeden, als in de gevaarlykheeden zelf zyn geneught neemende, had hy liever 't nieuw, 't onwis, 't gevaarlyk, dan 't zeeker en ouwlinx verworven. Derhalven beſtaat te beweeghen, en te ſchudden, al wat ergens ſwak [8] moght zyn. Aan de veertiendelinghen naa Britannië, aan de eerſte-

Die de laage gewaar wordt, en ontvliedt.

86

De XIII keurbende en de VII Galbiaanſche aan de zyde van Veſpaſianus gebraght, meeſt door 't bedryf van Antonius Primus,

Die hier afgemaalt wordt.

De Dalmatiſche benden kiezen de zyde van Veſpaſianus, door 't beleidt van Cornelius Fuſcus.

Die 't ſtuk zeer beyvert.

Men zendt brieven naar Britannië, Hiſpanië en door

1 *Afweegen.* 2 *Legibus nocens.* 3 *De orde.* 4 *Ganſchelyk niet gebruikt.* 5 *Procurator* 6 *Vigens: in 't bloeijen.* 7 *De orde.* 8 *Ægrum: ontſtelt.*

ſtelingen naa Hiſpanië werden brieven geſchreeven: om dat beide de keurbenden voor Otho tegens Vitellius gehouden hadden. Door de Galliën werden ſchriften uitgeſtrooit, en in een ooghenblik tyds brandd' een geweldig oorlogh, vallende de Illyriſche heiren oopentlyk af: de reſt ſtaande om de fortuine te volghen. Terwyl dit in de wingeweſten, door Veſpaſianus en de Hooftluiden der parthye verricht werdt; toogh Vitellius met een laſtighe drift, naa de ſtadt, en was van dagh tot dagh verachter [1] en lafhartigher, zich vergaapende aan alle geneughlykheeden van amptmaatige ſteeden en hoeven. Hem volghden tſeſtigduizendt gewaapenden, van bedorvene ongebondenheit. Grooter was 't getal van de trosknechten [2]; zynde ook, onder de ſlaaven, de zoetelaars [3] dertelſt van aardt. 'T gezelſchap van zoo veel Steedehouders en vrienden was in geen' gehoorzaamheit te houden, al hadt men 't ook met de grootſte zeedigheit geregeert. Bet ooverlaaden wordt de meenigte, met de Raadsluiden en de Ridders, hem uit de ſtadt te gemoet koomende: zommighe uit vreeze, veele om hem te vlaaijen, d'andere, en allengskens alle de reſt, om niet alleen oover te blyven, terwyl d'andere reisden. Hier voeghden zich by uit het graauw, de geenen aan de welke Vitellius kennis gekreegen hadt, door dien zy hem in laſterſtukken te wille geweeſt waaren, boorsmakers [4], ſpelſpeelers, waaghenaars, in welke onteerſelen [5] van vriendtſchappen hy wonderlyk behaaghen ſchepte. Nochte worden alleenlyk de bouw- en amptmaatige ſteeden, door het t'zaamvoeren der lyftoght, maar zelfs de akkerluiden, en akkers, zynde de vruchten nu ryp, als vyandtlyke grondt [6], verdorven [7]. Veele en grouwzaame doodtſlaaghen vielen 'er onder de ſoldaaten, naa de muitery tot Ticinum begonnen; duurende de tweedraght der keurbenden en hulptroepen, die wel t'zaamenſpanden als men teegens de boeren [8] te ſtryden had. Maar de meeſte neederlaagh gebeurde by den zeevenden ſteen van ſtadt. Aldaar deelde Vitellius aan yder ſoldaat bereide ſpys uit, als meſtaas van ſchermers. En 't graauw uitgeloopen had zich met het leeger vermengt. Zommighen, uit ſteedtſche kluftigheit [9] beroofden de onverdachte ſoldaaten, ſteelſcher wyze hunne zwaardtriemen afſnydende, en vraaghende *oft zy gegordt waaren*. 'T gemoedt, geenen ſmaadt gewoon, heeft de ſpot niet verdraagen. Zy vielen met zwaar-

Gallién om daar ook de benden aan te lokken.

87 Vitellius ondertuſſen trekt zeer langszaam naar Rome:

Met een groot leeger,

Vermengt en vermeerdert met veelen, hem uit de ſtadt te gemoedt koomende,

Daar veel boerejachts bykomt.

Italië word daar door uitgeteert en bedorven.

88 Veele doodtſlagen in 't heir.

Eenigen uit het graauw van de ſoldaaten verſlaagen.

1 *Ongeächter.* 2 *Calonum.* 3 *Lixæ.* 4 *Scurræ: ſchudden.* 5 *Schandtvlekken.* 6 *Op vyandtlyken boodem.* 7 *Verwoeſt.* 8 *Paganos. dorpluiden.* 9 *Vernacula urbanitate.*

bewindt des ryks in handen hebben.

en Valens dreeven 't bewindt des ryks, die ouwlinx, door onderlingen haat, d'eene voor den anderen ang waaren, 't welk in d'oorloghe en 't leeger quaalyk bewimpelt geweeſt zynde, door de ſnoodtheit hunner vrienden, en de burgery, vruchtbaar in teelen van onmin, vermeerdert was, dewyl zy ſtryden en vergeleeken worden, in gunſtjacht, ſleep en oovergroote ſchaaren van begroeters; zynde de geneegentheeden van Vitellius verſcheiden [1] tot dien oft deezen. TE GROOT een moogenheit ook is nemmermeer getrouw genoegh. Te gelyk werdt Vitellius, die veranderlyk was, nu haaſtigh geſteurt, dan t'ontyde ſmeekende, van hun verſmaadt en gevreeſt. Nochte en hadden zy des te traager huizen, hooven en de rykdommen des ryks aangeſlaagen: daar de beſchreyelyke en arme drom der eedelen, dewelke en hunne kinderen, door Galba weeder in 't vaaderlandt geholpen waaren, geen onderſtandt van 's Vorſten barmhartigheit kreegen. 'T was den treffelykſten der ſtadt aangenaam, ook prees het de gemeente, dat hy den weedergekeerden ballingen 't recht oover hunne vryelingen hadt toegeſtaan: alhoewel de ſlaafſche vernuften dat t'eenemaal vruchteloos maakten, verduiſterende hunne gelden, in verborgene oft ſtaatzuchtige [2] boezemen. Ende zommigen hadden zich in Cæſars gezin begeeven, maghtiger dan hunne Heeren zelfs. Maar de ſoldaat, mits 't leeger vol was, en de meenighte oovervloeide, zworf door galeryen oft kerken, en de gantſche ſtadt kende geenen leegertempel [3], paſte op geen wachten, nochte ſtyfde zich door arbeidt: door de behoorlykheeden der ſtadt, en 't geen oneerlyk om zeggen is, deed hy den lichame met leedigheit, den moedt met dartelheit afbrek. Ten laatſte, zonder zelfs voor de gezondtheit te zorgen, ſloegen zy, voor een groot deel, hunne hutten op, in de Vaticaner plaatſen, die van quaaden naame [4] zyn. Waar uit groote ſterfte onder 't graauw ontſtondt. En de lichaamen der Germaanen en Gallen, onderwaarigh aan ziekten, leggende by den Tiber, werden door graagheit naa de ſtroom, en ongeduldt der hitte, gezwakt. Daarenbooven werdt de orde van den krygsdienſt, door verkeertheit [5], oft gunſtjacht, verwart. Zeſtien hofregementen, vier ſteedſche werden 'er beſchreeven, in yder der welke duizent mannen zouden zyn. In die uitkeur nam Valens zich de meeſte ſtoutheit aan, als of hy Cæcina zelf uit gevaar verloſt had.

93

Hunne roofgierigheit.

Den weedergekeerden ballingen 't recht over hunne vryelingen toegeſtaan, maar door liſt weêr ontrokken.

Het krygsvolk werdt te Roome, door onordre, leedigheit en dertelheit, bedorven.

Sterfte.

Het krygsvolk in de ſtadt vermeerdert.

Zeeker

1 *Varius*: wiſpelende. 2 *Bewindthebbende*. 3 *Principia*. 4 *Infamibus*. 5 *Pravitate*: ſnoodtheit, ſlimmigheit.

Zeeker door zyn aankomſt was de parthy weeder in kracht geraakt, en 't quaade gerucht van zyn traagh trekken, hadt hy, door 't geluk van den ſtrydt omgekeert [1]: ende alle de ſoldaaten van Needergermanië liepen [2] Valens naa. Waar door men gelooft de trouw van Cæcina eerſt aan 't vlotten [3] geraakt te weezen. Voor de reſt, Vitellius en gaf den Hooftluiden zoo veel niet toe, oft den ſoldaat en was noch meer geoorlooft [4]. Elk nam den krygsdienſt, naar eigen zin. Zoo 't iemant liefſt hadt, alhoewel des onwaardigh, hy werdt op de rolle der ſteedtſche ſoldaterye aangeteekent: weederom den goeden toegelaaten, onder de keurbendelingen oft vlerkelingen te blyven, zoo zy wilden. Nochte ontbraaken ze 'er die 't wilden, afgemat van ziekten, en d'ongemaatigtheit des heemels [5] beſchuldigende. De zeenuwen nochtans werden uit de keurbenden en vlerken getoogen, d'eere des leegers geſcheurt, mits dat men, uit het gantſche heir twintig duizendt man, meer vermengelde, dan uitlas. Als Vitellius ter zaameninge ſprak, werden ter ſtraffe gevordert Aſiaticus en Flavius en Rufinus, Hooftluiden der Galliën, om dat zy voor Vindex geoorloght hadden. Nochte bedwongh Vitellius zoodaanige woorden; booven de lafheit zynen gemoede ingeënt, in 't geweeten bekennende [6], dat de tydt der ſchenkaadje naakte, daar 't hem aan geldt gebrak, ſtondt den ſoldaat alle andere dingen toe. Der Vorſten vryelingen werdt belaſt, *naar 't getal hunner ſlaaven, als een ſchatting optebrengen*. Hy zelf zonder andere zorgh dan om te quiſten, bouwde ſtallen voor de waagenaars: vervulde de renbaan met ſchouwſpeelen van ſchermers en wilde dieren: ſpeelde, als in d'opperſte oovervloedt, met het geldt. Jaa hebben ook Cæcina en Valens den geboortdagh van Vitellius geviert, vertoonende ſchermers door de ganſche ſtadt, van wyk tot wyk: met geweldige toeruſting. 'T geen allen den vuilſten tot blydtſchap, gedeegh hem tot nydt by de goeden, dat hy, altaaren in 't veldt van Mars gebouwt hebbende, Neroos uitvaart hieldt. In 't oopenbaar werden offerbeeſten geſlacht, en verbrandt: d'Auguſtalen ſtaaken 'er de fakkels onder: welk prieſterſchap, gelyk het van Romulus aan den Koningh Tatius, alzoo van Tiberius aan de ſtamme der Juliën toegeheilight is. 'T was noch de vierde maandt naa de zeeghe niet, en Aſiaticus vryeling van Vitellius moght reeds op teegens [7] de Polycle-

94 Maar met onorde.

Eenigen worden ter ſtraffe gevordert.

Vitellius recht ſchouſpeelen aan,

95 Houdt Neroos uitvaart.

1 *Gebeetert.* 2 *Volgden.* 3 *Weiffelen.* 4 *De ſoldaat en hadt noch meer wils.* 5 *Der lucht.* 6 *Conſcius ſibi.* 7 *Æquabat: en week niet voor.*

Zyn hof ganſch bedorven.

lycleten, Patrobien, en d'oude naamen van haatlykheit. Niemant en trachte in dat Hof anderen met deegelykheit oft nyverheit t'oovertreffen: d'eenige wegh ter moogenheit was, met koſten en meſting [1] d'onvervullelyke [2] luſten van Vitellius te verzaaden. Hy zelf, waanende oovergenoegh te zyn dat hy het jegenwoordige genoot, nocht raadende voort voorder, wordt gelooft, in zeer weinigh maanden achthondert en tien tonnen ſchats doorgebraght te hebben. De groote en erbarmelyke ſtad, hebbende op een jaar Otho en Vitellius moeten lyden, ſtondt tuſſen de Vinien, en Fabien, Icelen en Aſiaticen een waalend en ſchandelyk lot uit; tot dat in hunne plaatze quaamen Mucianus en Marcellus, en veel eer andere menſchen dan andere zeeden.

Verſpilt veel ſchatten.

Elende der ſtadt.

96 D'eerſte afval die aan Vitellius geboodtſchapt werdt, was der derde keurbende, by brieven van Aponius Saturninus gezonden, eer de zelfſte zich ook by de parthy van Veſpaſianus voeghde. Nochte Aponius en hadt alles, als beteurert in de ſchielykheit der zaake, oovergeſchreeven, en de vlaayende vrienden leiden 't ten zachtſten uit: *dat deeze de muitery van ſlechts eene keurbende was: de trouwe der andere heiren vaſt ſtondt*. In deeze maniere heeft ook Vitellius by de ſoldaaten geredeneert [3], beſcheldende de laaſt onteedigde hofſoldaaten, dat zy valſche geruchten uitſtrooiden. Ende verzeekerd' hy *dat 'er geen' vreez' altoos van burgerkryg was*, inhoudende [4] den naam van Veſpaſianus, en laatende ſoldaaten door ſtadt planken [5], om 't kallen des volks te bedwingen [6]. Dat was 't voorneemſte voedſel der faame.

Tydingh van afval eeniger bende.

Die dwaaſſelyk werdt geſmoort.

97 Hulpen heeft hy nochte uit Germanië, Britannië, en de Hiſpaniën ontbooden: traaghlyk en de noodt ontveinzende. Naar gelange [7] lunterden [8] de Steêhouders en wingewellen. Hordeonius Flaccus, bang voor een eigen oorlogh, als die nu de Batavieren in 't oogh hadt: Veſtius Bolanus, mits Britannië nemmermeer geruſt genoegh was: ende waggelden zy beide. Nochte ylde men uit de Hiſpaniën, daar dat pas geen Oudtburgermeeſter was. De Steedehouders van drie keurbenden, die gelyk gezagh hadden, ende in voorſpoedt van de zaaken van Vitellius elk om ſtrydt eerbiedighſt zouden geweeſt zyn, waaren eeven afwyzigh van zyne weederſpoorige fortuine. De keurbende en regementen in Afrike, door Clodius Maceruitgekooren, thans van Galba afgedankt, hebben zich weeder, door bevel van Vitellius, ten krygsdienſt begeeven. Met eenen

Vitellius traagheit in 't ontbieden der hulptroepen.

Afrike is hem gunſtig.

liet

1 *Saginaque: Lipſ.* 2 *Lekke, grondelooze.* 3 *Diſſeruit.* 4 *Suppreſſo.* 5 *Vagis: verſpeidt loopen.* 6 *In te binden.* 7 *Perinde: eevenalleens, naa geraade.* 8 *Zammelden.*

liet zich de reſt der jeughdt wakkerlyk aanteekenen. Want Vitellius, hadt aldaar een deeghelyk en gunſtbaar, Veſpaſianus een voorburgermeeſterſchap vol opipraaks en haatelykheits gevoert: naar gelange maakten de bondtgenooten giſſling, noopende de heerſchappye van den eenen en den anderen. Maar d'ervaarenis is 'er teegen geweeſt. Ende heeft in 't eerſt de Steêhouder Valerius Feſtus, den yver der wingeweſtelingen trouwlyk bygeſtaan. Thans waggeld' hy, in 't oopenbaar met booden Veſpaſianus queekende, om 't een oft het ander te verdaadigen, naar dat zy maghtigh wierden. Zommige van de ſoldaaten en Honderdtmans, met brieven en plakkaaten van Veſpaſianus in Rhætië en de Galliën betrapt, ende naar Vitellius toegezonden, werden gedoodt. Meer ſloopen 'er deur [1], en bleeven door de getrouwheit hunner vrienden, oft eige liſt, verhoolen. Alzoo wiſt men het toereeden van Vitellius, de raadt van Veſpaſianus was meeſtendeels onbekent: voor eerſt door de zorgeloosheit van Vitellius; daarnaa waaren de Pannoniſche Alpen met bezettingen verzien, die de booden vaſt hielden. Op zee bliezen d'Eteſien [2]. By 't blaazen van deeze voer men voorwindt naar Ooſten, in den windt van daar. Ten laaſten door den inbrek der vyanden, door felle maaren van alle kanten verſchrikt, beveelt hy Cæcina en Valens, zich veirdigh ten oorlogh te maaken. Cæcina werdt voor uitgezonden. Valens toen eerſt opſtaande van een' zwaare ziekte des lighaams, werdt, door zyn zwakheit, vertraaght. Heel uit een ander oogh zagh het Germaniſch heir als 't uit de ſtadt reisden. Geen vaagh [3] in de lichaamen, geen brandt [4] in de gemoeden. Laau en dun was de troep, de waapenen wilden hun ontzygen, de paarden waaren ſtram [5], de ſoldaat ongeduldigh van zon, ſtof, onweeder: en hoe hy zich min tot het verdraagen van den arbeidt wiſt te vleyen [6], hoe hy veirdiger tot tweedraght was. Hier by quam d'ouwde gunſtjacht [7] de verſſe ſufheit [8] van Cæcina, die door te veel toegevens der fortuine, in weelde ſmolt: oft nu op trouwbreuk toeleggende, zich, onder andere konſten, beholp met het kneuzen [9] van de vroomheit [10] des heirs. By veelen werdt gelooft, dat Cæcinaas gemoedt aan 't wankelen gebraght was, door den raadt van Flavius Sabinus, met wien hy ſpraak gewiſſelt zoude hebben, door tuſſengaan van Rubrius Gallus, en verzeekert zyn *dat Veſpaſianus ſtadt zoude geeven aan 't ver-*

98 Maar de Steedehouder Valerius Feſtus handelt met groote dubbelheit.

De raadt van Veſpaſianus word bedekt gehouden.

99 Cæcina en Valens ten oorlog gezonden.

Maar 't heir was bedorven.

En ook d'Ooverſte Cæcina,

Die op trouwbreuk toeleit.

1 *Mompten'er de natrachters.* 2 *Noordtweſte winden.* 3 *Vigor: fluksheit, wakkerheit.* 4 *Ardor: vierigheit.* 5 *Segnes: luy.* 6 *Hebes: onhebbelyker.* 7 *Ambitio: ſtaatzucht.* 8 *Torpor recens.* 9 *Infringere: zwichten.* 10 *Virtutem: dapperheit.*

verdragh des afvals. Teffens werd hem indachtigh gemaakt *de haat en nydt tuſſen hem en Fabius Valens, op dat hy, als teegens den zelven niet op moogende by Vitellius, gunſt en vermoogen by den nieuwen Vorſt poogde te winnen* [1]. Cæcina, met grooter eere uit d'omhelzingh van Vitellius geſcheiden, heeft een deel der ruiteren voor heen geſchikt, om Cremona in te neemen. Thans zyn de vendelingen [2] der viertiende en zeſtiende keurbende, daarnaa de vyfde en achtiende gevolght: in de achtertocht traaden de negentiende Rapax, de Roofſter genoemt, en d'eerſte Italica [3], met de vendelingen der drie Britanniſche keurbenden, en d'uitgeleeze hulptroepen. Naa 't vertrek van Cæcina ſchreef Fabius Valens aan 't heir, 't welk hy zelf geleidt hadt, *dat het op den wegh vertoeven zoude: alzoo waar hy met Cæcina ooverkoomen*. De welke jeegenwoordigh zynde, en daarom 't meeſt vermooghende, geveinſt heeft, dien raadt verandert te weezen, op dat men der aanſtortende [4] oorloghe, met het heele gewelt te gemoet tooge. Alzoo werd de keurbenden gebooden zich naa Cremona te ſpoeyen, ten deel naa Hoſtilië te trekken. Hy ſloegh zelf ter zyd' af naa Ravenne, voorwendende, dat hy de vloote hadt aan te ſpreeken. Thans werdt tot Patavium heimelyke plaatſe gezocht om 't verraadt te ſtichten [5]. Want Lucilius Baſſus, naa 't bewindt oover een' vlerke, tot Ammiraal der Ravenniſche en Miſeniſche vloote teffens, door Vitellius, geſtelt, om dat hy niet terſtondt het oppergebiedt oover de hofſoldaaten verworven hadt, wrook zyn onbillyke gramſchap met laſterlyke trouwloosheit. Nochte kan men weeten, oft hy Cæcina getrokken, ofte ('t welk beurt onder de boozen, dat zy elkanderen gelyken) eene zelfſte verkeertheit, hen gedreeven hebbe. De beſchryvers der tyden by dewelke, terwyl 't huis der Flavien der dingen meeſter was, de gedenkeniſſen deezer oorloghe ingeſtelt zyn, hebben voorgegeeven *'t hezorgen der vreede en liefde tot den Staat*, oorzaaken vervalſcht om te vlaayen. Ons dunkt dat, booven d'ingeaarde lichtveirdigheit, en 't kleenach ten hunner trouwe, ſeedert het verraaden van Galba, zy, uit naaryver en nydt om geen' anderen grooter by Vitellius te zien, den zelven te gronde geholpen hebben. Cæcina achterhaalt hebbende de keurbenden, ondergroef [6], door verſcheide konſten, de gemoeden der Hondertmannen en ſoldaaten, ſtyfzinnig voor Vitellius. Baſſus over 't zelfſte doende zynde, vondt 'er min zwaarigheit in, zynde de vloot ſlibberigh tot wiſſel van trouwe, oovermits de heughenis des verſchen krygsdienſt voor Otho.

100 Zyn krygsbenden.

Handelt met Baſſus van 't verraadt.

101 Zy poogen de benden en vloot tot afval te brengen.

C. COR-

1 *Parare*. 2 *Vexillarii*. 3 *Italiſche, of Italiaanſche*. 4 *Ingruenti*. 5 *Componenda*: *beſtellen, ſluiten*. 6 *Subruebat*.

C. CORNELIUS TACITUS

HISTORIEN,

Seedert Neroos aflyvigheit.

DERDE BOEK.

KORT BEGRIP DES DERDEN BOEKS.

DE troepen van Vespasianus koomen in Italië, onder 't beleidt en door 't aanritsen van Antonius Primus. Eenige zaaken spraailinx verricht, en lichte stryden. De Ravennische vloot valt af, aan Vespasianus toe: en Cæcina ontdekt zyn verraaders gemoedt. Maar deez' met kleen geluk, om dat hy van den soldaat geboeit en gevangen wordt. Daarnaa valt 'er slag by Bedriacum, in den welken de Vitelliaanen verwonnen werden. Weederom slagh, mits 't aankoomen van nieuwe keurbenden, ende dat by nacht. Maar de Vitelliaanen worden ook alstoen in de vlucht gedreeven. 'T leeger by Cremone werdt aangevochten en ten laatsten veroovert. Daar groote neêrlaagh geschiedt. Thans heeft men in de stadt zelve allerley soort van onheil [1]*. Vitellius, daarentussen, vorzoopen in ooverdaadt, en niet zonder wreedtheit. Hy gebiedt P. Sabinus te boeyen, Junius Blæsus om te brengen. Fabius Valens trekt teegens Antonius: maar verneemende van dien grooten slagh, vliedt wegh met weenighen, en wordt in zee oovervallen. Britannie wordt beroert, desgelyks Germanië en Dacië. De Hooftluiden van Vespasianus trekken naar Roome. Vitellius beveelt den Apennyn te bezetten. Maar thans verdrietigh in 't oorlogh, daadinght met Sabinus, den broeder van Vespasianus, welk verding de Germanische soldaaten gebrooken hebben. Zy dryven Sabinus op 't Capitolie, beleegeren, veroovren, verbranden hem daar. Zommige dingen uitgerecht in Campanie,*

1 *Cladium*: plaagen.

nie, door 's Vorſten broeder L. Vitellius. Endlyk koomen alle de troepen van Veſpaſianus te Roome: doen hun intrêe, door geweldt en verſcheide ſtryden: en bezoedelen 't al met geilheit en moordt. De doodt van Vitellius zelf. Dit geſchiedt in een en 't zelffte jaar.

1 Veſpaſianus Hooftluiden beraadtſlaagen over den oorlog.

METet beeter noodtlot [1] en trouwe werdt de beraadtſlaaging der oorloge by de Hooftluiden der Flavianer parthy gehandelt. Zy waaren tot Petovion, in 't winterleeger der dertiende keurbende, t'zaamgekoomen. Daar ooverwoogh men, oft het oorbaarlyker waar d'Alpen van Pannonië te ſtoppen, tot dat de gantſche krachten, achter rug, opreezen, dan oft het manhaftiger waar toe te trekken [2], en om Italië te ſtryden. Die beſt vonden de hulpen te verbeiden, en 't oorlogh te ſleepen, *verbieven de kracht en faame der Germaniſche keurbenden, en dat de zenuwen van't Brittanniſch heir, thans met Vitellius, aangekoomen waaren: dat het getal der onlanx verdreevene keurbenden, die zy hadden, niet eeven groot, en 't hart der verwonnenen, alhoewel ze fel ſpraaken, kleender was. Maar, indien men daarentuſſen d'Alpen bezette, zoo zoude Mucianus koomen met de maghten van Ooſten. Veſpaſianus hadt daarenbooven t'zynen verdoen, de zee, de vlooten, gunſte der wingeweſten, waar door hy 't geveirt, als van noch een ander oorlogh, te weegh brengen kon. Alzoo, zoude men, door een heilzaam marren, met nieuwe kraften bygeſtaan worden, en aan de jeegenwoordige niet verliezen.* Hier op heeft Antonius Primus (deez' was de ſtrengſte ſtooker der oorloge) geredeneert [3], *dat het ylen hun nut, Vitellius bederf was. De verwinners hadden meer in zorgeloosheit, dan in ſtyfmoedigheit toegenoomen. Want zy waaren niet 't ſchrap [4] en in 't leeger gehouden: luſteerende [5] in alle amptmaatige ſteeden van Italië, zonder van iemant dan hunne waarden gevreeſt te werden: hebblende, hoe zy te vooren zich forſſer aanſtelden, zoo veel te graatiger d'ongewoone welluſten gezoopen. Ook waaren zy, door runbaan, en ſchouwburgen, en de geneughlykheit der ſtadt, geweekt, oft door ziekten gemat. Maar zoo men hun bot gaf, zouden zy, door 't behartigen der oorloge [6], weeder de zelffte kloekheit krygen. Ook was Germanië niet verre, van waar zy geſterkt moghten worden: Britannië,*

2 Antonius Primus raad dat men zonder uitſtel naar Italië trekke.

Eenige willen den krygh ſleepen.

met

1 *Fato*: geluk. 2 *Heinde by te koomen.* 3 *Diſſeruit*: bereeden, beweert. 4 *In procinctu*: in de waapenen. 5 *Luſtcedigh.* 6 *Meditatione belli*: met het ſtellen van den zin op 't oorlooge.

met een enge zee, afgeſcheiden, de Galliën en Hiſpaniën dicht by: uit beide de welke, hun, mannen, paarden, waapenen, ſchattingen, verſchaft zouden worden. Hadden ook Italië zelf t'hunnen beſten, en de rykdoomen der ſtad. Ende zoo zy d'eerſte wilden zyn, en henluiden met de waapenen bezoeken, zy hadden twee vlooten, en d'Illyriſche zee oopen. Wat zoude dan 't ſluiten der bergen baaten? Wat het ſleepen der oorloge tot eenen anderen zoomer? Van waar daarentuſſen geldt en lyftoght koomen? Immers men hadt zich liever van de jeewoordige geleegenheit te dienen: dat de Pannoniſche keurbenden, meer bedroogen dan verwonnen, zich ſpoeiden, met opſtaan ter wraake: dat de Mœſiſche heiren onbeplukte [1] *kraften bygebraght hadden. Zoo men eer 't getal der ſoldaaten, dan der keurbenden ooverreekende: hier was meer klems* [2]*, geen' dartelheit, en zelfs de ſchaamte hadt de krygstught gevordert. Belangende de ruiters, die waaren ook toen niet verwonnen; maar de ſpits van Vitellius, niet teegenſtaande de weederſpoedt, verſtrooit* [3]*. Twee Pannoniſche en Mœſiſche vlerken hebben toen door den vyandt gebrooken. De verzaamde krygsteekens van ſestien vlerken, zullen nu, met den hoefſlagh* [4]*, 't gedruis, en de wolke zelf, toedekken, en ooverſtorten de ruiters en paarden, dien 't ſtryden vergeeten is. 'T en zy my iemandt herhoudt, ik zal, van beidts, raader en gelder zyn. Gy, welker fortuin in haar geheel is, houdt de keurbenden by u; ; ik zal genoeg hebben aan de licht gewaapende i egementen. Italië wel haaſt ontſlooten zynde, zult gy hooren, hoe de zaaken van Vitellius oover rug gedreeven zyn: 't zal u luſten te volgen, en de voeten in 't ſtapſpoor des verwinners te planten* [5]*.* Deeze 3
en diergelyke reedenen, heeft hy met blaakende oogen, bulderende [6] ſtem, om van verre gehoort te zyn, (want de Hondertmans en zommigen van de ſoldaaten, hadden zich onder den raadt vermenght) der wyze uitgeſtort, dat hy ook de vroeden, en voorzieningen [7] in 't binnenſt ontroerde: het graauw en de reſt, verachtende der anderen ſlaphartigheit, hem, als den eenigen man en Overſte, met lof verhieven. Deeze faam van hem hadt hy terſtondt in die zaamening verwekt, in de welke, naar 't opleezen van Veſpaſianus brieven, hy niet, gelyk veelen, twyffelachtelyk geredeneert had, om het duidtſel herwaarts oft derwaarts te trekken, naa dat het te pas quaame. Oopentlyk ſcheen hy zich in de parthye geworpen te hebben: Dees raadt gevalt het krygsvolk.

1 *Onbeſchrooide, 2 Roboris, gewelt. 3 Geſloopt, getrent. 4 Pulſu, het kleppen. 5 De voetſtappen des verwinners te betreeden. 6 Felle. 7 Cautos, verhoeden.*

ben [1]: ende was des den ſoldaaten te aangenaamer, hun meedemaat
4 in ſchuldt of gloory. De naaſte in achtbaarheit was de Verzorger
Ook Cornelius Fuſcus. Cornelius Fuſcus. Dees ook gewoon ongenaadelyk teegens Vitellius uittevaaren, hadt geen achterdeur ter hoope, zoo 't quaalyk ging.
T. Flavianus verdacht van ontrouw. Titus Ampius Flavianus, een zachtganger door aard en ouderdoom [2], tergde 't vermoeden der ſoldaaten, als oft hy zyns aanmaaghſchaps met Vitellius gedaghtig waar. En de zelfſte, om dat hy in den aanvang van de beroernis der keurbenden gevlucht, daarnaa van zelfs weedergekeert was, werdt gelooft, plaats tot ontrouw gezocht te hebben. Want Flavianus, Pannonië verlaaten hebbende, en tot in Italië en buiten gevaar geraakt zynde, was door zucht tot nieuwigheit gedreeven geweeſt, om den naam van Steedehouder weeder aan te neemen, en zich met de burgerlyke wapenen te mengen, by aanraaden van Cornelius Fuſcus; niet om dat hy de nyverheit van Flavianus van doen hadt, maar om de parthy, voorneemlyk toen in 't ryzen zynde, met den Burgermeeſterlyken naam, tot eenen eerlyken
5 glimp, op te pronken. Voorts om veiliglyk in Italië oover te zetten, en op dat hy daar te ſtaade quaame, werd aan Aponius Saturninus geſchreeven *, *dat hy zich ook met het Mœſiſch heir te ſpoeyen hadt*. Ende om d'ongewaapende wingeweſten niet ten doele te ſtellen voor
Vorſten der Sermaaten aan de zyde van Veſpaſianus in kryghsgemeenſchap aangenoomen. de Barbaare volken, zoo werden de Vorſten der Sarmaaten Jazygen, by dewelke de regeering der burgerye beſtondt, in krygsgemeenſchap aangenoomen. Zy booden ook aan, *hunne gemeente en kraft van paarden*, die alleen hunne ſterkte is. Men ſcholdt hun die gaave [3] quyt, op dat zy, onder de tweedraght, geen uitlandtſche treeken pleegden, en meer loons ter weederzyde [4] te gemoet ziende, recht en billykheit verwierpen. Men trekt in de parthy Sido en Italicus,
Met namen Sido en Italicus, Koningen der Sueven. Koningen der Sueven, die zich langen tydt gehoorzaamlyk jeegens de Romainen gedraagen, en onder zich hadden een volk van beeter gedult, indien men hun toevertrouwt [5]. Met de hulptroepen dekte
Voorzorg tegens Rhætie. men de zyde, om dat Rhætië ongemak maakte [6], dat Portius Septimius tot Verzorgher hadt, eenen man van ongekreukte trouw tot Vitellius. Derhalven is Sextilius Felix met de Tauriaaner [7] vlerken, en acht regementen, ſampt de jeughdt der Noriſchen, gezonden, om den oever der ſtroom Ænus in te neemen, die tuſſchen de Rhæſchen

1 *Deſcendiſſe.* 2 *Senecta*: *oudtheit.* * *Hier is in de Latynſche boeken een verwarde en bedorve plaatze; veroorzaakt, meent men, door dien de blaaden in 't uit ſchreyen 't achter voor zyn gezet, welk gebrek Lipſius heeft gebeetert gelyk 't hier is vertaalt.* 3 *Dien dienſt.* 4 *By de weederparthy.* 5 *'T vertrouwen op hen ſtelt.* 6 *Infeſta*: *de tanden toonde.* 7 *Anderen leezen Aurianer.*

ſchen en Noriſchen deurloopt [1]. Ende zonder dat deeze oft die zochten tot ſlagh te koomen, heeft de fortuin der parthye elders plooy gezet [2]. Antonius voortrukkende met de vendelingen der regementen, en een deel der ruiteren om in Italië te vallen, hadt tot makker Arrius Varus, ſtreng ter oorloge, welke gloory hy onder den Hooftman Corbulo, en in de voorſpoedt der zaaken van Armenië, behaaldt hadt. Den zelven gink naa, *dat hy, door heimelyk geſprek, de deughden van Corbulo by Nero betight hadt*, waar oover hem, door laſterlyke gunſt den eerſten pyl verkreegen hebbende, de quaalyk verworve vorderingh, daar hy zich voor den tydt blyde meê maakte, thans ten bederve gedeeghen is. Maar Primus en Varus inneemende alle de naaſte plaatzen aan Aquileja, worden tot Opitergien, en Altine, met blyde gemoeden, ontfangen. Tot Altine werdt bezettingh gelaaten tegens de vloot van Ravenne, dewyl men noch van haaren afval niet gehoort hadt. Daar hebben zy Patavie en Ateſte by haar' parthye gevoeght. Daarnaa werdt vernoomen *dat drie Vitellianer regementen en de vlerke, die de Scribonianer genoemt werdt, zich by Forum Alieni, needer, en daar een brugh geſlaaghen hadden*. Schoon werdt gevonden de geleegenheit om de zorgeloozen aan te ranzen, want dat zy 't waaren, werdt 'er by gebootſchapt. In 't krieken van den dagh oovervielm' 'er veele, die ongewaapent waaren. 'T was te vooren aangezeidt, *dat men, met ombrengen van weinigen, de reſt tot wiſſel van trouw zoude dwingen*. Ende waaren 'er die zich terſtondt oovergaaven. Meer hebbender, met afbreeken der brugge, den aandringenden vyandt, den wegh benoomen. Ruchtbaar geworden zynde, naa 't begin der oorloge, dat de zeeghe der Flavianen meê wilde; zoo koomen twee keurbenden, de zeevende Galbianer, de dertiende tweeling [3], met den Steêhouder Vedius Aquila, met luſtigheit, tot Patavie. Daar zyn weinigh daagen tot ruſten beſteedt, en Minutius Juſtus Leegermeeſter der zeevende keurbende, om dat hy ſtraffer gebiedt voerde dan in burgerkrygh [4], werdt der ſoldaaten gramſchap onttoogen, en naa Veſpaſianus gezonden. Een zaake daar langh naa gehaakt was, werdt door 't uitleggen der gloorie, hooger aangenoomen, naardien Antonius de beelden van Galba, door de tweedraght der tyden afgeworpen, in alle amptmaatighe ſteeden, bevoolen hadt, ter eere te herſtellen: achtende de zaake daar mêe vereerlykt, zoo de parthy

Antonius Primus valt in Italië.

6

Met Arrius Varrus.

Worden tot Opitergië en Altine ingelaaten.

Bemaghtigen Patavie en Ateſte.

Hun bedryf by Forum Alieni.

7

Twee keurbenden voegen zich by hem.

Galbaas beelden herſtelt.

3 *Deurvleeit*. 2 *Transacta*. 3 *Gemina*: *dubble*. 4 *De burgerkrygh lyden wil*.

8 voorgaave, dat haar Galbaas Vorſtendoom geviel. Daarnaa werdt ooverleit, *wat tot zeetel der oorloge te kiezen ſtondt*. Verone docht hun de beſte, mits de velden rondtsom oopen tot gevecht te paarde, daar zy voordeel in hadden: teffens ſcheen het tot nut en faame te gedyen, dat men aan Vitellius een ſtadt ontnaame die ryk van lyftoght was. Met de doortoght alleen, kreegen zy 't bezit van Vicetie: 't welk in zich zelven gering zynde (want die amptmaatighe ſtadt, van maar middelbaar vermoogen is) voor een zaak van grooten naadruk genoomen werdt, by de geenen die inzaagen, dat Cæcina daar gebooren, ende den Hooftman der vyanden zyn vaaderſtadt ontrukt was. Aan die van Verone was de moeite beſteedt: met exempel en middelen holpen zy de parthy. Ende het heir geleidt tuſſen Rhætië en de Juliër Alphen, ſtopte die, op dat de Germaniſche heiren, daar lanx, geenen deurwegh en vonden. 'T welk, by Veſpaſianus, onbekent, oft verbooden was, want hy beval *het oorlogh by Aquileia te doen ſtal houden, en na Mucianus te wachten*. Ende voeghde by 't gebodt zyne reedenen, *dat, naardien Ægypten, de ſleutels des koorens, de tollen van ooverryke wingeweſten, in zyn geweldt waaren, het heir van Vitellius, door gebrek van ſoldy en graan, tot oovergift kon gedwongen*[1] *worden*. Mucianus vermaande 't zelfſte, by zendbrief op zendbrief, *voorwendende een' zeege zonder bloedt, zonder rouw*, en andere diergelyke dingen; maar graatig naa glorie, en alle de eere der oorloge voor zich zelven ſparende. Dan uit oorden aardtryx zoo verre geleegen, werdt de raadt, naa de daadt, oovergebraght. Derhalven is Antonius met ſchielyken aanloop, tot de ſtandwachten der vyanden, ingebrooken, ende de gemoeden door een licht gevecht verzocht zynde, ſcheide men zonder dat d'een op den anderen voordeel haalde. Thans heeft Cæcina tuſſen Hoſtilië, een dorp der Veronenſen en de poelen der ſtroom Tartarus, zyn leeger volveſt, ter welker plaats hy veiligh was, dewyl zyn rugh met de ſtroom, zyne zyde met de poelen gedekt waaren. Waar 'er trouw in geweeſt, twee keurbenden, daar 't Mœſiſch heir noch niet bygevoegt was, konden oft van de geheele maght der Vitellianen verdelght worden, oft zouden, te rugh gedreeven zynde, Italië verlaaten, en zich op een ſchandelyke vlught begeeven hebben. Maar hy heeft, door verſcheide lunteringen, den eerſten tydt der oorloge den vyanden verkocht; terwyl hy, de geenen die hy flux met

Vicetie ingenoomen.

Veſpaſianus was van deeze dingen onweetend', en beval by Aquileja ſtal te houden.

9 Maar Antonius Primus rukt voort.

Cæcina ſlaat zyn leeger tuſſen Hoſtilië en den Tartarus.

Zyn ontrouw, en gevoinſtheit.

[1] *Subigi: gedreeven.*

met waapenen verdryven kon, met brieven bekyft [1], tot dat hy door booden de voorwaarden der ontrouw [2] beveſtighde. Daarentuſſen bracht het Aponius Saturninus aan met de zeevende Claudianer keurbende. Oover de keurbende geboodt de Kornel Vipſanius Meſſalla, van heldere voorouwders, zelf voortreffelyk, en d'eenige man, die zich deegelyk draagende, tot dien krygh begeeven heeft. Aan deeze troepen, geenſins te gelyken by de Vitelliaanſche, (want zy waaren noch maar drie keurbenden) heeft Cæcina brieven gezonden, beſchuldigende *de reukeloosheit der geenen, die de verwonnen waapenen ter handt trokken.* Met eenen werdt *de manhaftigheit* [3] *des Germaniſchen heirs loflyk verheeven*; met middelmaatigh en gemeen vermaan van Vitellius, zonder Veſpaſianus eenighſints te laſteren, niet altoos was 'er in, om den vyandt te bekooren [4], oft te verſchrikken. De Hooftluiden der Flavianer parthye, ooverſlaande 't verdaadighen haarder voorighe fortuine, antwoorden heerlyk voor Veſpaſianus, voor de zaak, als dezelve vertrouwende, voor den uitgang, als onbekommert; teegens Vitellius, als onvrunden; en prezen 't Mœſiſche heir als onſchuldig *. Den Kornellen en Hondertmannen gaf men hoop, *van te behouden't geen hun Vitellius vergunt hadt:* ende vermaanden zy Cæcina, niet duiſterlyk, tot oovergank. De brieven der zameningh voorgeleezen, ſtyfden haar vertrouwen, om dat Cæcina, needrigh, als vreezende Veſpaſianus te vertoornen, hunne Hooftluiden, ſmaadelyk, als bengelende [5] Vitellius, geſchreeven hadden. Met d'ooverkoomſt daarnaa der twee keurbenden, van de welke de derde by Dillius Aponianus, de achtſte by Numiſius Lupus beleidt werdt, vondt men goet, zyn krachten te toonen, en Verone met een' krygswal, t'omringen. By geval hadt de Galbianer keurbende haar' plaats om te werken, aan 't voorhooft des wals teegens den vyandt, en etlyke ruiters der bondtgenooten, van verre geſien, joegen haar een' ydele vrees aan, als of het vyanden geweeſt waaren. Men grypt naa de waapenen, en de gramſchap der ſoldaaten ranſt T. Ampius Flavianus aan, als ſtichter [6] van verraadt, zonder eenige bewysreede der misdaadt. Maar ooverlangh in den haat zynde, wordt hy geſwindelyk [7] ten bederve gevordert. *Dat hy naamaagh van Vitellius, een verraader van*

De Flavianer parthy werdt met de Mœſiſche keurbende onder Maſſalla verſterkt.

Cæcinaas brieven aan de Flaviaanen.

Het antwoordt der Flaviaaner Hooftluiden.

Verone wordt beleegert.

Oproer in 't heir.

T. Ampius Flavianus ter doodt gevordert.

1. *Begrauwt, beriſpt.* 2 *Perfidiæ: trouwloosheit.* 3 *Vroomheit.* 4 *Corrumperet: bederven.* * *Ut innocuum exercitum Mœſicum celebrare.* Deeze woorden worden in zommige boeken niet gevonden. 5 *Inſultantes: ribzakkende.* 6 *Auctorem proditionis. Dus leeſt Lipſius.* 7 *Turbine quodam: met een opſtuiven.*

Otho, een onderſchepper [1] *der ſchenkaadje was*, riepen ze. Nochte was 'er plaats voor verdaadiging, al ſtrekt' hy de handen ootmoedelyk uit, leggende doorgaans plat teegens d'aarde, met verſcheurden kleede, ſchuddende zyn' borſt en aanſchyn van 't nokken [2]. Dit ſelfſte diende den verbitterden tot ontſteekingh, als oft de te groote ſchrik bewys van een quaadt gewiſſe waar. Als Aponianus aanving te ſprecken, werdt hy ooverſchreeuwt met woorden van de ſoldaaten. Met ſnauwen en roepen verfoeijen zy d'anderen, voor Antonius alleen waaren de ooren der ſoldaaten oopen. Want hy hadt de tong tot zyn wil, konſten om 't grauw te ſtreelen, en achtbaarheit. Als de muitery aanwoedde, ende zy, van ſchelden en verwyten, tot het geweer en handdaadigheit quaamen, belaſt hy *Flavianus in keetens te ſlaan*. De ſoldaat bezefte dat men hem loeren [3] wilde, en verſtrooit hebbende de geenen die de vierſchaar [4] beſchermden, bereide zich tot het uitterſte geweldt. Antonius ſchoot 'er voor met den boezem, trekkende zyn ſwaardt, en hooghlyk verklaarende [5]. *dat hy van der ſoldaaten handen, oft van zyn' eigene ſterven zoude.* Waar hy iemandt van kennis, oft uitſteekende in kryghseer zagh dien riep hy, by zynen naam, 'ter hulpe. Thans gekeert naa de teikens en Gooden der oorloge toe, badt hy, *dat zy liever die raazerny, die tweedraght, aan 's vyandts heiren wilden ooverzeinden:* tot dat de muitery ſlapte, en alzoo nu de dagh ten einde liep, elk naa zyn tente weghdroop. Flavianus in de ſelfſte nacht vertrokken zynde, werdt uit gevaar geholpen, door brieven van Veſpaſianus, die hem te gemoet quaamen. De keurbenden, als beſmet met een' voortſlaande ziekte, ranzen Aponius Saturninus, Steêhouder van 't Mœſiſch heir, aan, des te feller, om dat zy, niet als te vooren, vermoeit door arbeidt en werken, maar op 't midden van den dagh ontſteeken waaren, mits 't ruchtbaar maaken der brieven, die men geloofde dat Saturninus aan Vitellius geſchreeven hadt. Gelyk ouwlinx in vroomheit en zeedigheit, alzoo werdt 'er nu in baldaadt en dartelheit geſtreeden, om met geen' minder heftigheit Aponius, dan Flavianus ter doodtſtraf te vorderen. Want de Mœſiſchen, verhaalende *dat zy de Pannoniſchen hadden helpen hunne wraake doen*, en de Pannoniſchen als oft zy door 't muiten der anderen, gezuivert wierden, hadden een luſt in 't verdubbelen der ſchuldt. Zy tygen naa de hooven, daar Saturninus geherbergt was. Ende niet zoo zeer

Antonius pooght hem met liſt te redden.

En daarnaa met ontzich.

Flavianus uit het gevaar geholpen.

11

De keurbenden raaken weêr gaande teegens Aponius Saturninus.

1 *Interceptorem.* 2 *Singultu.* 3 *Lorzen.* 4 *Tribunal.* 5 *Obteſtans.*

zeer Primus, Aponianus en Meſſalla, (hoewel zy 't poogden door alle middelen) hebben Saturninus geberght, als de duiſternis der ſchuilhoeken, daar hy verhoolen was, zynde verſteeken in de oovens der badtſtooven, die by geval leedigh waaren. Thans achterlaatende zyne trawanten, begaf hy zich naa Patavium. Door 't vertrek der Oudtburgermeeſteren, behieldt Antonius alleen 't geweldt en vermoogen oover beide de heiren, mits zyn' amptgenooten hem weecken, en de jonſt der ſoldaat van hun afgewendt was. Ende ontbraakenz'er niet, die geloofden, d'een en d'andere muitery, door argheliſt van Antonius aangevangen te zyn, op dat hy alleen 't genot van den oorlogh hadde. De zinnen [1] aan Vitellius zyde, ook niet geruſt, werden met bederflyker tweedraght, niet door arghwaan van 't graauw, maar door de trouwloosheit der Hooftluiden in 't war gheſtelt. Lucilius Baſſus, Ooverſte der Ravenniſche vloote, hadt de weiffelende gemoeden der ſoldaaten, om dat zy meerendeels Dalmaaten en Pannoniers waaren, welke wingeweſten van Veſpaſianus gehouden werden, zyner parthye doen toevallen. De nacht was verkooren tot het verraadt, op dat, buiten weeten der anderen, d'afvallers alleen in de leegerkerk [2] mochten te zaam rotten. Baſſus, van ſchaamt oft vreeze wat d'uitgank zyn zoude, vertoefde binnens huis. De Scheepshopluiden [3], met groot gedruis [4], vlieghen de beelden van Vitellius aan, ende naa 't ombrenghen van weinigen, die 't weederſtonden, zoo helde de reſt van 't graauw, uit zucht tot nieuwigheit, naa Veſpaſianus. Toen komt Lucilius te voortſchyn, ende draaght zich oopentlyk als aanheffer des werx. De vloote verordent zich tot Ooverſte Cornelius Fuſcus, die in der yl quam toegeloopen. Baſſus, in eerlyke bewaarnis, met jachtſchcepen tot Hadrie gevoert, wordt van den Ooverſte der vlerke, die daar in bezetting lagh, gebonden. Maar de boeyen werden terſtont geſlaakt, door tuſſenkoomſt van Hormus Cæſars vryeling. Deeze werdt meede onder de Hooftluiden gereekent. Maar Cæcina, als de afval der vloote ruchtbaar was, roept de voornaamſte Hondertmans, en eenige weinige ſoldaaten, (zynde de reſt verſpreit tot de dienſten der oorloge) in de leegerkerk, zoekende dien heimelyken hoek. Daar verheft hy *de deughdt van Veſpaſianus, en de krachten dier parthye; dat de vloote, de burgh der toevoerten, oovergevlooden was, de*

Die zich ter naauwer noodt verberght en 't gevaar ontvlucht.

Antonius behoudt het gezagh alleen.

12

Baſſus brenght de vloot aan Veſpaſiaans zyde.

13

Cæcina pooght ook het heir te doen afvallen,

1 *Gemoeden.* 2 *Principia. Ziet de kantteekening over het 61 cap. van 't I Jaarboek.* 3 *Trierarchi.* 4 *Tumultu: beroerte.*

de Galliën, en Hiſpaniën vyandſch, in der ſtadt niet getrouws, ende alles tèn erghſten van Vitellius. Thans als de meêwuſtigen, die 'er by waaren, aanvingen, brengt hy alle d'anderen, verbaaſt door zoo vreemdt een zaak, onder eedt van Veſpaſianus. Teffens rukt men Vitellius beelden af, ende zeindt aan Antonius, om het te boodtſchappen. Maar als 't verraadt door 't heele leeger vermaardt werdt, ende de ſoldaat toeloopende ter leegerkerk, den naam van Veſpaſianus zagh voorgeſchreeven, de beelden van Vitellius om verre geſmeeten; was 'er in 't eerſt een weldigh ſtilſwyghen; thans berſt alles teffens uit. *Was de gloory des Germaniſchen heirs hier toe vervallen, dat zy zonder ſtryd, zonder wonde, hunne handen als gebonden, hunne waapenen als gevangen, hadden oover te leeveren? want wat keurbende hadt de weederparthy? te weeten de verwonnene. Ende dat zy niet by der handt kadt d'eenige kracht van Othoos heir, d'eerſtelingen, en veertiendelingen. De welke zy nochtans, in de ſelffte velden, op de vlucht gedreeven, en ter neêr geworpen hadden, op dat zoo veele duizenden gewaapenden, gelyk een kudde veile* [1] *ſlaaven, den ballinge Antonius, tot een ſchenkaadje gegeeven wierden. Naamelyk acht keurbenden hadden 't byvoeghſel* [2] *van een' eenige vloote te weezen. Zoo vond het Baſſus, zoo Cæcina goed, naa dat zy den Vorſte, huizen, hooven, ſchatten t'onbruik gemaakt hadden, hem ook de ſoldaat t'onbruik te maaken, die, alhoewelzy in volle kracht, en door geen bloedtſtortingh gezwakt waaren, nochtans onwaardt moeſten zyn by de Flavianer parthye. Wat zouden zy zeggen, als men hun afvorderde wat voorſpoedt ofte teegenſpoedt zy gehadt hadden?* Dit elk, dit alle man teffens, roepende, naa dat yder van ſpyt gedreeven werdt, zynde 't begin gereezen by de vyfde keurbende, herſtellen zy de beelden van Vitellius, en ſlaan Cæcina in boeijen. Fabius Fabulus, Steedehouder der vyfde keurbende, en Caſſius Longus Leegermeeſter [3] kiezen zy tot Hooftluiden. De ſoldaaten van drie Liburniſche ſcheepen [4], hun by geval voorkoomende, ende nergens afweetende, en onſchuldigh, ſlaan zy doodt. Verlaatende 't leeger, en de brugh afgebrooken hebbende, neemen zy weeder hunnen wegh na Hoſtilië, ende van daar naa Cremone, om zich te voegen by de keurbenden, d'eerſte Italiſche, en d'eenentwintighſte Roofſche [5]: dewelke van Cæcina om Cremone te bezetten, met een deel der

En brengt eenigen onder Veſpaſianus eedt.

T welk de ſoldaaten onwaardelyk opneemen, en verfoeyen.

14 Slaan Cæcina in boeijen.

En trekken naar Cremone.

1 *Venalium.* 2 *Acceſſionem.* 3 *Præfectum caſtrorum.* 4 *Liburnicarum*: *lichte ſcheepen, jachten.* 5 *Rapaci*: *roofvogel.*

der ruiteren, voor heen gezonden waaren. Antonius des verwittight, heeft voor zich genoomen, den heire der vyanden tweedrachtigh van zin, verdeelt van krachten, aan te grypen, eer de Hooftluiden in gezagh, de ſoldaat in gehoorzaamheit, en de vereenighde keurbenden in vertrouwen [1], weeder geſtyft wierden. Want hy leide giſſingh dat Fabius Valens uit der ſtadt vertrokken was, en op kundtſchap van Cæcinaas verraadt, zich haaſten zoude. Ende Fabius was trouw aan Vitellius, verſtondt zich ook des krygshandels niet quaalyk. Met eenen vreesde men voor geweldighe kraft van Germanen, die door Rhætië koomen zouden: ende hadt Vitellius uit Britannië, Gallië, Hiſpanië, hulptroepen ontbooden, een ongemeete plaage van oorlogh, ten waar Antonius, beducht voor dat zelfſte, met geſpoeiden ſtrydt, de zeege te vooren wegh geſtreeken hadde. Met het gantſche heir quam hy van Verone, ten tweeden leegere, tot Bedriacum. Des andren daaghs, houdende de keurbenden by zich om te ſchanſſen, zandt hy de hulpregementen op den Cremonenſer boodem; op dat onder ſchyn van noodtdruft * te haalen, de ſoldaat zyn' ſmaak tot burgerroof gewennen moght. Hy zelf toogh met vier duizent ruiteren voort, tot aan den achtſten mylſteen van Bedriacum af, op dat zy te vryer moghten uitweiden met plonderen. De ſpieden [3], (gelyk de wyz is) waaren noch bet voor uit, om zorgh te draaghen. 'T was goelyk de vyfde uure des daaghs, als een ruiter, ter run, quam boodſchappen, *dat de vyand genaakte, een kleen getal voor uit toogh, de beweegenis en 't gedruis wydt gehoort werdt*. Terwyl Antonius raadtſlaaght wat 'er te doen ſtonde, is Arrius Varus graatigh om eenigen dienſt te doen, met de veirdighſten der ruiteren uitgeborſten, ende heeft de Vitelliaanen te rug gedreeven, met maatlyke neederlaagh. Want met het toeloopen van meer anderen keerden de fortuin, en yder van de dapperſte vervolgers was de laatſte der vlucht. Antonius eevenwel liet alwillends te haaſten, ende hieldt dat het zoo gaan zoude gelyk het gebeurt was. Hebbende de zynen vermaant, *om met een' groten moedt aan 't vechten te vallen*, en de ruiterbenden [4] ter zyde geſpreit, laat hy den wegh in 't midden leedigh, om Varus en zyn' ruiters daar in t'ontfangen. Men geboodt de keurbenden te waapenen, gaf teeken door 't veldt, dat yder, waar lanx 't hem naaſt waar, verlaatende

15 Antonius Primus beſluit den ſtryd te wagen.

Komt te Bedriacum.

16 De Vitelliaanen genaaken.

Varus begint den ſtryd.

* *Fiducia*: 2 *Copiarum*: voerraadje. 3 *Exploratores*: Spiekneckten, veldtontdekkers. 4 *Turmis*: korvetten.

den roof, den ſtrydt te gemoet loopen zoude. Varus daarentuſſen, Schrik onor te on der de Flaviaanen. tſaagende, vermengt zich onder den drangh der zynen, ende voerd' 'er de vreez onder. Ongequetſten [1] en gequetſten gelyklyk gejaaght, werden van hun eighen ſchrik, en de engte der weegen geknelt. 17 In dit teuteren [2], en heeft Antonius geenerley plicht van ſtantvaſtigh Hooftman, oft aldervroomſten ſoldaat naagelaaten. Hy Antonius draaght ſich dapper, en ſtuit het vluchten der zynen. loopt den bedeesden tegen, houdt de wykenden ſtaande. Hy, daar de meeſte arbeidt, daar eenige hoope was, uitmuntende voôr den vyandt, in 't oogh van de zynen, met raadt, met der handt, is ten laatſten tot die vuurigheit vervoert, dat hy eenen vluchtenden ſtengdrigh [3], met een ſpeere doorreegen heeft. Thans greep hy de ſteng, ende wendenze naa den vyandt. Door welke ſchaamte niet booven hondert ruiters ſtal hielden. De plaats deedt baat, zynde de wegh daar nauw, gebrooken de brug der tuſſenvlietende beeke, die mits d'onzeekerheit der kille [4], en de ſteilte der boorden, de vlucht belette. Die noodt, oft dit geluk heeft de vervalle parthy weeder opgerecht. Zich onderlinx geſtyft hebbende, met dichte ordeningen, ontfangen zy de Vitellianen, die loſſelyk uitgeſtort quaamen. Ende die verſchrikten. Antonius aan 't perſſen der verbaasden, aan 't vellen der geenen die hem ontmoetten. Teffens d'anderen, elk naa zynen aardt, aan 't uitſchudden, vangen, weghrukken van waapenen en paarden. De geenen, die thans vliedende door 't veldt plenkten, quaamen op 't meêgaande [5] gekrys aan, en menghden zich in 18 de zeeghe. Aan den vierden mylſteen van Cremone af, vernamp men het blinken van de teikens der keurbenden Rooffter en Italiſche, tot daar toe voortgevaaren, op de behaaglykheit [6] van den ſtrydt hunner ruiteren in 't eerſte. Maar, toen 't geluk hun teegenliep, wiſten zy geen ordeningen te ſlaaken [7], de ontſtelden niet t'ontfangen, niet in 't gemoet te treeden, ende van zelf den vyandt aan te ranzen, die, met zoo langh een rak loopens en vechtens, vermoeit 'T ontbreekt den Vitelliaanen aan een Veldtheer. was. Moogelyk hadden zy, die zich nu verwonnen zaagen *, in voorſpoedt niet zoo zeer naa een hooft verlanght, als zy in weederſpoet wel verſtonden, dat het hun daar aan mangelde. De zeeghbaare ruitery vlieght tot de ſwichtende ſpits in. En de Kornel Vipſanius Meſſalla achterhaalde haar met de Mœſiſche hulptroepen, dewelke, alhoewel met een ruk aangevoert, hy in krygsgloorie den keur-

1 *Integri*. 2 *Trepidatione*. 3 *Standertdraager*. 4 *Alvei*. 5 *Proſpera: bly*. 6 *Læto*. 7 *Laxare: ruimen, ooperen*. * *Ik zoude leezen, Fortè vecti: by geval voortgevaaren.*

keurbendelingen niet deedt toegeeven. Alzoo braaken de ruiter en voetknecht gemengt, de drift der keurbenden. En de nabyheit der veſten van Cremone, hoe zy meer hoops tot uitvlucht, hoe zy min moedts tot weederſtandt gaaven. Ook drongh Antonius niet toe, gedachtigh des arbeidts en der wonden, waar mede zoo hachlyk een' fortuine van ſtrydt, al was zy noch wel afgeloopen, ruiters en paarden getornt hadt [1]. Met de ſcheemeringh des avondts is de ganſche maght van 't Flaviaanſch heir aangekoomen. Ende toen zy de lykhoopen, en verſche voetſtappen der moordt betraaden, als waar het uitgekryght geweeſt, roepenze, *om voorts naa Cremone te rukken, en de verwonnelingen by oovergift t'ontfangen, oft ſtormenderhandt te veroovren.* Dit ooverluidt, eerlyk geſprooken. By zich zelven zeid' elk; *dat de bouwſtadt in een vlak geleegen, met een' aanvlucht t'ooverrompelen was. Eeven veel ſtoutheits hadt men in 't inbreeken by duiſter, en grooter vryheit om te rooven. Toefde men tot het licht, dan aan 't paiſpreeken, aan 't bidden, ende zoude men, voor zyn' arbeidt en wonden, den naam van zachtmoedigh, en de gloorie weghdraagen, dinghen die niet om 't lyf hadden* [2]. *Maar de Ooverſte en Steedehouders zouden den rykdom der Cremoneſen in hunnen boezem ſtoppen.* De buit *van een verweldigde ſtadt was voor de ſoldaaten, van een' oovergegeeve voor de Hooftluiden.* Zy paſſen op Hondertmans nocht Kornellen, ende op dat niemants ſtemme gehoort wierde, kleppen zy de waapenen, om 't en waar men hen leidde, het gebiedt aan zich zelve te neemen. Antonius, alstoen, zich inbeurende [3] tuſſen de rotten, naa dat hy met zyn gezicht en achtbaarheit, ſtilte gemaakt hadt, verzeekert hun, *dat hy nocht eere, nocht loon ontrooven wilde, aan de geenen die ze zoo wel verdient hadden: maar dat de plicht des heirs een, en der Hooftluiden een ander was.* Graatigheit *tot vechten betaamde de ſoldaaten; 't nut verwacht van de Hopluiden beſtondt in voorſien, in beraaden, dikwylſer in zacht gaan, dan in reukloosheit. Gelyk hy, naa mans vermoogen, met hand en waapenen, tot de zeege geholpen had; zoude zoo, met reede, met raad, eige konſten eens Overſten, den oorbaar ſchaffen. Want klaar genoeg was 't geene, waar meê men te doen zou vinden; de nacht, en onbekende geleegentheit der ſtad, de vyandt daar binnen, en alles bequaam tot lagen. Al ſtonden de poorten oopen, men moeſt niet, dan naar onderzoek, dan by daag intrekken. Zouden zy d'aanvechting* be-

Syneemen de vlucht. 19

De Flavianer ſoldaten willen naar Cremone, op hoope van buit.

Zelfs in weêrwil der Ooverſten. 20

Antonius vermaant hen tot gehoorzaamheit

1 *Afflictaverat*: geneepen. 2 *Die niet dan windt waaren.* 3 *Begeevende.*

beginnen, zonder iet altoos af te kunnen zien, wat plaats effen, welke de hoogte der muuren zy? oft men met grof geſchut en ſchichten, oft met werken, en galeryen, de ſtadt zal aantaſten? Thans zigh keerende tot den eenen en den anderen in 't byzonder, vraaghd' hy, *oft zy bylen, ſchaaven* [1], *en diergelyk gereedſchap om ſteeden te verooveren* [2], *met zich gebragt hadden?* Ende als zy neen meenden [3], *zyn'er*, zeid hy, *handen, die met ſwaarden en pylen, de muuren doorbreeken, oft ondermynen* [4] *en doen ſtorten kunnen? zoo 't noodigh zyn zal eenen dyk te maken, zich met planken en horden te dekken, zullen wy, als een deel onvoorzichtig graauws, daar ſtaan zonder iet uit te rechten, ons verwonderende oover de hoogte der toornen, en de veſtingen van anderen? waarom niet liever eene nacht vertoeft, om, by aanvoer van grof geſchut en manganeelen* [5], *'t geweldt en de zeege met ons te brengen?* Teffens zeindt hy de zoetelaars èn jongens met het verſchſte paardevolk naa Bedriacum, om lyftoght en andere noodtdruft te
21 haalen. Dit kon de ſoldaat quaalyk verdraagen, ende was bynaa aan 't muiten, als de ruiters, uit gereeden tot onder de veſten, eenige plenkende [6] Cremonezen opgrypen; uit welker aangeeven men verſtondt, *dat ſes Vitelliaanſche keurbenden, en 't gantſche heir dat tot Hoſtilië geleegen hadt, hebbende, op dien zelven dagh, dertigh duizent treeden weghs afgeleit, verkundtſchapt zynde van de neêrlaage der hunnen, zich ten ſtryde bereiden, en daadlyk daar zouden zyn.* Die ſchrik heeft de verſtopte gemoeden, voor den raadt des Hooftmans geoopent. Hy beveelt der derde keurbende, ſtandt te neemen op den dyk zelf van den Poſtumier wegh, naaſt aan de welke ter ſlinke gevoeght zynde, de zeevende Galbiaanſche in 't oopene veldt [7] zich gezet heeft: daarnaa de zeevende Claudiaanſche, beſchermt (zoo was de plaats) van een landtgraft: ter rechte de achtſte, lanx een' onbeheinde landtſcheidingh [8], thans de dertiende doorheght [9] van een kreupelbos. Deeze was de orde der arenden en krygsteckenen: de ſoldaaten, mits de duiſternis, waaren vermengt, zoo 't geval meêbraght [10]: de hofvaan ſtondt naaſt aan de derdenaars; de hulpregementen in de hoornen: rug en zyden waaren met den ruiter omringt: de Swaaven Sido en Italicus, met het puik uit hunne landts-
22 luiden geleezen, hielden zich aan de voorſte ſpits. Maar 't Vitelliaanſche heir, ('t welk, met reede, tot Cremone geruſt zouw heb-

De Vitelliaanſche heirkrachten verzaamelen te Cremone.

Antonius ſtelt de zynen in orde, en ſchikt zich ten ſtryde.

1 *Dolabras.* 2 *T'ontginnen.* 3 *Abnuerent.* 4 *Ondergraauen.* 5 *Machinis.* 6 *Vagos.* 7 *Patenti, ruime 'onbeheinde.* 8 *Limite.* 9 *Interſepta.* 10 *Toedroegh.*

hebben, ende zyn' krachten met spyz en slaap ververscht, om den vyandt, afgemat van kouwde en honger, 's anderen daaghs te doen verstuiven en storten) komt behoeftigh van hooft, leedigh [1] van raadt, ontrent de derde uure der nacht op de Flaviaanschen, die nu bereidt en geschaart waaren, toezetten. De orde der togt, die door de gramschap en duisternis verspreidt was, zoud ik niet darren verklaaren: alhoewel anderen hebben uitgegeeven, *dat de vierde Macedonische in den rechter hooren van de hunnen; de vyfde en vyftiende, met de vaanen van de neegende, tweede, en twintigste der Britannische keurbenden, de middelspits; de zestiendenaars, en de tweëentwintigdenaars, en d'eerstenaars den slinker hooren uitmaakten* [2]. Die van de Rooftster en Italische, hadden zigh onder alle de rotten vermenght. De ruiters en hulptroepen koozen zelf plaats voor zich. De strydt was, den gantschen nacht, meenigerley [3], wankelingh [4], fel, bederflyk nu den eenen, thans weeder den anderen, moedt, oft handt, zelfs de oogen, om te voorzien, holpen niet. Ende waaren de waapenen in yder spits de selfste, de leuze van 't gevecht, bekent door 't dikwyls vraagen: de vaanen vermengelt, naa dat elke drom de zelve, den vyandt ontnoomen, herwaarts oft derwaarts rukte. Meest werdt gedrongen de zeevende keurbende, onlanx van Galba opgeteekent [5]. Daar werden zes Hondertmans der voorste ordeningen verslaagen; eenige standers weghgerooft. Den arent zelf, hadt Atilius Verus, Hondertman des eersten pyls, met groote neêrlaagh der vyanden, en ten lesten stervende bewaart. Antonius hieldt de glyende spitse staande, mits doende de hofbendenaars derwaarts komen. Dewelke als zy 't gevecht ondervangen hadden, dryven den vyandt te rugh, worden daarnaa zelf te rugh gedreeven. Want de Vitelliaanschen hadden 't grof geschut op den dyk des wegs gebragt; op dat het werptuigh uit eenen leedigen en oopenen oordt moghte geslingert werden, dat te vooren zich verspreide, ende teegens 't kreupelhout aanklitste, zonder schaade des vyandts. De balyde [6] der vyftiende keurbende, uitmuntende in grootheit, smeet met geweldige steenen de vyandtlyke spits ter needer: ende was om een' breede neêrlaag te baaren, 't en waare dat twee soldaaten, beestaande een doorluchtigh stuk, naa 't aangrypen van schilden uit den lykhoop, ongemerkt [7], de banden en wikzeelen [8] der man-

Het Vitelliaansch heir komt by nacht op de Flaviaanen aan.

Langdurig en hachgelik nachtgevecht.

De zeevende keurbende in noodt

23

Stout beslaan van twee soldaaten.

1 *Vacuus: oft anders Inops, arm.* 2 *Complesse: vervulden.* 3 *Varium: om en weeder, wegscheiden keerende.* 4 *Anceps.* 5 *Conscripta.* 6 *Balista.* 7 *Ignorati.* 8 *Libramenta.*

ganeelen hadden afgeſneeden. Terſtont werden zy doorpriemt; 't welk hunne naamen geſpilt heeft: aan de daadt wordt niet getwyffelt. De fortuin hadt noch geen' zyde gekooren, tot dat, als 't nu diep in de nacht gingk, de ryzende maan de ſpitzen ten toon ſtelde, en bedroogh. Maar den Flaviaanen was zy gunſtiger, die haar van achteren hadden. Hier door waaren de ſchaduwen der mannen en paarden te grooter, ende 't geſchut des vyandts, maakende valſchen ſlagh op den ſchyn van lichaamen, viel te kort. De Vitellianen, verklaart met het licht van vooren, ſtonden onverhoeds ten doele, aan d'anderen, die als uit eenen ſchuilhoek ſchooten.

De ryzende maan begunſtigt de Flaviaanen.

24 Antonius derhalven, als hy de zynen kennen, en gekent kon worden, ontſteekende zommigen met ſchaamte en ſcheldwoorden, veelen met lof en aanporring, alle met hoop en beloften, vraaghde de Pannoniſche keurbenden, *waarom zy de waapenen kervat hadden? dat die de velden waaren, daar zy de ſmette der voorige ſchande uitwiſſchen, de gloory herwerven konden.* Toen gekeert tot de Mœſiſchen, wekte [1] ze op, hen noemende *de voorſten* [2] *en aanſtichters van 't oorlogh: dat zy vergeefs met dreigementen en woorden de Vitelliaanen uitgedaagt hadden, zoo zy teegens hunne handen en gezicht niet en moghten.* Deeze waaren zyn' reedenen, aan alle, daar hy by quam. Breeder ſprak hy tot de derdelingen, hun vermaanende oud en nieuw: *hoe zy onder Marcus Antonius de Parthen onder Corbulo d'Armeniers, onlanx de Sarmaten hadden doen ſwichten.* Thans geſteurt op de hofbenden, *gy*, zeid hy, *boeren, ten zy gy wint, wat ander Veldheer, wat ander leeger zal uw toevlucht zyn* [3]*? ginder zyn uw krygsteekens en waapenen, en de doodt voor de verliezers: want de ſchand' hebt gy verſleeten* [4]. Allom is een geſchreeuw. En de derdelingen (deez' is de wyze in Syrië) begroeten de ryzende zon.

Antonius moedight zyne benden.

25 Daar uit ontſtaat een wuft [5] gerucht, miſſchien by raadt des Hooftmans, *dat Mucianus aangekoomen was, de heiren elkander gegroet hadden.* Zy voeren 'er den tredt op in, als geſtyft met verſche hulp; zynde nu de ſpits der Vitelliaanen dun [6], als die, zonder eenigen beſtierder, zich krompen oft ſlaakten, naa dat elk van heevigheit, oft vreeze gedreeven werdt. Antonius, als hy vernam dat zy weeken, bonſt 'er op aan, met een' dikke ſchaar. De geſlaakte ordeningen ſcheuren af: ende geen middel om die te boeten [7], mits de

Wuft gerucht ſtyft de Flaviaanen.

1 *Ciebat.* 2 *Beginners.* 3 *Accipient: zal u ontfangen.* 4 *De ſchande zyt gy doorgebeeten.* 5 *Vagus.* 6 *Rariore: ydel, voos.* 7 *Reſtitui: herſtellen.*

de belemmeringh van waagens en grof geſchut. De verwinners, uit haaſt om te vervolgen, ſpreyen zich langs de grenze [1] van den wegh. De moordt is des te merklyker geweeſt, om dat een zoon zynen vaader ombracht. De zaak en de naamen, zal ik, uit de ſchriften van Vipſanius Meſſalla, verhaalen. Julius Manſuetus zynde uit Hiſpanië gelicht onder de keurbende Roofſter [2], hadt eenen zoon beneeden mans jaaren [3] t'huis gelaten, dezelve, t'hans volwaſſen, opgeteekent [4] onder de zeevendelingen van Galba, dewyl hy zynen vaader, die hem by geval voorgekoomen was met een wonde gevelt, ende half levend, bekykt, van hem gekent wordende, ende hem kennende, en omarmende den bloedeloozen, badt met ſchriklyke ſtemme, *om zoen met zyns vaaders geeſt, en dat die geen afgryzen van hem, als van eenen vaadermoorder, hebben wilde: dat dit een' daadt des gantſchen* [5] *kryshandels was; ende wat deel van de burgerwaapenen kon een eenigh ſoldaat doch maaken?* teffens hief hy 't lichaam op, oopende de aarde, ende queet zich teegens zynen vaader in den uiterſten plicht. De naaſten werden 's gewaar; daarnaa meer anderen. Hier uit ryſt, door de ganſche ſpits, verwonderingh en geklagh, en vloek teegens zoo ooverwreedt een oorlogh. Des niet te traaghier doch ſchudden zy hunne vermoorde bloedtverwanten, maagen, en broeders uit, en ſpraaken op 't bedreeven ſchelmſtuk, en bedryven 't zelfſte. Als zy aan Cremone koomen, 26 vertoont zigh een nieuw en ongemeeten werk. In den krygh van Otho, hadt de Germaaniſche ſoldaat zyn leeger om de veſten, en om 't leeger eenen wal geſlaaghen; ende die veſtinghen weeder vermeerdert. In 't aanſchouwen der welke, de verwinners ſtaan bleeven als opgetoogen [6]; zynde de Hooftluiden niet zeeker wat zy te gebieden hadden. Het aanvechten te beginnen, daar't heir mat was van den ſtrydt eens daaghs en nachts, hadt veel in [7]; ende zonder eenigen toeverlaat daar ontrent, was hachelyk. Zoo zy naa Bedriacum keerden, ondraaghlyk was de arbeidt van zoo lang eenen wegh, en de zeege liep ruggelinx te loor. Leeger te veſten, dat was ook gruwzaam [8], dichte by den vyandt, die hen, terwyl zy verſpreit waaren, en zich tot werken ſtelden, met ſchielyken uitval verſteuren moght. Booven alle 't welke zy vervaart waaren voor hun eighen ſoldaat, die meer gedults hadt tot gevaar, dan tot marren.

De Vitellianen op de vlucht gedreeven.

Julius Manſuetus word van zyn' eigen zoon gedoodt.

Antonius komt by Cremone, daar 't vyandtlyk heir zyn voordeel leit.

Want

1 *Den boordt.* 2 *Rapaci.* 3 *Impuberem.* 4 *Te rolle geſtelt.* 5 *Publicum: gemeenen.* 6 *Hesſere: zich kort hielden.* 7 *Arduum: viel ſteil, zagh'er zuur uit.* 8 *Formidoloſum: yſſyk.*

Want de veiligheit was onaangenaam, ende hunne hoop ſtondt op reukloosheit, ende alle doodtſlagh, wonden, en bloedt, werden,
27 van de graagheit naa buit, opgewoogen. Hier toe neeg zich Antonius, en geboodt *den wal in 't ronde te omringen*. In 't eerſte werdt
Hy gebiedt den wal t'omringen. met ſchichten [1] en ſteenen van verre geſtreeden, tot de meeſte ſchaade der Flaviaanen, teegens de welke, 't werpgeweer [2] van boovenen geſwenkt werd [3]. Thans heeft hy op den wal en de poorten der keurbenden toegeleidt, op dat de verdeelde arbeidt de vroomen van de vuidigen onderſcheiden mogte, ende om hen, door twiſt om de eere, t'ontſteeken. Den naaſten oordt aan den wegh naa Bedriacum, naamen de derdelingen en zeevendelingen aan; de achtſte en zeevende Claudiaanſche de rechter zyde van de wal; de dertienelinghen werden van hunne heevigheit, naa de Brixiaaner poorte gedreeven. Daarnaa marde men een luttel, terwyl zy, uit de naaſte velden, ſpaaden, houweelen [4], ende anderen zeynen en ladders
De Flaviaanen maaken een ſchildtpadt en begeeven zich onder den wal. by een voeren. Toen beuren zy de beukelaars om hoogh, booven 't hooft, ende begeeven zich, met de dichte ſchiltpad [5], onder den wal. Ter weederzyde gebruikt men de Roomſche konſten [6], de Vitelliaanen wentelen gewight van ſteenen, van booven neer, peilen [7], met ſpeeren en ſpietzen [8], de geſloopte en leutrende [9] ſchildtpad, tot dat zy, naa 't ſloopen van 't verbandt der beukelaaren, den bloedeloozen en ſlenterigen [10] vyandt, om verre velden.
De Vitelliaanen ſloopen ze.
28 Mits de weldighe neêrlaagh begon m' 'er op te ſlappen, 't en waare de Ooverſten den matten ſoldaat, die alle aanporringh als verlooren affloegh, Cremone getoont hadden. Oft Hormus daar zynen aardt aan getoont hebbe, gelyk Meſſaila verhaalt, dan oft meer van 't melden van C. Plinius te houden zy, die Antonius beſchuldight, zoud' ik quaalyk weeten t'onderſcheiden: uitgezeit, dat nocht Antonius, nocht Hormus, met dit zoo ſnoodt een laſterſtuk ook iets deeden dat by hunne faam en leeven niet paſte. Nocht bloedt nu, nocht
Maar de Flaviaanen volharden in den ſtorm. wonden en hielden hen, oft zy en onderhoolden den wal, beukten [11] op de poorten, oft zy en klimmen, ſteunende op de ſchouders, en klimmende op de anderde [12] ſchildtpadt, grypen des vyandts geweer en armen aan ongequetſten en gequetſten, half leevenden en ſtervenden tuimelen daar heen, met verſcheide formen
29 van vergangh [13], en allerley gedaante van dooden. Ooverdapperlyk

1 *Tela.* 2 *'Tgeſchut.* 3 *Librabantur.* 4 *Dolabras.* 5 *Teſtudine.* 6 *Kryskunde.* 7 *Scrutantur: onderzocken.* 8 *Contis.* 9 *Fluitantem: vlottende, wapperende.* 10 *Laceros.* 11 *Quatierent: ſchudden, klonken op.* 12 *Iteratam.* 13 *Ondergang.*

lyk ſtreeden de zeevende en derde keurbende. En d'Ooverſte Antonius met uitgekoore hulpelingen, was ter zelver plaats aanvallende [1]. Als de Vitellianen hen, die zich ſtyfzinnelyk t'zaamen hielden, niet teegens houden konden, en 't geweer, op de ſchildtpadt geworpen, afflibberde, zoo hebben zy ten laaſten de blyde [2] zelf op de aanloopers van booven neêr geploft [3]: dewelke, gelyk zy, voor dat pas, de geenen, daar z' op viel, verſpatten deed' en ooverſtelpte, alzoo ook de ſtaaken [4] en 't opperſt van den wal, met haar ſtortingh weghſleepte. Teſſens week de byſtaande tooren voor de kloppen der ſteenen. Ende terwyl hier lanx de zeevendelinghen, by wiggen [5] zich verpynen in te koomen, zoo is de derdeling, met bylen en zwaarden, door de poorten gebrooken. Dat C. Voluſius, ſoldaat der derde keurbende, d'eerſt 'er op ingeſtort zy, wordt by alle ſchryvers beveſtight. Dezelve op den wal geklommen, van booven needer geſtommelt hebbende de geenen, die weederſtandt booden, vertoonde zich, met handt en ſtem, in yders gezicht, ende riep *dat het leeger gewonnen was*. De reſt, als nu de Vitelliaanen traagden en zich van den wal afworpen, brak voorts deur. Al wat 'er leedigh lagh, tuſſchen 't leeger en de muuren, wordt met doodtſlagh vervult [6]. Ende weederom een nieuwe oopenbaaring van arbeidt [7], de hooge muuren der ſtadt, ſteene toorens, de ſluitboomen der poorten beſlaagen met yzer, de ſoldaat ſwenkende 't geweer, het volk van Cremone, ſterk in ghetal, ende verknocht aan de Vitelliaanſche parthy, een groot deel van Italië, aldaar vergaadert, mits de merkt te dien daaghen verordent [8]? 't Geen den verweerderen, om de meenighte, tot hulpe, ſtrekte den aanvechteren tot tochtwakkeringh, om den buit. Antonius gebiedt *flux 't vuur by den werke te haalen, en te ſteeken in de ooverluſtige gebouwen buiten der ſtadt:* om te verzoeken, oft de Cremonenzers, door de ſchaade hunner goederen, tot veranderingh van trouwe te trekken waaren. Hy vervult de daaken naaſt aan de muuren, ende die de hoogte der veſten oovertreffen, met alle de vroomſte ſoldaaten. Die ſtommelen, met balken, dekkelingen [9] en toortſen, de verweerders af. De keurbenden drommen zich nu te zaamen, tot een ſchildtpadt, en anderen paſten te treffen, met ſchichten en ſteenen, als allenskens de harten der Vitelliaanen begoſten te flaeuwen, ende yder, naa dat hy

En ooverweldigen het Vitelliaanſch leeger voor Cremone.

30

Antonius gebiedt de gebouwen buiten Cremone te verbranden.

31

En laat alles ten ſtorm der ſtad toeruſten.

1 *Aangevallen.* 2 *Baliſtam.* 3 *Propulere*: *gejaaght.* 4 *Pinnas*: *paaliſaaden.* 5 *Cuneis*: *beitels,* 6 *Onder bloedt gezet.* 7 *Zwaarigheeden* 8 *Stato.* 9 *Tegulis*: *teegelen.*

hooger van ampt was, der fortuine te wyken: op dat hun niet, zoo Cremone ook ooverrompelt [1] wierdt, geene genaade wyder ooperi ſtonde, nochte alle de gramſchap des verwinners op 't haaveloos graauw, maar op Kornellen en Hondertmans viele, daar met moorden wat te haalen was [2]. De gemeene ſoldaat, onbezorght voor 't toekoomende, en veiliger door zyn' onbekentheit [3] bleef deurſtaan, zwervende by de ſtraaten, verborgen in de huizen, en baaden zy toen noch om geen pais, als zy 't oorlogh verleidt [4] hadden. De opperſten van 't leeger, doen den naam en de beelden van Vitellius uit den weege. Zy ontſlaaken Cæcina uit de keetens (want hy was toen noch gebonden) en bidden, *dat hy hunner zaake, met voorbeê te baat quaame*. Als hy 't verſmeet [5], en zyn opgeblaazenheit toonde, vallen z' hem aan [6] met traanen, het uiterſt aller ellenden, zoo veel oovervroome mannen, eenen verraader om onderſtandt aan te roepen. 'Thans vertoonen zy de behanxelen en infulen [7] ten muiren uit. Als Antonius gebooden hadt *het geweer ſtil te houden* [8], zoo braghten zy de krygsteekens en arenden buiten. De droevige drift [9] van ongewaapenden volghde, met de oogen ter aarde geſlaagen. De verwinners waaren rondsom gaan ſtaan, ende dreeven haar in 't eerſt ſnoode woorden toe, en dreigementen van ſlaan. Thans ziende dat zy 't aanzicht den hoon ten beſten gaaven, en de verwonnelingen, hunne forsheit neêrgeleidt hebbende, alles duldende waaren, zoo ondergaat hen indachtenis dat het deeze waaren, die zich onlanx in de zeege tot Bedriacum gemaaright hadden. Maar toen Cæcina, uitmuntende met gheborduurt ghewaadt [10], en trawanten, doende den drangh weghruimen, als Burgermeeſter quam aangetreeden, ontſtaaken de verwinners. Zyn' hoovaardy, en wreedtheit (zoo haatlyk zyn de ſchelmeryen) verraadt ook verweeten zy hem. Antonius ſteld' 'er zich teegen, ende heeft hem beſchermers bygevoeght, en naa Veſpaſianus gezonden. De gemeente van Cremone, daarentuſſen, was byſter in de ly, onder de gewaapenden. Ende waaren zy niet verre van 't moorden, als de ſoldaat, door 't bidden der Hooftluiden bemurwt werdt. Ende Antonius hebbende alles ter zaamening geroepen, ſpreekt heerlyk tot de verwinners, zachtmoedelyk tot de verwonnelingen: van Cremone, ten goede nocht quaade [11]. Het heir, boven d'ingewortelde roofzucht, is, door den ouden haat, aan

De Vitellianen binnen de ſtadt bezwyken.

Ontſlaan Cæcina en verzoeken zyn voorſpraak.

Geven zich op aan Antonius.

Koomen waapenloos buiten de ſtadt.

Cæcina wordt om zyn verraadery ook van de Flavianen verfoeit.

32

1 *Exciſa*: uitgerooit. 2 *Daar 't moorden baat doen kon*. 3 *Ignobilitate*: onvermaardheit. 4 *Afgeleidt*. 5 *Aſpernantem*. 6 *Fatigant*. 7 *Goodengewaadt*. 8 *In te houden*. 9 *Agmen*: drom. 10 *Prætexta*. 11 *Ten eenen nocht ten anderen*.

aan 't uitroeyen der Cremonenſen gevallen. Men geloofde, dat ook in 't oorlog van Otho, de Vitelliaanſche parthy van hun geſtyft was. Thans hadden zy, gelyk het ſteêgraauw broodtdronken van aardt is, de dertiendelingen, die aldaar gelaaten waaren, om de ronde ſchouwburgh op te bouwen, met dertele wytwoorden beſpot. De nydt was te meerder, om een ſchouwſpel van ſchermers, aldaar door Cæcina vertoont; om dat de zelfſte ſtad nu weeder de zeetel der oorloghe geweeſt was; ſpyze den Vitelliaanen aangedraagen in 't ſchrap ſtaan der ſpitze; eenighe wyven verſlaagen, die, uit yver tot de parthy, ten ſtryde getreeden waaren. De tydt der markt ook vervulde de bouwſtadt, die doch anders vermoogende was, met den ſchyn van grooter rykdom. D'andere hoofden waaren zonder luiſter, de fortuin en faam van Antonius hadt hem aan aller ooghen ten toon geſtelt. De zelve, om 't bloedt af te waſſchen, gingk ſpoedigh naa de badtſtooven. Als hy klaagde oover de laauwte, werdt het woordt opgenoomen, *dat zy haaſt heet zouden worden.* Dit zeggen van ſlaafſche ſchranderheit [1] heeft al den haat op hem ghewendt, als oft hy het teiken gegeeven hadde, om 't vuur in Cremone te ſteeken, dat nu aan brandt ſtondt. Veertigh duizendt gewaapenden borſten 'er in, breeder getal van ſoldaatsknechten en zoetelaars, ende guitiger [2] in 't pleegen van dartelheit [3] en wreetheit. Nochte waardigheit, nocht ouderdoom moght baaten, oft eerſchendingh en wierdt met doodtſlagh, doodtſlagh met eerſchendingh gemenght. Stokouwde mannen, afgeleefde vrouwen, te ſlecht tot roof, ſleepten zy, om 'er de ſpot meê te dryven. Waar hun een' volwaſſe maaght, oft iemandt van aanzienlyke ſchoonheit voorviel, die werdt geſcheurt van 't geweldt en handen der geenen die hem rukten, ende dreef ten laatſten de rukkers [4] tot onderlingh bederf. Terwyl zy geldt, oft kerkgiften zwaar van goudt, elk voor zich zelven ſleepen, werdenze, door andren, die ſterker waaren, ter neêr gehouwen. Zommigen, verfoeyende 't geen hun voorquam, ſpeurden, met ſlaan en pynigen der eigenaaren, 't verhoolen naa, wroeten op 't geen begraaven was. De fakkels in der handt: die zy, naa 't uitdraagen der buit, van dertelheit in de leedige huizen, en ydele tempels, worpen. Ende, gelyk in een heir verſcheide van taal, van zeeden, daar burgers, bondtgenooten, uitheemſchen in waaren, zoo waaren de begeerlykheeden veelerley, d'een geen' zonde maakende van 't geene daar ze d'ander

De Flaviaanen zyn op de Cremonenſen gebeeten. Uit verſcheide oorzaaken.

33 De ſtadt Cremone wordt door de verwinners oovervallen, met roof en moordt, en brandt vervoeſt.

1 *Vernile dictum.* 2 *Bedorvener.* 3 *Geilheit, ſnoode luſt.* 4 *Direptores: verſcheurders.*

af maakte, ende geen dink ongeoorloft. Vier daagen werx vonden zy aan Cremone. Als alles watter heiligh oft onheiligh was, door 't vuur geveldt werdt, bleef alleen de tempel van Mephitis, voor de veſten, ſtaande, beſchermt van de geleegenheit, oft de godtheit.

34 Deezen uitgank heeft Cremone gehadt, in 't tweehondert ſesentachtighſte jaar zyns oorſpronx. Het was geſtight in 't burgermeeſterſchap van Ti. Sempronius, en P. Cornelius, als Hannibal quam, om tot Italië in te ſtorten, om een bolwerk te zyn, teegens de Gallen, zich houdende aan ginszyde van den Padus, en ander gewelt dat oover de Alpen heene moght ſtorten. Het heeft derhalven, mits 't getal der inwoonderen [1], welgeleegenheit der ſtroomen, vruchtbaarheit der aangehechte landouwe, ende aanhuwen der volken, toegenoomen en gebloeit, niet aangetaſt van uitheemſche oorlogen, in de burgerlyke ongelukkigh. Antonius uit ſchaamt oover 't laſterſtuk, alzoo de haat meerder en meerder werdt, deedt verkundigen, *dat niemandt de Cremonenſe gevangens vaſt te houden hadde*. Ende was de buit der ſoldaaten nutteloos gemaakt, door oovereenſtemmen van Italië, dat den koop van zoodane ſlaven verfoeidde. Men begon ze te dooden, 't welk ruchtbaar wordende, zoo werden zy, van bloedtvrienden en maagen, in 't heimelyk gerantzoent. Thans keerde 't oovergeſchooten volk tot Cremone. De markten en tempels werden herſticht, door de grootdaadigheit der ſteedelingen [2]; ende Veſpaſianus ſprak het hun aan. Wyders, het aardtryk, vergiftight [3] met den etter, liet niet lange toe dat men bleef leggen by den bouwval der begraave ſtadt, voortgetooghen zynde tot aan den derden mylſteen, zoo ſchikken zy de plenkende [4] en ſaagende Vitellianen, yder by zyn krysteiken. Ende werden de verwonne keurbenden, op dat zy, dewyl de burgerkrygh noch duurde, zich niet weiffeligh droeghen, door Illyricum verſpreidt. Naa Brittannië, daar naa, ende de Hiſpanien, zonden zy booden en de faame; naa Gallien, den Kornel Julius Calenus; naa Germanië, Alpinus Montanus, Ooverſte van een regement, ten toone: om dat deez' een Trevir, Calenus een Æduër, beide Vitelliaanen geweeſt waaren. Teffens heeft men de deurgangen [5] der Alpen, met bezettingh ingenoomen: zynde Germanië in 't ooghe, als oft het zich toeruſte

36 ter hulpe van Vitellius. Maar Vitellius, als hy weenigh daagen naa 't verreizen van Cæcina, ook Fabius Valens ten oorloghe voortsgedree-

De Tempel van Mephitis blyft van 't vuur ongeſchonden.

Antonius ſchaamteloze afkunding.

Cremone herbouwt.

De verwonne keurbenden worden verſpreidt.

1 *Colonorum*. 2 *Municipum*. 3 *Noxia*. 4 *Verſtrooide*. 5 *Overgangen*.

dreeven [1] hadt, bewimpelde de zorghen met ooverdaadt [2]. ruſtte geen' waapenen toe, ſtyfde den ſoldaat nocht door aanſpraak, nocht door oeffening, vertoonde zich den volke niet; in de priëlen [3] der hooven, gelyk de vuidige dieren, die, als men hun maar ſpyze [4] aandraaght, daar leggen en ſuffen, liet het voorleeden, 't jeegenwoordige [5], het toekoomende, met gelyke vergeetelheit dryven. Ende werd hy, in 't Aticiner bos, daar hy van luyigheit droop [6], met het verraadt van Lucilius Baſſus, en den afval der vloote van Ravenne, getroffen. Niet langh ook daarnaa, wordt hem geboodtſchapt de droefheit gemengt met vreugde, hoe Cæcina afgevallen [7], en van 't heir gebocit was. Meer vermoght op 't achteloos gemoedt de blydſchap, dan de zorge. 'T hart hem ſpringende van vroolykheit [8], vaart hy weeder naa ſtadt, en verheft in talryke zaamening, met opgehoopten lof, de trouwhartigheit [9] der ſoldaaten. Den Ooverſte der hofbenden, P. Sabinus, beveelt hy te boeyen, om de vrundtſchap des zelven met Cæcina, en ſtelt in zyn' plaats Alphenus Varus. Thans, hebbende den Raadt aangeſprooken met een' reede op zyn heerlyxt ingeſtelt, wordt hy, door uitgeleeze vlaaieryen der vaadren, verheeven. L. Vitellius maakte 't begin van een fel vonnis oover Cæcina. D'andren, daarnaa, met toegeſtelde verbolgenheit, *dat hy Burgermeeſter den Staat, Kryshooft zynen Veldtheer, opgevult met zoo groote rykdoomen, met zoo veel' eeren, zynen vriendt verraaden had*, klaagden zy, als van Vitellius weege, meldende hun eighen verdriet. Niemant in wiens reede yet afdraghtighs van de Flaviaaner Hooftluiden gevonden werdt: beſchuldigende de dwaaling en onvoorſichtigheit [10] der heiren; zonder zich te verhappen [11], en mydende, kuierden zy, buiten Veſpaſianus naam, om. Ende 't gebrak aan den man niet, die eenen eenigen dagh burgermeeſterſchaps (want die ſchoot 'er over, in Cæcinaas plaats) uitſmeekte, met veel belachchens van ontfanger en geever. 'S daaghs voor den eerſten van November tradt Roſſius Regulus in 't ampt, en zwoer 't af. D'ervaarenen teekenden aan, dat nooit voorheenen yemandt zonder afkeuren van eens anders Majeſtraatſchap, oft zonder wet te dien einde gemaakt, in des zelven plaatſe geſtelt was. Want Burgermeeſter was te vooren ook maar een dagh geweeſt Caninius Rebilus, by tyde van den Hooghgezaghhebber C. Cæſar, als men de

Vitellius draagt zich onderwyle vadzich, en op zyn oude wyze.

Krygt tydingh van Baſſus en Cæcinaas verraadt.

37 Laat P. Sabinus in hechtenis neemen. Vergadert den Raadt, die hem noch vlaait.

Doch met omzichtigheit.

Roſſius Regulus Burgermeeſter voor eenen dagh.

1. *Voortsgeſtuwt.* 2. *Curis luxum obtendebat.* 3. *Umbraculis.* 4. *Voeder.* 5. *Inſtantia: 't voorhanden zynde.* 6. *Marcentem.* 7. *Deſciviſſe* 8. *Multa cum exſultatione.* 9. *Pietatem: deegelykheit.* 10. *Misverſtandt.* 11. *Suſpenſi: zich ophoudende.*

38 belooningen der burgeroorloge ſpoeide. Kenlyk is te dien daagen
Verhaal van Junius Blæſus omkoomen. de doodt van Junius Blæſus, ende zeer beſprooken geweeſt, van de welke wy dus bericht zyn. Vitellius krank aan een zwaare ziekte des lichaams, in de Servilianer hooven, werdt gewaar, dat een tooren, niet verre van daar ſtaande, in der nacht, door meenighte van lichten blaakte. Vraagende [1] naa de oorzaak, wordt hem geboodtſchapt; *dat Cæcina Tuſcus veele luiden ten banket hadt, ende Junius Blæſus d'aanzienelykſte der zelve was:* voorts van den toeſtel, en de gemoeden uitgelaaten tot dartelheit [2]; breeder dan 't was. En 't en mangelde aan geenen, die Tuſcus ſelf, en d'anderen, maar misdaadighlyker [3] Blæſius bewroegden, *dat hy, daar de Vorſt krank was, mooy weeder ſpeelde* [4]. Toen 't den geenen, die der Vorſten ſteurniſſen ſcherpelyk beſpiegelen [5], bleek, dat Vitellius verbittert, en Blæſus uit te roeien was, werdt de rol van aanbrenger aan L. Vitellius, gegeeven. De zelve gebeeten op Blæſus, uit ſnooden naaryver, om dat deez' hem, die met allerley laſter bezoedelt was, in loflyke faame te booven ging, ontſluit de ſlaapkaamer des Vorſten: omvaademende des zelven zoon, in zynen ſchoot, ende ſtortende voor zyn knien needer, als d'ander naa d'oorzaak zyner ontſteltenis vraagde, zeidt: *dat hy niet uit eige vreeze, nocht ang voor zich zelven, maar daar gekoomen was met gebeeden en traanen, om zyns broeders, en broeders kinderen wille. Te vergeefs werdt Veſpaſianus gevreeſt, die, door zoo veele Germaaniſche keurbenden, zoo veele wingeweſten met hunne vroomheit en trouwe, endtlyk zoo veel lands en zees, van ongemeete ruimte* [6], *geweert werdt. In der ſtadt en den boezem moeſt men zich hoeden, voor eenen vyandt, ſtoffende op de Junien en Antonien zyne voorvaaders, die, als van veldheerlyke ſtamme, zyn' meêwaarigheit, en grootdaadigheit, aan de ſoldaten ten toone ſtelde. Derwaarts waaren aller gemoeden gewendt, terwyl Vitellius, geen' acht geevende op vrienden nocht vyanden, zynen naaryver aar queekt, die, uit den bankette, naa 's Vorſten ſwaarigheeden* [7] *uitzagh. Men behoord' hem, voor ontydighe blydtſchap, een' droev' en doodtſche nacht te leeveren* [8], *waar door hy weeten en voelen moght, dat Vitellius leefde, en regeerde, en zoo hem iets van 't noodtlot ooverquam, eenen zoon*
39 *hadt*. Bedremmelt, tuſſen 't ſchelmſtuk, en de vreeze, dat Blæſus doodt uitgeſtelt, hem haaſt ten bederve godyen, oft oopentlyk geboo-

Uit een geringe oorzaak.

Waar oover hy bewroeght werdt.

L Vitellius isd'aanbrenger, die den Vorſt vrees aanjaaght.

1 *Sciſcitanti: begeerende te weeten, doendeverneemen.* 2 *Laſciviam.* 3 *Criminoſius.* 4 *Latos dies ageret.* 5 *Doorſpieden.* 6 *Spatiis.* 7 *Labores.* 8 *Toepaſſen.*

booden zynde, een' fellen haat verwekken moghte, vond' hy beſt met vergift te woeden [1]. Hy deed', dat het ſtuk gelooft wierd', door zyn kenlyke blydtſchap in 't bezoeken van Blæſus. Jaa heeft men gehoort d'ooverwreede ſtemme van Vitellius, met dewelke (want ik zal de zelfſte woorden verhaalen) hy roemde, *zyn oogen geweidt te hebben, in't aanſchouwen van de doodt zyns vyandts*. Blæſus, behalven de doorluchtigheit zyner geboorte, en fraayigheit van zeeden, was ſtyfzinnigh in getrouwheit. Aangezocht, toen de zaaken noch in haar geheel waaren, door Cæcina en de hoofden der parthye, die nu een afkeer van Vitellius hadden, volſtondt hy in 't weigeren, zynde een heiligh, ruſtlievend man, geenſins graatigh naa ſchielyke eere [2], veel min naa 't Vorſtendoom, ende zoo verre van daar, dat hy nauwlix de achtingh ontging, van des onwaardigh te weezen. Fabius Valens, daarentuſſen, met eenen grooten en weeken hoop van byſlaapen [3] en gelubden, traaghlyker, dan ten oorlogh, reizende, vernam, by gezwinde booden, *hoe de vloot van Ravenne, door Lucilius Baſſus, oovergelevert was*. Ende zoo hy den begonnen wegh geſpoeit hadt, hy zoude den wankelenden Cæcina hebben konnen voorkoomen, oft de keurbenden achterhaalen, eer 't tot waagen van den ſlagh quam. Ook gebrak het aan geenen, die hem vermaanden, dat hy ſchuwende Ravenne, met zyne getrouwſten, door verborge paaden, voorts tooghe, naa Hoſtilië en Cremone. Andren ſtondt beeter aan, dat hy de hofbenden uit ſtadt ontboode, om met maghtiger handt, deur te breeken. Hy zelf heeft, met nutteloos ſukkelen, den tydt van doen in raadtſlaan verſleeten. Thans, verwerpende zoo wel den eenen als den anderen raadt, ende willende, 'T WELK in hachelyke zaaken 't ſnoodſt is, den middelweg volgen, droegh hy zich nocht koen, nocht voorzichtigh genoegh. Zendende brieven aan Vitellius, verzocht hy byſtandt. Daar quaamen drie regementen, met de Brittanniſche vlerke, een getal bequaam nocht tot ſluipen [4], nocht tot deurbooren. Maar Valens, zelfs in zoo maghtigh een gevaar, ontgingk de opſpraak niet, oft men geloofde, dat hy ongeoorlofde luſten roofde, ende met ooverſpel en eerſchendingh [5] de huizen zyner waarden bezoedelde. Kraft hadt hy, ende geldt en de jonghſte begeerlykheit eener vallende fortuine. Endtlyk bleek, by 't overkoomen van 't voet- en paardevolk de ſnoodtheit van

Men diene zich van vergift.

Vitellius felle woorden.

Blæſus trouw en lof.

40 Valens trekt traagh ten oorlogh.

41 Bezoedelt zich zelven met ooverſpeelen.

1 *Graſſari*: toe te ſtreeven. 2 *Verheffenis*. 3 *Concubinarum*: bywyven. 4 *Fallendum*. 5 *Stupris*.

van den raadt; gemerkt hy, niet door den vyandt geraaken kon, met zoo kleen' een' troep, alwaar' zy d'allertrouwste geweest, en zy braghten geen' volle trouw meê. Zy werden nochtans weederhouden, door schaamte, en eerbiedenis jeegens den jeegenwoordighen Hooftman, banden van korten duur, by luiden graagh naa gevaar, ende die op geen' eer en pasten. Uit deeze vreeze, zeindt hy de regementen, verzelschapt met weenig andren, die door weederspoedt niet verandert waaren, voor heen naa Ariminum. Der vlerke beveelt hy den rugh te behoeden. Zelf swaaid' hy naa Umbrië, en van daar in Etrurië: alwaar hy verstendight van den uitgank des strydts te Cremone, genoomen heeft een niet lafhartigh, en zoo 't gelukt waar, fel opzet, om, met aangegreepe scheepen, te gaan landen in eenigen oordt van 't Narbonenser wingewest, de Galliën, en de volken van Germanië, en een nieuw oorlogh op te hitzen [1].

Komt in Umbrie en Etrurië.

Zyn stout opzet.

42 Naa 't vertrek van Valens, heeft Cornelius Tuscus, de vertzaaghden die Ariminum hielden, met het genaadert heir, en 't zenden van Liburnische boots aan de naaste stranden, te lande en ter zee omringht. Men neemt de vlakten van Umbrië in, en Piceensche landouw, daar zy van d'Adriatische zee wordt aaangespoelt. Ende was heel Italië, door d'Appenniner toppen [2], verdeelt tussen Vespasianus en Vitellius. Fabius Valens werdt uit den Pisaanschen inham [3], door de wreedtheit der zee, oft weederwindt, naa de haaven van Hercules Monœcus gedreeven. Niet verre van daar hieldt zich Marius Maturus, Verzorger oover de Zeeälpen, die, getrouw aan Vitellius, den eedt des zelven niet verworpen hadt, hoewel alles daar ontrent vyandigh was. Deez' ontfingk Valens beleefdelyk, en maakt' hem vervaart, met vermaanen, *dat hy zich niet reukeloozelyk* [4] *in Narbonnenzer Gallien te begeeven hadt*. Met eenen werdt de trouwe der anderen, door vreeze, gekneust [5]. Want d'omleggende steeden waaren in den eedt van Vespasianus gebraght, door den Verzorger Valerius Paulinus, strengh in kryghshandel, en zyn vrundt, voor de fortuin. Ende hebbende gaande gemaakt [6] alle die afgedankt [7] van Vitellius, zich vrywilligh ten oorlogh begaaven, hieldt hy de Forojulienser bouwstadt, en de slooten [8] der zee, met bezettingh in: doende dat met te meer klems, mits Forum Julii 't vaderlandt van Paulinus, en de zelve by de hofbenden in eere gehouden

De Flavianen zyn voor hem reedt.

Valerius Paulinus yvert voor Vespasianus.

43

1 *Cieret: te verwekken.* 2 *Jugis: bergen.* 3 *Baave:* 4 *Lichtvaardelyk.* 5 *Ik zoude lee-Infracta.* 6 *Concitis: 't zaamgerukt.* 7 *Ontslaaghen.* 8 *Claustra: sleutels.*

houden was, als zynde eertyts hier Kornel geweeſt. Ende de boeren [1] zelf, uit bouwſteedſche gunſt, en op hoope van toekoomende moogenheit, pynde zich de parthy te ſtyven. Al 't welke, in der daadt kraftigh toegeruſt, en vermeerdert, door 't gerucht, als het onder de waalende [2] gemoeden der Vitelliaanen een' grooten roep maakte, zoo keert Fabius Valens, met vier trauwanten [3], drie vrienden, en eeven veel' Hondertmans, tydtlyk naa de ſcheepen; ende ſtondt der reſte in hunnen wille, zich onder Veſpaſianus te laaten beëdighen. Wyders, gelyk de zee veiliger was voor Valens, dan de ſtranden oft ſteeden; alzoo, zynde in twyffel wat hem weedervaaren moghte, ende beeter weetende, wat hy te ſchuwen, dan wien hy te vertrouwen hadt, wordt hy, door een teegenſtreevend onweeder, aan de Stœchaden, eilanden der Maſſilienſen, gedreeven. Daar hebben Liburniſche boots, gezonden van Paulinus, hem oovervallen [4]. Naa 't vangen van Valens draaide zich alles om naa de maght des verwinners; ryzende 't begin, in Spanje uit d'eerſte keurbende Helpſter, dewelke, niet konnende Otho vergeeten, en daarom verbittert teegens Vitellius, ook de zeſtiende getrokken heeft. De Galliën lunterden ook niet. Een lofruſtige [5] gunſt tot Veſpaſianus, om dat hy in Britannië geſtelt zynde, door Claudius, tot Ooverſte der tweede keurbende, zich doorluchtigh in 't oorlogh gedraagen hadt, heeft dat landt hem toegevoeght, niet zonder beweegnis der andere keurbenden, onder dewelke veele Hondertmans en ſoldaaten, door Vitellius gevordert, den Vorſt dien zy nu verzocht hadden, met bedeeftheit, verwiſſelden. Door die tweedragt, en daagelykſche [6] geruchten van burgerkrygh, verhieven de Britannen den moedt, by aanraadt van Venuſius: die, booven aangeboore forsheit, en den haat des Roomſchen naams, door eige prikkelen tegens Koningin Carthiſmandua ontſteeken werdt. Carthiſmandua heerſchte oover de Briganten, maghtigh om haar eedelheit, ende gewaſſen in moogenheit, naa dat zy, hebbende door bedrogh den Koningh Caractacus gevangen, ſcheen de triomf van Claudius Cæſar geſtoffeert te hebben. Hier uit quam rykdoom, en de weeldrigheit der voorſpoedt. Verſmaadende Venuſius, (die was haar man geweeſt) nam zy zynen waapendraager Vellocatus ten huwelyk, en in 't ryk aan. Van dit laſterſtuk dreunde [7] terſtont het huis. Voor

Valens begeeft zich t'zee.

Wordt oovervallen en gevangen.

44 Alles helt naar Veſpaſianus.

45 De Britannen ſteeken 't hooft op, by aanraaden van Venuſius.

1 *Pagani*: onkrygsluiden. 2 *Varios*: weiffelende. 3 *Speculatoribus*: Spieknechten. 4 *Oppreſſere*: t'ondergebragt, onderdrukt. 5 *Inclytus*. 6 *Crebris*. 7 *Schudde*.

laaren man was de gunſt [1] der burgerye; voor den ooverſpeeler, de g ilheit [2] en wreedtheit der Koninginne. Venuſius derhalven, met ontboodene hulptroepen, en teffens den afval der Briganten, heeft Carthiſmandua in 't uitterſte gevaar [3] gebracht. Toen riep men de Romainen om voorſtandt aan. Ende onze regementen en vlerken, ſtrydende ſomtydts met min, ſomtydts met meer gelux [4], hebben nochtans de Koningin uit de noodt geholpen. Aan Venuſius bleef

46 't ryk, het oorlogh voor ons oover. Ten zelfſten daaghen werdt
Beroerte in Germanië. Germanië beroert, beide door achteloosheit der Hooftluiden, en muitery der keurbenden. 'T uitheemſch geweldt, en trouwloosheit der bondtgenooten, hadden den Roomſchen Staat, bynaa eenen krak gegeeven. Dat oorlogh (want het voer het voorts) zullen wy, met zyn oorzaaken en uitgangk, thans verhaalen. Ook heeft
Opſtandt der Daciërs, zich beweeght het volk van Dacië, nooit getrouw, en toen zonder vreeze, mits 't vervoeren des heirs uit Mœſië. Maar 't begin der dingen beloerden zy, hunn' ruſt houdende: verneemende dat Italië blaakte van oorlogh, dat alles vyandtlyk teegens elkander gekant was, zoo bemaghtigden zy de winterlegers der regementen en vlerken, ende maakten zich meeſter van beide de zyden des Danauws.
Die door Mucianus worden ingetoomt. Ende ruſtten zy zich nu toe, om de leegers der keurbenden te veroveren [5], 't en waar Mucianus, verwittight van de Cremonenſer zeege, de ſeſte keurbende teegens hen geſtelt hadde; ook op dat het uitheemſche geweldt [6], niet van beide de kanten quam aanſtooten, zoo de Daak en de German tot verſcheiden' oorden inbraaken. De fortuin des Roomſchen volks heeft hier in, gelyk vaake t'anderen tyden, gedient, die, Mucianus en de kraften van Ooſte, derwaarts gevoert heeft: ende dat wy, daarentuſſen, de zaak, tot Cremone, beſlecht hebben. Fontejus Agrippa is, uit Aſië (hy hadt als Voorburgermeeſter dat wingeweſt met jaarigh gebiedt onder zich gehadt) over Mœſië geſtelt: ende voegde men hem by, eenige troepen van 't Vitelliaanſch heir, 't welk te verſpreiden door de wingeweſten, en te belemmeren in uitheemſch oorlogh, een deel van raadt en pais

47 ſtrekte. Ook ſweegen [7] d'andre volken niet. Een barbariſch ſlaaf,
Anicetus roert de waapenen in Pontus. eertyts Ooverſte der Koninklyke vloote, hadt ſchielyk, in Pontus, de waapenen doen wanken. Deez is geweeſt Anicetus, Polemons vryeling, eertydts van groot vermoogen, en ongeduldigh oover de veran-

1 *Studia*: yver. 2 *Libido*: luſt, dartelheit. 3 *Diſcrimen*: hach. 4 *Variis prœliis*. 5 *Exſtindere*: uit te raeyen. 6 *Moles*. geweirt. 7 *Silebant*: zaaten niet ſtil.

verandering, ſint het ryk tot de form van een wingeweſt gekeert was. Derhalven hebbende, uit den naam van Vitellius, zich aangeklampt [1], de volken, die aan Pontus woonen [2], ende alle die beroeitſt waaren, met hoop van roof, bekoort [3], ende alzoo Hooftman gheworden zynde van een troep, die niet te verſmaaden was, quam hy ſchielyk inbreeken tot Trapezunde, een' heel ouwde ſtadt, gelticht by de Grieken, aan 't uitterſte des Pontiſchen kants [4]. Daar werdt verſlaagen het regement, eertyts byſtandt des Koninks: thans begiftight zynde met het Roomſch burgerſchap, hielden zy zich in krysteekenen en waapenen, naa onze wyze, in vuidigheit en ongebondenheit, als Grieken. Hy heeft ook den brandt [5] in de vloot geſteeken, ſpeelende door de leedige zee, mits dat Mucianus het puik van de Liburniſche boots, en alle de ſoldaaten, naa Byzantië gepreſt hadt [6]. Jaa plenkten [7] de Barbaaren ook te verachtelyker [8], met ſcheepen in der haaſt gebouwt, die zy *Kanners* heeten, met enge zyden, breeden buik, verknocht zonder bandt van yzer oft kooper, ende by opgeblaze zee boeien zy 't opperſte der ſcheepen op met tafels, tot dat ze gelyk een dak ſluiten. Zoo wentelen zy tuſſen de golven, met gelyke voorſteeve ten weedereinde [9], en wiſſelbaar roeituigh, dewyl 't hun alleens en onſchaadelyk is, met wat eindt dat zy aankoomen. Hier aan keerde zich Veſpaſianus dervoege, dat hy een deel vendelingen [10] uit de keurbenden koos, ende tot Hooftman Virdius Geminus, die goede proef in 't oorlogh gedaan hadt. De zelve, hebbende den vyand, die, zonder orde, uit toght naa buit, liep plenken, aangegreepen, dreef hem in de ſcheepen; ende achterhaalt, met Liburniſche boots ter yl gemaakt, Anicetus, in den mondt der ſtroome Coibus, daar hy veiligh was, mits de hulpe van den Koning der Sedochezen, dien hy, door geldt en gaaven, tot bondtgenootſchap gebracht had. Ende beſtondt de Koning in 't eerſt den ſmeekelingh met dreigementen en waapenen te beſchermen. Naa dat men hem 't loon der ooverleeveringe [11], oft een oorlogh zien liet, gingk hy glippender [12] trouwe, gelyk die van de Barbaaren is, verdingh aan, tot de doodt van Anicetus, leverde d'ooverloopers, ende werdt een eindt van den ſlaafſchen krygh gemaakt. Veſpaſianus, blyd met die zeege, werd, dewyl alles vloeide booven wenſch, in Ægipten achterhaalt van de tyding des ſtrydts by

Vermeeſtert Trapezunde.

Verbrandt de vloot.

En rooft ter zee.

48. Geminus tegens hem gezonden.

Die hem achterhaalt.

Hy wordt den Romainen oovergeleevert.

1 *Adſcitis.* 2 *Grenzen.* 3 *Corrupto.* 4 *Oræ.* 5 *De fakkels.* 6 *Adegerat: gevoerthadt.* 7 *Vagi: dwaalden.* 8 *Contemptius: paſſende te min ergens op.* 9 *Zonder onderſcheidt van voor- of achterſteeve.* 10 *Vexillarios.* 11 *Proditionis: des verraadts.* 12 *Fluxa.*

Vespasianus spoeit zich naar Alexandrië.

Cremone. Des te spoedigher reist hy voorts naa Alexandrië, om, nu 't heir van Vitellius verkneust was, ook de stadt, die der uitheemsche hulpe niet missen magh, met honger te benauwen. Want hy reedde ook toe, om Afriken geleeghen aan den zelven kant, te land' en ter zee, aan te vallen, om, door 't afsnyden van den toeverlaat des koorens [1], armoede en tweedraght, onder den vyandt te

49 maaken. Terwyl met dus eenen keer der gansche weereldt, de fortuine des ryks oovergaat [2], droegh zich Primus Antonius, seedert [3] Cremone [4], geenzins eeven onnoozelyk [5]. 'T zy dat hy meinde, der oorloge waar genoegh gedaan, ende de rest om maklyk af te loopen: 't zy dat de voorspoedt, in zoodaanigh eenen aardt, de gierigheit, hoovardy, en andre verborge boosheeden geoopenbaart heeft. Italië doortrappelt [6] als een veroovert land; de keurbenden geviert [7] als zyn' eighe; door alle woorden en werken den wegh gebaant tot mooghenheit. Ende om den soldaat te verlekkeren [8] op ongebondenheit, steldt hy 't begeeven van de ampten der verslaagene Hondertmannen aan de keurbenden. By die stemming werden gekooren d'oproerighsten van den hoop. Ende stonden langer de soldaaten niet onder 't gezag der Hooftluiden, maar de Hooftluiden werden, door de geweldenaary [9] der soldaaten, heene ghesleept. 'T welk strekkende tot oproer, en verderfenis der krystugt, thans, door hém, tot rooven bekeert werdt, zonder Mucianus, die vast aanquam, ietwes t'ontzien, dat doodtlyker [10] was, dan Vespasianus

Primus Antonius handelt trots, en geeft het krygsvolk veel toe.

50 te verachten. Wyders, mits de winter genaakte, en de velden nat waaren van den Padus, toogh d'ombelémmerde troep op. De krysteikens en arenden der overhandige [11] keurbenden, de soldaaten traagh van wonden oft ouderdoom, ook veele die geen letzel hadden [12], werden tot Verone gelaaten. De regementen en vlerken, neevens eenigen geleezen uit de keurbenden, scheenen te mooghen bestaan teegens 't nu weghgedreven [13] oorlogh. De elfde keurbende had' er zich bygevoeght; in 't eerste gemart; maar anxte, nu de saaken voorspoedigh gingen, om dat zy in gebreeke gebleeven was. Haar verzelden zes duizent Dalmaten, verschgekooren. Hun Hooftman was Poppæus Silvanus, Oudtburgermeester. Het klem van den raadt bestondt by Annius Bassus, Steêhouder [14] oover de keurbende.

Zyn krygsmaght.

1. *Sluiten der koorenschuuren.* 2 *Gypt, omstaat.* 3 *Post.* 4 *Seedert d'overwinning by Cremone,..* 5 *Onschaadelyk, deegelyk.* 6 *Persultare.* 7 *Colere.* 8 *Imbueret: te verslingeren.* 9 *Moedtwillighgeweldt.* 10 *Exitiosius.* 11 *Victricium: overwonnen hebbende.* 12 *Integri: die ganschwaaren.* 13 *Profligato: verstooven, om verre gejaaght.* 14 *Legatus.*

de. De zelve waar iet te doen viel, was 'er nyverlyk by, zonder veel geruchts te maaken, ende regeerde, onder schyn van gevolghzaamheit, Silvanus, die slof op het oorlogh, en de daaghen van doen met woorden was slytende. By deeze troepen werden uit de vlootelingen van Ravenne, die krysdienst onder de keurbenden eischten, alle de besten aangenoomen [1]. De vloot werdt met Dalmaaten volmaakt. 'T heir en de Hooftluiden staakten hunnen wegh tot Fortuinkerke [2], draalende oover 't hooftpunt der zaaken, om dat zy gehoort hadden, *hoe de hofregementen uit der stadt waaren opgetoogen*. Ook hielden zy, dat de Apennyn met bezettingh gestopt was, ende angden hen, in een landt door 't oorlogh afgesleeten, de behoeftigheit, en muitighe woorden der soldaaten, die om 't knodsgeldt [3] ('t is een naam van begifting) riepen. Ende zy hadden zich van geldt nocht van kooren voorzien: en 't verbaasten, en de graagheit deeden groot verlet, mits men roofde 't geen men ontfangen kon. Ik hebbe uit schryvers van voortreflyken naame, hoe de verwinners recht en onrecht zoo weinigh aanzaagen [4], dat een slecht ruiter, aangeevende, hoe hy, in den laasten strydt, zynen broeder hadt doodtgeslaaghen, belooningh daar oover van de Hooftluiden geëischt heeft. Ende hun en liet het recht der menschen niet toe dien doodtslagh te vereeren, nochte de reede [5] der oorloge, den zelven te wreeken. Zy stelden 't uit, als oft hy meer verdient hadde, dan men op der daadt betaalen konde. Ende daar en wordt niet voorders van ghemelt. Echter [6], in de voorgange burgerkrygen, was desgelyk een schelmstuk gebeurt: want in den strydt, die by Janiculum teegens Cinna gevochten is, heeft een Pompejaansch soldaat zynen broeder, ende daarnaa, kennis van 't stuk krygende, zich zelven omgebracht, zoo Sisenna verhaalt. Zoo veel dapperder heeft den vorouderen, gelyk de gloory der deughd, alzoo ook het berouw der lasterstukken ter harte gegaan. Maar deeze en andre geschiedenissen, opgehaalt uit d'oude geheugenis, zal 't niet ongerymt zyn te gedenken, daar zaak en plaats exempelen van billyken [7] handel, oft trooft in 't quaade zullen verciffen. Antonius en de hoofden der parthye vonden goedt, de ruiters voor uit te zenden, ende heel Umbrië te doorspieden, oft ergens de berghen des Apennyns wat gevoeghlyk van toegank waaren: t'ontbieden de arenden en

Men draalt oover 't hooftpunt der zaake.

En is niet voorzien van geldt noch koorn.

51

Een ruiter, zyn' broeder verslaagen hebbende, eischt 'er loon voor.

52

1 *Asciti*: *aangeklampt*. 2 *Fanum Fortunæ*. 3 *Clavarium*. 4 *Irreverentiam*: *ontzaagen*. 5 *Ratio*: *de maniere der oorloge*. 6 *Cæterum*. 7 *Recti*.

D'overige troepen worden ontbooden.

krysteikens, ende wat 'er van ſoldaaten te Verone was: mitsgaaders den Padus, en de zee, met lyftoght te vullen. Onder de hoofden waaren der die ſukkelingen naſtelden. Te weeten, Antonius was nu te veel mans [1], ende men verwachte zeekerder beſcheit van Mucianus. Want Mucianus, ang over zoo ſnel een zeege, ende achtende geen deel naa 't oorlogh en de glorie te hebben, 't en waar hy in perſoon [2] de ſtadt bemagtighde, ſchreef dikwyls middelzinnigh [3], aan Primus en Varus, *dat men op 't begoſte moeſt aanhouden*; dan weeder vertoonende [4] *de nuttigheeden van 't zacht gaan:* ende ſtelde zich in ſtandt, om, naa dat de dingen uitvielen, de weederſpoedt te verloochenen, oft de voorſpoedt voor zyn werk te kennen. Plotius Griphus, die onlanx, door Veſpaſianus, amptgenoot der Raadsluiden en Overſte eener keurbende gemaakt was, ende andren hem getrouw, heeft hy oopentlyken vermaant. Ende hebben alle deeze, van 't ylen van Antonius en Varus, het ſlimſte [5], en naa Mucianus zin geſchreeven. Met welke brieven, gezonden aan Veſpaſianus, hy gemaakt hadt, dat de raadt en daadt van Antonius, niet naa zyn' hoope geacht wierden. Noode leedt Antonius dit, en leide de ſchuldt op Mucianus, door wiens wroegeryen, zyn gevaarlykheeden gegroeit waaren. Ook ſpaand' hy zich van geen woorden [6], zynde onmaatigh van tongh, ende niet ghewoon aan de handt te gaan [7]. Aan Veſpaſianus ſteld' hy brieven in, ſtoffender [8] dan aan den Vorſt, ende niet zonder bedekte ſtreeken op Mucianus: *Dat hy de Pannoniſche keurbenden tot de waapenen gedreeven hadt, door zyn' prikkels de Mœſiſche Hooftluiden waaren opgemaakt, door zyne ſtyfmoedigheit de Alpen doorbrooken. Italië ingenoomen, de hulptroepen der Germanen en Ræthen afgeſchut. Dat hy de twiſtighe en verſtrooide keurbenden van Vitellius, met een buy van ruiters [9], thans met het geweldt des voetvolx, oover dagh en nacht, geſloopt hadt, was een ooverloflyk werk, en 't zyne. 'T ongeval van Cremone moeſt men den kryg wyten. Op grooter ſchade, op uitrooying van meer ſteeden, hadden d'ouwde burgertwiſten den Staate geſtaan. Niet met booden nocht brieven, maar met de hand en waapenen, deed hy krysdienſt aan zyn' Veldtheer. Ook was hy niet in den wegh, aan de gloorie der geenen, die Aſië daarentuſſen tot ſchrik gebragt hadden. Hun hadt de pais van Mœſië, hem de behoudenis en veiligheit van Italië ter harte geggaan.*

Mucianus ſchryft dubbelzinnige brieven aan Primus en Varus.

Vervreeemt Veſpaſianus van Primus Antonius, 53

Die zulks gewaar werdt.

Antonius ſier ſchryven aan Veſpaſianus, niet zonder Mucianus te ſteeken.

1 *Nimius.* 2 *Præſens:* 3 *Media: tuſſen beiden.* 4 *Ediſſerens.* 5 *Siniſtré: ſlinx.* 6 *Snoerd' hy zynen mondt niet.* 7 *Obſequii.* 8 *Vermeeteler.* 9 *Geſnor van paarden.*

gaan. Door zyn aanmaanen hadden de Hiſpanien en Gallien, 't maghtighſte deel des aardboodems, zich tot Veſpaſianus gekeert. Maar alle arbeidt was te loor geloopen, zoo zy alleen de belooningen der gevaarlykheeden bequamen, die by 't gevaar niet geweeſt waaren. Ook bleef dit niet verhoolen voor Mucianus. Daar uit rees ſwaare onluſt, die by Antonius eenvoudelyker, by Mucianus looſlyker, ende dies t'onverzoenlyker gevoedt werdt. Maar Vitellius, naa 't kneuzen [1] zyner zaaken by Cremone, verbergende de tyding [2] der nêerlaagh, ſtelde, met een zot ontveinzen, veel eer de beetering [3] des quaats, dan het quaad uit. Want, hadt hy zyn' noodt beleeden, en daar op geraadtſlaaght, daar ſchoot noch hoop en maght oover: ten teegendeele, dewyl hy verzierde dat alles voorwindt [4] ging, wies zyn beſwaar door de valsheit. Een wonder ſwygen was 'er, by hem, van 't oorlogh: 't ſpreeken daar af verbooden deur ſtadt, ende dies te meerder: ende die de waarheit zouden vertelt hebben, waare 't hun veroorloft geweeſt, hadden, om dat men 't hun belette, de maare ſchriklyker verbreidt [5]. Ook en mangelden de Hooftluiden der vyanden niet aan 't vergrooten der faame, leidende de gevangene ſpieden van Vitellius rondtsom, op dat zy de kraft van 't ooverhandigh heir erkenden, ende hen dan te rug zeindende: alle de welke Vitellius, naa dat hy hen in 't heimelyk ondervraaght hadt, gebooden heeft om te brenghen. Met een' merkelyke ſtandtvaſtigheit, heeft de Hondertman Julius Agreſtis, naa veele verloore reedenen, om Vitellius tot vroomheit te ontſteeken, den zelven zoo verre gebraght, dat hy moghte gezonden worden, om de maght der vyanden te bezigtigen, en wat 'er by Cremone bedreeven was. Ook heeft hy niet getracht door verborghe beſpieding Antonius te mompen [6], maar bekent ſtaande 't bevel des Veldtheers, en wat hy zelf in den zin had, verzoekt *alles te mogen bekyken*. Men zondt met hem, die hem de plaats van den ſtrydt, den grondt [7] van Cremone, de verwonne keurbenden zouden vertoonen. Agreſtis keerde te rug naa Vitellius, ende als deeze hem betighte dat zyn verhaal onwaarachtigh, ende hy zelf omgekocht was, *naardien*, zeid' hy, *dat 'er groot bewys van noode is, en myn leeven oft doodt u voortaan ergens anders te ſtaade komt, ik zal u aan eenen helpen, dien gy geloven mooght*. Ende alzoo weghgegaan zynde, heeft hy zyn' woorden

54 Vitellius ontveinſt de neederlage.

Verbiedt daar van te ſpreeken.

Aanmerkelyke daadt van Julius Agreſtis, om Vitellius van de waarheit te verzeekeren.

Brenght Vitellius tyding, en, niet gelooft wordende,

1 *Fractis*. 2 *Nuntios*: *booden*. 3 *Remedia*. 4 *Læta*: *naar wenſch*. 5 *Atrociora vulgaverat*. 6 *Fallere*. 7 *Veſtigia*: *de voetſtappen*.

beveſtight ze met de doodt.

den met willige doodt beveſtight. Zommigen ſtellen, dat hy door bevel van Vitellius is omgebraght, van zyne trouw en ſtandtvaſtigheit het zelfſte. Vitellius, als uit den ſlaap opgewekt, beveelt Julius Priſcus en Alphenus Varus met veertien hofregementen, en alle de vlerken der ruiteren, den Apennyn te bezetten. De keurbende uit de vlootelingen volghde, en waren zoo veele duizenden van gewaapenden, geleezen uit [1] mannen en paarden, hadden z' eenen andren Hooftman gehadt, ook magtigh genoegh, om aanleggend' [2] oorlog te voeren. De reſt der regementen zyn gegeeven aan L. Vitellius, zynen broeder, tot beſchermingh der ſtadt. Hy zelf, niet ter zyde ſtellende van de gewoonlyke ooverdaadt, en zich haaſtende uit wantrouw, ylde met den verkiesdagh, op den welken hy voor hadt Burgermeeſters voor veele jaaren te maaken, ſchonk verbondtſchappen [3] aan de bondtgenooten, 't recht der Latynen [4] aan d'uitheemſchen: ſcholdt zommighen de ſchattingen quyt, quam andren met vrydoomen te baat: eindlyk verſcheurde, zonder eenighe zorge voor den toekoomenden tydt, het ryk. Maar 't graauw liep toe, op de grootheit der weldaaden, elk van de zotſten kochtze om geldt. By de wyzen werdt nietigh [5] gehouden, 't geene nocht gegeeven nocht ontfangen kon worden, behoudens den Staat. Ten laatſten, ter ernſtige begeerte van 't heir, dat Mevanie bezet hadt, quam hy, met een' groote troep van Raadtsperſoonen, welker veelen hy door ſtaatzucht, meer [6] noch uit vreeze mêeſleepte, in 't leeger; onzeeker van gemoedt, en onderworpen aan ongetrouwen raadt. Als hy ter zaamening zyn' reede deedt [7] (een byſter voorſpook om verhaalen) vloogh hem zulk een' meenighte van leelyke voogels booven 't hooft, dat zy den dagh met een' ſwarte wolk bedekten. Daar by quam een oevel voorteiken, dat een ſtier, vliedende van den altaar, met verſmytingh van 't toebereidſel des offers, verre van daar, en daar men niet ghewoon is offerhanden te ſlachten, doorſteeken werdt. Maar de heillooſte oopenbaaringh [8] was Vitellius zelf, geen verſtandt van den kryshandel, geen voorzienigheit in 't raaden hebbende; vraagende anendan andren, *met wat orde men moeſt trekken, wat zorghe draaghen in 't beſpieden, hoedaanighe maate houden in 't aandryven oft ſleepen der oorlooghe?* niet een' tydingh die 'er quam, oft hy en was zelfs aan gelaat [9], aan gang beteutert [10], daarnaa

Vitellius beveelt den Apennyn te bezetten.

Deelt geſchenken, gunſten en ampten uit.

Komt in 't leeger.

56 Byſter voorſpook.

1 *Uitgeleeze.* 2 *Inferendo: offenſif zeggen de Franſſen.* 3 *Fœdera.* 4 *Van Latynſchap.* 5 *Caſſa.* 6 *Plures: meer getals.* 7 *Concionanti.* 8 *Præcipuum oſtenſum.* 9 *Vultu: aanſchyn.* 10 *Trepidus: bedeeſt.*

naa dronken. Ten laaſten, hebbende verdriet in 't leeger, en gehoort den afval der Miſenenſer vloote, is hy tot Roome ghekeert, ſchrikkende voor elke verſche wonde, zonder te zorghen voor 't hooghſte gevaar. Want daar 't hem oopen ſtondt, over den Apennyn te trekken, met d'ongekrenkte kracht zyns heirs, en den vyandt, die door den winter en de armoede afgemat was, aan te grypen, heeft hy, met het verſtrooien zyner maghten, den ooverſtrengen en ten uiterſten toe ſtyfzinnigen ſoldaat, overgeleevert, om vermoordt en gevangen te worden, teegens 't verſtandt der ervarenſte Hondertmannen, die de waarheit wel gezeit zouden hebben, hadt men hen raadt gevraagt. Zy werden geweert, door d'innerlykſte vrienden van Vitellius, zynde 's Vorſten ooren zulx gevormt [1], dat hy al 't nutte voor ſcherp, en niet dan 't geen heughlyk en ſchaadelyk was, aannam. Maar de Miſenenſer vloot, (zoo VEEL vermagh in borgerlyke tweedragt, ook de ſtoutheit van elken byzondren) is tot afval getoogen, door den Hondertman Claudius Faventinus, die, ſmaadelyk van Galba afgezet zynde, by valſche brieven van Veſpaſianus haar 't loon des verraadts voor ooghen ſtelde. Ooverſte der vloote was Claudius Apollinaris, nocht ſtantvaſtigh in trouw, nocht dapper [2] in trouwloosheit: en Apinius Tiro, die 't Schoutſchap bediendt hadt, en toen by gheval zich hieldt te Minturnen, erboodt zich tot Hooftman aan de afvallers. Door de welke de amptmaatige en bouwſteeden zyn voortgeſtuwt [3], met bezondren yver der Puteolanen tot Veſpaſianus: daarentegens was Capua getrouw aan Vitellius, ende menghden zy den bouwſteedtſchen naaryver [4] in de burgeroorlogen. Vitellius verkoor Claudius Julianus (die hadt onlanx de Miſener vloot met een zacht gebiedt geregeert) om de gemoeden der ſoldaaten te doorſtreelen. Tot hulpe werdt hem gegeeven een ſteedſch regement, en de ſchermers, daar Julianus Ooverſte van was. Als de leegers ter weederzyde elkander genaadert waaren, ende Julianus, zonder veel marrens [5] oovergegaan tot de parthy van Veſpaſianus, naamen zy Terracine in, 't welk beeter bewaart [6] was met zyne veſten en geleeghenheit, dan met den aardt van hun [7]. 'T welk by Vitellius verſtaan zynde, liet hy een deel zyner troepen tot Narnie, met de Ooverſte der hofbenden, en zondt L. Vitellius, met vyf regementen, en vyf hondert ruiters, om 't oorlogh, dat door

Vitellius keert wêer naar Roomen.

Volgt den ſnoodtſten raadt.

57

D'afval der Miſenenſer vloote.

En der Puteolanen. Capua blyft getrouw.

Julianus verlaat met de ſchermers de parthy van Vitellius.

58

L. Vitellius trekt hem tegen.

1 *Formatis: geſtelt.* 2 *Strenuus: ernſtigh.* 3 *Impulſæ.* 4 *Æmulationem.* 5 *Cunctatione: beraadts.* 6 *Tutum: veiligh.* 7 *Quam ipſorum ingenio.*

Campanië quam aanſtreeven, te ſtuiten. Hy zelf, krank van geeſt, werdt, door den yver der ſoldaaten, en 't gekrys des volks, dat de waapenen eiſchte, verquikt: dewyl hy 't vuidigh [1] graauw, en 't welk geen hart dan in woorden hadt, met een' valſche verbeelding, *krysheiren en keurbenden* noemt. Ten aanraaden [2] zyner vryelingen (want van zyn' vrienden, hoe yder aanzienlyker, hoe die min getrouw was) beveelt hy de gilden t'zaam te roepen, en brenght onder eedt, de geenen die hunne naamen aangaaven. Als de meenighte oovervloeide, zoo verdeelt hy de zorge der uitkeur, onder Burgermeeſteren. Hy leidt den Raadtsperſoonen op, zeeker getal van ſlaaven, en gewight van zilver te verſchaffen. De Roomſche Ridders booden hulpe en geldt aan; ende de vryelingers [3] van afkoomſt eiſchten van zelfs gelyken dienſt te mooghen doen. Dat veinzen hadt de plichtpleeging, die uit vreeze geſprooten was, in gunſte verkeert. Ende veelen erbarmden zich niet zoo zeer oover Vitellius, als over den val en ſtaat [4] der Vorſtelykheit. Ook liet hy zelf niet, met gelaat, ſtemme, traanen, d'erbarmenis uit te lokken; ruim in 't belooven, en naa den aardt der vertzaaghden, onmaatigh. Jaa heeft hy ook CÆSAR willen geheeten zyn, hebbende dat te vooren verſmaat; maar toen uit oovergeloof in dien naam, en om „ DAT MEN, in vreeze, naa den raadt der voorzigtighen, en 't ge„ rucht van 't graauw, eeven zeer luiſtert. Wyders, GELYK ALLE „ beſtaan van onberaade heevigheit in den aanvank kraftigh is, en met der tydt verflaauwt, zoo droopen allenskens de Raadtsperſoonen en Ridders deur, in 't eerſt met omzien [5], en als hy 'er niet by was, thans uit ſchrik en droefheit om 't gevaar, tot dat Vitellius, zich ſchaamende dat zyn toeleg te loor liep, 't geen niet volgde liet vaaren. Gelyk het bezit van Mevanië, en 't oorlogh als van nieuws [6] herbooren, Italië eenen ſchrik hadt aangejaagt [7], alzoo heeft dat bedeeſt vertrekken van Vitellius, wel gewiſſelyk den yver tot de Flaviaanſche parthy geſtyft. De Samnyt, Peligner, en Marſen hem ontnoomen, waaren (uit naaryver, om dat Campanië voor hun reedt geweeſt was) wakker [8] tot alle dienſten der oorloghe, gelyk het gaat in nieuwe onderdaanigheit [9]. Maar in 't doortrekken van den Apennyn, leedt het heir ſwaaren aanſtoot [10] van den vuilen winter:

Vitellius tracht de gildens onder den krygseedt en in de waapenen te brengen.

Wil nu Cæſar geheeten zyn.

Werdt van veele Raadsperſoonen en Ridders verlaaten.

59

Verſcheide Italiſche volken aan de zyde der Flavianen gebracht.

1 *Bloode.* 2 *Hortantibus: ten aanſpreeken, aanmaanen.* 3 *Libertinis.* 4 *Locum.* 5 *Cunctanter: traaghelyk.* 6 *Ex integro: verſch.* 7 *Gelyk het bezit van Mevanie eenen ſchrik aan Italie, en als een volſlaagen herbooren oorlogh hadt toegebracht.* 8 *Acres: ſtreng.* 9 *Obſequio: gevolghzaamheit.* 10 *Conflictatus.*

winter: en bleek den geenen, die nauwlyx met geruſte [1] togt, door de ſneeuw worſtelden, teegens wat hachlykheit men hadde moeten aangaan, waar Vitellius niet te rugh gewendt, door 't geluk, 't welk de Flavianer Hooftluiden, dikwils niet min dan goeden raadt [2], gehadt hebben. Daar ontmoette hun Petilius Cerialis, die in boeren gewaadt, en door de kunde der plaatzen, de wachten van Vitellius ontſlipt was. Cerialis beſtondt Veſpaſianus in naamaaghſchap, en was ook zelf niet zonder kryseere, 't welk hem onder de Hooftluiden deed aanneemen. Veelen hebben vermelt, *dat d'uitvlucht ook aan Sabinus en Domitianus heeft oopen geſtaan*. En de booden van Antonius gezonden boorden deur, by middel van verſcheide konſten van ſluipen [3], aanwyzende plaats en voorſtandt [4]. Sabinus braght by [5] *dat zyn' weekelykheit niet teegens den arbeidt en ſtoutheit moght*. Domitianus hadt het hart; maar men vreesde, hoewel de wachters, hem van Vitellius bygeſtelt, beloofden hem op de vlugt te verzelſchappen, dat het was om hem te belaagen. Vitellius zelf ook, ten aanzien zyner maagverwanten, hadt niet fels voor teegens Domitianus. De Hooftluiden der parthye, zynde te Carſulen gekoomen, neemen eenighe daagen tot ruſt: tot dat hen de arenden en krysteikens der keurbenden moghten involgen. Ook behaaghde hun zelf de plaats des leegers, om 't wyde uitzicht, veiligen toevoer van lyftocht, met de bloeiendſte amptmaatige ſteeden [6] achter rug. Teffens hoopte men op geſprek met de Vitelliaanen, tien mylen weeghs van daar leggende, en op verraadt [7]. Dit verdroegh de ſoldaat noode, en hadt liever zeeghe dan pais. Zy toefden zelf naa hunn' eige keurbenden niet, leggende haar meer aan den buit dan aan 't gevaar te zullen mededeelen. Antonius deedt ze ter zaamening roepen, en onderwees hen, *dat Vitellius noch krachten hadt, twyfelighe, zoo zy ooverlegh gebruikten, dappere zoo zy wanhoopten.* DE BEGINSELEN *der burgeroorlogen moeſt men der fortuine bevee-len, 't voltooyen der zeeghe bedeegh by raadt en reede. De Miſener vloot, en ſchoonſte landouw van Campanië waaren nu afgevallen, en meer niet ooverigh voor Vitellius, van den ganſchen aardtboodem, dan 't geene tuſſchen Tarracine en Narnie was leggende. Gloory genoegh was 'er behaalt met den Cremonenſer ſtryd, en met het uitrooyen van Cremone, al te veel nydts. Zy en zouden doch niet bet haaken*

Die oover den Apennyn trekken.

Cerialis, uit Romen gevlucht, komt by 't heir.

Sabinus en Domitianus darden 't vluchten niet beſtaan.

60

De Flavianen leegeren zich te Carſulen.

Zy ylen naar Roomen.

Antonius pooght hen te weederhouden, en "Roomen te doen "verſchoo-"nen.

1 *Quieto*: onverlette. 2 *Ratio*. 3 *Fallendi*: bedriegen. 4 *Præſidium*. 5 *Cauſſabatur*. 6 *Municipia*. 7 *Proditio*: oovergift.

naa 't verooveren, dan naa 't bewaaren [1] *van Roome. Veel grooter beloonigen, en verre de grootſte eere ſtondt hun te verwachten, zoo zy den Roomſchen Raadt en 't volk, zonder bloedt, aan behoudenis*
61 *holpen.* Door deeze en diergelyke woorden, werden de gemoeden verzacht. Niet lang ook daarnaa zyn de keurbenden aangekoomen. En de Vitelliaanſche regementen, door den ſchrik en de faame van t vermeerdren des heirs, begoſten te waggelen; mits niemant hen tot oorlogh aanporde, veelen tot oovergaan, die ſtreeden om hunne hondertmannyen [2] en kornetten [3], den verwinner tot een ſchenkkaadje te leeveren, en zelf naaderhandt in gunſt te geraaken. Door deeze werdt men verwittight, dat Interamne in de naaſte velden, met bezetting van vier hondert ruiters, gehouden werdt. Varus flux heene gezonden met een' onbelemmerde [4] troep, heeft eenigen van die weederſtandt booden omgebracht. Meer waaren 'er, die, weghwerpende hunne waapenen, genade verzochten. Zommigen, te rug in 't leeger gevlucht, vervulden alles met ſchrik; vermeerderende, met geruchten, de vroomheit en meenighte der vyanden, om de ſchande van 't verliezen der bezetplaatze te ſmydighen [5]. Ook werdt, by de Vitelliaanen geen ſtraf altoos gedaan oover eenigh laſterſtuk: en aan de belooningen der afvalleren werdt waarachtighe trouw beweezen. Ende was 'er voorts niet dan een ſtrydt van trouloosheit; het eene ooverloopen van Kornellen en Hondertmans, achter 't ander. Want de gemeene [6] ſoldaat was verhardt voor Vitellius, tot dat Priſcus en Alphenus, verlaatende 't leeger, en weeder naa Vitellius gekeert zynde, alle den hoop van de ſchaamte des
62 verraadts [7] ontſloeghen. Ten zelven daaghen, werdt Fabius Valens, tot Urbin, in de bewaarnis, omgebracht. Zyn hooft werdt vertoont aan de Vitelliaaner regementen, op dat zy geen hoope wyders queekten. Want zy gheloofden, dat Valens deurgeraakt was tot in Germanië, ende aldaar de oude en nieuwe heiren opſtutſte [8]. Naa 't zien der moordt, ſloegenze aan 't wanhoopen [9]. En 't Flavianer heir, 't is te byſter, hoe zeer het, in zyn gemoedt, den ondergangk van Valens, voor 't eindt der oorloghe ontfangen heeft. Valens was gebooren tot Anagnië, uit Ridderlyken geſlachte, dartel van zeeden, ook niet onhebbelyk [10] van geeſt, om, door geil-

De bezetting van Interramne werdt oovervallen.

Veele Kornellen en Hondertmans der Vitellianen loopen oover.

Fabius Valens omgebracht.

Zyn leven, zeeden en bedryf.

heit.

1 *Servare.* 2 *Centurias: hondertmanſchappen.* 3 *Turmas.* 4 *Expedita: veirdige.* 5 *Lenirent: verſchoonen.* 6 *Gregarius: ſlechte.* 7 *Proditionis.* 8 *Citre: gaande maakte.* 9 *Sloegen ze om, ter wanhoope.* 10 *Neque abſurdus.*

heit [1] den naam van welleeventheit [2] te zoeken. In 't ſpel der Juvenaalen, heeft hy, onder Nero, als uit noodt, thans vrywillighlyk bootſen geſpeelt, meer ſchranderlyk [3] dan eerlyk [4]. Stêehouder over een' keurbende heeft hy Verginius gequeekt en met opſpraak bezoedelt [5]. Fontejus Capito bedorven tot verraadt, oft om dat hy hem niet had kunnen bederven, heeft hy omgebragt. Een verraader van Galba, getrouw aan Vitellius is hy geweeſt, en verluiſtert [6] door de trouwloosheit der andren. De hoop aan alle kanten afgehakt zynde, ſtondt de Vitelliaanſche ſoldaat om oover te treeden in d'ander parthy, dit ook niet zonder oneer; maar onder de krysteekens en vendels, zyn zy gedaalt in de velden leggende onder Narnië. Het Flaaviaanſche heir, als wachtende op ſtrydt, en gewaapent, was ontrent den wegh gaan ſtaan, met dichte ordeningen. De Vitelliaanen zyn in 't midden ontfangen, ende hen omringht, heeft Primus Antonius zachtmoedelyk aangeſprooken. Men beval hun, *ten deel tot Narnië, ten deel tot Interamne, te verblyven*. Men liet, daar by eenige keurbenden van de verwinnende [7], hun niet beſwaarlyk, zoo zy ruſt hielden, en magtigh teegens weêrbarſtigheit [8]. Primus en Varus lieten, in die daagen, niet naa, by boode op boode, *behoudenis en geldt, en de ſchuilplaatzen* [9] *van Campanië Vitellius aan te bieden, indien hy neederleggende de waapenen, zigh en zyne kindren in handen van Veſpaſianus ſtelde*. Brieven heeft Mucianus, op de zelfſte wyze ingeſtelt: daar Vitellius meeſtmaals op betrouwde, en ſprak van 't getal der ſlaaven, van 't verliezen der trawanten [10]. Zoo groot een duftheit [11] hadt zyn gemoedt ingenoomen, dat, zoo andren niet gedaghtigh bleeven, dat hy Vorſt geweeſt waar, hy zelf het vergeeten zoude hebben. Maar de treflykſten der burgerye hitſten op, door heimelyke aanſpraaken, den Ooverſte der ſtadt, Flavius Sabinus, *dat hy zoude ſchikken deel te krygen aan de zeege en faame. Dat hy zynen eigen ſoldaat hadt van de ſteedſche regementen, hem zouden ook niet mangelen de regementen van de waakers, hunne ſlaaven, de fortuin der parthye, en alles den verwinneren licht vallende* [12]. *Hem en ſtondt, aan Antonius en Varus, in gloory niet te wyken. Vitellius hadt weenigh regementen, ende die verbaaſt door de droeve maaren van alle kanten. 'S volks gemoedt was wankel: ende zoo hy zich tot Hooftman voorts deed', zoo*

63 Het Vitelliaanſch heir treedt oover in d'andre parthy.

Aanbieding aan Vitellius.

Daar hy naar luiſtert.

64

Flavius Sabinus word aangeport tot de waapenen.

1 *Laſciviam*: dartelheit. 2 *Urbanitatis*: ſteedsheit. 3 *Scitè*. 4 *Probè*. 5 *Infamavit*. 6 *Illuſtratus*: doorluchtigh geworden. 7 *Victricibus*: verwinſters. 8 *Contumaciam*. 9 *Secreta*. 10 *Lictorum*. *Lipſius* leeſt *litorum*: der ſtrauden. 11 *Torpedo*; doddigheit. 12 *Prona*.

zouden de zelfste vlaayeryen voor Vespasianus weezen. Vitellius zelf kon, jaa in voorspoedt, niet op, te min, zoo zeer gezwakt zynde door 't storten zyner zaaken. Den dank van 't volvoeren des oorlogs zouw hebben, die de stadt innaame. Dat betaamde Sabinus, 't ryk te behouden! voor zynen broeder: dat voeghde Vespasianus, dat de rest in minder achtingh, dan Sabinus gehouden wierdt. Geenszins namp hy die woorden aan met opgeheeven moede, zynde maghteloos door den ouderdoom. Daar waaren 'er, die, met verborghe arghewaan, hem bestookten [2], als oft hy, *uit nydt en naaryver, de fortuin zyns broeders schorste.* Want Flavius Sabinus, voorigher in ouderdoom, gink, terwyl zy beide onderdaanen waaren [3], Vespasianus, in aanzien en geldt, te booven. Ende werdt gelooft, dat hy des zelven gezwakt geloof zeer onderstut had, hebbende huis en akkers te pand' ontfangen, waar uit men, hoewel zy in schyn eendraghtigh bleeven, voor 't verhoolen der verbitteringen vreesde. Beeter duiding was 't, *dat de zachtmoedighe man gruwde van bloedt en doodtslaaghen, en daarom, door gesprek op gesprek, van pais, en neêrleggen der waapenen by voorwaarden, met Vitellius handelde.* Dikwyls zyn zy te huis t'zaamen gekoomen. Ten laatsten hebben zy, zoo 't gerucht was, in den tempel van Apollo, verding gemaakt [4]. By hunne woorden en stemmen, waaren twee getuighen, Cluvius Rufus, ende Silius Italicus. Die 't van verre aanzaagen, merkten hun gelaat, dat van Vitellius was neêrgeworpen [5] en onaardigh, Sabinus niet bengelende [6], ende naader eenen erbarmende. Waar 't dat Vitellius de gemoeden der zynen zoo licht geboogen hadde, als hy zelf geweeken was, 't heir van Vespasianus zoude, zonder bloedtstorting, in stadt gekoomen zyn. Wyders, naa dat elk ghetrouw was aan Vitellius, zoo sloegen zy den pais en voorwaarden af; vertoonende *'t ghevaar en de oneer, ende dat het trouwhouden aan de lust des verwinners stondt. Dat ook Vespasianus niet zoo trots* [7] *en was, dat hy Vitellius in staat van onderdaan zouw lyden. Zelfs de verwonnelingen zouden 't niet verdraagen. Zulx gevaar uit de barmhertigheit zoude ryzen. Hy zelf, zeeker, was oud, ende verzaadt van voor- en teegenspoedt. Maar zyn zoon Germanicus, welke zoude zyn naam, welke zyn staat weezen? Men beloofde nu geldt, en gezin, en de zaalighe inhammen van Campanië. Maar als Vespasianius zich ten ryke ingevoert*

65 Hy is daar toe ongeneegen.

Handelt met Vitellius van verdragh.

'T welk geslooten wordt.

66 Vitellius vrienden zyn daar teegen.

Hunne reede om hem tot kloekmoedigheit te bewegen.

1 *Reservaret.* 2 *Incesserent.* 3 *Privatis rebus.* 4 *Pepigere: gedaadinght.* 5 *Projectus.* 6 *Non insultans: niet of hy hem overmoght.* 7 *Superbiam.*

voert hadde [1], *zoude nocht hy, nocht zyne vrienden, noch eindtlyk de heiren zich in veiligheit vinden, voor dat de naaryver gebluſcht was. Fabius Valens gevangen, en bewaart teegens eenigh onzeeker geval, was hun te zwaar een laſt geweeſt; veel min zouden Primus en Fuſcus, en de glimp* [2] *der parthye Mucianus, eenigh verlof* [3] *hebben, noopende Vitellius, dan om te dooden. Pompejus was van Cæſar niet, Antonius van Auguſtus niet te lyve* [4] *gelaaten. Ten waare by geval 't hart Veſpaſianus hooger lagh, een aankleever* [5] *van Vitellius, toen Vitellius amptgenoot van Claudius was. Wat? hy zoude veel liever, gelyk 't het Zeedemeeſterſchap zyns vaaders, gelyk 't deszelven drie Burgermeeſterſchappen, gelyk 't zoo veele eeren van zyn uitmuntendt huis betaamde, ten minſte door wanhoop zich tot ſtoutheit ſtellen. De ſoldaat bleef volſtandigh, 's volks yver ſchoot hem oover. Ten laaſte niet gruwlykers kon 'er gebeuren, dan 't geen, daar men zich van zelf gingk in werpen* [6]. *Sterven moeſt men verwonnen wordende, ſterven zich oovergeevende. Hier aan was 't ſlechts geleegen, oft men den jonghſten adem, in ſpot en ſmaadt, hadt uit tſtorten, oft met vroomheit* [7]. Doof waaren de ooren van Vitelliue voor kloekmoedighen raadt. Zyn geeſt werdt ooverſtort [8], van ers barming en zorghe, dat hy, door 't ſtyfzinnigh ſtaan op de waapenen, den verwinner min verzoenlyk laaten moght, aan zyn' gemaalinne en kinderen, hy hadt ook een' moeder, mat van ouderdoom die nochtans, mits een tydige doodt weenigh daagen te vooren, de ondergank [9] des huis niet afgewacht heeft [10]: hebbende, by 't Vonſtendoom haar zoons, niet veroovert dan rouw en goede faame. Orden achtienden van December, gehoort het afvallen der keurbende ep regementen, die zich tot Narnie hadden oovergegeeven, treedt hyn in zwart gewaadt, ten palaize uit, met het droeve gezin rondsom, Teffens werdt zyn klein zoontjen, in een rosbaarken, gedraaghen. als 't eener lykſtaatſie. De ſtemmen des volks waaren vlaayendt en, ontydigh. De ſoldaat deed 'er een dreigendt ſwygen toe. Ende niemandt zoo ongedachtigh der menſchelyke zaaken, oft hy werdt beweeght door dien ſchyn [11], dat de Roomſche Vorſt, heer, onlanx te vooren, van 't menſchelyk geſlacht, verlaatende den zeetel zyner fortuine, door 't volk, door de ſtadt heene, 't zynen ryke uitgink. Niet desgelyks hadden zy gezien, niet gehoort. Schielyk geweldt hadt

67 Die raadt gevalt hem niet. Zyn moeder ooverleeden. Hy ſtaat van 't Vorſtendom af.

68 Erbarming oover zyn ſtaat.

1 *Invaſerit*. 2 *Specimen*. 3 *Licentiam*. 4 *Incolumes*. 5 *Cliens*: *volgelingh*. 6 *Ruant*. 7 *Virtutem*: *manhaftigheit*. 8 *Obruebatur*: *ooverſtelpt*. 9 *Excidium*: *'t uitrooyen*. 10 *Prævenit*: 11 *Facies*.

hadt den gezaghhebber Cæſar onderdrukt: verhoole laagen Cajus. De nacht en onbekende plaats buiten der ſtadt [1] hadden Neroos vlucht bedekt. Piſo en Galba waaren, als in eenen ſtrydt [2], gevallen. Vitellius, in zyn eige zaamening, onder zyn eige ſoldaaten, ten aanſchouw ook van vrouwen, ſprak weinigh, ende 't geen der jeegenwoordighe droefheit paſte: *dat hy week om den vreede en des Staats* [3] *wille. Zy zouden maar zyns gedachtigh blyven, ende zich erbarmen, oover zyn' gemalinne, broeder, en onnoozele jonkheit zyner kindren.* Teffens voortbeurende [4] zynen zoon, hem beveelende nu aan yder in 't bezonder, dan aan de ganſche vergaadering, ten laaſten, als hem 't ſchreien verlette, leeverd' hy aan den byſtaanden Burgermeeſter ('t was Cæcilius Simplex) de dag van zyner zyde afgebonden, als 't recht van doodt en leeven der burgheren. Als de Burgermeeſter daar afkeer van toonde [5], en die in de zaamening ſtonden, daar teegens riepen, zoo ſcheid' hy van daar, als om de eerteekens der heerſchappye needer te leggen in de kerke der Eendraght, en naa 't huis zyns broeders te gaan. Hier was 't ghekrys grooter, van de geenen, die voor 't onderdaan [6] huis gingen ſtaan, die hem naa 't palais riepen. D'andre gang [7] was afgeſlooten, ende die naa den heiligen wegh ſtrekte, ſtondt alleenlyk oopen. Toen is hy, arm van raadt, weeder naa 't palais gekeert. 'T gerucht was voor uit geloopen, *dat het ryk van hem afgeſwooren werdt*. Ende Flavius Sabinus hadt, aan de Kornellen der regementen geſchreeven, dat zy den ſoldaat intoomen zouden [8]. Derhalven, als oft de ganſche Staat, in den ſchoot van Veſpaſianus, gegleeden was [9], zoo hebben de treflykſten der Vroedſchap, en veelen van de Ridderlyke orde, en alle de ſteedſche ſoldaaten, en de waakers, t'huis van Flavius Sabinus vervult. Daar komt de tydingh van den yver der gemeente, en de dreigementen der Germaniſche regementen. Veerder was hy nu voortgetreeden, dan om te kunnen te rug treeden [10]: ende yder, uit eighe vreeze, dat de Vitelliaanen hen verſtrooit en des de ſwakker zouden moogen achterhaalen, dreeven zy hem, die lunterde, tot de waapenen. Maar, gelyk het ghebeurt in zoodaanighe zaaken, de raadt werdt van eenen ygelyken gegeeven, in 't gevaar gaaven zich weinigen. Ontrent de Fondaner meer [11], loopen den gewaapenden, die Sabinus verſelſchappende afdaalden, de veir-

Zyn aanſpraak tot de zaameningh.

Hy wil't zweerdt afleggen en oovergeeven.

Wordt gedrongen weêr naar 't paleis te keeren, en in 't gebiedt te blyven.

69

Sabinus ondertuſſen treedt in 't bewindt des ryks.

Neemt de waapenen aan.

1 *Rus.* 2 *Acie: ſpits.* 3 *Reipublicæ: gemeenen beſtens.* 4 *Protendens.* 5 *Aſpernante.* 6 *Privati.* 7 *Iter: gas.* 8 *Cohibevent: bedwingen.* 9 *Ceſſiſſet: geweeken was.* 10 *Te rugge keeren, aarzelen.* 11 *Lacum.*

veirdigſten der Vitelliaanen teegens. Daar viel een maatelyke ſtrydt, mits d'onvoorzïene beroerte, maar de Vitelliaanen ſtonden booven. Sabinus, in die verbaaſtheit, ('t welk voorshands het veilighſt was) nam de burgh van 't Capitolium in, met den ſoldaat, en zommigen van den Raadt en de Ridderſchap: welker naamen te melden, niet licht ſtaat, ghemerkt veelen, naa dat Veſpaſianus d'ooverhandt gehouden hadt, zich veinsden die verdienſte aan de parthy te goedt te hebben. Vrouwen ook onderworpen zich aan dat belegh: onder de welke meeſt uitmunte Verulana Gracilia, volgende nocht kinderen, nocht maagen, maar enkelyk 't oorlogh. De Vitellianer ſoldaat beſloot en omringhd' hen met achtelooze wacht, waar door Sabinus, ter ſlaapensnacht [1], zyn' kinderen, en Domitianus zyns broeders zoon, in 't Capitolium heeft doen haalen. Maar Sabinus, afgezonden hebbende, door de verzuimde plaatzen, eenen boode aan de Flaviaaner Hooftluiden, om hen te verſtendighen, hoe hy beleegert, ende, 't en waar men hem te hulpe quaam, in benauwtheit was, heeft dien nacht zoo ruſtelyk oovergebracht, dat hy zonder letzel hadde kunnen van daar geraaken. Te weeten, de Vitellianer ſoldaat, fors teegens 't gevaar, begaf zich met kleenen ernſt tot arbeidt en waaken. En een winterſlaghreeghen [2], ſchielyk geſtort, belemmerde ooghen en ooren. Met het aanblikken des lichts, eer men onderling iet vyandtlyx aanvinghe, zondt Sabinus, Cornelius Martialis, die een van d'eerſte pylvoerders was, aan Vitellius, met laſt en klaghte, *dat men 't verdingh ſteurde. 'T was een enkle geveinſtheit, en ſchyn geweeſt van 't ryk te ruimen, om zoo veel doorluchtige mannen te bedriegen* [3]. *Want waarom was hy van de ſchipbekken* [4] *gegaan naa zyns broeders huis, dat op de markt uitzagh* [5], *dienſtigh om der menſchen oogen te tergen, meer dan naa den Aventinus, en de wooningh zyner gemaalinne? Zoo hadt het betaamt eenen onderdaan* [6], *ende den geenen die allen ſchyn van Vorſtelykheit ſchuwde. Vitellius, daarenteegen, was weeder tot het palais, de burgh des ryx, ingetreeden. Van daar hadt men eenen gewaapenden drom uitgezonden, den gehanteerſte* [7] *oordt der ſtadt, met doodtſlaagen gevloert* [8]. *Zelfs van het Capitolium onthieldt men zich niet. Hy immers was getabbaart* [9], *en een van de Raadsluiden, terwyl men, tuſſen Veſpaſianus en Vitellius, met ſtryden van keurbenden, inneemen van ſteeden, oovergeeven van rege-*

Zyn ſtrydt met de Vitelliaanen, die d'ooverhandt hebben.

Hy neemt het Capitolium in.

Wordt daar omringt en beſlooten.

Verzuimt te vlieden.

70 Zendt Martialis aan Vitellius met beklagh oover 't breeken van 't verdragh.

Cccc

1 *Concubia nocte.* 2 *Imber.* 3 *Decipiendos*: *by te brengen.* 4 *Roſtris*: *ſchipnebben.* 5 *Imminentem foro.* 6 *Privato*: *enkeling.* 7 *Celeberrimam.* 8 *Stratam.* 9 *Togatum.*

regementen, 't vonnis ſchiep [1]. *De Hiſpanien, de Germanien, en Brittannien nu afvallende, was de broeder van Veſpaſianus by trouw gebleeven, tot men van zelfs hem geroepen hadt, om te daadingen* [2].

» PAIS *en eendracht waaren den verwonnelingen nut, den verwinne-*
» *ren ſlechts eerlyk* [3]. *Beroud' hem voorwaarde, hy zoude niet hem,*
» *dien hy met trouwbreuk* [4] *bygebracht hadt, te zwaarde vervolghen, niet den naulyx mondigen* [5] *zoon van Veſpaſianus. Hoe veel was 'er met het dooden van eenen ouden en eenen jonghen man te winnen? Hy zoude der keurbenden te gemoet gaan, daar ſtryden om 't uitterſte beloop* [6] *der dinghen. Naa dat de ſlagh uitviel, zouw de reſte zich zetten* [7]. Vitellius, beteutert hier op, gaf een luttel antwoordts, om zich te zuiveren, leggende de ſchuld op den ſoldaat, als teegens wiens te groot een vuurigheit zyn' zeedigheit niet op moght. Ende vermaand' hy Martialis, *door 't achterafſtaande* [8] *deel der huizinge, bedektelyk wegh te gaan, op dat hy, als tuſſenboode der hatelyke vreede, niet afgemaakt wierde.* Hy zelf nocht ghebiedens nocht verbiedens maghtigh, was nu geen Veldheer, dan alleen oorzaak des oor-
71 loghs. Naulyx was Martialis weeder op 't Capitolium gekeert, als de raazende ſoldaat voorhanden, zonder eenighen aanvoerder, elk 't onthiet [9] aan zyn zelven neemende. Met ſnelle drift [10], de markt, en tempels die daar overhangen, verby geſtreeft hebbende, verheffen zy de ſpits ten teegenooverſtaanden heuvel op, tot aan d'eerſte deuren der Capitoliner burgh. Het waaren, van ouds, gaaleryen, aan de zyde van 't klif [11], daar men ter rechte opging. Op het dak der welke zommighen uitgetreeden zynde, ſtommelden, met ſteenen en teeghelen, de Vitelliaanen van booven neêr. Ook hadden deeze geen handtwaapen dan zwaarden, en grof ſchut, oft werpgeweer te doen haalen, ſcheen te langh werk. Zy ſmeeten fakkelen op de vooruitſteekende gaalery, en volghden 't vuur. Ende zouden tot de verbernde deuren van 't Capitolium ingeboort zyn, ten waar Sabinus de beelden, 't cieraadt [12] der voorouderen, alomme afgerukt, in den toegang zelf, als eenen muur hadt voorgeworpen. Toen vlieghen zy verſcheiden toegangen van 't Capitolium aan, neevens de boſſchaadje van de veilighplaats [13], ende waar lanx men de Tarpejer klip met hondert trappen opgaat. 'T een en 't ander geweldt was onvoorzien. Het heinſte en heftighſte quam door de veiligplaats aange-

Vitellius leidt de ſchuldt op de ſoldaten.

Het Capitolie wordt beſtormt.

1. *Judicatur: 't vonnis ontwerpt.* 2. *Om voorwaarden te maaken.* 3. *Pulchra: fraay.* 4. *Perfidia.* 5. *Puberem: manbaaren.* 6. *Summa: 't hooftlot.* 7. *Ceſſura: ſchikken.* 8. *Secretum.* 9. *Auctor.* 10. *Agmine.* 11. *Clivi.* 12. *Decora.* 13. *Aſyli.*

geſtreeft. Ende waaren zy niet te ſtuiten, klimmende oover de aangehechte [1] gebouwen heen: die hoogh opgetoogen, als in maghtighe [2] vreede, den gronde [3] van 't Capitolium gelyk waaren. Hier wordt getwyffelt oft het vuur in 't dak geworpen zy van de aanvechters, oft van de beleegherden, 't welk de ſterkſte roep is, om de geenen, die toedrongen [4], en die nu voortsgetreên waaren, af te dryven. Van daar is 't vuur geſlaaghen in de gaaleryen, die by de wooningen ſtonden. Thans hebben de arenden, draaghende den top [5], met hun ouwd hout de vlam getrokken en gevoedt. Alzoo is 't Capitolium, met beſloote deuren, onbeſchermt, en ongeplondert afgebrandt. Droeflyker en leelyker ſtuk is, ſeedert het ſtichten der ſtadt, nooit den Roomſchen volke weedervaaren: ende dit daarmen geenen uitheemſen vyandt hadt, en de Goden te vrunde [6], zoo 't hun vry ſtonde van onze zeeden: dat de zeetel van Jupiter den beſten en grootſten, die, met goeden voorſpooke [7], tot onderpandt der heerſchappye, geſticht was, die van Proſena, naa 't oovergeeven der ſtadt, van de Gallen, naa 't inneemen der zelve, niet geſchendt [8] hadt kunnen worden, door de raazerny der Vorſten, uitgerooit zy? Ook te vooren hadt het Capitolium gebrandt, by burgerkrygh, maar door bedrogh eens ampteloozen [9]. Nu werdt het oopenbaarlyk beleeghert, oopenbaarlyk ontſteeken. Waar hadden wy ooit oorzaak tot de waapenen, waar oorloghden wy voor 't vaaderlandt, om prys zulk eener neêrlaaghe waardigh? Koning Tarquinius Priſcus hadt het Goode belooft [10] in den Sabynſchen krygh, en den grondtſlagh geleidt, meer op hoop der toekoomende grootheit, dan dat de maar maatlyke geleegenheit des Roomſchen volks zoo verre toelangden. Thans hebben 't Servius Tullius door den yver der bondtgenooten, Tarquinius Superbus, naa 't inneemen van Sueſſa Pomeria, van den roof der vyanden, opgebouwt. Maar de gloory des werks is geſpaart voor de vryheit. Naa 't uitdryven der Koningen, heeft Horatius Pulvillus, ten tweedenmaale Burgermeeſter, het gewydt [11], met zulk een' heerlykheit, dat 'er d'ongemeete middelen des Roomſchen volkx, daarnaa, meer vercierens dan vergrootens aan vonden. 'T is weederom geſtelt op de zelfſte grondtveſting [12], als dat het, naa tuſſenloop van vierhondert vyftien * jaaren, in 't burgermeeſterſchap van L. Scipio, en

En eindelyk in brand geſteeken, onzeeker door wie.

72 Beklagh oover 't verbranden van 't Capitol.

Tarquinius Priſcus hadt het beginnen te ſtichten. En anderen hadden 't opgebouwt, wyder uitgeſtrekt, en vercierd.

1 *Conjuncta.* 2 *Multa*: *geduurige.* 3 *Devolver:* 4 *Nitentes.* 5 *Faſtigium.* 6 *Propitiis.* 7 *Auſpicato.* 8 *Temerare.* 9 *Fraude privata.* 10 *Voverat.* 11 *Dedicavit.* 12 *Veſtigiis.* * *Lipſius vyfentwintigh.*

C. Norbanus, gebrandt hadt. Sulla verwinner heeft die zorgh aangenoomen, ende nochtans het zelve niet gewydt. Dat was alleen zyner gelukkigheit geweigert. De naam van Lutatius Catulus is, onder zoo groote werken der Cæsaren, tot Vitellius toe, daar vooren blyven staan. Deeze kerk bernde toen. Maar heeft meer schrix den beleegerden, dan den beleggeren aangejaaght. Want den Vitelliaanschen soldaat mangeld' het nocht aan list, nocht aan styfmoedigheit [1] in de hachlykheit [2]. Aan d'andre zyde was de soldaat beteutert [3], de Hooftman traag [4], en als geslaagen in zyn' geest, hebbende nocht tong nocht ooren, die 'er vereischt waaren. Liet zich nocht by raadt van andren regeeren, nocht ontknoopte den zynen. Werdt herwaarts en derwaarts, door 't geschreeuw der vyanden rondom gedreeven. Verboodt 't geen hy bevoolen hadt, beval 't geen hy verbooden hadt. Thans, 't welk in verloore zaaken gebeurt, geboodt yder, niemandt voerd' uit. Ten laaste weghwerpende hunne waapenen, zaagen zy om naa vlucht, en behendigheit om ongemerkt wegh te raaken. De Vitelliaanen breeken in, en mengen alles met bloed, yzer, en vlamme. Weenigen der mannen van oorloge, onder dewelke meest uitstaaken, Cornelius Martialis, Æmilius Pacensis, Casperius Niger, Didius Scæva, bestaande te vechten, worden neêrgehouwen [5]. Zy koomen staan rondom Flavius Sabinus, die nocht gewapent was, nocht toereedde te vlieden, en den Burgermeester Quinctius Atticus, daar 't oogh op viel, mits de schaduw der eere, en zyn eighe ydelheit [6] om dat hy gebooden voor den volke hadt uit doen kryten [7], tot verheerlyking van Vespasianus, en smaadt van Vitellius. De rest, is door verscheiden geval, ontslipt. Zommighen in slaafskleederen, andren bedekt door de trouw hunner aanhangelingen [8] en verborgen onder de pakken. Daar zynder geweest, denwelken, onderschept hebbende de leuze [9], waar by de Vitelliaanen zich onderling kenden, van zelfs vraagende oft antwoordende, de stoutheit voor schuilhoek diende. Domitianus, ten eersten inval, versteeken by den kerkwaarder, door eunjerheit [10] eens vryelinx, in een lynenkleedt, onder de schaare der offerluiden, ver menght en onbekent, heeft zich by Cornelius Primus, aanhangelin g [11] zyns vaaders, neevens Velabrum verhoolen gehouden: ende, toen zyn vaader meester der dingen was, de woo-

73

Sabinus is versuft en raadeloos in 't gevaar.

De Vitelliaanen breeken in.

Verscheide mannen van waapenen verslaagen.

Veelen zyn 't ontslipt.

74

Onder anderen Domitianus,

1 *Constantia.* 2 *Dubia.* 3 *Trepidus.* 4 *Segnis: stap.* 5 *Obtruncantur: doodtgesmeeten.* 6 *Oovermits zyn eighe ydelheit in 't pronken met het eergewaat.* 7 *Werpen.* 8 *Clientium.* 9 *Signo: het teiken.* 10 *Solertia. gewaagheit.* 11 *Clientem.*

wooning der kerkwaarders doen afwerpen, en een' maatelyke kappel en altaar oprechten aan *Jupiter den behoeder* [1], met uitdrukking van zyn geval in marmer. Thans aan 't ryk geraakt, heeft hy een' weldighen tempel aan *Jupiter den bewaarder* [2], en zich zelven in de schoot des Godts geheiligt. Sabinus en Atticus met keetenen belast, en by Vitellius gebraght, worden geenszins met vinnighe [3] woorden en aanschyn ontfangen: knorrende de geenen, die recht ten doodtslagh, en loon voor den beweezen dienst eischten. Als de naasten 't gekrys aanvingen, zoo vordert 't vuilste deel des graauws Sabinus ter straffe, mengt dreighen en vlaayen op Vitellius, staande voor de trappen van 't palais, en toereedende te bidden, wonnen ze zoo veel dat hy afliet. Toen sleipen ze het doordolven, verscheurt, en verminkt lichaam van Sabinus, daar 't hooft afgesneeden was, naa de Gemonien. Deze is de uitgangk geweest van dien man, zeeker niet te verstaaden. Vyfendertigh bezoldingen [4] hadt hy uitgedient voor den Staat, met vernaamtheit te huis en in oorlogh. Zyn' onnoozelheit en gerechtigheit zoudt gy niet berispen: te veel spraax hadt hy oover zich. Dit is 't eenige, daar 't gerucht op gesmaalt [5] heeft, in zeeven jaaren, die hy Mœsië; in twaalf die hy 't ampt van Ooverste der stadt bedient heeft. Op 't eindt zyns leevens hebben zommighen hem gehouden voor slap, veelen voor gemaatigt, en spaarzaam van burgerbloedt. Zonder yemandts twyffel, bestondt, eer Vespasianus Vorst wierdt, d'aanzienlykheit [6] van 't huis by Sabinus. Wy hebben vernoomen, dat Mucianus blyd geweest is om zyn' doodt. Veelen gaaven ook voor, *dat de pais gebaat was* [7], *by 't afsnyden des naaryvers tussen twee, d'een der welke zich dunken liet 's Veldtheeren broeder, d'ander mêegenoot des ryks te zyn*. Maar den volke eischende lyfstraf oover den Burgermeester, weederstondt Vitellius, verzacht, en als hem zoo goedt wêerom uitkeerende [8], mits Atticus aan de geenen die hem vraaghden *wie 't Capitolium ontsteeken hadde*, zich als den schuldighen hadt voorgedraagen. Ende scheen hy, door die belydenis, oft dat het een leugen te pas tot den tydt geweest zy, den haat en misdaadt op zich genoomen, en de parthy van Vitellius daar af ontlast te hebben. Ten zelven daaghen, hebbende L. Vitellius zyn leeger geslaagen by Feronië, stondt om Terracina uit te rooyen: daar de schermers en

Die daarnaa op de plaats van zyn schuilhoek, een tempel liet bouwen.

Sabinus doorsteeken, en smaadelyk mishandelt.

75

Beschryving van zyn aardt en zeeden.

Atticus wordt gespaart.

76

L. Vitellius belegert Terracina.

rooyers

1 *Conservatori*. 2 *Custodi*. 3 *Infesto sermone*. 4 *Stipendia*. 5 *Calumniatus*. 6 *Decus*. 7 *Dat het tot pais diende*. 8 *Vicem reddens*.

roeyers in beſlooten waaren, die ter veſte niet uit treeden darden, nochte 't gevaar in 't ruim uitſtaan. Oover de ſchermers, gelyk wy booven verhaalt hebben, hadt Julianus 't bewindt, oover de roeyers Apollinaris, en geleeken in dartelheit en achteloosheit, bet ſchermers dan Hooftluiden. Men hieldt 'er nocht wacht, nocht ſterkte 't onveiligh der veſten. Schroevende [1], nacht en dagh, en wuitrende [2] langhs de genughlyke ſtranden, terwyl de ſoldaaten verſpreidt waaren ten dienſte der broodtdronkenſchap [3], ſpraaken zy niet van 't oorlogh dan oover maaltydt. Weenigh daaghen te vooren, was Apinius Tiro vertrokken: en holp, met bitter tzaamen raapen van giften en geldt uit d'amptmaatige ſteeden, de parthy aan meer haats dan krachts. Daarentuſſen is een ſlaaf van Verginius Capito oovergevlooden tot Vitellius, en belooft hebbende, *zoo men hem byſtandt verſchafte, de leedighe burgh ter ſluik te leeveren*, ſtelt, diep in der nacht, de lichtgelaade regementen op de hooghſte toppen der bergen, booven 't hooft der vyanden. Van daar is de ſoldaat, meer tot doodtſlagh dan tot ſtrydt neêrgeloopen. Zy vellen hen ongewaapent, oft in 't aangrypen der waapenen, en zommigen, die uit den ſlaap ſchooten; terwyl ze, door de duiſternis, ſchrik, klank der trompetten, en 't vyandtlyk gekrys, verbyſtert werden [4]. Weinighen van de ſchermers, zyn weederſtandigh, en niet ongewrooken, gevallen. De reſt ſchooide [5] naa de ſchepen, daar alles in eevengelyke vervaartheit bekneepen werdt, vermengende zich de landtluiden daaronder, die, zonder eenigh onderſcheidt, van de Vitellianen vermoordt werden. Zes Liburniſche boots ontquamen 't in de eerſte verbaaſtheit [6], op de welke was d'Ooverſte der vloot Apollinaris. De reſt werdt aan ſtrandt genoomen, oft ingeſlokt van de zee, door 't drukken van den ooverlaſt der geenen die daar invielen. Julianus gebracht voor L. Vitellius, werdt met ſlaagen geſchendt [7], en onder 't aanſchyn des zelven gekeelt [8]. Daar zynder geweeſt die Triaria de huisvrouw van L. Vitellius beſcholden, als oft zy, gegort met een kryszwaardt, onder de rouw en neêrlaag van 't verooverde Terracina, zich hoovaardigh en wreedelyk aangeſtelt hadde. Hy zelf zondt de lauwertak der voorſpoedt aan zynen broeder; vraaghende, *oft hy hem geboode te rug te keeren, of voorts te vaaren om Campanië te voltenmen*. 'T welk heilzaam, niet alleen voor de parthy van Veſpa-

T welk door de ſchermers en roeyers onachtzaam werdt beſchermt,

77 En door een ſlaaf verraaden.

Julianus gedoodt.

Triariaas wreede trotsheit.

1 *Fluxi.* 2 *Perſonantes.* 3 *Luxus*: *ooverdaadt.* 4 *Turbarentur.* 5 *Ruebant*: *ruinden.*
6 *Tumultu.* 7 *Vœdatus.* 8 *En in zyn jeegenwoordigheit gekeelt.*

Veſpaſianus, maar voor den Staat geweeſt is. Want, indien de ſoldaat verſch van de zeeghe koomende, en booven d'ingeaarde ſtyfzinnigheit, fors op zyn geluk zynde, recht toe naa Roome getooghen waar, men zoud' 'er met geen kleen geweldt [1] geſtreeden hebben, nocht zonder ondergangk der ſtadt. Te weeten in L. Vitellius, hoewel eerloos, ſtak nyverheit [2]: en was hy, niet in deughden, als de vroomen, maar, gelyk alle booswichten, in ſchennifſen [3], dapper. L. Vitellius aard en zeeden.

78 Terwyl dit aan de zyde van Vitellius bedreeven wordt, was 't heir van Veſpaſianus van Narnië geſcheiden, en hieldt, in leedigheit, tot Otriculum, de feeſtdaaghen van Saturnus. De oorzaak zoo ſlim eens marrens, was om Mucianus te verbeiden. En 't en mangelde aan geenen, die Antonius met argewaan beſcholden, *als oft hy uit loosheit lunterde, zeedert heimelyke brieven van Vitellius, waar by hy hem 't Burgermeeſterſchap, zyn' huwbaare dochter, en bruidtſchatten, tot prys des verraadts, aanboodt.* Andren houden *dit verziert, en hem opgedicht, ten danke* [4] *van Mucianus*: zommighen, *dat alle de Hooftluiden van dit verſtandt waaren, de ſtadt liever met het oorlog te ſchrikken dan aan te taſten: naardien de magtighſte regementen Vitellius begeeven hadden, en dat hy, mits 't afſnyden van allen voorſtant* [5], *ſcheen 't ryk te zullen afſtaan: maar dat alles, door 't ylen, daarnaa door de vuidigheit van Sabinus verbrodt was; die reukeloozelyk de waapenen aanneemende, d'ooverwelbeveſte burgh van 't Capitolium, niet om verwinnen zelfs voor groote heiren, teegens geen' drie regementen hadt kunnen verdaadighen* [6]. Niet licht zouw iemandt eenen die ſchuldt toeſchryven, die aller geweeſt is. Want Mucianus ook, ſchorſte [7] de verwinners, met zyn' dubbelzinnighe brieven: en Antonius met averechtſche gevolghzaamheit, oft terwyl hy zyn' nydt bedekt [8], heeft misdaadts loon verdient [9]. En d'andre Hooftluiden, terwyl zy waanden 't oorlogh volvoert te zyn, hebben 't eindt des zelven doen uitmunten [10]. Zelfs Petilius Cerialis, voor uit gezonden, met duizent ruiters, op dat hy, dwarſſende de weegen, door den Sabiner akker, lanx den Salarier wegh, ter ſtadt intooghe, hadt niet genoegh geſpoeit: tot dat het gerucht der beleegeringh van 't Capitolie, eenen ygelyken teffens opmaande [11]. Antonius is lanx de Flaminiër heirbaan, tot Saxa rubra [12], nu diep in de nacht, te ſpaade tot het ontzet [13] gekoomen. Daar heeft Het heir van Veſpaſianus leit leedigh tot Otriculum. Bedenken op dat famen. Ook ſchorſte Mucianus de verwinners.

79 Maar 't beleegh van 't Capitolie dryft hem voort.

1 *Mole.* 2 *Induſtria.* 3 *Vitiis*: *ondeughden.* 4 *Ter gunſte.* 5 *Præſidiis.* 6 *Houden.* 7 *Morabatur*: *hieldt op.* 8 *Tegeret. Anders regerit*: *de nydt terug kaatſt.* 9 *Crimen meruit.* 10 *Inſignivere.* 11 *Exciret*: *oppreſte, gaande maakte.* 12 *Roode ſteenen.* 13 *Met laaten byſtandt.*

heeft hy *de doodt van Sabinus*, *'t afbranden van 't Capitolie*, *het siddren der stadt*, alle droeflykheit verstaan. Ook werdt geboodtschapt, *dat het graauw en de slaaven zich voor Vitellius waapenden*. En Petilius Cerialis hadt, in den ruiterstrydt, het geluk teegens gehadt. Want, als hy onverhoedts [1], en als op verwonnelingen toerende, hebben hem de Vitellianen, met voetvolk en ruiters onder een, ontfangen. Het werd gevochten [2] niet verre van de stadt, tussen de gebouwen, en hooven, en kromten [3] der weegen. De welke, den Vitelliaanen bekent, niet ontdekt by den vyandt, vreeze maakten. Ook waaren de ruiters niet eendraghtigh: zynde zommighe daar by gevoeght, die, zich onlanx tot Narnia oovergegeeven hebbende, de fortuin der parthye beloerden. Tullius Flavianus, Ooverste eener vlerke, werdt gevangen, de rest verbaast, neemt een' vuile vlucht, zonder wyder van de verwinners gevolght te worden, dan tot Fidenen toe. Mits dit dus wel afliep, zoo nam 's volx yver toe. 'T steedtsche graauw slaat handt aan de waapenen. Weenigen die krysschilden hadden, 't meeste deel, aangrypende 't geweer dat yder 't eerst voorquam, eischt *teiken tot slagh*. Vitellius zeidt hun dank, en gebiedt, *tot beschermingh der stadt*, *uit te bersten*. Thans zynde de Vroedtschap beroepen, kiest men gezanten aan de heiren, om onder voorwendigh van 't gemeene best [4], tot eendraght en pais te raaden. 'T lot der gezanten is verscheiden geweest: die Petilius Cerialis bejeeghenden begingen 't uitterste gevaar, mits de soldaat de voorwaarde van vreede versmaadde. De Schout Arulenus Rusticus wordt gequetst. Booven den naam van gezant en Schout, maakte 's mans eighe waardigheit de haatlykheit te grooter. Zyn verzelschappers verstrooyen, de trawant hem naast, die zich verstoutte den drangh te doen afstaan, wordt doodtgeslaaghen. Ende en waaren zy niet verdaadight geweest door voorstandt, hun van den Hopman gegeeven, het recht der gezanten, heiligh ook by uitheemsche volken, zoude, voor de eighe vesten des vaaderlandts [5], door burgerraazerny [6], ten verderve toe [7] geschent geweest zyn. Billykmoedigher werden bejeeghent, die tot Antonius quaamen, niet om dat de soldaat zeedigher, maar d'Ooverste bet ontzien was. Onder de gezanten, hadt zich gemengt Musonius Rufus van Ridderlyken staate, die de studien der wysheit [8], en 't gevoelen der Stoyken naar-

Cerialis wordt in een ruiterstrydt van de Vitellianen geslaagen.

80

Het graau der stadt waapent zich voor Vitellius.

Die Gezanten zend aan de heiren, om van vrede te handelen.

Eenigen der zelve raaken in lijfs gevaar.

Andere werden beter bejegent.

81

yver-

1 *Incautum; zonder op zyn' hoede te zyn.* 2 *Men vocht.* 3 *Anfractus.* 4 *Reipublicæ: Staats oorbaar.* 5 *Der vaaderlyke stadt.* 6 *Burgerweede.* 7 *Tot moordens toe.* 8 *Philosophicæ.*

yverde. Ende beſtondt, vermenght onder de rotten, de gewaapenden te beweegen; door reedeneeringh van *'t heil der vreede*. Hier dreeven veelen den ſpot meê, meer waaren 'er dien 't verdroot. Ook ontbraaken 'er geenen, die hem weghſtieten en ſchupten, 't en waar hy door 't vermaan der zeedighſten, en dreighementen der anderen, d'ontydighe wysheit had' naagelaaten. Hun quaamen ook in 't gemoet de Veſtale maaghden, met brieven van Vitellius aan Antonius geſchreeven. Zy verzochten *dat men den uiterſten ſtrydt eenen dagh verſpaaide* [1]. *Zoo men wat uitſtels tuſſchen beide worp, alles zoude lichtlyker te vergelyken weezen*. Aan de maaghden werdt eerbiedigh afſcheidt gegeeven. Aan Vitellius herſchreef men, *dat, door den doodtſlagh van Sabinus, en brandt van 't Capitolie, d'onderhandelingh des oorloghs geſcheurt was*. Antonius heeft nochtans beſtaan de keurbenden, ter zaamening beroepen, zoo verre te verzachten, dat zy, leeger ſlaande by de Milvierbrugh [2], eerſt ten volghenden daaghe ter ſtadt in wilden trekken. De reeden van 't vertoeven, was zorge, dat de ſoldaat, verbittert door 't gevecht, nochte 't volk, nochte de Vroedtſchap, jaa de tempels en kerken der Gooden niet verſchoonen zouw. Maar op allen uitſtel, als vyandt der zeeghe, hadden z' een quaadt oogh. Teffens gaaven de ſtandaarts, blinkende oover de heuvelen, alhoewel hen ſlechts onſtrydtbaar ſteêvolk [3] volghde, ſchyn van een heir. De troepen aan driën verdeelt zynde, toogh een deel, zoo 't ſtandt genoomen hadt, lanx den Flaminiër wegh, een deel neevens den oever des Tibers, de derde drift naaderde, langs den Salariër wegh, de Colliner poort. Het graauw werdt, door d'aanrunnende ruiters, verſtrooit. De Vitellianer ſoldaat ſtreefd' hun, ook met drie troepen, te gemoet. Voor de ſtadt vielen veele en verkeerlyke [5] ſtryden: maar doorgaands uit tot voordeel der Flavianen, welker Hooftluiden in raadt oovertroffen. Alleenlyk hadden 't zuur de geenen, die hunne ſwaay naamen naa de ſlinker zyde der ſtadt, tot de Saluſtiaaner hooven, door de naauwe en ſlibbrige weegen. De Vitelliaanen, ſtaande booven op de ongemetſte muuren [6] der hooven, keerden, tot het ſpade des daags toe, met ſteenen en bouten, d'opkoomers af; tot dat zy van de ruiters, die door de Colliner poort waaren ingebrooken, omvangen wierden [7]. Ook liepen der ſlaghorden, in 't veldt van Mars, elkandere

Muſonius ontydige wysheit.

De Veſtale maaghden, van Vitellius gezonden, verzoeken uitſtel van den ſtrydt.

82 Antonius beweeght het heir tot den volgenden dagh te toeven.

De troepen, aan drien verdeelt, trekken naa de ſtadt.

Voor de ſtadt vallen verſcheide ſtryden, meeſt tot naadeel der Vitellianen.

Ook in 't veldt van Mars.

1 *Uitſtelde.* 2 *Woubrugh.* 3 *Populus.* 4 *Agmen: drom.* 5 *Varia: waalende.* 6 *Materius galente.* 7 *Circumvenirentur.*

in arrenmoede op 't lyf. Voor de Flaviaanen was de fortuin, en d'ooverhandt zoo dikwyls behouden: de Vitelliaanen ſtreefden maar toe, uit enkle vertwyffeltheit. Ende, alhoewel verdreeven, zy verzaamden op nieuw in ſtadt. 'T volk aanſchouwde vaſt de vechters, ende als in een ſpeelſtrydt, verfroeyde [1] nu d'eenen, dan weeder d'andren, met gekrys en handtklap [2]. Zoo dikwyls als d'eene parthy kreukte, zoo eiſchten zy dat men de geenen, die in de winkels verborgen, oft in eenigh huis gevlucht waaren, te voorſchyn haalde en keelde, en verooverden 't meeſte deel van den buit. Want, terwyl de ſoldaat op het bloedt en den doodtſlagh geſtelt [3] was, viel de plondering aan 't graauw te beurt. Uit wreedt en leelyk oogh [4] zagh de geheele ſtadt. Elders ſtryden, en wonden, elders badtſtooven en krocghen, bloedt, en gehoopte lyken onder elkandren. Daar neffens hoeren en volk van hoeren veer. Zoo veeldartelheits als in weeldighe ruſt [5]; alle de ſchelmſtukken, die in 't oovervallen eener ſtadt geſchieden mooghen. Ganslyk zoo, dat gy gelooven zoudt, de zelfſte burgery dul en broodtdronken [6] teffens te zyn. Te vooren hadden gewaapende heiren in ſtadt gevochten, tweemaals dat L. Sulla, eens dat Cinna d'ooverhandt kreegh, en werdt 'er alstoen niet min wreedtheits gepleeght. Nu was 'er een onmenſchelyke achteloosheit [7], en werden de welluſten niet den minſten tydt [8] geſtaakt, eeven oft dit een blydtſchap geweeſt waar die noch toeſloegh tot de feeſtdaaghen, zoo ſpronk men 'er op [9], en verheughde zich, zonder zich der parthyen yet aan te trekken, in de gemeine ellenden. De maghtigſte moeite [10] heeft geſteeken in 't bevechten van 't leeger, 't welk van elken ſtrenghſten, als de jonghſte hoope werdt ingehouden. Met des te grooter ernſt voeren de verwinners, waar in de yver der oude regementen uitmuntte, alles teffens aan, wat 'er tot uitrooyingh der allergeweldighſte ſteeden gevonden is [11], de ſchildtpadt, grof geſchut, dyken [12] en fakkels: roepende; *dat met dit werk alle arbeidt en gevaar, uitgeſtaan in zoo veel' ſtryden voltrokken werdt. De ſtadt was aan den Roomſchen Raadt en volke, de tempels aan de Gooden weedergeleevert, de eighene eere des ſoldaats lagh aan 't leeger. Dat was zyn vaaderlandt, dat zyn haardtſteede* [13]. *'Ten waar men het terſtondt innaam,*

83 Losheit en dullewreedheit van 't graauw.

Ellendige ſtaat en gedaante der ſtadt.

84

Onderlinge ophitsing om 't leeger te beſtormen.

1 *Verquikte.* 2 *Plauſu.* 3 *Obverſo*: gewendt. 4 *Facies.* 5 *Luxurioſo otio.* 6 *Laſcivire*: gail te zyn. 7 *Securitas*: zorgloosheit. 8 *Een oogenblik tydts.* 9 *Zoo uitgelaaten was men.* 10 *Plurimum molis.* 11 *Reperta*: bedacht, verziert. 12 *Katten.* 13 *Penates*: huis.

AULUS VITELLIUS.

Vitel, uw vaders faam braght u alleen tot staat:
Maar vuidig, vadzig, geil en wreedt; van elk gehaat
Trof u de moordt, om't leedt van't gansche ryk te wreeken;
Door't slyk gesleurt: bespot: en als een beest doorsteeken.

G. Brandt.

naam, zoo moeſt men, de nacht oover in waapenen blyven. De Vitelliaanen, daarenteeghens, hoewel zy in 'tal nocht geluk [1] by hen haalen moghten, lieten der zeeghe geen ruſt, deeden den pais haapren, bezoedelden huizen en altaaren met bloedt; omhelzende den uiterſten trooſt van verwonnelingen. Veelen, half zieleloos, hebben, op de toorens en bolwerken der muuren, hunnen geeſt gegeeven. Naa 't neêrrukken der poorten, worp zich d'oovergeſchoote drom voor de verwinners, en zyn zy altzaamen gevallen door wonden van vooren, met de borſt naa den vyandt toe. Die zorgh droegen zy [2], zelfs in 't ſterven, voor een' eerlyken uitgangk. Vitellius, als de ſtadt veroovert was, werdt, door den achteroordt van 't palais, naa den Aventyn, ten huize zyner gemaalinne, met een ſtoelken gedraagen: om indien hy den dagh, door ſchuilhoek, ontginghe, naa Tarracine tot de regementen en zynen broeder te vlieden. Daarnaa, als door ongeſtaadigheit van zinnen, en, gelyk de aardt der vervaartheit meêbrengt, hem, die alles vreesde, meeſt het jeegenwoordige mishaaghde, keert hy weeder naa 't palais, woeſt en verlaaten: zynde zelfs d'allerſlechtſte ſlaaven deurgeſtooven, oft ſchuw van zyn ontmoeten. Hem yſt van de eenzaamheit en ſwygende plaatzen: hy proeft [3] het geſloote, gruwt van het leedighe, voorts vermoeit van ellendigh doolen, en zich verberghende in eenen ſchaamelen [4] ſchuilhoek, word van Julius Placidus, Kornel eens regements, te voorſchyn geſleept. Met de handen achter den rug gebonden, 't kleedt verſcheurt, werdt hy heene geleidt, een walgingh [5] der oogen [6], daar veelen op gnortten [7], niemandt traanen om liet. De wanſtal des uitganks hadt het meêdooghen weghgenoomen. Een der Germaaniſche ſoldaaten, hem ontmoetende, braght een vyandtlyken [8] ſlag. Oft hy 't op Vitellius, uit toorn, oft om hem ſpoedigher uit de ſpot te helpen, oft op den Kornel gemunt hadt, bleef onzeeker: hy hieuw den Kornel 't oor af, en werd terſtont doordolven [9]. Vitellius gedwongen, met punten op hem aangezet [10], dan 't aanſchyn op te beuren, en uit te houden teegens de ſmaadigheeden, nu zyn vallende beelden, doorgaands de ſchipbekken [11], en de plaats van Galbaas neêrſlagh te aanſchouwen, is ten laaſten van hun naa de Gemonien, daar 't lichaam van Flavius Sabinus geleegen hadt, voorts gedreeven. Een woordt werdt opgevat,

Dappre tegenweer der Vitelliaanen.

Die alle in den ſtrydt omkomen.

85 Vitellius verlaat het palais.

Keert weêr derwaarts, van elk verlaaten.

Werdt in een ſchuilhoek gevonden.

En ſmaadelyk ter doodt naar de Gemonien geſleept.

1 *Fato.* 2 *Zulk een zorg.* 3 *Tentat.* 4 *Pudenda: ſchaamwaardigen.* 5 *Walghe.* 6 *Fadum ſpectaculum.* 7 *Increpantibus.* 8 *Infeſto.* 9 *Confoſſus.* 10 *Infeſtis.* 11 *Roſtra.*

dat naa geen oneedel [1] gemoedt ſmaakte, als hy den Kornel, die hem dartelyk ſarde [2], antwoordde, *dat hy nochtans zyn Veldtheer geweeſt was*. Ende is hy daarnaa, door toedrift van wond op wonde, neêrgeſtort. Ende bikte 't graauw op den dooden, met de ſelfſte ſnoodtheit [3], daar 't hem in zyn leeven meê gequeekt hadt.

Zyn leſte woorden. Wordt gedoodt.

86 Tot vaader heeft hy gehadt L. Vitellius: eindighde 't zeevenenvyftigſte jaar zyns ouderdooms: hebbende 't burgermeeſterſchap, de prieſterſchappen, naam en plaats onder de treffelykſten, niet door eenighe zyne nyverheit [4], maar alles door de vermaardtheit zyns vaaders, verworven. 'T Vorſtendoom hebben hem opgedraagen, die hem niet kenden. Zelden, dat yemandt, ſtaande, door goedt beleit, naa de gunſt der heiren, zoo veel daar van verkreegen heeft, als deez door vuidigheit. Daar was nochtans een' eenvoudigheit en mildtheit in: de welke, ten zy daar maate by zy, ten bederve omkeeren [5]. Vrindtſchappen, dewyl hy waande dat ze te behouden waaren door grootheit van giften, niet door beſtendigheit van zeeden, heeft hy meer verdient dan gehadt. Daar was buiten twyffel den ſtaat aangeleeghen, dat Vitellius verwonnen wierdt; maar zy en mooghen hunne ontrouw niet in reekeningh brengen, die Vitellius aan Veſpaſianus verraaden hebben, daar zy Galba waaren afgevallen. Hellende de dagh ten avondt, kon men de Vroedtſchap niet te zaam roepen, mits de vervaarheit der Majeſtraaten en Raadtsluiden, die ter ſtadt uitgeglipt [6] waaren, oft zich in de huizen hunner aanhangelingen verſchoolen hielden. Domitianus, is, naardien men niet vyandtlyx meer en vreesde, voortgekoomen tot de Hooftluiden der parthy, en *Cæſar* gegroet, en van een groot getal ſoldaaten, zoo gewaapent als zy waaren, naa zyns vaaders wooning geleidt.

§ Domitianus werdt Cæſar gegroet, by afzyn van zyn vaader.

1 *Degeneris*: onwaardigh. 2 *Inſultanti*: verſmaawde. 3 *Pravitate*: ſlimheit. 4 *Induſtria*. 5 *Vertuntur*. 6 *Dilapſi*.

C. COR-

C. CORNELIUS TACITUS

HISTORIEN,

Seedert Neroos afflyvigheit.

VIERDE BOEK.

KORT BEGRIP DES VIERDEN BOEKS.

*HEt aanſchyn, en d'ellenden der Roomſche ſtadt. L. Vitellius geeft zich oover, met de regementen, maar wordt desniettemin omgebracht. 'T ryk wordt, van de Vroedſchap, aan Veſpaſianus beveſtight. Aandaghtige melding van Helvidius Priſcus, een' voortreflyken man: van zyn geſchil met Epirius Marcellus. De dingen dus ſtaande komt Mucianus in ſtadt. Die gebiedt Calpurnius Piſo om te brengen. De beginſelen en beweegeniſſen des Germaniſchen oorloghs; 't welk, onder den Hooftman Civilis, de Batavieren eerſt aanveirdt hebben. Ende, naa hem, verdryven de Caninefaten de Roomſche bezettingen, roeyen de leegers uit. Zy verwinnen in ſtryden den eerſtpylenaar * Aquilius, daarnaa den Stadthouder Mumius Lupercus. D'oude regementen der Baatavieren gaan deur naa Civilis toe, Herennius Gallus poogende den zelven den doorgank te beletten, word desgelyks verſtrooit. Het leeger teegens Vetera word van Civilis beleegert. Oproer der Roomſche ſoldaaten teegens Hordeonius; ende 't hooftſtuk der oorloghe wordt geſtelt aan Vocula. Die leit het volk teegens Civilis; ende eerſt verwonnen, wint, by geval, teegens hoope. Weederom muitery teegens Hordeonius, dien z' ook ombrengen. Zommige zaaken te Roome, en by de Vroedtſchap, omgegaan: gekyf; wroegingen. De Vitelliaanſche ſoldaaten tot orde gebracht: anderen ontfangen in den hofkrysdienſt. De doodtſlagh*

* Primipilarem.

van L. Piso in Afrike. 'T Capitolie tot Roome herstelt. De Treviren en Lingonen vallen af van de Romainen, ende de rest der Gallien staat op de wip. De Roomsche keurbenden en regementen zelf weiffelen, en zy worden van de Gallen bekoort. Vocula wordt omgebraght. De Romainen doen eedt voor 't ryk der Gallien. 'T zelfde deeden de keurbenden die lang in Vetera beleegert geweest waaren. Ook toefden d'Agrippinensen niet langer met zich te voegen by de verwinners. Daarentussen worden de Lingonen en Sequanen verstrooit. Maar tot Roome scheen 't ryk in gevaar; en Domitianus zelf rust zich ten oorloghe, met Mucianus. Vier keurbenden worden terstondt voor uit gezonden. De Gallen raadtslaagen immiddels; ende de meeste en wyste laaten zich den pais, met slaavernye, gevallen. Petilius Cerialis verwint de Treviren in eenen grooten slagh. Veele afvallers keeren tot de Roomsche krysteekens. Onlanx daarnaa valt 'er weeder een harde strydt met Civilis en Classicus: van den welken het begin twyffelachtigh, het eindt blydt geweest is voor de Romainen. Daaden van Vespasianus in Ægypte en wonderwerken van hem verricht; ook melding der goddelyke antwoorden en lootingen, noopende zyn' heerschappy. Dit geschach in 't zelfste jaar, in 't laaste deel des welken Burgermeester waaren,

De Veldtheer Vespasianus ten tweeden, en Titus zyn zoon.

1 Wreedt vervolg der verwonnelingen in de stadt.

Et het ombrengen van Vitellius was het oorlogh meer geëindight, dan de pais begost. De gewaapende verwinners vervolgden, door stadt, de verwonnelingen, met onverzoenlyken haat. De weegen vol manslagts, markten en tempels roodt van bloedt; wordende, van trêe tot trêe [1], elk vermoordt, naa dat men hem, by geval teegens quam. Ende thans, zoo d'ongebondenheit toenam, gingk 't 'er op een naaspeuren, en heruittrekken der versteekenen. Waar zy yemandt reizigh en jeuglyk van perzoon in 't oogh kreegen, sneeden hem den hals af: zonder eenigh onderscheidt van soldaaten oft gemeente. Welke wreedtheit in den versschen haat met bloedt verzaadight werdt; daarnaa in gierigheit verkeerde. Nergens en lieten zy yet verhoolen oft geslooten, zich veinzende dat 'er Vitelliaanen verborghen waaren. Dit was een aanvangh van 't deurbreeken der

Daar 't plonderen op volght.

1 *Passim: alleganks.*

der huizen, oft zoo hun weederſtaan wierdt, oorzaak van doodtſlagh [1]. 'T en ontbrak ook niet aan alle de behoeftighſten van 't graauw, en de ſnoodtſten der ſlaaven, die van zelfs hunne ryke heeren verrieden. Andren werden van de vrienden gemeldt. Ooveral was gekerm, tzaamgeſchreeuw, en 't lot eener ooverweldighde ſtadt, tot zoo verre, dat men om des Othoniaanſchen en Vitelliaanſchen ſoldaats te vooren nydtbaare dartelheit wenſchte. De hoofden der parthye, ſtrengh in 't ontſteeken der burgeroorloghe, waaren onmaghtigh de zeeghe te maatighen. Te weeten, TOT WAR en tweedraght is elk hoe ſnooder hoe kraftiger, tot ruſt en vreê behoeft verſtandt van eerlyke dingen. Den naam en zeetel van Cæſar, had Domitianus ontfanghen, als noch geen' zorghe ter harte trekkende, maar ſpeelde, met boeleeren en ooverſpeelen den zoon des Vorſten, 2 't gebiedt oover de hofbenden was by Arrius Varus: de hooghſte mooghenheit in Primus Antonius. Die greep vaſt toe, geldt en gezin [2] uit 's Vorſten huis, als Cremonenſer roof. D'andren, mits hunne zeedigheit, oft onbekentheit, hadden, gelyk geenen naam in 't oorlogh gehadt, alzoo geen deel aan de belooningen [3]. De burgery tſaagende, en vaardigh ter dienſtbaarheit, verzocht *dat men L. Vitellius, die van Tarracine met de regementen weederkeerde, onderving* [4], *en de reſt des oorloghs bluſte*. De ruiters werden voor uit naa Aracië gezonden. De drift [5] der keurbenden hieldt ſtal binnen Bovillas. Ende heeft Vitellius niet gemart, met zich en de regementen oover te geeven, op genaê oft ongenaê [6] des verwinners. Ende heeft de ſoldaat d'ongelukkige waapenen niet min uit gramſchap dan uit vrees verſmeeten. D'oovergegeevenen traaden, aan een lange rye, beheint met gewaapendeu door de ſtadt: niemandt met ootmoedigh aanſchyn, maar droef en ſtraf, en onbeweeght van 't handgeklap en dartelheit des ſarrende [7] graauws. Weenighen, zich verſtout hebbende uittebreeken, werden van d'omringers onderdrukt. De reſt werd in bewaarnis verſteeken. Niet een die yet onwaardighs ſprak: blyvende de faam hunner vroomigheit [8], hoewel in teegenſpoedt, behouden. Daarnaa wordt L. Vitellius omgebracht, zyns broeders gelyk in ondeughd, wakkerder [9] in 't Vorſtendoom des zelven, en niet zoo zeer deelachtigh geweeſt aan zyn geluk, als door

Veelen worden van hunne ſlaaven, of vrienden verraaden. Groot jammer.

Domitianus handelt los en dartel.

Antonius raapt en rooft alles wegh.

L. Vitellius geeft zich over.

Wordt omgebracht.

zyn

1 *Moordt*. 2 *Familiam*: *dienſtbooden*. 3 *Die in den krygh niet gezien geweeſt waaren, moeſten zien op de belooningen*. 4 *Occupari*. 5 *Agmen*: *'s gros*. 6 *Arbitrio*: *ter beſcheidenheit, ten goedtdunken*. 7 *Inſultantis*. 8 *Virtutis*: *deughde*. 9 *Waakender*.

3 zyn ongeluk weghgeſleept zynde. Ten zelven daaghe werdt Lucilius Baſſus, met den lichten ruiter, gezonden om Campanië te bezaadighen: zynde de gemoeden der amptmaatige ſteeden meer tweedraghtigh onder zich, dan halsſterk teeghen den Vorſt. Als men den ſoldaat zagh, was 'er ruſt en ſtraffeloosheit voor de kleene bouwſteeden. Tot Capua werdt de derde keurbende gheleidt om te verwinteren: en de doorluchtighe huizen hadden te lyden [1], daar, ter andre zyde, de Terracinenſen met geen onderſtandt geholpen werden. Zoo veel veirdigher komt het by [2], aan 't ongelyk, dan de weldaat, zyn weederbeurte [3] te betaalen: om dat dank tot laſt dient, wraak onder voordeel gereekent wordt [4]. Tot trooſt ſtrekte de ſlaaf van Verginius Capito, dien wy gezeidt hebben der Terracinenſer verraader geweeſt te zyn, aan de galge gehecht met de zelve ringen, dewelke, van Vitellius ontfangen, hy was draagende. Maar te Roome, alles wat men gewoon is den Vorſten, keurde aan Veſpaſianus de Vroedtſchap toe: zynde verblydt en haarder hoope zeeker. Want de burgerlyke waapenen, aangegreepen in de Hiſpanien en Gallien, zynde de Germaanen en thans Illyriken ten oorloghe beweeght, naa dat zy Ægypte. Judæa, en Syrië, en alle de wingeweſten en heiren ooverzien [5] hadden, ſcheenen, als naa 't zuivren [6] des aardtboodems, een eindt genoomen te hebben. Bet hebben hen verluſtight de brieven van Veſpaſianus, geſchreeven als ſtaander oorloghe. Die gedaante hadden zy in 't eerſte aanzien. Voor de reſt hy ſprak als Vorſt, burgherlyk van zich zelven, loflyk van den Staat. Ende 't ontbrak der Vroedſchappe aan geen gevolghzaamheit. Men keurt hem met zynen zoone Titus 't burgermeeſterſchap toe, 't Schoutſchap en burgermeeſterlyk gebiedt aan Domitianus. Mucianus hadt ook, aan de Vroedtſchap, brieven gezonden, die ſtof tot praat gaaven. *Zoo hy een onderdaan* [7] *was, wat had hy te ſpreeken als een dien de Staat bevoolen was* [8]*? 'T zelfſte had, naa weinigh daaghen, in plaats van raadſtem* [9]*, konnen gezeidt worden.* Zelfs zyn bikken op de Vitelliaanen quam ſpaade, en ſmaakte geen vryheit. Maar dit was een' trotsheit teegens den Staat, een' ſmadigheit teegens den Vorſt, dat hy ſtofte *'t ryk in zyn' handt gehadt, en geſchonken te hebben aan Veſpaſianus*. Wyders de nydt was verhoolen het vlaayen oopenbaar. Met woorden van grooter

Baſſus gezondem om Campanië te bezaadigen.

Eere van de Vroedtſchap aan Veſpaſianus opgedragen.

Zyn ſchryven aan de Vroedſchap

4 Mucianus ſchryft trots.

Den Krysooverſten werden eerteekens en ampten opgedraagen.

1 *Afflictæ*. 2 *Proclivius eſt*. 3 *Vicem*. 4 *Om dat dankbaarheit voor laſt, wrank voor voordeel gehouden wordt*. 5 *Luſtraverant*: *doorzien. Anders gezuivert*. 6 *Expiato*: *ontzoedelt*. 7 *Privatus*. 8 *Publice*. 9 *Sententiæ*.

A. Vaillant fculp.

T. FLAVIUS VESPASIANUS.

Vespasiaan, gy hebt, ter hooghеit opgetoogen,
Elk, die noch twijfelde aan uw Juim, door deught bedroogen.
Den Staat door heldendaan en zuinigheit herstelt;
En florist al staande in 's ryks bestier gelijk een held.

G. Brandt.

ter eere werden aan Mucianus triomfteekens, oover burgerkrygh, gegeeven. Maar men gaf het den naam [1] van de toght teegens de Sarmaaten. Men voeght aan Primus Antonius Burgermeesterlyke, aan Cornelius Fuscus, en Arrius Varus, Schoutlyke sieraaden toe. Thans sloegen zy 't oogh op de Gooden. Men vondt goedt het Capitolië te herstichten. Ende werdt al dit, door Valerius Asiaticus gekooren Burgermeester, gestemt. De rest, met gelaat en handt; eenighe weinighen, die aanzienlyke waardigheit, oft het verstandt in 't vlaayen geoeffent hadden, beaamelden 't met ghedichte reedenen [2]. Als 't quam tot Helvidius Priscus gekooren Schout, zoo braght hy een' raadstem [3] voort, gelyk eerlyk was voor eenen goeden Vorst [4]. Geen' valsheit had zy in, en werd hy verheeven door den yver der Vroedtschap. Ende deez' is hem de voorneemste dagh, tot begin van groote steurnis [5] en groote glory, geweest. De zaak schynt te vereissen, mits ons weederom voorvalt te vermaanen van eenen man, wiens dikwyls te gedenken staat, dat ik, zyn leeven, betrachtingen [6], en zyn weedervaaren, in 't korte verhaale. Helvidius Priscus, gesprooten uit het zeevende geweest van Italië, d'amptmaatige stadt Terracine, vaader Cluvius, die d'orde der eerste pyle gevoert hadt, heeft, maar een aankoomend jongelingh zynde, zyn doorluchtigh vernuft tot hooger studien begeeven: niet, gelyk veelen, om de luye leedigheit [7] met eenen heerlyken naam te bemantelen [8], maar om te styfmoedigher teegens rampspoedt, het stuk van den Staat ter handt te trekken. Hy heeft de leeraars der wysheit gevolgt, die alleenlyk voor goedt 't geen eerlyk is; voor quaadt slechts 't geen schandelyk is; moogenheit, adel, en andre dinghen buiten 't gemoedt bestaande, nocht onder de goede, nocht onder de quaade, reekenen. Noch meer niet dan Penningmeester geweest, van Pætus Thrasea tot schoonzoon verkooren zynde, heeft hy uit de zeeden zyns schoonvaaders niets eeven [9] zeer als de vryheit gezooghen [10]. Burger, raadsman, eegemaal, schoonzoon, vriendt, in alle plichten des leevens een effen [11] man, verstaander der rykdommen, eenthoudende [12] in 't geen dat recht was, standtvastigh teegens vrees. Daar waaren 'er, dien hy volle graatigh naa faam scheen; DEWYL, ook van de wyzen, de glooryzucht laast verworpen wordt [13]. Zyn-

Men besluit het Capitolie te herstichten.

Helvidius Priscus wordt beschreeven en geprees-zen.

Volght de Stoicynen-

Wordt van Thrasea tot schoonzoon verkooren.

6

de,

Eeee

1 *Fingebatur.* 2 *Compositis orationibus.* 3 *Sententiam: zinstem.* 4 *Zoo braght hy voort een' raadstem, als eerlyk voor een' goeden Vorst.* 5 *Offensæ.* 6 *Studia.* 7 *Segne otium.* 8 *Velavit: bewimpelen, bestuyeren.* 9 *Zoo.* 10 *Hausit.* 11 *Æquabilis.* 12 *Pervicax.* 13 *Exuitur.*

Dongh Marcellus Thraſeaas wroeger naar den hals.

de, mits den val zyns ſchoonvaaders, in ballinghſchap verdreeven geweeſt, als hy weedergekeert was, by 't Vorſtendoom van Galba, ving aan Marcellus Eprius aanbrenger van Thraſea, te bewroeghen. Die wraake, van de welke quaalyk te zeggen waar, oft zy grooter oft rechtvaardigher was, hadt de Vroedtſchap gedeelt door verſcheiden yver. Want zoo Marcellus viel, daar werdt een ſchaar van beſchuldighden [1] gevelt. In 't eerſt was 'er een dreigſche [2] ſtrydt, en die betuight by de treflyke reedeneeringen [3] van den eenen en den anderen. Thans, mits Galbaas wil twyfligh was, en 't voorbidden veeler Raadsluiden, liet Priſcus het vaaren. Waar van verſcheidentlyk gelyk de menſchen van aardt zyn, geſprooken werdt, met looven zyner gemaatigtheit, oft vraaghen naa zyn ſtandtvaſtigheit. Wyders, op dien dagh der Vroedtſchappe, als zy ſtemden oover 't opdraaghen van 't ryk aan Veſpaſianus, was goedtgevonden, gezanten aan den Vorſt te ſchikken. Hier uit rees tuſſen Helvidius en Eprius ſcherpe [4] kyvaadje. Priſcus *dat zy by naamen gekooren wierden van de geſwoore Majeſtraaten:* Marcellus eiſchte den *emmer* [5], 't welk 't gevoelen van den geſwooren Burgermeeſter geweeſt was. Maar de yver van Marcellus werdt door zyn' eighe ſchaamte verwekt, op dat hy, by 't verkiezen van andren, niet geacht wierde beneeden hen geſtelt te weezen. Ende zyn zy allenskens, door 't knibbelen, tot geduurighe [6] en vinnige reeden voortgevaaren. Vraaghende Helvidius, *hoe Marcellus zoo voor 't oordeel van de Majeſtraaten tzaaghde? by hem was geldt en welſpreekenheit, daar hy veelen in oovertrof, 't en waar hem gedachtenis van laſterſtukken prangde. By 't lot en den emmer werdt geen onderſcheidt van zeeden gemaakt: de ſtemmen en waardeeringh der Vroedtſchap waaren gevonden, om tot in yders leeven en faame deur te booren. Der nuttigheit van den ſtaat, der eere van Veſpaſianus was 'er aangeleeghen, dat hem te gemoete gingen, d'onnoozelſten die de Vroedtſchap hadt, om met eerlyke reedenen 's Veldtheers ooren te drenken* [7]. *Veſpaſianus hadt vriendtſchap gehadt met Thraſea, Soranus, Senecio* *: *met welker aanklaaghers, als men ze ſchoon niet behoorde te ſtraffen, nochtans niet gepronkt moeſt worden. By dit oordeel der Vroedtſchap, werdt de Vorſt als vermaant, wie hy voor goedt te keuren* [8], *wie hy te*

Liet die ophef ſteeken.

Zyn geſchil met Marcellus oover 't zenden van Gezanten aan Veſpaſianus.

7

Hy vaart tegens hem uit, met een ſcherpe reede.

1 *Reorum.* 2 *Minax.* 3 *Orationibus.* 4 *Acre: ſtrenge.* 5 *De Romainen plaghten 't lot in den emmer te werpen...* 6 *Continuas & infeſtas.* 7 *Imbuere: zoogen, laaven, vullen.* * *Lipſius leeſt Sentio. Miſſchien Seneca.* 8 *Probet.*

te schrikken hadt. TOT *berichting*[1] *om wel te regeeren, was niet* "
treflykers[2] *dan goede vrienden. 'T moest aan Marcellus genoegh zyn,* "
dat hy Nero tot bederf van zoo veel onnoozelen gedreeven hadt. Hy zouw de belooningen en straffeloosheit genieten, Vespasianus laaten aan de geenen die beeter waaren. Marcellus zeide *dat zyn raadt-* 8
stem niet aangevochten werdt, maar dat het des gekooren Burgermeesters verstandt geweest was, volgens d'oude exempelen, die 't lot op de bezeindingen gestelt hadden, op dat 'er geen plaats waare voor gunstjaght[3] *en vyandtschappen. Daar en was niets geschiedt, waarom d'aalouwde instellinghen uit het gebruik behoorden te gaan, oft de eer des Vorsten tot yemandts smaadt bekeert te werden*[4]. *Al t'zaamen konnen zy onderdaanigheit bieden. Bet stondt te schuwen de pootigheit*[5] *van zommigen, waar door geterght moght worden 't gemoedt, dat, mits de nieuwheit des vorstendooms, in twyffel hing, en zelfs naa yders aanschyn en woorden rondom zagh. Hy dacht aan de tyden daar hy in gebooren was, wat form van burgery de vaaders en grootvaaders hadden ingestelt: verwonderde zich oover 't veerder*[6], *volghde*[7] *'t jeegenwoordige: haakte met wenschen naa goede Veldtheeren*[8], *verdroegh ze hoe zy waaren. Thrasea hadt niet meer door zyne reede*[9], *dan door 't oordeel der Vroedtschap, den klink gekreeghen*[10]. *Door dusdaane schynselen hadt Neroos wreedtheit haar spel gespeelt. Ende was hem zulk eene vriendschap immers zoo bangh gevallen, als andren het ballinghschap. Entlyk dat, in standtvastigheit, kloekmoedigheit, Helvidius geleeke aan de Catoos en Bruten; van de Vroedtschap was hy een, die met d'andren geslaaft had. Dat hy ook aan Priscus riedt, niet boven den Vorst te klimmen, Vespasianus eenen triomflyken ouden man, vaader oover jongelingen van kinderen, met geen gebooden*[11] *te breidelen.* GELYK *den snoodtsten Veldtheeren heer-* "
schappy zonder eindt, alzoo behaaghde den goeden maate van vryheit. "
Deeze reedenen van weederzyde met groot gestryf[12], uitgesmeeten, werden, met verscheiden yver, aangenoomen. Het deel stondt booven, dat liefst gelooft hadt om 't gezantschap: mits ook d'onpartyghe[13] Raadtsluiden op 't onderhoudt der gewoonte drongen. Ende yder van de aanzienlykſten helde derwaarts heen, uit vreeze voor nydt, zoo zy zelf gekooren wierden. Hier op is een andre 9

Marcellus antwoordt.

Men kiest de Gezanten door 't lot.

 strydt

1 *Instrumentum: behulp.* 2 *Beeters.* 3 *Ambitioni.* 4 *Verteret: te strekken, te gedyen.* 5 *Pervicacia: 't met hun hooft deur willen.* 6 *Ulteriora.* 7 *Voegde zich naa 't.* 8 *Imperatores: gebieders.* 9 *Oratione.* 10 *Afflictum.* 11 *Præceptis: lessen.* 12 *Contentionibus.* 13 *Mediis.*

ſtrydt gevolght. De Schouten der ſchatkaamer (want de ſchatkaamer werdt toen van Schouten bedient) klaagende *oover de armoede van den Staat*, hadden *maatigingh van koſten* verzocht. De gekooren Burgermeeſter, om de grootheit van dien laſt, en de beſwaarlykheit der beeterniſſe [1], verſtondt *dat men die zorgh oover hielde voor den Vorſte:* Helvidius, *dat men daar in deede naa 't goedtdunken der Vroedſchappe*. Als de Burgermeeſters omvraagden naa yders gevoelen, zoo heeft Vulcatius Tertullinus, Gildemeeſter [2] der gemeente, zich daar tuſſen geſtelt, *op dat men by 's Vorſten afweezen oover zoo groot een zaake geen beſluit naame*. Helvidius had geſtemt, *dat het Capitolie herſticht zoude worden by den Staat* [3]; *Veſpaſianus daar toe helpen*. Deeze voorſtel werdt van de zeedigſten met zwygen, thans met vergeetenis oovergeſlaaghen. Daar waaren 'er ook die des gedachten. Toen voer Muſonius Rufus aan teegens Publius Celer, dryvende *dat Barea Soranus van hem door valſch getuigenis verſtrikt* [4] *was*. Door 't kennis neemen van dien, ſcheenen de haatlykheeden der wroegingen vernieuwt te werden. Maar de verachte [5] en ſchaadelyke beſchuldighde kon niet verdaadight worden. Want de gedaghtenis van Soranus was heiligh: Celer, doende belydenis van wysheit [6], daarnaa teegens Bareas tuigende, was een verraader en bederver der vriendtſchap geweeſt, van de welke hy zich zeide eenen meeſter te zyn. De naaſte dagh word verordent tot de zaake. Ende verbeide men niet zoo zeer Muſonius oft Publius, als Priſcus en Marcellus, en d'andren; zynde de gemoeden beweeght ter wraake. In deezen ſtaat der dingen, als de Raadsluiden [7] tweedraghtigh, de verwonnelingen verbolghen, by de verwinners geen' achtbaarheit, geene wetten, geen Vorſt, onder de burgerye waaren, heeft Mucianus, zynde in ſtadt gekoomen, alles teffens t'hemwaart getoogen. De moogenheit van Primus Antonius en Varus werdt gebroken, zynde de gramſchap van Mucianus op hen quaalyk ontveinſt, alhoewel zy met den aanſchyne bedekt werdt. Maar de burghery eunjer [8] in 't doorſnuffen der geſteurtheeden, had zich gekeert, en oovergezet. Hem alleeen vlaaide [9] men, vierde men. Ook liet hy 't aan zich zelf niet ontbreecken; beſtuwt met gewaapenden, verandrende van huizen en hooven; nam zich, met toerufting, treeding [1],

Geſchil oover de bezuiniging der groote koſten.

Helvidius ſtem, die naa vryheit ſmaakt.

Muſonius beſchuldigt Celer, den wroeger van Soranus.

Mucianus in ſtadt gekoomen trekt alles tot zich.

1 *Remedii.* 2 *Tribunus plebi.* 3 *Publico.* 4 *Circumventum.* 5 *Vilis:* 6 *Profeſſus ſapientiam: zich uitgeevende voor eenen leeraar der wysheit.* 7 *Patrum: zoo leeſt Mercerus, in plaats van partium.* 8 *Sagax.* 9 *Ambiri: liep men achter aan.*

ding [1], schildtwagten [2], de maght van Vorst aan, liet den naam achterweeghe [3]. Eenen weldighen schrik heeft de doodtslagh van Calpurnius Galerianus gebaart. Dees is geweest een zoon van C. Piso, en hadt nooit iets bestaan. Maar d'uitsteekende naam, en de schoonheit zyner jeugde, werden vermaardt gemaakt door 't gerucht van 't graauw [4]. Ende waaren 'er onder de burgery noch ontroert, en zich verblydende in nieuwe praat, die hem, met d'ydele faam der Vorstlykheit omhingen [5]. Zynde, door bevel van Mucianus, met krysmacht omringt, werdt hy, op dat zyn' doodt in stadt niet te opzichtig viele, by den veertigsten mylsteen van der stadt af, op den Appiër wegh, met storting des bloedts door de adren gedempt. Julius Priscus, Overste der hofregementen onder Vitellius, heeft zich zelven omgebracht, meer uit schaamte dan uit noodt. Alphenus Varus bleef te lyf, om zyn' vuidigheit en eerloosheit te beleeven. Asiaticus (want dees een vryeling was) heeft de snoode moogenheit met slaafsche doodtstraf geboet. Ten zelven daaghen werdt de wassende faam der Germanische neederlaage by de burgery geenzins met droefheit vernoomen [6]. *Van 't verslaan der heiren, inneemen der winterleegeren van de keurbenden, afvallen der Gallien*, spraken zy niet oft het eenig quaad geweest waar. Dat oorlog, uit wat oorzaaken het gesprooken zy, met hoe groot een' beweeghnis der uitheemsche en bondtgenootsche volken het gebrandt hebbe, zal ik, van hooger af, uitleggen. De Batavieren, een gedeelte der Catten, zoo lang zy zich aan gins zyde des Ryns hielden, verdreeven zynde door inheemschen oproer, hebben 't uiterste van den Gallischen kant, dat leedigh was van bouwluiden [7], en teffens het eilandt leggende tussen de watten, ingenoomen, 't welk, van vooren, van de zee Oceaan, van achteren en ter zyde van de stroom des Ryns, omspoelt wordt. Ende, zonder door de Roomsche magt, en bondtgenoodtschap met hun geweldiger, gesleeten te zyn, dienen zy den ryke alleenlyk mannen en wapenen aan, lang geoeffent in de Germaanische oorlogen: hebbende thans hunne gloory door Britannië vermeerdert, naa 't derwaarts ooverzetten van de regementen, die, volgends d'ouwde instelling, by d'eedelsten hunner landtsluiden geregeert werden. Zy hadden ook t'huis uitgeleeze ruiters, welker voorneemste oeffeningh [8] was van zwemmen, en, met vasthouden

Het omkoomen van Calpurnius Galerianus, zoon van C. Piso.

Priscus doodt zich zelven.

Asiaticus wordt gekruist.

12

Tyding van den Germaanischen oorlogh.

Beschryving van 't geweest der Batavieren.

Hunne krysgloory.

1 *Incessu.* 2 *Excubiis.* 3 *Vaaren.* 4 *Waaren zoet op de tongh van't graauw.* 5 *Circumdarent: omringhden, omslingerden, ommantelden, omheinden.* 6 *Aangenoomen.* 7 *Cultoribus.* 8 *Studio: konst.*

van waapenen en paarden, by geheele troepen, den Ryn door te
13 breeken. Julius Paulus, en Claudius Civilis, van Koningklyke
Julius Paulus, en C. Civilis. ſtam, gingen de reſt verre te booven. Paulus is van Fontejus Capito, onder valſche betigting van weederſpannigheit, omgebragt. Civilis, in keetenen geſlaagen, naa Nero gevoert, en van Galba vrygeſprooken, was onder Vitellius weederom in ghevaar geraakt, 't heir hem vorderende ter lyfſtraf. Daar uit was verbolgentheit gereezen, en hoop uit onze onheilen. Maar Civilis, ſchrander van geeſt, bet dan de Barbaaren [1] ghewoonlyk zyn, en zich roemende
Civilis wakkerheit. voor *eenen Sertorius oft Hannibal*, zynde zyn aangezicht in de zelve wyze ghelchent [2], op dat men hem niet als vyandt teegens ginge, zoo hy oopenbaarlyk den Roomſchen volke afviel, heeft zich, met de vrundtſchap van Veſpaſianus, en den yver tot de parthy, bekleedt. Zynde zeeker, brieven van Antonius Primus aan hem gezonden, by de welke hem bevoolen werdt, *de hulptroepen, ontbooden by Vitellius, af te wenden, ende onder ſchyn des Germaaniſchen oproers, de keurbenden te rugh te houden.* Tot het zelfſte hadt hem Hordeonius Flaccus in perſoon [3] vermaant, uit een hart dat naa Veſpaſianus helde, en zorge voor den Staat, den welken uitrooying aanquam, zoo 't oorlogh weeder in zyn volle kracht geraakt, en zoo veele duizenden van gewaapenden, tot Italië ingebrooken waa-
14 ren. Derhalven Civilis, hebbende de tweeſpalt vaſtlyk voorgenoomen [4], verbergende daarentuſſen den dieper [5] raadt, om naar de uitkoomſt te oordeelen, hoe hy met de reſt toe zoude, heeft in deezer voege aangevangen de zaaken te nieuwen. Door bevel van Vitellius werdt de jeught der Batavieren ter uitkeur [6] geroepen: dewelke, laſtigh uit haaren eighen aardt, verzwaart werdt door de bedienaars, met gierigheit en ooverdaad [7], door 't opzoeken van ouwde oft maghtelooze luiden, die zy om geldt ontſlaan moghten.
Tyranny der Romainen. Daarenteegens d'onbejaarden [8], maar aanzienlyk om hunne ſchoonheit (en zyn zy veel all' van een' ryzige kindtsheit) werden, tot onkuisheit [9], weghgeſleept. Hier uit rees nydt, en d'aanſtichters der opgezette muiterye [10] bragten 't daar toe, dat men d'uitkeur afſloegh. Civilis, hebbende de treflykſten des landaardts [11] en voorbaarighſten [12] des volks, onder ſchyn van gaſtmaal, in een heiligh woudt

1 *Vitheemſchen.* 2 *Dehoneſtamento: onteert.* 3 *Præſens.* 4 *Diſſidii certus: by zich zelve der tweeſpalt zeeker.* 5 *Altiori: hooger.* 6 *Dilectum.* 7 *Luxu.* 8 *Impuberes* 9 *Ad ſtuprum.* 10 *Compoſiti ſeditionis auctores: de geenen die t'zaamen opgezet hadden muiterye aan te richten.* 11 *Gentis.* 12 *Promptiſſimos.*

woudt beroepen, als hy hen door de nacht en vroolykheit verhit ziet, beginnende van den lof en gloory des landaardts, telt ten einde toe op, het onrecht, de rooveryen, en d'andere quaaden der dienſtbaarheit; *Want, het was geen bondtgenoodtſchap, als ouwlinx, maar men leefde met hun als met ſlaaven. Wanneer quamp' er de Steêhouder, alhoewel met laſtige verzelling, en hoovaardigh gebodt? Men leeverd' hen aan de Ooverſten* [1], *aan Hondertmans, die, als men ze met roof* [2] *en bloedt opgevult had, verwiſſelt werden, en nieuwe boezemen opgezocht, en verſcheide naamen van roovery* [3]. *Dat de uitkeur voorhanden was, door de welke de kinderen van de ouwders, de broeders van de broeders, als voor 't laatſte, werden afgeſcheiden. Dat de Roomſche Staat nooit kranker* [4] *geweeſt, nochte yet anders in de winterleegers was, dan buit en ouwde luiden. Zy zouden ſlechts de oogen opbeuren, en niet t'zaagen voor d'ydele naamen der keurbenden. Zy hadden puik* [5] *van voetvolk en ruiters, de Germaanen tot bloedtverwanten: de Galliën in den zelfſten wil. Den Romeinen zelf was dat oorlogh niet onaangenaam, welks twyflige fortuin men Veſpaſianus aanreekenen zouw.* VAN *zeeghe gaf' men geen' reekenſchap.* Civilis hitſt de Batavieren tegens hen op.

Gehoort met groote toeſtemming, beëedight hy hen al t'zaamen, naa de Barbaariſche zeede, en met voorouwderlyken [6] vloek. Men zondt aan de Caninefaaten, om hen tot gemeenſchap van raadt te trekken. Dat geſlacht bewoont een gedeelte van 't eilandt, en is den Batavieren gelyk, van afkoomſt, taale, manhaftigheit: in getal hun minder. Thans heeft hy, door heimelyke booden, aangelokt de Britanniſche hulptroepen, de regementen der Batavieren, die naa Germanië gezonden waaren, en zich onthoudende tot Magontiakum, gelyk wy booven verhaalt hebben. Onder de Caninefaaten was een genaamt Brinio, man van lompe ſtoutheit, uitſteekende in vermaartheit en afkoomſt. Zyn vaader hadt zich veel vyandtlykheit vervordert, en 't guichelſpel [7] der Cajaanſche tochten ongeſtraft verſmaadt. Hy ſtondt hun dan aan, zelfs om den naam van 't weederſpannigh huis, en werdt in een' ſchildt gezet, naa's volks wyze, gezwenkt [8] op de ſchoudren van de draagers, en tot Hooftman gekooren. Ende hebbende terſtondt de Friezen ontbooden ('t is een ooverrynſch volk) breekt hy, uit den Oceaan, in, tot de winterleegers van twee regementen, die naaſt waaren om in- Ook de Caninefaaten. Twee winterleegers der Romainen verovert.

1 *Præfectis.* 2 *Spoliis.* 3 *Prædandi: ruiten, die niet dan ruiten beteekende.* 4 *Afflictam.* 5 *Robur: kraft, zenuwen.* 6 *Patriis: vaderlandtſchen.* 7 *Ludibrium.* 8 *Vibratus.*

ingenomen te moogen worden. Ende hadden de ſoldaten den overval [1] der vyanden niet voorzien: en als zy dien voorzien hadden, zoo ontbrak het hun aan krachts genoegh om dien te keeren. De leegers dan werden veroovert en geplondert, daar naa ranzen zy de zoetelaars en Roomſche koopluiden aan, die zwervende, en als in paize, verſpreidt waaren. Met een vlamden ze op 't uitrooyen der burgen; die, door de Ooverſten der regementen, verbrandt zyn, om dat men ze niet beſchermen kon. De krysteekens en vendels, en 't geen daar was van ſoldaaten, verzaamelen in 't boovenſte deel des eilandts, onder beleit van Aquilius eerſtenpylenaar [2], meer de naam van een heir, dan de kraft. Want Vitellius, hebbende de zenuwen der regementen weghgevoert, hadt, uit de naaſte dorpen der Nerviën en Germaanen, een' luyen hoop [3] met waapenen ghelaaden.

16 Civilis, achtende dat men met bedrogh zynen gangk gaan [4] moeſt, beriſpte van zelfs de Ooverſten, *dat zy de blokhuizen verlaaten hadden: hy, met het regement, dat onder hem ſtondt, zoude den Caninefaatſchen oproer dempen. Zy hadden elk weeder naa hun winterleeger te keeren.* 'T bleek dat 'er bedrogh onder den raadt ſchuilde, en de verſpreide regementen lichter om dempen waaren, dat ook Brinio niet, maar Civilis Hooftman van dat oorlogh was: breekende de teekenen allenskens uit, die van de Germaanen, een volk blydt met den krygh, niet lang verhoolen gehouden waaren. Als de laagen niet wel gelukken wilden, keert hy zich tot het gheweldt, en vlydt de Caninefaaten, Friezen, Batavieren aan eighe ſchaaren [5]. Men ſtrekt van de teegenzyde de ſpits uit, niet verre van den Rynſtroom, en wendt ten vyandtwaarts de ſcheepen, die, naa 't verbranden der blokhuizen, daar aangebracht waaren. Eer men ook langh geſtreeden hadt, draaght het regement der Tongren de krysteekens oover tot Civilis: en de ſoldaaten, verbaaſt door 't onvoorzien verraadt, werden van bondtgenooten en vyanden geſlaaghen. De zelfſte trouwloosheit beweezen ook de ſcheepen. Een deel van de roeyers, beſtaande uit Batavieren, verhinderden, als uit onervaarenheit, de dienſten van 't bootsvolk en voorvechters. Thans kanten zy zich daar teegens, en werpen d'achterſteevens teegens den vyandtlyken oever aan, ten laatſten vermoorden zy de ſtuurluiden [6] en Hondertmans, uitgezeidt de geenen die eenen wil met hun hadden.

Liſt van Civilis.

Keert zich tot gewelt.

Nederlaagen der Romeynen.

1 *Impetum.* 2 *Primipilari.* 3 *Segnem nummorum.* 4 *Graſſandum*: te werke gaan. 5 *Cuneis*: wiggen. 6 *Gubernatores.*

Civilis overwint de Romainen by den Ryn

den. Tot dat de ganſche vloot van vierentwintigh ſcheepen, oovervloodt oft genoomen wierdt. Helder was die zeeghe voor den teegenwoordighen tydt, en quam wel te pas voor den toekoomenden: ende bekomen hebbende wapenen en ſcheepen, die zy behoefden, werden zy, met groote faam, door de Germaanien en Galliën, als *aanſtichters* [1] *der vryheit*, hooghlyk vermeldt [2]. De Germaaniën ſchikten terſtont Gezanten heenen met aanbodt van hulpe. Naa't bondtgenoodtſchap der Galliën, ſtondt Civilis door treeken [3] en giften, zeindende de gevange Ooverſten der regementen na hunne ſteeden: met verlof aan de regementen om te vertrekken oft te blyven, wat zy liefſt hadden. Aan de blyvende boodt men eerlyken krygsdienſt, aan de weghgaande, den buit van de Romainen. Teffens vermaande hy hen, in heimelyk geſprek, der ellenden [4], die zy zoo veele jaaren hadden geleeden: ELLENDIGE *ſlaaverny werdt valſchelyk pais genoemt. 'De Batavieren, alhoewel vry van ſchattingen, hadden de wapenen tegens de gemeene heeren genomen. In d'eerſte ſpitze* [5] *was de Romain verſtrooit en verwonnen. Wat zouw't zyn zoo de Galliën't juk affſchudden? wat ſchoot 'er doch in Italië oover? Met het bloedt der wingeweſten werden de wingeweſten verwonnen. Zy moeſten niet denken aan de ſpitze van Vindex: door den Bataver ruiter waaren de Æduën en Arvernen verplet* [6]*: onder de hulptroepen van Verginius waren Belgen geweeſt. Ende zoo men't rechts inzagh, de Galliën waaren door hun eige krachten gevelt. Nu hielden z' al t' zaamen eene parthy; hebbende noch aangenoomen, 't geen van krysorde* [7] *in de leegers der Romainen moght gebloeit hebben* [8]*. Met hem waaren de ouwde regementen, die onlanx Othoos keurbenden ter aarde hadden doen ſtorten. Syrië mogt ſlooven, en Aſië, en t'Ooſt gewendt tot Koningen. Veelen leefden 'er nogh in Galliën, die voor de ſchattingen gebooren waaren. Onlanx, zeeker, was, door't verſlaan van Quinctilius Varus, de ſlaverny uit Germaniën verdreeven. Ende hadt men niet den Vorſt Vitellius, maar Cæſar Auguſtus ten oorloghe beroepen.* DE VRYHEIT *was, uit der natuure, ook den ſtommen dieren gegeeven:* DE *vroomheit* [9] *het eighen goedt des menſchen.* DE *Goden ſtonden den vroomſten* [10] *by. Dies hadden zy leedigh de belemmerden* [11]*; verſch* [12] *de vermoeiden aan te grypen Terwyl d'eenen Veſpaſianus, d'andren Vitellius queekten, was 'er plaats oopen teegens yder*

17

Civilis tracht de Gallien tot zich te trekken.

1 *Auctores.* 2 *Celebrabantur.* 3 *Arte: konſt.* 4 *Quaaden.* 5 *Strydt, ſlagh.* 6 *Protritos.* 7 *Diſcipline militaris: krystucht.* 8 *Viguerit: gewankt:* 9 *Virtutem: de klockmoedigheit.* 10 *Denſterkſten, dapperſten.* 11 *Occupatos.* 12 *Integri.*

18 *van hun*. Alzoo zynen zin gestelt hebbende op de Galliën en Germaniën, indien de toelegh wel uitviel, vlamd' hy op 't ryk oover d'allermagtighste en rykste volken. Maar Flaccus Hordeonius heeft het eerste bestaan van Civilis, door ontveinzing gevoedt. Als de verbaasde booden aanbraghten, *hoe 't leeger veroovert, de regementen verdelght, de Roomsche naam uit het eilandt der Batavieren verdreeven was*; beveelt hy den Steêhouder Mumius Lupercus, (deeze was Ooverste van de winterleegers van twee keurbenden) *uit te trekken tegens den vyandt*. Lupercus heeft de keurbendenaars, die jeegenwoordigh waaren, de Ubiën die naast waaren, de ruiters der Treveren niet verre leggende, ter yl [1] oovergezet: daar by gevoeght de vlerk van Batavieren, die oover een' wyle bedorven [2], zich veinzende getrouw te zyn, op dat zy, verraadende de Romainen in de spitze, zelf met meerder loon [3] vloode. Civilis omringt met de krysteekens der verooverde regementen, op dat zyn' soldaat de versche gloorie voor oogen hadde, de vyanden door de gedachtenis der neederlaaghe verschrikt wierden, beveelt zyn' moeder en zusters, teffens aller huisvrouwen en kleene kinderen aan de rugh te staan, tot vermaan ter zeeghe oft schaamte voor de vlieders [4]. Als de spits opluidde [5] van den zangh der mannen, 't gehuil der wyven, en werdt, van de keurbenden, en regementen geenzins met gelyk gekrys geantwoort. De oovervliedende vlerke hadt den slinker hooren der Batavieren ontbloot, en zich terstondt teegens ons gewendt. Maar de keurbendsche soldaat, hoewel de zaaken teuterden, volstondt in waapenen en orde. De hulptroepen der Ubiën en Treveren, verstoort door leelyke vlucht, spreiden zich door 't gantsche veldt. Derwaarts hebben de Germaanen toegezet. Ende hebben daarentussen de keurbenden uitvlucht gehadt naa 't leeger dat Vetera genoemt is. D'Ooverste der vlerke van Batavieren, Claudius Labeo, die in de steedtsche strydingen [6], teegens Civilis yverde, op dat hy omgebragt genen haat by zyn landsluiden, oft zoo men hem erhield, geen zaadt tot tweedraght verstrekte, wordt, naa de Vriezen toe, weghgevoert. Ten zelven daagen achterhaalt de boode, door Civilis gezonden, de regementen der Batavieren en Caninefaaten, als zy, door bevel van Vitellius, hunnen wegh naa stadt naamen. Zy zwollen terstont op, door hooaardy en forsheit, *loon van den wegh*, *ge-*

Hordeonius gaat hem slappelyk teegen.

Ooverwinningh van Civilis.

19 Brenght de regementen der Batavieren en

1 *Raptim*. 2 *Corrupta*: *vergiftigt*. 3 *Pretio*: 4 *Pulsis*: *de verdreevenen*. 5 *Sonuit*. 6 *Oppidano certamine*.

Civilis laat de vrouwen en kinderen by den ſtrydt ſtaan, en overwint de Romainen by 't leger Vetera .

geſchenk, *vermeerdering van 't getal der paarden*, al 't welk hun zeeker van Vitellius belooft was, eiſchten zy, niet om het te verkrygen, maar tot oorzaak om te muiten. Ende Flaccus, met veel toe te ſtaan, hadt anders niet uitgerecht, dan dat zy ſtrengher eiſchten 't geen zy wiſten dat hy weigeren zouw. Verſmadende Flaccus, zyn zy naa Needergermanië getooghen, om zich by Civilis te voeghen. Hordeonius, daar oover roepende de Kornellen en Hondertmans, heeft geraadſlaaght, *oft hy de geenen, die de gevolghzaamheit verworpen* [1], *met gewelt bedwingen zoude*. Thans door ingeboore vuidigheit, en zynde de Bewindtsluiden [2] beteutert, uit anxt voor de twyffelachtighe gemoeden der hulptroepen, en de ſchielyk gevulde keurbenden, heeft hy voorgenoomen, den ſoldaat binnen 't leeger te houden. Daarnaa des berouw hebbende, en op beriſping der geenen zelf die 't gheraaden hadden, ſchreef hy, als ſtaande om te volgen, aan Herennius Gallus, Steêhouder oover d'eerſte keurbende, die Bonna bezet hadt, *dat hy den Batavieren de doortocht beletten zoude*: *hy zelf zoude met het heir hun aan de rugh hangen*. En zy konden verdelght worden, zoo van hier Hordeonius, van gins Gallus, aanvoerende van weederzyden hunne troepen, hen in 't midde beſlooten hadden. Flaccus liet het aangeheeven vaaren, en vermaande Gallus by andre brieven, *dat hy de weghgaanden niet houden zoude*. Waar uit vermoeden rees, dat het oorlogh by wille der Steêhoudren verwekt werdt: jaa dat alles wat 'er gebeurt was, oft gevreeſt werdt, niet door wanaardt [3] des ſoldaats, nochte door de magt der vyanden, maar door bedrogh der Hooftluiden geſchiedde. De Batavieren, als zy 't Bonneſche leeger genaakten, zonden luiden voor uit, om aan Herennius Gallus 't bevel der regementen t'ontfouwen: *Dat zy geen oorlogh teegens de Romainen hadden, voor de welke zy zoo dikwyls hadden geoorlogh. Door langen en verlooren krysdienſt, afgemat, hadden zy begeerte naa vaderlandt en ruſt. Zoo niemandt hun weederſtondt, de tocht zouw ſchaadeloos weezen: zoo hun waapenen bejeegenden, zy zouden, met het yzer, eenen wegh vinden*. Den lunterden Steêhouder hadden de ſoldaaten gedrongen, dat hy 't geluk van den ſtryd verzoeken zoude. Drie duizendt keurbendelingen, en ter loop [4] geworve regementen van Belgen, teffens de troep van boeren en zoetelaars, vuidigh, maar dartel voor 't gevaar, berſten tot alle poorten uit, om de Batavieren, ongelyk van tal,

Caninefaaten aan zyn' zyde.

Strydt te Bonne.

1 *Abnuentes*: *afſloegen*. 2 *Miniſtris*. 3 *Inertiâ*. 4 *Tumultuariâ*.

tal, t'omſlingeren. Zy, gedachtigh der oude kryshandelinge, verzaamelen zich in wigghen [1], dicht alomme, en veiligh aan 't voorhooft, aan den rugh en de zyden. Alzoo doorbreecken zy de dunne ſpits der onzen. Met het wyken der Belgen, wordt de keurbende van haar' plaats gedreven, en liepen die beteuterden naa wal en poorten toe. Daar gebeurd' een' zeer groote neederlaagh. De graften werden opgehoopt met lichamen. Ende zyn der veelen, niet alleen door doodſlagh en wonden, maar door den val, en hun eighen geweer, omgekoomen. De verwinners, ſchuwende de bouwſtadt der Agrippinenſen, zonder iet vyandtlyx op de reſte van den wegh te darren beſtaan [2], verſchoonden den Bonnenzer ſtrydt: als oft zy pais verzocht hebbende, naardien hun die geweigert was, zich zelve geredt hadden.

Nederlaag der Romainen.

21 Civilis, met d'aankoomſte der regementen van ouwlinghen, zynde nu beleider van een heir dat beſtaan moght [3], maar twyffeligh van raadt, en ooverweegende de Roomſche kracht, brengt alle die daar jeegenwoordigh waaren onder eedt van Veſpaſianus: en ſchikt gezanten, aan de twee keurbenden, die, verdreeven zynde in de voorige ſpitze, zich in 't leeger Vetera vervoeght hadden, op dat zy den zelfſten eedt aannaamen. Men gaf tot antwoordt, *dat zy geenen raadt van eenen verraader, nochte van vyanden gebruikten. Dat zy Vitellius tot Vorſt hadden, voor wien zy in trouw en waapenen, tot den uiterſten aadem toe zouden volharden. Derhalven, een Batavier oovervlieder* [4] *hadt den zegsman* [5] *oover de Roomſche zaaken niet te ſpeelen, maar de verdiende peenen* [6] *zyner ſchelmerye te verwachten.* 'T welk oovergedraagen zynde aan Civilis, rukt hy, ontſteeken van gramſchap, het gantſche volk der Batavieren in waapen. By hen voegen zich de Bructeren en Tencteren: en Germanië 22 werdt door booden opgewekt tot den roof en de ſtaame. Teegens deeze dreigementen der t'zaamenloopende oorloghe, veſtighden de Steêhouders der keurbenden, Mumius Lupercus en Numiſius Rufus, den wal en de muuren. De werken van den langen pais, opgebouwt naa de wyze eener bouwſtadt, niet verre van 't leeger, worden uitgeroeit, op dat zy den vyanden niet te nut [7] quaamen. Maar men droegh kleene zorgh, om de lyftoght in 't leeger by een te voeren; dat men ze wegh rukte [8], lieten zy toe. Alzoo is in weenigh daagen door breidelloosheit [9] verteert, 't geen, eenen ruimen tydt, teegens de

Civilis brenght de zynen liſtelyk onder eedt van Veſpaſianus.

Rukt al het volk by zich.

1 *Cuneis: beitels.* 2 *Auſi.* 3 *Juſti.* 4 *Ooverlooper.* 5 *Arbitrum.* 6 *Straffen.* 7 *Stade:* 8 *Rapi: roofde, ter greep wegh haalde.* 9 *Licentia: toelaatenheit.*

De Batavieren en Caninefaten slaen de Romainen by Bonna.

de noodt hadt konnen genoegh zyn. Civilis hebbende onder zich de middelſte troep, met de kraft [1] der Batavieren, vervult, om yslyker in 't oogh te weezen, beide de oevers van den Ryn met de hoopen der Germaanen; draavende [2] de ruiter daar neevens door de velden. Met eenen werden de ſcheepen teegens de ſtroom opgevoert. Aan d'eene zyde de krysteekens der regementen van ouwlingen, aan d'andre de beelden van wilde beeſten, voortsgehaalt [3] uit wouden en boſſchen, naa dat elk volk gewoon is ten ſtryde te treeden, hadden de beleegerden, teffens met den ſchyn van burgerlyk en uitheemſch oorlogh verbaaſt. Ende werd de hoope der aanvechteren geſtyft, door de ruimte des wals, de welke, geleidt zynde voor twee keurbenden, nauwlyx by vyfduizent gewaapenden beſchermt werdt. Maar de meenigte der zoetelaaren was aldaar verzamelt, mits 't ſteuren van den pais, en ſtondt ten dienſte aan 't oorlogh. Een deel van 't leeger rees zachtelyk lanx eenen heuvel, een deel hadt effenen toegank. Te weeten, dat de Germaniën door dat winterleger beleegert en geprangt werden, had Auguſtus gelooft: en dat het nimmer zoo qualyk gaan zoude, dat zy van zelfs onze keurbenden zouden koomen aanvechten. Daarom was 'er geen arbeidt gedaan aan de plaats, nochte de veſtingen. Men hadt behaagens genoegh in de kraft, en de waapenen. Batavieren en Ooverrynſchen, op dat de ondergeſcheide [4] vroomheit oopenbaarlyker aanſchouwt wierde, gaan ieder volk op zich zelven ſtaan, tergende [5] van verre. Daarnaa, als een groot deel der ſchichten [6], verlooren in de toorens en kanteelen der veſten bleef hangen, en dat zy van booven met ſteenen gewondt werden, vielen zy den wal aan, met gekrys en heftigheit. Veelen, by aangezette ladders, andren oover de ſchildtpad der hunnen, klommen nu zommigen op, als zy met zwaarden en toedreef [7] van waapenen, van booven needer geworpen zynde, van ſtokken en pylen ooverſtolpt worden; ooverfors in 't eerſt, en te ſtout [8] op voorſpoedt. Maar alstoen, uit graagheit naa den buit, verdroegen ze ook de weederſpoedt. Zy beſtonden ook mangancelen [9] te maaken, een dink hun ongewoon. Ook hebbenze geen' ſchranderheit [10]. D'oovervlieders en gevangenen leerden hen de ſtoffen ſtichten, een maniere van een' brug, thans met onderworpe wielen voortsdryven: op dat andren, daar op ſtaande, als van eenen dyk zou-

Zyn tocht teegens de Romainen. 23

Beſtormt het heir te Vetera.

1 *Robore*: met de zenuwe. 2 *Aſſultante equite*. 3 *Deprompta*. 4 *Diſcreta*. 5 *Laceſſentes*: qnellende. 6 *Telorum*, van 't werpgeweer. 7 *Jactuſſu*. 8 *Nimii*. 9 *Machinas*. 10 *Sollertia*.

den ſtryden: een deel, daar binnen ſchuilende, de muuren van onderen afbreeken. Maar de ſteenen, geworpen uit het grofgeſchut [1], velden 't maxeloos werk. Ende als zy horden en rysboſſen [2] toeſtelden, dreef men hun brandende ſpietzen toe, uit het grofgeſchut [3]. Ende gink men van zelfs den aanvechteren te keer met vuur; tot dat zy, wanhoopende van 't geweldt, hunnen raadt tot het marren keerden, wel weetende dat 'er maar voedtſel voor weenigh daagen, en veel onſtrydbaar volks [4] in was. Teffens hoopte men op verraadt uit armoê en de gliptrouw [5] der ſlaaven, en de toevallen der oorlooge. Flaccus, daarentuſſen, verſtaan hebbende 't belegh des leegers, en luiden gezonden door de Galliën, die hulp by een zouden ſtouwen, leevert aan Dillius Vocula, Steêhouder oover de tweeëntwintighſte keurbende, d'uitgeleezenen uit de keurbenden, op dat hy met d'aldergrootſte daghreizen [6] lanx den oever ſpoeide. Zelf vervaart, ſufre hy, zynde in den haat der ſoldaaten. Want zy morden niet twyffelyk [7], *dat de regementen der Batavieren van Magontiacum uitgezonden waaren, de toelegh van Civilis ontveinſt; de Germaanen tot verbondt ontbooden werden. Door hulp van Primus Antonius, nochte van Mucianus, was Veſpaſianus niet bet gegroeit* [8].

Keert zich tot belegh.

Vocula werdt tot ontzet gezonden.

Morren tegens Flaccus.

24

„ OPENBAAREN *haat en waapenen kon men oopentlyk afkeeren:*
„ *valsheit en bedrogh* [9] *waaren duiſter, en dies onmydelyk. Civilis ſtondt ſchrap* [10], *ſchaarde de ſpits: Hordeonius geboodt uit ſlaapkamer en bedt, al 't geen den vyande oorbaar was. Zoo veele handen der allervroomſte mannen werden van de ongezondtheit eens ouden mans geregeert. Ba, zy zouden liever, door ombrengen des verraaders, hunne fortuin en vroomheit ontknoopen van 't quaade voorſpook.* Aanhoudende [11] op deeze woorden tuſſchen hen, worden zy daarenbooven ontſteecken [12], door brieven van Veſpaſianus aangebraght, dewelke, om dat men ze niet verbergen kon, Flaccus voor de zaameninge heeft opgeleezen: en de geenen die ze aangebraght hadden, gezonden naa Vitellius. De gemoeden alzoo verzacht zynde, is men gekoomen tot Bonne, winterleeger der eerſte keurbende. De ſoldaat aldaar bet verbittert, keerde [13] de ſchuldt der neederlaage op Hordeonius; *dat door zyn bevel de ſpitſe geſtrekt was teegens de Batavieren, als oft de keurbenden van Magontiacum volghden; dat zy door zyn verradery geſlaagen waaren, mits hun geen' hulptroepen toequaa-*

25

quaa-

1 *Baliſtis: blyden.* 2 *Vineas.* 3 *Tormentis.* 4 *Turbæ: gedrochts.* 5 *Fluxa fides: glibberige trouw.* 6 *Itineribus: reizen.* 7 *Ambigue: duiſterlyk.* 8 *Volwaſſen.* 9 *Fraudem & dolum.* 10 *Contra.* 11 *Inſiſtentes.* 12 *Flammavere: vervlamt.* 13 *Vertebat: ſchoof.*

men. Hier van wiſten d'andre heiren niet, nochte 't werdt hunnen Veldtheer geboodtſchapt: daar, door toeloop van zoo veele wingewe-ſten, die ſchielyke trouwloosheit hadt kunnen gedempt worden. Hordeonius heeft de afſchriften [1] van alle de brieven, waar by hy, door de Galliën, Brittanniën en de Hiſpaniën, om hulpe bad, den heire voorgeleezen: en een ooverſnoodt ſtuk ingeſtelt, dat de brieven aan de Arentdraagers der keurbenden zouden geleevert worden, van de welke zy eerder voor den ſoldaat, dan voor de Hooftluiden geleezen worden. Toen doet hy eenen van de muiters binden: meer om zyn recht te gebruiken, dan om dat het eenes ſchuldt was. Ende werdt het heir gelicht van Bonne naa de bouwſtadt der Agrippinenſen; toevloeyende de hulptroepen der Gallien, die, in 't eerſt, der Roomſche zaake uitbundighlyk [2] byſtonden. Thans, als de Germaanen toenaamen in maght, waapenden veele ſteeden zich teegens ons, uit hoope der vryheit; ende (zoo zy de ſlaverny uit quaamen te ſchudden) graagheit om te heerſchen [3]. De gramſchap der keurbenden wies aan, en 't boeyen van eenen ſoldaat hadt haar geen' vrees aangejaaght. Jaa die zelfſte bewroeghde van zelf 't gewiſſe des Hooftmans: als oft, gedient hebbende tot boode tuſſchen Civilis en Flaccus, hy getuigh der waarheit, door valſche misdaadt verdrukt [4] wierdt. Vocula, met wonderlyke ſtandtvaſtigheit, klimt op de vierſchaar, en gebiedt *den aangegreepen en ſchreeuwenden ſoldaat ter ſtraffe te leiden.* Ende terwyl de quaaden vreezen, heeft ieder van de beſten den gebooden gehoorzaamt. Daarna, als zy eenſtemmighlyk Vocula tot Hooftman vorderden, heeft Flaccus hem 't hooghbewindt der zaaken toegelaaten. Maar de tweedraghtige gemoeden werden door veele dingen verwoedigt, behoefte van ſoudy, en kooren, en teffens dat de Galliën d'uitkeur [5] en ſchattingen niet lyden wilden: de Ryn (mits d'onbekende drooghte onder dien hemel) nauwlyx ſcheepen gedoogende: ſchaarſche toevoer: wachtſtanden geſtelt lanx den ganſchen oever, om de Germaanen van 't wad te weeren: en ter zelver oorzaake minder vruchten, en meer volks die ze verteerden. By d'onervaarenen werdt voor een quaadt voorſpook genoomen de gebreklykheit van waater zelf, als oft ons ook de ſtroomen en oude veſtingen des ryx begaaven. 'T geen, in pais, *geval oft natuur*, werdt toen *noodlot en tooren Gods* genoemt.

Vocula tot Hooftman gevordert. 26

Als

1 *Exemplaria.* 2 *Enixe.* 3 *Imperitandi: 't gebiedt te dryven.* 4 *Opprimeretur: verdelght.* 5 *Delectum.*

Als zy binnen Noveſium gekoomen waaren, voeghde zich by hen de dertiende keurbende [1]. Men ſtelde [2] by Vocula, om een deel der zorgen te helpen dragen, den Steêhouder Herennius Gallus: ende niet darrende naa den vyandt toe trekkken, hebben zy, ter plaatze, Gelduba genaamt, leeger geſlaagen. Aldaar ſtyfden zy den ſoldaat, met ſchaaren der ſpitze, met veſtigen, omwallen [3], en alle andre betrachtingen [4] der oorloge. Ende op dat hy, door den buit, tot vroomheit ontſteeken wierde, is 't heir, door Vocula, geleidt naa de naaſte dorpen der Gugernen, die 't bondtgenoodtſchap van
27 Civilis aanveirt hadden. Een deel bleef daar 't was, met Herennius Gallus. Een ſchip zwaar van kooren, niet verre van 't leeger, als 't
Strydt by geval. in de watten bleef ſteeken, by geval, toogen de Germanen naa hunnen oever. Gallus leedt dat niet, en zond een regement te hulpe. 'T getal der Germaanen werdt ook vermeerdert, en mits de hulptroepen zich allenskens daar by dromden, heeft men met ſpitze geſtreeden. De Germaanen, met groote neêrlaagh der onzen, rukken 't ſchip wegh. De verwonnelingen ('t welk toen een' manier geworden was) beſchuldighden niet hunne vuidigheit, maar de trouwloosheit der Steedehouders. Hem getrokken uit zyn' tente, zyn kleedt doorſneeden, zyn lichaam geſlaagen hebbende, gebieden zy te zeggen, *voor wat loon, by welker meedeweeten, hy 't heir verraaden hadt.* De nydt teegens Hordeonius komt weder booven. Dien noemen zy *den aanſtichter van 't ſchelmſtuk*, deezen *den bedienaer* [5]: tot dat, verſchrikt, door dien z' hem met de doodt dreighden, hy zelf ook verraadt aan Hordeonius te laſt leide. Ende geboeit zynde, wordt hy entlyk, door aankoomſt van Vocula, los gemaakt. Deez' heeft, ten navolgenden daaghe, de aanſtichters der muiterye met der doodt geſtraft. Zoo groot een' verſcheidenheit van dartelheit en lydtzaamheit was 'er in dat heir. De gemeine ſoldaat was, zonder twyffel, getrouw aan Vitellius: ieder van de aanzienlykſten [15] hellende tot Veſpaſianus. Daar uit ſprooten de beurten van ſchelmeryen, en ſtraffingen [6], en een raazerny gemenght onder de gehoorzaamheit: zulks dat men niet in toom houden kon, de geenen, die
28 men ſtraffen kon. Maar Civilis werdt geweldigh verheeven van ganſch Germenië, zynde 't bondtgenoodſchap, door d'eedelſten der gyzelaaren, beveſtight. Die beveelt, naa dat het ieder naaſt was,

de

1 *Werdt de dertiende keurbende daar by gedaan.* 2 *Additus Vocula: men voegde by Vocula.* 3 *Vallando: walmaaken.* 4 *Meditamentis: bezinningen.* 5 *Miniſtrum: uitvoerder.* 15 *Alle d'aanzienlykſten.* 6 *Straffen.*

Civilis laat de zynen over de Maas trekken tegens de Menapien en Morinen .

de Ubiën en Tenc̃teren te verwoeſten, en met een' andre troep oover de Maasſtroom te zetten, om de Menapiën en Morinen, en 't uiterſte der Gallien te doen daavren[1]. Op beide de plaatzen werdt roof gehaalt. Bitterſt, by de Ubiën, om datzy, zynde een volk van Germaniſchen oorſpronk, als hebbende hun vaaderlandt afgezwooren, met Roomſchen naame *Agrippinenſen* geheeten werden. Geſlaagen werden hunne regementen, leggende in 't dorp Marcodurum met kleene zorge, om dat zy verre van den oever waaren. Echter hielden de Ubiën hun ruſt niet, oft zy liepen om buit uit Germanië te haalen. Eerſt vergink 't hun wel[2]: daarnaa werden z'omringht, en waaren in alle dat oorlogh niet zoo gelukkigh als getrouw. Naa't kneuzen der Ubiën wordende Civilis laſtiger, en forſſer door 't meêloopen[3] der dingen, drongh hy 't belegh der keurbenden aan: ziende de wacht ſcherp toe, op dat 'er geen heimelyke boode van de koomende hulpe doorboorde. De manganeelen en 't geveirt der werken beveelt hy den Batavieren. Den Ooverrynſchen, die *ſtrydt* eiſchten, gebiedt hy *te gaan om den wal te ſnyden*[4], en naa dat zy afgeſtooten waaren, *den ſtrydt te vernieuwen:* mits daar meenighte ooverſchoot, en de ſchaade licht viel. Ende heeft de nacht geen eindt van den arbeidt gemaakt[5]. Hebben- 29
de rondtsom hout t'zaam gedraagen en ontſteeken, en t'zaemen banketterende[6], naar dat ieder verhit was door den wyn, werden zy met ydele reukeloosheit tot vechten vervoert. Te weeten hun werpgeweer[7] was te vergeefs mits de duiſternis. De Romainen ſtelden de zichbaare[8] ſpits der Barbaaren, en zoo daar iemant door ſtoutheit oft eerteekens[9] uitblonk, ten doel[10] der quetſuure[11]. Civilis verſtondt dit, en beveelt, *naa 't leſſchen des vuurs, alles met duiſternis en waapenen te mengen*[12]. Alstoen dan hadt men daar twiſtluidigh[13] gedruis, onzeeker geval, zonder eenige voorzicht om te raaken oft te ſchuuwen. Daar 't gekrys van daan quam wende men 't lyf, ſtrekte men de leeden heen. Vroomheit[14] deed geen' baat, 't geval hutſelde[15] alles om: en d'allervroomſten werden dikwils, door 't geweer der vuidigen, gevelt. By de Germaanen gink onberaade gramſchap in zwangh: de Roomſche ſoldaat, zich verſtaande op de gevaarlykheeden, worp geyzerde ſtaaven[16], zwaare ſteenen, niet by geval. Als 't geluidt der aanvoerderen[17], oft d'aangezette ladders hun den vyandt

Verder bedryf van Civilis.

1 *Quateret.* 2 *Impuné.* 3 *Succeſſu: wel uitvallen.* 4 *Scindendum: ik zou leezen Scandendum: te beklimmen.* 5 *Attulit: aangebraght.* 6 *Epulantes: ſlempende.* 7 *Tela: geweer.* 8 *Conſpicuam: opzichtige.* 9 *Inſignibus.* 10 *Deſtinabant.* 11 *Ictum.* 12 *Verwarren.* 13 *Diſſoni.* 14 *Dapperheit.* 15 *Turbare.* 16 *Stokken.* 17 *Molientium.*

in handen leeverden, ſtieten zy hem af met de ſchildttip [1], volghden daar op met de pyl [2]. Veelen op de veſten geklommen doordolvenze [3] met daggen. Als de nacht alzoo oovergeſlooft [4] was,
30 ontdekte de dagh een' nieuwe ſpits. De Batavieren hadden eenen tooren verheeven [5] met dubble zolderingh, de welke naardrende de hofpoort [6] (dat was d'effenſte plaats) door ſterke berden, en balken daar teegens aangeſtooten, doorbrooken werdt, met groot bederf der opſtanderen. Ende werdt teegens de moedtverliezenden [7] gevochten, met een' ſchielyken en gelukkigen uitval. Teffens werden van de keurbendelingen, oovertreffende in konſt en nyverheit, veele [8] dingen toegeſtelt. De meeſte ſchrik werdt hun aangejaaght, door een opgehangen en wippendt manganeel, van 't welke ſchielyk nedergelaaten, een oft meer der vyanden, om hoogh gerukt, voorby d'aangezichten der hunnen, met wenden des gewichts, in 't leeger uitgeſtort werden. Civilis laatende de hoop der aanvechtinge dryven, bleef weeder leedigh daar voor zitten, trachtende, door booden
31 en beloften, de trouw der keurbenden te doen wankelen [9]. Deeze dingen zyn in Germaanië uitgericht, voor den Cremonenſer ſtrydt, d'uitgank des welken, verſtaan werdt door brieven van Primus Antonius, daar 't plakkaat [10] van Cæcina by gevoeght was. Ende Alpinus Montanus, Ooverſte eens regements van de verwonnelingen, beleedt in perſoon de fortuin der parthye. Hier uit reezen verſcheide beweegeniſſen van gemoeden. De hulptroepen uit Gallië, die nocht liefde nocht haat tot de parthyen droegen, en geen zucht tot het oorlogh hadden [11], vallen, op aanmaaningh der Overſten, terſtondt van Vitellius af. D'ouwde ſoldaat marde. Maar als Hordeonius Flaccus hem den eedt voorhield, en de Kornellen daar op aanſtonden, deedt hy [12] dien, zonder den zelven met aanſchyn oft gemoedt genoeghzaam te veſtigen: en als zy d'andre woorden van den eedt ontworpen [13], ſloegen zy ſtaamelende [14], oft met licht gemor, en meermaals met
32 zwygen, den naam van Veſpaſianus over. De brieven van Antonius aan Civilis, daarnaa, der zaameninge voorgeleezen, hebben 't vermoeden der ſoldaaten geterght, als geſchreeven aan eenen bondtgenoodt der parthye, en vyandtlyk van 't Germaniſch heir. Zynde thans de boodtſchap tot Gelduba in 't leeger gebragt, werdt daar het zelf-

Stormtooren der Batavieren.

1 *Umbone*: *ſchiltpen*. 2 *Werpgeweer*. 3 *Doorſtaakenze*. 4 *Exhauſta*. 5 *Eduxerant*: *uitgevoert*. 6 *Prætoriæ portæ*. 7 *Perculſos*: *verſloegenen*. 8 *Plura*. 9 *Convellens*: *ſtorten*. 10 *Edicto*. 11 *Militia ſine affectu*: *'t oorlogh zonder genegentheit voerden*. 12 *Zwoer hy*. 13 *Concíperent*. 14 *Hæſitantes*.

zelfſte gezeit en gedaan: en Montanus met laſt gezonden aan Civilis, *dat hy afſtonde van 't oorlogh, zonder d'uitheemſche waapenen met valſchen ſchyn te bewimpelen. Zoo hy aangevangen hadt Veſpaſianus te helpen, zyn beſtaan was volbracht.* Daar op antwoordde Civilis in 't eerſt looſſelyk: daarnaa, als hy zagh dat Montanus zeer fors van aardt was, en bereidt tot nieuwigheit, heft hy aan met klaghten, en de gevaarlykheeden, die hy, vyfentwintigh jaaren lang, in de Roomſche leegers hadt doorgeſlooft[1]; *en een fraai loon*, zeidt hy, *voor mynen arbeidt, heb ik ontfangen*[2], *de doodt myns broeders en myne boeyen, en 't ooverwreede roepen deezes heirs, waar by ik ter lyfſtraffe gevordert, door 't recht der volken, ſtraffe hereiſch. Gy Treveren, doch, en andre zielen der ſlaavenden, wat loon, voor uw zoo dikwyls vergooten bloedt, verwacht gy, dan krysdienſt zonder dank*[3], *onſterffelyke ſchattingen, roeden, bylen, en den aardt der heeren? Ziet daar, ik, Overſte eenes regements, en de Caninefaten en Batavieren, een kleen gedeelte der Galliën, hebben die ydele ruimten*[4] *der leegeren uitgeroit, oft prangen die, omheint, met honger en yzer. Entlyk, zoo wy hart hebben, vryheit zal ons geworden, oft verwonnen wordende, zullen wy de zelfſte zyn.* Hem alzoo ontſteeken, maar met bevel *om de zaaken zachter*[5] *oover te draagen*, laat hy gaan. D'ander is weedergekeert als onverrichter boodtſchap, ontveinzende de reſt, die thans uitgebrooken is. Civilis by zich houdende een deel der troepen, zeindt de oude[6] regementen, en 't geen veirdighſt was van de Germaanen, teegens Vocula en zyn heir: onder Hooftluiden Julius Maximus, en Claudius Victor, zoon zyner zuſter. In 't doortrekken ſleepen zy wegh het winterleeger der vlerke, dat tot Aſciburgium lagh. Ende zyn zy zoo onvoorziens ten leeger ingevloogen, dat Vocula de zynen niet aanſpreeken, de ſpits niet heeft uitbreiden kunnen. Dit alleen, als in beroerte[7], vermaand' hy, *met den ſoldaat, die onder de krysteekens behoorde, het midden te veſtigen.* De hulptroepen werden aan alle kanten rondtom geſlingert. De ruiter is uitgeborſten, en ontfangen zynde van geſchikte[8] ordeningen der vyanden, keerde den rugh, en naa zyn eigen volk. Seedert was 't doodtſlaan, geen vechten. Ende de regementen der Nerviën, uit vreeze oft ontrouw, hebben de zyden der onzen gebloot. Alzoo quamp men voorts tot de keurbenden. De welke verlooren hebbende hunne krysteekens, binnen den wal gevelt

Montanus aan Civilis gezonden om hem tot vreê te raaden.

Werdt van hem opgemaakt.

33

Tocht teegens Vocula.

1 *Exhauſiſſet.* 2 *Cepi.* 3 *Ingratam.* 4 *Spatia.* 5 *Molliora: leeſt Lipſius.* 6 *Veteranas: ouwlingſche.* 7 *Tumultu.* 8 *Compoſitis.*

worden; als ſchielyk, door aankoomſt van nieuwe hulpe, de fortuin van den ſtrydt omkeert. De regementen der Vaſconen van Galba gekooren, en toen ontbooden, terwyl zy't leeger naaderen, hoorende 't gekrys der ſtrydenden, vallen de bezige vyanden [1] achter rugh aan, en maaken grooter ſchrik, dan naa gelange van 't getal: mits andren geloofden, dat van Noveſium, andren dat van Magontiacum de ganſche troepen waaren aangekoomen. Die dwaalingh zet den Romainen moedt by, en, terwyl zy op krachten van andren vertrouwden, kreegen zy de hunne weeder. Alle de vroomſten van de Batavieren, zoo veel daar was van voetknechten, worden geſloopt [2]: de ruiter ontquamp, met de krysteekens en gevangenen, die zy, in d'eerſte ſpits, gegreepen hadden. Van de verſlaagenen, te dien daage, was 't grootſte en onſtrydtbaarſte getal, aan onze zyde: by de Germaanen 't eigen puik [3]. Beide de Hooftluiden, hebbende met gelyke ſchult, de wederſpoedt verdient, verzuimden [4] de voorſpoedt. Want Civilis, zoo hy de ſpits hadt aangerecht met meer troepen, hy zoude van zoo weenigh regementen niet hebben kunnen omringht worden, en 't leeger uitgerooit hebben. Vocula heeft de aankoomſt der vyanden niet beſpiedt, en is daar oover teffens uitgetreeden en verwonnen. Daarnaa, zich luttel vertrouwende op de zeege, en de daagen vergeefs geſleeten hebbende, toogh hy op naa den vyandt, om den welken terſtondt voorts te dryven, en den loop der zeege [5] te vervolgen, zoo hy zich geſpoeit hadt, hy hadt het belegh der keurbende, met de zelfſte heevigheit [6] kunnen ſtaaken [7]. Daarentuſſchen hadt Civilis de gemoeden der keurbenden aangevochten [8], als oft het met de zaaken der Romainen omgekoomen waar, en de zeege den zynen gebeurt. De krysteekens en vendels werden rondtom gevoert: de gevangens ook ten toon gebraght. Een der welken, een treflyk ſtuk beſtaande, met klaare ſtemme geoopenbaart heeft wat 'er bedreeven was, en werdt daar doordolven [9] van de Germaanen. 'T welk den aanbrenger meer geloofs deedt geeven. Teffens vernamp men, by 't verwoeſten en 't vuur der brandende hoeven, dat het zeeghbaar [10] heir aanquam. Vocula gebiedt *de krysteekens in't gezicht des leegers te ſtellen, en graft en wal daar om te ſlaan, op dat zy, afgeleidt hebbende de belemmeringh en pakken, onbelemmert ſtreeden*. Daarnaa gingh de kreet teegens den Hooftman op, met eiſch van ſtrydt. En zy hadden zich aangewendt te

Verlies ter weeder zyden.

34

1 *Intentos hoſtes*: de vyanden die de zinnen elders hadden. 2 *Funduntur*: geſmolten. 3 *Ipſa robora*: de rechte ſterkte. 4 *Proſperis defuere*. 5 Dingen. 6 *Impetu*. 7 Ontzetten. 8 *Tentaverat*. 9 Doorſteeken. 10 *Victorem*.

te dreigen. Zelfs zonder tydt te neemen tot het ordenen [1] der ſpitze, hebben zy in 't wildt [2], en loof zynde, 't gevecht aanveirdt. Want Civilis was by der handt, ſteunende niet min op de gebreeken der vyanden, dan op de deughdt [3] der zynen. Verſcheiderley was de fortuin der Romainen, en de meeſte muiters de vuidighſten: zommigen, gedachtigh der verſche zeege, hielden hun' plaats in, troffen [4] op den vyandt, vermaanden zich zelf en hunne naaſten: en de ſpits herheelt [5] zynde, ſtaaken de handen uit, naa de beleegerden, op dat zy den tydt waarnaamen. Zy, alles van de muuren ziende, berſten tot alle de poorten uit. Ende Civilis by geval, mits vallen zyns paarts, neêrgeworpen (alzoo de faam zich door beide de heiren uitbreidde, *dat hy gewondt oft doodt was*) 't was te geweldigh [6], zulk eenen ſchrik als het onder de zynen, zulk een luſtigheit [7] onder de vyanden baarde. Maar Vocula, zonder naa de ruggen der vluchtelingen te taalen, vermeerderde den wal, en de toorens des leegers, als oft 'er weederom belegh voor handen waar: zulks geen valſch vermoeden op hem viel, dat hy zoo dikwyls de zeege verwaarloozende [8], liefſt oorlogh hadt. Geen dink maakt' onzen heiren zoo moede als de behoefte van lyftoght. De belemmeringh [9] der keurbenden met den onſtrydtbaaren hoop [10], werdt naa Noveſium gezonden; op dat zy van daar, lanx den landtwegh kooren aanvoerden. Want de vyanden waaren der ſtroome maghtigh. D'eerſte troep [11] trok veiligh: zynde Civilis noch niet wel genoegh op [12]. De welke, als hy vernoomen hadt, dat koorenhaalders weeder naa Noveſiumgezonden, en de regementen hun mede gegeeven t'hunner beſcherminge, trokken als in groote vreede, dat 'er luttel ſoldaaten by de krysteekens, de waapenen op de waagens, alle man plenkende was door ongebondenheit, ranſt hy, wel in orde zynde, hen aan: hebbende volk voor uit gezonden, om de bruggen, en enghten der weegen te bezetten. Daar werdt gevochten, met de troep in 't lange [13], en onzeekre zeege [14], tot dat de nacht den ſtrydt ſcheidde. De regementen toogen voorts naa Gelduba; blyvende 't leeger, gelyk 't geweeſt was, 't welk, met de ſoldaaten aldaar gebleeven, bezet gehouden werdt. Daar was geen twyffel aan, hoe groot een gevaar, in 't weederkeeren genaaken zoude den koorenhaalers, gelaaden en met vrees geſlaagen [15]. Vocula voeght by zyn heir duizent verkooren

Gevecht by Vetera.

Civilis in groot gevaar.

35 Voculaas verzuim.

Civilis beſtrydt de koorenhaallers.

1 *Schikken.* 2 *Incompoſiti.* 3 *Virtuti: vroomheit, manhaftigheit.* 4 *Ferire: ſmeeten.* 5 *Redintegrata.* 6 *Immane.* 7 *Alacritatis: wakkerheit.* 8 *Corrupta: bedervende.* 9 *Pakkaadtje.* 10 *Turba.* 11 *De voortoght.* 12 *Nondum ſatis firmo.* 13 *Longo agmine.* 14 *Incerto Marte.* 15 *Perculſis: leeſt Lipſius.*

ren uit de vyfde en veertiende keurbenden by Vetera beleegert, een' ongetemden ſoldaat, en gebeeten [1] op de Hooftluiden. Meer, dan bevoolen was, op reis ſlaande, knorden zy oopenbaarlyk in 't trekken, *dat zy niet langer den honger, en de laagen der Steedehouderen zouden draagen*. Maar die gebleeven waaren, klaaghden *dat zy, door 't weghleiden van een deel der keurbenden, verlaaten waaren*. Hier uit rees dubble muitery; roepende andren Vocula wederom, andren weigerende weeder naa 't leeger te keeren. Daarentuſſen heeft Civilis Vetera omleegert. Vocula toogh naa Gelduba, en van daar naa Noveſium. Civilis neemt Gelduba in. Thans heeft hy, niet verre van Noveſium, in eenen ruiterſtrydt, gelukkelyk gevochten. Maar de ſoldaat werdt, door voor- en teegenſpoedt, eeven zeer ten bederve der Hooftluiden ontſteeken. Ende de keurbenden vermeerdert door aankoomſt der vyfdelingen en vyftiendelingen eiſchen de ſchenkaadje, zynde vernoomen, dat 'er geldt van Vitellius gezonden was. Hordeonius ook, zonder langh te marren, heeft het hun, uit naame van Veſpaſianus, gegeeven. Ende is dat het voornaamſte voedtſel der muiterye geweeſt. Gevallen [2] aan d'ooverdaadt [3], banketten, en nachtrottingen, vernieuwen zy den ouwden haat teegens Hordeonius: en zonder dat iemant der Steedehoudren oft Kornellen zich daar teegens darde ſtellen (want de nacht hadt alle ſchaamte weghgenoomen) trekken z'hem ten bedtſteede uit, en brengen hem om. 'T zelfſte reedde men toe teegens Vocula, 't en waar hy in ſlaafs kleedt, door de duiſternis, onbekent ontkoomen waar. Als, naa 't bezaadigen der heevigheit, de vreeze wederkeerde; zonden zy, Hondertmans met brieven, aan de ſteeden der Galliën, om te bidden *om hulp en ſoldy*. Zy zelve (GELYK DE gemeente zonder regeerder, voortſlaande [4], 't zaagende, achteloos is [5]) grypende, mits Civilis aanquam, reukeloozelyk de waapenen, en ſtrax die verlaatende, worden in de vlucht gedreeven [6]. De weederſpoedt baarde tweedragt; ſcheidende de geenen, die uit het boovenſte heir waaren, hunne zaake van d'andren af. De beelden van Vitellius, nochtans, zyn in 't leeger, en door de naaſte ſteeden der Belgen, herſtelt, als nu Vitellius neêrgeſtort was. De eerſtelingen en vierdelingen en twaalfdelingen [7] daarnaa omgekeert tot berouw, volgen Vocula: by den welken zy, hervat hebbende den eedt van Veſpaſianus, geleidt werden om Magontiacum t'ontzetten. De be-

36 Veroovert Gelduba.

Muitery onder de Romainen.

Hordeonius omgebraght. Vocula vlucht.

37

Weederſpoet baardt tweedragt.

Mangontia cum ontzet.

1 *Infenſum.* 2 *Effuſi.* 3 *Luxum: weeligheit.* 4 *Præceps: ſchichtigh.* 5 *Secors: dom:* 6 *Vertuntur: gekeert:* 7 *Tweeentwintigſtelingen: dus leeſt Lipſius.*

beleggers, een heir gemengelt van Catten, Usipiën, Mattiacen, waaren vertrokken, mits zadtheit van roof; en niet onbebloedt [1]. Onze soldaat hadt hen, als zy verstrooit waaren en nergens af weetende, op den wegh, aangeranst. Jaa hebben ook de Trevieren, lanx hunne grenzen, een harnas [2] en wal gesticht, en streeden teegens de Germaanen, met groote neêrlaagen oover en weeder [3]. Tot dat zy de treflyke verdiensten jeegens 't Roomsche volk, thans met weederspannigheit bezoedelden. Daarentussen zyn Vespasianus andermaals, en Titus, afweezende, in 't burgermeesterschap getreeden: zynde de burgery bedroeft, en niet weetende wat te verwachten [4] in veelvouwdige vreeze. Ende zy hadt, booven de aanstaande [5] ellenden, valschen schrik aan getoogen: *dat Afrike afgevallen was, mits L. Piso nieuwigheit brouwde*. Die was Overste van 't wingewest, geenzins oproerigh van aardt. Maar om dat de scheepen door de wreedtheit des winters verhindert werden, terwyl 't volk, gewoon van dagh tot dagh zyn voedtzel te koopen, ende 't welk slechts een zorgh heeft die den staat betreft, te weeten voor 't kooren, vreest dat de strandt geslooten is, de toevoer opgehouden wordt, geloofd' het dat: wordende de faam gestyft door de Vitelliaanen, die den yver tot de parthy noch niet afgeleidt hadden: zynde ook dat gerucht niet onaangenaam aan de verwinners, welker begeerlykheeden onvervullyk meede in uitheemsche oorloogen, nooit door eenige burgerlyke zeege verzaadight zyn. Op den eersten van Januarius zyn in de Vroedtschap, die door den Steêschout Julius Frontinus beroepen was, lof- en dankzeggingen toegekeurt aan de Stadthouders en heiren, en Koningen. Ende is, aan Tertius Julianus, om dat hy de keurbende, als zy tot de parthy van Vespasianus oovertradt, verlaaten hadt, het Schoutschap afgenoomen, om 't zelve op Plotius Griphus te brengen. Aan Hormus werdt de Ridderlyke waardigheit gegeeven. Ende thans als Frontinus zyn ampt afzwoer, heeft Cæsar Domitianus het Schoutschap aangenoomen. Diens naam werdt voor de brieven en plakkaaten gestelt. De kracht bestondt by Mucianus: uitgezeidt, dat Domitianus, door opruiden van vrienden oft uit eige dartelheit, zich dikwyls verstoutte 't een oft 't ander te doen. Maar Mucianus hadt de voorneemste vrees voor Primus Antonius en Varus Arrius: die, staande ter versche en heldere farme huns bedryfs en in de gunst [6] der soldaaten, ook van 't volk gequeekt werden,

38 Valsche tydingh uit Afrike, als of L. Piso nieuwigheit brouwde.

39 De Vroedschap te Roome keurt lof- en dankzeggingen toe aan de Stadthouders en anderen.

Domitianus wordt Schout.

Primus Antonius en Varus Arrius by Mucianus verdacht.

1 *Incruentati*: *Incruenti* leezen anderen. 2 *Loricam*. 3 *Invicem*: *by beurten*. 4 *Suspensa*. 5 *Instantia*. *teegenwoordige, drukkende*. 6 *Studiis*: *den yver*.

den, om dat zy teegens niemant, voorder dan in de ſpitſe, gewoedt hadden. Ende gink aan Antonius naa, dat hy Scribonianus Craſſus, die met trefflyke voorouders, en 't beeldt zyns broeders, blonk, geport hadt handt aan den Staat te ſlaan: daar geen hoop van meêwuſtiggen toe ontbrooken zoude hebben, 't en waar Scribonianus het afgeſlaagen hadt, zynde niet lichtlyk te bederven door reedtſtaande geleegenheit[1], zoo zeer, vreesd' hy d'onzeekerheeden. Derhalven Mucianus, om dat Antonius in 't oopenbaar niet onderdrukt kon worden, hoopt hem, in de Vroedtſchap, met lof op, laadt hem met heimelyke beloften, hem toonende 't herwaartſte Hiſpanië, leedigh door 't vertrek van Cluvius Rufus. Teffens ſchenkt hy Kornelſchappen en ooverheeden[2] aan zyn vrienden. Daar op, naa dat hy 't ydel gemoedt met hoop en begeerlykheit vervult hadt, doet hy de kraften wegh: verzeindende naa haar winterleeger de zeevende keurbende, die aller meeſt in liefde tot Antonius blaakte. Ende de derde keurbende, ſoldaaten gewendt[3] tot Arrius Varus, is naa Syrië herzonden. Een deel des heirs werdt naa Germanië geleidt. Zynde alzoo gelooſt[4] al wat 'er roervalligh[5] was, kreegh de ſtadt haare form weeder, en wetten, en dienſt[6] van Majeſtraaten. Ten daaghe als Domitianus ten raade intrad, heeft hy met weinige en maatige redenen geſprooken van 't afweezen zyns vaader en broeders, mitsgaaders van zyne jeught, voeghlyk van gelaat[7]: en dewyl zyn' manieren noch onbekent waaren, werdt het dikwyls ontſtellen[8] zyner troony, voor zeedigheit genoomen. Als Cæſar voordroegh *van Galbaas eeren te herſtellen*, heeft Curtius Montanus geſtemt, *dat men ook Piſoos gedachtenis te vermaaren hadt*[9]. De Raadtsluiden bevaalen *'t een en 't ander te doen*. Dat van Piſo liep te loor. Toen werden by lot uitgetrokken, de geenen door de welke weeder geleevert zouden worden 't geen in 't oorlogh gerooft was, en die 't kooper der wetten, dat door ouderdoom afgevallen was, erkennen en herhechten, en de tydtboeken[10] vervuilt door 't gevley der tyden, ontlaſten zouden, en maat ſtellen op de koſten van den Staat. Het Schoutſchap wordt weedergegeeven aan Tertius Julianus, naardien hy bevonden werdt naa Veſpaſianus gevlooden te zyn. Griphus behieldt zyn' eer. Daarnaa werdt goedt gevonden te hervatten de kennis der zaake tuſſen Muſonius Rufus en P. Celer, en is Publius verweezen en voldoeningh gegeeven aan den geeſt van Soranus. De dagh, uitmun-

Gerucht ten naadeele van Antonius.

Liſt by Mucianus aangewendt om Antonius en Varus t'ontwapenen en t'onderdrukken.

40 Domitianus reede in de Vroedtſchap.

Galbaas gedachtenis vereerlykt.

De wetten herſtelt en de tydtboeken gezuivert.

P. Celer, wroeger van Soranus, verweezen.

1 *Paratis: van den geenen die gereedt ſtonden.* 2 *Præfecturas.* 3 *Familiaris.* 4 *Egeſto.* 5 *Turbidum.* 6 *Munia.* 7 *Decorus habitu.* 8 *Confuſio: vermengen, verwveranderen.* 9 *Celebraretur.* 10 *Faſtos.*

muntende in gemeine ernſthaftigheit [1], heeft zelfs geenen lof in 't bezonder ontbeert. Muſonius ſcheen een rechtvaardigh oordeel volvoert [2] te hebben. Verſchillende faame gink aan Demetrius naa, belyder der Cyniſche gezintheit [3], om dat hy den oopenbaaren ſchuldthebber [4], gunſtjaghtelyker [5], dan eerlyk verdaadight hadt. Publius zelf heeft nocht moedt, nocht woorden [6], in 't gevaar, t'zynen verdoen [7] gehadt [8]. Het teeken der wraake, teegens de wroegens gegeeven zynde, zoo verzoekt Junius Mauricus op Cæſar, *dar hy der Vroedtſchappe toeliete de Vorſtelyke gedenkſchriften [9] te zien, waar uit zy verſtaan moghte, wien dat yder geëiſcht hadt ter aanklaghte*. Hy antwoordde, *dat men, oover zoo een' zaak, met den Vorſt te raade moeſt gaan*. De Vroedtſchap, by aanvangen der treflykſten [10], ontworp [11] eenen eedt, by den welken om ſtrydt alle de Majeſtraaten, de reſt naa de orde gewoonlyk in 't afvraagen der ſtemmen, de Goden aanriepen, tot getuigen, *dat door hun toedoen niets geſchiedt was, waar by yemandts welſtandt [12] moght gequetſt worden, nochte dat zy belooningh oft eer, uit d'ellende der burgeren getrokken hadden [13]*. Zynde de geenen, dien 't laſterſtuk door hun gewiſſe oovertuight werdt, beteutert, en verdraayende met verſcheide treeken, de woorden van den eedt, de Raadtsperzoonen vonden goedt de godtvreezenheit [14], beriſpten [15] de meineedigheit. Ende deeze, als een' zeedeſtraf [16] heeft ten ſtrenghſten gegaan oover Sariolenus Vocula, en Nonius Actianus, en Ceſtius Severus, ſchandelyk beruchtight van meenigh aanbrengen by Nero gedaan. Sariolenus werdt ook gepranght van verſch misdryf, om dat hy by Vitellius zich 't zelfſte onderwonden hadt. Ende hieldt de Vroedtſchap niet op van Vocula met de handen te drieſſchen, tot dat hy ten raadthuize uitging. Zich keerende [17], daarnaa, tot Pactius Africanus ſtommelen z' hem ook uit, als oft hy de broeders Scriboniën, uitmuntende in rykdoom en eendraght, aan Nero getoont hadt, op dat hy ze verdorve. Africanus nochte dard' het belyden, nochte kon het loochenen: zich keerende, van zelfs, teegens Vibius Criſpus, wiens vraagen 't hem moede maakten [18], mengd' hy 't geen hy niet verdaadigen kon, en wende den haat af, door maatſchappy van ſchuldt. Grooten naam van trouwhartigheit [19] en welſpreekenheit verworf, te dien daage, Vipſanius Meſſalla, hebbende noch geen Raadtsmans ouderdoom, en 't hart

41 Eedt by den welken zich de Vroedſchap zuivert oover het ſtuk der wroegeryen.

Eenige wroegers werden uit de Vroedtſchap geſtommelt.

42 Meſſalla poogt zynen broeder Regulus uit het gevaar te trekken.

1 *Publica ſeveritate.* 2 *Expleſſe: vervult.* 3 *Sectæ.* 4 *Reum.* 5 *Ambtioſius: gloorzuchtiger.* 6 *Oratio.* 7 *Suppeditavit.* 8 *Aan Publius zelf ontbraaken in 't gevaar moedt en woorden.* 9 *Commentariorum.* 10 *Primoribus.* 11 *Concepit: ſpelde.* 12 *Salus.* 13 *Cepiſſe.* 14 *Religionem.* 15 *Beſtraften.* 16 *Cenſura.* 17 *Transgreſſi.* 18 *Fatigabatur: zuur maakten.* 19 *Putatis.*

om voor zynen broeder Aquilius Regulus genaade te bidden [1]. Het uitrooyen der huizen van de Craſſen en Orphitus had Regulus ten hoogſten haat opgevoert. Hy ſcheen vrywilligh, uit zich zelven, zynde noch maar een aankoomend jongeling [2], zich in d'aanklaght geſteeken te hebben [3], en dat niet om eenigh gevaar af te weeren, maar op hoope van moogenheit. Ende Sulpicia Prætextata, huisvrouw van Craſſus, en vier kinderen waaren gereedt ter wraake, zoo de Vroedtſchap kennis van de zaake nam. Meſſalla derhalven beſtondt niet de zaak oft den bewroeghden te verdadigen, maar zich verzettende teegens 't gevaar zyns broeders, hadt eenigen beweeght. Curtius Montanus voer tot hem in, met een' felle reede, gaande zoo verre, dat hy hem verweet, *dat Regulus, naa den doodtſlagh van Galba, geldt aan den ombrenger van Piſo gegeeven hadt, en naa't hooft [4] van Piſo gebeeten [5]. Hier toe voorwaar*, zeid' hy, *heeft u Nero niet gedwongen, nochte gy en hebt uwe waardigheit oft behoudenis met die wreedtheit vrygekoft [6]. Laat ons, zeeker, lyden de verweerniſſen der geenen, die liever gehadt hebben andren te verderven, dan zelfs gevaar te loopen [7]. *Gy waart veiligh gelaaten van uwen gebannen vaader, en van de goedren onder d'uitſchuldenaars [8] omgedeelt, van den ouderdoom noch niet ontfanklyk [9] tot eeren: niets in u dat Nero te begeeren, niets dat hy te vreezen hadt. Uit luſt naa bloedt, en gaapen naa belooningen, hebt gy uw vernuft, dat noch onbekent en by geene verweerniſſen [10] verzocht was, met een eedelmans doodtſlagh [11] gezooght [12]. Als gy, hebbende uit het ſterfhuis [13] van den Staat, den Burgermeeſterlyken buit gerooft, vereert [14] met hondert vyfentzeeventigh duizent kroonen, en blinkende met het Prieſterſchap, onnoozele kindren, doorluchtige ouwde mannen, aanzienlyke vrouwen, alle met eenen val velde: als gy de luiheit van Nero beſchuldighde, dat hy, door elk bezonder huis, zich zelven en de wroegers loof maakte, dat de ganſche Vroedtſchap met een woordt uitgerooit kon worden. Houdt aan, beſchreeve vaaders, en bewaart eenen man van zoo onbelemmert een raadt, op dat allerley ouderdoom toegeruſt zy; ende gelyk onze ouwde luiden Marcellus en Criſpus, alzoo de jongelingen Regulus naavolgen. Zelf d'ongelukkige boevery vindt naary veraars [15]. Wat zal 't zyn, zoo zy bloeit, en wel tiert? Ende, den geenen, dien wy, terwyl hy Oudtpenninghmeeſter is, niet en darren [16] deeren, zullen wy dien darren deeren*

Maar Curtius vaart daar oover met een harde reede teegens hem uit.

1 *Deprecari*. 2 *Juvenis admodum*. 3 *Subiiſſe*. 4 *In't hooft*. 5 *Appetitum*. 6 *Geranſoent*. 7 *Periclitari*. * *Uw gebanne vaader, en de goederen onder d'uitſchuldenaars omgedeelt, en de ouderdoom noch niet ontfangkelyk tot eeren, hadden u veiligh gelaaten*. 8 *Creditoribus*. 9 *Capax*. 10 *Defenſionibus*. 11 *Cæde nobili*. 12 *Imbuiſti*. 13 *Funere*. 14 *Dignatus*. 15 *Vigeat*. 16 *Auſuri*. *Lipſ.*

ren als hy Oudtſchout en Oudtburgermeeſter is? Wat meent gy, dat Nero de laaſte der Heeren geweeſt is? 'T zelfſte hadden de geenen gelooft, die Tiberius en Cajus ooverleeft hebben: daar der midlerwyle eerloozer en wreeder is opgeſtaan. Wy en vreezen Veſpaſianus niet, zulken 's Vorſten ouderdoom, zulke zyne gemaatightheit. Maar D'EXEMPLEN *duuren langer dan de menſchen*[1]. *Wy zyn verflaauwt*[2], *beſchreeve Vaaders, en nu die Vroedtſchap niet, die naa 't doodtſlaan van Nero, de aanbrengers en bedieners*[3], *ter ſtraffe, naa de manier der vooroudren, vorderden.* DE BESTE *dagh, naa eenen boozen Vorſt, is d'eerſte.*

Met zoo groot een' toeſtemmingh[4] der Vroedtſchappe werdt Montanus gehoort, dat Helvidius hoop ſchepte van ook Marcellus ter neêr te moogen werpen. Aanvangende dan van den lof van Cluvius Rufus, die eeven ryk, en vermaardt in welſpreekenheit, nooit onder Nero gevaar voor iemandt gebrouwen hadt; teffens met de misdaadt en 't exempel, Eprius pranghde; zulx de gemoeden der Raadtsluiden blaakten. 'T welk als 't Marcellus bezefte[5], als ten raadthuize uitgaande, *wy gaan*, zeid' hy, *Priſcus, en laaten u uwe Vroedtſchap. Regeer*[6] *in jeegenwoordigheit van Cæſar.* Vibius Criſpus volghde: beide verbittert, met verſchillend aangezicht. Marcellus met dreigende oogen, Criſpus greenekende[7]: tot dat zy van den toeloop hunner vrienden te rugh getrokken werden. Als de ſtrydt toenam; van d'eene zyde veelen en goeden, van d'andre weenigen en maghtigen, met eindhoudenden haat kribden[8], werdt de dagh in twiſten verſleeten. Ter naaſte vergaaderingh der Vroedtſchap, als Cæſar aanhief, *van 't weghdoen*[9] *der ſmarte en des haats, en der nootlykheeden van de voorleedene tyden*, heeft Mucianus in 't lange geſtemt voor de wroegers. Teffens heeft hy de geenen die d'aangevange, daarnaa ooverge ſlaage rechtsvordering[10] hervattende waaren, vermaant met zachte ſpraak, en als oft hy 't verzocht hadde[11]. De Vaaders lieten d'aangevange vryheit, naa dat men zich teegens hen ſtelde, dryven. Mucianus op dat het oordeel des Raadts niet verſmaadt ſcheene te worden, en alles van ſtraffe ontlaſt, wat onder Nero misdreeven was, heeft Octavius Sagitta en Antiſtius Soſianus, perzoonen van Raadtsmanlyke orde, die hun ballinghſchap te buiten getreeden waaren, weeder naa de zelfſte eilanden gedreeven. Octavius hadt Pontia Poſtumia, die hy vleeſſelyk[12] bekent hadt, en die weigerde hem te trouwen, uit onbedwinklykheit van minne om

43 Helvidius hervat zyn aanklaght teegens Marcellus.

Twiſt daar oover onder de Vroedtſchappen.

44 D'aanklaagers worden in hunnen yver geſtuit, en de wroegeryen in vergeetenis geſtelt.

Sagitta en Soſianus worden weêr in ballinghſchap verdreeven.

1 *Mores*: zeeden. 2 *Elanguimus*. 3 *Miniſtros*. 4 *Aſſenſu*. 5 *Senſit*: voelde. 6 *Regna*: ſpeelt aen Koningh. 7 *Renidens*. 8 *Tenderent*. 9 *Abolendo*: uitwiſſchen. 10 *Actionem*. 11 *Rogaret*: gebeeden hadde. 12 *Stupro*.

hals gebraght: Soſianus was, door de ſnoodtheit zyner zeeden, veeler bederf geweeſt. Beide verweezen en verdreven by een zwaar raadtsſlot, zyn zy, alhoewel andren toegelaaten werdt te keeren, in de zelfſte peene gehouden. Niet daarom nochtans is de haat teegens Mucianus verzacht: gemerkt Soſianus en Sagitta niet te achten [1] waaren, al keerden ze: de vernuften [2] der wroegeren, hunne middelen, en maght
45 geoeffent in ſnoode treeken, werden gevreeſt. De gunſt der Raadtsluiden werdt weder een weenigh gewonnen, door dien dat, in de Vroedtſchap, kennis genoomen werdt naa d'ouwde wyze. Manlius Patricius, die van Raadtsmanlyke orde was, klaaghde *dat hy in de Senienſer bouwſtadt gebeukt* [3] *was van de vergaadring der meenighte, en door bevel der Majeſtraaten. Dat ook het eindt des ongelyx hier geen' ſtalgehouden hadt: dat men hem, daar hy jeegenwoordigh was* [4], *omvangen hadt met droef geluidt* [5], *geklagh, en ſchyn van uitvaart* [6]: *met ſmaadt- en ſcheldtwoorden, die op de ganſche Vroedtſchap geſchooten werden*. Men riep de geenen die beſchuldight werden. Ende werdt, naa kennis van zaake, wraak gedaan oover d'oovertuighden [7]. Men voegd'er ook een raadtſlot by, waar door de gemeente der Senienſen tot zeedigheit vermaant werdt. Ten zelven daagen werdt Antonius Flamma op aanklaghte der Cyrenenſen, verweezen, volgends de wet van hereisbaare penningen [8] en tot ballinghſchap om zyn wreedtheit.
46 Waarentuſſen bynaa een' krysmuitery ontſteeken was. Den hofkrysdienſt hereſchten de geenen die van Vitellius afgedankt [9], voor Veſpaſianus verzaamelt waaren: en de ſoldaat, die op de zelffte hoope, uit de keurbenden geleezen was, eiſchte de beloofde ſoldy. Zelfs de Vitellianen en konden, zonder veel doodtſlaghs, niet verdreeven worden. Mucianus ten leegere ingetreeden, om beeter yders krysdienſten te onderkennen [10], ſtelde de verwinners afgezondert van elkandren door maatlyke tuſſenplaatzen [11], onder de krysteekens, en in waapenen. De Vitellianen die wy verhaalt hebben by Bovillen, in overgift [12] ontfangen te zyn, en anderen, t'zaamengezocht door ſtadt en ontrent de ſtadt, worden toen voortgebraght, ſchier met ongedekten lichaame. Mucianus beveelt *die van elkandren te ſcheiden* [13], *en den Germaniſchen en Britanniſchen ſoldaat, ſamt die daar moghten zyn van andre heiren, afgezondert daar neevens te ſtaan*. Het eerſte aanſchouwen hadt hen terſtondt verbaaſt gemaakt [14]. Als zy van d'eene zyde den ſchyn eener ſpitze

Manlius Patricius verongelykt,

En de misdoenders geſtraft.

Antonius Flamma verweezen en gebannen.

Muitery onder de krysbenden byna ontſteeken.

1 *Viles*. 2 *Ingenia*. 3 *Pulſatum*. 4 *Præſentem*: *in perſoon*. 5 *Planctum*. 6 *Supremorum*. 7 *Convictos*. 8 *Repetundarum*. 9 *Dimiſſi*: *verlaaten*. 10 *Stipendia ſpectaret*. 11 *Spatiis*. 12 *In deditionem*: *op genaa en ongenaa*. 13 *Diduci*: *teſplitſen*. 14 *Obſtupefecerat*.

ſpitze kroes[1] met geweer en waapenen; van d'andre zich zelve beſlooten en naakt, en leelyk van morsſigheit[2], aanſchouwden. Dan toen zy herwaarts en ginswaarts begoſten van elkandren getrokken te worden, gink hen allen vreez aan, en ſchrikte voorneemelyk de Germaaniſche ſoldaat, als oft zy door die afzondering ten doodtſlaage verordent wierden[3]. Zy vatten de borſten hunner rotgezellen, knoopen zich aan hunne nekken, poogen hun de laatſte kuſſen te geeven. *Om niet alleen verlaaten te worden, en in gelyke zaak ongelyke fortuin te lyden*, riepen zy nu Mucianus, nu den afweezigen Vorſt, ten laaſten den heemel en de Gooden aan, tot dat Mucianus hen noemende alle *ſoldaaten van eenen eedt, van eenen Veldtheer*, de valſche vreeze quam ſtuiten[4]. Want ook het ooverhandigh[5] heir holp met geſchreeuw hunne traanen. Ende dit was't eindt op dien dagh. Weinigh daaghen daarnaa, hebben zy, nu geſtyft[6] zynde, Domitianus, die hen aanſprak, gehoort[7]. Zy verſmaaden de akkers hun aangebooden, bidden om *krysdienſt en ſoldy*. Gebeeden waaren't, maar die men niet weederſpreeken moght. Dies zyn zy onder de Hoftroepen[8] ontfangen. Daarnaa werden de geenen, die hunnen ouderdoom en krystydt[9] vervult hadden, met eere ontſlaagen, andren om ſchuldt[10]: maar ter pluik[11], en by enkle eenen[12]. 'T welk het veilighſte middel is, om d'eenſtemmigheit der meenighte te dunnen. Wyders, 't zy uit waare armoê, oft om den ſchyn, in den Raadt werdt verhandelt, *dat men vyftienhondert kroonen, van bezondren*[13] *te leen naame*. Ende werdt die zorge bevoolen aan Poppæus Silvanus. Ende niet langh daarnaa vergingk die noodt, oft liet men het veinzen vaaren. Daarnaa maakte Domitianus een' wet, waar door, de Burgermeeſterſchappen begeeven by Vitellius, werden afgekeurt. Ende hieldt men oover Flavius Sabinus een' Zeedemeeſterlyke[14] uitvaart: een groote leer van d'onbeſtendigheit der fortuine, en hoe zy 't hooghſte en laaghſte vermenght. Ontrent den zelven tydt werdt de Voorburgermeeſter L. Piſo omgebracht. Hoe 't met dien doodtſlagh gegaan zy, zal ik op 't waarachtighſte ontfouwen, mits yetwes van boovenen verhaalende, dat niet quaalyk rymt[15] op den aanvank en oorzaaken van zulke ſtukken. De keurbende en hulptroepen in Afryken, tot beſchermingh van 's ryx grenzen, waaren, onder de Vorſten Auguſtus en Tiberius, den Voorburgermeeſter onderdaanigh. C. Cæſar thans beroert[16] van zin-

Vreeze onder de Vitelliaanſche ſoldaaten.

Die Mucianus weg neemt.

Hun verzoek.

Zy worden onder de hoftroepen ontfangen.

47

Geldtleeningh.

48

L. Piſo omgebracht.

Hoe 't met dien doodtſlagh toegegaan zy.

1 *Trucem*. 2 *Illuvie*. 3 *Deſtinarentur*. 4 *Obviam iret*. 5 *Victor*. 6 *Firmati*: *met goedtvertrouwen*. 7 *Excepere*. 8 *In prætorium*. 9 *Stipendia*. 10 *Misdryf*. 11 *Carptim*: *pluksgewyze*. 12 *Een voor een*. 13 *Privatis*. 14 *Cenſoriam*. 15 *Haud abſurda*. 16 *Turbidus animo*.

Den Voorburgermeester in Afryken werd de keurbende uit wantrou benoomen.

nen, en vreezende voor M. Silanus, die Afryken onder zich hadt, heeft de Keurbenden den Voorburgermeester ontnoomen, en geleevert aan den Steedehouder, ten dien einde gezonden. 'T getal der weldaaden [1] werdt geoeffent tusſen de twee, en door 't vermengen der gebocden van hun beiden, is de tweedraght gezocht, en vermeerdert. Door 't snoode stryden, is 't recht der Steedehouderen gegroeit [2], mits de
" geduurigheit des ampts, oft om DAT het naaryveren den mindren bet ter
" harte gaat. De Voorburgermeesters van meesten glans bezorghden
49 meer de veiligheit, dan de moogenheit. Maar toen werdt de keurbende in Afryken geregeert by Valerius Festus, leidende een' kostelyke jeught, en niet maatighs begeerende, maar angstigh door naamaaghschap [3] van Vitellius. Deez, oft hy, door dikwyls aanspreeken Piso tot nieuwigheit gepooght te bekooren, oft weederstaan hebbe aan den andren die hem moght zoeken te bekooren, is onzeeker: gemerkt niemant oover hun geheim geweest is, en naa de moordt van Piso, meest yder gehelt heeft naa de gunst des ombrengers. Ende wordt niet getwyfelt, oft het wingewest en de soldaaten hadden 't hart vervreemt van Vespasianus: en zommigen van de Vitellianen, voorvluchtigh uit stadt, vertoonden aan Piso *'t leuteren der Galliën, de gereedtheit van*
" *Germanië, zyne gevaarlykheeden, en* DAT *in bedenklyken* [4] *pais het*
" *oorlogh vailiger was*. Tusſen al 't welke, Claudius Sagitta, Overste der Petriner vlerke, met voorspoedige schipvaart oovergekoomen is voor den Hondertman Papirius, die van Mucianus gezonden was: en heeft voor waarheit verklaart [5], *dat den Hondertman last gegeeven was om Piso af te maaken. 'Dat Galerianus zyn zusterlingh en schoonzoon om hals was: d'eenige hoop der behoudenis in stoutheit geleegen. Maar twee weegen om hart te toonen* [6] *waaren'er; 't waar dat hy liever hadde terstondt de waapenen t'aanveirden, oft met scheepen naa Gallië te trekken en zich tot Hooftman aan de Vitelliaansche heiren te vertoonen.*

Men tracht Piso ten oorlogh op te maaken.

Men waarschuwt hem van 't genaken van Papirius, uitgezonden om hem te dooden.

Die bedriegelyk teegens hem handelt.

Zynde Piso hier door geenszins beweeght; de Hondertman van Mucianus gezonden, als hy, zoo haast hy de haaven van Carthago kreegh [7], begon met luider stemme, en hieldt aan [8], als oft alles naa wensch ging met Piso, en oft hy Vorst waar: vermaande de geenen die hem bejeegenden, en verbaast [9] waaren door 't wonder van zoo nieuw een dink, 't zelfste naa te schreeuwen. 'T lichtgeloovigh volk streeft naa de markt, vordert *Pisoos jeegenwoordigheit*. Zy menghden alles met blyschap en

1 *Beneficiorum*. 2 *Aangegroeit*. 3 *Affinitate*. 4 *Suspecta*. 5 *Asseveravit*. 6 *Audendi*. 7 *Attigit*. 8 *Continuare*. 9 *Attonitos*.

en gekrys, uit achteloosheit [1] der waarheit, en luſt tot vlaayen. Piſo door aangeeven [2] van Sagitta, oft aangeboore zeedigheit, is niet buiten 's huis getreeden, nochte heeft zich aan de gunſte des volks verleent [3]. Ende hebbende den Hondertman doorvraaght, naardien hy bevond, *dat men gezocht hadt hem een misdaadt op te leggen en te dooden*: beval *dien te ſtraffen*, niet zoo zeer uit hoope van leeven, als gramſchap op den doodtſlaager, om dat de zelfſte, zynde een van de ombrengers van Clodius Macer, de handen bloedigh van 't bloedt des Steedehouders weederom hadt aangebraght [4] tot den moordt des Voorburgermeeſters. Hebbende daarnaa, door een anxtigh plakkaat, de Carthaginenſen begraauwt, en pleeghd' hy ook de gewoonlyke dienſten niet: zich houdende geſlooten binnen 's huis; op dat 'er by geval geen' oorzaak van nieuwe beroerte ontſtonde. Maar als de verſleegenheit des volx, de ſtraffe des Hondertmans, en waarheit en leugen, vergroot naa de wyze der fame, tot kennis van Feſtus quaamen, zond hy ruiters om Piſo te dooden. Deeze, ſnellyk voortsgerukt, breeken by de duiſternis noch van 't aangevangen licht ten huize des Voorburgermeeſters in, met d'uitgetooge zwaarden, zonder, voor een groot deel, Piſo te kennen: om dat hy Pœnen hulpelingen en Mauren tot dien doodtſlagh verkooren hadt. Ontmoetende, niet verre van zyn' ſlaapkaamer, eenen ſlaaf, vraaghden zy *wie, en waar Piſo was?* De ſlaaf, met een loflyke [5] leugen, antwoordde *dat hy Piſo was*; en word terſtondt om hals gebraght. Ende niet langh daarnaa maakt men Piſo af. Want Bebius Maſſa, die hem kende [6], was 'er by, een van de Verzorgers oover Afryken: reedts alstoen ten bederve van alle de beſten dienende, en die dikwyls weederom oorzaak ſtrekken zal aan de ellenden, die wy thans geleeden hebben. Feſtus is van Adrumetum, daar hy was blyven ſtal houden, om den afloop te beloeren [7], naa de keurbende getoogen, en heeft den Leegermeeſter Cetronius Piſanus gebooden te binden, om eige ſtribbelingen [8] tuſſen hen tween: maar hy noemd' hem *Piſoos trauwant*, en heeft zommige ſoldaaten en Hondertmans geſtraft, andren geloont: nocht een nocht ander naa verdienſten, maar om te doen gelooven, dat hy een oorlogh gedempt hadt. Thans vergelykt [9] hy de tweedraght tuſſen de Ophenſen en Leptitaanen, die, in 't eerſt niet zoo heftelyk, met rooven van vruchten en vee, door de boeren, nu met waapenen en in ſlaghorde, gedreeven werdt.

Maar Piſo doet hem dooden.

50

Feſtus zend ruiters om Piſo af te maaken.

Wonderbaare trouw van een' ſlaaf, die zich voor zyn heer laat dooden. Piſoos einde.

Feſtus ſtraft en loont zommigen, doch niet rechtvaardighlyk.

Hy ſlecht de twiſt tuſſen d'Ophenſen en Leptitaanen.

1 *Indiligentia*. 2 *Indicio*. 3 *Permiſit*: *nochte gaf zich te handelen aan de gunſte des volks*. 4 *Quam te werk ſtellen*. 5 *Egregio*: *uitneemende*. 6 *Qui noſceret*: *om hem te kennen*. 7 *Speculabundus*: *om oogh in 't zeil te houden*. 8 *Simultates*. 9 *Componit*; *beſlecht hy*.

werdt. Want het Ophenſer volk, zynde zwakker van getal, hadt de Garamanten op de been gebraght [1], een ongetemt geſlaght, en dat veele ſtruikrooveryen aanrechtte onder de grensgebuiren. Waar door, de Leptitaanen in groote benaautheit geraakwt aaren, ende, zynde hunne akkers wyd en breed verwoeſt, binnen de veſten teuterden [2]. Tot dat, door tuſſenkomſt der regementen en vlerken, de Garamanten verſtrooit werden, en alle de buit weeder gekreegen, uitgezeidt dien zy, plenkende door d'ongenaakelyke hoeven [3], aan veerder gezeete

51 luiden verkoft hadden. Maar Veſpaſianus, naa den ſlagh van Cremone, en gelukkige tydingen van alle kanten, werdt verwittight, door veelen van allerley ſtaat, die met gelyke ſtoutheit en fortuin, zich op de winterſche zee gewaaght hadden, *hoe Vitellius gevallen was*. By hem verſcheenen gezanten van Koningh Vologeſes, aanbiedende *veertigh duizendt Parthiſche ruiters*. Heerlyk was 't en een' vreughde, aangezocht te worden van zoo groot een byſtandt der bondtgenooten, en des niet van doen te hebben. Men dankte Vologeſes, en beval hem *gezanten aan de Vroedtſchap te ſchikken, ende hy hadt te weeten dat het pais was*. Veſpaſianus, hebbende zyn' zinnen gewendt [4] naa Italië, en de zaaken der ſtadt, vernamp quaadt gerucht van Domitianus: *als oft hy de grenzen zyner jeughdt, en 't geen eenen zoone toeſtaat [5], te buiten gingh*. Derhalven leevert hy het dapperſte deel des heirs aan Ti-

52 tus, om de reſt der Judaïſche oorlooge te volvoeren. Men zeide, dat Titus, voor zyn afſcheidt, met veele reedenen by zynen vaader, gebeeden hadt, *dat hy niet reukeloozelyk, door't aangeeven van de bewroegers, ontſtaake: en zich effen [6] en verzoenlyk jeegens zynen zoon liete vinden, dat nocht keurbenden, nocht vlooten zoo ſtyve veſtingen des ryx waaren, als getal van kinderen. Want de vrienden werden door tydt, fortuine, ſomwyls door begeerlykheeden, oft doolingen, verminderd, oovergezet [7], heel wegh genoomen [8]: yder was onſcheidelyk van zyn eigen bloedt: maar booven al, de Vorſten; welker voorſpoedt ook by andren genooten werdt, teegenſpoedt hunnen verknochtſten raakte. De broeders zelf zouden niet eendraghtigh blyven, ten waar de vaader hun exempel verſtrekte*. Veſpaſianus, niet eeven zeer verzacht teegens Domitianus, als verheught in de trouwhartigheit [9] van Titus, heet hem *goedes moedts te zyn, en door oorlogh en waapenen den Staat op te beuren: voor den pais, en't huis zouw hy zorgen*. Toen doet hy de ſnelſte der ſchee-

Veſpaſianus kryght tydingh van zyn oovverwinning in Italië.

Gezanten van Vologeſes met aanbieding van byſtandt.

Domitianus by zyn vaader verdacht.

Titus goedhartigheit teegens Domitianus, dien hy by zynen vaader pooght te verbidden.

1 *Exciverat*: uitgebitſt. 2 *Trepidabant*: tzidderden. 3 *Vagi per inacceſſa mapalium*. 4 *Intentus*. 5 *Conceſſa*: geoorlooft is. 6 *Integrum*: ongenoomen. 7 *Transferri*. 8 *Deſinere*. 9 *Pietate*.

ſcheepen gelaaden met kooren ter zee gaan, die noch wreedt was. Te weeten de ſtadt wipte in zulken gevaar, dat 'er meer niet, dan voor tien daagen, koorens in de ſchuuren was, als de toevoer van Veſpaſianus haar te baate quam. De zorge van 't Capitolie te herbouwen, heeft hy aan L. Veſtinus opgeleidt, eenen man van de Ridderlyke orde, maar in achtbaarheit en faame onder de treflykſten. De Wichelaars[1], van hem verzaamelt, vermaanden *dat men het ooverſchot der voorige kerke naa de poelen te vervoeren hadt, den tempel in de zelfſte vooren*[2] *te ſtellen. Dat de Gooden d'oude form niet wilden verandert hebben.* Op den eenentwintighſten van Junius, zynde een heldre dagh, is de ganſche plaats, die tot den tempel gewydt werdt, beknoopt met ſluyers[3] en kranſſen. Daar binnen traaden ſoldaaten, die gelukkige[4] naamen hadden, met gelukkige takken. De Veſtale maaghden daarnaa met jongens en meiskens, bevaadert en bemoedert[5], ooverſpoelden ze met waater, geſchept uit de beeken, bronnen, en ſtroomen. De Schout Helvidius Priſcus, toen, (terwyl de Prieſter[6] Plautius Elianus hem voorgingh) hebbende het erf gezuivert[7], met zoghſchaapſtieroffer[8], en 't ingewandt op een' zoode geleevert, badt Jupyn, Juno, Minerve, en de Schutsgooden des ryks[9], *het aangevangen werk te zeegenen*[10], *en hunne wooninge, begonnen door de godtsvrucht der menſchen, met de godtlyke hulpe te verheffen*, en raakte de ſluyers aan, daar een ſteen meê gebonden en de touwen in verknocht waaren. Teffens trokken de andre Majeſtraaten, en Prieſters[11], en Raadtsperzoonen, en de Ridderſchap, en een groot deel des volx, den weldigen ſteen voorts, zich tſchrap ſtellende[12], met yver en vroolykheit. Ende werden tot veele ſteeden[13] in den grondtſlag geworpen ſtukken[14] zilvers en goudts, en d'eerſtelingen der meetaalen, in geene oovens gepynight[15], maar gelyk zy geteelt worden. De Wichelaars zeiden te vooren, *dat men't werk niet verachteloozen*[16] *moeſt, met ſteen oft goudt, dat tot yet anders verordent was.* In hooghte werdt de kerk vergroot. Dit geloofde men alleenlyk door den godsdienſt[17] toegelaaten te zyn, ende aan de heerlykheit des voorigen tempels ontbrooken te hebben, daar zulk een' meenighte van menſchen in te bergen ſtondt[18]. De doodt van Vitellius, daarentuſſen, gehoort door de Galliën en

Veſpaſianus zendt kooren ſcheepen naar Roome, daar weinigh voorraad was. 53

Hy ſtelt orde op 't herbouwen van 't Kapitolie.

Plechtigheeden daar ontrent gebruikt.

De tempel wordt hooger gebouwt.

54

1 *Auruſpices.* 2 *Veſtigiis*: *voetſtappen.* 3 *Vittis*: *ſnoeren.* 4 *Fauſta*: *ſpoedtduidende.* 5 *Patrimis matrimiſque.* 6 *Pontifice.* 7 *Luſtrata.* 8 *Suovetaurilibus. Lapſ.* 9 *Præſidesque imperii Deos.* 10 *Proſperarent.* 11 *Sacerdotes.* 12 *Connixi.* 13 *Paſſim*: *veele plaatzen, hier en daar* 14 *Stipes.* 15 *Victæ*: *verwonnen, geleeden hebbende.* 16 *Temerare*: *onteeren:* 17 *Religio.* 18 *Retinenda*: *laaten.*

Civilis verk'aart zich oopentlyk vyandt der Romainen.

Germaniën, hadt het oorlogh verdubbelt. Want Civilis, laatende de beveinſtheit [1] vaaren, beſtondt op 't Roomſche volk te ſtorten. De Vitelliaanſche keurbenden hadden liever d'uitheemſche ſlaaverny, dan Veſpaſianus t'eenen Veldtheer. De Gallen hadden 't hart opgeheeven, ſchattende dat de fortuin onzer heiren oover al de zelfſte was. Zynde 't gerucht onder den man, *dat de Mœſiſche en Pannoniſche winterleegers van de Sarmaten en Dacen omleegert waaren*, verzierde men zulks meede van Brittannië. Maar niets en dreef hen zoo zeer om te gelooven, dat het eindt des ryks voorhanden was, dan de brandt van 't Capitolie. *Dat ouwlinx de ſtadt, van de Gallen was ingenoomen; maar mits 't heetblyven van Jupyns zeetel, het ryk blyven ſtaan. Dat nu, met het nootlottigh vuur, teeken der heemelſche gramſchap, gegeeven was.* Ende zongen de Druïden, met ydel oovergeloof, *dat het bezit der menſchelyke dingen, den geſlaghten aen ginszyde der Alpen werdt toegeduidt.* Ook liep 'er faame, *dat de treflykſten der Galliën, gezonden van Otho teegens Vitellius, voor hun afſcheiden, verbondt gemaakt hadden, dat zy de vryheit niet verzuimen zouden, zoo 't Roomſche volk, door geduurige ry van burgeroorloogen, en inwendige ellenden, gebrooken wierdt* [2]. Voor den doodtſlagh van Flaccus Hordeonius is 'er niets uitgebrooken, waar uit men eenigh vloekverwantſchap verſtondt. Als Hordeonius omgebragh was, gingen de booden oover en weeder, tuſſen Civilis en Claſſicus Overſte van de vlerke der Treveren. Claſſicus oovertrof d'andren in aadel en rykdoom: hy was van Koninklyken geſlaghte, en van heldere afkomſt in pais en oorlogh. De zelfſte roemde zich, uit zyne voorouders, meer vyandt dan bondtgenoot des Roomſchen volks te zyn [3]. Julius Tutor en Julius Sabinus menghden der zich meê, deez een Trevir, deez een Lingon. Tutor was van Vitellius geſtelt oover den oever des Ryns: Sabinus werdt, booven zyn ingeboore ydelheit, door de gloorie van valſche afkoomſt [4] ontſteeken, *dat zyn' oovergrootmoeder aan den vergooden Julius, als hy in de Galliën oorlooghde, met lichaam en ooverſpel behaaght hadt.* Deeze peilden de gemoeden der andren, met heimelyk geſprek. Als zy de geenen, die hun bequaam dochten, door meedeweetenſchap [5] verknocht hadden, koomen zy te zaamen, t'eenen bezondren [6] huize, in d'Agrippinenſer bouwſtadt. Want in 't gemeen [7] hadt de burgery een' afgryzen

De brandt van 't Capitolie moedight de Germaanen.

55

Civilis handelt met Claſſicus.

Daar zich Tutor en Sabinus meê mengen.

1 *'t Ontveinzen.* 2 *Fregiſſent: geraabraakt.* 3 *Mercerus leeſt: Ipſe è majoribus ſuis hoſtes Populi Romani quam ſocios jactabat: De zelfſte roemde meer de geenen uit zyne voorouders, die vyanden, dan die bondtgenooten des Roomſchen volks geweeſt waaren.* 4 *Stirpis: ſtamme.* 5 *Conſcientia.* 6 *Privatam: onderdaans.* 7 *Publice.*

zen van zulk beſtaan. Doch eenigen van de Ubiën en Tongren verſchee-
nen onder hen. Maar de meeſte maght was by de Treveren en Lingo-
nen. En z' en hebben geen langh marren van raadtſlaan verdraagen.
Men ſchreeuwt 'er op, om ſtrydt: *dat het Roomſche volk verwoedt*
was in tweedraght, De keurbenden waaren verſlaagen, Italiè verwoeſt,
de ſtadt ('t welk 't meeſt was) werdt oovervallen [1], *alle heiren, elk*
met zyn oorloogh, van elkandren gehouden [2]. *Indien de Alpen geſterkt*
wierden met bezettingh, zoo zouden, naa 't begroeyen der vryheit, de
Galliën afzien, wat grenzen hunner krachten zy begeeeen zouden. Dit
teffens gezeidt en goedt gevonden. Noopende 't ooverſchot van 't Vi-
telliaanſche heir, viel twyfeling. Veelen verſtonden, *dat men die*
oproerigen, trouwloozen, bezoedelden met het bloedt hunner Hooftlui-
den, ombrengen moeſt. De reede tot ſpaaren hieldt d'ooverhandt, *op*
dat zy, mits 't weghneemen van de hoope der vergiffenis, door geen' ſtyf-
zinnigheit ontſteeken wierden. Men hadt hen veeleer tot bondtgenoodt-
ſchap aan te lokken. Als de Steedehouders der keurbenden alleenlyk om-
gebracht werden, de reſt van 't graauw zoude, door 't gewiſſe [3] *zyner*
ſchelmſtukken, en hoope van ſtraffeloosheit, lichtelyk toevallen. Zulke
was de form der eerſte zaameninge [4]. Ende werden, door de Galliën,
verwekkers der oorlooge gezonden. Zy zelf veinsden gevolghzaam-
heit, om Vocula min op zyn hoede t'onderdrukken. Ook ontbrak
het aan geenen, die 't boodtſchapten aan Vocula. Maar hy hadt geen'
krachten om hen te bedwingen, zynde de keurbenden onvol [5] en onge-
trouw. Waanende, tuſſen waifelige [6] ſoldaaten en verborge vyanden,
't beſt dat men jeegenwoordelyk doen kon, te werk te gaan [7] met gely-
ke [8] ontveinzing, en met de zelffte treeken, waar meede men 't op
hem voorhadt, gaat hy van daar naa d'Agrippinenſer bouwſtadt. Der-
waarts is Claudius Labeo, die ik gezeidt heb, dat gevangen en buiten
de vergaadering, naa Friſië gezonden was, koomen vluchten,
hebbende zyn' wachters omgekoft [9]. Ende op beloften, *zoo men hem by-*
ſtandt gaave, dat hy naa de Batavieren gaan, en 't maghtighſte deel der
burgerye weeder tot het Roomſche bondtgenoodtſchap trekken zoude:
hebbende ontfangen een maatelyke troep voetknechten en ruiteren,
heeft, zonder iets by de Batavieren te darren beſtaan, eenigen van
de Nerviën en Bethaſiën in waapen gerukt. Ende ooverliep hy, meer
ſteelsgewyze, dan met oorlogh, de Caninefaten en Marſacen. Vocu-

Aanhitzingen tot afval.

56 Die daar op volgh Ooverlegh aangaande de keurbenden.

Men zendt aan d'andre Gallen.

Voculage-waarſchout, maar heeft geen maght om 't quaadt te keeren

Claudius Labeo roept op de Cananiaten en Marſacen.

1 *Capi.* 2 *Diſtineri: belemmert gehouden.* 3 *Conſcientia.* 4 *Concilii: raadtsplegginge.* 5 *Infrequentibus.* 6 *Ambiguos.* 7 *Graſſari.* 8 *Mutua.* 9 *Corrupti.*

57 la gelokt, door 't bedrogh der Gallen, toogh naa den vyandt toe. Ende was hy niet verre van Veterea, als Claſſicus en Tutor, voortsgetrokkén onder ſchyn van te verſpieden, 't verbondt met de Germaniſche Hooftluiden veſtighden. Ende alstoen eerſt zich afzonderende van de keurbenden, omheinen zy hun leeger met eenen wal op zich zelven [1]: Vocula hun aantuigende [2], *dat de Roomſche zaake niet zoo zeer door de burgerlyke waapenen verwart [3] was, dat ze ook van de Treveren en Lingonen behoefde verſmaadt te werden. Daar ſchooten noch oover getrouwe wingeweſten, ooverhandige [4] heiren, de fortuin des ryks, en Gooden tot wraake [5]. Alzoo waaren ouwlinx Sacrovir en de Æduën, onlanx Vindex en de Galliën, door enkele ſtryden teffens ten val gekoomen. De breekers der verbonden hadden weederom de zelfſte Godtheeden [6], 't zelfſte noodtlot, te verwachten. Beeter waaren hunne gemoeden aan den vergooden Julius en vergooden Auguſtus bekent geweeſt. Galba en't ſtaaken [7] der ſchattingen hadden hen den vyandtlyken moedt doen aantrekken [8]. Nu waaren zy vyanden, om dat de ſlaaverny zacht was: als zy berooft en uitgeſchudt [9] zouden zyn, zouden ze vrienden weezen.* Dit forſſelyk geſprooken hebbende, naardien hy Claſſicus en Tutor in trouwloosheit zagh volſtaan; keert hy zynen wegh, en trekt naa Noveſium. De Gallen ſloegen needer in zeekere velden, twee mylen van daar geleegen. Daar kocht men de gemoeden der oover en weedergaande Hondertmannen en ſoldaaten: op dat (een onbekent laſterſtuk) het Roomſche heir eedt aan uitheemſchen zwoere, en het pandt voor zoo groot een' ſchelmery, door 't dooden en boeyen der Steedehouderen, gegeeven wierde. Vocula (alhoewel veelen hem tot de vlucht rieden) verſtaande dat men hart hebben moeſt [10], heeft, naa't beroepen der zaameninge, in deezer wyze geredeneert. *Nooit voerd' ik woordt by u, met grooter bekommering voor u lieden, oft minder zorge voor my zelven. Want dat men oover myn bederf uit is, hoor ik gaarne: en verwacht, in zoo veel onheilen van den vyandt [11], de doodt als een eindt der ellenden. Uwer ſchaamt en erbarmt my, teegens de welke geen ſtrydt oft ſpits toegerust wordt. Want dat is de billikheit der waapenen, en't recht der vyanden. Claſſicus hoopt dat hy oorlogh teegens't Roomſche volk, met uw' handen zal voeren: en ſtelt het ryk en den eedt der Galliën ten toon. Ontbreeken ons dan zoo verre, (indien ons jeegenwoordelyk de fortuin en vroomheit verlaaten) ook*

De Treveren en Lingonen wyken van de keurbenden.

Vocula tracht den afval te keeren.

Trekt naar Noveſium.

De Gallen poogen de Romainen zelfs tot zich te lokken.

58 Voculaas reede om de keurbenden tot p'icht te houden.

de

1 *Proprio vallo*: met een' eigen wal. 2 *Obteſtante*: betuigende. 3 *Turbatam*. 4 *Victores*. 5 *Ultores* 6 *Numina*. 7 *Infracta*: minderen. 8 *Induiſſe*. 9 *Kaal en berooit*. 10 *Audendum*: darren. 11 *Malis hoſtium*.

de ouwde exemplen? Hoe dikwils hebben de Roomſche keurbenden liever gewenſcht te vergaan, op dat men haar van haare plaats niet dreeve? Onze bondtgenooten hebben meenighmaals verdraagen, dat men hunne ſteeden uitrooide, en hen met huisvrouwen en kinderen verbernde. Ende was 't loon huns onderganx niet anders dan de trouw en de faam. De keurbenden tot Vetera ſtaan, daar 't 'er meeſt op aankomt, de armoede en beleegering uit, nochte worden door ſchrik oft beloften afgewoogen[1]*. Wy, booven waapenen, en mannen, en treflyke ſterkte van leeger, hebben kooren en toevoer om te ſtrekken, alwaar 't tot een langk oorlogk. Onlanx is 'er ook geldts genoegh geweeſt tot de ſchenkaadje: de welke, 't zy gy liever hebt te duiden dat ze u van Veſpaſianus, oft dat z' u van Vitellius gegeeven is, gy zeeker van Roomſchen Veldtheer ontfangen hebt. Verwinners in zoo veele oorloogen, die by Gelduba, by Vetera, den vyandt zoo meenighmaal verſtrooit hebt, zoo gy t'zaaght voor de ſpits, 't is wel een onwaardigheit. Maar daar zyn wal en muuren, en treeken om te ſleipen, tot dat uit de naaſte wingeweſten hultroepen en heiren t'zaamen loopen. Zeeker laat my u mishaagen. Daar zyn andre Steedehouders, Kornellen, ten laatſten een Hondertman oft ſoldaat. Op dat deeze grouwel*[2] *niet oover den ganſchen aardekloot ruchtbaar worde, dat Civilis en Claſſicus u voor trauwanten gebruiken zullen, om tot Italië in te vallen. Wat zult gy, zoo de Germaanen en Gallen u naa de veſten der ſtadt voeren, de waapenen op uw vaaderlandt vellen*[3]*? De geeſt t'ziddert my, door 't verbeelden van zoo groot een laſterſtuk. Zal men voor den Trever Tutor ſchildtwacht ſtaan? Zal een Batavier de leuze des oorloghs geeven? zult gy de drommen der Germaanen voort vol maaken? Wat zal daarnaa de uitgangh van't ſchelmſtuk zyn? als de Roomſche keurbenden zich teegens u uitſtrekken: zult gy ooverloopers uit ooverloopers, verraaders uit verraaders wordende, tuſſen den verſchen en ouwden eedt*[4] *gaan dwaalen, gehaat van de Gooden? U, Jupyn, allerbeſte, allergrootſte, dien wy, achthondertentwintigh jaaren lang, met zoo veele triomfen geëert hebben: U Quirinus vaader der Roomſche ſtadt, bid ik en ſmeek ik*[5]*, dat, zoo't u niet ter herte gegaan heeft, dat dit leeger, onder myn Hooftmanſchap, zoude onbederven en onbezoedelt*[6] *bewaart blyven, maar dat gy't zeeker van Tutor en Claſſicus niet laat bezoedelen en vuil maaken. Dat gy den Roomſchen ſoldaaten onnoozelheit verſtrekt, oft een tydtlyk*[7] *en ſchaadeloos berouw. Verſcheide-* 59

1 *Dimoventur: bewoogen.* 2 *Prodigium: wondergrouwel.* 3 *Uw vaaderlandt met waapenen aantaſten?* 4 *De zin ſchynt: iet weetende oft gy u aan den verſchen, oft aan den ouden eedt hebt te houden.* 5 *Veneror: verootmoedige my.* 6 *Intemerata.* 7 *Maturam: vroeg, ryp.*

ner wyze werdt de reede opgenoomen, tuſſen hoope en vreez, en ſchaamt. Vocula van daar gegaan, en zyn uiterſte betrachtende, werdt door zyn vryelingen en ſlaaven belet d'allervuilſte doodt willigh voor te koomen. Ende Claſſicus, zeindende Æmilius Longinus, verlaater der eerſte keurbende, heeft zynen doodtſlagh geſpoeit. De Steedehouders Herennius en Numiſius te boeyen, ſcheen genoegh. Hebbende daarnaa de teekenen der Roomſche veldtheerſchappye [2] aangedaan, is hy in 't leeger gekoomen. Ende hem, alhoewel verhart tot allerley ſchelmſtuk, heeft het ontbrooken aan meer woorden, dan om den eedt voor te leezen [3]. De geenen die daar teegenwoordigh waaren zwoeren voor 't ryk der Galliën. Den ombrenger van Vocula heeft hy met hooge krysorde verheeven, den reſt, naar dat elk zich in laſterſtukken gequeeten hadt. Daarnaa werden de zorgen verdeelt tuſſen Tutor en Claſſicus. Tutor, omringende de Agrippinenſen met een' maghtige troep, brenght hen, en al wat 'er was van ſoldaaten aan den boovenſten oever des Ryns, onder den zelven eedt. Naa 't dooden van de Kornellen tot Magontiacum, en van den Leegerooverſte, die geweigert hadden, gebiedt Claſſicus *de bedorvenſten der oovergegeevenen, hunnen wegh naa de beleegerden te neemen*, met vertoogh, van vergiffenis, *zoo zy zich naa den tydt ſchikten* [4]. *Dat 'er anders geen' hoope was. Dat zy den honger, 't yzer, en 't uiterſte zouden moeten lyden.* Die gezonden waaren, voeghden 'er by, hun eigen exempel.

60 De beleegerden werden ter eener zyde van de trouwe, ter andre van de armoede, tuſſen eere en 't laſterſtuk oover en weeder getrokken. Met het marren, ontbrak hun gewoonlyk en ongewoonlyk voedtſel; zynde verteert werkbeeſten [5], en paarden, en andre dieren, die heilloos [6] en gruwzaam [7], door de noodt tot nutting bekeert worden. Ten laatſten, uit pluizende de ſpruiten en ſtruiken, en de kruiden gegroeit tuſſen de ſteenen, zyn zy een' leere [8] geweeſt van ellendigheeden en lydtzaamheit: tot dat zy den treflyken lof, met een ſchandelyk eindt, bekladden, biddende, door Gezanten aan Civilis geſchikt, *om 't leeven*. Ende werden hunne gebeeden niet aangenoomen, voor zy zwoeren den eedt [9] der Galliën. Alstoen, bedongen hebbende *den buit des leegers*, geeft hy hun wachters, die 't geldt, de zoetelaars, de pakken zouden aanhouden, en die hen luiden, lichtgelaaden weghgaande, geleiden zouden [10]. Ontrent by den vyfden ſteen, ryzen de Germaanen

Werdt gedoodt.

De Romainen doen den Gallen eedt.

Ook d'Agrippinenſen en anderen.

De beleegerden te Vetera door honger geperſt, doen den zelven eedt.

1 *Sponte*: zelf. 2 *Romani imperii*. 3 *Recitaret*: op te zeggen. 4 *Si præſentia ſequerentur*. 5 *Jumentis*: laſtvee. 6 *Profana*. 7 *Fœda*: onguur. 8 *Documentum*. 9 *In verba*: de gehoorzaamheit. 10 *Proſequerentur*.

nen op, en ranzen d'onverhoedtſche troep aan. Yder ſtrydtbaarſte is, daar hy ſtondt[1], veelen zyn plenkende[2] needergeſtort. De reſt keert voorvluchtigh naa 't leeger: klaagende zeeker Civilis, en graauwende[3] op de Germaanen, *als oft zy uit ſchelmery, de trouwe braaken.* Oft dit geveinſt werk geweeſt zy, oft dat hy de woedenden niet hebbe kunnen weederhouden, wordt weenigh beveſtight. Als 't leeger uitgeplondert werdt, werpen z''er de toortſen in. Ende alle die van den ſtrydt oovergeſchooten waaren, heeft de brandt verzwolgen. Civilis heeft zyn hair, dat hy, volgends zyn' barbariſche beedelofte[4], gedaan naa 't neemen der waapenen teegens de Romainen, uitgekemt en gekruift droegh, eerſt naa 't volbrengen van den moordt der keurbenden, afgeleidt. Ende gaf men hem naa, dat hy aan zyn kleen zoontjen eenigen der gevangenen ten doel geſtelt hadt[5], om hen met kinderpylen, en ſchichten te doornaagelen. Voor de reſt, hy heeft nochte zich nocht eenigen Batavier, onder den eedt der Galliën gebracht: zich vertrouwende op de maght der Germaanen, en zynde (zoo men om 't bezit der dingen teegens de Gallen te ſtryden hadt) wydtberoemt[6] door faame, en hun oovertreffende[7]. Mumius Lupercus, Steedehouderoover een' keurbende, werdt, onder de ſchenkaadjen, aan Velleda gezonden. Die maaght, van 't geſlaght[8] der Bructeren, heerſchte in 't wyde: op d'oude wyze by de Germaanen, naa de welke zy veele wyven achten voot verklaarſters[9] van 't noodtlot, en by aangroey des oovergeloofs, voor Goodinnen. Ende is alstoen de achtbaarheit van Velleda toegenoomen. Want zy hadt *den Germaanen hunnen voorſpoedt, en 't uitrooyen der keurbenden* voorzeidt. Maar Lupercus werdt onderweege omgebracht. Weinigen der Hondertmannen en Kornellen, in Gallië gebooren, worden geſpaart, tot onderpandt des bondgenoodtſchaps. De winterleegers der regementen, vlerken, keurbenden, werden uitgerooit en verbrandt: en alleenlyk oovergelaaten de geenen die tot Magontiacum en Vindoniſſe geleegen zyn. Der dertiende keurbende, met de hulptroepen teffens oovergegeeven, werdt gebooden van Noveſium oover te gaan naa de bouwſtadt der Treveren, en haar zeekre dagh geſtelt, binnen den welken zy uit het leeger te ſcheiden hadt. Alle den tuſſentydt, braghten zy met verſcheidene zorgen toe: de vuidighſten, in 't ſaagen door 't exempel der verſlaagenen by Vetera; 't beſte deel in ſchaamte, en 't ooverdenken der oneere, *wat dat*

Men houdt hun geen woordt.

61 Civilis leit zyn hair af.

Geen Batavier onder den eedt der Gallen.

De maaght Velleda in hooge achtbaarheit by de Germaanen.

De winterleegers der Romainen

62 uitgerooit.

De XIII keurbende belaſt naar Noveſium te trekken.

1 *In veſtigio: in zyn voedtſtap.* 2 *Palantes.* 3 *Querente: krieghlende.* 4 *Voto.* 5 *Obtuliſſe voorgeworpen,* 6 *Inclytus.* 7 *Potior.* 8 *Nationis.* 9 *Futidicas.*

dat voor een reize zyn zouw, wie Leidtsman oover wegh, en dat alles ſtondt aan't welbehaagen[1] *der geenen, die zy heeren oover hun leeven en doodt gemaakt hadden.* Andren, zonder eenige zorge voor oneer, hingen om zich hun geldt, en alles wat zy liefſt hadden. Zommigen maakten de waapenen veirdigh, en ruſtten zich, als ten ſtryde, toe. Dit betraghtende[2] quam hun de uur der reize oover, droever dan't verwachten. Want binnen den wal was d'afzichtigheit[3] niet eeven merkelyk: 't veldt en de dagh ontdekte de ſchandtvlek[4]. De beelden der Veltheeren afgerukt, de krysteekens ongeſiert[5], daar de vendels[6] der Gallen ter weederzyde blonken: een' zwygende togh, en gelyk een' lange uitvaart. De Hooftman[7] was Claudius Sanctus, met uitgedolven[8] ooge, gruwzaam[9] van aanſchyn, zwakker van inborſt[10]. 'T laſterſtuk wordt verdubbelt, naa dat d'anderde keurbende, hebbende 't leeger tot Bonne verlaaten, zich onder hen gemenght hadt. Ende, zynde de faame van 't vangen der keurbenden uitgebreidt[11], quaamen alle, die luttel te vooren t'zidderden voor den naam der Romainen, voortsloopen, ten akken, daaken, en tot alle hoeken uitgeſtort, dien 't ongewoon ſchouwſpel al te wel ſmaakte[12]. De Picentiner vlerk kon de blydtſchap des tergenden[13] graauws niet verdraagen. Ende verſmaadende de beloften oft dreigementen, gaan zy deur, naa Magontiacum: en ontmoetende, by geval, Longinus den ombrenger van Vocula, bewerpen zy hem met ſchichten[14], maakende een begin om zich voortaan van hunne ſchuldt te quyten. De keurbenden, zonder eenighſins van wegh te veranderen, ſlaan zich needer, voor de veſten der Treveren. 63 Civilis en Claſſicus, zich verheffende op de voorſpoedt, twyfelden oft zy hunnen heiren zouden toelaaten d'Agrippiner bouwſtadt te plonderen. Door wreedtheit van aardt, en begeerte naa buit, werden zy tot het uitrooyen der ſteede getrokken. In den weege was de reede der oorlooge, en de faam van zachtmoedigheit, nut voor aanvangers eener nieuwe heerſchappye. Civilis werdt ook geboogen door gedachtenis van weldaadt, om dat zy zynen zoone, die ter eerſte beweegenis der dingen in d'Agrippinenſer bouwſtadt achterhaalt was, eerlyk bewaart hadden. Maar de burgery werdt benydt van de Ooverrynſche volken, om haaren rykdoom, en groey[15]. Ende waanden zy dat het oorlogh anders geen eindt neemen kon, 't en waare die woonplaats allen Germaanen, zonder onderſcheidt[16], oopen ſtonde; oft dat

Een ſchandelyke en droeve tocht.

De bende van 't graau beſpot.

Een vlerk maakt zich wegh.

Men ſtaat in twyffel of men d'Agrippyner bouſtadt zal uitrooien.

Civilis neight tot zachtigheit.

1 *Arbitrio: goetdduncken.* 2 *Meditantibus: bepeinzende.* 3 *Deformitas.* 4 *Ignominiam.* 5 *Inhonora. Lipſ.* 6 *Vexillis.* 7 *Dux: Leidtsman.* 8 *Uitgeſteeken.* 9 *Dirus.* 10 *Ingenio.* 11 *Vulgata.* 12 *Fruebantur.* 13 *Inſultantis: ſarrenden.* 14 *Telis.* 15 *Auctu: wasdom, vermeerderingh.* 16 *Promiſcua.*

dat zy om verre geworpen, ook de Ubiën verſtrooit hadde. De 64
Tenctteren, derhalven, een volk afgezondert door den Ryn, beveelen afgeſchikten gezanten, hunnen laſt by de zaameningh der Agrippinenſen te oopenen [1]. Den welken de forsſte van de Gezanten, in deezer wyze, heeft voortgebraght: *Wy danken den gemeenen Gooden, maar booven al den voorneemſten der Gooden Mars, dat gy weeder tot het lichaam en den naam van Germanië gekeert zyt: en verheugen ons met u* [2], *dat gy ten laatſten vry onder vrye luiden zult weezen. Want, tot deezen dagh toe, hadden de Romainen de ſtroomen en den aardtboodem, en eenigerwyze den hemel* [3] *zelf geſlooten; om onze t'zaamenſpraak en byeenkomſt te weeren; ofte, 't welk ſmaadelyker is voor mannen geboorent tot de waapenen, op dat wy ongewaapent, en bynaa naakt, onder wachters en betaalingh* [4] *by een quaamen. Maar, op dat onze vrundtſchap en maatſchappy in der eeuwigheit moogen van waarde gehouden werden, zoo vordren wy van u, dat gy de muuren der bouwſtadt, veſtingen der ſlaavernye, afwerpt* [5]. ZELFS *de wilde dieren, zoo men ze geſlooten houdt, vergeeten hunner moedigheit* [6]. *Dat gy alle Romainen, binnen uwe grenzen, om hals brenght.* NIET *lichtelyk mengen zich vryheit en heeren. Dat de goederen der omgebraghten ten gemeenen voordeele bekeert werden* [7]: *op dat niemandt iets verbergen, oft zyn' zaak afzondren mooge. Dat het ons en u geoorlooft zy den eenen en den andren oever te bouwen, gelyk eertyds onzen voorouwdren.* GELYK *de naatuur het licht en de nacht voor alle menſchen, alzoo heeft zy alle landen* [8] *voor vroome mannen geoopent. Vat weederom aan, doet aan, de inſtellingen en zeeden* [9] *des vaaderlandts, met afbreuk der welluſten, met de welke de Romainen meer vermoogen teegens hunne onderzaaten, dan met de waapenen. Zynde een zuiver en oprecht* [10] *volk, dat de ſlaaverny vergeeten zal hebben, zult gy eeven veel zyn als andren, oft oover andren heerſchen.* D'Agrippinenſen, hebbende tydt op raadtſlaagen genoomen, 65
naadien de vreeze voor het toekoomende niet toeliet de voorwaarden aan te gaan, nochte de jeegenwoordige geleegenheit, de zelve oopentlyk [11] te verſmaaden, antwoorden op deezer wyze: *D'eerſte moogelykheit om ons te vryen, hebben wy met meer graagheits dan voorzichtigheits* [12] *aanveirt; op dat wy ons by u, en andre Germaanen, onze bloedtverwanten, vervoegen moghten. De muuren der ſtadt, terwyl de Roomſche heiren zich op 't meeſte verzaamelen, is 't ons veiliger te ſterken,*

Straffe aanſpraak der Tenctteren aan d'Agrippinenſers.

Voorzichtigh antwoordt.

1 *Edi. uiten.* 2 *Vobiſque gratulamur.* 3 *Cælum: de lucht.* 4 *Pretio.* 5 *Detrahatis.* 6 *Virtutis: vroomheit, deughde.* 7 *In medium cedant: voor den dagh gebracht worden.* 8 *'T aardtryk.* 9 *Cultum.* 10 *Integer.* 11 *Palam: plat uit.* 12 *Verhoetheits.*

dan af te werpen. Zoo eenige uit boorlingen [1] *uit Italië of der wingewesten, binnen onze grenzen geweest zyn, die heeft het oorlogh verteert: oft yder is naa zyn woonplaats* [2] *hervlooden. Degeenen, die ouwlinx herwaarts gevoert* [3]*, en met ons door huwelyk verzaamt, die thans voortsgekoomen zyn, hebben dit tot hun vaaderlandt. Ende achten wy u zoo onbillyk niet, dat gy onze ouders, broeders, kindren, van ons zoudt willen omgebracht hebben. Den tol en de laften der onderhandelingen hebben wy afgeschaft* [4]*. Dat het oovertrekken onbewacht zy, maar by daaghe, en zonder waapenen, tot dat de nieuwe en versche rechten, door gewoonte, in ouderdoom verkeeren. Tot zegsluiden zullen wy hebben Civilis en Velleda, by de welke't verdragh zal gevestight worden* [5]. Zynde de Tencteren aldus verzaght, zoo hebben Gezanten, geschikt aan Civilis, en Velleda, met gaaven, alles naa wil der Agrippinensen verricht.

Velleda laat zich niet zien noch spreeken.

Maar by Velleda in persoon [6] te komen, oft haar aan te spreeken, stondt niet vry. Zy werden geweert van't aanschouwen, op dat d'eerbiedenis te grooter waare. Zy zelf hieldt zich op een' hoogen tooren: iemandt, gekooren uit haare naasten, droegh, als tussenboode der Godtheit [7], de raadtvraagen [8] en antwoorden oover.

66 Civilis voorneemen.

Civilis, versterkt met het bondtgenoodtschap der Agrippinensen, nam voor, naa de naaste steeden te staan [9], oft zoo zy weederstreefden, met oorlogh aan te tasten. Ende hem, hebbende de Sunicen vermeestert [10], en hunne jeughdt aan regementen gevlyt, werdt, dat hy niet vorder tooge, weederstaan door Claudius Labeo, met een' haastigh opgestommelde [11] troep van Bethasiën, Tongren, en Nerviën. Deez' verliet zich [12] op de plaats, om dat hy de brugh der Maasstroom voor den andren hadt ingenoomen. Ende werdt in de enghten twyfelachtelyk gevochten, tot dat de Germaanen, ooverzwemmende, den rugh van Labeo aanvielen. Civilis, met een, 't zy dat het koenheit, oft besteeken werk was, worp zich [13] tot de troep der Tongren in; ende met heldre stemme, *niet daarom hebben wy*, zeid' hy, *'t oorlogh aanveirt, op dat de Batavieren en Treveren oover de volken zouden heerschen. Verre van ons is deeze verwaantheit. Neemt het bondtgenoodtschap aan. Ik treede oover tot u, 't zy gy my tot Veltheer oft liever tot soldaat begeert.* 'T graauw werdt beweeghd, en zy staaken [14] de zwaarden in scheê, als Campanus en Juvenalis, zynde van de voortreflykste der jongeren, hem 't ganssche geslacht der Tongren oovergaaven. Labeo, eer hy omringht wier-

Labeo verwonnen.

De Tongren en anderen geeven zich oover.

1 *Alienigenæ*: *buitenboorlingen*. 2 *Sedes*. 3 *Deductis*. *Lipsi*. 4 *Resolvimus*. 5 *Sancientur*. 6 *Coram*. 7 *Numinis*. 8 *Consulta*. 9 *Affectare*: *tot zich te trekken*. 10 *Occupatis*: *ondergekreegen*: 11 *Tumultuaria*. 12 *Fretus*. 13 *Intulit*: *joegh*, *voer*. 14 *Condebant*: *verberghden*.

wierde, vloodt wegh. Civilis, hebbende ook de Bethaſiën en Nerviën in zyn' trouwe ontfangen, voeghde die by zyne troepen: weldigh in bedryf [1], zynde de gemoeden der burgeryen verſleegen, oft nygende van zelfs tot bondtgenoodtſchap met hem. Julius Sabinus, daarentuſſen, voortshaalende de gedenkeniſſen der Roomſche afkoomſt [2], beveelt dat men hem *Cæſar* groete: en rukt, met een' groote en wanſchikkelyke drom zyner landtsluiden, naa de Sequaanen toe, een' aangrenzende burgery, en ons ontrouw. Ook maakten de Sequaanen zich niet t'zoek tot ſlagh. De fortuin ſtondt de beſten by. De Lingonen verſtrooiden. Sabinus is uit den reukeloozelyk verylden ſtrydt, met gelyke t'zaagenis, geſcheiden. Ende heeft hy, om gerucht van zyn' omkoomſt te ſpreiden, de hoeve, daar hy op gevlooden was, verbrandt. Daar, geloofde men hem willige doodt geſtorven te weezen. Maar, by behulp van wat liſten, en ſchuilhoeken, hy 't leeven neegen jaaren gerekt heeft, teffens de ſtandtvaſtigheit zyner vrienden, en d'uitmuntende ſpiegeldaadt [3] zyner gemaalinne Epponine, zullen wy 't zyner plaatze verhaalen, Met het voorſpoedigh vechten der Sequanen, ſtiet de heevigheit der oorlooge. De burgeryen bezinden zich allenskens, en begoſten ontzagh te draagen aan de billykheit en bondtſchappen, gaande de Remen hun voor: die, door de Galliën, verkundighden, *dat men gezanten ſchikken zouw, om gezaamentlyk te raadtſlaagen, oft hun vryheit oft vreede luſte.* Maar zynde tot Rome, alles ten erghſten gehoort, gink Mucianus anxt aan, dat de Hooftluiden, hoewel treflyk, (want hy hadt nu Gallus Annius, en Petilius Cerialis uitgekooren) de kneep [4] der oorlooge zwaarlyk uitſtaan zouden. Ook ſtondt de ſtadt niet zonder regeerder te laaten. Ende vreesde men d'ongetemde luſten van Domitianus: zynde Primus Antonius en Varus Arius in 't oogh, als wy gezeit hebben. Varus, geſtelt oover de hoffoldaaten, hadt het geweldt en de waapenen in der handt. Den zelven, geſtooten uit die plaats, maakt Mucianus bewintsman van de koorenzaaken, om hem niet trooſteloos te laaten. Ende om 't gemoedt van Domitianus, die Varus niet quaalyk vermoght, te verzachten, ſtelde hy Arretinus Clemens, die, door aanhuuwen, den huize van Veſpaſianus ingetuidt [5] was, en zeer aangenaam by Domitianus, oover de hoffoldaaten; meldende *dat zyn vaader, onder Cajus Cæſar, zich in die zorge [6] treflyk gequeeten hadt: dat de ſoldaaten*

67 Sabinus ydelheit. Vliedt en ſchuildt.

De Galliën koomen tot bezinningh.

68 Bekommernis te Rome.

Varus, Overſte der hoffoldaaten afgezet.

En Clemens in zyn plaats geſtelt.

1 *Ingens rerum.* 2 *Prolatis generis Romani monumentis. Lipſ.* 3 *Exemplum.* 4 *Summam.* 5 *Innexum:* ingeknocht. 6 *Ea cura:* dien laſt.

blyde met dien naam waaren; en hy, hoewel van de Raadtsmanlyke orde, bequaamheits genoegh hadt tot beide de ampten. Men namp'er by al de vermaarſten uit de burgery, en andren, om dat z'er naa ſtonden.

Toeruſting der Romainen. Teffens ruſtten Domitianus en Mucianus zich toe, met ongelyken zin: d'eerſte jaghtende van hoop en jeughdt; d'ander zoekende 't futſelen, om den blaakenden te weederhouden, op dat hy, door de forsheit zyner jaaren, en ſnoode aandryvers, zoo hy 't heir onder zich kreeghe, pais en oorlogh niet verbrodde. De zeſte en achtiende der ooverhandige [1] keurbenden, d'eenentwintighſte der Vitelliaanſche, de tweede der nieuwlinx beſchreevene, worden ten Peniner en Coctianer Alpen, een deel ten Grajerberghe oovergevoert. De veertiende keurbende ontboodt men uit Britannië. De burgeryen der Galliën dan nygende, mits de faam des koomenden heirs, en uit haaren eigen aardt, tot het zachtſte, quaamen in 't geweſt der Remen te zaamen. Daar werden zy verwacht van 't gezantſchap der Treveren, zynde Tullius Valentinus de heftighſte aanhitſer ten oorlogh. Deez' met een' erkaauwde [2] reede heeft alles wat men aan groote heerſchappyen te verwyten plagh, en laſter, en haat, op 't Roomſche volk, uitgeſtort: een wargeeſt om muiteryen te brouwen, en aangenaam aan veelen om zyn' breinlooze [3] taalvloedt [4].

Beraadtſlaging der Galliën.

Tullius hitſt ten oorlogh.

69 Julius raadt tot vreede. Maar Julius Auſpex, een der treflykſte Remen, reedeneerende *van 't* „ *Roomſch geweldt, en 't heil der vreede,* HOE *'t oorlogh ook van de bloo-* „ *den aanveirt, maar op gevaar der vroomſten gevoert werdt, en de keurbenden hun nu booven 't hooft waaren:* heeft yder der wyſten, door eerbiedenis [5] en trouw, de jongen met de hachlykheit en vreez' in toom gehouden. Ende preezen zy den moedt van Valentinus, volghden den raadt van Auſpex. 'T gaat vaſt, dat het den Treveren en Lingonen hinderde by de Galliën, dat zy in de beroernis van Vindex, voor Verginius geſtaan hadden [6]. De naaryver der wingeweſten gaf veelen een' afſchrik. *Wat zouw 't hooft der oorlooge zyn? Waar zouw men 't recht en de maghtgift [7] gaan zoeken? Welken halden zy, zoo alles wel uitviel, tot zeetel des ryx te kiezen.* Men hadt noch geen' zeege, en reeds tweedraght: roemende andren op verbinteniſſen, zommigen op rykdoom en krachten; of op oudtheit hunner afkoomſte, met kibbelen. Verdriet van 't aanſtaande deed hun 't jeegenwoordige behaaghen. Men ſchreef brieven aan de Treveren, *op dat zy afhielden [8] van de waapenen; zynde de vergiffenis verwerfbaar, en de voorbidders bereidt, in geval*

Vindt gehoor.

Naaryver en tweedraght.

Eenigen, kiezen 't juk voor de vryheit.

1 *Victrices.* 2 *Meditata: voorbedachte.* 3 *Vecordi: ontzinnige.* 4 *Facundia: kalkonſt.* 5 *Reverentia.* 6 *Het met Verginius gehouden hadden.* 7 *Jus auſpiciumque: beſtellingrecht en maghtverving.* 8 *Zich onthielden.*

geval van berouw. De zelfste Valentinus wederstondt het, en stopte de ooren zyner burgerye; was doch zoo nyver niet in 't toerusten ten oorlogh, als drok doende met zaamening houden. Derhalven droegen zich de Treveren nocht Lingonen, oft andre burgeryen der weêrspannelingen, niet zulks als de grootheit van 't gevaar vereischte, daar zy zich in gesteeken hadden. Zelfs de Hooftluiden hielden geen' gemeenschap van raadt. Maar Civilis toogh om her, lanx de buitenweeghsche plaatzen der Belgen; terwyl hy zich pynt Claudius Labeo te vangen, oft uit te stommelen [1]. Classicus, slytende doorgaans den tydt met vuidige leedigheit, nam goede daaghen [2] van de heerschappy, als waar ze gewonnen geweest. Zelfs Tutor ook spoeide zich niet, om den boovensten oever des Ryns, en 't steilste der Alpen met bezettingh te sluiten [3]. Ende daarentusschen is de eenentwintighste keurbende van Vindonisse, Sextilius Felix met de hulpregementen, door Rhætië ingebrooken. By hen quam de vlerk der Singulaaren, eertydts op ontbooden door Vitellius, en daarnaa overgetreeden in de parthy van Vespasianus. D'Oversте der zelve was Julius Briganticus, gebooren uit een' zuster van Civilis, en gelyk GEMEINLYK maagenhaat de heftighste is, benydt van zynen oom, en gebeeten op den zelven. De troepen der Treveren, die vermeerdert waaren, met versche wervingh van de Vangionen, Caracaten, en Tribooken, styfde Tutor met oudt voetvolk en ruiters, zynde de keurbendelingen bekoort door hoope, ofte t'ondergebracht door vreeze: de welke eerst ter neêrleggen [4] het vendel, voor uit gezonden van Sextilius Felix. Thans, als de Roomsche Hooftluiden en heiren genaakten, keerden weeder, eerlyk oovervliedende; en werden gevolght van de Tribooken, Vangionen, en Caracaten. Tutor, verzelschapt met de Treveren, schuwende Magontiacum, week naa Bingium; zich vertrouwende op de plaats, om dat hy de brug der stroome Nave gebrooken hadt. Maar, door den aanval der vendelen beleidt by Sextilius, en door 't vinden eens wadts [5], werdt hy verraaden [6], en verstrooit. Door die neêrlaagh werdt de moedt der Treveren gevelt, en 't graauw, verlaatende de waapenen, liep plenkken [7] oover de akkers. Zommigen van de voorneemsten, op dat zy scheenen d'eerste uit den oorlogh gescheiden te zyn, vlooden naa de steeden, die 't Roomsche bondtgenoodtschap niet verworpen hadden. De keurbenden, gevoert, als wy booven vermelt hebben, van Nove-

70 D'anderen zyn niet zeer op hun hoede.

Civilis nyverheit.

Aankomst der Romainen.

De keurbendelingen verlaaten de Treveren.

Tutor geslaagen.

Der Treren moedt geveldt.

1 *Exturbare*. 2 *Fruebatur*: *voer wel*. 3 *Capere*: *verzeekeren*. *Anders claudere*: *sluiten*. 4 *Deedslaan*. 5 *Vado*. 6 *Proditus*: *verschalkt*. 7 *Palatur*.

ſium en Bonne, naa de Treveren, brengen zich zelf onder eedt van Veſpaſianus. Dit werdt verricht, geduurende 't afweezen van Valentinus: als deez' aanquam, raazende, en om alles weeder in 't war en verderf te werpen, zyn de keurbenden deurgegaan, naa de Mediomatriken, een' bondtgenoodtſche burgery. Valentinus en Tutor rukken de Treveren weeder in de waapenen: met dooden van de Steêhouders Herennius en Numiſius, op dat, door minder hoope van vergiffenis, de bandt des ſchelmſtux bet knelde. Deez' was de ſtaat des oorloghs, als Petilius Cerialis tot Magontiacum quam. Met zyn' aankoomſt beurde de hoop zich op. Hy zelf, graagh naa ſtrydt, en bequaamer om den vyandt te verſmaaden, dan om zich van hem te hoeden, ontſtak den ſoldaat door forsheit van woorden: en was om niet te marren met vechten, zoo ras hem maar gebeuren moght aan den man te gaan. Het volk, geworven in de Galliën, zeindt hy te rugh naa hunne ſteeden, en beveelt hun te boodtſchappen, *dat het ryk genoegh hadt aan de keurbenden: de bondtgenooten zouden weederkeeren tot geneering van pais; en geruſt zyn, als oft het oorlogh volvoert waar, 't welk Roomſche handen aanveirt hadden*[1]. Dit doen vermeerderde de gevolghzaamheit der Gallen. Want, hebbende hunne jeughdt weeder t'huis gekreegen, droegen zy 't ſchatten lichtlyker, en queeten zich te vlytiger om dat ze verſmaadt werden. Maar Civilis en Claſſicus, als zy vernaamen, dat Tutor verjaaght, de Treveren geſlaagen waaren, alles den vyandt meede liep, waaren bedremmelt en ylden: en terwyl zy hunne verſpreide troepen te hoop braghten, vermaanden daarentuſſen Valentinus, by boode op boode, *dat hy 't uiterſt der zaaken in de waaghſchaal niet ſtellen zoude*. Des te gezwinder is Cerialis (hebbende eenigen gezonden naa de Mediomatriken, om de keurbenden door korter wegh ten vyandt te keeren, voorts by een getoogen al wat 'er was van ſoldaaten tot Magontiacum, en al wat hy met zich oovergevoert hadt) ten derden leegere tot Rigodulum gekoomen. Op welke plaats, beheint met bergen en de Moezelſtroom, Valentinus met een' grooten hoop Treveren, zich gezet hadt: en graften en weeringen van ſteenen daar by gevoeght. Deeze bolwerken nochtans ſchrikten den Roomſchen Hooftman niet, oft hy geboodt den voetknecht door te breeken, beurde[2] de ſpits der ruiteren t'eenen heuvel op, verſmaadende den vyandt, als die ſtommelinx[3] verzaamelt zynde, niet zoo veel voordeels aan de plaats hadt, als de zynen aan hunne vroomheit.

Raaken weêr op de been.

71 Cerialis komt tot Magontiacum.

Civilis en Claſſicus haaſten tot teegenweêr.

In

1 *Excepiſſent*: *onderſchept*. 2 *Dreef*: *reckte*. 3 *Temerè*: *onordentlyk*, *zonder oordeel*.

In 't opklimmen viel wat marrens, terwyl zy 't werpgeweer der vyanden verby ſtreeven. Als men tot handtgemeenſchap quam, werden zy afgeſtommelt, en oover hals oover hooft geworpen, als een ſtortendt gebouw [1]. Ende een deel der ruiteren, zynde omgereeden lanx eenige effener bergen, heeft d'eedelſten der Belgen, en, daar onder, Valentinus gevangen. Valentianus gevangen.

72 Cerialis is des andren daaghs binnen de bouwſtadt der Treveren gekoomen, vlammende de ſoldaat op 't uitrooyen der burgerye: *dat deeze de vaaderlyke ſtadt was van Claſſicus, deeze van Tutor: deeze de ſchelmen, die de keurbenden omringht en vermoordt hadden. Waar aan doch hadt Cremona zoo grootlyx verbeurt, 't welk uit de ſchoot van Italië gerukt was, om dat het den verwinner, eenen enklen nacht, hadt doen draalen? Op de grenzen van Germanië ſtondt in volle krits een zeetel, braaveerende met roof der heiren, met de ſlaghting der Hooftluiden. Hy zoude den buit in de ſchatkaamer brengen. Zy hadden genoegh aan den brandt, en val der weêrſpannige bouwſtadt, tot vergelding van zoo veel' vernielde leegers.* Cerialis, uit vreeze voor opſpraak, zoo men geloofde, dat hy den ſoldaat met dartelheit en wreedtheit bedorf [2], zette de gramſchap needer. Ende ſtelden zy zich gehoorzaam, zynde, naa 't neederleggen der burgeroorlooge, zeediger teegen d'uitheemſchen. De Treveren gedreight.

Voorts keerden de gemoeden zich om, door 't erbarmelyk aanſchouwen der keurbenden, die uit het geweſt der Mediomatriken ontbooden waaren. Deeze oovertuight door 't gewiſſe, van 't bedreeven laſterſtuk, ſtonden bedroeft, met de oogen aan d'aarde gehecht. Tuſſen de byeenkoomende heiren viel geen' groetenis. Wat men hen trooſtte oft moedighde, geen antwoordt gaaven zy, zich verbergende in de tenten, en vliedende 't licht zelf. Ende verbaaſd' hen niet zoo zeer gevaar oft vreeze, dan ſchaamt en ſchande: ſuffende [3] de verwinners ook, die, nocht ſpreeken nocht bidden darrende, met traanen en zwygen vergiffenis eiſchten: tot dat Cerialis de gemoeden ſtreelde, zeggende *door 't noodtlot bedreeven te zyn, 't geen door de tweedraght der ſoldaaten oft Hooftluiden, oft door bedrogh der vyanden was toegekoomen. Zy hadden dien voor den eerſten dagh van hunnen krysdienſt en eedt te houden: aan 't voorgaande misdryf wilde nochte de Veldtheer [4], nocht hy gedenken.* De keurbenden die zich onlanghs oovergaaven, koomen in 't leeger. Hunne ſchaamte. Worden in genaade opgenoomen.

73 Toen zyn zy in een zelfſte leeger ontfangen, en werdt uitgeroepen onder de rotten, dat niemant, in twiſt oft gekyf, zynen ſpitsbroeder der muitery oft neêrlaagh verweete.

1 *Ruinæ modo.* 2 *Imbuerat: zooghde, op verlekkerde.* 3 *Attonitis: zynde als voor 't hooft geſlaagen.* 4 *Imperatorem.*

weete. Thans heeft hy de Treveren en Lingonen ter zaamening geroepen, en aldus aangesprooken: *Noit heb ik my in welspreeken geoeffent; dan de manhaftigheit des Roomschen volks, met de waapenen, beweezen. Maar, om dat by u geen dink meer dan woorden geldt, en heil en onheil niet naa elx eigen aardt, maar naa't roepen der oproerigen gewaardeert wordt, zoo is myn voorneemen, een korte reede te doen, die, de krygh nu verdreeven zynde, u nutter om hooren, dan my om zeggen is. In uw en der andre Gallen landt zyn de Roomsche Hooftluiden en Veldtheeren gekoomen, niet uit eenige begeerlykheit, maar geroepen van uwe voorouders, die, door tweedraght, ten bederve toe, geplaaght werden. Ende de Germaanen, te hulpe ontbooden, hadden beide bondtgenooten en vyanden in slaaverny gebracht. Met hoe veele stryden teegens de Cimbren en Teutonen, met hoe zwaar een arbeidt onzer heiren, en met wat uitkoomst wy de Germanische oorloogen gehandelt hebben, is klaar genoegh. Ende hebben wy ons niet gezet aan den Ryn, om Italië te beschermen: maar op dat geen ander Arioviſtus meester van't ryk der Galliën wierde. Wat waant gy? dat Civilis, de Batavieren, en d'Ooverrynsche volken u liever hebben, dan hunne voorouders uwe vaaders en grootvaaders gehadt hebben? De Germaanen hebben altydts de zelfste oorzaak om in de Galliën oover te stygen, naamelyk geilheit[1] en gierigheit, en lust om zeetel te wisselen: op dat zy, verlaatende hunne poelen en woestynen, dit oovervruchtbaar aardtryk en u zelf bezitten mogh-*

Cerialis welspreekende en wyze reede aan de Treveren en Lingonen.

» ten. Voor de rest, MEN DOET *schoon voorts, met vryheit en aan-*
» zienlyke woorden[2]*. Ende niemandt heeft ooit naa andermans slaaverny,*
» en eige heerschappy getoght, oft hy diende zich van de zelfste naamen.
74. *Koninkryken en krygen zyn altydts in de Galliën geweest, tot dat gy u onder onze wetten voeghde. Wy, alhoewel zoo meenighmaals geterght, hebben u, volgends't recht der ooverhandt, alleenlyk opgeleidt't geen*
» daar wy den pais meê beschermen moghten. Want NOCHTE *de rust der*
» volken kan men zonder waapenen, nochte de waapenen zonder soldy,
» nochte de soldy zonder schattingen, hebben. De rest is ieder eeven naa. Gy zelf zyt doorgaands Oversten van onze keurbenden: gy zelf regeert deeze en andre wingewesten. Niet is'er afgezondert, oft geslooten. Ende
» van loflyke Vorsten heeft men eevenveel geriefs[3]*, als men verre gezee-*
» ten: de wreede leggen den naasten op den hals. GELYK *gy d'onvruchtbaarheit, oft al te veel slaghreegens, en't meerdeel van de quaaden der*
» naatuure, verdraaght ook alzoo de ooverdaadt oft gierigheit van de heerschers.

1 *Libido*: *eige wil.* 2 *Nomina*: *naamen.* 3 *Usus*: *nuts.*

ſchers. FEILEN[1] *zullen 'er zyn, zoo langh als de menſchen. Maar die zyn niet geduurigh, en worden, door tuſſenkoomſt van beeter dingen, vergolden. 'T en zy gy miſſchien, onder regeeringe van Tutor en Claſſicus, gemaatighder heerſchappy verhoopt: ofte met minder ſchattingen dan nu, de heiren zullen toegeruſt worden, tot weeringe der Germaanne en Britannen. Want, zynde ('t welk de Gooden verhoeden) de Romainen verdreeven, wat wil daar anders uit dan oorloogen onder alle volken ontſtaan? Door fortuin en krygtught van achthondert jaaren, is deeze t'zaamenklampingh[2] begroeit: die niet geſloopt[3] kan worden, zonder 't bederf van de ſloopers. Maar gy loopt het grootſte gevaar, die goudt en rykdoom hebt,* VOORNEEMLYKSTE *oorzaaken der oorloogen. Derhalven bemindt en eert de vreede, en de ſtadt, die wy, met gelyk recht, verwonnelingen en verwinners bezitten. De leere van d'eene en d'andre fortuine onderwyzeu, niet liever hardtnekkigh t'uwen bederve, dan gehoorzaam t'uwer veiligheit te weezen.* Door zoodaan een' reede, heeft hy de geenen die zwaarder vreesden, doen bedaaren, en verquikt. Het ooverhandigh heir hadt het landt der Treveren in, als 75 Civilis en Claſſicus, aan Cerialis, brieven zonden, welker deeze de zin was: *Dat Veſpaſianus, oft men de tyding verberghde, uit het leeven geſchieden was. Dat de ſtadt en Italie, door inwendigh oorlogh, verſleeten[4] was. Die van Mucianus en Domitianus, waaren ydele en krachtelooze naamen. Zoo Cerialis de heerſchappy der Gallien wilde, hun genoeghde aan de grenzen hunner burgeryen: hadt hy liever te ſtryden, zy hadden daar ook niet teegen.* Niet altoos hier op antwoordde Cerialis aan Civilis en Claſſicus. Den geenen die die brieven ooverge-bracht hadt, zondt hy aan Domitianus. De vyanden, hebbende hunne maght verdeilt, quaamen van alle kanten aan. Veelen beſchuldighden Cerialis, dat hy hun verzaamen geleeden hadt, die 't vry geſtaan hadt t'onderſcheppen, als zy geſplitſt waaren. 'T Roomſch heir omringhde, met graft en wal, het leeger: in 't welk, onveiligh te vooren, het zich reukelooslyk hadt needergeſlaagen. Tuſſen de Germaanen werdt, met verſcheide meiningen geſtreeden. Civilis verſtondt, 76 *dat men d'Ooverrynſche volken verbeiden moeſt, door ſchrik der welke de gekneusde krachten des Roomſchen volks zouden vertreeden[5] worden. 'De Gallen, wat waaren zy anders, dan roof voor de verwinners? Ende 't geen'er kloex[6] onder was, de Belgen, hielden nochtans, oopentlyk oft*

Cerialis ten afval verzocht

Civilis raad tot toeven

1 *Vitia: gebreeken.* 2 *Compages.* 3 *Convelli.* 4 *Conſumptam: uitgeteert.* 5 *Gebrooken.* 6 *Roboris: krafts, pits.*

Tutor tot haasten.

oft met wensch, voor hun. Tutor beweerde, dat de zaaken der Romainen door lunteren toenaamen [1], mits het te hoop trekken der heiren uit alle hoeken: *Daar was een' keurbende uit Britannië overgevoert: daar waaren der uit Hispanië ontbooden: daar quaamen der uit Italië aan: en dit geen schielyk geraapt soldaat, maar oudt en ervaaren des kryghs. Want de Germaanen, daar zy op hoopten, pasten op bevel nocht regeeringh, maar deeden alles naa't hun lustte. Vangeldt ook, en* „ *giften, waar door zy alleenlyk te bekooren waaren* [2]*, vermoghten de Ro-* „ *mainen't meest; en* NIEMANDT *was zoo graatigh tot de waapenen, oft hy hadt liever rust dan gevaar, voor een zelfste loon. By aldien zy terstondt aan den vyandt gingen, Cerialis hadt geene keurbenden, dan uit het overschot des Germaanschen heirs, die aan de verbintenissen der Gallië verkocht waaren* [3]*. Dat zy onlanx den ongeschikten hoop van Valentinus, teegens hunne hoope, verstrooit hadden, dat zelfste was hun en den Hooftman een voedtzel van reukeloosheit. Zy zouden't weeder bestaan, en koomen in handen, niet van een onervaaren jongelinxken, dat meer zyn' zinnen te doen gaf* [4] *met woordt voeren, en zaameninghte houden, dan met yzer en waapenen, maar van Civilis en Classicus: dewelke van hun aanschouwt wordende, zoo zoud' hun weeder in't gedaght koomen de schrik, vlucht, honger, en't leeven afgebeeden den geenen, die hen zoo dikwyls gevangen gehadt hadden. De Treveren en Lingonen ook werden door geen' goedtwilligheit gehouden* [5]*; zy zouden de waapenen hergrypen, als de vreeze hen verlaaten hadde.* 'T geschil van raadt werdt beslecht door Classicus, met goedtvinden van Tutors gevoelen gevoelen: en leggen zy't daadtlyk te werk. De middelspits werdt bevoolen aan Ubiën en Lingonen, de regementen der Batavieren in den rechter hoorn, de Tencteren en Bructeren in de slinker gestelt.

Ook Classicus. 77

Ooverval-len de Romainen.

Een deel lanx de bergen, andren tussen den wegh en de Mozelstroom, sprongen zoo onverziens aan, dat Cerialis in zyn' slaapkaamer en bedt (want hy hadt zich die nacht in't leeger niet onthouden) teffens hoorde, dat men vocht, en de zynen verwonnen werden, en begraauwd' hy 't zaagen van de boodtschappers, tot dat hy de ganschе neérlaagh voor zyn' oogen zagh. 'T leeger der keurbenden werdt doorbrooken, de ruiters verstrooit, de middelbrugh van de Mozel, die d'ooverzyde der bouwstadt aan d'andre hecht, bezet van den vyandt. Cerialis, onbeteutert in dat gestommel der dingen [6], rukt de vlieders te rugh met der

1 *Wiessen.* 2 *Corrumpantur.* 3 *Fœderibus: die door bondtgenootschap aan de Galliën verstrikt waaren.* 4 *Meditantis.* 5 *Contineri. t'zaamgehouden, in toom gehouden.* 6 *Turbidis rebus: in die verwarrenis der dingen.*

der handt, vlieght met ongedekten lyve onder 't werpgeweer, en heeft door gelukkige reukeloosheit, en der vroomsten toeloop, de weedergewonne brugh met een' uitgeleeze troep gestyft. Thans gekeert in 't leeger, ziet hy de rotten der keurbenden, die by Nóvesium en Bonne gevangen waaren, plenken [1], en den soldaat dun by de krysteikens, en de Aarenden bykans omringt. Ontsteeken van gramschap, *Gy verlaat*, zeid' hy, *nocht Flaccus, nocht Vocula. Geen verraadt is hier meê gemengt. Ende ik heb niet anders tot myn' verschooning, dan dat ik geloofde, gy hadt het Gallische verbandt vergeeten, en den Roomschen eedt in gedachtenis gehouden. Men zal my tellen onder de Numisiën en Herennien, hoe alle Steêhouders oover u, oft door der soldaaten, oft door der vyanden handen, omgekoomen zyn. Gaat, boodtschapt aan Vespasianus, oft dat naader is, aan Civilis en Classicus, dat uw Hooftman van u in de spitze verlaaten is. Keurbenden zullen'er koomen, die nochte my ongewrooken, nocht u ongestraft zullen laaten.* 'T was de waar- 78
heit. Ende van de Kornellen en Oversten werdt hun 't zelfste toegedreeven. Zy neemen standt, by regementen en rotten, want de spits kon niet gewydt [2] worden; zynde de vyandt uitgestrekt, de hutten en pakkaadje in den weeghe, mits men binnen 's wals vocht. Tutor, en Classicus, en Civilis, ieder op hunne plaatzen, stookten [3] 't gevecht: en hitsten de Batavieren *om de gloory*, de Gallen *om de vryheit*, de Germaanen *om den buit* aan. Ende alles was den vyandt meê, tot dat d'eenentwintighste keurbende, t'zaamgekoegelt [4] in een' oopener ruimte, de toestorters stuitte; thans deizen deedt. Ende hebben, niet zonder Godtlyke hulp, de verwinners, wissselende schielyk van moedt, den rugh gekeert. De zelve zeiden, dat hen verbaast hadt het aanschouwen der regementen, die, verstrooit in den eersten aanval, weeder op de toppen der bergen verzaamden, en schyn van nieuwen bystandt gemaakt hadden. Maar den winneren hinderde snoode strydt onder hen, om, met vaarenlaaten des vyandts, achter den roof te geraaken. Cerialis, gelyk hy door onachtzaamheit de zaaken schier verbrodt [5] hadt, heeft ze alzoo door bestendigheit weeder opgerecht: en vervolgende zyn geluk, veroovert, ten zelven daage, der vyanden leeger, en rooit het uit. Ook werdt de soldaat niet langh in rust gelaaten. D'A- 79
grippinensen baaden om hulpe; en erbooden de gemaalin en zuster van Civilis, de dochter van Classicus, die hun tot panden voor 't bondtverwantschap gelaaten waaren. Ende hadden zy daarentussen om hals

Cerialis bestraft zyn' benden.

Die moedt grypen.

Dryven de Germaanen te rugh.

D'Agrippinensen verzoeken hulp teegens Civilis.

1 *Palantes: verstrooit.* 2 *Cebreedt, geoopent.* 3 *Ciebant.* 4 *Conglobata: bolswyze verzaamelt.* 5 *Afflixit.*

gebraght, de Germaanen verſtrooit door de huizen. Waar oover daar vreeze was, en de beeden der aanroeperen rechtvaardigh, eer de vyanden, naa 't hermaaken hunner maght, zich tot hoop oft tot wraak bereidden. Want Civilis meede hadt zich derwaarts geſtrekt, niet machteloos; zynde 't blaakenſte zyner regementen in zyn geheel, en beſtaande uit Chaucen en Friezen. Hy hieldt zich tot Tolbiacum, op de grenzen der Agrippinenſen. Maar een' droeve tydingh wendd' hem af, dat het regement gedempt was, door bedrogh der Agrippinenſen: die de Germaanen, in ſlaap gebraght door gulzigh ſmetzen [1] en wyn, met geſloote deuren en ingeworpen vuur verbrandt hadden. Teffens quamp hun Cerialis met een' haaſtende troep te baat. Ook benaauwde [2] een' andre vreeze Civilis, dat de veertiende keurbende, gevoeght met de Britanniſche vloot, de Batavieren moght beſchaadigen, lanx daar hen d'Oceaan omvanght. Maar de Steêhouder Fabius Priſcus heeft de keurbende lanx den landtwegh naa 't geweſt der Nerviën en Tongeren geleidt. Ende zyn die burgeryen tot oovergift [3] ontfangen. De vloot hebben de Caninefaaten van zelfs aangeranſt. Ende is 't grootſte deel der ſcheepen verdronken oft genoomen. De meenighte der Nerviën ook, beweeght uit zich zelf, om 't oorlogh voor de Romainen aan te grypen [4], zyn door de zelfſte Caninefaaten in de vlucht gedreeven. Claſſicus heeft meede, teegens de ruiters, die van Cerialis voor uit naa Noveſium gezonden waaren, eenen gelukkigen ſtrydt gehadt. Welke maatlyke ſchaaden, maar d'een op d'andre, de faam der onlanx verkreege [5] zeege ſchonden. Ten zelfſten daaghen gebiedt Mucianus den zoon van Vitellius om te brengen: voorwendende, dat de tweedraght niet ophouden zouw, 't en waar hy 't zaadt der oorlooge bluſchte [6]. Dat Antonius Primus van Domitianus wierde aangenoomen onder zyne reisgezellen [7], heeft hy ook niet geleeden: ang zynde, mits de gunſt der ſoldaaten t'hemwaarts, en de hoovaardy des mans, die zyns gelyken niet, zoo veel min zyn' meerder verdraagen kon. Antonius, gereiſt naar Veſpaſianus, gelyk hy niet naar zyn' hoope ontfangen werdt, alzoo ook niet met een afkeerigh gemoedt van den Veldtheer. Hy werdt heen en weeder getrokken, aan d'eene zyde van de verdienſten van Antonius, door wiens beleidt, zonder twyffel, 't oorlogh uitgevoert was; ter andre, van de brieven van Mucianus: teffens bikte de reſt op hem als *laſtigh* [8] *en opgeblaazen*, ende

De Romainſche vloot en de Nerviën geſlaagen.

80 Vitellius zoon gedoodt.

Antonius Primus reiſt naar Veſpaſianus.

1 *Largis epulis*. 2 *Circumſteterat*: *omringhde*. 3 *In deditionem*: *in genaade*. 4 *Capeſſerent*: *ter handt trekken*. 5 *Gevackte*. 6 *Smoorde*. 7 *Comites*. 8 *Inflatum*.

de voegden daar by 't misdryfzyns voorigen leevens. Ook mangelde hy zelf niet aan het tergen van onmin, door zyne vermeetelheit en maakte 's te veel met het ophaalen van 't geen hy verdient hadt. Op andren als onstrydtbaar, op Cæcina als gevangeling en oovergegeeven, snaauwd' hy [1]. Waar door hy allensken lichter en onwaarder begon gehouden te worden: duurende nochtans de vrundtschap in schyn. Geduurende de maanden, dat Vespasianus, tot Alexandrie, toefde naa de daagen gestelt voor de zoomerwinden, en naa de veiligheit der zee, zyn veele wonderen gebeurt, by de welke, heemelsche gunst, en eenige geneegenheit der Gooden tot Vespasianus te speuren was. Een uit de gemeente van Alexandrie, die om d'uitdrooging zyner oogen bekent was, komt aan zyn knien neederstorten, biddende met kermen *om beeternis zyner blindtheit*, door vermaan des Godts Serapis, dien dat volk, oovergegeeven tot oovergeloof [2], booven andre eert. Ende badt hy den Vorst, *dat hy zich verwaardighde, de wangen en ooghballen te besprengen met uitwerpsel* [3] *des mondts*. Een ander, lam van handt, door raadt des zelven Godts, badt *om getreeden te werden van Cæsars voet en stap*. Vespasianus in 't eerst loech 'er om en verstneet het: en als zy aanstonden, vreesde zomtydts de faam van ydelheit; werdt zomtydts, door hun smeeken, en 't vlaayen zyner vrienden, tot hoope gebracht. Ten laatsten beveelt hy by geneesmeesters [4] te doen schatten, oft zoodaan' een' blindtheit en zwakheit, door menschelyke hulpe verwinlyk waaren. De Artsen reedeneerden verscheidener wyze. *Dat deezen de kracht des lichts niet uitgegeeten was, en weederkeeren zouw, zoo men verdreeve 't geen ze beletten: dat den andren de leeden uitgeschooten tot slimmigheit, herstelt konden worden, zoo men daar heilzaame kracht toe deed'. Dit hadden misschien de Gooden ter harte, en was de Vorst tot den Godtlyken dienst verkooren. Entlyk, zoo de redding gelukte, Cæsar zoud' 'er de gloory af hebben; zoo ze verlooren was, d'ellendigen de spot draagen.* Vespasianus derhalven, achtende alles zyner fortuine oopen te staan, en dat 'er wyders niets ongeloofly k was, volbrengt zelf met blyden aanschyne (zynde de meenighte die daar bystondt, opgetoogen [5]) het bevel. Terstondt keerde de handt tot haar gebruik, en lichtte de dagh weeder den blinden toe. Het een en 't ander vertellen de geenen, die 'er by geweest zyn, nu noch, naa dat 'er geen loon tot de leugen staat. Hier door kreegh Vespasianus hooger begeerte, om tot de heilige plaats te gaan, en te raadtspleegen

Raakt door zyn vermeetel roemen in ongunst. 81

Wonderwerken, Vespasianus toegeschreeven: te weeten 't genezen van een' blinde, en een' lamme. 82

1 *Increpat.* 2 *Superstitionibus.* 3 *Zeever, spogh.* 4 *Artsen.* 5 *Erecta.*

oover de zaaken des ryx. Hy beveelt *alle man van den tempel te weeren.*

Hy gaat in den tempel van Serapis.

Ende ingetreeden, en aandachtigh tot de Godtheit, zagh hy om, en achter zynen rug, eenen van de treflykſte der Ægyptenaaren, met naame Baſilides: die, zoo hem niet onbekent was, veele daghreizen van Alexandrie, met kranken lichaame gehouden werdt. Hy vraaght de Prieſters, *oft Baſilides*[1], *op dien dagh, ten tempele ingegaan was?* Hy vraaght de geenen die hem bejeegenden, *oft hy in ſtadt gezien was?* Endtlyk hy verneemt door afgezonde ruiters, dat hy op die ſtonde tydts, tachtentighduizent ſchreeden van daar geweeſt was. Toen duid' hy dat het een' Godtlyke gedaante geweeſt was, en de kracht des antwoordts naar den naam Baſilides. D'oorſprong des Gods is van onze ſchryvers noch niet gemeldt: de Prieſters der Ægyptenaaren verhaalen 't aldus: dat, als Koning Ptolomeus, die, d'eerſte der Macedonen, de maght van Egypten geveſt heeft, Alexandrie, verſch geſticht, met veſten, tempels, en godtsdienſten verzagh, in de ruſt[2] verſcheenen is een jongeling van uitneemende ſchoonheit, en gedaante booven de menſchlyke, die hem vermaande, *dat hy, zeindende de getrouwſte zyner vrienden naa Pontus, zyn' beeltenis haalen deede: wel zouw 't ryk daar by vaaren; en een groote en doorluchtige woonplaats*[3] *worden de geene, die haar ontfangen zouw hebben.* Dat teſſens de zelfſte jongeling ſcheen, met zeer veel vuirs ten heemel verheeven te worden. Ptolomæus, opgewekt door 't voorſpook en wonder, ontdekt aan de Ægyptiſche Prieſters, die gewoon zyn zulke dingen te verſtaan, het nachtgezicht. Ende alzoo zy van Pontus en uitheemſche zaaken kleene kennis hadden, vraaght hy Timotheus van Atheenen, uit den geſlaghte der Eumolpiden, dien als Oooverpaap der kerkzeeden[4], hy uit Eleuſis ontbooden hadde, *wat geloof*[5], *wat goedtheit dat weezen moghte.* Timotheus, hebbende gevraaght luiden die in Pontus gereiſt hadden, verſtaat dat aldaar was een' ſtadt Sinope, en niet verre een tempel van Jupyn Dis, naa d'oude faam onder d'inwoonders. Want dat 'er ook een vrouwebeeldt byſtondt, dat van veelen Proſerpina genaamt werdt. Maar Ptolomæus, (gelyk DER Koningen aardt is) hellende tot tzaagingh, als de zorgh oover was, bet jookende naa welluſten dan naa godtsdienſt, verzuimd' het allenskens, en keerde 't hart tot andre zorgen: tot dat de zelfſte gedaante, ſchriklyker nu, en aanſtendiger, hem en den ryke hunnen ondergank aanzeide, 't en waar 't be-

Meent Baſilides te zien.

Die ver van daar was.

83 D'oorſprongk van den afgodt Serapis.

1 *Koninklingh.* 2 *Den ſlaap.* 3 *Sedem.* 4 *Antiſtitem cerimoniarum.* 5 *Superſtitio: dit woordt wordt hier in 't goede genoomen.*

't bevel volbraght wierdt. Toen gebiedt hy *gezanten en giften, aan den Koning Scydrothemis* (die heerſchte toen oover de Sinoopenſers) *af te veirdigen*, en belaſt den geenen die t'ſcheep zouden gaan, *zich te richten aan Apollo Pythius*. Die hadden voorſpoedt ter zee, kreegen geen twyfeligh beſcheidt[1] van 't ooraakel[2]: *zy zouden gaan, voeren 't beeldt zyns vaaders te rugh, laaten dat van zyn zuſter daar 't was.* Gekoomen tot Sinope, draagen zy de ſchenkaadjen, de beeden, en 84
't bevel des Koninx, aan Scydrothemis voor. De welke, met verſcheide zinnen, zomtydts voor de Godtheit tzaaghde, zomtydts door de dreigementen des weederſtreevenden volks ſchrikte, dikwyls door de gaaven en beloften der gezanten beweeght werdt[3]. Ende zynde hier en tuſſen drie jaaren tydts verloopen, liet Ptolomæus niet af van yvren en bidden. Hy meerderde de waardigheit der gezanten, 't getal der ſcheepen, 't gewight des goudts. Toen verſchynt aan Scydrothemis, een dreigende gedaante, *dat hy 't voorneemen*[4] *des Godts niet langer verletten zoude*. Als hy lunterde, quelt hem verſcheide plaagh, ziekten, en kenlyke tooren der heemellingen[5], zwaarder van dagh tot dagh. Hebbende zaamening beroepen, ontfouwt hy *'t bevel der Godtheit*[6], *zyne gezichten, en die van Ptolomæus, met de quaaden die aangeſtreeft*[7] *quaamen*. 'T graauw aan 't dwersdryven teegens den Koning; aan 't vreezen voor zich zelf; aan 't bezetten des tempels rondtom. Grooter faam heeft hier naa verbreidt, *dat de Godt zelf, als de ſcheepen ter ſtrandt aangeleidt waaren, van zelfs daar ingeklommen zy*. Wonder om zeggen daar naa: ten derden daaghe, hebbende zoo veel zees afgeleidt, brengen zy 't aan tot Alexandrie. Daar werdt een tempel opgebouwt, naa de grootheit der ſtadt, op een' plaats genaamt Rhacotis, daar hadt geſtaan een' kappel, van oudts toegeheilight aan Serapis en Iſis. Van den oorſprongk en aanvoer des Godts is dit het vermaarſte. My is nochtans niet onbekent, dat 'er zyn, die dryven *dat hy uit Seleucia, een ſtadt van Syrië, gehaalt is, als de Ptolomæus regeerde, dien de derde eeuwe heeft voortgebraght*: andren, *dat dit het werk van den zelfſten Ptolomæus, maar de plaats van waar 't beeldt ooverquam, geweeſt zy Memphis, eertydts wydtberoemt*[8], *de zuil van 't oudt Ægypten*. De Godt zelf wordt, by giſſingh, van veelen, gehouden Æſculapius te weezen, om dat hy de kranke lichaamen geneeſt: van zommigen Oſiris, d'alleroudtſte godtheidt by dien landt-
aardt:

1 *Sors*. 2 *De vraaghbaak*. 3 *Flectebatur*: *geboogen*. 4 *Deſtinata*: *'t beſcheer*. 5 *Cæleſtium*. 6 *Numinis*. 7 *Ingruentia*. 8 *Inclytam*.

aardt: van een goedt deel, Jupyn, als aller dingen maghtigh: van den meeſten hoop, Dis de vaader, uit teekenen oopenbaar in hem,
85 oft niet twyfelachtige duidingh der zelve. Maar Domitianus en Mucianus, eer zy de Alpen genaakten, kreegen gelukbrengende booden, van de zaaken verricht in t geweſte der Treveren. 'T geloofwaardighſte bewys der zeegen was der vyanden Hooftman Valentinus, die, geenszins gevelt van moede, de forsheit [1], die hy gevoert hadt, in 't aanſchyn droegh. Hy werdt gehoort, alleenlyk daarom, dat men zynen geeſt moghte kennen: ende verweezen zynde, als yemant hem *'t vallen zyner vaaderſtadt in vyandts handen* verweet, antwoordde midden in 't lyden der ſtraffe, *dat hy 't voor eenen trooſt in zyn' doodt ontfink*. Maar Mucianus braght 't geen hy langh geheelt hadt, als verſch verzint te voorſchyn. *Dat, naardien, door de goedertierenheit der Goden, 's vyandts krachten gebrooken waaren, Domitianus met luttel luiſters, zynde 't oorlogh bykans volvoert, zich tuſſen eens anders gloory zouw koomen inbeuren. Indien de ſtaat des ryx, oft de behoudenis der Galliën in 't gypen [2] waggelde, zoo hadt Cæſar in de ſpits moeten ſtaan. De Caninefaten en Batavieren hadt men aan minder Hoptuiden te beveelen. Hy zoude, tot Lugdunum, de kraft en fortuin der Vorſtlykheit, van naaby ten toone ſtellen, onvermengt met kleene gevaarlykheeden, en*
86 *gereedt tot de groote*. Men verſtondt de treeken. Maar een deel der gevolghzaamheit lagh in die niet t'achterhaalen. Zoo quamp men tot Lugdunum. Van waar men geloofde dat Domitianus, door heimelyke booden, aan Cerialis, zyne trouw gepeilt hebbe, *oft de zelve hem, zoo hy in perzoon ooverquaam, 't heir en 't gebiedt zoude ooverleeveren*. Met welk ondertaſten [3] oft hy gedaght hebbe op oorlogh teegens zynen vaader, oft op middelen en maght teegens zynen broeder, is onzeeker geweeſt. Want Cerialis ſteld' hem, met heilzaame temperingh te leur, als den geenen die kinderlyk naa ydele dingen jookte. Domitianus ziende zyn jeughdt verſmaadt van de ouwder, liet ook het maar maatlyk en te vooren gebruikt bewindt des ryx dryven: zich verſteekende teſſens ten diepſte onder eenen ſchyn van eenvoudt en zeedigheit; en veinzende vlydt tot letteren [4], en liefde tot gedichten, om zyn gemoedt te bewimpelen, en den naaryver zyns broeders t'ontduiken, wiens ongelyken en zachter aardt hy ten teegendeele duidde.

Domitianus kryght tydingh van Cerialis oorwinning teegens de Treveren.

Valentinus wordt gedoodt.

Mucianus weederhout Domitianus.

Domitianus peilt de trouw van Cerialis,

Die hem voorzichtelyk te leur ſtelt.

Zyn geveinſtheit.

1 *Spiritus*: kroesheit. 2 *In diſcrimine*: in gevaar. 3 *Contatione*. *Lipſ.* *Anderen Cogitatione*. 4 *Studium litterarum*: yver tot geleerdtheit.

J. Vaillandt. Sculp.

TITUS VESPASIANUS.

In Titus beeldt vertoont de deught zich in haar kracht,
De liefde en wellust van het menschelyk geslacht.
Dees hielt den dagh, als hy geen weldaadt dee, verlooren.
Dit yxxlicht most te vroegh op zynen middagh smooren.

G. Brandt.

C. CORNELIUS TACITUS

HISTORIEN,

Seedert Neroos aflyvigheit.

VYFDE BOEK.

KORT BEGRIP DES VYFDEN BOEKS.

Oght van Titus teegens Judæa en de heilige ſtadt. By dien voorval wordt van den oorſprongk, zeeden, godtsdienſt des volx, ook van de werken en geleegenheit der ſtadt zelf, zinlyker en ruimer geſprooken. De voortgangk des Germaaniſchen kryghs. Eenige ſtryden tuſſchen Civilis en Cerialis. Daar entlyk de pais (gelyk blykt uit het einde des verminkten boeks) op gevolght is.

IN den aanvangk des zelven jaars, zynde Cæſar Titus verkooren van zynen vaader om Judæa te voltemmen, ende al vermaardt in oorlogh, toen zy beide noch heerſchappyloos [1] waaren, vondt zich, dat pas, grooter in kracht en faam: ſtrydende de wingeweſten en heiren in yver. Hy zelf ook, om nu te doen gelooven dat hy zyn' fortuin te booven gingk [2], toonde zich fraai en veirdigh in de waapenen; trekkende [3] yders plichtpleeging, door meêwaarigheit en aantaal: ende vermenght doorgaands in arbeidt, in toght, onder den gemeenen ſoldaat, zonder Hooftmans eer te bezoedelen. Drie keurbenden, de vyfde, tiende, en vyftiende, oude ſoldaaten van Veſpaſianus, ontfingen hem in Judæa. Ook leeverde Syrië hem de twaalfde, mitsgaaders de tweeëntwintighlingen, en derdelingen, aangevoert van Alexandrië. Hem verzelſchapten twintigh bondtgenootſche regementen, acht vlerken ruiteren: teffens de Koningen Agrippa en Sohemus, en de hulptroepen van den Koning Antiochus, ſamt een hoop Arabiers, ſterk en gebeeten op de Jooden, uit haat gewoonlyk onder grensgebuuren: veelen, die uit de ſtadt en Italië getroont waaren,

1 Titus bedryf in Judæa.

Zyn heirkrachten.

1 *Privatis.* 2 *Sui: zich zelven. Super fortunam. Lipſ.* 3 *Provocans: lokkende.*

ren, yder door zyn' hoope van den Vorst in te neemen, die noch leedigh was. Zynde, met deeze kraften, binnen 's vyandts paalen getreeden, doorspiedende alles met gereegelde voortstogh, en gereedt om te stryden, sloegh hy 't leeger niet verre van Hierusalem. Maar om dat wy den uitersten dagh deezer naamhaftige stadt zullen gaan verhaalen, schynt het betaamlyk, den oorspronk der zelve t'ontdekken. Men vertelt *dat de Jooden, voorvluchtigh uit het eilandt Creten, zich gezet hebben in 't uiterste van Lybië, ten tyde als Saturnus, verdreeven door 't Jupyns geweldt, 't ryk ruimde.* 'T bewys wordt getoogen uit den naam. *'Dat in Creten is de wydtvermaarde bergh Ida; d'aanwoonders Iden, met vermeerdering des bynaams op zyn Barbaars, Jooden geheeten worden.* Zommigen zeggen, *dat als Isis regeerde, een' meenighte oovervloeyende door Ægypten, onder 't beleidt van Hierosolymus en Juda, in de naaste landen uitgelooft is.* Veelen houden ze *voor een' afkoomst van d'Ætiophiers, die onder den Koning Cepheus, door vrees en haat, tot wisseling van zeetel gedreeven zyn.* Daar zyn der die vermelden *dat een hoop Assyriers verzaamelt, volk behoeftigh van akkers, een deel van Ægypten veroovert, ende thans eighe steeden, en de Hebreeusche landen, en 't naader geweest aan Syrië bewoont hebben.* Andren melden, *dat de herkoomst der Jooden doorluchtigh is: da' de Solymen, een geslaght, vermaardt gemaakt door de gedichten van Homerus, naam aan de gestichte stadt, naar den hunnen gegeeven hebben.*

Hy slaat zyn leeger ontrent Hierusalem. Verhaal van den oorspronk der Jooden, door verkeert bericht met veel onwaarheits vermenght.

2

3 De meeste schryvers zyn eenstemmigh hier in, *dat, als door Ægypten een' smette ontstaan was, die de lichaamen schende* [1], *de Koning Occhoris, op toegank ter vraagbaake van Hammon om raadt te zoeken, bevel ontfing, 't ryk te zuiveren, en die soort van menschen naa andre landen te vervoeren. Dat het graauw alzoo opgezocht en verzaamelt, naa dat men 't in woeste plaatzen gelaaten hadt, als de rest schreyende sufte, door Moses, een' der ballingen, vermaant werdt, dat zy op geenige hulpe van Gooden oft menschen wachten zouden, verlaaten van d'eenen en d'anderen; maar gelooven hem als eenen hemelschen Leidsman, door wiens hulp zy, in 't eerste, de jeegenwoordige ellenden verdreeven hadden. Zy stemden 't toe, ende, kennende geene wegen altoos, slaan der eenen in zonder keur* [2]. *Maar niets en maakte hen zoo mat, als armoê van waater. Ende nu niet verre van den geest te geeven, laagen zy ter needer gestort oover alle de velden; als een kudde wilde ezelen, uit de weide zich begaf naa een' rots, beschaaduwt van een bos. Moses, hen gevolght, maakende gissing uit den kruidtdraagenden grondt, oopent ruime aadren van waater. Dit was*

Moses.

Gebrek van waater.

[1] *Fœdaret: Foeide, leelyk maakte.* [2] *Fortuitum.*

hunne

hunne lichtenis: en hebbende eenen geduurigen wegh van zes daagen afgeleidt, kreegen zy, verdryvende d'inwoonders, op den zeevenſten de landen in, daar de ſtadt en tempel gewydt zyn. Moſes, om zich oover dit volk, teegens den toekoomenden tydt, te veſtigen, heeft den zelven nieuwe zeeden, en ſtrydigh teegens die van andre menſchen, ingeprent. Heilloos is daar alles, wat by ons heiligh is. Weederom is by hen toegelaaten, 't geen by ons bloedtſchandelyk is. De beeltenis des diers, door welx aanwyzing zy hunne dwaaling en dorſt verdreeven hadden, werdt van hun, in 't binnenſte der kerke, geheiligt: met ſlachten van eenen ram, als ter ſmaadt van Hammon. Ook offren zy den os, dien d'Ægyptenaars onder den naam van Apis vieren. Van 't verken [1] ſpeinen ze zich, uit gedenkenis der plaage [2], om dat hen eertydts mismaakt hadt de ſchurfte, waar aan dat dier onderworpen is. Den langen honger, ouwlinx uitgeſtaan, belyden zy met noch dikwyls te vaſten. Ende tot bewys van 't trooven der vruchten, wordt het Joodtſche broodt met geen zuirdeeſſem gemengt [3]. Men zeidt, *dat hun ten zeevenden daaghe behaaght heeft leedigh te zyn; om dat hen die aan 't eindt huns ſloovens geholpen hadt: dat thans, door 't vlaayen der vuidigheit, ook der luiheit, het zeevende jaar gegeeven is.* Andren willen, *dat die eere aan Saturnus wordt toegedraagen: 't zy, mits de beginſelen van godtsdienſt hun gegeeven zyn van de Iden, die wy verſtaan hebben, met Saturnus, verjaaght, en ſtichters van dit geſlaght te weezen: oft om dat van de zeevenſtarren, die de menſchen regeeren, de ſtar van Saturnus gezeit wordt in de hooghſte kreits, en van de voorneemſte maght te zyn: en om dat het meerdeel der heemelſche lichten hunne kracht en loop, door getaalen van zeeven, volbrengen.* Deeze zeeden, ingevoert door wat wyze 't geweeſt zy, worden verdaadight van d'aaloudtheit [4]. De reſt der inſtellingen, averechtſch, vuil, zyn door haare ſnoodtheit in zwank geraakt [5]. Want elk der booſten, verſmaadende den vaaderlyken godtsdienſt, braght ſchatting [6] en zaamelpenningen derwaarts. Waar door der Jooden zaaken toegenoomen hebben: en om dat zy onder zich ſtyfzinnigh in trouw, veirdigh tot barmhertigheit zyn, maar allen andren vyandtlyken haat toedraagen. Zich afzondrende in banketten, zonder vermenging in ſlaapplaats, onthoudt deeze landtaardt, oovergeeven tot gaailigheit, zich van uitheemſchen te bekruipen. Onder hen zelf is niets ongeoorlooft. 'T beſnyden des teellidts hebben zy ingeſtelt, om aan de verſcheidenheit ge-

4 De Godtsdienſt door Moſes geplant, werdt beſchreeven, doch met veel onwaarheit.

Vaſten

Ongezuurd broodt. Sabbath.

5 Aardt en zeeden der Jooden.

Beſnydenis

1 *Sue: zogh.* 2 *Cladis.* 3 *Detinetur: gereezen: Anderen leezen retinet.* 4 *Antiquitate.* 5 *Maluere.* 6 *Tributa: uitdeeling.*

gekent te worden. Die oovertreeden tot hunne zeeden pleegen 't zelfste. Ende niets wordt hun eerder ingeplant, dan de Gooden te verachten, 's vaaderlandts liefde uit te schudden; ouders, kindren, broeders, onwaardt te houden. Men behartight 'er nochtans 't vermeeren der meenighte. Want ymant der aanboorlingen te dooden is een grouwel[1]: en zy waanen de zielen der omgebraghten in 't stryden, oft door vonnisstraf[2], eeuwigh te weezen. Dit baart liefde tot teelen, en stervens verachting. De lichaamen liever te begraaven, dan te verbernen, hebben zy van d'Ægyptische wyze: ook de zelfste bekommering[3], en waan, van de helsche dingen: van den heemel recht andre. D'Ægyptenaars vieren veele dieren, en t'zaamgevoeghde[4] beeltenissen. De Jooden kennen[5] *maar eene godtheit, met het vernuft alleen: voor heilloos de geenen, die de beelden der Gooden van sterflyke*[6] *stoffen tot menschen gedaante bootzen: dat allerhooghste en eeuwige onveranderlyk, en onvergangkelyk te weezen.* Derhalven zyn in hunne steeden, laat staan tempelen, geene gelykzels. Men vlaayt de Koningen nocht eert de Cæsars daarmeê. Maar, om dat hunne Priesters t'zaamenspeelden met pyp en bom, met klimop vertuit werden, en dat 'er een' gulden wynstam in den tempel gevonden is, hebben zommigen gemeent *dat daar vaader Liber, temmer van 't Ooste, geëert werdt.* Waarmeede hunne instelzels geenzins oovereenkoomen. Want Liber heeft feestelyke en blyde kerkzeeden ingestelt: der Jooden maanier is ongerymt[7] en afzichtigh[8]. Het landt en de grenzen, daar zy oostwaarts strekken, zyn bepaalt met Arabië: van de zuidtzyde leidt 'er Ægypten teegens oover: van den westen de Phœniciërs en de zee: van de zyde van Syrië, hebben z'een lange streek uitgezichts naa 't noorden. De lichaamen der menschen zyn gezondt, en verdraghzaam van arbeidt. Zelden hebben zy reegen, een' vruchtbaaren grondt[9]: vruchten in oovervloedt[10] als wy gewoon zyn: en daarenbooven balzem en palm. De palm is ryzigh en sierlyk: de balzem een maatelyke boom. Als elke telgh gezwollen is, zoo men daar kraft met yzer op doet, tzaagen[11] de aaderen: met een brok steens oft scherf worden ze geoopent. Het vocht wordt gebruikt van de Artzen. De voorneemste der bergen die 't opbeurt, is Libanus, wonder om zeggen, schimmerigh[12] in zoo groot een hitte, en getrouw aan de sneeuw. De zelfste voedt en stort de Jordaanstroom. Ende wordt de Jordaan niet van de zee ontfangen: maar

Onsterfflykheit der zielen by de Jooden gelooft.

De Jooden erkennen maar eenen Godt, Verfoeyen den beeldendienst.

6

De grenspaalen des Joodendoms.

Vruchtbaarheit des Joodtschen landts.

Balsem en palm.

't geberg te Libanus.

De Jordaanstroom.

1 *Nefas.* 2 *Suppliciis,* 3 *Cura.* 4 *Compositas: t'zaamengelapte.* 5 *Intelligunt: verstaan.* 6 *Vergankelyke.* 7 *Absurdus: sluit niet, voeght niet.* 8 *Sordidus: morssigh, verwerpelyk.* 9 *Uber: weeldigen.* 10 *Exuberant.* 11 *Pavent: krimpen in van anxt.* 12 *Opacum: schaaduwryk, bepryeelt.*

maar vloeit eene en noch eene meere deur, blyvende geheel: in de derde wordt hy herhouden. De meer van ongemeeten omgank, in ſchyn van een' zee, arger van ſmaak, peſtbaar voor d'aanwoonders met haaren zwaaren reuk, wordt van geen' winden bewoogen, nochte lydt eenige viſſchen oft vogelen, gewendt tot waater. Het onzeeker vocht draaght als een vaſte grondt, wat men der opwerpt; die ervaaren zyn in zwemmen, oft die 't niet zyn, worden eeven alleens booven geheeven. Op zeekren tydt des jaars werpt ze 't bitumen uit: de manier om 't welke te zaamelen, is geleert van d ervaarenis, gelyk de reſt der konſten. 'T is een vocht, zwart uit eigen aardt, en geſtremt, door beſprenging met eedik, dryft het. Dit, gegreepen met der handt, trekken de geenen die zich daar meê moeyen [1], in 't boovenſte van 't ſchip. Dan vloeit het voorts in zonder iemants hulp, en laadt tot dat men 't affinydt. Ook kan men 't niet affinyden met kooper oft yzer: 't vliedt van het bloedt, en kleedren bekladt met het bloedt dat de vrouwen maantelyx loozen. Zoo ſpreeken d'ouwde ſchryvers. Maar de plaatskundigen melden, dat groote klonten [2] van Bitumen, dryvende, worden gevoert en met de handt aan ſtrandt getrokken: thans als zy door de warmte des aardtryx, door de kracht det zonne verdrooght zyn, met bylen en beitels, als balken en ſteenen aan ſtukken geſneeden worden. Niet verre van daar zyn velden, die men zeidt, ouwlinx vruchtbaar en bewoont van groote ſteeden, door blixemſlagh gebrant te hebben: en dat het ſpoor dies noch blyft, en d'aarde, ſchynende verzenght, haare vaagh [3] verlooren heeft. Want alles, aldaar oft uit zich zelven voortskoomende, oft gezaait met der handt, 't zy dat het tot kruidt en bloem toe, ofte tot de gewoonlyke gedaante groeit, wordt zwart en ydel, en verdwynt als tot aſſche. Voor my, gelyk ik toeſtaan zouw, dat de Joodtſche [4] ſteeden eertydts van heemelſch vuur geblaakt hebben; alzoo waane, dat het aardtryk door den waaſſem der meere, vergiftight, d'ooverzweevende geeſt bedorven wordt, en daar door de veldt- en herfſtvruchten verrotten; zynde lucht en landt eeven ſchaadelyk [5]. De ſtroom Belus vliedt ook ter Joodtſche zee in: ontrent wiens mondt zandt verzaamelt wordt, 't welk gemenght met ſteenzout [6] men tot glas kookt. 'T is een maatige ſtrandt, maar onuitputtelyk voor de haalders. Een groot deel van Judæa leidt verſpreit aan dorpen. Zy hebben ook ſteeden. Hierufalem is 't hooft des volx. Daar was een tempel van ongemeeten ryk-

Doode zee. Bitumen, of Joodenlym. Verbrande velden. De ſtroom Belus. De ſtadt Hierufalem.

1 *Cura*: *geneeren*. 2 *Moles*. 3 *Vim frugiferam*. 4 *Judaicas*. *Andren loezen Inclitas*: *vermaarde*. 5 *Gravi*: *zwaar*. 6 *Nitro*: *bergſout*, *ſalpeter*.

doom, een' ſtadt met drie veſten, daarnaa 't Koningks hof. 'T binnenſt des tempels bleef geſlooten. De Joodt hadt geenen toegank, dan ter deuren toe: van den drempel werdt yder geweert, uitgezeidt de Prieſters. Terwyl het Ooſt onder d'Aſſyriers, Meeden, en Perſen ſtondt, waaren zy 't verſmaadſte deel der ſloovenden. Naa dat de Macedonen meeſters werden, heeft Koning Antiochus zich gepynt, hun 't oovergeloof te beneemen, en de Griekſche zeeden te geeven; maar werdt, door 't oorlogh der Parthen, belet dien ooverſnooden landtaardt in beeter te verandren. Want ten dien tyde was Arſaces afgevallen. Toen mits de maghteloosheit der Macedonen, den noch niet volkoomen wasdoom der Parthen (en de Romainen waaren verre van daar) hebben de Jooden zelfs Koningen oover hen geſtelt, die verdreeven zynde door 's graauws wiſpeltuurigheit, ende hebbende de heerſchappy hervat door waapenen, zich vervorderden burgers te verjaagen, ſteeden uit te rooyen, broeders, gemaalinnen, ouders te moorden, en wyders te doen 't geen Koningen gewoon zyn, en 't oovergeloof queekten: om dat de eer des Prieſterdooms, tot een veſtiging der moogenheit, van hun aangenoomen werdt. D'eerſt van de Romainen die hen getemt heeft, is Cn. Pompejus geweeſt; en ten tempel ingetreeden, uit recht der ooverhandt. Van toen af werdt ruchtbaar, *dat het, zonder eenige beeltenis van Gooden, een leedige zeetel was, en ydele geheimeniſſen*. De muuren van Hieruſalem werden ter neêrgeworpen: de tempel bleef ſtaan. Thans, zynde onder ons burgerkrygh, naa dat de heerſchappy[1] der wingeweſten aan M. Antonius ten deele gevallen was, werdt der Parthen Koning Pacorus meeſter van Judæa, en omgebracht van P. Ventidius, en de Parthen oover den Euphrates gedreeven. De Jooden heeft C. Soſius t'ondergebracht. In 't ryk, door Antonius, gegeeven aan Herodes, is dees geveſtight door den verwinner Auguſtus. Naa de doodt van Herodes, hadt een zeeker Simon, zonder iets naa Cæſar te toeven, den koninklyken naam aangeranſt[2]. Die is, door Quinctilius Varus, hebbende 't bewindt oover Syrië, geſtraft. Ende 't ingetoomde volk hebben de kindren van Herodes, aan drie deelen, geregeert. Onder Tiberius was 'er ruſt. Daarnaa, als hun, by C. Cæſar, bevoolen werdt *zyn' beeltenis in den tempel te plaatzen*, naamen zy liever de waapenen aan. Welke beroerte door Cæſars doodt geſchift is[3]. Claudius, als de Koningen ooverleeden, oft tot middelbaaren[4] ſtaat gebracht waaren, heeft Judæa, als een wingeweſt, toegeſtaan aan Roomſche Ridders oft

De tempel.

Antiochus weleer een vyandt der Jooden.

Koningen der Jooden

Die zich ook te gelyk het Hoogeprieſterſchap aanmaatigen.

Pompejus was d'eerſte der Romainen die de Jooden temde.

Herodes door de Romainen tot Koning geſtelt.

Het ryk in dryen verdeelt.

1 *Ditionem*. 2 *Invaſerat*. 3 *Diremit*: *afgeſneeden heeft*. 4 *Modicum*: *geringen*.

zyne

zyne vryelingen. Een der welke, Antonius Felix, in allerley wreedtheit en dartelheit [1], met slaafschen aardt, Koninx recht gepleeght heeft: hebbende ten huuwlyk gekreegen Drusilla, kindtskindt [2] van Antonius en Cleopatra: zulx dat Felix kleen schoonzoon [3], Claudius kindtskindt [4] van den zelven Antonius was. 'T geduldt der Jooden nochtans duurde tot Gessius Florus den Verzorger [5]. Onder dien rees oorlogh. Ende Cestius Gallus, Stadthouder oover Syrië, bestaande dat te dempen, vondt te doen met veele stryden, en meestendeel weederspoedigh. De welke gestorven zynde door noodtlot [6], oft verdriet; hadt Vespasianus, gezonden van Nero, door zyn fortuin en faam, en uitmuntende bewindtsluiden, binnen twee zoomers, al 't veldt en alle de steeden, behalven Hierusalem, in 't gewoudt van 't verwinnendt heir. Het naaste jaar, betrachtende [7] 't burgeroorlogh, gink, zoo veel de Jooden belanghde, leedighlyk door. Pais in Italië gewonnen zynde, keerden ook d'uitheemsche zorgen weeder. Het meerde de gramschap, dat alleen de Jooden niet zwichtten. Met een scheen 't oorbaar in alles wat den nieuwen Vorstendoome weedervaaren oft ooverkoomen moght, dat Titus by de heiren bleeve. Hebbende dan, gelyk wy gezeidt hebben, leeger geslaagen voor de vesten van Hierusalem, steld' hy de toegerustе keurbenden ten toon. De Jooden stelden zich in slaghorde, onder de muuren, hebbende, zoo 't geluk hun meê wilde, zich wyder te verstouten, en zoo zy gejaaght wierden, de uitvlucht gereedt. De ruiter, met d'onbelemmerde regementen, hun opgezonden streedt met twyfelige uitkoomst [8]. Thans weeken de vyanden, en vingen, ten volgenden daage, dikwyls gevecht [9] aan, voor de poorten: tot dat zy, door gestaadige schaaden, binnen de vesten gedreeven werden. De Romainen keerden zich tot aanvechtingh. Want het scheen een' weederwaardigheit der vyanden honger af te beiden. Ende eischten zy de gevaarlykheeden, een deel uit vroomheit, veelen uit forsheit en begeerte van belooning. Aan Titus zelf stondt Rome, en rykdoom, en lusten voor oogen; en zoo Hierusalem niet terstont neederstortte, 't scheen ze te verwylen. Maar de stadt steil [10] van geleegenheit, was gevestight [11] met werken en blokhuizen [5], daar men vlakke plaatzen genoegh meê sterken zouw. Want twee heuvels, weldigh verheeven, waaren beslooten met muuren konstelyk dwars uitsteekende, oft binnenwaarts inbuikende: op dat de zyden der aanvechteren bloot stonden voor de slaagen. De uitersten der

Antonius Felix, Verzorger, oft Stadthouder oover Judæa.

10 En daarnaa Gessius Florus, onder wien het oorlogh rees.

Vespasianus naar Judæa gezonden.

Zyn ooverwinningen.

11 Titus in Judæa gelaaten.

Strydt onder de muuren van Hierusalem.

De stadt wordt aangevochten.

Maar vergeefs, door haare sterkte.

1 *Libidinem: gailigheit.* 2 *Neptе: nicht.* 3 *Progener.* 4 *Nepos.* 5 *Procuratorem.* 6 *Fato.* 7 *Intentus.* 8 *Ambigué: zonder voordeel.* 9 *Schermutzingen.* 10 *Arduam.* 11 *Gestyft.* 12 *Moles: geveirten.*

der klippen waaren ſteil en ſchor[1]: en de toorens, daar de bergh hun te baat quam, ſteegen tot tzeſtigh voeten; in de dellingen tot hondert-entwintigh: met wonderlyken toon, en eenpaarigh in 't aanzien van verre. Binnen waaren andre veſten om 't koninxhof geſlaagen: en van aanzienlyken top de tooren, *Antonier* genaamt van Herodes, ter eere van M. Antonius: de tempel in manier eener burgh, en met eige muuren, van meer arbeidts en werx dan d'andre. Zelfs de galeryen, die rondtom den tempel gingen, dienden voor een treflyk bolwerk[2]. Daar was een bron van eeuwig[3] waater; bergen uitgehoolt onder d'aarde: en viſchhouders, en bakken om 't reegenwaater te bewaaren. De ſtichters hadden veel kryghs te gemoet gezien, uit de verſcheidenheit der zeeden. Daarom was alles geſchikt teegens een belegh, al duurd' het lange. Ende zynde veroovert van Pompejus, hebben vreez' en ervaarenis hun veel geweezen[4]. Ook hebben zy, by de gierigheit der Claudianer tyden, recht tot veſting gekocht, en muuren in pais gebouwt, als teegens oorlogh: en waaren gemeert door groote tzaamenvloedt[5], en neêrlaagh van de reſt der ſteeden. Want alle de hardtnekkighſten waaren derwaarts heen gevlooden, en droegen zy zich des te oproeriger. Drie Hooftmans, eevenveel' heiren. Simon hadt het uiterſte en breedtſte der veſten: Johannes, dien zy ook Bargiora noemden, de middelſtadt: Eleazarus den tempel geſterkt. De maght van Johannes en Simon beſtondt in meenight en waapenen; die van Eleazarus in de plaats. Maar gevecht, bedrogh[6], brandtſtichting gink 'er om, tuſſen hen, en groote kraft van kooren werdt verbernt. Johannes thans, hebbende, onder ſchyn van offer te doen, eenigen gezonden om Eleazarus en de zynen om hals te brengen, wordt meeſter van den tempel. Alzoo is de ſtadt geſcheiden aan twee parthyen, tot dat, mits 't genaaken der Romainen, het uitheemſch oorlogh eendraght baarde. Voorſpookzels[7] waaren 'er gebeurt, die dit volk, onderwaarigh aan oovergeloof[8], weederſtreevigh aan godtsdienſt[9], ongeoorloft houdt te verzoenen met ſlaghtoffer of beedeloften. Men hadt ſlaghorden lanx den heemel zien elkander' op 't lyf loopen, de waapenen glooren[10], en den tempel blaaken van ſchielyk vuur der wolken. De deuren der kerke waaren gezwindelyk oopen gegaan, en een ſtem, meerder dan de menſchelyke, gehoort, *dat de Gooden daar uit gingen:* teffens een weldigh gedruis der uitgaanden. Al 't welk weinigen op iet vreeslyx duid-

De tooren van Antonius.

12 De Tempel.

Dry krysoverſten der Jooden: Simon. Johannes. Eleazarus. Tweedragt onder hen.

13 Voorſpookzels van den ondergang des Joodendooms.

1 *Abrupta.* 2 *Propugnaculum.* 3 *Altydtsvlietend.* 4 *Gelecrt.* 5 *Colluvie: mengelvloedt.* 6 *Dolus: luagen.* 7 *Prodigia: wonderteekenen.* 8 *Superſtitionibus.* 9 *Religionibus.* 10 *Rutelantia.*

duidden: 't meeſte deel hadt zich dietſch laaten maaken [1], dat d'ouwde ſchriften der Prieſteren inhielden, *dien zelfſten den tydt te zyn, dat het Ooſt in moogenheit ſtygen, en uit Judæa opſtaan [2] zouden, die meeſters der dingen te zyn hadden.* Welke bewimpzels [3] op Veſpaſianus en Titus voorſprooken waaren. Maar 't gemeene volk, gelyk de manier der menſchlyke begeerlykheit is, zich zelven toeduidende zulk een' grootheit van lot [4], keerde zich, zelfs door teegenſpoedt, tot de waarheit niet. De meenighte der beleegerden, van allen ouderdoom, van manlyke en wyflyke ſexe, hebben wy verſtaan zeshondertduizent geweeſt te zyn. Alles, wat de waapenen draagen kon, aanveirde ze: en meer, dan naar gelang van 't getal, hadden 't hart daar toe. Eevene ſtyfzinnigheit in mannen en vrouwen: en zoo men hen wilde woonplaats doen wiſſelen, grooter vrees voor 't leeven dan voor de doodt. Teegens deeze ſtadt en landtaardt, dewyl de plaats geen' heftigen aanval, en de ſchielykheeden des kryghs niet lyden wilde [5], heeft Titus voorgenoomen, met dyken en wyngaarden te ſtryden. Men deelt yder keurbende haar werk toe, en daar was ruſt van vechten; tot dat alles, wat om ſteeden te verooveren, by d'ouwden, oft van nieuwe vernuften gevonden is, toegeſtelt wierde. Maar Civilis, hebbende naa den ongelukkigen ſtrydt in 't landt der Treveren, 't heir geboet [6] in Germanië, zette zich by Vetera needer: om de veiligheit der plaatze, en op dat den Barbaaren de moedt wieſſe, door 't gedenken der voorſpoedt daar gehadt. Cerialis volgd' hem derwaarts, met verdubbelde kraften; door 't aankoomen der tweede, en zeſtiende, en veertiende keurbende. De regementen ook, en vlerken, nu oover een' wyle, ontbooden, hadden zich geſpoeit ſint de zeege. Nocht d'een' nocht d'ander' Hooftman een zachtganger. Maar hen weerde de breedtheit der velden, vochtigh uit eigen aardt. Daarenbooven hadt Civilis een dwars hooft [7] in den Ryn geworpen, om de ſtroom te rugh op 't aanleggend landt te doen ſtorten. Die form der plaatze was bedrieghlyk [8] van ondren, mits d'onzeckerheit der waadten [9], en ons teegen. Te weeten, de Roomſche ſoldaat is zwaar van waapenen, en beſchreumt te zwemmen: de Germaanen gewendt op de ſtroomen, worden door de lichtheit hunner waapenen, en ryzigheit der lichaamen, booven gehouden. Op tergen dan van de Batavieren, vangen de forſten der onzen den ſtrydt aan. Daarnaa ontſtondt 'er teuteringh [10], als waapenen en paarden,

Voorzegging van een' Koning, die uit Judea zou voortkoomen.

Groote meenighte der beleegerde Jooden.

Titus toeruſting om de ſtadt met gewelt aan te taſten.

14 Civilis leegert zich by Vetera.

Cerialis volght.

De Ryn opgedamt.

15 Gevecht in 't waater.

1 *Perſuaſio inerat*: was ingenoomen met waan. 2 *Profecti*. 3 *Ambages*: twyffelzinnigheeden. 4 *Eorum*: fortuine. 5 *Abnueret*. 6 *Reparato*: herſterkt. 7 *Molem*, 8 *Subaola*. 9 *Vadis*. 10 *Trepidatio*: bedremmeling.

den, van de zeer diepe [1] poelen ingeslorpt werden. De Germaanen sprongen door de bekende waadten [2], en laatende doorgaans 't voorhooft [3], omslingerden ruggen en zyden. Ende men vocht 'er niet handt voor handt [4], als in slaghorde te voet, maar als in eenen schipstrydt. Plenkende [5] tussen de golven, oft dringende (zoo daar iets voor quam om voet te vesten) met heelen lyve derwaarts, werden gequetsten met ongequetsten [6], zwemkundigen met onkundigen, te zaamen vervloghten, tot onderling verderf. De moordt nochtans was minder dan 't getommel [7]: om dat de Germaanen, niet darrende ten poel uittreeden, naa 't leeger keerden. D'uitkoomst van dit gevecht heeft den eenen en den andren Hooftman, met verscheide beweegenissen van gemoedt, opgebeurt [8], om de kans van 't opperlot der zaaken te spoeyen. Civilis wilde zyn' fortuin vervolgen; Cerialis de schand afwisschen. De Germaanen waaren fors op de voorspoedt: de Romainen door schaamt opgewekt [9]. De nacht werdt by de Barbaaren met zang oft gekrys; by d'onzen met grimmen [10] en dreigen oovergebracht.

Met naadeel der Romainen.

16 Met het volgend' opdaaghen, vult Cerialis het voorhooft met den ruiter en de hulpregementen: in de tweede spits werden de keurbenden geplaatst: de Hooftman hadt eenige uitgekoorenen voor zich zelven behouden, teegens onvoorzien geval. Civilis nam standt, niet met uitgestrekte orde [11], maar by beitels [12]. De Batavieren en Cugernen ter rechter: ter slinker en naader zyde aan de stroom hielden zich d'Ooverrynschen. D'aanmaaning der Hooftmannen werdt, niet zaameningscher wyze, gedaan aan de geheele hoopen, maar aan elken der zelven, naa dat hun aanryden viel [13]. Cerialis verhief *d'oude glooy des Roomschen naams, d'ooveroude en versche verwinningen. Dat zy den trouwloozen, vuidigen, verwonnen vyandt hadden uit te rooyen voor eeuwigh. Wraak meer dan strydt was 'er van doen. Weiniger zynde hadden zy onlanx teegens grooter getal gestreeden: nochtans waaren de Germaanen verstrooit, zoo veel 't puik der zelve belangde. Die der ooverschooten, droegen de vlught in 't hart, de wonden op den rugh.* Daarnaa prikkeld' hy elke keurbende naa haar eigenschap; noemde de veertienelingen *temmers van Britannië:* verhaalde, *dat door d'achtbaarheit der zeste keurbende Galba Vorst gemaakt was: dat de tweedenaars in dien slagh eerst de nieuwe krysteekens en den nieuwen aarent zouden inwyen.* Van hier voortgetreeden tot het Germaanisch heir, strekt' hy de handen uit,

Men ruft zich weêr ten stryde.

Cerialis moedight zyn' krygslúiden.

1 *Præaltis.* 2 *Vadis.* 3 'T *vechten van vooren.* 4 *Cominus.* 5 *Vagi.* 6 *Integris.* 7 *Tumultu: gebaar, gewoel, beroerte.* 8 *Erexit; opgehitst.* 9 *Geprikkelt.* 10 *Per iram: met toorn.* 11 *Agmine: drift, hoop.* 12 *Cuneis: diepe ryen.* 13 *Zy aangevoert werden.*

Civilis den Ryn opgedamt hebbende, strydt met de Romainen op 't verdronke landt.

uit, *dat zy hunnen oever, hun leeger, door der vyanden bloedt, zouden ſchikken weeder in te krygen.* Welwakker [1] gekrys verhieven alle de geenen, die, oft uit langen pais naa gevecht haakten, ofte, mat van oorloogen, luſt tot pais hadden, en voortaan belooningh en ruſt hoopten. Ook ſchaarde [2] Civilis niet ſtilzwygende zyn' ſpits, daagende de plaats 17
tot getuige hunner manhaftigheit [3]: *Dat de Germaanen en Batavieren* Insgelyk, Civilis.
op de voet ſtappen hunner gloorye ſtonden, trappende met voeten de aſch en 't gebeente der keurbenden. Waar de Romain d'oogen heene ſtrekte, vankenis, neêrlaagh, en niet dan grouwzaamheit verſcheen hem. Zy moeſten niet ſchrikken, om de verſcheidenheit van uitgank des Treveriſchen ſtrydts: hun' eige zeege was daar den Germaanen in den weege geweeſt, terwyl zy, laatende 't geweer, de handen met roof belemmerden. Maar alles was hun thans meê, en den vyandt teegens geloopen. 'T geen door Hofftmans liſt behoorde verzorght te werden, dat hadt hy verzorght: natte velden en hun kundigh, poelen ſchaadelyk voor de vyanden: den Ryn, en Gooden van Germanie in 't gezicht, met behulp van der welker heiligheit [4] zy den ſtrydt t'aanveirden hadden, gedachtigh hunner echtgenooten, oudren, vaaderlandts. Die dagh wilde oft de loſlykſte onder de voorighen [5], oft ſmaadelyk by de naakoomelingen weezen. Als men, met klank der waapenen, en hippelen [6] (dat z' hunne wyze) getoont Strydt tuſſchen de heiren.
hadt, dat de woorden ſmaakten, wordt het gevecht, met kaayen, koegels, en ander werpgeweer, begonnen: treedende d'onzen ten poele niet in, en tergende de Germaanen hen, om ze derwaarts te lokken. Zynde, 't geen gegooit wordt, verbeezight [7], en de ſtrydt 18
verhittende, ſtiet de vyandt fellyk voorwaarts, met die ongemeete lichaamen, en zeer lange ſpietzen: ende dolven zy, van verre in den vlottenden en zwichtenden [8] ſoldaat. Met eenen zwom de beitel [9] der Eerſt tot naadeel der Romainen.
Bructeren oover, van den dam [10], die wy verhaalt hebben dat in den Ryn geſlaagen was Daar raakte 't werk in beroerte. Ende dreeven zy de ſlaghorden der bondtgenoodtſche regementen van haare plaats, als de keurbenden den ſtrydt ondervangen: ende, zynde der vyanden forsheit geſtuit, de ſtrydt eeven ſchoon wordt. Tuſſen 't welk een Batayer oo- Die door beleidt een overloopers 't veldt behouden.
verlooper by Cerialis quam, beloovende *'s vyandts rugh, zoo men den ruiter door 't uiterſte des poels zonde: dat het daar lanx hardt was, en de Cugernen, dien de wacht te beurte gevallen was, luttel op hun ſtuk letten.* Twee vlerken, gezonden met den ooverlooper, omringen den onverhoedtſchen vyandt. 't welk vernoomen zynde by 't geſchreeuw,

1 *Alacrior.* 2 *Struxit: ſtichtte.* 3 *Virtutis: vroombeit.* 4 *Numine: godtheit.* 5 *By de voorouders.* 6 *Tripudiis: dansſen, gedril.* 7 *Abſumtis.* 8 *Labantem.* 9 *Cuneus: drom.* 10 *'T kooſt.*

vielen 'er de keurbenden van vooren op, en de verdreeve Germaanen naamen de vlucht naa den Ryn. 'T waar, te dien daage, uitgeoorlooght geweeſt, zoo de Roomſche vloote geſpoeit had' met volgen. Zelfs de ruiter ſtondt 'er niet op aan, mits een ſchielyk ſtorten van ree-
19 gen, en 't genaaken der nacht. Des andrendaaghs werdt de veertiende keurbende naa 't boovenwingeweſt, tot Gallus Annius gezonden. De tiende keurbende uit Hiſpanië, heeft het heir van Cerialis aangevult.

Civilis wykt op 't eilandt der Batavieren.

Civilis kreegh hulptroepen van de Chaucen. Darrende nochtans de ſtadt der Batavieren niet verdaadigen met de waapenen, rukt hy meê wat men draagen kon, ſtak 't vuur in de reſt, en week op 't eilandt: als die wel wiſt dat 'er ſcheepen mangelden om een' brug te maaken, en 't Roomſche heir niet anders zouw ooverzetten. Jaa brak hy ook af den dam [1], gemaakt van Druſus Germanicus, en heeft den Ryn, ſtreevende [2] met hellenden bedde [3] op Gallië, door 't verſmyten van 't geen hem ſchorſte [4], uitgeſtort [5]. De ſtroom alzoo, als afgeleidt zynde, hadt de dunne [6] kil, tuſſen 't eilandt en de Germaanen, ſchyn van aaneenhoudendt [7] landt gemaakt. Oover Ryn zetten zich ook Tutor en Claſſicus, en hondertdertien Raadtsmannen der Treveren: onder de welke was Alpinus Montanus, dien wy booven vermelt hebben in de Galliën gezonden te weezen, van Primus Antonius. Hem verzelſchapte zyn broeder D. Alpinus. De reſte teffens verwekte byſtandt, door erbar-
20 menis en giften, onder volken graagh naa gevaar. Ende ſchoot 'er zoo veel oorloghs oover, dat Civilis de bezettingen der regementen, vlerken, keurbenden, verdeelt in vieren, op maatlyke dorpen, beſtookt heeft: de tiende keurbende tot Arenacum; de tweede tot Batavodurum; en Grinnes en Vada, leegers der regementen en vlerken: met zyne maghten zulks verdeelt, dat hy en Verax geboore uit zyn' zuſter, en Claſſicus en Tutor, elk zyne troep ſleepten: in vertrouwen, niet van alles te verrichten, *maar dat hun, beſtaande veele aanſlaagen, de fortuin ergens meêloopen zoude: met eenen, dat Cerialis, zynde niet verhoedtſch* [8] *genoegh, en loopende* [9], *mits de veelheit der booden, herwaarts en derwaarts, in 't midde onderſchept moghte worden*. Dien 't leeger der tiendelingen te beurte gevallen was, ſchattende 't aanvechten der keurbende zeer zwaar [10], hebben den ſoldaat, uit en bezich zynde met hout [11] te houwen, in wanorde gebracht [12]; doodſlaande den Leegerooverſte, en vyf der voorneemſte Hondertmannen, en

Doet nieuwe aanvallen op de bezettingen.

Met merkelyk afbreck der Romainen.

1 *Molem*: 't hooft. 2 *Stortende*. 3 *Prono alveo*: kil. 4 *Morabantur*. 5 *Uitgegooten*. 6 *Smalle*. 7 *T'zaamgehecht, vaſt*. 8 *Incautum*. 9 *Curſantem*: ſchartelende, draavende. 10 *Arduam*. 11 *Materiis*. 12 *Turbavere*.

De Germaanen overvallen de Romainen by nacht, en veroveren 't ſchip van Cerialis .

en een weenigh ſoldaaten. De reſt beſchermde zich met de veſtingen. Ende daarentuſſen pynde zich een' troep Germaanen te Batavodurum tot de begoſte brugh in te breeken. 'T gevecht, noch in de waaghſchaal hangende [1], werdt door de nacht geſchift. Grooter was't gevaar by 21
Grinnes en Vada. Civilis vocht Vada, Claſſicus Grinnes aan: en waaren niet te ſtuiten; zynde alle de vroomſten verſlaagen: onder de welke ook Briganticus omquam, Overſte eener vlerke, die, gelyk wy gezeidt hebben, getrouw den Romainen, en op Civilis, zynen moederlyken oom, verbittert was. Maar als Cerialis, met een' troep ruiteren te hulp quam, keerde de fortuin. De Germaanen worden, oover hooft oover hals, in de ſtroom gedreeven. Civilis, terwyl hy de vlieders weederhoudt, bekent en naagetracht met werpgeweer, verliet het ros, en zwom oover. De zelfſte was der Germaanen uitvlucht. Tutor en Claſſicus werden van aanleggende ſchuiten gevoert. Zelfs toen ook is'er de Roomſche vloot niet by geweeſt, gelyk bevoolen was. Maar vreeze verhinderd' haar; en dat de roeyers, tot andre krysdienſten, verſpreit waaren. Zeeker Cerialis gaf luttel tydts tot het uitvoeren der gebooden: was ſchielyk in raadt, maar doorluchtigh in uitkoomſt. De fortuin was hem meê; ook daar't hem aan beleidt [2] mangelde. Hier oover hadt het heir zelf de tucht min in achting. Ende weinigh daagen daarnaa, al ontquamp hy het gevaar van vankenis, hy vermydde [3] de ſchande niet. Gereiſt naa Noveſium en Bonne om de leegers te bezichtigen, die aldaar tot verwintering der keurbenden opgerecht werden, keerd' hy te ſcheep wederom, met verſpreide troep [4], zorgelooze wacht. Des werden de Germaanen gewaar, en ſtelden laagen toe. Zy koozen een' nacht zwart van wolken, koomen, de ſtroom af, gerukt, en zonder iemants belet, binnen den wal. D'eerſte moordt hadt de liſt te baat: hebbende de touwen der tenten afgeſneeden, ontlyfden zy de geenen, die met hun eige leedren [5] ooverſtolpt laagen. Een' andre troep, aan't verſteuren [6] der vloote, werpen van banden, ſleipen der ſcheepen. Ende gelyk zy zich, om te verſchalken, ſtil gehouden hadden; alzoo, naa 't aanvangen der ſlaghting, om meer ſchrix daar by te doen, ſtelden zy't al, met ſchreeuwen, in roere. De Romainen met wonden opgewekt, zoeken hunne waapenen, ſtreeven de weegen deur [7], weenigen kryslyk toegeruſt, meeſtendeels met het kleedt om den arm gewrongen, en bloote [8] punten. De Hooftman, halfſlaapende, en bynaa ongedekt [9], werdt, door dooling der

Die hem eindelyk afdryven.

Cerialis' 22 van de Germaanen beſlaght, en bynaa gevangen.

1 *Ambiguum*: twyſtende hoe't uitvallen wilde. 2 *Artes*. 3 *Vitavit*: ſchuwde, ontgink. 4 *Agmine*. 5 *Coriis*. 6 *Turbare*: ontſtellen, ontroeren, verbaazen. 7 *Latus*. 8 *Strictis*: geſtroopte. 9 *Nudat*.

Zyn Ammiraalgaley wordt weggesleept.

vyanden, behouden [1]. Want het Ammiraalschip [2], uitmuntende in vlag, rukken zy wegh, gissende den Hooftman daar op te zyn. Cerialis hadt de nacht elders toegebracht, zoo by 't meerdeel gelooft werdt, om boelaadje [3] met Claudia Sacrata, een Ubiër wyf. De waakers verschoonden hun lasterstuk, met des Hooftmans oneer, als waar hun bevoolen te zwygen, om zyn' rust niet te steuren. Dat, zynde alzoo de leuze, en 't roepen [4] opgehouden, zy meede in slaap gevallen waaren. Als 't hoogh dagh was, voeren de vyanden te rugh, met de genoome scheepen, en sleepten d'Ammiraalgaley, lanx de Lipstroom,

23 tot een' schenkaadje aan Velleda. Lust gingh Civilis aan, om toon te doen van een' schipslaghorde. Hy vult al wat 'er was van tweeriemige [5] galeyen, en de geene die met een' enkle rye werden voortgedreeven. Daar werdt weldige kraft van schuiten [6] bygevoeght. Dertigh oft veertigh waaren der gewaapent als de Liburnische [7] gewoon zyn: en teffens beholpen zich de genoome schuiten, met weêrschynverwige waapenroxkens, niet onsierlyk, voor zeilen. Ruimte als van een' zee namp men hier toe, daar de Ryn de stroom der Maaze den Oceaan aangiet [8]. D'oorzaak van het toerusten der vloote, was, booven de ydelheit ingeënt deezen landtaardt, om, door dien schrik, den toevoer, koomende uit Gallië, t'onderscheppen. Cerialis, meer uit verwondering, dan uit vreeze, strekte daar teegens uit een' vloot, ongelyk in getal, maar oovertreffende in ervaarenheit van roeyers, konst van stuurluiden, grootte van scheepen. Deez' werdt voor stroom, d'an-

Schipstryd. dren voor windt gedreeven. Alzoo verby vaarende [9], worden zy, naa proef van werpgeweer, gescheiden. Civilis, zonder iet wyders te dar-

Cerialis in 't eiland der Batavieren.

ren, week oover den Ryn. Cerialis plondrende vyandtlyk het eilandt der Batavieren, liet de akkers en hoeven van Civilis ongeroert, naar de bekende list der Hooftluiden: als daarentussen, met den keer [10] van den herfst, en het dikwyl vallen van slaghreegen, d'ooverspoelende stroom het poeligh [11], en laagh eilandt vervulde, in schyn eener stange [12]. Men hadt 'er nocht vloot, nocht toevoer: en 't leeger, geslaagen [13] in

24 't vlak, werdt, door de kracht der stroome, verspreidt [14]. *'Dat men de keurbenden toen dempen kon, en de Germaanen die wil hadden, maar van hem misleidt [15] en omgezet waaren*, heeft Civilis ons aangerekent [16]. 'T is ook niet vremdt van waarheit, gemerkt, weenigh daa-

Loopt gevaar door 't waater.

gen

1 *Geberght.* 2 *Prætoriam.* 3 *Stuprum.* 4 *Vocibus*: *toeroepen.* 5 *Biremium*: *tweeryriemige.* 6 *Liburnum*: *roothaardzen.* 7 *Renschepen, jachten.* 8 *Dit was by 't huis te Lovenstein*: *want Tacitus noemt hier de Waal met haaren ouden en waaren naam den Ryn...* 9 *Prævecti.* 10 *Flexu*: *zwaay.* 11 *Paluster*: *weenigh.* 12 *Stagni*: *meere, poele.* 13 *Sita*: *gelegen.* 14 *Dissipabatur*: *dreef daar heenen.* 15 *Dolo*: *gemompt.* 16 *Imputavit.*

gen daarnaa, d'oovergift gevolght is. Want Cerialis, laatende, door heimelyke booden, aan de Batavieren pais, aan Civilis vergiffenis toe-zien, vermaande Velleda en haare naaſten [1], *de fortuin der oorlooge, hun weederſtreevende met zoo veel neêrlaagen, door een' tydige verdienſte op't Roomſche volk, te wiſſelen. De Treveren waaren geſlaagen, de Ubiërs weedergekreegen* [2], *den Batavieren 't vaaderlandt ontrooft: en niet anders bedreeven* [3] *met de vrundtſchap van Civilis; dan wonden, vlucht, rouw. Hy, een balling en verdreeveling, was een laſt den geenen, die hem ontfingen: ende hadden zy genoegh gezondight, met zoo meenighmaals den Ryn t'ooverſchryden* [4]. *Zoo zy zich iet wyders onderwonden, aan die zyde zoude't ongelyk en de ſchult, aan deeze de wraak en Gooden weezen.* Met de dreigementen werden beloften gemenght. Ende, als de trouw der Ooverrynſchen aan 't ſchudden was, reezen'er ook, onder de Batavieren, reedenen: *Men moeſt den val niet verder laaten koomen: ende vermoght een landt aardt niet, de ſlaverny van den ganſchen aardtboodem af te dryven. Wat was'er uitgerecht met den moordt en brandt der keurbenden, dan dat men der meer en maghtiger ontboode? Zoo zy't oorlogh, om Veſpaſianus wille, gevoert hadden, Veſpaſianus was meeſter der dingen. Maar zoo zy't Roomſche volk, met waapenen, uitdaagen* [5]; *'t hoemeenighſte gedeelte des menſchelyken geſlaghts doch waaren de Batavieren? Zy zouden eens't oogh keeren op de Rhæten, Noricen, en de laſten der andre bondtgenooten. Van hun werden geene ſchattingen, maar manhaftigheit* [6] *en mannen gevordert. Dit was't naaſt aan de vryheit; en zoo daar keur tuſſen Heeren viel, eerlyker verdroegh men de Vorſten der Romainen, dan de vrouwen der Germaanen.* Dit was 't gemeene volks zeggen. Der treflyken [7], *dat zy, door feller raazerny van Civilis, voortgeſtuwt waaren tot de waapenen: hy gezocht hadt de quaaden zynes huis te ſchutten met d'uitrooyingh des landtaardts. Toen waaren de Gooden geſteurt geweeſt op de Batavieren, als de keurbenden beleegert, de Steedehouders omgebraght, een oorlogh hem alleen noodigh, doodtlyk* [8] *voor hun, aanveirdt werdt. 'T was gekoomen tot het uiterſte, 't en waar zy zich bezinden, en met ſtraf des ſchendigen* [9] *kops, hun berouw beleeden.* Voor Civilis bleef deeze geneegenheit niet verhoolen; en hy nam een opzet die te voorkoomen: booven't verdriet der ellenden, ook door hoope des leevens, die, doorgaands, zelfs de groote gemoeden verbreekt.

Noodight de Batavieren tot vreezen.

25

Die luiſteren naa zyn aanhoudingh.

Beſchuldigen Civilis.

26

Naa

1 *Propinquos: vrienden.* 2 *Receptos: weederaangenoomen.* 3 *Peractum: uitgericht, gewonnen.* 4 *Transcenderint.* 5 *Provocent: uitterghden.* 6 *Virtutes: anders juventutem: jeughdt.* 7 *Proceres.* 8 *Ferale.* 9 *Noxii: ſchuldigen, ſchaadelyken.*

Naa verzoek van t'zaamenſpraak, wordt, tot Nabalia, de brugh der ſtroom deurgeſneeden. Zynde de Hooftluiden voortgetreeden tot aan de afbreuken, hief Civilis aldus aan: *Zoo ik by eenen Stadthouder van Vitellius verdaadight wierde, men waare nocht mynen bedryve vergiffenis, nocht mynen woorden geloof ſchuldigh. Tuſſen ons was alle onvruntlykheit, vyandtlykheit, van hem begonnen, van my gemeerdeert. Jeegens Veſpaſianus is myn' eerbiedenis oudt, ende, als hy noch een onderdaan* [1] *was, werden wy vrienden geheeten. Dat is aan Primus Antonius bekent, door wiens brieven, ik tot het oorlogh ontbooden ben, op dat de Germaniſche keurbenden, en Galliſche jeughdt de Alpen niet ooverklommen. De waapenen, waar toe Antonius in zyn afweezen, Hordeonius Flaccus teegenwoordigh vermaande* [2], *heb ik in Germanië doen wanken* [3], *die Mucianus in Syrië, Aponius in Mœſië, Flavianus in Pannonië.....*

Hy komt met Cerialis te woorde.

1 *Privatus.* 2 *Quæ monebat*: *andere boeken hebben, movebat*: *Dan zou de zin zyn*: *De waapenen die Antonius in zyn afweezen, Flaccus teegenwoordigh deeden wanken.* 3 *Movi.*

D'UITGEVER
AAN DEN LEZER.

Dus verre gaat de Hiſtory van Tacitus, welker vervolgh verlooren is. Maar den uitgangh van dien krygh, en in wat ſtaat de Batavieren zeedert by de Romainen waaren, kan men zien in 't boek des Heeren Hugo de Groot, van d'Oudtheit der Bataviſche Republyke.

Wat uitkomſt, zeidt hy, dat oorlogh, 't welk de Batavieren, door 't beſluit van beide de Staaten, onder 't beleidt van Civilis, teegens 't ongerechtigh heerſchen der Romainen, aannaamen, gehadt heeft, is zoo klaar niet: om dat ons de Hiſtorie van Tacitus in dit deel ontbreekt. Maar dewyl Tacitus zeidt, *dat Cerialis vergiffenis aan Civilis, en vreede aan de Batavieren liet voorhouden*, en dat de Joodtſche Schryver Joſephus verhaalt, *dat dit oorlogh met een' vreede is ter needergeleidt*, zoo twyffel ik niet, of *de Batavieren zyn weederom geſtelt in hunnen ouden ſtaat van bondtverwantſchap*: en dat te meer, om dat Tacitus, ſchryvende van de Zeeden der Germaanen oft Duitſchen, ten tyde toen Trajanus de tweede maal Burgermeeſter was, zeidt, *dat de Batavieren hunne oude eere, en 't merkteeken van 't aalouwde bondtverwantſchap behielden*: en met het geene daarnaa volght, betoont hy klaar genoegh, *dat zy naa 't zelve oorlogh met geen' ſchattingen, noch tollen waaren bezwaart: maar by hun eige vryheit zyn' gebleeven, alleen met bedingh, dat ze den Romainen hulphenden zouden zenden.* Ende zelfs te vooren, toen Domitianus regeerde, hadt Agricola, met hulp der Batavieren, zeer groote zaaken in Britanje uitgerecht. Toen ook Adrianus zyn leger by den Donau ſloegh, heeft hy van 't Bataviſch krysvolk grooten dienſt getrokken. Dat naa die tyden het recht der Batavieren niet alleen niet vermindert, maar hun eere ook iet is vermeerdert, betuigen d'oude opſchriften, die by ons gevonden zyn, eenige der welke den tydt van Severus uitdrukken, d'andere van Antoninus en Geta. Want deze noemen 'T VOLK DER BATAVIEREN, en DE BATAVISCHE BURGERS, geen' *bondtverwanten*, gelyk ze te vooren genoemt waaren, maar BROEDERS EN VRIENDEN, zoo wel VAN 'T VOLK, als VAN 'T RYK VAN ROOME; *uit welke benaaming*, gelyk zeeker Loffchryver zeidt, *blykt, zoo wel de gemeenſchap, als d' eenpaarigheit van de waardigheit.*

C. COR-

C. CORNELIUS TACITUS

BOEKSKEN,

VAN DE

GELEEGENHEIT,

ZEEDEN, EN VOLKEN

VAN

GERMANIË.

C. CORNELIUS TACITUS

BOEKSKEN,

VAN DE GELEEGENHEIT, ZEEDN, EN VOLKEN VAN

GERMANIË.

HEel Germanië wordt van de Galliën, Rhætiën, en Pannoniën, met de ſtroomen Ryn en Danauw; van de Sarmaaten en Dacen, door onderlinge vrees oft bergen, afgezondert. Om de reſt loopt d'Oceaan, behelzende breede inhammen, en ongemeete ruimten van eilanden: zynde onlanx eenige volken en Koningen bekent geworden, die t'oorlogh ontdekt heeft. De Ryn, geſprooten uit een' ontoeganklyke en ſteile top der Rhætiſche Alpen, wordt door maatelyke zwaay naa 't weſten toe, met den Noorder Oceaan vermenght. De Danauw, uitgegooten ten zachten en genaadelyk ſtygenden toppe[1] van den bergh Adnoba, bezoekt[2] veele volken, tot dat hy, met zes gangen, in de Pontiſche zee, uitbreekt. Want de zeevende mondt wordt van poelen ingeſlokt. Ik zoude gelooven, dat de zelfſte Germaanen inboorlingen zyn, ende geenszins vermenght met aankoomſt en gaſtery van andren landtaardt: om dat ouwlinx niet te lande, maar met vlooten aangevoert werden, de geenen, die hunne zeetels zochten te wiſſelen: ende wordt, daarenbooven, d'ongemeete, en om zoo te zeggen dwerſche[3] Oceaan, zelden uit onze weereldt met ſcheepen bezocht.

1 Begrip en grenzen van Germanië.

Ryn.

Danauw.

2 Eigen herkoomen der Germanen, niet vermenght met andre volken.

1 *Fugo.* 2 *Adit.* 3 *Adverſus.*

Wie, wyders, booven 't gevaar eener gruwzaame en onbekende zee, zoude, verlaatende Asië oft Afrike, oft Italië, naa Germanië loopen? Geen' schik van landt, straf van lucht, droef van haavening[1] en aanzien[2], dan voor den geenen, dien 't zyn vaaderlandt is[3]. Zy vermaaren met ouwde rymen[4] ('t welk by hen, d'eenige soort van heugenis, en jaarvertellingen[5] is) *den Godt Tuiston, voortgebraght uit der aarde, en zynen zoon Mannus, oorspronk en stichters des landtaardts*[6]. Aan Mannus wyzen zy drie zoonen toe, naa welker naamen de naasten aan den Oceaan Ingævonen, de middelsten Herminonen, d'oovorschietenden Istævonen zouden geheeten zyn. Maar zommigen, by toelaaten der oudtheit[7], houden staande, *dat'er meer uit den Godt gesprooten zyn, ende de landtaardt meer naamen heeft, Marsen, Gambriviën, Sueven, Vandaliers: ende daar deeze waare en aalouwde naamen zyn. Wyders dat de naam van Germanië versch is, ende onlanx daar by gevoeght*[8]*: om dat de geenen, die, d'eersten oover Ryn getreeden, de Gallen uitgedreeven hebben, nu Tongren, nu Germaanen geheeten werden. Dat, alzoo de naam eener soorte volx*[9]*, niet des landtaardts, allenskens zoo verre heeft toegenoomen, dat zy alzaamen, eerst naa den verwinner, om de vreeze, thans van zich zelven, met gevonden naame, Germaanen * geheeten werden. Dat by hen ook een Hercules geweest is* vermelden zy, ende zingen van hem, als van den eersten der vroome mannen, als zy ten stryde zullen gaan. Zy hebben ook dit slagh van gezangen, door 't verhaal der welke, dat zy *Barditus* heeten, zy de gemoeden ontsteeken, ende neemen voorspook[10] van de fortuin des aanstaanden gevechts, uit den zangh zelf. Want zy verbaazen[11] oft tzidderen, naar dat de spits geklonken heeft. Ende schynt dat niet zoo zeer een' zangmenging[12] van stem, als van manhaftigheit. Voorneemlyk tracht men naa schorheit[13] van geluidt, en gebrooken gemor, met de schilden voor den mondt te slaan, op dat de stem, voller en groover[14], zwelle door den wederslagh. Wyders, zommigen meenen, *dat ook Ulixes, op die lange en beuzelachtige dooling, in deezen Oceaan geraakt is, ende aan 't landt van Germanië gekoomen, ende Asciburgium, 't welk geleegen aan den oever des Ryns, noch heeden bewoont wordt, van hem gesticht zy, en genaamt ἀσκιπύργιον. Jaa dat*

Tuiston, en Mannus zyn zoon, stichters des volks.

Mannus dry zoonen.

De Hercules der Germaanen.

3 Hunne gezangen.

Zy hebben ook eenige kennis van Ulysses.

1 *Cultu*: bouwen. 2 *Aanschyn*. 3 *Ten zy dat het vaaderlandt is*. 4 *Carminibus*: gezangen. 5 *Annalium*. 6 *Van 't volk des landts*. 7 *Licentia vetustatis*: met oudtheits verlof. 8 *Additum*. *Lipsius leest auditum gehoort*. 9 *Nationis*. * *Lipsius schrapt dit woordt uit*. 10 *Augurantur*. 11 Teuteren. 12 *Concentus*. 13 *Asperitas*: bruskheit. 14 Zwaarder.

dat ook een altaar, toegeheilight aan Ulixes, met byvoeging van den naam zyns vaaders Laertes, op de zelfſte plaats ouwlinx gevonden is: dat meede eenige gedenkeniſſen [1] *en heuvels* [2], *met opſchrift van Griekſche letteren, als noch, op de tzaamengrenzing van Germanië en Rhætië, in weezen zyn.* 'T welk ik niet in den zin heb, met bewysreedenen te beveſtigen, nochte te weederleggen. Elk geloove daar aan min oft meer, naa zyn eigen verſtandt. Ik voege my tot der geenen meeninge, *die de volken van Germanië, met geene huwelyken van andren landtaardt bezoedelt, achten een geſlaght op zich zelf* [3], *onvermenght* [4], *en alleenlyk zich zelven gelyk, geweeſt te zyn.* Waar oover de ſtal der lichaamen, hoewel in zoo groot een getal van menſchen, in allen eenerley is: kroeze [5] en blaauwe oogen, roſſe perruiken [6], groote lichaamen, ende alleenlyk ſterk tot een' heevigen ſtoot. In arbeiden en werken hebben zy 't zelve gedult niet: tot dorſt oft hitte te verdraagen, geenszins; tot kouwde en honger, hebben hen landt en lucht gewendt. Het aardtryk, al verſcheelt het eeniger maate in gedaante, is nochtans, in 't gemein, oft aakelyk [7] van boſſen, oft laalyk van poelen; vochtiger, daar 't naa de Galliën, windiger, daar 't naa Noriken en Pannoniën ziet: draghbaar [8] genoegh, onlydtzaam der ooftboomen, vruchtbaar van kleen vee [9], maar dit veel al onryzigh [10]. Zelfs het grof vee [11] en heeft zyn' eere [12] oft gloory [13] des voorhoofts niet. Zy hebben behaagen in de meenighte: ende deeze zyn hunne eenighe en aangenaamſte rykdommen. Oft gunſtige [14], oft gramme Gooden hun zilver en goudt geweigert hebben, twyffel ik. Zoude nochtans niet verzeekren, dat geene aader van Germanië zilver oft goudt teeldt. Want wie heeft het naagevorſt? Het bezit en gebruik van dien gaat hun zoo zeer niet ter harte. Men magh by hen zien zilvere vaaten, tot geſchenk, aan hunne gezanten en Vorſten, gegeeven, in de zelve [15] kleinachting, dan de geene die van aarde gebootſt worden: alhoewel de naaſten, om 't geryf der onderhandelingen [16], 't goudt en 't zilver in waarde houden, ende eenige formen onzes geldts kennen en uitkiezen. De dieper inwoonders, met eenvoudiger en aalouder wyze, dienen zich van mangelingh van waaren. Voor goedt houden zy [17] 't oude en langhbekende geldt, de Serraaten [18] en Bigaaten [19].

4 Zyn met geen vreemde huwelyken bezoedelt. Hebben eenerley geſtalte van lichaamen: Arbeidt nocht dorſt, maar koude 5 en honger gewoon.

Het aartryk is vruchtbaar van geſaai, en van kleen vee. Dat 's hun rykdoom.

Zy hebben goudt noch zilver. En houden 't in geen groote waarde. Doch zommigen dienen 'er zich van, om 't gerief des koophandels.

1 *Monumenta*: anders graaven. 2 *Grafheuvels*. 3 *Gentem propriam*: een eigen volk. 4 *Sinceram*: zuiver, louter. 5 *Truces*; wreede. 6 *Comæ*: hair. 7 *Horrida*: yslyk. 8 *Ferax*: vruchtbaar. 9 *Pecorum*. 10 *Improcera*. 11 *Armentis*. 12 *Aanzienlykheit*. 13 *Pronk*. 14 *Toegedaane*. 15 *In geen' andre*. 16 *T'zaamenhandelingen*. 17 *Probant*. 18 *Zaagelingen*. 19 *Waagenlingen*.

Zoeken ook 't zilver meer dan 't goudt, niet om dat 'er hun zin op valt[1], maar om dat het getal der zilverlingen van gemakkelyker dienſt
6 is, tot koopmanſchap van gemeine en ſlechte dingen. Zelfs yzer
Hebben ook weinig yzer, 't welk uit hunne waapenen blykt.
ſchiet hun niet oover, gelyk, uit de ſoorte huns geweers, geſchept wordt[2]. Weinigh zyn 'er, die zwaarden oft groote lanſen gebruiken. Zy draagen ſpeeren[3], oft, op hunne ſpraake, *Frameën*, met een ſmal en kort yzer, maar zoo ſtreng[4], en handigh om gebruiken, dat zy met een zelfde geweer, naar dat de reeden vereiſcht,
De ruiter dient zich van ſchildt en frameë.
oft van naaby, oft van verre, vechten. Ende de ruiter, zoo veel hem aangaat, is met ſchildt en frameë vernoeght. 'T voetvolk ſpraait
'T voetvolk heeft ook werpgeweer.
ook werpgeweer, ende elk man veel van dien, en zwingen[5] 't een weldigh eindt heenen; zynde naakt, oft licht gekleedt met een waapenroxken. Met gezeet[6] en pronkt m' 'er niet: alleenlyk onderſcheiden[7] zy de ſchilden met zeer uitgeleeze verwen. Weinigh die
Hunne ſchilden.
harnaſſen[8] hebben: naauwlyx d'een oft d'ander een' ſtormhoedt oft
Hebben weinig harnaſſen.
helm. Hunne paarden niet ooghzien, nocht van leeſt, nocht van
Hunne paarden.
ſnelheit; worden ook niet geleert te wenden en keeren, naa onze maanier. Zy dryven ze in de reehtte, oft, met een zwaai, ter rechter om, met zulk t'zaamenvoegen des ringhs, dat niemandt de laatſt
Wyze van ſtryden.
is. Zoo men d'eenen door d'andren ſchat, de meeſte kraft beſtaat in den voetenaar[9]: en ſtryden zy daarom vermengt; zynde bequaam en welpaſſende[10], tot het ruitergevecht, de ſnelheit der voetenaaren, dewelke, gekooren uit alle de jeughdt, zy voor de ſpitze
Honderten.
plaatzen[11]. 'T getal wordt ook bepaalt: *hondert* zyn zy uit elk dorp: en worden zelfs alzoo geheeten, onder de hunnen. Ende 't geen
Slaghordens.
eerſt een getal was, is nu een naam en eer. Hunne ſlaghorde wordt by be tels[12] tzaamgevoeghr. Van plaatze te wyken, mits dat gy weederom toezet, achten zy meer ooverlegh, dan tzaagingh te weezen. De lichaamen der hunnen draagen ze met hun, ook in ſtryden
De bloodigheit by hun ſchandelyk.
die twyfeligh uitvallen. Het ſchildt achter te laaten, is een voorneemlyk laſterſtuk. Ende zich by 't offren te vinden, oft in de zaamening te koomen, is den eerloozen niet geoorloft[13]. Ende veelen, ontkoomen uit het oorlogh, hebben de ſchand met de ſtrop
7 geëindight. In 't kiezen der Koningen zien zy op den aadel, der
Hunne Koningen, en Krygsoverſten.
Hooftluiden, op de vroomheit[14]. Ook hebben de Koningen geen' eindelooze oft vrye maght: en de Hooftluiden, dienende meer tot eenen

1 *Uit trek van zinlykheit* 2 *Colligitur: afgenoomen*, 3 *Haſtus*. 4 *Acri: ſcherp*. 5 *Werpen 't*. 6 *Cultus* 7 *Enten*. 8 *Lorica: ringkolaers*. 9 *Voetknecht*. 10 *Congruente: gelykaraffigh*. 11 *Stellen*. 12 *Cuneos*. 13 *Fas*. 14 *Virtute: manhaftigheit*.

eenen ſpiegel, dan om te gebieden, zoo zy vaardigh zyn en uitmunten [1], zoo zy zich voor de ſpits houden, worden, uit verwondering, gehoorzaamt [2]. Wyders, nocht ſtraffen, nocht boeyen, nocht ſlaan ook, is iemandt anders dan den Prieſtren toegelaaten: niet als tot peene, nochte door bevel des Hooftmans, maar als oft de Godt zulx geboodt, dien zy gelooven by de oorloogers te weezen. Ook draagen zy, ten ſtryde, eenige beelteniſſen, en teekens, afgetrokken uit de boſſen. Ende 't welk een voorneeme prikkel ter manhaftigheit is, niet het geval, oft drommeling rompslomps [3], maar huisgezinnen en naamaaghſchappen maaken een kornet [4] oft beitel [5]. Ende hebben zy hunne liefſte panden naaby; van waar het huilen der vrouwen, het kreunen der zuigelingen [6] gehoort kan worden. Deeze zyn elx heilighſte getuigen, deeze de grootſte loovers. Hunne wonden brengen zy tot hunne moeders en gemaalinnen: ook ſchrikken deeze niet, van de zelve te tellen, en uit te zuigen: draagen ook ſpys en aanmaaning den vechtenden toe. Daar wordt vermelt, dat zommige ſpitzen, nu zwichtende en aan 't glyen [7], herſtelt zyn door de vrouwen, met beſtendigheit van bidden, voorwerpen der borſten, en toonen der ſlaverny van naaby, die zy veel ongeduldiger vreezen, van weege hunner vrouwen: zoo zeer, dat de gemoeden der ſteeden [8] veel kraftiger verbonden worden, aan de welke men opleidt, onder de gyzelaars ook eedele meiskens te leeveren. Jaa zy meinen ook, dat 'er yet heilighs en voorzienighs in is: en verſmaaden haaren raadt, oft ſlaan haare antwoorden in den windt niet [9]. Wy hebben, onder den vergooden Veſpaſianus, gezien Velleda, lange, by veelen, gehouden voor een' godtlykheit. Maar ook ouwlinx hebben zy Aurinia, en veel' andre meer geviert [10], niet uit vlaayery, en als oft zy ze maakten tot Godinnen. Booven alle Gooden, eeren zy Mercurius, aan den welken zy ook, op zeekere daagen, geoorloft achten, te offeren met menſchenſlaghting. Hercules en Mars verzoenen zy met onverboode [11] dieren. Een deel der Sueven offert ook aan Iſis. Wat de oorzaak, ende van waar 't uitheemſch offer [12] geſprooten zy, heb ik niet recht vernoomen, uitgezeidt, dat het teeken zelf gevormt op de wyze eener ſchuite [13], leert, dat de godtsdienſt aangevoert is. Wyders, nochte de Gooden met wanten te beperken, nochte die te doen gelyken naa eenige gedaante van men-

Het ſtraffen is niemandt dan den Prieſteren toegelaaten.

'T is hun een prikkel ter dapperheit dat hunne benden uit bloedtverwanten beſtaan.

En dat hunne vrouwen en kinderen 8 by den ſtryd zyn.

Der vrouwen kloekhertigheit.

De Germaniſche vrouwen worden in hoge waarde gehouden.

9 De Goden der Germanen.

Zy beperken de Goden binnen geen wanten, nocht verbeeldenze naar menſchelyke gedaante.

1 *Conſpicui.* 2 *Præſunt.* 3 *Fortuita conglobatio.* 4 *Turmam.* 5 *Cuneum.* 6 *Vagitus infantium.* 7 *Inclinatas & labantes.* 8 *Civitatum: burgeryen, pandtſchappen.* 9 *Negligunt: verzuimen.* 10 *Venerati.* 11 *Conceſſis.* 12 *Sacro: heilighdoom.* 13 *Liburnæ: roeijacht.*

menſchelyke troonye, achten zy betaamelyk voor de grootheit der heemelingen: wyen boſſen en waaiden, en heeten, met de naamen der Gooden, dat geheim, 't welk zy alleenlyk aanſchouwen met eerbiedenis [1]. Wichelaaryen en lootingen neemen zy waar, zoo zeer als die dat meeſt doen. De gewoonte der lootingen is eenerley. Een' roede, afgeſneeden van eenen ooftboom, hakken zy aan lootkens, en ſpraaien de zelve, onderſcheiden met eenige merken, op een wit kleedt, los heenen [2] en op geval. Thans, zoo daar geraadtſlaaght wordt oover zaaken van den ſtaat, komt de Prieſter der ſteede [3]; indien oover bezondre zaaken, de vaader des huisgezins zelf, en biddende de Gooden, de opziende naa den heemel, heft elk lootken driemaals op, duidt d'opgeheevene naar 't merk te vooren daar in gedrukt. Indien zy verbieden, daar en valt geen raadtſlagh meer, oover de zelfſte zaak, op den zelfſten dagh. Staan zy toe, zoo verzoekt men noch de trouw der voogelwichleryen. Ende dit doch is hier ook bekent, vraagh te doen aan de ſtemmen en 't gevliegh der vogelen. Deezes landtaardts [4] eigen is, ook te verzoeken het voorſpook en 't vermaan der paarden. Tot koſte van 't gemeen, in de zelfſte wouden en boſſen, worden zy gevoedt, wit, en niet beſmet van eenigh menſchlyk werk, de welke, geſpannen voor den heiligen waagen, de Prieſter, oft Koning, oft Vorſt der burgerye, verzelſchapt, en ſlaat acht op hun hinneken en brieſchen. Ende aan geene wichelery wordt meer geloofs gegeeven, niet alleen by de gemeente, maar by de treflykſten, by de Prieſters. Want zy houden zich zelf voor dienaars, hen voor meêwuſtigen [5] der Gooden. Daar is noch een' andre waarneemingh der wichleryen, waar door zy d'uitkoomſt der zwaare oorloogen ondertaſten. Eenen gevangen, onderſchept door wat maanier zy kunnen, van 't volk daar men oorlogh meê heeft, ſtellen zy, teegens eenen gekooren uit hunne landtsluiden, elken met zyn' vaaderlandtſche waapenen. D'ooverhandt van deezen oft dien wordt voor een vooroordeel genoomen. Oover kleene zaaken raadtſlaagen de Vorſten, over groote alleman: zoo nochtans, dat het geene ook, 't welk aan 't gezagh der gemeente ſtaat, by de Vorſten overhandelt wordt. Zy verzaamen, ten zy daar iet onverwachts [6] oft ſchielyx voorvalt, op zeekere daagen, als de maan begint, oft vervult wordt. Want tot verrichtingh der dingen,

10 Wichelaaryen der Germaanen. 'T lot werwerpen. 'T voorſpook en 't vermaan der paarden. Wichelery door kamp gevecht, om d'uitkoomſt der oorloogen te giſſen.

11 Oover groote zaaken raadtſlaaght de gemeente. Maandelyke vergaaderingen.

1 *Reverentia: ſchroomte.* 2 *Temeré.* 3 *Civitatis: burgerye.* 4 *Gentis.* 5 *Conſcios.* 6 *Fortuitum: by geluk.*

gen, gelooven zy, deezen den gelukkighſten [1] aanvangk te weezen. Ook reekenen zy niet het getal der daagen, gelyk wy, maar der nachten. Die manier houden zy in 't teekenen van inſtelling en van verding [2]. Hun dunkt dat de nacht gaat voor den dagh. Dit letzel komt hun uit de vryheit, dat zy niet teffens, nochte op bevel verzaamen, maar de tweede en derde dagh, door 't marren der byeenkoomenden, verſleeten wordt. Naar dat het den hoop [3] behaaght, gaan zy gewaapent zitten. Het zwygen wordt, door de Prieſters, die dan ook recht om intoomen [4] hebben, gebooden. Thans worden Koning oft Vorſt, naa dat elk van jaaren, van aadel, van krysgloory is, gehoort, meer met achtbaarheit om te raaden, dan maght om gebieden. Zoo de zinſtem [5] mishaaght, zy verſoeyen ze met knorren [6]: behaaght ze, zy ſchudden de frameën [7] te zaamen. D'eerlykſte ſoort van toeſtemmen is pryzen met de waapenen. 'T ſtaat ook vry, te beſchuldigen [8] by de vergaadring, en ymandt aan den hals te eiſchen [9]. Het onderſcheidt der peenen is, naar de misdaadt. Verraaders en oovervlieders hangen z' aan boomen op. De vuidigen, en onſtrydtbaaren, en eerloozen van lichaam [10], domplen z' in modder oft poel, met een' horde booven opgeworpen. 'T verſchil der peene ziet hier op, als oft men de ſchelmſtukken in 't ſtraffen behoorde ten toon te ſtellen, de laſtenſtukken te verbergen. Maar in lichte misdaaden ook, boeten d'oovertuighden [11], naar de maate der peenen, met zeeker getal van paarden oft klein vee [12], een deel aan den geenen, die gewrooken wordt, oft aan zyne naaſten, betaalt. In de zelfſte zaameningen worden ook de Vorſten gekooren, die recht ſpreeken door de dorpen en wyken. Elk heeft by zich hondert gezellen uit de gemeente, tot raadt en achtbaarheit teffens. Zy bedryven doch niets, het raake 't gemeen oft ymandt bezonders, anders dan gewaapent. Maar de waapenen te neemen is niemants manier, voor dat hem de burgery daar toe bequaam gekent heeft. Alsdan, in de zaamening zelf, ſieren [13] yemandt der Vorſten, oft zyn vaader, oft naamaagh, den jongeling met ſchildt en frameë. Deez' is by hen de tabbart, deeze d'eerſte eere der jeughd: te vooren ſchynen zy een deel van 't huisgezin, thans van den ſtaat. Om uit

Zy reekenen 't getal der nachten.

Onorde in 't vergaaderen.

Hunne wyze van beraadtſlaan.

12 Recht- en ſtrafpleeging.

Straf oover de verraaders,

Oover de blooden.

Over lichte misdaaden.

In deeze vergaaderingen kieſt 13 men de Vorſten, of Rechters.

De Germanen doen alles gewaapent.

Het waapendraagen niemant geoorlooft voor dat

1 *Auſpicatiſſimum*: *wichelgelukkighſten*. 2 *Sic conſtituunt ſic condicunt*: *zoo geeft men tydt, zoo maant men*. 3 *Turbæ*. 4 *Coercendi*: *ſtraffen*. 5 *Sententia*. 6 *Fremitu aſpernantur*: *verwern ze met knorren*. 7 *Speeren*. 8 *Aen te klaagen*. 9 *Naa 't hooft te dingen*. 10 *Corpore*. *Lipſius leeſt* Torpore: *ſuffigheit, blooheit*. 11 *Convicti*: *oovverwonnenen, oovverſtreedenen*. 12 *Pecorum*: *vee*. 13 *Ornant*: *pronken, toeruſten*.

hem de burgery daar toe bequaam kent.

uitmuntenden aadel, oft groote verdienſten der vaadren, wordt ook de waardigheit van Vorſten den jongelingen toegeleidt. De reſt vervoeght zich in 't gezelſchap der geenen die manlyker [1] en ooverlang goedt gekeurt zyn [2]. Ook ſchaamen zy zich niet onder de volgers aanſchouwt te werden. Jaa heeft ook zelf het gevolgh [3] zyne graaden, naar 't oordeel des geenen dien zy volgen. Ook is'er groote naaryver onder de volgers, wie d'eerſte plaats by hunnen Vorſt; en onder de Vorſten, wie de meeſte en ſtrengſte volgers zullen hebben. Dit 's een' waardigheit, dit hunne krachten, altydts met een' grooten drom uitgeleezen jongelingen omringt te zyn, in pais luiſter, in in oorlogh onderſtandt [4]. Ende, niet alleen elken by zyn' landtsluiden, maar ook by de grensburgeryen, is't een' vernaamtheit, een' gloory, zoo hy in getal en manhaftigheit van gevolgh uitſteekt. Want zy worden verzocht door gezantſchappen, en vereert met ſchenkaadjen, en doen meeſten tydt door d'enkele faam d'oorloogen verſtuiven [5].

Volgers der Vorſten.

Naaryver onder de volgers.

14 Als men ter ſpitze komt, is 't den Vorſte ſchandelyk in manhaftigheit ooverwonnen te worden, ſchandelyk der gevolge den Vorſte in manhaftigheit niet te gelyken. Maar zeeker eerloos is 't, en laſterlyk voor alle 't leeven, ooverlyvigh zynen Vorſte, uit de ſpitze te ſcheiden. Hem te verdaadigen, te beſchermen, ook dat yder zyne kloeke daaden des zelven gloorye toereekene, is de voorneemſte krysеedt. De Vorſten vechten om de zeege, de volgers voor den Vorſt. Zoo de burgery, daar zy geſprooten zyn, door lange vreede en leedigheit zuft, 't meeſte deel der eedele jongelingen trekt van zelfs [6] naa die volken toe, die dan eenigen krygh voeren. Want de ruſt is den landtaardt onaangenaam, en zy worden lichtlyker vermaardt onder de hachlykheeden [7], en zouden 't groot gevolgh, niet dan door geweldt en oorlogh kunnen handthaaven [8]. Want zy eiſchen van 's Vorſten mildtheit, nu zulken krysros, nu zulk een' bloedige en ooverhandtſche [9] frameë. Want tafelkoſt [10], ende, hoewel geen zinlyke, nochtans ruime opſchaffing, ſtrekt hun ſoldy. Stof tot milddaadigheit [11] geeven oorlogh en roof. Ende zoudt gy hen zoo licht niet vroedt maaken, 't landt te ploegen, oft het jaar af te wachten, dan vyanden te beroepen, en wonden te verdienen. Jaa dunkt hun luiheit en vuidigheit, door zweet te verwerven, 't geen gy met bloedt verkrygen mooght. Zoo dikwyls als zy geen' oorloogen in-

De Vorſt en zyne volgers om ſtrydt manhaftig.

'T is eerloos naa 't ſneuvelen van den Vorſt te vlieden.

D'eedele jongelingen trekken in tydt van vreede elders ten oorlogh.

De vrye taatſel ſtrekt voor ſoldy.

De Germanen niet geneigt tot den landtbou.

15

gaan

1 *Robuſtioribus.* 2 *Probatis.* 3 *Comitatus: de ſleep.* 4 *Præſidium: verzeekering, voorſtandt.* 5 *Profligant: verdryven.* 6 *Ultro.* 7 *Ancipitia.* 8 *Onderhouden.* 9 *Victricem: zeeghbaare.* 10 *Epulæ: de ſtemp.* 11 *Gaafmildtheit.*

gaan, brengen ze veel met jaagen, meer tydts in leedigheit deur, als die geneight zyn tot slaap en slemp [1]. Alle de kloekſten [2] en ſtrydtbaarſten, niet doende, beveelen de zorg van huis, en gezin [3], en akkkers, den wyven en oude luiden, en elken zwakſten der slaaven [4]. Zelf zyn ze logh [5]: met een' wondre verſcheidenheit van aardt, dewyl de zelfſte menſchen de vuidigheit zoo beminnen, de ruſt zoo haaten. Der burgeryen manier is, vrywillighlyk, en man voor man, den Vorſten iet toe te brengen, van vee oft vruchten, 't welk ontfangen voor vereering, ook der noodtlykheeden te baat komt. Voorneemlyk zyn ze vermaakt met aangrenzende volken giften, die niet alleenlyk van yder, maar van gemeents weege gezonden worden: uitgeleeze paarden, groote waapenen, rospronk [6], en halskeetenen. Ook hebben wy hen nu geleerdt geldt te neemen. Dat van de Germaanen geene ſteeden [7] bewoont worden is kundigh genoegh; jaa dat zy ook geen't zaamgevoeghde wooningen lyden. Zy bouwen [8] afgezondert en verſcheiden, naa dat hun een bron, een veldt, een bos behaaght. Wyken ſtellen zy, niet op onze wyze, met 't zaamgehechte, en aan een hangende timmeraadjen [9]: elk omringht zyn huis met een' ruimte [10], 't zy om geval van brandt te verhoeden, oft uit onverſtandt van timmeren. Zelfs het metzelwerk [11] oft dekſteenen [12] gebruiken zy niet: zy gebruiken tot alles ruwe [13] ſtof, en zonder ooghgezienheit oft vermaak. Zommige plaatzen bekliemen [14] zy keurlyker [15], met aarde zoo zuiver en blinkende, dat ze de ſchildery, en toogen van verwen naabootſt. Zy zyn ook gewoon, onderaardtſche hoolen te oopenen, en laaden die booven op met veel meſts, tot uitvlucht des winters, en berging [16] der vruchten, om dat zy de ſtrengheit der kouwde in zoodaane plaatzen verzachten: en zoo by wylen de vyandt aankomt, hy plondert het opene: maar 't verhoolen en begraaven blyft onbekent, oft ontgaat [17], zelfs daar door dat men 't zoeken moet. Aller dexel is een rok [18], gehecht met een' geſp, oft gebreekt hun die, een' doorne. Ongedekt voor de reſt, houden zy zich heele daagen by den haart en 't vuur. De rykſten [19] worden onderſcheiden door de kleeding, niet vlottende, gelyk de Sarmaten en Parthen, maar ſluitende [20] en uitdrukkende alle de leeden. Vellen van wilde dieren draagen zy

Geen oorlog hebbende, oefenen zy de jacht, of leiden een ledig leven.

Beveelen de zorgh hunner zaaken aan de wyven.

Beſchenken den Vorſten met vee oft gewaſch.

Zyn zeer vermaakt met de giften der aangrenzende volken.

Zy hebben geen ſteden, en bouwen hunne woningen afgezondert.

Gebruiken geen metzelwerk.

Hunne onderaardſche hoolen, of verborge kelders.

Hunne kleeding.

Kleeding der rykſten.

Draagen ook vellen van dieren:

1 *Cibo*. 2 *Dapperſten*. 3 *Penatium*: *haart*. 4 *Ex familia*. 5 *Hebent*. 6 *Phaleræ*: *rosbehanxels*. 7 *Urbes*: *beſloote*, *bewalde ſteeden*. 8 *Colunt*: *woonen*. 9 *Huizingen*, *gebon*. 10 *Spatio*. 11 *Cæmentorum*. 12 *Tegularum*. 13 *Informi*: *maxelooze*. 14 *Beſtryken*. 15 *Diligentius*: *zinlyker*. 16 *Receptaculum*. 17 *Fallunt*: *ontſtaat*, *ontleidt*. 18 *Sagum*: *deeken*. 19 *Locupletiſſimi*. *de landtrykſten*. 20 *Strak*.

zy ook, sloffelyk de naasten aan den oever, keurlyker de veerder woonenden, als die geen sieraadt [1] door koophandel bekoomen. De dieren kiezen zy uit, en sprengen [2] d'afgetrokke huiden [3], met vlekken en vellen van ondieren [4] die de uitwaarder Oceaan, en onbekende zee teelt. Ook gebruiken de vrouwen geen andere draght dan de mannen, uitgezeidt dat de vrouwen dikwyler met lyne gewaaden bewimpelt [5] gaan, en de zelve bont maaken [6] met purper, en het booven-deel des kleedts niet uitstrekken tot mouwen, maar de onder- en opperarmen [7] naakt houden. Maar ook het naaste deel der borst staat

'T gewaad der vrouwen.

18 oopen. Alhoewel de huwelyken daar strengelyk onderhouden worden. Ende zoudt gy geen deel hunner zeeden bet looven. Want zy zyn bykans d'eenigen van de Barbaaren, die zich genoegen met een' gemaalin alleen, uitgezeidt zeer weinigen, naar welker bruiloft, niet uit geilheit [8], maar om hunnen aadel, gestaan wordt. Het huwlyksgoedt [9] wordt niet van de huisvrouw aan den man, maar van den man aan de huisvrouw gebracht. Daar oover staan ouders en naamaagen, en waardeeren [10] de giften: giften niet gezocht naa de lust der vrouwen, nocht om de nieuwgehuwde te pronken [11], maar ossen en een gebreidelt paardt, en een schildt met een frameë, en zwaardt. Op deeze giften wordt zy tot huisvrouw ontfangen: en brenght zy daar teegen weeder ietwes van waapenen aan den man. Dit achten zy den grootsten bandt, dit een heimelyk heilighdoom, deeze de huwlykssche Gooden te weezen. Op dat het wyf zich niet en waane buiten de gedachten der vroomheit [12], en 't geval der oorloogen te zyn, wordt zy vermaant by 't gelukwenschen [13] zelf ten ingaanden huwelyke, hoe zy treedt in maatschappy van arbeidt en gevaar, 't zelfste in pais, 't zelfste in strydt te lyden en te darren heeft. Dat verklaaren de 't zaamgevoeghde ossen; dat, het toegerustе ros; dat, de gegeeve waapenen. dat men zoo leeven, zoo sterven moet. dat zy ontfanght, 't geen haar staat weeder te leevren aan haare kindren, zonder dat het geschendt oft de onwaardigh zy; 't geen haare snaaren [14] ontfangen, en weeder aan de zoonszoonen brengen moogen. Zy leeven dan met beheinde

De huwlykskuisheit der Germaanen, die zich met een' vrouw genoegen.

Het huwlyksgoedt.

Ossen, paardt en waapenen.

Maatschappy van arbeidt en gevaar.

19 kuisheit [15], zonder bedorven te worden door eenig aanloxel van schouwspeelen, eenigh terghzel van banketten, van 't geheim der letteren [16] weeten beide nocht mannen nocht vrouwen. Onder zoo talryk een volk,

De kuisheit wordt door geen schouwspeelen,

1 *Cultus*: *smuk*. 2 *Spikkelen*. 3 *Pelsen*. 4 *Belluarum*. 5 *Velantur*. 6 *Variant*. 7 *Brachia as lacertos*. 8 *ibidine*. 9 *Dotem*: *de bruiloftgaaf*. 10 *Probant*. 11 *Tetooyen*. 12 *Virtutum*: *deughden*. 13 *Auspiciis*. 14 *Nurus*: *behuwde dochters*, 15 *Septa pudicitia*: *beheinde eerbaarheit*. 16 *Litterarum*.

volk, gebeurt zeer weinigh ooverſpels, welx peene veirdigh is, en den mannen toegelaaten. De man jaaght haar met afgeſneeden haire, en ontbloot, in teegenwoordigheit der naamaagen, ten huiz' uit, en dryft haar met den geeſſel, al de wyk deur. Voor verachteloosde [1] eerbaarheit is ook geen' vergiffenis. Nocht ſchoonheit, nocht jonkheit, nocht rykdoom zullen haar aan eenen man helpen. Want niemandt belacht daar d'ondeughden [2]: nochte bedorven worden, heet men de weereldt [3]. Maar beeter noch gaat het by de burgeryen, daar alleen maeghden huwen, en hoop en wenſch om huisvrouw te zyn, met een' reiz af is [4]. Zy ontfangen der wyze eenen man, gelyk maar een lichaam, en maar een leeven; op dat zy geen' voorder gedachten, nocht begeerte te hebben, op dat zy niet gelyk eenen man, maar gelyk het huwlyk minnen. 'T getal der kindren te bepaalen, oft iemandt der aanboorlingen te dooden, wordt een laſterſtuk gehouden. Ende *vermoogen aldaar meer de goede zeeden, dan elders de goede wetten*. In allen huize waſſen zy naakt en wanhaavenigh op, tot deeze leeden, deeze lichaamen, daar wy ons oover verwonderen. Zyn' eige moeder voedt elken, met haare borſten, en worden zy aan geene ſlaavinnen [5] oft voeſters bevoolen. Den heer oft den ſlaaf, zoudt gy, aan geene zinlykheit [6] van opbrengen, onderkennen. Tuſſen 't zelfſte vee, op de zelfſte aarde leeven ze; tot dat de jaaren de welboorlingen affcheiden, de vroomheit hen erkent. Spaade huwen de jongelingen [7], en is daarom de jeughdt niet uitgeput. Met de maaghden ylt men ook niet. Haare jeughdt is de zelfſte, haare ryzigheit [8] gelyk. Eeven oudt [9], en kloek vermengen zy zigh: ende der kindren ſterkheit is naa gelang van der oudren [10]. De zoonen der zuſteren zyn eeven geëert by den moederlyken oom, als by hunnen vaader. Zommigen achten deezen bandt des bloedts heiliger en naauwer, en eiſchen dien meer in 't ontfangen van gyzelaars, als oft die ſtyver 't gemoedt en wyder 't huis verknocht hielden. Yders erfgenaamen en naazaaten, nochtans, zyn zyn' eige kindren: ende maakt me''er geen' uiterſte wil. Zyn 'er geen kindren; in de naaſten graadt ter bezittinge, zyn broeders, oomen van vaaders en moeders zyde. Hoe meer naamaagen, hoe grooter getal van aanmaagen [11], hoe de oudtheit meer begunſtight wordt. ende aan kinderloosheit is geen voordeel vaſt. Nootlyk is 't, zoo de

nocht banketten bedorven.

Daar geſchied weinig overſpels.

Straf oover d'ooverſpeelſters.

In zommige burgeryen huwen niet dan maagden.

Opvoeding der kinderen.

De vrouwen zoogen zelve hunne kinderen.

De jongelingen en maagden huwen ſpaade.

Hunne wyze van erfteniſſe.

21

1 *Publicatæ*: *ten beſten gegeeven*. 2 *Vitia*: *ſchenniſſen*. 3 *Sæculum*: *tydts beloop*. 4 *Tranſigitur*. 5 *Ancillis*: *maarten*. 6 *Deliciis*: *weeldrigheit, lekkerny*. 7 *Sera juvenum Veuus*: *ſpaade koomen de jongelingen tot minne*. 8 *Proceritas*, 9 *Pares*. 10 *Referunt*: *beeldt die van d'ouderen uit*. 11 *Affinium*: *zwaagerſchap*.

De kinders moeten ook vyandtſchappen van vaader of naamaag aanneemen.

vyandtſchappen als de vrundtſchappen van vaader oft naamaagh aan te neemen. Ook duuren ze niet onverzoenlyk. Want manſlaght wordt gebeetert [1] met zeeker getal van groot en kleen vee, en 't ganſche huis ontfanght voldoening: nuttelyk voor den ſtaat, om dat de vyandtſchappen gevaarlyker zyn, neevens de vryheit. Geen ander volk geeft zich loſſelyker [2] tot maaltyden en waardtſchappen. Eenigen menſch, van onder 't dak, te weeren, wordt onbillyk [3] gehouden. Elk, naa zyn' fortuin, onthaalt ze met toebereiden bankette [4]. Als 't op is, gaan zy, (die thans waardt was, nu aanwyzer van herbergh, en metgezel, zynde) ongenoodt, aan 't naaſte huis. Ook ſcheelt het niet [5]. Met eeven groote beleeftheit worden ze ontfangen. Tuſſen den bekenden en den onbekenden, maakt niemant, zoo veel gaſtrecht aangaat, onderſcheidt, zoo gy van den weghgaanden iet eiſcht, 't is de manier het te geeven [6]. Ende weederom iet te eiſchen, ſtaat [7] eeven licht. Zy hebben luſt in gaaven: maar reekenen de gegeevene niet aan, nochte worden verbonden door d'ontfangene. De leeving [8] tuſſen waardt en gaſt [9] is meêwaarigh [10]. Terſtondt naa den ſlaap, dien zy doorgaands tot op den dagh uitrekken, worden zy gewoſſchen, dikwyls met warm waater, als by welken de winter 't meeſte beſlaat [11]. Gewoſſchen, neemen zy ſpys. De zeetels zyn afgezondert, en elk heeft zyn' taafel. Dan gaan zy hunne dingen doen, en immers zoo vaaken ter maaltydt, in de waapenen. Dagh en nacht oover te drinken, is niemant verwyt. Veel gekyfs [12], als onder dronke luiden [13], valt 'er, en loopt zelden met ſcheldtwoorden, dikwyler met doodtſlagh en quetzuuren, af. Maar, ook oover vyanden onder zich te verzoenen, en maaghſchap 't zaam te voegen, en Vorſten aan te neemen [14], endtlyk van pais en oorlogh, raadtſlaagen ze gemeenlyk, op de maaltyden: als oft tot geenen tydt, het gemoedt meer oopen ſtonde voor eenvoudige gedachten, oft zich verhitte op groote. Dit volk nocht loos, nocht ergh, ontſluit noch 't geheim der borſt, door de loſſigheit daar gebruiklyk [15]. Allemans meening dan ontdekt en naakt, wordt, ten volgenden daage, herhandelt. Ende heeft d'een en d'andre tyd haare prysſyke * reede. Zy raadtſlaagen [16] terwyl ze niet te veinzen weeten, beſluiten terwyl ze niet doolen kunnen. Tot drank dient hun uit garſt oft tarwe het vocht, verdorven [17] dat het eenighzins naa wyn gelykt. De naaſten

Maar de vyandtſchappen zyn niet onverzoenlyk.

Gaſtvryheit en herbergzaamheit.

Zy ontfangen en geeven gaarne giften.

Verhaal hoe zy den dagh doorbrengen.

Het veel drinken is by hen geen ſchande.

Maar 't verwekt krakkeel.

Hunne beraadtſlaagingen geſchieden meeſt op maaltyden,

Maar worden ten volgenden daage herhandelt.

Hunne drank en ſpyze.

1 *Luitur*: *vergolden*. 2 *Effuſius*. 3 *Nefas*: *misprytlyk*. 4 *Epulis*: *ſpyzen*. 5 *Leidt 'er niet aan*. 6 *Concedere*: *toe te ſtaan*. 7 *Gaat*. 8 *Viſtus*. 9 *Inter hoſpites*. 10 *Comis*: *gemeenzaam*. 11 *Occupat*: *weghneemt*. 12 *Rixæ*: *krakkeels*. 13 *Vinolentos*: *wynigen*. 14 *Adſciſcendis*: *aan te klampen*: *Verbondt met Vorſten aan te gaan*. 15 *Licentia loci*: *vryheit der plaatze*, * *Pryslyke doet Lipſius uit*. 16 *Deliberant*: *overweegen*. 17 *Corruptus*.

De maaltyden en Gasteryen der Germaanen.

I. Mulder Fecit.

ſten aan den oever koopen ook wyn. Hunne ſpyzen zyn eenvoudig, akkerooft, een verſch wildt dier, oft geſtremde melk. Zonder toerusting, zonder vlaaying [1] verdryven zy den honger. Teegens dorſt zyn zy niet eeven getempert. Zoo gy hunner dronkenſchap toe geeft, verſchaffende zoo veel als zy begeeren [2], zy zullen immers zoo lichtlyk door d'ondeugden, als door waapenen verwonnen werden. Een' ſoort van ſchouwſpeelen is 'er alleen, en 't zelfſte in alle zaameningen. Naakte jongelingen, die dat voor ſpel houden [3], werpen zich tuſſen zwaarden en vinnige [4] frameën, met ſpringen. D'oeffening heeft de konſt gebaart, de konſt een' bevallykheit. Niet om winſt, oft loon nochtans. De betaaling der, alhoewel ſtoute, dartelheit, is de genucht der aanſchouweren. Den teirling ('t welk u verwondren magh) oeffenen zy nuchter, onder ernſtzaaken, met zoo groot een' reukeloosheit [5] van winnen en verliezen, dat, als alles deur is, zy 't, met den uiterſten en jonghſten worp, om de vryheit, en 't lyf, wedden [6]. De verwonneling begeeft zich in willige ſlaaverny. Hoewel jonger, hoewel ſterker, hy lydt dat men hem bind'en verkoope. Zulk een' ſtyfzinnigheit is de hunne in een' ſlimme zaak: zy luiden heeten 't trouw. De ſlaaven van deeze ſoorte leevren zy oover, by onderhandeling, om ook zich zelf 't ontſlaan van de ſchaamte der winninge. De reſt der ſlaaven gebruiken zy niet, in dienſten beſchreeven onder 't gezin, naar onze wyze: yder regeert zyn heim [7], zyn huis. De heer leidt hem op zeekere maate van kooren, oft van vee, oft van kleeding, als aan eenen bouwman: en dus verre gehoorzaamt de ſlaaf. Het voorder huiswerk beſchikken huisvrouw en kindren. Eenen ſlaaf te ſlaan, oft met boeyen en werk [8] te ſtraffen [9], is zeldtzaam. Hem doodt te ſlaan zyn ze gewoon, niet tuchtigender wyze, oft met ernſthaftigheit, maar uit heevigheit en tooren, als eenen vyandt [10], uitgezeidt dat het ſtraffeloos is [11]. De vryelingen zyn niet veel booven de ſlaaven, zelden van eenigh belang [12] in 't huis [13], nemmer onder de burgery, uitgenoomen alleenlyk de volken, die Koningen hebben. Want aldaar ſtygen zy, en booven vryboorlingen, en booven eedelen. De vryelingen, niet zoo veel vermoogende by de reſt, zyn een bewys der vryheit. Woeker te dryven, en te rekken tot fret [14], is 'er onbekent: en wordt daarom min ge-

24 Schouwſpel der naakte jongelingen tuſſchen 't geweer in ſpringende. De Germanen zyn zeer heet op den teirling, En verſpeelen zomwylen alles, ja zelfs hunne vryheit.

25 Hoe zy met hunne ſlaaven handelen.

De ſlaat der vryelingen.

26

1 *Blandimentis*: lekkerny. 2 *Quantum concupiſcunt*: naa gelang van hunne begeerlykheit, of graatigheit. 3 *Quibus id ludicrum eſt*. 4 *Infeſtas*: gevelde, vyandtlyke: 5 *Temeritate*. 6 *Contemnunt*. 7 *Seniem*: huiskweer, of hoffſtede: Zeet zeggen de Noordthollanders. 8 *Opere*: arbeidt. 9 *Coercere*. 10 *Onverandt*. 11 *Niſi quod impune*: uitgezeit dat hun geen weere gebooden werdt, of dat de knechts zich niet te weere ſtelt. 12 *Momenti*. 13 *Gelaen zelaen set en t huis*. 14 *Uſuras*: tot gebruikgelt.

De Germanen dryven geen woeker.

gepleeght [1], dan oft het verbooden waar. De akkers, naa gelang van 't getal der bouweren, worden ingenoomen van de ganſche gemeente, by beurten, en deelen zy die thans onder zich uit, naar ydermans waardigheit. De ruimte der velden maakt het verdeelen licht. Zy wiſſelen de bouwlanden, van jaar tot jaar, en daar ſchiet akker oover. Want zy ſtryden niet, door arbeidt, met de vruchtbaarheit en breette des gronds, om ooftgaarden te planten, en weiden te beheinen, en hooven te behoozen [2]. De koorenvrucht wordt alleen der aarde gebooden te geeven. Waar oover zy ook het jaar zelf niet en verdeelen aan zoo veele ſoorten [3]. Winter, lente, en zoomer, hebben hun verſtandt en naamen: van den naam der herfſt weet men eeven luttel,

Hun landtbouwery, en de verdeeling der akkeren.

27 als van de goedren der zelve. Hoovaardy [4] van lyken is'er geene. Alleenlyk word dit betracht, dat men de lichaamen der vermaarde mannen, met zeeker hout, brandt. Den bernſtaapel hoopen zy op, nochte met kleedren, nochte met reuktuig. By elken worden zyn' waapenen geworpen, ook in 't vuur van zommigen het ros. Zoden doen 't graf ryzen. Der graffteeden ſteile eere [5], en daar veel werx aan vaſt is [6], verſmaaden zy, voor laſtig [7] aan d'ooverleedenen. Het kermen en de traanen verleggen zy haaſt; het leedt [8] en de rouw traaghlyk. Voor de vrouwen is het treuren eerlyk, den mannen 't gedenken. Dit hebben wy, in 't gemeen, van alle der Germaanen oorſpronk en manieren, vernoomen. Nu zal ik afhandelen der volken inſtellingen en zeeden, naar dat ze verſchillen in 't bezonder: wat geſlaghten uit Germaanië in de Gal-

Hunne begraaffeniſſen,

En rouw.

28 liën, vervaaren zyn [9]. Dat ouwlinx de ſtaat der Gallen maghtiger geweeſt is, vermelt d'opperſte der ſchryvren de vergoode Julius, en is daarom gelooflyk, dat ook de Gallen oovergetreeden zyn in Germaanië. Want, hoe luttel was de ſtroom in den weege, om te beletten, dat elk geſlaght, naar gelangh van zyn toeneemſt, quaame beſlaan, en wiſſelen de zeeten, noch vermenght, en niet gedeilt door eenige moogenheit van koninkryken. 'T geen tuſſen 't Hercyniër woudt dan, en de ſtroomen Ryn en Mein leidt, hebben de Helvetiën; het voordtwaarder de Bojën, beide Galliſche volken, ingehadt. De naam van Bojen blyft noch daar, en beteekent d'ouwde gedachtenis der plaatze, hoewel d'inwoonders verandert zyn. Maar oft de Araviſcen van de Oſen, een geſlaght van Germaanen, in Pannonië vervaaren zyn, oft de Oſen, van de Araviſcen in Germanië, gemerkt zy alsnoch de zelffte taale,

Het tweede deel van dit boeksken.

'T is gelooffelyk dat ook de Gallen in Germanië zyn oovergetreeden.

Helvetien en Bojën weleer Galliſche volken.

Araviſcen.

1 *Magis ſervatur*: meer onderhouden: 't welk teegen den zin waar, gelyk *Lipſiusaanwyſt*. 2 *Natten*, bewaatren. 3 *Species*: tyden. 4 *Ambitio*. 5 *Steile pracht*. 6 *Opuloſum*. 7 *Gravem*: zwaar. 8 *Dolorem*: de ſmert. 9 *Commigraverint*.

De lykbranding, begraafenis en uytvaart der Germaanen.

taale, inſtellingen, en zeeden gebruiken, is onzeeker: om dat, mits gelyke armoede en vryheit, ouwlinx aan den eenen en den andren oever eeven goedt en quaadt woonen was. De Treviren en Nerviën, willen enkel [1] van de Germaanen geſprooten weezen, en zoeken daar eer uit [2], als oft zy, mits deeze gloory des bloedts, den Gallen ongelyk bleeken, en van hunne vuidigheit afgezondert wierden. Den oever zelf des Ryns, bewoonen ongetwyffelt, der Germaanen volken, Vangionen, Trebocen, Nemeten. Belangende de Ubiën, hoewel zy verdient hebben een' Roomſche bouwſtadt te zyn, en liever *Agrippinenſen* heeten, naa den naam van hunnen ſtichter, ſchaamen zich huns oorſpronx niet [3], zynde ouwlinx oovergekoomen, en geplaatſt; mits hunne verzochte trouwheit, aan den oever zelf des Ryns, op dat zy weerden, niet op dat zy bewaart wierden. De Batavieren [4] oovertreffende, in vroomheit, alle deeze volken, bewoonen niet veel van den oever, maar een eilandt des Rynſtrooms, zyn eertydts een volk der Catten geweeſt, en om inlandtſche [5] muitery oovertreeden te dier zeete, daar zy een gedeelte des Roomſchen Ryx te worden hadden. Zy blyven noch in eere, en by 't teeken des aalouden bondtgenootſchaps. Want z'en draagen geen' ſmaadt van ſchatting, nochte de pachter [6] ſleit hen [7]. Verſchoont van laſten, en zaamelpenningen, en aan een' zyde geleidt tot dat men z'in ſtrydt bruike, worden zy alleen als geweer en waapenen, teegens d'oorlogen, bewaart. Op gelyke wyze volght [8] ons het volk der Mattiacen in. Want de grootheit des Roomſchen volx heeft oover den Ryn, en buiten [9] d'ouwde paalen, 's Ryks eerbiedenis [10] voortgezet. Alzoo houden zy zich, met woonſteede en grenzen, aan hunnen oever, met zin en gemoedt by ons; en zyn den Batavieren, gelyk in de reſte, uitgezeidt, dat zy, door den grondt en de lucht huns landts, noch ſtrenger gemoedight worden. Onder de volken van Germaniën wil ik niet tellen, hoewel zy oover den Ryn en Danauw gezeeten zyn, de geenen, die de Tiendakkers bouwen. Alle de lichtſten der Gallen, en ſtoutſten uit armoede hebben dien boodem van twyfeligh bezit ingenoomen. Zynde hans bepaaling geſtelt [11], en de bezettingen voorder gebracht, worden zy voor een boezem des Ryks, en een gedeelte van 't wingeweſt gehouden. Aan ginszyde van deeze, beginnen de Catten den aanvank hunner woonſteede van 't Hercyniër woudt af, in plaatzen, niet zoo

De Treviren en Nerviën dryven dat ze van de Germaanen zyn geſprooten.

D'Ubiën, een Roomſche bouwſtadt, Agrippina genoemt.

29 Beſchryving der Bataviren.

Hun vroomheit.

Woonplaats.

Herkomſt, Waardigheit.

Mattiacen.

De Tiendakkerbouwers worden onder de Germaanen niet getelt.

30 Verhaal van de Catten.

1 *Affectationem.* 2 *Ambitioſi ſunt.* 3 *Non. Dit voeght Lipſius daar in.* 4 *Batavi: Baatauwers.* 5 *Domeſtica.* 6 *Publicanus: tollenaar.* 7 *Atterit: ſchrobt. Zy worden door geen ſchatting geknevelt.* 8 *Obſequio.* 9 *Oover.* 10 *Reverentiam: ontzagh.* 11 *Acto. Lipſius aucto: vorder geſtelt.*

Hunne woonplaats.

plat en poeligh, als d'andere burgeryen, met de welke Germanië zich uitbreidt [1]. Want de heuvels duuren, en dunnen allenskens: en 't Hercyniër woudt volght zyne Catten naa, en leidt ze teffens af. Harder van lichaam, gedrongen [2] van leeden, dreigende [3] van aangezicht is dit geslaght, en grooter vaagh [4] van moedt daar in. Veel oordeels (voor Germaanen) en schranderheits [5] hebben zy: stellen uitgekoorenen tot hoofden, luistren naa de gestelde, kennen orden, verstaan geleegentheeden, stellen de heevigheeden uit, schikken den dagh, bewallen de nacht [6], tellen de fortuin onder de twyflige, de vroomheit onder de zeekere zaaken: en, 't geen allerzeldzaamst, en niet, dan by reede [7] der krystught [8], toegelaaten is, achten meer aan den Hooftman, dan aan 't heir, geleegen te zyn [9]. Al de kraft bestaat in den voetenaar, dien zy, booven zyne waapenen, noch met yzerwerk [10], en lyftoght, laaden. D'andren zoudt gy ten stryde zien gaan, de Catten ten oorlogh. Zelden dat zy uitloop doen, en by geval vechten. Zeeker der ruiterkraften eigenschap is deeze, snellyk zeege te bevechten, snellyk te wyken [11]. Gezwintheit wappert [12] naa tzaagen,

31 marren is der standt vastigheit naader. Ende, 't geen, by andre volken van Germanië, gepleeght wordt, uit zeldtzaame, en elks stoutheit in 't bezonder [13], is, by de Catten, in 't zaamenstemming gekeert, het hair en den baardt, zoo ras zy tot jongelinx jaaren gekoomen zyn, te laaten wassen, en niet, dan naa doodtslagh [14] eens vyands, dat aanschyns kleedt [15], belooft [16] en verplicht aan de vroomheit, af te leggen. Oover bloedt en buit, ontwimplen zy 't voorhooft, en zeggen, *dat zy alsdan eerst den prys hunner geboorte betaalt hebben, en waardigh zyn huns vaaderlandts, en hunner ouderen.* De blooden [17] en onstrydtbaaren blyven in die wanhaavenigheit [18]. Elk der manhaftighsten, daarenbooven, draaght een' yzeren ring (smaadigh is dit onder dat volk) als tot eenen bandt, tot dat hy zich, door doodtslagh eens vyandts, ontslaake. Deeze draght behaaght den meesten deele der Catten: en gaan zy nu grys, uitmuntende, ten toon, teffens voor de vyanden en de hunnen. By deezen worden alle stryden aangevangen. Deeze is altydts d'eerste spits, nieuw in 't aanzien. Want zelfs in paize niet, worden zy tammer [19] oft zachter [20] van aanschyn [21]. Niemant heeft

Hunne jongelingen laaten 't hair groeyen tot dat ze een' vyandt hebben gedood.

De manhaftighsten draagen den yzeren ring.

1 *Pateſcit.* 2 *Stricti.* 3 *kroes.* 4 *Vigor: wakkerheit.* 5 *Solertiæ: eunjerheits, vernufts, gaauwigheits.* 6 *Zich 's nachts.* 7 *Met reede.* 8 *Disciplinæ. Zommigen leezen, Romanæ disciplinæ: Roomsche krystucht.* 9 *Verlaaten zich meer op den Hooftman, dan op 't heir.* 10 *Ferramentis; houwelen.* 11 *Cedere: die oover te geeven.* 12 *Zweemt.* 13 *Privata.* 14 *'T doodtslaan* 15 *Habitum.* 16 *Votivum.* 17 *Ignavis: vuidigen.* 18 *Squalor.* 19 *Makker.* 20 *Murwer.* 21 *Vultu. Anders Cultu: haavening.*

heeft huis, akker, oft eenige zorge; naar dat zy by yder koomen, worden ze gevoedt, verquisters van eens anders goedt, verachters van 't hunne, tot dat bloedelooze oudtheit hen zoo hardt eener manhaftigheit onmaghtigh maakt. D'Usipiën en Tencteren, naast aan de Catten, woonen neevens den Ryn, daar hy nu een zeeker bedt heeft, en dat bestaan magh voor een' landtscheiding. De Tencteren, booven de gewoonlyke eere van oorlooghen, oovertroffen in de kunst der ruiterlyke krysorde [1]. Ende is de lof van 't voetvolk der Catten niet grooter, dan die van de ruiters der Tencteren. Zoo hebben 't de voorouders ingestelt, zoo volgen 't de naakoomelingen. Dit is 't spel der kindren, deeze de naaryver [2] der jongelingen; d'ouden volharden daar in. Onder 't gezin [3], en huis, en 't recht van erffenis, laat men ook de paarden volgen. Die ontfanght de zoon, niet d'oudtsgeboorene, gelyk d'andre goederen, maar, naar dat hy fors ten oorlooge, en beeter is. Neevens de Tencteren, ontmoette [4] men ouwlinx de Bructeren. Nu wordt vermelt, dat de Chamaven en Angrivariën, daar met der woone gekoomen zyn, naa 't verdryven en ganssch uitrooyen der Bructeren, by tzaamenstemming der gebuurvolken, 't zy uit haat hunner hoovaardye, oft om de zoetheit van den buit, oft door eenige gunst der Gooden 't onswaarts. Want deeze en hebben ons zelfs 't aanschouwen [5] des strydts niet benydt. Oover de tzestighduizendt zyn der gevallen, niet voor de Roomsche waapenen en geweer, maar, 't welk heerlyker is, voor hunne vermaaklykheit en oogen [6]. Blyve, bidt ik, en duure onder de vreemde volken, zoo niet liefde 't onswaarts, zeeker dan haat tot hen zelf: naardien, mits 't zwaayen [7] van 't lot des ryx, de fortuin nu niet grooters verstrekken kan, dan de tweedraght der vyanden. D'Angrivariën en Chamaven worden, aan de rugh, geslooten van de Dulgibinen en Chasvaren, en andre volken niet eeven zeer vermelt [8]. Van vooren paalen 'er de Friezen aan. De Friezen worden geheeten de *meerder* en *minder*, naar de maat hunner krachten; beide de volken zyn gezoomt met den Ryn, tot den Oceaan toe, en omvangen, daarenbooven, ongemeete meeren, en bevaaren van de Roomsche vlooten. Jaa wy hebben, dat uit [9] den Oceaan zelf ook verzocht, en de faam heeft ruchtbaar gemaakt, dat daar noch in weezen zyn de zuilen van Hercules. 'T zy dat Hercules zoo verre gekoomen zy, oft dat wy gelyk-

32 D'Usipiën en Tencteren.

33 Bructeren. Chamaven. Angrivariën. De Bructeren uitgeroeit.

34 Dulgibinen. Chasvaren. Tweederley Friezen.

D'Oceaan van de Romainen bestaan te bevaaren.

1 *Disciplinæ: krysleere: krystucht.* 2 *Æmulatio.* 3 *Familiam: slaaven.* 4 *Laagen.* 5 *Spectaculum: 't schouwspel.* 6 *Niet den waapenen en 't geweer der Romainen, maar, 't welk heerlyker is, hunner vermaaklykheit en oogen te wille.* 7 *Vergentibus.* 8 *Memoratæ: vermaardt.* 9 *Lanx.*

lykzinnigh [1] zyn, om aan zyn' doorluchtigheit te beſteeden, alles wat oover al heerlyk is. Ook heeft het Druſus Germanicus aan geenen moedt ontbrooken: maar d'Oceaan verzette zich teegens 't onderzoeken naa Hercules en zich zelven teffens. Thans heeft niemant zulx beſtaan: en ſcheen 't heiliger en eerbiediger, te gelooven, dan te weeten wat de Gooden bedreeven hadden. Tot hier toe kennen wy weſtwaarts
35 Germanië. Noordtwaarts keert het met een' geweldige zwaay. Ende in 't eerſt terſtondt het geſlaght der Chaucen, hoewel het van de Friezen begint, en een deel der ſtrande beſlaat, ſtrekt lanx de zyden alle der volken heenen, die ik ontfouwen heb, tot dat het zich kromt [2] tot aan de Catten toe. Zoo ongemeeten een' ruimte en bezitten [3] niet alleen, maar vullen ook de Chaucen: een volk, het eedelſt [4] onder de Germaanen, en 't welk liefſt heeft zyn' grootte met gerechtigheit te handthaaven. Zonder begeerlykheit, zonder moeddwangeloosheit [5], zyn zy geruſt en afgezondert, tergen [6] geene oorloghen, plondren met geen' roof oft ſtraatſchending [7]. Ende is dit een voorneem bewys hunner manhaftigheit en krachten, dat zy hun uitſteeken booven andren, niet bekoomen door ongelyk doen. Altzaamen nochtans hebben zy de waapenen gereedt: en zoo de zaak des vereiſcht, een heir van veele man-
36 nen en paarden. Ende, al ruſten zy, hebben de zelfſte faame. Aan de zyde der Chaucen en Catten, hebben de Cheruſcen ongeterght den altegrooten en luyen [8] pais lang gevoedt. Ende is dat genughlyker dan veiligh geweeſt. Want, ONDER moedtdwangeloozen, en maghtigen is 't ruſten bedrieghlyk: daar handtdaadigheit omgaat, zyn zeedigheit en deeghlykheit naamen van den boovenſtander. De Cheruſcen, alzoo, die ouwlinx *goedt en billyk*, worden nu *vuidigh en zot* geheeten: den Catten verwinneren, is fortuin tot wysheit gedeegen. De val der Cheruſcen heeft ook geraakt [9] de Foſen, een aangrenzendt volk, gelykdeelende metgenooten aan de weederſpoedt, daar zy, in
37 voorſpoedt, de minſte geweeſt waaren. Den zelfſten ſchoot [10] van Germanië bezitten de Cimbren, nu een' kleene burgery, maar, van gloorie, oovergroot [11]. Ende de voetſtappen der oude faame blyven, in 't breede, aan den eenen en den andren oever, leegerplaatzen en ruimten, by welker ommeloop, gy ook nu zoudt kunnen afmeeten 't geveirt [12] en de hoopen [13] dies volks, en de gelooflykheit van zoo groot een heir. In haar zeshondertenveertighſte jaar was onze ſtadt, als men eerſt

De Chaucen, het eedelſte volk onder de Germaanen.

Cheruſcen.

Foſen.

De Cimbren.

1 *Anders, conſuevimus*: *gewoon zyn.* 2 *Sinuetur.* 3 *Tenent*: *houden.* 4 *Vermaardſte.* 5 *Impotentia.* 6 *Beroepen, haalen op den hals.* 7 *Latrociniis.* 8 *Marcentem.* 9 *Tacti*: *gekneuſt. Anders tracti*: *getrokken.* 10 *Boezem.* 11 *Ingens.* 12 *Molem.* 13 *Manus*: *weenighte.*

eerſt van de waapenen der Cimbren hoorde; zynde Cæcilius Metellus, en Papirius Carbo Burgermeeſters. Van waar af, indien wy reekenen tot het tweede burgermeeſterſchap van den veldtheer Trajanus, men zal ontrent tweehondert tien jaaren vinden: zoo lange is men doende oover 't verwinnen van Germanië. Immiddels van 't rak zoo langh eener eeuwe, zyn veele ſchaaden oover en weeder geleeden. Niet de Samnyt, niet de Pænen, niet de Hiſpaniën oft Galliën, jaa zelfs de Parthen niet, hebben ons dikwyler doen op ons ſtuk letten [1]. Te weeten *ſtrenger, dan't ryk van Arſaces, is de vryheit der Germaanen.* Want, wat kan ons't Ooſt, 't welk ook zelf, met verlies van Pacorus, onder [2] Ventidius heeft moeten zwichten [3], anders verwyten dan den doodtſlagh van Craſſus? Maar de Germaanen, met in de vlucht dryven [4] oft vangen van Carbo en Caſſius, en Scaurus Aurelius, en Servilius Cepio, ook M. Manlius, hebben vyf Burgermeeſterlyke heiren, teffens den Roomſchen volke, Varus en drie keurbenden met hem, ook aan Cæſar afgenoomen [5]. Ook hebben C. Marius in Italië, de vergoode Julius in Gallië, Druſus en Nero, en Germanicus, niet ongeſtraft, hen, in hunn' eige woonplaats, beſtookt [6]. Thans zyn de weldige dreigementen van C. Cæſar op ſpot uitgekoomen. Seedert was 'er ruſt [7], tot dat zy, by geleegenheit onzer tweedraght en der burgerwaapenen, met veroovering [8] van de winterleegers der keurbenden, ook naa de Galliën geſtaan hebben, ende heeft men oover hen, weeder van daar verdreeven, in de naaſte tyden, meer getriomfeert, dan hen verwonnen. Nu hebben wy te zeggen van de Sueven, die niet, gelyk de Catten oft Tenčteren, een volk maaken; want zy houden 't grootſte deel van Germanië, en zyn noch aan volken, en met naamen op zich zelf [9], onderſcheiden; hoewel zy in 't gemenn Sueven geheeten worden. Het teeken deezes geſlachts is het hair te krommen [10], en met eenen knoop op te binden [11]. Zoo worden de Sueven van de reſt der Germaanen: zoo de welboorlingen der Sueven, van de ſlaaven, afgezondert. Zoo doet men, onder andre volken, 't zy om eenigh maaghſchap met de Sueven, oft ('t welk vaaken gebeurt) uit naabootzing, zelden, en binnen den tydt der jeughdt: by de Sueven, tot de gryſheit toe, ſtrykt men 't barſſe [12] hair achter oover, en bindt het dikwyls, alleenlyk op de kruin zelf, vaſt. De Vorſten hebben 't [13] ook

Afbrek den Romainen door de Cimbren en andre Germaanen aangedaan.

38 Sueven.

1 *Admonuêre: vermaant, doen omzien.* 2 *voor eenen.* 3 *Te laagh leggen.* 4 *Sloopen.* 5 *Afgeſlaagen, quitgemaakt.* 6 *Perculerunt: beklonken, bevochten, aangeranſt.* 7 *Otium: zat men ſtil.* 8 *Expugnatis: oovervechting.* 9 *Propriis.* 10 *Obliquare.* 11 *Te ſtrikken, t'onderſtrikken.* 12 *Horrentem: kroeze, ongehaavent.* 13 *Draagen.*

ſierlyker. Dit is hunne zinlykheit op de ſchoontte, maar tot geen quaadt ſtrekkende [1]. Want niet om te minnen, oft gemint te werden: getooit [2], om eenighzins ryziger [3] en ſchriklyker te ſchynen,
39 in 't oorloogen, pronken zy zich om der vyanden oogen wille [4]. De
Semnonen. Semnonen roemen zich *de oudtſte en eedelſte der Sueven* te weezen. De gelooflykheit der aaloudtheit wordt door Godtsdienſt geveſtight. 'T eener gezette tydt, koomen alle de volken van 't zelfſte bloedt te zaa-
Geheilight woudt. men door gezantſchappen, in een woudt, geheilight door wichelery [5] der vaadren, en oude erduchting, en vieren met ſlachting eens menſchen in 't oopenbaar, den aakelyken aanvangh der Barbaariſche zeede. 'T bos heeft ook noch een' andre ontzichlykheit [6]. Niemant, dan vertuit met eenen bandt, komt 'er in, als minder, en bewys voor zich brengende van de maght der Godtheit. Komt hy onverziens [7] te vallen, zich op te beuren en te ryzen is niet geoorloft. Zy wentelen lanx der aarde uit. Ende al dat oovergeloof ziet derwaarts heen, als oft het begin des geſlaghts van daar gekoomen, daar de Godt heerſcher [8] oover hen alle, de reſt aan hem onderdaan en gehoorzaam [9] waare. De fortuin der Semnonen verſtrekt hier achtbaarheit toe. Men bewoont 'er hondert dorpen; en 't groote lichaam maakt, dat
40 zy gelooven 't hooft der Sueven te zyn. De Longobarden, daaren-
Longobarden. teegen, vermaardt [10] hunne weenighte, om dat zy, omgordt met zeer
Reudignen. veele en moogende volken, niet door gevolghzaamheit, maar door
Avionen. ſtryden en gevaarlykheeden [11] veiligh zyn [12]. De Reudignen, daarnaa,
Anglen. en Avionen, en Anglen, en Varinen, en Eudoſen, en Suardonen,
Varinen. en Nuithonen, zyn beveſt met ſtroomen oft wouden. Ende daar en
Eudoſen. Suardonen is niet merklyx by elk bezonder, dan dat zy in 't gemein Herthum,
en Nuithonen. dat is d'Aarde Moeder eeren, en waanen dat die zich met de menſche-
Herthum als een Godin geëert. lyke dingen vermenght [13], zich onder de volken invoeren laat. In zeeker eilandt des Oceaans is 't Kuiſche bos, aldaar een gewyde waagen, ooverdekt met een kleedt, den welken aan te raaken ſlecht eenen Prieſter toegelaaten is. Die verſtaat het wanneer de Godin in dat geheim [14] gekoomen is, en volght met groote eerbiedenis haar naa, die gevoert wordt van koeyen [15]. Vroolyke daagen zyn 't dan, alle plaatzen in feeſte, die zy verwaardight met haar' aankoomſt en herberging. Z'en gaan niet ten oorloghe, laaten de waapenen af, alle yſer

is

1 *Innoxiæ*. 2 *Compti*. 3 *Hooger*. 4 *Anders. Als met waapen teegens der vyanden oogen*. 5 *Auguriis*. 6 *Reverentia*. 7 *Forte*. 8 *Regnator*. 9 *Parentia*: *voor hem zwichtende*. 10 *Nobilitat*: *vereedelt*. 11 *Waagen, zich in gevaar te ſtellen*. 12 *Blyven*. 13 *Intervenire*: *moeit, tuſſen komt*. 14 *Penetrale*. 15 *Bubus feminis*: *vaarzen*.

is opgeſlooten. Pais en ruſt zyn dan alleenlyk bekent, dan alleenlyk bemint, tot dat de zelfſte Prieſter, de Godin, verzaadight van 't verkeeren met de menſchen [1], weeder in den tempel leevert. De waagen thans, en de kleeden, en, zoo gy 't gelooven wilt, de godtheit zelf, wordt in een' heimelyke meere, afgewaſſchen. Den dienſt doen ſlaaven, die de zelfſte meere terſtondt verzuipt [2]. Hier uit ſpruit een verborgen ſchrik, en heilige onweetenheit, wat dat het zy, 't geen alleenlyk zien die ſtaan om te ſterven. Ende, zoo veel dit deel der Sueven belanght, het ſtrekt tot in 't afgezonderſte [3] van Germanië.

41 Hermunduuren.

Naader (op dat ik, gelyk thans den Ryn, alzoo nu den Danauw volghe) is der Hermunduren burgery, den Romainen getrouw, en hebben, daarom, zy alleen van alle de Germaanen, handel, niet aan den oever, maar diep in, en in de heerlykſte [4] bouwſtadt van 't wingeweſt Rhetië. Zy koomen alomme oover, zonder dat 'er wachter op paſt, en daar wy den andren volken alleenlyk onze waapenen en leegers toonen, hebben wy deezen onze huizen en hoeven geoopent, zonder dat z' 'er graatigh naa waaren [5]. In 't landt der Hermunduuren heeft de Elve haaren oorſpronk, een' ſtroom hoogh vermaardt, en ouwlinx bekent: nu hoort m' 'er meer af.

42 Nariſcen. Marcomannen en Quaden.

Neevens de Hermunduuren, woonen de Nariſcen, en daarnaa de Marcomannen, en Quaden. De treflykſte gloory en krachten zyn der Marcomannen, en met het verjaagen, eertydts, der Boyen, is, door vroomheit, hunne woonplaats zelf gewonnen. Ook ontaarden [6] de Nariſcen oft Quaden niet. Ende dit is als 't voorhooft van Germanië, tot zoo verre toe als het met den Danauw geboordt wordt [7]. De Marcomannen en Quaden zyn, tot onze gedachtenis toe, gebleeven onder Koningen van hunnen landtaart [8]. Eedel is [9] 't geſlacht van Maroboduus en Tuder. Nu lyden zy der ook uitheemſche. Maar de kracht en moogenheit komt den Koningen van de Roomſche achtbaarheit her. Zelden worden zy met onze waapenen, dikwyler met ons geldt geholpen.

43 Marſignen. Gothinen. Oſen. Buriën.

Niet min ook en vermoogen, achterwaarts, de Marſignen, Gothinen, Oſen, Buriën: ſluiten de ruggen der Marcomannen en Quaden. Onder de welke, de Marſignen en Buriën de taal en kleeding der Sueven volgen. De Galliſche ſpraak ooverſtrydt den Gothinen, de Pannoniſche den Oſen, dat zy geene Germaanen zyn; zoo doet hun ook het lyden van ſchattingen. Een deel der ſchattingen leg-

1 *De ſterflyken.* 2 *Haurit.* 3 *Secretiora: veerſte, diepſte.* 4 *Splendidiſſima: aanzieulykſte.* 5 *Concupiſcentibus.* 6 *Verbaſterden.* 7 *Prætexitur.* 8 *Gente.* 9 *Was:*

leggen de Sarmaaten, een deel de Quaden hun, als buitenboorlingen,
Gothinen. op: de Gothinen, tot meerder beſchaamtheit, graaven ook yzer uit.
Ende alle deeze volken bezitten luttel veldigh landts, voor de reſt,
boſſchen, en kruinen van bergen, en den rug Want Suevië wordt
geſcheiden en afgeſneeden van eenen vervolghenden rugh van bergen,
aan ginszyde van den welken zeer veele volken woonen. Onder de-
Lygiën. welke zich wydtſt verbreidt de naam der Lygiën, die zich uitſtrekt
tot veele burgeryen. 'T zal genoegh zyn de maghtighſte te noemen,
de Ariën, Helveconen, Manimen, Elyſiën, Naharvalen. By de
Naharva- Naharvalen wordt een bos van aalouwden godtsdienſt getoont. Een
len en hun godtsdienſt. prieſter in wyveſieraadt heeft het bewint daar af, maar de Gooden
melt men, naa Roomſche uitlegging, *Caſtor en Pollux* te weezen.
Alcis hun Godt. De naam dier Godtheit is *Alcis*. Geene beelteniſſen zyn 'er, geen'
voetſtap van uitheemſch oovergeloof. Zy vieren ze nochtans voor [1]
Ariën. broeders, voor [2] jongelingen. Wyders, de Ariën, booven hunne
krachten, waar in zy de luttel te vooren opgetelde volken te booven
gaan, zyn barſch [3], en potzen [4] d'aangeboore [5] woedigheit op, met
konſt en tydt. Zwarte [6] ſchilden, geverwde lichaamen, donkre [7] nach-
ten kiezen zy tot de ſtryden. Ende met de yslykheit en ſchaduw zelf
des doodtſchen [8] heirs brengen zy den ſchrik 'er onder: kunnende nie-
mant van de vyanden uitſtaan het nieuw en als helſche ſchouwzel [9].
» Want DE oogen, in alle ſtryden, worden d'eerſte verwonnen. Aan
Gothonen. ginszyde der Lygiën worden de Gothonen verkooningt [10], een wee-
ningh ſtrakker [11] nu, dan de de reſt van de volken der Germaanen,
noch niet eevenwel booven de vryheit [12]. Voorts daarnaa, by den
Rugiën en Lemoviën. Oceaan, zyn de Rugiën en Lemoviën: ende de kenteekens alle deezer
volken, zyn ronde ſchilden, korte zwaarden, en gehoorzaamheit
44 aan Koningen. Hiernaa zyn in den Oceaan zelf de burgeryen der
Suionen. Forme hunner ſcheepen. Suionen, maghtigh in vlooten, booven mannen en waapenen. De for-
me der ſcheepen verſcheelt daar in, dat zy, ten weedereinden, een'
voorſteeve hebben, die altydts het voorhooft gereedt maakt tot aan-
leggen: ook worden ze niet bedient [13] met zeilen, nochte voegen de
riemen, in orde op de zyden. Het roeyen is vry [14] en veranderlyk,
van hier oft van daar, naa dat de zaak eiſcht, gelyk op zommige ſtroo-
men. By hen zyn ook de rykdoomen geëert. Ende derhalven heerſcht
'er

1 *Als*. 2 *Als*. 3 *Truces*: *wreedt*, *kroes*. 4 *Lenocinantur*: *geeven glimp aan*. 5 *Ingeaarde*. 6 *Bruine*. 7 *Zwarte*. 8 *Feralis*. 9 *Aſpectum*: *aangezicht*. 10 *Regnantur*: *ſtaan de Gothonen onder Koninklyke regeering*. 11 *Addictius*. *of adductius*. 12 *Meer dan de vryheit lydt*. 13 *Geregeert*. 14 *Solutum*: *los*.

'er een, zonder eenige uitneemzels [1], zonder gebeeden recht [2] tot gehoorzaamheit. Ook heeft elk zonder onderscheidt [3], gelyk by de rest der Germaanen geene waapenen: maar die zyn opgeslooten onder bewaarder, jaa dees is een slaaf: om dat de Oceaan schielyken aanloop van vyanden verbiedt. Een' leedige hoop gewaapenden verdartelt doch lichtelijk. En voorwaar, AAN eenen eedelen, oft welgeboorenen, jaa eenen vryelingh, 't bewindt der waapenen te geeven, is Koninx oorbaar niet. Aan gins zyde der Suionen is een' andre zee, luy, en 45
bynaa onbeweeght, met de welke d'aardekloot omgordt en beslooten D'uiterste
wordt, gelooft men hierom: dat de uiterste glans der nu vallende zee.
zonne, tot den opgangh toe, volduurt, zoo klaar, dat ze de starren verdooft [4]. Daarenbooven maakt men zich hier nevens dietsch, dat men 't geluit hoort als zy opborrelt [5], en gedaanten van Gooden, en de straalen des hoofts ziet. Tot daar toe (en de faam is waar) strekt alleenlyk de natuur. Aan den rechter strandt dan nu, der Suevische zee, worden de volken der Æstyen aangespoelt: die de zeden en Æstyen.
draght der Sueven hebben, een' taal naader aan de Britannische. Zy vieren [6] de moeder der Goden, tot kenteeken [7] des oovergeloofs draagen zy formen van wilde swynen. Dit, in plaats van waapenen en beschermenis hunner allen, houdt den eerder der Godinne veiligh [8], ook onder de vyanden. Zelden gebruiken zy yzer, dikwyls stokken. Kooren en andre vruchten bearbeiden zy geduldiger, dan naa gelang van de vuidigheidt der andre Germaanen. Maar zy doorvorsten [9] ook de zee: Vinders
en zyn de eenigen van alle, die 't *Succinum* [10], zy heeten 't *gles*, tus- van t Succi-
schen de watten, en op de strandt zelf, leezen. Ende wat de aardt num, gles,
des zelven zy, oft uit wat reeden [11] het geteelt wordt, en hebben zy, of haar-
als Barbaaren, niet onderzocht, nocht bevonden. Jaa 't heeft ook lange deen.
onder andre uitwerpsels der zee geleegen [12], tot dat onze overdaadt het naam gaf [13]. Hun dient het nergens toe [14], wordt ruw geleezen: wordt maxeloos oovergebracht, en zy krygen 'er betaaling voor t'hunner verwondering. Gy zoudt nochtans bezeffen, dat het zap van boomen is: om dat 'er eenige aardtsche, en ook vlugge dieren [15] veeltydts daar tusschen deurschynen, die, bekleeft [16] van de vochtigheit,

1 *Exceptionibus: voorwaarden: uitdingsels,* 2 *Non precario jure.* 3 *In promiscuo: mengelingh.*
4 *Hebetet: verdoft, bot maakt.* 5 *Emergentis. Lipsius se mergentis: zich onderrompelt, duikt.*
6 *Venerantur.* 7 *Insigne: blazoen.* 8 *Securum: zorgeloos.* 9 *Scrutantur: doorzoecken.*
10 *Zaplyn.* 11 *Ratio: oorzaak.* 12 *Jacebat: veracht geleegen.* 13 *In achtingh braght.*
14 *By hen is 't geen gebruik.* 15 *Dierkens.* 16 *Implicata. Anderen leezen implicita.*

tigheit, thans mits het droogen der ſtoffe, daar in beſlooten worden. Dat'er dan vruchtbaarder wouden en boſſen, gelyk in 't geheim van Ooſte, daar wierook en balſem gezweet wordt, alzoo zoud' ik gelooven, dat ook in de eylanden en landen van 't Weſte is, 't geen uitgeperſt en geſmolten, door de ſtraalen der naabuurige zonne, in de naaſte zee valt, en door geweldt van onweeder aan de ſtranden, daar teegens ooverleggende, opſpoelt. Zoo ghy den aardt van 't *Succinum* verzoekt met vuur daar aan te brengen, het ontſteekt gelyk pekhout [1], en voedt een vette en riekende vlam: wordt thans taay, en als tot pek oft hars. Aan de Suionen volghen gehecht [2] de volken der Sitonen. Deeze, hun gelyk in de reſt, verſcheelen in een dink, dat 'er een' vrouw heerſcht. Zoo verre veraarden zy niet alleenlyk van de vryheit, maar ook van de ſlaaverny. Dit is 't eindt van Suevië. Oft ik de volken der Peucinen, Veneden, en Fennen onder de Germaanen oft onder de Sarmaaten te rekenen hebbe, twyffelt my: hoewel de Peucinen, die by zommigen Baſtarnen genoemt worden, in taal, kleeding, woonplaetſe, en huizingen zich houden als Germaanen. Smuirigh en luy [3] zyn ze al t'zaamen. Door het vermengen van de huwlyken der treflykſten [4], verlaalyken [5] zy zich yetwes, met volgen van de draght der Sarmaaten. De Veneden hebben veel van de zeden der zelve aangenoomen [6]. Want alles wat 'er is van boſſen en bergen, zich verheffende tuſſchen de Peucinen en Fennen, dat doordoolen zy met ſtruikrooven. Deeze nochtans worden eerder onder de Germaanen gereekent, om dat zy huizen hechten [7] en ſchilden draagen, en zich vermaaken in 't gebruik en de ſnelheit der voeten. Al 't welk recht anders is by de Sarmaaten, leevende op kar en paardt. De Fennen zyn wonder wilt, vuil van armoê, hebben nocht waapenen, nocht paarden, nocht huizen: by kruid leeven zy, kleeden zich met vellen, ſlaapen op d'aarde. hunne eenige hoop ſtaat op pylen, die zy, by mangel van yzer, met been ſcherpen. Ende de zelfſte jaght voedt teffens mannen en vrouwen. Want deeze verzelſchappen hen doorgaands [8] en eiſchen haar deel van den roof. Ook en hebben de jonge kinderen [9] geen' andre toevlucht teegens de wilde dieren, en den ſlaghregen, dan dat zy met eenigh breidſel van takken ooverdekt worden. Hier naa toe keeren de jongelingen, dit is 't vertrek der ouwde luiden.

Sitonen.

46

Peucinen.

Veneden.

Fennen. Hun armelyk leeven.

Dat

1 *Tedæ*. 2 *Continuantur*. 3 *Sordes*: *voddigh en vuidigh*. 4 *Procerum*: *edelen*: 5 *Fœdantur*. 6 *Traxerunt*: *getrokken, hanght veel aan*. 7 *Figunt*: *vaſte woonplaats hebben*. 8 *Paſſim*. 9 *Infantibus*.

Dat achten zy zaeliger [1], dan te ſteenen in 't akkerbouwen, te arbeiden in huizen te timmeren, hun en anderluiden geluk met hoop en vreeze te wiſſelen [2]. Leevende zonder zorghe voor menſchen, zonder zorghe voor Goden, hebben zy verkreegen 't geen allerzwaerſt is, dat hun jaa geen wenſchen [3] van nooden is. De reſt nu is beuzelachtigh: dat de Helluſien en Oxionen troonien en aengezichten van menſchen, lichaamen en leeden van wilde beeſten hebben. 't welk als niet ondervonden, ik laaten zal voor 't geen dat het is [4]. Helluſien en Oxionen:

1 *Meer weeldes, heilzaamer.* 2 *Verſare: om te zetten.* 3 *Voto: bede, bidden.* 4 *In medium relinquam: ik zal ongedeilt laaten, in 't onzeeker laaten.*

'T LEEVEN VAN

JULIUS AGRICOLA,

BESCHREEVEN

DOOR

C. CORNELIUS TACITUS.

'T LEEVEN VAN

JULIUS AGRICOLA,

BESCHREEVEN

DOOR

C. CORNELIUS TACITUS.

HEt ouwlinx gepleeghde voordraagen van de daaden en zeeden der vermaarde mannen, aan de naakoomelingen, is zelfs in onze tyden, by deeze eeuwe, alhoewel onachtzaam oover de haaren, niet na agelaaten, zoo dikwyls eenige groote en eedele deught verwonnen en te booven gegaan heeft het gebrek [1], gemeen aan kleene en groote burgeryen, onweetenheit des behoorens [2], en nydt. Maar gelyk het, by de voorzaaten, gereeder [3] viel, en bet oopen ſtondt, iet gedenkwaardighs te bedryven: alzoo wert yder der naamhaftighſten van geeſt, tot het voordraagen van de gedachtenis der deughdt, zonder gunſt oft gunſtjaght [4], alleenlyk door 't loon van een goedt gewiſſen gevoert [5]. Ende veelen hebben 't vertellen huns eigen leevens, meer voor een vertrouwen op hunne zeeden, dan voor een' vermeetelheit, geacht. Ende al deeden Rutilius en Scaurus zulks, men gaf hun daarom te min geloofs niet, nocht' berifpte [6] hen daar oover. Zoo zeer worden de deughden beſt geacht, op de zelffte tyden, als zy lichtlykſt geteelt worden. Maar my nu, ſtaande om 't leeven eens ooverleedenen menſche te vertellen, is oorlof noodigh geweeſt; dien ik niet verzocht zoude hebben, 't en waar ik aan te loopen [7] hadde teegens tyden zoo wreedt en gebeeten [8] op

1 Oude gewoonte van de daaden der vermaarde mannen te beſchryven.

Zommigen hebben hun eigen leeven beſchreeven.

1 *Vitium: de ſchennis.* 2 *Recti: van 't geen dat recht is.* 3 *Pronum: maklyker.* 4 *Ambitione.* 5 *Dicebatur: geleidt, gedreeven.* 6 *Obtrectationi: nochte het gedeegh hun tot opſpraak.* 7 *Incurſaturus, anderen leezen incuſaturus, te beſchuldigen.* 8 *Infeſta.*

2 op de deughden. Wy hebben geleezen, als Pætus Thraſea van Arulenus Ruſticus, Priſcus Helvidius van Herennius Senecio gelooft [1] waaren, dat het halzen gekoſt heeft: en niet alleen teegens de ſchryvers zelf gewoedt is, maar ook teegen hunne boeken, en aan de Driemans't bewindt bevoolen, om de gedenkeniſſen der doorluchtigſte [2] geeſten [3] in de zaamening [4], en op de markt, te verbranden. Naamelyk zy waanden, dat, in dat vuur, de ſtem des Roomſchen volx, en de vryheit der Vroedtſchappe, en't geweeten des menſchelyken geſlachts, gedempt werden, nevens 't uitjaagen, daarenbooven, van de leeraars der wysheit, en't bannen [5] aller goede konſten [6], op dat nergens iet eerlyx verſcheene. Wy hebben voorwaar een groot bewys onzer lydtzaamheyt gedaan: en gelyk d'ouwde eeuwe gezien heeft, wat het uiterſt in de vryheit was; alzoo wy, wat in de ſlaverny: zynde, door d' onderzoekingen, zelfs de gemeenſchap van ſpreeken en hooren ons benoomen. De heugenis zelf, zouden wy met de ſtemme ook verlooren hebben, wen het zoo wel in onzer maght waar te vergeeten, als te zwygen. Nu entlyk komt de moedt weder booven, en al-

3 hoewel, terſtondt in't opgaan der allerzaaligſte eeuwe, Nerva Cæſar vermenght heeft zaaken eertydts onverzellyk [7], vorſtlykheit en vryheit, dat ook Nerva Trajanus de leenigheit [8] des gebieds daagelyx vermeert; en dat de gemeine veiligheit [9], niet alleen begoſt heeft te hoopen en wenſchen, maar 't vertrouwen en de kracht der wenſche aangenoomen heeft: DOOR den aardt der menſchelyke zwakheit nochtans, zijn de beterniſſen traager dan de quaalen. Ende GELYK de lichaamen lankzaam waſſen, haaſtigh vergaan, alzoo zult gy de verſtanden en ſtudiën lichtlyker dempen, dan weder ophelpen. Want DE zoetigheit der vuidigheit zelf, onderkruipt [10] eenen: en d'eerſtgehaatte luiheit [11] wort ten laatſten bemindt. Wat kan het dan wezen, zoo, in vyftien jaaren, een groot rak des ſterflyken tyds, veelen by lotgeval [12], elk der voorbaarighſten [13], door's Vorſten wreedtheit, daar uitgeruk tzyn? Weinigh zyn wy, en by manier van zeggen, hebben niet alleenlyk andren, maar ook ons zelve ooverleeft; zynde zoo veele jaaren weghgenoomen uit het midde des leevens, met de welcke wy van jongelingen tot de oudtheit, van ouwden bynaa tot d'uiterſte grenzen onzer doorgebraghte jaaren met zwygen gekoomen zyn. 'T en zal my nochtans niet verdrieten, de gedenkenis der voorige ſlavernye, en 't getuigenis der jegen-

Verwoedtheit teegens de ſchryvers en hunne ſchriften.

Wreedtheit van Domitianus.

OnderNerva en Trajanus heeft de veiligheit en vryheit weêr adem geſchept.

Voorneemen des Schryvers.

1 *Gepreezen.* 2 *Vermaartſte.* 3 *Ingeniorum: verſtanden.* 4 *Comitio.* 5 *In den ban doen.* 6 *Eerlyke weetenſchappen.* 7 *Diſſociabiles.* 8 *Facilitatem.* 9 *Securitas: verzeekertheit.* 10 *Subit: bevanght.* 11 *Deſidia: ſuffery, leedigheidt.* 12 *Fortuitis caſibus.* 13 *Promptiſſimus.*

jegenwoordige goedren [1], jaa ook met ongehaavende [2] en ruwe ſtemme [3], by een gebracht te hebben [4]. Dit boek, daarentuſſen, toegeleidt der eere van mynen ſchoonvaader Agricola, zal, mits 't bewys myner trouwhartigheit [5], gepreezen, oft verſchoont worden.

4 Agricolaus geboorteplaats, vooroudеren, vader en moeder.

Cnæus Julius Agricola, geſprooten uit d'ouwde en doorluchtige bouwſtadt der Forojulienſen, heeft tot zynen eenen en andren grootvaader gehadt, eenen verzorger der Cæſaren; 't welk ridderlyke adel is. Zyn vaader Julius Græcinus, van Raadsmanlyken ſtaate, is bekent door zyne ſtudiën van welſpreekenheit en wysheit, en heeft met die deughden den toorn van C. Cæſar verdient. Want hy wert gelaſt M. Silanus te bewroegen, en omgebracht, om dat hy 't weigerde. Zyn moeder is geweeſt Julia Procilla, van zeldzaame kuisheit. Opgevoedt in de ſchoot, en by 't moederlyk hart [6] van deeze, heeft hy zyne kindtsheit en groeyende jeughdt [7] overgebracht, met zich te oeffenen in allerley konſten. Hem weerde van d'aanloxelen der geenen die zich misdroegen, behalven zyn' goeden en oprechten aardt, dat hy, noch heel kleen zynde, terſtondt tot wooning en meeſtres zyner ſtudiën gehadt hadt de ſtadt van Marſilië, een' plaats, daar de Griekſche heusheit [8] en de wingeweſtiſche ſpaarzaamheit gemenght zyn, en wel getempert [9]. My gedenkt, dat hy plaght te vertellen, *hoe hy, in d'eerſte jeught de ſtudie der Philoſophie* [10] *zeer yverigh* [11], *en bet dan eenen Romain en Raadtsman paſte, inzoogh* [12]: *maar dat de voorzichtigheit zyner moeder het onſteeken en blaakendt gemoedt hadt ingetoomt*. Te weeten, die verheeve en opgerechte geeſt ſtak na de ſchoonheit en toon [13] eener ooverhooge en groote glorye, met meer heevigheits dan verhoedtheits. Thans heeft de reede en ouderdoom dit geleenight [14]: ende hy, 't welk zeer zwaar om doen valt, maat gehouden in wysheit. Zyn' eerſte leegerleeringen [15] in Britannië, maakte hy dat gepreezen werden [16], by Suetonius Paulinus eenen naarſtigen en gemaatighden [17] Hooftman, en werdt van hem verkooren, als waardigh geſchat eener gemeine wooninge [18]. Ook heeft Agricola niet wulpſelyk, naar de manier der jongelingen, die den krygh in dartelheit verkeeren, nochte vuidighlyk, den tytel van Kornel en een onweetenheit [19], beſteedt in welluſten [20] en omher ſlingeren [21]: maar zocht het

Zyn' jeughdt.

Zyn grootе yver tot de Philoſophie wordt van zyn' moeder ingetoomt.

5 Zyn eerſte krysoeffeningen in Britannië.

1 *Bonorum*: *des jegenwoordigen welſtands, oft der jegenwoordige welvaart*. 2 *Incondita*. 3 *Voce*: *ſtyl*. 4 *Compoſuiſſe*. 5 *Pietatis*. 6 *Indulgentia*: *toegiffenis*. 7 *Adoleſcentiam*. 8 *Comitas*: *meêmaarigheit*. 9 *Compoſitum*. 10 *De wysheit*. 11 *Acrius*. 12 *Hauſiſſe*. 13 *Speciem*. 14 *Mitigavit*. 15 *Caſtrorum rudimenta*. 16 *Approbavit*. 17 *Moderato*, *bezaadighden*. 18 *Contubernio*: *herberge*. 19 *Onkundigheit*. 20 *voluptates*: *genuglten*. 21 *Commeatus*. *Anders*, *om teergelt te hebben*.

Geeft uitneemende proeven eenes dapperen mans.

wingeweſt te kennen, bekent te werden by 't heir, te leeren van d'ervaarenen, de beſten te volgen, naa geen dingh te ſtaan om te ſtoffen, niets te weigeren uit ſaaging, en zich teffens bekommert [1], en nyver te draagen. Nooit, zeeker, quam 't 'er meer op aan in Britannië, oft ſtondt het daar kamperlyker [2]. D'oudelingen werden vermoordt, de bouwſteeden aan brandt geſteeken, de heiren onderſchept. Toen hebben zy om hunne behoudenis, thans om de zeege geſtreeden. Al 't welke, hoewel het door eens anders raadt en beleidt bedreven wert, en dat het hooftſtuk der dingen, en de gloory van 't herwinnen van 't wingeweſt den Overſte te deel viel; den jongelingh gedient heeft tot leere en verzochtheit [3], en prikkel: ende voer, t'zynen gemoede in, zucht tot krysgloory, de welke die tyden niet vermoghten [4], in de welke het doen der uitſteekenden ſlinx geduidt werdt, en geen minder gevaar uit groote faam, dan uit quaade, te verwachten ſtondt.

Zyn huwlyk met Domitia Decidiana.

6 Van hier gekeert zijnde in ſtadt, om de Majeſtraatſchappen t'aanveirden, heeft hy zich bygevoeght Domitia Decidiana, geſprooten uit blinkende geboortenis [5]. Ende dat huwlyk heeft hem, in 't ſtaan [6] naa meerder grootheit, tot luiſter en ſtyving [7] gedient. Zy hebben ook geleeft met wonderlyke eendraght, mits wiſſelingſche liefde, en yder den andren booven zich zettende, uitgezeidt dat het lof eener goede vrouwe zoo veel grooter is, als eene quaade meer ſchulds heeft. Het lot des Penningmeeſterſchaps [8] leide hem toe het wingeweſt Aſië, tot Voorburgermeeſter Salvius Titianus. Door welker geen van beide hy bedorven is; alhoewel het wingeweſt ryk was, en open ſtondt [9] tot mishandeling, en de Voorburgermeeſter, genegen tot alle graatigheit [10], lichtlyk alles zouw hebben laaten ſloeren [11], om daar meê te koopen een onderlinge ooghluiking tot het quaadt. Hy is daar verrykt [12] met d'aangeboorte eener dochter, tot onderſtandt en trooſt teffens. Want eenen zoon, te vooren geteelt, heeft hy in kort verlooren. Tuſſen 't Penningmeeſterſchap en 't Gildemeeſterſchap der gemeente, ook het jaar zelfs des Gildemeeſterſchaps brengt hy thans in ruſt en leedigheit oover, kundigh der tyden onder Nero, daar vuidigheit [13] wysheit was. In 't Schoutſchap volghd' hy de zelfſte ſleur en zwygen. Want rechtſpraak was hem niet te beurte gevallen. De ſpeelen en ydelheden der eere [14], heeft hy, naa maat van reede en oover-

Wort Penningmeeſter.

En Gildemeeſter.

Daarnaa Schout.

1 *Anxius & intentus: zorgvuldigh en aandachtigh* 2 *Hachlyker.* 3 *Artem & uſum: ervaareis en kundigheit.* 4 *Ingrata temporibus.* 5 *Glimpigen, voortreffelyken huize.* 6 *Nitenti: trachten.* 7 *Robur, kraft.* 8 *Queſturæ.* 9 *Parata: gelegenheit gaf.* 10 *Een grypvogel.* 11 *Quantalibet facilitate, met alles toe te laaten.* 12 *Zyn huis heeft daar toegenoomen.* 13 *Inertia.* 14 *Van dien ſtaat.*

vervloedt [1], betracht [2], zynde, gelyk zeer afkeerigh van oover-
daadt, alzoo bet geneight tot faam. Toen, gekooren van Galba, om
kennis te neemen van de giften der tempelen, heeft hy, door zeer
neirſtigh te hoop zoeken, verricht, dat de ſtaat niemands anders kerk-
roovery, dan Neroos, leed. 'T volgende jaar taiſterde [3] zyn ge- 7
moedt en huis met een' zwaare wonde. Want d'Othonianer vloot dar-
telyk plenkende [4], terwyl zy in Templum ('t is een gedeelte van Li-
gurië) vyandtlyk plondert, heeft de moeder van Agricola, op haare
hoeven, omgebracht: en de hoeven zelf, en een groot deel zyns vaa- Zyn moe-
derlyken goeds, weghgerooft, 't welk d'oorzaak des doodtſlaghs ge- der omge-
weeſt was. Agricola, derhalven, gereiſt, om de pleghtigheit der bracht.
trouwhartigheit [5] te volbrengen, wert beloopen [6] van de tyding dat Ve- Voeght
ſpaſianus naa 't ryk ſtondt, en tradt terſtondt in die parthy over. Mu- zich aan de
cianus regeerde den aanvank des Vorſtendooms, en den ſtaat der ſtadt; zyde van
zijnde Domitianus maar een aankoomend jongeling [7], en zich onder- Veſpaſianus.
windende geenes dinx van zijn' vaaderlyke fortuine, dan der dartel-
heit [8]. Agricola, gezonden om d'uitkeur te doen, en zich oprechte-
lyk en ſtrengelyk gedraagen hebbende, is, van hem, geſtelt oover de
twintighſte keurbende, ſpaade overgetreeden tot den kryseedt, daar, Wort Oo-
zoo men zeide, d'afgaande Overſte zich oproeriglyk aanſtelde: want verſte der
zy was ook den Burgermeeſterlyken Stadthouderen te trotſch [9] en twintigſte
vreeſſelyk. En de Schoutlyke ſtadthouder was niet maghtigh haar te keurbende.
breidelen, zonder dat men weet, oft het by zynen oft by den aardt
der ſoldaaten toequam. Zynde alzoo tot naazaat teffens en wreeker ge-
kooren, heeft hy, met zeldzaame beſcheidenheit, liever willen ſchy-
nen, dat hy ze goedt gevonden, dan gemaakt had. Oover Britan- 8
nië, toen, regeerde Vectius Bolanus, zachtelyker dan dat forſſe win-
geweſt waardigh was. Agricola temperde zyn' kraftigheit [10], bedwong
zyn vuurigheit, op dat ze niet aanwieſſe, gelyk hy zich verſtond op
involgen [11], en geleert had 't oorbaarlyke met het eerlyke te mengen.
Korts daarnaa kreegh Britannië den Oudtburgermeeſter Petilius Ce-
rialis. De deughden hadden ruimte tot ſpiegeldaaden [12]. Maar in het
eerſt deelde Cerialis ſlechts den arbeidt en 't gevaar, thans ook de
gloory met hem: gaf hem dikwyls laſt oover een deel des heirs, tot
proef, altemets oover groote krachten, om dat het wel was uitgeval-

1 *Abundantiæ.* 2 *Duxit: uitgevoert.* 3 *Afflixit: trof.* 4 *Vaga: zwervende.* 5 *Pietatis.* 6 *Deprehenſus.* 7 *Admodum juvene.* 8 *Nietspleegende van dingen, meegebracht door zyns vaaders fortuin, dan de dartelheit.* 9 *Nimia: te veel.* 10 *Vim: dapperheit.* 11 *Obſequii: aan de handt te gaan.* 12 *Exemplorum: voorbeelden.*

Zyn zeedigheit en ingetoogenheit.

len. Ook braveerde [1] Agricola nooit met zyn bedryf tot eige faam; als een bewindsman [2] ſchreef hy de fortuin toe den aanſtichter [3] en Hooftman. Alzoo mits zyne vroomheit in 't gehoorzaamen, ingetoogenheit [4] in 't roemen, was hy buiten nyd, en niet buiten lof. Keerende van 't Stadthouderſchap oover de keurbenden, wert hy door den vergooden [5] Veſpaſianus getoogen onder de Raadsperſoonen, en daarnaa geſtelt oover 't wingeweſt Aquitanië, 't welk een bediening van zeer aanzienelyke waardigheit is, en dat met hoope van 't Burgermeeſterſchap, 't welk hy hem had toegeſchikt. Veelen gelooven, dat den krysverſtanden ſcherpzinnigheit ontbreekt, om dat de rechtſpraak des leegers het niet naauw neemende [6], en plomper, en bedryvende 't meeſt met der handt, de ſchalkheit der vierſchaar [7] niet oeffent. Agricola uit natuurlyke voorzichtigheit, had zich, alhoewel onder de getabbaarden [8], leeghbaarlyk [9], en deed goedt recht. Zyne tyden, nu voorts, van zorgen en van uitſpannen waaren afgedeelt. Daar de zaamening en het rechthouden des vereiſchte, was hy deftigh, bebetrachtende [10], ernſthaftigh [11], en dikwyler barmhartigh: als 't ampt voldaan was, geen aanſchyn meer dat naar zyn' ſtaat [12] ſtondt [13]. Norsheit [14], laatdunkenheit [15], gierigheit had hy afgeleidt: ende, 't welk overzeldzaam is, nooit heeft rekkelykheit [16] hem de achtbaarheit, oft ſtrengheit hem liefde gemindert. D'oprechtigheit en mydentheyt [17] van zoo groot eenen man te verhaalen, waare ongelyk aan zyn' deughden doen. Faam zelfs, daar ook dikwils de goeden zich toe oovergeeven [18], zocht hy niet door monſtren [19] met zyn' deughd, oft door eenige konſtenarye: was verre van naaryver teegens zyn' amptgenooten, verre van twiſten teegens de Verzorgers [20]. Hy hieldt dat met het winnen geen' gloory te behaalen, dat het afbrek lyden een wederwaardigheit was. Min dan drie jaaren wert hy in die bezending gehouden, en terſtondt herroepen tot de hoop van 't Burgermeeſterſchap, en verzelſchapt van 't gevoelen, dat hem 't wingeweſt Britannië zoude toegeſtaan werden, niet door eenigh zyn zeggen, maar om dat hy ſcheen
„ teegens dien laſt te moogen. NIET altyds doolt de faam, zomwyls
„ verkieſt zy ook. Burgermeeſter zynde, heeft hy zyn' dochter, toen van treflyke hoope, aan my jongeling verlooft, en beſteedt naa zyn Bur-

Zyn oeffening en deugtzaam bedryf.

Wort oover Aquitanië geſtelt.

Wort Burgermeeſter.

1 *Exſultavit*. 2 *Miniſter*: *dienaar*. 3 *Auctorem*. 4 *Verecundia*. 5 *Divus*: *geheiligden*. 6 *Secura*: *zorgeloos*. 7 *Fori*: *van't rechtspleegen*. 8 *Togatos*: *langrokken*. 9 *Facile*. 10 *Intentus*: *aandachtigh*. 11 *Severus*: *ſtreng*. 12 *De maght*. 13 *Nulla poteſtatis perſona*. 14 *Triſtitiam*. 15 *Verneetelheit*. 16 *Facilitas*: *gemeenzaamheit*. 17 *Abſtinentiam*: *baatzuchteloosheit*. 18 *Indulgent*. 19 *Oſtentanda*: *ten toon ſtellen*. 20 *Procuratores*.

Burgermeesterschap; ende is terstondt Ooverste van Britannië gemaakt: waar benevens hem noch toegevoeght wert het Priesterschap des Pontificaats [1]. De gelegenheden en volken van Britannië, vermelt van veele schryvers, zal ik verrekenen, niet om myne vlyt oft verstandt te gelyken by de hunne, maar om dat het alstoen eerst voltemt is. Derhalven, 'tgeen noch niet bekent, by de voorigen, met welsprekenheit opgepronkt [2] is, zal naar de waarheit der zaaken voorgedraagen worden. Britannië, 't grootste der eilanden, die van de Roomsche kennisse beheldt worden, strekt zich met zyn ruimte [3] en ten aanzien des heemels [4] in 't oost, teegens Germanië, in 't west teegens Hispanië uit: wort, ten zuiden ook aanschouwt van de Gallen: zyn noordtkant, daar geene landen teegen oover leggen, wort gebeukt van woeste en oopene zee. De welspreekenste schryvers, Livius van d'ouwde, Fabius Rusticus van de nieuwe, hebben de forme van heel Britannië geleeken by een' langhachtige schootel, oft een tweepenninghwaapen [5]. Ende 't heeft die gedaante, aan deez' zyde van Caledonië, waar uit de faam voortgeloopen is, als oft het in 't geheel van dat maaxel waar. Maar een ongemeeten en maxelloos [6] rak van landen, uithammende nu met d'uiterste strandt, komt te smallen als tot een' wig. De Roomsche vloot, zynde toen eerst gevaaren rondom deezen randt der jongste zee, heeft bevestight, dat Britannië een eilandt is, en teffens de eilanden, onbekent tot dien tydt toe, die Orcaden genoemt worden, gevonden en getemt. Ook heeft zy in 't gezicht gekregen [7] Thyle, 't welck, tot noch toe van de sneeuw en den winter verborgen was. Maar men verklaart, dat die zee luy is, en zwaar voor de roeyers: dat zy, zelfts door de winden, niet eeven zeer wort opgeheven: ik geloove, om dat de landen en bergen daar weeniger [8] zyn, die oorzaak en stof geeven tot onweeder, en om dat het diep geveirt der geduurige zee traaghlyker beweegt wort. Den aard des Oceaans en der ebbe [9] naa te speuren, is deezes werx niet, en veelen hebben 't verhaalt. Een dingh moet ik 'er by voegen: dat de zee nergens breeder heerscht, veele stroomen herwaarts en derwaarts dryft, en niet alleen ter strandt toe wast oft herslorpt wordt, maar diep invloeit en omzwait [10], ook heuvels en bergen beslaat als haar eigen. Wyders, wat menschen, inboorlingen oft aangevaarenen, Britannië eerst bebouwt [11] hebben, is niet recht vernoomen, als onder Barbaaren. De

10 Beschryvingh van Britannië.

Forme van dit Eilandt

Caledonië.

Orcaden.

Thyle.

Natuur des Oceaans.

11

1 *Pontificatus*. 2 *Percoluere*. 3 *Spatio*: *breette*. 4 *Cœlo*, *van't gewest*. 5 *Bipenni*. 6 *Enorme*: *ongeregelt*. 7 *Dispecta*: *afgezien*. 8 *Zeldzaamer*. 9 *Æstus*. 10 *Ambire*. 11 *Coluerint*: *bewoont*.

Inwoonders van Britannië.

geſtalten der lichaamen zyn verſcheiden; en daar uit de bewysredenen. Want de roſſe perruiken, de groote leeden der inwoonderen van Caledonië, verzeekeren [1] dat zy van Germaaniſchen afkoomſt zyn. De geverwde aangezighten der Siluren, en hun hair doorgaands gedraait, en hun leggen teegens Hiſpannië oover, doen gelooven, dat d'ouwde Iberen oovergezet zyn, en die plaatſen ingenoomen hebben. De naaſten aan de Gallen zyn hun ook gelyk: 't zy dat de kracht des oorſpronx duurt; ofte dat, mits het uithammen der landen, verſcheide weegen heen, de ſtandt des hemels den lichaamen hunne geſtalte gegeven heeft. Als men nochtans alles in 't gemeen ſchat, zoo is 't geloofiyk, dat de Gallen de gebuurzaaten hebben ingenomen. Hunnen Godtsdienſt [2] wordt men gewaar, by 't oovergeloof vroedt gemaakt [3] aan deeze luiden. De ſpraak verſcheelt niet veel. De zelffte ſtoutheit in 't roepen om gevaar, en de zelffte vertzaaghtheit in 't weigeren van dien, als 't 'er toe komt. Meer forsheit nochtans brengen de Britannen voor zich [4], als die noch niet geweekt zyn in eenen langen pais. Want wy hebben verſtaan, dat ook de Gallen in oorlogh gebloeit hebben. Thans is 'er luiheit in gekoomen met de leedigheit; zynde en manhaftigheit en vryheit gezaamentlyk verlooren gegaan. 'T welk ook gebeurt is den Britannen ouwlinx verwonnen; de reſt blyft gelyk de Gallen geweeſt zyn.

Hunne Godtsdienſt.

Spraak. Aardt.

12 Hun geweldt beſtaat in den voetenaar [5]. Zommige volken ſtryden ook te waagen [6]. De voerman is de eerlykſte, voor hem vechten d'aanhangelingen [7]. Ouwlinx waaren zy onderdaan aan Kooningen, worden nu, door Vorſten, met partyſchappen, en zucht [8], geſleept. Ende niet nutters voor ons is 'er teegens die oovergeweldige volken, dan dat zy in 't gemeen niet raaden [9]. Zelden dat twee of drie Burgeryen verzaamen [10], om 't gemein gevaar af te dryven. Alzoo, terwyl zy een voor eenen vechten, worden zy altezaamen verwonnen. De lucht is 'er leelyk van veel ſlaghreegen, en miſt: ſcherpheit van kouwde heeft m''er niet. De langte der daagen gaat de maat onzer wereldt te booven, en de nacht is klaar, en kort, in 't uiterſte van Britannië, zulks men het eindt en 't begin des lichts maar by kleen verſchil onderkennen kan. Zy verzeekren, *dat, 't en zy daar wolken in den weege zyn, de glans der zonne de ganſche nacht deur gezien wordt, en dat zy niet onder, nocht op, maar alleenlyk verby gaat:* te weeten, d'uiterſte en vlakke deelen des aardtryks verheffen, met hunne laage ſchaduw, de

Regeering. Verzuim van onderling beraadſlaagen.

Lucht.

Langte der daagen.

1 *Aſſeverant, bewaarigen, tuigen.* 2 *Sacra.* 3 *Superſtitionum perſuaſione.* 4 *Schynen de Britannen oover zich te hebben.* 5 *Voetknecht.* 6 *Curru: met den waagen.* 7 *Clientes.* 8 *Studiis.* 9 *Beraadtſlaagen.* 10 *Overeenſtemmen.*

de duisternis niet, en de nacht valt beneden den heemel en de starren. De grondt, uitgezeidt olyfboom en wynstruik, en 't geen wyders gewoon is in heeter landen voorts te koomen, is lydzaam van vruchten, en weeligh [1]. Spaade rypen zy, koomen haastigh voort. Ende de oorzaak van beide is de zelfste, de groote vochtigheit der landen en der lucht. Britannië draaght [2] goudt, en zilver, en andre metaalen, 't loon der zeege. D'Oceaan teelt ook peerlen, maar vaalachtige en deeluwe. Eenigen waanen dat het den leezeren aan kunst ontbreekt: want dat ze in de roode zee, leevendigh en aassemende, van de klippen afgescheurt worden, in Britannië, naar dat ze opgeworpen zyn, verzaamelt worden. Ik zoude lichtlyker gelooven, dat het de peerlen aan den aardt, dan ons aan de gierigheit ontbreekt. De Britannen zelf draagen zich willig [3] in 't verschaffen van volk [4] en schatting, en in de lasten hun opgeleidt van 's ryx weege, zoo men hun geen ongelyk doet: dit lyden zy noode, als die nu getemt zyn om te gehoorzaamen, noch niet om te slooven [5]. De vergoode Julius dan, d'eerst van alle Romainen, met een heir, in Britannië, gekoomen, alhoewel hy, met gelukkigen strydt, d'inwoonders verschrikt, en de strandt bemaghtight heeft, magh schynen hen getoont, niet geleevert te hebben aan de naakoomelingen. Thans stondt het burgeroorlogh op, en keerden zich de waapenen der Vorsten teegens den Staat, en werdt Britannië langh vergeeten, ook in den pais. De vergoode Augustus noemde dat *raadt*, voorneemlyk [6] Tiberius. Dat C. Cæsar toeleide, om tot Britannië in te trekken [7], gaat zeeker genoegh, waar hy niet vliegende van vernuft, beweeghlyk tot berouw, en zyn weldigh bestaan teegens Germanië te vergeefs geweest. De vergoode Claudius is aanstichter des werx geweest, oovervoerende de keurbenden, en hulptroepen, en neemende Vespasianus tot beleidt van een deel der dingen: 't welk het begin was van de fortuin die hy thans had. Volken werden getemt, Kooningen gevangen, en Vespasianus ten toon gestelt door 't noodtlot. D'eerste van Oudburgermeesteren die daar Ooverste werdt, was Aulus Plautius, en daarnaa Ostorius Scapula, d'een en d'ander uitstekende in oorlogh; en 't naaste deel van Britannië is allenskens gebracht tot forme van een wingewest. Daarenboven is 'er een' bouwstadt van oude soldaaten bygevoeght. Eenige burgeryen werden aan Koning Cogi-

De grondt van Britannië.

Geeft metaalen. Peerlen.

13

Julius Cæsar was de eerste die de Romainen op 't eilandt voerde.

Lang vergeeten.

Claudius hervat daar 't oorlogh.

14

Plautius en Ostorius oover Britannië gestelt.

1 *Fœcundum*: *vruchtbaar, draghbaar.* 2 *Geeft.* 3 *Impigre*: *wakker.* 4 *Dilectum*: *de kryskeur.* 5 *Slaaven.* 6 *Precipue. Lipsius leest*: *Tiberius præceptum, Tiberius een gebodt.* 7 *Streeven.*

Koning Cogidunus den Romainen getrou, en een gereetſchap ter ſlavernye.

Cogidunus geſchonken. Die is, tot onze geheughnis toe, zeer getrouw gebleeven: zynde des Roomſchen volx ouwde, en nu oover langh aangenoome gewoonte, ook Koningen te hebben tot gereetſchap ter ſlavernye. Didius Gallus thans heeft behouden, 't geen van de voorigen gewonnen was, en alleenlyk weinigh blokhuizen [1] uitwaarts geleidt, om daar door naam te verkrygen, van vermeerderingh zyns ampts. In de plaats van Didius, quam Veranius, en ooverleed binnen 's jaars. Hier naa hadt Suetonius Paulinus twee jaaren voorſpoeds, met t'onderbrengen van volken, en ſterken van veſtingen [2]: waar op zich vertrouwende, hy in 't eilandt Mona, dat kraften aan de wederſpannigen verſtrekte, getoogen is, en den rugh ontbloot heeft voor de geleegenheit [3]. Want, zynde de vreeze weghgenoomen, door 't afwezen van den Stadthouder, begoſten de Britannen onder zich te handelen van d'ellende der ſlaavernye, hun leedt te hoop te brengen, en t'ontſteeken met uitlegging: *Men vorderde niet met lydzaamheit, dan dat men met zwaarder belaſt wierd', als draagende gemaklyk* [4]. *Ouwlinx hadden zy maar eenen Koningh gehadt, nu leide men hun der twee op; van de welke de Stadthouder teegens't bloedt, de Verzorger teegens het goedt hadde te woeden. De tweedraght en eendraght der Ooverſten waaren eeven bederflyk voor d'onderdaanen. De handen des eenen ſtelden de Hondertmans; des andren de kraft en ſmaadt mengelinx te werk* [5]: *niets wert nu van hunne begeerlykheit, niets van hunne geilheit, uitgezondert. In den ſtrydt was 't de dapperſte die ſtroopte, nu werden hun doorgaands, van vuidigen en onſtrydbaaren, de huizen ontrooft, de kindren afgetrokken, kryskeur opgeleidt, als aan luiden die alleenlyk* [6] *niet wiſten voor't vaaderlandt te ſterven. Want hoe veel ſoldaaten doch waaren'er oover gekoomen, zoo de Britannen zich telden? Alzoo hadden de Germaanien't juk afgeſchudt, en werden door een' ſtroom, niet door den Oceaan beſchermt. Vaaderlandt, huisvrouwen, ouwders waaren hun; den andren gierigheit en geilheit* [7] *oorzaak des oorloghs. Zy zouden deizen, gelyk de vergoode Julius gedeiſt was, indien zy luiden maar de manhaftigheit hunner vooroudren naaryverden: nochte door d'uitkoomſt van eenen ſtrydt oft twee zich vertzaagen lieten.* De *meeſte hevigheit, de grootſte beſtendigheit was by d'ellendigen. Nu ontfermden zich, oover de Britannen, ook de Goden, die den Roomſchen Hooftman*

Didius Gallus Ooverſte van Britannie.

Daarnaa Veranius.

Daarnaa Suetonius Paulinus.

15 De Britannen tot opſtandt geneight.

Hunne klaghten en redenen ter onderlinge ophitzing.

1 *Caſtellis.* 2 *Præſidiis: bezettingen.* 3 *Tot goede geleegenheit voor den vyandt.* 4 *Ex facili.* 5 *Miſſchien waar goedt dit aldus te betuttelen: alterius manus, centuriones alterius, vim & contumelias miſcere, dat zoude luiden: het grypen des eenen, de Hondertmans des andren, mengden de kraft en de ſmaadt.* 6 *Slechts.* 7 *Luxuriam: ooverdaad.*

man afwezigh, het heir, in een ander eilandt, verbannen [1] *hielden. Zy luiden, 't welk't zwaarſte werk was, raadſlaaghden nu. Wyders, in zoodaane raadſlaagen betrapt te worden, was gevaarlyker, dan't beſtaan.* Zich onderlingh opgehitſt hebbende, door deeze en dusdaane reedenen, naamen zy alte zaamen, onder beleidt van Voadica, een' vrouw van koninklyken geſlaghte, (want in 't gebieden maakt m'er geen onderſcheidt tuſſen de ſexen) het oorlogh aan: en achterhaalt hebbende de ſoldaaten verſpreit op de blokhuizen, de bezettingen ooverweldight, vielen de bouwſtadt zelf aan, als zetel der ſlaavernye. Ende de gramſchap en d'ooverhandt hebben, onder de Barbaaren, geen' ſoort van wreedtheit ongepleeght gelaaten. By aldien Paulinus, verſtaande die beroerte van 't wingeweſt, niet haaſtelyk te baat gekoomen waar, Britannië zouw verlooren geweeſt zyn: 't welk hy, door 't geluk van eenen ſtrydt, weder tot d'ouwde lydzaamheit gebraght heeft; werdende de waapenen niet afgeleidt by veelen, die door 't geweeten [2] huns afvals, en eigentlyke vreeze voor den Stadthouder, ontruſt bleeven. Als deez', anders een voortreflyk man, trotſelyk [3], en als wreeker ook van zyn eigen leedt, hardt te werke gingh, met d'oovergegeevenen; werdt derwaarts gezonden Petronius Turpilianus, als verbiddelyker, en zonder ouwden wrok op der vyanden misdaaden [4], en daar oover zachter teegens de berouwtoonders [5]. Darrende, naa 't ſtillen [6] der voorige dingen, niet wyders beſtaan, leverd' hy 't wingeweſt oover aan Trebellius Maximus. Trebellius volle ſlap [7], en zonder eenige ervaarenis des leegers, hieldt het wingeweſt met eenige meêwaarigheit van beleiding [8]. De Barbaaren hebben nu ook geleert, de vlaaiende ondeughden te verſchoonen [9]. Ende de tuſſenkoomſt der burgerlyke waapenen, heeft een' rechtvaardige ontſchuldiging der ſlapheit verſchaft. Maar men werdt met tweedraght gequelt, mits de ſoldaat gewendt tot toghten [10], door leedigheit verdartelde. Trebellius hebbende, met vluchten en ſchuilen, de gramſchap des heirs geſchuwt, heeft, zonder luiſter [11] en needrigh, thans een gebeedelt gebiedt gevoert: ende als oft zy onderling bedongen hadden, 't heir d'ongebondenheit, de Hooftman zyn behoudenis. Deeze muitery hieldt op zonder [12] bloedſtorting. Vectius Bolanus ook heeft, terwyl de burgeroorlogen noch duurden, geen' krystught in Britannië te werk

16 Neemen 't oorlogh aan onder 't beleidt van Voadica.

Hunne felheit.

En neederlaagh.

Paulinus handelt hen hardelyk.

Petronius Turpilianus wordt in zyn plaats gezonden.

Dien Trebellius in dat bewindt volgt.

Voert een gebedelt gebiedt.

Vectius Bolanus zyn naavolger.

1 *Relegatum. Lipſius leeſt, religatum, gebonden, belemmert.* 2 *Conſcientia.* 3 *Arroganter: verwaandelyk, vermeetelyk.* 4 *Delictis hoſtium novus.* 5 *Pœnitentiæ mitior.* 6 *Compoſitis.* 7 *Segnior: ſlapper.* 8 *Curandi: verzorgen.* 9 *Ignoſcere: vergeeven, in 't goede te neemen.* 10 *Expeditionibus.* 11 *Inæcorus: ongeert, zonder achtbaarheit.* 12 *Quam tot geen'.*

geſtelt [1]. Eeven vuidigh was men 'er teegens de vyanden, eeven dartel in 't leeger: uitgenoomen, dat Bolanus onnoozel, en niet benydt om eenige mishandelingh, liefde gebaart had in plaats van achtbaarheit.

17 Maar toen Veſpaſianus, met de reſte der wereldt, Britannië weder gekregen hadt, zyn daar groote Hooftluiden, treffelyke heiren geweeſt, en de hoope der vyanden gering: en joegh hun Petilius Cerialis terſtondt een ſchrik aan, aantaſtende de burgery der Briganten, die men zeit de talrykſte van 't heele wingeweſt te wezen. Veele ſtryden vielen 'er, en ſomtydts niet zonder bloetvergieten, en hy heeft een groot deel van Brigantien omvat met ooverhandt oft met oorlogh. Ende, daar Cerialis wel eens anderen naazaats bedryf [2] en faam ooverſtelpt zouw hebben, zoo heeft nochtans den laſt [3] ook kunnen draagen Julius Frontinus, een groot man, voor zoo veel als 't vry ſtondt, en braght het maghtigh en ſtrydbaar volk der Siluren, door waapenen, t'onder, doorworſtelende, booven de manhaftigheit der vyanden, ook d'onbequaamheit [4] der plaatſen. Deezen ſtaat van Britannië, deeze wiſſelingen [5] van oorlogh,

18 vondt Agricola, zynde oovergekoomen nu ten halven zoomere, als de ſoldaaten, eeven oft 'er geen' togt voorhanden waar [6], zich tot onbekommertheit, de vyanden tot gelegenheit keerden. De burgery der Ordovicen had, weenigh voor zyn' aankoomſt, een' vlerk, die zich op hunne grenzen onthieldt, bykans geheel verplet: en ſteekende het wingeweſt, mits dien aanvank, de ooren op, naamen zommigen behaagen in dat voorbeeldt, anderen vertoefden wat de Stadthouder in den zin moght hebben, naar dat elk min of meer tot krygh geneegen was. Agricola toen, hoewel de zoomer om was, de benden [7] verſpreit door 't wingeweſt, rekeningh op ruſt gemaakt by den ſoldaat voor dat jaar, dingen die traagheit meêbraghten, en teegens gingen den geenen die den krygh beginnen zoude, en dat veelen beter docht de plaatſen te bewaaren, daar omzien naa viel, heeft voorgenoomen den gevaare te gemoet te treeden: en hebbende by een getrokken de vendels [8] der keurbenden, met een' maatelyke troep hulpelingen, om dat de Ordovicen niet darden afkoomen in 't vlak, hy zelf voor den hoop [9], op dat de reſt gelyken moedt in gelyk gevaar hadde, heeft de ſpits opgebeurt. Ende hebbende bykans dat ganſche volk verſlaagen, als die wel wiſt dat men op de faam aanhouden moeſt, en alles gaan zoude naar dat het eerſt uitviel

Veſpaſianus zendt P. Cerialis derwaarts, die de Briganten aantaſt.

Julius Frontinus treedt in zyn plaats, en temt de Siluren.

Agricola komt in Britannië.

Opſtandt der Ordovicen.

Agricola brengt ze t'onder.

1 *Agitavit Britanniam diſciplina*: *Britannie met geen' krystught beroert.* 2 *Curam*: *zorge, beleidt.* 3 *Molem.* 4 *Difficultates*: *zwaarigheden, wanſteltenis.* 5 *Vices*: *beurten.* 6 *Omiſſa*: *ter zyde geſtelt.* 7 *Numeri*: *getaalen.* 8 *Vexilla*: *ſtengen.* 9 *Agmen*: *de drift.*

viel, namp hy een opzet [1], het eilandt Mona (van welx bezit hoe Paulinus wert te rugh geroepen, door de opſtendingh van heel Britannië, wy booven verhaalt hebben) in zyn' maght te brengen. Maar, gelyk daar men in beraadt waggelt, ſcheepen waaren 'er niet; het ooverleg en de ſtandtvaſtigheit des Hooftmans, heeft hen oovergezet. Alle pakken afgeleidt, heeft hy het puik [3] der hulpelingen, die de watten kenden, en naa huns vaaderlands wyze, den ſlagh [4] van zwemmen hadden, met den welken zy teffens zich en de waapenen, en de paarden ſtieren, zoo ſchielyk opgezonden aan de vyanden, dat deeze, die naa vloot, naa ſcheepen, naa zee waaren wachtende, verbaaſt [5], geloofden dat 'er niet zwaars [6], niet onwinlyx was, voor luiden die zoo ten oorlogh quaamen. Zynde alzoo de vreede verzocht, en 't eilandt oovergegeeven, werdt Agricola naamhaftigh [7] en groot gehouden: als de geen, die t'zyner intreê ten eilande, welken tydt andren, met praal [8], oft met de gunſtjaght der plichtpleegingen [9] doorbrengen, zich den arbeidt en 't gevaar hadt laaten gevallen. Agricola ook, niet gebruikende de voorſpoedt der zaaken tot ydelheit, noemde 't intoomen der verwonnelingen geen' toght [10] oft zeege: jaa heeft zyn bedryf met geen' gelauwerde brieven vermelt, maar, met het eigen ontveinzen der faame, de faam gemeerdert, by de geenen die oover woegen, met wat hoop van het toekoomende, hy zoo groote dingen verzwegen had. Wyders, inziende hoe 't wingeweſt gemoedt was, ook geleert door 't geen andren geproeft hadden, dat men luttel met de waapenen vorderde, zoo 't ongelyk zynen gank ging', namp hy voor, de oorzaaken der oorlooge uit te rooyen, en aanvangende van zich zelven en de zynen, heeft allereerſt zyn huis gebreidelt, 't welk veelen niet min zwaar valt, dan 't wingeweſt te regeeren: niets van gemeine zaaken wert door vrylingen oft ſlaaven verricht: in 't aannemen van ſoldaaten, zag hy op geen' bezondre gunſt [11], nocht aanbeveelen oft bidden der Hondertmannen, maar hield elk die de beſt was, voor den getrouwſten: zocht alles te weeten, niet alles te ſtraffen: paſte [12] der kleene misdaaden vergiffenis, der groote ſtrengheit toe: en genoeghde zich niet altyds aan peene, maar dikwyls aan berouw: hadt liever in ampten en bedieningen te ſtellen de geenen, die niet zondigen zouden, dan hen te ſtraffen als zy gezondight hadden. De vermeerderingh van 't

Tracht ook 't eilandt Mona te vermeeſteren.

Zyn' ſtoute toght.

't Eilandt werdt hem oovergegeeven.

Ontveinſt de grootheit zyns bedryfs.

19

Tracht d'oorzaaken des oorloghs wegh te neemen.

Wys beſtier van zaaken.

1 *Animo intendit*: *Beſloot hy in zyn gemoedt, ſtelt hy zynen zin.* 2 *Ratio*: *'t vernuft.* 3 *Lectiſſimas*: *d'uitgeleſenſten.* 4 *Uſus.* 5 *Obſtupefacti*: *verſtart.* 6 *Arduum*: *ſteils.* 7 *Clarus*: *vermaart.* 8 *Oſtentationem.* 9 *Ambitum Officiorum*: *voldoenentheden.* 10 *Expeditionem.* 11 *Privatis ſtudiis.* 12 *Commodare.*

Verlicht de ſchattingen.

kooren en de ſchattingen verzachte hy, door de effenheit [1] der laſten, mits 't beſnoeyen van 't geene, om gewins wil, gevonden was, en zwaarlyker gedraagen wert dan de ſchatting zelf. Want, ſpottender wyze, werden de luiden gedwongen te zitten by de gefloote ſchuuren, en zelfs 't kooren te koopen en te verkoopen om geldt [2]. Men wees [3] hen naa ommewegen en verre gelegen' oorden, zulks de burgeryen het uit de naaſte winterlegers hadden te brengen naa plaatſen wydt van daar en buiten 's weeghs, tot dat het geen allen gereedt was, weenigen vorderlyk wierde. Door bedwang van dusdaanigh bedryf, terſtondt in 't eerſte jaar, heeft hy, met een' treffelyke faem, omhangen den pais; die, oft door achteloosheit, oft door toelaaten [4] der voorigen, niet min dan 't oorlogh gevreeſt wert. Maar als de zoomer gekoomen was, zynde 't heir by een verzaamelt [5], prees hy, in 't trekken, de zedigheit der ſoldaaten, hieldt de verſpreide in toom: koos zelf plaats voort 't leeger, doorvorſte zelf te vooren de wadden [6] en wouden: en leedt daarentuſſen niet dat de vyandt ergens ruſt hadde, zonder, door ſchielyk uitloopen, geplondert te werden. Ende als hy ſchrix genoegh gemaakt had, toonde hun weeder 't lokſel [7] der vreede, met hen te ſpaaren. Door welke dingen veele burgeryen, die, tot dien dagh toe, met ons hadden gelyk geſtaan [8], quaamen gyzelaars te geeven, en de gramſchap vallen lieten: en werden omvangen met bezettingen en blokhuizen, met zulk een' ooverlegh en zorghvuldigheit [9], dat geen te vooren onbekent [10] deel van Britannië ongequelt bleef [11]. De volgende winter wert in zeer heilzaamen raadt doorgebragt. Want, op dat menſchen, verſpreidt en ruw, en dien daarom 't oorlogh licht ſtondt, tot ruſt en leedigheit, door welluſten, gewennen moghten; zoo vermaand' hy hen in 't bezonder, holp hen in 't gemeen, tot bouwen van templen, markten [12], huizen, met looven der veirdigen, beriſpen der traagen. Alzoo ſtrekte de naaryver in eere, voor noodtzaaklykheidt [13]. Wyders nu, deed hy de kindren der Vorſten onderwyzen in de eerlyke [14] konſten, verhief de vernuften der Britannen boven de ſtudien der Gallen; zulks dat de geenen, die kortlinx de Roomſche taale weigerden [15] te leeren, nu graatigh naa de welſprekenheit waaren. Daar op volghde, dat men ook onze draght in eere hieldt, en veel al met den tabbart ging. Ende allenskens quamp men wyder, tot het ſtreelzel [16] der ondeughden, de gaa-

Bevеſtigt de vreede.

Bedryf des tweeden zoomers.

Brenght door kraft en goedtheit veelen onder 't gebiedt der Romainen.

Tracht de Britannen handelbaarder te maaken.

1 *Gelykheit, eenpaarigheit.* 2 *Pretia.* 3 *Indicebantur: beval hun te gaan door omme weegen en naa.* 4 *Tolerantia: verdraaghzaamheit.* 5 *Contracto: by een gerukt, getrokken.* 6 *Æſtuaria. ebgaaten.* 7 *Irritamenta: terghſel. Lipſius leeſt invitamenta: noodigingh.* 8 *Ex æquo egerant.* 9 *Ratione curaque.* 10 *Nieuw.* 11 *tranſierit: daar af geraakte.* 12 *Fora: pleithuizen.* 13 *Dwangh.* 14 *Liberalibus: eedele. achtbaare.* 15 *Abnuebant; afſloegen.* 16 *Delinimenta.*

gaaleryen, en badſtooven, en zinlykheit [1] der maaltyden. Ende dit werdt by d'onervaarenen, beleeftheit [2] genoemt, daar 't een deel der ſlavernye was. Het derde jaar der toghten [3] heeft nieuwe geſlaghten ontdekt; wordende de volken verwoeſt tot Taüs ('t is de naam van een ebgat [4] toe. Mits welken ſchrik, de vyanden, vertſaaght zynde, het heir, hoewel 't van wreedt onweeder geplaaght geweeſt was, niet heeft darren quellen. Ende heeft dit, daarenbooven, tydt gegeeven, om blokhuizen te leggen. D'ervaarenen tekenden aan, dat nooit ander Hooftman de bequaame gelegenheden der plaatſen wyslyker gekooren had, dat geen blokhuis, geleidt by Agricola, oft door der vyanden geweldt veroovert, oft by verding, oft met vluchten verlaaten werdt. Dikwils werdt 'er uitgevallen. Want, teegens 't marren van beleg, werden zy, met lyſtoght voor een jaar, geſtyft. Alzoo was de winter daar zonder tſaagen, en elk zyn eigen voorſtander [5], der vyanden toeleg verlooren, en zy daar oover wanhoopende, om dat zy, doorgaands gewoon de ſchaaden van den zoomer te boeten met het geluk [6] van den winter, alstoen 's zoomers en 's winters eeven zeer gejaaght werden [7]. Ook heeft Agricola nooit, 't geen door andren uitgerecht was, graaghlyk onderſchept; 't waar Hondertman of Ooverſte, hy had aan hem eenen oprechten getuigh van 't werk. Zommigen gaaven hem naa, dat hy wat te bitter in 't ſchelden was, zynde, gelyk meêwaarigh jeegens de goeden, alzoo onzoet [8] teegens de quaaden. Voor de reſt, van zyn' gramſchap ſchoot niets oover. Zyn geheim en zwygen zoudt gy niet vreezen. Eerlyker hield hy leed te doen [9], dan te haaten, De vierde zoomer werdt beſteedt aan 't beſlaan [10] van 't geen hy doorloopen hadt. Ende, indien de deught [11] der heiren, en de gloory des Roomſchen naams het lyden kon, in Britannnië zelf was afpaaling [12] gevonden. Want Glota en Bodotria, wordende, door 't vloeyen [13] van verſcheide zee, een ongemeeten ſtukweeghs te rugh gevoert, zyn afgezondert door een naauwe plek [14] lands. De welke toen met bezettingh geſterkt werdt: en all' den naaſten ſchoot hadt men in; zynde de vyanden verſteeken, als in een ander eilandt. Zynde in 't vyfde jaar der toghten, hy, met het eerſte ſchip, oovergevaaren, heeft volken, onbekent tot dien tydt toe, door dikwyls en teffens voorſpoedigh ſtryden, getemt: en dat deel van Britannië, 't welk naa Hibernië ziet,

22 Heirvaarten van 't derde jaar zyns bewindts.

Zyn voorzichtigheit in 't uitkiezen der plaatſen tot blokhuizen.

Zyn zeedigheit.

23 Bedryf des vierden zoomers.

24 'T vyfde jaar der tochten.

1 *Elegantiam*: heurlykheit. 2 *Humanitas*: 3 *Expeditionum*: heirvaarten. 4 *æſtuarii*. 5 *Præſidio*. 6 *Eventibus*: uitvallen. 7 *Pellebantur*: verjaagt. 8 *Injucundus*: ongenoeghlyk. 9 *Offendere*: iemand te verſtoren. 10 *Obtinendis*. 11 *Virtus*: vroomheit. 12 *Terminus*: grenze. 13 *Æſtu*. 14 *Spatio*.

Gelegenheit van Hibernië.

met kryshoopen [1] toegeruſt, meer op hoop dan uit vreez'. Want Hibernië, voorwaar, gelegen midden tuſſen Britannië en Hiſpanië, ook bequaem tot de Galliſche zee, zoude dat allerdapperſte deel des ryx vermengen, tot groot nut oover en weeder [2]. Zyn begrip [3] zoo men 't by Britannië gelykt, is enger, de eilanden onzer zee oovertreft het. De grondt en lucht, de aardt en dragt [4] der menſchen, verſcheelen niet veel van Britannië. De toegangen en haavenen zyn beter bekent door den handel en de koopluiden. Agricola hadt ontfangen eenen van dies volx Kooninxkens, die, door inheemſchen oproer, verdreeven was, en hieldt hem, onder ſchyn van vrundſchap, by zich, tot eenige gelegenheit. Dikwils heb ik uit dien gehoort, dat met een' keurbende, en maatigh getal hulpelingen, Hibernië zoude ooveroorlogh [5] en gehouden konnen werden. Dat ook zulks vorderlyk zyn zoude teegens Britannië, indien ooveral de Roomſche waapenen zich vertoonden,

25 en de vryheit als uit het gezicht genoomen wierd. Wyders, des zoomers als hy 't zeſte jaar zyns ampts begon, zynde een' groote burgery gelegen aan gins zyde van Bodotria, om dat men vreesde voor de beroerte van alle de voorder volken, en dat het vyantlyk heir de weegen onveiligh [6] zou maaken, zoo heeft hy de haavenen beſpiedt met de vloot: dewelke eerſt meêgenoomen, by Agricola, tot een gedeelte zyner krachten, volghde met zeer frayen toon, dewyl het oorlogh, teffens te lande, teffens ter zee, werdt voortgedreven: en dikwyls, in een zelfſte leeger, de voetenaar en ruiter, en de ſcheepsſoldaat, vermengt met lyftoght [7] en met vrolykheit, elk zyn daaden en weedervaaren [8] verhief: en nu de diepten der wouden en des geberghts, dan de wederſpoedt des onweeders [9] en der golven, aan d'eene zyde 't landt en de vyandt, aan d'andre 't vergrooten [10] des Oceaans, met krysmans ſnorken [11], vergeleeken werden. De Britannen ook, naar dat men uit de gevangenen hoorde, verſtarde [12] 't gezicht der vloote, als oft, door 't oopenen van 't geheim hunner zee, de uiterſte toevlucht den verwonnelingen geſlooten wierdt. De volken, woonende in Caledonië, zich keerende tot de handen en waapenen, met groote toeruſting, grooter faam, gelyk de manier is van onbekende dingen, beſtonden, van zelfs, de blokhuizen aan te vechten, en gaaven te vreezen, als luiden die uitterghden [13]. Ende dat men te rugh zouw keeren aan deez' zyde van Bodo-

Het zeſte jaar van Agricolaas bewindt in Britannië.

Die van Caledonië in de waapenen.

1 *Copiis*. 2 *Invicem*. 3 *Spatium*: *uitſtrekking*. 4 *Cultus*. 5 *Debellari*: *uitgeoorlogh*. 6 *Infeſta*. 7 *Copiis*. 8 *Caſus*: *geluk en ongeluk*. 9 *Der ſtormen*. 10 *Auctus*: *'t uitſtrekken der maght oover den Oceaan*. *Lipſius heeft victus*, *'t verwinnen*. 11 *Stoffen*. 12 *Verbaasde*. 13 *Provocantes*: *uitdaagende*, *beroepende*.

dotria, en liever wegh trekken eer men verdreeven wierdt, vermaanden de vuidigen, onder ſchyn van voorzichtigen: als hy daarentuſſen verneemt, dat de vyanden, met veele troepen, zouden inbreeken. Ende op dat de zynen niet door het oovergetal, en de kunden der plaatſen, omringt wierden, ſloegh hy ook op wegh, met het heir verdeelt aan driën. 'T welk als de vyandt verſtondt, vielen zy, met ſchielyk veranderden raadt, al t'ſaamen de neegende keurbende, als verre de zwakſte, des nachts aan; ende hebbende, tuſſen den ſlaap en den ſchrik, de waakers doodtgeſlaagen, braaken in. Ende vochten zy nu binnen 't leeger zelf, als Agricola, verſtaan hebbende, uit de ſpieden, wat wegh de vyanden hielden, en zynde op 't ſpoor [1] gevolgt, de ſnelſte der ruiteren en voetenaaren beveelt den rugh der vechtenden te beſpringen, thans van al den hoop teffens een geſchreeuw daar by te doen [2]. Ende met het genaaken des lichts blonken de krysteikens. Alzoo worden de Britannen verſchrikt, mits het tweezydigh gevaar [3]: ende krygen de Romainen weeder moedt, en verzeekert der behoudeniſſe, ſtreeden om de gloory. Jaa zy zyn ook van zelfs ingebrooken: ende zelfs in de engte der poorten is een wreedt [4] gevecht geweeſt, tot dat de vyanden verdreeven werden; ſtrydende elk heir, deezen op dat zy hulpe gedaan te hebben, die op dat zy geenen byſtandt van doen gehadt te hebben, moghten ſchynen. 'T en waare dat de poelen en wouden de vluchters bedekt hadden, het zoude uitgeoorlogh geweeſt zyn, met die zeege. Door de ſtandtvaſtigheit [5] en 't gerucht der welke, 't heir fors werdt; zy ſnorkten [6], *dat geen wegh geſlooten was voor hunne manhaftigheit, men moeſt Caledonië deurbooren, en ten laatſten d'uiterſte paalen [7] van Britannië vinden, door een' geduurige loop van ſtryden*. Ende die luiden, verhoedigh [8] oover een' wyl en wys, waaren, naa de uitkoomſt [9], veirdigh en grootſpreckende. DEEZE ooveronbillyke eigenſchap hebben de oorloogen: alle ſchryven zy zich 't voorſpoedige toe: 't wederſpoedige wordt eenen toegereekent. Maar de Britannen, achtende zich niet verwonnen door manhaftigheit, maar door de gelegenheit, en [10] konſt des Hooftmans, lieten niet vallen van hunne verwaantheit, om te min de jeught te waapenen, huisvrouwen en kindren naa veilige plaatſen te voeren, geſpan van burgeryen te veſtigen, door zaameningen, en offer. Ende, zynde de gemoeden ter wederzyden alzoo geterght, is men van daar geſcheiden. In den zelfden

Agricola verdeelt zyn heir. 26

De negende keurbende werdt by nacht oovervallen.

Maar van Agricola ontzet.

27

'T heir wordt fors.

De Britannen laaten den moedt noch niet vallen.

28

1 *Veſtigiis: hunne voetſtappen.* 2 *Een algemeen ſchreeuwen te verheffen.* 3 *Ancipiti malo.* 4 *Atrox: arre.* 5 *Conſtantia: ſtandthaftigheit. Lipſius leeſt conſcientia, 't geweeten.* 6 *Fremebant.* 7 *Terminum.* 8 *Cauti: zorghvuldigh.* 9 *Nu 't zoo wel uitviel.* 10 *Arte: liſt.*

Stout en ongelukkig beſtaan van 't regement der Uſipiën.

den zoomer heeft het regement der Uſipiën, dat gelicht [1] was in Germanië, oovergezonden in Britannië, een groot en gedenkwaardig ſtuk beſtaan. Naa 't dooden van den Hondertman en ſoldaaten, die, om hen af te rechten op de kryskunde [2], onder de rotten vermengt waaren, en om hun tot voorbeeldt en regeerders te dienen, zyn zy, hebbende, met geweld, de ſtuurluiden gedwongen, in drie Liburnicen [3] getreeden: ende krygende, mits het te rug keeren des eenen, quaadt vermoeden op de twee anderen, en hen, daar oover om hals gebraght [4] hebbende, voeren voorts als t'eenen wondere, terwyl 't gerucht noch niet onder den man was. Thans herwaarts en derwaarts gerukt, en handtgemeen geweeſt met veele Britannen, die 't hunne verdaadighden, en dikwyls verwinners, zomwylen verdreven zynde, quaamen ten laatſten tot zulk een' armoede, dat zy de zwakſten van hun, thans de geenen daar 't lot op viel, aaten [5]. Ende alzoo gevaaren rondom Britannië, hebbende de ſcheepen verlooren door onweetenheit van ſtuuren, en wordende voor roovers gehouden, zyn zy eerſt van de Sueven, thans van de Friezen onderſchept. Ende daar zyn der geweeſt, die, verkoft by handeling, en gebraght by wiſſeling van koopers tot op onzen oever toe, het blyk [6] van zoo vremdt een geval [7] vermaart gemaakt heeft. Agricola, getroffen, in den beginne des zoomers, van een wonde in zyn huis, heeft den zoon verlooren, die hem, een jaar te vooren, gebooren was. Welk ongeval hy niet, gelyk 't meeſte deel der vroome [8] mannen, met pronk van moedigheit [9], nochte weederom met kermen en treuren, wyflyker wyze, gedraagen heeft. Ende in den rouw was 't oorlogh een der geneesmiddelen [10]. De vloote dan voor uit gezonden, om, met rooven tot verſcheide plaatſen, een' grooten en onzekeren ſchrik te maaken, zoo is hy, met het onbelemmert [11] heir, daar hy de manhaftighſten, en beproefden door langen pais, uit de Britannen had bygevoeght, aan den bergh Grampius gekoomen, dien de vyanden bezet hadden. Want de Britannen geenszins gebrooken [12] door de uitkoomſt des voorigen gevechts, en verwachtende wraak oft ſlaaverny, ook geleert, ten laatſten, dat hun 't gemein gevaar door eendraght ſtondt af te dryven, hadden, door bezendingen en verbinteniſſen, de kraften van alle de burgeryen op de been gebraght [13]. Ende aanſchouwde men nu oover de dertigh duizent gewaapenden, en noch vloeid' 'er alle de jeughdt toe, en de geenen die van wrange [14] en groene outheit waaren, vermaart in oorlogh, en

Agricola verlieſt zyn' zoon.

Zyn maatigheit in den rouw.

29 Zendt de vloot voor uit.

Zyn toght te landt.

De Britannen verbinden zich onderlingh teegens de Romainen.

Hunne heirkracht en aanwas.

1 *Conſcripta*. 2 *Diſciplina*: *krystucht*. 3 *Roeyjachten*. 4 *Omgebraght*. 5 *By trekking van 't lot elkanaeren aaten*. 6 *Indicium*: 7 *Caſus*: *avontuur*. 8 *Dappere*. 9 *Ambitioſe*. 10 *Remedia*. 11 *Expedito*. 12 *Fracti*: *gekneuſt*, *gezwicht*. 13 *Exiverat*. 14 *Crudæ*: *raauw*.

en elk zijn' eerteekens [1] draagende; als een, met naame Galgacus, uitmuntende in manhaftigheit en geſlaght, onder veele Hooftluiden, by de t'ſaamgetrokke en ſtrydteiſchende meenighte, in deezer wyze, zoo men zeidt, geſprooken heeft. *Zoo dikwils als ik de oorzaaken des kryghs en onze noodt beööge, heb ik grooten moedt, dat de dagh van heden, en uw' t'ſaamenſtemming* [2]*, het begin der vryheit van ganſch Britannië zal wezen. Want al te zaamen zyn wy buiten ſlaaverny: en geene landen zyn'er wyders* [3]*, ook zelf de zee niet veiligh; haakende* [4] *de Roomſche vloot naa ons. De ſtrydt, alzoo, en de waapenen, die eerlyk zyn voor de vroomen* [5]*, de zelve zyn ook veilighſt voor de vuidigen. De voorgaande gevechten, in de welke men, teegens de Romainen, met verſcheiden geluk geſtreeden heeft, hadden hunne hoope en toeverlaat op onze handen: om dat wy, d'edelſten van gantſch Britannië, en derhalven woonende* [6] *in't alderbinnenſte* [7] *des zelven, ook niet aanſchouwende de ſtranden der ſlaavenden, d'oogen zelf onbezoedelt hadden van de ſmette* [8] *der heerſching. Wy uiterſten* [9] *der landen en der vryheit, zyn, tot deezen dagh toe, beſchermt geweeſt, door de achterwyk en ſchoot der faame* [10]*. Nu ſtaat het eindt van Britannië oopen: en al wat onbekent is wort voor heerlyk gehouden. Maar uitwaarts nu is geen volk meer, niet dan golven en klippen, en binnenwaarts de Romainen. Welker hovaardy men vergeefs zoekt t'ontvlieden door gevolghzaamheit en ingetoogenheit* [11]*. De roovers der wereldt, nu hun, in't verwoeſten van alles, aarde ontbreekt, doorſpieden* [12] *ook de zee: zoo de vyandt ryk is, zy zyn gierigh; zoo hy arm is, zy zyn naamzuchtigh* [13]*. Luiden, die nocht het Ooſt nocht het Weſt verzaaden zouw, zyn d'eenigen, die met eeven groote toght naa rykdoom en armoê jooken* [14]*. Weghſlepen, moorden, rooven, heeten zy, met valſche naamen, gebiedt; en als zy't landt tot een' woeſtyn gemaakt hebben, pais.* De natuur " 31
*heeft gewildt dat elk zyn kinderen en naamaagen alderwaarſt houde: "
deeze worden, door de kryskeur, elders heenen gebracht om te ſlooven. Huisvrouwen en zuſters, al ontvlieden zy de vyantlyke dartelheit* [15]*, worden, onder naam van vrienden en gaſten, bezoedelt. Goederen en haavetappen zy u af* [16]*, tot* [17] *ſchatting; koorn* [18] *tot lyftocht. De lichaamen zelf, en handen ſlyten zy af, in't effenen* [19] *van wouden en poelen, onder de*

Reeden van Galgacus om de Britannen moedt in te ſpreeken.

1 *Decora: lofcieraadt.* 2 *Conſenſum: gelykzinnigheit.* 3 *Meer uitwaarts.* 4 *Inminente: ſnakkende, vlammende, paſſende op ons.* 5 *Dapperen.* 6 *Siti: gelegen, gezeeten.* 7 *In't hart.* 8 *Contactu.* 9 *Gezeten op't uiterſte.* 10 *Door dien wy achter af, en in den boezem der faame leggen.* 11 *Modeſtiam.* 12 *Scrutantur: doorvorſſen, doorzoeken.* 13 *Ambitioſi: heerſchzuchtigh.* 14 *Concupiſcunt* 15 *Libidinem: geilheit.* 16 *Egerunt.* 17 *By.* 18 *Frumentum.* 19 *Emuniendis: bouwen; tot landt maaken.*

ſlaagen en ſmaadigheden. Lyfeigens, gebooren tot ſlaaverny, worden eens verkoft, en voorts door hunne heeren gevoedt. Britannie koopt alledaaghs zyn' ſlaverny, voedertze alledaaghs. Ende gelyk onder 't gezin de verſchte [1] *ſlaaf altyds ook zynen meedeſlaaven tot ſpot dient; alzoo worden wy nieuwe en onwaarde, in deeze oude dienſtbaarheit des aardbodems, ter uitrooding gezocht. Want wy hebben geen' akkers, oft metaal, oft haavenen, daar men ons in te werke ſtellen, en toe ſpaaren moght. De manhaftigheit wyders, en forsheit der onderdaanen, zyn dingen, daar de heerſchers geen behaagen in neemen. En de veergelegenheit, en de verborgenheit* [2]*, hoe 't veiliger is, hoe m' 'er meer vermoedens op heeft. Derhalven, zonder op verſchooning* [3] *te hoopen, grypt eenen moedt, zoo wel dien hunne behoudenis, als dien de gloory allerwaardtſt is. De Brigantèn, met een' vrouw tot hun hooft, hebben kunnen de bouwſtadt verbranden, 't leeger verooveren; ende, waar 't geluk niet in zorgeloosheit verkeert, het juk afſchudden. Wy ongekrenkt en ongetemt* [4]*, en die jegenwoordelyk* [5] *de vryheidt niet haalen zullen, laat ons terſtont, met d'eerſte hantgemeenſchap* [6]*, betoonen, wat mannen Caledoniè voor zich aan een' zyde geleidt*
32 *heeft. Meent gy miſſchien dat de Romainen gelyke manhaftigheit in krygh, als dartelheit in pais oover zich hebben? Verheerlykt* [7] *door onze geſchillen en tweedraght, trekken zy de gebreeken der vyanden tot gloory huns heirs: 't welk, als te zaamgetrokken uit d'allerverſcheidenſte volken, gelyk het door voorſpoedt byeen gehouden wordt, alzoo zal 't door teegenſpoedt ſloopen. 'T en zy gy waant, dat der Gallen en Germaanen, en (ik ſchaam my het te zeggen) veelen van de Britannen, die hun bloedt leenen aan heerſchappy van andren, nochtans langer vyanden dan ſlaaven geweeſt zyn, door trouw en genegenheit gehouden worden. Anxt en ſchrik is 't, krachtelooze banden der liefde. De welke weghgenomen zynde; zoo zullen de geenen, die ophouden van vreezen, beginnen te haaten. Alle prikkelingen* [8] *ter zeege zyn voor ons: geene huisvrouwen ontſteeken de Romainen: geene ouders zullen hun de vlucht verwyten: 't meeſte deel heeft geen vaaderlandt oft een ander: weenigen, rondtom, van getal, tzidderende van onkunde, rondom ziende naa den heemel zelf en de zee, en de boſſchen, altemaal onbekent, zyn eenighzins beſlooten* [9] *en gebonden aan ons, van de Goden, oovergelevert. Verſchrikt niet van 't ydel aanſchyn, en de glans*

1 *Laaſtkoomende.* 2 *Longinquitas & ſecretum: veerheit en uit den weege leggen.* 3 *Genaade.* 4 *Integri & indomiti.* 5 *In præſentia.* 6 *Congreſſu.* 7 *Clari.* 8 *Incitamenta.* 9 *Clauſos: opgeſlooten geſlooten.*

glans des gouds en zilvers, 't welk nocht dekt, nocht wondt. In de ſpits zelf der vyanden, zullen wy onze handen vinden. De Britannen zullen hunne zaak erkennen [1]. *De Gallen zullen gedenken aan d'oude vryheit. De reſt der Germaanen zullen hen begeeven, gelyk onlanx d'Uſipiërs hen verlaaten hebben. Ende wyders ſtaat niets te erduchten* [2], *de blokhuizen zyn leedigh, de bouwſtadt maar van oude mannen, de amptmaatige ſteeden* [3] *zwak en twiſtigh, tuſſen't quaalyk gehoorzaamen en ongerechtigh gebieden. Hier is een Hooftman, hier een heir, daar de ſchattingen en metaalen* [4], *en andre peenen der ſlaavenden; de welke te doen duuren* [5] *in der eeuwigheit, oft terſtondt te wreeken, in dit veldt leidt het. Derhalven, ſtaande om ter ſpits te treeden, peinſt aan uwe voorouders en naakoomelingen.* Luſtighlyk ondervingen zy deeze reede en met zang der 33
barbariſche zeede [6], en met geknor, en gekrys van ſtrydend geluidt. Ende had men daar nu drommen, en glinſtring van waapenen, mits 't vooruitloopen van elken ſtoutſten: teffens werden de ſpitſen toegeruſt: als Agricola, goedt vindende den ſoldaat, hoewel vroolyk en nauwlyx gebreidelt met vermaan, noch te ſcherpen [7], aldus beſtondt te redeneren: *Dit is 't achtſte jaar, medekrysluiden, ſint dat gy, met de deughd* [8] *en 't geluk* [9] *des Roomſchen ryx, door uwe getrouwheit en dienſt, Britannië verwonnen hebt. In zoo veele toghten, zoo veele ſtryden, 't zy dat 'er manhaftigheit teegens de vyanden, oft lydzaamheit en arbeidt, bykans teegens de natuure zelf der dingen, van doen geweeſt is, en heeft het my niet berouwt der ſoldaaten, nocht u des Hooftmans. Zynde dan getreden, ik oover der oude Stadhouderen, gy oover der voorige heiren paalen, houden* [10] *wy 't eind van Britannië, niet met faam nocht met gerucht, maar met het leeger en de waapenen. Gevonden is Britannië en t'ondergebracht. Zeker, in het trekken, als de poelen, en bergen, en ſtroomen u mat maakten, hoord' ik de ſtemme van ieder der vroomſten,* wanneer zal ons de vyandt, wanneer de ſtrydt [11] gebeuren [12]? *Zy koomen, uitgeſtooten ten ſchuilhoolen, en de wenſch, en de manhaftigheit zien hun open* [13], *en alles is den verwinneren meê, en 't zelfſte den verwonneren tegensgaande. Want, gelyk het van vooren* [14] *ſchoon en eerlyk is, meeſter van zoo veel weegen geworden te zyn, wouden deurgeraakt te weezen, wadden* [15] *oovergezet te hebben; alzoo*

Agricolaas aanſpraak om ook de zynen te moedigen.

1 *Zullen erkennen, dat de zaak hen raakt.* 2 *Formidinis.* 3 *Municipia.* 4 *Schatting geeven, en bergwerken.* 5 *Verlengen.* 6 *Op de Barbariſche manier.* 7 *Acuendum: te wetten.* 8 *Vroomheit.* 9 *Auſpiciis.* 10 *Tenemus: hebben in.* 11 *Acies: de ſpitſe.* 12 *Gewerden.* 13 *In aperto.* 14 *In frontem.* 15 *Æſtuaria.*

zoude den vluchtenden allergevaarlykxt zyn, 't geen heden de meeſte voorſpoedt is. Want wy hebben de zelfſte kennis der plaatſen niet, nochte den zelven oovervloedt van toevoer, maar handen en waapenen, en alles daar in [1]. *Zoo veel als my aangaat, ik heb nu oover een' wyl* [2] *vaſt geſtelt, dat*
„ *nochte des ſoldaats, nochte des Hooftmans rug veilig is. Derhalven,* EEN'
„ *eerlyke doodt is beter dan een ſchandelyk leven, en behoudenis en eer zyn*
„ *t'eener plaatſe gelegen. Ook zal't niet glooryloos zyn, op't eigen eindt des*
34 *aardryx, en der natuure, geſtorven* [3] *te zyn. Stonden 'er nieuwe volken, en een' onbekende ſpits voor u; ik zoud' u met de voorbeelden* [4] *van andre heiren, aanmaanen. Ooverſchat nu uw eigen lof* [5], *vraaght uw' eigene oogen. 'T zyn de geenen, die gy, in't naaſte jaar, als zy eene keurbende ter ſluik* [6], *by nacht, aanvielen, met het gekrys veroovert hebt* [7]: *'t zyn die allervluchtbaarſten van de Britannen, en daarom zoo lang te lyf gebleeven. Gelyk van de geenen, die wouden en boſſchen doorbooren, alle de kloekmoedighſte dieren, door kraft, de tzaagende en vuidige, door 't enkel geluidt der togt, verdreven worden, alzoo zyn de ſtrengſten van de Britannen, nu oover een' wyl* [8], *gevallen* [9], *het ooverſchietend getal is van de vuidigen en bevreesden. 'Dat gy deezen ten laatſten gevonden hebt, is niet door dien zy ſtal gehouden hebben, maar zy zyn als de laatſten* [10] *betrapt: en hebben, mits d'uiterſte vreeze, de lichaamen geplant in deeze voetſtappen; op dat gy in de zelve een' ſchoone en aanzienlyke zeege bevechten mogt. Maakt een eindt van de toghten, voltooit de vyftigh jaaren met eenen grooten dagh, doet den Roomſchen volke blyken* [11], *dat men den heire nooit heeft kunnen wyten, oft het marren der*
35 *oorloge, oft d'oorzaaken des wederſpannens* [12]. Ende, terwyl Agricola hen noch aanſprak, ſtak de vuurigheidt der ſoldaaten uit, en naa't eind der reede volghde een' weldige luſtigheit, en men liep terſtondt tot de waapenen. D'opgeruiden [13] en ſtortenden ſteld' hy in zulker voege, dat de hulptroepen van voetenaars, die acht duizent waaren, de middelſpits veſtighden, drie duizent ruiteren zich aan de hoornen vlydden [14]. De keurbenden ſtonden voor den wal, tot een groot ſieraadt der zeege, voor den geenen, die zonder Roomſch bloedt oorlooghde, en tot hulpe, zoo d'andren verdreven wierden. De ſpitſen van de Britannen, tot toon teffens en ſchrik, hadden ſtandt genomen op de hoogh-

Ordre der Romainſche ſpitſen.

Slaghorde der Britanniſche.

1 *Daar in alleen.* 2 *Al oover lange.* 3 *Gevallen.* 4 *Exemplis.* 5 *Decora.* 6 *Furto.* 7 *Debellaſtis: afgevoorlooght hebt.* 8 *Lange.* 9 *Omgekoomen.* 10 *Noviſſimi: zynde de laatſte.* 11 *Approbate: doet goedt:* 12 *Rebellandi.* 13 *Inſtinctos: toghtenden.* 14 *Affunderentur.*

hooghachtige [1] plaatſen: zoo dat d'eerſte troep 't vlak hieldt, de reſt, gehecht aan die, lanx eenen zachtlyk ſtygenden heuvel [2], gelyk als ryzende was: de covinaar en ruiter vulde 't midde des velds, met gedruis en gins en wederloopen. Agricola toen, vreezende [3], dat, mits de ooverſchietende [4] meenighte der vyanden, de zynen teffens aan 't voorhooft en aan de zyden zouden bevochten werden, oopende de ordeningen, hoewel de ſpits daar door zich zoude koomen uit te rekken; en dat veelen vermaanden, men behoorde de keurbenden t'ontbieden; ende zynde gereeder ter hoope, en ſtyf tegens wederſpoedt, verliet zyn paardt, en ging te voet voor de vendels [5] ſtaan. Ende in 't eerſte byeenkoomen, werdt van verre geſtreeden. De Britannen, teffens met onvervaartheit [6], teffens met konſt, ſchuwden met hunne oovergroote zwaarden en korte ſchildekens, het werpgeweer der onzen oft ſchudden 't af [7], en zy luiden zelfs oovergooten d'onzen met groote kraft van geweer: totdat Agricola drie regementen van Batavieren, en twee van Tungren, vermaande, 't werk tot punt-en handtgemeenſchap te brengen. Waar in zy, door oudtheit van krysdienſt, geoeffent waaren, en de vyanden wanhebbelyk, voerende kleene ſchilden en oovergroote zwaarden. Want de zwaarden van de Britannen, zonder punt, moghten teegens geen gedrongen [8] gevecht. Derhalven, als de Batavieren begoſten het treffen te mengen [9], te ſtooten met de ſchildtpennen [10], d'aangezichten te ſchenden, en naa 't verſleepen [11] der geenen die in 't vlak tegengeſtaan hadden [12], de ſpits op te beuren teegens de heuvels; beſtonden d'andre regementen, zich daar onder mengende, uit naaryver en heevigheit, alle de naaſten te verſlaan. Ende veelen, halfdoodt oft ongequetſt [13], werden verlaaten, door 't haaſten der zeege. Daarentuſſen vlooden [14] de benden ruiteren, en de kovinaars vermengden zich met den ſtrydt der voetenaaren; en hoewel zy een' verſchen ſchrik aangebraght hadden, zy bleeven nochtans ſteeken [15], in de dichte troepen der vyanden, en d'oneffene plaatſen: en hadt dit geenſins den ſchyn van een ruitergevecht, dewyl zy, pal [16] ſtaande, teffens met de lichaamen der paarden voortgedreeven werden. De plenkende [17] waagens ook, de verbaasde

Agricola gaat van zyn paardt. 36

Aanvangh des ſtrydts.

Dapperheit der Batavieren.

1 *Editioribus*: verhevene. 2 *Acclive jugum*. 3 *Veritus*: duchtende. 4 *Superante*: oovervloejende. 5 *Vexilla*: ſtanders. 6 *Conſtantia*: ſtoutelyk inſtaan. 7 *Excutere*. 8 *Auctio*. Anderen leezen *Aperto*, anderen *operto*. 9 *Miſcere ictus*. 10 *Umbonibus*: ſchild-bobbels. 11 *Tractis*. 12 *In den wegh waaren*. 13 *Integri*. 14 *Fugere*. Lipſius *effugere*, ſtorten zich uit. 15 *Hærebant*: belemmert. 16 *In gradu*: in ſtap. 17 *Vagi*: zwervende.

paarden zonder regeerders, naa dat elk van ſchrik gedreven werdt, lie-
37 pen, oover dwars, oft van vooren [1], hun dikwyls op 't lyf. Ende de
De Britannen poogen de Romainen t'omvangen. Britannen, die noch buiten 't gevecht zynde, 't hooghſte der heuvelen bezet hadden, en leedigh ſtaande, de weenighte der onzen verſmaadden, hadden begoſt allenskens af te treden, en de ruggen der verwinnenden t'omvangen: 't en waare Agricola, beducht voor 't zelfſte, vier vlerken ruiteren, achtergehouden teegens de ſchielyke toevallen der oorlooge, den aankoomenden hadde voorgeworpen, en hen, hoe zy forslyker voortgeloopen waaren, zoo veel ſtrenger afgedreven, en in de vlucht verſtrooit hadde. Alzoo keerde de raadt van de Britannen teegens hen zelve. Ende de vlerken, door gebodt des Hooftmans, reeden oover, van 't voorhooft der vechtenden af, en vielen der vyanden ſpits, van achtren, aan. Toen voorwaar, was 'er, in d'oopene plaatſen, een
Nederlaag der Britannen. weldigh en wreedt ſchouwſpel [2]: men volghde, quetſte, vingh, en ſloegh de gevangens, als 'er andren voorquaamen, doodt. De troepen der vyanden nu, naa dat yder van aardt was, boden den rugh aan minder tal van gewaapenden, zommigen, ongewaapent, ſtreefden van zelfs toe, en worpen zich in de doodt. Ooveral waapenen, en lichaamen, en
Trachten 't gevecht te hervatten. ſleetren van leeden, en een bebloede grondt, en bywylen ook ſtak de gramſchap en manhaftigheit weder op in de verwonnelingen. Naa dat zy de wouden genaakten, verzaamelden zy, en omringden de eerſten, die op hunne hoede niet, en der plaatſen onkundigh waaren. Ende hadde Agricola, die meeſt ooveral by was, niet bevoolen, de kloeke en onbelemmerde regementen, by maniere van een' jaghtbezetting [3], en zoo ergens eenige engten waaren, een deel der ruiteren, verlaatende hunne paarden, en teffens den ruiter de dunſte boſſen te doordraaven, men zoude eenige wonde gekregen hebben, door al te veel vertrou-
Begeeven zich in volle vlucht. wens. Wyders, al zy zaagen, dat men geſchikt in vaſte ordeningen, weder volghde, keerden zy zich ter vlucht, en begaaven zich, niet by drommen, als te vooren, zonder dat d'een naa den andren omzach, dun, en zich onderlings ſchuwende, naa verre en buitenweeghſche plaatſen. Het eindt des volgens is de nacht en zadtheit geweeſt. By de
'T getal der verſlaagenen. tienduizent der vyanden werden 'er verſlaagen: van de onzen bleeven 'er [4] drichondert veertigh, onder de welke Aulus Atticus, Ooverſte van een regement, die door de hitte der jeughd en de forsheit zyns paards, on-

1 *Obvios*. 2 *Spectaculum*. 3 *Indaginis*. 4 *Vielen'er*.

onder de vyanden gevoert was. Ende, zoo veel de winners belangt, 38
die hadden een' vroolyke nacht, mits de blydſchap [1] en den buit: de
Britannen, zwervende, en met mengenis van 't geſchrey der mannen
en vrouwen, ſleepten de gewonden, riepen d'ongequetſten, verlieten
hunne huizen, en ſtaaken ze van zelfs uit gramſchap aan brandt; koozen
ſchuilhoolen, en verlieten ze terſtondt weder: mengden onderlings
eenige raadtſlaagen, ſcheiddenze [2] daarnaa: werden zomtyds week-
moedigh door 't aanſchouwen hunner panden [3], werden dikwyls op-
loopende [4] daar door. Ende 't gaat vaſt genoegh, dat zommigen ge-
woedt hebben teegens huisvrouwen en kinderen, als oft hen dier er-
barmde. De naaſte dagh ontdekte 't aanſchyn der zeege breeder. Al-
omme een' woeſt [5] zwygen, heimelyke [6] heuvelen, daaken rookende
van verre, niemandt den ſpieden in 't gemoet. De welke uitgezonden
zijnde aan alle kanten, als de voetſtappen [7] der vlucht onzeker waaren,
en niet bevonden werdt dat de vyanden ergens te zaamen dromden, en
dat het oorlogh, mits de zoomer deur was, niet geſpreidt kon worden,
heeft hy 't heir afgevoert naa de grenzen der Horeſten. Hebbende al-
daar gyzelaars ontfangen, geboodt hy den Overſte der vloote, Britan-
nië om te vaaren. Kraften werden hem daar toe gegeeven, en de ſchrik
was voor uit gegaan. Hy zelf heeft den voetenaar en de ruiters, met een
traagh trekken [8], op dat de gemoeden der nieuwe volken, door 't mar-
ren der deurtoght zelf, ang wierden [9], in de winterlegers geleidt. En-
de teffens is de vloot, door voorſpoedigh weeder en faame, in de Tru-
tulenzer haaven gekomen, van waar zy gekeert was, hebbende dicht
by de naaſte zyde van ganſch Britannië heenen gevaaren. Deeze loop 39
der dingen, hoewel niet vermeerdert [10] door eenig ſtoffen van woorden,
in Agricolaas brieven, heeft, gelyk Domitianus wyze was, hy blydt in
't aanſchyn, ang in de borſt verſtaan [11]. Zyn geweeten tuighd' hem [12],
hoe zyn' valſche triomf uit Germanië onlanx belacht was, als hy door
onderhandeling luiden gekocht had, welker dragt [13] en hair men vorm-
de naa den ſchyn van gevangenen: maar dat nu een' waarachtige en
groote zeege, met neêrſlagh van zoo veel duizenden vyanden, met
geweldige faame verbreidt werdt [14]. Dat hem dat ten hooghſten te er-
duch-

Mismoedigheit der Britannen.

Agricola trekt met het heir naar de Horeſten.

Deeze voorſpoedt wekt nydt en droefheidt in Domitianus.

1 *Gaudio*: *vreughdenbetoogh*. 2 *Separare*. *Lipſius*. 3 *Pignorum*: *wyven en kinderen*. 4 *Concitari*: *werden heevigh* 5 *Vaſtum*: *naar*. 6 *Secreti*: *verlaatene*. 7 *Het ſpoor*. 8 *Itinere*. 9 *Terrerentur*: *tſaaghden*. 10 *Auctum*. *Lipſius*. 11 *Ontfangen*. 12 *Inerat conſcientia*. 13 *Habitus*. 14 *Celebrari*: *verheven*.

duchten ſtondt, dat de naam eens onderdaans [1] booven des Vorſten verheven werdt: dat de ſtudiën van 't pleithuis, en de eere der burgerlyke konſten, te vergeefs tot zwygen gebracht waaren, zoo een ander de krysgloory innaame [2]: dat men de reſt, 't waare daar om zoo 't waar, lichtelyk verby zagh [3], eens goeden Hooftmans deughd de veldtheerlyke was. Gequelt [4] van zulke zorgen, ende ('t welk bewys van wreede gedachten was) zich lange in zyn eenigheit onderhouden hebbende [5], heeft hy beſlooten, dat het, voor althans, beſt was den haat te verbergen, tot dat de heevigheit [6] der faame, en de gunſt des heirs quaam te ſlaauwen. Want Agricola hadt alstoen Britannië noch onder zich. Derhalven beveelt hy hem, in de Vroedtſchap, toe te keuren *de triomfelyke ſieraden, en de eere van een doorluchtigh beeldt, en alles wat in plaats der triomfe gegeven wordt*, opgehoopt met groote eere van woorden: en daar by te voegen 't gevoelen [7], *dat aan Agricola toegeleidt werdt het wingeweſt Syrië*, leedig, dat pas, door de doodt van den Oudtburgermeeſter Atilius Rufus, en geſpaart voor grooter [8] luiden. Veelen hebben gelooft, dat een der vryelingen, die in de heimelykſte dienſten gebruikt werden, gezonden aan Agricola, laſtbrieven [9] bracht, waar by hem Syrië gegeeven werdt, met beveel *om hem die, zoo hy in Britannië waare, te leveren*: en dat die vryeling, ontmoetende Agricola, in de enge zee zelf van Britannië, zonder hem eens aan te ſpreeken, weder na Domitianus gereiſt is. 'T zy dat zulks waarachtigh, oft, ten aanzien van 's Vorſten aardt, verziert en gedicht is. Agricola, daarentuſſen, had aan zynen naazaat het wingeweſt oovergelevert, ruſtigh en veilig. Ende op dat zyn' intreê niet opzightigh viele, van kundbaarheit [10], en van meenighte der ontmoetenden, quamp hy, ſchuwende 't verzaamen met zyn' vrienden, by nacht in ſtadt, by nacht in 't pallais, gelyk bevoolen was: en ontfangen met een kus ter loop [11], en zonder eenigh geſprek, is onder den drom [12] der ſlaavenden vermenght. Wyders, om den krysnaam, laſtigh onder de leedigen, met andre deughden te temperen, zoo heeft hy zyne ſtilte en leedigheit t'eenemaale vermeerdert, maatigh in kleeding [13], gemeenzaam in 't ſpreeken, verzelſchapt met eenen of twee zyner vrienden: tot zoo verre toe, dat veelen, welker ma-

40 Agricola worden triomflyke eerteekens toegekeurt.

Hy komt by nacht in ſtadt.

Zyn' wyze zeedigheit om d'afgunſt te ontgaan.

1 *Privati hominis*: eens burgers. 2 *Occuparet*: eigende. 3 *Diſſimulari*: ontveinsde, ſtaeren liet. 4 *Exercitus*: geoeffent. 5 *Secreto ſuo ſatiatus*: verzaadight van zyn geheim: 6 *Impetus*. 7 *Opinionem*: de waan. 8 *Majoribus*: de grootſten. 9 *Codicillos*. 10 *Celebritate*. 11 *Brevi oſculo*: korte kus. 12 *Turbæ*: drangh. 13 *Cultu*: ſieraadt.

manier is de groote mannen, naar den ſtaat [1] te ſchatten, in 't zien en aanſchouwen van Agricola, de faam zochten, weenigen de zelve uitleidden. Dikwyls, ten dien daage, is hy, in zyn afwezen, by Domitianus beſchuldight, in zyn afwezen vrygeſprooken. De oorzaak des gevaars was, niet eenige misdaadt, oft de klaght van iemandt dien hy verkort had, maar 's Vorſten vinnigheit op de deughdt, en de gloory des mans, en die ſnoodſte ſoort van vyanden, pryzers [2]. Ende zulke tyden van den Staat zyn 'er gevolght, die Agricola niet ongezweegen lieten: zoo veele heiren in Mœſië en Dacië, en Germanië en Pannonië, verloren, door reukeloosheidt, of vuidigheit der Hooftluiden: zoo veele mannen van oorloge [3], met zoo veele regementen, verovert en gevangen. Ende ſtonden nu niet de grenzen des ryx en de oever, maar de winterleegers der keurbenden, en 't bezit in twyfel. Alzoo, als d'eene ſchaade aan de andre volghde, en 't ganſche jaar met lyken [4] en neêrlaagen getaiſtert [5] werdt, zoo werdt Agricola, door den mondt der gemeente tot Ooverſte geëiſcht: vergelykende alleman zyne dapperheit, ſtandtvaſtigheit, en moedt ervaaren des oorloghs, met de luiheit [6] en vertſaaghtheit der anderen. Met welke redenen, vaſt genoegh gaat, dat ook de ooren van Domitianus gebeukt zyn [7], terwyl elk der beſte vryelingen, uit liefd en trouw, de booſten uit quaadtaardigheit en nydt, den Vorſt, geneight tot het ſnoodſte, prikkelden. Alzoo werdt Agricola, teffens door eighe deughden, en door ondeughden van andren, van boven neder [8] in de gloory gedreven. 'T jaar was nu voor de handt, 42
in 't welke hy om 't Voorburgermeeſterſchap van Aſië en [9] Afrike had te looten; en zynde Civica onlanx omgebracht, zoo mangeld' het Agricola aan geenen raadt, nocht Domitianus aan voorbeeld [10]. By hem quaamen eenigen, die ervarenis van 's Vorſten gedachten hadden, om van zelfs Agricola te vraagen, oft hy ook naa 't wingeweſt gaan zoude. Ende in 't eerſt, loofden zy wat bedektelyk de ruſt en leedigheit, thans booden hunne hulp aan, om zyn' ontſchuldiging te doen goedtvinden: ten laatſten, nu niet duiſterlyk gaande, raadende teffens en vervaart maakende, trokken hem voor Domitianus. De welke bereidt tot veinzen [11], 't aanzicht verwaandelyk gezet hebbende [12], zyne gebeden van

41 Wordt in zyn' afweezen beſchuldight en vrygeſprooken.

Veele nederlaagen in verſcheide geweſten.

Agricola werdt door den mondt der gemeente tot Ooverſte geëiſcht.

Geveinſtheit en haat van Domitianus.

1 *Ambitionem: de ſtaatpraal, 't veervoeren.* 2 *Laudantes: loovers.* 3 *Militares: van krysampt, welker ambaght het oorlogh was.* 4 *Funeribus: uitvaarten.* 5 *Inſigniretur: gemerkt.* 6 *Inertia: wanhebbelykheit.* 7 *Verberatas: gegeeſſelt, warm gemaakt.* 8 *Præceps: ſtommelinx, plotſelyk.* 9 *Lipſius leeſt, Aut: oft.* 10 *Exemplum.* 11 *Paratus ſimulatione.* 12 *In arrogantiam compoſitus.*

ontſchuldigingh gehoort, en, naa 't toeknikken [1], geleeden heeft dat men hem dank zeide: nochte ſchaamroodt geworden is, oover de nydigheit der weldaadt. Het loon nochtans, gewoon geboden te werden aan den Voorburgermeeſterlyken [2], en van hem zelf aan eenigen toegeſtaan, heeft hy aan Agricola niet gegeeven: 't zy dat hy zich ſteurde, om dat het niet geëiſcht werd, oft van geweetens weege, op dat hy niet
" en ſcheene gekoft te hebben 't geen hy verboden hadt. 'T IS EEN' eigen-
" ſchap des menſchlyken aards, te haaten dien gy leedt gedaan hebt: maar de natuur van Domitianus, oover ſnel ter gramſchap, en hoe duiſterder zoo veel te onwederroeplyker, werdt nochtans, door de gemaatigtheit en voorzichtigheit van Agricola geleenight: om dat hy niet met weêrbarſtigheit, nocht met ydel ſtoffen van vryheit, de faam en doods-
" noodt tergde [3]. LAAT ZE weeten, dien 't hunne wyze is, ongeoor-
" loofde dingen voor wonder te verheffen, dat ook onder quaade Vor-
" ſten groote mannen konnen zyn: en dat de gevolghzaamheit en zee-
" digheit, zoo daar nyverheit [4] en dapperheit by is, tot dien lof toe op-
" ſtygen [5], waar toe veelen, door ſchorre ſteilten [6], maar zonder eenige
" nuttigheit des werx daar naa, met een' eerzuchtige [7] doodt, hunne ver-
43 " maardtheit gebracht hebben [8]. Het eindt zyns leevens, rouwigh [9]
Agricolaas doodt. voor ons, droef voor zijn' vrunden, liet ook niet den uitheemſchen [10] en onbekenden ter harte te gaan [11]. De gemeine man ook, en dit volk, zich met wat anders bemoeyende [12], zyn dikwyls aan zyn huis gekoomen, en hebben van hem geſprooken op de markten, en in de [13] ringen: ende niemandt, naa 't hooren van Agricolaas doodt, is blyd geweeſt, oft heeft ze terſtondt vergeeten. Het beſtendigh gerucht, dat hy door vergif onderſchept was, vermeerderde d'erbarming. Dat wy des iet bevonden hebben, zoud' ik niet darren verzekren. Wyders, geduurende alle zyn' ziekte, quamen 'er, dikwyler dan de manier is der vorſtlykheit, bezoekende [14] door boden en de voorneemſten der vryelingen, en de vertrouſte [15] der Artſen: 't zy dat zorghvuldigheit, oft onderzoek geweeſt is. Altyds, men wiſt zekerlyk, dat, op den laaſten dagh, de oogenblikken des flaauwenden, door geſtelde loopers, geboodſchapt werden; geloovende niemant, dat alzoo verhaaſt werdt,

Ni t zonder vermoeden van vergift.

Omſtandigheeden van zyn' uitgangh.

't geen

1 *Cum annuiſſet*: *naa 't aanneemen der zelve*. 2 *Proconſulari*. 3 *Fatum provocabat*: *het noodtlot uitdaaghde*. 4 *Induſtria*. 5 *Excedere*. 6 *Abrupta*. 7 *Ambitioſa*. 8 *Inclaruere*. 9 *Luctuoſus*: *rouwzaaligh*. 10 *Extraneis*: *vreemden*. 11 *Non ſine cura fuit*. 12 *Aliud agens*. 13 *Circulos*. 14 *Viſentes*. 15 *Intimi*: *innigſte*,

't geen hy met droefheit hoorde. Hy heeft nochtans eenen schyn van droefheit met gemoedt en aangezicht getoont, als een die nu buiten zorge was van 't geen hy gehaat hadt, en die lichtlyker de blydtschap ontveinzen kon dan de vreeze. 'T gingh zeker genoegh, dat, naa 't leezen van Agricolaas uiterste wil, by de welke hy Domitianus gestelt hadt medeërfgenaam, nevens zyn' allerdeughdzaamste [1] gemaalinne en trouwhartigste [2] dochter, hy zich daar in verheught heeft, als in een' eere en loflyk getuigenis [3]: zoo was 't verstandt verblindt en bedorven, door het geduurigh vlaayen, dat het niet wist, DAT VAN eenen goeden vaader, geen Vorst erfgenaam gemaakt wordt, dan die boos is. Gebooren was Agricola, als C. Cæsar ter derdenmaal Burgermeester was, op den dertienden van Junius. Hy is ooverleden, in zyn zesenvyftighste jaar, op den drie-en-twintigsten van Augustus, zynde Burgermeesters Collega en Priscus. Indien de naakoomelingen ook kennis van zyne gestalte [4] begeeren, hy is niet zoo opgeschooten [5], als voeghlyk geweest. Niet vreesachtighs [6] was 'er in de troony, bevallykheit van aanschyn schoot'er oover. Lichtlyk zoudt gy gelooven, dat hy een goedt, geirne, dat hy een groot man was. Ende hem aangaande, alhoewel daar uitgerukt, in de middelloop [7] des besten [8] ouderdooms, hy heeft, zoo veel de gloory belanght, een' ooverlange eeuwe doorgebracht. Want de WAARE goedren, die in de deughden gelegen zyn, hadt hy vervult [9]: en alzoo hy met de Burgermeesterlyke en triomflyke sieraaden verzien was, wat kon de fortuin anders daar by klampen [10]? In oovergroote rykdoomen namp hy geen' geneught, aanzienlyke waaren hem gebeurt. Laatende dochter en huisvrouw achter, magh hy schynen ook gelukzaaligh, behoudener waardigheit, bloeyender faame, zonder afbrek van maaghschap en vrundschap [11], den toekoomenden jammeren [12] ontvlooden te wezen. Want, gelyk hy by onze ooren wenschte [13], met voorzeg [14] en bedeloften [15], te duuren in dit licht der allerzaalighste eeuwe, ende Trajanus Vorst te zien; alzoo heeft hy tot eenen grooten troost zyner verschelde doodt gehadt, ontgaan te zyn dien laatsten tydt, in den welken Domitianus, nu niet by tussen vakken [16] en aamtoghten van tyden, maar met geduurigen en zoo veel

Zyn' uiterste wil. "

44 Geboorte- en sterfdag.

Gestalte des lichaams.

Lof.

Troost zyner doodt.

1 *Optimæ: beste, deegelykste.* 2 *Piissimæ: vaaderlievenste.* 3 *Judicio.* 4 *Habitum.* 5 *Sublimior: ryzigh, langh.* 6 *Metus.* 7 *Medio in spatio.* 8 *Integræ: ongezwakten, rypen ouderdooms, op 't best des leevens.* 9 *Met de waare goedren hadt hy zich zelven vervult.* 10 *Adstruere: toestaaplen,* 11 *Aan maagen oft vrunden.* 12 *Futura.* 13 *Ominabatur,* 14 *Augurio.* 15 *Votis.* 16 *Intervalla: tussenstonden.*

45 als eenen ſlagh, den Staat heeft uitgeput [1]. Agricola heeft het raadthuis
Booze tyden, dien hy met zyn ſterven ontging.
niet belegert gezien, en de Vroedtſchap beſlooten met waapenen, en in eene nederlaagh zoo veele doodtſlaagen van Oudtburgermeeſtren, zoo veeler ooveredele vrouwen ballinghſchappen en vluchten. Carus Metius werdt noch ſlechts by eene zeege geſchat, het ſtemmen [2] van Meſſallinus bulderde [3] binnen d'Albaaner hoeve, en Maſſa Bebius was alstoen verweerdert aan recht. Thans hebben onze handen Helvidius naa de karker geleidt [4], ons heeft het aangezicht van Mauricus en Ruſticus, ons Senecio met zyn onnoozel bloedt begooten. Nero nochtans trok 'er zyn' oogen af, en geboodt de ſchelmſtukken, aanſchouwde ze niet. 'T voorneemſte deel der ellenden, onder Domitianus, was het zien en 't aanſchouwt worden: als onze zuchten aangeſchreven werden [5]; als, om aan te teekenen zoo veeler menſchen bleekheden, genoegh was, dat wreede aangezicht en roodigheit, waar meede hy zich teegens de ſchaamte waapende [6]. Maar gelukkigh gy, Agricola, niet alleen van leevens doorluchtigheit, maar ook doods tydigheit. Gelyk de geenen, die by uwe jongſte redenen waaren, verhaalen, gy hebt ſtandtvaſtigh en gewilligh het noodlot ontfangen, als oft gy, voor 't deel uwes vermoogens, den Vorſte onnoozelheit ſchonkt. Maar, booven de bitterheit van 't ontrukken eens vaaders, wordt my en uwer dochter de droefheit vermeerdert, mits ons niet heeft moogen gebeuren, te zitten by uwe ziekte, u te queecken in uw verſwakken, ons te verzaadigen met uw aanſchyn, en omarmen. Ik zoude zeker ondervangen hebben uwe geboodeen en ſtemmen, die wy in 't diepſte des gemoedts te hechten hadden. Deeze is onze ſmart, deeze onze wonde: met voorwaarde [7] zoo langh eens afwezens, zyt gy, van ons, oover vier jaaren, verlooren. Van alles, zonder twyfel, beſte der vaadren, is 'er, mits 't byzitten uwer allerlievendſte gemaalinne, genoegh geweeſt t'uwer eere: met weeniger traanen, nochtans, zyt gy opgeheemelt [8], en in 't jongſte licht hebben uwe oogen iets gebrek gevonden.
Aanſpraak des Schryvers aan zyn' doodenſchoonvaader.

46 Is 'er eenige plaats voor de geeſten der deeghelyken; zoo, gelyk de wyzen het verſtaan, de groote zielen niet gebluſt worden met de lichaamen; ruſt in vreede, roep ons, uw huis, van 't zwak verlangen [9], en 't twyflyk kermen, tot de beſpiegelingh uwer deughden, om de

1 *Exhauſit.* 2 *Sententia: vonniſſen.* 3 *Strepebat: ſnarde.* 4 *Duxere: gebraght.* 5 *Subſcriberentur: heimelyk aangeſchreven werden.* 6 *Mitiebat: ſterkte.* 7 *Conditione: noodlykheit.* 8 *Compoſitus: belooken, geſchikt, uw gebeente te zaamen gebraght.* 9 *Deſiderio: naawenſchen, wederwenſchen.*

T. FLAVIUS DOMITIANUS.

Domitiaan, tyran, die, zonder mededoogen,
Tgeen Nero slechts gebood, beschoude met uw oogen;
Al wie uw wreedtheit zagh, en loosde traan of zucht,
Most, strax by u in 't oogh, om hals, of op de vlucht.

G. Brandt.

de welke nochte te treuren, nochte te kermen behoorlyk is: * laat ons liever, u, met verwonderingh, u, met onſterflyken lof, en, zoo wy 't aards weege vermogen, met naavolgingh van zeeden, eeren *. DEEZE IS d'oude eere, deeze de trouwhartigheit aller naaſtbeſtaanden. Dat zoud' ik ook uwer dochter, dat uwer huisvrouwe, voor een' les geeven [1], alzoo haars vaaders, alzoo haars mans heughenis te vieren, dat zy alle zyne werken en woorden by zich ooverwegen [2], en meer de faam en forme zyns gemoeds, dan zyns lichaams, omvaaten [3]. Niet om dat ik achte, dat men zich te verzetten hebbe teegens de beelden, die van marmor of kooper gebootſt worden: maar GELYK de aangezichten der menſchen, alzoo zyn de gelykeniſſen der aangezichten zwak [4] en ſterflyk, de form des vernufts [5] eeuwigh. De welke gy zoudt konnen houden [6] en uitdrukken, niet met eenige vreemde ſtoffe en konſt, maar zelf met uwe zeden. Al wat wy in Agricola bemint, wat ons in hem verwondert heeft, dat blyft, en zal blyven in de gemoeden der menſchen, in de eeuwigheit der tyden, de faame der dingen. Want veelen der ouden, als glooryloos en onvermaardt, zal de vergeetenis ooverſtelpen; Agricola, vermelt en naagelaaten [7] aan de naakomelingen, zal in weezen blyven [8].

Hoe men de deughtzaamen moet betreuren.

Slot des werks.

*Hier is't Latyn verdorven, en den zin magh men dus vullen. 1 *Præceperim*. 2 *Revolvant*: overwentelen, overleggen. 3 *Amplectantur*: behelzen. 4 *Vergankelyk*. 5 *Mentis*: geeſts 6 *Tenere*: vatten, aanneemen. 7 *Traditus*: overgelevert. 8 *Superſtes erit*: overdunigh weezen.

D'UIT-

D' UITGEVER
AAN DEN LEZER.

DE Geſlachtboom van den huize van Auguſtus, en die van zyne gemaalinne Livia, weleer door den geleerden Juſtus Lipſius by een gebraght, en in orde geſtelt, wordt hier by dit werk gevoegt: dewyl die aanwyzing groot gebruik heeft, en veel lichts geeft in de Hiſtorie; om daar door naader kennis en klaarder begrip te bekoomen van d' afkomſt, ſtaat, en gelegentheit eeniger doorluchtige perſonaadjen, welker deughden, daaden, gevallen en ongevallen, leven en ſterven, in de voorgaande boeken worden verhaalt, en voor de naakoomelingen ten toon geſtelt.

GE-

GESLACHTBOOM

VAN DEN

HUIZE VAN AUGUSTUS.

C. Octavius, Stedehouder van Macedonië, teelde by Ancharia zyn eerſte Vrouw ....

Octavia d'oudtſte †. † *Sueton. Aug. 4. cap.*

Eerſt getrouwt met Claudius Marcellus*, by wien zy teelde. . . . .

* *Sueton. Cæſ. 27. cap.*

1 M. Claudius Marcellus, die eerſt trouwde met Pompeja, dochter van Sextus Pompejus, en daarna met Julia, dochter van Auguſtus. Dees ſtorf jong, zonder kinderen, en van 't Roomſche volk zeer betreurt. *Tacitus* I. *jaarboek*. 3. *cap.*

2 Marcella d'oudtſte, getrouwt . . .

Eerſt met M Vipſanius Agrippa, by wien zy, naar 't getuigenis van Suetonius *, kinderen hadt, daar men geen zeeker beſcheidt van vindt.

* *Sueton. Aug. 63. cap.*

3 Marcella de jonghſte, van wiens huwlyk geen gewagh wordt gemaakt

Ten tweedemaal met Julus Antonius ‡ Africanus, zoon van den Dryman M. Antonius, die by haar teelde . . . .

‡ *Ziet van hem Tacitus in zyn* III *jaarboek*, 18 *cap. en't* IV. 44 *cap.*

L. Antonius Africanus, die te Maſſilie overleedt. (*Tacitus* IV. *jaarboek*. 44. *cap.*) Uit wien miſſchien geteelt is Sextus Africanus, van wien geſprooken wordt in 't XIII. *jaarboek. in't* 19. *cap. en in't* XIV, *en* 46. *cap.*

Ten tweedenmaale getrouwt met Marcus Antonius Dryman †, die by haar teelde . . . .

† *Sueton. Cæſ.* 27 *cap.*

1 Antonia de oudtſte † getrouwt met L. Domitius Ænobarbus, die by haar teelde . . . . .

† *Tacitus noemt haar de jonge in 't* IV. *jaarb. in 't* 44 *cap. en in't* XII *jaarboek, in 't* 64 *cap. Doch Muretus, en anderen beweeren uit Suetonius, Plinius, en Plutarchus, dat d'oudtſte Antonia met L. Domitius troude.*

1 Domitia getrouwt, meent men, met Criſpus Paſſienus. *Ziet Quinctil.* VI *boek*. 11. *cap.*

2 Domitia Lepida*. Dees troude eerſt met M. Valerius Barbatus Meſſalla, die by haar teelde . . . . . .

* *Ziet het* XII *jaarboek*. 64. *en* 65. *cap. en* XIII. 19.

Valeria Meſſallina, gemaalin van Claudius Cæſar. *Ziet Tacitus* XI *jaarboek in't* 26. 27. 31. 32. 34. 37. 38. *cap.*

Daarna trouwde Domitia Lepida ten tweeden maale met Appius Junius Silanus †, die eerſt Æmilia Lepida, Auguſtus achternicht, ſchynt ten vrouwe gehadt te hebben. Dees heeft by Domitia of by Æmilia, of uit beide, na elkanderen, geteelt . . . . . .

†*Sueton. Claud.* 29. *en* 37. *cap.*

1 L. Junius Silanus, verlooft aan Octavia. *Ziet Tacitus* XII. *jaarb. in't* 3. 4 8. *cap.*

2 M. Junius Silanus, Voorburgermeeſter van Aſia. XIII. *jaarboek*. 1. *cap.*

3 Junia Calvina, ſnaar van Vitellius, die tot de tyden van Veſpaſianus toe heeft gegeleeft. *Tacit* XII. *jaarboek*. 4. *cap. Sueton. Veſp.* 23. *cap.*

2 Antonia, de jonghſte, getrouwt met Druſus Nero Germanicus, die by haar drie kinderen teelde, (*Sueton. Claud.* 1 *cap.*) hierna te melden in den Geſlachtboom van Livia.

3 Cn. Domitius Ænobarbus, die met Agrippina, dochter van Germanicus, trouwde, (IV. *jaarboek*, 75.) en by haar teelde . . . . . .

L. Domitius Nero, den Tyran.

C. Octavius Stedehouder van Macedonië teelde by Attia †, dochter van M. Actius Balbus, en van Julia, zuster van Julius Cæsar.) zyn tweede vrouw.

† *Sueton. Aug. in 't 4 cap.*

1 Octavia de jonghste ‡ van welker huwlyk, of kinderen, geen gewagh wordt gemaakt.

‡ *Sueton. Aug. 4 cap.*

2 Octavius *, van Julius Cæsar tot een zoon aangenoomen, en Cæsar genoemt, en daarna Augustus, getrouwt met Scribonia, teelde by haar.

* *Sueton. Aug. 4 cap.*

Octavius Cæsar troude daarna met Livia Drusilla, die hy haaren man Tiberius Claudius Nero, by wien zy zwanger was, benam, doch hy teelde by haar geen kinderen. I *jaarboek.* 10 *V. L. Sueton. Aug.* 62. *cap. Tib.* 4 *cap.*

Julia, (*Sueton. Aug.* 63.) eerst getrouwt met M. Claudius Marcellus, die by haar geen kinderen hadt.

Ten tweeden maale getrouwt met M. Vipsanius Agrippa, (*Suet. Aug.* 63.) die by haar teelde . . . . . .

Ten derden maale getrouwt met Tiberius Cæsar ‡, die een kindt by haar teelde, dat jong storf.

‡ *Sueton. Aug.* 63.

1 C. Cæsar †, getrouwt met Livia, zuster van Germanicus. I. *jaarboek.* 3. IV. 40. II. 42. III. 48.

† *Sueton. Aug.* 64.

2 L. Cæsar ‡, dien tot echtgenoot was toegeschikt Æmilia Lepida, daarna getrouwt met P. Quirinius. I. 3. *jaarboek.* III. 23. *Sueton. Tib.* 49.

‡ *Sueton. Aug.* 64.

3 Agrippa Postumus I. *jaarboek.* I. 3. 4 5. 6. 53 III. 30. † *Sueton. Aug.* 64. 65. *Tib.* 22.

4 Julia, getrouwt met L. Æmilius Paulus, des Tuchtheers zoon, ‡ de by haar teelde . . . . . .

‡ *Sueton. Aug.* 64. *cap.*

1 Æmilius Lepidus, getrouwt met Drusilla, *Dio in zyn XL. boek. en Sueton. Calig.* 24 *cap.*

2 Æmilia Lepida, verlooft aan Claudius. *Sueton. Claud.* 26. *cap.* doch men twyffelt of dit dezelve zy, die met Drusus, den zoon van Germanicus, troude.

1 Nero, verlooft aan de dochter van Creticus Silanus, (II *jaarboek.* 43. *cap.*) en daarna getrouwt met Julia, dochter van Drusus. III. *jaarboek.* 29. *cap.* IV. 60. IV. 69. V. 3. *Sueton. Tib.* 54. *cap.*

2 Drusus, getrout met Æmilia Lepida. VI *jaarboek.* 40. *cap. Sueton Tib.* 54.

3 C. Cæsar Caligula, eerst getrout met Claudia, dochter van M. Silanus. (VI. *jaarboek.* 20.) en daarna met noch meer andere vrouwen. *Zie Sueton. Calig.* 12. 25.

1 Agrippina †, getrouwt met Germanicus Cæsar, die by haar teelde . . . .

† *Sueton. Aug.* 64.

4 Agrippina, eerst getrouwt met Cn. Domitius Ænobarbus. IV. *jaarboek.* 75.

Daarna, met Crispus Passienus.

Eindelyk met Claudius Cæsar.

5 Drusilla, eerst getrouwt met L. Cassius Longinus. VI. 15. *Sueton. Calig.* 24. *cap.*

Daarna met M. Æmilius Lepidus.

6 Livia, of Livilla, die ook Julia † wordt genoemt, getrout met M. Vinicius. VI. 15.

Dees, of iemant van haare zusters, heeft te vooren Quinctilius Varus tot een' man gehadt. *Seneca lib.* 1. *controv.* 3.

† *Dees werdt door last van Claudius gedoodt. Suet. Claud.* 29 *cap.*

Hier vooren wordt de ſtam van Auguſtus, en de telgen hem in bloede beſtaande, aangeweezen: 't geen nu volght toont het geſlacht van zyn gemaalinne Livia, 't welk eerſt door vermaaghſchapping en daarna door verzooning den huize van Auguſtus ingelyft.

Tiberius Claudius Nero, (*Sueton. Tib.* 4 *cap.*) getrout met Livia Druſilla, (dochter van Livius Druſus Calidianus, en daarna gemalin van Auguſtus, en Auguſta genoemt) teelde by haar twee zoonen . .

I. Tiberius Cæſar, die eerſt troude met Vipſania Agrippina †, dochter van M. Vipſanius Agrippa, en by haar teelde . . . . . † *Sueton. Tib.* 7 *cap. Ziet verder Tacit.* III. *jaarboek*, 19 *cap.*

Druſus (IV *jaarboek* 8-11 *cap.*) getrout met Livia, of Livilla (zuſter van Germanicus) die hem twee zoonen t' eender dragt baarde . .

1 Tiberius Gemellus, of de Tweeling †, door bevel van Caligula omgebraght. ‡. † *Tacit.* II *jaarboek* 84.
‡ VI *jaarboek*. 46. *en Dio Caſſ.*

2 D'andere Gemellus of Tweeling (II. *jaarboek*. 84.) wiens naam niet gemeldt wordt, jong geſtorven IV *jaarboek*. 15.

3 Iulia †, getrout eerſt met Nero, zoon van Germanicus, daarna met Rubellius Blandus, (VI *jaarboek*. 27 *cap.*) die by haar teelde . . . . . † *Dees werdt door bedrogh van Meſſallina omgebracht. Tacit.* XIII *jaarboek*. 32. 43. *Sueton. Claud.* 29 *cap.*

Rubellius Plautus (getrout met Pollutia, dochter van L. Antiſtius Vetus) door Neroos laſt gedoodt. XIV *jaarboek*. 59. XVI. 10. 11.

De tweede vrou van Tiberius Cæſar was Julia †, Auguſtus dochter, by wie hy een kindt teelde, dat jong overleedt. † I *jaarboek*, 53. III. 24. IV. 44. VI. 51. *Sueton. Tib.* 7 *cap.*

1 Germanicus Cæſar, getrout met Agrippina, (dochter van M. Vipſanius Agrippa en Julia, Auguſtus dochter) by wie hy zes kinderen teelde, boven genoemt:

2 Livilla, of Livia, getrout met Caius Cæſar (zoon van M. Vipſanius Agrippa en Julia, Auguſtus dochter) daarna aan Druſus haaren neef. II. *jaarboek*. 84. IV. 3. IV. 40. VI. 2.

II. Druſus Nero Germanicus, getrout met Antonia de jonghſte †, dochter van M. Antonius Dryman, en Octavia, boven gemeldt, by wie hy teelde . . . . . † *Sueton. Claud.* 1 *cap.*

3 Claudius Cæſar, die eerſt troude met Plautia Urgulanilla, en by haar teelde . . . . . Druſus verlooft aan Sejanus dochter. III *jaarboek*. 29.
Claudia, die van haaren vader werdt verworpen.

Zyn tweede vrou was Ælia Petina by wie hy teelde . . . Antonia †, die eerſt troude met Cn Pompejus †, en daarna met Corn. Sulla. XIII. *jaarboek*. 23. 47. XIV. 57. † XV *jaarboek*. 53 *cap.* *Sueton. Ner.* 35 *cap.* † *Sueton. Claud.* 29 *cap.*

Zyn derde vrou was Valeria Meſſallina by wie hy twee kinderen teelde

1 Octavia verlooft aan L. Silanus, en getrout met Nero; die haar verſtiet en eindelyk liet dooden. XII *jaarboek*. 3. 9. 58. *cap.* XIV. 60. 62. 63. 64 *cap.*

2 Claudius Britannicus, door Neroos bevel vergeven. XIII. 15. 16.

VERKLAARING

eeniger naamen van volken en ſteden, die in de Werken van Tacitus worden gelezen,

Geſtelt naar 't gevoelen, de bewyzen, en giſſingen van P. Cluverius, P. Ferrarius, M. A. Baudrand en andre Aardtryksbeſchryvers.

A.

ABnoba, nu genoemt *Abenow*, een berg in dat gedeelte van Germanie, dat nu Swaabenlandt wordt genoemt, in 't Graafſchap Baar, daar de Donauw zyn oorſprongk heeft.

Achaia, een landtſchap in Europa, van oudts genoemt Hellas, en nu *Levadia* en *Rumelia*. 'T was eertydts Griekenlandt in 't gemeen, 't welk verdeelt werdt in de volgende landtſchappen, Bœotia, Attica, Phocide, Locride, Doride en Megara.

Achaia beteekent ook een gedeelte van 't groot Achaia, of een byzonder Peloponneſer landtſchap, nu *hoogh Romania* genoemt. Ook verſtaan zommigen door Achaia 't geheel Peloponneſer landt, nu *Morea* genoemt.

Actium een ſtadt en uithoek of voorgeberght van Epirus (nu Albanie) nu *de kaap Figalo* genoemt, daar Auguſtus Marcus Antonius overwon.

Adiabenen, inwoonders van Adiabena, nu *Botan*, en van oudts Aſſyrie genoemt.

Adriatiſche zee, nu de golf of zee van Venetie.

Æduën: een volk in Gallie, of Vrankryk, tuſſchen de Loir en de Saone, nu het *Autunois* genoemt.

Ægæer of Ægeetiſche zee, nu d'*Archipel* genoemt, is een gedeelte van de Middelandtſche zee, tuſſchen Griekenlandt, Romanie, kleen Aſia, en 't eylandt Candia.

Æſtyen. Anderen leezen *Æſtiën:* een volk woonende tuſſchen de Wyſſel en de Finniſche zee, nu Pruiſſen en Lyflandt, daar noch een overblyfzel van den naam is in *Eſten* of *Eſtonia*, een landtſchap in Lyflandt.

Agrippinenſers, inwoonders der bouwſtadt van Agrippina, nu Keulen.

Albingaunum, een ſtadt in Liguria, nu *Albenga* genoemt, onder 't gebiedt van Genua.

Albium Intemelium, of Albintemelium, een zeeſtadt aan de Middelandtſche zee, nu genoemt *Vintimiglia*, gelegen tuſſchen Monaco en S. Remo, onder 't gebiedt van Genua.

Aleſia, nu *Alais*, *Alets*, of *Alez* een ſtadt in Languedok, aan den voet van 't geberght der Cevennes.

Aliſo, een kaſteel, of ſterkte aan de Lipſtroom nu het dorp *Elſen*.

Allobrogen, een volk van 't Narboniſch Gallie, bewoonende een gedeelte van 't Dauphiné, en van Savoyen, daar de ſteeden van Vienne, Grenoble, Geneve, Chambery, ſint Jean en Mouſtiers leggen.

Altaar der Ubiën, daarna *Bonna* genoemt. Dit 's nu de ſtadt *Bonne*, boven Keulen.

Amorgus, een der eylanden Cycladen genoemt, in d'Ægeeſche zee, 't wordt nu *Murgo* geheeten.

Amphictyonen, de gemeene landtraadt der zeeven Griekſche ſteeden, by den welken

alle hunne gemeene zaaken en geſchillen werden verhandelt en afgedaan.

Amuclaner of Amyclaner zee, zoo genoemt naar de ſtadt Amyclæ, geleegen tuſſchen Tarracina en Cajeta, in 't ryk van Napels, nu genoemt *de golf* of *zee van Gaëta*.

Andecaven, of Andegaven, inwoonders van Andegavia, nu 't landt van *Anjou*, in Vrankryk.

Anemurienſen, inwoonders van Anemurium een ſtadt in Cilicie, nu *Stalemura*, of *Scalemuro* genoemt.

Anglen, een volk ontrent de ſtroom Plava en Albis, oft Elve: bewoonende de helft van 't Hartoghdom Lunenburgh en het weſtergedeelte van 't Hartoghdom Mekelenburg.

Angrivariën, een volk woonende tuſſchen d' Eems en de Weezer.

Anſibariën, een volk eertydts woonende tuſſchen Breemen en Minden. Sommigen ſtellen hunne woonplaats ontrent Lochem in 't graafſchap Zutphen, daar het dorp *Amſſen* leit of *Anſeſtadt*.

Antipolis, nu *Antibe*, een ſtadt in Provence.

Antium, een ſtadt in Italia (eertydts de hooftſtadt der Volſcen) nu *Antio rovinato* genoemt.

Aquitanie, een gedeelte van Gallia, begrypende Guienne, Bearn, een deel van Gaſcogne, voorts Xantoigne, Perigort, Limoges, Angouleſme, en andre landen in Vrankryk.

Araviſcen, een volk dat zyn woonplaats hadt in Pannonië, aan den uiterſten oever van den Danubium, of Donauw.

Arenacum, *Arnhem*, een ſtadt in Gelderlandt.

Aricie, weleer een ſtadt in Italië, nu een kleene vlek of dorp genoemt *La Riccia*, met den tytel van Hartoghdom.

Arien, een volk, 't welk om dat het met de Romainen zich hadt verbonden, van anderen uit hunne wooningen werdt verdreven, en daarna de zeekuſt van Belgica bewoonde.

Artaxata, een ſtadt in Armenie, nu *Teflis* genoemt.

Aſciburgium, een ſtadt, gelegen tuſſchen Vetera, nu Santen, en Gelduba, nu Geldub of Gelb. 'T is nu een kleen dorp niet verre van Meurs, 't welk noch heden *Asburg* wordt genoemt, op den wegh van Nuys naar Santen.

Aventicum, hooftſtadt der Helvetien. nu genoemt *Avenches* by de Franſchen, en *Wiflisburg*, by de Duitſchen, gelegen op de grenzen van Zwitſerlandt, en aan 't lak of meir van Morat.

Aventin, een van de zeven bergen van Roome, nu genoemt *de berg van ſinte Sabina*.

Auguſta der Taurinen: nu *Turin*, een ſtadt in Piemondt, onder 't gebiedt van den Hartogh van Savoyen.

Auguſtodunum: nu *Autun*, een ſtadt in 't Hartoghdom van Borgonje.

Avionen, anderen leezen *Cavionen*: een volk ontrent de Elve: woonende in een gedeelte van het Markgraafſchap Brandenburg, van het graafſchap Danneberg, en 't Hartoghdom Mekelenburg.

B.

BAduhenna, een woudt in Vrieſlandt, nu, meent men, de Seven wolden.

Bætica, of het Bætiſch wingeweſt, een gedeelte van Spanje, 't welk nu Andaluzie en een gedeelte van Granada begrypt.

Baſtarnen, een Germaniſch of Sarmatiſch volk, woonende in een gedeelte van Poolen, ontrent de zee Euxinus, of de zwarte zee.

Batavia, het eilandt der Batavieren, 't welk van den Ryn en zee werdt omringht:

te-

te weeten van den Ryn daar zich die by Schenkenſchans in tweën deelt: behoudende d'eene arm zynen ouden naam, en wordende d'andere de Waal geheeten, die daarna ook de Merwe, en eindelyk by Rotterdam de Maas wordt genoemt, tot dat ze verby den Briel in zee loopt. Dit eylandt begreep een kleen gedeelte van 't Landt van Kleef; een gedeelte van Gelderlandt; de Provintie van Uitrecht; en een groot deel van Hollandt: met de volgende ſteeden Hueſſen in 't landt van Kleef; Tiel, Buuren, Kuilenburg in Gelderlandt; Wyk te Duurſtede, de ſtadt Uitrecht en Montfoort in 't Sticht van Uitrecht; voorts Aſperen, Heukelum, Leerdam, Vianen, Yſelſtein, Gorinchem, Nieupoort, Schoonhoven, Goude, Leyden, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Delft, en andere ſteden in Hollandt. Ook bewoonden de Batavieren eenige landen tuſſchen de Waal en Maas, en onder anderen *de ſtadt der Batavieren* (nu *Batenburg*) daar Tacitus gewagh van maakt in 't V boek zyner Hiſtori, in de 19 afdeelinge.

Van dat *Batavia* heeft ook de *Betuw*, gelegen tuſſchen den Ryn en, Waal haaren naam.

Batavodurum, nu *Duurſtede*, of Wyk te Duurſtede, in 't Sticht van Uitrecht.

Belgen, inwoonders van *Belgica*, welk landt een gedeelte van Vrankryk en Neder-duitſchlandt in zich begreep.

Bethaſien, inwoonders van een gedeelte van Brabant, ontrent het dorp Beers aan de Geete, tuſſchen de ſtedekens Halen en Leewe.

Bingium, de ſtadt *Bing* aan den Ryn.

Bithynie, een geweſt van kleen Aſia, tuſſchen Pontus en Conſtantinopelen, of de Dardanelle. Nu is 't een gedeelte van Natolie, gelegen aan de zwarte zee, en wordt *Becſangia* genoemt.

Bodotria, een ſtroom in Schotlandt, nu *Forth* of *Frith* genoemt, ook de golf van Edenburgh.

Boien: een volk uit Gallië overgekoomen, bewoonende het landt van Bohemen: en daarna, van de Marcomannen verdreven, naamenze hun woonplaats in het landt dat nu bekent is onder den naam van *Baijere*.

Bonna. Dit 's *Bonne* boven Keulen aan den Ryn. Dees ſtadt meenen zommigen dat te vooren *het Altaar der Ubiën* werdt genoemt.

Brigantien: een volk in Britannie, nu die van Jork, of die van Jork, Lankaſter, Durham, Weſtmorland en Kumberland.

Britannia, het grootſte eylandt van Europa nu Engelandt en Schotlandt.

Bructers of Bructeren: Dit was een volk 't welk zyn woonplaats hadt in het graafſchap van Sutfen, in dat van Benthem, in Saland en Twent, en een gedeelte van Drent, voorts in een gedeelte van 't Landt van Kleef, en van Weſtfaalen. Hun Landt ſtrekte zich uit tot aan de Lup of Lipſtroom, tot aan Borkelo, tot aan Hattem, tot aan den Dullaardt, en de Eemsſtroom. Anderen willen dat ze in Ooſtvrieſlandt woonden, daar noch een landtſtreek is *Brokmerlandt* geheeten.

Brunduſium, een zeeſtadt aan d'Adriatiſche zee, nu noch *Brindiſi* of *Brindes* genoemt, onder 't ryk van Napels.

Buriën, een volk woonende tuſſchen de Lygiën en Marſignen: bewoonende een gedeelte van Sileſie en Polen.

Byzantie nu *Conſtantinopolen*, of *Stamboul*.

C.

Callius, een van de zeven bergen der ſtadt Roome, nu genoemt de berg van ſint Jan.

Cæſier woudt, een boſch gelegen ten deele in 't Landt van Kleef, ten deele in dat van Weſtfalen tuſſchen Weezel en Koesfeldt.

Caledonie. Dit 's het Noorder deel van Schotlandt.

Camaloduin, of Camalodunum, een ſtadt in Britannie, nu genoemt *Maldon* in 't Graaffchap Eſſex. Eenigen verſtaan daar door Colcheſter, anderen Almondbury.

Cangen, een volk in Britannie, nu in 't Prinsdom van Walles.

Caninefaten, een volk dat een gedeelte van 't eylandt der Batavieren bewoonde, te weeten aan den oever des Ryns van Batavodurum of Wyk te Duurſtede af, tot Lugdunum of Leyden toe: begrypende 't geweſt daar nu Kuilenburgh, Yſelſtein, Montfoort, Oudewater, Woerden en der Goude leidt. Doch zommigen meenen dat de Caninifaten Kennemerlandt bezaaten.

Capitoliner bergh, een van de zeven bergen der ſtadt Roomen, nu genoemt *Campidoglio*.

Cappadocie, een koningkryk in Aſia, aan de zee van Euxinus, nu de zwarte zee.

Caprea, of Capreën, een eylandt in de Tyrrheenſche zee, nu onder 't ryk van Napels en *Capri* genoemt.

Caracaten, een volk woonende ontrent het Landt van Trier.

Carmanen, inwoonders van *Carmania*, een geweſt in Aſia, nu *Kherman* genoemt, een gedeelte van Perſie.

Catten. Dit volk bezat het landt tuſſchen de Weezer en de Zaalſtroom, dat nu de Heſſen en Duuringers bewoonen, en het Hartoghdom van Grubbenhagen, de helft van 't Bisdom van Paderborn, aan de Weezer gelegen, d'Abdy van Fulda, en een gedeelte der Hartoghdommen van Frankenlandt, en Koburg.

Cercina, een eylandt in de zee van Africa, nu onder 't ryk van Tunis, 't welk van d' Italiaanen Chercara en van de Franſchen Cercare wordt genoemt.

Chamaven. Een volk ontrent d' Eems, daar nu Saderlandt en Hemmelingerlandt is gelegen, en oock het Graaffchap Lingen en 't bisdom van Oſnabrug.

Chasvaren. Een volk weleer woonende tuſſchen d' Eems en Weezer, nu een gedeelte van 't landt van Munſter en Paterborn.

Chaucen: een volk zich van oudts ſtrekkende van de Frieſen tot de Catten toe: onderſcheiden in *Groote*, en in *Kleene* Chaucen. De *groote Chaucen* woonden van de Eems tot de Weezer, en de *Kleene* van daar tot de Elve toe. In hunne landtpaalen waaren begreepen Ooſtvrieſlandt, het Biſdom van Bremen, de Graaffchappen van Oldenburg, Delmenhorſt, Diepholt en Hoy, en het Noorderdeel van 't Biſdom Minden.

Cheruſcen: een groot volk in Germanie, bewoonende een landt dat van d' Elve werdt beſtroomt, nu begrijpende het Bisdom van Ferden, de Hartoghdommen van Lunenburg en Brunswyk, de Bisdommen van Hildesheim en Halberſtadt, het Graaffchap van Schouwenburg; en aan dees zyde van d' Elve een gedeelte van 't Bisdom Maagdenburg, ook van 't Graaffchap Danneberg, en van 't Hartoghdom Lauwenburg.

Cilicie: een landt in kleen Aſia, aan de zee, over 't eylandt Cyprus. 'T is nu een gedeelte van Caramanie.

Cimbren: weleer een groot volk, bewoonende het landt dat zich van d' Elve ſtrek-

te

te tot aan den Codaniſchen inham der zee, 't welk nu geheel Jutlandt tot aan 't Schaager rif begrijpt, met de Hartoghdommen van Sleeswyk, en Holſtein; en door Middelfart Sund van 't eilandt Funen wordt afgeſcheiden.

Comagene, een gedeelte van Syrie, tuſſchen Cilicie en den Euphraat.

Corbuloos graft tuſſchen Maas en Rijn. Dit meent men de graft te zyn die van Leyden naar Delft, en van Delft naar Maaſlandt en te Maaſlandtſluis in de Maas loopt.

Cos of Coüs, een eylandt der Middelandtſche zee, in Aſia, te deezer tydt onder 't gebiedt der Turken, en nu *Lango* en *Stanco* of *Stancou* genoemt, geleegen ontrent het landtſchap Caria, en den uithoek Gnidus, nu Aidinelli of Aldinelli.

Creta, nu *Candia*.

Cugurnen, *Cugurnen*, of *Gugernen*. Dit zyn volken woonende tuſſchen d' Ubiën en de Batavieren. 'T landt der Cugurnen begreep een groot gedeelte van 't landt van Kleef, en een deel van Gelderlandt en Gulikerlandt.

Cycladen: eylanden in d' Ægeeſche zee.

Cyrene, een zeeſtadt op de kuſt van Lybie, nu *Cairoan* genoemt.

Cythera, nu genoemt *Cerigo*, een eylandt in d' Ægeeſche zee.

Cyzicenen: inwoonders van Cyzicus, een ſtadt van Myſia, in Aſia.

D.

DAcie een Landtſchap in Europa, nu begrypende Tranſylvania, of Zevenbergen, Moldavia en Walacchia.

Dandariden, inwoonders van 't geweſt *Dandarica*, ontrent het geberght Caucaſus, in 't Noorder deel van Aſia, 't welk India van Scythia affcheidt.

Divodurum, de hooftſtadt der Mediomatricen, nu *Mets*.

Donuſa of *Donyſa*, een kleen eylandt in d' Ægeeſche zee, tuſſchen Icaria en Gyarus.

Druſus gracht. Dit 's de gracht door Druſus krygsvolk gegraven: tuſſchen Yſſeloort en Doesburgh, of noch verder, nu *d' Yſſel* genoemt.

Dulgibinen, een volk den Cheruſcen onderdaanigh, of aan hun verbonden, woonende tuſſchen de Weezer en de Eems, daar nu Dietmelle (eertydts Teutoburg) leidt, ook Langouw, Barndorp, Permont, Rentelem en Flotow.

Dyrrachium, een ſtadt van Macedonie nu *Duraſſo* of *Draſſo* genoemt.

E.

EMeritenſen, inwoonders van *Emerita*, nu *Merida*, een ſtadt in Luſitanië, of Portugaal.

Eſquiliner of Exquiliner poorte, zoo genoemt naar den berg Exquilin, een der zeven bergen van Roome.

Etrurië of Hetrurië, een landtſchap in Italie, welks grootſte gedeelte nu genoemt wordt *Toſcane*, onder Etrurie leit ook Luca; en 't landt van den Kerkelyken Staat, nu onder 't gebiedt van den Paus van Roome.

Eubœa, een Grieks eilandt, nu *Negroponte* genoemt.

Eudoſen. Een volk dat zyn woonplaats hadt ontrent de ſtranden der Zueviſche zee, nu d' Ooſtzee, ontrent daar nu de ſteden van Straalſond, Gripswalt, Wolgaſt, Anklam en Damyn leggen.

F.

FEnnen. een volk nu noch *Finnen* genoemt en hun landt *Finlandt*, behoorende onder 't Koningkryk van Sweeden.

Ferente, nu *Forenzo* genoemt: een ſteedeken in Apulie.

Fide-

Fidene, weleer een ſtadt van oudt Latium, vyf mylen van Roome, nu genoemt *Caſtel Giubileo*.

Flevum, een ſlot. Dit meent men is ſint Brandarius op 't eylandt der Schelling, en van dat Flevum komt de naam van 't Vlie. Daar ontrent laagen meeren daar Tacitus gewagh van maakt in 't I jaarboek in de 60 afdeeling: uit welke meeren men houdt de Zuiderzee ontſtaan te zyn, die weleer het lak of meer Flevus werdt genoemt.

Forum Julienſer bouwſtadt, of Forum Iulii, nu het landt van Friuli, of Frioul, in Italie.

Foſen: een volk woonende tuſſchen de Cimbren en de Cheruſcen, in een gedeelte van 't landt van Holſtein of in Ditmerſchen. Maar zommigen verſtaan daar door de Saxones, of die van Sleeswyk.

Friezen: een volk dat onderſcheyden werdt in *Mindere* of *Kleene*, en in *Meerdere* of *Groote Friezen*. De *Mindere* of Kleene *Friezen* bewoonden de landen grenzende aan 't eylandt der Batavieren, door den Ryn van hun afgeſcheiden, zoo dat ze zich ſtrekten van dees zyde van Leyden, Woerden en Uitrecht tot het Vlie toe: begrypende een gedeelte van Rynlandt, geheel Kennemerlandt, Amſtellandt en Noordthollandt of Weſtvrieslandt.

De *Meerdere* of *Groote Friezen* ſtrekten zich uit van de landen der Kleene Vriezen af langks het meer van Flevus, nu de Zuiderzee: en beſloegen Goylandt, en een gedeelte van Gelderlandt, daar nu Harderwyk en Elburg leit: ook een gedeelte van Overyſſel, daar de ſteden van Kampen, Haſſelt, Vollenhove, Steenwyk en Meppel leggen, en de helft van Drenthe: Voorts geheel Vrieſlandt tot de Eemsſtroom toe.

G.

GAllia, een voornaam gedeelte van Europa, onder 't welk het landt dat nu Vrankryk wordt genoemt wert begreepen. Tacitus maakt gewagh van *Gallia comata* 't geperruikt Gallia, van 't *Lugdunenſer Gallia*, en van 't *Narboniſch Gallia*.

Gallia comata, of 't geperruikt Gallia, begreep het Gallia, dat de Romainen *Tranſalpina*, of over d' Alpen leggende, noemden, en werdt verdeelt in 't *Aquitaniſch*, *Celtiſch*, en *Belgiſch Gallia*. Het *Belgiſch Gallia* ſtrekte van den Ryn en van de Schelde tot de Seine: Het *Celtiſch Gallia* ('t welk ook 't *Lugdunenſer* werdt genoemt) ſtrekte van de Seine tot de Garonne, en 't *Aquitaniſch Gallia* van de Garonne tot aan 't Pyrenees geberght.

Het *Narboniſch Gallia*, wordt zoo genoemt naar de ſtadt Narbonne, en begreep in zich de landen van Languedok, Provence, Dauphiné, en een gedeelte van Savoye.

Ook werdt Gallia van de Romainen verdeelt of onderſcheiden in *Gallia Cizalpina* dat is het Gallia op dees zyde der Alpen, 't welk, ook *Togata*, of getabbert wordt genoemt, om dat dees Gallien op de Romainſche wyze den tabberdt droegen. Dit lagh tuſſchen d' Alpen en den ſtroom Rubicon, en begreep het landt van Lombardie; voorts in *Gallia transalpina* bovengemeldt.

Gambriviën, een Germaniſch volk, wiens woonſtede niet bekent is. Doch zommigen ſtellen hun woonplaats ontrent Hamburgh.

Garamanten, een volk van 't binnenſte Libye, wiens landt nu *Guanguara*, *Lampta* en *Tharegau* wordt genoemt.

Geldub. Dit meent men is nu ter tydt een kleen

kleen dorp, 't welk noch heeden *Geldub* en by verkorting *Gelb* genoemt wordt: gelegen aan den oever des Ryns, negen duizend treden beneden Nuis (van oudts Noveſium) en ruim twee duizend treden boven Ordingen. Zommigen meenen, doch met minder waarſchynlykheit, dat dit de ſtadt *Gelder* is.

Gemoniën. Dit waaren trappen, (op den bergh Aventinus, aan den oever van den Tiber, te Roome) daar de lichaamen der verweezenen werden heenen geſleept.

Germanie is oudt Duitſchlandt, welks begrip, landen en volken van Tacitus in zyn Germanie wordt beſchreven, en ten zynen tyden met den Ryn en Donauw van Gallie, Rhœtie, en Pannonie, en van Sarmatie en Dacie door bergen werdt afgezondert, en de reſt van de zee omringht. Doch daarna zyn de paalen van Germanie veel verder over den Donauw en Ryn uitgeſtrekt.

Getulen, een volk in Afrika, dat geen vaſte woonplaats hadt. Eenigen ſtellen de Getulen tuſſchen Carthago en Numidie, anderen in 't Cæſarienſer Mauritanië.

Glota, een eylandt ontrent het Zuider deel van Schotlandt gelegen, nu *Arran* genoemt.

Gothinen, een volk woonende niet ver van d'Oſen, ontrent den Oder in 't geweſt van Breſlaw.

Gothonen, een volk woonende ontrent de Wyſſel, in 't landt dat nu Pomerellen wordt genoemt.

Grinnes. Zommigen houden dit Grinnes de ſtadt *Rheenen* te zyn, gelegen vier mylen van Uitrecht.

Gugernen. Ziet *Cugurnen*.

Gyarus, of *Gyaros*, een der eylanden genoemt *Cycladen*, gelegen in d' Ægeeſche zee, 't welk nu *Caloiro* wordt genoemt.

H.

HAdriatiſche zee, nu de Golf of zee van Venetie.

't Heiligh woudt: Sommigen verſtaan hier door het *Haaghſche boſch*: anderen het *Schaakenboſch*, of *Schaakerboſch* tuſſchen den Haaghe en Leyden. Maar Cluverius meent, met meer waarſchynlykheit, dat dit woudt lagh ontrent *de ſtadt der Batavieren*, of Batenburgh.

Helluſiën, een volk der Germaanen, daar men weinig kennis van heeft, woonende meent men in een eylandt boven Germanie, in de yszee, ontrent Nova Zembla.

Helveconen, een Germaaniſch volk in 't landt van Pruiſſen. Zommigen leezen *Hillevionen*, of *Eluingonen* en meenen dat de ſtadt *Elving* of Elbing in Pruiſſen van dat volk haaren naam ontleent.

Helvetien, van oudts een groot volk onder de Germaanen, of, gelyk zommigen willen onder de Gallen, woonende in een landt bepaalt met den Ryn, den Mein, en de Boheemſche bergen en boſſchen, Nu bewoonen ze Zwitſerlandt.

Heniochen, een volk woonende in 't Aſiatiſch Sarmatia, by den bergh Corax, ontrent de zee Euxinus, of de zwarte zee. Nu worden ze *Caitachen* genoemt.

Hercynier woudt, een groot boſch in Germanie, of Duitslandt, LX daghreizen lang, door langkheit van tydt meeſt om ver gehouwen, daar noch overblyfzelen van zyn de Hartz en 't Hartzwald, Swartzwald, Thuringerwald, Bohemerwald en Weſterwald.

Herminonen, een Germaaniſch volk, welks rechte woonplaats nu onbekent is. Zommige meenen dat ze in Pomeren ontrent d' Ooſtzee woonden.

Hermunduren: een volk 't welk een gedeelte van Saxen bewoonde, tuſſchen de Saalſtroom en d' Elve: ook het Prinsdom van Anhalt, en byna geheel Meiſſen, behalven dat deel dat over d' Elve leidt: ook geheel Voytlandt; een deel van 't Hartoghdom Koburg, daar de ſtadt Koburg leit; voorts het geweſt onder het Markgraafſchap van Brandenburg daar de ſteden van Kulmbach, Kronach, en Pareut leggen, een kleen deel der Opperpalts, het landt van Neurenberg en een gedeelte van Swaabenlandt.

Hiberen of *Iberen*: een volk in Aſia, ontrent Armenie, nu genoemt *Georgie* en ook *Gurgiſtan*.

Hibernie, nu *Yrlandt*.

Hiſpalienſen, inwoonders van de ſtadt *Hiſpalis*, nu *Sevilje*, in Spanje.

Horeſten, een volk in kleen Britannie of Schotlandt, in 't geweſt daar nu Brechin en Forfair leit. Doch zommigen ſtellen hunne woonplaats ontrent Erkedale.

Hypæpenen, inwoonders van Hypæpa, een ſtadt in Lydie.

Hyrcanie, een landtſchap van Perſia, of onder 't gebiedt der Perſiaanen, in 't geweſt daar nu de ſteden Talebrota, Carta en Tape leggen. Anderen ſtellen hunne woonplaats omtrent Tabareſtan, Gilan, en Gorgian.

I.

IAzygen, of *Jázyger Sarmaten*, een volk van 't Europiſch Sarmatia, woonende in een gedeelte van 't Poolſch Pruiſſen.

Ibeeren, inwoonders van *Iberia*, of Spanje, 't welk *Iberia* werdt genoemt naar den ſtroom *Iberus*, nu *Ebro*, die door oudt Caſtilje, Aragon, en Navarra, en Catalonie by Dertoſa of Tortoſa in de Middelandtſche zee loopt.

Icenen, een volk in Britannia, nu Engelandt, 't welk zyn woonplaats hadt in 't Graafſchap van Eſſex, of zoo anderen meenen in 't Hartoghdom van Norfolk.

Idiſtaviſo of *Idiſtavis*, een veldt daar de ſlagh tuſſchen Germanicus en Arminius geſchiede, geleegen tuſſchen de ſteeden Minden en Oldendorp.

Ilienſen: inwoonders van *Ilium* of *Troje*, een ſtadt in kleen Phrygie door de gedichten van Homerus vermaardt.

Illyrie, een groot landtſchap in Europa, aan d' Adriatiſche zee, over Italie, begrypende Slavonie, Dalmatie, en andre aangrenzende landen, zoo dat het zich uitſtrekte tot aan Iſtrie, Hongarie, en Macedonie. Zommigen meenen dat het ook begreep een gedeelte van Hongarie, van Ooſtenryk, van Steyrmark, Tirol en Swabenlandt.

Ingævonen, een volk in Germanie dat zyn woonplaats, meenen zommigen, in Saxen hadt.

Intemelium een zeeſtadt in Ligurie.

Interamna, nu *Terni*, een ſtadt in 't geweſt van Italie dat men Umbria noemt.

Iöniſche zee, een gedeelte der Middelandtſche zee, tuſſchen Sicilie en Epirus, ook Peloponneſus of Morea.

Iſtævonen, inwoonders van een groot gedeelte van Germanië, van welker rechte woonplaats men geen zeeker beſcheidt vindt.

Ituræen, inwoonders van *Ituræa*, een geweſt in Paleſtina, of 't Joodtſche landt.

Juho-

Juhonen: Een volk woonende, meent men, in 't zuider deel van 't Bergslandt, en in 't geweſt dat nu Weſterwald wordt genoemt.

L.

LAngobarden, een volk in Germanie, woonende in een gedeelte van het Markgraafſchap Brandenburg, en van 't Bisdom Maaghdenburgh. Anderen ſtellen hunne woonplaats ontrent de ſtroom Suevus of Spree in 't Hartoghdom van Mekelenburgh.

Lanuvium: weleer een ſtadt in Italie tuſſchen Alba, Aricie, Ardea en Velitra, nu een kleen ſteedeken of vlek genoemt *Indovina*.

Latium: van oudts een voornaam gedeelte van Italie, in 't welk ook Roome was geleegen.

Lemovien: een Germaniſch volk, woonende in 't Ooſter deel van Pomeren, aan d' Ooſtzee, tuſſchen den Oder en Pruiſſen.

Leptinen: inwoonders van Leptis, nu noch *Lepide* of *Lebeda* genoemt, een zeeſtadt van Afrika, in 't geweeſt van Tripoly.

Leuken: een volk van 't Belgiſch Gallia, woonende in 't geweſt daar nu Toul leit aan den Moezel.

Lingonen: een volk en ſtadt in 't Celtiſch Gallia, nu genoemt *Langres*, een Biſſchoplyke ſtadt in Champagne.

Longobarden, of Langobarden. Ziet Langobarden.

Lucanie: een landtſchap in Italië, nu behoorende onder 't ryk van Napels, en begrypt nu 't landt Baſilicata en een gedeelte van Kalabrie.

Lugdunenſen: een volk in 't Celtiſch Gallia, zoo genoemt naar de ſtadt Lugdunum, nu *Lyon*. in Vrankryk.

Luſitanië: een volk in Hiſpania, begrypende een gedeelte van Spanje en Portugaal.

Lycië, een landt in Aſia, tuſſchen Karia en Pamphylia, nu genoemt Aidinelli of Aldinelli.

Lydia: een landt in Aſia, tuſſchen Iönia en Phrygia, nu wordt het *Karaſia* genoemt.

Lygien: een Germaniſch volk woonende in Sileſie.

M.

MAgneten, inwoonders der ſtadt Magneſia, een ſtadt in Lydie, by den bergh Sipylus, nu *Maniſſa* genoemt.

Magontiakum. Nu de ſtadt *Ments*.

Manimen. Eenige verſtaan daar door het volk van 't graafſchap Mainsveldt, of Mansveldt, in Saxen.

Marcodurum nu de ſtadt *Duuren* in Gulikerlandt, tuſſchen Aken en Keulen.

Marcomannen, een Germaniſch volk, dat eerſt in Moravie en daarna in Boheeme woonde.

Marden: een volk in Aſia, op de grenzen van Armenie en Medie. Anderen ſtellen hunne woonplaats in Hyrcanie.

Marſacen, een Germaniſch volk, woonende op de Veluw, tuſſchen Wyk te Duurſteede en Hattem.

Marſen: Een volk bewoonende een gedeelte van Weſtfaalen tuſſchen Munſter en Paderborn.

Marſen, een volk in Italie, nu noch *Marci* genoemt, weleer onder 't gebiedt der Samniten.

Marſignen: een Germaaniſch volk, woonende ontrent de Marcomannen en by den Oder.

Maſſilië: nu *Marſeilje* in Provence.

Mattiacen, een gedeelte der Katten, die hun woonplaats, meent men, hadden aan d'overzyde van Ments: in de Wetteraw, of tuſſchen Frankfurt, Marpurg en Coblentz. Sommigen meenden dat de *Mattiacen* inwoonders waaren van Zeelandt, of van Walcheren en d'andre Zeeuwſche eylanden. Maar anderen beweeren, met meer waarſchynlykheit, dat de *Toxandren*, een Germaniſch volk, de Zeeuwſche eylanden, en ook de landen van Overflakkee, Goeree, en 't landt van Voorn, tuſſchen de monden van de Schelde en de Maaze bewoonden.

Mattium, hooftplaats der Catten, nu *Marpurg* in Heſſen.

Mauritanie: een landtſchap in Africa. Nu de ryken van Algiers, Marokko en Fez, of een gedeelte van Barbarie.

Meden: inwoonders van *Medie*, een groot Koningkryk in Aſia, tuſſchen Armenie, Parthia en Hyrcanie, nu ten deele *Servan* genoemt, en ſtaande onder 't gebiedt des Konings van Perſie.

Mediomatricen: een volk in 't Belgiſch Gallia, woonende in een gedeelte van Lotharingen, en in de Palts aan dees zyde van den Ryn, en in de neder-Elſats: welker Hooftſtadt was Divodurum, nu Mets.

Melitene, een ſtadt in kleen Armenie, aan den Euphraat.

Menapien: een volk bewoonende een gedeelte van Brabant, tuſſchen de Maas, de Demer en Schelde, ook 't landt daar Sevenbergen en Geertruidenbergh leit; voorts een gedeelte van Gelderlandt en Keulslandt aan dees zyde des Ryns.

Meſopotamie, een landt in Aſia, zynde een gedeelte van Aſſyrie. Nu wordt het *Diarbek* genoemt.

Meſſeniers, inwoonders van Meſſene, nu *Moſeniga* genoemt, een ſtadt in Peloponneſus, nu Morea.

Mevanië, een ſtadt in Umbrie, nu *Bevagna* genoemt.

Mileſiers, een volk van Caria of Iönie, in Aſia, welker ſtadt was *Miletus*.

Minturnen, een ſtadt in Italie by de mondt van de ſtroom Liris, nu gantſch vergaan, en genoemt *la Barca del Garigliano*.

Miſene, een zeeſtadt in Italie twee mylen van Baia in Campania.

Mœſië, een groot landtſchap in Europa, aan den Donaau- of Iſter-ſtroom, 't welk nu begrypt de landen van Bosna, Servia, Bulgaria en Moldavia. 'T werdt door de ſtroom Ciabrus, of Morava, in tween gedeelt.

Mona: een eylandt in d'Yrſche zee op de Weſtkuſt van Engelandt, nu *Angleſey* genoemt.

Morinen, een volk van 't Belgiſch Gallia, woonende in een gedeelte van Picardie, Artois en Vlaanderen. Hun hooftſtadt was daarna Teruanna of Terouanne.

Moſcenen. Anderen leezen Moſternen, inwoonders van *Moſtene*, een ſtadt in Lydia.

Muſulanen, een volk in Afrika.

Mutina, een ſtadt in Italie, weleer onder Gallia togata, nu *Modena* genoemt.

Myrina, nu *Marhani* genoemt, een zeeſtadt van Aſia in Æolia, 't welk nu *Sarcum* wordt geheeten.

N.

NAbalia. Zommigen ſtellen dat 'er niet alleen een ſtadt maar ook een ſtroom geweeſt is, die Nabalia werdt genoemt: te weeten de ſtadt Doesburg, en ook d'Yſſel.

d'Yſſel, of dat deel van den Yſſel dat voorby Doesburg loopt, en meent men dat de brugh, daar Tacitus in 't einde van 't V boek zyner Hiſtorie gewagh van maakt, ontrent Doesburgh lagh.

Nabateën, een volk van Arabie.

Naharvalen, een Germaniſch volk, behoorende onder de Lygien. Ziet Lygien.

Narbonenſer Gallia. Ziet Gallia.

Nariſcen, een Germaniſch volk, woonende in de Bayerſche Palts, en in 't Landtgraafſchap Leuchtenbergh.

Narnia, een ſtadt in Umbrie.

Nave, een ſtroom, die nu noch de *Naha* of *Nats* wordt genoemt, en by Bingin den Ryn loopt.

Nauport: een ſtadt gelegen op een ſtroom van den zelven naam, in 't landt van Krain, niet verre van de ſtroom Savus. Nu meent men werdt die ſtadt *klein Laubach* geheeten.

Naxus, een der eylanden Cycladen genoemt, in d' Ægeeſche zee.

Neneten, een Germaniſch volk in 't geweſt van Spier.

Nervien, een volk van 't Belgiſch Gallia, uit de Germanen geſprooten, bewoonende een gedeelte van 't landt van Naamen, van Heenegou, van 't landt van Kameryk en van Picardie, te weeten ontrent Chapelle en Tiraſſe, en Maubert Fontaine.

Niſibis, een ſtadt in Meſopotamie, nu *Nisbin* genoemt.

Noricen, inwoonders van *Noricum* een gedeelte van Illyrië, woonende in 't Weſter deel van Ooſtenryk, in 't landt van Steyrmark, Krain, Carinthien of Karnten, ook Tirol, en een gedeelte van Bayeren.

Noveſium, een ſtadt der Ubien, nu *Nuys* genoemt, in 't Landt van Keulen.

Nuithonen, een Germaniſch volk, bewoonende een gedeelte van de Mark Brandenburgh, ontrent de ſteeden Prentzlow, Templin, en Nieuw Angermund, ook een gedeelte van Mekelenburgh by Forſtenſee, en van Pomeren by Gartz.

O.

OCeaan, de groote zee, die naar de geweſten en landen, daar ze zich heenen ſtrekt, verſcheide benaamingen heeft.

Ophenſen, een volk in Africa.

Opitergium, een ſtadt in Italie, nu genoemt *Oderzo*, onder 't gebiedt van Venetie.

Orcaden: eylanden in de Noordtzee, ten Noorden van Schotlandt, nu *Orkney* genoemt.

Ordovicen, een volk in Britannie, woonende in 't Noorder van 't Prinsdom Walles, of ontrent Barwyk, op de grenzen van Schotlandt.

Oſen: Een volk 't welk een gedeelte van het geweſt daar nu Sileſie leit, ontrent de ſteeden Oppelen, klein Glogaw, Ratibor, Troppa, en Neyſſe, en een gedeelte van Poolen, bewoonde.

Otriculum, of Ocriculum, een ſtadt in Umbrie.

Oxionen, een volk weinig bekent, woonende, meent men in een eylandt boven Germanie in d' yszee, ontrent Nova Sembla.

P.

PAlatynſche bergh, een der zeeven bergen van Roome, nu noch genoemt *Monte Palatino*.

Pandataria, een eylandt in de Tyrrheniſche zee, niet verre van Cuma. 'T wordt nu genoemt *Palmarola*.

Pannonie, een groot landt ontrent den Donauw, begrypende een gedeelte van Oostenryk, van Hongarie, van Steyrmark, van Carinthen, en van Sclavonie.

Parthen, een volk woonende in *Parthia*, een Landtschap van Asia: geleegen tusschen Meden ten Westen, en Aria ten Oosten; en tusschen Persie ten Zuiden, en Hyrcanie ten Noorden: begrypende ten tyden der Romainen veele landen, die eertydts onder 't gebiedt van de Persen stonden. Nu wordt dit landt *Arak Agiani*, of *Erak* en *Terak* genoemt: ook *Jexdi* en *Corasan*.

Patavium, nu *Padue*, een stadt onder 't gebiedt van Venetie.

Peloponnesus, nu *Morea* genoemt, een half eylandt in Griekenlandt, in 't welk verscheide landtschappen begreepen waaren: als Achaie, Elis, Messenia, Arcadia, Laconia en andere: ook de steeden Corinthen, Messene, Lacedæmou, of Sparta en Argos.

Peucinen, waaren Germanen of Sarmaten, woonende, meenen zommigen, in Roodt-Ruslandt of Kleen-Ruslandt, een landtschap in 't Zuiderdeel van Poolen. Anderen stellen hunne woonplaats in Podolie.

Philippen, een stadt in Macedonie, waar ontrent de Philippische velden leggen, door de neederlaaghe van Cassius en Brutus vermaardt.

Phippopolis, een stadt in Thracie, of Romania, die by de Turken *Filebe* wordt genoemt.

Picenum, een landtschap in Italie, nu genoemt *la Marca d' Ancona*.

Placentie, nu *Piacenza* genoemt, een stadt van oudts behoorende onder *Gallia togata*, nu onder Italie, en onder 't gebiedt van den Hartogh van Parma.

Planasia, een eylandt in de Tyrrhenische zee, op de kust van Toscanen nu *Pianosa* genoemt.

Men leest ook van een *Planasia* op de kust van Provence, nu *'t eilandt van Sinte Margriete*.

Pontus, een Koningkryk in Asia, aan de zee Euxinus, nu de Zwarte zee, tusschen Cappadocië en Armenië.

Propontis enghte, een zee tusschen Europa en kleen Asia, nu genoemt *Mar di Marmora*.

Preneste, of Prænestе, nu *Palestrina* genoemt, een stadt in Italie, onder 't gebiedt van den Paus.

Q.

QUaden, een volk, dat zich strekte van den Donauw tot in Moravie, woonende ontrent de steeden Olmits, Brin, Znaim, en Kalmintz, een vlek in Oostenryk.

Quiriten, een benaaming der Romainen.

R.

REatinen, inwoonders van *Reate*, een stadt der Sabinen, nu in Umbrie, onder 't gebiedt van den Paus, niet ver van 't ryk van Napels.

Regium Lepidum. nu *Reggio*, een stadt en Hartoghdom in Italie, onder 't gebiedt van Modena.

Remen, een stadt en volk in 't Belgisch Gallia, nu *Reims* in Champagne, tusschen Parys en Mets.

Reudignen, een Germanisch volk, in een gedeelte van den Mark Brandenburgh, daar nu de steeden Havelberg, Rappin, en Prutzwalk leggen.

Rhætie, een volk woonende ontrent de Boden-

denzee in 't landt der Griſons, of Grauwbunters, en andre landen.

Rheginenſer ſtadt, eertydt *Regium Julium*, en nu Reggio of Rezzo genoemt, gelegen in 't ryk van Napels, in Calabria, aan d'Enghte die Italie van Sicilie affcheidt, genoemt het Faro van Meſſina, recht over Meſſina.

Rhoxolanen, een Sarmatiſch volk, woonende, meent men, in een gedeelte van het Noorder Tartarie en 't Zuider Moskovie.

Rigodulum, nu een dorp *Rigol* genoemt, aan de Moezelſtroom, ruim drieduizend paſſen beneden Trier, over het ſtedeken Pfaltz.

Rugien, een Germaniſch volk, woonende aan d' Ooſtzee in een gedeelte van Pomeren, en in een hoek van den Mark Brandenburgh, daar nu de ſteeden Stargard, Golnow, Wollyn, Cöſlyn, voorts Tramborg, Falkenborg en Schöffelbeen leggen. Van dit volk, meent men, heeft het eylandt *Rugen*, dat zy naa de tyden van Tacitus bemaghtigden, zynen naam ontfangen.

S.

SAmniten, een volk in Italie, zoo genoemt naar 't landt *Samnium*, nu bekent onder den naam van *l' Abruzzo*.

Santonen, een volk in 't Aquitaniſch Gallie, welks landt nu *Xantoigne* of *Santonge* wordt genoemt, gelegen tuſſchen Poictou en Guienne in Vrankryk.

Sardianen, zoo genoemt naar de ſtadt *Sardis*, geleegen in Lydia.

Sarmaten waaren van oudts inwoonders van twee landtſchappen Sarmatia in Europa, en Sarmatia in Aſia.

Sarmatia in Europa, begrypt nu een groot gedeelte van Poolen, Moskovie, en andre aangrenzende Landen, ten deele onder 't gebiedt van den Turk.

Het Aſſatiſch Sarmatia heeft de Caſpiſche zee in 't Zuiden, de Noordt zee in 't Noorden, Scythie in 't Ooſten, en 't Europiſch Sarmatia in 't Weſten. Het begrypt nu eigentlyk een gedeelte van Moskovie, en 't Moskoviſch Tartarie, de landtſchappen van Dwina, Condora, Petzora, Premski, Samojeden, Siberie, Viatka, Aſtracan, en Bulgarie.

Scythen, een groot volk in 't Noorder deel van Aſia, bewoonende het meeſte deel van Tartarie, en verſcheyde andre landen in Aſia, en in Europa.

Semnonen. Dees reekenden zich onder de Sueven, en bewoonden het deel van Poolen dat tuſſchen de Warte en den Oder leit; het Hartoghdom van Kroſſen, een deel van Sileſie, daar de ſteeden van Glogauw, Sagan, Sprottauw en Soraw leggen: de Lausnits, een deel van de Mark Brandenburgh, en 't Prinsdom van Anhalt, met een gedeelte van Saxen, en Meiſſen over d' Elve.

Sequanen, een volk van 't Lugdunenſer Gallia, bewoonende het graafſchap van Borgonje, d'opper Elſas en andre landen. Zommige ſtellen hunne woonplaats, doch buyten ſchyn van waarheit, ontrent de *Seine*, die van oudts *Sequana* werd genoemt.

Siluren, een volk in Britannia, woonende in 't Prinsdom Walles, of zoo anderen meenen in 't geweſt van Wenceland.

Sinueſſa, een ſtadt in 't landt van Campanie, in Italie, daar nu Rocca di Mondragone leit.

Sitonen, een volk der Sueven, woonende ontrent de Suionen, in Noorweegen.

Stœchaden, eylanden in de Middelandtſche

zee

zee, nu genoemt d'eylanden van Hieres, op de kuſt van Provence.

Suardonen, een volk ontrent de Zueviſche zee, nu d'Ooſtzee, in dat geweſt daar nu Stettin, Paſewalk en Ukermünde leit.

Sueven, een groot volk, 't welk bewoonde een gedeelte van 't heedendaaghſe Swaabenlandt en d'Opperpalts, Voitlandt, Misnen, Opperſaxen, Boheemen, een gedeelte van Ooſtenryk en Hongarie; voorts Moravie, Sleſie, en Polen aan dees zyde van de Wyſſel, het Hartoghdom van Mekelenburgh, en andere aangrenzende landen.

Sueviſche zee, nu d'Ooſtzee genoemt, geleegen tuſſchen Zweeden, en Pomeren, Pruiſſen en Lyflandt.

Sugambren, of *Sicambren*, die ook *Sigambren* worden genoemt. Zommigen verſtaan dat hun landt begreep een gedeelte van Weſtfalen, tuſſchen de Lipſtroom en de grenſen van Heſſen, de helft van Bergslandt, het graafſchap van der Mark, en een deel van 't Kleefslandt over den Ryn. Anderen meenen dat ze 't landt van Gelder tuſſchen Ryn en Maas bewoonden.

Suionen, een volk woonende in 't geweſt van Noorwegen, ontrent Anſlo.

T.

TAnfank of de tempel van Tanfank. Dees tempel ſtondt in 't Landt der Marſen in Weſtfaalen. *Zie Marſen*.

Tanfana was een Godt of Godin der Germanen, die de Droſſaardt door 't woordt *Tanfank* vertaalt, om dat de Germaanen daar door *Th' anfang*, of *het Beginſel*, meent men, verſtonden.

Tauren, een volk woonende in *Thaurica Cherſoneſus*, tuſſchen de zee van Euxinus, of de Zwarte zee, en Sarmatie, nu *kleen Tartarie*, of *het Tartarie van de Krim*. De Tauren plaghten ook *Tauriſche Scythen* genoemt te worden, nu zyn 't een gedeelte van de Tartaren.

Tauriner bouwſtadt, nu *Turin* genoemt, een ſtadt in Piemont, onder 't gebiedt van den Hartogh van Savoyen.

Temnien, inwoonders van een ſtadt in Aſia.

Tenctteren, een volk woonende nevens den Ryn, en beſlaande het landt, dat nu een gedeelte is van 't Graafſchap van der Mark, en daar in de ſteden van Keiſerswaardt, Duſſeldorp, Solingen, Lennip, en Steinbach leggen: ook een gedeelte van het Graafſchap van der Lip, en dat deel van Weſtfaalen dat tuſſchen de Graafſchappen van der Lip, Mark en Waldek, en het Biſdom van Paderborn leit, en daar onder de ſteeden Giesken, Ruden, Arensberg, Werle en Menden behooren.

Termeſtinen, een volk in Hiſpanie, zoo genoemt naar de ſtadt *Termes*.

Teutoburg, een ſtadt, of kaſteel, vermaardt door de nederlaage van Varus met zyn dry Keurbenden, daar ontrent verſlaagen, nu genoemt *Dietmelle*, een ſteedeken geleegen in 't landt en byna bezuiden de ſtadt Lemgouw, niet wydt van den oorſprongk der Lems en Lippe, by de grenzen van 't Biſdom Paderborn.

Teutonen, een Germaniſch volk, naabuuren der Cimbren, woonende in d'eylanden van Zeeland en Funen in Denemarken. Van dat woordt Teutonen, meent men komt de naam van Duitſchen.

Thala, een ſtadt in Africa.

Theſſalen, inwoonders van *Theſſalia*, een landt geleegen tuſſchen Macedonie en Achaie.

Thra-

Thracie, een groot landt in Europa, aan de zee Euxinus of de Zwarte zee, en aan d'Ægeesche zee, door d'enghte Propontis, of Mar di Marmora, van Asia afgescheiden. In dit Thracie, nu *Romania* genoemt, leit nu de groote stadt Constantinopolen.

Thubuscum, een stadt in Afrika of Mauritanie.

Thyle, of *Thule*, nu Yslandt, een eylandt in de Noordtzee.

Tibur, nu *Tivoli* genoemt, een stadt in Italie, in 't landtschap Campagna di Roma.

Ticinum, een stadt in Italie, nu *Pavia* genoemt, in 't Hartoghdom van Milanen.

Tingitaner wingewest. Dit wordt zoo genoemt naar de stadt *Tingis*, nu *Tanger*, in Africa, geleegen aan de Straat van Gibraltar, niet ver van de Spaansche zee.

Tolbiak. Dit 's nu het steedeken *Zullich*, of *Zulpich*, in Gulikkerlandt, doch behoorende onder 't Aartsbisdom Keulen.

Trevirs of *Treveren*, die van *Trier*.

Triboken, een volk eertydts woonende in der Elsas, ontrent Straatsburgh.

Tubanten, een volk 't welk ontrent den Eems woonde, in een gedeelte van Westfaalen by Bentlage.

Tusculum, weleer een stadt in Italie of oudt Latium, nu *Frascati* genoemt, en geleegen in 't landtschap Campagna di Roma.

Tuscen, een oudt volk in Italie, bewoonende het landtschap *Tuscia* nu *Toscane*.

V.

VAda, een stadt der Batavieren, nu *Wageningen* in Gelderlandt.

Vandalen, een Germanisch volk, woonende aan d'Oostzee daar 't Hartoghdom Mekelenburgh leit, 't welk eertydt *Vandalia* werdt genoemt. Zommigen stellen hunne woonplaats aan d'Oostzee, tusschen 't Hartoghdom Cassuben en de Heerlykheit Lauwenburgh, by 't landt van Pruissen.

Vangionen, een volk in Germanië, in het het landt daar de stadt Worms leit, in de Nederpalts tusschen Ments en Philipsburgh.

Varinen, een volk woonende ontrent de Zuevische zee, nu d'Oostzee, ontrent Rostok.

Ubien, een volk bewoonende byna 't geheele landt van Keulen en het meeste gedeelte van Gulikerlandt.

De stadt der Ubien is *Keulen* en 't Altaar der Ubien *Bonne*.

Velabrum, een wyk der stadt Roome by den bergh Aventinus.

Veneden, een volk woonende, meenen zommigen, in of ontrent Littouwen.

Veneten, een volk van 't Celtisch of Lugdunenser Gallie, daar nu de stadt *Vannes* leit in Bretaigne.

Verulamium, een stadt in Britannie, of Engelandt, nu een vlek aan den Teems by sint Alban, *Verulam* genoemt.

Vetera, of *Vetera castra*, het *Oudt leger* nu de stadt *Santen* in 't landt van Kleef.

Viennenser: inwoonders van *Vienna* een stadt in 't Narbonisch Gallie. nu noch *Vienne* genoemt, geleegen in 't Dauphiné, in Vrankryk.

Vindelicen, een volk in Germanie, woonende aan den Donauw, in een gedeelte van Bayeren, van Swabenlandt, en Zwitserlandt, daar nu Arbou, Augsburgh, Bregenz, Guntzburg, Memmingen en andre steeden leggen.

Vindonisse, een stadt of Romainsche legerplaats in Helvetie, nu genoemt *Windisch*,

een dorp in Zwitſerlandt, tuſſchen Zuurich en Baſel.

Umbrie, nu *l' Ombria* genoemt, een landtſchap in Italie.

Vocontien, een volk in 't Narboniſch Gallie, woonende in 't Dauphiné, of ontrent Die en Vaiſon.

Volcen, een volk van oudts in Italie, welker hooftſtadt Antium was.

Urbin, een ſtadt in Umbrie, draagende haaren ouden naam.

Uſipien, of *Uſipeten*. Een volk woonende aan den Ryn, ontrent de Lipſtroom. in dat gedeelte van Munſterlandt daar nu de ſteeden van Olſen, Halteren, Dulmen, Gemen, Borken en Boekholt leggen: voorts in 't Graafſchap Rekelinkhuizen, en 't naaſte deel van 't Graafſchap van der Mark, daar de ſteeden van Dortmond, Kaſtorp, en Eſſen onder behooren.

Z.

ZEugma, een ſtadt in Syrie.

BLADT-

BLADTWYZER
VAN
C. CORNELIUS TACITUS
WERKEN.

De letter H *beteekent de Hiſtorien*, G *het boeksken van de Germaanen*, A *het leeven van Agricola, en al 't geene daar geen letter is bygevoeght, ſtaat op de Jaarboeken. Voorts wordt door 't eerſte getal het boek, en door 't tweede het capittel, of de verdeelingh des boeks, aangeweezen.*

A.

Aanbrengers. Ziet Wroegers.
Aanſpraak. Ziet Redeneering.
Aanzeggen des doodts. XII. 65. XV. 61.
Aarde, ons aller moeder, van de Germaanen als een Godin geëert. G. 40.
Aardtbevinge. II. 47. IV. 13. XIV. 27. Te Romen. XII. 43. Te Apamea. XII. 58. In Campanië. XV. 22.
Abbarus. XII. 12. Valt van Meherdates af. XII. 14.
Abdageſes. VI. 36. Wordt van de voornaamſten van 't Ryk gehaat. VI. 43. Zyn groot gezag. VI. 44.
Abdus. VI. 31. Sterft. VI. 32.
Abnoba, een berg. G. 1.
Abudius Ruto verweezen en ter ſtadt uitgedreven. VI. 30.
Aceronia. XIV. 5.
Acerronius. VI. 45.
Achaja wordt van het Voorburgermeeſterlyk gebiedt verſchoont. I. 76. Wordt by het wingeweſt Mœſie gevoeght. I. 80. Is een vermaakelyk landtſchap. III. 7. Wordt door aardtbeevinggekrenkt. IV. 13. Door 't gerucht van den valſchen Druſus ontruſt. V. 10. Van Nero geplondert. XV. 45. Is voor den valſchen Nero bevreeſt. H. II. 8. Heeft tot Schout Poppæus Sabinus. I. 80. V. 10. Atidius Geminus. IV. 43.
Achajers. VI. 18.
Achemenes. XII. 18.
Achtbaarheit der Vroedtſchap wordt door veele tegenſprekingen gekrenkt. XIV. 43. Verſtrekt den oorlogsman in plaats van welſprekentheit. XV. 26.
Achterveſten der ſtadt Roma worden door Claudius vergroot. XII. 23. Zyn eerſt van Romulus geſticht, en daarna vermeerdert. XII. 24.
M. Acilius, Burgermeeſter. XII. 64.
Acilius Aviola. III. 41.
Acilius Strabo te recht gevordert. XIV. 18.
Acratus laat zich gebruiken om eenighe wingeweſten te plonderen. XV. 45. XVI. 23.
Acte, een dienſtmaaght, daar Nero op verſlingert. XIII. 46. XIV. 2.
Actianus. H. IV. 41.
Actium. H. I. 1.
Actiaſche ooverwinning. I. 3. II. 53. III. 55. IV. 5.
Actiaſche keurbenden. I. 42.
Actius, de Hondertman, wordt geſtelt om op den jongen Druſus te paſſen. IV. 24.
Acutia. VI. 47.
Addua, een ſtroom. H. II. 40.
Adel moet onder de middelmaatige zaaken getelt worden. H. IV. 5.
Aderen worden Plautus Silvanus om den moordt van zyn huisvrouw geopent. IV. 22. Ook Calpurnius Galerianus. H. IV. 11. Ook C. Petronius. XVI. 19. Ook Seneca. XV. 63.

Aderen ſnyden zich zelven af Pomponius Labeo en zyn echtgenoot. VI. 29. Sext. Veſtilius. VI. 9. L. Arruntius. VI. 48. Val. Aſiaticus. XI. 3. Aminius Rebius. XIII. 30. Torquatus Silanus. XV. 35. C. Piſo. XV. 59. Vetus, zyn ſchoonmoeder en dochter. XVI. 11. Annæus Mella. XVI. 17.
Adgandreſtius, Vorſt der Catten. II. 88.
Adiabenen. XII. 13. Hun landt wordt van Tigranes verwoeſt. XV. 1.
Adrana, een rivier. I. 56.
Adrumeten. H. 4. 50.
Advocaten beſchuldight. XI. 6. Voorgeſprooken. XI. 7.
Æduën. II. 25. III. 40, 45, 46. H. I. 51, 64. H. II. 61. H. IV. 17.
Æetas. VI. 34.
Ægeiſche zee. V. 10. Haar eilanden. XV. 71.
Ægea, een ſtadt in Cilicie. XIII. 8.
Ægeaten. II. 47.
Ægypten wordt beſchreeven. H. I. 11. Leit dicht by 't Joodtſche landt. H. V. 6. Is oovervloedig van lyftocht. H. III. 8. Kan Roomen door honger dwingen. H. III. 48.
Ægyptenaaren zyn bygeloovig. H. IV. 81 Eeren onredelyke dieren. H. V. 5. Balzemen de doode lichaamen. H. V. 5.
Ægyptiſche letteren. II. 60. III. 14. Ægyptiſche Godtsdienſten uit Roome gebannen. II. 85.
Ælia Petinia wordt van Narciſſus voorgedraagen om met Claudius te trouwen. XII. 1.
Ælianus Pompejus uit Italië gebannen. XIV. 41.
Ælius een vrygelaaten ſlaaf. XIII. 1.
Ælius Gallus. V. 8.
Ælius Gracilis. XIII. 53.
Ælius Lamia. IV. 13. Werdt met ſtaatſie begraaven. VI. 27.
Ælius Sejanus. Ziet Sejanus.
Æmilia Lepidaas ſchandelyke feiten en doodt. VI. 40.
Æmilia Muſa ſterft ryk, en zonder uiterſte wil te maaken. II. 48.
Æmilius. II. II. IV. 42.
Æmilius Lepidus. II. 48.
Æmilius Longinus. H. IV. 59. Wordt gedoodt. H. IV. 62.
Æmilius Mamercus. XI. 22.
Æmilius Pacenſis. H. I. 20. Veltooverſte van Otho. H. I. 87. Wordt van de ſoldaaten gebonden. H. II. 12. Gedoodt. H. III. 73.
Æmiliën geſlacht. III. 22, 24. VI. 27, 29. Gedenkteekenen. III. 72.
Æneas, oorſprong van 't geſlacht der Juliën. IV. 9. XII. 58.
Ænobardus, eerſte man van Agrippina, en vaader van Nero. XII. 3.
Ænus, een ſtroom. H. III. 5.
Ærias, III. 62. H. II. 3.
Æſculapius. XII. 61. H. IV. 84. Vryplaats. III. 63. Tempel. IV. 14. Schat. XIV. 18.
Æſerninus. III. II.
Æthiopië. II. 60.
Æthiopiërs. H. V. 2.
Afbeelding. Ziet Beeltenis.
Afer (Domitius) IV. 52. Beſchuldight Quinctilius Varus. IV. 66. Sterft. XIV. 19.
Afranius. IV. 34.
Afranius Burrhus. Ziet Burrhus.
Afranius Quinctianus. Ziet Quinctianus.
Africaas woeſtynen. II. 52. Burgerlyke oorlog. II. 43. Voorburgermeeſteren, die 't regeerden: Lucius Aſprenas. I. 53. Junius Blæſus. III. 58. Pomponius Silvanus en Sulpicius Camerinus. XIII. 52. Vitellius. H. I. 70. Marcus Silanus. H. IV. 48.
Africanus (Julius) VI. 7.
Africanus (Paccius) H. IV. 41.
Africanus (Scipio) III. 66.
Africanus (Sextius) XIII. 19. Schat de Galliën. XIV. 46.
Africaanſche zee. I. 53.
Afwezentheit doet de maght van den vyandt grooter ſchynen. H. II. 83.
Agerinus. XIV. 6, 7.
Agreſtis (Julius) brenght Vitellius tyding van zyn neederlaag, en niet gelooft wordende beveſtigtze met de doodt. H. III. 54.
Agricola (Julius) zyn geboorteplaats, voorouders, vaader en moeder. A. 4. Heeft een geſchikte jeught en in zyn jonkheit een grooten yver tot de philoſophie. A. 4. Geeft door zyn eerſte kryghsoeffeningen in Brittannië uitnemende proeven eenes dapperen mans. A. 5. Trouwt Domitia Decidiana: wordt Penninghmeeſter, Gildemeeſter en daarna Schout. A. 6. Voeght zich aan de zyde van Veſpaſianus en wort Ooverſte der twintighſte keurbende. A 7. Draagt zich ontrent de eerampten zeer zeedig en ingetoogen. A. 8. Wordt oover Aquitanië geſtelt, en toont zich deugtzaam in al zyn oeffening en bedryf. A. 9. Wordt Burgermeeſter en Ooverſte van Brittannië. A. 9. Temt de Ordovicen,

vicen, en vermeestert het Eilandt Mona. A. 18. Tracht d'oorzaaken des oorloghs weg te nemen, en verlicht de schattingen. A. 19. Bevestight de vreede. A. 20. Brenght door kraft en goedtheit veelen onder 't gebiedt der Romainen. A. 21. Toont zich zeer bequaam en voorzichtig om blokhuizen te leggen. A. 22. Verspiet en tast eenige havens in Britannië met scheepen aan. A. 25. Ontzet de neegende keurbende, die by nacht oovervallen werdt. A. 26. Verliest zyn zoon en matight zyn rouw. A. 28. Moedight zyn soldaaten met een reede, om den oorlog tegen de Britannen te voltrekken. A. 33. Draaght zich dapper in den strydt, verlaat zyn paardt en gaat te voet voor de vendels staan. A. 35. Trekt met het heir naar de Horesten. A. 38. Verwekt door zyn ooverwinningen nydt en droefheit in Domitianus. A. 39. Wordt met triumfelyke eerteekens begiftight, en gebruikt een wyze zeedigheit om d'afgunst te ontgaan. A. 40. Wordt in zyn afweezen beschuldight en vrygesprooken. A. 41. Wordt door den mondt der gemeente tot Ooverste geëischt. A. 41. Van Domitianus met geveinstheit ontfangen. A. 42. Zyn doodt, en d'omstandigheeden van dien. A. 43. Zyn uiterste wil. A. 43. Zyn lichamelyke gestalte en lof. A. 44.

M. Agrippa, schoonzoon van Augustus. H. 1. 15. Tot naavolger in zyn ryk, nevens anderen, geschikt. 1. 3. Is zyn meedegezel in de gildthoofdelyke moogentheit. III. 56. Naaryveraar van Tiberius. VI. 51. Zyn vrouw leeft in ooverspel. 1. 53. Ontydige doodt van zyn kinderen. III. 19. Gedenkteekenen hem opgerecht. XV. 39.

Agrippa (Asinius.) Ziet Asinius.

Agrippa (Fontejus.) Ziet Fontejus.

Agrippa (Hatterius.) Ziet Hatterius.

Agrippa (Julius) XV. 71.

Agrippa Posthumus wordt in ballinghschap verzonden. 1. 3. Wat het volk van hem oordeelt. 1. 4. Wordt door zyn grootvaader Augustus bezocht. 1. 5. Omgebracht door list van Livia en Tiberius. 1. 6. 1. 53. III. 30. Zyn slaaf geeft zich voor hem uit naa zyn doodt. II. 39.

Agrippa, Koning der Jooden. XII. 23. Valt den Parthen op 't lyf. XIII. 7. Valt Vespasianus toe. H. II. 81. Helpt Titus met zyn benden. H. V. 1.

Agrippa Vibulenus beticht zynde zwelght vergif in, en wordt voorts verworght. VI. 40.

Agrippina, huisvrouw van Germanicus, nicht van Augustus. 1. 33. II. 71. Tiberius snaar. 1. 42. Haar liefde tot haar man en kuisheit. 1. 33. II. 43. IV. 12. Vruchtbaarheit. 1. 41. Kloekmoedigheidt. 1. 69. Forsheit. II. 72. IV. 52. Zy werdt van Plancina benydt. II. 43. II. 55. Baart haar dochter Julia. II. 54. Reist met de asche van Germanicus naar Roomen. II. 75. Ontmoet Piso. II. 79. Komt te Brunduse. III. 1. Wordt om den genoomen wraak oover de doodt van Germanicus bedankt. III. 18. Kan haar hoop van de verheffing van haar huis quaalyk bedekken, en niet wel veinzen. IV. 12. IV. 54. Eischt een man van Tiberius. IV. 53. Sterft. VI. 25. Beschryving van haar zeeden. VI. 25.

Agrippina (Julia) Germanicus dochter, Tiberius nicht trouwt met Cn. Domitius. IV. 75. Wordt van Pallas aan Claudius tot een huisvrouw aangepreezen. XII. 2. Haar huwelyk met Claudius wordt van Vitellius aan den Raadt smaakelyk voorgedraagen. XII. 6. Zy zet zich in 't bestier der zaaken en alles naa haar handt. XII. 7. Verwerft het Schoutschap voor Seneca, en stelt haaren zoon onder zyn opzicht. XII. 8. Wend middelen aan om haar zoon met Claudius dochter te doen trouwen. XII. 9. Is op Lollia gebeeten, en leit haar zoon laagen. XII 22. Leeft in ooverspel met Pallas. XII. 25. XII. 65. XIV. 2. Wordt Augusta genoemt. XII. 26. Zendt een bouwtroep naar de stadt der Ubiën, die naar haaren naame genoemt werdt. XII. 27. Zit oover de Roomsche standaarts. XII. 37. Rydt met een karros ten Capitolie in. XII. 42. Zit in een vergulde ruittersrok vooraan in een schipstrydt. XII. 56. Raakt met Narcissus in woorden. XII. 57. Dringht haar gemaal tot alle wreedtheeden. XII. 59. Was onkuis, en baldaadig. XII. 64. Brenght uit nydt Lepida in 't verderf. XII. 65. Doet haaren man door vergif ombrengen. XII. 66. Veinst bedroeft te zyn en bedekt des Vorsten doodt. XII. 68. Doet Narcissus en Silanus ombrengen. XIII. 1. Wordt met veele eertitulen gevleit. XIII. 2. Verstout zich op 's Veltheers bordis te klimmen. XIII. 6. Zoekt Nero met dreigen, en daarnaa met smeeken, naa haar handt te stellen. XIII. 13. Vaart teegens hem heevig uit, en dreight hem met Britannicus. XIII. 14. Toont zich om haar maght te behouden bereidt ter bloedtschande. XIV. 2. Nero mydt haar en beraadtslaaght op middelen om haar van kant te helpen. XIV. 3. Haar jammerlyk einde en laaste

woorden. XIV. 8. Uitvaart. XIV. 9. Haar doot was haar van de Chaldeen voorzeidt. XIV. 9. Zy wordt van Nero naa haar doodt in een brief aan den Raadt beſchuldight. XIV. 11.
Agrippiner bouwſtadt. XII. 27. H. I. 56. Valt de party van Vitellius toe. H. I. 57. Wordt onder den eedt der Galliën gebraght. H. IV. 59. Men ſtaat in twyfel, of men die uitroeien zal. H. IV. 63.
Agrippinus Paconius werdt by Nero beſchuldight. XVI. 28.
Akkerman vermoort L. Piſo en eindight jammerlik zyn leeven. IV. 45.
Alba. XI. 24. Albaaner ſteen. XV. 43. Afbeeldingen der Albaanſche Kooningen in de lykſtaatzy van Druſus ten toon gevoert. IV. 9.
Albaanen, Aſiatiſche volkeren. II. 68. Helpen Pharaſmanes. VI. 33. Zyn van Theſſalië afkomſtigh. VI. 34. Hun geberghten. VI. 33. Hun Kooningh oorloght teegen Pharaſmanes. XII. 45. Werden van Nero met den oorlogh gedreight. H. I. 6.
Albingaunum. H. II. 15.
Albinus Lucejus. H II. 58. Wordt om 't leeven gebraght. H. II. 59.
Albucilla van een oneerlyk leeven beticht. VI. 47. Wordt gevangen. VI. 48.
Aleſië. XI. 23.
M. Aletus wordt gezonden om eenige ſteeden in Aſië, die groote ſchaa hadden geleeden, te bezichtigen en van ſchattingen te verlichten. II. 47.
Alexander de Groote. III. 63. Wordt by Germanicus vergeleeken. II. 73. Ooverwint Darius. XII. 13.
Alexander Tiberius. Ziet Tiberius Alexander.
Alexandrië. II. 59. Koorenſchuur van 't Roomainſche volk. H. III. 48. Van daar is de heerſchappy van Veſpaſianus begonnen. H. II. 79. Wonderteekenen door Veſpaſianus aldaar gedaan. H. IV. 81.
Alliër neederlaagh. H. II. 91.
Aliënus Cæcina. H. I. 52.
Alliëner markt. H. III. 6.
Aliſon, een Burgh. II. 7.
Alliaria, huisvrouw van Sempronius Gracchus. I. 53.
Allobrogen. H. I. 66.
Alpiſche geberghten. H. I. 23. Antonius Primus breekt daar door. H. III. 53. Cæcina ſtreeft daar voorby. H. I. 89. 't Roomſche gebiedt tot de Alpes toe geſtrekt. XI. 24.
Alphenus Varus Leegermeeſter. H. II. 29. Houdt het met Vitellius. H. II. 43. Kryght het opzicht op de Hofwacht. H. III. 36. Wordt gezonden om Apenninum te beleegeren. H. III. 55. Keert weeder tot Vitellius. H. III. 61. Zyn oneer en vadzigheit. H. IV. II.
D. Alpinus. H. V. 19.
Alpinus (Julius) wordt van Cæcina gedoodt. H. I. 68.
Alpinus Montanus. H. III. 35. Dient als Ooverſte eener bende onder Vitellius. H. IV. 31. Wordt naar Civilis gezonden om hem tot afſtandt van den oorlogh te raaden. H. IV. 32. Loopt tot Civilis oover. H. V. 19.
Altaaren van de Paphiſche Venus worden door geen ſlaghreegens nat. H. II. 3.
Altaaren op den wegh geſticht. H. II. 70.
Altine. H. III. 6.
Altinus Julius. XV. 71.
Amanus, een bergh in Syrië. II. 83.
Amaſis. VI. 28.
Amathus, en Amathuſiër Venus. III. 6.
Amazonen. III. 61. IV. 56.
Ambaſſadeurs. Ziet Gezanten.
Amorgus, een eilandt. IV. 13. IV. 30.
Amphictionen. IV. 14.
Amphitheater, of ronde Schouwburgh. IV. 62. Te Cremone. H. II. 33. Te Fidenen. IV. 63. Van Nero. XIII. 31. Te Placentie. H. II. 21. Door de ſoldaaten geſticht. H. II. 67.
T. Ampius Flavianus, Voorburgermeeſter van Pannonie. H. II. 86. Is verdacht by de Flaviaanen. H. III. 4. Loopt gevaar. H. III. 10.
Amuclaanſche zee. IV. 59.
Amulius Serenus. H. I. 31.
Anagnië, geboorteplaats van Valens. H. III. 62.
Ancharius Priſcus beſchuldight Cæſius Cordus, en brenght door zyn aanklacht te weegh dat hy verweezen wordt. III. 38. III. 70.
Ancone. III. 9.
Ancus. III. 26.
Andecaven. III. 41.
Anemurienſen. XII. 55.
Angrivarien. II. 8. Leggen dicht aan de Cheruſcen. II. 19. Geeven zich aan de Roomainen oover. II. 22. Germanicus triumfeert oover hen. II. 41.
Anicetus, een vryelingh van Nero, vordert Agrippinaas doodt. XIV. 3. XIV. 7, 8. Wordt in Sardinië verdreeven. XIV. 62.
Anicetus, vryelingh van Polemon, roert de waa-

penen in Pontus, en vermeestert Trapezunde. H. III. 47. Wordt ter straffe oovergeleevert. H. III. 48.
Anicius Cerialis, Burgermeester. XV. 74. Sterft. XVI. 17.
M. Annæus Lucanus. Ziet Lucanus.
Annæus Mella, vaader van Lucanus, raakt omhals. XVI. 17.
Annæus Seneca. Ziet Seneca.
Annæus Serenus een gemeenzaame vriendt van Seneca. XIII. 13.
Annæus Statius. XV. 64.
Annia Rufilla. III. 36.
Annius Bassus. H. III. 50.
Annius Faustus wordt van Vibius Crispus te recht geroepen en verweezen. H. II. 10.
Annius Gallus, een Veltooverste onder Otho. H. I. 87. Neemt den oever van den Padus in. H. II. 11. Komt Placentië te hulp. H. II. 23. Raadt Otho het oorlogh sleepende te houden. H. II. 33. Is Veltheer in den oorlogh teegen Germanië. H. IV. 68. H. V. 19.
Annius Pollio. VI. 9. Leidt op Neroos doodt toe. XV. 56. Wordt in ballinghschap verzonden. XV. 71. XVI. 30.
Ansibarien. XIII. 55. Worden verdelght. XIII. 56.
Antejus. II. 6.
P. Antejus. XIII. 22. Wordt beschuldight. XVI. 14.
Antenor, de Trojaaner, insteller van de riemspeelen. XVI. 21.
Anthemusias. VI. 41.
Antias akker. XIV. 3.
Antigonus. IV. 43.
Antiochië. II. 83. De hooftstadt van Syrië. H. II. 79.
Antiocheneeners pleegen raadt op den Schouwburgh. H. II. 80. Munten het geldt. II. 82. Hun markt. II. 73. 't Gemeene volk. II. 69.
Antiochus der Komageenen Koningh. II. 42.
Antiochus Cilix. XII. 55. Bondtgenoot der Roomainen teegen de Parthen. XIII. 7. Kryght een gedeelte van Armenië. XIV. 26. Is zeer ryk. H. II. 81. Helpt Vespasianus. H. V. 1.
Antiochus de Groote. II. 63. Van L. Scipio verwonnen. III. 62. Wil de Jooden de zeeden en Godtsdienst der Grieken doen aanneemen. H. V. 8.
Antipolis. H. II. 15.
Antistia huisvrouw van Rubellius Plautus. XIV. 22.
C. Antistius wordt Burgermeester. IV. I. XII. 25.
Antistius Labeoos lof. III. 75.
Antistius Sosianus Gemeentsman. XIII. 28. Maakt schimpdichten op Nero. XVI. 21. Betight C. Antejus. XVI. 14. Wordt, uit zyn ballinghschap te rugh gekeert, naar 't zelve eilandt dat hy verlaaten hadt, weêr verzonden. H. IV. 44.
L. Antistius Vetus. XIII. 11. Schoonvaader van Rubellius Plautus. XIV. 58. Voorburgermeester van Asië. XVI. 10. Zyn doodt. XVI. 11.
Antium. III. 71. XIV. 4. XIV. 27. Vaaderlandt van Nero. XV. 23. Zyn uitloop. XV. 39.
Antona, een stroom. XII. 31.
Antonia, moeder van Germanicus. III. 3. III. 18. En van Claudius. XI. 3.
Antonia, de jonge, huisvrouw van L. Domitius. IV. 44. Moeder van Cn. Domitius en Domitia Lepida. XII. 64.
Antonia, dochter van Claudius. XII. 2. XII. 68. Huisvrouw van Corn. Sulla. XIII. 23. Is meedeplichtigh aan de t'zaamenzweeringh teegens Nero. XV. 53.
Antonia Flacilla volght haar' man Priscus in zyn ballinghschap. XV. 71.
Antoninus Arius. H. I. 77.
Antoninus Hatterius. XIII. 34.
L. Antonius. IV. 44.
M. Antonius Drieman. I. I. Vermoght veel by Augustus. I. 9. Wendde de waapenen teegen den Staat, tot zyn eigen verderf. I. 10. Wordt van de Parthen verstooten. II. 2. Braght Artavasdes om 't leeven. II. 3. Was de grootvaader van Germanicus. II. 43. Oorlooghde teegens Augustus. II. 53. Onderzocht de zaak van de Lacedemoniers en Messeniers. IV. 43. H. II. 6. H. III. 66. Voerde gebiedt oover de wingewesten in het Ooslen, en gaf het Joodtsche Ryk aan Herodes. H. V. 9. Zyn brieven teegen Augustus. IV. 34.
Antonius Felix. H. V. 9.
Antonius Flamma. H. IV. 45.
Antonius Julus. III. 18. Met der doodt gestraft. IV. 44.
Antonius Naso. H. I. 20.
Antonius Natalis. XV. 50. Spant meê aan teegens Nero. XV. 54. XV. 55. Beklapt zyn meedeplichtigen. XV. 56. Kryght vergiffenis. XV. 71.
Antonius Novellus kryght van Otho het bewindt oover een vloot scheepen om de Narbonenser Galliën aan te tasten. H. I. 87. Heeft geen gezagh by 't kryghsvolk. H. II. 12.

Antonius Primus werdt van valsheit beticht. XIV. 40. H. II. 86. Kieft de zyde van Vespasianus. II. 86. Is een van zyne dapperste Ooverſten. H. III. 2. Valt in Italië. H. III. 6. Verwoeſt het. H. III. 49. Heeft groot gezagh by de ſoldaaten. H. III. 80. Ontfanght de Burgermeeſterlyke eerteekenen. H. IV. 4. Wordt van Mucianus ter needer gedrukt. H. IV. 11. Is van hem gevreeſt. H. IV. 39. Kan zyns gelyken niet verdraagen. H. IV. 80. Trekt naar Vespasianus, en raakt door zyn vermeetel roemen in ongunſt. H. V. 80. Sendt Montanus naar de Galliën. H. V. 19. Wekt Civilis tot den oorlogh op. H. IV. 32. H. V. 26. Zyn welſpreekentheit en gezagh. H. III. 10. Standtvaſtigheit en kloekmoedigheit. H. III. 17. Schandelyk leeven. H. III. 28. Dertelheit naa d'ooverwinning. H. III. 49.

Antonius Taurus, een Kornel onder Galba, wordt uit zyn dienſt gezet. H. I. 20.

Apamienſen. XII. 58.

Apennin. H. III. 42. H. III. 50, 52, 55, 56.

Aphrodiſienſen. III. 62.

Apicata, huisvrouw van Sejanus wordt van hem verſtooten. IV. 3. Brenght zyn liſtige raadtſlaagen ontrent den moordt van Druſus voor den dagh. IV. 11.

Apicius misbruikt Sejanus. IV. 1.

Apidius Merula wordt van Tiberius uit de Vroedtſchap gezet. IV. 42.

Apinius Tiro biedt zich aan tot een Hooftman aan d'afvallers van Vitellius. H. III. 57. Zoekt geldt voor de Flaviaanſche partye. H. III. 76.

Apion, Kooning der Cyrenenſen. XIV. 18.

Apis. H. V. 4.

Apollinaris Claudius. H. III. 57. Is Ooverſte van de roejers. H. III. 76. Neemt de vlucht. H. III. 77.

Apollo. III. 61. Wordt te Mileten geëert. III. 63. Met een harp geſchildert. XIV. 14. Apollo Clarius. II. 54. Wordt van Lollia om raadt gevraaght. XII. 22. Apollo Pythius. XII. 63. Wordt van de gezanten van Ptolomæus om raadt gevraaght. H. IV. 83. Zyn vaaderlandt. III. 61. Tempel. H. III. 27. H. III. 65. Orakel. III. 63.

Apollonienſen. II. 47.

Aponianus (Dillius) wordt van de kryghslieden verſmaadt. H. III. 10.

M. Aponius Saturninus. H. I. 79. Gezaghebber oover Mœſie, neemt voor Tertius Julianus te vermoorden. H. II. 85. Schryft het afvallen van 't regiment aan Vitellius oover. H. II. 96. Komt in Italië. H. III. 9. Loopt gevaar. H. III. 11.

Appius Appianus. II. 48.

Appius Silanus. VI. 9. XI. 29.

Appiſche wegh. II. 30. H. IV. 11.

April. XV. 74. XVI. 12.

Apronia door haar man gedoodt. IV. 22.

Apronianus Vipſanius. H. I. 76.

L. Apronius. I. 29. Oorloght onder Germanicus. I. 56. Ontfanght triomfteekenen. I. 72. Vleit Tiberius. II. 32. Voorburgermeeſter van Afriken doet den tienden man van een Regiment by lootingh dooden. III. 21. Verdeedight Gracchus. IV. 13. Beſchuldight zyn ſchoonzoon oover den moordt van zyn dochter. IV. 22.

Apronius Cæſianus. III. 21. Opperſchout van het Neder-Germanië, oorloght teegen de Vrieſen. IV. 73.

Apuleja Varilia wordt van majeſteitſchendery en ooverſpel aangeklaaght. II. 50.

Apulejus (Sextus) I. 7.

Apulië, een amptmaatige ſtadt. XVI. 9.

Aquila (Julius) een Roomſch Ridder. XII. 15.

Aquila (Vedius) valt in de gramſchap der ſoldaaten. H. II. 44.

Aquileja. H. II. 46. Wordt van de Flaviaanen ingenoomen. H. III. 6. Tot een zeetel des oorlooghs geſchikt. H. III. 8.

Aquilius, eerſtenpylenaar. H. IV. 15.

Aquilius Regulus. H. IV. 42.

Aquinas. H. I. 88. H. II. 63.

Aquinus Cornelius. H. I. 7.

Aquitanië. H. I. 76. Heeft Agricola tot Stadthouder. A. 9.

Arabië. H. V. 6.

Arabieren. VI. 44. Zyn vyanden der Jooden. H. V. 1.

Arar. H. II. 59. XIII. 53.

Araricus Vulcatius. XV. 50.

Araviſcen. G. 28.

Araxes. XII. 51.

Arbeidt maakt de kryghsluiden ſterk. H. II. 4. Plaght de kloekmoedige van de laſhartigen t'onderſcheiden. H. III. 27. De Germaanen konnen niet teegen arbeidt. G. 4.

Arcadiër Koningen. XII. 35.

Arcadiër Evander. XI. 14. XV. 41.

Archelaus, Koning van Cappadocië raakt in ongunſt by Tiberius. II. 42. Ziet verder VI. 41. XIV. 26.

Arduen-

Arduenna. III. 42.
Arenacum. H. V. 20.
Arenden, Godtheeden des leegers en der keurbenden. I. 39. II. 17. Blyde voorteekenen. II. 17. H. I. 62.
Areopager gerecht, II. 55.
Argius, de Geldthandelaar van Galba. H. I. 49.
Argiven. XI. 14. XII. 61.
Arghliſtige ſchoorvoeting van Tiberius, om de heerſchappy t'aanvaarden. I. 7. Zyn arghliſtige reede aan den Raadt ter geleegentheit als Piſo oover de doodt van Germanicus werdt beſchuldight. III. 12.
Arghliſtigheit van Sejanus om tot het Ryk te koomen, en Druſus van kant te helpen. IV. 3. Om de vrouw en kinderen van Germanicus ten val te brengen. IV. 12.
Argolicus, man van Pompeja Macrina. VI. 18.
Argos. XI. 14.
Aricië. H. IV. 2. Ariciner bos. H III. 36.
Ariën. XI. 10. G. 43.
Ariminum. H. III. 41. Wordt beleegert. H. III. 42.
Ariobarzanes tot Kooning oover Armenië geſtelt. II. 4.
Arioviſtus. H. IV. 73.
Ariſtobulus, een Koning en bondtgenoot der Romainen. XIII. 7. XIV. 26.
Ariſtonicus. IV. 55. Oorlogt met de Romainen. XII. 62.
Arius Antoninus. H. I. 77.
Armen. Ziet Armoede.
Armenië. I. 3. Is woeſt. II. 3. Wort van Germanicus bezocht. II. 56. Van C. Cæſar beheert. III. 48. Van Artabanus begeert. VI. 31. Ook van Vologeſes voor zyn' broeder Tiridates. XV. 2. Corbulo trekt naar Armenië. XV. 12. 't Wordt van de Parthen ingenoomen. XIII. 6. Klein Armenië. XI. 9. Aan Ariſtobulus bevoolen. XIII. 7.
Armeniërs ſtaan twyfelachtig om de zyde der Romainen of der Parthen te kiezen. II. 56. XIII. 34. Stonden eertydts onder d'Ægyptenaaren. II. 60. Oorloogen met de Hyberen. XII. 44. Verkrygen hunne Koningen vande Cæſars, doch beſchermen die niet. II. 3, 4. Verkrygen Artaxias van Germanicus. II. 64. Zyn bondtgenooten van Tiridates. VI. 44. Worden van Mithridates t'ondergebracht. XI. 9. Ook van Rhadamiſtus. XII. 45. Van Corbulo verwoeſt. XIV. 23. H. III. 24. Hunne Godtsdienſten en zeeden. II. 56. XII. 46.
Arminius verdelght Varus en ſchaakt Segeſtes dochter. I. 55. Zyn huisvrouw wort van Germanicus gevangen. I. 57. Vaart teegen Segeſtes en de Romainen heevig uit. I. 59. Trekt de Cheruſcen en andren op zyn zyde. I. 60. Strydt teegens Germanicus en Cæcina. I. 63. 64, 65. Treedt in geſprek met zyn broeder Flavius. II. 9. Zyn toeleg wordt van een overlooper ontdekt. II. 12. Hy zoekt de Romainen tot ooverloopen te beweegen. II. 13. Strydt, en verlieſt den ſlag teegen Germanicus. II. 15, 16, 17. Is om zyn liefde tot de vryheit by zyn landtsgenooten aangenaam. II. 44. Strydt met Maroboduus, en wint den ſlag. II. 46. Zyn doodt en lof. II. 88.
Armoede. H. IV. 47. Is een van de grootſte quaalen. XIV. 40. Brenght de menſchen lichtelyk tot quaade daaden. III. 40. Beveſtight de uitterſte wil van Piſo. H. I. 48. Propertius, Oudtſchout, verzoekt weegens zyn armoede oorlof om zyn orde te verlaaten. I. 75. M. Hortalus belydt zyn armoê voor den Vorſt en den Raadt, en verzoekt te vergeefs om hulp. II. 37. 't Huis van Hortenſius tot armoê vervallen. II. 38. Armoê van Cn. Lentulus geduldelyk verdraagen. IV. 44. Valerius Meſſalla wordt van Nero in zyn armoê onderſteunt. XIII. 34. De geenen die uit armoê de raadtsmannelyke orde afſtaan, worden van Nero gepreezen. XII. 52.
Arnus. I. 79.
Arpus, Koning der Catten. II. 7.
Arretinus Clemens. H. IV. 68.
Arria Galla, huisvrouw van C. Piſo is oneedel van aardt. XV. 59.
Arria, ſchoonmoeder van Thraſea. XVI. 34. Arria, zyn huisvrouw. XVI. 34.
Arrius Varus. XIII. 9. Veltooverſte van Veſpaſianus. H. III. 6. Overvalt de party van Vitellius. H. III. 16. Kryght Schouts eerteekenen. H. IV. 4. Wort van Mucianus gevreeſt. H. IV. 39. Oover de lyftoght geſtelt. H. IV. 68. Zyn magt door Mucianus komſt gebrooken. H. IV. 11.
L. Arruntius. I. 8. Verſteurt Tiberius. I. 13. Wordt gelaſt den oovervloeienden Tiber te betoomen. I. 76. Verdeedight L. Sulla. III. 31. Heeft groote maght. VI. 5. Wordt verhindert in zyn wingeweſt te gaan. VI. 27. Regeert het echter in zyn afweezen. H. II. 65. Wordt beſchuldight. VI. 47. Brenght zich zelven om 't leeven. VI. 48. Zyn beſchuldigers geſtraft. VI. 7. Zyn onbevlekt leeven en groote welſpreekentheit. XI. 6.

T. Arrun-

T. Arruntius. III. 11.
Arruntius Stella. XIII. 22.
Arſaces, Koning van Armenië. VI. 31. Wordt omhals geholpen. VI. 33.
Arſaces, een Parther. H. V. 8. Arſaces geſlacht. XII. 14. Ryk. G. 37.
Arſaciden. XV. 29. Hun huis en ſtam. II. 1. XII. 10. Gunſt. XIV. 26. Grootheit. XV. 1.
Arſametes, een rivier. XV. 15.
Arſamoſata, een Slot. XV. 10.
Artabanus. II. 3. Zendt gezanten aan Germanicus. II. 58. Wordt weeldrig en hooghmoedig. VI. 31. Brenght Abdus door vergift omhals. VI. 32. Wordt van de Hiberen verwonnen. VI. 36. Vliedt uyt zyn Ryk. VI. 36. Raakt door de laagen van zyn broeder om 't leeven. XI. 8.
Artavaſdes. II. 3.
Artaxata. II. 56. De hooftſtadt van Armenië. XIII. 39. Wordt van de Hiberen ingenoomen. VI. 33. Van de Parthen. XII. 50. Van Corbulo verdelght. XIII. 41. XIV. 23.
Artaxia. II. 56.
Artaxias. II. 3. Sterft. VI. 31.
Artzen worden van Tiberius in hunne konſten beſpot. VI. 46. Agrippina gebruikt den Artz Xenophon om haar man Claudius van kant te helpen. XII. 67.
Arvernen. H. IV. 17.
Arulenus Ruſticus. XVI. 26. Schout. H. III. 80. Wordt veroordeelt om dat hy Thraſea hadt gepreezen. A. II.
Aruſejus geloodt. VI. 7.
L. Aruſejus. VI. 40.
Aſciburgium. H. IV. 33. Aan den oever van den Ryn geleegen. G. 3.
Aſclepiodotus (Caſſius) XVI. 33.
Aſconius Labeo. XIII. 10.
Aſia. III. 32. XIV. 21. H. II. 81. Is aan Koningen gewendt. H. IV. 17. Tracht ter eeren van Tiberius een Tempel te ſtichten. IV. 55. Is vermaakelyk en vruchtbaar. G. 2. Haar eilanden en ſteeden. IV. 14. Twaalef ſteeden door aardtbeving vernielt. II. 47.
Aſiaticus, Veltheer oover de Galliën. H. II. 94.
Aſiaticus, vryeling van Vitellius is ſeer ryk. H. II. 95. Wordt op een ſlaafſche wys ter doodt gebracht. H. IV. 11.
Aſiaticus (Valerius) XI. 1 XI. 3 XIII. 43. Ziet Valerius.
L. Aſinius. II. 32.
M. Aſinius. XII. 64.
P. Aſinius. II. 32.
Aſinius Agrippa. IV. 34. Sterft. IV. 61.
Aſinius Gallus. I. 8. Vertoornt Tiberius. I. 12. Tracht zyn ſteurnis wegh te neemen. I. 12. Is ſchoonzoon van Agrippa. I. 12. Haakt naar 't oppergezag. I. 13. Wordt van Tiberius bedroogen. I. 13. Berifpt den Gildthooftman des volks. I. 77. Vleit Tiberius. II. 33. Vindt niet goedt d'ooverdaadt te beſnoeien. II. 33. Stemt teegens Cn. Piſo. II. 35. Wordt van Piſo tot een voorſpraak verzocht. III. 11. Stemt tot de ballinghſchap van Sofia. IV. 20. Ook het bannen van Serenus in Gyarus. IV. 30. Vindt goedt dat Tiberius de reedenen van zyn vreeze aan den Raadt zoude ontdekken. IV. 71. Sterft door onthouding van ſpys. VI. 23. Wordt van ooverſpel met Agrippina beſchuldight. VI. 25.
Aſinius Marcellus, oover het maaken van een valſche uiterſte wil geſtaan hebbende, wordt door de gedachtenis zyner voorouderen van de ſtraf bevrydt. XIV. 40.
Aſinius Pollio. I. 12. III. 75. Is door zyn deught en welſpreekentheit ter eertop verheeven. XI. 6. Pryſt de aanhangers van Pompejus. IV. 34.
Aſinius Pollio, een Kryghsooverſte. H. II. 59.
Aſinius Saloninus. III. 75.
Aſper (Sulpicius) is een van de voornaamſte t'zaamenzweerders teegen Nero. XV. 49. Toont zich in zyn ſterven zeer kloekhertig. XV. 68.
L. Aſprenas. I. 53.
Aſprenas (Calpurnius) achterhaalt den valſchen Nero. H. II. 9.
Aſſyrië. XII. 13.
Aſſyriërs. H. V. 2. Voeren het gezag in het Ooſten. H. V. 8.
Atejus Capito. I. 76. Is een vleier van Tiberius. III. 70. Sterft. III. 75.
Atellius Hiſter, Ooverſte van Pannonië. XII. 29.
Ateſte. H. III. 6.
Athenen. II. 53.
Athenienſers vreezen voor Philippus. II. 63. Zyn door hunne wetten vermaart. III. 26. Weeren d'ooverwonne vyanden, als vremdelingen, uit hunne ſteeden. XI. 24. Brengen de miſdaadige door venyn om den hals. XV. 64.
Atidius Geminus. IV. 43.
Atilius. II. 49.
Atilius, van vryelinghs geſlacht. IV. 62. Wordt in ballinghſchap gezonden. IV. 33.
Atilius Rufus. A. 40.
Atilius Vergilio, een Standaartdraager, rukt Galbaas beeltenis omver. H. I. 41.

BLADTWYZER.

Atilius Verus. H. III. 22.
Atilla, moeder van Lucanus. XV. 56. XV. 71.
Atimetus. XIII. 19. Byſlaap van Domitia. XIII. 21. Wordt gedoodt. XIII. 22.
A. Atticus. A. 37.
Atticus (Curtius) IV. 58. Wordt van Sejanus onderdrukt. VI. 10.
Atticus (Julius) roemt dat hy Otho hadt afgemaakt. H. I. 35.
Atticus (Pomponius) II. 43.
Atticus (Quinctius) H. III. 73. Van de Vitelliaanſche gevangen. H. III. 74. Bekent het Capitool te hebben in brandt geſteeken. H. III. 75.
Atticus Veſtinus. XV. 48. Is ſcherp van verſtandt. XV. 52. Wordt gedoodt. XV. 69.
Attus Clauſus. IV. 9. XII. 25.
Atys. IV. 55.
Aventicum. H. I. 68.
Aventin. VI. 45. H. III. 70. H. III. 85.
Avernus. XV. 42.
Aufidienus Rufus. I. 20.
Auguſta Livia. Ziet Livia. De eernaam van Auguſta. I. 8. Wordt aan Agrippina gegeeven. XII. 26. Aan de vrouw en dochter van Nero. XV. 23. Aan de moeder van Vitellius. H. II. 89.
Auguſta der Taurinen. H. II. 66.
Auguſtaalſche ſpeelen. I. 15. Worden verſtoort. I. 54. Auguſtaalſche Prieſters. II. 83. Gezellen. I. 54.
Auguſtaanſche Ridders. XIV. 15.
Auguſtodunum. III. 43. III. 45. III. 46.
Auguſtus beheerſcht de ſtadt Roomen eerſt op den naam van Vorſt. I. 1. Zyn treeken om tot het Ryk te koomen. I. 2. Standt der zaaken onder zyn gebiedt. I. 3. Verheft Tiberius tot zyn' naavolger in 't Ryk, en verzendt zyn neef Agrippa Poſthumus in een eilandt. I. 3. Gaat Agrippa Poſthumus bezoeken. I. 5. Geleegentheit van zyn doodt. I. 5. Zyn uiterſte wil en lykſtaacie. I. 8. Naaſpraak en oordeelen oover hem. I. 9, 10. Hadt Tiberius Nero zyn gemaalin benoomen. I. 10. Men ſtelt hem onder de Gooden. I. 11. Zyn ſtaatboexken wort geleezen. I. 11. Zyn oordeel van de geenen die tot het gebiedt bequaam waaren: Aſinius Gallus, L. Arruntius, M. Lepidus. I. 13. Hy verbaaſt d'Attiſche regimenten met zyn gezicht. I. 42. Trekt in zyn ouderdom dikwils in Germanië. I. 46. Zendt zyn dochter in ballinghſchap. I. 53. Schept vermaak in de tooneelſpeelen. I. 54. Heeft de wet der majeſteitſchennis wyder uitgeſtrekt. I. 72 Zyn oorlogh teegens Antonius. II. 7. H. III. 66. Wordt by Mars en Jupyn in een zeegenteeken geſtelt. II. 22. Trekt het lyk van Druſus te gemoet. III. 5. Draaght zich oover de doodt zyner neeven geduldigh. III. 6. Is gelukkig ontrent het Ryk, rampſpoedig in zyn huis. III. 24. Voert rechten in voor den Staat. III. 28. Trekt dikwils naar 't Ooſten en 't Weſten met Livia. III. 34. Voert de Gildthoofdelyke moogentheit in. III. 56. Buight zommige ſchorre dingen der aaloudtheit naar het teegenwoordig gebruik. IV. 16. Hoopt op een goddelyke eerbewyzing. IV. 38. Wendt in 't uithuwlyken van zyn dochter zyn gedachten ook op Roomſche Ridders. IV. 39. Zet de voorſtadt verder uit. XII. 23. Stelt een ſcheepsſtrydt toe. XII. 56. Geeft den Ooverſten van Ægypten volkoome maght. XII. 60. Heeft op zyn negentiende jaar den burgerlyken oorlogh al gevoert. XIII. 6. Stelt Roomſche Ridders, in plaats van Koningen, oover Ægypten. H. I. 11. Tempel te zyner eere te Pergamum. IV. 37. Te Nola. IV. 57. Van Tiberius geſticht. VI. 45. Zyn beeltenis. I. 73. II. 37. IV. 67. Onder de Godtheeden gewydt. I. 11. II. 41. Welſpreekentheit. XIII. 3. Scherp verſtandt. H. II. 76.
Auguſtus, een naam of tytel van oppergezag en waardigheit. H. II. 80. Aan Otho gegeeven. H. I. 47. Van Vitellius aangenoomen. H. II. 90.
Aviola (Acilius) bedwinght de Andecaven. III. 41.
Avionen. G. 40.
Avitus (Dubius) XIII. 54, 56. XIV. 29.
Aurelius (Marcus) III. 2.
Aurelius Cotta vonniſt teegens Piſo. III. 17.
Aurelius Fulvius. H. I. 79.
Aurelius Pius. I. 75.
Aurelius Scaurus. G. 37.
Aurinia, een vrouw, by de Germaanen geëert. G. 8.
Auſpex (Julius) H. IV. 69.
Auzea. IV. 25.

B.

BAardt wordt by de Catten niet geſchooren. G. 31.
Bacchanalien. H. II. 68.
Bacchinnen. XI. 31.

Bactrianen. II. 60.
Badſtooven zyn ſtreelzels der ondeughden. A. 21. Door de dampen der zelve zyn geſtikt Octavia. XIV. 64. Seneca. XV. 64. Veſtinus. XV. 69. L. Vetus met zyn ſchoonmoeder en dochter. XVI. 11.
Baduhenna. IV. 73.
Bætica. H. I. 53.
Bajen. XI. 1. XV. 52. Hunne vyvers. XIII. 21.
Balbillus wordt het bewindt oover Ægypten gegeeven. XIII. 22.
Balbus (Cornelius) III. 72. Uit Spanje afkomſtig. XI. 24. Zyn rykdom. XII. 60.
Balbus (Domitius) wordt om zyn rykdom belaagt. XIV. 40.
Balbus (Lælius) VI. 47. Zyn barsheit in 't ſpreeken. VI. 48.
Balearen. XIII. 43.
Balzemen der lichaamen onder de Jooden gebruikelyk. H. V. 5. 't Lichaam van Poppæa gebalzemt. XVI. 6.
Banketten. XI. 37. XV. 55. H. I. 62. Baanen den wegh ter heerſchappye. H. II. 95. Banketten van de Germaanen. I. 50. Van Tigellinus. XV. 37. Van Vitellius. H. II. 62. Aan 't volk gegeeven. H. I. 76.
't Bannen van Ælianus. XIV. 41. Van Aquilia om ooverſpel. IV. 42. Van Caſſius en Silanus. XVI. 9. Van Julia, de nicht van Auguſtus. IV. 71. Van Pompeja Macrina. VI. 18. Van Octavia. XIV. 63. Van Junius Otho. VI. 47. Van Ponticus. XIV. 41. Van Agrippa Poſthumus. I. 3. Van Salvianus. IV. 36. Van Fur. Scriboniaus. XII. 52. Van Serenus. IV. 30. Van Val. Secundus. XIV. 28. Van Silanus. III. 69. Van P. Suilius. IV. 31. XIII. 43. Van Vetus. III. 38. Van verſcheide doorluchtige mannen, om het eedtgeſpan teegen Nero. XV. 71.
Barbius Proculus, Leushaaler van de ſpieknechten. H. I. 25.
Bardanes. XI. 8. Wordt gedoodt. XI. 10.
Barea Soranus. XII. 53. Wordt gepreezen. XVI. 21. Beſchuldight. XVI. 23. Van P. Celer in den ſtrik gebraght. H. IV. 10.
Bargiora. H. V. 12.
Barium. XVI. 9.
Barmhartigheit der ryken jegens de gequetſten. IV. 63. Vitellius geveinsde en wreede barmhertigheit. XI. 3.
Baſilides, Prieſter te Carmel, voorſpelt Veſpaſianus het Ryk. H. II. 78.
Baſſus (Annius) H. III. 50.
Baſſus (Ceſellius) beelt zich in een ſchat te ſullen vinden, en vindt zich door zyn droom bedroogen. XVI. 1.
Baſſus (Lucilius) H. II. 100. H. III. 12, 36, 40 H. IV. 3.
Baſtarnen. II. 65. Zyn de Germaanen gelyk. G. 46.
Batavieren. Hun eilandt. II. 6. H. III. 12. Zyn van de Catten herkomſtig. G. 29. Hun vroomheit en waardigheit. G. 29. H. II. 28. Zyn de dapperſten van al de Germaaniſche volkeren die oover Ryn quaamen woonen. G. 29. Zyn vry van ſchattingen. H. IV. 12, 17. G. 29. Zyn bedreeven in 't zwemmen met hunne paarden. II. 8. H. II. 17. III. 12. Zyn een fors volk. H. I. 59. Aan wiens vriendtſchap of vyandtſchap zich de Romainen veel lieten geleegen zyn. H. I. 59. Verſlaan de ſchermers van Otho. H. II. 43. De Bataaviſche benden raaken in twiſt en gevecht met de Romainſche keurbendelingen. H. I. 64. Zetten met hunne paarden oover den Padus. H. II. 17. Hun ſloffen is by Valens verdacht. H. II. 27. Hy poogt hen te verdeelen en te verzenden. H. II. 28. Daar de keurbenden teegens morren. H. II. 28. Verſlaan de Schermers van Otho. H. II. 43. Hunne twiſt met de keurbendelingen die tot daatelykheit uitberſt. H. II. 66. Zy worden naar Germanië gezonden. Door hen was Vindex gekneuſt. H. IV. 17. Zy worden in hun vaaderlandt door de Romainen met tyranny gedrukt. H. IV. 14. Neemen de waapenen teegens hen aan. H. IV. 16. Worden als herſtelders der vryheit loflyk vermeldt. H. IV. 16. Eenige regementen Batavieren wyken van Vitellius af, en trekken naar Civilis. H. IV. 19. Ooverwinnen de Romainen te Bonne. H. IV. 19. Beſtormen 't heir te Vetera. H. IV. 23. Hunne ſtormtooren. H. IV. 30. Houden zich vry van den eedt der Gallen. H. IV. 61. Zy waaren van oudts vyanden der Gallen. H. IV. 73. Stryden om de glory. H. IV. 78. Hun eilandt wort geplondert. H. V. 23. De Romainen bieden hun de vreede aan. H. V. 24. Zy blyven by d'oude eere des bondtgenoodtſchaps. G. 29. Zy doen den Romainen grooten dienſt in den oorlogh teegens de Britannen. A. 36. Hunne Stadt. H. V. 19.
Batavodurum. H. V. 20.
Bathyllus. I. 54.
Baulen. XIV. 4.

Bebius Maſſa. H. IV. 50. A. 45.
Bedden, waar in de lyken gedraagen worden. III. 5. Bedden op gaſtmaalen. XIV. 9. Bedtſpreiding om de Gooden te verzoenen. XV. 44.
Bedriacum; H. III. 15. Een vlek, door twee Roomſche neederlaagen vermaart. H. II. 23. Othoos leeger trekt derwaarts. H. II. 39. Ziet ook H. II. 44.
Bedrogh onder ſchyn van vriendtſchap. IV. 68. Bedrogh van Abbarus. XII. 12. Van Izates. XII. 13. Van Gotarzes ontrent Meherdates. XII. 14. Van Rhadamiſtus ontrent zyn oom Mithridates. XII. 45. XII. 47. Bedrogh om Agrippina door een ſchip omhals te helpen. XIV. 3. Van Papirius ontrent L. Piſo. H. IV. 49.
Beededaagen en dankzeggingen ingeſtelt oover het dooden van verſcheide burgers. II. 32. Oover heerlyke ooverwinningen. XIII. 41. Oover het ombrengen van Neroos moeder. XIV. 12. Om de liefde van Nero tot den Staat. XIV. 59. Om de geboorte van zyn dochter. XV. 23. Naa den brandt van Rome. XV. 44.
Beedelotten voor de gezondtheit van Claudius. XII. 68.
Beelteniſſen die in't herte bewaart worden, zyn d'allerſchoonſte. IV. 38. Wierden voor het bedde der ooverleedenen geſtelt. III. 5. Triomfelyke beelden op de markt. XV. 72. Van de verweezenen worden weghgedaan. XI. 38. Beelteniſſen van Nero. XIII. 8. XV. 22. XV. 29. Van Sejanus. IV. 2. Van Tiberius. IV. 64. Worden van de ſnoodtſten misbruikt en voor een ſchildt gehouden. III. 36. Van Auguſtus. IV. 41, 67. Van Germanicus. II. 83. Van Octavia. XIV. 61. Van Poppæa. XII. 17. XV. 24. H. III. 31.
Begin des jaars. III. 31. IV. 4. VI. 2. XIII. 10. H. V. 1.
Beginzelen van Neroos heerſchappy waaren goedt. XIII. 5.
Begrafenis der Jooden. H. V. 5. Der Romainen. XIII. 17. Der uitheemſche Koningen. XVI. 6. Van de vyanden zelf niet benydt. I. 22. Den verweezenen geweigert. VI. 29.
Behoefte. Ziet Armoede.
Beleegering van Thubuſcum. IV. 24. Van een ſlot daar de Thraciërs zich onthielden. IV. 49. Van der Anemuriënſer ſtadt. XII. 55. Van Magontiacum. H. IV. 37. Van Vetera. H. IV. 60. Van Jeruſalem. H. V. 13.
Beleegeringen opgebrooken. IV. 73. H. IV. 34.
Belgen. III. 40. Zyn de kracht der Gallen. H. IV. 76. Vrienden der Romainen. I. 43. Onder de hulptroepen van Verginius. H. IV. 17. Hunne ſteeden. I. 34. H. IV. 37.
Beleeftheit wort by d'onkundigen voor een gedeelte der ſlaaverny gereekent. A. 21.
Belooning. Ziet Loon.
Belus. H. V. 7.
Bereventum. XV. 34.
Benignus (Orphidius) wordt verſlaagen. H. II. 42.
Berenice wordt van Titus Veſpaſianus bemint. H. II. 2. Is aan de zyde van Veſpaſianus. H. II. 81.
Berg Abnoba. G. 1. Amanus. II. 83. Apennin. H. III. 42. Aventin. VI. 45. Cælius. XV. 38. Carmel. H. II. 78. Grajus. H. IV. 68. Grampius. A. 29. Hæmus. III. 38. IV. 51. H. II. 85. Ida. H. V. 2. Libanus. H. V. 6. Palatin. XII. 29. XV. 38. Querquetulanus. IV. 65. Sambulos. XII. 13. Tannus. I. 56. XII. 28. Taurus. VI. 41. XII. 49. XV. 8. Veſuvius. IV. 67. Vocetius. I. 68.
Bervichilo. H. I. 37.
Berytum. H. II. 81.
Beſtemoeder laat Agrippina zich noemen. XIII. 2.
Bethaſien. H. IV. 56. Worden van Civilis verſlaagen. H. IV. 66.
Beuzelachtige vertelling der ouden van den Phœnix. VI. 28.
Bibaculus gedichten. IV. 34.
C. Bibulus. III. 52.
Bigaaten, een ſoort van geldt. G. 5.
Bygeloof. I. 28.
Bingium. H. IV. 70.
Bithynië. I. 74. Heeft tot Voorburgermeeſter C. Petronius. XVI. 18. Bithyniſche zee. II. 60. Bythyniers beſchuldigen C. Rufus. XII. 22. en Tarquinius Priſcus. XIV. 46.
Bitumen, of Joodenlym. H. V. 6.
Blæſus (Junius) I. 16. Beſtraft de oproerige ſoldaaten. I. 18. Straft 'er eenigen. I. 21. Voorburgermeeſter van Afrika. III. 35. Wordt in zyn wingeweſt beveſtight. III. 58. Verwerft triumfteekenen. III. 72. Wordt Veltheer gegroet. III. 74.
Blæſus (Junius) de zoon. I. 19. Wort naar Tiberius gezonden. I. 29. Geleidt onder zyn vaader zyn eige troep. III. 74. Heeft het gebiedt oover 't Lugdunenſer Gallië. H. I. 59. Zyn grootdaadigheit en mildtheit in 't bejegenen van Vitellius. H. II. 59. Hy wordt oover een geringe zaak bewroeght, en uit laſt van Vitellius door

door vergift omgebracht. H. III. 38, 39. Zyn getrouwheit en lof. H. III. 39.
Blæſus (Pedius) XIV. 18.
Blæſien dooden zich zelve. VI. 40.
Blandus (Rubellius) Ziet Rubellius.
Blydtſchap wordt lichter dan droefheit ontveinſt. A. 43. Blyde tydingen worden licht gelooft. XIV. 4. Ontydige blydſchap. H. III. 30. Blydſchap oover de doodt van vyanden. II. 76. XIV. 64. H. I. 44. H II. 70. H. III. 39.
Blinde van Veſpaſianus geneezen. H. IV. 81.
Blitius Catullinus. XV 71.
Blixem. H. I. 3. H. V. 7.
Blokhuizen worden zeer voorzichtelyk van Agricola geleidt. A. 22.
Blooheit. Ziet Lafhartigheit.
Bloedt ontrent het maaken van verbonden gedronken. XII. 47. Loopt traag uit de lichaamen die door ouderdom zyn verzwakt. XV. 63. Wil ook traaglyk ſchieten als het door vrees is belemmert. XIV. 64.
Bloedtſchande: Claudius vreeſt dat men zyn huwlyk met Agrippina voor bloedtſchande zou nemen. XII. 5. Agrippina toont zich bereit om bloedtſchande met haar' zoon te bedryven. XIV. 2. Sextus Marius, beſchuldight van bloedtſchande met zyn dochter te hebben bedreeven, wordt van den Tarpeiſchen ſteen geworpen. VI. 19.
Bloedtverwantſchap leidt een nauwer bandt van vriendtſchap. II. 43. VI. 30. Bloedtverwantſchap met groote geſlachten doet de menſchen meer dan burgerlyke aanſlaagen beſtaan. I. 12. II. 43. VI. 3. IV. 40. IV. 53. VI. 8. VI. 15. XII. 2. Was bedriegelyk tuſſen Auguſtus en Antonius. I. 10. Tuſſen Rhadamiſtus en Mithridates. XII. 57. Om onnoozele bloedtverwantſchap wordt Helvidius Priſcus gebannen. XVI 29, 35. Deſgelyx Ampius. H. III. 4.
Bocchoris. H. 5. 3.
Bodotria. A. 25.
Boeken verbrandt, en naarſtig geleezen alsmenze met gevaar bequam, en in vergetelheit geraakt, alsmen die vryelyk moght hebben. XIV. 50. Verwoedtheit teegens voortreffelyke Schryvers en hunne boeken. A. 2.
Boertreedenen, die ſcherp zyn, laaten een bittre geheughenis naa zich. XV. 68. Blyven den Grooten lang in den krop ſteeken. V. 2.
Bojen. G. 28. H. II. 61. Van de Marcomannen verdreeven. G. 42.
Bojocalus. XIII. 55. XIII. 56.
Bok van de Jooden geſlacht tot ſmaadt van Jupiter Hammon. H. V. 4.
Bolanus (Vectius.) Ziet Vectius.
Bonna. H. IV. 19, 20, 25, 62, 70, 77. H. V. 22.
Bononië. H. II. 53. Ronde Schouwburg aldaar gebouwt. H. II. 67.
Bondtgenootſchap der Romainen van de Hyrcanen verzocht. XIV. 25.
Boogen zyn het voornaamſte waapentuig van de Sarmaaten. VI. 35.
Bootzen ſpeelen. H. III. 62.
Bordeelen. XIII. 25. XV. 37.
Boſphorus. XII. 15.
Boſphoraan. XII. 15. Boſphoraanſche oorlog. XII. 63.
Boſſchaadje, Arduenna genoemt. III. 42. Cæſiër boſch. I. 50. Hercyner boſch. G. 28. Aan Hercules toegewydt. II. 12.
Boudicea, Koningin der Iceenen. XIV. 31. Haar moedige reeden om de Brittannen ten ſtryde teegen de Romainen te beweegen. XIV. 35. Sterft door vergift. XIV. 37.
Bovillen. H. IV. 2. H. IV. 46.
Bouwmeeſters. Ziet Gebouwmeeſters.
Bouwſtadt, een zeetel der ſlaaverny. A. 16. Recht der Bouwſteeden. XIV. 27. Hoe die ouwlinx geſticht wierden. XIV. 27.
Bouwtroep naar de ſtadt Ubië gezonden. XII. 27. Tot Camalodunum gebracht. XII. 32.
Brandt te Rome. IV. 64. VI. 45. XV. 38. In de ſtadt der Juhonen. XIII. 57. Keur tot ſtilling en voorkooming van brandt. XV. 43. Cremone door den brandt verwoeſt. H. III. 33. Brandt in 't Capitolium. H. III 71. Die de Germaanen doet gelooven dat het einde des Roomſchen Ryx voorhanden zy. H. IV. 54.
Braſſery dooft de wakkerheit der ſoldaaten uit. H. II. 76.
Brieven van Germanicus aan Cæcina. I. 48. Nageboottſte brieven van Lucanus. XVI, 17. Brieven van Tiberius. I. 25. III. 16, 47. VI. 6. 27. Van Nero aan den Raadt weegens de doodt van zyn moeder. XIV. 11. Van Antejus, onderſchept. XVI. 14. Van Antonius Primus aan Civilis. H. V. 26. Van Civilis en Claſſicus aan Cerialis. H. IV. 75. Uit naam van de Galliën aan de Treveren. H. IV. 69. Worden eer aan de Arentdraagers, dan aan den Veltheer behandight. H. IV. 25.
Briganten. XII. 32. Vallen Carthiſmandua af. H. III. 45. Worden van Cerialis ingetoomt. A. 17.

Brigantícus (Julius) Batavier. H. II. 22. Ooverſte van een uitgezonderde vleugel. H. IV. 70. Wordt verſlaagen. H. V. 21.
Brinio. H. IV. 15.
Britannië wordt door de zee geſcheiden. H. I. 9. Valt Vitellius toe. H. I. 60. Haar geleegenheit en volken worden beſchreeven. A. 10, 11, 12. Is vruchtbaar van metaalen. A. 12. Grenſt aan Hibernië. A. 24. Is 't grootſte der bekende eilanden. A. 10. Wordt ooverwonnen en ſtrax weêr verlooren. H. I. 2. Staat zeer verwart. XII. 31. Haar afval. XIV. 30. Haar ſtandt onder Agricola. A. 5. Haar Voorburgermeeſters. A. 14, 16, 17, 18.
Britannen, zyn een kloek volk. A. 12. Offeren menſchen. XIV. 30. Verſlaan de Romainen. XIV. 29. XIV. 32. Helpen hun. H. I. 70. Maken in de regeering geen onderſcheidt van ſexe. XIV. 35. A. 16. Worden van Suetonius ooverwonnen. XIV. 37. En ook van Agricola. A. 37. Pleegen onder 't beleidt van vrouwen te oorloogen. XIV. 35. Hunne aardt. A. 21. Taal. G. 45.
Britannicus. XI. 4. Van Claudius geteelt. XI. 11. En van Meſſalina. XI. 26. Wordt van de vyanden zyner moeder gevreeſt. XII. 9. Groet Nero met den naam van Domitius, niet van broeder. XII. 41. Drinkt vergif. XIII. 16. Zyn opvoeder. XI. 1. Hem gunſt te draagen ſtrekt een miſdaadt. XIII. 10.
Brixellum. H. II. 33. H. II. 39. H. II. 51.
Brixiaanſche poort. H. III. 27.
Broederliefde tuſſen Germanicus en Druſus, die het met malkanderen zeer eens waaren, ſchoon dat by anderen om hunnent wil wierdt getwiſt. II. 43. Vipſanius Meſſalla pooght zyn broeder Aquilius Regulus uit het gevaar te trekken. H. IV. 42.
Broederen tweedraght is een oudt quaadt. XIII. 17. Gewoonelyke haat. IV. 60. Wordt tuſſchen den jongen Druſus en zyn broeder Nero gezaait. IV. 60. Tuſſchen broeders blyft geen eendraght, ten zy de vaaders een goet exempel geven. H IV. 52. Een broeder eiſcht beloonning, om dat hy zyn' broeder in den ſtrydt hadt verſlaagen. H. III. 51. Een broeder zynen broeder gedoodt hebbende doodt zich zelven. H. III. 51. Pharaſmanes brouwt zyn' broeder veel quaadts. XII. 44, 45, 46.
Broodt der Jooden ongezuurdt. H. V. 4.
Bructeren. I. 51. Zyn Germaanen. I. 60. Worden van Luc. Stertinius ooverwonnen. I. 60. Verlaaten de Anſibariën. XIII. 56. Zyn bontgenooten van Civilis. H. IV. 21. Zwemmen den Ryn oover. H. V. 18. Worden uitgeroeit. G. 33.
Brugge om te ſtormen. H. IV. 23. Milviër brug. XIII. 47. H. I. 87. Beſchryving van den brug ooverden Padus. H. II. 34.
Bruiloftsplechtigheeden. XI. 26. XI. 27. XII. 5. XV. 37. Bruiloftstoortzen. XV. 37.
Brunduſië. II. 30. III. I. H. II. 83. Brunduſiſch verbondt. I. 10.
Brutidius Niger, gebouwmeeſter, beſchuldight C. Silvanus. III. 66.
Brutus (Lucius) ſtichter der vryheit. I. 1. Herhaalt de Curiatiër wet. XI. 22. Stelt de jongere Raadtsgeſlachten in. XI. 25.
Brutus (Marcus) de vyandt van J. Cæſar. I. 2. Wordt van Cremutius Cordus gepreezen. IV. 34. Ook van Livius. IV. 34. Zyn reedeneeringen teegens Auguſtus. IV. 34. Zyn ſtandtvaſtigheit. H IV. 8. Zyn beeltenis is voor 't lyk van zyn zuſter niet gedraagen. III. 76.
Buit van een verweldighde ſtadt is voor de ſoldaaten. H. III. 19. Wekt tot dapperheit op. H. IV. 26. Begeerte tot deſelve doet veel teegenſpoedts verdraagen. H. IV. 23. De zoetheit van den roof prikkelt zommigen ten oorlogh aan. H. II. 7. Doet de ſoldaaten tot allerley reukeloosheit uitſpatten. H. III. 26.
Burdo (Julius) wordt de wreedtheit der ſoldaaten onttrokken. H. I. 58.
Burgerlyke waapenen zyn door geen eerlyke weegen te bekoomen, of te voeren. I. 9. Burgerlyke tweedraght. XIV. 60. D'ellenden der burgerkrygen. H. I. 50. In burgerlyke oorloogen ſtaat den gemeene ſoldaten meer dan de Hooftluiden yet vry. H. II. 29. Daar is de ſpoedt zeer noodig. H. I. 62. Burgerlyke tweedraght heeft al lang plaats gehadt onder de Romainen. H. II. 38. Ellendig lot der burgerwaapenen ten tyde van Otho en Vitellius. H. II. 45. Een zoon braght zyn vaader onverſiens in een burgerkryg om 't leeven. H. III. 25. D'eene broeder vermoordt daar in den andren. H. III. 51.
Burgermeeſter die nieuw gekooren is, heeft het recht van voorſtemming. III. 22. III. 47. IV. 42. XI. 5. XII. 9. XIV. 48 XV. 74. H. IV. 4. H. IV. 6. H. IV. 8. H. IV. 9. Burgermeeſters, om haar rouw oover Druſus te toonen, gingen in gemeene zeetels zitten. IV. 8. Hunne naamen werden booven de gebouwen tot gedachtenis der tyden geſchreeven. III. 57. Burgermeeſters van eenen dagh. H. III. 37.

Burgermeesterlyke eerteekenen gegeeven aan Antonius Primus. H. IV. 4. Aan Asconius Labeo. XIII. 10. Aan Crispinus Rufus. XVI. 17. Aan Fulvius Aurelius, H. I. 79. Aan Julianus Titius. H. I. 79. Aan Junius Cilo. XII. 21. Aan Numisius Lupus. H. I. 79. Aan Nymphidius. XV. 72.

Burgermeesterschap in de jeught gevoert. XI. 22. Aan Nero op zyn twintighste jaar opgedraagen. XII. 21. Van eenen dagh. H. III. 37. Des zelfs oorspronk. I. 1.

Burgerrecht der Romainen van eenigen der Galliën verzocht, en eenige reedeneeringen te dier geleegentheyt gevoert. XI. 23. Is weleer den Lingonen geschonken. H. I. 78. Werdt eertydts zelden, en niet dan tot loon van zonderlinge dienften gegeeven. III. 40. Met het Roomsch burgerschap is beschonken Segestes. I. 58. Julius Florus. III. 40. Ornospades. VI. 37. Verritus en Malorix. XIII. 54. Sulpitius Florus. H. I. 43. Een keurbende van Trapezunte. H. III. 47.

Burien. G. 43.

Burrhus Afranius, Ooverste der Hofbenden. XII. 42. Verzelt Nero tot de wachtplaats van 't Paleis. XII. 69. Heeft het opzicht over zyn jeught. XIII. 2. Heeft veel ervaarentheit. XIII. 6. Een afgeknotte handt. XIII. 14. Wordt beschuldight. XIII. 23. Wordt van Nero oover 't ombrengen zyner moeder om raadt gevraaght. XIV. 17. Pryst in Nero 't geen hem bedroeft. XIV. 15. Sterft. XIV. 51.

Byzantië. II. 54. Haar geleegentheit. XII. 63. Mucianus heeft daar zyn vloot. H. II. 83. Byzantynen zyn bondtgenooten der Romainen. XII. 62.

C.

CAdicia, huisvrouw van Scevinus, wordt ter oorzaak van de t'zaamenzweering teegens Nero uit Italië gebannen. XV. 71.

Cadius Rufus wordt om den misdaadt van hereischbaar geldt verweezen. XII. 22. In den Raadt herstelt. H. I. 77.

Cadmus. XI. 14.

Cadra, een heuvel. VI. 41.

Cæcilianus, de Raadtsheer, beschuldiger van Cotta wordt zelf verweezen. VI. 7.

Cæcilianus (Domitius) brenght Thrasea de tyding van zyn verwyzing. XVI. 34.

Cæcilianus (Magius) wordt valschelik beschuldigt. III. 37.

Cæcilius Cornutus. IV. 28.

Cæcilius Metellus. G. 37.

Cæcilius Simplex. H. II. 60. Burgermeester. H. III. 68.

A. Cæcina Severus. I. 31. Verslaat de Marsen. I. 56. Strydt teegen Arminius. I. 64. Loopt gevaar. I. 65. Weederhoudt de vluchtende. I. 66. Ooverwint der Germaanen. I. 68. Wort met triomfteekenen vereert. I. 72. Oover het bouwen eener vloote gestelt. II. 6. Stemt dat men een altaar ter eeren van de wraake oover Germanicus zal oprechten. III. 18. Beweert dat een Magistraat, dien een wingewest te beurt valt, van zyn vrouw niet magh verzelt worden. III. 33.

Cæcina (Alienus) gestoort op Galba, brouwt beroerte in Germanië. H. I. 53. Hy wordt van Vitellius met een heir naar Italië gezonden. H. II. 61. Verslaat de Helvetiën. H. I. 68. Loopt om zyn uiterlyke pracht en cieraadt wat in 't oogh. H. II. 20. Bevecht Placentia te vergeefs. H. II. 21, 22. Handelt met Bassus om verraadt te stichten. H. II. 100. Pooght het heir van Vitellius te doen afvallen. H. III. 13. Wordt van zyn eige soldaaten geboeit. H. III. 14. Wordt uit de banden verlost. H. III. 31. Van de Flaviaanen om zyn verraadery verfoeit, en naar Vespasianus gezonden. H. III. 31.

Cæcina (Largus) XI. 33.

Cæcina (Licinius) beschuldight Eprius Marcellus. H. II. 53.

Cæcina Thuscus. XIII. 20. Wordt om een gastmaal beschuldight. H. III. 38.

Cæles Vibenna gaf den berg Querquetulanus den naam van Cælius. IV. 65.

C. Cælius. II. 41.

Cælius Cursor wordt als een valsch wroeger gestraft. III. 37.

Cælius Pollio. XII. 45.

Cælius (Roscius) twist met Trebellius Maximus. H. I. 60.

Cælius Sabinus. H. I. 77.

Cælius, een berg. XV. 38. IV. 64, 65.

Cæpio Crispinus beticht Granius Marcellus oover majesteitschendery. I. 74.

Cæsar (Julius) Hooghgezaghebber. I. 1. Stilt met een woordt het oproer van 't leeger. I. 42. Maakt zyne hooven aan 't Roomsche volk. II. 41. Antwoordt op 't boek van Cicero. IV. 34. Wyst de Lacedemoniërs den tempel van de Limenetische

menetiſche Diana toe. IV. 43. Maakt een wet teegens 't woekeren. VI. 16. Wordt by Aleſia bezet. XI. 23. Vervult de verſtorve Raadtsgeſlachten. XI. 25. Verdelght Pompejus. H. III. 66. Wordt van de Britannen verdreeven. XII. 34. Magh tegen de welſpreekenſte Reedenaaren op. XIII. 3. Hy en Cato liepen op de tong van 't volk. XVI. 22. Is door een ſchielyk geweldt ooverrompelt. H. III. 68. Heeft de Germaanen niet ongeſtraft beſtookt. G. 37. Heeft d'eerſte van de Romainen de Britannen aangetaſt. A. 13. Zyn lykſtaatzy geſteurt. I. 8. Zyn huis. H. I. 42. Beeldt. H. I. 86.

Cæſar (Lucius) I. 3. Naaryveraar van Tiberius. VI. 51. Bruidegom van Lepida. III. 23.

Cæſars naam voor den naam van een Vorſt genoomen. H. I. 19. H. I. 29. H. I. 30. H. I. 48. Dien naam weigert Vitellius aan te neemen. H. II. 62. Daarna aanvaardt hyze. H. III. 58. Veſpaſianus wordt met dien eernaam begroet. H. II. 80.

Cæſarea. H. II. 79.

Cæſiër boſch. I. 50.

Cæſianus (Apronius) ſtrydt gelukkig teegen de Numiden. III. 21.

Cæſius Cordus wordt beſchuldight oover afperſſing van penningen. III. 38. Veroordeelt. III. 70.

Cæſonius Maximus wordt Italië verbooden. XV. 71.

Cæſonius Pætus. XIV. 29. XV. 6, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 25.

Cajaner kryghstochten. H. IV. 15.

Calabrië. III. 1. Wordt door troepen der ſlaaven ontruſt. XII. 65. Haar ſtranden. H. II. 83.

Calavius Sabinus. XV. 7.

Caledonië. A. 10. Van welke luiden het bewoont is. A. 11. Is oproerig. A. 25.

Calenus (Julius) Kornel. H. III. 35.

Cales, een wingeweſt. IV. 27. VI. 15.

Caligula (Cajus) I. 1. Auguſtus achterneef. I. 42. Een opvoedeling der keurbenden. I. 44. Loopt in ſoldaats kleederen door het leeger. I. 69. Doet een reede tot lof van zyn oovergrootmoeder Livia. V. 1. Is onkuis. VI. 9 Wordt van Sejanus belaaght. VI. 3. Belacht L. Sulla. VI. 46. Trouwt de dochter van M. Silanus. VI. 20. Wordt van Macro begunſtight. VI. 45. Aanvaardt het gebiedt. VI. 50. Straft etlyke wroegers. IV. 71. Is graatigh naar hoeren. XV. 72. Beroert van zinnen. H. IV. 48. Beveelt zyn beeltenis in den Tempel te Jeruſalem te plaatſen. H. V. 9. Wordt belaaght. H. III. 68. Zyn beſtaan teegens de Germaanen komt op ſpot uit. A. 13. G. 37. Zyn drift. XI. 3. Welſpreekentheit. XIII. 3. Schimpreeden op Silanus. XIII. 1. Gedaante. XV. 72.

Calliſtus. XI. 29. Vermag veel by Claudius. XI. 38. Is Lollia gunſtig. XII. 1.

Calpurniër geſlacht. XV. 48.

Calpurnia, byzit van Claudius. XI. 30.

Calpurnia. XII. 22. Wordt herſtelt. XIV. 12.

Calpurnianus (Decius) geſtraft. XI. 35.

Calpurnius Arentdraager. I. 39.

L. Calpurnius. IV. 62.

Calpurnius Aſprenas. H. II. 9.

Calpurnius Fabatus. XVI. 8.

Calpurnius Galerianus, zoon van C. Piſo, wordt door laſt van Mucianus gedoodt. H. IV. 11.

L. Calpurnius Piſo. II. 34. Roept Urgulania in recht. II. 34. Wordt beſchuldight. IV. 21.

Calpurnius (Cn.) Piſo. Ziet Piſo.

Calpurnius Repentinus. H. I. 56. Wordt gedoodt. H. I. 59.

Calpurnius Salvianus wordt gebannen. IV. 36.

Calvia Criſpinilla ter doodt geëiſcht, wordt van 't gevaar verloſt, en daarna tot moogentheit verheeven. H. I. 73.

Calvina (Junia) ſuſter van Silanus, was ſchoon en dertel. XII. 4. Wordt uit Italië verdreeven. XII. 8.

Calviſius. XIII. 19. Wort gebannen. XIII. 22. Herſtelt. XIV. 12.

C. Calviſius Burgermeeſter. IV. 46.

Calviſius Sabinus wordt van Majeſteitſchendery beticht. VI. 9. Zyn huisvrouw was zeer onkuis. H. I. 48.

Caluſidius, een ſoldaat, biedt Germanicus een bloot zwaardt om zich te dooden. I. 35. I. 43.

Camalodunum. XII. 32. Wordt uitgeroeit. XIV. 31.

Camerinus (Scribonianus:) een ſlaaf geeft zich valſchelik voor hem uit. H. II. 72.

Camerinus (Sulpicius) aangeklaaght, wordt van Nero vrygeſprooken. XIII. 52.

Camerium. XI. 24.

Camillus Furius. Ziet Furius.

Camillus Scribonianus. Ziet Furius.

Campanië. III. 47. Van de Grieken wel eer bewoont. IV. 67. Door ſtormwinden verwoeſt. XVI. 13. Campaner poel. III. 59. Strandt. XIII. 26. Zeer vruchtbaar en vermaaklyk. H. I. 2. H. III. 60. Haare inhammen H. III. 66. Tiberius begeeft zich naar Campanië. IV. 57.

IV. 67. IV. 74. VI. 1. Beroerte in Campanië. H. IV. 3.
Campanus, Prins der Tungren. IV. 66.
Camurius, een ſoldaat, ſteekt Galba de ſtrot af. H. I. 41.
Cangen, een volk onder de Britannen. XII. 32.
Caninefaten traaden met Civilis en de Batavieren in verbondt teegens de Romainen. H. IV. 15. Verkiezen Brinio tot Hooftman, en verooveren de winterleegers van twee regementen. H. IV. 15. Eenige van hunne regementen van Vitellius naar Roomen ontbooden, laaten zich door een' boode van Civilis omzetten, en trekken te rugh. H. IV. 19. Slaan met hulp eeniger Batavieren het leeger der Romainen by Bonna. H. IV. 20. Worden van Claudius Labeo beſprongen. H. IV. 56. Ooverwinnen de vloot, die hen uit Britannië meende t'ooverval-len. H. IV. 79. Dryven de Nerviën in de vlucht. H. IV. 79.
Caninius Gallus. VI. 12. Verzoekt dat men een boek van Sibulla, of Sibylla, onder haar andre werken zou aanneemen. VI. 12.
Caninius Rebilus, Burgermeeſter van eenen dagh. H. III. 37.
Canopus. II. 60.
Capito. H. I. 7. H. I. 37. H. III. 62. Ziet Fontejus.
Capito (Atejus) I. 76. III. 70. III. 75. Ziet Atejus.
Capito (Coſſutianus.) XI. 6. XIII. 33. XIV. 48. XVI. 22. Ziet Coſſutianus.
Capito (Inſtejus) XIII. 39.
Capito (Lucillius) wordt verweezen. IV. 15.
Capito (Valerius) door Agrippina verdreeven, wordt van Nero weeder in zyn vaaderlandt herſtelt. XIV. 12.
Capito (Verginius) H. III. 77.
Capitolium. VI. 12. Verbrandt. VI. 12. H. I. 2. H. III. 71. Werdt beleegert van de Gallen. XI. 23. Van de Vitelliaanen. H. III. 69. Beſtormt en verbrandt. H. III. 71. Van wien het eerſt geſticht, verder opgebouwt en verciert zy. H. III. 72. Wordt voor onwinbaar gehouden. H. III. 78. De brandt van 't Capitolium doet de Germaanen gelooven dat het einde des Ryks aanſtaande zy. H. IV. 54. Des zelfs herbouwing beſlooten. H. IV. 4. En met byzondre plechtigheeden aangevangen. H. IV. 53.
Cappadocië. II. 42. XIII. 8. Tuſſen Comagena en d'Armeniërs geleegen. XV. 12. Dat Ryk wort in een wingeweſt verandert. II. 42. Valt Veſpaſianus toe. H. II. 6. Stont eertyts onder Ægypten. II. 60.
Capreën. VI. 2. Is met een kleine zee van Surrentum geſcheiden. IV. 67. Van de Thelebojen weleer bewoont. IV. 67.
Capua. XIII. 31. Is Vitellius getrouw. H. III. 57. Wordt daarom geplaaght. H. IV. 3. Tempel van Jupiter aldaar. IV. 57.
Caracaten. H. IV. 70.
Caractatus, Veldtheer der Siluren. XII. 33. Moedight de zynen tot den ſtrydt teegens de Romainen. XII. 34. Verlieſt den ſlagh. XII. 35. Zyn gemaalin en dochter gevangen. XII. 35. Hy wordt den Romainen door bedrog van Cartiſmandua oovergeleevert. H. III. 45. Zyn ruſtige reede aan Claudius. XII. 37. Hy wordt met de zynen begenaadight. XII. 37. Wordt by andere gevangen Koningen vergeleeken. XII. 38.
Carbo (Papirius) G. 37.
Carinas Celer van zyn ſlaaf beſchuldight, wordt van Nero vrygeſprooken. XIII. 10.
Carinas (Secundus) laat zich gebruiken om Italië en de wingeweſten uit te putten. XV. 45.
Cariovalda, Hopman der Batavieren. II. 11.
Carmanen. VI. 36.
Carmel, een berg in 't Joodtſche landt. H. II. 78.
Carrhenes. XII. 12. Wordt verjaaght. XII. 14.
Carſius, een Prieſter onder Tiberius, beticht en vrygeſprooken. IV. 13.
Carſulen. H. III. 60.
Carthage. H. I. 76. XVI. 1. Haar haaven. H. IV. 49.
Cartiſmandua. XII. 36. Oorloght teegen haar' man. XII. 40. Kooningin der Briganten. H. III. 45.
Carus (Julius) doorſteekt Titus Vinius. H. I. 42.
Carus Metius. A. 45.
Caſperius. XII. 45. Wordt van Corbulo naar Vologeſes gezonden. XV. 5.
Caſperius Niger. H. III. 73.
Caſpiër wegh. VI. 33.
Caſſiër wet. XI. 25.
Caſſiën zyn van een vermaardt geſlacht. XII. 12.
Caſſius van de Germaanen verwonnen. G. 37.
C. Caſſius, ombrenger van Julius Cæſar. I. 2. II. 43. De laatſte van de Romainen. III. 34. Wort van Cremutius gepreezen. IV. 34. Zyn beeltenis. XVI. 7. Vrouw. III. 76.
C. Caſſius, Ooverſte van Syrië. XII. 11. Is een groot Rechtsgeleerde, die ook de oorlogszaaken behartight. XII. 12. Zyn zeggen, aangaande de bidt- of dankdaagen oover Corbuloos ooverwinningen in te ſtellen. XIII. 41. Zyn ſtrengheit.

heit. XIV. 43. Hy hadt L. Silanus opgevoedt, en onderweezen. XV. 52. Wordt beſchuldight en gebannen. XVI. 7. 9.
Caſſius Aſclepiodotus toont zich een trouw vriendt van Soranus. XVI. 33.
Caſſius, een bootzemaker. I. 73.
Caſſius Chærea bedryft een kloekmoedige daadt. I. 32.
L. Caſſius Longinus trouwt met Drufilla, dochter van Germanicus. VI. 15. Wordt gekooren om de ſchaade, door den brandt geleeden, te ſchatten. VI. 45.
Caſſius Longus. H. III. 14.
Caſſius Severus ſchryft eerſchennende boexkens. I. 72. Was gebannen, en zyn ſtraf werdt verzwaart. IV. 21.
Caſtor en Pollux. G. 43.
Cato (Marcus) IV. 34. Liep met J. Cæſar oover de tong van 't volk. XVI. 22.
Cato Cenſorius. III. 66.
Cato (Porcius) helpt Titus Sabinus, den trouwſten vriendt van Germanicus, met een vuil bedrogh betichten en in zwaarigheit brengen. IV. 68.
Catonius (Juſtus) I. 29.
Catten. I. 55. Worden van Germanicus bevochten. I. 56. Ook van Silius. II. 7. Uit hun zyn de Batavieren geſprooten. H. IV. 12. G. 29. Zyn eeuwige vyanden der Cheruſcen. XII. 28. Oo verwinnen de Cheruſcen en Foſen. G. 36. Worden van de Vangionen en Nemeten geſlaagen. XII. 27. Ook van de Hermunduren. XIII. 57. Beleegeren Moguntiacum. H. IV. 37. Hunne woonplaats. G. 30. Geſtalte, aardt, ſchranderheit. G. 30. Hunne jongelingen laaten 't hair groeyen. G. 31. Hunne manhaftighſten draagen den yzeren ring. G. 31. Hun Vorſt Adgandeſtrius. II. 88. Arpus. II. 7. Catumerus. XI. 16.
Catualda, een eedel jongeling onder de Gothonen, verdryft Marcboduus. II. 66. Hy wordt ook verdreeven en van de Romainen in genaade ontfangen. II. 63.
Catulinus (Blitius) XV. 71.
Catullus. IV. 34.
Catulus Luratius. H. III. 72.
Catumerus, Vorſt der Catten. XI. 16. Grootvaader van Italus. XI. 17.
Catus Decianus vlucht naar Gallië. XIV. 32.
Catus Firmius ter ballinghſchap verweezen, wordt door Tiberius van die ſtraf verſchoont, maar uit de Vroedtſchap gezet. IV. 31. Ziet Firmius.
Caudynſche neederlaag. XV. 13.
Cecrops. XI. 14.
Celenderis, een Slot. II. 80.
Celer, een Bouwmeeſter. XV. 42.
P. Celer, een Roomſch Ridder, helpt J. Silanus door vergift van kant helpen. XIII. 1. Wordt beſchuldight. XIII. 33. Verweezen. H. IV. 40.
Celer (Carinas) beſchuldight, wordt van Nero verſchoont. XIII. 10.
Celer (Domitius) raadt Gn. Piſo naar Syrië te trekken, en Sentius de Landtvooghdy t'ontweldigen. II. 77.
Celer Propertius wordt in zyn behoeftigheit door de mildaadigheit van Tiberius onderſteunt. I. 75.
Celſus, Kornel van een Hofregement, helpt Appius Silanus en Sabinus Calviſius uit gevaar. VI. 9. Doodt zich zelven. VI. 14.
Celſus (P. Marius) H. I. 31. H. I. 45. H. I. 71. H. I. 90. H. II. 23. H. II. 33. H. II. 60. Ziet Marius.
Cenchrius, een ſtroom. III. 61.
Cepheus. H. V. 2.
Cepio (Servilius) G. 37.
Cercina, een eilandt. IV. 13.
Ceres. II. 9. Haar tempel. XV. 53. Speelen t'haarer eere geviert. XV. 53. H. II. 55. Men zoekt haar met ſmeeken om zoen aan. XV. 44.
Cerialis (Petilius) Stadthouder der neegenſte keurbende, wordt van de Britannen geſlaagen. XIV. 32. Is vermeetel. XIV. 32. Vliedt uit Roome en wordt aangenoomen onder de Kryghsooverſten van Veſpaſianus. H. III. 59. Wordt met eenige ruiters naar Roome gezonden. H. III. 78. Wordt van de Vitelliaanen te rugh gedreeven. H. III. 79. Tot Ooverſte in den oorlogh teegens Civilis verkooren. H. IV. 68. Komt tot Mogontiacum. H. IV. 71. Slaat de Trevenen, en vanght Valentinus. H. IV. 71. Neemt de keurbenden, die zich aan de Germaanen oovergaaven, aan in genaade. H. IV. 72. Zyn reede tot de Treveren en Lingonen. H. IV. 73. Wordt ten atval verzocht. H. IV. 75. Beſtraft zyn wykende benden. H. IV. 77. Trekt d'Agrippinenſen te hulp. H. IV. 79. Volght Civilis naar Vetera. H. V. 14. Moedight de zynen. H. V. 16. Wordt van de Germaanen belaaght en byna gevangen. H. V. 22. Zyn boelaadje met Claudia Sacrata. H. V. 22. Ruſt een vloot toe, en heeft een ſchipſtryt teegens de Batavieren. H. V. 23. Plondert het eilandt der Batavieren.

vieren. H. v. 23. Loopt gevaar door 't waater. H. v. 24. Noodight de Batavieren tot vreede. H. v. 24. Oorloght in Britannië. A. 8. Temt de Briganten. A. 17.
Cerialis Anicius vlaaiery ontrent Nero. xv. 74. Beticht, doodt zich zelven. xvi. 17.
Cerius Severus. H. i. 31.
Certus (Quinctius) een Roomſch Ridder gedoot. H. ii. 16.
Cervarius Proculus. xv. 50. Oovertuight Fenius van vloekverwandtſchap. xv. 66. Kryght vergiffenis. xv. 71.
Ceſellius Baſſus droomt een ſchat gevonden te hebben, en vindt zich bedroogen. xvi. 1, 3.
Ceſennius Pætus. xiv. 29. Wordt verkooren om Armenië te beſchermen. xv. 6. Veracht het bedryf van Corbulo. xv. 6. Trekt Armenië in, met droevige voorſpooken. xv. 7. Heeft nochtans in 't begin wat voorſpoets, en roemt daar op. xv. 8. Verzwakt het heir, en houdt zich aan geen goeden raadt. xv. 10. Schryft aan Corbulo om hulp, die niet zeer en ſpoeit. xv. 10. Laat de moedt vallen, en zendt ten tweedemaal aan Corbulo om hulp. xv. 11. Schryft aan Vologeſes en verzoekt vreede. xv. 13. Bewilligt in een ſchandelyk verdrag. xv. 14. Moet een brugh oover den Arſametes ſlaan, en heeft met de zynen in 't vertrekken veel te lyden. xv. 15. Zyn geſprek met Corbulo. xv. 17. Wordt om zyn misdryf van Nero ſlechts met een ſchimpſtreek beſchrobt. xv. 25.
Ceſius Naſica. xii. 40.
Ceſoninus (Suilius) wordt door zyn gebreeken beſchut. xi. 36.
C. Ceſtius reedeneert teegen de geenen die 's Vorſten beeltenis voor een ſchildt hielden. iii. 36 Beſchuldight Q. Servejus. vi. 7. Burgermeeſter. vi. 31.
Ceſtius Gallus. H. v. 10.
Ceſtius Proculus. xiii. 30.
Ceſtius Severus. H. iv. 41.
Cethegus (Cornelius) iv. 17.
Cethegus Labeo. iv. 73.
C. Cetronius, Steedehouder der eerſte keurbende, doet d'oproerigen ſtraffen. i. 44.
Cetronius Piſanus. H. iv. 50.
Chærea (Caſſius.) Zyn kloekmoedigheit. i. 32. Doodt daarna C. Caligula. i. 32.
Chalcedoniërs. xii. 63.
Chaldeen. ii. 27. Hunne weetenſchap. vi. 20. xvi. 14. Vermaaningen. xii. 68. Voorzegging van Nero. xiv. 9.
Chamaven. xiii. 55. Gebuuren van de Tenctaren. G. 33.
Charicles, een Medecynmeeſter, wordt het genaakend einde van Tiberius door 't polstaſten gewaar. vi. 50.
Chaſuaren. G. 34.
Chaucen. i. 38. Onder de hulptroepen van Germanicus. i. 60. ii. 17. Verwoeſten het Needer-Germanië. xi. 81. Verdryven de Anſibariën. xiii. 55. Oorloogen onder Civilis. H. iv. 79. H. v. 19. Beſchryving van hun landt. ii. 24. Zyn d'eedelſte en beſte der Germaaniën. G. 35.
Cheruſcen. i. 56. Worden door Arminius teegens de Romainen opgemaakt. i. 59, 60. Van Germanicus geſlaagen. ii. 17. Zyn vyanden der Sueven. ii. 44. Verzoeken een Koningh van de Romainen. xi. 16. Zyn eeuwige vyanden van de Catten. xii. 28. Worden van hun oovverwonnen. G. 36. Hunne inwendige tweedraghten. ii. 26. Hun opſtandt. xiii. 55.
Chriſtenen worden met brandtſtichting beſchuldight, en deerlyk mishandelt. xv. 44.
Chriſtus onder Pilatus gekruiſt. xv. 44.
Cibiratiſche ſtadt. iv. 13.
Cicero pryſt Cato. iv. 34.
Cilicië. ii. 58.
Ciliciërs. ii. 78. Beſchuldigen Coſſutianus. xiii. 33. Hunne gezanten. xvi. 21. Koningskens. ii. 78, 80.
Cilnius Mæcenas. Ziet Mæcenas.
Cilo (Junius) Voorzorger van Pontus, voert Mithridates gevangen naar Rome. xii. 21.
Cimbren. H. iv. 73. Beſchryving van dat volk, 't welk den Romainen groote afbrek hadt gedaan. G. 37.
Cinciër wet. xi. 5. xiii. 42.
Cincius. xv. 25.
Cingonius Varro. xiv. 45. Wordt tot Burgermeeſter gekooren. H. i. 6. Om 't leeven gebraght. H. i. 37.
Cinithiërs. ii. 52.
Cinna oorloght in de ſtadt. H. iii. 83. By Janiculus. H. iii. 51. Regeert niet lang. i. 1.
Cinyras. H. ii. 3.
Circenſer of renbaan-ſpeelen. xi. 1. xii. 41 Van 't geſlacht der Claudiën. xv. 23. Oover het moorden der Chriſtenen. xv. 44. Ter eeren van Ceres. xv. 53. xv. 74.
Circus, of renbaan. xv. 38. H. i. 72. H. ii. 21. H. iii. 2.
Cirtenſer vlekken. xii. 74.

Civica omgebracht. A. 42.
C. Civilis, Kryghsooverſte der Batavieren, by Sertorius oft Hannibal vergeleeken. H. IV. 13. Bekleedt zich met den ſchyn van den yver voor Veſpaſianus. H. IV. 13. Hitſt de Batavieren teegen de Romainen op. H. IV. 14. Ook de Caninefaten. H. IV. 15. Keert zich eerſt tot de liſt, daarna tot geweldt. H. IV. 16. Tracht de Galliën tot zich te trekken. H. IV. 17. Slaat Mumius Lupercus. H. IV. 18. Brenght etlyke regimenten van Batavieren en Caninefaten aan zyn zyde. H. IV. 19. Brenght de zynen onder den eedt van Veſpaſianus. H. IV. 21. Beſtormt het heir te Vetera. H. IV. 23. Beſtookt de Ubiën en Tencteren. H. IV. 28. Beleegert de keurbenden. H. IV. 28. En laatze beſtormen. H. IV. 29, 30. Traght hunne trouw om te zetten. H. IV. 31. Trekt teegen Vocula. H. IV. 33. Zyn ſtrydt by Vetera. H. IV. 34. Raakt in groot gevaar. H. IV. 34. Valt de koorenhaalers op 't lyf. H. IV. 35. Veroovert Gelduba. H. IV. 36. Beleegert Vetera. H. IV. 36. Slaat de Romainſche benden. H. IV. 37. Verklaart zich oopentlyk vyandt der Romainen. H. IV. 54. Handelt met Claſſicus. H. IV. 54. Het heir te Vetera bidt hem door gezanten om 't leeven. H. IV. 60. Leit zyn hair af. H. IV. 61. Houdt zich zelven en de Batavieren vry van den eedt der Galliën. H. IV. 61. Raadt d'Agrippyner ſtadt te ſpaaren. H. IV. 63. Ooverwint C. Lebeo. H. IV. 66. Brenght de Tongren, Bathaſiën en Nerviën aan zyn zyde. H. IV. 66. Zyn nyverheit. H. IV. 70. Raadt den oorlogh te ſleepen. H. IV. 76. Wordt van Cerialis geſlaagen. H. IV. 78. Leegert zich by Vetera. H. V. 14. Damt den Ryn op. H. V. 14. Strydt met de Romainen in 't waater. H. V. 15. Moedight de zynen. H. V. 17. Wordt door een ooverlooper verraaden en moet wyken. H. V. 18. Wykt op 't eilandt der Batavieren. H. V. 19. Beſtookt de Romainen aan vier zyden. H. V. 20. Zwemt den Ryn oover. H. V. 21. Ruſt een vloot toe. H. V. 23. Hem wordt vergiffenis aangebooden. H. V. 24. Zyn aanſpraak aan Cerialis. H. V. 26.
Clanis, een ſtroom. I. 79.
Clarius Apollo. II. 54. XII. 22.
Claſſicianus (Julius) XIV. 38.
Claſſicus, Ooverſte van een vlerke der Treveren. H. IV. 55. Valt den Romainen af. H. IV. 57. Laat Vocula ombrengen. H. IV. 59. Neemt d'eerteekenen van 't Roomſche gebiedt aan. H. IV. 59. Is traagh ten oorlogh. H. IV. 70. Slaat de ruiters van Cerialis. H. IV. 79. Zet oover den Ryn. H. V. 19.
Claudia Pulchra, nicht van Agrippina, aangeklaaght weegens ooverſpel met Furnius, en toeleg op den Vorſt, wordt verweezen. IV. 52. Was moeder van Varus Quinctilius. IV. 66.
Claudia Sacrata. H. V. 22.
Claudia Silana, gemaalin van Caligula. VI. 20. Sterft. VI. 45.
Claudiaanſche tyden. XIV. 11. H. V. 12.
Claudiën geſlacht trots in den aardt. I. 4. Wordt gehouden voor heilig, en den Gooden aangenaam. IV. 64. Van de Sabynen afkomſtig. XI. 24. Is tot den Claudius Cæſar toe zonder verzooning geweeſt. XII. 24. Eindigt. XIII. 17. H. I. 16.
Claudius Apollinaris, Ooverſte der Miſenenſer vloote, valt van Vitellius af. H. III. 57.
Claudius Civilis. Ziet Civilis.
Claudius Coſſus, gezant der Helvetiën, bedekt zyn welſpreekenheit met een voeglyke ſchreumte. H. I. 69.
Claudius Demianus, betichter van L. Vetus. XVI. 10.
Claudius Druſus, ſtiefzoon van Auguſtus. I. 5.
Claudius Faventinus, Hondertman, bewerkt den afval der Miſenenſer vloot. H. III. 57.
Claudius Julianus, verlaat de zyde van Vitellius. H. III. 57.
Claudius Labeo, Ooverſte de Batavierſche vlerke, een teegenſtreever van Civilis, wordt gevangen en naar de Frieſen weghgevoert. H. IV. 18. Ontkomt uit de bewaaring, en rooft op de Caninefaten en Marſacen. H. IV. 56. Wordt van Civilis geſlaagen en vliedt wegh. H. IV. 66. Civilis pooght hem te vangen. H. IV. 70.
M. Claudius Marcellus. I. 3.
Claudius Phirricus gedoodt. H. II. 16.
Claudius Sagitta waarſchuwt L. Piſo. H. IV. 49.
Claudius Sanctus voert de XIII. keurbende, die zich aan de Germaanen hadt oovergegeeven, naar Noveſium, met een ſchandelyke en droeve toght. H. IV. 62.
Claudius Senecio. XIII. 12.
Claudius Severus, Hooftman der Helvetiën. H. I. 68.
Claudius Timarchus Cretenſer, aangeklaaght. XV. 20.
Claudius Victor, zuſters zoon van Civilis. H. IV. 33.
Claudius Cæſar, was een Auguſtaalſch gezel. I. 54. Gaat de aſſchen van Germanicus te gemoet.

moet. III. 2. Wordt weinig geacht. III. 18. Verwyft Aſiaticus ter doodt. XI. 3. Matight het loon der Reedenaaren. XI. 7. Is onweetend van den ſtant zyns huwlyx. XI. 13. Oeffent het Zeedemeeſterampt. XI. 13. Voert nieuwe letteren in. XI. 13. Zyn voorſtel aangaande de Wichelaaren. XI. 15. Zyn reedeneering voor het inlaaten der vreemdelingen in de regeering. XI. 24. Hy vervult het getal der Raadtsgeſlachten, en zuivert den Raadt door een zacht middel. XI. 25. Verwerpt den vlaytitul hem van Vipſanius gegeeven. XI. 25. Is dom, en aan Meſſalina verſlaaft. XI. 28. Kryght kundtſchap van haar ooverſpel. XI. 30. Is daar oover beteutert. XI. 31. Komt in 't huis van den ooverſpeelder Silius. XI. 35. Waggelt ontrent Meſſalina. XI. 37. Trekt zich haar doodt niet aan. XI. 38. Zoekt weêr te trouwen. XII. 1. Werpt het oogh op zyn nicht Agrippina. XII. 3. Verbreekt de vermaaghſchapping met Silanus. XII. 4. Trouwt met Agrippina. XII. 5. Geeft den Parthen een' nieuwen Kooningh, en ſtelt zich Auguſtus gelyk. XII. 11. Neemt naa lange twyfeling Mithridates aan in genaade. XII. 20. Beticht Lollia in den Raadt. XII. 22. Vergroot de ſtadts achterveſten. XII. 23. Neemt Nero tot een' zoon aan. XII. 25. Verleent vergiffenis aan Caractatus. XII. 37. Woedt teegens de beſte opvoeders van zyn' zoon. XII. 41. Vertoont een ſchipſtrydt in 't Ficiner meer. XII. 56. Geeft zyn' voorzorgers te groote maght. XII. 60. Spreekt voor d'inwoonders van Coüs, om hun vrydom van laſten te verleenen. XII. 61. Laat zich een woordt ontvallen, dat zyn doodt heeft verhaaſt. XII. 64. Hy, van een ziekte aangetaſt, reiſt naar Sinueſſen. XII. 66. Wordt door toedoen van Agrippina vergeeven. XII. 67. Zyn doodt wordt bedekt. XII. 68. Lykeer hem toegekent. XII. 69. Was welſprekend in 't reedeneeren. XIII. 3. Tempel, hem ter eeren in Britannië geſticht. XIV. 31, 32.

Clauſus (Attus) IV. 9. XII. 25.

Clemens, ſlaaf van Agrippa Poſthumus, trachtte zynen Heere te behouden, en geeft zich uit voor Agrippa. II. 39. Wordt door liſt gevangen. II. 40. Zyn ſtout antwoordt aan Tiberius, dit hem laat dooden. II. 40.

Clemens Arretinus. H. IV. 68.

Clemens Julius. I. 23, 26.

Clemens Salienus begraauwt Junius Gallio. XV. 73.

Clemens Suedius. H. I. 87. H. II. 12.

Cleonicus. XV. 45.

Cleopatra, boel van Claudius. XI. 30.

Cliten. VI. 41. Zyn oproerig. XII. 55.

C. Clodius. XI. 7.

P. Clodius. XI. 7.

Clodius Macer. H. I. 7. Steedehouder in Africa. H. I. 11. Wordt door laſt van Galba gedoodt. H. I. 37. Een van zyne ombrengers gedoodt. H. IV. 49.

Clodius Quirinalis voorkomt zyn doemenis met vergift. XIII. 30.

Cluvidienus Quietus wordt gebannen. XV. 71.

Cluvius. XIII. 20. Een Hiſtoriſchryver. XIV. 2.

Cluvius, vaader van Helvidius. H. IV. 5.

M. Cluvius Rufus. H. I. 8. H. I. 76. Ruſt zich teegen Altinus ten ſtryde. H. II. 58. Komt by Vitellius. H. II. 65. Is by het geſprek tuſſen Vitellius en Sabinus. H. III. 65. Vertrekt uit Hiſpanië. H. IV. 39. Syn lof. H. IV. 43.

Coccejanus (Salvius) broeders zoon van Otho. H. II. 48.

Coccejus Nerva trekt met Tiberius buiten Rome om hem gezelſchap te houden. IV. 58. Sterft vrywillig, en doodt zich zelven. VI. 26.

Coccejus Nerva, gekooren Schout, wordt van Nero beſchonken. XV. 72.

Coccejus Nerva Cæſar. H. I. 1. A. 3.

Coccejus Proculus, een Spieknecht. H. I. 24.

Coctiaaner Alpen. H. IV. 68.

Cœlaleten. III. 38.

Cœnus, Neroos vryeling, ſtrooit een loogentyding, en wordt desweegen geſtraft. H. II. 54.

Cœranus, een Leeraar der wysheit, van Griekſchen afkomſt. XIV. 59.

Cogidunus, Koning der Britannen, was den Romainen getrouw, en een gereedtſchap ter ſlaavernië. A. 14.

Cohibus, een ſtroom. H. III. 48.

Colchos. VI. 34.

Collega, Burgermeeſter. A. 44.

Colliner poort. H. III. 82.

Colophon. II. 54.

Comagenen. II. 42. Worden van een Schout geregeert. II. 56. Hun landtſchap. XV. 12.

Comeet, ten tyde van Nero verſcheenen. XIV. 22. Van hem met doorluchtig bloedt verzoent. XV. 47.

Cominius, een gedicht teegen Tiberius gemaakt hebbende, verkryght ter beede van zyn broeder genaade. IV. 31.

Conſcientie. Ziet Geweeten.

Conſidius leidt Pomponius Secundus de vriendtſchap van Ælius Gallus te laſt. V. 8.

BLADTWYZER.

Confidius Æquus wordt als een valsch wroeger gestraft. III. 37.
Confidius Proculus wordt beticht, verweezen, en op zyn geboortedagh gedoodt. VI. 18.
Confus altaar. XII. 24.
Corbulo (Domitius) beklaaght L. Sulla, een jong Edelman, oover onzeedigheit. III. 31. Wort naer het neederste Germanië gezonden. XI. 18. Brenght de Frieſen in orde, en laat Gannascus dooden. XI. 19. Wordt benydt en weêr t'huis ontbooden. XI. 20. Laat een graft maaken tusschen den Ryn ende Maaze. XI. 20. Heeft twist met Vinidius. XIII. 9. Brenght de oude kryghstucht weêr in trein. XIII. 35. Veldelght Artaxata. XIII. 41. Zyn bedryf in Armenië. XIV. 23, 24, 25. Is voor een der braafste en onschuldighste mannen vermaart. XIV. 58. Verzeekert zich van d'Euphraat. XV. 9. Trekt Cesennius Pætus te hulp. XV. 12. Ontmoet de vluchtende keurbenden. XV. 16. Zyn gesprek met Pætus. XV. 17. Zyn verdragh met Vologeses. XV. 17. Wordt tot Ooverste teegens de Parthen verkooren. XX. 25. Verdryft de Megistaanen. XV. 27. Zyn naam was by de Barbaaren niet verhaat. XV. 28. Sluit een verdrag met Tiridates. XV. 29. Wordt door last van Nero gedoodt. H. II. 76.
Córcyra. III. 1.
Corinthen. H. II. 1. Corinthisch strant. V. 10.
Corma, een rivier. XII. 14.
Cornelia, een Priesterin van Jupiter. IV. 16.
Cornelia, een Vestaalsche maaght. XV. 22.
Cornelius, beschuldiger van Mamercus Scaurus. VI. 29. Wordt op een eilandt gebannen, VI. 30.
P. Cornelius. H. III. 34.
Cornelius Aquinus. H. I. 7.
Cornelius Balbus. XII. 60.
Cornelius Cethegus. IV. 17.
Cornelius Cossus. IV. 34.
Cornelius Cossus, een ander. XIV. 20.
Cornelius Dolabella vleit Tiberius op een schandelyke wyze. III. 47. III. 68.
Cornelius Dolabella, een ander. H. I. 88. Wort gedoodt. H. II. 63.
Cornelius Flaccus, een Steedehouder. XIII. 39.
Cornelius Fuscus. H. II. 86. H. III. 4. H. III. 12. H. III. 42. H. III. 66. H. IV. 4. Ziet Fuscus.
Cornelius Laco. H. I. 6. H. I. 13. H. I. 26. H. 2. 33. H. I. 46. Ziet Laco.
Cornelius Lupus. XIII. 43.
Cornelius Marcellus. XVI. 8. Wordt gedoodt. H. I. 37.
Cornelius Martialis. XV. 71. H. III. 70. Wordt verslaagen. H. III. 73.
Cornelius Merula. III. 58.
Cornelius Orfitus. XII. 41. Stemt dat men drie maanden naar Neroos naam en bynaam zal vernoemen. XVI. 12.
Cornelius Primus. H. III. 74.
Cornelius Scipio. III. 74. XII. 53.
Cornelius Sulla. II. 48.
Cornelius Sulla, schoonzoon van Claudius, wort in Massilië gebannen. XIII. 47. Gedoodt, XIV. 57.
Cornutus Cæcilius. IV. 28.
Corsica. H. II. 16.
Corvinus (Messalla) IV. 34. Ooverste der stadt, VI. 11.
Corvinus (Valerius) I. 9
Coruncanen. XI. 24.
Cos, of Coüs, een eilandt, II. 75. IV. 14. Die van Cos verkrygen vrydom van schatting. XII. 61.
Cosa, een uitham. II. 39.
Cossus (Claudius) een welspreekend Gezant der Helvetiën. H. I. 69.
Cossus (Cornelius) IV. 34. Een ander. XIV. 20.
Cossutianus Capito. XI. 6. Wordt ter zaake der weedereisching verweezen. XIII. 33. Door toedoen van Thrasea. XVI. 21. Beschuldight Antistius. XIV. 48. Was de schoonzoon van Tigellinus. XVI. 17. Gereedt ter schelmerye. XV. 26. Beschuldight Thrasea. XVI. 28. Wort daar oover beschonken. XVI. 33.
Cotianer Alpes. H. I. 61. H. IV. 68.
L. Cotta. III. 66.
Cotta Aurelius verwyst Piso. III. 17. Een ander XIII. 34.
Cotta Messallinus. XII. 22. Zyn vonnis teegens den dooden Libo. II. 32. Is de vaardigste van allen, om Tiberius met een fel vonnis te believen. V. 3. Wordt beschuldight. VI. 5. Wil de magistraaten, oover misdaaden, by hunne vrouwen bedreeven, gestraft hebben. IV. 20.
Cotys, Koning van Thracië. II. 64. Wordt gedoodt. II. 66. Zyn vrouw en kinderen. II. 67. Worden in de bescherming der Romainen genoomen. III. 38. IV. 5.
Cotys, Koning van Armenië. XI. 9. Wordt van Mithridates bestreeden. XII. 15. Is een verraader en vyandt van zyn' broeder. XII. 18.
M. Crassus. H. I. 15. Wordt van de Parthen verslaagen. II. 2. G. 37. Zyn maght. I. 1.

M. Craſſus, vaader van Piſo. H. 1. 14.
Craſſus, Piſoos broeder. H. 1. 48.
Craſſus Scribonianus. H. IV. 39.
Cremerenſer neederlaag. H. II. 91.
Cremone, een Bouwſtadt. H. II. 17. Is ryk. H. III. 32. Wanneer gebouwt. H. III. 34. Wordt van de Vitelliaanen ingenoomen. H. II. 22. H. III. 14. Van de Flaviaanen beſtormt. H. III. 30. Deerlyk door de verwinnaars oovervallen, met roof, moordt en brandt verwoeſt. H. III. 33. Uit den ſchoot van Italië gerukt. H. IV. 72. Schouwſpel aldaar vertoont. H. II. 67. Cremonenſer boodem. H. III. 15. Die van Cremone beſtrooyen den weg met laurieren en roozen ter eere van Vitellius. H. II. 70.
Cremutius Cordus, de Hiſtoriſchryver, beſchuldight oover 't pryzen van Brutus en Caſſius, verdeedight zich vrymoedelyk. IV. 34. Eindight zyn leeven met vaſten, IV. 35. Zyn boeken worden verbrandt. IV. 35.
Crepereius Gallus. XIV. 5.
Creſcens (Tarquitius) verweert zich dapperlyk. XV. 11.
Creſcens, vryeling van Nero. H. 1. 76.
Creta. IV. 21. H. V. 2. Voorburgermeeſters aldaar; III. 38. XV. 20. Die van Creta zenden gezanten naar Roome. III. 63. Hunne wetten. III. 26.
Creticus Silanus, Ooverſte van Syrië. II. 4. Wort uyt Syrië gezet. II. 43.
Criſpina, dochter van T. Vinius. H. 1. 47.
Criſpinilla (Galvia) ter doodt geëiſcht, wordt van't gevaar verloſt. H. 1. 73.
Criſpinus (Cæpio) 1. 74.
Criſpinus, een Hondertman, wordt gedoodt. H. 1. 58.
Criſpinus Rufus, Ooverſte der Hof benden, wordt gezonden om Aſiaticus te vangen. XI. 1. Wort beloont en geëert. XI. 4. Van zyn ampt gezet. XII. 42. Was de man van Poppæa. XIII. 45. XV. 71. Wordt in ballinghſchap verdreeven. XV. 71. Brenght zich zelven om. XVI. 17.
Criſpinus Varus. H. 1. 80.
Criſpus Salluſtius. Ziet Salluſtius.
Criſpus Vibius. Ziet Vibius.
Crupellariën. III. 43.
Cruptorix. IV. 73.
Cteſiphon. VI. 42.
Cugernen. H. V. 16, 18.
Cuma. XVI. 19. Cumaner ſtrandt. XV. 46.
Cumanus (Ventidius) ſtelt in Judea alles in roer. XII. 54.
Curiën. D'oude Curiën. XII. 24.
C. Curio. XI. 7.
Curtiër poel. H. 1. 41. H. II. 55.
Curtilius Mancia. XIII. 56.
T. Curtiſius, een ſoldaat, recht oproer aan. IV. 27.
Curtius Atticus vergezelſchapt Tiberius in Campanië. IV. 58. Wordt van Sejanus onderdrukt. VI. 10.
Curtius Lupus, Ontfanger. IV. 27.
Curtius Montanus. XVI. 38. Is ſchuldig aan een eerloos ſchimpdicht. XVI. 29. Zyn ſtemming om de geheugenis van Piſo te vieren. H. IV. 40. Reedeneering teegens Aquilius Regulus. H. IV. 42.
Curtius Rufus wordt met triomfteekenen begiftight. XI. 20. Zyn opkomſt, en einde. XI. 21.
Curtius Severus. XII. 55.
Cuſus, een rivier. II. 63.
Cycladiſche eilanden. II. 55. V. 10.
Cyclopen gedoodt. III. 61.
Cyme. II. 47.
Cyniſche onderwyzing. XVI. 34. Secte. H. IV. 40.
Cypriotten. III. 62.
Cyprus, een eilandt. H. II. 2.
Cyrinenſen beſchuldigen Cordus. III. 70. Blæſus. XIV. 18. Antonius Flamma. H. IV. 45.
Cyrrus, een ſtadt in Syrië. II. 57.
Cyrus, de Koning. III. 62. VI. 31.
Cythera, een eilandt. III. 69.
Cytherſpel is verfoeielyk in een Vorſt. XIV. 4. Wordt van Nero geoeffent. XV. 65. XVI. 4.
Cythnum, een eilandt. H. II. 8.
Cyzicenen werden van hunne vryheit berooft. IV. 36.

D.

Daaden der vermaarde mannen zyn van oudts beſchreeven. A. 1.
Dacia. A. 41. De Dacen zyn vermaardt door onderlinge neederlaagen. H. 1. 2. Hun opſtandt. H. III. 46. Waaren den Romainen nooit getrouw. H. III. 46. Omleegeren de Romainſche winterleegers. H. IV. 54.
Dagh der onrype ſlaaverny, en ongelukkighlyk hervatte vryheit. 1. 8. D'eerſte dagh naa een' boozen Vorſt is de beſte. H. IV. 42. Op een zelven dagh is Roome tweemaal verbrandt. XV. 41.
Dagh van den aanvang der heerſchappy, daarnaa de ſterfdagh van Auguſtus. 1. 9.

Dagh van de neederlaagen te Cremera en Allia. H. 11. 91.
Daagen zyn langh by de Brittannen. A. XII. 5.
Dahen. II. 3. Helpen Gotarzes. XI. 8. Zyn gebuuren van de Ariën. XI. 10.
Dalmatië. II. 53. Houdt het met Otho. H. II. 32. Van Poppæus Silvanus beheerscht. H. II. 86. Dalmatische keurbenden zweeren Otho trouw. H. I. 76. Keeren zich tot zyn gebiedt. H. II. 11. Dalmatische oorlog. VI. 37. Zee. III. 9.
Damaratus. XI. 14.
Dandarica. XII. 16.
Dandariden. XII. 15.
Danauw. II. 63. Scheidt de Germaanen van de Pannoniën af. G. 1. Zyn oorsprongh. G. 1. Zyn strandt wordt van de Daacen overvallen. H. III. 46.
Dankzeggingen gedaan aan Tiberius. III. 18. Aan de Gooden. XV. 74 Zelfs ter oorzaak van bedreeve wreedtheeden. XIV. 64. Raadtskeur teegen de dankzeggingen, die den Magistraaten in 't afgaan van hun bewindt plagten gedaan te worden. XV. 22.
Dapperheit van den Ooverste Decrius. III. 20.
Darius. III. 63. Een andere Darius. XII. 13.
Davara, een heuvel. VI. 41.
Decimus Pacarius valt van Otho af, om Vitellius te helpen. H. II. 16. Wordt van d'inwoonders van 't eilandt Corsica omgebraght. H. II. 16.
Decius Calpurnianus. XI. 35.
Decrius. III. 20.
Delphos. II. 54.
Delos. III. 61.
Demetrius, Cynisch Philosooph. XVI. 34. Is by den stervenden Thrasea teegenwoordigh. XVI. 35. Spreekt een' oopenbaaren misdaadige voor. H. IV. 40.
Demianus (Claudius) XVI. 10.
Demonactes. XI. 9.
Densus (Julius) XIII. 10.
Densus (Sempronius) draaght zich getrouw jegens Galba, en helpt Piso aan uitvlucht. H. I. 43.
Denter Romulus. VI. 11.
Dentheliatische akker. IV. 43.
Deurwaarders, of deurwachters. IV. 74. XV. 55. By de deurwaarders van groote personaadjen bekent te worden, wordt voor eerlyk gehouden. VI. 8.
Dexter (Subrius) H. I. 31.
Diaal Flamen, of Priester van Jupiter. III. 58. III. 71. Een Diaale Flaminica, of Priesterin van Jupiter. IV. 16. De Diaalen moogen uit Italië niet trekken. III. 58.
Diana. III. 63. Wordt te Epheser geëert. IV. 55. Diana Leucophryna. III. 62. Limenetis. IV. 43. De Persische Diana. III. 62. Dianaas bosch. XII. 8. Haar vaaderlandt. III. 61.
Dichtkonst van Nero geoeffent. XIV. 16. Ziet Gedichten.
A. Didius Gallus, Veltooverste teegen Mithridates. XII. 15. Voorschout van Brittannië. XII. 40. A. 14.
Didius Scæva. H. III. 73.
Dido. XVI. 1.
Didymus. VI. 24.
Dienstbaarheit te Roome omhelst. I. 7. Dienstbaare vryheit Capito. III. 70.
Dierte van graanen onder Tiberius. IV. 6. Verwekt een begin van oproer. VI. 13. XII. 43.
Dievery, een slaafs schelmstuk, T. Vinius te last geleidt. H. I. 48.
Dyk van Drusus begonnen, wordt opgemaakt. XIII. 53.
Dillius Aponianus. H. III. 10. Ziet Aponianus.
Dillius Vocula. H. IV. 24. Volght Hordeonius in 't gebiedt. H. IV. 25. Laat d'oproerigen met de doodt straffen. H. IV. 27. Vecht met de benden van Civilis. H. IV. 33. Geeft den schyn als of hy den oorlogh beminde, en ontvlucht onder een slaafsch kleedt den vergramden soldaten. H. IV. 35, 36. Aanvaardt weeder 't gebiedt. H. IV. 37. Zyn reeden tot de soldaaten. H. IV. 58. Wordt gedoodt. H. IV. 59. Was van zyn soldaaten verlaaten. H. IV. 77.
Dinis. IV. 50.
Dis, de vaader. H. IV. 84.
Divodurum. H. I. 63.
Dobbelsteenspel, is gemeen onder de Germaanen. G. 24.
Dochterken van Sejanus deerlyk om 't leeven gebraght. V. 9. Dochter van Antistius Vetus sterft met haar' vaader en grootmoeder. XVI. 11. Dochter van Soranus doet een deerniswaardige verantwoording, tot ontlasting van haar' vaader. XVI. 31. Wordt door haar' vaader verschoont. XVI. 32. Haar wort, nevens haaren vaader, keur van doodt gegeeven. XVI. 33.
C. Dolabella vleit Tiberius. III. 47. III. 68.
C. Dolabella, een ander. H. I. 88. Wordt gedoodt. H. II. 63.
P. Dolabella. IV. 23. Overwint Tacfarinas. IV. 25. Beschuldight Q. Varus. IV. 66. Stemt dat men

men het ſchouwſpel der ſchermeren alle jaaren moeſt vertoonen. XI. 22.
Domitia Decidiana, huisvrouw van Jul. Agricola. A. 6.
Domitia Lepida, Neroos moey, van Agrippina benydt. XII. 64. Miſdaaden haar te laſt geleit. XII. 65. Zy wordt ter doodt verweezen. XII. 65. Daar zich Narciſſus teegens kant. XII. 65. Is met naaryver teegen Agrippina ontſteeken. XIII. 19.
Domitianus wordt in 't Capitolium gehaalt. H. III. 69. Wordt van den kerkwaarder voor de laagen van de Vitellianen verſteeken, en laat daarnaa op de plaats van zyn ſchuilhoek een Tempel bouwen. H. III. 74. Wordt na Vitellius doodt Cæſar gegroet, by afzyn van zyn vaader. H. III. 86. Gaat los en dertel te werk. H. IV. 2. A. 7. Wort Schout. H. IV. 3. 39. Reedeneert in de Vroedtſchap. H. IV. 40. Is by zyn vaader verdacht. H. IV. 51. Kryght tydingh van Cerialis oovérwinning teegen de Treveren. H. IV. 85. Peilt de trouw van Cerialis, en wort van hem te leur geſtelt. H. IV. 86. Schuilt onder den ſchyn van zeedigheit, en veinſt yver tot geleerdtheit te hebben. H. IV. 86. Zyn valſche triomf. A. 39. Wordt met nydt teegens Agricola ontſteeken. A. 39. Toont zich vinnig teegen de deught. A. 41. Geveinſt en haatdraagende. A. 42. Put den Staat t'eenemaal uit, en woedt teegens de beſten, met onmenſchelyke wreedtheit. A. 44. 45.
Domitiër geſlacht. XV. 23.
L. Domitius ooveroovergrootvaader van Nero, ſneuvelt in den Pharſaliſchen ſtrydt. IV. 44.
Cn. Domitius oovergrootvaader van Nero, is maghtig in den burgeroorlog ter zee. IV. 44.
L. Domitius, Neroos grootvaader. I. 63. Trouwt Antonia. IV. 44. Paſſeert met zyn heir den ſtroom Albis. IV. 44.
Cn. Domitius, Neroos vaader, trouwt Agrippina. IV. 75. Wordt Burgermeeſter. VI. 1. Verkooren, om de ſchaade, door den brandt geleeden, te ſchatten. VI. 45. Beſchuldight. VI. 47.
Domitius Nero. Ziet Nero.
Domitius Afer. IV. 52. IV. 66. XIV. 19. Ziet Afer.
Domitius Balbus. XIV. 40.
Domitius Cæcilianus. XVI. 34.
Domitius Celer. II. 77, 78.
Domitius Corbulo. Ziet Corbulo.
Domitius Pollio. II. 86.
Domitius Sabinus. H. I. 31.
Domitius Silius. XV. 59.
Domitius Statius. XV. 71.
Donatius Valens. H. I. 56. Wordt gedoodt. H. I. 59.
Donuſa, een eilandt. IV. 30.
Doode zee. H. V. 6.
Doodt ſtelt de menſchen buiten haat en gunſt. IV. 35. Is allen gemeen. H. I. 21. Een einde van alle ellenden. H. IV. 58. Eerlyke doodt. I. 70. XII. 51. Is voor een ſchandelyk leeven te ſtellen. A. 33. De doodt by de Jooden veracht. H. V. 5. Doodt van veele doorluchtige mannen. XIV. 19. Exempelen der geenen die zich zelven hebben gedoodt, van Libo Druſus. II. 31. Van Cn. Calpurnius Piſo. III. 15. Van Julius Florus. III. 42. Van Jul. Sacrovir. III. 46. Van C. Silius. IV. 19. Van Cæcilius Cornutus. IV. 28. Van Sextus Veſtilius. V. 9. Van Coccejus Nerva. VI. 26. Van Plancina. VI. 26. Van Pomponius Labeo. VI. 29. Van Mamercus Scaurus. VI. 29. Van Fulcinius Trio. VI. 38. Van Martianus. VI. 38. Van Tribellienus. VI. 39. Van L. Arruntius. VI. 48. Van Sextus Papinius. VI. 49. Van L. Silanus. XII. 8. Van Statilius Taurus. XII. 59. Van Ceſellius Baſſus. XVI. 3. Van P. Antejus. XVI. 14. Van Cerialis Anicius. XVI. 17. Van C. Petronius. XVI. 18. Van Sophonius Tigellinus. H. I. 72. Van Otho. H. II. 49. Van Julius Agreſtis. H. III. 54. Van Paxæa en van Sexitia vrywilligh, ter liefde van haare mannen, geleeden. VI. 29.
Doodtſlaagen zyn in 't leeger van Vitellius zeer gemeen. H. II. 88.
Doodtſlaager van L. Piſo, weigert, een Akkerman zynde, met wonderbaare beſtendigheit, zyn metverwanten te melden, ſlaat zyn hooft teegens een ſteen, en ſterft. IV. 45.
Doryphorus, een vryeling van Nero, wordt met vergif van hem omgebracht. XIV. 65.
Dreigementen des hemels. H. I. 18. Dreigementen met beloften vermenght. H. V. 24. Soldaaten zyn gewoon hunne Ooverſten te dreigen. H. IV. 34. Een dreigende ſtilzwygentheit. H. III. 67.
Driemannen. I. 2. V. 1. Doen de boeken der doorluchtighſte geeſten verbranden. A. 2.
Droefheit oover de doodt van Germanicus. II. 82. III. 2. Oover de doodt van kinderen en vrienden voor een ſtrafbaare miſdaadt gereekent. VI. 10, 19. A. 45. Die van droefheit eens

eens uitbarſt, kan qualyk aan 't zwygen koomen. IV. 69. Droefheit naagebootſt. XIII. 4. Geveinſde droetheit van Agrippina oover Claudius. XII. 68. Van Nero oover Agrippina. XIV. 10. Geduurige droefheit van Pomponia. XIII. 32. Van Pollutia oover haar' man Plautus. XVI. 10. De Germaanen leggen licht de traanen, maar langhzaam de droefheit af. G. 27.
Dronkenſchap is onder de Germaanen gemeen, en een oorzaak van veel quaadts. G. 22.
Droom van Germanicus. II. 14. Cæcina. I. 65 Ceſellius Baſſus. XVI. 1. Droom misbruikt, of misduidt, om de Ridders Petra van kant te helpen. XI. 4. Uitleggers van droomen. II. 27.
Druiden. XIV. 30. Hunne voorzegging. H. IV. 54.
Druſianer gracht. II. 8.
Druſilla, Dochter van Germanicus. VI. 15.
Druſilla, kindtskindt van M. Antonius en Cleopatra, getrouwt met Ant. Felix, een vryeling van Claudius. H. V. 9.
Druſus Claudius, ſtiefzoon van Auguſtus, wordt Veldtheer gegroet. I. 3. Was de vaader van Germanicus. I. 33. II. 8. De ſchoonvaader van Agrippina. I. 41. Den volke zeer lief. II. 41. VI. 51. Leidt de Frieſen ſchatting op. IV. 72. Bedwingt den Ryn met een dyk. XIII. 53. H. V. 19. Pooght oover den Germaaner Oceaan te vaaren. G. 34. Stelt een Koning oover de Sueven. XII. 29. Hadt voor de Roomſche vryheit te herſtellen. II. 82. Zyn uitvaart. III. 5. Wordt Cæſar genoemt. XII. 29.
Druſus, zoon van Tiberius (uit Vipſania Agrippina gebooren) III. 75. Hadt Pomponius Atticus tot zyn oovergrootvaader. II. 43. Wort Burgermeeſter gekooren. I. 14. Naa de Pannoniſche keurbenden gezonden. I. 24. Laat de hootden der oproerigen ter doodt brengen. I. 29. Is al te bloedtgierig. I. 76. Is 't eens met Germanicus. II. 44. Onthoudt zich in Dalmatië. II. 53. Wordt gezonden om de vreede tuſſen Arminius en Maroboduus te beveſtigen. II. 46. Rokkent twiſt onder de Germaanen. II. 62. Wordt met kinderen verrykt. II. 84. Trekt de lykaſch van Germanicus te gemoet. III. 2. Reiſt naar 't Illyriſch leeger. III. 7. Geeft aan Piſo een liſtig antwoordt. III. 8. Wordt om de wraak, oover Germanicus genoomen, bedankt. III. 18. Komt brallende ter ſtadt in. III. 19. Ten tweeden maale Burgermeeſter. III. 22. Wordt tot het hoogſte bewindt, de Gildthoofdelyke moogentheit, verheeven. III. 56. Pooght zyn handen aan Sejanus te ſlaan. IV. 3. Wordt ziek. III. 49. Komt om door vergift. IV. 8. Werdt Cæſar genoemt. I. 25. I. 27. II. 67.
Druſus, zoon van Germanicus, trekt den mannelyken tabbaardt aan. IV. 4. Wordt den Goden aanbevoolen. IV. 17. Ook aan den Raadt. IV. 8. Wordt in 't gebiedt oover de ſtadt geſtelt. IV. 36. Laat zich van Sejanus teegen zyn' broeder ophitzen. IV. 60. Sterft van honger. VI. 23. Ymant geeft zich valſchelyk uit voor Druſus. V. 10.
Druſus Libo. II. 27. II. 28. II. 31. IV. 29. IV. 31. Ziet Libo.
Druſus Livius. III. 27.
Druſus toenaam wordt den Scriboniën benoomen. II. 32.
Dubbelzinnige brieven van Mucianus. H. III. 52.
Dubbelzinnigheit van Tiberius. I. II. XIII. 3.
Dubius Avitus. XIII. 54. XIII. 56. Stadthouder in Brittannië. XIV. 29. Wort ook Didius Gallus genoemt. XII. 15. XII. 40. A. 14.
Ducennius Geminus. XV. 18. Ooverſte der ſtadt. H. I. 14.
D. Duillius. II. 49.
Duitſche eenvoudigheit en rondigheit. XIII. 54.
Dulgibinen. G. 34.
Dulle min van Meſſallina en Silius. XI. 26.
Dyrrachium. H. II. 83.

E.

ECbatane. XV. 31.
Echtgenoot. Onderzoek of de Magiſtraatsperſoonen, die in eenige wingeweſten gaan, van hunne echtgenooten verzelt moogen worden. III. 33. III. 34.
Edelmoedigheit van Mucianus, die geen naaryveraar van Veſpaſianus wil zyn, en hem raadt het Ryk t'aanvaarden. H. II. 77.
Edeſſa. XII. 12.
Eduën. Ziet Æduën.
Eedt, in den aanvang des jaars gebruikelyk. XVI. 22. Eedt van den Raadt, zweerende dat 'er niets door hun beleidt tot quetzing van ymandts welvaaren was geſchiedt. H. IV. 41.
Eedtgeſpan helpt twee Roomſche Ridders om den hals. VI. 14. Eedtgeſpan teegens Caligula was door Anicius Cerialis ontdekt. XVI. 17. Teegens Nero, ter gunſt van C. Piſo. XV. 48.

Wordt aan Nerõ ontdekt. xv. 54. Het eedtgespan moet in 't begin geſtuit worden. H. 1. 33.
Eenzaamheit is tot uitvoering van treffelyke zaaken bequaam, en wordt Tiberius van Sejanus aangepreezen. iv. 42.
Eer verlieſt haar glans, als menze door vleieryen zonder onderſcheidt gemeen maakt. iv. 37. Eer, die ymandt vroeg opgedraagen wordt, baart hoovaardy. iv. 17.
Eerbaarheit pooght Nero geheel te verdryven. xiv. 15.
Eerlyke doodt is beeter als een ſchandelyk leeven. A. 33.
Eeuwipeelen te Roome vertoont. xi. 11.
Egnatia Maximilla volght haar man in ballinghſchap. xv. 71.
Egnatius, een valſch getuige, en trouwloos bedrieger onder den ſchyn van Stoïſche deftigheit. xvi. 32.
Eigebaat gaat voor 't gemeene nut. vi. 16.
Eilandt Amorgus, Batavië, Britannië, Caprea, Cercina, Cithnum, Corcyra, Coüs, Cyprus, Cythera, Eubœa, Gyarus, Hybernië, Lesbus, Mona, Pandateria, Planaſië, Rhodus, Sardinië, Seriphos, Trimerus. D'eylanden Balearen en de Cycladen. Ziet elk op den letter van zynen naam.
Eleazarus. H. v. 12.
Elephantine. ii. 61.
Eleuſis. H. iv. 83.
Eleanus Plautius. H. iv. 53.
Ellende maakt den menſch week in den boezem. iv. 68.
Ellendige toeſtandt der ſtadt Roome door 't veelvuldigh betichten ten tyde van Tiberius. iv. 69. vi. 7. Geduurende den burgerkryg van Otho en Vitellius. H. ii. 45. Onder Vitellius. H. ii. 95. H. iii. 83.
Elymæërs. vi. 44.
Emmer, by de Romainen gebruikt, om 't lot daar in te werpen. H. iv. 6.
Ennia. vi. 45.
L. Ennius van majeſteitſchennis vrygeſprooken. iii. 70.
Epaphroditus, Neroos vryeling. xv. 55.
Epheſers. iii. 61. Eeren Diana. iv. 55. Hunne haavens. xvi. 23.
Epicharis, een vrouw, heeft kennis van den toeleg op Nero. xv. 51. Staat de pynbank kloekhertig door. xv. 57. Verworght zich zelve. xv. 57.
Epidaphne. ii. 83.
Epiphanes ſtrydt voor Otho. H. ii. 25.
Eporedië. H. i. 70.
Epponina. H. iv. 67.
Eprius Marcellus, Schout van eenen dagh. xii. 4. Wordt beticht. xiii. 33. H. iv. 6. Beſchuldight Thraſea. xvi. 22. xvi. 28. H. iv. 43. Is wel ter taal. xvi. 22. Afgerecht ter ſchelmerye. xvi. 26. Wordt diesweegen beſchonken. xvi. 33. Is weegens de heugenis zyner wroegeryen gehaat. H. ii. 53. Heeft met zyn betichten Nero bewoogen om veel menſchen te bederven. H. iv. 7. Zyn maght te Roome. H. ii. 95. Zyn ſtem, om oover de gezanten, aan Veſpaſianus te zenden, te looten. H. iv. 6.
Erato. ii. 4.
Erbarmenis heeft weinig plaats daar de leelykheit der laſterdaaden ooverweeght xi. 32. Erbarmenis van een moeder, oover de doodt van haaren zoon, met de doodt geſtraft. vi. 10. Oover vrienden en maagen geweert. vi. 19. Erbarmenis van veelen oover de neederlaag van Otho. H. ii. 70. Oover den ſtaat van Vitellius. H. iii. 68.
Erfenis wordt van Tiberius niet aanvaardt, zonder zulx met houden van vriendtſchap verdient te hebben. ii. 48.
Erindes. xi. 10.
Erythren. vi. 12.
Eryx. iv. 43.
Eſerninus (Marcus) iii. 11.
Eſquilië. xv. 40.
Eſquilynſche poort. ii. 32.
Eteſiën, noordtweſte winden. H. ii. 98. Het blaazen der Eteſiën. vi. 33.
Etrurië. H. iii. 41. Hun beſluit. iv. 55. Hun Ooverſten en Wichelaars. xi. 15. Hun Tempel des heils. xv. 53. Etruſcen beſtaan de Lydiërs door maaghſchap. iv. 55. Quaamen Tarquinius Priſcus te hulp. iv. 65. Leerden de letteren van Damaratus. xi. 14.
Evander. xi. 14. Sticht Hercules een Tempel. xv. 41.
Eubœa. ii. 54. Een eilandt van de Ægeiſche zee. v. 10.
Eucerus, een ſlaaf, wordt beticht van ooverſpel met Octavia. xiv. 60.
Eudemus, een Artz, wordt van Sejanus gebruikt om Druſus, de zoon van Germanicus van kant te helpen. iv. 3. Wordt gepynight. iv. 11.
Eudoſen. G. 40.
Eumolpiden. H. iv. 83.
Eunonen. xii. 15.

Evodus. XI. 37.
Euphraatſtroom. XIV. 25. H. v. 9. Verheft zich van zelf en geweldig. VI. 37. Bepaalt het Romeinſch en Parthiſch gebiedt. XV. 17.
Exquilynſche poort. II. 32.
Exempelen duuren langer dan de menſchen. H. IV. 42. 't Geen wy nu met exempelen verdeedigen, zal daarnaa onder d'exempelen zyn. XI. 24. In booze tyden is het nut zyn gemoedt door goede exempelen te ſterken. XVI. 35. De Germaaner Veltooverſten gebooden meer door hun exempelen dan woorden. G. 7. 't Exempel van Veſpaſianus, om in kleeding en koſt zich ingetoogen te draagen, goldt meer dan de wetten. III. 55. Corbulo gaat den zynen met zyn exempel voor. XIII. 35. Veſpaſianus vermaant de traagen met zyn voorgangh. H. II. 82.

F.

FAam dwaalt altydt niet, maer verkieſt ook zomwylen. A. 9. Doet zich breeder op van luiden die onbekent zyn. A. 25. Door een goede faam te verachten worden de deughden verſmaadt. IV. 38. Een goede faam is het beſte loon by de naakoomelingen. XI. 6. Grootheit van faam ſtrekt ten bederve. III. 55. Is gevaarlyk. A. 5.
Fabatus Calpurnius. XVI. 8.
Fabianus (Valerius) doet een valſche uiterſte wil maaken. XIV. 40.
Fabius Fabulus. H. III. 14.
Fabius Maximus ontdekt een geheim aan zyn gemaalin Marcia, en die aan Livia. I. 5. Zyn doodt. I. 5.
Fabius (Paulus) VI. 28.
Fabius Priſcus. H. IV. 79.
Fabius Romanus. XVI. 17.
Fabius Ruſticus. XIII. 20. Een Hiſtoriſchryver. XIV. 2. XV. 61. Zeer welſpreekend. A. 10.
Fabius Valens. Ziet Valens.
Fabiën. H. II. 95.
Fabritius Vejens wordt beſchuldight en uit Italië verdreeven. XIV. 50.
Fabritiën. II. 33.
Fabulus Fabulus. H. III. 14.
Falanius, een Roomſch Ridder, wordt beticht. I. 73.
Famiſulanus Vectonianus. XV. 7.
Faventinus (Claudius) doet de Miſener vloot van Galba afvallen. H. III. 57.
Favoniën. XVI. 22.
Fauſtus (Annius) wordt van Vib. Criſpus voor 't recht geroepen, en verweezen. H. II. 10.
Fauſtus Sylla. XII. 52.
Felix (Antonius) een vryeling van Claudius, Stadthouder oover 't Joodtſche landt, getrouwt met Druſilla. H. V. 9. Stelt daar alles in rep en roer. XII. 54.
Felix (Sextilius) H. III. 5. H. IV. 70.
Fenius Rufus wordt oover de bezorging van de lyftocht geſtelt. XIII. 22. Wordt van zyn beſchuldigers gekrenkt. XIV. 57. Spant aan teegens Nero. XV. 50. Valt den t'zaamenzweerderen zeer hardt, om de ſchyn van de kennis der t'zaamenzweering te vermyden. XV. 18. Vermaant Silvanus, dat hy Neroos laſt teegens Seneca uitvoere. XV. 61. Wordt van eenigen gemeldt, en gevangen. XV. 66. Gedoodt. XV. 68. Zyn vrienden geſtraft. XVI. 12.
Fennen. G. 46.
Ferentaaner ſtadt. XV. 53.
Ferente, een amptmaatige ſtadt. H. II. 50.
Feronie. H. III. 76.
Feſtus, Ooverſte van een bende. H. II. 59.
Feſtus Martius is een van de eedtverwanten teegens Nero. XV. 50.
Feſtus (Valerius) handelt bedriegelyk met Vitellius. H. II. 98. H. IV. 49.
Fidene. IV. 62. H. III. 79.
Firmius Catus raadt Libo Druſus, om met de Chaldeen te raadtpleegen. II. 27. IV. 31.
Firmus (Plotius) H. I. 46, 82. H. II. 46, 49.
Flaccus (Cornelius) XIII. 39.
Flaccus (Hordeonius.) Ziet Hordeonius.
Flaccus (Pomponius) II. 32. Wort oover Mœſië geſtelt. II. 66. Sterft. VI. 27.
Flaccus (Veſcularius) H. 28. VI. 10. Ziet Veſcularius.
Flacilla (Antonia) volght haar man in ballingſchap. XV. 71.
Flaminiër wegh. H. III. 79.
Flamma (Antonius) H. II. 64. H. IV. 45.
Flavier geſlacht. H. II. 101.
Flavianus. H. II. 86. H. III. 4, 10. H. V. 26.
Flavianus (Tullius) H. III. 79.
Flavius, broeder van Arminius, treedt met hem in geſprek. II. 9. Zyn zoon Italus. XI. 16, 17.
Flavius, Ooverſte der Galliën. H. II. 49.
Flavius Nepos wordt van zyn kornelſchap afgezet. XV. 71.
Flavius Sabinus, Ooverſte der ſtadt. H. I. 46. Burgermeeſter. H. I. 77. In de plaats van Macer verkooren. H. II. 36. Geeft zyn benden aan

den overwinner oover. H. 11. 51, 55. Verzuimt te vluchten. H. 111. 59. Wort aangeport tot de waapenen. H. 111. 64. Handelt met Vitellius van verdragh. H. 111. 65. Was ouder dan zyn broeder Veſpaſianus. H. 111. 65. Treedt in 't bewindts des ryks. H. 111. 69. Zyn ſtrydt met de Vitelliaanen, die d'poverhandt hebben. H. 111. 69. Hy wykt in 't Capitolie. H. 111. 69. Wordt daar beſloten. H. 111. 69. Zendt aan Vitellius. H. 111. 70. Is verzuft en raadeloos. H. 111. 73. Wordt doorſteeken en mishandelt. H. 111. 74. Wordt met een zeedemeeſterlyke lykſtaacy begraaven. H. IV. 47.

Flavius Scevinus. xv. 49. Laat zyn ponjaardt ſcherpen, om Nero te dooden. xv. 53. Zyn ydele onvoorzichtigheit en gaſtmaal geeft achterdenken. xv. 54. Wordt gemeldt en gevangen. xv. 55. Zyn ſtoute verdaadiging. xv. 55. Ontdekt d'eedtverwanten. xv. 56. Meldt Fenius. xv. 66. Verdraaght de doodt kloekhertig. xv. 70.

Flavius (Subrius) xv. 49, 50, 58, 65, 67. ziet Subrius.

Flavius Veſpaſianus. Ziet Veſpaſianus.

Flevum. IV. 72.

Floraas Tempel. II. 49.

Florentynen. I. 79.

Florus (Julius) ruit de Galliën tot oproer op. III. 40. Verdoet zich zelven. III. 42.

Florus (Geſſius) H. V. 10.

Florus (Sulpitius) H. I 43.

Fonteinen in de ſtadt geleidt. XI. 13.

Fontejus Agrippa. II. 30. II. 86.

Pontejus Capito. IV. 36. Burgermeeſter. XIV. 1. Wordt omgebraght. H. I. 7. Door bevel van Galba. H. I. 37. Hy was gierigh. H. I. 52. Oorzaak van zyn doodt. H. III. 62. Hy laat Julius Paulus, den Batavier, dooden. H. IV. 13. Zyn geheughenis is aangenaam by de ſoldaaten. H. I. 58.

Formiën. XV. 46. Formiaaner akkers. XVI. 10.

Forſſe woorden des gevangen Mithridates. XII. 21.

Forsheit van Triaria, huisvrouw van L. Vitellius. H. II. 63.

Fortuin voor een Godin gehouden. III. 71. Haar Tempel. XV. 53. Afbeeldtzels. XV. 23. Is zeer veranderlyk, en keert alles licht t'onderſte booven. H. IV. 47. Moet onder de twyfelachtige zaaken worden gerelt. G. 30.

Fortunatus, een vryeling, beticht zyn meeſter L. Vetus. XVI. 10.

Foſen. G. 36.

Fregellanus (Pontius) VI. 48.

Frieſen. A. 28. Trachten zich van 't juk der Romainen vry te maken. IV. 72. Zy dryven hen in de vlucht. IV. 73. Hun naam wordt vermaart by de Germanen. IV. 74. Verhuizen op de akkers van Corbulo bepaalt. XI. 19. Woonen oover den Ryn. H. IV. 15. Zyn meedeſtanders van Civilis. H. IV. 15, 16, 18, 79.

Frontinus (Julius) H. IV. 39. A. 17.

Fronto (Julius) H. I. 20. H. II. 26.

Fronto (Octavius) II. 33.

Fronto (Vibius) II. 68.

Fucyner meer. XII. 56.

Fulcinius. III. II.

Fulcinius Trio. II. 28. Beticht Cn. Piſo. III. 10. Bederft zyn welſpreekentheit door al te groote heevigheit. III. 19. Is Burgermeeſter. V. 1. Doodt zich zelven. VI. 38.

Fulvius Aurelius. H. I. 79.

Fundaner meeren. H. III. 69. Bergen. IV. 59.

Furius Camillus, herſteller der ſtadt Roome. II. 52.

Furius Camillus, Voorburgermeeſter van Afrika. II. 52. Verdryft Tacfarinas. III. 20.

Furius Camillus Scribonianus, Burgermeeſter. VI. 1. Aanveirt de waapenen in Dalmatië. XII. 52. Zyn zoon Furius Scribonianus wordt gebannen, en ſterft korts daarna. XII. 52.

Furnius. IV. 52. Wordt veroordeelt. IV. 52.

Fuſcus (Cornelius) verzorger van Pannonië, brenght de Dalmatiſche benden aan de zyde van Veſpaſianus. H. II. 86. Ooverſte der Ravenniſche vloote. H. III. 12. Omringht Ariminum te lande en ter zee. H. III. 42. Ontfanght Schouts eerteekenen. H. IV. 4.

Fuſius Geminus, Burgermeeſter. V. 1. Wordt van Tiberius doorgeſtreeken. VI. 2. Gedoodt. VI. 10.

G.

GAbolus (Licinius) wordt van Nero weêr in zyn vaaderlandt herſtelt. XIV. 12.

Galatië. XIII. 35. Is neevens Pamphylië onder een' Ooverſte. H. II. 9.

C. Galba doodt zich zelven. VI. 40.

Galba (Ser.) III. 55. Burgermeeſter. VI. 15. Tiberius voorſpelt hem de heerſchappy. VI. 20. Is gierig en wordt qualyk gewildt. H. I. 5. Koopt de ſoldaaten niet, maar kieſtze. H. I. 5. Is wreedt. H. I. 6. Wiſpeltuurig van aardt. H. I. 7. Zyn ouderdom wordt veracht. H. I. 7. Zyn reede om Piſo te verzoonen. H. I. 15, 16.

Zyn woorden teegens een' roemer. H. I. 35. Zyn offerhande heeft een droevig voorteeken. H. I. 27. Wordt uit zyn ſtoel geworpen. H. I. 41. Gedoodt. H. I. 41. Plaats van zyn doodt. H. III. 85. Zyn leeven en zeeden. H. I. 49. Zyn begraavenis. H. I. 49. Zyn af beeldtzels ter aarde geworpen. H I. 41. Afgebrooken. H. I. 55. Rontom de tempelen gedraagen. H. II. 55. Door laſt van Antonius Primus herſtelt. H III. 7. Zyn gedachtenis vereerlykt. H. IV. 40. Was van de zeſte keurbende tot Vorſt gemaakt. H. V. 16.

Galbiaaner keurbende. H. II. 86. H. III. 7. H. III. 21.

Galbianen. H. I. 51.

Galeria, huisvrouw van Vitellius, beſchermt Trachalus teegen zyn beſchuldigers. H. II. 60 Haar zeedigheit. H. II. 64.

Galerianus (Calpurnius) H. IV. 11. Wordt omgebracht. H. IV. 49.

Galerius Trachalus. H. I. 90. Wordt van Vitellius huisvrouw beſchermt. H. II. 60.

Galgacus, een voornaam Ooverſte onder de Brittannen, ſpreekt den zynen moedt in. A. 29.

Galileërs. XII. 54.

Galla (Arria) huisvrouw van C. Piſo. XV. 59.

Galla (Soſia) huisvrouw van C. Silius. IV. 19.

Gallia *Comata*, dat is *geperruikt*. XI. 23. Lugdunenſer Gallië. H. I. 59. H. II. 59 Norbonenſer Gallië. II. 63. XII. 23. XIV. 57. XVI. 13. H. I. 48. H. I. 87. H. II. 15. H. II. 18. H. III. 42. Treffelyke mannen daar uit geſprooten. XI. 24.

Galliën, of Gallen, hadden Roomen ingenoomen. XI. 23. H. IV. 54. Worden geſchat. I. 31. II. 6. XIV. 46. Zyn ryk van middelen. I. 47. H. I. 51. H. IV. 74. Bieden waapenen, paarden, geldt, en alles aan, ter hulpe van Germanicus. I. 71. Zyn moede van den Romainen paarden te verſchaffen. II. 5. Hun opſtandt, onder 't beleidt van Julius Florus en Julius Sacrovir, teegens de Romainen. III. 40-46. Eenigen van hun (te weeten de Æduën) verkrygen 't recht om te Roomen eerampten te moogen verkrygen. XI. 25. De Galliën waggelen. H. I. 2. Zyn verplicht door de gift van 't Roomſche burgerſchap. H. I. 8. Eenige keurbenden zoeken oorlogh teegens hen, en haaken naar hunne rykdommen. H. I. 51. Zommigen van hun woonen aan den Ryn. H. I. 51. Zy tſidderen. H. I. 62. De Lingoniſche Gallen worden van Otho met het burgerſchap beſchonken. H. I. 78. Toegangen tot de Galliën. H. I. 87. Twee van hunne Hooftluiden ter ſtraffe gevordert. H. II. 94. Zyn een maghtig deel des aardtbodems. H. III. 53. Willen d'uitkeur, of volklichting, en ſchattingen niet lyden. H. IV. 26. Eenigen van hun vallen van de Romainen af, en voegen zich by Civilis. H. IV. 54, 55, 56, 57. Men pooght ook andre Galliën aan hunne zyde te trekken. H. IV. 56. Zy poogen de Romainſche keurbenden zelfs tot zich te lokken. H. IV. 57. Aan de Galliën doet het Romainſche heir eedt. H. IV. 59, 60. Maar de Batavieren hoedden zich van den Gallen te zweeren. H. IV. 61. Eenige Gallen onder Julius Sabinus ſtryden met de Sequanen, die d'ooverhandt hebben. H. IV. 67. Hier door koomen de meeſte Gallen tot bezinning. H. IV. 67. Hunne beraadtſlaaging. H. IV. 69. Eenige hitzen ten oorlog, en andere raaden tot vreede. H. IV. 69. Zommige kiezen 't juk voor de vryheit. H. IV. 69. D'anderen zyn niet zeer op hunne hoede. H. IV. 70. Eenige van hun worden geſlaagen. H. IV. 70, 71. D'anderen hervatten met Civilis het oorlogh. H. IV. 76. Onder de Gallen zyn de Belgen de kloekſten. H. IV. 76. De Gallen ſtryden om de vryheit. H. IV. 78. Waarom de Romainen in hun landt waaren gekoomen. H. IV. 73. Eenige Gallen zyn van de Germaanen, oover den Ryn getreeden, verdreeven. G. 2. Waaren eertydts maghtiger dan de Germaanen. G. 28. Zyn oovergetreeden in Germanië. G. 28, 29. Zy hebben de Romainen zoo veel af breuk niet gedaan dan de Germaanen. G. 37.

Gallio (Junius) wordt uit Italië gedreeven. V. 3.

Gallio (Junius) Senecaas broeder wordt van Saliënus Clemens begraauwt. XV. 73.

Gallus (Ælius) V. 8.

Gallus Annius, Veldtooverſte onder Otho. H. I. 87. Neemt den over van den Padus in. H. II. 11. Komt Placentië te hulp. H. II. 23. Raadt Otho het oorlogh ſleepende te houden. H. II. 33. Is Veldtheer in den oorlogh teegens de Germaanen. H. IV. 68. H. V. 19.

Gallus (Aſinius) verſteurt Tiberius, en tracht zyn ſteurnis wegh te neemen. I. 12. Is ſchoonzoon van Agrippa. I. 12. Haakt naar de heerſchappy. I. 13. Verſtaat dat men de boeken van de Sibyllen zal naazien. I. 76. Beriſpt den Gildthooftman des volks. I. 77. Vleit Tiberius. II. 33. Vindt niet goedt dat men d'ooverdaadt en pracht zou beſnoeyen. II. 33. Stemt teegens

Ch. Piſo. II. 35. Wort van Piſo tot een voorſpraak verzocht. III. 11. Stemt tot de ballingſchap van Sofia. IV. 20. Ook het bannen van Serenus in Gyarus. IV. 30. Vindt goedt dat Tiberius de reedenen van zyne vreeze aan den Raadt ontdekke. IV. 71. Sterft, door 't belaagen van Tiberius verſtrikt, door onthouding van ſpyze. I. 13. VI. 23. Wordt van ooverſpel met Agrippina beſchuldight. VI. 25.

Gallus (Caninius) Vyftienman, verzoekt dat men een boek van Sibylla onder haar andre werken zou aanneemen. VI. 12.

Gallus (Ceſtius) Stadthouder oover Syrië, oorloght teegens de Jooden, meeſt met tegenſpoedt. H. V. 10.

Gallus (Creperejus) huisgenoot van Agrippina, Neroos moeder, wordt door 't vallend verdek van een bedrieghlyk ſchip verſtikt. XIV. 5.

Gallus (Didius) Kryghsooverſte teegens Mithridates den Boſphoraan. XII. 15. Wordt Steedehouder in Brittannië. XII. 40. Stuit de Siluren. XII. 40. Verricht de zaaken door zyn Bewindtsluiden. XII. 40. Sticht eenighe blokhuizen. A. 14.

Gallus (Glicius) wordt, als ſchuldig aan 't eedtgeſpan teegens Nero, gemeldt. XV. 56. Wort gebannen. XV. 71.

Gallus (Herennius) Steedehouder oover d'eerſte keurbende, die Bonna bezet hadt, luntert. H. IV. 19, 20. Strydt ongelukkig teegens de Batavieren en Caninefaten. H. IV. 20. Wordt by vocula gevoeght. H. IV. 26. Wordt van de Germaanen geſlaagen, en van de zynen, als of hy trouwloos waare, mishandelt. H. IV. 27. Wordt geboeit. H. IV. 59. En door laſt van Valentinus en Tutor gedoodt. H. IV. 70.

Gallus (Publius) Roomſch Ridder, wordt om zyn vriendtſchap met Fenius Rufus en L. Vetus verweezen. XVI. 12.

Gallus (Rubrius) H. II. 51. Brenght Cæcina tot trouwbreuk. H. II. 99.

Gallus (Togonius) vlaait Tiberius op een oneedle wyze. VI. 2.

Gallus (Vipſanius) Schout, ooverlydt. II. 51.

Galvia Criſpinilla, meeſtreſſe van Neroos gailheeden, ter doodt geëiſcht, verloſt, en daarna tot moogentheit verheeven. H. I. 73.

Gambrivien. G. 2.

Gannaſcus, een Caninefaat, Ooverſte der Chaucen. XI. 18. Wordt gedoodt. XI. 19.

Garamanten. III. 74. Hun Koning ſtyft Tacfarinas. IV. 23. Hunne Gezanten worden naar Romen gezonden. IV. 26. Zyn een ongetemt volk. H. IV. 50.

Gaaflaagers geſtelt om op de mynen en woorden van eenighen acht te ſlaan. IV. 60. IV. 64. VI. 24.

Gaſtmaalen met een blaashooren geëindight. XV. 30. Zyn ſtreelzels der gebreeken. A. 21. Het bederf der eerbaarheit. G. 19. Putten de voornaamſten der ſteeden uit. H. II. 62. Schandelyke maaltyden van Nero. XV. 37. Van Tigellinus. XV. 37. Van Vitellius. H. I. 62, H. II. 62.

Gaſtvryheit der Germaanen. G. 21. Een goude kroon van de burgers van Tigranocerta aan Corbulo tot een gaſtgifte gegeeven. XIV. 24. Gaſtgooden. XV. 52.

Gebeden, die rechtvaardig zyn, werden alleen verhoort. III. 36.

Gebeente van Varus, en der keurbenden, leit noch onbegraven. I. 61. Wordt ter aarde gebraght. I. 62.

Geboortendagh is de dagh van Conſidius Proculus verwyzing en doodt. VI. 18. Geboortedagh van Agrippina. XIV 12. Van Vitellius. H. II. 95. Van Julius Agricola. A. 44.

Gebouwmeeſters. II. 85. Doen de verboodene boeken verbranden. IV. 35. Beſnoeyen de ooverdaadigheit der ſtadt. III. 52. III. 55. Zyn dappre mannen. III. 53. Hun maght betoomt. XIII. 28.

Gebreeken voor deughden gereekent. H. I. 52.

Gedenkſchriften van Agrippina, de moeder van Nero. IV. 53.

Gedichten, by de Germaanen in gebruik. II. 88. G. 2, 3. C. Lutorius Priſcus wort ter zaake van een gedicht beſchuldight, en gedoodt. III. 49, 51. C. Cominius een gedicht teegens Tiberius gemaakt hebbende, verkryght ter beede van zyn' broeder genaade. IV. 31. Sex. Paconianus wort om gedichten, teegen den Vorſt gemaakt, geworght. VI. 39. Gedichten maaken L. Pomponius vermaardt. XII. 28. Nero heeft een zucht tot het maaken van gedichten. XIV. 16. Domitianus gelaat zich een trek daar toe te hebben. H. IV. 89.

Gedienſtigheit der Grooten maakt hen by de kleenen aangenaam. II. 59.

Geheugenis wordt door de t'zaamenvoeging van eenige zaaken verſterkt. XII. 40. Geheugenis van voorgaande voorſpoedt verwekt moedt. H. V. 14.

Geheim by Fabius Maximus aan Martia, zyn gemaalin, en van Martia aan Livia ontdekt. I. 5.

Gehoor-

BLADTWYZER.

Gehoorzaamheits glory is den onderzaaten gelaaten. VI. 8. Daar de gehoorzaamheit vervalt, vervalt ook het gebiedt. H. I. 83.

Geilheit bederft het gemoedt. I. 37. H. II. 93. Geilheit van Tiberius. VI. 1. Der vrouwen ingetoomt. II. 85. Geilheit van Poppæa. XIII. 45. XIII. 46. Van Nero. XV. 37. Van Tigellinus. XV. 50.

Gelaat, der geener, die Nero op den Schouwburg zaagen ſpeelen, gaageſlaagen. XVI. 5.

Geldt vermag in goede en quaade tyden evenveel. H. I. 73. Is de zeenuw van den burgerlyken oorlogh. H. II. 84. Wordt van Mucianus door onbillyke en harde uitparſſing, ten dienſt van Veſpaſianus, verzaamelt. H. II. 84. Galba was naar andere luiden geldt niet graag, van 't zyne zuinig, van 't gemeene gierig. H. I. 49. De ſtervende deelen geldt uit. H. II. 48. Knodtsgeldt. H. III. 50. Geldtleening. H. IV. 47. Geldt der Germaanen. G. 5.

Gelykheit afneemende, zyn de heerſchappyen te voorſchyn gekoomen. III. 26.

Gelykheit van ſtaat. XII. 19. Baart gemeenzaamheit. XVI. 14. Gelykheit van zeeden in de toehoorders doet hen den ſpreeker licht toeſtemmen. II. 33. Gelykvormigheit van voorvallen maakt het verhaal der zelve verdrietig. XVI. 16. Gelykheit van zeeden tuſſen Agrippina en Lepida. XII. 64.

Gelubden. H. II. 71. H. III. 40.

Geluk. Ziet Voorſpoedt.

Gemeenzaamheit van Germaanicus met de kleenen. II. 59. Othoos gemeenzaamheit met de ſoldaaten om hun gunſt te winnen. H. I. 23. Vitellius houdt zich ook gemeenzaam by 't volk H. II. 91.

Gequetſten door mildaadigheit der ryken verzorgt en verbonden. IV. 63.

Gerechtszaaken. Geſchil oover 't afdoen of uitſteilen der gerechtszaaken. II. 35.

Gerelanus, een Kornel, wort gezonden om Veſtinus te dooden. XV. 69.

Germaanen aan d'een zyde van den Ryn woonende. I. 56. Zommige helpen de Romainen II. 16. Hoeze gewaapent zyn. II. 14. G. 6 Zyn verſtoort om het oprechten van Germanicus zegeteeken. II. 19. Worden niet door ſterkte, maar door de wyze van oorloghvoeren verwonnen. II. 21. Haaten den naam van een Koning. II. 44. Zingen liederen ter eeren van hunne Helden. II. 88. G. 2, 3. Hebben maar maatelyk vee. IV. 72. G. 5. Konnen den zomer niet wel verdraagen. H. II. 32. G. 4. Zyn forſſe ſoldaaten. H. II. 32. Zyn op zwemmen afgeafgerecht. II. 8. H. II. 35. H. IV. 66. Verblyden zich met den oorlog. H. IV. 16. Houden veele wyven voor Waarzeghſters, en voor Godinnen. H. IV. 61. Zyn gebooren tot de waapenen. H. IV. 64. Worden door giften bedorven. H. IV. 76. Stryden om den buit. H. IV. 78. Zyn gewendt op de ſtroomen. H. V. 14. Langh van geſtalte. H. V. 14. Stemmen de woorden hunner Veldtooverſten door 't geluydt der waapenen toe. H. V. 17. Stecken zich licht in 't gevaar. H. V. 19. Zyn een onverbaſtert volk. G 2, 4. Hun rykdom beſtaat in vee. G. 5. Hebben goudt noch zilver. G. 5. Hunne waapenen. G. 6. Wyze van ſtryden. G. 6. Hunne Kooningen en Krygsooverſten. G. 7. Hunne benden beſtaan uit bloedtverwanten, en hunne vrouwen zyn by den ſtrydt. G. 7. Zy maaken groot werk van de vrouwen. G. 8. H. IV. 61. Hunne Gooden, en godtsdienſten. G. 9. 39, 40, 43, 45. XIII. 57. H. IV. 64. Zy beperken hunne Gooden binnen geen wanten, noch verbeeldenze naar geen menſchelyke gedaante. G. 9. Hunne wichelaryen en lootingen. G. 10. Hun wichelery door kampgevecht. G. 10. Maandelyke vergaaderingen. G. 11. Tydtreekening. G. 11. Hun wyze van beraadtſlaaging. G. 11. 22. Recht- en ſtrafpleeging. G. 12. Hunne Vorſten en zyne volgers. G. 13, 14. Zy zyn niet geneigt tot den landtbouw. G. 14. Buiten den oorlogh oeffenen zy de jacht. G. 15. Beveelen de huiszaaken aan de wyven. G. 15. Beſchenken hunne Vorſten met vee of gewaſch, en zyn zeer vermaakt met giften. G. 15. Hebben geen ſteeden, en bouwen hunne wooningen afgezondert. G 16. Hunne hoolen en kelders. G. 16. Hunne kleeding. G. 17. Hunne huwlykskuiſheit. G. 18. Zy worden door geen Schouwburgen noch banketten bedorven. G. 19. Onder hen geſchiedt weinig ooverſpels. G. 19. Onder zommigen huwen niet dan maaghden. G. 19. Hoe zy hunne kinderen opvoeden. G. 20. Hunne vrouwen zoogen zelf hunne kinderen. G 20. Hunne jongelingen en maaghden huwen ſpaade. G. 20. Hunne wyze van erffeniſſe. G. 20. Neemen ook de vyandtſchappen van vaader of maagh aan. G. 21. Maar zyn niet onverzoenlyk. G. 21. Hunne maaltyden, gaſtvryheit, en herberghzaamheit. G. 21. Zy ontfangen en geeven gaarne giften. G. 21. Hoe zy den dagh doorbrengen. G. 22. Veel drinken is

by

by hun geen ſchande. G. 22. Hunne beraadtſlagingen geſchieden op maaltyden, maar worden den volgenden dagh hervat. G. 22. Hunne drank en ſpyze. G 23 Hunne jongelingen oeffenen een haghelyk ſchouwſpel. G. 24. Zy zyn zeer heet op den teerling. G. 24. Verſpeelen zomwyl alles, ja zelfs hunne vryheit. G. 24. Hoe zy hunne ſlaaven en vryelingen houden. G. 25. Zy dryven geen woeker. G. 26. Hunne landtbouwery en verdeeling der akkeren. G. 26. Hunne begraaffeniſſen en rouw. G. 27. Zy hadden den Romainen veel afbreuks gedaan: en de vryheit der Germaanen was ſtrenger dan 't ryk van Arſaces. G 37. Zy zyn in hunne woonplaats nooit ongeſtraft beſtookt. G. 37. Hunne oorlogh, onder 't beleidt van Arminius, teegens de Romainen. I. 55-71. II. 9-25. Ziet *Arminius*. Hunne oorlogh teegens de Romainen onder 't beleidt van C. Civilis. H. IV. 14-37. H. IV. 54-79. H. V. 14-26. Ziet *C. Civilis*. Men heeft over hen meer getriomfeert, dan hen verwonnen. G. 37. Geenerley menſchen gingen hun in waapenen, of trouw, te boven. XIII. 54. Zy waaren lyfwachten van Tiberius. I. 24. Van Agrippina, Neroos moeder. XIII. 18. Nero betrouwt zich op de Germaanen. XV. 58. Beſchryving van al hunne landen, en volken, elk in 't byzonder. G. 28-46.

Germanicus, zoon van Druſus, Tiberius broeder, van Tiberius tot zoon aangenoomen. I. 3. I. 33. IV. 57. Wordt oover de keurbenden aan den Ryn geſtelt. I. 3. Is by Tiberius verdacht. I. 7. Wordt Voorburgermeeſter. I. 14. Ontfanght de ſchatting in Gallië. I. 31, 33. Brenght de Sequaanen en Belgen onder zyn eedt. I. 33. Trekt na de muiters en pooghtze te ſtillen. I. 34. Beſtraft hun baldaadigheit. I. 35. Eenigen bieden hem 't Ryk aan, 't welk hy heftelyk weigert, en wil liever ſterven. I. 35. Daar toe wordt hem een zwaardt aangebooden. I. 35. Zyn vrienden rukken hem wegh in een tente. I. 36. Hy wordt van de muiters uit zyne bedſteede getrokken. I. 39. Vermaantze te vergeefs. I. 39. Zendt zyn gemaalin Agrippina en zoon Caligula uit het gevaar. I. 40. En dat treurigh vertrek verwekt erbarming en berouw in de ſoldaaten. I. 41. Zyn reeden tot de muitende benden. I. 42. Hy ſcheidt de muiters met liſt van elkanderen. I. 44. Zendt brieven aan Cæcina om d'oproerige keurbenden te Vetera met dreigen te verbluffen. I. 48. Beſchreit de ſtraffe der misdaadigen. I. 49. Voert het heir naar den vyandt. I. 49. Trekt oover den Ryn. I. 49. Zyn beraadtſlaaging. I. 50. Komt tot de Marſen, die hy verraſt en ſlaat. I. 50, 51. Zyn heir wort in 't weederkeeren van de Germaanen laagen geleidt, daar hy zich door redt. I. 51. Wort van Tiberius benydt en gepreezen. I. 52. Wort een Auguſtaal gezel. I. 54. Hem wordt de eer der triomf toegekeurt. I. 55. Hy trekt teegen de Catten en ſlaatze. I. 56. Ontzet Segeſtes, en bekomt de gemaalin van Arminius. I. 57. Ontfanght den titul van Veldtheer. I. 58. Doet de verſlaage keurbenden van Varus begraaven. I. 62. Strydt teegen Arminius. I. 63. Beraadtſlaaght om de Germaaniſche kryg ten einde te brengen. II. 5. Beproeft de gemoederen der ſoldaaten. II. 13. Zyn blyde droom en aanſpraak tot het leeger. II. 14. Heeft d'ooverhandt in den ſtrydt. II. 17. Hy recht een gedenkteeken op. II. 18. 't Welk de Germaanen terght, en den ſtrydt doet hervatten. II. 19. Germanicus quyt zich dapper. II. 20, 21. Sticht een tros van waapenen tot een gedenkteeken der ooverwinning. II. 22. Scheept zyn meeſte heir op de vloot, die door een zwaaren ſtorm byna wordt verdelght. II. 23. Hy ontkomt de ſchipbreuk. II. 24. Hy breekt ten lande der Marſen in. II. 25. Wordt van Tiberius uit nydt t'huis ontbooden. II. 26. Triomfeert oover de Germaanen. II. 41. Wort korts daarna, onder ſchyn van eere, naar 't Ooſten van de handt gezonden. II. 42, 43. Is 't met zyn broeder Druſus eens. II. 44. Wydt den tempel der Hoope. II. 49. Wordt ten andermaale Burgermeeſter. II. 53. Vordert zyn reis, en bezoekt Druſus. II. 53. Bezichtight Actium en Athenen, en andere Griekſche ſteeden. II. 53, 54. Wordt van Cn. Piſo in zyn afzyn doorgeſtreeken. II. 55 Redt desniettemin Piſo uit gevaar van ſchipbreuk. II. 55. Rukt naar Armenië, en maakt Zenon Kooning. II. 56. Raakt in geſprek met Piſo. II. 57. Reiſt naar Ægypten. II. 59. Draaght zich daar zeer gemeenzaam, en volght P. Scipio naa. II. 59. Bezichtight daar d'aaloudtheeden en merkwaardige dingen. II. 60, 61. Eere by Raadtsbeſluit aan hem en Druſus opgedraagen. II. 64. Hy wordt ziek, en meent van Piſo vergeeven te zyn. II. 69. Zyn beklagh. II. 70. Schryft Piſo zyn vriendtſchap op. II 70. Zyn laatſte woorden. II. 71. Hy vermaant zyn echtgenoot tot deemoedigheit, en ſterft. II. 72. Hy wordt by Alexander vergeleeken. II. 73. Zyn lof en deugden.

deugden. II. 73. I. 33. II. 13. Zyn lyk wort, eer men 't verbrandt, ten toon geſtelt. II. 73. Zyn lykaſſche wordt oover zee gevoert. II. 75. De tyding van zyn ziekte maakt te Roomen groote ontſteltenis, en zyn doodt veel grooter droefheit. II. 82, 83. Zyn aſſche wordt met onuitſpreekelyke rouw in Italië en te Roome ontfangen. III. 1, 2. En in 't graf van Auguſtus gebraght. III. 4. Eere hem na zyn doodt beweezen. III. 4. Zyn doodt wordt gewrooken. III. 18. Zyn kinderen. Ziet *Nero*, *Druſus*, *Caligula*, *Agrippina*, *Druſilla en Livia*.

't Gerucht moet men tydt geeven om te verdwynen. II. 77. II. 82. 't Vermag in nieuwe aanſlaagen geweldig veel. XIII. 8. H. II. 20. Wordt door de leedigheit der geenen, die 't gelooven, vermeerdert. XIV. 58. Vergroot het afweezende. III. 44. H. II. 83. A. 25. Dwaalt altydt niet. A. 9. Wort vermeerdert als men 't wil bedwingen. H. II. 96. Ziet *Faam*.

Geſchenken aan de ſoldaaten gegeeven. I. 2. XII. 41. H. I. 24. Uit Galbaas naam belooft. H. I. 5. Dikmaals uitgeſtelt. H. I. 25. Worden van Veſpaſianus zuinigh uitgedeelt. H. II. 82.

Geſſius Florus, Stadthouder oover Judæa. H. V. 10.

Geſtrengheit. Ziet Strengheit.

Geta, een ſlaaf, geeft zich uit voor Scribonianus Camerinus. H. II. 72.

Geta (Luſius) Ooverſte der Hofbenden. XI. 31. 33. Wordt afgezet. XII. 42.

Getal der Raadtsgeſlachten wordt door Claudius vervult. XI. 25.

Getrouwheit van Octaviaas ſlaavin. XIV. 60. Van Sempronius Denſus. H. I. 43. Van Marius Celſus jegens Galba en Otho. H. I. 71.

Getulicus (Lentulus) verkooren Burgermeeſter. IV. 42. Burgermeeſter. IV. 46. Stadthouder in 't boovenſte Germanië. VI. 30. Men poogt hem, om 't maaghſchap van Sejanus, in lyden te brengen, maar door zyn ſtout ſchryven aan Tiberius ontkomt hy 't gevaar. VI. 30.

Getulen. IV. 44.

Geval: by geval vallen veele zaaken beter uit als men daght. II. 77. 't Geen by geval geſchiedt wordt tot ſchuldt geduidt. IV. 64.

Geveinſde en wreede barmhertigheit van Vitellius. XI. 3.

Geveinſde droefheit van Agrippina oover Claudius. XII. 68. Van Nero oover zyn moeder. XIV. 10.

Geveinſde vriendtſchap leit laagen. II. 65.

Geveinſde zeedigheit van Tiberius. I. 11. I. 72.

Geveinſtheit van Caligula. VI. 20. VI. 46. Van Domitianus tegens Agricola. A. 42. Van Nero ontrent Seneca. XIV. 56. Ontrent zyn moeder, die hy omhelſt, niettegenſtaande hyze ter doodt hadt geſchikt. XIV. V. Van Rhadamiſtus ontrent zyn oom Mithridates. XII. 47. Van Sejanus. IV. 2. Van Tiberius. III. 3. VI. 46. VI. 50.

Gewaande Agrippa. II. 39. Druſus. V. 10. Nero. H. II. 8.

Geweetens kracht. H. IV. 41. In Tiberius en andere Tyrannen. VI. 6. In Nero, naa 't ombrengen van zyn moeder. XIV. 10. Naa 't begaan van andere ſchelmſtukken. XV. 36.

Gezangen der Germaanen. II. 88. G. 2. G. 3.

Gezanten-recht is heilig. I. 42. H. III. 80. Gezanten geſmaadight. I. 39. H. III. 80. Door 't lot gekooren. H. IV. 8.

Gierigheit der Magiſtraaten te Roome is een der oorzaaken van 't verlies der vryheit. I. 2. Van Tiberius ingetoomt, IV. 6. Gierigheit der Romainen geeft ſtof tot muiten, afval en opſtandt. IV. 72. XIV. 32. H. IV. 14. A. 30. Dat gebrek wordt Seneca te laſt geleidt. XIII. 42. Heeft de Calpurniſche keuren voortgebraght. XV. 20. Is een voornaam gebrek der Grooten. H I. 51. Maakt hen ongewilt en gehaat. H. I. 5. H. I. 60. Veſpaſianus was gierigh. H. II. 5.

Gildthooftmanſche moogentheit een hooge tytel van maght, daar Auguſtus en Tiberius zich van dienden. I. 2. I. 3. I. 7. I. 9. I. 10. I. 13. Druſus wordt daar toe verheeven. III. 56. Ook Otho. H. I. 47. Gildthooftmanſche tuſſchenſpraak. XIV. 48.

Gildemeeſters. I. 15. I. 77. III. 27. VI. 12. VI. 47. H. II. 38. H. II. 91. H. IV. 9. Gildemeeſters. I. 5. Zyn oproerig. H. II. 38. Haar wort vryheit gegunt om 't graauw op te hitzen. III. 27.

Gindes, een ſtroom. XI. 10.

Glicius Gallus. XV. 56. Wort gebannen. XV. 71.

Glory wordt door ongelykheit van fortuin vermeerdert. XV. 28. Gloryſucht is een herstocht der gelukkigen. XV. 16. XV. 28. Naaryver om de glory is een oorzaak des oorloghs. II. 44. Begeerte tot glory wordt allerlaaſt uitgetrokken. H. IV. 6. Auguſtus zocht glory met een erger perzoon, dan hy zelf was, tot naazaat te verkiezen. I. 10. De Batavieren ſtreeden om glory. H. IV. 78.

Glota. A. 23.

Godt een heerſcher oover alle, naar 't gevoelen der Germaanen. G. 39. De Germaanen beper-

ken de Goden binnen geen wa ten of muuren, noch verbeeldenze naar geen menſchelyke gedaanten. G. 9. De Goden, naar 't gevoelen van Ceſtius, verhooren geen gebeden dan rechtvaardige. III. 36. Het ongelyk der Goden is der Goden zorge bevoolen. I. 73. Heiliger is 't de handelingen der Goden te gelooven dan te weeten. G. 34. Godts regeering oover de menſchelyke zaaken wordt by den Schryver in twyfel getrokken. VI. 22. De Jooden ſtellen, dat 'er maar een Godt is. H. V. 5. Maricus noemt zich een Godt. H. II. 61.

Godtſpraak van Apollo. III. 63. Van Jupiter Hammon. H. V. 3. Ziet Orakel.

Gorneas, een Slot. XII. 45.

Gotarzes wordt van Bardanes ooverrompelt en verdreeven. XI. 8. Verdrag met hem gemaakt hebbende, breekt de vreede, en wordt in een ſlagh ooverwonnen. XI. 10. Verkryght het Ryk der Parthen, maar misbruikt zyn maght. XI. 10. De Parthen verzoeken, om van zyn geweldenary ontſlaagen te worden, Meherdates van Claudius tot een' Koning. XI. 11. XII. 10. Gotarzes leevert hem ſlagh, en doet hem, gevangen zynde, d'ooren afſnyden. XII. 14. Sterft. XII. 14.

Gothinen. G. 43.

Gothonen. II. 62. G. 43.

Goudt is de voornaamſte oorzaak des oorloghs. XVI. 1. H. IV. 74. Wordt by de Germaanen niet gevonden. G. 5. Ziet Geldt en Rykdom.

Graan, dat bedorven was, in den Tiber geworpen. XV. 18. Ziet Kooren.

't Graauw weet van geen maatigheit. I. 29. H. II. 29. Is ſoo los ter barmhertigheit als onmaatig in wreetheit. H. I. 69. H. III. 83.

Gracchus Sempronius, die Julia, Auguſtus dochter, hadt bedorven, wordt gedoodt. I. 53.

C. Gracchus (Sempronius) IV. 13. Schout. VI. 16. Beſchuldight Granius. VI. 38.

Gracilia Verulana volght het oorlogh. H. III. 69.

Gracilis (Ælius) XIII. 53.

Græcina (Pomponia) een Chriſte vrouw, beſchuldight en vrygeſprooken. XIII. 32. Haar geduurige droetheit oover Julia, Druſus dochter. XIII. 32.

Græcinus (Julius) vaader van J. Agricola. A. 4.

Graft van Corbulo tuſſen Maas en Ryn. XI. 20. Tuſſen den Arar en Moeſel. XIII. 53. Van Druſus. II. 8.

Grampius, een berg. A. 29.

Gramſchap wordt door verſmaading ontſteeken. II. 13. Domitianus was zeer tot gramſchap geneight. A. 42.

Q. Granius beſchuldight Calpurnius Piſo. IV. 21.

Granius Marcellus, Schout van Bithynië, wordt oover quaadtſpreeken teegen Tiberius beſchuldight. I. 74.

Granius Marcianus doodt zich zelven. VI. 38.

Granius Silvanus. XV. 50. Wordt van Nero naar Seneca gezonden, om hem op eenige woorden t'onderzoeken. XV. 60. Verdoet zich zelven. XV. 71.

Graptus, een vryeling van Nero. XIII. 47.

Graſidius Sacerdos wordt om ooverſpel gebannen. VI. 48.

Gratianus (Tatius), wordt ter doodt verweezen. VI. 38.

Gratus (Julius) wordt in hechtenis genoomen. H. II. 26.

Gratus (Munatius) XV. 50.

Griekenlandt. II. 60. Draaght van Pelops den naam van Peloponneſus. IV. 55.

Grieken verzeilen Vonones. II. 2. Verwonderen zich alleen oover hunne eige zaaken. II. 88. Hebben een gedeelte van Italië ingehadt. IV. 67. Hebben de letteren van de Feniciërs geleert. XI. 14. Zyn in de vrye konſten ervaaren. IV. 58. Zyn tot nieuwe en wonderlyke zaaken geneegen. V. 10.

Griekſche vleiery. VI. 18. Vriendelykheit. A. 4. Geleerdtheit. XV. 45. Kleeding. XIV. 21. Steden. III. 60. Strydtoeffeningen XIV. 20, 21.

Grinnes. H. V. 20, 21.

Griphus (Plotius) H. III. 52. H. IV. 39.

Gugernenſer dorpen. H. IV. 26.

Gunſt van 't volk tot den jongen Nero wordt voor een voorſpook zyner aanſtaande grootheit genoomen. XI. 11.

Gunſt der ſoldaaten magh door eerelyke middelen wel gezocht worden. H. I. 17.

Gyarus, een eilandt. III. 68, 69. Heeft gebrek van waater. IV. 30.

H.

HAat uit nydt gebooren. III. 75. Uit innerlyke gemeenzaamheit ontſtaan. XV. 68. Haat teegen de geenen die men beleedight heeft, is naatuurelyk. A. 42. Wordt met bedriegelyke treeken bedekt. XIV. 56. Oopenbaaren haat. IV. 36. VI. 30. H. I. 72. Heimelyke en bezondere haat. II. 80. XV. 73. H. I. 53. Haat tuſſen broeders. IV. 60. Maagenhaat is de heftighſte.

ſte. H. IV. 70. Stiefmoederlyke haat. I. 6. XII. 2. XII. 26. Bezondere haat moet men uit inzicht van 't gemeene beſt laaten vaaren. I. 10. Haat van Piſo teegen Germanicus. II. 57. Van het volk teegen Piſo. III. 14. Als een Vorſt eens in haat geraakt, zoo kan hy 't niet van pas maaken. H. I. 7. Haat uit onrechtvaardige oorzaaken is de heftighſte. I. 33. Haat gewoonlyk onder grensgebuuren. H. V. 1. Haat begint te werken daar de vrees ophoudt. A. 32.

Hadria. H. III. 12. H. III. 42.

Hadriatiſche zee. II. 53.

Hæmus. III. 38. H. II. 85.

Hair van Civilis naar zyn ooverwinning afgeleit. H. IV. 61. De jongelingen der Katten laaten 't groeyen tot datze een vyandt hebben gedoodt. G. 31. De Sueven ſtryken 't achter oover, of binden 't op de kruin. G. 38.

Halicarnaſſers. IV. 55.

Halotus, een gelubde, helpt Claudius vergeeven. XII. 66.

Halus, een Partiſche ſtadt. VI. 41.

Hammon. H. V. 4. Zyn oraakel. H. V. 3.

Hannibal. H. III. 34. H. IV. 13.

Q. Haterius verſteurt Tiberius. I. 13. Raakt in groot gevaar. I. 13. Wordt door voorbeede van Livia Auguſta beſchut. I. 13. Vaart tegen den ooverdaadt der ſtadt heevigh uit. II. 33. Vleit Tiberius. III. 57. Sterft. IV. 6.

Haterius Agrippa, Gildemeeſter des volks. I. 77. Naamaag van Germanicus. II. 51. Hy, gekooren Burgermeeſter zynde, verwyſt met zyn ſtem Lutorius Priſcus oover 't maaken van een gedicht ter doodt. III. 49. Beſchuldight de Burgermeeſteren, en ſcherpt zyn zinnen op 't bederf van veele treffelyke mannen. VI. 4.

Haterius Antoninus. XIII. 34.

Hebreeuwſche landen. H. V. 2.

Heerſchappyen koomen naa't afneemen der gelykheit te voorſchyn. III. 26. Niemandt ſtondt naar eigen heerſchappy, of hy diende zich daar toe van den naam der vryheit. H IV. 73.

Heerſchers en hunne fauten en gebreeken moet men verdraagen, gelyk men de quaalen der natuure, onvruchtbaarheit, of te veel reegen, verdraaght. H. IV. 74 Zy haaten den geenen dien men hun tot naazaat toeleit. H. I. 21.

Heerſchzucht deedt Auguſtus veel quaade ſtukken beſtaan. I. 2. I. 10. Is onder alle herſtochten de ſterkſte. XV. 53.

Heerſchzucht der Romainen berooft de weerelt, verwoeſt alles, en is onverzaadelyk. A. 30.

Heleopolis. VI. 28.

Helluſiën. G. 46.

Helveconen. G. 43.

Helvetiën, een Galliſch volk. H. I. 67. Worden van Cæcina geſlaagen. H. I. 68. Hunne woonplaats. G. 28.

Helvidius Priſcus wordt naar Armenië gezonden, doch weêr te rugh geroepen. XII. 49. Is Gildemeeſter, en ſtelt zich teegens Obultronius Sabinus. XIII. 28. Schoonzoon van Thraſea, XVI. 28. Hy wort uit Italië verdreeven. XVI. 33. XVI. 35. Derft in 't ſtemmen van Vitellius verſchillen. H. II. 91. Stemt om het Capitolium te herbouwen. H. IV. 4, 9. Wort beſchreeven en gepreezen. H IV. 5. Dinght Marcellus Eprius naar den hals. H. IV. 6. Laat die ophef ſteeken. H. IV. 6. Dryft teegens Eprius dat de Gezanten, aan Veſpaſianus, by ſtemming en niet door 't lot zouden gekooren worden. H. IV. 6. Vaart met een ſcherpe reede tegens hem uit. H. IV. 7. Zyn ſtem ſmaakt naar vryheit. H. IV. 9. Hervat zyn aanklaght teegens Eprius. H. IV. 43. Suivert, als Schout, het erf van 't Capitolium. H. IV. 53. Wordt van Herennius Senecio gepreezen. A. 2. Naar de gevankenis geleidt. A. 45.

Helvius (Rufus) verdient de burgerkroon. III. 21.

Hemus, een bergh. III. 38. IV. 51. H. II. 85.

Heniochen. II. 68.

Hercules. II. 60. Op de lyſt der Goden geſtelt. IV. 38. Wordt op den berg Sambulos ge-eert. XII. 13. Was in Germanië geweeſt. G. 11. Werdt daar ook ge-eert. G. 9. Zyn groot altaar te Roome. XII. 24. Wordt door den brandt verſlonden. XV. 41. Zyn pilaaren by de Frieſen. G. 34. Zyn naakoomelingen. IV. 43. Zyn haaven. H. III. 42. Boſch by de Germaanen aan hem geheilight. II. 12.

Hercynië. II. 45. Hercyniër boſch. G. 28.

Hereiſchbaar geldt. I. 74. Miſdaadt van hereiſchbaare penningen. IV. 19. XIII. 43. H. I. 77. Oover die miſdaadt zyn verweezen Antonius Flamma. H. IV. 45. Cadius Rufus. XII. 22. Coſſutianus Capito. XIII. 33. Vipſanius Lenas. XIII. 30.

Herennius Gallus. H. IV. 19. Strydt ongelukkig teegens de Batavieren. H. IV. 20, 27. Wordt van zyn ſoldaaten geſlaagen. H. IV. 27. Gebonden. H. IV. 59. Gedoodt. H IV. 77.

Herennius Senecio. A. 2. Wordt omgebraght. A. 45.

Herminonen. G. 2.

Hermunduuren. XII. 30. Verdryven Catualda. II. 63. Ooverwinnen de Catten. XIII. 57. Hunne ſtadt. G. 41. Hun Koning. XII. 29.
Herodes ontfanght het Joodtſche ryk van M. Antonius. H. v. 9.
Herodes Agrippa, Koning der Jooden. XII. 23. XIII. 7. H. II. 81. H. v. 1. Ziet Agrippa.
Herthum, noemen de Germaanen het aardtryk, en eeren 't als een Godin. G. 40.
Hertstochten worden ontveinſt van Caligula ontrent het verwyzen van zyn moeder, en de ballinghſchap zyner broederen. VI. 20. Van Claudius ontrent de doodt van Meſſallina. XI. 38. Van Octavia ontrent het vergeeven van haaren broeder Britannicus. XIII. 16.
Heusheit moet de glory verzellen. XV. 30.
Hiberen neemen Artaxata in. VI. 33. Zyn van de Theſſalen geſprooten. VI. 34. Oorloogen teegens de Armeniërs. XII. 45. Verwoeſten de Marden. XIV. 23.
Hibernië. XII. 32. A. 24.
Hiero. VI. 24. Verlaat Tiridates en valt Artabanus toe. IV. 43.
Hierocæſarea, een Aſiaanſche ſtadt. II. 47. III. 62.
Hieruſalem, een vermaarde ſtadt. H. v. 2. De hooftſtadt des Joodendoms. H. v. 8. Wordt door Titus beleegert. H. v. 11. Haare ſterkte, muuren, en tempel. H. v. 11, 12. Haare krygsooverſten. H v. 12.
Hilarius beſchuldight Cluvius Rufus. H. II. 65.
Hirtius, de Burgermeeſter, van kant geholpen. I. 10
Hiſpalienſen. H. I. 78.
Hiſpanië wordt door een nauwe zee van Afrika geſcheiden. H. II. 58. Bouwt een Tempel ter eeren van Auguſtus. I. 78. En een anderen tempel ter eeren van Tiberius. IV. 37. Is niet oovervloedig van waapenen. H. II. 32. Is teegen Vitellius. H. III. 13. Een zeer maghtig deel des aardtboodems. H. III. 53. Standtvaſtigheit van een Hiſpaniër Akkerman. IV. 45.
Hiſpo (Romanus) een ſnoodt aanbrenger en wroeger, beticht Granius Marcellus. I. 74. Beſchuldight Seneca. XIV. 65.
Hiſter, Ooverſte van Pannonië. XII. 29.
Hiſtoriſchryvers moeten zonder gunſt of gramſchap, liefde of haat ſchryven. I. 1. H. I. 1. de deughden niet verzwygen, en ſnoode daaden melden. III. 65. Zich van lichtgeloovigheit wachten. IV. 11.
Hoeren met naakte lichaamen. XV. 37.
Homerus. H. v. 2.
Homonadenſen. III. 48.
Honden verſcheuren de Chriſtenen. XV. 44.
Hondertmannen van de ſoldaaten geſlagen. I. 32. Gebonden. H. I. 56. Gedoodt. H. II. 60.
Honderſte penning wordt te vergeefs afgebeeden. I. 78.
Honger brenght Druſus, Germanicus zoon, om 't leeven. VI. 23.
Hongersnoodt voor een quaadt voorſpook genoomen. XII. 43. In 't leeger by Vetera. H. IV. 60. By etlyke Uſipiërs geleeden. A. 28.
Hoofden van Ser. Galba, en Piſo Licinianus worden op ſpeeren geſteeken, en tuſſchen de regimenten gedraagen. H. I. 44. En daarna met geldt geloſt. H. I. 44. Otho hadt Piſoos hooft met groote vreught aanſchouwt. H. I. 44. Aquilius Regulus hadt naar Piſoos hooft gebeeten. H. IV. 42. 't Hooft van Octavia naa haar doodt afgeknot, en van Poppæa bezichtight. XIV. 64. De hoofden van Pecarius en zyn metgezellen worden tot Otho gebracht. H II. 16. 't Hooft van Cornelius Sulla wort van Nero, om te vroege grysheit, beſpot. XIV. 57. 't Hooft van Rubellius Plautus van Nero met vreught aanſchouwt. XIV. 59. 't Hooft van Valens wordt aan de Vitellianer regementen getoont, om hun alle hoop te beneemen. H. III. 62.
Hoope van vergiffenis weghgenoomen, veroorzaakt datmen tot ſtyfzinnigheit wordt gebracht. H. IV. 57. H. IV. 70 Om de laatſte hoop wordt allermeeſt gevochten. H. III. 84. Hoop der behoudenis is zomwyle in ſtoutheit geleegen. H. IV. 49. Kan groote gemoederen kneuzen. H. V. 26. Door hoop van winnen wordt men zomwyl ooverwonnen. II. 52. Tempel der Hoope. II. 49
Hoovaardy van 't geſlacht der Claudiën. I. 4. Der Parthen. XIV. 26. Hoovaardige brieven van Druſus. III. 59. Leere teegens de hoovaardy. XV. 27. Hoovaardy van Agrippina. XII. 37. XII. 42. XIII. 5. Van Ant. Primus. H. IV. 80.
Horatius Pulvillus. H. III. 72.
Hordeonius Flaccus, Ooverſte van 't bovenleeger in Germanië. H. I 9 Gebiedt de gezanten der Lingonen, oproer ſtookende, uit het leeger te vertrekken. H. I. 54. Hem wordt de zorghe des kryghs in Germanië bevoolen. H. II. 57. H. II. 97. Hy vermaant Civilis tot den oorlog. H. V. 26. En voedt zyn eerſte beſtaan door ontveinzing. H. IV. 18. Beveelt daarna Lupercus om teegen Civilis te ſtryden. H. IV. 18. Zyn vadzigheit,

BLADTWYZER.

vadzigheit, en ongeſtaadigheit. H. IV. 19. Hy zendt Vocula tot ontzet van 't heir te Vetera. H. IV. 24. Is by zyn ſoldaaten verdacht en gehaat, die teegens hem morren. H. IV. 24, 25. Een ooverſnoodt ſtuk by hem ingeſtelt. H. IV. 25. Hy moet lyden dat Vocula in zyn plaats tot Krygsooverſte wort geſtelt. H. IV. 25. Brengt de ſoldaaten onder den eedt van Veſpaſianus. H. IV. 31. Wordt van de muitende ſoldaaten omgebracht. H. IV. 36.

Horeſten. A. 38.

Hormus, een vryeling. H. III 12. Zyn faam en leeven. H. III. 28. Verkryght de Ridderlyke waardigheit. H. IV. 39.

M. Hortalus. II. 37. Neef van den Reedenaar Q. Hortenſius, belydt zyn armoede, en verzoekt onderſtandt. H. II. 37. Wordt van Tiberius ſmaadelyk afgeſlaagen. II. 38.

Hoſtia. II. 40. XI. 26. XV. 39. H. I. 80.

Hoſtilië. H. II. 100. H. III. 14. Een dorp der Veronenſen. H. III. 9.

Hoven van Lucullus. XI. 32. XI. 37. Van Mæcenas. XV. 39 Van Nero. XV. 39. Van Salluſtius. XIII. 47. H. III. 82. Van Servilius. XV. 55. H. III. 38. Van J. Cæſar aan 't Roomſche volk gemaakt. II. 41.

Huiden van wilde beeſten draagen de Germaanen. G. 17. De Chriſtenen worden in huiden van wilde dieren geſteeken, en van honden verſcheurt. XV. 44.

Huizen: ordre geſtelt op 't weederopbouwen der huizen, die door den brandt waaren vergaan. XV. 43.

Huiſſelyke droefheit moet men bedekken. III. 18.

Huiſſelyke ſpaarzaamheit wordt niet door wetten, maar door voorgang van Veſpaſianus ingevoert. III. 55.

Huisvrouw van haar' man gedoodt. IV. 22. Van haar' man vrygeſprooken. XIII. 32.

Huwlyksliefde van Paxæa en Sexitia. VI. 29. Van Pompeja Paullina. XV. 63. Van Antonia Flacilla, en Egnacia Maximilla. XV. 71. Pollutia. XVI. 10. XIV. 22.

Huwelyk is een trooſt voor de deegelyken. IV. 53. Huwelyxplechtigheeden. XI 27. Huwelyken der Germaanen. G. 18. Huwelyken tuſſen oomen en broeders dochters. XII. 7.

Hypæpenen. IV. 55.

Hyrcanië. XI. 9. Valt de Parthen af. XIII. 37. Hyrcaniër oorlogh. XIV. 21.

Hyrcanen zyn gebuuren van de Scythen. VI. 36. Helpen Gotarzes. XI. 8. Zyn een maghtigh volk. XV. 1.

I.

Jaarboeken moeten de deught niet verzwygen, en te weegh brengen, dat op booze woorden en werken een quaade naam gevreeſt werde. III. 65.

Jaar begint by de Romainen met de Kalenden of eerſten dagh van Januarius. XIII. 10. Jaarverdeeling der Germaanen. G. 26. Zeevende jaar der Jooden. H. V. 4.

Jacht wordt van de Parthen bemindt. II. 2. Ook van d'Armeniërs. II. 56. Van de Germaanen in tydt van vreede geoeffent. G. 15. Bardanus, bezich ter jacht, wordt van de zynen omgebracht. XI. 10.

Janiculum. H. III. 51.

Janus. II. 49.

Jaſon. VI. 34.

Jazygen. XII. 29. H. III. 5.

Iberen. A. 11.

Icelus. H. I. 13. Een groot roover. H. I. 37. Hitſt Laco teegen Vinius op. H. I. 33. Wort geſtraft. H. I. 46.

Icenen. XII. 31. Hun neederlaag. XII. 32. Koning. XIV. 31.

Ida. H. V. 2.

Idæers. H V. 2. Zyn met Saturnus verdreeven. H. V. 4.

Idiſtaviſer veldt. II. 16.

Jeruſalem. H. V. 2, 8, 11, 12. Ziet Hieruſalem.

Jeucht is ſlibberigh. XIV. 56. Oneerbiedigheit der jeucht met keuren geſchandtteekent. III. 31. Een goede jeucht door een boozen ouderdom verduiſtert. VI. 32. Othoos dertele jeucht. H. I. 13. Eere der jeucht by de Germaanen. G. 13. De jeucht der Germaanen trekt in tydt van vreede elders ten oorlogh. G. 14. Waſt wanhaavenigh op. G. 20. Huwt ſpaade. G. 20. Oeffent een haghlyk ſchouwſpel. G. 24. Jeucht der Katten laat het hair groeyen, tot het dooden van een' vyandt toe. G. 31.

Ilienſen hebben geen treflykheit dan aaloudtheit. IV. 55. Worden van alle gemeene laſten ontſlagen. XII. 58.

Ilium. II. 54. VI. 12.

Ingævonen. G. 2.

Inguiomerus, vaaderlyk oom van Arminius. I. 60. Wordt gewondt, I. 68. Vlucht. II. 17. Vliegt in 't gevecht door al de ſlaghorde. II, 21. Verlaat Arminius, en loopt tot Maraboduus oover. II. 45.

Inſtejus Capito. XIII. 39.
Intemelium. H. II. 13. Een gedeelte van Ligurië. A. 7.
Interamna. H. II. 64. H. III. 61. H. III. 63.
Interamnaten. I. 79.
Joannes, Ooverſte der Jooden binnen Hieruſalem. H. V. 12.
Jocchus. XIII. 7.
Iöniſche zee. II. 53.
Jooden: Hun oorſprongh en godtsdienſt wort beſchreeven, doch met veel onwaarheit vermengt. H. V. 2, 3, 4, 5. Zy eeten geen zwynenvleeſch. H. V. 4. Hun aardt en zeeden. H. V. 5. Hun haat tegens alle die buiten hun volk zyn. H. V. 5. Hun beſnydenis. H. V. 5. Zy gelooven d'onſterflykheit der zielen. H. V. 5. Erkennen maar eenen Godt met het vernuft alleen, en verfoeyen den beeldendienſt. H. V. 5. Hunne grenzen. H. V. 6. Hebben een vruchtbaar landt. H. V. 6. Hunne hooftſtadt Hieruſalem, en hun tempel. H V. 8. Hunne Koningen. H. V. 8. Zyn door Pompejus eerſt getemt. H. V. 9. Verkrygen Herodes tot een' Koningh. H. V. 9. Zy bidden om afflagh van ſchattingen. II. 42. Hun Ryk wordt in dryën verdeelt. H. V. 9. Weigeren het beeldt van C. Caligula in den tempel te laaten ſtellen. H. V. 9. Worden tot een Provincie of wingeweſt gemaakt. H. V. 9. En by Syrië gevoeght. XII. 23. Zy hebben recht tot veſtinghbouwen gekocht, en Hieruſalem zeer verſterkt. H. V. 12. 11. Geeven ſchyn van beroerte en opſtandt. XII. 53. Worden van Antonius Felix, Ventidius Cumanus, en andere Stadthouders, geplaaght. XII. 53, 54. H. V. 9. Neemen de waapenen aan teegens de Romainen. H. V. 9. Veſpaſianus wordt teegens hen gezonden. H. I. 10. H. V. 10. Alle hunne ſteeden, behalven Hieruſalem, worden van hem ingenoomen. H. II. 4. H. V. 10. Zy alleen willen zich Veſpaſianus niet onderwerpen. H. V. 10. Om hen te voltemmen wordt Titus verkooren. H. V. 1. H. V 10. Zy worden binnen Hieruſalem beleegert. H. V. 11. Hunne kryghsooverſten. H. V. 12. Zy worden veele voorſpookzels van hun ondergangh gewaar. H. V. 13. Hebben een voorzegging van een' Koning, die uit Judæa zoude voorkomen. H. V. 13. Keeren zich zelfs door teegenſpoedt tot de waarheit niet. H. V. 13. Zyn 600000 ſterk binnen de ſtadt. H. V. 13. Hunne ſtyfzinnigheit. H. V. 13.
Jordaan, een ſtroom. H. V. 6.
Iſauricus. III. 62.
Iſis. H. IV. 84. H. V. 2. Wort van de Sueven met offerhanden geëert. G. 9.
Iſtævonen. G. 2.
Iſthmus, een enghte. V. 10.
Italië plagh eertydt de lyfroght naa verre geweſten te voeren. XII. 43. Was weleer ſtreng met zyn oude zeeden. XVI. 5. Wordt door het doortrekken der leegers meer dan door den oorlogh geplaaght. H. II. 56.
Italicus, Koning der Sueven. H. III. 5. Strydt voor Veſpaſianus. H. III. 21.
Italicus (Silius) H. III. 65.
Italus, zoon van Flavius, wordt den Cheruſcen tot een' Koningh gegeeven. XI. 16.
Iturææ̈rs. XII. 23.
Iturius. XIII. 19. Wordt in ballinghſchap verzonden. XIII. 22. Herſtelt. XIV. 12.
Juba. IV. 5. Zyn zoon. IV. 23.
Jubillius, Koning der Hermunduren. XII. 29.
Judæa heeft meer van de Cæſars gehoort dan hen gezien. H. II. 6. De Chriſtenen neemen daar eerſt een begin. XV. 44. Was weleer 't verſmaadtſte deel der ſlovenden. H. V. 8. Cæſarea wordt het hooft van Judæa genoemt. H. II. 79. En Hieruſalem het hooft des volks. H. V. 8. Ziet Jooden.
Juhonen worden door een vuur, uit der aarde geſprooten, geplaaght, en verwoeſt. XIII. 57.
Julia, dochter van J. Cæſar. III. 6.
Julia Auguſta. I. 14. III. 6. Sterft. V. 1. Ziet Livia.
Julia, dochter van Auguſtus, huisvrouw van Tiberius, was onkuis, en een ooverſpeelſter. VI. 51. III. 24. IV. 44. Van haar vaader gebannen. I. 53. Tiberius doet haar door armoede en quyning ſterven. I. 53.
Julia, nicht van Auguſtus, was onkuis. III. 24. Sterft in ballinghſchap. IV. 71.
Julia Agrippina. Ziet Agrippina.
Julia, dochter van Germanicus. II. 54. Trouwt met M. Vinicius. VI. 15.
Julia, dochter van Druſus, trouwt met Nero, Germanicus zoon. III. 29. Brenght de geheimeniſſen van haar' man Nero, aan haar moeder Livia oover. IV. 60. Trouwt met Rubellius Blandus. VI. 27. Wordt van Claudius verdreeven. XIV. 63. Door bedrogh van Meſſallina omgebraght. XIII. 32. Was door P. Suilius beticht. XIII. 43.
Julia Procilla, moeder van J. Agricola. A. 4. Wordt omgebraght. A. 7.
Juliën zyn van Alba herkomſtig. XI. 24. Hebben hunnen

hunnen oorſpronk van Æneas. IV. 9. XII. 58. Dat geſlacht is uitgeſtorven. H. I. 16. Gratſteê der Juliën. XVI. 6. Loopbaanſpel den geſlachte der Juliën ter eeren. XV. 23. Prieſterſchap den ſtamme der Juliën door Tiberius toegeheilight. H. II. 95. Offerkappel voor dat geſlacht. II. 41.
Julianus Claudius. H. III. 57. Ooverſte der ſchermeren, verlaat de party van Vitellius. H III. 76. Wordt gedoodt. H. III. 77.
Julianus Tertius. H. II. 85. Wort van het Schoutſchap afgezet. H. IV. 39. Weêr herſtelt. H. IV. 40.
Juliates, anders Izates. XII. 13.
Julius Africanus. VI. 7.
Julius Agreſtis doodt zich zelven, om Vitellius van de waarheit zyner woorden en tyding te verzeekeren. H. III. 54.
Julius Agricola. A. 4. Ziet *Agricola*.
Julius Agrippa gebannen. XV. 71.
Julius Alpinus, H. I. 68.
Julius Altinus. XV. 71.
Julius Aquila. XII. 15. Kryght Schoutelyke eerteekenen. XII. 21.
Julius Atticus. H. I. 35.
Julius Auſpex. H. IV. 69.
Julius Briganticus. H. II. 22. H. IV. 70. H. V. 21.
Julius Burdo. H. I. 58.
Julius Cæſar was een der welſpreekendſte Reedenaaren. XIII. 3. D'opperſte der Schryveren. G. 28. Heeft zyn droefheit over 't afſterven van zyn eenige dochter verzet. III. 6. Zyn ombrengen van zommigen voor een ooverſnoodt ſtuk, van anderen voor een loffelyk werk geoordeelt. I. 8. Ziet *Cæſar*.
Julius Calenus. H. III. 35.
Julius Carus, doodtſlaager van T. Vinius. H. I. 42.
Julius Celſus. VI. 14.
Julius Civilis. Ziet C. Civilis.
Julius Claſſicianus. XIV. 38.
Julius Claſſicus. H. II. 14. Ziet Claſſicus.
Julius Clemens. I. 23. I. 26.
Julius Cordus. H. I. 76.
Julius Denſus. XIII. 10.
Julius Florus. III. 40.
Julius Frontinus, Schout. H. IV. 39. Voorburgermeeſter van Brittannië. A. 17.
Julius Fronto. H. I. 20. H. II. 26.
Julius Græcinus, vaader van Agricola wordt van Caligula belaſt M. Silanus te bewroegen, en omgebraght om dat hy 't weigerde. A. 4.
Julius Gratus. H. II. 26.
Julius Indus. III. 42.
Julius Manſuetus wordt van zyn' eigen zoon onweetende in den ſtrydt gedoodt. H. III. 25.
Julius Marinus. VI. 10.
Julius Martialis. H. I. 28. H. I. 82.
Julius Maximus. H. IV. 33.
Julius Montanus. XIII. 25.
Julius Paulus. H. IV. 13. Broeder van C. Civilis. H. IV. 32.
Julius Pelignus. XII. 49.
Julius Placidus. H. III. 85.
Julius Pollio. XIII. 15.
Julius Poſthumus, IV. 12.
Julius Priſcus. H. II. 92. H. III. 55. H. III. 61. H. IV. 11. Ziet *Priſcus*.
Julius Sabinus. H. IV. 55. H. IV. 67. Ziet *Sabinus*.
Julius Sacrovir. III. 40. III. 44. III. 46. IV. 18. IV. 19. Ziet *Sacrovir*.
Julius Tugurinus. XV. 50.
Julius Tutor. H. IV. 55. H. IV. 57. H. IV. 59. H. IV. 70, 76. H. V. 19. H. V. 21. Ziet Tutor.
Julius Vindex. XV. 74. H. I. 51. H. IV. 57. Ziet Vindex.
Julus Antonius om het overſpel met Julia gedoodt. I. 10. IV. 44. III. 18.
Juncus Virgilianus gedoodt. XI. 35.
Junia, zuſter van M. Brutus, en weduw van C. Caſſius, ſterft. III. 76.
Junia Calvina. XII. 4. Wordt uit Italië verdreeven. XII. 8. Weêr in haar vaaderlandt herſtelt. XIV. 12.
Junia Silana. XI. 12. Beſchuldight Agrippina. XIII. 19. Is onvruchtbaar. XIII. 21. Wordt in ballinghſchap verzonden. XIII. 22. Sterft. XIV. 12.
Junia, moeder van Scribonianus. XII. 52.
Junia Torquata, zuſter van C. Junius Silanus. III. 68.
Juniën, een doorluchtigh geſlacht. III. 24. III. 69. XV. 35.
Junius de Raadtsman of Vroedtſchap. IV. 64.
Junius, een Toovenaar. II. 28.
D. Junius, Burgermeeſter. XII. 58.
Junius Blæſus. Ziet Blæſus.
Junius Blæſus, de zoon. Ziet Blæſus, de zoon.
Junius Cilo, verzorger of Stadthouder van Pontus XII. 21.
Junius Gallio. VI. 3. Broeder van Seneca. XV. 73.
Junius Lupus. XII. 42.
Junius Marullus. XIV. 48.
Junius Mauricus. H. IV. 40.

Junius Otho. III. 66. Wordt in ballinghſchap verzonden. VI. 47.
Junius Ruſticus. V. 4.
C. Junius Silanus. III. 66-69. Ziet *Silanus*.
D. Junius Silanus. III. 24. Ziet *Silanus*.
M. Junius Silanus. II. 59. III. 24. III. 57. V. 10. VI. 2. VI. 20. H. IV. 48. A. 4. Ziet *Silanus*.
Junius Silanus (Appius) VI. 9. XI. 29. Ziet *Silanus*.
L. Junius Silanus. XII. 3. XII. 8. XIII. 1. Ziet *Silanus*.
M. Junius Silanus. IV. 68. XIII. 1. XIII. 33. Ziet *Silanus*.
Junius Silanus Torquatus. XV. 35. XVI. 12. Ziet *Silanus*.
L. Junius Silanus Torquatus. XV. 52. XVI. 7. XVI. 9. XVI. 12. Ziet *Silanus*.
Junius, de maandt, zou men naar Nero hebben vernoemt, indien die door het ſtraffen van twee Junien niet voor ongelukkigh waar gehouden. XVI. 12.
Juno verzoent. XV. 44. Haar cel. H. I. 86. Haar tempel te Samos met het oudt recht eener vryplaatze. IV. 14.
Jupiter, of Jupyn. II. 22. II. 32. III. 61. III. 62. Wordt genoemt Salaminius. III. 62. Capitolinus. XV. 23. Stator, of de Stuiter. XV. 41. De Verloſſer. XV. 64. XVI. 35. De Wreeker. XV. 74. De Beſte en Grootſte. H. III. 72. H. IV. 58. De Behoeder en de Bewaarder. H. III. 74. Dis. H. IV. 83. Aller dingen maghtigh. H. IV. 84. Hadt Saturnus verdreeven. H. V. 2. Was vertoornt op Apollo om 't dooden der Cyclopen. III. 61. Was van de Romainen 820 jaaren geeert. H. IV. 58. Zyn tempels. IV. 57. XIII. 24. Zyn zeetel. H III. 72. H. IV. 54.
Jupiters Prieſters. III. 58. III. 71. IV. 16.
Juſtus Catonius. I. 29.
Juſtus Minucius. H. III. 7.
Juvenaalſpeelen, vol vuile dartelheit, ingeſtelt. XIV. 15. XV. 33.
Juvenalis, een van de voornaamſte der Tungren. H. IV. 66.
Izates, Koning der Abiabeenen, handelt met groote dubbelheit tegens Meherdates, en verlaat hem in der noodt. XII. 13. XII. 14.

K.

KAlf, 't welk het hooft aan zyn been ſtondt, geworpen. XV. 47.
Kalk is in geen gebruik by de Germaanen. G. 16.
Kameelen met kooren gelaaden. XV. 12.
Ketenen gevonden onder den buit der Germaanen, om de Romainen te binden. II. 18.
Keurbenden onder Pætus van Volegeſes beleegert. XV. II. II. 13. Moeten veel ſmaadts lyden. XV. 15. Worden van Civilis geſlaagen. H. IV. 18. Te Vetera beſtormt. H. IV. 23. En daarna beleegert. H. IV. 23. Worden door honger geperſt zich op te geeven, en doen eedt aan de Galliën. H. IV. 60. Hunne ſchandelyke en droeve toght naar Noveſium. H. IV. 62. Koomen weêr in 't leeger by Cerialis, en worden in genaade opgenoomen. H. IV. 72. Strenge ſtrydt tuſſen twee keurbenden, een van Othoos, en een van Vitellius zyde. H. II. 43.
Kinderen der Vorſten plaghten zittende te eeten. XIII. 16. Zyn ſteunzels van 't gebiedt. H. IV. 52. Yder heeft van natuur zyn kinderen lief. A. 31. Veelheit van kinderen in zommige geleegentheden voordeelig. II. 51. Hortalus wort door een ſchenkaadje van Auguſtus bekoort om kinderen te teelen, op dat Hortenſius geſlacht niet moght uitſterven. II. 37. Gn. Piſo bidt dat men zyne onſchuldige kinderen om de misdaadt van hunnen vaader niet zoude ſtraffen. III. 16. De moeders konnen de doodt van haare kinderen minſt verzetten. VI. 49. Een vrouw die geen kinderen heeft gebaart, en weet niet van de moederlyke geneegentheit. XIII. 21. De ſtervende Plautius Lateranus magh zyn kinderen voor het laaſt niet omhelzen. XV. 60. 't Getal der kinderen te bepaalen, of iemant van d'aanboorlingen te dooden, wordt by de Germaanen voor een laſterſtuk gehouden. G. 19.
Kinderloosheit zomtydts van groot vermoogen. III. 25. Geeft by de Germaanen geen voordeel. G. 20. Kinderloozen leeven in groote zorgloosheit, en hebben vol op. XV. 19.
Kleederen der Germaanen. G. 17. Der Parthen en Sarmaten. G. 17. Den mannen wordt verbooden zyde kleederen te draagen. II. 33.
Klockmoedigheit van Agrippina. I. 69. Van Decrius. III. 20. Van Seneca ontrent zyn ſterven. XV. 62, 63. Van Subrius Flavius en anderen. XV. 67. Van L. Antiſtius Vetus, zyn ſchoonmoeder Sextia en dochter Pollutia, ontrent hun ſterven. XVI. 11. Van Thraſea. XVI. 35.
Kniën aangegreepen en omhelſt. I. II. I. 13. XIV. 61. H. III. 38. Kniën van Mithridates aangevat, om hem te doen neederſtorten. XII. 47.

Knodsgeldt. H. III. 50.
Koningen zyn ongewoon niet alleen kleenigheden te lyden, maar zelfs onder billykheit te ſtaan. II. 42. Dienen den Romainen tot werktuigen der dienſtbaarheit. A. 14. Hoe d'Ooſterſche Koningen gewoon zyn in verbondt te treeden. XII. 47. Gevangene Koningen aan het Roomſche volk vertoont. XII. 38. De naam van Koningh wordt by de Germaanen gehaat. II. 44. Doch zommige Germaanen hebben ook Koningen. G. 42. Doch niet meer dan de vryheit lydt. G. 43. Het Ooſten is tot Koningen gewendt. H. IV. 17.
Koningin der Icenen mishandelt. XIV. 31. Ziet *Boudicea*.
Konſt onderſtaat dingen die de natuur hadt geweigert. XV. 42. Konſten maaken in paize doorluchtigh. IV. 6. Konſten zyn door d'ervarentheit geleert. H. V. 6. Door oeffening gevordert. G. 24.
Kooren voor niet aan de ſoldaaten gegeeven. XV. 72. Door langkheit van tydt bedorven, wordt in den Tiber geworpen. XV. 18. Vochtigheit daar uit getrokken, verſtrekt den Germaanen voor drank. G. 23. Des zelfs prys vermindert. XV. 39.
Koorenſcheepen vry van verponding. XIII. 51.
Koude van Corbuloos heir geleeden. XIII. 35. De Germaanen zyn tot de koude gewendt. G. 4.
Krankheit van Julia Auguſta, of Livia, en de bedeloften en ſpeelen te dier oorzaake bevoolen. III. 65.
Kryghsongemak. I. 17.
Kryghsmans lof beſtaat meer in de beveelen zyner Kryghsooverſten naa te koomen, dan in die uit te vorſſen. H. I. 84. Kryghsluiden verſtandt is zoo ſcherpzinnig niet dan der geenen, die over de borgerlyke vierſchaaren zitten. A. 9. Ziet Soldaaten.
Kryghskonſten zyn in tydt van ruſt onbekent. XII. 12.
Kryghstucht. XI. 18. Onder Corbulo. XI. 18. XIII. 35. Vereiſt gehoorzaamheit. H. I. 51. Wordt in burgerlyke tweedraght ontbonden. H. I. 51.
Kruiſſen. XIV. 33. Nero laat de Chriſtenen aan kruiſſen ſlaan. XV. 44. Een ſlaaf, die zich voor Scribonianus Camerinus hadt uitgegeven, wort gekruiſt. H. II. 72.
Kuiſch boſch. G. 40.
Kuisheit van Agrippina. IV. 12. Een vrouw die de kuisheit afgeleit heeft, ontziet zich geene dingen. IV. 3. Nero pooght alle eerbaarheit en kuisheit te verdryven. XIV. 15.
Kuſſen der handen. I. 34. H. I. 45. t'Zaamenſpraak met een kus geëindight. XIV. 56. XV. 29. A. 40. Geil kuſſen van moeder en zoon, voorboode van 't laſterſtuk. XIV. 2.
Kuſſenbaar. II. 2. II. 29.

L.

LAagen tegen verbondtbreekers zyn geoorlooft. XI. 19. Laagen onder ſchyn van vriendtſchap. II. 65. IV. 68. XII. 44. Cæcina leidt den Othoniaanen een laage. H. II. 24.
Laaſte woorden van Germanicus. II. 71. Van Agrippina. XIV. 8. Van Seneca. XV. 62. Van Thraſea. XVI. 35. Galba naagegeeven. H. I. 41. Van Vitellius. H. III. 85.
Labeo (Antiſtius) met Capito Antejus vergeleeken, en boven hem geſtelt. III. 70.
Labeo (Aſconius) Neroos vooght. XIII. 10.
Labeo (Cethegus) IV. 73.
Labeo (Claudius) teegenſtreever van Civilis. H. IV. 18. H. IV. 56. H. IV. 66. H. IV. 70. Ziet Claudius Labeo.
Labeo (Pompejus) IV. 47. VI. 29.
Labeo (Titidius) II. 85.
Lacedemoniërs zenden gezanten naar Rome. IV. 43. Weeren de ooverwonne vyanden, als vremdelingen, uit hun landt. XI. 24.
Laco (Cornelius) een van de treffelykſte der Achæën, ſchoonvaader van Pompeja Macrina. VI. 18. Een vuidigh menſch. H. I. 6. Ooverſte der Hofbenden, heeft by Galba veel gezags. H. I. 13. Veracht de beginſſelen des oproers. H. I. 26. Verſchilt met Vinius. H. I. 33. Wordt door Othoos laſt gedoodt. H. I. 46.
Lælia, een Veſtaalſche maaght, ooverleeden. XV. 22.
Lælius Balbus beticht de huisvrouw van L. Vitellius oover majeſteitſchennis. VI. 47, 48.
Laërtes, vaader van Ulyſſes. G. 3.
Lafhertigheit kan geen groote heerſchappyen t'zamenhouden. XV. 1. Lafhertigheit is 't datmen veel van zyn uiterſte ſpreeke. H. II. 47. De lafhertighſten voeren de meeſte woorden, en toonen zich allerſtoutſt voor 't gevaar. H. I. 35. H. IV. 20. Zyn de oproerighſte. H. IV. 34. Hunne ſtraf by de Germaanen. G. 12.
Lamia (Ælius) beſchut den onnoozelen balliugh C. Gracchus. VI. 27. Sterft. VI. 27.

Langobarden. II. 45. G 40. Herſtellen Italus in zyn ryk. XI. 17. Ziet Longobarden.
Lanuvium. III. 48.
Lamme van Veſpaſianus geneezen. H. IV. 81.
Landt der Germaanen, hoedaanig het geſtelt zy. G. 5.
Laodicæa. II. 79. Wordt door aardtbeving ter neêr geſtort. XIV. 27.
Laodicenſers. IV. 55.
P. Largus Cæcina. XI. 33.
Latiaris (Latinius) pleeght een vuil bedrogh om Titus Sabinus te verraaden. IV. 68. Wordt geſtraft. IV. 71. VI. 4.
Latinius Pandus, Voorſchout van Mœſië. II. 66.
Latynſche taal. II. 10. Magiſtraat. XI. 24. Vierdaaghen. IV. 36. VI. 11.
Latium. XI. 23. Oudt Latium. IV. 5.
Latona. III. 61. Haar vaader. XII. 61.
Laurier by des Veldtheers bondelen gevoeght. XIII. 9. Huizen daar meê verciert. XV. 71. De beelden van Galba daar meê gekroont. H. II. 55. De wegh met laurieren en roozen beſtrooit. H. II. 70. Gelauwerde brieven. A. 18.
C. Lecanius Burgermeeſter. XV. 33.
Lecanius, een doodſlaager van Galba. H. I. 41.
Ledigheit bederft het kryghsvolk. I. 16. H. II. 93.
Leening van geldt. H. IV. 47.
Lemoviën. G. 43.
Lenas (Vipſanius) XIII. 30.
Lentinus (Terentius) XIV. 40.
Cn. Lentulus vergezelſchapt Druſus in Germanië. I. 27. Zyn vonnis teegens Libo. II. 32. Is Wichelaar. III. 59. Zyn vonnis teegen C. Silanus. III. 68 Wordt van majeſteitſchendery beſchuldight. IV. 29. Sterft. IV. 44.
Lentulus Getulicus. IV. 42. Burgermeeſter. IV. 46. Stadthouder van 't opperſte Germanië. VI. 30.
Lepida (Æmilia) beſchuldight. III. 22. Was tot huisvrouw van L. Cæſar geſchikt. III. 23. Wordt veroordeelt. III. 23.
Lepida (Æmilia) huisvrouw van Druſus, Germanicus zoon. VI. 40.
Lepida (Domitia) Neroos moey, moeder van Meſſallina, heeft deernis met haar dochter, en raadt haar tot ſterven. XI. 37. Van Agrippina benydt. XII. 64. Beſchuldight, en ter doodt verweezen XII. 65. Was met naaryver tegens Agrippina ontſteeken. XII. 65.
Lepida, huisvrouw van Caſſius. XVI. 8.
M. Lepidus was vooght oover de kinderen van Ptolomæus, Koning van Ægypten. II. 67.
M. Lepidus, Drieman. I. 2. Was Auguſtus toegevallen. I. 1. En door hem ontwaapent I. 2. In onachtzaamheit veroudert. I. 9. Onder ſchyn van vriendtſchap bedroogen. I. 10. Hadt muitige keuren gemaakt. III. 27.
Lepidus (M. Æmilius, zoon van Æmilius Paulus Tuchtheer) wordt van Auguſtus bequaam geoordeelt tot het Vorſtendom, maar was daar afkeerig af. I. 13. Wordt tot Voorburgermeeſter van Afrika genoemt. III. 35. Velt een zachter vonnis als anderen teegens C. Lutorius. III. 50. Herveſtight de gedenkteekenen der Æmiliën. III. 72. Is een deftigh en wys man. IV. 20. Cotta Meſſalinus klaaght oover zyn moogentheit. VI. 5. Sterft. VI. 27. Zyn dochter Æmilia Lepida. VI. 40.
Lepidus (M. Æmilius, zoon van Quintus Æmilius Lepidus) een der voorſpraaken van Cn. Piſo. III. 11. Verdeedight zyn zuſter. III. 22. Voorburgermeeſter van Aſië. III. 32. IV. 56.
Lepidus (Æmilius) hoereert met Agrippina in haar meiskens jaaren. XIV. 2.
Leptinen. III. 74.
Leptitanen. H. IV. 50.
Lesbus. II. 54 Een vermaardt en vermaaklyk eilandt. VI. 3.
Letteren. Nieuwe letteren door Claudius ingevoert. XI. 13. Wie d'eerſte vinders der letteren zyn. XI. 14. Letteren der Ægyptenaaren. II. 60. XI. 14. Griekſche letteren op de grenzen van Germanië en Rhetië gevonden. G. 3. 't Geheim der letteren is by de Germaanen niet bekent. G. 19.
Leucophryna (Diana) III. 62.
Leuken. H. I. 64.
Leven. Al te groot een begeerte om te leeven, ſtrekt tot afbreuk der doorluchtigheit. II. 63. Hoop des leevens kan zomtydts de grootſte gemoederen kneuzen. H. V. 26. Dien men 't leeven toeſtaat, moet men de noodtdruft des leevens gunnen. IV. 30. Een lang leeven is zomwyle een lange ſtraf. XII. 20. XIV. 48.
Leven van doorluchtige mannen van oudts beſchreeven. A. 1. Zommige hebben hunn eige leeven beſchreeven. A. 1.
Libanus, geberght in 't Joodtſche landt. H. V. 6.
Liber, of Bacchus. II. 49. III. 61. Op de lyſt der Gooden geſtelt IV. 38. Temmer van 't Ooſten. H. V. 5. Zyn tempel. II. 49.

BLADTWYZER.

Libo, Burgermeester. II. 1.

Libo Drusus. II. 27. Wort bedroogen, misleidt, en beschuldight. II. 27. II. 28. Zoekt vergeefs voorspraak. II. 28. Verzoekt uitstel. II. 30. Doodt zich zelven. II. 31. Ziet ook IV. 29. IV. 31.

Liburnische scheepen, of snelle jachtscheepen. H. II. 16. H. III. 12. G. 9.

Lichaamen wassen langhzaam op, en vergaan haastigh. A. 4. Krygen hunne gestalte van den standt des heemels. A. 4. Lichaamen der Brittannen zyn verscheiden, en toonen dat eenige van de Germaanen, eenige van de Hespaniën, andere van de Gallen herkomstigh zyn. A. 11. Lichaamen der Germaanen zyn in allen eenerley, en alleen sterk tot een heevigen stoot. G. 4. De Germaanen verbranden de lichaamen der vermaarde mannen met zeeker hout. G. 27. De lichaamen van de verweezene vrienden van Sejanus worden in den Tiber geworpen. VI. 19.

Licht by de taafel omgestooten. II. 31. De Christenen worden van Nero verbrandt, om voor nachtlicht te verstrekken. XV. 44.

Lichtgeloovigheit is de vrouwen eigen. XIV. 4. Lichtgeloovigheit van Nero. XVI. 2. Waarschouwing des Schryvers teegens de lichtgeloovigheit. IV. 11. Lichtvaardigh gelooven verdwynt door den tydt. II. 40.

Licinianus (Piso) H. I. 14. Ziet Piso.

Licinius, Burgermeester. IV. 62.

Licinius Cæcina. H. II. 53.

Licinius Gabolus. XIV. 12.

Licinius Mucianus. Ziet *Mucianus*.

Licinius Proculus. H. I. 46. H. I. 82. H. I. 87 H. II. 33. H. II. 39. H. II. 60. Ziet *Proculus*.

Liefde der soldaaten tot Otho. H. II. 49.

Ligur (Varius) Ooverspeelder met Aquilia. IV. 42. Geeft zyn betichters gelt om de beschuldigingh te laaten vaaren. VI. 30.

Ligustische vrouw toont haar moederlyke liefde. H. II. 13.

Lyken balzemen de Jooden. H. V. 5. Van doorluchtige mannen worden op een bezondere wyze in Germanië verbrandt. G. 27.

Lykoffer. H. II. 95.

Lykstaacy wordt niet door uiterlyke luister, maar door de gedachtenis van de deughden der ooverleedenen verheerlykt. II. 72. Lykstaacy van Augustus. I. 8. Van Sulp. Quirinius. III. 48. Van Junia, weduwe van C. Cassius. III. 76. Van Drusus. IV. 9. Van Lucullus Longus. IV. 15. Van Livia Augusta. V. 1. Van Ælius Lamia. VI. 27. Van Claudius. XII. 69.

Limenitis (Diana) IV. 43.

Lingonen waaren van Galba qualyk gehandelt. H. I. 53. Hitzen de keurbenden in 't Boven-Germanië teegens hem op. H. I. 53. H. I. 54. Vallen Vitellius toe. H. I. 57. Zyn hun party getrouw. H. I. 64. Worden van Otho met het Roomsche burgerschap beschonken. H. I. 78. Hun t'zaamenspanning teegens de Romainen. H. IV. 55, 56. Zy verlaaten de keurbenden en vallen Civilis toe. H. IV. 57. Worden van de Sequaanen geslaagen. H. IV. 57. Hadden in de beroerte van Vindex voor Verginius gestaan. H. IV. 67. Zyn niet genoegh op hun hoede. H. IV. 69, 70. Worden met een wyze reede van Cerialis aangesprooken en vermaant. H. IV. 73. Eenigen der Lingonen helpen de Romainen oovervallen. H. IV. 77. Hunne stadt. H. I. 59. H. I. 64. H. II. 27.

Linnen: hoe het van de vrouwen der Germaanen tot kleeding wort gebruikt. G. 17. Linnekleedt. H. III. 74.

Linus van Thebe. XI. 14.

Lippe, een stroom. I. 60 II. 7. H. V 22.

Livenejus Regulus, een voorspraak van Cn. Piso. III. 11. Vertoont een schermspel. XIV. 17.

Livia, gemaalin van Augustus, verdacht ter zaake van L. en C. Cæsars doodt. I. 3. Zy brenght by Augustus te weegh, dat haar zoon Tiberius tot zyn naazaat in 't ryk wordt geschikt, en zyn neef Agrippa Posthumus verbannen. I. 3. Men heeft oover Augustus ziekte naadenken op haar. I. 5. Zy ontbiedt haaren zoon Tiberius uit Illyrië, en bedekt listelyk de doodt van Augustus, om Tiberius tot de heerschappy te brengen. I. 5. Wordt den geslachte der Juliën, en haar den naam van Augusta toegeëigent. I. 8 Was een bittre moeder voor den Staat. I. 10. Verbidt Haterius. I. 13. Wordt van den Raadt gevleit. I. 14. Is verbittert teegens Agrippina. I. 33. II. 43. Bemint Urgulania. II. 34. IV. 22. Beschermt Plancina. III. 15. III. 17. Vergezelschapte Augustus in de wingewesten. III. 34. Wordt heftigh ziek. III. 64. Hadt haar man een beeldt toegewydt. III. 64. Stelt den naam van Tiberius achter den haaren. III. 64. Gift, by beedelofte voor haar gezondtheit, aan de Ridderfortuune toegezeit. III. 71. Haar hooge ouderdom. IV. 8. Haar wordt zitplaats op den Schouwburg onder de Vestaalen

gegeeven. IV. 16. Haar verwyt aan Tiberius. IV. 57. Tempel, haar ter eeren gestight. IV. 37. Zy onderhoudt Julia in haare ballingschap, dieze te vooren ten val hadt gebracht. IV. 71. Zy sterft. V. 1. Beschryvingh van haar persoon, leeven en bedryf. V. 1. Haar uitvaart. V. 1. Tiberius toont noch na haar doodt zyn afgunst teegens haar. V. 2.
Livia, huisvrouw van Drusus. II. 43. IV. 40. Zuster van Germanicus. II. 84. Baart twee zoonen teevens. II. 84. Bedryft ooverspel met Sejanus. IV. 3. Verraadt haaren man Drusus. IV. 3. IV. 7. Vonnissen van den Raadt teegen haare beelden, en gedachtenis. VI. 2.
C. Livius. II. 30.
Livius (Titus) de welspreekenste der aaloude schryveren. A. 10. Zyn lof. IV. 34.
Locusta, een vergiftmenghster. XII. 66. Bereidt het vergift voor Britannicus. XIII. 15.
Lof: välschen lof moet men intoomen. XV. 21.
Lollia Paullina wordt Claudius tot een gemaalin aangepreezen. XII. 1. Wordt door toedoen van Agrippina ter doodt gedreeven. XII. 22. Haar asch wordt toegelaaten te rugh te voeren. XIV. 12.
Lolliaansche neederlaag. A. 10.
M. Lollius. III. 48. XII. 1.
Londen. XIV. 33.
Longinus (Æmilius) verlaater der eerste keurbende, doodt Vocula. H. IV. 59. Wordt gedoodt. H. IV. 62.
Longinus (Cassius) VI. 45.
Longinus (Pompejus) Kornel. H. I. 31.
Longobarden. G. 40. II. 45. X. 17.
Longus (Lucilius) ooverleeden. IV. 15.
Loogentyding door Cœnus uitgestrooit. H. II. 54.
Loon der gevaarlykheeden. H II. 86. Dat moet niet gegeven worden dan aan den geenen die by 't gevaar zyn geweest. H. III. 53. Door hoop van 't loon wordt het gevaar geleeden. H. V. II. 't Loon der welspreekentheit is vermaardtheit. XI. 6.
Looting. De tiende man by looting gedoodt. III. 21. Gezanten by 't lot verkooren. H. IV. 8.
Los beleidt in 't leeger van Otho. H. II. 39.
Lucanië. XI. 24. H. II. 83.
Lucanus (M. Annæus.) Een der t'zaamenzweerders teegens Nero. XV. 49. XV. 56. Meldt zyn moeder. XV. 57. Wort gedoodt. XV. 70. Hadt zyn vaaders naam luister gegeeven. XVI. 17.
Lucejus Albinus, Ooverste van 't Cæsarienser Mauritanië. H. II. 58. Wordt met zyn gemaalin gedoodt. H. II. 59.
Lucilius Bassus, Ooverste der vloote. H. II. 100. Brenght die aan de zyde van Vespasianus. H. III. 12. H. III. 36 H. III. 40. Wordt gezonden om Campanië in orde te brengen. H. IV. 3.
Lucilius Capito, voorzorger van Asië, wort verweezen. IV. 15.
Lucilius, de Hondertman, wordt ter doodt gebraght. I. 23.
Lucilius Longus, de vriendt van Tiberius, ooverleeden, wordt met een Zeedemeesters lykstacy en beeldt vereert. IV. 15.
Lucius Antistius Vetus. XIII. II. XIV. 58. XVI. 10. Sterft met zyn schoonmoeder en dochter door 't afsnyden der aderen. XVI. 11.
Lucius Antonius. IV. 44.
Lucius Apronius. I. 29. I. 56. I. 72. II. 32. III. 21. IV. 13. IV 22. Ziet Apronius.
Lucius Arruntius. I. 8. I. 13 I. 76. III. 31. VI. 5. VI. 27. H. II. 65. VI. 47. VI. 48. VI. 7. XI. 6. Ziet Arruntius.
Lucius Arusejus. VI. 40.
Lucius Asinius. II. 32. Een ander. XIV. 48.
Lucius Asprenas. I. 53. III. 18.
Lucius Brutus. A. I. XI. 22. XI. 25. Ziet Brutus.
Lucius Cæsar. I. 3. I. 53. III. 23. VI. 51.
Lucius Calpurnius. IV. 62.
Lucius Cassius. VI. 15. VI. 45.
Lucius Cotta. III. 66.
Lucius Domitius, Neroos grootvaader. I. 63. IV. 44.
Lucius Ennius. III. 70.
Lucius Libo. II. 1.
Lucius Lucullus. VI. 50.
Lucius Metellus, Opperpriester. III. 71.
Lucius Mummius triomf. XIV. 21.
Lucius Norbanus, Burgermeester. II. 59.
Lucius Paulus XII. 38.
Lucius Piso. III. II. III. 68. VI. 10. VI. 11. Ziet Piso.
Lucius Piso, Schout in Spanje. IV. 45. Ziet Piso.
Lucius Piso, gekooren Burgermeester. XIII. 18. XIII. 31. XV. 18. H. IV. 38. H. IV. 48. H. IV. 50. Ziet Piso.
Lucius Pituanius. II. 32.
Lucius Pomponius. II. 41. XII. 27.
Lucius Publicius. II. 49.
Lucius Scipio. III. 62. H. III. 72.
Lucius Junius Silanus. XII. 3. XII. 4. XII. 8. Ziet Silanus.

Lucius Junius Silanus Torquatus. xv. 52. xvi. 7,8 xvi. 9. xvi. 12. Ziet Silanus.
Lucius Stertinius. i. 60.
Lucius Sulla. i. 1. ii. 55. iii. 22. iii. 27. iii. 62. iv. 56. xii. 62. vi. 46. xi. 22. xii. 23. xii. 60. H. ii. 38. H. iii. 72. H. iii. 83. Ziet Sulla.
Lucius Telesinus. xvi. 14.
Lucius Vestinus. H. iv. 53.
Lucius Vetus. xiii. 53. xvi. 10.
Lucius Vipsanius. xi. 23.
Lucius Vitellius. Ziet Vitellius.
Lucius Volusius. iii. 30. xii. 22. xiii. 30.
Lucretius (Spurius) vi. 11.
Lucriner meer. xiv. 5.
L. Lucullus. iv. 36. vi. 50. xi. 1. xii. 62. xiii. 34. xv. 27. Hooven van Lucullus. xi. 32. xi. 37.
Lugdunum. iii. 41. H. ii. 65. H. iv. 85.
Lugdunenser neederlaag. xvi. 13. Bouwstadt. H. i. 51. Gallië. H. i. 59. H. ii. 59.
Lugdunensen geeven aan de Vitelliaansche party lyftocht voor niet. H. i. 64. Zyn vyanden van de Viennensen. H. i. 65.
Luiheit wordt van de Germaanen bemint. G. 15. Luiheit veracht. H. i. 6. D'eerstgehaate luiheit wordt ten laasten bemindt. A. 3.
Lupercus (Mumius) H. iv. 18. Steêhouder van een keurbende. H. iv. 22. Wort aan Velleda tot een geschenk gezonden. H. iv. 61.
Lupus (Cornelius) xiii. 43.
Lupus (Curtius) iv. 27.
Lupus (Junius) xii. 42.
Lupus (Numilius) H. i. 79. H. iii. 10.
Lusitanië. xiii. 46. H. i. 13. H. i. 21.
Lusius Geta. xi. 31. xi. 33. xii. 42.
Lusius Saturninus. xiii. 43.
Lusius Varius. xiii. 32.
Lutatiër geslacht. H. i. 15.
Lutatius Catulus. H. iii. 72.
C. Lutorius Priscus wordt beschuldight ter zaak van een gedicht. iii. 49. Gedoodt. iii. 51.
Lycië. ii. 79. Lyciër zee. ii. 60.
Lyciërs beschuldigen Eprius Marcellus. xiii. 33.
Lycurgus. iii. 26.
Lydia. iii. 61.
Lydiërs zyn maghtigh. iv. 55.
Lydus, zoon van des Konings Atys. iv. 55.
Lygdus, de gelubde, geeft Drusus vergift in. iv. 8. iv. 10. iv. 11.
Lygiën. xii. 29. xii. 30. G. 43.
Lyris, een stroom. xii. 56.

M.

Maaltyden. Ziet Gastmaalen.
Maan verduistert zynde, wordt voor een quaadt voorspook gehouden. i. 28. De ryzende maan begunstight de Flaviaanen. H. iii. 23. Tempel der Maan verbrandt. xv. 41.
Maandt van April naar Nero genoemt. xv. 74. xvi. 12. De maandt Mey wordt hem ter eeren Claudius, Julius Germanicus vernoemt. xvi. 12 en de maandt Junius oovergeslaagen, als ongelukkig, om dat 'er in de zelve twee Juniën waaren gestraft. xvi. 12.
Maas-stroom. ii. 6. ii. 47. xi. 20. H. iv. 28. H. iv. 66. H. v. 23.
Macedonië verzoekt verlichting van last. i. 76. Wordt by Mœsie gevoeght. i. 80.
Macer (Clodius) Stadthouder in Africa, gedoodt. H. i. 7. H. i. 11. H. i. 37. H. iv. 49. Ziet Clodius.
Macer (Martius) vecht voorspoedelyk ten dienst van Otho. H. ii. 23. Wordt van de zynen byna doodtgeslaagen. H. ii. 36. Ziet Martius.
Macer (Pompejus) i. 72.
Macrina (Pompeja) wort gebannen. vi. 18.
Macro, Ooverste der Hofbenden. vi. 15. vi. 23. Oeffent bedektelyk de streeken van Sejanus. vi. 29. Hy wordt van Fulcinius Trio, in zyn uiterste wil, uitgescholden. vi. 38. Zyn altegroote maght. vi. 45. Hy queekt de gunst van Caligula. vi. 45. 't Welk hem Tiberius verwyt. vi. 46. Zyn vyandtschap teegen L. Arruntius. vi. 47. Hy was verkooren om Sejanus te onderdrukken. vi. 48. Hem wordt van Charicles verzeekert dat Tiberius leeven ten einde liep. vi. 50. Hy beveelt Tiberius met opwerpen van veele kleederen te versmooren. vi. 50.
Mæcenas (Cilnius) iii. 30. Was oovergegeeven in de minne van Bathyllus. i. 54. Wordt oover de stadt en Italië gesteit. vi. 11. Was van Augustus toegelaaten in leedigheit in de stadt te leeven. xiv. 53.
Magen uit Italië verdreeven. ii. 32. Verstandt en beraadtslaaging met de Magen wordt Libo Drusus te last geleit. ii. 27. Ook Mamercus Scaurus. vi. 29. Ook Lolla. xii. 22. Statilius Taurus. xii. 59. Voor een misdaadt gekeurt. xvi. 30. Hun offer en heilighdom. ii. 27. vi. 29.
Magius Cæcilianus. iii. 37.
Magneten. ii. 47. Zenden gezanten te Roome. iii. 62. Verzoeken dat in hunne stadt

den Tempel ter eeren van Tiberius gebouwt moght worden. IV. 55.
Magnus (Alexander) II. 73.
Magnus. Ziet Pompejus.
Magnus, Piſoos broeder. H. I. 48.
Magontiacum. H. IV. 15. H. IV. 24. H. IV. 25. H. IV. 33. Wordt beleegert. H. IV. 37. Van Tutor ingenoomen. H. IV. 59.
Majeſteit beſchermt den Vorſt. I. 42. Daar aan bewyſt men van verre de meeſte eerbiedenis. I. 47. De wet der majeſteitſchennis wordt van Tiberius weêr te voorſchyn gebraght tot een ander einde danze van oudts gebruiklyk was. I. 71. IV. 6. Deez' is de voltooying van alle betichtingen. III. 38. Wordt weêr opgehaalt om Antiſtius te betichten. XIV. 48. Door haat teegens de zelve gaan oock goede wetten verlooren. H. I. 77.
Majeſtraaten raaken door hunne gierigheit in ongunſt. I. 2. Hunne gierigheit veroorzaakte de Calpurniſche keuren. XV. 20. Het verminderen van alle de Magiſtraaten door ſterven wordt voor een quaadt voorſpook genoomen. XII. 64.
Maymaandt. XVI. 12.
Maloriges, Ooverſte der Frieſen. XIII. 54.
Malovendus, Ooverſte der Marſen. II. 25.
Maluginenſis (Servius) Ziet Servius.
Mamercus (Æmilius) XI. 22.
Mamercus Scaurus. I. 13. Een van de welſpreekenſte reedenaaren zyner eeuw. III. 31. Beſchuldight C. Silanus. III. 66. Is een ſchandtvlek zyner voorouders, III. 66. Wordt van majeſteitſchennis aangeklaaght. VI. 9. Op nienws beticht. VI. 29. Doodt zich zelven en zyn vrouw Sexitia ſterft met hem. VI. 29.
Man vermoordt zyn vrouw en wordt daar oover geſtraft. IV. 22. Doorſteekt zyn zwangre vrou, op datze niet in de handen der vyanden zou vallen, doch zy geneeſt van de wonde. XII. 51. Een man ſtelt zyn vrouw te recht, en ſpreekt ze vry. XIII. 32.
Mancia (Curtilius) XIII. 56.
Manganelen, of ſtormgeveirten. H. IV. 23.
Manimen. G. 43.
M. Manlius. G. 37.
Manlius, ooverſpeelder van Apuleja. II. 50.
Manlius Patricius wordt in de Senienſer bouwſtadt verongelykt. H. IV. 45.
Manlius Valens. XII. 40. Steêhouder der Italiſche keurbende. H. I. 64.
Mannelyke tabbaardt van Nero en Druſus, Germanicus zoonen, aangetrokken. III. 29. IV. 4. Ook van Domitius Nero. XII. 41.
Mannus. G. 2.
M. Marcellus, zoon van Octavia. I. 3. Wordt van Auguſtus tot zyn navolger in 't ryk geſchikt. I. 3. H. I. 15. Zyn Schouwburgh. III. 64. Was een naaryveraar van Tiberius. VI. 51. Werdt den Romainen voor 't eind zyner jeught door de doodt ontrukt. II. 41.
Marcellus (Æſerninus) III. 11.
Marcellus (Aſinius) XIV. 40.
Marcellus (Cornelius) XVI. 8. Door laſt van Galba gedoodt. H. I. 37.
Marcellus Eprius, Schout van eenen dagh. XII. 4. Wordt van de Liciërs beſchuldight. XIII. 33. Door gunſtjacht verſchoont. XIII. 33. Beticht Thraſea. XVI. 22. XVI. 28. Is wel ter taal. XVI. 22. Afgerecht ter ſchelmery. XVI. 26. Wordt oover 't betichten van Thraſea beſchonken. XVI. 33. Is weegens de heughenis zyner wroegeryen gehaat. H. II. 53. Hy wordt van Helvidius Priſcus, oover 't bewroegen van Thraſea, aangeklaaght. H. IV. 6. Zyn geſchil met Helvidius oover 't zenden van Gezanten aan Veſpaſianus. H. IV. 6. Helvidius vaart met een ſcherpe reede teegens hem uit. H. IV. 7. Zyn antwoordt. H. IV. 8. Hy wordt op nieuw door Helvidius beſchuldight. H. IV. 8. Zyn maght te Roome. H. II. 95.
Marcellus (Granius) I. 74.
Marcellus Romilius. H. I. 56.
Marcius (Numa) VI. 11.
Marcodurum. H. IV. 28.
Marcomannen. II. 46. G. 42. Hunne landtpaalen, II. 62.
Marden. XIV. 23.
Maricus noemt zich een' Godt. H. II. 61.
Marinus (Julius) VI. 10.
Marinus (Valerius) H. II. 71.
C. Marius. I. 9. Oorloght teegen Sylla. XII. 6. Was van geringe afkomſt. H. II. 38.
P. Marius. XIV. 48.
Marius (Sextus) IV. 36. Wordt van de Trapejer rots geworpen. VI. 19.
P. Marius Celſus. XV. 25. Gekooren Burgermeeſter. H. I. 14. Wordt van Galba aan de uitgekoorenen des Illyriſchen heirs gezonden. H. I. 31. Door Otho uit het gevaar getrokken. H. I. 45. Onder de Hooftluiden aangenoomen, en gebruikt. H. I. 71. H. I. 87. H. I. 90. H. II. 23. Voert treffelyke zaaken uit. H. II. 23. Heeft het bevel oover de ruiters, en lokt de Vitelliaanen

nen in de laaghe. II. 24. II. 25. Raadt Otho het oorlogh ſleepende te houden. H. II. 33. Behoudt het Burgermeeſterſchap onder Vitellius. H. II. 60.
Marius Maturus, Ooverſte der Zeealpen, pooght de Vitelliaanen te ſtuiten. H. II. 12. Is Vitellius getrouw. H. III. 42.
Marius Nepos. II. 48.
Maroboduus. II. 26. Is by zyn landtgenooten gehaat. II. 44. Moedight de zynen. II. 46. Strydt teegens Arminius, en neemt de vlucht. II. 46. Verzoekt hulp van Tiberius. II. 46. Wort van Catualda verdreeven. II. 62. Neemt zyn toevlucht tot Tiberius, en wordt van hem met een' brief heuſchelyk bejegent. II. 63. Was Koning der Marcomannen. G. 42.
Marren is veelen verderfelik geweeſt. H. I. 89. Is den Vorſten voordeeliger dan al te lichtvaardigh te werk te gaan. H. III. 20. Wordt voor yet ſlaafs by de uitheemſchen gereekent. VI. 32. Veroorzaakt aan Tiridates teegenſpoedt. VI. 43. Was Suetonius Paulinus eigen van natuur. H. II. 25. Door marren neemt de waarheit toe. II. 39. Geen marren heeft plaats in een raadt die niet gepreezen kan worden, voor dat hy volvoert is. H. I. 38.
Mars, een Godt van de Catten. XIII. 57. De voornaamſte van de Gooden onder de Germaanen. H. IV. 64. G. 9. De Wreeker. XIII. 8 Zyn tempel. II. 64. Zyn veldt. H. IV. 35.
Marſacen. H. IV. 56.
Marſignen. G. 43.
Marſus Vibius. Ziet Vibius.
Marſen, een Germaaniſch volk. G. 2. I. 49. Worden van Cæcina ingetoomt. I. 56. Van Germanicus oovervallen. II. 25.
Marſen, een volk in Italië. H. III. 59.
Martia ontdekt een geheim, haar van haar' man toebetrouwt. I. 5. Haar beklag. I. 5.
Martialis (Cornelius) XV. 71. H. III. 70. Wordt verſlaagen. H. III. 73.
Martialis (Julius) H. I. 28. Wordt gequetſt. H. I. 82.
Martiale Prieſters. III. 58.
Martianus. H. I. 13. H. I. 33. H. I. 37. H. I. 46. Ziet Icelus.
Martina, een vergiftmenghſter. II. 74. Sterft. III. 7.
P. Martius. II. 32.
Marrius Feſtus. XV. 50.
Martius Macer. H. II. 23. H. II. 36.
Marullus (Junius) ſtemt de doodt van Antiſtius. XIV. 48.
Marus, een ſtroom. II. 63.
Maſſa (Bebius) H. IV. 50. A. 45.
Maſſilië. XIV. 57.
Maſſilienſen. IV. 43. XIII. 47.
Matien, Roomſche Ridders. XII. 60.
Mattiacen. G. 29. H. IV. 37.
Mattium, hooftplaats der Catten, verbrandt. I. 56.
Maturus Marius. Ziet Marius.
Mauretanië. H. II. 58. H. II. 59.
Mauren. II. 52. Een gift van 't Roomſche volk. IV. 5. Zyn weêrſpanning. IV. 23. Beſchuldigen Vibius Secundus van hereiſchbaar gelt. XIV. 28. Zyn ſtruikroovers in den oorlog. H. II. 58. Worden verkooren om L. Piſo te dooden. H. IV. 50. Hunne ſteeden. H. I. 78.
Mauricus (Junius) H. IV. 40. A. 45.
Maximilla (Egnatia) XV. 71.
Maximus (Cæſonius) XV. 71.
Maximus (Fabius) I. 5.
Maximus (Julius) H. IV. 33.
Maximus (Sanquinius) VI. 4. V. 7. XI. 18.
Maximus (Scaurus) XV. 50.
Maximus (Trebellius) helpt de ſchatting door de Galliën doen. XIV. 46. Is Ooverſte in Britannië. H. I. 60. A. 16. Voert daar een gebeedelt gebiedt. A. 16. Ontvliedt de gramſchap der ſoldaaten. H. II. 65. Ziet Trebellius.
Mazippa. II. 52.
Medea. VI. 34.
Meden. II. 56. Waaren eertyts onder d'Ægyptenaren. II. 60. Beheerſchers van het Ooſten. H. V. 8.
Medicynmeeſters worden van Tiberius beſpot. VI. 46. De Medicynmeeſter Charicles voorzeit door 't polſtaſten Tiberius aanſtaande doodt. VI. 50. De Medicynmeeſter Xenophon helpt Claudius van kant. XII. 67.
Medelyden verbooden en ſtraf baar gekeurt ten tyde van Tiberius. VI. 10. VI. 19. Ziet Erbarmenis.
Mediolanum. H. I. 70.
Mediomatricen. H. I. 63. H. IV. 70. H. IV. 71. H. IV. 72.
Megalenſer ſpeelen. III. 6.
Megiſtaner Armeniërs. XV. 27.
Meherdates. XI. 10 Wordt van de Parthen in 't ryk geroepen. XII. 10. Aan Gotarzes oovergeleevert, die hem d'ooren laat afſnyden. XII. 14.
Melitene. XV. 26.
Melk geſtremt is een ſpyze der Germaanen. G. 23.

Mella (Annæus) vaader van Lucanus, beſchuldight en ter doodt gedreeven, ſterft door 't afſnyden der aderen. XVI. 17.
Memmius Pollio. XII. 9.
Memmius Regulus. V. 11. VI. 4. XII. 22. Sterft. XIV. 47. Zyn lof. XIV. 47.
Memnons beeldt. II. 61.
Memphis. H. IV. 84.
Menapiën. H. IV. 28.
Menelaus. II. 60.
Mennius, Leegermeeſter, zet de muiters met ſtrengheit ter needer. I. 38.
Mennius Rufinus. H. III. 12.
Mephitis tempel. H. III. 33.
Mercurius, van de Germaanen voor een Godtheit geacht. XIII. 57. Wort boven alle Goden van hun geëert, ook met offerhanden van menſchenſlachting. G. 9.
Merula (Apidius) wordt uit de Vroedtſchap gezet. IV. 42.
Merula (Cornelius) III. 58.
Meſopotamie. VI. 36. VI. 44. XII. 12.
Meſſala Corvinus. III. 34. Wordt tot de hooghſte ampten gevordert. XI. 6. Was met den buit der oorloghe opgevult. XI. 7.
Meſſalla Valerius. I. 8.
Meſſalla (Vipſanius) een trefflyk man. H. III. 9. Pooght Saturninus uit het gevaar te bergen. H. III. 11. Is een Hiſtoriſchryver. H. III. 25. H. III. 28. Tracht voor zyn broeder genaade te verkrygen, en verwerft een grooten naam van trouwhartigheit en welſpreekenheit. H. IV. 42.
Meſſalla (Voleſus) III. 68.
Meſſallina verwekt aanklaagers teegen Aſiaticus en Poppæa, huisvrouw van Scipio. XI. 1. Wordt door de verdeediging van Aſiaticus ontroert, en vaart echter in haar boos opzet voort, XI. 2. Is op Agrippina gebeeten. XI. 12. Laat haar dulmin teegens C. Silius oopentlyk blyken. XI. 12. Zy hadt Junia Silana uit zyn huwlyk geſchopt. XI. 12. XIII. 19. Trouwt hem oopentlyk by 't leeven van haaren man Claudius. XI. 27. Beraadtſlaaging om haar van kant te helpen. XI. 30. Haar zorgelooze dertelheit. XI. 31. Zy wordt gewaarſchouwt en van veelen verlaaten. XI. 32. Zy beſluit Claudius haar' gemaal te voet te vallen. XI. 32. Kan geen gehoor krygen. XI. 34 Heeft noch hoop en toorn. XI. 37. Narciſſus beveelt dat men haar doode. XI. 37. Zy wordt doorſteeken. XI. 38. Hadt het Roomſche ryk door gailheit ten ſpot geſtelt. XII. 7.
Meſſallina (Statilia) XV. 68.
Meſſallinus. A. 45.
Meſſallinus (Cotta) II. 32. IV. 20. V. 3. VI. 5. VI. 20.
Meſſallinus (Valerius) zoon van Meſſalla Corvinus. I. 8. III. 18. III. 34. XIII. 34.
Meſſeniërs. IV. 43.
L. Metellus. III. 71.
Metellus, Burgermeeſter. G. 37.
Metius Carus. A. 45.
Mevanië. H. III. 55. H. III. 59.
Mevius Pudens koopt de ſoldaaten om, ten dienſt van Otho. H. I. 24.
Middelweg kan in hacchelyke zaaken niet gevolght worden. H. III. 40.
Mildaadigheit van Auguſtus. IV. 20. Van Tiberius jegens zommige Raadtsheeren. II. 37. Jegens de geenen die door brandt waaren beſchaadight. IV. 64. Ooverdaadt onder den naam van mildaadigheit bedekt. H. I. 30. Mildaadigheit der ryken in het verzorgen der gequetſten. IV. 63. Van Nero jegens Valerius Meſſalla, Cotta, en Haterius. XIII. 34.
Mileſiërs. III. 63. Zyn ſcheitsluiden tuſſen de Lacedemoniërs en Meſſeniërs. IV. 43. Hebben een tempel van Apollo. IV. 55.
Mileten. II. 54.
Milichus. XV. 54. XV. 59. Eigent den naam van Behoeder zich toe. XV. 71.
Milvier brug. XIII. 47. H. I. 87. H. II. 89. H. III. 82.
Minerve. H IV. 53. Haar tempel. XIII. 24. Beeldt. XIV. 12.
Minnenydt van Agrippina brenght Calpurnia en Lollia in 't verderf. XII. 22.
Minos. III. 26.
Minturnen. H. III. 57.
Minutius Juſtus. H. III. 7.
Minutius Thermus wordt heftig beſchuldigt. VI. 7. Verweezen zynde, begeeft zich onder 't getal der aanbrengers. VI. 7.
Miſdaaden van klein gewicht onder de regeering van Tiberius zwaar gewoogen. VI. 18. Ook onzeekere en veroude dingen worden als d'allerzwaarſte en verſche miſdaaden geſtraft. VI. 38.
Miſenen, haaven der Romainſche vloot. IV. 5. VI 50. XIV. 4. XV. 46.
Miſenenſer vloot. XIV. 62. H. II. 9. Valt van Vitellius af. H. III. 56.
Mithridates. II. 55. Van Sylla verdreeven. III. 62. Zyn zwaare oorlog. III. 73. Door zyn bevel

bevel zyn de Romainſche burgers door gantſch Aſië omgebracht. IV. 14.
Mithridates de Boſporaan verdryft den Kooning der Dandariden uit zyn ryk. XII. 15. Wordt geſlaagen. XII. 16. Neemt zyn toevlucht tot Eunones. XII. 18. Die by Claudius voor hem aanhoudt om genaade. XII. 18, 19. Hy wordt naar Rome gevoert. XII. 21. Zyn forſſe woorden. XII. 21.
Mithridates, of Mithridates de Hiber. VI. 32. Valt in Armenië. VI. 33. Trekt weêr derwaarts. XI. 8. En bemaghtight het ryk. XI. 9. Wordt van Rhadamiſtus, met bedrogh en geweldt, ten ryke uitgeſtooten. XII. 44, 45, 46. En om 't leeven gebracht. XII. 47.
Mneſter. XI. 4. Wordt geſtraft. XI. 36.
Mneſter, vryeling van Agrippina, doorſteekt zich zelven. XIV. 9.
Moeder der Gooden, by de Æſtien geëert. G. 45. Zommige Germaanen eeren de Moeder d'aarde, die zy Herthum noemen. G. 40.
Moeder gedoodt, om datze de doodt van haaren zoon beweende. VI. 10. Moeders hebben van natuure groote geneegentheit tot haare kinderen. XIII. 21. Moeders hebben hunne vluchtige kinderen in ballinghſchap verzelt. H. I. 3. Moederlyke liefde eener Liguſtiſche vrouwe. H. II. 13. Moederlyk meedelyden van Lepida. XI. 37. Moeder brengt haar zoon tot een quaadt daar hy zich zelven oover doodt. VI. 49. Civilis beveelt zyn moeder, zuſters, vrouwen en kinderen by den ſtrydt te zyn, tot vermaan ter zeege, of ſchaamte voor de vlieders. H. IV. 18. Nero laat zyn moeder dooden. XIV. 8. XV. 62. Lucanus meldt zyn moeder. XV. 56.
Moeder der vaaderlandts wordt Livia genoemt. I. 14.
Moeders ſtreeken, tot voordeel van haar eige kinderen en tot naadeel van 's mans voorkinderen. I. 3. XII. 3. XII. 25. XII. 41. XII. 68.
Moederlyke heerſchzucht. XIV. 9.
Moeſel, een ſtroom. H. IV. 71. H. IV. 77.
Mœſië. I. 80. II. 66. IV. 5. IV. 47. VI. 29. H. I. 76. H. I. 79. H. II. 32. H. II. 83. H. V. 26.
Mona, een Britanniſch eylandt, wordt van Suetonius Paulinus beſtreeden. XIV. 29, 30. A. 14. Ook van Agricola, en aan hem oovergegeeven. A. 18.
Moneſes, een doorluchtig man onder de Parthen. XV. 2. Zyn bedryf in Armenië. XV. 4.
Monobazus, Vorſt der Adiabenen. XV. 1. XV. 14.
Monœcus (Hercules) H. III. 42.
Montanus (Alpinus) H. III. 35. H. IV. 31. H. IV. 32. H. V. 19. Ziet Alpinus.
Montanus (Curtius) XVI. 38. Is ſchuldig aan een ſchimpdicht. XVI. 38. Zyn ſtemming om Piſoos gedachtenis te vereerlyken. H. IV. 40. Zyn reedeneering teegens Aquilius Regulus. H. IV. 42.
Montanus (Julius) zich onweetende teegens Neroos geweldenary by nacht verweerende, moet daar om ſterven. XIII. 25.
Montanus (Traulus) wordt gedoodt. XI. 36.
Montanus (Votienus) doet zyn zeggen teegens Tiberius met een ſtoute vrymoedigheit geſtandt, en moet de ſtraf der majeſteitſchennis draagen. IV. 41.
Moogentheit is zelden langhduurigh. III. 30. Daar is niet onbeſtendiger dan faam van moogentheit die op haar eige kracht niet ſteunt. XIII. 19. Zucht naar moogentheit is den menſchen van ooverlang inge-ent, en uit zucht tot rykdommen ontſtaan. H. II. 38. Is nimmer trouw als ze al te groot is. H. II. 92. Is onder de goede noch quaade zaaken te rekenen. H. IV. 5.
Morinen. H. IV. 28.
Moſcenen. II. 47.
Moſes, Leidtsman der Jooden. H. V. 3. Zyn bedryf en de godtsdienſt door hem geplant, wordt met vermenging van veel onwaarheits beſchreeven. H. V. 3. H. V. 4...
Mucianus (Licinius) Ooverſte van Syrië. H. I. 10. H. V. 26. Zyn leeven, aardt en zeeden in 't kort beſchreeven. H. I. 10. H. II. 5. Brenght de keurbenden onder den eedt van Otho. H. I. 76. H. II. 6. Heeft vier keurbenden. H. I. 10. H. II. 4. Beraadtſlaaght met Veſpaſianus. H. II. 7. Is tot Titus geneegen. H. II. 5. H. II. 74. Wekt Veſpaſianus op om 't gebiedt t'aanvaarden. H. II. 76. Vertrekt naar Antiochië. H. II. 79. Brenght de ſoldaaten te Antiochië onder den eedt van Veſpaſianus. H. II. 80. Komt te Berytum. H. II. 81. Toont den ſoldaat ſpaarzaamelyk de geſchenken. H. II. 82. Wordt tot Veldtheer verkooren. H. II. 82. Styft den oorlogh door zyn eige middelen. H. II. 84. Is graatig naar gloory. H. III. 8. 'T was doodtlyker hem, dan Veſpaſianus te verachten. H. III. 49. Schryft aan de Ooverſten van de Flaviaanſche zyde. H. III. 8. H. III. 52. Verheught zich in de doodt van Sabinus. H. III. 75. Houdt de overwinning ſleepende. H. III. 78. Schryft trots aan de Vroedtſchap. H. IV. 4. Zyn ydel roe-

men. H. IV. 4. Komt te Roome. H. IV. 11. Laat Calpurnius Galerianus dooden. H. IV. 11. Primus Antonius, en Varus Arrius zyn by hem verdacht. H. IV. 39. Liſt by hem aangewendt om hen t'onderdrukken. H. IV. 39. Vonniſt tot voordeel der wroegers. H. IV. 44. Stilt een muitery. H. IV. 46. Laat L. Piſo omhals brengen. H. IV. 49. Ook den zoon van Vitellius. H. IV. 80. Trekt ten oorlogh. H. IV. 85. Regeert den aanvang des Vorſtendoms van Veſpaſianus. A. 7. Zyn maght te Roome. H. II. 95. H. IV. 11. H. IV. 39.
Muitery der keurbenden in Pannonië. I. 16-30. In Germanië. I. 31-45. I. 48. I. 49. In Britannië. A. 16.
Mumius Lupercus ſtrydt met zyn keurbenden teegens C. Civilis en de Batavieren. H. IV. 18. Sterkt het leeger te Vetera. H. IV. 22. Wordt tot een ſchenkaadje aan Velleda gezonden, en onderweeghe gedoodt. H. IV. 61.
L. Mummius, Veldtheer. IV. 43. Heeft eerſt ſchouwſpeelen vertoont. XIV. 21.
Munatius Gratus. XV. 50.
Munatius Plancus. I. 39.
Murcus Statius. H. I. 43.
Muſa (Æmilia) II. 48.
Muſonius Rufus, een Philoſooph. XIV. 59. Wort gebannen. XV. 71. Gebruikt zyn wysheit ontydig. H. III. 81. Beſchuldight P. Celer, den wroeger van Soranus. H. IV. 10. H. IV. 40.
Muſulanen. II. 52. Hunne Vorſten. IV. 24.
Mutilia Priſca, een ooverſpeelſter. IV. 12.
Mutilus (Papius) II. 32.
Mutina. H. I. 50. H. II. 52. H. II. 54.
Myrina, een ſtadt in Aſië. II. 47.

N.

NAabootzing van droefheit en rouw. XIII. 4.
Naakoomſt, of de naakoomeling, betaalt yder een zyn eere. IV. 35.
Naakt of lichtgewaapent is het voetvolk der Germaanen. G. 6.
Naamen en beelden der verweezenen plagten weggedaan te worden. II. 32. VI. 2. XI. 38. Naamen der Veldtheeren wierden voor aan de leegerkerk geſchreeven. H. III. 13.
Naaryver om eer is dikmaal nut. A. 21. Naaryver tuſſen gelyke ſtantsperzoonen. II. 47. III. 38. XIV. 46. Tuſſen Valens en Cæcina. H. II. 30. Naaryver om de glory is oorzaak des oorloghs. II. 44. Verdryft de traagheit in de ſoldaaten. H. II. 4. Heeft inzonderheit in de vrouwen plaats. II. 43. IV. 40. Gaat den minderen beter herten. H. IV. 48. Mucianus wil geen naaryveraar teegens Veſpaſianus zyn. H. II. 77. De naaryver van L. Vitellius brouwt Junius Blæſus verderf. H. III. 38. Naaryver om Veſpaſianus zuinigheit naa te volgen, was ſterker dan de peene de wet. III. 55.
Nabalië. H. V. 26.
Nabateën. II. 57.
Nacht maakt ſtout. IV. 51. Verdryft de ſchaamte. H. IV. 36. Ook de veinzing. XIII. 15.
Nachtgezichten. XII. 13. Het nachtlopen van Nero. XIII. 25.
Naharvalen. G. 43.
Nar, een ſtroom. I. 79. III. 9.
Narbonenſer Gallië. H. I. 76. H. II. 12. H. II. 14. H. II. 32. H. III. 41.
Narciſſus. XI. 29. Beweeght twee boelen, om Meſſallinaas trouwen met Silius aan Claudius t'ontdekken. XI. 30. Zyn ſtoute en manlyke raadt. XI. 33. Hy leidt Claudius in 't huis van Silius, en van daar in 't leeger. XI. 35. Beveelt Meſſallina te dooden. XI. 37. Wordt met Penninghmeeſters eerteekenen beſchonken. XI. 38. Begunſtight Ælia Petina. XII. 1. Raakt met Agrippina in woorden. XII. 57. Tracht Lepida te beſchutten. XII. 65. Heeft een quaadt oogh op Agrippina. XII. 65. Ziet dat hy den val niet ontgaan kan. XII. 65. Zyn wenſch aangaande Britannicus. XII. 65. Hy wort ter doot gedreeven. XIII. 1.
Nariſcen, G. 42.
Narnia. III. 9. H. III. 58. H. III. 60. H. III. 63. H. III. 77. H. III. 78.
Naſica (Ceſius) XII. 40.
Naſo (Antonius) H. I. 20.
Naſo (Valerius) IV. 56.
Natalis (Antonius) ſpant neevens anderen aan teegens Nero. XV. 50. Wordt van Melichus gemeldt. XV. 55. Hy meldt Piſo en voeght 'er Seneca by. XV. 56. Kryght vergiffenis. XV. 71.
Natta Pinarius; IV. 34.
Nave, een ſtroom. H. IV. 70.
Naavolging der zeeden is het beſte afbeeldtzel der vroomen. A. 46.
Nauport. I. 20.
Naxus, een eilandt. XVI. 9.
Neapolis. XIV. 10. XV. 33.
Nemeten. XII. 27. G. 28.
Nepos (Flavius) XV. 71.
Nepos (Marius) II. 48.

Neptunus vryplaats. III. 63.
Nero (Tiberius) Ziet Tiberius.
Nero, Tiberius vaader. VI. 51. Zyn gemaalin Livia wordt hem van Auguſtus afgetrouwt. I. 10.
Nero, zoon van Germanicus. II. 43. Treedt in zyn jongelinghſchap. III. 29. Trouwt Julia, Druſus dochter. III. 29. Wordt van Tiberius der Vroedtſchappe bevoolen. III. 29. IV. 8. Bedankt de Vroedtſchap. IV. 15. Wordt den Gooden met oopenbaare beedeloften bevoolen. IV. 17. Van Sejanus belaaght. IV. 59. En aan Tiberius bedraagen. IV. 60. Van zyn eige vrouw Julia verraaden. IV. 6. Van zyn broeder Druſus benydt. IV. 60. Wordt, neevens zyn moeder Agrippina, door ſoldaaten bewaart, en naauw beſpiedt. IV. 67. Wordt van Tiberius met brieven, aan den Raadt, beſchuldight. V. 3.
Nero (L. Domitius) XI. 11. Wordt verlooft aan Octavia. XII. 9. Van Claudius tot een zoon aangenomen. XII. 25. Trekt den mannelyken tabbaart aan. XII. 41. Trouwt Octavia. XII. 58. Pleit voor de zaak der Iliënſen en Bononienſen. XII 58. Neemt naa Claudius doodt het ryk aan, en wordt Veltheer gegroet. XII. 69. Pryſt Claudius met een lykreede door Seneca ingeſtelt. XIII. 3 Verſtaat zich niet op de welſpreekentheit, en wordt daarin van andere Vorſten oovertroffen. XIII. 3. Heeft een afkeer van Octavia. XIII. 12. Is alleen van het geſlacht der Gæſaren ooverig. XIII. 17. Zyn nachtloopen en booze baldaadigheit. XIII. 25. Wordt ten tweedemaal Burgermeeſter. XIII. 31. Ten derdenmaale. XIII. 34. Wordt naa de ooverwinning van Corbulo Veltheer gegroet. XIII. 41. Zyn toeleg teegens 't leeven zyner moeder. XIV. 1. Is verdacht van bloedſchande met zyn moeder. XIV. 2. Laat zyn moeder dooden. XIV. 7, 8. Is naa den moordt vol ſchriks. XIV. 10. Zyn ongeruſt gemoedt. XIV. 10. Zyn brief aan den Raadt ten laſte zyner moeder. XIV. 11. Begeeft zich tot d'oeffening van ſchandelyke ſpeelen. XIV. 14. Waant zich van de ſchande te zuiveren, zoo hy daar meer anderen meê bekladde. XIV. 14. Pooght zich in de poëzy te oeffenen. XIV. 16. Ten vierdenmaal Burgermeeſter. XIV. 20. Verſtoot Octavia en trouwt Poppæa. XIV. 60. Verdryft ze naar Campanië. XIV. 60. Herroept ze uit vreeze des volks. XIV. 60. Beleit valſche beſchuldigingen t'haaren laſte. XIV. 62. Bandt ze op een eilandt. XIV. 63. Laat ze dooden. XIV. 64. Zyn vreught oover de geboorte van een dochter. XV. 23. Gaat zich in ſchrikkelyke ontucht te buiten. XV. 37. Is verdacht van Rome aan brandt te hebben geſteeken. XV. 39. Beezicht de puinhoopen tot het bouwen van een geweldigh gebouw. XV. 42. Laat de Chriſtenen wreedelyk handelen, en ziet het met blydſchap aan. XV. 44. Put Italië en de wingeweſten uit, en berooft de Tempels. XV. 45. T'zaamenzweering teegens hem. XV. 48. Den toeleg wordt hem ontdekt. XIV. 55. Hy wordt bevreeſt en laat ooveral wacht ſtellen. XV. 57. Laat verſcheide treffelyke mannen om 't leeven brengen. XV. 60. Ook Seneca. XV. 61, 62. Beſchenkt zyn ſoldaaten, en vrienden. XV. 72. Men ſtelt hem onder de Gooden. XV. 74. Hy wordt in de hoope van een groote ſchat te vinden bedroogen. XVI. 1 Speelt oopentlyk te Roome op den cyther XVI. 4. Bezeert Poppæa met een voetſchup, dat zy 't beſterft, en pryſt haar op de ſchipbekken. XVI. 6. Hy ruſtte zich ten oorlog teegens de Albaanen. H. I. 6. Geboodt de ſchelmſtukken, aanſchouwde ze niet. A. 45. Zyn heerſchappy was voorzeit. VI. 22. Ook zyn moedermoordt. XIV. 9. Hy hadt veel geldts aan ſchenkaadjen verquiſt. H. I. 20. Zyn grouwlykheit oovertrof aller klachten. XIV. 11. Zyn Hof was vruchtbaar van de ſnoodtſten. XIV. 13. Hy vluchte by nacht uit de ſtadt. H. III. 68. Otho ooverleit of hy zyn gedachtenis zou vereerlyken. H. I. 78. Vitellius houdt zyn uitvaart. H. II. 95. Ymandt geeft zich voor hem uit. H. I. 2 H. II. 8.
Nero Otho. H. I. 78.
Neroos maandt. XVI. 12.
Nerva (Coccejus) een tredlyk Rechtsgeleerde, verzelt Tiberius in Campanië. IV. 58. Hy beſluit by zich zelven te ſterven, en Tiberius pooght hem te vergeefs van zyn voorneemen af te trekken. VI. 26. D'oorzaak van zyn opzet. VI. 26.
Nerva (Coccejus) gekoore Schout. XVI. 72.
Nerva, de Keizer, vermenght zaaken eertydts onverzellyk, Vorſtlykheit en vryheit, en vermeert de leenigheit des gebiedts. A. 3. De beſchryving zyner regeering ſtelt Tacitus tot zynen ouderdom uit. H. I. 1.
Nerva (Silius) Burgermeeſter. IV. 68.
Nerva Trajanus. A. 3. Ziet Trajanus.
Nerviën. H. IV. 15. H. IV. 32. H. IV. 56. Stryden teegens Civilis. H. IV. 66. Eenige begeven zich aan zyne zyde. H. IV. 66. De meeſte meenighte

nighte daarna voor de Romainen ſtrydende, wordt door de Caninefaten in de vlucht gedreeven. H. IV. 79.
Nerulinus, zoon van P. Suilius. XIII. 43.
Nicephorium. VI. 41.
Nicephorius, een ſtroom. XV. 4.
Nicopolis. II. 53. V. 10.
Nieuw is 't eens geweeſt, 't geen men nu voor 't alleroudſte houdt. XI. 24.
Niger (Brutidius) III. 66.
Niger (Caſperius) H. III. 73.
Niger (Vejanus) XV. 67.
Nydt is een gebrek gemeen aan kleenen en grooten. A. I. Nydt teegens de leevenden houdt met hunne doodt op. II. 71. Nydt baart haat. III. 65. Nydt baart tweedraght. H. II. 5. Is beneden de waardigheit van een' Vorſt. XIV. 54. Nieuwe heerſchappyen zyn groote benyding onderworpen. H. II. 64. Nydt uit de deught en glory van voortreffelyke perſonaadjen geſchept. I. 13. II. 5. II. 26. H. III. 38. A. 39. Het geluk van de geenen die ons onlanghs gelyk waaren wordt veeltydts benydt. H. II. 20. Nydt van Druſus teegens zyn broeder Nero. IV. 59. Nydt van Agrippina teegens Lepida. XII. 64. Nydt oover Senecaas rykdom. XIV. 54. Nydt van Otho teegens Piſo. H. I. 21. Van Tigellinus teegens C. Petronius. XVI. 18. Van L. Vitellius teegens Junius Blæſus. H. III. 38. Van Domitianus teegens Agricola. A. 39.
Nyl. II. 61.
Ninos. XII. 13.
Nipolis. XIV. 26.
Niſibis. XV. 5.
Nola. I. 5. I. 9. IV. 57.
Nonius Actianus. H. IV. 41.
Nonius Priſcus. XV. 71.
Nonius Receptus. H. I. 56. Wordt gedoodt. H. I. 59.
Noodtlots verborge wet. H. I. 10. Twyfeling des Schryvers, of de menſchelyke zaaken door 't noodtlot of door 't geval gewentelt worden. VI. 22. Indien door 't noodtlot iet beſchooren wierdt, dat zou door geen voorteeken konnen ontgaan worden. H. I. 18. Tiberius liet alles op 't noodtlot ſtaan. VI. 46. Voor 't noodtlot valt geen ding zwaar. H. II. 82.
C. Norbanus, Burgermeeſter. I. 55. Een ander. III. 72.
L. Norbanus. II. 59.
Noriſch wingeweſt. II. 63.
Novare. H. I. 70.
Novius (Cnæus) op 's Vorſten lyf gaande wordt door pynigen geſcheurt. XI. 22.
Nuceria. XIII. 31.
Nucerinen. XIV. 17.
Nuithonen. G. 40.
Numa. III. 26. Zyn palais. XV. 41.
Numa Marcius. VI. 11.
Numantina, voorige huisvrouw van Plautius Silvanus, met quaade konſten beticht, wordt vrygeſprooken. IV. 22.
Numantynſche neederlaag. XV. 13.
Numicius Thermus. XVI. 20.
Numiden. II. 52. Zyn ſnel te paarde. H. II. 40. Worden geſlaagen. II. 52. Hunne Koningen. XVI. 1.
Numiſius Lupus. H. I. 79. H. III. 10.
Numiſius Rufus. H. IV. 22. Wordt geboeit. H. IV. 59. Gedoodt. H. IV. 70.
Numiſiën. H. IV. 77.
Nymphidius Sabinus. XV. 72. H. I. 25. Ooverſte des Hofleegers, pooght den Staat te bemaghtigen. H. I. 5. Wordt gedempt. H. I. 5. Door Galbaas laſt. H. I. 37.

O.

OBultronius Sabinus. XVI. 28. Omgebraght. H. I. 37.
Occia, Hooftprieſter der Veſtaalen. II. 86.
Oceaan, of zee, zwelt door den Noorden windt, en, oover 't landt vloeyende, verdelght byna twee keurbenden. I. 70. Germanicus die met zyn heir bevaarende, lydt groot verlies door ſtorm. II. 23.
Ocriculum. H. III. 78.
Octavia, zuſter van Auguſtus. IV. 44. IV. 75.
Octavia, dochter van Claudius. XI. 32. XII. 2. Wordt aan Nero verlooft. XII. 3. Trouwt met hem. XII. 58. Wordt van hem veracht. XIII. 12. Hadt geleert alle herſtochten te verbergen. XIII. 16. Wordt van Nero verſtooten. XIV. 60. H. I. 13. Naar Campanië verdreeven. XIV. 60. Herroepen uit vreeze des volks. XIV. 60. Op een eilandt gebannen. XIV. 63. Door Neroos laſt gedoodt. XIV. 64. Haar hooft wort van Poppæa met vermaak bezichtight. XIV. 64.
Octavius, Auguſtus vaader. I. 9.
Octaviën: Hun graf. IV. 44.
Octavius Fronto. II. 33.
Octavius Sagitta doorſteekt Pontia, door zinnelooze min. XIII. 44. Zyn vryeling neemt den doodt-

doodtſlagh t'zynen laſte, XIII. 44. Hy wordt gebannen. XIII. 44. Uit zyn ballinghſchap gekeert, wordt weêr verzonden. H. IV. 44.
Odruſen. III. 38.
Oeffenſchool van Nero ingewydt. XIV. 47. Raakt door den blixem aan brandt. XV. 22.
Offerboſſchen uitgeroeit. XIV. 30.
Offerhanden in 't Capitolië. XV. 71.
Omkooping der ſoldaaten. H. I. 24.
T. Ollius. XIII. 45.
Oloaritus, de Hondertman. XIV. 8.
Onbekende deughden by de Parthen voor nieuwe gebreeken gereekent. II. 2. Onbekende dingen ſchynen door de faam grooter dan de bekende. A. 25. Het onbekende wordt voor heerlyk gehouden. A. 30.
Ondankbaarheit van Antiſtius Soſianus teegens M. Oſtorius Scapula, dien hy (hoewel Oſtorius eertydts tot zyn voordeel hadt getuight) by Nero beticht. XVI. 14. XIV. 48.
Ondervinding heeft de konſten geleert. H. V. 6.
Ongehuwden waaren door de wet Papia zeekere pëenen opgeleit. III. 25.
Ongezuurdt broodt der Jooden. H. V. 4.
Onkuisheit wordt Nero, Germanicus zoon, van Tiberius te laſt geleit. V. 3. Vuile onkuisheit van Tiberius. VI. 1. Van Domitius Nero. XV. 37. Van Tigellinus. XV. 50. Is een oorzaak van veel quaadts. XI. 26. XIII. 44. XIII. 45.
Onomaſtus, een vryeling van Otho, heeft het bewindt van zyn toeleg teegens Galba. H. I. 25.
Onorde in 't heir van Otho. H. II. 39. Ook in dat van Vitellius. H. II. 68.
Onzeeker zyn de toekoomende dingen. III. 69.
Onſterfelykheit der ziele. XVI. 19. Van de Jooden gelooft. H. V. 5. Ook van de Heidenſche Wyzen. A. 46.
Ontydige wysheit van Muſonius Rufus, H. III. 81.
Ontrouw der voorſpraaken. XI. 5.
Ontſchuldiging des Schryvers weegens 't verhaal van geringe zaaken. IV. 32.
Onverbiddelyk was Corbulo ontrent miſdaaden. XI. 18.
Onverbiddelyk is de kryghstucht in paiſe, maar wordt door tweedraght ontbonden. H. I. 51.
Onvoorzichtigheit van Scevinus geeft oorzaak dat het eedtgeſpan teegens Nero ontdekt wordt. XV. 54.
Onvruchtbaarheit der aarde. IV. 6.
Onvruchtbaarheit wendt Nero voor om Octavia te verſtooten. XIV. 60.
Onweeder verwoeſt Campanië. XVI. 13. Ziet Storm.
Oogen ter aarde neêrgeſlaagen, is een teeken van berouw. I. 34. Of van ſchaamte. H. III. 31. D'oogen der Germaanen zyn hemelsblaauw. G. 4. D'oogen worden eerſt in den ſtrydt verwonnen. G. 43.
Ooren der vreezenden keeren zich tot alles wat hun voorkomt. H. I. 40. Der Vorſten moeten met eerelyke reedenen onderhouden worden. H. IV. 7. Staan licht voor laſteringen oopen. H. I. 1.
Ooren van Meherdates door laſt van Gotarzes afgeſneeden. XII. 14.
Oorloog wordt treflyk geëindight als men ze met vergiffenis beſluit. XII. 19. Een haghlyk oorlogh gaat een oneerlyke vreede te boven. XV. 25. Is veiliger dan een verdachte vreede. H. IV. 49. Wordt door begeerte tot rykdommen dikwils veroorzaakt. H. IV. 74.
Ophenſen. H. IV. 50.
Opitergium. H. III. 6.
Oppius wetten. III. 34.
C. Oppius. XII. 60.
Oproer der keurbenden in Pannonië. I. 16-30. In Germanië. I. 31-45. H. II. 27. In Brittannië. A. 16. Oproer in de ſtadt, H. I. 80. In de Galliën, III. 40.
M. Opſius helpt Titius door een ſnoodt bedrogh in lyden brengen. IV. 68. IV. 69. Doch heeft daarna een quaadt eindt gehadt. IV. 71.
Orakel van Apollo. II. 54. III. 63. Van Jupiter Hammon. H. V. 3. Orakel aangaande Phryxus. VI. 34. Aangaande de heerſchappy van Veſpaſianus. H. V. 13. Orakelen pleegen door omweegen antwoordt te geeven. II. 54.
Oratie, en Orateuren. Ziet Reedeneering en Reedenaars.
Orcaden. A. 10.
Ordovicen. XII. 33. Zyn Britannen. A. 18. Worden geſlaagen. A. 18.
Orſitus (Cornelius) XII. 41. XVI. 12. Zyn huis was door Aquilius Regulus uitgeroeit. H. IV. 42.
Orſitus (Pactius) oovertreedt het bevel van Corbulo. XIII. 36.
Ornoſpades voeght zich by 't heir van L. Vitellius. VI. 37.
Orodes, zoon van Artabanus, Koning der Parthen, trekt teegens Pharaſmanes te veldt. VI. 33. Wordt gewondt. VI. 35.
Orphidius Benignus verſlaagen. H. II. 43. Zyn lichaam wordt verbrandt. H. II. 45.

Orphitus. Ziet Orfitus.
Ortygia, geboorteplaats van Apollo en Diana. III. 61.
Ooſten beroert. II. 1. II. 43. Houdt het met Otho. H. II. 32. Was lang in ruſt. H. II. 6. Aan Koningen gewendt. H. IV. 17.
Os by de Ægyptenaars, onder den naam van Apis, geëert. H. V. 4.
Oscilſch ſpel. IV. 14.
Oſcus, een vryeling. H. I. 87.
Oſen. G. 28. G. 43.
Oſiris. H. IV. 84.
Oſtorius Sabinus. XVI. 23. Beſchuldight Soranus. XVI. 30. Verwerft Penningmeeſters eerteekenen. XVI. 33.
Oſtorius Scapula (Publius) XII. 31. Verkryght triomfteekenen. XII. 38. Sterft. XII. 39. Was uitſteekende in den oorlog. A. 14.
M. Oſtorius Scapula, zoon van Publius. XII. 31. Verdient de burgerkroon. XII. 31. XVI. 15. Getuight tot voordeel van Antiſtius Soſianus. XIV. 48. Wordt daarna door den zelven Antiſtius beticht. XVI. 14. Nero zendt een Hondertman om hem te dooden. XVI. 15. Hy doot zich zelven. XVI. 15.
Otho (Junius) III. 66. Wordt in ballinghſchap verzonden. VI. 47.
Otho (Salvius) vaader van den keizer Otho. XII. 52. H. II. 50.
Otho (Salvius) gunſteling van Nero. XIII. 12. Trekt Poppæa van haar' man af, en trouwt ze. XIII. 45. Pryſt ze Nero aan. XIII. 46. Wort van haar verſtooten. XIII. 46. Tot Ooverſte oover Luſitanië geſtelt. XIII. 46. H. I. 13. Hoopt op de verzooning van Galba. H. I. 13. Wordt door veele zaaken aangeprikkelt om naar 't ryk te ſtaan. H. I. 21. Zyn hert is zyn wyflyk lichaam niet gelyk. H. I. 22. De heerſchappy wordt hem door voorzegging van Wiskonſtenaars toegezeit. H. I. 22. Gebruikt veele middelen en ſtreeken om de gunſt der ſoldaaten te winnen. H. I. 23. Deelt veel geldts uit. H. I. 24. Geeft Onomaſtus 't bewindt van den toeleg. H. I. 25. Wordt van een kleen getal tot Vorſt opgeworpen, naar 't leeger gevoert, en daar ingelaaten. H. I. 27. H. I. 28. Met kryghsteekens en vendels omringht. H. I. 36. Zyn reede om de ſoldaaten teegens Galba op te hitſen. H. I. 37. Hy verblydt zich in den moordt van Piſo. H. I. 43. Kan de ſchelmſtukken niet beletten. H. I. 45. Trekt Marius Celſus met looſheit uit het gevaar. H. I. 45. Zyn belofte aangaande de plichtvryheeden. H. I. 46. De magt en eere der Vorſtlykheit wordt hem van den Raadt opgedraagen. H. I. 47. Men twyffelt of hy, of Vitellius de ſnoodtſte zy. H. I. 50. H. II. 31. Hy draaght zich teegens aller verwachting geſchiktelyk, en ontveinſt zyn gebreeken. H. I 71. Vergeeft Celſus zyn getrouwheit aan Galba, en verkieſt hem tot een der Hooftluiden. H. I. 71. Tracht Vitellius tot afſtandt te brengen, en Vitellius hem. H. I. 74. Hy en Vitellius zenden moorders op elkanderen uit. H. I. 75. Verſcheide keurbenden vallen hem toe. H. I. 76. Zyn bedryf te Roome ontrent de zaaken der regeering. H. I. 77. Laat de beelden van Poppæa weêr oprechten. H. I. 78. Een onvoorziens oproer verſtoort zyn gaſtmaal. H. I. 81. Hy weederhoudt d'oproerigen door bidden en ſmeeken. H. I. 82. Zyn reedeneering om de ſoldaaten te bezaadigen. H. I. 83. Hy beſluit de Narbonenſer Gallien aan te taſten, en ſtelt Hooftluiden. H. I. 87. Verzeekert zich van Dolabella. H. I. 88. Vertrekt uit de ſtadt. H. I. 90. Wordt met verſcheide kryghsbenden verſterkt. H. II. 11. Zendt een heir naar den Padus. II. 11. Volght zelfs, en in 't begin dient hem 't geluk. H. II. 11. H. II. 12. Stelt zyn broeder oover 't heir. H II. 23. Vergelyking van Otho met Vitellius. H. II. 31. Othoos beraadtſlaaging of hy den oorlogh zal ſleepen, of de fortuin verzoeken. H. II. 31. H. II. 32. Helt tot den ſlagh. H. II. 33. Stelt Flavius Sabinus oover de troepen van Macer. H. II. 36. Sendt bevel dat men den ſlagh waage. H. II. 40. Kryght tyding der neederlaage. H. II. 46. Zyn ſoldaaten trachten hem moedt te geeven om den ſtrydt te hervatren. H. II. 46. Hy kieſt de doot voor het ſtryden, en doet een reeden aan de zynen op dit ſtuk. H. II. 47. Zyn aanſpraak tot zyn' broeders zoon. H. II. 48. Hy ſtilt de woedende ſoldaaten. H. II. 49. Doorſteekt zich zelven. H. II. 49. Zyn uitvaart. H. II. 49. Heeft zommige ſoldaaten tot naaryveraars zyner doodt. H. II. 49. Beſchryving van zyn perzoon en leeven. H. II. 50. Was door zyn eige wanhoop ooverwonnen. H. II. 76.
Otriculum. H. III. 78.
Oude luiden is 't een ſpyt onder 't gebiedt van jonge te ſtaan. II. 45. Den ouden luiden magh 't gebeuren de voorgange zaaken teegens de tegenwoordigen t'ooverweegen. XIII. 3. XV. 41. Oude luiden moeten in tyden van gevaar van de handt gezonden worden. IV. 46. XIV. 32.

Draagen by de Germaanen zorg voor 't huis, 't gezin, en d'akkers. G. 15. D'oude luiden onder de Batavieren werden by de Romainen tot den kryghsdienst gekooren, op datze die om geldt ontslaan moghten. H. IV. 14.
d'Ouden hielden, als hun de fortuin teegen liep, hun heil te raade. XV. 3.
Ouderdom behoort meedelyden te baaren. I. 51. Anxtvalligen ouderdom wil Arruntius niet langer dulden. VI. 48. Ælius Lamia hadt een leevendigen ouderdom. VI. 27. De lasterlykheit des ouderdoms verduistert het goedt der jeught in L. Vitellius. VI. 32. Ouderdom van Tiberius zeer doortrapt. H. II. 76. Wordt, als ongewaapent, van Artabanus veracht. VI. 31. Een zieklyken en pynlyken ouderdom ontvliedt Rebius door de doodt. XIII. 30. Om zyn ouderdom wordt Galba veracht. H. I. 5. H. I. 7. H. I. 16. D'ouderdom magh zelfs teegens de lichtste bekommeringen niet. XIV. 54.
Oude en schorre zaaken van Augustus tot het teegenwoordig gebruik geboogen. IV. 16. Oude zeeden zyn minst bedorven. VI. 16. 'T geen men nu voor 't alleroudtste houdt, is nieuw geweest. XI. 24. D'oude strengheit was Galba schaadelyk, om dat men daar in zyn tydt niet teegens moght. H. I. 18. Oude instellingen behooren niet in ongebruik te koomen. H. IV. 8.
Oudtheit is duister. VI. 28. III. 63. Is de glory der Ilienfen. IV. 55. Oudtheit verdaadight d'ingevoerde zeeden. H V. 5. Bevestight den godsdienst der Sueven. G. 39.
Ovens der badtstooven, de berghplaats van Apronius Saturninus. H. III. 11.
Overblyfzels van de verslaagene lichaamen, of de beenderen der Romainen en Varus, worden gevonden, verzaamelt, en begraven. I. 61. I. 62.
Overdaadt der stadt, en pracht ontrent spys, kleeding, en huisraadt, tracht men in te binden. II. 33. Gallus Asinius verdeedight de praght. II. 34. D'ooverdaadt te zeer aangegroeit zoekt men daar teegens te voorzien, 't welk Tiberius belet. III. 52. III. 53. D'ooverdaadt wordt allenghskens vermindert, en dat meest door Vespasianus deunigheit, en goeden voorgang. III 55. D'overdaadt groeit door de hoop van meer rykdommen te verkrygen aan. XVI. 3. Baart oproer. H. I. 21. Wordt onder schyn van mildaadigheit gepleeght. H. I. 30. Geeft een' naam aan d'uitwerpzels van de zee. G. 45. Quistige en schandelyke ooverdaadt van Nero, XV. 37. Wellustige ooverdaadigheit van Petronius. XVI. 18. Van Vitellius. H. I. 62. H. II. 62.
Overheeden: om goede Ooverheeden moet men wenschen, maar de quaade verdraagen. H. IV. 8.
Overloopers by de Germaanen gestraft. G. 12. Een ooverlooper ontdekt den toeleg van Arminius. II. 12.
Overrynsche volken. H. IV. 76. H. V. 25.
Overspel van Julia, Augustus dochter, met Sempronius Gracchus. I. 53. Van Livia, Drusus huisvrouw met Sejanus. IV. 3. Van Aquilia met ballinghschap gestraft. IV. 42. Van Lepida met een slaaf. VI. 40. Van Messallina met Silius. XI. 12. Van Octavius Sagitta met Pontia. XIII. 44. Van Agrippina met Pallas. XII. 25. XII. 65. XIV. 2. Van Otho met Poppæa. XIII. 45. Van Nero met Poppæa. XIII. 46. XIV. 1. Van T. Vinius met de gemaalin van Calvisius Sabinus. H. I. 48. Albucilla berucht van ooverspel. VI. 47. Teegens 't ooverspel is door de wet Julia voorzien. II. 50. IV. 42. Onder de Germaanen gebeuren weinig ooverspeelen. G. 19.
Overste der stadt was L. Piso. VI. 9. Hoe dat ampt was ingevoert. VI. 11.
Overwinning, of zeege, heeft de soldaat liever dan pais. H. II. 60. Wordt door raadt en reeden voltooit. H. III. 60. Uitstel is vyandt der overwinning. H. III. 82. In d'overwinning zyn dapperen en blooden even stout. H. II. 14.
Oxionen. G. 46.

P.

PAardt, losgebrooken by nacht, maakt een groote schrik in 't Romainsche leeger. I. 66. Wort den Euphraat opgeoffert. VI. 37. Draagt de Burgermeesterlyke eerteekenen. XV. 7. Paarden der Germaanen. G. 6. De Germaanen voeden de paarden op om een voorspook daar uit te neemen. G. 10. Paardenstrydt. XIV. 21. Agricola laat zyn paardt vaaren en strydt te voet. A. 35.
Pacarius (Decimus) verzorger van Corsica valt van Otho af om Vitellius te helpen. H. II. 16. Laat zyn weederstreevers dooden. H. II. 16. Wordt omgebraght. H. II. 16.
Pacensis (Æmilius) H. I. 20. H. I. 87. H. II 12. H. III. 73. Ziet Æmilius.
Paconianus (Sextius) VI. 3. Beschuldight [illegible] VI. 4. Wordt, om het maaken van [illegible]

gen Tiberius, in de gevankenis, verworght, VI. 39.
M. Paconius. III. 67.
Paconius Agrippinus. XVI. 28. Uit Italië verdreeven. XVI. 33.
Pacorus. G. 37. Wordt van Ventidius gedoodt. H. V. 9.
Pacorus, Koningh der Meden. XV. 31. Broeder van Vologeſes. XV. 14.
Pactius Africanus. H. IV. 41.
Pactius Orphitus, Hondertman. XV. 12. Wordt van de Parthen verſlaagen. XIII. 36.
Padus, de ſtroom. H. I. 70. H. II. 17. H. II. 32. H. II. 40. H. III. 17.
Pætus gebannen. XIII. 23.
Pætus (Cæſonius ook Ceſennius) Burgermeeſter, XIV. 29. Trekt naar Armenië teegens de Parthen. XV. 6. Veracht het bedryf van Corbulo. met veel ſtoffens. XV. 6. Doet zyn intreede in Armenië met droef voorſpook. XV. 7. Heeft in 't begin voorſpoedt. XV. 8. Zyn roemen. XV. 8. Verzwakt zyn heir, verlaat het winterleeger, keert met verlies te rugh, en ſchryft aan Corbulo om hulpe. XV. 10. Eenige zyner benden worden van Vologeſes geſlaagen, en hy laat de moedt vallen. XV. 11. De zynen, van Vologeſes ſtreng beſtreeden, verweeren zich ſlappelyk. XV. 13. Hy ſchryft aan Vologeſes en verzoekt vreede. XV. 13. Komt met Vologeſes in geſprek, en bewillight in een ſchandelyk verdragh. XV. 14. Moet een brugh oover den Arſametes ſlaan, en heeft met de zynen in 't vertrek veel te lyden. XV. 15. Zyn ſnelle vlucht. XV. 16. Wordt van Corbulo ontmoet. XV. 16. Zyn geſprek met Corbulo. XV. 17. Wordt van Nero met een ſchimpſtreek beſchrobt. XV. 25.
Pætus (Thraſea) Ziet Thraſea.
Pagida, een ſtroom. III. 20.
Pais. Ziet Vreede.
Palatyner berg. XII. 24. XV. 38.
't Palais wordt afgebrandt. XV. 39. Is de burgh des ryks. H. III. 70.
Pallas, vryeling van Claudius, ſtaat diep in zyn gunſt. XI. 29. Beraadtſlaaght met Caliſtus en Narciſſus aangaande Meſſallina. XI. 29. Begunſtight Agrippina. XII. 1-16. Door ooverſpel aan haar verknocht. XII. 25. XII. 65. XIV. 2 Helpt door zyn groot gezagh de verzooning van Nero doordryven. XII. 25. Hem worden Schoutelyke eerteekenen toegekeurt. XII. 53 Zyn groote rykdom. XII. 53. XIV. 65. Hy wordt van zyn maght ontbloot. XIII. 14. Beſchuldight. XIII. 23. Door Neroos laſt om 't leeven gebraght. XIV. 65.
Palmboomen in Judæa. H. V. 6.
Pammenes, een Wiskonſtenaar. XVI. 14.
Pamphilië. II. 79. Stondt met Galatië onder een' Stadthouder. H. II. 9.
Panda, een ſtroom. XII. 16.
Pandateria, een eilandt. I. 53. XIV. 63.
Pandus (Latinius) II. 66.
Pannonië: aldaar raaken de keurbenden aan 't muiten. I. 16.. Men houdt daar twee keurbenden. IV. 5. Pannonië houdt het met Otho. H. II. 32. De zaaken wenden zich daar naar Veſpaſianus. H. II. 86. Pannonië is aan Germanië gegrenſt. G. V. G. 28. Aldaar was Ampius Flavianus Voorburgermeeſter. H. II. 86. H. V. 26. Heirleegers aldaar verlooren. A. 41. Pannoniſche taal. G. 43.
Panſa. I. 10.
Paphiſche Venus. III. 62. Haar tempel. H. II. 2.
Papia Poppæaaſche wet. III. 25. III. 28.
Papinius (Sextus) VI. 40. Brenght zich zelven om hals. VI. 49.
Papirius, de Hondertman, wordt uitgezonden om L. Piſo te dooden. H. IV. 49. Handelt bedrieglyk, en wordt door Piſoos laſt gedoodt. H. IV. 49.
Papirius Carbo wordt van de Germaanen ooverwonnen. G. 37.
Papius Mutilus. II. 32.
Paris, Domitiaas vryeling, een Tooneelſpeelder, beſchuldight Agrippina t'onrecht. XIII. 19. Heeft veel vermoogen by Nero, en wordt daarom van ſtraf verſchoont. XIII. 22. Voor vrygebooren erkent. XIII. 27.
Parthaces. XII. 14.
Parthen hadden oorlogh met Antiochus. H. V. 8. Verſloegen Craſſus en verjoegen Antonius. II. 2. Hunne dapperheit hadden de Romainen dikmaal tot hun naadeel beproeft. XIII. 37. II. 1. Werden van Ventidius geſlaagen. H. V. 9. Verſmaaden hunnen Koning Vonones. II. 2. Houden onbekende deughden voor nieuwe gebreeken. II. 2. Verkrygen Artabanus tot een Koning. II. 3. Hun verbondt met de Romainen vernieuwt. II. 58. Eenigen van hunne eedelen koomen te Roomen en verzoeken Phrahates tot een' Koning. VI. 31. Naa Phrahates doodt geeft hun Tiberius Tiridates tot een Koning. VI. 32. Worden van Pharaſmanes beoorloght. VI. 33.

VI. 33. Eiſchen ſlagh. VI. 34. Zyn gewendt met konſt te volgen of te vlieden. VI. 35. Zyn tweedraghtig. XI. 8. Beroepen Bardanus teegens Gotarzes tot hunnen Koning. XI. 8. Gaan ſchielyk verdragh aan. XI. 9. Stellen maat op de voorſpoedt. XI. 10. Verfoeyen, alhoewel verwinners, het oorlogh verre van huis. XI. 10. Verzoeken Meherdates tot Koningh. XI. 10. Hun bedryf in Armenië. XII. 50. Verlaaten Armenië. XIII. 7. Poogen 't op nieuw te bemaghtigen. XV. 3,4. Verſtaan zich niet op 't beleegeren der ſteeden. XV. 4. Trekken op 't aanmaanen van Corbulo te rugh. XV. 5. Slaan de keurbendelingen van Pætus. XV. 11. Beleegeren en beſtormen de keurbenden. XV. 13. Dwingen Pætus tot een ſchandelyk verdragh. XV. 14. Sluiten een verdragh met Corbulo. XV. 17. Aan hun worden Gezanten gezonden. H. II. 28. Hun Koning Vologeſes biedt Veſpaſianus byſtandt aan. H. IV. 51. Draagen vlottende kleederen. G. 17.

Paſſienus ſchrander zegswoordt aangaande Caligula. VI. 20.

Patavium wordt by de Flaviaaner party gevoeght. H. III. 6.

Patricius (Manlius) wordt verongelykt. H. IV. 45. Anderen leezen *Patruitus*.

Patrobius, een vryeling van Nero. H. I. 49. H. II. 95.

Patulejus. II. 48.

Paulina (Lollia) wordt Claudius tot een gemaalin aangepreezen. XII. 1. Door Agrippina ter doodt gedreeven. XII. 22. Haar aſch te rugh gevoert. XIV. 12. Was met Memmius Regulus en ook met C. Cæſar getrouwt geweeſt. XII. 22.

Paulina (Pompeja) gemaalin van Seneca. XV. 60. Beſluit met haaren man te ſterven, en laat haar aderen affnyden. XV. 63. Haar doodt wordt door Neroos bevel geſchorſt. XV. 64. Was zedert wit van bleekheit. XV. 64.

Paulinus (Pompejus) XIII. 53. Wordt oover de tollen geſtelt. XV. 18.

Paulinus (C. Suetonius) Ziet Suetonius.

Paulinus (Valerius) yvert voor Veſpaſianus. H. III. 42.

L. Paulus. XII. 38. Een Koningsburg, of Palais, van Paulus, ter gedachtenis der Æmiliën. III. 72.

Paulus Fabius. VI. 28.

Paulus (Julius) broeder van C. Civilis omgebragt. H. IV. 13.

Paulus Venetus. XV. 50.

Paxea houdt haaren man Labeo in 't ſterven gezelſchap. VI. 29.

Pedanius Coſta. H. II. 71.

Pedanius Secundus, Stadtsoverſte, wordt van zyn ſlaaf omgebragt. XIV. 42.

Pedius Blæſus wordt uit de Vroedtſchap gezet. XIV. 18. Wordt in de Vroedtſchap herſtelt. H. I. 77.

Pedo. I. 60.

Peerlen in Britannië. A. 12.

Pelago. XIV. 59.

Pelignus (Julius) pooght te vergeefs Armenië te winnen. XII. 49.

Peloponneſus. IV. 43. Van de Lydiërs bewoont. IV. 55.

Pelops. IV. 55.

Peniner wegh. H. I. 70. Peniner Alpen. H. I. 87. H. IV. 68.

Percennius, een gemeen ſoldaat, ſtookt oproer onder de Pannoniſche keurbenden. I. 16. I. 28. Wordt gedoodt. I. 29.

Pergamum: Aldaar is een vrywyk van Æſculapius. III. 63. Daar was een tempel ter eeren van Auguſtus opgerecht. IV. 37.

Pergamenen. IV. 55.

Perinthen, een ſtadt van Thracië. II. 54.

Perperna. III. 62.

Perſen, of Perſianen. III. 61. VI. 31. H. V. 8. Waaren eertydts onder 't gebiedt der Ægyptenaaren. II. 60.

Perſeus, of Perſes, Koning van Macedonië. IV. 55. XII. 62. Door L. Paulus gevangen, en in triomf aan 't Roomſche volk vertoont. XII. 38.

Peruſië. H. I. 50. Peruſiniſch oorlogh. V. 1.

Peſt te Rome, die veel menſchen verſlint. XVI. 13. De doode zee, een meer in 't Joodtſche landt, is peſtbaar. H. V. 6.

Petilius Cerialis. XIV. 32. H. III. 59. H. III. 78. H. III. 79. H. IV. 68, 71, 72, 73, 75, 77, 79. H. V. 14, 16, 22, 23, 24. A. 8. 17. Ziet Cerialis.

Petilius Rufus. IV. 68.

Petina (Ælia) wordt van Narciſſus begunſtight, en aan Claudius tot een vrouw aangepreezen. XII. 1.

Petovion. H. III. 1.

Petra, twee Ridders van dien bynaam, om een droom omgebragt. XI. 4.

Petriner vleugel. H. IV. 49.

Petronia. H. II. 64.

C. Petronius. XVI. 17. Zyn leeven en bedryf.

xvi. 18. Afgerecht op ooverdaadt. xvi. 18. Oover Bithynië geſtelt, en Burgermeeſter geworden, droegh hy zich deftig. xvi. 18. By Nero in gunſt. xvi. 18. Van Tigellinus benydt. xvi. 18. Wordt beticht. xvi. 18. Gevangen. xvi. 19. Sterft door aderlaating, maar op een zorgelooze en oneerlyke wyze. xvi. 19. Verwyt Nero, eer hy ſterft, zyn laſterſtukken by geſchrift. xvi. 19.

P. Petronius. iii. 49. vi. 45.

Petronius, verzorger van Noriken. H. i. 70.

Petronius Priſcus. xv. 71.

Petronius Turpilianus. xiv. 29. Stadthouder van Britannië. xiv. 39. A. 16. Wordt met triomfteekenen beſchonken. xv. 73. Gedoodt. H. i. 6.

Peucinen. G. 46.

Pharaſmanes, Koning der Hiberen. vi. 32. xi. 8. Verzoent zich met zyn broeder Mithridates. vi. 32. Valt in Armenië. vi. 33. Beſtookt Orodes by forme van beleg. vi. 33. Quetſt hem in den ſlagh, dien hy wint. vi. 35, 36. Zynen zoon Rhadamiſtus, naar zyn ryk gylende, geeft hy hoop om Armenië te winnen, en hitſt hem op teegens zynen broeder Mithridates. xii. 44. Verziert oorzaaken tot den krygh teegens zynen broeder. xii. 45. Brenght zyn zoon, als die hem verraaden wilde, om 't leeven. xiii. 37.

Pharſalië. H. i. 50. H. ii. 38. Pharſaliſche veldtſlagh. iv. 44.

Philadelphenſen, door aardtbeeving beſchaadight. ii. 47.

Philippen. H. i. 50 H ii. 38. Philippiſche velden. iv. 35. Philippiſche veldtſlagh. iii. 76.

Philippolis. iii. 38.

Philippus, Kooning van Macedonië. iii. 38. Vyandt der Athenienſen. ii. 63. Hadt teegens de Lacedemoniërs oorlogh gevoert. iv. 43.

Philippus (Stiefvaader van Auguſtus) iii. 72.

Philopator ſterft. ii. 42.

Phirricus (Claudius) wordt gedoodt. H ii. 16.

Phœbus, een vryeling. xvi. 5.

Phœnixvogel wordt beſchreeven, en verſcheide beuzelachtige vertellingen en gevoelens dienaangaande verhaalt. vi. 28.

Phœniciërs, gebuuren der Jooden. H. v. 6. Hebben de letteren in Griekenlandt gebraght. xi. 14. Hunne vloot. xi. 14.

Philoſophen dienen Nero tot tydtverdryf, xvi. 16.

Philoſophie. Agricolaas groote luſt tot de Philoſophie wordt van zyn moeder ingetoomt. A. 4.

Phrahates d'oude, Koning der Parthen, hadt de Roomſche heiren te rugh gedreeven, en daarnaa Auguſtus tot vriendt gehouden. ii. 1.

Phrahates de jonge. vi. 31. Sterft. vi. 32.

Phrahates, een Parthiſch Heer. vi. 42. Kieſt de zyde van Artabanus. vi. 43.

Phryxus. vi. 34.

Picentiner vleugel. H. iv. 62.

Picenum. iii. 9.

Pilatus, verzorger, of Stadthouder van Judæa. xv. 44.

Pinarius Natta beticht Cremutius Cordus. iv. 34.

Piræeus, of Pyræus, de haaven van Atheenen. v. 10.

Pirenæën. H. i. 23.

Piſaanſche inham. H. iii. 43.

Piſanus (Cetronius) H. iv. 50.

Pynbank. Slaaven gepynight tot naadeel hunner Heeren of Vrouwen. vi. 47. iii. 23. xiv. 60. Cn. Novius laat zich door pynigen ſcheuren, zonder zyn meedeweetenden te melden. xi. 22. Door den pynbank hebben zommigen valſcheit bekent. xiv. 60. Epicharis ſtaat den pynbank door. xvi. 57.

Piſo (Cnæus Calpurnius) hadt zich in den burgerkryg ſtrengelyk gequeeten. ii. 43. Was een volger van Caſſius en Brutus. ii. 43. Heeft naar geen' ſtaat willen ſtaan, tot dat hy zelf van Auguſtus werdt aangezocht om 't Burgermeeſterſchap t'aanvaarden. ii. 43. *Zyn zoon Cn. Piſo volght.*

Cn. Piſo Calpurnius. i. 13. Voert een vrye taal, en derft Tiberius door een omwegh beriſpen. i. 74. Stemt dat men de gerechtszaaken om het afzyn van Tiberius niet behoort uit te ſtellen. ii. 35. Wordt oover Syrië geſtelt, met heimelyken laſt, meent men, teegens Germanicus. ii. 43. Beſtraft de Atheniënſers, niet zonder Germanicus over dwers door te ſtryken. ii. 55. Komt by 't eylandt Rhodus, loopt gevaar van ſchipbreuk, en wordt door Germanicus geredt. ii. 55. Vaart voor uit naar Syrië, daar hy de keurbenden bederft en aan zich verbindt. ii. 55. Wordt vaader der keurbenden genoemt. ii. 55. Paſt niet op 't bevel van Germanicus. ii. 57. Komt te Cyrrus met hem in geſprek en ſcheidt in vyandtſchap. ii. 57. Laat zyn haat oopentlyk blyken. ii. 57. Germanicus bevindt zyn weederwilligheit, en vaart teegens hem uit. ii. 69. Stoot d'offerhanden voor Germanicus gezondtheit om verre. ii. 69. Germanicus beklaaght zich oover hem, als d'oorzaak zyns doodts.

doodts. II. 70. II. 71. En ſchryft hem zyn vriendtſchap op. II. 70. Piſo verblydt zich oover Germanicus doodt. II. 75. Men raadt hem zich naar Syrië te begeeven en de landtvooghdy aan te neemen. II. 76. Zyn zoon M. Piſo raadt hem zich naar Roome te ſpoeyen. II. 76. Domitius Celer raadt dat hy Sentius de landvooghdy van Syrië ontweldige. II. 77. Hy volght Celers raadt. II. 78 Beſchuldight den ooverleeden Germanicus met brieven, aan Tiberius gezonden. II. 78. Ruſt zich ten oorlogh teegens Sentius. II. 78. Ontmoet Agrippina. II. 79. Zyn woorden met Vibius. II. 79. Hy neemt den burg Celenderis in. II. 80. Zyn voorgeeven. II. 80. Hy wordt van Sentius in de vlucht geſlaagen. II. 80. Liet toe om muitery te ſtichten. II. 81. Wordt in den burgh beſtormt. II. 81. Zoekt verdragh. II. 81. Hem worden ſcheepen toegeſtaan om naar Roome te vaaren. II. 81. Hy begeeft zich naar Druſus, om zich t'ontſchuldigen. III. 8. Zend zyn zoon aan Tiberius. III. 8. Komt te Roome, en toont een fris gelaat. III. 9. Wordt van verſcheidenen aangeklaaght. III. 10. Zyn voorſpraaken. III. 11. Hy wordt van Fulcinius Trio beticht, maar veel feller door d'andere aanklaagers. III. 13. Zyn verdaadiging haapert ontrent verſcheide betichtpunten. III. 14. Zyn beelden worden door 't volk in de Gemoniën geſleept. III. 14. Hy wordt van zyn huisvrouw Plancina verlaaten, en vindt nergens gunſt. III. 15. Doodt zich zelven. III. 15. Ander verhaal van zyn omkoomen. III. 16. Zyn uiterſte beegeerte en beede op Tiberius. III. 16. Vonnis teegens hem uitgeſprooken. III. 17. Door Tiberius verzacht. III. 18. Zyn beſchuldigers worden begiftight. III. 18.

Zyn zoonen Cnæus en Marcus volgen.

Cn. Piſo hadt geen deel aan zyn vaaders bedryf in Syrië. III. 16.

M. Piſo raadt zyn vaader 't hereiſchen van Syrië af, en dat hy zich naar Roome zou ſpoeyen. H. II. 76. III. 16. Toont zich wakker in de dienſten van 't oorlogh, dat hy hadt afgeſtemt. H. II. 78. Hy wordt door Tiberius gezuivert van de misdaadt des burgerkryghs. III. 17. III. 18. Ook worden hem zyne vaaderlyke goederen toegeſtaan. III. 18.

L. Piſo begraauwt de felle betichters, dreight de ſtadt te verlaaten, en treedt ten raadthuize uit. II. 34. Zyn daadt van gelyke vrymoedigheit teegens Urgulania, gunſtgenoote van Livia. II. 34. Hy wordt door Q. Granius beticht. IV. 21. Doch ſterft voor de verwyzing. IV. 21.

L. Piſo, Schout in 't herwaarſte Hiſpanië, wordt door een' Akkerman gedoodt. IV. 45.

L. Piſo, Opperprieſter en Ooverſte der ſtadt ſterft zyn eigen doodt. VI. 10. Zyn lof. VI. 10. Wordt met een uitvaart op ſtadts koſten vereert. VI. 11.

C. Piſo. XIV. 65. Zyn vermaardtheit, deught, of zweemſels naar deughden gelykende. XV. 48. Ter gunſt van hem wordt een eedtgeſpan teegens Nero aangevangen. XV. 49. In zyn hoeve beſluit men Nero te dooden: 't welk hy afſlaat. XV. 52. Zyne inzichten. XV. 52. Hy wordt gemeldt. XV. 56. Men raadt hem 't uiterſte te beſtaan, en Nero voor te koomen. XV. 59. Zyn doodt. XV. 59. Vlaait Nero in zyn uiterſte wille, ter lieftde van zyn huisvrouw, die hy zyn vriendt hadt onttrokken. XV. 59. Zyn zoon Calpurnius Galerianus wordt omgebracht. H. IV. 11.

L. Piſo, Voorburgermeeſter. XIII. 28. Burgermeeſter. XIII. 31. Wordt oover de tollen geſtelt. XV. 18. Voorburgermeeſter van Afrika, en geenſins oproerigh van aardt. H. IV. 38. Men tracht hem tot den oorlogh op te maaken. H. IV. 49. Men waarſchouwt hem van 't genaaken van Papirius, uitgezonden om hem te dooden. H. IV. 49. Papirius handelt bedrieghlyk teegens hem. H. IV. 49. Hy laat hem dooden. H. IV. 49. Men zendt ruiters om Piſo te dooden. H. IV. 50. Zyn ſlaaf laat zich voor hem dooden. H. IV. 50. Hy wordt echter omgebracht. H. IV. 50.

C. Piſo Licinianus, een eedel en ernſthaftig man, wordt van Galba verzoont, en tot zyn naavolger verkooren. H. I. 14. Zyn gelykmoedigheit. H. I. 17 Zyn reede aan de Hofbenden. H. I. 19. Hy wordt naa Othoos afval vooruit naar 't leeger gezonden. H. I. 34. Vliedt naa Galbaas doodt in den tempel van Veſta. H. I. 43. Wordt daar uitgetrokken en gedoodt. H. I. 43. Zyn hooft wordt van Otho met vreught aanſchouwt. H. I. 44. Regulus heeft naar zyn hooft gebeeten, en zynen ombrenger geldt gegeeven. H. IV. 42. Zyn hooft wordt met geldt geloſt. H. I. 47. Hy wordt van zyn huisvrouw en broeder begraven. H. I. 47. Zyn ouderdom en lof. H. I. 48. Zyn uiterſte wil wordt door zyn armoede beveſtight. H. I. 48. Men beſluit zyn gedachtenis te vereerlyken. H. IV. 40.

L. Pituanius. II. 32.

Pius Aurelius. I. 75.
Plaatskunde kan veel geeven om den zeegen te behaalen. VI. 36. XII. 31. XII. 33.
Placentië. H. II. 17. H. II. 18. Wordt beſtormt. H. II. 20. H. II. 21. Dapper verdeedight. H. II. 21. H. II. 22. Verlaaten. H. II. 23.
Placidus (Julius) ſleept Vitellius uit zyn ſchuilhoek. H. III. 85.
Planaſië, een eilandt. I. 3. I. 5. II. 39.
Plancina, huisvrouw van Cn. Piſo. II. 43. Zy houdt zich niet binnen de paalen der vrouwelyke voeghlykheit. II. 55. Smaalt op Agrippina en op Germanicus. II. 55. Wordt van Vonones met gedienſtigheeden en geſchenken geëert. II. 58. Germanicus houdt haar ſchuldigh aan zyn doodt. II. 71. Bemint Martina, een Vergiftighſter. II. 74. Zy toont groote vreught oover zyn ſterven. II. 75. III. 26. Komt te Roome. III. 9. Hadt haaren man groote trouw belooft, maar ſcheidt haar zaak van de zyne. III. 15. Zy wordt op de voorſpraak van Tiberius, en ter beede van Livia, vrygekent. III. 17. III. 18. Wordt door haare eige handen geſtraft. VI. 26.
Plancus (Munatius) wordt van de Vroedtſchap gezonden om de muitende keurbenden in Pannonië te ſtillen, en loopt gevaar van zyn leeven. I. 39.
Q. Plautius. VI. 40.
A. Plautius. A. 14. Bralt oover de Britannen. XIII. 32.
Plautius Lateranus, ooverſpeelder van Meſſallina. XI. 30. Wordt om de verdienſten van zyn oom ongeſtraft gelaaten. XI. 36. In de Vroedtſchap herſtelt. XIII. 11. Is een der t'zaamenzweerders teegen Nero. XV. 49. Wordt ter doodt geſleept. XV. 60.
Plautius Silvanus wordt geperſt te ſterven, en laat zich d'aaderen openen. IV. 22.
Plautius Varus beticht Dolabella. H. II. 63.
Plautus Elianus. H. IV. 53.
Plautus (Rubellius) zoon van Rubellius Blandus, beſtaat van moeders zyde Auguſtus zoo naa als Nero. XIII. 19. Men verdicht dat Agrippina Neroos moeder, hadt voorgenoomen met hem te trouwen, en 't ryk te bemaghtigen. XIII. 19. De gunſt van 't volk, om zyn eedeldom en deught, ſchikt hem ter heerſchappy. XIV. 22. Nero wil dat hy zich t'zoek zal maaken, en naar Aſië vertrekken. XIV. 22. Hy vertrekt met zyn huisvrouw Antiſtia derwaarts. XIV. 22. Wordt van Nero zeer gevreeſt. XIV. 57. Tigellinus hitſt Nero teegens hem op. XIV. 57. Den toelegh op zyn leeven blyft niet verhoolen. XIV. 58. Van hem loopen verſcheide geruchten. XIV. 58. Hy wordt door zyn ſchoonvader gewaarſchouwt, die hem raadt zich ter neêr te ſtellen. XIV. 58. Hy laat zich door dien raadt niet beweegen, uit inzichten, die verſcheidelyk worden verhaalt. XIV. 59. Wordt gedoodt en zyn hooft te Roome gebraght. XIV. 59. Zyn weduwe Antiſtia Pollutia leeft in geduurige rouw, en begeeft zich met haar vaader en grootmoeder ter doodt. XIV. 10, 11. Zyn vriendtſchap wordt Soranus te laſt geleit. XVI. 30.
Plechtigheeden ontrent het herbouwen van 't Capitolië. H. IV. 53.
Plichtvryheeden. H. I. 46.
C. Plinius. I. 69. XIII. 20. XV. 53. H. III. 28.
Plotius Firmus. H. I. 46. Ooverſte van de Hofbenden. H. I. 82. Tracht Otho, naa de neederlaaghe, moedt in te ſpreeken. H. II. 46. Vindt Otho doorſteeken. H. II. 49.
Plotius Griphus. H. III. 52. Schout. H. IV. 39.
Pœnius Poſthumus doorſteekt zich zelven. XIV. 37.
Poëzy brenght zommigen in 't verdriet. III. 49. III. 50. III. 51. IV. 31. VI. 39. Gaf L. Pomponius vermaartheit. XII. 28. Wordt van Nero bemint. XIV. 16. Domitianus gelaat zich een trek daar toe te hebben. H. IV. 89.
Polemon. II. 56. Koning van Pontus. H. III. 47.
Pollio (Annius) wordt beticht. VI. 9. Ter zaake van 't eedtgeſpan teegens Nero gemeldt. XV. 56. Gebannen. XV. 71. Was getrouwt met Servilia, dochter van Soranus, die met haar' vaader onder haar twintighſte jaar ter doodt wordt gedreeven. XVI. 30. XVI. 33.
Pollio (Aſinius) I. 12. III. 75. IV. 34. XI. 6. Een ander. H. II. 59.
Pollio (Cælius) XII. 45.
Pollio (Domitius) II. 86.
Pollio (Julius) XIII. 15.
Pollio (Memmius) XII. 9.
Pollio (Vedius) I. 10.
Pollutia, dochter van L. Antiſtius Vetus, pooght haar vaader te vergeefs by Nero te verbidden. XVI. 10. Sterft met haar vaader, en grootmoeder. XVI. 11.
Pollux. G. 43.
Polycletus, een vryeling van Nero, wordt in Britannië gezonden, en van de Britannen beſpot. XIV. 39. Hadt veel gelds by een geſchraapt. H. I. 37. Hadt groot vermoogen. H. II. 95.

Pomeria (Sueſſa) H. III. 72.
Pompeja Macrina. VI. 18.
Pompeja Paulina, gemaalin van Seneca. XV. 66. Wil met hem ſterven en laat haar aderen oopenen. XV. 63. Haar doodt wordt door Neroos bevel geſchorſt. XV. 64.
Pompejopolis. II. 58.
Pompejus, een Roomſch Ridder. VI. 14.
C. Pompejus, Burgermeeſter. XII. 5.
Pompejus Ælianus wordt gebannen. XIV. 41.
Pompejus Longinus. XV. 71. H. I. 31.
Pompejus Macer, Schout. I. 72.
C. Pompejus Magnus, of de Groote. I. I. XII. 62. Wordt van T. Livius gepreezen. IV. 34. Heeft op zyn achtiende jaar al oorloogen gevoert. XIII. 6. Was van d'ouden beſchuldight weegens 't bouwen van een' blyvenden Schouwburg. XIV. 20. Hadt Armenië veroovert. XIII. 34. Het zelve weghgeſchonken. XV. 14. Ging bedekter te werk als Marius en Sulla, maar niet beeter. H. II. 38. Heeft d'eerſte onder de Romainen de Joden geremt. H. V. 9. Zyn Schouburg. III. 72. VI. 45. XIII. 54 Hem was in den oorlogh teegen de ſtruikroovers een breede maght gegeeven. XV. 25.
Pompejus Paulinus. XIII. 53. Wordt oover de tollen geſtelt. XV. 18.
Pompejus Propinquus. H. I. 12. Wordt gedoodt. H. I. 58.
Pompejus (Sextus) zoon van C. Pompejus den Grooten, maakt vreede met de Drymannen. V. I. Is onder dekſel van vreede bedroogen. I. 10. Verdelght. I. 2.
Pompejus (Sextus) I. 7. Wordt van Cn. Piſo tot een voorſpraak verzocht. III. II. Haalt M. Lepidus oover. III. 32.
Pompejus Urbicus. XI. 35.
Pomponia Græcina, een Chriſte vrouw, ter zaake van haar geloof beſchuldight en vrygeſprooken. XIII. 32. Haare trouwhertigheit teegens Julia, Druſus dochter. XIII. 32.
Pomponius. VI. 8.
Pomponius Atticus. II. 43.
Pomponius Flaccus. II. 32. II. 66. Sterft. VI. 27.
Pomponius Labeo. IV. 47. Sterft door affnyding der aderen. VI. 29. Zyn gemaalin Paxæa verzelt hem in de doodt. VI. 29.
L. Pomponius Secundus wordt beticht. V. 8. Zyn teegenſpoedt geduldigh draagende ooverleeft Tiberius. V. 8. Zyn broeders ſnoodt bedryf om hem uit gevaar te redden. VI. 18. Zyn krygsbedryf teegens de Catten. XII. 27. Hem wort triomfelyke eer toegekeurt. XII. 27. Was een uitneemend Poeët. XII. 27.
Q. Pomponius. VI. 18. Tot het burgeroorlogh gedrongen. XIII. 43.
Pomponius Silvanus wordt vrygeſprooken. XIII. 52.
Pomptiner moeraſſen. XV. 42.
Pontia Poſthumia wordt van Octavius Sagitta uit dulle min doorſteeken. XIII. 44. H. IV. 44.
Ponticus (Valerius) wordt gebannen. XIV. 41.
C. Pontius. VI. 45.
Pontius Fragellanus. VI. 48.
Pontius Pilatus, Stadthouder van Judea. XV. 44.
Pontus heeft Polemon tot een Koning. II. 56. H. III. 47. Junius Cilo tot een Verzorger of Stedehouder. XII. 21. Beroerte en afval in Pontus door Anicetus, Polemons vryelingh, verwekt. H. III. 47.
Poplicola (Gellius) betichter van C. Silanus. III. 67.
Poppæa Sabina, *huisvrouw van Scipio*. XI. 2. XI. 4. Met ooverſpel beticht. XI. 2. Wordt ter doodt gedreeven. XI. 2. Ging in ſchoonheit de vrouwen van haar tydt te booven. XIII. 45. *Haar doghter volght*.
Poppæa Sabina, dochter van de gemelde Poppæa en T. Ollius. XIII. 45. Haar ſchoonheit, zeeden, treeken, en gailheit. XIII. 45. Was getrouwt met Rufus Criſpinus, dien zy verlaat om met Otho te trouwen. XIII. 45. Wordt van Otho Nero aangepreezen. XIII. 46. Haar treeken om Nero aan te lokken. XIII. 46. Nero op haar verſlingert ſtelt ze in bewaaring van Otho. H. I. 13. Zy verſtoot Otho. XIII. 46. Hitſt Nero op teegens zyn moeder. XIV. 1. Nero beſluit haar te trouwen. XIV. 59. Zy trouwt met hem. XIV. 60. Zy laat Octavia met ſlaavenmin betichten. XIV. 60. Haare beelden worden van 't volk omver gerukt, en door Nero herſtelt. XIV. 61. Zy grimt van vreeze, en pooght met een ſcherpe reede Nero teegens Octavia op te hitſen. XIV. 61. Aanſchouwt het hooft van Octavia met vermaak. XIV. 64. Zy baart Nero een dochter. XV. 23. Men geeft haar den naam van Auguſta. XV. 23. Haar kindt ſterft. XV. 23. Zy, zwanger, van Nero met een voetſchup bezeert, ſterft. XVI. 6. Haar lichaam wordt gebalzemt. XVI. 6. Zy wordt van Nero gepreezen. XVI. 6. Haar doodt verwekt blydtſchap, om haar onkuiſheit en wreedtheit. XVI. 7. Haar werden d'eeren der Goden toege-

toegekeurt. XVI. 21. Op welken tydt Thraſea uit den Raadt blyft, ook verſchynt hy niet op haar uitvaart. XVI. 21. C. Caſſius wordt door Nero den plicht van haar uitvaart verbooden. XVI. 7. Haare beelden worden door Otho by raadtſlot weeder opgerecht. H. I. 78. Zy hadt veel Wiskonſtenaars in haaren heimelyken raadt, om door hun behulp tot Neroos huwlyk te geraaken. H. I. 22.

Poppæus Sabinus, moederlyk grootvaader van Poppæa Sabina. XIII. 45. Stadthouder oover Moeſië. I. 8. Heeft ook 't gebiedt oover Macedonië en Achaië. I. 80. V. 10. Hem worden triomfteekenen toegekeurt, om dat hy de Thraciers hadt ooverwonnen. IV. 46-51. Achterhaalt en vanght een' valſchen Druſus. V. 10. Sterft. VI. 39.

Poppæus Silvanus. H. II. 86. H. III. 50. Wordt oover de geldtleening geſtelt. H. IV. 47.

Poppæus Vopiſcus. H. I. 77.

M. Porcius. IV. 56.

Porcius Cato. IV. 58.

Porſenna. H. III. 72.

Portius Septimius. H. III. 5.

Poſthumia (Pontia) van Sagitta uit duldelooze min doorſteeken. XIII. 44. H. IV. 44.

Poſthumiër wegh. H. III. 21.

A. Poſthumius. II. 49.

Poſthumus (Agrippa) I. 3. I. 4. I. 5. I. 6. I. 53. III. 30. II. 39. Ziet Agrippa.

Poſthumus (Julius) IV. 12.

Poſthumus (Pœnius) XIV. 37.

Potitus (Valerius) XI. 22.

Pracht ontrent kleederen, huisraadt, ſpys. II. 33. II. 34. III. 52. III. 53. III. 55. Ziet Overdaadt.

Praſutagus, Koning der Icenen. XIV. 31.

Preneſte. XV. 46.

Prieſters ſpotgewys van Auguſtus om raadt gevraaght. I. 10. Worden van Tiberius beſtraft. IV. 17. Reeden met een karros ten Capitolie in. XII. 42. Prieſters van Jupiter. III. 58. III. 71. IV. 16. Auguſtale Prieſters. II. 83. Prieſters der Jooden. H. V. 5. Der Germaanen. G. 11. Der Naharvalen in vrouwelyk gewaadt. G. 43.

Primus (Antonius) helpt een valſche uiterſte wil maaken. XIV. 40. H. II. 86. Wordt van Otho veracht en kieſt daarna de zyde van Veſpaſianus. H. II. 86. Is de ſtrenghſte ſtooker des oorlogs, en raadt dat men zonder uitſtel in Italie trekke. H. III. 2. Valt met Arius Varus in Italie en bemaghtight verſcheide ſteeden. H. III 6. Herſte't de beelden van Galba. H. III. 7. Pooght T. Ampius Flavianus met liſt te redden, en daarnaa met ontzagh. H. III. 10. Behoudt alleen 't gezagh in 't heir. H. III. 11. Beſluit het Vitelliaanſch heir aan te grypen. H. III. 15. Komt te Bedriacum. H. III. 15. Draaght zich in den ſtrydt dapper en ſtuit het vluchten der zynen. H. III. 17. Zyn ſoldaaten willen naar Cremone zelfs in weêrwil der Ooverſten. H. III. 19. Hy vermaant ze tot gehoorzaamheit. H. III. 20. Stelt de zynen in orde, en ſchikt zich ten ſtryde. H. III. 21. Moedigt zyne benden. H. III. 24. Komt by Cremone. H. III. 26. Gebiedt de gebouwen buiten de ſtadt aan brandt te ſteeken, en laat alles ten ſtorm toeruſten. H. III. 30. H. III. 31. De Vitelliaanen geeven zich aan hem op. H. III. 31. Hy beſchermt Cæcina, en zendt hem naar Veſpaſianus. H. III. 32. Cremone wordt verbrandt en verwoeſt, en dat, gelyk zommigen meenen, door zyn laſt. H. III. 32. Zyn ſchaamtelooze afkunding. H. III. 34. Hy handelt trots, geeft het kryghsvolk veel toe, en verwoeſt Italië. H. III. 49. Ontfanght dubbelzinnige brieven van Mucianus, die Veſpaſianus van hem vervreemt. H. III. 52. Zyn fier ſchryven aan Veſpaſianus. H. III. 53. Zyn ſoldaaten ylen naar Roome. H. III. 60. Hy pooght hen te weêrhouden, en Roome te verſchoonen. H. III. 60. Hy wordt van zommigen over zyn vertoeven beſcholden. H. III. 78. Trekt naar de ſtadt. H. III. 79. Beſchut de gezanten uit de ſtadt aan hem gezonden. H. III. 81. Beweeght het heir tot den volgenden dagh te toeven. H III. 82. Naa 't verooveren der ſtadt raapt en rooft hy alles wegh. H. IV. 2. Hy wordt met Burgermeeſterlyke eerteekenen vereert. H. IV. 4. Zyn moogentheit wort door de komſt van Mucianus gebrooken. H. IV. 11. Hy wordt van Mucianus gevreeſt. H. IV. 39. Gerucht tot zyn naadeel. H. IV. 39. Liſt gebruikt om hem t'ontwaapenen. H. IV. 39. Hy kon zyns gelyken niet verdraagen. H. IV. 80. Reiſt naar Veſpaſianus. H. IV. 80. Raakt door zyn vermeetel roemen in ongunſt. H. IV. 80. Hadt Alpinus Montanus in de Galliën gezonden. H. V. 19. Wekte Civilis tot den oorlogh op. H. IV. 32. H. V. 26. Zyn welſpreekentheit en achtbaarheit. H. III. 10. Was een ſtandtvaſtig Hooftman, en dapper ſoldaat. H. III. 17. Zyn ſchandelyk leeven. H. III. 28. De voorſpoedt openbaarde zyn verborge boosheden. H. III. 49.

Primus (Cornelius) H. III. 74.

Prisca (Mutilia) IV. 12.
C. Priscus. A. 44.
Priscus (Ancharius) beschuldight Cæsius Cordus. III. 38. III. 70.
Priscus Fabius. H. IV. 79.
Priscus (Helvidius) Ziet Helvidius.
Priscus (Julius) Overste der Hofsoldaaten onder Vitellius. H. II. 92. Wordt, neevens Alphenus Varus, gezonden om den Apennyn te bezetten. H. III. 55. Keert weêr naar Vitellius. H. III. 61. Doodt zich zelven. H. IV. 11.
Priscus (Lutorius) oover het maaken van een gedicht beschuldight. III. 49. Wordt gedoodt. III. 51.
Priscus (Nonius) wordt om zyn vriendtschap met Seneca in ballinghschap gedreeven. XV. 71.
Priscus (Petronius) XV. 71.
Priscus (Tarquinius) IV. 65. H. III. 72.
Priscus (Tarquitius) XII. 59. XIV. 46.
Procilla (Julia) de moeder van Agricola. A. 4. A. 7.
C. Proculejus. IV. 40.
Proculus (Barbius) H. I. 25.
Proculus Cervarius. Ziet Cervarius.
Proculus (Cestius) wordt vrygesprooken. XIII. 30.
Proculus (Coccejus) H. I. 24.
Proculus (Confidius) wordt van majesteitschende ry beticht, verweezen, en gedoodt. VI. 18.
Proculus (Licinius) H. I. 46. Ooverste der Hofbenden. H. I. 82. Wordt van Otho meest vertrouwt. H. I. 87. Raadt Otho den slagh te waagen, tegens 't gevoelen van Suetonius. H. II. 33. Hy heeft het meeste vermoogen in Othoos heir, H. II. 39. Naa de neederlaag schuwt hy 't leeger. H. II. 44. Heeft zich by Vitellius meer met noodige dan eerlyke ontschuldingen beholpen. H. II. 60.
Proculus (Titius) XI. 35.
Proculus (Volusius) hadt het bewindt van den doodtslag van Neroos moeder gehadt. XV. 51. Epicharis pooght hem in het eedtgespan teegens Nero in te wikkelen. XV. 51. Hy bedraagt haar by Nero, zonder bewys. XV. 51. XV. 57.
Propertius Celer. I. 75.
Propinquus (Pompejus) H. I. 12. Wort gedoodt. H I. 58.
Propontis enghte. II. 54.
Proserpina. XV. 44. H. IV. 83.
Proximus (Statius) menght zich in het eedtgespan teegens Nero, XV. 50. Doodt zich zelven. XV. 71.
Ptolomæus, zoon van Juba. IV. 23. Wordt opgevordert om teegen Tacfarinas te stryden. IV. 24. Wordt een vriendt en bondtgenoot der Romainen genoemt. IV. 26.
Ptolomæus Lagus, Kooning van Ægypten. H. IV. 83.
Ptolomæus, de derde die uit de Macedonen Ægypten beheerschte. VI. 28. H. IV. 84.
Ptolomæus Philopator laat zyn kinderen onder de vooghdy der Romainen. II. 67.
Ptolomæus, een Wiskonstenaar, voorspelt Otho het ryk. H. I. 22.
Publiciën (Lucius en Marcus) hadden den tempel van Flora opgerecht. II. 49.
Publius Antejus. XIII. 22. Verzonden en beschuldight, doodt zich zelven. XVI. 14.
Publius Celer helpt J. Silanus vergeeven. XIII. 1. Wordt door die van Asië aangeklaaght, en van Nero verschoont. XIII. 33.
Publius Egnatius Celer, Philosooph der Stoïsche gezintheit, strekt een valsch getuige teegens Bareas Soranus, weleer zyn leerling. XVI. 32. Wordt daar over van Musonius Rufus beschuldight. H. IV. 10. Wordt verweezen en gestraft. H. IV. 40.
Publius Ostorius Scapula, Ooverste in Britannië. XII. 31. XII. 38. XII. 39. A. 14. Ziet Ostorius.
Publius Sulpicius Quirinius. II. 30. III. 22. III. 23. Sterft. III. 41. Ziet Quirinius.
Publius Sabinus van Vitellius tot Ooverste der Hofsoldaaten gestelt. H. II. 92. Wordt, als vriendt van den afvalligen Cæcina, geboeit. H. III. 36.
Publius Suillius. IV. 31. XI. I. XI. 4. XI. 5. XIII. 42. XIII. 43. Ziet Suillius.
Publius Vitellius. I. 70. II. 6. III. 10. III. 13. III. 13. V. 8. Ziet Vitellius.
Pudens (Mævius) H. I. 24.
Pulchra (Claudia) IV. 52. IV. 66. Nicht van Agrippina, wordt aangeklaaght, en verweezen. IV. 52. Haar zoon Varus Quinctilius wordt ook beticht. IV. 65.
Pulvillus (Horatius) H. III. 72.
Puteolanen twisten onder elkanderen. XIII. 48. Yveren voor Vespasianus. H. III. 57.
Puteolen, een stadt in Italië. XV. 51. Verkryght het recht en den bynaam eener bouwsteede. XIV. 27.
Pyræeus, de haaven van Atheenen. V. 10.
Pyramiden. II. 61.
Pyramus, een stroom. II. 68.
Pyrrhus werdt van de Romainen ontzien. II. 63.

Die nochtans verbooden hem met vergift te dooden. II. 88.
Pythagoras trouwt met Nero. XV. 37.
Pythius (Apollo) XII. 63. H. IV. 83.

Q.

QUaadt loont zyn meester. VI. 10. H. I. 44. Quaade menschen zoeken anderen ook tot het zelve quaadt te brengen. XIV. 14.
Quaden, een Germaanisch volk. II. 63. G. 42, 43.
Quadratus (Sejus) om de vriendtschap met Sejanus verweezen. VI. 7.
Quadratus (T. Vindius) Landtvooght van Syrië. XII. 45. Bedwinght de Jooden. XII. 54. Verschoont Felix en verwyst Cumanus. XII. 54. Ontmoet Corbulo. XIII. 8. Vermaant Vologeses door booden tot vreede. XIII. 9. Twist met Corbulo. XIII. 9. Sterft. XIV. 26.
Querquetulaner bergh, daarna Cælius genoemt. IV. 65.
Quietus (Cluvidienus) XV. 71.
Quinctia (Claudia) IV. 64.
Quinctianus (Afranius) menght zich onder 't eedtgespan teegens Nero. XV. 49. Ontkent de misdaadt. XV. 56. Meldt daarna Glicius Gallus. Wordt gedoodt. XV. 70.
Quinctilianus, Gildemeester. VI. 12.
Quinctilius Varus. I. 3. G. 37. I. 55. I. 57. I. 58. I. 61. I. 62. H. IV. 17. H. V. 9. Ziet Varus (Quinctilius.)
Quinctius Atticus, Burgermeester. H. III. 73. H. III. 75.
Quinctius Certus wordt gedoodt. H. II. 16.
Quintus Servæus om de vriendtschap van Sejanus verweezen, begeeft zich onder 't getal der aanbrengeren. VI. 7.
Quinquaterfeest. XIV. 4. XIV. 12.
Quirinalis (Clodius) voorkomt zyn doemenis door vergift. XIII. 30.
Quirinale Priesters. III. 58.
P. Quirinius Sulpicius, naamaagh van Libo Drusus. II. 30. Ryk en kinderloos. III. 22. Men zeidt dat zyn geweeze vrouw Æmilia Lepida hem een valsche vrucht hadt opgedraagen, en met vergift naar zyn leeven gestaan. III. 22. III. 23. Hy valt haar, toen ze in recht betrokken was, hardt. III. 22. Wordt van 't gemeene volk daar oover voor wreedt gescholden. III. 23. Sterft en wordt met een uitvaart van stadts weegen vereert. III. 48. Beschryving van zyn afkomst, leeven en bedryf. III. 48.
Quirinus of Romulus, op de lyst der Goden gestelt. IV. 38. Stichter van Rome. H. IV. 58.
Quiriten. I. 42.
Quisting van Vitellius. H. II. 94. H. II. 95.

R.

RAadt van vyanden heeft men niet te volgen. H. IV. 21. Tegenspoedt en vreeze beneemt den menschе de bequaamheit om zich wel te beraaden. III. 9. XI. 32. Quaade raadt loont zyn' meester. VI. 10. Goede raadt aan een' Vorst te geeven heeft veel in. H. I. 15. Wat 'er al tot de raadtslaagen van groote zaaken wordt vereist. H. II. 76.
Raadthuis bezet. A. 45. Gallio wordt daar uit verdreeven. VI. 3. Vibulenus zwelgt daar vergift in. VI. 40.
Raadtsgeslachten. Hun getal wordt door Claudius vervult. XI. 25.
Ram van Phryxus. VI. 34. Ram door de Jooden geslacht. H. V. 4.
Ravenne. I. 58. II. 63. IV. 5. IV. 29 H. II. 100. H. III. 40. De vloot aldaar. H. II. 100.
Reatinen. I. 79.
Rubilus (Caninius) Burgermeester van eenen dagh. H. III. 37.
Rebius (Aminius) doodt zich zelven, om de pyn zyns zieken ouderdoms t'ontvlieden. XIII. 30.
Receptus (Nonius) H. I. 56.
Rechterhandt des Vorsten gekust. XV. 71. Des stervenden gevat. II. 71. Rechterhanden in het sluiten van verbonden t'zaamengevoeght. XII. 47.
Rechterhanden gezonden tot teeken van gastgemeenschap. H. I. 54.
Reedenaars, of Orateuren, en Voorspraaken. Hunne wreedtheit bestraft. II. 34. Hunne ontrouw en gewingierigheit van C. Silius teegengesprooken. XI. 6. Worden van Suilius en Cossutianus verdeedight. XI. 7. Hun loon wordt gemaatight. XI. 7. Hunne ongebondenheit hadt de Cincïer wet veroorzaakt. XV. 20. Hunne zeege prikkelt de vernuften. XIV. 21. Neemen Neroos lof tot hun voornaamste stof. XVI. 2.
Reedeneering van *J. Agricola* aan zyn soldaaten, om ze tot den strydt teegens de Britannen te moedigen. A. 33. Van *Agrippina*, Neroos moeder,

moeder, tot haarer verantwoording en zuivering. XIII. 21. Der *Agrippinenſen* aan de Tenſteren, om hen te verzachten. H. IV. 65. Van *Antonius Primus*. H. III. 2. H. III. 20. H. III. 60. Van *Arminius* aan den Germaanen, teegens Segeſtus, zyn ſchoonvaader, en de Romainen heevigh uitvaarende. I. 59. Aan zyne ſoldaaten, hen moedigende om voor de vryheit teegens de Romainen te ſtryden. II. 15. Aan de Cheruſcen, zullende teegens Maroboduus en de Sueven ſtryden. II. 45. Van L. *Arruntius* aan zyn vrienden, beſlooten hebbende te ſterven, uit verdriet der booze tyden. VI. 48. Van *Blæſus* aan de muitende ſoldaaten. I. 19. Van *Bojocalus* aan Avitus voor d'Anſibarien, ten einde dat men hun eenige leedige akkers zou laaten bewoonen. XIII. 55. Van *Boudicea*, om de Britannen ten ſtryde te moedigen. XIV. 35. Der *Britannen* teegens de tyranny der Romainen, met onderlinge ophitſing om hun juk af te werpen. A. 15. Van *Cæcina Severus* aan zyn verbaaſde ſoldaaten. I. 67. In de Vroedtſchap, beweerende dat de Steedehouders van hunne huis vrouwen in de wingeweſten niet zouden moogen verzelt worden. III. 33. Van *Caractacus*, toen hy te Roome gevangen was gebraght, aan Claudius, om in genaade en gunſt aangenoomen te worden. XII. 37. Van *C. Caſſius*, dryvende dat men al de ſlaaven onder een dak woonende, toen een van hun hunnen Heer doode, moeſt ombrengen. XIV. 42. Van *Celer*, aan Gn. Piſo, hem raadende de landtvooghdy van Syrië te bemaghtigen. II. 77. Van *Cerialis* aan de Treveren en Lingonen, hun vermaanende tot gevolgzaamheit. H. IV. 73. Aan zyn wykende ſoldaaten. H. IV. 77. Aan de zelve ſoldaaten om ze ten ſtryde te moedigen. H. V. 16. Aan de Batavieren, door booden, om ze tot vreede te noodigen. H. V. 24. Van *C. Ceſtius* tegens 't misbruiken van 's Vorſten beeltenis. III. 36. Van *Civilis* aan de Batavieren, hun opwekkende om 't Roomſche juk af te werpen. H. IV. 14. Aan de Gallen, om ze tot zich te trekken en met hem voor de vryheit te ſtryden. H. IV. 17. Aan Alpinus Montanus ten zelven einde. H. IV. 32. Aan zyn ſoldaaten, Germaanen en Batavieren, om ze ten ſtryde teegens de Romainen te moedigen. H. V. 17. Aan Cerialis op het ſtuk der vreede. H. V. 26. Van *Claudius*, ten einde dit men d'Æduën, een Galliſch volk, het recht om te Roome tot eeren en ampten te moogen koomen zou vergunnen. XI. 24. Van *Clemens* aan de muitende Pannoniſche keurbenden. I. 28. Van *Corbulo* aan zyn ſoldaaten, om hun moedt in te ſpreeken. XV. 12. Aan de Gezanten der Parthen, om ze tot vreede te vermaanen. XV. 27. Van *Coſſutianus* en Suilius, beweerende dat men 't loon der Reedenaaren niet behoode af te ſchaffen XI. 7. Van Coſſutianus teegens Thraſea. XVI. 22. Van *Cremutius Cordus*, den Hiſtorieſchryver, zyn vry ſchryven verdeedigende. IV. 34. Van *Druſus* aan de muitende keurbenden. I. 29. Van den zelven teegens Sejanus. IV. 7. Van *Eprius Marcellus* teegens Thraſea. XVI. 28. Van den zelven, zich verdeedigende teegens Helvidius Priſcus verwyt, en beweerende dat men de Gezanten aan Veſpaſianus door 't lot behoorde te kiezen. H. IV. 8. Van *Galba* aan Piſo Licinianus, hem verzoonende. H. I. 15. Van *Galgacus* teegens de heerſchzucht en tyranye der Romainen, en om de Britannen tot den ſtrydt teegens hen te moedigen. A. 30-32. Van *Germanicus* aan de muitende keurbenden. I. 42. Aan zyn heir, om het ten ſtryde teegens de Germaanen te moedigen. II. 14. In zyn ziekte, zich beklaagende oover Cn. Piſo. II. 70. Op zyn doodtbedde aan zyn vrienden, begeerende datze zyn doodt zouden wreeken. II. 71. Aan zyn gemaalin. II. 72. Van *Helvidius Priſcus* teegens Eprius, en beweerende dat men de Gezanten aan Veſpaſianus niet door 't lot, maar met ſtemming moeſt verkiezen. H. IV. 7. Van *Hortalus*, aan de Vroedtſchap, belydende zyn armoede, en verzoekende onderſtandt. II. 37. Van M. *Lepidus*, om C. Lutorius van de doodtſtraf te bevryden. III. 50. Van *Maroboduus* aan zyn ſoldaaten, hen ten ſtryde moedigende teegens Arminius en de Cheruſcen. II. 46. Van *Martialis*, aan Vitellius, uit den naam van Flavius Sabinus, toen in 't Capitolie beleegert, zich beklaagende oover 't breeken van 't verdragh. H. III. 70. Van *Meſſalinus*, beweerende dat een Majeſtraat, dien een wingeweſt te beurt valt, van zyn echtgenoot magh verzelt worden. III. 34. Van *Montanus* teegens den wroeger Aquilius Regulus H. IV. 42. Van *Mucianus* aan Veſpaſianus, hem raadende 't ryk t'aanvaarden. H. II. 76. Van *Nero* aan de Vroedtſchap ter intreede in de regeering. XIII. 4. Aan Seneca met geveinſt betoogh van goedtwilligheit en gunſt. XIV. 55, 56. Aan 't Roomſche volk, zich gelaatende zyne reize naar Ægypten uit liefde tot de gemeente te ſtaaken. XV. 36. Aan de Vroetſchap, door zyn' Penningmeeſter. XVI. 27.

Van *Otho* aan de Hofbenden, om ze teegens Galba op te maaken. H. I. 37. Aan de zelve om hun oploop te ſtillen. H. I. 83. Aan de zynen, toen hy 't oorlogh weigerde te hervatten, kiezende de doodt voor 't ſtryden. H. II. 47. Aan zyn broeders zoon. H. II. 48. Van de Gezanten der *Parthen*, verzoekende Meherdates tot een' Kooning. XII. 10. Van *Percennius* aan de ſoldaaten, om ze tot oproer te verwekken. I. 17. Van M. *Piſo*, raadende zynen vaader Cn. Piſo zich naar Roome te ſpoeyen. II. 76. Van *Piſo Licinianus* teegens Otho, en om zich van de geneegentheit der ſoldaaten te verzeekeren. H. I. 29. Van *Poppæa* aan Nero, om hem teegens zyn moeder op te hitſen. XIV. 1. Aan den zelven Nero, om Octavia van kant te helpen. XIV. 61. Van *Primus* (*Antonius*) aan de Flaviaanen, hun raadende 't oorlogh niet te ſleepen, maar terſtondt in Italië te vallen. H. III. 2. Aan zyn ſoldaaten, hun vermaanende tot gehoorzaamheit, en Cremone niet by nacht aan te taſten. H. III. 20. Aan zyn ſoldaaten, om hun te wederhouden, en Roome te verſchoonen. H. III. 60. Van *Scevinus*, ontkennende 't eedtgeſpan teegens Nero. XV. 55. Van *Segeſtes*, aan Germanicus, betuigende zyn getrouwheit aan 't Roomſche volk. I. 58. Van *Sejanus*, by geſchrift, verzoekende Livia, Druſus weduw, ten huwelyk. III. 39. Van *Seneca* aan Nero, hem aanbiedende alle zyne goederen oover te geeven, om in ſtilte te leeven. XIV. 53. Van *Servilia*, tot ontlaſting van haaren vaader Soranus. XVI. 31. Van *Servius Maluginenſis*, Diaal Flamen, of Prieſter van Jupiter, verzoekende het bewint oover Aſië, en beweerende dat het den Dialen niet ongeoorlooft was buiten Italië te trekken. III. 58. Van C. *Silius* voor de Cinciër wet, en teegens de roofgierigheit der Voorſpraaken. XI. 6. Van *Suetonius*, om zyn ſoldaaten moedt in te ſpreeken. XIV. 36. Aan Otho, hem raadende 't oorlogh te ſleepen. H. II. 32. Van *Suilius* en Coſſutianus, beweerende dat men 't loon der Reedenaaren of Voorſpraaken niet behoorde at te ſchaffen. XI. 7. Van *Suilius* teegens Seneca. XIII. 42. Van de *Tenctteren* aan d'Agrippinenſers. H. IV. 64. Van M. *Terentius*, belydende zyne vriendtſchap met Sejanus, en zich deswegen verdeedigende. VI. 8. Van *Thraſea*, ten einde dat men Antiſtius om zyn gedichten teegens Nero niet zou dooden, maar alleenlyk bannen. XIV. 48. Zyn beweering, dat men den Voorburgermeeſteren in 't afgaan van hun bewindt geen dankzegging zou doen. XV. 20, 21. Van *Tiberius* aan de Vroedtſchap, ſchynende het ryk te willen verwerpen. I. 11. Aan den Raadt op het voorſtel van Aſinius Gallus, dat men de Majeſtraaten t'elkens voor vyf jaaren zoude verkiezen. II. 36. Aan den Raadt, weigerende Hortalus in zyne armoede onderſtandt te doen. II. 38. Aan den Raadt, oover de zaak van Cn. Piſo, met arghliſtige dubbelzinnigheit ingeſtelt. III. 12. Aan Sejanus, oover zyn verzoek van met Livia te trouwen. III. 40. Aan den Raadt by geſchrift, aangaande 't intoomen van d'overdaadt, pracht en verquiſting, 't welk hy afraadt. III. 53. Aan den Raadt, teegens de ſtem van Dolabella, in de zaak van C. Silanus. III. 69. Aan den zelven Raadt, over de doodt van zyn' zoon Druſus, en beveelende zorgh te draagen voor Druſus zoonen. IV. 8. In den Raadt oover 't verkiezen van een' Flamen Diaal, of Prieſter van Jupiter. IV. 16. Aan den Raadt, waar by hy d'eere van een tempel, die de Hiſpaniën voor hem wilden ſtichten, afſlaat. IV. 37. Van *Tigellinus*, om Nero teegens de ballingen Plautus en Sulla op te hitſen. XIV. 57. Van *Tutor*, raadende dat men den ſtrydt niet zou uitſtellen. H. IV. 76. Van *Valens*, aan Vitellius, hem raadende 't ryk t'aanvaarden. H. I. 52. Van *Vibulenus*, beſchuldigende Blæſus valſchelyk, als of hy zyn broeder hadt laaten dooden. I. 22. Van L. *Vitellius*, vaader des Keizers, om den Raadt het huwelyk van Claudius en Agrippina, oom en nicht, te doen goedtvinden. XII. 5, 6. Van L. *Vitellius*, broeder des Keizers, ſtrekkende om Junius Blæſus in lyden te brengen. H. III. 38. Van *Vocula*, aan Claſſicus en Tutor, om hun afval voor te koomen. H. IV. 57. Aan de keurbenden ſtaande op het punt van af te vallen, om hun tot plicht te houden. H. IV. 58. Van *Vologeſes*, aan de Parthen, ſtrekkende om zyn' broeder Tiridates in 't ryk van Armenië te herſtellen. XV. 2. Van zommige *Vroedſchappen*, beweerende dat men de Gallen, die 't burgerrecht hadden, tot geen eere en ampten in de ſtadt behoorde toe te laaten. XI. 23. Van de *Vroedtſchap*, afraadende 't afſchaffen van de tollen. XIII. 50.

Reedeneeringen oover Auguſtus, waar by hy van zommigen wordt gepreezen, van anderen gelaak. I. 9. I. 10.

Reedeneering van zommigen, waar by ze Thraſeaas zinſtem beriſpen. XIII. 49.

Reedeneeringen teegens, en voor de ſpeelen. XIV. 20. XIV. 21.

Reedeneering van zommigen aan Vitellius, hem raadende dat hy den Flaviaanen niet zou betrouwen, noch 't ryk by verdragh afftaan. H. III. 66.
Reedeneering van Otho was door Galerius Trachalis ingeſtelt. H. I. 90.
Reekening, of telling van 't volk. XI. 25.
Regeerders: hun eindt gaat altydts een faam van gruwlykheit naa. IV. 11. Hunne gebreeken moet men verdraagen. H. IV. 74.
Regen. I 30. I. 76. II. 7. XIII. 17. H. III. 69. H. V. 23. Ziet Slagregen.
Regium Lepidum. H. II. 50.
Regius (Rolcius) Burgermeeſter voor eenen dagh H. III. 37.
Regulus (Aquilius) H. IV. 42.
Regulus (Livinejus) III. 11. Vertoont ſchermſpeelen XIV. 17.
Regulus (Memmius) Burgermeeſter, wordt van Trio doorgeſtreeken, als of hy te ſlap was teegens de vriehden van Sejanus. V. 11. Wordt van Haterius Agrippa aangerandt. VI. 4. Was getrouwt met Lollia Paulina. XII. 22. Sterft. XIV. 47. Zyn lof. XIV. 47. Een ander. XV. 23.
Remen. H. IV. 67. H. IV. 68.
Remmius Evocatus doorſteekt Vonones. II. 68.
Renbaan, rybaan of rypark verbrandt. VI. 45. XV. 38. In de renbaan pleeght het graau de meeſte dartelheit. H. I. 72. Daar worden de ſoldaaten bedorven. H. II. 21. H. III. 2.
Repentinus (Calpurnius) H. I. 56.
Reudignen. G. 40.
Reukeloosheit wordt door de gelukkige uitkomſt gevoedt. H. IV. 76.
Rhacotis. H. IV. 84.
Rhadamiſtus, zoon van Pharaſmanes, Koning der Hiberen, haakt naar zyn vaaders ryk. XII. 44. Bedrieght zyn oom Mithridates, Koning van Armenië, en oovervalt hem met geweldt. XII. 44. Beleegert zyn oom binnen 't ſlot Gorneas. XII. 45. Koopt Pollio den Ooverſte van 't ſlot om. XII. 45. Zyn ſnoode geveinſtheit. XII. 47. Hy doet zyn oom onder ſchyn van bondtveſting boeyen. XII 47. Laat hem met zyn vrouw (die Rhadamiſtus zuſter was) verſmooren, en ook zyn zoonen ombrengen. XII. 47. Wordt door Vologeſes uit Armenië verdreeven. XII. 50. Valt weer in 't landt. XII. 50. D'Armeniërs ſtaan teegens hem op. XII. 51. Hy ontvliedt hun te paarde met zyn huisvrouw Zenobia. XII. 51. Hy doorſteekt ze uit wanhoopende minne en ſleept ze in d'Araxis: doch zy werdt daarna uit de ſtroom gehaalt en genas. XII. 51. Hy heeft Armenië meermaals bemaghtight. XIII. 6. Is voorvluchtigh. XIII. 6. Hy wordt van zyn vaader, hem willende verraaden, gedoodt. XIII. 37.
Rhætië. I. 44. H. II. 94. H. III. 5. H. III. 8. H. III. 15. H. IV. 70. G. 3. Een wingeweſt. G. 41.
Rhamſes. II. 60.
Rheginenſer ſtadt. I. 53.
Rhelcuporis. II. 64. Vermoordt Cotys. II. 66. Wordt gevangen naar Roome gebraght, gebannen, en daarna omgebraght. II. 67.
Rhodanus. XIII. 53.
Rhœmetalces, Koning van Thracië, vaader van Cotys. II. 64.
Rhœmetalces, Koning van Thracië, zoon van Rhelcuporis. II. 67. III. 38 IV. 5 Komt met de benden zyner landtsgenooten Poppæus Sabinus te hulp. IV. 47.
Rhoxolanen, een Sarmatiſch volk, vallen in Mœſië, en worden van de Romainen geſlaagen. H. I. 79.
Ridderlyke orde. II. 83. Ridderlyke waardigheit aan vryelingen gegeven. H. IV. 39. Doorluchtige Ridders onder de Romainen. II. 59. IV. 58. XI. 4. XV. 28 Haar zitplaats voor de zeetels der gemeente by de renbaan geſtelt. XV. 32.
Riekende kruiden. G. 27. Ontrent d'uitvaart gebruikt. III. 2. Het lichaam van Poppæa wort daar meê gebalzemt. XVI. 6.
Riemſpeelen. XVI. 21.
Rigodulum. H. IV. 71.
Rykdommen van vryelingen. XIV. 55. Van Pallas. XII. 53. XIV. 65. Van Seneca. XIII. 42. XIV. 52. Van Voluſius. III. 30. XIV. 56. Van Ælius, Icelus, Polycletus, Vatinius. H. I. 37. Sextus Marius om zyn groote rykdom gedoodt. VI. 19. Zucht tot rykdommen heeft de ſtaatzucht onder de Romainen doen aangroeien. H. II. 38.
Ryken toonen hunne goethertigheit met veele gequetſten te laaten verbinden. IV. 63.
Rynſtroom. Oorſprongk van den Ryn. G. 1. Dyk om den zelven te bedwingen door Druſus begonnen. XIII. 53. Scheidt Gallië van Germanië. G. 1. Is ten tyde van Civilis, door ongewoone drooghte, naauwlyks vaarbaar. H. IV. 26. Wort van Civilis opgedamt, om de ſtroom op 't landt te ſtorten. H. V. 14. Beſpoelt van achteren en ter zyde het eylandt der Batavieren.

11. 6. H. IV. 12. G. 29. Deelt zich in 't begin van Batavie aan twee ſtroomen, d'eene zyn ouden naam behoudende, en d'ander werdt de Waal, en daarna de Maas genoemt. II. 6. H. V. 23. Beſchryving des Ryns en der aangrenzende volken. II. 6. G. 1, 28, 29, 32, 34.

Ring, gegeeven aan de geenen, die Ridders worden gemaakt. H. I. 13. H. II. 57. H. IV. 3. De dapperſte onder de Catten droegen een' yzeren ring, tot dat ze een vyandt hadden gedoodt. G. 31.

Ritfabrykmeeſterſchap. I. 3.

Rivieren godtsdienſtelyk met boſſchen en altaaren geëert. I. 79. Verſoent. VI. 37. De rivier Addua. H. II. 40. Ænus. H. III. 5. Antona. XII. 31. Arar. H. II. 59. Araxes. XII. 51. Arnus. I. 79. Clanus. I. 79. Lyris. XII. 56. De Maas. II. 6. H IV. 28. H IV. 66. H. V. 23. Nar. I. 79. III. 9. Panda. XII. 16. Ryn. G. I. Sabrina. XII. 31. De Teems. XIV. 32. Tartarus. H. III. 9. Den Tiber. I. 76. I. 79. III. 9. VI. 19. XV. 18. Tigris. XII. 13. Waal. II. 6. H. V. 23.

Romanus (Fabius) beticht Annæus Mella. XVI. 17.

Romanus Hiſpo, een ſnoodt aanbrenger, beticht Granius Marcellus. I. 74. Beſchuldight Seneca. XIV. 65.

Rome ſtondt eerſt onder Koningen. I. 1. Was van Troje afgekoomen. IV. 55. Van de Senonen weleer in brandt geſteeken. XV. 41. Wort met een' ſchrikkelyken brandt verwoeſt. XV. 38-41. Herbouwt. XV. 43. Is de Hooftſtadt van 't gebiedt. H. II. 32. Daar is de toom der regeering. III. 47. Was aan Porſenna oovergegeeven, en van de Gallen ingenoomen. H. III. 72. Wort van de Flaviaanen ingenoomen. H. III. 85. Hunne Vroedtſchap is gereedt ter ſlaaverny. III. 65. Hunne burgery is vaardig ter dienſtbaarheit. H. IV. 2. Alle gruwelen en ſchandelykheeden vloeiden daar naar toe. XV. 44.

Romainen draaven ter dienſtbaarheit. I. 7. Wilden zich oover hunne vyanden niet met bedrog, maar met oopenbaar geweldt wreeken. II. 88. Verheffen d'oude dingen, en geeven op de verſche geen acht. II, 88 Zyn roovers der weerelt en hun heerſch- en baatzucht is onverzaadelyk. A. 30. Wydtſtrekkentheit van 't Romainſche ryk ten tyde van Tiberius. II. 61. Ooverreekening van de maght der Romainen onder Tiberius. IV. 4. Onder Galba. H. I. 11.

Romilius Marcellus. H. I. 56. Wordt gedoodt. H. I. 59.

Romilius Denter. VI. 11.

Romulus. III. 26. VI. 11. XII. 24. XIII. 58. Was de ſtichter der ſtadt Roome. IV. 9. Heeft op eenen dagh verſcheide volken tot vyanden gehadt en tot burgers aangenoomen. XI. 24. Heeft d'oude Raadtsgeſlachten ingeſtelt. XI. 25. Wat achterveſten hy geſtelt heeft. XII. 24. Heilight een Tempel voor Jupiter Stator. XV. 41. Wydt Tatius, den Koning, tot het Prieſterdom. H. II. 95. Zyn beeltenis. IV. 9.

Roſciër wet. XV. 32.

Roſcius Cælius twiſt met Trebellius Maximus. H. I. 60.

Roſcius Regulus, Burgermeeſter van eenen dagh. H. III. 37.

Roſen. Den wegh met roozen beſtrooit. H. II. 70.

Rouwgewaadt. II. 82. XIII. 32. Rouw oover Germanicus doodt. II. 82. III. 2. Rouw der Germaanen. G. 27. Rouw oover de doodt van vrienden te toonen wordt voor een ſtraffbaare misdaadt gekeurt. VI. 10, 19. XII. 47. A. 45. Agricola maatight de rouw oover zyn geſtorven zoonken. A. 28. Geveinsde rouw. XII. 68. XIII. 4. XIV. 10. Ziet Droefheit.

Rubellius Blandus vonniſt teegens Æmilia Lepida. III. 23. Voeght zich in 't verwyzen van Lutorius aan de zachtſte zyde. III. 51. Trouwt met Julia, Druſus dochter. VI. 27. Wordt nevens auderen geſtelt om de ſchaade, door den brandt op den Aventyn geleeden, te helpen ſchatten. VI. 45.

Rubellius Plautus, zoon van Rubellius Blandus. XIII. 19. Wordt door de ſpraak van 't gemeene volk ter heerſchappy geſchikt. XIV. 22. Nero wil dat hy zich in Aſië onthoude, en hy vertrekt met zyn gemaalin derwaarts. XIV. 22. Hy wort van Nero zeer gevreeſt. XIV. 57. Wordt omgebracht. XIV. 59. Zyn vriendtſchap voor een miſdaadt gereekent, XVI. 30. Ziet *Plautus* (*Rubellius.*)

Rubellius Geminus. V. 1.

Rubrius, Roomſch Ridder. I. 73.

Rubrius Fabatus. VI. 14.

Rubrius Gallus. H. II. 51. Door zyn tuſſengaan handelt Sabinus met Cæcina. H. II. 99.

Rufilla (Annia) gebruikt het beeldt van Tiberius tot een ſchildt. III. 36.

Rufinus, Hooftman der Galliën. H. II. 94.

Rufinus (Vicius) XIV. 40.

Rufo (Abudius) VI. 30.
Rufus (Atilius) A. 40.
Rufus (Aufidienus) I. 20.
Rufus (Cadius) XII. 22. Wordt in de Vroedtſchap herſtelt. H. I. 77.
Rufus (M. Cluvius) Steedehouder in Hiſpanië, welſpreekendt en in de konſten van paize geoeffent. H. I. 8. Kieſt de zyde van Vitellius. H. I. 76. Ruſt zich teegens Albinus ten ſtryde. H. II. 58. Komt by Vitellius. H. II. 65. Was in zyn afzyn beticht, maar hy redt zich, en wort van Vitellius begunſtight. H. II. 65. Is by 't geſprek tuſſchen Vitellius en Sabinus. H. III. 65. Vertrekt uit Hiſpanië. H. IV. 39. Zyn lof. H. IV. 43. Was een Hiſtoriſchryver. XIII. 20. XIV. 2.
Rufus (Criſpinus) Overſte der Hofbenden, wordt gezonden om Aſiaticus te vangen. XI. 1. Wort beloont en vereert. XI. 4. Van zyn ampt gezet. XII. 42. Was de man van Poppæa. XIII. 45. Wordt gebannen. XV. 71. Hem wordt de boodtſchap des doodts gebragt, en hy doodt zich zelven. XVI. 17.
Rufus (Curtius) af- en opkomſt, aardt, en einde. XI. 20.
Rufus (Fenius) wordt oover de bezorging der lyftoght geſtelt. XIII. 22. Draaght zich daar in zonder baatzucht. XIV. 51. Wordt Ooverſte der Hofbenden. XIV. 51. Zyn gezagh wordt gekrenkt. XIV. 57. Treedt in 't eedtgeſpan teegens Nero. XV. 50. Speelt naa 't ontdekken van den toelegh den onweetende en valt den t'zaamenzweerderen hardt. XV. 58. Weerhoudt den yver van Flavius. XV. 58 Vermaant Silvanus dat hy Neroos laſt, teegens Seneca uitvoere. XV. 61. Wordt van Scevinus en van anderen gemeldt. XV. 66. Wordt gedoodt en ſterft lafhartigh. XV. 68. Om zyn vriendtſchap wordt ook P. Gallus verweezen. XVI. 12.
Rufus Helvius behaalt de eer van de behoudenis eens burgers. III. 21.
Rufus (Mennius) H. III. 12.
Rufus (Muſonius) gebruikt zyn wysheit ontydig. H. III. 81. Beſchuldight Celer. H. IV. 10. H. IV. 40.
Rufus (Numiſius) H. IV. 22.
Rufus (Petilius) IV. 68.
Rufus (Sulpicius) XI. 35.
Rufus (Trebellienus) Oudtſchout. II. 67. III. 38. VI. 39.
Rufus (Verginius) Ziet Verginius.
Rugiën. G. 43.
Ruiters. De Sarmaaten zyn braave ruiters. H. I. 79. G. 46. Ook de Tencteren. G. 32. Ruiterſtrydt tuſſchen Parthen en Sarmaten. VI. 35.
Ruminale boom verſterft, en vermindert. XIII. 58.
Ruſt. Begeerte tot ruſt doet Cornelius Fuſcus in zyn jeught den ſtaat van Raadtsman verlaaten. H. II. 86.
Ruſticus (Arulenus) yvert voor Thraſea. VI. 26. Wordt gequetſt. H. III. 80. Pryſt Thraſea, en wordt gedoodt. A. 2. A. 45.
Ruſticus (Fabius) een Hiſtoriſchryver, vriendt van Seneca. XIII. 20. Ziet voorts XIV. 2. XV. 61. Zyn groote welſpreekentheit. A. 10.
Ruſticus (Junius) neight de Vroedtſchap tot zachtigheit in de zaak van Agrippina en Nero, Germanicus weduw en zoon. V. 4.
P. Rutilius Rufus. III. 66. Balling. IV. 43. Beſchreef zyn eigen leeven. A. 1.

S.

SAbbath der Jooden. H. V. 4.
Sabina Poppæa. Ziet Poppæa.
P. Sabinus. H. II. 92. Ooverſte der Hofbenden. H. III. 36.
Sabinus (Cælius) H. I. 77.
Sabinus (Calavius) XV. 7.
Sabinus Calviſius beticht. VI. 9. Zyn huisvrouw was dartel en geil. H. I. 48.
Sabinus (Domitius) H. I. 31.
Sabinus (Flavius) broeder van Veſpaſianus, wordt om 't leeven gebragt. H. III. 74. Ziet Flavius.
Sabinus (Julius) H. IV. 67.
Sabinus (Nymphidius) hitſt de ſoldaaten teegen Galba op, en wordt gedempt. H. I. 5.
Sabinus (Obultronius) XIII. 28. H. I. 37.
Sabinus (Oſtorius) XVI. 23. XVI. 30.
Sabinus Poppæus. Ziet Poppæus.
Sabinus (Titius) vriendt van Germanicus wordt van Sejanus aangeranſt. IV. 18. Wordt gevangen, na dat hy van Latiaris ſchendighlyk was bedroogen, om ſtof tot betichting te vinden. IV. 68, 69. Ter doodt verweezen. IV. 70. Zyn geroep in 't gaan ter doodt. IV. 70. Zyn wroeger Latiaris wordt ook beticht, en kryght loon naar werk. VI. 4.
Sabiner akker. H. III. 78. Edeldom. IV. 9. Oorlog. H. III. 72.
Sabrina, een ſtroom. XII. 31.
Sacerdos (Carſius) beticht en vrygeſprooken. IV. 13.

Sacerdos (Grafidius) gebannen. VI. 48.
Sacrata (Claudia) een Ubiër wyf. H. V. 22.
Sacrovir (Julius) hitft de Gallen teegens de Romainen op. III. 40. Zyn geveinftheit. III. 41. Verzaamelt een groot heir. III. 43. Stelt zyn volk in flaghorde. III. 46. Wordt geflaagen en doodt zich zelven. III. 46. Ziet ook IV. 18, 19.
Sagitta (Claudius) H. IV. 49.
Sagitta (Octavius) koopt Pontia om tot ooverfpel. XIII. 44. Wordt van haar verlaaten. XIII. 44. Hy doorfteekt ze uit duldelooze minne. XIII. 44. Zyn vryeling neemt den doodflagh t'zynen laafte. XIII. 44. Hy wordt echter gebannen. XIII. 44. Uit zyn ballingfchap te rugh gekeert, wordt weêr verdreeven. H. IV. 44.
Salaminiër Jupiter. III. 62.
Salarifche wegh. H. III. 78.
Saliarifch gedicht. II. 83.
Salienus Clemens. XV. 73.
Saluftiaanfche hoven. XIII. 47. H. III. 82.
C. Salluftius, de Hiftorifchryver. III. 30.
Salluftius Crifpus, neef van de zufter des Hiftorifchryvers. I. 6. Neemt den valfchen Agrippa gevangen. II. 40. Sterft. III. 30.
Salonina, gemaalin van Cæcina. H. II. 20.
Saloninus (Afinius) ooverlydt. III. 75.
Salvianus (Calpurnius) wordt gebannen. IV. 36.
Salvius Coccejanus, Othoos broeders zoon. H. II. 48.
Salvius Otho. Ziet Otho.
Salvius Titianus, Othoos broeder. H. I. 75. Burgermeefter. H. I. 77. Wordt van zynen broeder oover de bezorging van 't gebiedt geftelt. H. I. 90. En ook oover 't oorlog. H. II. 23. Ylt tot den flagh. H. II. 33. Heeft d'eere van 't gebiedt. H. II. 39. Is Voorburgermeefter in Afië. A. 6.
Samaritaanen. XII. 54.
Sambulos, een bergh. XII. 13.
Samius, Roomfch Ridder, door zyn voorfpraak Suilius verraaden, doodt zich zelven. XI. 5.
Samniten. XV. 13.
Samniter juk. XI. 24.
Samos, een eylandt. VI. 12. Samiërs. IV. 14.
Samothracer heilighdommen. II. 54.
Sancia verweezen. VI. 18.
Sanctus (Claudius) Hooftman van de XIII. keurbende, die den Gallen hadt eedt gedaan, trekt met de bende naar Novefium. H. IV. 62.
Sanquinius Maximus. VI. 4. Befchuldight L. Arruntius. V. 7. Sterft. XI. 18.
Santonen. VI. 7.
Sarapis. H. IV. 81. H. IV. 84.
Sardianen. II. 47. Zenden gezanten naar Roome. III. 63. Zyn vermaaghfchapt aan de Etrufcen. IV. 55.
Sardinië. XIV. 62. XVI. 9. XVI. 17. Wordt door ftruikroveryen befchaadight. II. 85. Houdt het met Otho. H. II. 16.
Sariolenus Vocula wordt om zyn wroegeryen, eertydts gepleeght, uit de Vroedtfchap gezet. H. IV. 41.
Sarmaten. H. I. 2. H. III. 24. H. IV. 54. G. 17. Worden van de Hiberen teegen de Parthen gehuurt. VI. 33. Zyn kloek te paardt. H. I. 79. H. III. 5. Befchermen zich met geen beukelaar of fchildt. H. I. 79. Hunne wyze van vechten. H. I. 79. Leggen de Ofen en Gothinen fchattingen op. G. 43. Leven op kar en paardt. G. 46. Jazyger Sermaten. XII. 29 H. III. 5. Rhoxolaaner Sermaten, vallen in Mœfië en worden van de Romainen geflaagen. H. I 79.
Satrius Secundus. IV. 34. Aanhangeling van Sejanus. VI. 8. Braght de t'zaamenzweering uit. VI. 47. Was getrouwt geweeft met Albucilla. VI. 47.
Saturninus, opruier der gemeente. III. 27.
Saturninus (M. Aponius) Overfte van Mœfië, wordt om 't ooverwinnen der Rhoxolanen met een triomflyk beeldt befchonken. H. I. 79. Neemt voor Tertius Julianus te vermoorden. H. II. 85. Maakt Vitellius het afvallen der derde keurbende met een brief bekent. H. II. 96. Komt in Italië, ten dienft van Vefpafianus. H. III. 9. Wordt van de Flaviaanfche foldaaten ter doodt gevordert. H. III. 11. Verfteekt zich in d'ovens der badtftooven. H. III. 11.
Saturninus (Lufius) XIII. 43.
Saturninus (Vitellius) H. I. 82.
Saturnus H. V. 4. Van Jupiter verdreeven. H. V. 2. Saturnus daagen XIII. 15. H. III. 78. Tempel. II 41. Ster. H. V. 4.
Saufellus Trogus gedoodt. XI. 35.
Scæva (Didius in 't Capitolië verflaagen. H. III. 73.
Scantia. IV. 16.
Scapula (Oftorius) Ziet Oftorius.
Scaurus, man van Lepida. III. 23.
M. Scaurus beticht Rutilius. III. 66. Befchryft zyn eigen leeven. A. 1.
Scaurus (Aurelius) G. 37.
Scaurus (Mamercus) vertoornt Tiberius. I. 13. Hadt by Æmilia Lepida een dochter geteelt. I. 23.

I. 23. Voldoet Corbulo voor L. Sulla, wiens oom en ſtiefvaader hy was. III. 31. Was de ſpraakrykſte der Reedenaaren. III. 31. Beſchuldight C. Silanus. III. 66. Was een ſchandvlek zyner voorouderen. III. 66. Wordt van majeſteitſchennis aangeklaaght. VI. 9. Wordt weêr aangeklaaght, en doodt zich zelven, op 't aanraaden van zyn vrouw Sextia, die hem in 't ſterven verzelt. VI. 29. Was een Dichter, en treurſpelſchryver. VI. 29.

Scaurus (Maximus) XV. 50.

Sceptuchen. VI. 33.

Scevinus (Flavius) treedt in 't eedtgeſpan teegens Nero. XV. 49. Zyn ydele onvoorzichtigheit. XV. 54. Wordt door zyn vryeling gemeldt. XV. 55. Zyn ſtoute verdaadiging. XV. 55. Ontdekt d'eedtverwanten. XV. 56. Meldt Fenius Rufus. XV. 66. Sterft kloekhertigh. XV. 70.

Schat, die Baſſus zich in den droom inbeelt te zullen vinden, wordt Nero aangebraght. XVI. 1. En vergeefs gezocht. XVI. 3.

Schatkamer van Schouten bedient. H. IV. 9.

Schatmeeſterſchaps oude inſtelling, en verandering daar ontrent voorgevallen. XI. 22.

Schattingen worden van Galgacus onder de peenen der ſlaavenden gereekent. A. 32. Het duuren der ſchattingen is oorzaak van oproer in de Galliën. III. 40. Schattingen zyn noodtzaaklyk. H. IV. 74. De Galliën weigeren die op te brengen. H. IV. 26. De Brittannen worden door Agricola daar van verlicht. A. 19. Schatting der Galliën. I. 31. II. 6.

Scheepen der Romainen, aan de ſtranden van Tauren vervallen, worden omringht en ooverweldight. XII. 7. Schipſtrydt in 't Ficinermeir door Claudius vertoont. XII. 56. Schip, dat door konſt geſloopt kon worden, gebruikt om Agrippina van kant te helpen. XIV. 10 Koornſcheepen. XIII. 51. Verzinken. XV. 18 Scheepen van Tigellinus met gout en elpenbeen gewrocht. XV. 37. Otho tracht zich van een vloot ſcheepen te dienen om de Narbonenſer Gallien aan te taſten. H. I. 87. Scheepsvloot te Ravenna wordt aan Veſpaſianus zyde gebraght. H. III. 12. Scheepsvloot der Romainen in Pontus verbrandt. H. III. 47. Scheepsvloot te Miſene valt van Vitellius af. H. III. 57. Romainſche ſcheepsvloot door de Caninefaten geſlagen. H. IV. 79. Admiraalſchip van Cerialis door de Batavieren veroovert. H. V. 22. Schipſtrydt. H. V. 23. Scheepen in der haaſt gebouwt, Kanners genoemt. H. III. 47. Scheepen der Suicnen. G. 44. Liburniſche ſcheepen, of ſnelle jachten. H. II. 16. H. III. 12. H. III. 47. G. 9.

Schenkaadjen aan de ſoldaaten gegeeven. XII. 41. H. I. 24. Uit Galbaas naam belooft. H. I. 5. Dikmaal uitgeſtelt. H. I. 25. Door Veſpaſianus zuinigh uitgedeelt. H. II. 82.

Schermers. Jaarlix ſchouwſpel der ſchermeren tot koſte der Schatmeeſteren ingeſtelt. XI. 22. Schouwſpel van ſchermers onder Claudius. XII. 57. Schermerſlaaven pooghen uit te breeken, doch worden geſchut. XV. 46. Schermers worden ten oorlogh gebruikt. H. II. 2. H. II. 34. Worden van de Germaanen geſlaagen. H. II. 35. Ook van de Batavieren. H. II. 43. Verlaaten de party van Vitellius. H. III. 57. Worden binnen Tarracine beleegert, door een ſlaaf verraaden, oovervallen en verſlaagen. H. III. 76. Den Siracuſiërs wordt toegeſtaan 't getal, bepaalt om ſchermers te vertoonen, te ooverreeden. XIII. 49.

Schilpadt in 't beſtormen van 't leeger te Cremone. H. III. 27. H. III. 28.

Schildts verlies in den ſtrydt is zeer ſchandelyk by de Germaanen. G. 6. De Sarmaaten beſchermen zich met geen ſchilden. H. I. 79.

Schimpſteek van Nero op Ceſennius Pætus. XV. 25.

Schipbrug ooverden Euphraat. XV. 9.

Schoonheit van Calpurnia, by geval gepreezen, ſtrekt haar ten bederve. XII. 22. Schoonheit van Poppæa, en haar moeder. XIII. 45.

Schoorvoeting van Tiberius in het aanneemen des ryks. I. 7.

Schout roept den Raadt by een. H. IV. 39. Wordt gezonden om Urgulania t'ondervraagen. II. 34. Twiſt oover 't verkiezen van een Schout. II. 51. Schouten bedienen den ſchatkaamer. H IV. 9.

Schouwburg van Marcellus. III. 64. Schouwburg te Fidene geſticht, om een ſchouwſpel van ſchermers te vertoonen, die inſtort, en daar 50000 menſchen door verplet, of verminkt worden. IV. 62, 63. Van Pompejus. III. 72. VI. 45. XIII. 54. Schouwburg te Neapolis ingeſtelt. XV. 33. De ronde ſchouwburg buiten de muuren van Placentië geleegen, het grootſte gebouw van Italië, verbrandt. H. II. 21. Die van Antiochië houden raadt op den ſchouwburg. H. II. 80. De ſoldaaten worden door den ſchouwburg bedorven. H. III. 2.

Schouwburghſpeelders van Auguſtus vry van ſlaa-

gen verklaart. I. 77. Hunne ongebondenheit wordt ingetoomt. I. 77. Ordre teegen hun buitenſpoorigheit geſtelt. I. 77. Zy worden uit Italië verdreeven. IV. 14. XIII. 25. Waaren weleer uit Thuſcië gehaalt. XIV. 21.
Schouwſpeelen van ſchermers. IV. 62. XI. 22. XII. 57. XIV. 17. H. II. 67. H. II. 71. H. II. 94. H. III. 32. Van ſchermers en wilde dieren. XIII. 31. H. II. 94. Schouwſpeelen bederven d'eerbaarheit. G. 19. Den Magiſtraaten en Stedehouderen in de wingeweſten wort verbooden ſchouwſpeelen van ſchermers of wilde beeſten te vertoonen. XIII. 31. Onder de Germaanen is maar eene ſoort van ſchouwſpeelen. G. 24. De wacht wordt van de ſchouwſpeelen ten tyde van Nero weggedaan: XIII. 24.
Schrander zeghswoordt van Paſſienus aangaande Caligula. VI. 20.
Schryvers van treffelyke boeken worden neevens hunne ſchriften wreedelyk gehandelt. IV. 35. A. 2. Eenige beſchreeven hun eigen leeven. A. 1.
Schuuren met kooren verbrandt. XV. 16.
Scipio, Ooverſte eener keurbende. H. II. 59.
L. Scipio Aſiaticus. III. 62. H. III. 72.
P. Scipio Africanus. II. 59. Vertoont den gevangen Kooningh Syphax aan 't Roomſche volk. XII. 38.
P. Scipio Africanus, de jonge, beſchuldight Cotta. III. 66.
Scipio, een van J. Cæſars vyanden. IV. 34.
Scipio (P. Cornelius) III. 74. Zyn vrouw Poppæa wordt met oovrſpel beticht en ter doodt gedreeven. XI. 1, 2. Zyn voorzichtigh en gemaatight zeggen aangaande zyn vrouw. XI. 4. Stemt, dat men Pallas van weegen den Staat zal bedanken. XII. 53. Burgermeeſter. XIII. 25.
Scipio, Ooverſte van een regement, wort gedempt. H. II. 59.
Scribonia, gemaalin van Auguſtus. II. 27.
Scribonia, moeder van Piſo. H. I. 14.
Scribonianer vleugel. H. III. 6.
Scribonianus Camerinus. H. II. 72.
Scribonianus Camillus (Furius) VI. 1. XII. 52. Wordt onder Claudius gedoodt. H. I. 89. H. II. 75. Zyn zoon Scribonianus Furius wordt gebannen, en ſterft. XII. 52.
Scribonianus Craſſus, broeder van Piſo Licinianus. H. I. 47. H. IV. 39.
Scriboniën, gebroeders. XIII. 48. H. IV. 41. Den Scriboniën wordt verbooden den bynaam van Druſus te voeren. II. 32.
Scydrothenus. H. IV. 84.
Scythen. II. 65. VI. 41.
Scythië. II. 60. VI. 36.
Secundus Carinas helpt de wingeweſten uitputten. XV. 45.
Secundus (Pedanius) wort van zyn ſlaaf vermoort. XIV. 42. XIV. 43.
Secundus (Pomponius) V. 8. VI. 18. Ziet Pomponius.
Secundus (Satrius) IV. 34. VI. 47.
Secundus (Vibius) wordt uit Italië gebannen. XIV. 28.
Sedochezen. H. III. 48.
Segeſtanen. IV. 43.
Segeſtes. I. 55. Van zyn landtgenooten beleegert. I. 57. Wordt van Germanicus ontzet. I. 57. Hadt Arminius gekeetent. I. 58. Zyn reede aan Germanicus. I. 58. Wordt heuzelyk van de Romainen ontfangen. I. 59.
Segimerus wordt met zyn zoon in genaade aangenoomen. I. 71.
Segimundus, zoon van Segeſtes. I. 57.
Sejanus (Ælius) I. 24. In de zeeden van Tiberius ervaaren. I. 69. IV. 71. Bedrieght Gn. Piſo. III. 16. Hy wordt van Tiberius gepreezen. III. 72. De Vroedtſchap keurt hem een beeldt toe. III. 72. Zyn toeleg op het ryk. IV. 3. Pooght Druſus van kant te helpen, en bekoort ten dien einde zyn gemaalin Livia tot ooverſpel. IV. 3. Zocht eerſt zich voor ten beſten raadende vermaardt te maaken. IV. 7. Laat Druſus door vergift ombrengen. IV. 8, 10. Vondtryk in alle ſchelmeryen. IV. 11. Wordt van Tiberius gepreezen. III. 72. Verzoekt Livia ten huwelyk. IV. 39. Zyn vuil bedrogh teegens Agrippina. IV. 54. Beſchut Tiberius in lyfsgevaar. IV. 59. Belaaght Agrippina en Nero, Germanicus zoon. IV. 67. Heeft de Burgermeeſterſchappen in zyn maght. IV. 68. Verdrukt Curtius Atticus. VI. 10. Dagh van zyn ſterven. VI. 25. Zyn ſtreeken. IV. 57. Yver en wakkerheit. III. 72. Maght. III. 66. Hy wordt beſchreeven met zyn booze zeeden. IV. 1. Zyn beelteniſſen geëert. IV. 2. Zyn onnatuurelyke onkuisheit. IV. 10. Zyn kinderen worden gedoodt. V. 9. Zyn goederen verbeurt gemaakt. VI. 2. Zyn meedeſtanders worden vervolght en omgebraght. V. 6, 7. VI. 19. Zyn vriendtſchap hadt T. Ollius bedorven. XIII. 45.
Sejus Quadratus. VI. 7.
Sejus Strabo. I. 7. Vaader van Sejanus. I. 24. Roomſch Ridder. IV. 1.

Sejus Tubero. IV. 29. Steedehouder in Germanië. II. 20.
Seleucenſen. VI. 42. Worden beleegert. XI. 8.
Seleucia, een ſtadt in Syrië. II. 69. H. IV. 84.
Seleucia, een ſtadt der Parthen. VI. 42. VI. 44.
Seleucus. VI. 42.
Seleucus, een Wiskonſtenaar, voorzeidt Veſpaſianus het ryk. H. II. 78.
Semnonen. II. 45. G. 39.
Sempronius (Tiberius) H. III. 34.
Sempronius Denſus draaght zich trouw jegens Galba, en helpt Piſo aan uitvlucht. H. I. 43.
Sempronius Gracchus, die Julia, Auguſtus dochter, hadt geſchendt, wordt gedoodt. I. 53. *Zyn zoon was*
Sempronius Gracchus. IV. 13. Schout. VI. 16. Beſchuldight Granius. VI. 38.
Seneca (L. Annæus) wordt uit zyn ballinghſchap herroepen, en Schout gemaakt door gunſt van Agrippina. XII. 8. Wordt Leermeeſter en opziender van Nero. XII. 8. Schut met Burrhus veel quaadts. XIII. 2. Hadt voor Nero de lykreede ter eeren van Claudius ingeſtelt. XIII. 3. Stuit Agrippinaas ſtaatzuchtig beſtaan. XIII. 5. Zyn eerzucht in 't ſtellen van reedeneeringen die hy Nero laat voortbrengen. XIII. 11. Doet Burrhus zyn waardigheit behouden. XIII. 20. Wort van Suilius oovergehaalt. XIII. 42. Van Nero tot Raadtsman oover de moordt zyner moeder gebruikt. XIV. 7. Hadt Neroos brief aan den Raadt ten laſte van zyn vermoorde moeder ingeſtelt. XIV. 11. Zyn moogentheit wort door Burrhus doodt gekneuſt. XIV. 25. Wordt met verſcheide beſchuldigingen aangeranſt. XIV. 52. Zyn reedeneering aan Nero verzoekende met afſtandt zyner rykdommen in ſtilte te moogen leeven. XIV. 53. Zyn verzoek wordt van Nero met geveinsde vriendelykheit afgeweezen XIV. 55, 56. Hy vermindert zyn ſtaat en zoekt ruſt. XIV. 56. Wordt aangeklaaght. XIV. 65. Mydt en ſchuilt. XV. 45. Men pooght hem te vergeeven. XV. 45. Hy onderhoudt zich met ſlechte ſpys. XV. 45. Wordt onder de t'zaamenzweerders genoemt. XV. 56. Zaaken t'zynen laſte. XV. 60. Hy wordt door Granius ondervraaght. XV. 60. Zyn antwoordt. XV. 61. Beſtendigheit in woorden en gelaat. XV. 61. Hem wordt de doodt aangezeidt. XV. 61. Zyn laaſte woorden aan zyn vrienden. XV. 62. Vertroost en ſterkt zyn huisvrouw Paulina. XV. 63. Zy wil met hem ſterven, 't welk hy niet afraadt. XV. 63 Zyne en haare aderen worden geopent. XV. 63. Haar doot geſchorſt. XV. 64. Hy neemt vergift in, dat niet werkt, en wordt in een badtſtoove verſtikt. XV. 64. Zyn ouders. XVI. 17. Verſtandt. XIII. 3. Rykdom. XIII. 42. Vriendtſchap met hem gehouden te hebben is verderfelyk. XV 71. Het ryk hem toegeſchikt. XV. 65.
Senecio (Claudius) XIII. 12.
Senecio Herennius. A. 2. Gedoodt. A. 45.
Senecio Tullius. XV. 50. Wordt onder de t'zaamenzweerders genoemt. XV. 56. Oopenbaart de meêwuſtige. XV. 57. Wordt ter doodt gebraght. XV. 70.
Seniër wet. XI. 25.
Seniënſer bouwſtadt. H. IV. 45.
Senonen. XI. 24. Staaken Roomen in brandt. XV. 41.
Sentius (Cnæus) II. 7. Wort oover Syrië geſtelt. II. 74. Gebiedt Gn. Piſo zich van Syrië t'onthouden. II. 79. Bevecht en dwinght hem. II. 81.
Sentius, vriendt van Veſpaſianus. H. IV. 7.
Septimius. I. 32.
Septimius (Porcius) H. III. 5.
Sequanen. I. 34. Muiten. III. 45. Houden 't met Vindex. H. I. 51. Ooverwinnen Julius Sabinus. H. IV. 67.
Serapis. H. IV. 81. Breedt verhaal van den oorſprong van dien Afgodt. H. IV. 83.
Serenus Amulius. H. I. 31.
Serenus Annæus. XIII. 13.
Serenus (A. Vibius) wordt op 't eilandt Amorgus gebannen. IV. 13. Moet te recht ſtaan op d'aantyging van zyn eigen zoon. IV. 28. Zyn antwoordt. IV. 28. Tiberius hadt een ouden haat teegens hem. IV. 29. Hy wordt weêr naar Amorgus verdreeven. IV. 30. Ziet Vibius.
Sergius Galba. Ziet Galba.
Seriphos, een eilandt. II. 85.
Serraaten, een ſoort van Geldt by de Germaanen. G. 5.
Servæus. II. 56. Beſchuldight Piſo. III. 13. Wordt met het Prieſterſchap vereert. III. 19. Wordt beticht. VI. 7. Verweezen zynde begeeft zich in 't getal der aanbrengeren. VI. 7.
Servilia, door 't bannen van haar man Annius Pollio, onder haar twintighſte jaar verweeuwt. XVI. 30. Wordt neevens haar' vaader Soranus beticht, en in den Raadt gehaalt. XVI. 30. Haar deerniswaardige verantwoording tot ontlaſting van haar' vaader. XVI. 31. Haar vaader verſchoont haar. XVI. 32. Zy wordt neevens haar vaader ter doodt verweezen. XVI. 33.

Serviliër wetten. XII. 60.
Serviliër hooven. XV. 55. H. III. 38.
Servilius beticht Mamercus Scaurus. VI. 29. Wort op een eilandt gebannen. VI. 30.
M. Servilius. II. 48. Oudtburgermeester. III. 22. Sterft. XIV. 19. Zyn lof. XIV. 19.
Servilius Cepio. G. 37.
Servius (Cornelius) Orfitus. XII. 41.
Servius Maluginensis. III. 58. Verwerft geen wingeweft. III. 71. Sterft. IV. 16.
Servius Maluginensis, de zoon. IV. 16.
Servius Tullius. III. 26. Wydt een Tempel aan de Maan. XV. 41. Bouwt het Capitool. H. III. 72.
Sesostris. VI. 28.
Severus (Alledius) XII. 7.
Severus, een Bouwmeester. XV. 42.
Severus (Cæcina) Ziet Cæcina.
Severus (Cassius) schryft eerschennende boekskens. I. 78. Was gebannen, en zyn straf wordt verzwaart. IV. 21. Ziet Cassius.
Severus (Cerius) H. I 31.
Severus (Cestius) wordt om zyn gepleeghde wroegeryen uit de Vroedtschap gezet. H. IV. 41.
Severus (Claudius) H. I. 68.
Severus (Curtius) XII. 55.
Severus (Verulanus) XV. 3.
Sevinus Promptinus. H I. 77.
Sexitia raadt haaren man te sterven, en sterft gewillighlyk met hem. VI. 29.
Sexitia. XVI. 10. Slaat de handen aan zich zelve. XVI. 11.
Sextilia de moeder der Vitellien is een deegelyke en wyze vrouw. H. II. 64. Wordt met den naam van Augusta vereert. H. II. 89. Sterft. H. III. 66.
Sextilius Felix. H. III. 5. Ooverste van de hulptroepen. H. IV. 70.
Sextius Africanus. XIII. 19. XIV. 46.
Sextius Paconianus. VI. 3. Beschuldight Latinius Latiaris. VI. 4. Wordt in den kerker gewurgt. VI. 39.
Sibulla, of Sibylla. VI. 12. XV. 44. H. I. 76.
Sicilië. IV. 13. VI. 12. XII. 23.
Sicilische straat. I. 53.
Sido. XII. 29. Kooning der Sueven. XII. 30. H. III. 5. Vecht voor Vespasianus. H. III. 21.
Silana (Junia) door Messallina uit C. Silius huwlyk gestooten. XI. 12. Beticht Agrippina. XIII. 19. Is onwrichtbaar. XIII. 21. Wordt gebannen. XIII. 22. Sterft. XIV. 12.
Silanus (Creticus) Ooverste van Syrië, doet Vonones rondtom bewachten. II. 4. Moet Syrië ruimen om zyn vermaaghschapping met Germanicus. II. 43.
Silanus (C. Junius) Voorburgermeester van Asië, wordt aangeklaaght. III. 66. Alles valt hem teegen, zelfs Tiberius. III. 67. Hy wordt op 't eylandt Cythera gebannen. III. 69. Zyn zuster Junia Torquata. III. 69.
Silanus (M. Junius) Burgermeester. II. 59. Is om zynen voornaamen adel en welspreekentheit in grooten aanzien. III. 24. Verwerft voor zyn broeder D. Silanus verlof om uit zyn ballinghschap te keeren. III. 24. Zoekt uit de smaadt des Burgermeesterschaps eer voor de Vorsten. III. 57. Een valsche Drusus zeidt van hem geteelt te zyn. V. 10. Zyn vonnis tegens de beelden en gedachtenis van Livia, Drusus weduwe. VI. 2. Zyn dochter trouwt met C. Caligula. VI. 20. Is Voorburgermeester van Afrika. H. IV. 48. Wordt van Caligula gevreest, die hem de keurbenden ontneemt. H. IV. 48. Caligula beveelt Julius Græcinus hem te bewroegen, die dat weigert, en daarom wordt omgebracht. A. 4.
D. Silanus ging, om 't ooverspel met Julia, Augustus nicht, in ballingschap, en werdt ter gunste van zyn broeder, toegelaaten weeder te keeren. III. 24.
Silanus (Appius Junius) wordt van majesteitschennis beticht. VI. 9. Zyn moordt was door Narcissus besteeken. XI. 29. *Zyn twee zoonen Lucius en Marcus volgen.*
Silanus (L. Junius) verlooft aan Octavia, Claudius dochter. XII. 3. Hem wordt bloedtschande met zyn zuster Junia Calvina valschelyk te last geleidt. XII. 4. Hy, Schout zynde, wordt uit de Vroedtschap gezet, moet het Schoutschap afzweeren, en zyn vermaaghschapping met Claudius wordt gebrooken. XII. 4. Hy doodt zich zelven. XII. 8. Zyn zuster Calvina wordt gebannen. XII. 8. Was naastkindtskindt van Augustus. XIII. 1.
Silanus (M. Junius) broeder van Lucius, straxgemeldt, Burgermeester. IV. 68. Voorburgermeester van Asië. XIII. 1. Wordt door bedrogh van Agrippina, Neroos moeder, onder 't banketteeren vergeeven. XIII. 1. Door toedoen van P. Celer, en Ælius den vryeling. XIII. 1. XIII. 33.
Jun. Silanus Torquatus hadt Augustus tot oudtoovergrootvaader. XV. 35. Wordt tot sterven gedrongen, en snydt zyn aderen af. XV. 35.
L. Jun. Silanus Torquatus was door C. Cassius opgevoedt

gevoedt en onderweezen. xv. 52. Wordt beſchuldight. xvi. 7, 8. Gebannen. xvi. 9. Omgebracht. xvi. 9. xvi. 12.
Silia wordt van Nero om het uitbrengen van zyn vuile nachtranken gebannen. xvi. 20.
C. Silius. i. 31. Kryght triomfteekenen. i. 72 iv. 18. Wort oover 't bouwen van een ſcheepsvloot geſtelt. ii. 6. Doet een inval op de Catten. ii. 7. ii. 25. Verwoeſt de dorpen der Sequanen. iii. 45. De vriendtſchap met Germanicus ſtrekt tot zyn bederf. iv. 18. Doodt zich zelven. iv. 19. Zyn beeldt door raadtsbeſluit verbooden. xi. 35. *Zyn zoon volght.*
C. Silius pleit voor de Cinciër wet, teegens de baatzucht der Reedenaaren of Voorſpraaken. xi. 6. Was de ſchoonſte der Roomſche jeught. xi. 12 Meſſallina wordt met een dulle min teegens hem ontſteeken. xi. 26. Zyn voorſtel en aanbieding aan haar. xi. 26. Hy trouwt met haar. xi. 27. Speelt den Bacchant. xi. 31. Wort gedoodt. xi. 35.
Silius (Domitius) xv. 59.
Silius Italicus. H. iii. 65.
Silius Nerva. iv. 68.
Silvanus (Granius) een der t'zaamenzweerders teegens Nero. xv. 50. Wordt aan Seneca gezonden, om hem daar oover t'ondervraagen. xv. 60. Wordt gezonden om Seneca de doodt aan te zeggen. xv. 61. Raadtpleeght daar oover met Fenius. xv. 61. Zendt een Hondertman aan Seneca. xv. 62. Doodt zich zelven. xv. 71.
Silvanus (Plautius) wordt om de moordt zyner huisvrouw geperſt te ſterven. iv. 22.
Silvanus (Pomponius) xiii. 52.
Silvanus (Poppæus) H. ii. 86. H. iii. 50. H. iv. 47. Ziet Poppæus.
Siluren. xii. 32. xii. 33. xii. 38. Ooverwinnen een Romainſche keurbende. xii. 40. Worden van Julius Frontinus ingetoomt. A. 17.
Simbruiner geberghte. xi. 13.
Simon, een Joodtſch Hooftman binnen Hieruſalem. H. v. 9. Een andre Simon. H. v. 12.
Simonides. xi. 14.
Simplex (Cæcilius) H. ii. 60. H. iii. 68.
Sinnaces. vi. 31. vi. 32. Valt van Artabanus af. vi. 36. Komt by Tiridates. vi. 37.
Sinope. H. iv. 83. H. iv. 84.
Sinopenſen. H. iv. 83.
Sinueſſa. xii. 66.
Siphax. xii. 38.
Sipylus. ii. 47.
Sirpicus. i. 23.
Siſenna, een Hiſtoriſchryver. H. iii. 51.
Siſenna, een Hondertman. H. ii. 8.
Siſenna Statilius Taurus, Burgermeeſter. ii. 1.
Sitonen. G. 45.
Slaap van de Germaanen bemindt. G. 15. Rekken die tot den dagh toe. G. 20.
Slaaven moght men van oudts niet pynigen om zaaken hunnen Heer aan den hals gaande. ii. 30. Maar Tiberius ſtelt Liboos ſlaaven aan een ander in ſlaaverny, om ze ten laſte oover Liboos zaak te pynigen. ii. 30. Een ſlaaf van Agrippa Poſthumus tracht zyn' Heer te behouden, en geeft zich uit voor Agrippa. ii. 39. Wordt gevangen, en gedoodt. ii. 40. Ziet *Clemens*. Serenus ſlaaven worden teegen hem ondergevraaght, doch zyn hem getrouw. iv. 29. Een ſlaaf beticht zynen Heer. xiii. 10. Een ſlaaf doodt zynen Heer Pedanius Secundus. xiv. 42. En om dien moordt moeten vierhonderdt ſlaaven ſterven. xiv. 45. Slaaven worden van hunne ſtervende Heeren beſchonken. xv. 54. xvi. ii. xvi. 19. Al Veſtinus ſlaaven waaren van gelyken ouderdom. xv. 69. Slaaven teegens hunne Heeren opgemaakt. H. i. 2. Slaaven bewyzen onder 't pynigen een ſtyfzinnige trouw teegens hunne Heeren. H. i. 3. Een ſlaaf geeft zich uit voor Nero. H. ii. 8. Een ſlaaf geeft zich uit voor Scribonianus Camerinus. H. ii. 72. Een ſlaaf van Capito verraadt Tarracine. H. iii. 77. Wordt aan de galge gehecht. H. iv. 3. Slaaven verraaden hunne Heeren. H. iv. 1. Zyn wankelbaar in hunne trouw. H. iv. 23. Een ſlaaf van L. Piſo laat zich voor zyn Heer dooden. H. iv. 50. Keur teegens de vrouwen, die zich met ſlaaven vermengen. xii. 53. Keur tot ſtraf der ſlaaven, en veiligheit der Heeren. xiii. 32. De laaſtkoomende ſlaaf dient zyn meedeſlaaven tot ſpot. A. 31. Octavia wordt met ſlaavenmin beticht. xiv. 61. Beginſelen van een ſlaavenkrygh. iv. 27. Slaaven der Germaanen. G. 25.
Slaavinnen van Octavia worden gepynight, om daar iet uit te trekken tot naadeel haarer vrouwe, doch 't meeſte deel blyft getrouw. xiv. 60.
Slaaverny den Batavieren opgeleit, van Civilis verfoeit. H. iv. 14. Slaaverny der Britannen onder 't juk der Romainen. A. 31. Zy moeten alle daeghs hun ſlaaverny koopen en voeden. A. 31.
Slaafſche dienſtbaarheit der Romainſche Raadtsluiden. i. 7. i. 11. ii. 38. Wordt van Tiberius

rius zelf verfoeit. III. 65. Slaaffche vryheit van Capito. III. 70. Slaaffche treeken van Otho om de gunſt der ſoldaaten te winnen. H. I. 36.
Slaavinnen zyn Octavia getrouw. XIV. 61.
Slaghreegen. I. 30. I. 76. II. 7. Slaghregen wort genoomen voor een voorſpook van den toorn der Gooden. XIII. 17. Belemmert ooghen en ooren. H. III. 69. Vervult het laagh eylandt der Batavieren met waater. H. V. 23.
Slang uit een vrouw gebooren. XIV. 12. In de bedtſteede van Nero gezien. XI. 11.
Slotheit van Poppæus Silvanus ontrent de zaak des oorloghs. H. III. 50.
Sluierkroon Tiridates op 't hooft gezet. XV. 2.
Smaatheeden Vitellius in zyn uiterſte aangedaan. H. III. 85.
Smyrne. IV. 56.
Smirnenſen. III. 63 Erfgenaamen van P. Rutilius. IV. 43. Verzoeken een Tempel ter eeren van Tiberius te moogen bouwen. IV. 55. Verkrygen hunne begeerte. IV. 56. Hunne oorſprongk en dienſten den Roomſchen volke beweezen. IV. 56.
Sofonius Tigellinus, een ſnoodt booswicht, die Nero hadt bedorven, wordt ter ſtraffe gevordert, en doodt zich zelven. H. I. 72. Ziet Tigellinus.
Sohemus. XII. 23. Wordt door gunſt van Nero Koning der Sophenen. XIII. 7. Bondtgenoot van Veſpaſianus. H. II. 81. Onder Titus hulpbenden. H. V. 1.
Soldaaten moeten uitgeleezen niet gekocht worden. H. I. 5. Worden door de ſchouwſpeelen en renbaanſpeelen bedorven. XIII. 24. H. II. 21. H. III. 2. Veraarden door vreede, leedigheit, en welluſten. H. II. 62. H. II. 67. H. II. 93. Moeten de beveelen hunner Overſten liever uitvoeren dan onderzoeken. H. II. 39. Verwoeſten Italië. H. II. 56. Volgen veeltydts het voorbeeldt van hunne Overſten. H. II. 68. Moeten zoowel van eenige zaaken onkundig als kundig zyn. H. I. 83. Hun wordt belaſt eenige Schouwburgen te ſtichten. H. II. 67. H. III. 32. Hunne gunſt magh door goede konſten wel gezocht worden. H. I. 17. Eenige ſoldaaten vergezelſchappen Otho uit liefde t'hemwaarts in de doodt. H. II. 49. Stout beſtaan van twee ſoldaaten. H. III. 23.
Solon. III. 26.
Sophene, een landtſchap. XIII. 7.
Soracen. XII. 15. XII. 16.
Soranus (Barea) van oudts in haat van Nero. XVI. 21. Wort van Oſtorius Sabinus beticht. XVI. 30. Ook zyn dochter Servilia. XVI. 30. Hy verſchoont zyn dochter. XVI. 32. P. Egnatius Celer, een valſch Philoſooph weleer zyn leermeeſter en vriendt, getuight teegens hem. XVI. 32. Zyn vriendt Caſſius Aſclepiodotus blyft hem getrouw. XVI. 33. Hem wordt met zyn dochter keur van doodt gegeeven. XVI. 33. Was een vriendt van Veſpaſianus. H. IV. 7. Zyn gedachtenis was heilig. H. IV. 10.
Sorgeloos ſterven van Petronius. XVI. 19.
Sorgeloosheit der Thraciërs oorzaak harer neederlaage. IV. 48.
Sofia Galla, vriendin van Agrippina. IV. 19. Wort in ballinghſchap gedreeven. IV. 20. IV. 52.
Sofianus (Antiſtius) Gildemeeſter. XIII. 28. Is een Schout, en maakt laſterlyke gedichten op Nero. XIV. 48. Wordt van Majeſteitſchennis beticht. XIV. 48. M. Oſtorius getuight tot zyn voordeel. XIV. 48. Hy wordt van eenigen ter doodt veroordeelt, doch door Thraſea tot ballinghſchap. XIV. 48. Thraſeaas gevoelen wordt gevolght. XIV. 49. Hy ontdekt de geheimen van Antejus en Oſtorius, die hy met brieven by Nero beſchuldight. XVI. 14. Wordt met ſnelle koggen naar Roome gevoert. XVI. 14. Wordt ten tyde van Veſpaſianus weêr in ballinghſchap verzonden. H. IV. 44.
Sofibius oover d'opvoeding van Brittannicus geſtelt. XI. 1, 4. Beticht Aſiaticus. XI. 1. Wort daar oover met geldt beſchonken. XI. 4.
Sofius. H. V. 9.
Softratus. H. II. 4.
Soza. XII. 16.
Spaarzaamheit der oude Romainen. III. 54. Wordt door Veſpaſianus weêr ingevoert. III. 55. Ontydige en ſchaadelyke ſpaarzaamheit van Galba. H. I. 18.
Spanje wordt door een enge zee van Afrike geſcheiden. H. II. 58. Sticht een tempel ter eere van Tiberius. IV. 37. Was niet oovervloedig van waapenen. H. II. 32. Teegen Vitellius. H. III. 13. Was zeer maghtigh. H. III 53.
Spartacus verbrandt Italië. III. 73.
Spartanen. II. 60. Hunne wetten. III. 26.
Speelen jaarlyx gehouden. XIV. 12. Wierden onwlinx van de aanſchouwers oovereindt ſtaande gezien. XIV. 20. De wacht der ſoldaaten wordt daar van weghgedaan. XIII. 24. Auguſtaale ſpeelen. I. 15. I. 54 Speelen van Ceres. XV. 53. H. II. 55. Circenſer ſpeelen of loopbaan-

baan- en renbaanſpeelen. II. 83. XII. 41. XV 23. XV. 44. Eeuwſpeelen. XI. 11. Juvenaalſpeelen. XIV. 15. XV. 33. XVI. 21. Megalenſeiſpeelen. III. 6. Oſciſche ſpeelen. IV. 14. Spel van Troje. XI. 11. Reedeneeringen voor en teegen de ſpeelen. XIV. 20. XIV. 21.
Spelonken. II. 54. IV. 59. XI. 20. XII. 57. XIV. 23. G. 16.
Spys der Germaanen. G. 23.
Spot by de bedreeve moorden gevoeght. XVI. 11. Den Chriſtenen aangedaan. XV. 44.
Sprinkhaanen. XV. 5.
Spurinna (Veſtricius) Kryghsooverſte van Otho. H. II. 11. Ooverſte van Placentië. H. II. 18. Zyn voorzichtigheit. H. II. 18. H. II. 19 Hy voert zyn vechtgraag heir te rugh naar Placentië, verſterkt de ſtadt, en ruſt zich tot teegenweer. H. II. 19. Bericht Annius Gallus hoe hy Placentia hadt verdaadight, en wat der vyanden voorneemen was. H. II. 23. Komt d'Othoniaanen te hulp. H. II. 36.
Spurius Lucretius. VI. 11.
Staartſtarren ten tyde van Nero verſcheenen. XIV. 22. XV. 47. Die hy altydts met doorluchtig bloet pooght te verzoenen. XV. 47.
Staatboexken van Auguſtus I. 11.
Staatzucht van Auguſtus. I. 10. Van Druſus. IV. 60. Van Otho. H. I. 13. H. I. 23. Van Rhadamiſtus. XII. 44. Van Rheſcuporis. II. 64. II. 65. II. 66 Van Sejanus. IV. 3. Is een oudt quaadt. H. II. 38. Staatzucht doet zommige naar haaſtige verheffing, tot hunnen ondergangk ylen. III 66.
Stajus, een Kornel, vanght den Ooverſte der oproerige ſlaaven. IV. 27.
Stantvaſtigheit in 't ſterven. XIV. 19. XV. 62, 63. XV. 67. XVI. 11. XVI. 35. Ziet kloekmoedigheit.
Statilia Meſſallina. XV. 68.
Statilius Taurus. II. 1. Ooverſte der ſtadt. VI. 11. Wordt beticht, en doodt zich zelven. XII 59.
Statius, een Kornel, doodt Lateranus, om de t'zaamenzweering teegens Nero, daar hy zelf aan vaſt was. XV. 60.
Statius (Annæus) een vriendt van Seneca, geeft hem vergift op zyn verzoek. XV. 64.
Statius Domitius. XV. 71.
Statius Murcus. H. I. 43.
Statius Proximus. XV. 50. Sterft. XV. 71.
Steeden worden van de Germaanen niet bewoont. G. 16.
Steenen van booven neêr geworpen om den vyandt van de muuren te weeren. H. III. 27. H. IV. 29.
Sterfte door peſt te Roome. XVI. 13. H. II. 93.
Sterren. Uit de ſterren wordt voorzeit dat Tiberius niet weeder binnen Roome ſoude keeren. IV. 58. Traſullus wordt van Tiberius in zyn konſt, om uit de ſterren te voorzeggen, op den proef geſtelt. VI. 21.
Stertinius (Lucius) verſtrooit de Bructeren. I. 60. Ontfanght Segimerus, den broeder van Segeſtes, in genaade. I. 71. Slaat de Angrivariën. II. 8. Neemt haar aan in genaa. II. 22.
Stiefmoederlyke haat van Livia brenght Agrippa om hals. I. 6. Van Agrippina onderdrukt Britannicus. XII. 26.
Stiefzoon voor den eigen zoon geſtelt. XII. 69.
Stilzwygentheit. Ziet zwygen.
Stoichaden. H. III 43.
Stoicynſche ſecte. XVI. 32.
Stoicynen. H. III. 81. Hunne verwaantheit. XIV. 57. Stellingen. H. IV. 5.
Storm ter zee verdelght byna het leeger van Germanicus. II. 33.
Storm op de ſtadt Cremone. H. III. 27.
Stormtooren der Batavieren. H. IV. 30.
Stoutheit: Openbaare ſchandelykheeden zoeken heul aan de ſtoutheit. XI. 26. Berooitheit baart ſtoutheit. XIV. 57. Wanhoop ſtelt zich tot ſtoutheit. H. III. 66. Stout beſtaan van den ſlaaf Clemens. II. 39. Stout beſtaan van twee ſoldaaten. H. III. 23. Van 't regiment der Uſipiën. A. 28.
Strabo (Acilius) XIV. 18.
Strabo (Sejus) I. 7. I. 24. IV. 1.
Straf teegen d'ooverſpeelders. II. 50. G. 19. Teegens de doodtſlaagers. G. 20. Teegens de vrouwen, die zich met ſlaaven vermenghden. XII. 53. Teegens d'ondankbaare vryelingen. XIII. 26. Teegens de ſlaaven, die haar Heeren om hals braghten. XIII. 32. XIV. 42. Verſcheide ſoorten van ſtraffen onder de Germaanen. G. 12.
Stratonicenſen. III. 62.
Stratonicenſer Venus. III. 63.
Strengheit is zomtydts nut. III. 21. XIII. 35. Al te groot zynde ſchaadelyk. XIV. 43. Vermindert de liefde. A. 9. Strenge aardt van Druſus. I. 29. Strengheit van L. Apronius. III. 21. Van Corbulo. XI. 18 XIII. 35.
Stroomen godtsdienſtelyk geëert. I. 79. Verſoent? VI. 37. De ſtroom Addua. H. II. 40. Ænus. H. III. 5. Antona. XII 31. Arar. H. II. 59.

Araxes. XII. 51. Arnus. I. 79. Clanus. I. 79. Jordaan. H. V. 6. Lyris. XII. 56. De Maas. II. 6. H. IV. 28. H. IV. 66. H. V. 23. Nar. I. 79. III. 9. Panda. XII. 16. Ryn. G. I. 28, 29. Ziet *Ryn*. Sabrina. XII. 31. De Teems. XIV. 32. Tartarus. H. III. 9. Tiber. I. 76. I. 79. III. 9. VI. 19. XV. 18. Tigris. XII. 13. Waal. II. 6. H. V. 23.

Stroperyen van Tacfarinas. IV. 23.

Struikroveryen. XII. 27.

Suardonen. G. 40.

Sublaqucum, een meir. XIV. 22.

Subrius Dexter. H. I. 31.

Subrius Flavius. XV. 49. Heeft een voorneemen om Nero te vermoorden. XV. 50. Schikt de heerschappy Seneca toe. XV. 65. Wordt verraaden. XV. 67. Vaart teegens Nero heftigh uit, en sterft kloekhertigh. XV. 67.

Suedius Clemens. H. I. 87. Overste onder Otho. H. II. 12.

Suessa Pomeria. H. III. 72.

C. Suetonius Paulinus, Ooverste in Britannië, naaryveraar van Corbulo. XIV. 29. Tracht het eylandt Mona te verooveren. XIV. 29. Slaat de Britannen. XIV. 30. Roeit d'offerboschen uit. XIV. 30. Kryght tyding van den afval der Iceneu. XIV. 30. Trekt naar Londen. XIV. 33. Om 't geheel door de schaade van een stadt te behouden, verlaat hy Londen. XIV. 33. Bereidt zich ten stryde, en verkiest een voordeelige plaats. XIV. 34. Pooght den Romainen moedt in te spreeken. XIV. 36. Wint den slagh. XIV. 37. Handelt hardelyk met d'oovergegeevenen. A. 16. Classicanus is met hem twistigh. XIV. 38. Hy wordt te rugh ontbooden. XIV. 39. A. 16. Wordt Burgermeester. XVI. 14. Is een der Kryghsooversten van Otho. H. I. 87. Zyn achtbaarheit misduidt. H. I. 87. Hy wordt van d'Othoniaanen beschuldight. H II. 23. Voert treffelyke zaaken uit. H. II. 23. Is een zachtganger in den aardt, en zeer voorzichtigh. H. II. 25. Heeft zyn gaauwer niet in den krygshandel, en raadt Otho het oorlogh sleepende te houden. H. II. 31. H. II. 32. Zyn voorzienigheit gepreezen. H. II. 37. Daarmen zich niet van dient. H. II. 39. Hy vindt niet geraaden dat men 't vermoeide heir voor den vyandt werpe. H. II. 40. Schuwt het leeger na de neederlaagh. H. II. 44. Wordt van Vitellius met lang marren in treuren en vreeze gehouden. H. II. 60. Behelpt zich by Vitellius meer met noodige dan eerlyke ontschuldigingen. H II. 60. Zyn bedryf in Britannië. A. 5. A. 14. A. 16. Was een naarstig en gemaatigt Hooftman. A. 5. Ontfing Agricola in zyn bywooning. A. 5.

Suevië. G. 43.

Sueven. II. 63. G. 38. G. 43. A. 28. Krygen een Koning van Drusus. XII. 29. Waar ze haar naam van hebben. G. 2.

Sugambren. II. 26. Uitgeroeit. XII. 39.

M. Suilius. XII. 25.

P. Suilius wordt gebannen. IV. 31. Beschuldight Asiaticus. XI. 1. Ook de twee Ridders gebygenaamt Petra. XI. 4. Maakt zyn werk van 't betichten. XI. 5. Wordt aangeklaaght. XIII. 42. Vaart teegens Seneca heevigh uit. XIII. 42. Zaaken hem te last geleit. XIII. 43. Zyn verweernis en verschooning. XIII. 43. Hy wordt naar de Balearische eilanden verdreeven. XIII. 43.

Suilius Cesonius wordt de doodt quyt gescholden. XI. 36.

Suionen. G. 44.

L. Sulla. II. 55. Oovergrootvaader van Lepida. III. 22. Hooggesaghebber. III. 27. Ooverwint Mithridates. III. 62. Van de Smirnensen geholpen. IV. 56. Wordt van Caligula bespot. VI. 46. Leeverde de vierschaaren aan de Vroedtschap. XI. 22. Heeft de achterveften vergroot. XII. 23. Heeft teegen Marius geoorloght. XII. 60. Was de wreedtste onder den adel geweest. H. II. 38. Vernieuwde het Capitolium. H. III. 72. Heeft tweemaal in de stadt gevochten. H. III. 83.

Sulla (Cornelius) een verquister, uit de Vroedschap gezet. II. 48.

Sulla (Cornelius) schoonzoon van Claudius. XII. 13. Wordt gebannen. XIII. 47. Gedoodt. XIV. 57. XIII. 23.

Sullanus, een Hondertman. III. 75.

Sulpitia Prætextata, huisvrouw van Crassus. H. IV. 42.

C. Sulpitius. III. 52.

Sulpitius Asper. XV. 49. Spant teegen Nero aan. XV. 50. Wordt gestraft. XV. 68.

Sulpitius Camerinus wordt vrygesprooken. XIII. 52.

Sulpitius Florus. H. I. 43.

P. Sulpitius Quirinius. III. 48. Ziet Quirinius.

Sulpitius Rufus. XI. 35.

Sulpitiër geslacht. III. 48.

Sunicen. H. IV. 66.

Suovetauriliën, of zoghschaapstierofferhanden. VI. 37. H. IV. 53.

Surena. VI. 42.
Surrentum. VI. 1.
Swaarden der Britannen. A. 36. Der Sarmaaten. H. I. 79.
Swynevleesch wordt van de Jooden niet gegeeten. H. V. 4.
Syëne. II. 61.
Sylana (Junia) XI. 12.
Sylla (Cornelius) Ziet Sulla.
Sylla (Fauſtus) XII. 52.
Syllaner vleugel. H. I. 70. H. II. 17.
Syracuſe. XIII. 49.
Syriërs. II. 60. Bidden den opgaanden Son aan. H. III. 24.
Syrië, een wingeweſt. II. 42. XII. 23. XIII. 8. A. 40. Aan Corbulo toegeſtaan. XIV. 26. Verzoekt vermindering van laſten. II. 42. Haar hooftſtadt is Antiochië. H. II. 79.

T.

TAbbaardt van de Britannen gedraagen naar de wyze der Romainen. A. 21.
Tacfarinas. II. 52. Vernieuwt den oorlogh. III. 20. Wordt ooverwonnen. III. 21. Zendt gezanten naa Tiberius. III. 73. Wordt van Dolabella verwonnen, IV. 24. Gedoodt. IV. 25.
Tacitus, de Hiſtorieſchryver, verontſchuldigt zich weegens het verhaalen van geringe dingen. IV. 32. Erkent de goddelyke hulp. H. IV. 78. Heeft de tyden van Domitianus beſchreeven. XI. II. H. I. 1. Verhaalt verſcheide zaaken van andere Schryvers onder hunne naamen. XIII. 20. Is Schout en Vyftienman. XI. 11. Trouwt. A. 9. Zyn twyfeling aangaande de goddelyke voorzienigheit. VI. 22.
Tafel door den blixem omver geworpen. XIV. 22. Heilighdom des tafels. XIII. 17.
Talius Geminus. XIV. 50.
Talledius Severus volght het huwelyk van Claudius met Agrippina, oom en nicht, naar. XII. 7.
Tanais. XII. 17.
Tanfank. I. 51.
Tantalus. IV. 56.
Tarentyner verbondt. I. 10.
Tarentum. XIV. 12.
Tarpejer rotſteen. VI. 19. H. III. 71.
Tarquinius Priſcus. IV. 65. Heeft de gronden van 't Capitolium geleidt. H. III. 72.
Tarquinius Superbus. VI. 11. Sticht het Capitolium. H. III. 72. Verdreeven. III. 27.
Tarquitius Creſcens verweert zich dapper in den ſtrydt teegen de Armeniërs. XV. 11.
Tarquitius Priſcus. XII. 59. Wordt van hereisbaar geldt beſchuldight. XIV. 46.
Tarracine. H. III. 60. H. III. 76 H. III. 85. H. IV. 2. Ingenoomen. H. III. 77.
Tarſa. IV. 50.
Tartarus. H. III. 9.
T. Tatius. I. 54. Vermeerdert Roome. XII. 24. Hem wordt een Prieſterſchap van Romulus toegeheilight. H. II. 95.
Tatius Gratianus wordt verweezen. VI. 38.
Taum. A. 22.
Taunus. I. 56. XII. 28.
Taurantier landtſchap. XIV. 24.
Tauren. XII. 17.
Tauriner vleugel. H. I. 59. Bouwſtadt. H. II. 66.
Taurus. III. 72.
Taurus (Antonius) H. I. 20.
Taurus (Statilius) II. 5. VI. II. XII. 59. XIV. 46.
Taurus, een berg. VI. 41. XII. 49. XV. 8.
Tedius. I. 10.
Tegenſpoedt maakt de menſchen raadeloos. XI. 32. Tweedraghtig. H. IV. 37. Verandert het gemoedt. H. III. 41. Wort beeter als voorſpoedt gedraagen. H. I. 15.
Telamon. III. 62.
Teleſinus. XVI. 14.
Temniën. II. 47.
Tempel ter eeren van Æſculapius. IV. 14. Van Apollo. H. III. 65. Van Auguſtus. I. II. IV. 55. Van Auguſtus in de Tarraconenſer bouwſtadt. I. 78. Van Auguſtus te Roome. IV. 37. Van Auguſtus te Nola gebouwt. IV. 57. Ter eeren van Auguſtus van Tiberius gebouwt. VI. 45. Tempel van Cæſar. H. I. 42. Van Ceres. XV. 63. Van Claudius. XIII. 31. Van Diana. IV. 43. Van de Eendraght. H. III. 68. Van Flora. II. 49. Van de ſterke Fortuin. II. 41. Van de Fortuin. XV. 35. Van de Ridderlyke Fortuin. III. 71. Van 't Heil. XV. 53. XV. 74. Van Hercules. XV. 41. Van de Hoop. II. 49. Van Janus. II. 49. Van Jeruſalem. H. V. 8. Wordt ingenomen van Eleazar. H. V. 12. Van Pompejus. H. V. 9. Des zelfs deuren van zelf geopent. H. V. 13. Tempel van Jupiter. IV. 59. XIII. 24. H. IV. 83. Van Julius. H. I. 42. Van de Maan. XV. 41. Van Mars den Wreeker. II. 64. III. 18. XIII. 8. Van de moeder der Goden. IV. 64. Van Mephitis. H. III. 33. Van Minerva. XIII. 24. Van Nero. XV. 74. Van

Neroos dochter. xv. 23. Van Roome. iv. 56. Van Saturnus. ii. 41. H. i. 27. Van de Son. xv. 74. Van Tanfank. i. 51. Van Tiberius. iv. 15. Van Venus. iv. 43. Van Veſta. xv. 36. Van de vruchtbaarheit. xv. 23.
Tencteren. H. iv. 77. G. 32. G. 38. Verlaaten de Anſibariën. xiii. 56. Helpen Civilis. H. iv. 21. Zenden gezanten aan d'Agrippinenſen. H. iv. 64.
Teniërs. iii. 63.
M. Terentius. vi. 8.
Terentius Evocatus. H. i. 41.
Terentius Lentinus. xiv. 40.
Termeſtinen. iv. 45.
Tertius Julianus. H. ii. 85. Wordt van 't Schoutſchap gezet. H. iv. 39. En weêr herſtelt. H. iv. 40.
Tertulinus (Vulcatius) Gildemeeſter. H. iv. 9.
Teucer. iii. 62.
Teutoburger woudt. i. 60.
Teutonen. H. iv. 73.
Thala. iii. 21.
Thamyras. H. ii. 3.
Theben. ii. 60.
Thelebojen. iv. 67.
Theophanes. vi. 18.
Theophilus. ii. 55.
Thermæer inham. v. 10.
Thermus (Minutius) wordt beticht. vi. 7.
Thermus (Numitius) xvi. 20.
Theſeus. iv. 56.
Theſſalen. vi. 34.
Thraciërs. ii. 64. Vechten voor de Romainen. iv. 48. H. i. 68.
Thracië. ii. 66. ii. 67. iii. 38. iv. 5. H. i. 5.
Thraciër oorlogh. xii. 63.
Thraſea Pætus. xiii. 49. Gaat uit den Raadt, als men oover 't vonnis van Agrippina zit. xiv. 12. xvi. 21. Gebruikt alle geleegentheeden tot voordeel van 't gemeene beſt. xv. 20. Hem wordt des Vorſten gezicht verbooden. xv. 23. Hy wordt beſchuldight. xvi. 22. Hy beraadtſlaaght met zyn vrienden of hy zich zal verdeedigen of niet. xvi. 25. Hy weerhoudt den yver van Arulenus. xvi. 26. Wordt op nieuw beſchuldight. xvi. 28. Hem wort keur van doodt gegeeven, xvi. 33. Laat zich d'aderen oopenen. xvi. 35. Zyn leſte woorden. xvi. 35. Was een voorbeeldt der waare glory. H. ii. 91. Een vriendt van Veſpaſianus. H. iv. 7. Wordt van Arulenus Ruſticus gepreezen. A. ii. 1. Zyn vonnis over Antiſtius. xiv. 48. Zyn ſtantvaſtigheit des gemoets. xiv. 49. Zyn lof. xvi. 21. Zyn vryheit. H. iv. 5. Hy hadt zyn dochter aan Helvidius Priſcus ten huwlyk gegeeven. H. iv. 5.
Thubuſcum wordt beleegert. iv. 24.
Thuriën. xiv. 21.
Thuſcus Cæcina. xiii. 20.
Thuſcuſche wyk. iv. 65.
Thyle. A. 10.
Thyrs. xi. 31.
Tiber, i. 76. Vloeit oover en veroorzaakt groote ſchaade. i. 76. H. i. 86.
Tiberius Nero, vaader des Keizers. i. 10. v. 1. vi. 51.
Tiberius, de Keizer. i. 1. H. i. 16. Wordt Veltheer van Auguſtus genoemt. i. 3. Gegroet van de ſoldaaten. ii. 18. Zyn zeeden. i. 4. Wort door brieven zyner moeder ten tyde van Auguſtus ziekte op ontbooden. i. 5. Verkryght de heerſchappy. i. 5. Laat Agrippa Poſthumus ombrengen. i. 6. Vreeſt en haat Germanicus. i. 7. i. 52. Is erfgenaam van Auguſtus. i. 8. Duiſter in zyn ſpreeken. i. 11. Veinſt naar het leeger te zullen reizen. i. 47. Laat zyn geweeze vrouw Julia ombrengen. i. 53. Is onder de Auguſtaaliſche gezellen. i. 54. Was zonder iet te verrichten uit Germanië gekeert. i. 59. Duidt al de daaden van Germanicus ten ergſten. i. 62. Haat Agrippina. i. 69. Verbiedt zyne werken te bezweeren en weigert den naam van vaader des vaaderlandts. i. 72. Brenght de wet van majeſteitſchennis weêr voor den dagh. i. 72. Komt een arm Raadtsheer te hulp. i. 75. Rekt de landtvooghdyen. i. 80. Verdeedight Urgulania, ii. 34. Was neegenmaal van Auguſtus in Germanië gezonden. ii. 56. Beſtookt Maroboduus met twaalef keurbenden. ii. 46. Helpt de ſteeden die door aardtbeeving waaren gekneuſt. ii. 47. Neemt geen erfeniſſen aan dan van vrienden. ii. 48. Is de derdemaal Burgermeeſter. ii. 53. Duidt zelf dingen die by geval geſchieden tot zyne glory. ii. 84. Wil den naam van Heer niet draagen. ii. 87. Kon geruchten verſmaaden. iii. 10. Is ſtantvaſtig teegen de bekooringen van 't geldt. iii. 18. Toont een ſtantvaſtigheit des gemoets. iii. 44 iv. 8. Is een Vorſt van d'aaloude ſpaarzaamheit. iii. 52. Is Opperprieſter. iii. 58. Hy wordt in d'uiterſte wil van Junia voorbygegaan. iii. 76. Houdt zich bedekt. iv. 1. Wordt allengskens erger. iv. 6. Toont zich ſtantvaſtig in de doodt van Druſus. iv. 8. Pryſt hem

hem voor de schipbekkens. IV. 12. Is op 't huis van Germanicus gebeeten. IV. 17. Kan eere verſmaaden. IV. 37. Volght de woorden en werken van Auguſtus als een wet. IV. 37. Wil een goede naam by de naakomelingen naalaaten. IV. 38. Vertrekt naar Campanië. IV. 57. Zyn gedaante in zyn ouderdom. IV. 57. Hy verkreeg de heerſchappy door de treeken van Livia. IV. 57. Verſchuilt zich in 't eilandt Capreä. IV. 67. Wil niet dat men zyn bedekten toelegh ontdekke. IV. 71. Was gewoon jok met ernſt te mengen. VI. 2. Komt de ſchuldenaars te hulp. VI. 17. Voorſpelt Galba het gebiedt. VI. 20. Was loos en bequaam om zyn ſchelmeryen te bedekken. VI. 24. Verſmaade zyn eige ſchande. VI. 38. Voorzag het toekoomende. VI. 46. Sterft. VI. 50. Beſchryving van zyn afkomſt, bedryf, en aardt. VI. 51. Heiligde het Prieſterſchap van het Juliër geſlacht. H. II. 95. Zyn mildadigheit II. 48. Zuinigheit. III. 52. Wreetheit teegen zyn neef Druſus. VI. 23. VI. 24. Naa de doodt zyner moeder werdt hy erger. V. 3. Zyn brieven en beveelen aan Germanicus. III. 16. Aan den Raadt oover 't inbinden van de pracht. III. 53. Hy verfoeit zelf de vlaaiery der Vroedtſchappen. III. 65. Zyn tempel te Smyrne. IV. 56. Zyn overwinningen en triomfen. I. 34. Zyn gevaar in de ſpelonke. IV. 59. Zyn beeltenis behouden, daar al d'andere door den brandt werden verſlonden. IV. 64. Zyn onkuisheeden. VI. 1. Zyn brieven aan den Raadt. VI. 6. Zyn loosheit. XI. 3. Zyn welſpreekentheit. XIII. 3. Zyn voorzichtige ouderdom. H. II. 76. Was verblydt oover de doodt van Germanicus. III. 2.

Tiberius, Druſus zoon. VI. 46.

Tiberius Alexander. XV. 28. Ooverſte van Ægypten. H. I. II. H. II. 74. Brenght de keurbenden in den eedt van Veſpaſianus. H. II. 79.

Tibur. VI. 27.

Ticinum. III. 5. H. II. 17. H. II. 27. H. II. 30. H. II. 68. H. II 88.

Tiende man van 't regement by looting gedoodt. III. 21.

Tigellinus (Sofonius) XIV. 48. Ooverſte van de Hofbenden. XIV. 51. Wordt van Nero bemint. XV. 50. Verſtaat zich alleen op ſnoode ſtukken. XIV. 57. Recht een koſtelyke en ſchandelyke maaltydt aan. XV. 37. Beſchuldight Fenius Rufus. XV. 50. Haakt naar erfeniſſen. XVI. 17. XVI. 19. Ondervraaght de t'zaamenzweerders. XV. 58. Kryght triomfteekenen. XV. 72. Gebiedt d'uiterſte wil van Antejus te verzeegelen. XVI. 14. Wordt ter doodt gedreeven. H. I. 72.

Tigranes. II. 3.

Tigranes, eertydts Koning van Armenië, wordt gedoodt. VI. 40.

Tigranes, een ander. XIV. 26. Verwoeſt de Adiabenen. XV. 1.

Tigranocerte. XIV. 23. XIV. 24. Wordt van de Parthen ingenoomen. XII. 50. Ook van Tigranes. XV. 4. Aan Corbulo oovergegeeven. XIV. 24. Is een ſterke ſtadt. XV. 4. Wordt uitgeroeit XIV. 23.

Tigris, een ſtroom. VI. 37. XII. 13.

Tydtboeken door vlaaiery geſchonden, worden gezuivert. H. IV. 40.

Timarchus. XV. 20.

Timotheus. H. IV. 83.

Tingitaner wingeweſt. H. II. 58. H. II. 59.

Tiridates. VI. 32. Wort van Vitellius aangemoedight. VI. 37. Kryght eenighe Parthiſche ſteeden. VI. 41. Wordt met het Koninklyke eerteeken verciert. VI. 42. Was bloode om eenig gevaar aan te gaan. VI. 44.

Tiridates, broeder van Vologeſes. XII. 50. Wort van hem tot Kooning van Armenië geſtelt. XIII. 34. Beoorlogt Armenië. XIII. 37. Valt te vergeefs op Corbulo aan. XIII. 40. Wordt uit Armenië verdreeven. XIV. 26. Van zyn broeder met een ſluierkroon verciert. XV. 2. Bedient het Prieſterſchap. XV. 24. Zyn geſprek met Corbulo. XV. 28. Komt te Roome. XVI. 23.

Tiro (Apinius) biedt zich tot Hooftman aan over de Miſener vloot toen ze van Vitellius afviel. H. III. 57. H. III. 76.

Titianus Salvius, broeder van Otho. H. I. 75. Burgermeeſter. H. I. 77. Zyn broeder beveelt hem de zorgh oover 't gebiedt. H. I. 90. Ook 't beleidt des oorloghs. H. II. 23. Heeft groot gezagh. H. II. 39. Wil den ſlagh teegens de Vitelliaanen waagen. H. II. 33. Wordt van Vitellius geſpaart. H. II. 60. Was Voorburgermeeſter van Aſië. A. 6.

Titidius Labeo. II. 85.

Titius Julianus. H. I. 79.

Titius Proculus. XI. 35.

Titius Sabinus. IV. 18. Wordt in de gevankenis geſleept. IV. 68. Verweezen en gedoodt. IV. 70. Was van Latiaris bedroogen. VI. 4.

Titiër gezellen. I. 54.

Titus Veſpaſianus. H. I. I. Wordt naar Galba gezonden.

zonden. H. I. 10. H. II. 1. Keert weêrom. H. II. 2. Is op Berenice verlieft. H II. 2. Vernieuwt de vriendtſchap tuſſen Mucianus en Veſpaſianus. H. II. 5. Wordt tot Overſte van den Joodtſchen oorlogh geſtelt. H. II. 82. H IV. 51. H. V. 1,16. Is Burgermeeſter. H. IV. 3. H IV. 38. Bidt voor zyn broeder Domitianus. H. IV. 52. Slaat zyn leeger voor Jeruſalem. H. V. 1. H. V. 10. H V. 11. Was zacht van aârdt. H. IV. 86.

Tmolus, II. 47.

Toekoomende dingen zyn onzeeker. III. 69.

Togonius Gallus ſnoode vlaaiery ontrent Tiberius. VI. 2.

Tollen. Nero twyfelt of hy die wil afſchaffen, maar de Vroedtſchap raadt het hem af. XIII. 50. Nero beveelt de wetten van elke tolpacht bekent te maaken. XIII. 51. Drie Bewintmannen over de tollen geſtelt. XV. 18.

Tolbiacum. H. IV. 79.

Tooren der Batavieren om te ſtormen. H. IV. 30.

Toorn Godts. H. IV. 26. De toorn en ooverwinning bedryft alle ſoorten van wreedtheit. A. 16. Smaadt baart toorn. II 13. De toorn der ouderen moet men verdraagen. XIV. 4.

Torquata. III. 69.

Torquatus. XVI. 8.

Trachalus. H. I. 90. Wordt van de huisvrouw van Vitellius beſchermt. H. II. 60.

Trajanus. A. 44. Zyn lof. A. 3. Zyn tweede Burgermeeſterſchap. G. 37. Zyn gebiedt hadt Tacitus in zyn ouderdom voorgenoomen te beſchryven. H. I. 1.

Tralliaanen. IV. 55.

Trapezunde, een ſtadt in Pontus. XIII. 39. Wort van Anicetus ingenoomen. H. III. 47.

Traſullus, een Sterrekyker, wordt van Tiberius op de proef geſtelt en meldt het gevaar daar hy in ſtondt. VI. 20. Zyn zoon voorzeidt aan Nero het ryk. VI. 22.

Traulus Montanus, een Roomſch Ridder, wordt gedoodt. XI 36.

Trebellienus Rufus. II. 67. Vooght oover de Koning van Thracië. III. 38. Brenght zich zelven om 't leeven. VI. 39.

M. Trebellius. VI. 41.

Trebellius Maximus. XIV. 46. Ooverſte van Britannië. H. I. 60. A. 16. Kryght ymant in zyn plaats. H. II. 65.

Trebonius Garucianus. H. I. 7.

Treveren. I. 41. Maiken oproer. III. 40. Worden van Galba geſlaagen. H. I. 53. Van Civilis verwoeſt. H. IV. 28. Vechten voor de Romainen teegen de Germaanen. H. IV. 37. Worden van Vocula verſmaat. H. IV. 57. Eenighe voegen zich by Civilis. H. IV. 66. Worden van Sex. Felix verwonnen. H. IV. 70. Ook van Cerialis. H. IV. 71. H. V. 24.

Treurſpelſchoenen. XI. 31.

Triaria, de huisvrouw van L. Vitellius. H. II. 63. Omgordt zich met geweer en draaght zich trots en wreedt. H. III. 77.

Tribocen. G. 28. Vallen tot de Romainen over. H. IV. 70.

Trimerus. IV. 71.

Trinobanten. XIV. 31.

Trio Fulcinius wort beſchuldight. II. 30. Neemt licht vyandtſchap aan. V. 11. Zoekt uitſtel van zyn doodt. VI. 4. Doodt zich zelven en ſcheldt Tiberius en zyn aanhangers in zyn uiterſte wil. VI. 38.

Triomfelyke eere en eerteekenen. XII. 28. VI. 10. VI. 39. XV. 72.

Triomfboogen gewydt om het weederkrygen van de ſtandaarts met Varus verlooren. II. 41. Oover de ooverwinningen van Germanicus en Druſus. II. 64. Ter eere van Germanicus. II. 83. Om de Gildthoofdelyke macht van Druſus. III. 57. Om de ooverwinning van Corbulo. XIII. 41.

Trogus (Saufellus) XI. 35.

Troje. XII. 58. Moeder der ſtadt Roome. IV. 55. Haar verwoeſting. XV. 39.

Troſobores, Hooftman der Cliten, ſtaat teegen de Romainen op, en wordt geſlaagen. XII. 55. Gedoodt. XII. 55.

Trotsheit van Agrippina, Neroos moeder. XII. 37. XII. 42. XIII. 5. Van de Claudiën. I. 4. Van Druſus. III. 59. Van de Parthen. XIV. 26. Van Ant. Primus. H. IV. 80. Van Sejanus. IV. 74.

Trouw ten tyde van Tiberius nergens veilig. IV. 69. De trouw is een van de puikgoederen des gemoedts. H. I. 15. Trouw der ſlaaven. H. I. 3. Teegen de ſchenders der trouw zyn geen laagen ongeoorloft. XI. 19. Trouw van Sejanus ontrent Tiberius. IV. 59. Van een vryeling die de misdaadt van zyn' Heer t'zynen laſte neemt. XIII. 44. Van Octaviaas ſlaavinne. XIV. 60. Van Sempronius Denſus jegens Galba. H. I. 43. Van Junius Blæſus jegens Vitellius. H. III. 39. Van Marius Maturus. H. III. 42. Van Meſſala jegens zyn broeder Regulus. H. IV. 42. Van een ſlaaf die zich voor zyn' Heer laat dooden. H. IV. 50.

Trouwloosheit van Cæcina, en Bassus teegen Vitellius. H. II. 99. H. II. 100. H. III. 9.
Trutulenser haaven. A. 38.
Tubanten. I. 51. XIII. 55. XIII. 56.
Tubero (Sejus) Steedehouder, II. 20. IV. 29.
Tuberoonen. XVI. 22.
Tuders eedel geslacht. G. 42.
Tugurinus (Julius) XV. 50.
Tuisto. G. 2, 3.
Tullinus (Vulcatius) XVI. 8.
Tullius (Servius) III. 26. XV. 41. H. III. 72.
Tullius Flavianus. H. III. 79.
Tullius Senecio. XV. 50.
Tullius Valentinus. H. IV. 61. Is bequaam om tot het volk te spreeken. H. IV. 69. Brenght alles licht in 't war. H. IV. 70. Wordt van Cerialis oovervallen. H. IV. 71. Gevangen. H. IV. 71. Verweezen. H. IV. 85.
Tullus Hostilius. III. 26. VI. II. Zyn wetten. XII. 8.
Tungren. H. IV. 55. Zyn in 't leeger van Vitellius. H II. 14. Stryden teegens Civilis. H IV 66. Begeeven zich aan zyne zyde. H. IV. 66. Worden van de Romainen in genaade aangenoomen. H. IV. 79. Zyn d'eerste van de Germaanen oover den Ryn gekoomen. G. 2. Streeden onder Agricola voor de Romainen. A. 36.
Turesis. IV. 50.
Turpilianus Petronius kryght triumfteekenen. XV. 72. Wordt door last van Galba gedoodt. H. I. 37.
Turranius. I. 7. Over de lyfrocht gestelt. XI. 31.
Turullius Cerialis. H. II. 22.
Tuscische wyk. IV. 65.
Tusculum. XI. 24.
Tuscus Cæcina. H. III. 38.
Tuscen. XI. 24.
Tutor (Julius) Trevir, van Vitellius gestelt oover den oever des Ryns. H. IV. 55. Kiest met Julius Sabinus de zyde van Civilis. H. IV. 55. Bevestight het verbondt met de Germanische Hooftluiden. H. IV. 57. De bezorging des oorloghs wordt tusschen hem en Classicus verdeelt. H. IV. 59. Hy omringht d'Agrippinensen, en brenght de soldaaten aan den bovensten oever des Ryns onder den eedt der Galliën. H. IV. 59 Is niet genoegh op zyne hoede, naar gelang van 't gevaar. H. IV. 70. Wordt van de Tribooken en anderen, ook van de keurbendelingen verlaaten, en wykt naar Bingium. H. IV. 70. Wort verraaden en van de Romainen geslaagen. H. IV. 70. Rukt met Valentianus de Trevereh weêr in de waapenen. H. IV. 70. Zyn reedeneering om, teegens den raadt van Civilis, te beweeren, dat men, zonder naa d'Overrynsche volken te vertoeven, de Romainen strax moest bestryden. H. IV. 76. Stookt het gevecht. H. IV. 78. Bestookt, neevens Civilis en Classicus, de bezettingen van eenige regementen. H. V. 20. Wykt met een schuit oover de stroom. H. V. 21.
Tweedraght is het uiterste quaadt. IV. 49. Tweedraght der Burgermeesteren. V. 11. Tweedraght tusschen de naabuuren uit nydt. H. II. 5. Soldaaten die traagh tot arbeidt zyn, zyn veirdigh tot tweedraght. H. II. 99. Tot tweedraght is elk hoe snooder hoe krachtiger. H. IV. 1. Tweedraght der vyanden is een wenschelyk geluk. G. 33. Door de tweedraght der Britannen werden de Romainen vermaardt. A. 32. Door de tweedraght waaren de Gallen ten verderve toe geplaaght: waar door ze de Romainen in hun landt riepen. H. IV. 73. Tweedraght der Germaanen. II. 44. G. 33. Tweedraght der Jooden, door 't uitheemsch oorlogh gedempt. H. V. 12. Tweedraght der Seleuciërs baardt het verlies der vryheit. XI. 42. Tweedraght in Thracië. III. 38. Tweedraght tusschen Valens en Cæcina. H II. 92.
Tweehondersste penning opgestelt. II. 42.
Tweelingen uit Livia, Drusus huisvrouw gebooren. II. 84. Een van die tweelingen sterft. IV. 15. Tiberius voorspelling van den ander, die daarna door last van Caligula werdt gedoodt. VI. 46.
Twyffeligh zyn al de grootste zaaken. III. 19.
Twyffeling des Schryvers oover de goddelyke regeering, en of alles door noodtlot of by geval geschiedt. VI. 22.
Tyrrhenus. IV. 55.
Tyrus. XVI. 1.

V.

VAda. H. V. 20. Wordt van Civilis bestormt. H. V. 21.
Vader en zoon Burgermeesters. III. 31. Vaders beveelen moeten van een zoon naagekoomen worden. III. 17. Vader van een zoon beschuldight. IV. 28. Vader van een zoon in den strydt gedoodt. III. 25.
Vaderlandts liefde. XV. 36. Strekt een prikkel om dapper te stryden. H. V. 17.

Vadzigheit van Vitellius. H. III. 36.
Valens (Fabius) H. I. 7. Steedehouder eener keurbende. H. I. 52. H. I. 57. Ooverſte onder Vitellius. H. I. 61. Schryft aan de keurbenden. H. I. 74. Zendt hulp aan het Narbonenſer wingeweſt. H. II. 14. Trekt naar Italië. H. II. 24. Komt te Ticenen. H. II. 27. Wordt van de ſoldaaten met ſteenen geworpen. H. II. 29 Schryft aan een gedeelte van den Raadt. H. II. 54. Aan de Burgermeeſteren. H. II. 55. Vertoont een ſchermſpel. H. II. 71. H. II. 95. Wordt van Cæcina gehaat. H. II. 99. Zyn ſchraapzucht. H. II. 56. Is Vitellius getrouw. H. III. 15. Trekt ten oorlogh teegen de Flaviaanen. H. III. 36. H. III. 40. Wordt gevangen. H. III. 43. Gedoodt. H. III. 62. Zyn afkomſt en leeven. H. III. 62. Zyn maght te Roome. H. II. 95.
Valens Donatus. H. I. 56.
Valens Manlius. XII. 40. H. I. 64.
Valens Vectius. XI. 31. XI. 35.
Valentinus (Tullius) een wargeeſt die zyn tongh tot zyn wil hadt, hitſt de Gallen teegens de Romainen op. H. IV. 68. Wordt van Cerialis geſlaagen en gevangen. H. IV. 71. Wordt verweezen en gedoodt. H. IV. 85.
M. Valerius. III. 2.
Valerius Aſiaticus words beticht, en gevangen. XI. 1. Zyn uitvaaren teegens Suillius. XI. 2. Zyn ruſtig en' leeghbaar ſterven. XI. 3. Was door Suilius in 't net gebraght. XIII. 43. Een ander. H. I. 59. H. IV. 4. H. IV. 6.
Valerius Capito. XIV. 12.
Valerius Corvinus. I. 9.
Valerius Fabianus. XIV. 40.
Valerius Feſtus. H. II. 98. Steedehouder eener keurbende in Afrika. H. IV. 49. Zendt ymant om L. Piſo te dooden. H. IV. 50.
Valerius Marinus. H. II. 71.
Valerius Meſſalla. I. 8.
Valerius Meſſallinus. III. 18. Zyn reedeneering voor de vrouwen van Magiſtraatsperſoonen. III. 34.
Valerius Naſo. IV. 56.
Valerius Paullinus yvert voor Veſpaſianus. H. III. 42.
Valerius Ponticus. XIV. 41.
Valerius Potitus. XI. 22.
Vallende ziekte. XIII. 16.
Valſche Agrippa. II. 39. Valſche Druſus. V. 10. Valſche Nero. H. II. 8. Valſche Scribonianus. H. II. 72.
Valſche beſchuldigers geſtraft. III. 73. Valſche beſchuldigingen van Anicetus teegen Octavia. XIV. 62. Van Nero teegen d'eerſte Chriſtenen. XV. 44. Van Egnatius teegen Thraſea. XVI. 35.
Valſche uiterſte wil door Fabianus gemaakt. XIV. 40.
Vandalen. G. 2.
Vangio. XII. 29. Koning der Sueven. XII. 30.
Vangionen. XII. 27. Vallen de Romainen toe. H. IV. 70. Zyn Germaanen. G. 28.
Vannius. II. 63. Koning der Sueven. XII. 29.
Vardanes. XIII. 7.
Varilia Apuleja. II. 50.
Varinen. G. 40.
Varius Criſpinus. H. I. 80.
Varius Ligur. IV. 42. VI. 30.
Varius Luſius. XIII. 32.
Varro (Cingonius) XIV. 45. H. I. 6.
Varro (Licinius) I. 10.
Varro (Vibidius) II. 48.
Varro (Viſellius) III. 41. Burgermeeſter. IV. 17. Beticht C. Silius. IV. 19.
Varus Alphenus. H. II. 29. H. II. 43. H. III. 36. H. III. 55. H. III. 61. H. IV. 11. Ziet Alphenus.
Varus Arrius. XIII. 9. Veldtooverſte van Veſpaſianus. H. III. 6. Oovervalt de Vitelliaanen. H. III. 16. Verkryght Schouts eerteekenen. H. IV. 4. Wort van Mucianus gevreeſt. H. IV. 39. Wort oover de lyftoght geſtelt. H. IV. 68. Zyn maght wes door Mucianus komſt gebrooken. H. IV. 11. Ziet Arrius.
Varus Plautius. H. II. 63.
Varus (Quinctilius) met zyn heir van de Germaanen verſlaagen. I. 3. G. 37. Was door Segeſtus gewaarſchouwt, en door Arminius verdelght. I. 55. I. 58. Zyn lichaam was door den zoon van Segimerus beſpot. I. 71. Was door zyn eigen handt omgekoomen. I. 61. De plondering der Variaanſche neederlaaghe aan Germanicus gebraght. I. 57. Beſchryving van de plaats daar Varus en de dry keurbenden ſneuvelden, en de deerlyke ooverblyfzelen van zyn verſlaagen heir. I. 61. Der zelver doodtbeender worden verzaamelt en ter aarde gedaan. I. 62. Door Varus neederlaag was de ſlaaverny uit Germanië verdreeven. H. IV. 17. Varus was weleer Landtvooght van Syrië. H. V. 9.
Vaſaces. XV. 14.
Vaſten der Jooden. H. V. 4.
Vaticaner valley. XIV. 14.

Vatinius, een oovergegeeve booswicht. xv. 34. Zyn roveryen. H. i. 37.
Ubiën. i. 31. H. iv. 18. H. iv. 55. Worden naar hunnen ſtichter Agrippinen genoemt. H. iv. 28. H. iv. 63. G. 28. xii. 27. Worden van Civilis beſtreeden en geſlaagen. H. iv. 28. Haalen buit uit Germanië. H. iv. 28. Treden in onderhandeling met Tutor en Sabinus. H. iv. 55. Doen den Galliën eedt. H. iv. 59. Men ſtaat in twyfel of men hunne bouwſtadt zal uitroeyen. H. iv. 63. Zyn bondtgenooten van Civilis. H. iv. 77. Hun altaar. i. 39. i. 57. Hulptroepen. H. iv. 18. Stadt. i. 37. Ziet *Agrippiner* bouwſtadt.
Vectius Bolanus. xv. 3. Steedehouder van Britannië. H. ii. 65. Staat in twyffel of hy Vitellius of Veſpaſianus zal toevallen. H. ii. 97. Is al te zacht oover een fors wingeweſt. A. 8. Maakt zich bemindt in plaats van ontzaggelyk. A. 16.
Vectius Valens ziet Meſſalinaas verderf te gemoet. xi. 30. xi. 31. Wordt geſtraft. xi. 35.
Vectonianus (Famiſulanus) xv. 7.
Vedius Aquila. H. ii 44. H. iii. 7.
Vedius Pollio. i. 10. xii. 60.
Vejanus Niger. xv. 67.
Vejento (Fabricius) wordt oover laſterreedenen beſchuldight, en uit Italië verdreeven. xiv. 50.
Veinzen. Agrippina kon niet veinzen. iv. 54. Geveinsde gehoorzaamheit maakt den Veldtooverſte zorgeloos. H. iv. 56. Geveinsde zeedigheit vau Tiberius. i. ii. i. 72. Hy pooght zyn blydtſchap oover de doodt van Germanicus t'ontveinzen. iii. 3. Veinzing van Sacrovir. iii. 41. Veinzery van Sejanus. iv. 2. Van Caligula. vi. 20. vi. 45. Tiberius veinſt zich ſterk te zyn in zyn ziekte. vi 46. Zyn veinzen ter doodt toe. vi. 50. Rhadamiſtus ſnoode geveinſtheit ontrent zyn oom Mithridates. xii. 47.
Velabrum. H. i. 27. H. iii. 74.
Veliner meer. i. 79.
Velleda, een maaght, wordt by de Germaanen hoogh geacht, en voor een Waarzeghſter en Godin gehouden. H. iv. 61. Zy laat zich niet zien noch ſpreeken. H. iv. 65. D'Agrippinenſen zenden Gezanten aan Velleda. H. iv. 65. Zy wordt met een veroovert ſchip beſchonken. H. v. 22. Zy is lang by de Germaanen voor iet goddelyks gehouden. G. 8.
P. Vellejus. iii. 39.
Vellocatus. H. iii. 45.
Veltheers majeſteit. i. 46. v. 5. Bleſus met dien naam gegroet. iii. 74. Ook Nero, om de zaaken van Corbulo uitgevoert. xiii. 41.
Veneden. G. 46.
Venetus (Paulus) xv. 50.
Veneten. xi. 23.
Venyn. Ziet Vergift.
Ventidius (Publius) H. v. 9. Doodt Pacorus. G. 37.
Ventidius Cumanus misbruikt zyn maght oover de Jooden. xii 54.
Venus. iii. 62. Van Amathuſië. iii. 62. Van Paphos. iii. 62. Haar tempel by den bergh Erix. iv. 43. Haar tempel, offerhanden, en forme te Paphos. H. ii. 2. H. ii. 3.
Venuſius. xii. 40. Hitſt de Britannen tot oproer. H. iii. 45.
Veranderlykheit der fortuin, gebleeken in het huis van Sejanus. v. 9. In Mithridates. xii. 47. In Agrippina. xiii. 19. Verandering der fortuin bederft Valens. H. i. 66.
Verania. H. i. 47.
Q. Veranius. ii. 56. Beſchuldight Cn. Piſo. ii. 74. iii. 10. iii. 13. iii. 17. Wordt om de wraak oover Germanicus met het Prieſterſchap beſchonken. ii. 19. Is Steedehouder van Britannië, A. 14. Sterft. xiv. 29.
Verax. H. v. 20.
Verbondt onder de Barbaaren met t'zaamenvlechting der rechterhanden en bloedtlaating beveſtight. xii. 47. Rhadamiſtus doet zyn oom onder ſchyn van verbondtbeveſtiging in ketenen ſlaan. xii. 47.
Verborge ſtraf der Tyrannen. vi. 6.
Verbrande landtſtreeken in 't Joodtſche landt. H. v. 7.
Verdaadiging moet men den beſchuldighden toelaaten, of zy ſterven als onnoozel. H. i. 6.
Vergelyking van Antiſtius Labeo met Capito Ateius. iii. 75. Van Germanicus met Alexander den Grooten. ii. 73. Van Otho met Vitellius. H. ii. 31.
Vergetenis eeniger zaaken is altydt in onze macht niet. A. 2.
Vergiffenis van de ſoldaaten met ſtilzwygen en tranen verzocht. H. ii. 29. Plautius hebbende Dolabella beticht, zoekt al te laat vergiffenis naa 't bedreeven ſchelmſtuk. H. i. 63. Door weghneemen van de hoop der vergiffenis wordt de hertnekkigheit te meer ontſteeken. H. iv. 56. D'oorloogen worden loflyk geëindight als men ze met vergiffenis beſluit. xii. 19. Vergiffenis aan Othoos ſoldaaten verleent. H. ii. 51.

Vergiffenis verleent aan M. Piſo, zoon van Cn. Piſo, III. 17. Aan D. Silanus op de voorbidding van zyn broeder, III. 24. Aan C. Cominius. IV. 31. Aan Vibius Criſpus. XIV. 28. Aan Lateranus om de verdienſten zyns ooms. XI. 36. Aan Plancina ter gunſt van Livia. III. 17. Aan L. Ennius om de voorbidding van Tiberius. III. 70. Aan Paris. XIII. 22. Aan P. Celer. XIII. 33. Aan Aſinius Marcellus. XIV. 40. Aan Marius Celſus. H. I. 71.

Vergift aan Germanicus, zoo hy meent, van Piſo en Plancina gegeeven. II. 69. Vergift aan Druſus door toedoen van Sejanus gegeeven. IV. 8. Sejanus pooght Agrippina diets te maaken dat Tiberius haar wil vergeeven. IV. 54. Vibulenus Agrippa zwelght vergift in. VI. 40. Vergift voor Claudius bereidt en onder kampernoeljen ingegeeven. XII. 67. Noch ſterker door den arts Xenophon. XII. 67. J. Silanus door vergift gedoodt. XIII. 1. Ook Britannicus. XIII. 16. Vergift van Boudicea gedronken. XIV. 37. Voor Seneca bereidt. XV. 45. XV. 64.

Vergiftmenghſters waaren Martina, en Locuſta. II. 74. III. 7. XII. 66. XIII. 15.

Vergilio (Atilius) H. I. 41.

Verginius Capito, H. III. 77. Zyn ſlaaf opgehangen. H. IV. 3.

Verginius, een Reedenaar wordt gebannen. XV. 71.

T. Verginius Rufus dempt Vindex. H. IV. 17. Is Stadthouder of Ooverſte van Neder-Germanië. H. I. 8. Het ryk was hem van de ſoldaaten aangebooden. H. I. 8. Wordt den ſoldaaten onder ſchyn van vriendtſchap onttoogen H. I. 8. Is Burgermeeſter. H. I. 77. Wort van zyn eige ſoldaaten bezet. H. II. 49. Maakt zich heimelyk wegh. H. II. 51. Is by Vitellius ter maaltydt. H. II. 68. Wordt dikwils met de muitery zyner ſoldaaten gequelt. H. II. 68.

Verklikkers. Ziet Wroegers.

Vermaardtheit. Ziet Faam.

Vermeetel roemen van Antonius Primus. H. IV. 80.

Verone. H. II. 23. H. III. 10. H. III. 50. H. III. 52. Wordt van de Flaviaanen tot den ſtoel des oorloghs verkooren. H. III. 8.

Verraadt van Pollio ontrent Mithridates in 't werk geſtelt. XII. 46. Een ſlaaf van Capito verraadt Tarracina. H. III. 76. Wordt om zyn verraadery geſtraft. H. IV. 3.

Verraders wordden van de geenen dien ze ten dienſt ſtaan zelf gehaat. I. 58. Verraaderſche trouwloosheit verfoeit van de Romainen, ſchoon ze hun voordeel daar uit trokken. II. 81. Cæcina en Baſſus brouwen verraadt teegen Vitellius. H. II. 99. H. II. 100. Cæcina wordt om zyn verraadery zelf van de Flaviaanen, dien hy diende, verfoeit. H. III. 31. Straf der verraders by de Germaanen. G. 12.

Verritus, Ooverſte der Friezen. XIII. 54.

Verſcheide aardt van Rheſcuporis en Cotys, Koningen van Thracië. II. 64.

Verſpieders, die quaade tyding braghten, door laſt van Vitellius omgebracht. H. III. 54.

Verſpieding der woorden en werken van Druſus, den zoon van Germanicus. VI. 24.

't Verſtandt der Kryghsooverſten valt zoo ſcherpzinnig niet als der geenen die oover de burgerlyke vierſchaaren zitten. A. 9.

Vertrouwen op vrienden was ten tyde van Tiberius niet veiligh. IV. 69.

Verulamium. XIV. 33.

Verulana (Gracilia) H. III. 69.

Verulanus Severus. XIV. 26. Wordt gezonden tot byſtandt van Tigranes. XV. 3.

Verus (Atilius) H. III. 22.

Verwaantheit van Sejanus. IV. 74.

Verwyzen magh men niemandt onverhoort, en zonder kennis van zaaken te neemen. II. 66. III. 12. IV. 11. XI. 34. XIII. 20. H. I. 6. Eenigen worden op vermoeden en onverhoort verweezen. XV. 71. XVI. 14. Blyken en belydeniſſen der verweezenen worden te boek geſtelt. XV. 73.

Verzooning van Agrippa. H. I. 15. Van C. en L. Cæſar. I. 3. H. I. 15. Van Germanicus I. 3. Van Marcellus. H. I. 15. Van Nero. XII 25. Van Piſo Licinianus. H. I. 14. Van Tiberius. I. 3. H. I. 15. Hadt in 't geſlacht van Claudius voor Nero geen plaats. XII. 25. Altaar der verzooning. I. 14. Bedrog daarin gepleeght. XV. 19. Otho hoopte dat hem Galba zou verzoonen. H. I. 13.

Verzoening der vyanden is het werk van de Germaanen in de gaſtmaalen. G. 22.

Veſcularius (Flaccus) II. 28. Wordt gedoodt. VI. 10.

Veſpaſianus (Flavius) H. I. 1. Voert den oorlogh teegen de Jooden, H. I. 10. Hy is d'eenige onder de Vorſten, die in beeter is verandert. H. I. 50. Brenght de benden onder den eedt van Otho. H. I. 76. Beraadtſlaaght met Mucianus. H. II. 7. Beraadt zich oover 't aanneemen der heer-

heerſchappy. H. 11. 74. Wordt Veldtheer gegroet. H. 11. 80. Vertrekt naar Alexandrië. H 111. 48. Stelt zyn zoon Titus oover den Joodtſchen oorlogh. H. 11. 82. H. v. 1. Was noch onderdaan zynde in minder aanzien als zyn ouder broeder Flavius Sabinus. H. 111. 65. Geneeſt een blinde en lamme. H. 1v. 81. Gaat in den Tempel van Serapis. H. 1v. 82. Verooverde al 't Joodtſche landt, behalven Hieruſalem. H. v. 10. Wordt van Claudius gebruikt tot het beleidt van een deel der rykszaaken. A. 13. Zendt Cerialis naar Britannië. A. 17. Zyn ſpaarzaamheit. 111. 55. Loopt gevaar ten tyde van Nero. xv1. 5. Zyn aardt en zeeden. H. 11. 5. Zyn naam in 't doen van den eedt by eenige Vitelliaanen oovergeſlaagen. H. 1v. 31. Wordt by de zelve zeer gehaat. H. 1v. 54. Zyn lof. H. 11. 77. Het ryk was hem te vooren toegeſchikt en voorzeit. H. 1. 10. H. 11. 1. H. 11. 78.

Veſtaas tempel. H. 1. 43. Haar tempel verbrandt. xv. 41. Haar maaghden. 1. 8. H. 111. 81. Der zelver zitplaats in den Schouwburg. 1v. 16.

Veſten van horden en teenwerk gemaakt. x11. 16 Achterveſten der ſtadt Roome. x11. 23, 24.

Veſtilius. v1. 9.

L. Veſtinus. H. 1v. 53.

Veſtinus (Atticus) Burgermeeſter. xv. 48. Geſtreng van inborſt. xv. 52. Getrouwt aan Statilia Meſſallina. xv. 68. Nero zendt eenigen om hem te dooden. xv. 69. Hy houdt maaltydt, kryght de tyding des doodts, laat zyn aaderen openen, en ſterft hartigh. xv. 69. Zyn gaſten worden van Nero beſpot. xv. 69.

Veſtricius Spurinna. H. 11. 11. Is zeer voorzichtigh. H. 11. 18. Verſterkt Placentië en verdeedight de ſtadt teegens de Vitelliaanen. H. 11. 19. H. 11. 21, 22. Komt by Othoos benden. H. 11. 36.

Veſuvius. 1v. 67.

Vetus (Lucius) x111. 53. xv1. 22.

Vetera. Leeger te Vetera van Civilis beleegert. H. 1v. 36. Dat wordt oovergegeeven en geplondert. H. 1v. 60. Civilis leegert zich by Vetera. H. v. 14.

Vibenna (Cælius) 1v. 65.

Vibidia. x1. 34. De oudtſte der Veſtalen. x1. 32.

Vibidius Varro. 11. 48.

Vibilius. 11. 63.

Vibius Criſpus. x1v. 28. Beſchuldight Annius Fauſtus. H. 11. 10. Wordt door zyn gezelſchap in de ſchult gewikkelt. H. 1v. 41. Is teegens Helvidius Priſcus verbittert. H. 1v. 43.

Vibius Fronto. 11. 68.

Vibius Marſus. 11. 74. 11. 79. 1v. 56. Wordt aangeklaaght. v1. 47. Is Steedehouder van Syrië. x1. 10.

Vibius Secundus. x1v. 28.

Vibius Serenus. 1v. 13. Wordt van zyn zoon beſchuldight. 1v. 28. Naar Amorgus weeder in ballinghſchap gedreeven. 1v. 30.

Vibulenus beticht Blæſus valſchelyk. 1. 22. 1. 28. Wordt gedoodt. 1. 29.

Vibulenus Agrippa. v1. 40.

Vibullius, Schout. x111. 28.

Vicetië wordt ingenoomen, H. 111. 8.

Vicius Rufinus. x1v. 40.

Victor (Claudius) H. 1v. 33.

Viënna. x1. 1. H. 11. 66. De Viënnenſen zyn in vyandtſchap met de Lugdunenſen, die 't heir van Cæcina tot hun uitroeying ophitzen. H. 1. 65. Zy vallen 't heir te voet en ſtillen de toorn der ſoldaaten met ſmeeken en geldt. H. 1. 66. Worden van Vitellius ontzien. H. 11. 66.

Vier uit den hemel. x11. 64. H. v. 7. Uit de wolken. H. v. 13. Werpvier. H. 11. 21. Vier uit de aarde geſprooten plaaght de Juhonen. x111, 57.

Vyanden tweedraght is een wenſchelyk geluk. G. 33. Een vyandt by 't leeven te ſpaaren is een eeuwigh exempel van des verwinners genaade. x11. 37. Vyandtſchappen der Germaanen erven op de kinderen, doch zyn niet onverzoenlyk. G. 21. Vyandtſchappen neevens de vryheit zyn de gevaarlykſte. G. 21.

Vyfjaarig ſpel ingeſtelt. x1v. 20.

Vyftienmannen: zitten oover de groote ſpeelen. 111. 64. Doen onderzoek op de boeken der Sybillen. v1. 12. Volvoeren de plechtigheeden ontrent de eeuwſpeelen. x1. 11. Doen bedebeloften voor het heil des Vorſten. xv1. 22.

Vyvers. x111. 21. H. v. 12.

Vindelicen. 11. 17.

Vindex (Julius) xv. 74. H. 1. 16. Wordt met zyn heirkrachten verſlaagen. H. 1. 51. Zyn toeleg was van de Viennenſen geſtyft. H 1. 65. Zyne meedeſtanders ter ſtraffe gevordert. H. 11. 94. Hy was door Verginius met hulp der Batavieren en Belgen gedempt. H. 1v. 17.

Vindoniſſe. H. 1v. 61. H. 1v. 70.

Vinicianus Pollio. v1. 9.

M. Vinicius trouwt met Julia, dochter van Germanicus. v1. 15. Wordt, neevens anderen, geſtelt

geſtelt tot het ſchatten van yders ſchaade in den brandt op den Aventin geleeden. VI. 45.
T. Vinidius Quadratus. XII. 45. Bedwinght en ſtraft de Jooden. XII. 54. Verſchoont Felix en verwyſt Cumanus. XII. 54. Ontmoet Corbulo. XIII. 8. Vermaant Vologezes door booden tot vreede. XIII. 9. Twiſt met Corbulo. XIII. 9. Sterft. XIV. 26.
Vinius (Titus) Burgermeeſter. H. I. I. H. I. II. Is d'allerſnoodſte der menſchen. H. I. 6. Zyn maght. H. I. 13. H. II. 95. Begunſtight Otho. H. I. 13. Hy raadt Galba binnen 't Palais te blyven, en zich daar te verweeren. H. I. 32. Hy wordt gedoodt. H. I. 42. Beſchryving van zyn afkomſt en leeven. H. I. 48. Was beticht van een vuil overſpel, en verdacht van diefſtal. H. I. 48. Zyn uiterſte wil wordt om de grootheit van zyn rykdom vernietigt. H. I. 48. Zyn vrekheit en dartelheit. H. I. 37. Hy hadt Tigellinus beſchermt. H. I. 72.
Vipſania, dochter van M. Agrippa, getrouwt met Aſinius Gallus, eertydts gemaalin van Tiberius. I. 12. Moeder van Druſus. III. 19. Sterft haar eigen doodt. III. 19.
Vipſanius (Cajus) XIV. I.
Vipſanius (Lucius) XI. 23.
Vipſanius Agrippa. Ziet M. Agrippa.
Vipſanius Apronianus. H. I. 76.
Vipſanius Gallus. II. 51.
Vipſanius Lenas. XIII. 30.
Vipſanius Meſſalla, Kornel eener keurbende, wort gepreezen. H. III. 9. H. III. 18. Was een Hiſtoriſchryver. H. III. 25. H. III. 28. Verwerft een grooten naam van trouwhartigheit en welſpreekenheit, poogende voor zyn broeder Aquilius Regulus genaade te verkrygen. H. IV. 42.
Virdius Geminus. H. III. 48.
Virgilianus (Juncus) XI. 35.
Viſellius Varro. III. 41. Burgermeeſter. IV. 17. Beſchuldight C. Silius. IV. 19.
Viſtilia. II. 85.
Vitellia. III. 49.
Vitellius (Publius) raakt met twee keurbenden, door 't opvloeyen van 't waater in groot gevaar, en naauwlyks op 't hooghe. I. 70. Wordt tot de ſchatting der Galliën gezonden. II. 6. Beſchuldight Cn. Piſo. III. 10. III. 13. Wort, naa de genoome wraak oover de doodt van Germanicus, met het Prieſterſchap vereert. III. 19. Wordt beticht. V. 8 Brenght zich zelven om 't leeven. V. 8. Zyn huisvrouw, of weduwe, Acutia wordt oover majeſteitſchennis verweezen. VI. 47.
Vitellius (Quintus) een verquiſter. II. 48.
Vitellius (Lucius) VI. 28. Wordt oover 't Ooſten geſtelt. VI. 32. Dwinght Artabanus uit Armenië te vertrekken. VI. 36. Zendt Archelaus hulptroepen toe. VI. 41. Was een vriendt van Claudius. XI. 33. Zeedemeeſter. XII. 4. Driemaal Burgermeeſter. XIV. 6. H I. 9. H. I. 52. H. III. 66 Vaader van den Keizer. H. III. 86. Wort beticht. XII. 42. Zyn ontuchtige mondt. XI. 3. Tracht den Raadt het huwlyk van Claudius met Agrippina te doen goervinden. XII. 5, 6. Wordt oover majeſteitſchennis beticht. XII. 42. Quaadt gerucht van hem in de ſtadt. VI. 32.
Vitellius (Aulus) H. I. I. Burgermeeſter. XI. 32. Voorburgermeeſter in Afrika. H. I. 70. Een vleyer. XIV. 49. Steedehouder van 't Neder-Germanië. H. I. 9. H. I 52 Laat de doodtſlaagers van Galba en Piſo dooden. H. I. 44. Is neederig by de ernſtigen. H. I. 52. Wordt met den naam van Veldtheer gegroet. H. I. 57. Germanicus geheeten. H. I. 62. Groote verſcheidenheit tuſſchen hem en zyn heir. H. I. 62. Zyn traagheit, en vadzige ooverdaadt. H. I. 62. H. II. 62. Vergelyking tuſſchen hem en Otho. H. II. 31. Trekt ten oorlogh. H. II. 57. Magh teegens geen zwaare zorgen. H II. 59. Ziet de verſlaage burgers met blydtſchap aan. H. II. 70. Zyn intrede binnen Roome. H II. 88. Neemt den naam van Auguſtus aan. H. II. 90. Verquiſt veel geldts. H. II. 94. H. II 95. Zyn traagheit in 't ontbieden der hulptroepen. H. II. 97. Zendt Cæcina en Valens ten oorlogh. H. II. 99. Ontveinſt de neederlaage, en verbiedt daar van te ſpreeken. H. III. 54. Beveelt den Apennyn te bezetten. H. III. 55. Deelt geſchenken, gunſten en ampten uit. H. III. 55. Komt in 't leeger. H. III. 55. Onder alle quaade voorſprooken is hy zelf het heillooſte voorſpook van zyn verderf. H. III. 56. Keert weêr naar Roome, en volght den ſnoodtſten raadt. H. III. 56. Wil Cæſar genoemt worden. H. III. 58. Maakt met Flavius Sabinus een verdrag. H III. 65. Gaat uit het Paleis. H III 68. Leit de ſchult van het ſchenden van 't verdragh op de ſoldaaten. H. III. 70. Schryft aan Antonius Primus. H. III. 81. Verlaat het Palais. H. III. 85. Keert weêr derwaarts, van elk verlaaten H. III. 85. Wordt gevonden, en ſmaadelyk ter doodt geſleept. H III. 85. Zyn leſte

woorden en doodt. H. III. 85. Beſchryving van zyn afkomſt, aardt en zeeden. H. III. 86. Was wiſpeltuurigh van aardt. H. II. 57. Zyn luſt tot banketteeren was vuil en onverzaadelyk. H. II. 62. Zyn gebreeken, verſuftheit, onweetenheit, en wreedtheit. H. II. 77. Men hadt hem, indien hy de waapenen wilde neederleggen, behoudenis, geldt, en Campanië aangebooden. H. III. 63. Zyn ooren waaren voor kloekmoedigen raadt doof. H. III. 67. Zyne beelden worden ter needer geworpen. H. III. 12.

Vitellius zoon. H. II. 59. H. III. 66. Wordt gedoodt. H. IV. 80.

Vitellius moeder Sextilia ſterft. H. III. 67.

Vitellius (Lucius) broeder des Keizers. H. I. 88. Neight d'ooren naar 't vleyen. H. II. 54. Beſchuldight Junius Blæſus. H. III. 38. Hem wordt de beſcherming der ſtadt bevoolen. H. III. 55. Hy wordt teegens de ſchermers naar Campanië gezonden. H. III. 58. Neemt Tarracina in. H. III. 77. Zyn aardt en zeeden. H. III. 77. Hy geeft zich oover. H. IV. 2. Wordt gedoodt. H. IV. 2.

Vitellius Saturninus. H. I. 82.

Uiterſte wil van Agricola. A. 43. Van Antejus. XVI. 14. Van Auguſtus. I. 8. Van Junia. III. 76. Van Livia. V. 1. Van Piſo Licinianus. H. I. 48. Valſche uiterſte wil, door 't beleit van Fabianus gemaakt, en de ſtraf daar oover. XIV. 40. Uiterſte begeerte van Cn. Piſo op Tiberius. I. 16.

Vitia, een oude vrouw gedoodt om dat ze het ombrengen van haaren zoon hadt beſchreit. VI. 10.

Vivianus (Annius) XV. 28.

Vlaayery is in tyden van bedorve zeeden gevaarlyk niet altoos of te zeer te pleegen. IV. 17. 'T vlaayen bewimpelt de waarheit. VI. 38. Het vlaayen draaght de kladt der ſlaafsheit. H. I. 1. 'T vlaayen is een vergift der waare trouwhartigheit. H. I. 15. Wordt licht naageaapt. I. 78. IV. 37. XIV. 10. Het vlaayen is oopenbaar, de nydt in 't verborgen. H. IV. 4. Door 't geduurig vlaayen wordt het verſtandt bedorven. A. 43.

Vlaayery ontrent Tiberius gepleeght van Meſſalla Corvinus. I. 8. Van Dolabella. III. 47. Van Capito. III. 70. Van de Vroedtſchap. III. 57. Wordt van Tiberius zelf verfoeit. III. 65. In Togonius Gallus en Gallio teegengeſprooken. VI. 3. Vlaaytitel Claudius aangebooden. XI. 25. Vlaayery van den Raadt ontrent Claudius en Agrippina. XII. 26. Van Cerialis Anicius ontrent Nero. XV. 74. Van de Vroedtſchap ontrent Nero. XIII. 41. XIV. 12. XV. 73. XVI. 2. Vlaayery ontrent Vitellius. H. III. 36. Vlaayery kon Galba niet bekooren. H. I. 39.

Vloekverwantſchap. Geminius, Celſus, en Pompejus, Roomſche Ridders, ter zaake van die misdaadt gedoodt. VI. 14. Ziet Eedtgeſpan.

Vloek van Druſus op zyn doodtbedt teegen Tiberius. VI. 24.

Vlucht van Piſo in den Tempel van Veſta. H. I. 43.

Vluchtende ſoldaaten worden gedwongen weêr naar den ſtrydt te keeren. H. II. 41. Brengen den ſchrik onder de hunnen. H. III. 16. Antonius doorſtoot een vluchtenden ſtengdrigh met een ſpeer. H. III. 17.

Ulyſſes. G. 3.

Umbrië. IV. 5. H. III. 41. H. III. 52.

Umbricius, een Wichelaar, waarſchouwt Galba voor een laage ten aanhooren van Otho. H. I. 27.

Voadica. A. 16. Ziet Boudicea.

Vocetius. I. 68.

Vocontiërs. H. I. 66.

Vocula (Dillius) H. IV. 24. Wordt tot Hooftman gevordert in plaats van Hordeonius. H. IV. 25. Laat d'oproerigen ſtraffen. H. IV. 27. Strydt met de benden van Civilis. H. IV. 33. Zyn verzuim. H. IV. 35. Hy ontvliedt de vergramde ſoldaaten. H. IV. 36. Aanvaardt weêr 't gebiedt. H. IV. 37. Hy wordt gewaarſchouwt van den afval der Galliën. H. IV. 38. Maar heeft geen maght om 't quaadt te keeren. H. IV. 56. Zyn aantuiging aan d'afvallende Galliën. H. IV. 57. Zyn reedeneering om de keurbenden tot hun plicht te houden. H. IV. 58. Hy wordt door laſt van Claſſicus gedoodt. H. IV. 59. Hy was van zyn ſoldaaten verlaaten. H. IV. 77.

Vocula (Sariolenus) H. IV. 41.

Voedtſel Druſus onthouden. VI. 23, 24. Ook Agrippina. VI. 25.

Vogel van ongewoone gedaante ontrent de doodt van Otho. H. II. 50. Rampvogelen gezien. XII. 43. Romainſche vogels waaren de Arenden. II. 17. Vogel Phœnix. VI. 28.

Volaginius, doodtſlaager van Scribonianus. H. II. 75.

Volandum, een ſtadt in Armenië. XIII. 39.

Voleſus Meſſalla. III. 68.

Volks wiſpeltuurigheit. H. I. 45. Wetkeur den volke van Tiberius benoomen. I. 15.

Volkplanting. XIV. 27.

Vologeſes, Koningh der Parthen. XII. 14. H. I. 40. Uit een Griekſche byzit gebooren. XII. 44. Oovervalt Armenië. XII. 50. Vertrekt daar uit. XIII. 7. Leevert gyſelaars aan de Romainen. XIII. 9. Neemt weêr den oorlogh aan XIII. 34. Vindt zich door den afval der Hyrcanen belemmert. XIII. 37. XIV. 25. Staat in twyffel of hy Armenië wil aantaſten. XV. 1. Roept een Raadtsvergaadering ten dien einde by een. XV. 2. Zyn reede aan de Parthen, ſtrekkende om zyn broeder Tiridates in 't ryk van Armenië te herſtellen. XV. 2. Hy wordt van Corbulo tot vreede vermaant. XV. 5. Hy heeft een opzet om 't oorlogh met de Romainen te ſchuwen. XV. 5. Zyn antwoordt aan Corbulo. XV. 5. Hy trekt te rugh. XV. 5. Trekt teegens Pætus. XV. 10. Slaat de keurbendelingen. XV. 11. Beleegert Pætus en de keurbenden. XV. 13 Ontfanght brieven van Pætus. XV. 13. Zyn antwoordt aan Pætus. XV. 14. Dwinght Pætus tot een ſchandelyk verdragh. XV. 14. Zendt gezanten aan Nero. XV. 24. Biedt hulp aan Veſpaſianus. H. IV. 51. Wordt bedankt. H. IV. 51.

Volſcen. XI. 24.

C. Voluſius. H. III. 29.

L. Voluſius. III. 30. XII. 22. Sterft met goeden lof. XIII. 30. Was ryk en ſpaarzaam. XIV. 56.

Q. Voluſius. XIII. 25. Schat der Galliën. XIV. 46.

Voluſius Proculus wordt van Epicharis aangezocht om in 't eedtgeſpan teegens Nero te treeden. XV. 51. Hy bedraaght haar by Nero zonder bewys. XV. 51. XV. 57.

Vonones. II. 1. Was d'oudtſte van Phrahates kinderen. II. 2. Wort uit zyn ryk verdreeven II. 3. Wordt van de Armeniërs aangenomen. II. 4. Heeft groote gunſt by Cn. Piſo. II. 58. Wort naar Pompejopolis in Cilicië verzonden. II. 58. II. 68. Pooght t'ontvluchten, maar wordt achterhaalt en gedoodt. II. 68. Zyn zoon. XII. 10.

Vonones, een ander. XII. 14.

Voorbeelden. Ziet Exempelen.

Voorouders: Mamercus Scaurus is een ſchandtvlek zyner voorouderen. III. 66. De gedachtenis der voorouderen bevrydt Atinius Marcellus van de ſtraf. XIV. 40. Den voorouderen heeft de gloory der deught en 't berouw der laſterſtukken eeven zeer ter harte gegaan. H. III. 51.

Voorſpoedt maakt de menſchen zinneloos. IV. 39. Ook hoovaardigh. XI. 17. Is gevaarlyker dan de teegenſpoedt. H. I. 15. Doet ook treffelyke Hooftluiden uit het ſpoor gaan. H. II. 7. Openbaardt de verborgene boosheeden. H. III. 49. Groote voorſpoedt moet gemaatight worden. XIV. 53.

Voorſpooken. IV. 64. Voorſpooken van verandering tot quaader. XII. 64. Droef voorſpook. XV. 7. Quaade voorſpooken voor Vitellius. H. II. 91. H. III. 56. Voorſpookzels van den ondergangk van Hieruſalem. H. V. 13. Voorſpook van Curtius Rufus aanſtaande grootheit. XI. 21.

Voorſpraaken van ontrouw en geldtzucht beſchuldight. XI. 6. Hun loon wordt van Tiberius gemaatight. XI. 7. Zy zyn noodig om de kleenen teegens hunne maghtiger te verdeedigen. XI. 7.

Voorzegging aangaande 't vertrek van Tiberius uit Roome. IV. 58. Van Tiberius aangaande Galba. VI. 20. Van Tiaſullus aangaande Tiberius. VI. 21. Van Tiberius aangaande Caligula. VI. 46. Der Chaldeen aangaande Agrippinaas doot. XIV. 9. Der Wiskonſtenaaren aangaande Otho. H. I. 22. Van Baſilides aangaande Veſpaſianus. H. II. 78.

Voorzichtig zeggen van den Roomſchen Raadtsheer Scipio. XI. 4. Voorzichtigheit van Suetonius Paulinus. H. II. 25.

Voorzienigheit Godts in twyffel getrokken. VI. 22.

Voorzorgeren. Hun wordt van Claudius groote maght gegeeven. XII. 60.

Vopiſcus (Poppæus) H. I. 77.

Vorſten paſſen niet alles 't geen gemeene perſoonen wel ſtaat. III. 6. Om goede Vorſten moet men bidden, en de quaade verdraagen. H. IV. 8.

Votienus Montanus wordt beticht, en verdeedight zich ſtoutelyk teegen Tiberius. IV. 42. Wordt verweezen. IV. 42.

Urbicus (Pompejus) XI. 35.

Urbin. H. III. 62.

Vreede maakt dat de nyveren en vuidige in gelyke achtbaarheit worden gehouden. XII. 12. De langhduurige vreede maakt de ſoldaaten traagh. XIII. 35. De langduurige vreede maakt de treffelykſte der Vroedtſchappen verſuft. H. I. 88. Vreede en ruſt maakt mak. H. II. 67. En week. H. II. 67. A. II. Een ellendige vreede is erger dan oorlogh. III. 44. Een twyfelhachelyk oorlogh is booven een oneerlyke vreede te ſtellen. XV. 25. In vreede vinden de groote verdienſten en

en belooningen zulk een plaats niet als in oorlogh. H. I. 5. Die de vreede uit liefde tot den oorlogh verbreeken, zullen den oorlogh uit liefde tot de vreede zelden laaten vaaren. H. II. 37. De ſoldaaten hebben liever d'ooverwinning dan vreede. H. III. 60. In bedenkelyke vreede is het oorlogh veiliger, H. IV. 49. A. 20.

Vreeze breidt alles ten breedtſten uit. II. 24. XV. 11. 'T gedenken der ſchelmſtukken baardt een geduurige vreeze. XV. 36. De aardt der groote vreeze. XV. 26. Kan de welſpreekentheit verzwakken. III. 67. Doet zelf de goede de wreedtheit der Vorſten volgen. XVI. 26. De vrees des lafhartigen ylt tot wanhoop. H. II. 46. Doorluchtigh genoegh is by den vreezer al wie gevreeſt wordt. H. II. 76. Zomtydts is de vrees een bewys van een quaadt geweeten. H. III. 10. In vreeze luiſtert men naar den raadt der voorzichtigen en 't gerucht van 't graauw even zeer. H. III. 58. Waapenen door vreeze ter neêr geleidt worden licht weêr opgevat als de vrees ophoudt. H. IV. 76. Vrees is een krachtelooze bandt van liefde, en daar de vreeze ophoudt begint men te haaten. A. 32.

Vremdelingen hebben van oudts Roome geregeert. XI. 24.

Urgulania, gunſtgenoote van Livia. II. 34. Wort in recht betrokken. IV. 21. Zendt een dolk aan haar neef. IV. 22.

Vrienden, die oprecht zyn, zyn de grootſte ſteun van 't gebiedt. H. IV. 7. Gloory uit laſter van zyn vrienden te trekken is onbetaamelyk. XIV. 56. Zommigen worden door hunne vrienden ten bederve gebracht. XV. 56. H. I. 2. H. IV. 1. Vrienden van Vitellius in voorſpoedt keeren hem in zyn teegenſpoedt den nek toe. H. II. 97. Hoe zyn vrienden aanzienlyker waaren, hoe zy min getrouw waaren. H. III. 58.

Vriendtſchap is een heerelyk goedt. H. I. 15. Uit gelykheit van fortuin geſprooten. XII. 19. Gedachtenis van oude vriendtſchap verzacht een wreedt gemoedt. H. I. 44. Vriendtſchap met Germanicus gehouden ſtrekt zommigen ten bederve. IV. 18. IV. 68. Ook de vriendtſchap met Sejanus. V. 6. Met Seneca. XV. 71. Met Fenius Rufus. XVI. 12. Vuil bedrogh om iemant te verſtrikken onder ſchyn van vriendtſchap gepleeght. II. 65. IV. 68.

Vryelingen worden ter heerſchappy verheeven. XI. 24. Maaken zich in quaade tyden tot leeden van den Staat. H. I. 76. Zyn zeer maghtig. H. I. 7. Ryk. XII. 53. Zyn gewoon de voornaamſte bedieningen des Vorſtendoms waar te neemen. H. I. 58. Steeken onder de Germaanen niet ver uit boven de ſlaaven. G. 25. Hunne maght is den Britannen onbekent. XIV. 39. Claudius geeft hun de wingeweſten in handen. H. V. 9. Den vryelingen bekent te worden voor eerlyk gehouden. VI. 8. Beraadtſlaaging in de Vroedtſchap aangaande d'ondankbaarheit der vryelingen. XIII. 26. Reedeneeringen voor en teegen de zelve. XIII. 27. Vryelingen beſchuldigen hunne Heeren. XV. 55. XVI. 10. Trouw eenes vryelinghs teegen zynen Heer, XIII. 44. XIV. 9. Nero verſlingert op Acte, een vryelinge. XIII. 12. Helpt de voornaamſten zyner vryelingen door vergift van kant. XIV. 65. Den vryelingen is veel maghts van Galba toegeſtaan. H. I. 7.

Vryheit is een van de puikgoederen des gemoedts. H. I. 15. Van natuur ook den ſtommen dieren gegeeven. H. IV. 17. Hoop van de vryheit weêr te krygen is een prikkel tot den ſtrydt. XII. 34. Vryheit en Vorſtelykheit konnen bezwaarlyk t'zaamen gaan. A. 3. De Germaanen waaren groote liefhebbers der vryheit. II. 44. Antiſtius Labeo was een man van onbedorve vryheit. III. 75. Voorgeeven van Tiberius van den Staat in vryheit te willen herſtellen, maakt dat hy zelf ontrent andere zaaken niet gelooft wordt. IV. 9. Helvidius ſtem ſmaakt naar vryheit. H. IV. 9. Van wie de vryheit des Roomſchen Staats wort onderdrukt. I. 2. H. II. 38. Zy ſchept onder Nerva en Trajanus haar adem. A. 3. De naam der vryheit wordt altydt tot een dekſel gebruikt om anderen tot ſlaaverny te brengen. H. IV. 73. Arminius ſtrydt voor de vryheit van Germanië. Ziet *Arminius*. D'ooverouderlyke vryheit der Germaanen door Arminius aangepreezen. II. 10. Arminius, de Bevryder van Germanië, pooght daarna de vryheit t'onderdrukken en ſtaat naar 't ryk. II. 88. De vryheit der Germaanen is ontſaghlyker dan 't ryk van Arſaces. G. 37. De Batavieren neemen, onder 't beleidt van Civilis de waapenen aan voor de vryheit. H. IV. 14-16. Zy worden als aanſtichters der vryheit by de Germaanen hooghlyk vermeldt. H. IV. 17. De Britannen yveren voor de vryheit. A. 15. 30. 31. De Cheruſcen en Langobarden ſtryden voor de vryheit. II. 46. De Gallen ſtryden voor de vryheit. H. IV. 78. Niet licht mengen zich vryheit en Heeren. H. IV. 64.

Vryheit van ſtyl van Titus Livius, Aſinius Pollio,

Massalla Corvinus, en anderen, straffeloos gebruikt. IV. 34. Doch kost Cremutius Cordus den hals. IV. 34. Ook Arulenus Rusticus en Herennius Senecio. A. 2. A. 45.
Vrymoedig zeggen en dreigen van L. Piso teegen de felle betichters, en zyn daadt van gelyke vrymoedigheit teegens Urgulania. II. 34.
Vryplaatzen van Griekenlandt. III. 60. Ongemak in de Romainsche wingewesten uit het vermenighvuldigen der vryplaatzen ontstaan. III. 60. 'T recht der vryplaatzen wordt aan verscheide steeden toegeweezen. III. 63. Wordt van de Samiërs verzocht. IV. 14.
Vroedtschap: een deel der Vroedtschap dat Otho hadt aangehangen in groot gevaar. H. II. 52.
Vroomheit is het eigen goedt des menschen. H. IV. 17.
Vrouwen: Onderzoek of de vrouwen der Majestraaten hunne mannen in de wingewesten mogen verzellen. III. 31. Vrouwen die d'eerbaarheit overgekoomen zyn, ontzien zich geen zaaken. IV. 3. Moeten van de handt geschikt worden als men voor een beleegering vreest. XIV. 32. Laaten zich by den strydt der Britannen vinden. XIV. 30. Zyn verplicht haare mannen in voor en teegenspoedt te verzellen. XII. 5. Om haar de lasten te helpen draagen, en gelyke gevaaren uit te staan. G 18. Moedigen haare mannen in den strydt. IV. 51. A. 32. H. IV. 18. Zyn ook onder 't eedtgespan teegen Nero. XV. 48. Zyn weekhertiger dan de mannen. VI. 49. Zyn lichtgeloovig. XIV. 4. Haar eere behoort men te maatigen. I. 14. Haar geilheit ingetoomt. II. 85. Getrouwheit van zommige vrouwen jegens haare mannen. VI. 29. XV. 63. XV. 71. XIV. 22. XVI. 10. Onder de heerschappy van een vrouw te staan wordt voor een smaadt geacht. XII. 40. Een vrouw voor haar man te recht gestelt en van hem vrygesprooken. XIII. 12. Van haar man vermoordt. IV. 22. Van haar man doorsteeken om de handen der vyanden te ontgaan. XII. 51. Vrouwen regeeren in Britannië. A. 16.
Vruchtbaarheit van Agrippina. II. 43. XII. 6.
Vruchten rypen spaade in Britannië. A. 12.
Ufipeten. I. 51.
Ufipiërs. XIII. 55. XIII. 56. Beleegeren Maguntiacum. H. IV. 37. Verlaaten de Germaanen. A. 32. Stout en ongelukkig bestaan van een regiment Ufipiërs. A. 28.
Ufpe. XII. 16. Uitroeying der Ufpensers. XII. 37.
Vulcanus. XV. 44.
Vulcatius. XV. 44.
Vulcatius Moschus. IV. 43.
Vulcatius Tertullinus. H. IV. 19.
Vulcatius Tullinus. XVI. 8.
Vulsiniërs. IV. 1. Sejanus was een Vulsiniër. VI. 8.
Vuile onkuisheeden van Tiberius. VI. 1. Ziet Geilheit.

W.

WAal, een stroom. II. 6. H. V. 6.
Waarheit kryght door vertoeven kracht. II. 39. Wordt door vlaaiery geschonden. VI. 38. De waarheit in 't beschryven der Romainsche historie op verscheide wyzen gekneust. H. I. 1.
Wacht wordt van de schouwspeelen ten tyde van Nero weggedaan. XIII. 24.
Wachters gestelt by Nero om op zyn woorden acht te slaan, en die aan Tiberius en Sejanus oover te draagen. IV. 60. Ook by Agrippina. IV. 64. En by Drusus. VI. 24.
Wagens van zommige volkeren gebruikt om daar meê te stryden. A. 12.
Wallen van horden en teenwerk. XII. 16.
Wapenen tot een zeegenteeken op malkanderen gestaapelt naa 't ooverwinnen der Germaanen. II. 22. Hunne glans strekt om den vyandt te verschrikken. I. 68. Door hunne klank zyn de Germaanen gewoon het bevel van hunne hooftluiden toe te stemmen. H. V. 17. Wapenen te voeren is 't eerste cieraat van de jeught der Germaanen. G. 13.
Water: De Germaanen dienen zich daar van en laaten 't landt onderloopen. I. 64. Warm water gebruikt om het bloedt te beter te doen schieten. XIV. 64. XV. 64. XV. 69. Water en vier ontzeit. III. 23. III. 38. III. 50. III. 68. IV. 21. VI. 18. VI. 30. XII. 42. XVI. 12. Claudius leidt wateren in de stadt. XI. 13. De Krygsooverstten moeten zorgh draagen, dat ze geen gebrek van waater hebben. H. II. 39. Heilzaame waateren. H. I. 67. Nero baadt zich in 't Martier waater, daar een hacchelyke ziekte op volght. XIV. 22. Waaternoodt. I. 70. Gebrek van waater onder de Jooden, ten tyde van Moses. H. V. 3.
Weederspoedt baart tweedraght. H. IV. 37.
Wegh met laurieren en roozen bestrooit. H. II. 70. Appiër wegh. II. 30. H. IV. 11. Wegh naar

Bedriacum. H. III. 27. Caſpiër wegh. VI. 33. Flaminiër wegh. III. 9. XIII. 47. H. II. 64. H. III. 79. Hoſtiër wegh. XI. 23. Miſener wegh. XIV. 9. Poſthumiër wegh. H. III. 21. Salariër wegh. H. III. 78. Corbulo wordt het bezorgen der gebrooke weegen aanbevoolen. III. 32.
Weldaaden zyn aangenaam ſoo langh men kans ziet die te vergelden. IV. 18. Worden verweeten met de zelve op te haalen. XIII. 21.
Welluſtige ooverdaadigheit van Petronius. XVI. 18. Van Vitellius. H. I. 62. H. II. 62.
Welluſten in't midden van d'algemeene ellenden niet geſtaakt. H. III. 83.
Welſpreekentheit, Vorſtinne der goede konſten. XI. 6. Verdient weinigh lofs als ze met geen goede zeeden gepaart is. IV. 52. Wordt door vrees zeer gekrenkt. III. 67. Welſpreekentheit van Domitius Afer. IV. 52. Van Marcellus Eprius. H. IV. 7. Van Q. Haterius. IV. 61. Van Vipſanius Meſſalla. H. IV. 42. Nero oeffent zich in de welſpreekentheit. XII. 58. Verſtaat zich weinig op die konſt. XIII. 3. Hoe ver de voorgaande Keizers zich daar op verſtonden. XIII. 3. Kracht der welſpreekentheit, door Claudius Coſſus, gezant der Helvetiën, die den moedt der verbitterde ſoldaaten vermurwt. H. I. 69. Senecaas welſpreekentheit, met veel cieraadts opgetooit. XIII. 3. Hem wordt te laſt geleit dat hy den lof der welſpreekentheit alleen aan zich trok. XIV. 52.
Wetkeur den volke van Tiberius benoomen. I. 15.
Wetten moeten gehandthaaft worden. I. 72. Waren eerſt zeer eenvoudigh, toen de verſtanden der menſchen noch onbeſleepen waaren. III. 26. Uitweiding aangaande de beginzelen en voortgangh der wetten. III. 26. Worden door geweldt, ſtaat en geldtzucht verbrooken. I. 2. Zyn veelerley en oneindig. III. 25. De wetten worden teegens volbraghte daaden geſtelt, om dat de toekoomende in onzeekerheit ſtaan. III. 69. Daar men met wetten yet kan uitvoeren moet men geen gezagh gebruiken. III. 69. Treffelyke wetten worden uit groote misdaaden gebooren. XV. 20.
Wet van J. Cæſar aangaande't woekeren. VI. 16. Atheenſche wetten. III. 26. Caſſiër wet. XI. 25. Cinciër wet. XI. 5. XIII. 42. Corneliër wet teegens de valſcheit. XIV. 40. Van de dagdraagers. XIII. 44. Juliër wet aangaande't ooverſpel. II. 50. IV. 42. Oppiër wet. III. 33. De wet Papia Poppæa. III. 25. Roſciër wet. XV. 32. Seniër wet. XI. 25. Serviliër wet. XII. 60. Wet van Sylla. XI. 22. Van den Koningh Tullus. XII. 8. Wet teegens de gunſtjacht. XV. 20. Wet der majeſteitſchennis. I. 71. IV. 6. III. 38. XIV. 48. H. I. 77. Ziet *Majeſteit*. Wet der wedereiſching. XI. 6.
Wezerſtroom. I. 70. II. 9. II. 11. II. 16. II. 17.
Wichelary. VI. 37. H. I. 37. Wichelary der Germaanen door lootingen, door voogelen, paarden, en door kampgevecht. G. 10.
Wichelaars. III. 83. III. 59. III. 64. Ontrent huwelyken en bruiloften gebruikt. XI. 27. XV. 37. Claudius voorſtel aangaande de Wichelaars. XI. 15. De wichelary der behoudenis te Roome vernieuwt. XII. 23. Een Wichelaar waarſchout Galba voor een laage. H. I. 27.
Wysheit is't de zotterny van anderen te laaten geworden. H. II. 34.
Winter. I. 40. Winters felheit. XIII. 35.
Wiſpeltuurigheit van't volk. H. I. 45.
Witte kleederen. H. II. 89. G. 10.
Woeker veroorzaakte veel quaats, en wort van tydt tot tydt ingetoomt. VI. 16.
Woekeraars aangeklaaght en ordre teegen hen geſtelt. VI. 17. Worden van Claudius ingetoomt. XI. 13. Seneca wordt voor een woekeraar geſcholden. XIII. 42.
Wonderwerken Veſpaſianus toegeſchreeven. H. IV. 8.
Wondervogel ontrent de doodt van Otho. H. II. 50.
Woſtelſchool door den blixem verbrandt. XV. 22.
't Woudt Baduhenna. IV. 73. Van Diana. XII. 8. Heilig woudt der Batavieren. H. IV. 14. Heilig woudt der Semnonen. G. 39. Kuiſch woudt in een eylandt der Germaanen. G. 40.
Wraake: Altaar ter eere van de wraak. III. 18. Germanicus beveelt zyn doodt te wreeken. II. 71.
Wraakluſt verblydt zich oover de doodt der vyanden. II. 76. H. I. 44. H. II. 70.
Wreede aardt van Druſus. I. 79. I. 76.
Wreedtheit van Tiberius. VI. 19. Van Gotarzes teegens Meherdates. XII. 14. Teegen de Uſpenſers. XII. 17. Van Rhadamiſtus teegens zyn oom Mithridates gepleeght. XII. 47. Voor Neroos luſt tot wreetheit weeken al zyn andre luſten. XVI. 18. Wreedtheit teegen de Chriſtenen. XV. 44. Wreedtheit van Galba in't ombrengen der ſoldaaten. H. I. 6. Van Vitellius

teegen etlyke Hondertmannen der Othoniaanſche party. H. II. 60. Wreedtheit in den verſchen haat met bloedt verzaadight, verkeert daar na in gierigheit. H. IV. 1.
Wroegers door belofte van belooningen aangelokt. IV. 30. Met ballinghſchap of doodt geſtraft. III. 37. VI. 9. VI. 30. Ten tyde van Tiberius voor heilig gereekent. IV. 36. Hiſpo een voornaam wroeger. I. 74. Eedt by den welken zich de Vroedtſchap zuivert oover het ſtuk der wroegeryen. H. IV. 41. Eenige wroegers worden uit de Vroedtſchap gezet. H. IV. 41.

X.

XEnophon, Medicynmeeſter van Claudius. XII. 61. Laat zich ten dienſt van Agrippina gebruiken, om Claudius met vergift van kant te helpen. XII. 67.

Z.

ZAchtmoedigheit ontrent het ſpaaren der overwonne vyanden is in d'ooverwinners een pryſſelyke deught. XII. 37. H. I. 75. Faam van zachtmoedigheit is den aanvangeren eener nieuwe heerſchappy nut. H. IV. 63. Zachtmoedigheit van Germanicus. II. 55. Van Nero in 't begin zyner regeering. XIII. 10. XIII. 11.
Zedigheit van Germanicus in 't oprechten van een gedenkteeken. II. 22. Van Nero in den aanvang zyner regeering. XIII. 10, 11. Van Piſo Licinianus. H. I. 17. Van Cæcina. H. II. 55. Van Galeria de gemaalin, en van Sextilia de moeder van Vitellius. H. II. 64. Van Veſpaſianus als hem 't ryk wierdt opgedraagen. H. II. 80. Van Agricola in 't verkleinen of ontveinzen van zyn loflyk bedryf. A. 8. A. 18. A. 40 Geveinsde zeedigheit van Sejanus. IV. 2. Van Tiberius. VI. 20. Van Poppæa. XIII. 45.
Zeemacht. IV. 56.
Zeerooverskryg. XII. 62. XV. 25.
Zeeſtrydt. XII. 56.
Zeghswoordt van Paſſienus aangaande Caligula. VI. 20.
Zeno, zoon van Polemon, Koning van Pontus. II. 56.
Zenobia, vrouw van Rhadamiſtus. XII. 45. Wort met haar man van d'Armeniërs verjaaght en kan 't vluchten te paardt niet verdraagen. XII. 51. Bidt haar man om de doodt. XII. 51. Wort van hem doorſteeken, en in de ſtroom geſleept doch bekomt van de wonde. XII. 51.
Zevental heilig. H. V. 4.
Zevenden dagh en 't zevende jaar by de Jooden met ruſten geviert. H. V. 4.
Zeugma, een ſtadt van de Parthen. XII. 12.
Ziektens die veroudt zyn moeten door ſcherpe middelen geneezen worden. III. 54. De lichaamen der Germaanen en Gallen zyn veel ziektens onderworpen. H. II. 93.
Ziel: Der zelver onſterfelykheit van Petronius niet geacht. XVI. 19. Wordt van de Joden gelooft. H. V. 5. Van de Heidenſche Wyzen gedreeven. A. 46. De natuur der ziele en haar ſcheiding van 't lichaam wordt door Thraſea onderzocht. XVI. 34.
Zilver in den Maziakſchen akker. XI. 20. In Britannië. A. 12. By de Germaanen in weinig achting. G. 5.
Zon. Der zelver tempel. XV. 74. Altaar. VI. 28. De ryzende zon begroet. H. III. 24.
Zoonen moeten hun vaaders beveelen niet oovertreeden. III. 17. Een zoon beſchuldight zyn vaader voor 't recht. IV. 28. Staat naar zyn vaaders ryk. XII. 44. Wordt van zyn vaader omgebracht. XIII. 37. Zoonen worden om 't beſchreyen van hunne omgebraghte ouderen gedoodt. XII. 47. Zoonen der huisgeſinnen neemen geldt op hunner ouderen doodt op woeker. XI. 13. Perſoonen die tot zoonen zyn aangenomen. Ziet *Verzooning*. Zoonken van Sejanus gedoodt. V. 9. Van Vitellius als Cæſar geëert. H. II. 59. Omgebracht. H. IV. 80.
Zorgeloosheit van Meſſallina en Silius. XI. 27. Van Petronius in zyn ſterven. XVI. 19. Van Vitellius. H. II. 73. H. II. 95. H. III. 36. Van 't Roomſche volk. H. III. 83.
Zorſines, Koning der Soracen. XII. 17. XII. 19. Hervat de vyandtſchap teegens de Romainen, en ſtyft Mithridates den Boſporaan. XII. 15. Verlaat Mithridates, leevert gyzelaars, en valt Cæſars beeldt te voet. XII. 17. Hem werdt niet benoomen. XII. 19.
Zotterny van anderen te laaten geworden is ook wysheit. H. II. 34.
Zuinigheit der oude Romainen. III. 54. Wordt na haar verval door Veſpaſianus weêr ingevoert. III. 55.
Zuurdeeſſem wierdt onder het broodt der Jooden niet vermenght. H. V. 4.
Zwaarden der Brittannen. A. 36. Der Sarmaten. H. I. 79.

BLADTWYZER.

Zwemmens konſt. H. IV. 12. 'A. 18. Van Nero geoeffent. XIV. 22. Batavieren zyn daar in geoeffent. II. 8. H. IV. 12.
't Zwygen valt beſwaarelyk voor iemant die van droefheit eens uitbarſt. IV. 69. 't Zwygen en trouw wordt vergeefs onder veele meedewgehoopt. XV. 59. Het eedtgeſpan teegens Nero was onder een groot getal met zwygen dicht gehouden. XV. 54.

DRUKFAUTEN EN MISSTELLINGEN
Aldus te verbeeteren.

PAg. 2. lin. 4. *leeſt* NERO CLAUDIUS DRUSUS CÆSAR, EN C. NORBANUS. pag. 6. *onder aan moet het vvoordt* ambitum *niet gepaſt vvorden op het vvoordt* ſchynen *in de leſte regel: maar op het vvoordt* kuipen *in d'eerſte regel van pag.* 7. pag. 16. lin. 21. Wyk *leeſt* Reyk p. 26 l. 28. teeedt *leeſt* treedt. p. 55. l. 28. *leeſt* Æmilius, een. p. 58. l. 3. *leeſt* op de vloote, en. p. 75. l. 31. Sipylo *leeſt* Sipylum, *en voor* ſchande *leeſt* ſchaade. p. 100. l. 37. Druſius, *leeſt* Druſus. p. 106. l. 29. Julius *leeſt* Julus. p. 110. l. 15. *naa de vvoorden* Auguſtus gewilt hadt, *in te vvegen*, Hy bleef naaderhandt in de ſtadt, zonder waardigheeden te bekoomen. p. 117. l. 3. gebruikten. *leeſt* gebruikte. p. 124. l. 6. M. Bibulus. *leeſt* C. Bibulus. p. 125. l. 12. Auguſtinus. *leeſt* Auguſtus. p. 131. l. 26. Silianus. *leeſt* Silanus. p. 151. l. 2. Galba *leeſt* Galla. p. 155. l. 25. vertaaght *leeſt* vertſaaght. p. 162. l. 35 En om dat om *leeſt* En dat om. p. 165. l. 28 *leeſt* P. Rutilius. p. 166 l. 8. *leeſt* Julus. l. 10. *leeſt* deezen neef. p. 177. l. 3. 4. *leeſt* gewoonte, geneepen. p. 189. l. 8. *Stelt aan de kant het getal van* 9. p. 191. l. 23. *leeſt* Nerva. p. 195. l. 36. en komen. *leeſt* en kon men. p. 210. l. 16 en 27. *leeſt* Michridates. p. 213. l. 35. wee. *leeſt* twee. p. 248. l. 19. binnnn. *leeſt* binnen. p. 263. *in 't kantſchrift uit te doen*, verkryght het Burgermeeſterſchap. p. 222. l. 17. *leeſt* vruchtbaarder af was, p. 327. l. 21. bief. *leeſt* brief. p. 328. l. 25. booden. *leeſt* boodem. p. 232. l. 18. *naa de vvoorden* in 't ebgat *by te voegen* van den Teems. p. 336. l. 28. Terentinus. *leeſt* Terentius. p. 342. *Doet in 't kantſchrift uit de vvoorden* verdeedight zich zelven by Nero *en ſtelt in de plaats* zyn reedeneering aan Nero, hem aanbiedende alle zyne goederen oover te geeven, om in ſtilte te moogen leeven. p. 353. l. 22. *leeſt* d'inwendighſte. p. 354. *neevens den eerſten reegel aan de kant te ſetten het getal van* 4. p. 355. l. 5. her. *leeſt* heir. p. 373. l. 29. da. *leeſt* dat. p. 374. l. 31. te tempels. *leeſt* de tempels. p. 383. l. 16 ſoldaatan. *leeſt* ſoldaaten. p. 389. l. 25. Ctiſpinus. *leeſt* Criſpinus. p. 402. l. 3 en 4. *naa de vvoorden* nochtans Voorburgermeeſter *by te voegen* van Bithynie, en thans Burgermeeſter. p. 458. l. 40. paathy. *leeſt* parthy. p. 489. l. 20 Tatianus *leeſt* Titianus. p. 492. l. 18. Tatianus. *leeſt* Titianus. p. 497. l. 19. zond'. *leeſt* zoud'. p. 500. l. 31. met vlaayen *leeſt* naar 't vlaayen. p. 505. l. 35. bedroofden. *leeſt* bedroefden. p. 509. l. 3 en 4. krachtdn. *leeſt* krachten. p. 519. *in 't kantſchrift*. boerejachts. *leeſt* boevejachts. p. 535. l. 28. *naa de vvoorden* wordt van *by te voegen* Mennius Rufinus. p. 537. in 't ondertſte kantſchrift. 4 *Turmus*. leeſt *Turmis*: p. 543. l. 7. Aticiner bos. *leeſt* Aticiner boſch. p. 567. l. 19. ersbarming. *leeſt* erbarmning. l. 24. Vonſtendoom *leeſt* Vorſtendom. l. 25. Or- *leeſt* Op. l. 26 ep *leeſt* en. l. 27. hyn *leeſt* hy. p. 571. l. 16. Prolena. *leeſt* Porſena. p. 583. l. 22. Aracië. *leeſt* Aricië. p. 587. l. 32. gelooft. *leeſt* geloot. p. 607. l. 35. farme *leeſt* faame. p. 623. l. 22. voot *leeſt* voor. p. 626. l. 35. Jongeren *leeſt* Tongren. p. 629. *in 't kantſchrift ſtaat* Treren *leeſt* Treveren. p. 638. l. 27. goedtheit. *leeſt* godtheit. p. 646. *in't onderſte kantſchrift ſtaat: Afgeſneeden heeft*. leeſt *afgeſneeden is*. p. 659. l. 19. Adnoba *leeſt* Abnoba.

MISSTELLINGEN IN DEN BLADTWYZER.

ANtiſtius Soſianus. *Naa de vvoorden* Beticht C. Antejus *by te voegen* en M. Oſtorius.
P. Celer, een Roomſch Ridder. *Doet uit* verweezen. H. IV. 40.
Eunonen. *leeſt* Eunones.
Fenius Rufus. *Naa de vvoorden* te vermyden *ſtelt* XV. 58. *in plaats van* XV. 18.
Izates, Koning der Abiabeenen. *leeſt* Adiabeenen.
Romulus. *In plaats van de vvoorden* Wydt Tatius den Koning tot het Prieſterdom, *te ſtellen* Wydt Tacitus, den Koning een Prieſterdom toe.

AAN-

AANWYZING

Van de plaatzen der afbeeldingen.

C. Julius Cæsar.	p. 1.
Augustus.	9.
Germanicus.	89.
Tiberius.	222.
Caligula.	222.
Claudius.	277.
L. Annæus Seneca.	385.
Nero.	417.
Ser. Galba.	437.
M. Salvius Otho.	498.
Aulus Vitellius.	579.
T. Flavius Vespasianus.	584.
Titus Vespasianus.	641.
Domitianus.	716.

D'andere printen te stellen op de volgende plaatzen.

Nom. 1	p. 592.
2	594.
3	596.
4	601.
5	650.
6	653.
7	670.
8	672.

t'Amsterdam, gedrukt by de Weduwe van JAKOB DE JONGE, 1684.